

Decimum Volumen.

A V E R R O I S
C O R D V B E N S I S
C O L L I G E T
L I B R I V I I .

CANTICA ITEM AVICENNÆ
CVM EIVSDEM AVERROIS
COMMENTARIIS,

M. A. Zimaræ Contradictionum Solutiones,

*Quorum series, & additamentum
Versa pagina manifestat.*

V E N E T I I S A P V D I V N C T A S .
M . D . L X I I .

IN HOC DECIMO VOLUMINE
HÆC CONTINENTVR.

AVERROIS COLLIGET libri septem nuper diligentissime castigati.

Libri Quinti Colliget, Capita. lvij. lviii. & lviiiij. à Jacob Mantino ob rei difficultatem olim translata, nunc cum antiqua trāslatione in lucem sunt ædita.

Collectaneorū item sectiones tres, tribus Colliget libris, Secundo scilicet, Sexto, & Septimo respondentes, à Ioanne Bruyerino Campegio elegantissime latinitate donatæ, post antiquam translationem ob studioforum commodum appositæ sunt.

Commentaria in AVICENNÆ Cantica diligentissime emendata, vnà cum eiusdem Auicennæ textu in partes, tractatus, ac capita distincto, atque castigationibus Andreæ Bellunensis exornato.

Summarum & Caputum index in voluminis initio habetur, præterquam index Canticorum, qui ante librum illum præfixus est.

AVERROIS Tractatus de Theriaca nunquàm antea apud Latinos visus.

M. ANT. Zim. Cont. Sol.

IN GYLL
M. ANT. ZIM.

INDEX SVMMARVM ET CAPITVM, QVÆ IN LIBRIS COLLIGET CONTINENTVR.

Otiis operis pro
amū ea decla-
rās q̄ in ipso cō
tinetur, fo. 1.B

Quæ sit libri insētio ac doctri-
na ordo. Cap. 1. ibidem

Quo pacto unusquisq; liber ap-
pelletur: quidq; in eorū uno-
quoq; tractatur. C. 2. 1.H
Sūma ac Cap. Primi lib.

Sūmma libri. De Anato-
mia. fo. 3.E

De de finitiōe Medicinæ, et eius
distinctione. Cap. 1. ibidem

De anatomia Membrorum in
universali. Cap. 2. 4.D

De ossibus capitis. C. 3. 4.F

De Dentibus, et omnibus ossibus
totius corporis. Cap. 4. 4.G

De anatomia Venarum pulsa-
tilium. Cap. 5. 5.H

De anatomia uenarum nō pul-
satilium. Cap. 6. 6.G

De anatōia Nervorū. c. 7. 7.G

De Ligamentis. Ca. 8. 8.L

De Chordis. Cap. 9. 8.M

De Carne. Cap. 10. 8.M

De Villis. Cap. 11. 9.A

De humoribus Cap. 12. 9.B

De splanib⁹ mēbris. c. 13. 9.B

De Spiritu. Cap. 14. 9.B

De Lacerto. Cap. 15. 9.C

De forma Capitis. C. 16. 9.G

De forma Oculorū. c. 17. 9.L

De anatomia Pulmonis et cā-
na eius. Cap. 23. 10.K

De anatomia chordis, et for-
ma eius. Cap. 24. 10.M

De forma Stomachi, et Me-
ri. Cap. 25. 11.D

De forma Intestinorum. Ca-
pit. 26. 11.G

De forma hepatis. c. 27. 11.K

De forma splēis. C. 28. 12.A

De forma Felli. C. 29. 12.B

De forma, et anatomia Re-
num. Cap. 30. 12.B

De forma vesicæ. c. 31. 12.C

De anatomia Mirach, et Zir-
bi. Cap. 32. 12.D

De anatomia Veretri et Te-
sticulorum. Cap. 33. 12.A

De anatomia Mamillarum.
Cap. 34. 12.F

De anatomia Vulvæ. Ca-
pit. 35. 12.F

Sūmma ac Capita Se-
cundi libri.

Sūmma libri. De Sanita-
te. fol. 12. 1

De Sanitate, et de Comple-
xione, atq; cōpōne mēbrorū
in universali. Cap. 1 ibidem

De complexionibus membro-
rū Cōsimiliū. C. 2. 14. D

De complexionibus membro-
rum Officialiū. Ca. 3. 14. I

De Complexione temperata,
et de distemperatis totius
corporis. Cap. 4. 14.M

De sanit. mēbrorū officialiū.
et eius spēs. C. 5. 15. D

De Sanitate aliquāliter in mē-
bris cōsimilibus. C. 6. 16.A

De actionibus, et passionibus,
et de virtutibus membrorū.
Cap. 7. 16. D

De iuuantis membrorū con-
similium. Cap. 8. 17. M

De iuuantis membrorū of-
ficialiū, q̄ sunt insēta virtu-
tis Nutritivæ. Cap. 9. 20. A

De iuuantis mēbrorū officia-
liū, q̄ sunt instrumēta virtu-
tis Generativæ. C. 10. 22. G

De iuuantis mēbrorū officia-
lium, que sunt instrumēta Sē-
sus in generali. Ca. 11. 24. A

De iuuantis fili spine. Ca-
pit. 12. 25. B

De proprio instrumento sensus
Tactus. Cap. 13. 25. C

De iuuantis Lingue. Ca-
pit. 14. 25. E

De iuuantis Oculorum, et
partiu suarū. Cap. 15. 25. F

De iuuantis instrumentorū
Auditus. Cap. 16. 26. A

De iuuantis instrumentorū
Odoratus. Cap. 17. 26. C

De iuuantis membrorū vo-
luntarij motus. C. 18. 26. G

De iuuantis Ambelitus, et
mēbrorū eius. Ca. 19. 28. D

De iuuantis Cerebri et par-
tium eius. Cap. 20. 30. F

De Somno. Cap. 21. 31. C

De complexione Temporum.
Cap. 22. 32. C

Sūmma ac Capita Ter-
tij Libri.

Sūmma libri. De Acritudi-
nib⁹, et accidētib⁹. f. 33. A

A ij

Index.

De Aegritudinis definitione,
 & eius speciebus in genera-
 li. Cap. 1. 33.H
 De causis Aegritudinum in ge-
 nerali. Cap. 2. 33.H
 De causis Aegritudinum malium
 calidarum & siccarum. c. 3. 34.A
 De generatione febris cholera
 sefraria. Cap. 4. 35.C
 De Aegritudinibus cholericis
 localibus. Cap. 5. 35.K
 De Aegritudinibus frigidis et
 humidis malibus. c. 6. 36.C
 De causis Aegritudinum fri-
 gidarum & siccarum mate-
 rialium. Cap. 7. 36.I
 De causis Aegritudinum cali-
 darum & humidarum ma-
 terialium. Cap. 8. 37.B
 De causis Aegritudinum copo-
 sarum materialium. C. 9. 37.G
 De causis Aegritudinum no-
 materialium in generali. c. 10. 38.D
 De causis Aegritudinum im-
 materialium calidarum &
 siccarum. Cap. 11. 38.E
 De causis Aegritudinum imma-
 terialium frigidarum & siccarum. c. 12. 38.I
 De causis Aegritudinum mem-
 brorum. c. 13. 38.K
 De Continuitate, et Solutione
 continuitatis, & suis causis
 aliquantulum. Ca. 14. 39.A
 De Aegritudinum membrorum
 officinarum. C. 15. 39.F
 De accidentibus superuenienti-
 bus virtuti Nutritivae in ge-
 nerali. Cap. 16. 40.A
 De accidentibus superuenienti-
 bus virtuti Retentivae. Ca-
 pit. 17. 41.E
 De accidentibus virtuti Ex-
 pulsivae superuenientibus.
 Cap. 18. 41.G
 De accidentibus superuenienti-

bus virtuti Atractivae Sto-
 machi. Cap. 19. 41.M
 De accidentibus, quae superve-
 niunt virtuti nutritivae in
 testinorum. Cap. 20. 41.M
 De Accidentibus superuenientibus
 virtutibus Hepatis. c. 21. 42.I
 De accidentibus superuenienti-
 bus virtuti Digestivae ve-
 narum. Cap. 22. 44.A
 De accidentibus superuenienti-
 bus virtuti Nutritivae mem-
 brorum. Cap. 23. 44.C
 De accidentibus impediendi-
 bus digestionem cerebri. Ca-
 pit. 24. 44.E
 De accidentibus superuenienti-
 bus virtuti nutritivae Cor-
 dis. Cap. 25. 44.I
 De quibusdam accidentibus
 Splenis. Cap. 26. 45.B
 De accidentibus superuenientibus
 virtutibus Renum. c. 27. 45.D
 De accidentibus impediendi-
 bus opera Vesicae. Ca. 28. 45.G
 De accidentibus superuenienti-
 bus membris generationis, si-
 cut Testiculis, Virga, et Vul-
 va. Cap. 29. 45.I
 De Expulsivae plurimum mem-
 brorum. Cap. 30. 46.I
 De accidentibus superuenientibus
 virtuti Sensibili. c. 31. 47.I
 De accidentibus superuenienti-
 bus virtuti Appetitivae. Ca-
 pit. 32. 49.G
 De accidentibus superuenienti-
 bus virtuti Motivae voluntariae.
 Cap. 33. 50.G
 De Sapore, & Odore in gene-
 rali. Cap. 34. 51.G
 De Sensu gustus, & de acciden-
 tibus ei superuenientibus.
 Cap. 35. 51.K
 De sensu odoratus, & de acci-

dentibus ei superuenientibus.
 Cap. 36. 52.C
 De sensu Auditus, & de acciden-
 tibus ei superuenientibus.
 Cap. 37. 52.H
 De sensu Visus, & de acci-
 dentibus ei superuenientibus.
 Cap. 38. 53.A
 De accidentibus Anhelitus.
 Cap. 39. 55.C
 De accidentibus trium virtutum,
 Imaginativae, Cogitativae,
 et Memorativae. c. 40. 56.A
 De accidentibus Somni & vi-
 giliarum. Cap. 41. 57.A
 Summa ac Capita Quar-
 ti Libri.

Summa libri. De Signis Sa-
 nitatum, & Aegritudi-
 num. fol. 58.L
 De signis Sanitatis, & Aegri-
 tudinis in generali. C. 1. ibi.
 De signis complexionum, &
 sanitatis cordis. C. 2. 59.H
 De signis complexionum, & sa-
 nitatis Cerebri. C. 3. 60.L
 De signis complexionum, & sa-
 nitatis Hepatis. C. 4. 62.L
 De signis complexionum, & sa-
 nitatis Pulmonis. C. 5. 62.I
 De signis complexionum, et sa-
 nitatis Stomachi. C. 6. 63.A
 De signis complexionum, & sa-
 nitatis testiculorum. c. 7. 63.D
 De signis complexionum, et sa-
 nitatis totius corporis. C. 8. 63.G
 De signis significans super-
 aegritudines in generali.
 Cap. 9. 63.L
 De signis abundantiae San-
 guinis. Ca. 10. 64.C
 De signis Cholerae abundan-
 tis. Cap. 11. 64.F
 De signis dominij Melanchol-
 licae. Cap. 12. 64.G

Index.

- De signis dominij Phlegmatis. Cap. 13. 64. I
De signis prognosticis Aegritudinum futurarum per aerem, & tempora. Cap. 14. 64. M
De signis prognosticis Aegritudinum futurarum per aegritudines paruas. C. 15. 66. D
De Pulsu, & Urina in generali. Cap. 16. 66. I
De Pulsu, & de generibus, & speciebus eius. Ca. 17. 66. M
De causis Pulsu. c. 18. 68. F
De diuersitatibus Pulsuum per res intrinsecas. C. 19. 69. I
De causis permixtis Pulsu ab extrinseco. c. 20. 69. L
De Urinis generaliter. Cap. 21. 70. C
De significationibus Urinae secundum eius odorem. Cap. 22. 70. I
De significationibus Urinae secundum eius substantiam. Cap. 23. 71. C
De hypostasi Urinae, et de eius significationibus. c. 24. 71. E
De signis Aegritudinum membrorum intrinsecorum, & extrinsecorum in generali. Cap. 25. 72. B
De signis febris Ephemeræ. Cap. 26. 72. E
De febribus putridis, & de earum signis in vniuersali. Cap. 27. 72. G
De signis febris Cholericæ, Cap. 28. 73. B
De signis febris Phlegmaticæ. Cap. 29. 73. F
De signis febris Quartana. Cap. 30. 73. I
De signis febris, quæ in Arabico nominatur Michabecha, & est febris Sanguinea. Cap. 31. 73. M
De compositione Februm. Cap. 32. 74. B
De signis febris Helicæ. Cap. 33. 74. G
De signis apostematum Sangui-
neorum. Cap. 34. 47. L
De signis apostematum Chole-
ricorum. Cap. 35. 75. A
De signis apostematum Phleg-
maticorum. Cap. 36. 75. B
De signis apostematum Melan-
cholicorum. Cap. 37. 75. B.
De Crisi in generali. c. 38. 75. E
De speciebus euacuationis, quæ
sunt in Crisi. Cap. 39. 76. F
De diebus criticis. c. 40. 76. I
De signis significantibus præ-
sentem Crisim. C. 41. 77. C
De signis prognosticis Salu-
tem. Cap. 42. 77. F
De signis prognosticis Malis. Cap. 43. 78. A
De signis vniuersalibus Aegri-
tudinum membrorum intrin-
secorum. Cap. 44. 79. D
De his, quæ egrediuntur à cor-
pore, quæ aegritudines signi-
ficant. Cap. 45. 79. L
De signis Aegritudinum, &
causarum ipsarum in genera-
li. Cap. 46. 81. K
De signis aegritudinum Oculo-
rum. Cap. 47. 83. F
De signis aegritudinum Au-
rium. Cap. 48. 83. I
De signis aegritudinum Nasi. Cap. 49. 83. M
De aegritudinibus oris. Cap. 50. 84. A
De signis aegritudinum Gulae. Cap. 51. 84. A
De signis aegritudinum Pulmo-
nis. Cap. 52. 84. D
De signis aegritudinum Pectoris. Cap. 53. 84. G
De signis aegritudinum Sto-
machi. Cap. 54. 84. I
De signis aegritudinum Hepa-
tis. Cap. 55. 85. C
De signis aegritudinum Splen-
is. Cap. 56. 85. F
De signis aegritudinum Re-
num. Cap. 57. 85. G
De signis aegritudinum Vesicae. Cap. 58. 85. L
De signis aegritudinum Intesti-
norum. Cap. 59. 86. C
De signis aegritudinum Vul-
uæ. Cap. 60. 86. G
Summa ac Capita Quinti
Libri.
Summa libri de Cibi, &
Medicinis. fol. 86. L
Quæ sit huius Quinti libri in-
tentio. Cap. 1. ibidem
De quiditate cibi, & medici-
nae. Cap. 2. 87. A
De operationibus primis, quæ
operantur medicina in corpo-
re humano. Cap. 3. 87. C
De operationibus secundis, et Tertijs
in generali, quæ operantur medi-
cine in corpore humano. c. 4. 88. B
De medicinis Maturatiuis. Ca-
pit. 5. 88. B
De medicinis Mollificatiuis. Cap. 6. 89. E
De Medicinis Induratiuis. Ca-
pit. 7. 89. H
De medicinis oppilatiuis. Ca-
pit. 8. 89. K
De medicinis Aperitiuis, &
Abstersiuis. Cap. 9. 89. M
De medicinis Euporatiuis. Cap. 10. 90. C
De medicinis Aperitiuis Por-
uenerum. Cap. 11. 90. F
De medicinis Styptiis. Ca-
pit. 12. 90. G

Index

- De medicinis Mitigatiuis do-
lorum. Cap. 13. 90. H
De medicinis generatibus Car-
nem. Cap. 14. 91. A
De medicinis Cicatrizzanti-
bus. Cap. 15. 91. B
De medicinis Causticis. Ca-
put. 16. 91. B
De medicinis Corrosiuis, et fa-
ciuntibus carnem cadere. Ca-
put. 17. 91. C
De medicinis Astringentibus. Ca-
put. 18. 91. D
De medicinis Confortatiuis.
Cap. 19. 91. G
De operationibus Tertiariarum
virtutum. Cap. 20. 91. K
De medicis Operantibus a forma
specificis: et de differentiis inter
illas, quae operantur
per primam, secundam, et tertiam
virtutem. Cap. 21. 92. F
De Venenis. Cap. 22. 93. E
De medicinis BeZahar. Ca-
put. 23. 93. F
De modo cognoscendi virtutes
Medicinarum, et Ciborum.
Cap. 24. 93. I
De investigatione verificationis
signorum rationabilium op-
erationum Ciborum, et Medic-
narum. Cap. 25. 95. M
Quo pacto cognosci possint co-
plexiones Ciborum, et Me-
dicinarum per generales differē-
tias corporum mixtorum.
Cap. 26. 96. K
De cognitione Medicinarum
Ciborum per rationem sumptam ab
sapore. Cap. 27. 98. C
De cognitione medicinarum, et
Ciborum per rationem sumptam
ab odore. Cap. 28. 98. L
De cognitione Ciborum, et me-
dicinarum per rationem sumptam
à colore. Cap. 29. 99. B
De cognitione Ciborum, et me-
dicinarum per proprietates
eorum, prout sunt partes terrae
nascentium, et animalium: et
sunt Locus, Tempus, Regio,
et Operatio. Ca. 30. 99. F
De complexionibus Ciborum
quorundam, et medicinarum
specialiter, secundum quod cer-
tificatus fuit Galenus: prae-
cipue utro de Granis, ex qui-
bus panis conficitur. Ca. 31.
100. K
De Carnibus. Cap. 32. 101. G
De Piscibus. Cap. 33. 102. A
De Lacte. Cap. 34. 102. B
De Caseo. Cap. 35. 102. B
De Ovis. Cap. 36. 102. C
De Fructibus. Cap. 37. 102. E
De Aquis. Cap. 38. 102. F
De Grauis, quae sunt cibi me-
dicinales. Cap. 39. 102. I
De Fructibus arborum. Ca-
put. 40. 103. B
De Herbis, et Oleribus. Ca-
put. 41. 103. H
De varietate virtutum medica-
rum Simplicium. C. 42. 104. B
De medicinis, quae ex Mine-
ris sunt. Cap. 43. 116. B
De Lacte, et narium eius opera-
tionibus secundum diuersas ei-
us partes. Cap. 44. 117. E
De operationibus Casei. Ca-
put. 45. 117. K
De virtutibus Butyri. Ca-
put. 46. 117. K
De operationibus Coaguli. Ca-
put. 47. 117. L
De operationibus Onorum.
Cap. 48. 117. M
De Fellibus. Cap. 49. 118. C
De Urinis. Cap. 50. 118. C
De proprietatibus Stercorum.
Cap. 51. 118. D
De carne Tyri. C. 52. 118. E
De pinguedine. Ca. 53. 118. F
De Medullis. Cap. 54. 118. G
De proprietate plurius aliorum me-
dicinarum. Cap. 55. 118. G
De reb. Marinis. C. 56. 119. F
De modo compositionis medi-
cinarum: Primum autem de co-
positionis necessitatibus. Ca-
put. 57. 120. G
De mensura et proportionibus Me-
dicinarum simplicium compositarum
ingrediuntium. Ca. 58. 127. A
De cognitione Medicinarum
compositarum per experien-
tiam. Cap. 59. 132. B
Summa, ac Capita
Sexti Libri.
Summa libri. De Regimi-
ne sanitatis. 133. A
De fine artis medicinae, ac de
causis, quae per accidens in-
nos corruptionem inducunt.
Cap. 1. ibidem
De Exercitio, et modis eius.
Cap. 2. 134. F
De Frictione, et modis eius.
Cap. 3. 135. A
De inuamentis Balnei. Ca-
put. 4. 135. C
De operationibus Somni, et Vi-
gilae. Cap. 5. 135. I
De regimine Corporum, et
primo corporis Temperati-
onis. Cap. 6. 135. K
De regimine corporis tpatip
Coitum. Cap. 7. 137. G.
De regimine eiusdem per somnum,
et vig. De excrementorum
evacuacione: ac lassitudini-
bus ab immodico exercitio
promouentibus. Ca. 8. 137. I

In Libros Colliget.

De regimine Senilis atatis . Cap. 9. 138.B	De cura febris Ephemera in generalis. Cap. 5. 148.E	Cap. 23. 160.L
De Corporibus variis habentibus distemperatas complexionis. Cap. 10. 138.H	De cura febris Ephemera in speciali. Ca. 6. 148.H	De cura caliditatis & siccitatis stomachi. C. 24. 161.B
De regimine corporum oïum distemperatorum, tum simpliciter, tum compositis. Ca. 11. 138.k	De cura feb. Ephemera, quando est cum fluxu ventris. Cap. 7. 149.G	De cura frigiditatis et siccitatis stomachi. C. 25. 161.C
De presumptione Extenuatorum & Pinguinum extenuatione. Cap. 12. 140.C	De curatione febrium acutarum ardentium. Ca. 8. 150.I	De cura male complexionis calide stomachi. Cap. 26. 161.E
De regimine corporis distemperati in singulis membris. Cap. 13. 140.D	De cura febrium putridarum & primo de eis in generali. Cap. 9. 151.I	De cura frigiditatis & humiditatis stomachi. c. 27. 161.I
De preservatione corporum, quae preparata sunt in aggritudines cadere. C. 14. 141.A	De curatione, & fricatione, et balneatione febricitantium. Cap. 10. 154.D	De aggritudinibus stomachi, & aliorum membrorum principalium cum materia. Cap. 28. 161.k
De remotione, & preservatione corporum à labore Vlcera tuo. Cap. 15. 141.F	De cura febrium cholericarum, & primo de cura tertianae. Cap. 11. 155.A	De inflatione membrorum, et apostematibus in generali. Cap. 29. 162.G
De remotione, & preservatione corporum à labore Apostemose, & Extensio. Cap. 16. 142.E	De cura Causa. C. 12. 155.H	De enacuatione Apostematum membrorum principalium. Cap. 30. 164.M
De preservatione corporum tempore Aeris praeter naturam. Cap. 17. 142.F	De cura febris Phlegmatica. Cap. 13. 156.A	De cura apostematum frigidorum, & aliorum apostematum specialium. C. 31. 166.D
Summa, ac Capita Septimi Libri.	De cura febris Quartana. Cap. 14. 156.k	De curatione solutionis continuitatis. C. 32. 167.I
S Summa libri. De aggritudine Curatio, seu Ingenio sanitatis. 144.A	De cura febris Helice. Cap. 15. 157.E	De curatione solutionis conuulsitatis venarum, & articularum. Cap. 33. 169.E
De modo Curationis mala complexionis materialis & non materialis. c. 1. ibidem.	De syncope, eius causis, & curatione. Ca. 16. 158.E	De fluxu sanguinis, qui à membrae provenit intrinsecus. Cap. 34. 169.L
De modo, & quando fieri debet Euacuatio, & Curatio. Cap. 2. 144.I	De syncope proveniente causa stomachi. C. 17. 159.F	De cura solutionis continuata in Nervis & Lacertis. Cap. 35. 170.k
De euacuatione per Phlebotomiam. Cap. 3. 147.A	De syncope proveniente causa doloris. Cap. 18. 159.H	De cura fracturae Ossium. Cap. 36. 171.C
De euacuatione per Pharmaciam. Cap. 4. 147.G	De syncope proveniente ex superfluo fluxu sanguinis naturae, vel aliorum membrorum. Cap. 20. 160.F	De cura aggritudinum Officialium membrorum primum aut de cura aggritudinum in numero. Cap. 37. 171.I
	De syncope proveniente ex superflua Vigil. Ca. 21. 160.G	De cura aggritudinum in Creatione. Cap. 38. 171.B
	De curatione mala complexionis particularium membrorum. Cap. 22. 160.H	De cura aggritudinum in pessificatione: & operis Periclitatio. Cap. 39. 172.E
	De cura mala complexionis siccis stomachi sine materia.	

Index in Sec. Collectaneorum.

INDEX CAPITVM, que in tribus Collecta- neorum Sectionibus continentur.

Capita Primę sectionis, de ſanitate.

DE ſanitate defini-
tione, ſpamētis,
atq; partiū uni-
uerſarū corpo-
ris ſtructuræ. C. 1. 177. H
De partium ſimilium tem-
peramentis. C. 2. 179. B
De instrumentariarū, diſimi-
liarūque partium temperamē-
to. Cap. 3. 179. F
De natura pitæ. C. 4. 179. I
De cōpoſitarū, diſimilariūq;
pitū ſalubritate. c. 5. 180. B
Quædam adhuc ſuperioribus
adijcienda. C. 6. 180. G
De actionib⁹, affectionib⁹, ſi-
ne paſſionibus. C. 7. 180. K
De uſu partiū incōpoſitarum,
quæ ſimiles ac ſimilares ap-
pellantur. Ca. 8. 182. E
De diſimilaribus nutritoria
faciliati addicēti partibus.
Cap. 9. 184. G
De partib⁹ diſimilarib⁹, quæ
ſunt genitiue potentie in-
ſtrumenta. Cap. 10. 186. M
De inſtrumentis ſenſibus dicatū
generatim. C. 11. 188. E
De ſpina dorsi medulla. Cap.
12. 189. G
De tactionis inſtrumento.
Cap. 13. 189. G
De lingua. Cap. 14. 189. I
De oculis. Cap. 15. 189. K
De auditoriis ſenſibus, ac par-
tibus. Cap. 16. 190. E
De olfactorijs inſtrumentis.
Cap. 17. 190. G

De pilis, à quibus motus effi-
ci volūtari. C. 18. 190. L
De reſpirationis uſu, atq; eius
inſtrumentis. C. 19. 192. E
De cer. bro. eiusq; pilis. ac ſun-
ctibus. C. 20. 194. K
De ſomno. Ca. 21. 194. L
De temporum anni tempera-
mento. Cap. 22. 195. K
Capita ſecundæ ſectionis,
de ſanitate tuenda.

DE artu medica ſine.
Cap. 1. 196. F
De exercitio, eiusq; modis.
Cap. 2. 197. K
De frictione, eiusq; multiplici
ratione. Ca. 3. 198. E
De lauacro. C. 4. 198. G
De ſomno atq; vi. c. 5. 199. B
De rōne viētus hoīs tempera-
tæ natura. Ca. 6. 199. C
De uſu veneriorū. c. 7. 200. M
De excrementorū vacuatione
atq; laſitudinibus, quæ ab
immodico exercitio promo-
nunt. Cap. 8. 201. B
De ratione viētus ætatum ſe-
quentium. Cap. 9. 201. I
De his, qui mēſperiē cōpoſitā
obtinent. Ca. 10. 202. C
De intemperie bus omnibus, tū
ſimplicibus, tum compoſitiis.
Cap. 11. 202. D
Quō grāciliores facti, obefio-
res efficiantur, et cōtra obefio-
res grāciles. C. 12. 203. K
De ſingularum partiū intēpe-
ratura. Cap. 13. 204. A
De præcautione futurarū agri-
tudinū, atq; ſpōtaneis laſitu-
dinibus. Cap. 14. 204. K
De ulcerofa, tenſura; atq; in-
flammatoriæ, laſitudinis, tū
præcautione, tum curazione.
Cap. 15. 205. C

De aeris in vniuerſum præcau-
tione. Cap. 16. 206. B

Capita Tertię ſectionis de rōne curand. morb.

DE iſteptaturarū curatio-
ne quæ cū humoribus, et
quæ circa humores conſi-
ſtunt. Cap. 1. 207. A
Quando ſine faciendæ euacua-
tiones. Cap. 2. 208. M
Curatio, quæ ſingulis partib⁹
debetur. Cap. 3. 210. K
De miſſione ſanguinis, Cap. 4.
211. E
De purgatione. C. 5. 211. K
Oium diariarū febrium cura-
tio generatim. C. 6. 212. H
Curatio ſpeciatim diariarū.
Cap. 7. 212. L
Qui à nigilia, triſtitia, atque
ira, diaria corripuntur.
Cap. 8. 213. A
A ſolis denſione. c. 9. 213. B
Ab algore. Ca. 10. 213. C
A fatigatione. Ca. 11. 213. E
Ab iudicia. Ca. 12. 213. F
Quæ ab obſtructione. Cap.
13. 213. G
Temperamentæ calida ac ſic-
ca. Cap. 14. 213. K
Febres ex inguinum tumori-
bus. Cap. 15. 214. K
De ſynochis febribus. Cap. 16.
214. M
Quæ putreſcentibus humori-
bus febres accenduntur.
Cap. 17. 215. H
Cibando ratio in febricitanti-
bus. Cap. 18. 217. F
De balneo in febricitantibus.
Cap. 19. 217. K
Galenī curatio feb. à ſuccis læ-
tis oriarū. Cap. 20. 217. M
FINIS.

A V E R R O I S

CORDVBENSIS

LIBER DE MEDICINA, QVI DICITVR COLLIGET.

Totius operis Proœmium, ea declarans, quæ in ipso continentur.

Quæ sit libri intentio, ac doctrinæ ordo. Cap. I

Aliquante
breu ex-
plicata hoc
nō hnt p
remum

Quando ventila-
ta fuit fup me
voluntas p no-
bile præceptum
ex parte nobilis
domini Aude-
lach Sēpfe à mi

relmomini de Marocho, pro confilio fuorum Philofophorū Auofair, & Auenchalit, & præcepit mihi compilare vnum librū, in quo contineretur tota ſcientia Medicinaliſt Arabico, quæ affirmaret & iudicaret intentiones Priorū, quæ earum eſſent retinendæ, & quæ dimittendæ: tunc declinaui virtutes meas ad ſuum præceptū, & augmentaui eas ad ſuū ſeruitrium,

& compilaui iſtū librū vniuerſalem, & vocaui nomen ſuū Colliger: eo q̄ incœpi i eo ordinem doctrinæ à rebus vniuerſalibus, & ab illis procedam, quouſq; deueniā ad particularia: ſicut fit i doctrina triū ſpecierum compoſitionū, ſm q̄ eſt declaratum ſupra Primo Phyſicorū: ita feci in iſto libro, q̄ ego primo cōſideraui comprehendere vniuerſales regulas huius ſcientiæ: & poſtea intēdi ire ab illis ad membra ſua, & ad partes ſuas in vno alio libro, quē componam, ſi placebit Deo: ideo vo

caui ipſum Colliget. Adhuc elegi i ordine huius libri alium ordinem q̄ elegerint alii authores in ſuis libris.

& iſte eſt ille ordo, qui eſt magis cōueniens in doctrina huius ſcientiæ.

Et ſcias q̄ aliquis non poterit ſtare ſup finem huius libri, nec intelligere maiorem partem eius, niſi ille, q̄ legerit tñ in Logica, q̄ ipſe poſſit ad minus cognoscere modos trium demonstrationum. Adhuc neceſſe eſt, q̄ ipſe ſit de illis, qui vſi fuerint aliquid ſcire in radicibus Naturaliū ſcientiarum. Et ſi non erit de aliquibus iſtorum, non ſolum erit priuatus à certitudine intentionis huius libri, & ab vtilitate eius, ſed eueniet ei ab eo magnum nocuentū, eo q̄ eum abominabitur & deſpiciet.

Et q̄ abominabitur iſtum, ſcias q̄ abominabitur veritatem huius ſciæ.

Et diuiſi eum in ſeptē partes: & quā libet eius partem poſui pro vno libro. Et non expectes à me, q̄ ego diuidam partes ſuas ad numerum capitulorū, neq; q̄ appropriem ei vni cuiq; capitulum per ſe. In illa re vanagloriati ſunt ſapientes Hiſpaniæ Andaluſij, & maior pars præteritorū authorū. ſed pater Philoſophiæ non vanagloriarus fuit in faciendo

Coll. Auer. A hoc

E

Ordo.

F

Diuiſio.

Colliget

G hoc in maiori parte librorum suorum. Et forte quod induxit eos ad faciendum hoc, fuit debilitas discretiue scholarium. Sed ille, qui habebit virtutem discretiuam sanā, cognoscat in vnoquoque libro differentias rerū primas & secundas, & diuidet vnam rem ab alia, scilicet quod videbitur ei magis conueniens in hora legendi. & qui voluerit diuidere eos ad paruas partes, vel ad capitula, faciat, & nomet ea, sicut vult.

Quo pacto vnusquisque liber appelletur: quidque in eorum vnoquoque pertrahatur. Cap. 2.

H Primus liber tractat de Anatomia. & non multiplicabo in eo, eo quod non promitto dicere rem nouam in eo, quæ non sit dicta per alios auctores. quod tamen promitto facere in alijs libris: quia in eis renouabo verba, quæ non senserunt antiqui Medici, & qui ante me transierunt, & probabuntur à radicibus scientiarum Naturalium.

Secundus liber nominatur liber Sanitatis. In isto definietur sanitas vera definitione. Et narrabit complexionem, & complexiones omnium membrorum consimilium & officialium.

I lium. Et narrabit omnes operationes eorum, & per quam viam habent agere eorum operationes, & pati suas passiones. Et narrabit omnes species virtutum corporis humani, & quid sint, & quot sint, & situm earum secundum sententiam Aristotelis & Galeni. breuiter. Et in isto loco cadet memoria disputationis super dno spermata, quod eorum est pars embryonis, & quod non: & cuius loco ipsa stant embryoni, an per materiam, an per

formam. Et narrabit de virtute primi motoris, qui est in corpore motu voluntario, quid est, & ubi est situius, an in nervo, an in sacro. Et narrabit de motu pectoris & pulmonis, & diuisione, quæ cecidit inter auctores priores super sententiam Galeni. & remouebit dubia. Et narrabit breuiter naturam aeris temperati, & de natura quatuor temporum anni, & qualis temperantia est illa, quæ dicitur vere.

Tertius liber dicitur liber Aegritudinum. Et ibi definietur ægritudo. Et narrat species ægritudinum simplicium, & membra consimilia, & officialia. Et ponit in vnoquoque eorum omnes quatuor causas vniuersales, & etiam de particularibus. Et postea narrat omnes species ægritudinum compositarum, quæ sunt in membris: & ponit causas earum secundum istam eandem viam prædictam. Et narrat omnia accidentia, quæ superueniunt super eorum operationes in diminutione, aut in debilitate: & ponit causas istarum rerum prolixè. & in isto loco cadit definitio doloris, & quæ sunt cause eius, & quot. Et hic addimus verba super sententiam Galeni in hoc multum necessaria. Et narrat omnia accidentia sensuum & virtutum: & ponit causas secundum Aristotelis.

Quartus liber nominatur liber Signorum. Et narrat omnes signorum species significantium supra sanitatem cuiuslibet membri per se in membris consimilibus, & officialibus ex parte operationum eorum. Et narrat super omnes species signorum significantium super omnes ægritudines cuiuslibet membri per se: & signa accidentium eorum ex parte operationum ipsorum secundum sententiam Aristotelis. & hic cadit definitio signi. Et narrat signa

A signa dominiij cuiuslibet humoris in corpore hominis fm complexio nem propriā naturalem tali corpori. Et narrat signa cuiuslibet ægritudinis, & cuiuslibet accidentis, quæ superueniunt corpori ex causa aeris circumdantis fm dictum Hip. & narrat viam signorum significantium super ægritudines magnas ex parte paruarum anticipatium, aut ex parte accidentium. Et narrat signa significantia super sanitatem, & super ægritudinem vniuersalem & particularem, ex parte pulsus, & vrinæ. Et narrat signa significantia super ægritudines, quæ continent totum corpus, sicut febris & similia: & dat causas earum, & incipit à febre diei. Et narrat omnes modos crisis, & veros & falsos, bonos & malos, & tempora earum, & causas earum esse, & dies earum esse, & earū priuationis. Et hic redditur causa, quare Medici dicunt, qd si etiam veniat crisis diebus conuersionis, ipsa est vera apud eos, dum modo veniat in die cretico conuenienti illi ægritudini. Et hic cadit inquisitio, si stellæ sunt causa in operationibus corporum inferiorum, aut non. & si sunt causa, vtrum

C sunt causa propinqua, vel remota. Adhuc inquiritur, si Astronomia est necessaria scientiæ medicinarū, an non. Et narrat signa crissum ex parte rei exeuntis à corpore, aut ab eo quod videtur ab operationibus corporis ægri. Et narrat signa significantia super quamlibet ægritudinem membrorum interiorum. Et narrat signa significantia super ægritudinem ex parte rei exeuntis à corpore exitu accidentali, & naturali. Et ponit differentias, quæ sunt inter fluxū, qui accidit per ægritudinem

materiale, quæ superuenit vni membro, aut plus q̃ vni, & fluxum, qui accidit per ægritudinē vniuersalem, q̃ superuenit membris. Et narrat opinionem plurimorū, qui transibant de vna medicina ad aliā in vna medicatione alicui ægritudinis: & quare probant diuersas medicinas super eandem ægritudinem. & hic exēplificabo exempla conuenientia, & sententiabo super securiorem viam. Et narrat omnia signa, per quæ certificatur nobis in ægritudine cuiuslibet membri, quæ earū est materialis, & quæ non. & ista res est multum declaranda: eo qd est multum necessaria ad cognoscendum Medico.

Quintus liber nominatur liber Medicinarum, & Ciborum. In primis definitur in eo quod quid est cibus, & quid est medicina fm sententiam Arist. & Galeni. Et narrabo naturam cuiuslibet istorum, & eorū vniuersalem operationem in corpore humano, & etiam particularem, & per quem modum operatur in corpore, & numerum suarū principalium virtutum, & q̃ ipsarum operatur per se, & quæ per accidens, & q̃ virtus earum, quæ est appropriata solum vni membro, & quæ plus q̃ vni, & quæ sunt illa membra. Et narrat quas operationes ipsa facit ex parte qualitatis, & quas ex parte materiæ, & quas ex parte formæ specificæ, & ponit causam istorum fm sententiam Arist. Et narrat quomodo dñr cibus, & medicina temperati, & distēperati fm Arist. Et narrat quæ via est magis vera in cognitione eorū, an via syllogismi & demonstrationis, an via experimenti: & si solū vnum istorū sufficit in arte, aut si ambo sunt necessaria. Et narrat longo sermone

A ij omnes

Colilget

G omnes regulas cōpositionis & necessitatē eius. & modi illarū, regularū incedunt fm sententiā Antiquorū. Et frangā verba Iacobi Alkindi, q se voluit ostēdere sicut Philosophū, qū locutus fuit in gradibus cōpositionis. Et declarabo verba Galeni in hoc, iō qā sunt multū cōfusa hie.

Sextus Liber nōiatur liber Conseruationis sanitatis. In primis declarat verba Galeni in regimine illius, qui hēt tēperatam cōplexionem. Et postea narrat spēs pparationū materialū, primas, & secūdas, q inuentūtur in indiuiduis. Et dabo cām, qua

H re inueniū, q in faciendo cōueniēs, non eueniet qsitum: s. q nos aliqñ regemus vno & eodē regimine in eodē tpe, & in vna ætate, & in eodē climate duo corpora, q erunt ambo cōia in pdictis rebus in corū pparatione materiali sup eandē pparationē tēperantiæ, & erit istud regimen proportionatū & conueniens pparationi, q inueniūt in ambob⁹ corū: & cū hoc toto, non eueniet qsitum æqualiter: sed in vno cōplebit, & in alio deficiet. Et si ist inueniemus corpora, q regunt contrario regimine conueniēt pparationis eorū, & sanitas est cōpleta in eis, & diu viuunt.

I Et hie frangā verba dicentiū, q illi qui regunt fm pceptum Galeni, hñt longam vitā penitus. Et narrat iuuamentū aeris, & eius nocumentū fm diuersitatē cōplexionū, & iuuamentū exercitiū & spērū suarū, fm q conuenit vniciq; mēbro, & iuuamentū balnei & spērū suarū, & iuuamentū somni & vigilie, & nocumentū suū. Et narrat conseruationē sanitatis in vnaqua; spē cōplexionū sanitatis, q est pñs eis. Et incipit in regimine illius, qui hēt tēperatā cō-

plexionē, cuius mala complexio est **K** in fieri. & iste sermo similat multū primo huius libri: sed ponunt in eo verba noua bona & vtilia. Et narrat regimen malæ pparationis manifestæ, s. plus laboris, qui euenit primū a se, non p accidens, nisi pp ægritudinem anticipantē. & ponā diām, q est inter hoc regimen, & regimen laboris, qui est anticipatus ab ægritudine, vel ab accidenti manifesto. Et hie procedā i regimine attractionis malorū humorū factæ a corpore ad vnū mēbrū, aut ad plura, aut itus, aut extra, qua de causā, ipm est **L** paratum ad mala apostemata. Postea loquar breuiter in conseruatione corporis, & defensione eius a corruptione aeris.

Septimus Liber nōiatur liber Medicationis ægritudinū. & narrat medicationem, & remotiōē accidētū, & iste est ordo suus. In primis narrat vias medicationis ægritudinū, q superueniunt mēbris consimilibus, siue sint materiales, siue non materiales. Adhuc narrat medicationem ægritudinum, q sunt in membris of **M** ficialibus p eandē viā, qua narrauit in consimilibus, & facit lōgū sermonem de hoc. Et intrat sermonē tractatus remotionis malitiæ cōplexionis materialis & immaterialis, & tractatus multarū differētiarū, quas posui in regimine & medicatione malæ cōplexionis iuuenis, & malæ cōplexionis senis, qñ elongati sunt a suis gradibus naturalibus, qūo debeant reduci ad ipsos cū gradibus contrarietatis, & quot sunt grades contrarietatis proprii vniciq; ipsorum. & in hoc loco intelliget reprobatio sup hoc, quod dicit Ga. i hoc. Et narrat modos graduū contrarietatis,

Intentio mea in hoc tractatu est tradere in arte Medicinæ summas sufficientes per viam breuem, vt sit ia

Intensio

E

ntentio mea in hoc tractatu est tradere in arte Medicinæ summas sufficientes per viam breuem, vt sit inua & iuroitus desiderantibus perfici in partibus artis, & vt sit memoria oibus, q̄ si fuerint ipsam, & sciuerūt cognitionē eius. Et studebimus loqui in pluribus verba cōcordantia veritati: quāuis contrariē opinionibus Antiquorū authorum istius artis. Et dicimus q̄ ars Medicinæ est ars operatiua exiens ex principijs veris, in qua queritur conseruatio sanitatis corporis humani, & remotio suæ ægritudinis, fm̄ q̄ possibile fuerit in quolibet corpore. qđ est, quia finis artis istius nō est ad saluandū omnino, sed ad faciendum illud, qđ pōt fieri, & in quantitate conuenienti, & tempore conueniēti, & postea expectari debet finis, sicut est in arte nautarū, & in regimine exercitiūm. Et quia artes practicae, in quantum sunt artes, continent tria: Primum est scire loca suorum subiectorum: Secundum est scire finem quæsitum ad adducendum ipsum in locis subiecti: Tertium est scire instrumenta, cum quibus valeamus ducere finem illum in locum illius subiecti: ideo ex necessitate ars Me-

Medicinæ definitio. Vide als. apud Hip. li. de Flatibus, apud Gal. in lib.

F. Artis parue apud Auic. pri. primi ca. primo. Medicinæ diuisio.

A iij dicinæ

A tatis, cum nos facimus regimen proprium in vnoquoq; membro cā reducendi ipsum ad propriā suam temperantiā, quando ab ea extierit. & ē hic reprobabilis sententia Galeni in hoc manifeste. Et narrat modos euacuationis per flebotomiam & pharriaciā, fm̄ corpus ægrum, s. quod corpus est eis conueniens, & qđ nō, & qđ tempus, & quæ ætas, & qđ est conueniens solum vni, & qđ ambobus, & qđ est priuatum ambobus, & alias differentias similes istis. Et hic etiam manifestabit regimen pgnatium, & modi actionū partis oppositæ. & intentio huius sermonis erit multum nobilis. Et narrat vias medicationis & in oibus febribus acutis & putridis breuiter. Et narrat vias medicationis malæ complexionis materialis superuenientis alicui membro ex mala materia accedēte, vel attracta, vel corrente ad ipsum. Et intendo in hoc sermone in medicatione omniū specierū apostematum, quæ generant in mēbris interioribus & exterioribus, & in qua nos debemus flebotomare eū, & in qua non: & in qua nos debemus repercutere, & in qua nō: & quibus repercutis, & in qua materia, & in quo tempore ægritudinis. Et narrat medicationē ægritudinis dissolutionis continuitatis, intus & extra, ex cā interiori & ex cā exteriori, & omnium vulnerū & percussionum. & cadit in hoc loco medicatio ægritudinum pulmonis, & fixurā vena-rū, & arteriarū, & apostematum neruorum, & ægritudinum dislocationis.

Colliger

G djcinæ primo diuisa est in istas tres partes. In prima parte, q̄ est ad sciendum loca subiecti, faciem⁹ scire mēbra, ex quibus compositū est corpus humanum, simplicia & composita, & humores, & spiritus. Et quia finis hic præintenti & quæriti sunt duæ spēs, sc̄. cōseruare sanitatem, & remouere ægritudinē, est adhuc ista pars diuisa in duas partes: vna est, in qua faciemus scire quid est sanitas in omnibus sustentantibus ipsam: & sunt quatuor causæ, sc̄. materia, efficiens, formalis, & finalis, & in omnibus eam consequentibus: altera est, in qua faciemus scire quid est ægritudo in omnibus suis causis, & eam consequentibus. Et quia non est sufficiens scire quid est sanitas, & quid est ægritudo, ad cōseruandū vnū, & ad remouendū aliud, diuisa est adhuc ista in duas alias partes. In vna faciemus scire qualiter sanitas cōseruatur: & in altera qualiter ægritudo remoueatur. Et quia nec sanitas nec ægritudo sunt per se notæ, ideo in prima obuiatione fuit necesse nobis cognoscere signa, quæ sunt signa sanitatis & ægritudinis. & ideo ista pars adhuc est vna partiū istius artis. Ergo diuisa est sciētia ista in partes septem magnas. In prima quædam narrabimus membra hoīs, super quæ testificant sensus, sc̄. simplicia, & composita, & humores, & spiritus. In secunda faciemus scire sanitatem, & suas species, & consequentia. In tertia ægritudines, & suas spēs & accidentia sua. In quarta significationes significantes sup̄ sanitatē, & ægritudinem. In quinta istrumēta, quæ sunt cibi, & medicinæ. In sexta viam cōseruationis sanitatis, In septima ingenium remotionis ægri-

tudinum. Et intendimus hoc hic ordinare fm̄ istam diuisionem: eo q̄ hæc diuisio est ei subiecta. * Et quia vna rerum, quas artes speculatiuæ recipiunt ab alijs, est loca subiecti & principia, siue sint illa loca subiecti à principijs notis per se, siue sint à rebus, quarum declaratio fit ab alia arte: oportet nos cognoscere ē primis artes, à quibus recipit hæc ars plurimum suorū principiorū: deinde redibimus ad loquendum de qualibet supradictarum partium. Et dicam⁹ q̄ aliquid huius artis est speculatiuum, & illud est eius sciētia Naturalis: & aliquid eius est practicale. Et pars practicalis est ars medicinarum experimentalis: & ē illius ē ars anatomia. Sed theoricis plurimū est accepta à causis sanitatis & ægritudinis, & maxime à causis multum remotis: sicut sunt elementa, & similia. Et ab arte Medicinæ experimentalis discēs cognoscere virtutes plurū medicinarū: quod est, quia res, quæ comprehendimus per viam experimentalem, est pauca valde comparisonē eius, quod necessarium est nobis in hoc. Sed via artis medicinalis ratiocinatiua est ad dandum causas rerū, quas nobis inuenit ars medicinalis experimentalis. & hæc ars ab arte anatomie recipit multas partium sui subiecti. Et quia artifex artis, in quantum est artifex illius artis, non potest cognoscere principia recepta in illa arte, quamuis sciat illa: nescit enim ea, nisi in quantum est artifex alteri⁹ artis: ideo oportet eū recipere illa principia artis suæ ab illo loco, in quo sunt magis nota: & maxime principia, quorū oēs partes sciri non possunt fm̄ certitudinē, sicut est experientia medicinarū. Et ideo

Medicinæ aliquid ē speculatiuum, aliquid est practicale.

M

A Ideo de parte huius artis dixit Hip.
 „ q vita hōis est brevis, qñ dixit: Vita
 „ brevis, ars vero longa. q̄a pars, q̄ est
 p viā experimentalē, non est in ipsa
 breuitas, & ita est in hoc nō tpe in
 pluribus membris, q̄ apparent p viā
 anatomis, eo q̄ hęc ars, iam est amif
 sa. Et debes scire q̄ artifex scīe Na-

Medicus
 differt a
 Physico in
 modo cō-
 siderandi

turalis cōicat Medico, eo q̄ corpus
 humanum est una partium locorū
 subiecti naturalis. sed diuersificant
 adinuicem in hoc: quia iste cōtyde-
 rat sanitatem & ægritudinē, inquan-
 tum sumgentia naturalia: & Medic⁹

B considerat ea, inquantū appetit cō-
 seruare vnum, & remouere aliud. Et
 ideo necessarium est Medico, post-
 quā sciuerit summas, q̄ aggregatæ
 sunt in hac arte, studium longū: &
 postea poterit in ipsa inuenire acci-
 dentia in materijs, quæ sunt impos-
 sibilis scribi. Et Medicus, qñ fuerit
 sollicitus in operationibus istius arti-
 sis, erunt firmata in ipso principia
 experimentalia, p quæ poterit inue-
 nire in materijs illas summas: sicut
 est in artibus Mechanicis, & cogita-
 uis. Et Arist. appropriat hanc artē
 inter artes Mechanicas in virtute.

Cōtra Ge-
 n. primo
 achua.

C Et ex hoc manifestum est, q̄ res di-
 sta in definitione Medicinæ, q̄ ē co-
 gnitio sanitatis & ægritudinis, & re-
 rum proportionatarū eis, q̄ nō est
 definitio vera, eo q̄ diuisit in ea di-
 sperentia, p quam cognoscit differre
 speculationē artificis huius artis à
 speculatione artificis Naturalis scīe
 tiz. Et ad hoc non attēdasei, de quo
 dixerunt, q̄ non est sanitas nec ægri-
 tudo: qm̄ non est inter nocuentū
 operationū sensibiliū & innocuē-
 tū earū dē mediū: nec ē variatio, nisi
 fm̄ plus & minus. & nō est medium
 inter duo contraria, ita q̄ sit aliqd̄ ii

is quod
 non dat
 orp⁹ neu-
 rū, in p-
 licamēris
 de Op-
 nōis.

lox in parte absque parte, in qua est. D.
 aliud, nec in tpe absq; tpe, in quo est
 aliud. & est manifestū, fm̄ q̄ dictū ē
 in scīa speculatiua. Et postq̄ narraui
 mus intentionē istius artis, & partes
 suas, & viā speculationis in ipsas, ne-
 cesse est nobis loqui super vnāquā-
 que partem eius.

De Anatomia membrorum in vniuersali.

Cap. 2.

P Articulæ, quæ testificant super
 ea sensus in corpore humano,
 sunt species duæ. Vna est membroꝝ
 cōsimiliū: v. gr. hæc definitio istius
 particulæ, & definitio totius istius est
 definitio vna: sicut sunt ossa, caro, E
 ea, q̄ qlibet p̄scarnis de necessitate ē,
 caro, qlibet parso ossis est os. Et scīa
 est mēbrorū cōpositorū, quorū par-
 tes nō assimilant partibus: sicut ma-
 nus, q̄ cōposita est ex carne, & osse,
 musculo, & chorda. Et mēbra sim-
 plicia sunt ossa, & muscoli, & chor-
 dæ, & nerui, & ligamenta, & caro, &
 astringia seu piguedo, & cutis, & vil-
 li, & sanguis, & phlegma, & melācho-
 lia, & cholera, & spiritus. & iste ē va-
 por pceptus in corde, & in cerebro.
 Et nos incipimus vnc in rememo-
 ratione mēbrorū cōsimiliū, seu sim-
 plicium, & postea in rememoratione
 compositorum.

Musculi s̄
 membra
 simplicia.
 Opp. apd
 Auc. p̄ia
 primi do.
 s. c. primo

De ossibus Capitis. Cap. 3.

Ossa capitis absq; dentibus sunt
 23. sex quorū appropria-
 ta craneo. & loca, in quib⁹ cōiungū-
 tur ossa ī craneo, vocata sunt ī lingua
 Arabica asoan, & ossa deos in mādi-
 bulis superiorib⁹, & ī aurib⁹ duo, &
 ossa paris, & duo in mandibulis infe-
 rioribus, & vnū, qd̄ notat gether. &
 hoc est os, quod est sub craneo, qd̄
 diuidit inter ipsum & superiores mā-
 dibulas. Et omnia hæc ossa coniun-

Ossa capi-
 tis. 23.

A iiii gun?

Colliget

Guntur simul coniunctione serrati li, quæ nominatur in Arabico deraſi, præter duo oſſa inferioris mandibulæ, quæ coniunguntur coniunctione nodatili.

*De Dentibus, & omnibus oſſibus
totius corporis. Cap. 4.*

Dentes. 32

Dentes ſunt in vnaqua; mādibula. 16. Quorum duo anteriores nominati ſunt duales: & in Arabico nominantur thomam. Et duo alij ex vtroq; latere ſuperiori & inferiori nominantur quadruales, & in Arabico rabiathan. Et duo ſuperiores & inferiores ex vtroq; latere dicuntur caniculares. Et quin; ex vtroq; latere, ſ. dextro & ſiniſtro nominantur molares. ſed aliquibus de numero molaris deficit vn⁹, & ſunt tantū quatuor. & radices molarium ſuperioris mandibulæ ſunt tres, & aliquibus quatuor. & radices molaris mandibulæ inferioris ſunt duæ, & vnaque; radix aliorum dentium eſt cuiuslibet vna. ergo iam inuenimus qd oſſa capitis ſunt oſſa. 55. Et coniunguntur in capite apud foramen, qd eſt in ipſo in poſteriori parte ſpondyli colli: & ſunt ſpondyli. 7.

H & ſunt perforati ex vtroq; latere. & ſpondyli nuchæ cōiunguntur cum ipſis: & ſunt. 17. & dicitur de duodecim ipſorum, qui ſunt ſpondyli anterioris pectoris, eo qd ibi finitur eorum terminus: & quin; eorū ſunt ſpondyli nominati in lingua Græca adiniſos, & in Arabico alktan. ergo inuentum eſt qd numerus omnium ſpondylorum à craneo vſq; ad os nominatum hagit, ſunt ſpondyli. 24. Sed aliqui ſunt qui habent vnū plus, hoc eſt. 25. & aliqui ſunt qui habent vnum minus, ſcilicet. 23. Et

huic ſpondylo inferiori coniungit^r os nominatum hagit. & iſtud cōpoſitum eſt ex particulis tribus, quæ ſunt ſimiles ſpondylis. & in hoc adhuc coniungitur, ſ. in oſſe hagit in inferiori parte ipſius os nominatū cauda. Et ipſum cōpoſitū eſt ex tribus petijs, ſive partibus. & tertia pars iſtius eſt vera cauda, & eſt quaſi oſſe cartilaginofum. Et hi omnes ſpondyli coniunguntur cōiunctione nodatili, præter ſpondylos duos colli primos. ſed ſpondylus primus, qui cōiungitur cum ipſo, ligatur duab⁹ adeptionibus vel additamentis ex tibus à craneo, & intrant in duobus foraminibus ſpondyli primi. Et cōiunguntur ex vtroq; latere oſſis ſpondyli hagit oſſa duo, ex vtroq; latere vnum. & in ipſis eſt planta coſſæ, qd in Arabico noſatur athaluorat. & ibi pendunt teſticulari & hæc ſunt omnia oſſa partis poſterioris. Sed oſſa anteriora & poſteriora ex inferiori parte occipitij ſunt oſſa duo in Arabico nominata charcohatan. Et oſſa ſpatularum, & oſſa pectoris, & oſſa manuum, & oſſa umbilicalia, quæ nominata ſunt in Arabico henina, & oſſa pedum. Sed charcoa eſt os gibboſum exterius, & concauum interius cuius vnum ex duobus ſuis capitibus iungitur cum humero & cū capite brachij nominati haſeth, & alia extremitas coniungitur in latitudine, vel in altitudinem pectoris in loco foraminis colli, & ideo, quia ſpatula eſt poſita ſupra dorſū, eſt ampla. & in ipſa coniunctum eſt caput, quod eſt cartilaginofum. & quāto plus appropinquatur charcoæ, tanto magis rotundatur. & eſt in ipſo concauitas quædam, in qua ſubintrat caput brachij noſati aſeth.

Sed

Oſſa capit.
tis. 55. ſm
alios. 59.
dimittat
enim cō-

miſſuras
ſiſtiō oculi
lū, per
quas eſt
ſex, & ipſe
poſuit duo

Adiutoris
2.
De ſpati.
Spatula. 1.

M

A Sed ossa pectoris cōposita sunt ex ossibus septem: & in extremitatibus inferiorib⁹ sunt cartilagines. Ossa vero costarū sunt ossa duodecim in vnoquoq; latere gibbositates, quorum lōgiore sunt medix, & ex istis sunt septē costę, quarum extremitas vniuscuiusq; cōiungitur posteriori in spondylis nuchę, & in anteriori in ossibus pectoris cū capitibus cartilaginosi. & quinq; istarū non cōiunguntur pectori, & nominantur costę posteriores. & ideo qñ pręmuntur, cedunt pręssioni. Et in parte inferiori pectoris non est aliquod os,

B nisi solum os vmbilicale, quod moratur inferius. Ossa manus sunt triginta ossa, scilicet os brachij nominatum alerth. & istud est vnū exterius gibbosum, interius vero concauum. & habet caput vnū, quod in concauitate spatulę inurat: & alia extremitas ipsius intrat in marpec. & habet nisi spondylus vnus similis rotę, qui in Arabico nominatur bachar: & in isto subintrat extremitas ossis nominati in Arabico zenad superior. Et ossa zenad sunt duo: longitudo quorū est ā marpec vsq; ad os nominatum rasceth. sed vnū ipforum est parvū,

C & vocatur zenad superior: & aliud est magnū, & nominatur zenad inferior. Et habent ista in duabus suis extremitatibus ex parte rasceth: additiones ædificatas & compositas ex ipsis: & inter rasceth & ipsa ē nodus. Et rasceth compositū est ex ossibus octo ordinatis in duobus ordinib⁹. & hæc ossa sunt fortia absq; medulla, & sunt curuata curuatura, vt adueniat suę coniunctioni pulchritudo formę ad formam rascethorum. Et quatuor ex istis ossibus, vel istorū ossium compositū est zenad man⁹:

& tale eum vocat mēssal manus: & ipsum coniungitur radici rasceth ligaturis fortibus. Quinq; autē digiti manus habent ossa quindecim, quilibet digitus tres, & nominantur in Arabico alfolemiah: quorū semper vnus coniungitur alteri: & ipsa coniunguntur ossibus solah per viā ligaturarū fortium: & os primū pollicis cōiungitur extremitati zenach superioris ligatura ampla cōueniente motui. Sed ossa pedis sunt. 29.

D principium ipsorū est os testiculorum: & est os exterius gibbosum, interius concauum. & habet extremitatem vnā rotundantem se in suo ascensu, & nominatur pomū granatum testiculorū. & alia est extremitas inferioris partis, quę intrat in foramen zenad inferioris, siue maioris duorū zenatum cruris. Et duorum ipsorū zenatum longitudo ē ā genu vsq; ad os calcanei: maior vero ipsorū zenath inferior, & minor zenath superior. & extremitas duorū zenatum tangit simul calcaneum & ibi in pede nascuntur nodi tres, & curuatura ossis testiculorū in costā flectitur seu curuatur in parte posterioris, & in curuatura alterius ossis foraminis zenad maioris est ligatura genui. Et supra eandem ligaturā est os circulare, & est rotundum: & est in ipsa cartilaginitas, & nominatur oculus genui. Et coniungitur in calcaneo interiori os nominatum alzochi. Et in inferiori parte 6 oscalcanei. & in istis duobus ossib⁹ coniungitur rasceth. & ipsum est cōpositū ex tribus ossibus, & fabricarū & ædificatū est ædificatione sibi cōuenienti. Et postea coniungitur huic scibah pedis, & ipsum compositum est ex quinque ossibus. Et postea sequuntur

De ossib⁹ pedis. Ossa pedis 32.

G. quantur ossa digitorum, quæ nominantur somiath: & sunt unicuique digito tres, præter pollicem, qui non habet nisi duo ossa. Ergo inuentum est secundum sensum Galeni, quod ossa hominis vel hominum sunt ducentum quadraginta octo, absque ossibus paruis, quæ replent spacia iuncturarum, quæ nominantur in Arabico scirfunaia: & absque ossi epiglottidis, quod nominatur in Arabico alaniath: & absque ossi cartilagineo, quod dicunt aliqui anatomizatores quod est in corde. Et nos non abreuuiamus loqui super compositionis formam istorum os-

H sium partem parti, nisi propter hoc, quod imaginatiua in istis per viam æstimationis est breuis, & parua, compositione earum rerum existerentium in ipsis.

De anatomia Venarum pulsatilium.

Cap. 5.

Venæ sensibiles sunt duarum specierum, scilicet pulsatiles, & non pulsatiles. Sed pulsatiles compositæ sunt ex duabus tunicis, præter unam. & unaquæque est similis alteri: nisi quod contextura interioris tunice tendit in latitudinem, & istæ sunt fortiores: & contextura exterioris tunice tendit in longitudinem. Et istæ venæ apparent per viam sensus quod exeunt à corde: nisi quia exeunt à concauitate sinistra: eo quod propter propinquitatem concauitatis dextræ hepatis necesse est, ut sit studiosum cor, ut attrahat nutrimentum ab eodem, scilicet ab hepate. Et illæ, quæ exeunt à concauitate sinistra, sunt arteriæ duæ. Una quarum est minor altera, & habet unam tunicam tantum: & illa est subtilior, scilicet maiori arteriarum habentium tunicas duas. & minor habens unam tantum, ha-

Arteria ve
ala.

bet eam tantum, eo ut sit leuis & mollior ad extendendum & adunandum se, & ad attrahendum aerem, & ad expellendum fumum vaporosum. & est amplior, ut adueniat ab ipso ad pulmonem sanguis subtilis, vaporosus, propinquus digestionis ad perficiendum se, eo quod id quod nutrit pulmonem, est cor. & quia stat prope ipsum, fert, vel præstat ei calorem digestionis & suauem. & ad hoc magis, quod membrum pulsans in ipso est membrum leue, & uocatur in Arabico serint: & non curatur ut noceat ei. Et vena ista intrat pulmonem: & diuisa est in ipso diuisione iam dicta: & vocatur arteria tauridi. Sed alia est maior, magnitudinis maioris valde alterius, & nominatur in lingua Arabica alahor. Et quando hæc vena ascendit, ramificantur ab ipsa duo rami. minor istorum tendit ad concauitatem dextram duarum concauitarum cordis: maior autem circulat circa cor, & postea subintrat in ipsum, & diuiditur in eodem. Et illud, quod remanet post ramificationes istorum duorum ramorum, diuiditur in partes duas. maior earum descendit versus inferiorem partem corporis, & minor in superiore corporis. Et pars, quæ tendit in superiorem partem corporis, diuiditur ab eadem, cum ascendit in lateribus duobus in ramos tangentes membra existerentia ex opposito eorundem. Et quæ exit versus ascellam, exit ab eodem ramus unus cum vena quæ non pulsatur, tendens usque ad manum in diuisione eiusdem. Prima diuiditur ab eodem: & iunguntur ab eodem rami parui in lacerto exteriori, & interiori brachij nominati hæcerth, & cum hoc sunt profundati & sepulti.

Et

*a.1. & in
dicem.

- A** Et quando iungitur ad latus marpech, ascendit superius modicum, & eius pulsatio apparet in hoc loco in pluribus corporibus. & vadit de sub rufascellam, & tangit eam, donec descendit aliquantulum à marpech. Et postea profundatur profunditate: & ramificantur ab eadem rami ad modum capillorum: & ipsi coniunguntur in lacertis brachij nominati cahar, donec occupent locum magnum brachij. Et postea diuiditur in duas partes, quarum una tendit ad rasceth vadens vsque ad zenath superius. & hæc est vena, quæ palpatur
- B** à Medicis. Et alia tendit adhuc vsque ad rasceth, & vadit vsque ad zenath inferius. & hæc est minor istarum. Et hæc diuiditur in palma manus: & aliquibus apparent pulsationes in superficie palmae manus. Et quando hæc particula superior iungitur in loco transitus, diuiditur in duas partes alias. Una quarum transit venam profundatam, quæ nominatur in Arabico gedehg. & ascendit superius donec intret in craneo. & coniunguntur ab eodem in suo itinere rami intrantes in membrorum profunditates existentes ibidem. Et quando intrat craneum, diuiditur ibi in multas diuisiones: & tunc edificatur ab eisdem res nominata tela, quæ extenditur supra cerebrum. Et postquam est diuisa, coadunatur & profundatur: & tandem exeunt ab hac tela vena duæ æquales in magnitudine, sicut erant ante diuisionem: & conueniunt ad corpus cerebri, & diuiduntur in ipso. Sed una istarum, & est minor, ascendit supra superficiem faciei & capitis, & partitur super membra ibi ex istenua. Et aliquibus apparet pulsationes in hac parte post
- aures, & in temporibus. sed pulsatio apparet prope istas duas venas: & eius pulsatio particulæ, quæ est apud venam profundatam: & nominatur hic ranius arteria somni. Sed particula germinata à corde ad inferiora corporis tendit primo per viam rectam, donec appodietur supra marpech quintum: eo quod locus suæ oppositionis est ex opposito loco capitis cordis. & ibidem existit pulmo absque appodiatione. Demum equitant supra spondilos nuchæ descendendo ad inferiora, & ramificantur rami ab eodem à lateribus vtrorūque spondilorum, dextri & sinistri, & coniunguntur membris existentibus ex opposito eorundem. Et ramus primus, qui ramificatur ab ipso, est ramus veniens ad pulmonem. Et post ipsum veniunt rami venientes ad laetum existentem intus in costis. Et post ipsum veniunt rami ad diaphragma. Et post veniunt rami ad stomachum, hepar, & splenem, & myrach, & intestina, & renes, & viliuam, & testiculos, & vesicam, & virgam. Et exeunt ab ipsis rami iungentes lacertos exeutes ex opposito istorum duorum locorum. Et quando veniunt ad terminum siue ad finem spondilorum, diuiduntur in partes duas. & quælibet istarum tendit versus unum ex pedibus per ramos duos magnos ex parte dextra & sinistra, & diuiduntur in ipsos diuisione venarum, nisi quia profundantur. Et eorum pulsationes sunt in lateribus duorum emunctoriorum, quæ in Arabico nominantur orbitan: & in latere calcanei sub duobus ossibus nominatis calcagines: & supra dorsum pedum prope chordam magnam.

Colliget

G De anatomia Venarum non pulsatilium. Cap. 6.

Venæ non pulsatiles sunt vnus tunicæ præter vnâ istarum. Et inuentæ sunt p viam sensus, q ramifican' ab hepate. Et id quod germinat ab eis primis, sunt venæ duæ. Vna, quarû est vltra concauitatem, & illa nominat' porta: & hæc est ad trahendum nutrimentû hepatis. Alia est, & exiit à gibbositate hepatis: & ista est facta ad deferendû nutrimentum, & diuidendum nutrimentum, & nominat' concana. Sed porta diuiditur in corpe hepatis in quinque partes. Et ramifican' hæc quinque partes in ramos paruos, donec iungant' gibbositati hepatis. Et qñ exeunt ab hepate, diuiduntur in partes octo. Quarû duæ illarum paruæ sunt: & vna ipsarû iungitur intestino nominato duodeno: & secunda ramificat' ad fundû stomachi in portanario.

Sed vna ex sex tendit ad superficiem dorsi partis dextræ stomachi ad nutriendû ipsum. sed pars interior nutritur, inquantû obuiat' stomacho.

Et secunda iungitur spleni, & tandem separat' ab ipsa vena vna à latere sinistro stomachi. Et illud, quod remanet, diuidit' in partes duas. vna quarû iungitur medietati superiori stomachi, & spleni ad nutriendum ea: & secunda iungit' gibbositati stomachi, & ibi diuidit' in partes duas. Vna ipsarû diuidit' à dorso sinistro stomachi: & secunda profundatur vsq; ad orificiû stomachi: eo q proijcit ad orificiû stomachi superflui siccitatis & acetositatis melancholicæ: qñ studet splen ad expellendum ipsam cum superfluo ad prouocandum appetitû stomachi suatitillatione. Particula vero secunda diuidit'

in partes duas. vna ipsarû tendit ad inferiora medietatis splenis: & secunda pars influit ad myrach, & diuidit' in ipso. Tertia vero ex sex vadit ad latus sinistrum, & ad intestinum rectum, ad hoc vt fugat ab ipso. Et quarta tendit ad gibbositatē stomachi, & ad myrach. Et quinta tendit ad meseraicas, quæ sunt circa intestinum nominatû colon. Et sexta qñ circa intestinum ieiunû, & orbum.

Sed concanæ, s. venæ radix eius separatur ex seipsa ad trahendum nutrimentum à ramis portæ. Et post ascēdit ab ipsa, vena vna magna in gibbositate hepatis. Et qñ ascendit ista vena, non vadit nec elongatur multû, donec diuidatur in duas partes. Et vna istarû est maior, & tēdit ad partes inferiores corporis: & secunda ad superiora corporis. Et hæc pars superior tendit, vsq; dum iungatur diaphragmati. Et ibi diuiditur in duas venas, quæ diuiduntur in diaphragmate: & post cōprimunt diaphragma. Et post cōpressionem diuiduntur ab eis dem venæ minutæ: & diuiduntur in panniculo diuidēte pectus in partes duas, & in panniculum cordis, & in glandulam nominatam chota, & diuiduntur in ipsa.

Demum ramificatur ab ipsa ramus vnus, qui iungitur in auricula dextra ex auriculis cordis. Et hic ramus diuidit' in partes tres. Vna quarum intrat in concauitatē dextram cōcauitatis cordis, & iungit' pulmōni, & habet tunicas duas. & ob hoc nominatur vena arterialis: & hæc est maior omniû aliarum. Et secunda circumdat' circa dorsum cordis, & extendit' in ipsum totum. Et tertia cōiungitur in parte inferiori pectoris, & nutrit pectora ibi existētia. Et qñ transit,

De vena cōcana.

L

De concana superiori

M

De vena porta.

H

I

A transit cor, tendit p viam rectam, do-
nec peruenit ad oppositionē duorū
tharcoran. (sic enim nominatur in
Arabico.) Et diuiditur ab ea in hoc
suo itinere rami parui ad ambas sua
rum partiū. & exeunt ab eisdem ram-
is ad lacertos existentes ex opposi-
to membrorum interiorum. Et qñ
sunt ex opposito affellæ, exit ab eis
ramus vnus extrinsecus manus ven-
niens ad manus ex latere affellæ, &
ē vena nominata basilica. Et qñ est
in opposito in medio tracheæ, in lo-
co sui itineris, diuidit in ptes duas.
Vna istarū tendit ad partē dextram,
B & alia ad partē sinistram. Et quæli-
bet istarū duarum diuiditur in par-
tes duas, & tandem equitat vna ex
partibus spatulam, & venit ad manū
ex latere dextro: & hæc est vena no-
minata cephalica. Et adhuc secūda
diuidit in partes duas in vnoquoq;
latere. Vna quarū vadit, & profun-
datur, & ascendit in sua profundita-
te, donec intrat cranium in suo iti-
nere p collum, vsquequo intrat in
cerebrū. Et ramificantur ab eadem
rami parui, coniungentes se mēbris
interioribus propinquis colli. & hæc
pars nominat venam profundatam. Sed
C secūda tendit in superficiem dorsi,
donec diuidit per faciem, & caput,
& oculos, & per nates, seu p nāsum.
Et hæc est vena apparens, & ramifi-
catur a vena spatulari in suo itinere
p brachium nominatū haseeth, &
diuidit in nodo marpech. Et post
suā diuisionem vena spatularis cō-
miscetur cū parte venæ affellaris, &
descendunt: & tandem exit ex istis
duabus in latere marpech vena, & ē
vena media seu cōis: & dicit in Ara-
bico bachal. Et pars secunda ex par-
te venæ spatularis trahit ad dorsum

brachij nominati schahat, idest ad-
D iutorium: & demū equitat supra ze-
nad superiorem, & illa nominat chor-
da brachij. Et pars venæ affellaris, q
moratur inferius, vadit platus in-
trinsecus brachij ad cahat, donec iun-
gatur capiti zenad superiori: & ē ali-
quid rami venæ existētis inter di-
gitum minorem & annularem, & no-
minat halarcia. Sed pars tendēs ad
inferiora corporis equitat spōdilos
nuchæ, & postea descendit inferius.
Et ramificant in primis ab ipsa ra-
mi venientes ad ligaturas renum, &
nominantur in Arabico lasint alco-
lieth, & eorū villos & corpora propin-
qua eis. Et postea ramificant ab
eisdem rami magni duo intrātes in
concauitatibus renum. Et postea ra-
mi duo tendētes ad testiculos. Et de-
mum ramificantur ab ipsis in latere
vniuscuiusq; spondili venæ duæ, ten-
dentes duobus lateribus: & iungun-
tur membris interioribus propin-
quis ei, sicut vulvæ, & velicæ: & etiā
illis existētibz extrinsecus, sicut my-
rach, ventris, & lumbis. Et qñ iungi-
tur ad finē spondylorum, diuiditur
ad partes duas. Vna ipsarū tendit ad
pedem dextrū, & alia tendit ad sini-
strum. Et tandem ramificantur ab
eis rami iungētes lacertis testicu-
E lorum. Et aliqui istorū sunt profun-
di, & aliqui sunt apparentes. Et qñ
iungunt genu, diuiduntur in partes
tres. Vna partiū vadit in medio, &
iungit rami, qui sunt in vnoquoq;
lacerto cruris interioris & exterioris.
Et alia pars in parte interiori cruris,
donec apparet prope calcaneum: &
illa est nominata sapheza. Et pars se-
cunda vadit vltra apparitionē cru-
ris: & illa profundatur ad latūs exte-
rioris calcanei. & illa est schia, quæ
scilicet

De conca-
ua inferiori
ri.

Colliget

G scilicet nominatur schiatica. Et ramificatur ab vnoquoque istorum, quando iunguntur pedi, rami diuisi in pede. Et rami, qui sunt pedis ex parte digiti minoris & annularis, sunt ex ramis schiaticis. Et rami pollicum, sunt ex saphena, & nominantur in Arabico alcasen.

De anatomia Nervorum. Cap. 7.

Capita istorum corporum videntur coniungi in cerebro vel in nucha: ideo imaginatur seu aestimatur quod omnia ista exeant ab eis. Et videtur quod caput nuchae coniungantur post in posteriori parte cerebri: & pellicula ipsius resistit documento illius, & durat usque ad os nominatum haseeth, scilicet cauda. & ideo imaginatur seu aestimatur quod ipsa oriatur a cerebro. Et iunguntur in nucha in latere vniuscuiusque spondili in vnaquaque parte duo nervi. vnus eorum vadit in partem dextram, & alter in sinistram, donec iungantur in fine haseeth. Et coniungitur in fundo ipsius caput vnum vniuius nervi, & sic coniunguntur in cerebro paria septem capitum nervorum. Par primum sunt nervi duo. & apparent quasi oriantur vel exeant a cerebro

De nervis cerebri.

I prope ex opposito duarum caruncularum similium capitibus mammillarum, in quibus fit odoratus: & ipsi coniunguntur in oculis. Eristi duo nervi sunt concaui: & quando elongantur a cerebro, tunc coniunguntur. Et foramen vniuscuiusque istorum tangit foramen alterius: eo ut spiritus aduenientes duabus pupillis oculorum associetur, & ut sit duobus oculis sensus vnus: & ut quasi oriantur prope pupillas oculorum, ad hoc ut appodient in ipsis. Et diuiduntur, donec sunt in tus in cerebro. & demum exeunt, & ten-

dit vnusquisque illorum ad oculum existentem in latere sui. demum coadunatur in humiditate vitrea, ut deferatur oculo sensum visus. Et par secundum versus, ac si natus fuisset post natiuitatem paris primi. & ipse tendit ex eo versus partem dextram, & exit a craneo supra foramen anterioris cellulae secundae. Et par tertium miscetur cum pari quarto existente post ipsum, & postea separatur ab eodem. Et diuiditur in quatuor partes. Vna istarum exit ab introitu nervi nominati schabachi, & descendit ad ventrem sub diaphragmate. Et secunda exit ex foramine ossis existentis in fodat, & tangit partes quinti. Et tertia exit ex foramine, a quo exit par secundum. Et diuiditur in partes tres siue ramos. Ramus vnus ex istis tendit ad locum existentem in extremitate oculi; nominatum in Arabico mach, & postea ad tempora, & supercilia, & frontem, & palpebras. Et secundus transit foramen existens prope caudam oculi: & ille est locus nominatus in Arabico barbach, & iungitur usque ad ventrem nasi. Et tertius, scilicet ramus descendit in concauitate barbach prope os subtile. Et tandem ramificatur in ramos duos. Vnus tendit ad dentes, & alter ad cutem temporis, & ad extremitatem nasi, & superioris labij. Et quarta pars, exit a foramine existente in mandibula superiori ad linguam, & transmittitur in cutem ipsius proprie ad dandum sibi sensum suum, scilicet saporem suum. Et residuum ipsius diuiditur in radices dentium inferiorum, & gingivas, & in labium. Et natiuitas paris quarti est post natiuitatem tertij paris. Et diuiditur in palatum ad dandum ei sensum appropriatum sibi, & est sapor. Et par quintum

tum

A tum duplicatur: & exit ab ipso par vnū ad aures ad dandū eis auditū, & ipsum nascitur à parte posteriori cerebri: & par netui mandibulæ exit à foramine nominato orobo. & in isto neruo odoratus. Et paris sexti extremitas vadit ad gulā, & ad linguam. Et extremitas alia vadit ad lacertū existentē versus spatulam & circa ipsam. Et eius extremitas descendit in collum: & ramifican̄ ab ipsa in suo itinere rami coniungentes se aliquibus lacertis epiglottidis. & qñ deriuant pectori diuiduntur adhuc ibidem. & tandē redeunt adhuc extremitates suæ ad superiora, donec iungant lacerto epiglottidis. Et diuiduntur aliquæ ipsorū extremitates in diaphragma prope cor, & pulmonem, & meri, & partes existentes circa ista. Et residuum istarū, & maior pars ipsarū vadit, donec cōprimant diaphragma. Et coniungunt in orificio stomachi maior pars ipsarū. Et residuum coniungit pelliculæ hepatis, & splenis, & residuiatibus intestinorū. & coniunguntur ipsi ibi aliquæ partes paris tertij. Et ipsum, scilicet par oriū à posteriori parte cerebri, & coniungit quinto. Demum diuidit ab ipso: & exit à loco suturæ nominatæ in Arabico aldaroallami.

Et par septimū incipit à posteriori parte cerebri à loco natiuitatis nuchæ, & diuidit in lacertū linguæ epiglottidis. Et vñ sensibiliter quasi vt exeant seu nascantur paria ex nuchæ trigesima prima neruorū. Et vnus, scilicet neruus, est absq; socio sibi opposito. Et paria octo ipsorum exierunt intus ex spondilibus colli. Et duodecim paria ex spondilibus nuchæ ad locum oppositionis dorsi in directo pectoris. Et paria quinq; ex spondilibus no-

minat alchacam. & ista sunt in inferiori parte dorsi. Et paria tria ex ossē aggez. Et tria ex ossē asse, scilicet caudæ. Et alteri non habens oppositū exit ex medietate extremitatis ossis nominati assem, scilicet caudæ. Et par primū exit ex foramine iuncturæ primæ iuncturarū colli: & ascendit vsquequo diuidat in lacertos capitis. Et fm par exit ex foramine existente in iunctura prima & secunda. Et tandem separat in duas partes. & iungitur extremitas ipsius in cute capitis, & extremitas alia in lacertis colli, & in lacertis spatulæ.

Et tertium par ipsius exit ex foramine existente inter iuncturā secundam & terciā. Et diuiditur in partes duas. vna tendit ad lacertos existentes in dorso: & alia vadit versus partem anteriore. Et diuiditur in lacertum positū ex opposito ipsius, & in existentem supra ipsum. Et quartū exit inter iuncturā terciā & quartā. Et diuiditur in partes tres. vna quæ tendit ad diaphragma: & alia ad extremitatem lacerti existentem in capite & in ceruice: & extremitas alia ad extremitatem lacerti spatulæ. Et quintū oritur inter spondilum quartum & septimum. Et sextum oritur inter spondilum quintum & sextū. Et septimū inter spondilum sextū & septimū. Et octauum inter spondilum septimum & octauum. & ibi est finis nodorum colli. Et nemi descendentes ab istis, oēs sunt diuisi in partes: quarum ipsarum partū vna vadit ad lacertos pectoris & ceruicis: partes aliæ vadunt ad lacertos dorsi & diaphragmatis: præter partis octauæ, cuius aliquid non tendit ad diaphragma: & reliquæ partes tendunt ad balsech, & brachium, & spatulā.

Sed

De nervis
nuchæ.

*halsech

*halsech

B

F

Colliget

G Sed paris sexti quædā pars tendit ad lacertum spatulæ, & pars alia ad hæfæch. Et ſeppimi pars vadit ad lacertum exiſtētē in hæfæch. & alia pars diuidit in cutim reſidui hæfæch. Et aliquid octauī paris trāſmittitur in cutim brachij. & extremitas ſui tendit ad lacertū brachij. Et par nonū exit inter ſpōdylum octauum & nonum: & illud eſt principiū ſpondilorum dorſi. Et diuidit vna ſuarū extremitatum in lacertū exiſtētē in tuſ in coſtis: & alia extremitas in lacertū dorſi: & alia extremitas deſcendit ad ſpatulā, & extendit in ipſam.

H Et par decimū exit inter ſpondilū nonū & decimum. Et pars vna ipſi vadit ad cutim hæfæch. Et reſidū diuidit. & pars vna ipſius tendit verſus faciem: & diuidit in lacertū exiſtētē in coſtis, & in lacertū inueſtitum ſupra pect⁹. & alia diuiditur in lacertū dorſi & ſpatulæ. Et p hanc viā eſt exitus neruorum, & diuiſio ipſorū, ſ. par vnum inter iuncturas duas vſq; ad complementū duodecimi paris, donec exeant ad par completum viginti paria ex corpore ſpondili, qui ſunt decem & nouem. Et poſtea exeunt paria ex alchātini ex corpore totius ceruicis. par vnū vſq; ad complementū quinq; parium. & partes ipſorū tendunt ad anteriora, & diuidunt in lacerto exiſtente ſupra ventrē: & aliquæ diuiduntur in lacerto exiſtente ſupra lumbos, & miſcentur in partibus tribus exiſtentibus ſupra ipſum nerui deſcendentes à cerebro. Et à paribus duobus exiſtentibus ſub iſtis tribus deſcendūt ab ipſis rami magni ad crus, donec deſcendant ad extremitatem pedis.

Et demū oriūtur paria tria ab oſſe haggez, ex vnoquoq; foramine par

vnū. principium eorū eſt à ſpondilo vigefimoquinto. Et demum exeunt paria tria ex oſſe caudæ, nominato in Arabico hæfæch. Et ſolus abſq; ſocio, generatio ipſius prima eſt inter oſtertiū oſſis haggez, & oſ primū oſſis hæfæth, ſ. caudæ, quod eſt os caudæ. Et poſtq̄ ſecundū iſtū ordinem inter duos ſpondilos par vnū vſq; ad finem trium parium, & ſolus oritur ex fine caudæ, & etiam iſta ſex paria: par primum miſcetur cū paribus venientibus ad crura, & reſiduum ipſorū diuiditur in lacertos ani, & veretri, & veſicæ, & vuluæ, & pelliculas vētris, & in partes venientes ab oſſe vmbilicali, & à lacertis venientibus, vel oriētibus ab oſſe haggez.

De Ligamentis.

Cap. 8.

ET ligamenta, quæ ſunt nomina in lingua Arabica rebathath, eius corpus eſt vel eorum medium inter corpus oſſis & corpus muſculi. & eorum ortus eſt inter extremitates nodofitatum oſſium.

De Chordis.

Cap. 9.

Chordæ, quæ nominantur in Arabico bauthar, ſunt medix inter ligamenta & neruos. Et earum ort⁹ ſeu natiuitas eſt ex neruo veniente ad lacertū, & à ligamēto orto ab oſſe.

De Carne.

Cap. 10.

Carniſtres ſunt ſpecies. Vna eſt caro mixta cū neruo & chorda. & illa nominat lacertus ſiue muſculus: & illa eſt maior pars carnis totius corporis. & hæc ero memoratus in capitulo membrorū officialium.

Secūda ſpecies eſt ſpecies carnis puræ. & in hac ſunt multa ligamenta: & hæc eſt minor ſpecies corporis.

Tertia ſpēs eſt carnis glanduloſæ. & caro pura eſt illa, quæ eſt in capite membri, ſ. veretri: & illa quæ eſt in loco

In loco occulto dorsis: & ex illa est caro existens inter dentes. Sed caro nominata glandulosa est caro testiculoꝝ, & mammillarum. & ex illa est etiā in radice linguæ. & ex illa ē caro existens in subaſcellis, & in duobꝰ emū ſlorijs nominatis in Arabico orbitam, & quæ ē poſt aures, & in collo. & iſtius ſpeciei eſt caro, quæ eſt inter. intellina & neruos.

De Villis.

Cap. 11.

Sed de villis ero memoratus, cū ſero rememoratus membra coinpoſita exiſtētia intus in corpore: eo quia ille eſt locus conueniens rememorationis ipſorum ibi.

De Humoribus.

Cap. 12.

Et humores apparentes in corpore humano ſunt quatuor, ſ. ſanguis, phlegma, cholera, & melia.

De ſimplicibus membris.

Cap. 13.

Et ſimplicia membra ſunt cutis, vngues, & capilli. & hoc eſt manifeſtum.

De Spiritu.

Cap. 14.

Spiritus duo ſunt, ſcilicet ſpiritus apparens in corde, & ſpiritus apparens in cerebro. ſed ſpiritus in hepate non apparet per viam ſenſus. Et hæc ſunt verba dicta ſupra ſimplicia membra, quæ ſufficiētia eſſe videntur in hoc loco. & qui volunt amplius addere, addant. Et nunc redibo ad loquendum ſupra officialia membra: & incipiā à membro ſimpliciori omnium ipſorum: & iſtud eſt lacertus, ſive muſculus.

De Lacerto.

Cap. 15.

Lacertus eſt corpus compoſitū ex carne rubea, & ligamentis, & neruo, aſcendentibus ſupra ipſum. Et ipſe eſt induens oſſa, ligatus ligaturis naſcentibus ab oſſibus. & iſtud eſt, qñ neruus cōiungitur ſupremæ

extremitati ipſius lacerti. tandem diuiditur in partes: & miſcetur exituræ carnis lacertꝰ, & germinat in oſſe poſito ſub lacerto ligaturā, & miſcetur cum neruo & carne: & demū ex omnibus iſtis exiit corpus vnum nominatū lacertus. Et qñ partes nerui veniunt ad extremitatem inferiorē lacerti, tūc adunatæ ſunt partes nerui ad partes ligamentorū ſolū abſq; alia ammiſtione carnis: & tandem exiit ab iſtis corpus nominatū chorda. & hæc chorda tendit, donec iungatur extremitati inferiori illius membri. Et omnes lacerti ſecundum intentionem Galeni exiſtentes in corpore ſunt. § 19. Et dictum eſt, q hæc corpora variātur in forma, in quantitate, & in compoſitione. & qñ virtus ab iſtis germinat, chordæ in forma compoſitionis ipſorū tandem variantur in quantitate: quoniā aliqui ſunt magni, & aliqui parui. magnus eſt ſicut lacertus poſitus ſupra coxā: & paruus eſt ſicut lacertus poſitus ſupra oculum. Et variatio ipſorum eſt in forma, q tales ſunt ex lacertis, quorum caro ipſorum non miſcetur cum neruo. & variatio ipſorum eſt in chordis orientibus ab ipſis: quoniam tales ex ipſis ſunt, q chorda oritur ex duobus lacertis. & tales ſunt, à quibus ambobꝰ ab vnoquoq; eorum oriūtur chordæ duę, vel tres. & hoc eſt, ſecundum q conuenit eis. Sed variationes ipſorum ex parte oppoſitionis ipſorum ſunt, q aliqui ipſorum oppoſitio ſua eſt in ſirecto membri, & aliqui non. Et ſi deberemus loqui in vnoquoq; lacerto lacertorum, hæc verba eſſent prolixa valde: nec eſſent huic arti multum neceſſaria, hoc eſt ad medicinandum per cibos & medicinas.

Coll. Auer.

B ſed

Colliger

G sed chirurgicis, id est operantibus cū ferro magnum esset iuuamentum. Et dico adhuc, q̄ post terminationē istarum rerum paruum lucrum cōsequeremur. Et ego narrabo de neruis, quando ero locutus iuuamentū ipforum in libro Sanitatis.

De forma capitis. Cap. 16.

Forma capitis naturalis est rotūda, habēs aliquam planitiem in vtroq; latere: ac si imaginatus fueris formam ceream rotundam esse cōpressam in vtroq; latere. Habens in trinfecus concavitates coniungentes se adinuicem: & nominantur cel-

Hulæ cerebri. & sunt duæ existentes in parte anteriori cerebri, & vna in medio, & alia in posteriori parte. Et prope coniunctionem istarū cellularum, scilicet partis vnius cum altera, sunt corpora formata formis talibus, vt sint cōuenientes in aliquo tempore ad claudendum, vel ad aperendum. Et insunt cerebro duæ additiones germinatæ à duobus cellulis anterioribus similibus duobus capitibus mammillarum, deriuantes vsq; ad os nominatum colatorium. & istud est os perforatum foraminibus multis: sed non per viam rectā, sed obliquam. & locus istius in craneo est locus, cui coniungitur extremitas nasi. Et ex panniculis duobus cerebri, vnus ex istis ē fortis & grossus, & alius est subtilis. Subtilis coniunctus est cerebro, & nominat⁹ est capitis secundina vel secunda. & assimilatur secundinæ, eo q̄ in ipso sunt nerui & venæ, ex quibus nutritur cerebrum. & ipse cōtinuatur cerebro in aliquibus locis. Et pāniculus grossus coniungitur craneo: & etiam cerebro coniungitur in aliquibus locis. Et hic panniculus fortis pforatus

existit foraminibus multis in locis duobus. Vnus locus est in latere foraminis extremitatis nasi, & nominatus est colatorium, & alter est prope os existens in palato, & istud similiter est perforatum & sub cerebro.

Et sub panniculo grosso est retis, quæ in Arabico nominatur alagemā, quæ est ex arteriis ascendētib⁹ caput. Sed nuchæ spondylia ipsam cooperiunt, sicut os cranei cooperit cerebrum. & ipsa circumdatur a duob⁹ pelliculis exeuntibus à duobus panniculis cerebri, & ex ipsa oritur nervus, qui ei coniungitur.

De forma oculorum. Cap. 17.

Forma oculi composita est ex septem tunicis & trib⁹ humorib⁹.

Prima ipsarum est, quæ prope craneum moratur, & est tunica pannosa. & eius ortus est ex pāniculo grosso existente in cerebro, & nominatur aluocha alba. Et post ipsam versus partem exteriorem est altera tunica pannosa. & eius ortus ē ex panniculo subtili existente in cerebro. & nominatur secunda, vel secundina.

Et post istam est tunica retina. & ortus eius est ex anima musculi exeuntis à cerebro, & est concavus. Et post istam in medio istius panniculi est corpus vnum molle & humidum, nominatur humor vitreus, & in Arabico alzegia. Et in medio istius corporis est corpus vnum sphericū habens aliquā latitudinē similem grandini in claritate & albedine. & hæc humiditas nominatur grandinosa: & est corpus profundatum in humiditate vitrea vsq; ad medietatem. Et post aliam humiditatē existentem versus partem exteriorem, facris ab

humidi-

L
Idē. 1. humor. c. 15.

Prima tunica.

Secunda.

Tertia.

M
Prim⁹ humor.

Secund⁹ humor.

Quarta.

A humiditate grandinosa est vñ corpus simile telæ aranæ. & illud est in vltimo claritatis & tersionis: & nominatur tela aranæ, & in Arabico haantebuthia. Et post istam versus partem exteriorē existit humiditas vna, similis albugini oui: & nominatur humor albugineus. Et ascendit supra istam humiditatē versus partem exteriorem corpus vñ subtile asperum, nominatū in Arabico maaiuar, versus albuginē ex parte exteriori, & color eius variatur in corporibus: eo q̄ alicubi ē valde nigrū, & alicui minus, & alicui est coloris calcedonij. Et in medio versus grandinosam est foramen vnum, quod qñq; dilatatur, & qñq; constringit, vice vna post aliā, secundum q̄ conuenit humiditati grādinosæ, qñ est habens lucem: qm̄ constringitur in magna luce, & dilatatur in parua. Et istud foramen nominatur oculi pupilla, & hæc tunica nominatur tunica pupillina. Et post istam est cooptura vna corporis vnus grossi, & fortis, & clari, scilicet coloris cœlestis, simile cœlo, factum ad modum cornu albi, & nominata est tunica cornea, & color eius existit ad modum eius tunicæ, quæ existit sub ea.

C Et ascendit supra istud, corpus vñ valde album nominatū coniunctiua: præter q̄ non cooperit locum nigredinis oculi: & istud nominatur albedo oculi. Et eius ortus est ex pellicula, quæ ē versus osexterioris corneæ. & ortus corneæ est ex tunica fortis. & ortus vix est ex secundina, & ortus aranæ est ex retina.

De forma Nasi. Cap. 18.

Forma nasi sunt duæ viæ diuidentes se in partes duas. Vna earum deriuatur ad extremitatem oris: &

alia ascendit desuper, donec iungatur ossi simili colatori. quod compositum est versus duas adeptiones anterioris partis cerebri simili capitis mammillarum, & istæ viæ circumdantur ex vna pellicula grossa, orta ex pellicula oris.

De forma Auris. Cap. 19.

Vla auris est in osse petroso: & ideo nominatur in lingua arabica agari. Et in ipso sunt viæ oblique multæ, & tendit taliter per viam tortam, donec iungantur musculo quinto orto à cerebro, à quo oritur pellicula extensa supra os petrosum. Sed corpus cartilaginofum existens exterius, est auricula nominatum, & istud est manifestum.

De forma Lingua. Cap. 20.

Lingua est caro mollis & alba inuoluta venis multis & paruis, in quibus est sanguis. Et sunt venæ in ipsa, & arteriæ, & musculi in quantitate maiori vltra q̄ suæ magnitudinis videtur conuenire, & ipsa cooperitur pellicula oris. Et sub ista duæ existunt orificia ingentia vsque ad carnem glandulosam ipsius, quæ est posita sub radice ipsius.

De extremitate Oris. Cap. 21.

Eistas vias. Vna ex parte anteriori: & illa nominatur canna pulmonis. Et alia posita est post ipsam ex parte cervicis supra spondylia collis & hæc nominatur meri. & per istam transit cibus & potus. Sed per viam cannae pulmonis transeunt spiritus, & intrant, & exeunt per viam anhelitus. Et positum est supra viam istam cooptorium vnum ad cooperiendum ipsam in hora deglutiendi, vt aliquid non possit subintrare de eo, qd̄ deglutit, quia si aliquid subintrat,

Ginecōtinenti prouocatur tussis. Et iā pręparatum est in hoc loco instrumentum vnum, in quo est vox, versus orificiū cānx pulmonis. & istud instrumentum est membrum nominatum epiglottum, & in arabico hangera. & ipsum est compositum ex tribus chartilaginibus compositione pulcra conuenienti esse vocis. ideo vt sit ædificata & fabricata ex istis tribus chartilaginibus zampogna vna, vel fistula similis zampognę fistulę, s. & flautoli. Et in concauitate istius zampognę est corpus sile lingux fistulę: & in istis locis

H sūt lacerta multa, vel secreta multa.

De anatomia totius Ventris.

Cap. 22.

Scias q, concauitas totius ventris sexiens sub ossē tracheę vsq; ad os lumbi diuisa est in duas magnas partes. Vna est superius cooperiens pulmonem & cor, & secunda est inferius cooperiens stomachum, & intestina, & hepar, & splen, & fel, & renes, & vluam, & vesicam. Et diuiduntur istę duę concauitates mēbro vno nominato diaphragma, & istud diaphragma incipit a capite pectoris tendens per diametrum inferius ad vnumquodq; duorum laterum donec deriuetur. 12. spondyli nuchę. & istud est diuidens inter superiora & inferiora. Demū concauitas superior diuiditur ī partes duas, & illę partes diuidūt vno medio, quod transit per medium illarum partium, donec iungatur spondylibus nuchę. Et hęc concauitas superior tota nominat pectus, & terminus ipsius est a superiori parte duorum tracheę vsq; ad diaphragma, quod diuidit superiora ab inferioribus. & hęc est forma pectoris.

De anatomia Pulmonis, & canne eius. k.

Cap. 23.

Anna pulmonis incipit ab extremitate oris, sicut diximus. & qñ descendit sub trachea diuiditur in duas partes. & quilibet pars ipsa diuiditur in plurib; partibus: & circa ipsas ædificata & fabricata est caro pulmonis. & iterum edificata est ex omnibus istis cannis diuisis, & venis existentibus sub ipsis caro pulmonis. & caro edificata & fabricata circa ipsas est corpus pulmonis. medietas vero pulmonis est in concauitate dextra, & medietas alia in concauitate sinistra. Et canna, s. ipse pulmonis pręparata est & cōposita ex chartilaginibus in forma annulorū: sed non sunt annuli completi, eo q in quātitate partit tertie annulorū ipsorū extremitatibus suis cōiungit pellicula vna tendens per viā rectā: & coniungunt isti annuli simul villis & ligaturis multis. Sed isti annuli proprie sunt duri & chartilaginosi, & gibbositates istorū annulorū sunt versus partē exteriorem corporis, & possunt palpari manibus, s. pellicula cōiungens annulos p viā rectam. Sed locus rectus ipsorū coniunctus est meri. Et hoc est, ac si imaginatus fueris in corde tuo fistulā vnā vnus canna. & tertia pars incisa sit in longitudinē, & partes duę integrę remaneant, & par tertia incisa in longitudinē coniuncta sit glutine cum charta vna cū ambabus extremitatibus linea recta siue perpēdiculari. & tandē intelliges cannā pulmonis per viā conuenientem & rectam.

De anatomia Cordis & forma eius.

Cap. 24.

Forma cordis est rotunda ad modum pineę, quę in Arabico nominatur

A minatur semiara. sed est transuerfa, eo q̄ acuitas cordis existit versus inferiora corporis, & radix versus superiorem partem corporis. Et habet pelliculam vnā grossā circumdantem ipsū: sed nō coniungitur tota versus radicem. Et positū est in medio pectoris: sed capiteius, & acuitas tendit magis ad partē sinistram. Et arteria magna oritur ex ista parte, scilicet sinistra. & ideo apparet pulsus maior in ista parte. & propter hoc imaginatur aliqui, q̄ cor sit positum in ista parte. Et habet cor concauitates duas magnas, vnā ex parte dextra, aliam ex parte sinistra. Et versus radicem suā est res vnā similis charitagini: & ipsa est quasi fundamentum totius cordis. Et a concauitate dextra ad sinistram sunt viæ. Et in concauitate dextra sunt orificia duo. Vnum ipsorū est orificium venæ cōiunctæ hepatis, quæ oritur ab hepate secundum Gal. & a corde secundum Arist. Et supra istud orificium sunt pelliculæ tres aperiētes se, seu dilatantes in ora introitus sanguinis in ipsum, & demum clauditur clausio neconuenienti. Et orificium secundum est orificium venæ coniungēs se ex ista cōcauitate in pulmonem, & est vena vnā, quæ non pulsāt, eo q̄ tunice ipsius sunt grossæ ad similitudinem arteriæ, & istud orificium habet pelliculas aperiētes se extra, & non intus ex aduerso pellicularū aliorum orificij. Et in cōcauitate patris sinistræ sunt duo orificia, vnum est orificium arteriæ magnæ, & habet pelliculas tres aperiētes se intrinsecus versus partem exteriorem. & fin est orificium arteriæ cōiungentis se in pulmone. & supra istud orificiū est pellicula vnā, aperiens se in-

tra & extra. Et habet cor additiones duas similes aurib⁹, vnā ex parte dextra existit, & altera sinistra. Et pulmo est volatizans supra cor, & cor habet texturas multas variantes se in oppositione.

De forma Stomachi & Meri.

Cap. 25.

I Am dixim⁹ q̄ in extremitate oris sunt viæ duæ: vnā est via animæ, scilicet aeris ad pulmonem: & secunda est via cibi & potus p̄ meri. & hoc vocatur meri. Et istud compositū est ex duabus tunicis. vnā est extrinsecus & est carnosa, & textura ipsius tendit in latitudinem. & alia est intrinsecus, & est nervosa, & textura ipsius tendit in longitudinem, & aliquid ipsius tendit per diametrum, & ipsum positum est in posteriori parte supra spondylia colli, & ipsum elongatur, & descendit inferius, donec transeat diaphragma, & ligatū est spondylib⁹ & villis ipsum ligantibus. Et quando transit diaphragma dilatat, & fit ex ipso stomachus, & tendit aliquantulum versus partē sinistram. & ideo dicitur q̄ caput stomachi quiescit in parte sinistra, & fundum in parte dextra imaginatur go in corde tuo cucurbitam vnā rotundam habentem collum longū, & cum ipsa iungatur collum aliud, & sic intelliges formā stomachi & meri, nisi q̄ stomachus existit a latere versus deorsum aliquantulum longus. & vnū ex duobus capitibus ipsius stomachi superius ē meri, & inferius est principium intestinorū, & nominatur portanariū, & in Arabico albeb. Et ipse, scilicet stomachus est ligat⁹ spondylibus, & ē cum aliquibus intestinorū fortibus ligaturis sustentibus ipsum. Et corpus stomachi cō-

B iij positū

B
a. l. musculosa.

a. l. nunc

Gpositum est ex tribus tunicis, textura vniustendit in longitudinem, & alia vadit per diametrum, & illa est in trinfecus: & est illa tunica, idest* ner uosa, & exterior est carnosā, & textura ipsius tendit in latitudinem.

* a. l. muscularosa.

De forma Intestinelorum. Cap. 26.

Intestina composita sunt ex duabus tunicis. & habent texturā tendentem in latitudinē solum, & sup tunicā interiorem adest viscositas, nominata à Arabico lasuē. inuestita ex ipsa inuiscatione, siue viscositate à natura. Et oīa intestina sunt sex: tria minuta, & sunt superiora, & tria grossa, & sunt inferiora. Et principium minorū est intestinū coniunctū fundo stomachi, nominatū duodenū. Et post ipsum est intestinum nominatū ieiunū. & ista duo sunt erecta in longitudine corporis, & orificia istorū coniunguntur in hepate plus alijs intestinis. Et post ieiunū est intestinum nominatum gracile: & ipsum reuoluitur reuolutionibus pluribus. & latitudo istorū trium intestinorū est ad modū vel ad quātitatē latitudinis portanarij. Et post ista est intestinū nominatū orbū. & istud intestinum est latum non habens transitū nec iter, sed sise est ficulo vel marsupio. & quia non habet nisi vnū os, ideo per ipsum intrat, & exit quicquid intrat & exit: & ipsum est in parte dextra positū. Et post istud est intestinū nominatum colon. & incipit à parte dextra tendens, per latitudinem ventris ad partē sinistram. Et post istud est intestinum rectū. & istud intestinum rectū habet concauitatem amplam, in qua coadunantur fæces, sicut vrinā in vesica coadunatur. & super orificium istius est lacertus vrinæ.

De forma Hepatis. Cap. 27.

Hepar positum est in latere dextro costarum superiorum ex costis superioribus. Et forma ipsius est forma lunæ. & est habens concauitatem in parte lateris stomachi, & additamētā. & aliquibus insunt quatuor, & aliquibus quinq;. & ipsum est cooperiens supra latus dextrum stomachum. Et gibbositas ipsi* est versus diaphragma. & est ligatum ligamenti coniungentibus se pelliculæ existēti supra ipsum. Et oritur à cōcauitate ipsius hepatis canale vnū nominatū ianua hepatis. & forma ipsius est forma venæ, nisi quia est non habens sanguinem. & illud canale est diuisum in partes: & illę partes sunt partes multe in quantitate multa. & veniūt ex ipsis, scilicet partibus partes multe ad fundum stomachi, & ad intestinum nominatū duodenum. & multæ etiam partes ad intestinum veniunt ieiunum, & demum ad residuum aliorum intestinorum, donec iungantur intestino recto. Et istud canale, quod ē in porta hepatis, diuiditur etiā in partibus interioribus ipsius hepatis ad partes minutas, scilicet ad venas capillares similes capillis. Et à pte gibbositatis hepatis apparet vena magna, à qua omnes venæ totius corporis exeunt, sicut diximus in anatomia venarum. & radix ipsius venæ diuiditur ab hepate ad partes minutas similes capillis, & obuiat in partes diuisas à canali nominato porta. Et nutrimentum chymosum intrat in hepate per suam ianuam. & in illis venis decoquitur, donec redeat ad sanguinem, & demum exit per illam venam magnam existentem in sua gibbositate.

De

A De forma Splenis. Cap. 28.

Forma splenis est longa. Et positus est in parte sinistra ligatus ligamentis coniungentibus pelliculæ existentibus supra ipsum. & est continuatus stomacho ex vna parte, & ex alia parte costis posterioribus. Et oriuntur ab ipso conductæ duo: vnum ex ipsis coniungitur ori stomachi, & aliud coniungitur in hepate versus concauitatem.

De forma Felle. Cap. 29.

Fel positus est in hepate, & habet vias duas: vna coniungitur in concauitate hepatis, & alia ramificatur, & coniungitur inferioribus intestinis, & in fundo stomachi.

De forma, & anatomia Renum.

Cap. 30.

Duo renes positi sunt in latere duorum laterum spondilorum nuchæ prope hepar, & ren dexter est in altiori loco rene sinistro. Et vnusquodque habet colla duo. vnum ipso coniungitur in vena magna a scēdente à gibbositate hepatis, & aliud descendit inferius, donec coniungatur in vesica coniunctione mirabili. & istæ duæ viæ, scilicet ista duo colla, nominantur in Arabico alalbin.

C De forma Vesicæ. Cap. 31.

Locus vesicæ est inter anū & vmbilicum, qui locus est nominatus in Arabico ana. † Et cōposita est ex duabus tunicis: & in officio sui est lacertus vnus. Et vrina venit à renibus ad ipsam per vias nominatas alalbin. & istæ duæ viæ tendunt per diametrum, & vadunt et per longum, donec trāseant infra in vesicā. & oriuntur ab ipsis corp⁹ vnū sisse pelliculæ, quæ aperit vesicā, & claudit eam ex parte rerū. & istud est sine dubio, vt aliqd nō redeat de vrina ad renes.

De anatomia Myrach, & Zirbi. **D**

Cap. 32.

Myrach, quod etiā in Arabico nominatur Mirach, habet sub lacerto existente in vestro sub ventre pelliculā vnā, & est plana. & post istā est coopertoriū, & post sunt intestina. Et iuuamentū istius pelliculæ est ad obuiādum, ne intestina simul commisceant, sicut fit in agitudine in Arabico notata sachot. Et iuuamentū coopertorii est ad calesciendum intestina. & de istis erolocus largius in libro Sanitatis.

De anatomia Veretri, & Testiculorum. Cap. 33.

Oritur ex ossē vmbilicali corp⁹ neruosum, musculosum, amplum, & multarū concauitatum. & sunt sub ipso arteriæ multæ & latæ, vltra id, quod cōueniret suæ magnitudini. & istud corp⁹ est veretrum. Et oriuntur à pellicula viæ duæ nominatæ in Arabico albarbach, & demū ramificatur & generatur ex ipsis pellicula, bursa testiculorum, & etiam testiculi: & veniunt à latere interiori ex parte venarū inferiorū rami habentes inuolutiones & ligamēta multa, & circundantur carne glandulosa alba. Et habent testiculi vias duas venientes ab ipsis ad veretrum.

De anatomia Mammillarum. Cap. 34.

Mammilla est composita ex artetibus, venis, & musculis: & est repleta carne glandulosa alba. & istæ arteriæ & venæ diuisæ sunt in millis partibus multas minutas, & reuoluuntur, & torquentur reuolutionibus, & tortionibus multis.

De anatomia Vulvæ. Cap. 35.

Vulua posita est inter vesicā & intestinum rectum: sed est superas vesicæ ex parte superiori, & ligata

B iiij est

† Vesica cōposita ex duabus tunicis. Idē. 19. ter vij. c. i. per hoc sine intellege li terā Auic. 11. tertij. 64.

Colliget

Gest ligaturis lenibus: & ipse sunt musculose, vt de facili possint extēdi, & dilatari, & coadunari, & constringi. Et habet cameras duas iungentes in vno orificio. & quælibet istarū camerarū habet loca cōcreta, & nominata sunt in Arabico aluech. & ista sunt orificia venatū, vnde sanguis menstruus trāsīt in vuluā. Et post illas, s. duas cameras sunt additiones, quæ testiculi duo mulieris dicunt, & sunt minores testiculis virorum. Et id, quod superat ex vulua, durat vsq; ad orificiū ipsius, quod nominatū est in Arabico fereq. habet aditamenta prohibentia ipsum à frigore. Et orificiū vuluæ virginis est crispū, & ex crispitudine illa oriunt venæ minutæ habentes pelliculam vnā cōtextam duabus texturis: vna tendit in longitudine, & illa est minor, & altera vadit in latitudinem. Et quantitas huius anatomie membrorum sufficiat hic. & si aliqui volunt plus addere, addant.

Habitamenta prohibentia ipsum à frigore. Et orificiū vuluæ virginis est crispū, & ex crispitudine illa oriunt venæ minutæ habentes pelliculam vnā cōtextam duabus texturis: vna tendit in longitudine, & illa est minor, & altera vadit in latitudinem. Et quantitas huius anatomie membrorum sufficiat hic. & si aliqui volunt plus addere, addant.

nitio ē ex definitionibus p se notis. Et ideo, quia membrorum, fm q te stificatur sensus, sunt doz spēs, consimilis, & officialis: debemus intelligere in vnaqua; specie ipsoꝝ quid ipsa est, & ponere dñas earum, & postea debemus enarrare quæ est actio & passio, quæ appropriat vnicuiq; membro. & qñ nos faciemus istud, tunc cognoscemus quid ē sanitas vera cognitione. Et incipimus loqui sup corpus consimilium partiū. Et dicimus q; via in cognitione rei, cū qua operatur membrum consimile suas operationes, & patit suas passionēs, est via, per quā nos possum⁹ certificari in radicibus istius scientiæ: postq̃ nos reperimus hæc verba declarata in Naturali philosophia, s. q oīa corpora similiū partiū, in quantum sunt similiū partiū, sunt composita ex quatuor elementis, scilicet ex igne, aere, terra, & aqua. Et est declaratū in libro Generationis & Corruptionis, q; via generationis nō est nisi ex parte temperatiæ cōmixtionis, & complexionis. Et in Quarto Meteororum est declaratū, q; complexio & commixtio nō fit nisi per modum decoctionis, quæ decoctio non fit nisi p calorem. & q dñā quæ repetit in istis corporibus consimilibus nō euenit nisi fm dñam, & mensuratū seu temperantiā calidi, frigidi, humidi, & sicci, & fm q inuenit in eis alia forma temperantiæ. & est determinatum ibi, q; formæ eorum non sunt aliud q̃ formæ temperantiæ complexionalis, & q; accidentia, quæ sunt propria in vnaqua; specie ipsoꝝ, non sunt stantia per se, sed sunt sequentia formas complexionales. Et hæc est narratio, q; erat multum necessaria anticipare hic: & sunt

1. de Gñs.
l. c. 49.

Co. mē-
gno. &
c. 30. & 14

AVERROIS COLLIGET

LIBER SECYNDVS.

SVMMA LIBRI.

De Sanitate.

De Sanitate, & de Complexione, atque Compositione membrorum in vniuersali. Cap. I.

Definitio
Sanitatis.

Sanitas est bona dispositio in membris corporis humani, cū qua ipsi operatur operationē, quam habet agere per sui naturā, & patitur passionē, quam habet pati. Et ista defi-

nitio ē ex definitionibus p se notis. Et ideo, quia membrorum, fm q te stificatur sensus, sunt doz spēs, consimilis, & officialis: debemus intelligere in vnaqua; specie ipsoꝝ quid ipsa est, & ponere dñas earum, & postea debemus enarrare quæ est actio & passio, quæ appropriat vnicuiq; membro. & qñ nos faciemus istud, tunc cognoscemus quid ē sanitas vera cognitione. Et incipimus loqui sup corpus consimilium partiū. Et dicimus q; via in cognitione rei, cū qua operatur membrum consimile suas operationes, & patit suas passionēs, est via, per quā nos possum⁹ certificari in radicibus istius scientiæ: postq̃ nos reperimus hæc verba declarata in Naturali philosophia, s. q oīa corpora similiū partiū, in quantum sunt similiū partiū, sunt composita ex quatuor elementis, scilicet ex igne, aere, terra, & aqua. Et est declaratū in libro Generationis & Corruptionis, q; via generationis nō est nisi ex parte temperatiæ cōmixtionis, & complexionis. Et in Quarto Meteororum est declaratū, q; complexio & commixtio nō fit nisi per modum decoctionis, quæ decoctio non fit nisi p calorem. & q dñā quæ repetit in istis corporibus consimilibus nō euenit nisi fm dñam, & mensuratū seu temperantiā calidi, frigidi, humidi, & sicci, & fm q inuenit in eis alia forma temperantiæ. & est determinatum ibi, q; formæ eorum non sunt aliud q̃ formæ temperantiæ complexionalis, & q; accidentia, quæ sunt propria in vnaqua; specie ipsoꝝ, non sunt stantia per se, sed sunt sequentia formas complexionales. Et hæc est narratio, q; erat multum necessaria anticipare hic: & sunt

Extra Me
dicos.

Membru
confise a
git suas o
peratibes
p formā
comple
xionalem

A sunt verba, quæ sunt declarata i naturali philosophia per demonstrationes proprias & ordinatas. Erqñ Medici student tractare de istis rebus in huiusmodi arte, eorū verba non sunt super ista nec propria, nec ordinata, eo q̃ studet attribueres res vniuersales entibus particularibus. & ideo eorum dicta nō sunt ppria, & non sunt super viam, quam intendunt probare. & tunc cadunt in re, quam credunt adducere per demonstrationem. Et ista res accidit Gale-
B no in libro de Complexione, q̃ do-
ctina eius in illo libro non incedit fm doctrinam, quam fecit in libro de Elementis per viam demonstra-
triam. & ista verba erunt multū le-
uia apud illum, qui studuerit in Lo-
gica etiam paruo tēpore. Et modo
volumus reuerti ad ordinem verbo-
rum nostrorū. & dicimus q̃ istę res,
qñ erunt secundum modū quē dixi-
mus, tūc erit intellectum, q̃ res, quā
diximus, q̃ membrū consimile agit
cum ea actione suā, aut passionē
suā patitur, non est alia res q̃ for-
ma complexionalis, quæ prouenit
a mensura commixtionis quatuor
elementorum. Et qm̃ res miscibiles
non inueniuntur in mixto nisi duo-
bus modis Vnus est, vt mēsuræ sint
æquales: & ista mixtio vocatur mix-
tio æqualis, comparando ipsam ex-
tremitatibus, eo q̃ est in medio earū
non declinans. Secundus est, vt non
sint in æqualibus mensuris. & ista
est inæqualitas est multis modis. &
fm istam inæqualitatem sunt diuer-
sificatæ, & inæquales factæ comple-
xiones specierum. Sed dabimus pro
exemplo huius, q̃ sicut complexio
equi est diuersa a complexione ho-
minis, ideo quia mensuræ elemen-

torum sunt mixtæ in eo sup latitu-
dinem diuersam commixtionis mē-
surarum earū in homine. Et ideo,
q̃ illa forma complexionalis, q̃ est
propria in vnaquaq; specie, inuenit̃
in ipsa eadem specie in æqualitate &
distemperantia media inter multū
& parum, & etiā habet latitudinē,
quæ recipit plus & minus intra ex-
tremitates, quæ tēperantia & æqua-
litas non exit de eis, nisi qñ corruptū
pitur forma specifica earum, neces-
se est ex hoc, q̃ vna & eadem cōple-
xio specialis sit æqualis & exiens ab
æqualitate. Et istud est aut in vna
quatuor qualitatum, aut in duabus,
quarum possibilis est cōpositio ad-
inuicem, s. actiuarum & passiuarū,
quarum vna non contradicit alteri,
s. calida & humida, frigida & sicca,
aut calida & sicca, frigida & humi-
da. ergo complexiones consimiliū
partium sunt de necessitate nouem,
s. æqualis calida, frigida, sicca, & hu-
mida, aut calida & humida, aut cali-
da & sicca, aut frigida & hūida, aut
frigida & sicca. Sed si inueniuntur
istæ nouem in corpore hominis in
fine similitudi fini extremitatis es-
satorum in mensura qualitatis, istud
non posset esse, si non esset possibile
inuenire corpus consimilium par-
tium, in quo mensurę elementorū
essent æquales penitus in quantita-
te. & viz speculationis multū neces-
sariæ sunt hic. Tamen apparet, q̃ est
impossibile esse hoc in quantitate
partium eorum, s. in grauitate & le-
uitate. ideo dominans super corpora
partium cōsimilium est aqua &
terra: ideo habent coagulationem
& firmitudinem. & qualitates, quæ
faciunt ipsa fir mari & compleri, sūt
illæ, quæ faciunt coctionem & dige-
stionem.

D.

Vide Gal.
1. compic.
E
xio. c. 2. j.
& 3.

Contra
Gal.

F

Idē. 4. me-
teorum
cō. mag.
& 29. & 1.
Cō. 7. & 2
de Gener.
45.

Colliget

Gtionem. & ideo est appropriatum
*** a. la. lile.** * generabile dominationi partis a-
 gentis & calidæ, & patientis humi-
 dæ, cum quibus sit mixtio & coctio.
Cō. mag. Et totum hoc est declaratum in 4.
 Meteororum, & ab illis regulis est
 probatum, q̄ cōplexiones non sunt
 nisi quinque solū: vna scilicet æqua-
 lis, & quatuor inæquales. & q̄ est im-
 possibile duo corpora inuenire, quę
 sint communia in caliditate, quod
 vnum sit siccus alio, sicut opinatur
 Galenus in puero & iuvene. & iam

Idē. c. 4.
 sed 7. h.
 c. 23. curā
 do conce-
 dit ea.

H declarauimus istud in alio loco me-
 lius. Et scias in summa q̄ mensurę
 duarum qualitatum actiuarum su-
 muntur a mensuris duarum quali-
 tatum passiuarum, eo q̄ formę pro-
 prię habent materias proprias sub
 eis. Et nos videmus, si nos exiremus
 ab intentione publica multitudinis
 Medicorum, esset difficile intelligen-
 re. & ideo nos loquimur de hoc ni-
 mis. Et adhuc error, qui accideret
 ex hoc, in hac arte est multum par-
 uus. & ideo non facimus hic nouū
 præceptum. Et etiam error, quem
 diximus de temperata complexio-
 ne, est paruus. Et ideo dicim⁹, quod
 est verum verbū Galeni de eo, quod
 dixit de cute volę manus. & magis
 in ista pala vel palma apud Arabes,
 & sonat pro extrema parte palmę
 versus digitos palmę. & plus in ista,
 quę est super partem, quę vocatur
 forniculata. Et quando erit totum
 hoc, quod narrauius, tunc res, cū
 qua operantur partes cōsimiles suas
 actiones, aut patiuntur suas passio-
 nes, est de necessitate vna iltarum
 nouem complexionū, siue sint par-
 tes cōsimiles alijs, siue non. Et ideo
 necessarium est scire naturalem cō-
 plexionem de istis nouem comple-

xionibus cuiuslibet membrorū, q̄ il-
 la complexio est temperata, compa-
 rando ipsam actioni mēbri, aut pas-
 sioni eius. Et ista tēperantia est illa,
 quę est dicta temperantia specialis
 speciei. & ipsa est illa cōplexio, quā
 oportet conseruari in hac arte, aut
 restaurari. Et quando stabimus su-
 per complexione cuiuslibet mem-
 brorum cōsimiliū, tunc stabimus
 super complexionem membrorum
 compositorum ex ipsis. & quando-
 que plus ideo q̄ complexio, quędā
 est, quę appropriatur membro offi-
 ciali inquātum est officiale, & quę-
 dam est appropriata ei in quantum
 est cōsimilium partiū, non ex parte
 vnde est officiale. Et quando nos
 stabimus ex hac parte super comple-
 xionem cuiuslibet membri mēbro-
 rum officialiū, tunc poterimus sta-
 re super complexione tēperatā ap-
 propriatam toti corpori: ideo q̄ cō-
 plexionem nos non appropriamus,
 nisi in hoc, q̄ est inuenta membris
 officialibus, ex quibus est compositum,
 & ex membris officialibus, &
 ex parte cōsimilium. Et est neces-
 se vt scias in primis q̄ ex mēbris vel
 corporibus quędam sunt composita
 ex elementis prima compositione,
 & quędā sunt composita mediā
 te prima compositione. & membra
 cōsimilia, quę sunt partes aialis,
 sunt huiusmodi speciei: ideo quia
 non generātur nisi ex sanguine solū
 modo, & sanguis generatur ex ci-
 bis & potibus. Et scias q̄ sperma nō
 est ex rebus, quę sunt pars membri,
 aut simplex, aut aliquod aliud mem-
 brorū, sicut declaratum est in Natu-
 rali philosophia. & ego faciā longio-
 re sermonem in tractatu de iuamē
 to membrorū. Nec etiā melancholia,

Cōtra Mo-
 dicos. vii
 i paraph.
 d. aialis.
 M
 Tres hu-
 mores nō
 sūt mēbro-
 rum eīa
 vti sagus.

1. comple-
 xio. 9. &
 1. tra. 7. c.
 13. & 1.
 theoricæ.
 c. 7. & vi-
 de. 1. d. aia-
 113. & pri-
 m. doct.
 3. c. 1.

Alia, cholera, & phlegma sunt elemen-
ta membrorum consimilium per viam,

quæ separatur ab ipso tempore di-
gestionis.

*De complexionibus membrorum Con-
similium. Cap. 2.*

ET postquæ est declaratum istud,
reuertemur ad ordinem nostrum
ad enarrandum complexionem quo-
rumlibet membrorum consimilium, &
ab illo procedemus ad cognitionem
eorum actionum, & passionum. Et di-
camus quod ossa apparent ex suo esse,
quod frigiditas & siccitas dominatur su-
per ea: & similiter chartilagine, &
pili, & chordæ, & ligamenta, & ner-
ui, & venæ, & panniculi: eo quod calor
ea coxit, & frigiditas congelauit: &
ideo mollificat ea calor, aut dissol-
uit. Et ista qualitas est in uno eorum
plusquam in alio. Et videtur quod siccior
omnibus sit pilus: post illum os, &
post illum chartilago, & post ligamen-
tum, & post illum panniculus, & post
illum venæ, & post illas sunt venæ
pulsatiles, & post illas nerui, vel mu-
sculus. Sed superfluitas frigiditatis
eorum est ista, quod pilus est frigidior
omnibus, & post illum ossa, & post
illa chartilago, & post illam ligamen-
tum, & post illum panniculus, & post
illum lacertus, & post illum venæ
pulsatiles, & non pulsatiles. Et ista
membra frigida & sicca non appro-
priantur frigiditati nisi propter hoc
quod frigiditas est illa, quæ complet ea,
& dominatur in eis: non quod ipsa sint
priuata calore, sicut ipsa sunt appro-
priata siccitati, ideo quod siccitas est il-
la, quæ complet ea, & dominatur in
eis: non quod sint priuata humiditate,
quia mixtio & digestio stant super
humiditatem, & calor qui est in illis, &
in specie specierum accideris. Sed me-
bra, super quæ dominatur calor &
humor, sunt caro, sanguis, & spiritus.

*Ordo, quæ
sequitur A-
ui. prima
primi. c. 1.*

Sed

Pria ratio. **S**ecundum quam est sanguis. Ideo quod
res, quæ generantur plusquam ex vna
re, non complentur, nisi quando mi-
scentur illæ res adinuicem, & faciunt
vnum corpus. sicut est squinzibin,
quod fit ex commixtione mellis cum
acero & aqua, quorum quodlibet sta-
bat per se in actu, & in vltima non in-
ueniuntur melancholia nec chole-
ra in actu, quæ miscantur cum san-
guine, ad hoc ut sint postea pars me-
mbri. sed cholera & melancholia sunt
in corpore hominis ex certis iuua-

B **S**ecunda ratio. **S**ed phlegma est materia remo-
ta: ideo quod ex ipso non generantur
membra, nisi quando fit sanguis. Et
duæ cholera non sunt materiam me-
mbri nec propinquæ, nec remotæ, ideo
quia est impossibile ipsas conuerti
in sanguinem. sed ipsæ sunt in eo in
potentia: quia quando corrumpitur,
multoties conuertitur ad eas. Et non
fecit eos errare in hoc, nisi locus con-
sequentis: ideo quod viderunt, quod effusa
non inueniuntur in composito ex eis
nisi in potentia, cum dixerunt hoc.

Ratio ter-
tiæ Medi-
corum.

C Sed & non conuertitur, quod res, quæ
inuenitur in alia re in potentia, sit
eius elementum: sed sanguis est mate-
ria transibilis, vel mutabilis ad aliam
re per accidens, non sicut est mate-
ria cibis istorum per accidens: sed si-
cut vita est materia mortis. Et ideo
non dicitur quod fex & spuma sit ele-
mentum vini: sed dicitur quod vinum est
completum existentibus separatim istis
ab eo: ideo quia sunt eius superflui-
tates separatæ ab eo, quando digeri-
tur. ita sunt venæ duæ cholera cum san-
guine, eo quod quodlibet genera-
bile habet aliquam superfluitatem,

Colliget

G Sed calidius omnibus est spiritus, & post illum est sanguis, & post illum caro. Et per istam eandem viam incedunt humiditates: ideo q̄ spiritus est de genere aeris, & aer est humidior aqua, sicut declaratū est in Naturali philosophia. Sed inter membra frigida & humida in primis est adeps, & post illum est pinguedo, & post illam cerebrum, s. substantia medullaris, & humiditates incedunt secundū hanc viam. Et hic est pelag⁹, in quo aliquis multum haberet nauigare, si tēpus adesset. & in alijs nostris libris iam locuti sum⁹ prolixē.

H Sed multum recordare, & caue ne obliuiscaris quod dictum est supra, s. q̄ de necessitate est, q̄ sint gradus virtutum actinarū super vnā & eādem complexionem s. m comparationem graduum virtutū passiuarū & non intendas post consiliū ignoratum in hoc. & conueniens est Me dico recipere cōplexionem istorum membrorum à Naturali.

De complexionibus membrorum

Officialium. Cap. 3.

E T nunc incipiem⁹ à complexio

I ne membrorū officialium, postquam diximus de complexione cōsimilium. Et dicim⁹ q̄ cor, postquā est compositum ex panniculis & ligamentis & neruis, est de necessitate calidum propter multum spiritū existentem in eo, & propter sanguinem existentem in eo, & etiam propter partem carnosam quam habet, & stat in corpore ad similitudinem vnusculbani ignis in domo. Sed si est sicum, sicut dicunt Medici, aut temperatum, aut declinans ad humiditatem, hoc est speculandū. Sed mihi videtur q̄ est declinans ad humiditatem propter spiritum existē-

tem in eo. Sed illud, quod videtur ex hepate ex sua essentia, est q̄ sit calidum & humidū: propterea q̄ maior pars suarum partium est carnosā, sanguinea, & etiam ad ipsum trāsmittitur multæ arteriæ. Et hic multa sunt inquirenda. & quia Medico non pertinent, ideo dimittamus. Et cerebrum est frigidum: ideo q̄ maior pars suarum partium est substantia medullaris, & neruosa, & siccior. Et natura medullæ, quæ est in ipso, est diuersa à natura medullæ, quæ est in ossibus. quia tu vides, q̄ nō est in eo pars pinguis, aut vinctuosa. & qñ coquitur ad ignem, ingrossatur & L desiccatur: ideo q̄ pars aquosa, quæ est in eo, resoluitur propter calorem, & remanet pars terrestis.

Et quemadmodum diximus de cerebro, eodem modo diximus de nucha. Sed splen, & renes ipsi erunt de membris calidis & humidis: quāuis renes sint in hoc sub splene i gradu ppter grossiorem sanguinem, qui stat in splene, sicut splen est in hoc gradu satis inferior hepate.

De Complexione temperata, & de distemperatis totius corporis. Cap. 4.

E T postquam est declaratum in complexione membrorū officialium & consimilium, ab isto possumus cognoscere quid est temperata complexio totius corporis. Quod si inueniuntur ista membra proportionata super istas complexionēs, ipsum est temperata complexio nis penitus. & inueniuntur in eo istæ proportionates, & illa signa, quæ dicit Galenus q̄ inueniuntur in temperata complexione. Et manifestum est, q̄ ista temperantia non dicitur nisi in comparatione omnium partium totius corporis: ideo quia impossibile est

A est istis membris consimilibus ex eū
zibus eis a sua complexionione natura
li, aut in vna quantitate, aut in pluri
bus, q̄ nō superueniat permutatio,
aut corruptio per istum exitum. Et
iste exitus habet multas causas, aut
propter clima, aut pp materiam, aut
pp agens, aut propter mutationem
quatuor ætatum, eo q̄ puer est calidus
& humidus, & iuuenis calidus &
siccus, & senex est frigidus & siccus.
& hoc manifestum est ex eorū ope
rationibus, & ex propinquitate & lō
gitudine generationis. & Et masculi
complexio est calidior & siccior cō
plexione femine. & hoc manifestū
est ex operationibus eorū. Et aliqū
permutatū complexionē pp exerci
cia, & propter cibos, & propter om
nia extrinseca. Et sicut potest eē ista
permutatio in consimilibus, ita po
test esse in officialibus. Et post hoc
in totalitate totius corporis concor
dantibus nobis ipsa omnia adinuicem.
Et postquam est possibile eē hoc,
& etiam ostensum q̄ exitus cō
plexionum exeūt ad p̄cto spēs apud
Medicos: tunc res, pp quas operatur
membrū suas actiones, & patit̄ suas
passiones, aut totū corpus, sunt no
uem species apud Medicum, vna tē
perata, & illa ē naturalis, & octo sūt
distemperatæ, eo q̄ corpus, cui dñat̄
caliditas in mēbris & siccitas, appro
priat̄ caliditati & siccitati, & sic in re
liquis speciebus. Et hoc modo intel
lige, q̄ species complexionis sanita
tis sunt nouē. Et temperata commu
nicat cum ambabus spēs mēbroꝝ:
saluo q̄ ipsa est in simplicib⁹ primo
in substantia, & in compositis secun
dario & per accidens. Et ideo, quia
Medici appropriant complexionē
distemperatas qualitati actiū & pas

siuæ, conueniens est appropriare cō
plexionem totius corporis istis dua
bus qualitatibus solū. & pp hoc sunt
fm rationem complexionē distem
peratæ solum quatuor.

De Sanitate membrorum officialium, &
eius speciebus. Cap. 5.

Et postquam est declarata sani
tas consimilium partiū pp earū
complexionem temperatam, quam
habent propriā, & in substantia con
seruatam, & per accidens mēbroꝝ
officialium & toti⁹ corporis: modo
redeamus ad declarandum sanitatē
mēbri officialis substantialiter, inq̄
tum est officiale, & spēs eius. Et dici
mus, q̄ mēbra officialia, ideo quia
sunt composita, apparet ex eorū esse
q̄ nō operantur suas actiones, & pa
tiuntur suas passionē, nisi qū sunt
in sua qualitate, & in qualitate quā
titatis, in quantum ipsa est quātitas,
& in positione sua fm modū natura
lē, & in continuatione partium suarū,
& in contiguatione terminorū
eorum in coniunctione sua, & sepa
ratione, & in qualitate coniunctio
nis & separationis eorum, & sit⁹ eo
rum, & ordinationis. Et quidā sunt,
qui opinantur q̄ istud intret in ge
nere positionis. sed si vocat̄ positio
hoc non est nisi pp æquiuocationē.
Sed qualitas eorū est, q̄ sit forma eo
rum naturalis, & q̄ concavitates eo
rū, & vix sint fm formam naturālē
in eorum largitate & stricatura, & q̄
sint eorum superficies in lenitate &
asperitate fm modum naturalem.

Sed quantitas est in tempore, quā
do inuenitur harum partiū nume
rus naturalis, & eodem modo in suis
mensuris. Sed modus eorum in cō
iunctione est etiam modus ille natu
ralis, sicut cōiunctio partis membrī
officiali.

D
Cōplexiones
distemper
atæ sunt
in quant
or. Idē su
pra. c. 1.

Comple
zio ma
sculi cali
dior & sic
cior com
plexione fe
minæ. idē
prima pri
mā. c. 3. do
ct. 1. & Ga.
2. complo
nū. Intelli
ge ergo op
positas au

thoritates
de dñarū
morbis
Hip. c. 103
& in li. de
Vitus rō
ne. c. 215.
& Ga. 1. d
Spermate.
& 25. pi
cula Apho
rismorū
Rabbi
Moysi.

Cuem species apud Medicum, vna tē
perata, & illa ē naturalis, & octo sūt
distemperatæ, eo q̄ corpus, cui dñat̄
caliditas in mēbris & siccitas, appro
priat̄ caliditati & siccitati, & sic in re
liquis speciebus. Et hoc modo intel
lige, q̄ species complexionis sanita
tis sunt nouē. Et temperata commu
nicat cum ambabus spēs mēbroꝝ:
saluo q̄ ipsa est in simplicib⁹ primo
in substantia, & in compositis secun
dario & per accidens. Et ideo, quia
Medici appropriant complexionē
distemperatas qualitati actiū & pas

Colliget

G officialis, pars parti, & separatio eorum pars à parte. & qualitas coniunctionis, & separationis intrat in hoc.

Et continuatio, & contiguatio, & terminatio, & separatio, & coniunctio manifesta sunt. Sed continuatio plus conuenit in membro consimili q̃ in officiali. & paruum & magnū sunt in genere mensuræ: & sunt appropriata quantitati continuæ, sicut sunt satis, vel multum & parum appropriata quantitati discretæ: quāuis mēsurā in hoc q̃ appropriatur, sit conuenientius appropriare eam membro consimili q̃ officiali: ideo

H quia officiale non est super mensuram suam naturalem, nisi quando est quodlibet consimilium, ex quibus est compositum super mensurā suam naturalem. Sed positio naturalis, quæ est in membro, hoc est ut sint eorum partes oppositæ mēbris manifestis, sicut consuetudo est mēbri positi. & istud erit locus mēbri naturalis in corpore, sicut est hepatis & stomachi. & sic in alijs est intelligendum. & ita est mod⁹ iste in positione partis membri in seipso, pars parti. Sed quod diximus, q̃ erit modus ipsius ex communicatione eorū

I parium suis partibus, est modus naturalis, hoc exiit in * positione prima, quæ generalis est omnibus mēbris corporis, sicut est communicatio omnium mēbrorum principalium, eo q̃ non complerentur eorū operationes, nisi cum eis. & etiam hoc est inuentū in membro cū mēbro, sicut communicatio stomachi cum cerebro in operatione sua, quæ est appetitus. Et sicut est in partibus vnus & eiusdem membri officialis cum parte, quæ dominatur plus in operatione illius rei, sicut est cōmu-

nicatio omnium partium oculi ad **K** crystallinam humiditatē. Sed sunt * gradus coniunctionis, & separatio

nis, & eorum qualitarum. quoniam sunt ex membris, quæ separata sunt absque ligaturis, sicut sunt digiti. Et eorum sunt, quæ associantur ligaturis vel adeptionibus, quorum partes intrant partes. & eorum sunt, quorum coniunctiones sunt nodatiles. & hoc modo potest esse q̃ mouetur membrū, quod est pars coniunctionis ipsius situs. Sicut est planta manus, quæ est pars coniunctionis brachij, quod est nominatum in Arabico scahat. & ipsa planta coniuncta

est ligaturis & adeptionibus, & cum hoc est coniunctio nodatilis. Istæ sunt species dispositionum, quæ q̃ sunt in membris officialibus, tūc habent agere suas actiones naturales, & pati suas passionēs, siue illas, quas

habent ab * utilitate, siue illas, quas habent a nobilitate. Et a capitulis

anatomiz, quæ ordinata sunt p̃ multos alios auctores, poteris scire istas res prolixius. & propter hoc non est mea intentio prolongare me in eis. Et si tu vidisti libros Galeni, & libros aliorum Medicorum, qui sunt secundum suam opinionem, & vide

bis istum, tunc cognosces q̃ illud, quod diximus in diuisione specierū sanitatis, est multū melius, & verius q̃ illud, quod dixit homo quem scis. Et istud melius non poteris cognoscere, si tu non studueris in Naturalibus scientijs: quoniam oportet q̃ tu teneas de via Philosophorum ali quantulum plus quā de via

Medici, & q̃ iste liber nō est factus p̃ illo, qui incipit tantū mō legere.

De

A De Sanitate aliquoties in membris consimilibus. Cap. 6.

ET modo incipimus dicere: ideo quia inuenimus de complexionibus sanitatis appropriatis membris consimilibus, quæ sunt in fine temperantæ secundum se, & quasdam, quæ exeunt à temperantia, sed exitu, per quem non proveniunt læsio sensibilis in actione, aut in passione. & similiter est in membris officialibus. & sic inuenimus ibi qualitatem temperantæ, & quantitatem temperantæ, & positionem temperantæ, & coactionem temperantæ. Et ista est bona dispositio, super quam vi-

B sus fuit Galenus demonstrare in tractatu habitudinis bonæ. & qui eam voluerit addere in isto libro, non reputo malum. Ideo species sanitatum, quæ sunt in officialibus membris, sunt apud Medicos octo, quatuor temperantæ, & quatuor distemperantæ, aut augmentatæ. Sed quintum genus specierum vel generum dispositionum, quidam sunt, qui opinantur, quod est unum, in quo communicant membra consimilia & officialia, & illa est forma coniunctionis nostræ. Ideo quia coniunctio est duobus modis, sicut scis, una est coniunctio nodatilis, alia est coniunctio vera. & vera est appropriata magis consimili, & alia plus officiali. Sed coniunctio vera illa est consimilium, & debet numerari in habitudine sanitatis eorum.

C A modo declarauimus omnes species habitudinum sanitatum membrorum consimilium & officialium, communes siue proprias. & declaratum est in omnibus per quem modum est eorum communicatio. Et necesse fuit illi declarationi: ideo quod operatio complexionis temperantæ membri officialis non est una & eadem

operatio cum illa consimilium: ideo. **D** quia est consimilibus propria & in substantia, & officialibus secundaria & per accidens. & alij Medici non subtilitati fuerunt in faciendo hanc diuisionem.

De Actionibus, & Passionibus, & de Virtutibus membrorum.

Cap. 7.

Modo volumus tractare de actionibus, & passionibus propriis in quolibet membro. & istæ intentiones & cognitiones sanitatis istæ loco causarum finalium & illæ, de quibus hactenus locuti sumus, sunt loco causarum formalium & materialium. & hic est ponendum unum principium naturale. Et dicimus iam esse ostensum in Naturali philosophia, quod quodlibet corpus est compositum ex materia & forma, & quod materia non est inuenta, nisi propter formam. & propter hoc collectum ex materia & forma, scilicet ens naturale, non est nisi propter operationes suas proprias in ipso. Ideo dicit Aristoteles, quod natura non facit aliquid in vanum. Et similiter inuenitur istud in rebus artificialibus. verbi gratia, quia ligna nauis non sunt inuenta, nisi propter **F** formam nauis, & figuram suam, & est inuentum collectum ex his ambobus propter operationem nauis, scilicet nauigare in aqua. ergo de necessitate est inuenire in membris hominis rem, quæ sit etiam hoc modo scilicet quod sit in eis res stans loco materię, & res stans loco formę, & res tercia. scilicet actio & passio, quæ res ipsa erit finis collecti eorum. Et hic est necesse inquirere i primis, quæ sit illa res in membris, quæ sit loco formę, & quæ loco materię, & postea veniemus ad de-

Colliget

- G** declarandū actionem, & passionem cuiuslibet eorū. Et dicimus q̄ membra consimilia apparent vt in pluribus eorū q̄ sint loco materiæ compositi. quia ossa manū, & ligamenta, & chordæ, & nerui, & caro, & cutis apparent ex eorum esse q̄ nō sint inuenta, nisi propter formā manus. & forma manus, quæ est composita ex illis, non est inuenta nisi propter actiones & passiones, quibus ipsa appropriatur, sc̄. q̄ manus nō posset extendi, nec cōtrahi, nec colligere, nec facere alias suas operationes nisi ppter hoc, q̄ est composita. Et quāuis mēbra consimilia non sint inuenta nisi pp̄ cōposita, tñ habent quodlibet eorum per se operationem propriā, quæ manifestatur plus in composito, sc̄. q̄ manus non haberet firmitudinem ad sustentandū res, nisi propter ossa; & nō haberet posse plicare se, nisi ppter carnem, & ppter neruos, & alia similia. Ergo postquā diximus q̄ mēbra consimilia non sunt inuenta nisi pp̄ composita, necesse ē nobis videre, si hic est aliqua res, pp̄ quam sit inuentū compositū & collectū ex eo, cum qua compleatur operatio compositi. Et dicim⁹,
- I** q̄ actiones, & passiones naturales mēbrorum non sunt nisi propter calorem innatū in ipsis præter calorem complexionalem, qui est in mēbris consimilibus. Et hoc est demonstratū per scientiam demonstratiuam, & cognitū per experientiam anatomicam, q̄ sc̄. inueniuntur in corde vnum corpus vaporosum calidum in fine, quod mittitur ab eo ad omnia mēbra per viā arteriarum. & ita opinatur q̄ sit in cerebro. Et postquam sic est, & coniunctū huic, q̄ omnes actiones & passiones non sunt nisi
- per calorem intrinsecum, sicut est declaratū in Naturali philosophia, & declarabitur adhuc in isto lib. ergo membra non faciunt suas operationes nisi cū formis eorum compositionalibus, & cū eo quod accidit eis de isto calore. & coniunctū in membro de istis duobus caloribus supradictis, istud est sua forma, cum qua agit, & patitur. Et ab hinc potes cognoscere dominationem cordis super omnia alia membra: quia tu vides q̄ ipsum sufficiens est ex se, & alia indigent eo. Et similiter cerebrum est in hunc modū super mēbra, in quibus dominatur. ergo mēbra simplicia non fuerunt inuenta nisi propter composita, & composita sunt inuenta propter istū calorem, qui est missus à corde, & iste calor stat in eis loco formæ. & per istam collectionē sunt actiones & passiones, quæ sunt propriæ in quolibet membro. Sed si sufficit iste calor in faciendo hoc, aut sine hoc est alia virtus stans isti calori loco formæ, ista non est res quam Medic⁹ habeat inquirere, sed dimissa nobis. Et dicemus breuiter q̄ hic sunt alix virtutes præter formas complexionales, quæ vocantur animæ. Et istud est conueniens anticipare in paucis verbis, antequā tractemus de actionibus & passionibus cuiuslibet mēbrorū, & narrare quot sunt illæ spēs, & postea reuertamur ad inquirendū rem, cui appropriat quodlibet mēbrorum, & istud erit, qñ cognouerimus in primis virtutes, à quibus veniunt operationes.
- Et scias q̄ genera operationū sunt notiora quo ad nos q̄ virtutes, & virtutes apud naturā notiores. Et idem dicimus, q̄ Physici & Medici, quādo speculant in operationibus, & dicūt quod

A q̄ virtutes, quę sunt in homine, sunt tres, aut virtus naturalis, aut vitalis, aut aſalis. Virtutes naturales apud eos sunt, cū quibus fit nutrimentū, augmentū, & generatio. Et virtutes vitales apud eos sunt virtutes pulsátiles, quę sunt in corde, & habent dilatare & constringere, inſpirādo & reſpirādo. & virtus motiua quę est in corde, quę vocat̄ electiua, per quam mouet animal ad appetendum rem

Quisq; virtutes alias interioris. sed in a de me

propria dicit tres. sed prima primi oc. 6. c. 5. onuntur uinq; & res tū a sedaco cōderādę.

Obtra Me dicos.

vel fugiendū ab ea. Et virtutes animales apud eos sunt quinę; virtutes ſenſuum, ſ. tactus, & gultus, & odoratus, & auditus, & viſus, & etiā virtus

B motiua in loco, & virtus imaginatiua, & eſtimatiua, & cogitatiua, & cōſeruariua, & remiſcibilis. Et iſta eſt diuiſio, qua vſi ſunt Medici in diuidendo virtutes aīę. & quāuis nō ſit cōueniens, parū tibi pōt nocere in hac arte. Sed cōueniens oīno eſt illa, quę ſit ſm motū naturalem. ideo q̄ manifestum eſt q̄ iſtę operationes nō poſſūt appropriari quatuor qualitatibus ſolum, ſed et virtutibus additis ſup̄ eas, quę vocantur animę. Et poſtq̄ inueſtigati ſunt ſuper iſtas operationes, quę vocantur animę, dicunt q̄ quędam ſunt operationes

C quę appropriantur plantę, quę hēt tres virtutes ſupradictas, ſcilicet nutritiuam: & poſt illam, creſcitiuam, & iſta eſt finis nutritiue: & poſt illā: generatiuā, & iſta eſt, quali finis creſcitiuę. Et eſt declaratum ibi q̄ ipſę ſunt animę: ideo quia ſunt organi- cę, & quia non ſunt virtutes naturales. q̄ ſi ipſi nō appellauerunt eas naturales, niſi largo modo, iſtud eſſet veritas, ſi ipſi crederent q̄ ipſa eſſet anima ſm relatiuonem, aut ſm operationem. Sed ſi ipſi credunt q̄ ipſa in ſui eſſentia ſit virtus propria lo-

lum, iſtud eſt error. & ſignificat ſup̄ opinionem eorū q̄ ita eſt, quia nos videmus q̄ Gal. in vno ſuorū librorum aſſimilat ipſam adamanti, & venit ad diuidendum eam. Sed virtus pulſatiua eſt de neceſſitate cibatiua virtus, & diuiſiua, & princeps. quia cum ipſa cor dat calores alijs membrīs: & eſt ſicut ſeruiciens virtuti principali cibatiuę, quia cum ipſa cōſeruetur. Et ideo non eſt cōueniens ponere illam vnā virtutem per ſe ab alijs virtutib⁹: ideo, quia eſt iſta virtus animę nutritiue, ſicut alię q̄nq; ſuę virtutes, ſicut attractiua, retentiua, & digeſtiua, & expulſiua, & diſcretiua: quāuis virtus pulſatilis approprietur plus vitę pp̄ multum calore, quę eſt cum ea. Et quidā ſunt, qui appellant plantam in iſta virtute hayguam, ſ. vegetatiuam. Et forſitan Medici non vocauerunt iſtam virtutem euentationis vitalem, niſi propter hoc, q̄ appropriatur plus vitę, quamuis ſit de genere nutritiue, ſicut diximus. Sed eorum diuiſio, per quam diuidunt virtutes animales ad ſenſum, & ad virtutem motiuam in loco, & imaginatiuam, & rationalem, & cōſeruariuam, & remiſcibile, eſt omnino vera: ſaluo q̄ virtus motiua in loco non eſt aliud plus q̄ elenoloia, ſ. virtus motiua voluntarie, quando concordatur cum ea imaginatio, & cōſimilium. & ita eſt declaratum in libro de Anima. Et ipſi numerant virtutem motiuā voluntarie in numero vitalium, & ponunt motiuam in loco aliam ſpeciem. & iſtud non eſt cōueniens, quia non eſt niſi virtus nutritiua, & creſcitiua, & ſenſitiua, & generatiua & imaginatiua, & appetitiua, & rationalis, & motiua, & lactatiua ex

Quisq; virtutes naturales. idē in fine ſequētis capituli.

E

Obtra Me dicos.

F

Coll. Auer. C iſtis,

Colliget

G istis, sicut est æstimatio, aut cogitatio, & cōseruariua, & reminiscibilis.

Etiā est hic dictum q̄ virtus rationalis est magis spiritalis q̄ imaginatiua: quia perfectio virtutis rationalis est apprehensio rerū vniuersaliū, sicut potest intelligi à Philosopho i tertia particula primæ summæ Physicorum, & in Primo Posterioro. quāuis intelligatur contrariū citra finem primi libri Physicorum. Et qui habebit necesse soluere ista dubia, requirat in locis illis. Et quia res viles, quæ sunt apprehensiones virtutis rationalis, habet particularia, necesse

H est inuenire in homine virtutē, quæ apprehendat essentia illorum particularium contentorū sub vniuersalibus, & virtutē aliam recordantem ista particularia, quæ sunt cōprehensa à virtute propria eorū apprehensioni. Et ideo, quia ista virtus apprehensiuā particulariū non apprehendit ea nisi habitudinib⁹ imaginatis, fuerūt de necessitate tres virtutes, scilicet æstimatiua, quæ apprehendit essentia particularium: & reminiscibilis impressionis æstimate: & imaginatiua, à qua apprehendit æstimatiua

*Virtutes
ales in
iores sūt
tres. Idem
clarius in
fra c. 20.
& 3. huius
c. 40.*

I suā impressionē, sicut seruientes virtuti rōnali: ideo quia seruienti præparat seruito ea quæ sunt sibi necessaria, aut studet in aliqua re appropiariū seruito. Et manifestū est, q̄ virtus imaginatiua præparat virtuti rationali ea, quæ nō sunt apprehensa, sicut est manifestū q̄ dux apprehensiones, scilicet æstimatiua, & cōseruariua appropriantur apprehensioni virtutis rationalis. & quando remouentur res viles à virtute rationali, & virtus reminiscibilis facit recordari essentia particularis, & cognoscit illam virtus æstimatiua, & tunc inue-

nit, virtus imaginatiua habitudinē illius essentia particularis, quæ est recordata à reminiscibili, & cognita ab æstimatiua, & quando imaginatiua iam venit super suam habitudinem, tunc virtus rationalis reducet ad se illud, quod erat prius ab ea: ergo istæ tres virtutes ex hac parte sunt ministrantes virtuti rationali, & ministrans est lactans. ecce, quia sunt lactantes ex hac parte, sicut dictum est. Et ista verba sunt dimittenda hic, sicut q̄ stant, & recuperanda à Naturali, quamuis nō sit necessarium arti Medicorū scire hoc, nisi per modū electionis melioramenti. **L** Sed est sufficiens Medico in istis rebus cognoscere complexionem, cui appropriatur vnaquæq; istarū virtutum, cōseruando ipsam, si esset præsens, & restaurando ipsam, si esset deperdita. ideo quia sufficiens est ei i hac arte venire à cognitione formæ complexionalis ad formam spirituales: sicut est sufficiens ei venire à cognitione materie ad cognitionem quatuor humorū, & membrorū.

De inuamentis membrorum consilium. Cap. 8.

Sed cum quieuit res super locum suum positum in hac arte, tunc erit manifestum q̄ omnia membra non sunt inuenta, nisi propter has virtutes, & istæ virtutes propter has suas actiones, ergo non est inuentum in corpore aliquod membrorum, nisi propter aliquam actionem istarum virtutum, aut passionem earū. Ideo est nobis necessariū inquirere actiones & passionem membrorum, & complexionem cui appropriantur: & cognoscentes illud, cognoscimus sanitatem cuiuslibet membri per suas finales causas prædictas in hac arte: ideo

A ideo quia iam cognouimus eam p
causam materiale & formale. Sed
causam efficientem non est necesse no
bis hic narrare: ideo quia iam est se
parata: saluo si ibi esset res, quæ sta
ret loco efficiētis in statu cōseruāte.

Et incipimus à iuamento mem
brorū simplicium, & dicemus q̄ res,
quā diximus, quæ est necessaria per
aliam, est duobus modis. Vnū est,
vt sit essentia primæ necessaria essen
tiæ vltimæ, sicut fuit intentio essen
tiæ consimilium necessaria pp intē
tionem essentiae officialium. Alius
est, vt nō sit ex necessitate: sed est, q̄

B meliora sunt duo q̄ vnū, & signifi
cat nobilitatem in agente & pānen
te. sicut oculus, qui nō est inuentus
nisi pp necessitatem videndi: sed na
tura duplauit eos pp melioramentū
duplicationis, sicut nos declarare de
bemus. Sed nos nō recordabimur
istorum iuamentorum nisi illius,
quod erit magis necessarium. De
membris simplicibus quædam sunt
ossa, & similia ipsis, sicut chartilagi
nes, & vngues, quædam sunt nerui,
lacerti, ligamēta, panniculi, chordæ,
cerebrū, & ossa sua, & nuchā, & caro,
& sepum, & his similia, & pili, & cu
tis, & sanguis, & phlegma, & cholera,

C & melācholia, & spiritus. Sed ossū
maius iuamentū ipsorū est ad for
tificandū & stabilizandū, & in sum
ma, ipsa sunt sicut fundamentū to
tius corporis. Et iuamētum fm est
ad defendendū & abscondendū,
sicut ossa capitis, & ossa pectoris.
Sed multitudo eorū in corpore fuit
pp mor^o particulares, & multos: q̄a
manus nō posset moueri per se, nisi
esset discontinuata ab ossē brachij
cum contiguitate amborum ossū,
scilicet manus & brachij, & ita est in

quolibet membrorū nodatiliū mo **D**
bilium discontinuatorū. Iuamēn
tum terciū est, vt possit fieri resolu
tio superfluitatū vaporosarū, sicut
sunt cōmissuræ, quæ sunt in ossē ca
pitis. Et potest esse q̄ sunt & alia iu
uamenta: ideo q̄ si eueniret aliqua
lesio alicui ossium, non transiret ad
aliud os alterius mēbri, quia discon
tinuatū est ab illo. Itē fuit necessitas
multorum ossū pp diuersitatem fi
guræ eorū, & qualitates fm illud,
pp quod ordinata sunt, & pp parui
tatem & magnitudinem eorū. Sed
diuersitas in paruitate & magnitu
dine est sicut ossa patua, quæ sunt in
digitis, & ossa cruris, & coxæ. Sed di
uersitas in figura ē sicut os, quod de
necessitate habet esse forte. & graue
fuit factū durū & clausum. & illud,
in quo fuit intentio vt esset leue, fuit
factū durū & perforatum in quali
tate. & illud, quod habet de necessi
tate esse coniunctū cum carne, fuit
factū tenerum, sicut chartilagines,
& similia. & ista iuamēta sunt no
ta p se. & hō potest cognoscere mai
orē partē per seipsum, vel ab eo, qui
aliquantulū studuerit in cognosce
do. Sed vngues fuerunt facti pp
duo iuamēta. Vnū, quod est cōcē, **E**
& est pp conseruationem extremi
tatū digitorū, sicut ponitur ferrum
in postremo hastæ lanceæ. Secundū
est propter sustentamentum carnis
digiti, q̄ cadit aliquid. Et istud iu
uamentum est magis propriū in
vnguibus manuum, q̄ in vnguibus
pedum. sed primum iuamentum
communicat homini & alijs anima
libus. In iuamentis neruorum ca
dunt multa dubia. Gal. sentit quod
iuamentum eorum est ad seren
dum sensum, & motum voluntariū

Colliget

Gomnibus membris. Sed quod apparet à sententia Aristotelis est, qd nō sit factus nervus nisi ad temperādū calorem intrinsecū, ad hoc vt det virtutem sentiendi. & hæc opinio sequitur plus iuamento cerebri. Sed si ē instm motus voluntarij, in hoc cadit speculatio. Et confirmatio Gal. qd sensus & motus sint à nervis, est, eo qd remoto nervo remouetur sensus & motus. & hoc non est p viā demonstratiuā. & iā disputaui^m hoc in libris Logicalibus. Sed apparet qd iuamentū nervi est de genere iuamenti cerebri. & apparet manifeste qd nascantur ab eo, & qd non sint fixi in eo, sicut dixit Gal. Et ligamentorū iuamentum, & chordarū ad motū voluntarium est apparens ad oculum. Et panniculi fuerūt facti propter abscondere & defendere, & etiam vt sustineant membra, quæ sunt suspensā, & retineant ea: quāuis hoc iuamentū sit magis proprium ligamentis. Et iuamentum panniculi positi supra ventrē est de specie huius iuamenti, eo qd prohibet intestina egredi de proprijs locis, sicut accidit herniosis. Sed venarū duæ sunt partes. Vna est arteriarū, quæ portant spiritū, & sanguinē à corde. & istæ sine dubio fuerunt factæ ppter hoc, & fuerunt ramificatæ & partitæ p totum corpus, ad ferendum rem istā, aut spiritum solū, aut spiritū, & sanguinem simul. Alia est nō pulsantilis, in quibus non est spiritus sensibiliter. nisi nos induceret ad hoc vnum dictum simile dicto, quod dicit Galenus in hepate, quia dicit, qd est fons spiritus naturalis, quem diximus non esse nisi propter virtutē nutritiuā. Sed quod apparet ex iuamento istarū venarū, est,

quia factæ sunt ad diuidentū sanguinem coctū in hepate per alia membra: & propterea fuerunt ramificatæ sicut arteriæ. Hic scire debes qd Aristoteles vult, qd cibus & nutrimentū omnium membrorum fiat ex duobus sanguinibus mixtis in simul: & sanguis qui est in venis non pulsantibus, & in hepate est sicut materia sanguini misso p arterias cordis: & qd sanguis arteriarū est sicut forma sanguinis, & hoc est, quia dat eidem complementū, & coctionē, & facit ipsum cibum propinquum actui. Et Galenus sentit qd sanguis, qui prouenit ab hepate p venas ad membra, ē cibus propinquus p se. Et probatio quidē Philosophi in hoc est hæc, qd sanguis, vt est sanguis, est conueniens vt sit cibus membris: & omne, quod nutrit, debet euenire mēbris: & duo sanguinēs, vt sit cibus membris, veniunt eis: ergo membra debent nutiri ex eis. Et propterea qd vnus eorum est crudus, & alter coctus, crudus conuenientior est vt appropriet materiæ, & coct^{us} formæ. ergo debet esse cōparatio cocti ad crudū, sicut formæ ad materiā. & hoc est declaratū bene in lib. de Animalibus. Et ex verbis Gal. apparet qd idē asserit, qd membra superiora cibant^{ur} à sanguine arteriali, qñ præcipit incidi arterias in passione hemitranca, & in epilepsia perseverante. & vt iā ego scirem quid prohibet eū credere, qd iste sanguis arterialis nō nutrit alias partes corporis. Sed cerebri medullæ sunt duæ species. vna est, quæ stat in olla capitis. & istud sine dubio est mā spiritus, cum quo sunt sensus. sed medulla, quæ est in ossibus, est supfluitas cibi corū. Et ossa solida nō habēt medullam, quia non sunt pforata.

Et

Sanguis naturalis, & arterialis si cibus aut membrorum: 2. de animalibus & 3. de partibus c. 5. & 4. enim c. 4. & 1. Gene. c. 2. et dem. c. & Auer. paraphr. L. 1. c. 3. & 1. de cordis & 1. de nervis & 3. & 1. ne qua libri ei

nuchę
nā ce
ri idē.
de ali.
i. Opp.
et. 2. de
c. 7. et
pſonū
ide Cō
2. diffē
ua. 25.

A Et nomen medullę dī aquiruoce ad hanc medullā, & ad eam, quę est in olla, & nō nominamuseā medullā, nisi quia sic a vulgo nominat. Sed medulla, quę est in ossibus, est supfluitas penitus. & hæc est substantia temperata. Sed nā nuchę est de natura cerebri, & iuuamenta eorū sunt eadem. & adhuc exponā dīam, quę est inter ea, qñ narrabo iuuamenta membrorum officialiū. Sed carnis duę sunt species, sicut dictum est, & Aristo. dicit sup has duas, quia sunt in istā sensus tactus, proprie stantia cū eo, sicut stat oculus cū visu. & demonstrat hoc, quia sensus simplex nō inuenit nisi a corpore simplici, & q̄ neruus ē seruator carnis in hac apprehensione ad temperandū spiritum sensus, qui mittit a corde. & ista fundamēta necesse est vt Medicus a nobis recipiat. & nos dicimus de sensu & motu, q̄ vna ex rebus, a qua est eorū permanētia, sunt cerebri & nerui. Sed vna spēs carnis, quā Gal. vocat musculosam, est vnū ex mēbris officialibus, & in illo est virtus primi motoris. Propterea q̄ istud est illud, quod mouet ex se per hanc virtutē, & non mouet aliud

C mēbrū, quod ipsum moueat quia, si p aliud moueret, hoc induceret nos ad inueniendū corpus aliud, qđ mouebit ex se. aliās, res duceret in infinitū, quia nullū corpus mouet nisi moueat. & ē necesse, q̄ res quiescat apud primū, quod mouet a motore immobili. & hoc probatū est in Naturali Philosophia. Et hæc spēs carnis apud Gal. est in istm motus localis. & loquemur de ea, qñ loquemur de membris officialibus. Sed caro spongiosa in inguinū, & subascellarū est facta pp expulsionem superflui-

tatum. Ex nō est multū longinquū ad credendū, q̄ multa ex carne non sit facta nisi ad implendum loca vacua, & ad defendendū. Et in summa istud est simplex membrū, in quo cōmunicant oīa animalia, sicut cor est membrū officiale, in quo cōmunicat oīa animalia. Et sanguis manifestū est, q̄ non fuit factus nisi pp vnā duarum rerum: aut pp dandū nutrimentum, sicut sanguis qui est in hepate, & in venis, quas opinatur Medici vt nascantur ab hepate: aut vt sit vehiculum spiritus, & caloris, & iste est sanguis arterialis. Phlegma est sanguis indigestus: & propterea debet dici supfluitas sanguinea, hoc ē supfluitas diminuta vt sit sanguis, nō superfluitas, cuius separatione a sanguine remaneat sanguis cōpletus, sicut a cholera, & melancholia. ergo si ita est, ēē phlegmatis fuit in corpore de necessitate: hoc est q̄ impossibile est cibum cōuertere, nisi ex eo generentur supfluitates phlegmaticę. Et potest ēē cum hoc, q̄ sunt in ipsa alia iuuamēta, quia humectat membra, & adaptat ea ad cibandū, & q̄ si est sicut cibus pręparatus eis, qñ cibustarda cēis. Sed melancholia, & cholera sunt primo & p se in corpore pp necessitatē: quia cibus chylosus, qui vadit de stomacho ad hepar nō posset digeri, nec esse sanguis, nisi separant ab eo istę duę superfluitates, sicut multū non potest esse vinum, nisi separant ab eo duę superfluitates, vna grossa & terrestris, & alia subtilis. Et propterea ordinauit nā eis propria membra. & non fecit sio phlegmati quia istę duę superfluitates nō habēt aptitudinē, vt possit ēē ex eis aliqua pars membri aliquomō: qđ in phlegmate bene pōt esse.

C iij Et

Colliget

G Et apparet et cum hoc, quod natura non præparauit istas, ut essent instrumentum feruens virtuti nutritiue per viam electionis boni. quia bursa fellis habet unum meatum ramificatum, qui aduenit intestinis superioribus, & partibus infimis stomachi. & in aliquibus hominibus tangit stomachum, & facit idem opus, quod facit in intestinis. quia bursa fellis mandat per hunc meatum intestinis partem cholerae, quæ moueat ea ad expellendum superfluitates, & facit quasi absterisionem. Et si splen habet unum meatum, qui tangit os stomachi, & mittit ei partem paruam melancholiae ad pungendum illud, & ad mouendum appetitum cibi: quia ista operatio prouenit à rebus acerbis: sed non expectes ex me, ut laborem ad narrandum ea. Sepi utilitas in corpore fuit, ut calefaceret, sicut zirbum, diaphragma. Et sepi est superfluitas sanguinis cocti, à quo cibata sunt membra. Et per hoc, quod est in corpore temperate, significat magnam sanitatem: quia significat super bonitatem nutrimenti. & quando non inuenitur in corpore, significat quod non est bona digestio: quia non est superfluitas, quæ venit à bona digestionem, hoc est calida & humida. Et necessarium illud est ad implendum vacuitates etiam membrorum. sed quando multiplicatur in corpore, significat super malam dispositionem. quia multitudo materie nutritiue, quæ est sanguis, est conuersa in sepi: & tunc infrigidantur membra & moriuntur, quia in hac superfluitate non est sensus, & perduntur membra sensibilia, quando multiplicatur super ea. Pilorum capitis, superciliorum, & palpebrarum iuuamentum est ut defendat. & hoc est manifestum. quia

videmus quod pili capitis defendunt cerebrum à frigore, & calore: & superciliorum, & palpebrarum adiuvant ut ad defendendum oculos à rebus extrinsecis. Sed pili subcellarum, & pedum, & multi alij, qui sunt super superficie corporis, quod apparet ex eis plures ex necessitate materie: eo quod generat pilus ab uno vapore fumoso adulto secundum Gal. Et hoc indiget speculatione. quia videtur quod pilus sit corpus extendibile, siccum, & tale est superfluitas cibi siccis, quando nimis coquitur, durat in illo admixtione pinguedinis. ergo non est ille vapor, cui sit aggregatio partis supra partem: sed est corpus continuum foris continuationis, extensuum, crescens in longitudine. Et mihi videtur quod natura adducat istum vaporem, ut sit materia pili, ad hoc ut pilustrahat illam malam materiam ex corpore ad mudificandum ipsum per hoc, sicut tu vides quod sunt artificialiter faciunt laboratores terræ, qui quando volunt ut ipsa fructificet, seminant semina, quæ habent trahere partem terre restrem ad usum. & per hunc modum potest esse ut sit iuuamentum corpori. Sed cutis videtur esse per defendere, & abscondere, & stat foris, sicut sunt cooperura membrum intrinsecis. Et spiritus sunt propinqua instrumenta virtutis regionum corporis. & sic dicendum est quod ministratur à quatuor virtutibus, aut quinq, hoc est attractiua, retentiua, digestiua, & expulsiua, & discretiua. Et adhuc est inuenta alia uirtus, quæ communicat toti corpori, quæ regiuiua nuncupatur, & quæ sit, & unde sit multa dicenda sunt. & postea disputabimus. quicquid sit, ab anima est. propterea priuatio eius est subita mors necessario.

De

Contra Gal.

L

M
Quinq: virtutes manifeste. Id est: huiusmodi & c. seq. sine. Opp. 2. tract. ca. 6.

De iuuamentis membrorum officialium,
que sunt instrumenta virtutis nutritiue. Cap. 9.

ET postq̃ narrauimus iuuamēta membrorū simplicium, narrandum est iuuamentū membrorū officialiū, & vniuscuiusq; partis ipsorum. Er hoc faciemus breuiter, exceptis casibus, in quibus prolongādi sunt sermones illis, qui nobis sunt similes. Et eligemus ex his, quod manifestū est, & quod opinatur eē magis necessariū in hac arte: & incipiemus a membris, quæ sunt infra virtutis nutritiue: quia hæc est virt^{us} necessaria prima nostro eē: & propterea fuit corruptio suarū operationū mors. Et dicimus, fm q̃ testificatur sensus, q̃ mēbra disposita ad faciendas operationes istius virtutis sunt stomachus, & sui ministri, sicut os, & infra ei, & œsophagus: & post hæc intestina, & hepar, & vena, & renes, & splen, & sacculus felleis, & vesica. Primum iuuamentū oris est masticatio cibi, & propterea fuerūt positi dentes, vt faciant ad hoc cōueniens preparamentū. Dentes quidē anteriores, vt incidāt: maxillares, vt frangāt: molares, vt molāt. Et scias, q̃ in ore ē aliquātula digestio: & homo, quem tu scis, appellat eam alio nomine. Oesophagus est meatus, per quem transit cibus ab ore ad os stomachi, & operatio sua nō est nisi in duabus virtutibus, quæ sunt latentes virtutem nutritiua, hoc est attractiua & expulsiua: quia est necesse attrahere ab ore: & expellere ad stomachum. & qñ ista operatio perdit, moritur homo fame. Et instrumentum seruiens naturæ in his duabus operationibus, necesse est vt varietur. Et apparet p̃ anatomia,

q̃ œsophagus est cōpositus ex duabus tunicis: vna quæ est fm latitudinem, & alia, quæ est fm longitudinem, & ista, quæ procedit fm longitudinem, qñ colligitur, & constringit, & ascēdit ad epiglottidē, tūc fit attractio. & illa, quæ vadit in latitudine, facit expulsiuam, qñ aggregatur, & amplectitur cibum: sicut vola manus aggregat se super res humidas, & constringendo eas expellit. Manifestū est, q̃ stomachus ē locus digestionis missi cibi eidem ab ore, cōuertendo illum in chylum: quia nō potest conuētere ipsum in sanguinem. Et hoc apparet ab eo, qd ministri sui in hoc opere sunt quatuor virtutes particulares supradictæ. Sed digestio est magis manifesta in tunica carnosā, p̃ calorem, qui est in ea plus, & propter illud, quod ei aduenit ex arterijs, & venis, quæ ei adducunt calorem: & ē est suppositus hepatis, ita q̃ ipsum calefacit. quia hepar est ei circa positum a latere dextro: & splen est ei circa positus in latere sinistro, qui dat calorem. Sed attractio cibi, quā facit œsophagus, & meti, sit p̃ tunicā villorū longitudinaliū, & adiuuat ipsum in hoc, quod est in eo de tunica diametrali angulati. Et receptio, & expulsio fiunt p̃ tunicam, quæ procedit p̃ latitudinem. ideo quia qñ recipit cibū, illa tunica aggregatur super ipsum ab omni parte, quousq; complerur digestio: & digestionē facta aggregantur omnes sue partes superiores super eam, & tremunt eam inferius, & est expulsio per hanc tunicam, quæ vadit per latitudinem: & habet duas operationes contrarias, hoc est expulsiuam inferius, quādo est facta digestio: vel superius per vomitū.

C iij Sed

Colliget

*a.l. qñ de
sideraret,
& aggrega-
ret sup ip-
sum, nō ef-
fet virtus di-
cretiua, vñ
et opatio
multum
manifesta
in eo.

H
Argumentū
contra se.
Prima re-
sponſio.

Secūda re-
sponſio.

G Sed operatio virtutis discretiue nō est multū manifesta in stomacho: nisi diceremus qđ stomachus nutritur ex chylo, quia desyderaret cibum, & aggregaretur super ipsum, qđ sit in eo. & opinio affirmat hoc. Quod si nō diceremus, qđ stomachus nutritur ex chylo, quare desyderaret cibū, & aggregaretur sup ipsum, & cessaret fames, qñ comedimus? Et si contingat qđ vnū membrū seruiat alteri, seipsum obliuioni nō tradit: ergo recipit nutrimentū, & utilitatē ex eo. Et accidit vt aliqui ex nostris socijs dubitent ex hoc: quia membra ex chylo non debent nutri, nisi postqđ conuersus fuerit in sanguinē, & non est adhuc cōuersus in sanguinem in stomacho. Ergo dicamus qđ stomachus nutritur ab eo ex modica re, quę plus assimilatur quantitati qđ quantitati. & testificatur ex hoc, qđ subito quiescit fames, cū comedimus, sicut subito quiescit sitis, cū bibimus. Et adhuc non est inconueniens, qđ in eo sit aliqua pars subtilis, qua nutriat cito per aliquā humiditatē, quamuis non sit sanguinea, quia tu vides multa animalia, qđ nutriuntur, licet non habeant sanguinē. Et digestio fit in eo per caliditatem & humiditatē primo, & secundo fit p aggregationem, quam facit stomachus super cibū, & quia ipsum amplectitur. Et propterea tunc, quanto stomachus in animalibus ē grossior & durior, tanto fortior digestio fit. & hoc apparet in stomachis volucreum. Et propterea voluerunt quidam Antiquorū qđ digestio fiat pp constrictionem aggregationis. & opinantur qđ stomachi voluerum profint stomacho, sicut sunt stomachi gallinarum & perdicum.

quia hoc membrū nō fuit positum in eis durum & forte, nisi propterea quia non habent dentes molares.

Sed intestina et videntur esse instrumenta nutrimenti: quia ipsa nō sunt facta principaliter, nisi vt transeat p ea digestus cib⁹ in stomacho p foramen, quod appellatur porta. Propterea cū facta est digestio in stomacho, aperit locus iste, & mittitur cib⁹ ad intestina: & interim hepar trahit ab illis succositatē chyli p venas, quę attingunt istud. & qñ cōpleuerit operationes, tunc expellit intestina superfluitates inferius: & illa est superfluitas sicca. ergo vilitas intestinorum est bina. Prima, quia sunt via, per quā cibus vadit ab illis ad hepar. Secunda pp expulsionem superfluitatis sicce. Et virtus in illis manifestior est expulsiva. & propterea fuerūt ambę suę tunicę cunctes per latitudinē. Sed virtus attractiua non est manifesta in eis, propterea non habueruntunicam vnā in longitudine. & ipsi sēt virt⁹ digestiua: quia eorū cōplexio est propinqua complexioni substantię stomachi. Sed illa intestina nō habuerūt multam reuolutionē, nisi vt moraretur in eis cib⁹, donec hepar traxisset ab eis, quod necessariū erat. Et propterea dicit Arist. qđ animalia habentia paucā reuolutionem in intestinis, sunt gulosa. Et habuerūt duas tunicas, vt essent fortia: quia sunt via superfluitatum. & etiā quia operatio virtutis expulsivę in hoc ē fortior.

Manifestū est in hepate, qđ est immutatum cibi ad conuertendum ipsum in sanguinē: & postea mittit ipsum ad oīa membra. Et pp dominationē, quam facit super oīa membra nutritiua, opinabatur Gal. qđ esset

Gal. opio
de hepate
principar
in nutriti-
ua virtute

penitus

Apenitus virtute nutritiva princeps, & ipse nesciuit, q postremum nutrimentum est in corde: & in eo prima virtus nutritiva est princeps. Et apparet de hoc membro, q habet quinque virtutes dictas, hoc est digestivam, qn facit sanguinem, retentivam tempore digestionis, attractivam quando trahit chylum ab intestinis, discretivam qn dividit & cognoscit tres superfluitates: hoc est superfluitas aquosa, quam trahunt renes: cholerica, quam trahit bursa felle: melancholia, quam trahit splen. Et inveni ri virtutem expulsivam asinem virtuti attractivæ, magnum dubiū est. & hic non est locus solutionis. Et debes scire q istæ quatuor virtutes aut quinque non sunt separatæ ab invicem, sed sunt sicut multi operarij super vnum opus: & sunt virtutes, quæ sunt sicut instrumenta vni virtuti, quæ facit nutrimentum, & facit ei cum istis quatuor virtutibus in quolibet membro. & illæ in toto corpore datæ sunt propter necessitatem vnius virtutis intrinsecæ, quæ est in vnoquoq; membro. & hoc est virtus nutritiva principalis. Deinceps contemplandum est, si ista principalis virtus est propria hoc membro ad hoc vt sit ipsum solum princeps membrorum istius virtutis: aut illic est aliud membrum, quod sit princeps ad ipsum in hoc opere. super hoc est multum necesse disputare. Et dicim⁹, iam apparet per hoc, quod declaratum est in Naturali philosophia, q ista virtus non facit nisi vnā partem membri nutriti: & q membra sunt composita ex elementis: & q compositum ex elementis non est compositum, nisi per modum temperantia complexione: & comple-

xio fit per modū decoctionis: & decoctio per modum caloris: ergo necesse est, q instrumentum istius virtutis sit principiu fortis caloris: quæ non est differentia inter illam rem, quæ est nobis necessaria ad esse parvis, vel esse totius. & si ita est, ergo de necessitate iste calor est in hepate, & in alijs instrumentis nutritivæ. Et si ita est, sicut dicit Gal. q non lucrata sint alia membra, quæ habent hanc virtutem istum calorem, cum quo agunt suas operationes, nisi à calore hepatis: ergo hepar certe est princeps ipsorum membrorum: quia nō completur eis hoc opus nisi per ipsum, & ipsum complet opera sua per se. & tale membrum, quale est istud, est dignius vt vocetur princeps. & ista est dominatio, quā dixerunt tñ authores ipsum per se habere. Et propterea de rectore agricultorū dixerit q sit princeps eorum: propterea quæ servitia eorum non complent, nisi ex regimine ipsius, & opus illius complerur per ipsum. & hoc est in omni specie dñationis. Dico ergo, vtinā ego scirem, si possibile est, à Galeno & alijs qui sequuntur suam sententiam, vt dicant q hepar est sufficiens per se in ista operatione, ipso concedente cum eis, q multæ arteriæ veniant hepatis à corde, quæ abducunt eidem multū calorem, q si hepar est sufficiens sibi in hac operatione: ergo calor iste est in vanum, & sine aliqua causa. Et si dixerint q iste calor non det hepatis, nisi virtutem vitalē: Dicemus, quid est virtus vitalis, quæ est in membris: est ne alia virtus, q virtus nutritiva aut sensibilis: & nec nomen vitæ intelligitur, nisi super has duas, licet accidat vt nomen vitæ attribuat magis sensibili. & hoc est

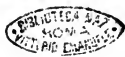
D

E

Cōtra Ga.

F

Respo. o.
Replica.

Colliget

Gest contrarium ei quod intelligitur ex verbis hofii, quem scis. Nec aliud certificatum est ex istis virtutibus, nisi per earum operationes: nec sunt hic aliae operationes, nisi istae duae, hoc est nutritibilis, & sensitiua. Si responderent, quod virtus pulsantis in corde est tertia virtus, & illa de virtute per se: Respondemus quamuis nos concederemus vobis hoc, cor tamen dat hepaticam virtutem pulsantem, quia manifestum est quod venae hepatis non sunt pulsantes. Deinceps apparet quod virtutes pulsantes sunt propriae cordi, & ista virtus est propria sua dominatio: & quando dominationem habet cor cum hac virtute, quia cum hac virtute dat & partitur virtutem omnibus membris, quando dat & partitur eis calorem naturalem, cum hoc ipsum habet conservationem sibi per modum stabellationis. & cum ista virtus videlicet pulsantis, sit illa, cum qua cor dat alijs membris primum nutrimentum, dando & partiendo eis omnes alias virtutes: ergo ipsum debet appropriari de necessitate istae virtuti, hoc est nutritivae a latere, quod est nutrimentum cordiale, quod ipsum est instrumentum, cum quo laborat ista virtus in dando nutrimentum. Et si esset alia virtus hic praeter istam virtutem nutritivam, daret alijs membris. quia impossibile est esse in aliquo membro virtutem contrariam in specie alijs virtutibus, quae sunt in alijs membris. & non inveniuntur in alio membro, nisi in ipso existente membro principis: nec Galenus. nec alter medicus dicit hoc. Et si ita est, sicut diximus, & apparet quod comparatio cordis ad hepaticam, sicut comparatio, quam ponit Galenus hepaticam ad membra alia: ergo cor ex necessitate erit princeps super hepar in

in hac virtute. quia hepar non est sufficiens in faciendo per se suam operationem, nisi per calorem transmissum a corde temperatum in quantitate, & qualitate. Et est refirmatus iste sermo, ut cor sit de necessitate princeps virtutis nutritivae, quod Galenus. nec alij ex anatomicis dixerunt nec crediderunt, quod cordi veniret calor ab alio membro, sed est sufficiens per se, sicut conveniens est principi. Et ego iam probavi tibi virtutem & calorem per viam doctrinae dissolutionis. Et si tu videris quod indiget cor hepate propter preparationem nutrimenti, non est propterea hepar dignum vocari princeps: sicut non est conveniens stomacho propter preparationem cibi ut vocetur princeps hepatis: nec etiam bubulcus, qui praeparat cibum alijs bubulcis, vocatur princeps. Postquam declaratum est, quod cor est princeps virtutis nutritivae: & apparet per anatomiam quod non est in corpore unum membrum, ad quod non veniant arteriae a corde: ergo cor est dator virtutis nutritivae omnibus alijs membris per viam, quam ego superius dixi tibi. & si ita non esset, arteriae essent vanum: Et adhuc non fuit visum unquam per anatomiam, ut transiret sanguis ab eo per venas ad cor. Adhuc sanguis, qui est in venis, est sanguis imperfectus, & non est creatus in vehiculum spiritus, nisi sanguis arterialis. Et si diceret aliquis homo, quod modicus non habeat necessariam hanc inquisitionem: dico quod habet multam necessariam. & hoc in futuro melius explanabo. Et quando Galenus vituperavit Archigenem, quia curabat virtutem memorialem cum medicinis cordialibus, credendo quod esset trans-

missa

R. espasio
Replica.

H

R. ratio ta-
citur ob-
servationi.
L

R. prima
quod cor est
princeps
virtutis
nutritivae.

Secunda
replica.

I

M
R. 6. 1. 2.

Prima pri-
mi doc. 5.
ca. 1. & pri-
mo tra. 11.
cap. 1.
R. 6. Ga. co-
tra Philo-
sophum.

Amissa a corde: & dicebat, si credis quod virtus memorialis sit in corde, quare non apponis ventosam super ipsum, & sit intentio tua in medicando ipsum. Et ego dico quod hæc est una reprehensio, quæ est magis vituperabilis, quæ verba Archigenis, scilicet quod declaravi hucusque, & declarabo deinceps: quia cor est princeps omnium membrorum. Et fuit locus eius in medio: quia hic est locus regis: ad hoc ut sit regimen huius proportionatum æqualiter omnibus suis circumferentijs, & etiam ut melius custodiat.

B Et propterea fuit circumpositus panniculus grossus, ut circumdaret ligamentum suum. Sed nutrimentum cor discedit ex vena, quæ coniuncta est inter hepar & ipsum. Cooperimentum, quod fuit positum super auriculam cordis, fuit positum ut aperiat iuteri, ad hoc ut sanguis posset ingredi ad ipsum, & postea clauderet perfecte. Sed auricula, quæ est in alio latere, hoc est auricula venæ, quæ provenit ab ista camera ad pulmonem, secundum opinionem quorundam fert sanguinem ad nutriendum pulmonem: quia non sunt venæ continuæ cum illo. Et cooperimenta, quæ super hanc auriculam, ordinata fuerunt ut aperirentur extra, & non intus, ad hoc ut sanguis posset exire per eas ad pulmonem. Sed vnde duarum auricularum, videlicet quæ est in camera sinistra, hoc est os arteriæ magnæ, non fuerunt ordinata tria coopertoria, ut aperirent ab interiori parte ad extra, nisi ut iret sanguis & spiritus ad arterias & non rediret: & alia auricula, quæ est in hoc latere, est os arteriæ venæ, quæ venit ad pulmonem. & ab hac arteria fit euentatio cordis, et propterea fuerunt ordinata cooperimenta

ta istius auriculæ, ut aperirent de foris ab intus. Sed quia splen non habet nisi duos meatus: unus qui continuus est hepati, & alter cum stomacho: & in splene stat spissitudo sanguinis: opinatur quod sic factus ad trahendum superfluitatem melancholicam hepatis. & ut longinquum, ut sint duo hepata, quia non apparent in eo venæ in ista ad aliud membrum. Bursa fellis ordinata fuit ad trahendum superfluitatem cholicam ab hepate. Et renes et sunt membra servientia hepati: quia attrahunt aquositatem, quæ est in sanguine per venam magnam, quæ venit a gibbositate hepatis. Sed vesica fuit ordinata ad trahendum superfluitatem aquosam a renibus, & coopertura quæ est inter ipsam & renes similis cortici, quoniam humiditas trahitur ad eam, aperitur, & quoniam remanet, clauditur, ad hoc ne reuertatur ipsa superfluitas ad renes. Et scias & non tradas obliuioni, quod unumquodque istorum membrorum, quæ ordinata sunt ad trahendum superfluitatem sanguinis, non trahunt, nisi quia sint sibi convenientes in cibo: & etiam cum hoc faciunt iuamenta, quæ sunt necessaria. Et propterea in eis sunt de necessitate quinque virtutes particulares, scilicet attractiva, & retentiva, digestiva, discretiva, & expulsiua superdictæ. Ista sunt omnia instrumenta nutrimenti. Et habes quod digestiones, quæ communicant omnibus membris, sunt duæ, videlicet digestio stomachi, & digestio hepatis: saluo quod tu non ponas sanguini unam digestionem in uenis: & si est, pauca est. Sed tertia digestio est, quæ est propria omnibus membris.

Tres
gestio

De

Colliget

G De iuuamentis membrorum officialium,
qua sunt instrumenta virtutis gene-
rativæ. Cap. 10.

ET postquam declaratum est, quæ
sint instrumenta virtutis nutriti-
uæ, volumus declarare instrumenta
virtutis generativæ. Virtus enim aug-
mentativa non habet propria mem-
bra sibi: sed eadem membra, quæ sunt
virtutis nutritivæ, sunt & istius. Mem-
brorum generationis quædam sunt,
quæ sunt propria feminæ, sicut vul-
va & mammillæ, quædam sunt pro-
pria mari, sicut testiculi & virga.

H Sed testiculi fuerunt ordinati ad fa-
ciendum sperma. & ideo fuit caro
eorum alba & spongiosa, sicut caro
mammillarum. & ideo, quoniam couertitur
sanguis, couertitur ad similitudinē
eorum, & faciunt ipsum album: sicut
hepar couertit chylum propter suā
rubedinem ad ruborem, quia vis est
agentis assimilare sibi patiens suum.
Et debes scire quod istud membrum non
est sicut princeps virtutis generati-
uæ: quoniam vis ipsa virtus sit in eo, si-
cut opinatur Galenus, quia illud non
potest agere suam operationem per se,
nisi per spiritum missum eidem a cor-
de temperatum in quantitate & qua-

Testiculi
non sunt
princeps
virtutis ge-
nerativæ.

I litate. Ideo apparet quod virtus cordis,
quæ hunc calorem mensurat, ut pos-
sit facere suas operationes, sit princi-
paliter generativa: & virtus, quæ est
in hoc membro, est eius seruiens: &
si habet aliquam prædominationē,
illa est peculiaris. Sed testiculi, quos
dicit Gal. feminam habere, apparet
quod non habeant effectum in genera-
tione: quia sperma mulierum, quod
generatur in mulieribus, in genera-
tione inuentionem non habet. Et si
aliquis vellet dicere admirando: er-
go facti sunt in vanum. Responde-

Sperma
mulieris
non ingre-
ditur hunc
Idem in pa-
raphrasi d
Aialibus.
R6 prima
ab experi-
mentis.

mus quod nec in hominibus mammi-
læ habent aliquam inuentionē in ge-
neratione, & tamen habent eas. ergo de-
bes scire quod aliquod iuuamentum est
in utrisque. Et si tu dices, unde appa-
ret quod sperma mulieris non habet ali-
quam inuentionem in generatione: dicen-
dum quod manifestatur sensu, & cognos-
citur per argumentum per sensum.
quia homo videt quod mulier impre-
gnatur, absque eo quod spermatizet. Et
postquam legi libros Arist. ego quæ-
siui a multis mulieribus de hoc, &
responderunt quod plures impregnate
fuerunt absque spermatizatione: & et-
iam si displicuisset eis coitus. Et etiam
vidi quod plures ex istis impregnatas, quæ
fuerant a masculis violatæ. Et vici-
na quædam mea, de cuius sacramen-
to confidite multum bene poteram-
us, iuravit in anima sua quod impre-
gnata fuerat subito in balneo lanceli
aquæ calidæ, in quo spermatizave-
runt mali homines, cum essent bal-
neati in illo balneo. Et ego perscruta-
tus fui vnum librum, quem fecit
Auerroes de spermatizatione: & inueni-
eum, qui dicit quod hoc possibile est ef-
fectum. & reddit de hoc rationem pluri-
mum mihi placentem: quia vulva tra-
hit sperma propter vnam propriam
virtutem, quam habet cum eo a to-
ta specie. & ad hoc non est necessa-
ria delectatio. o quam bene placet
mihi. Sed illud, quod cognoscitur
argumento naturali, est, quod si sperma
mulieris posset facere hanc operatio-
nem, quam facit hominis sperma: et
go generaret per se feminam, & ho-
mo non esset necessarius. in quo nec
esset opinandum, quod hæc operatio di-
uidatur in illos in quantitate. hoc est
ut sperma mulieris faciat aliqua me-
bra, & sperma viri aliqua. quia quæ-
uis

Nota 10-
cum
Hæc pars
vix ibi, s
illud, i al
quibus cæ
pluribus
Hebræis à
repetunt.

Secda 16.

Anis mēbra sint multa; illa sunt vñ
in vno principio, quod est in eis: &
dator istius principij, quod est cor,
ipsum est dator omnium membro-
rum in potentia. & si esset sufficiens
mulieris sperma in dando hoc prin-
cipium: ergo sperma hominis non
haberet etiam inuentionem in gñ-
atione. & sicut dico in spermate viri.

Responſio. Et si diceretur, qd aliquod istorum
spermatum non facit hanc operatio-
nem, quousq; non sunt mixta ad in-
uicem, & adepta sunt aliam formā
& aliam dispositionem: sicut nō est
sufficiens per se acetum, & per se

B mel, vt fiat oxymel, nisi qñ sūt mix-
ta simul. Respondemus, & confitea-
mur hoc, quod complexionem habet
illa duo spermata: & istud, quod dat
eis hanc formā, necesse est vt sit cō-
plens. & ista duo spermata sunt hic
loco materiz. & hic non est res, quæ
det formam, nisi virtus generatiua.
& de necessitate est, qd membrum,
quod habet hanc complexionē, vel
quod facit hanc complexionem, est
membrum, i quo est virtus genera-

**Impugna-
tio ſecta.** tiua. Et fin hanc opinionem eēt ne-
cesse dicere, qd virtus generatiua est
in vulua. Et vtinam ego ſcirem, quæ
necessitas est spermatis & sanguinis

C ad faciendum hanc operationem:
quia sanguis est sufficiens ad facien-
dum oīa membra, quia ipsa nutritur
ex eo. Et postquā ita est, & ap-
paret impossibile, qd sit operatio sp-
matis mulieris, & spermatis viri vnū
in specie: & etiā apparet prima fron-
te qd mulier habet operationem i ge-
neratione: ergo conueniens est, qd
operatio vni⁹ sit sine operatione al-
terius, & qd sint ambo declinantes in
eorum operationibus ad vnum fi-
nem, hoc est embryonis: ergo quod

libet eorum dare embryoni partem, **D**
per quā stat, vel est. Et istæ duæ par-
tes sunt materia & forma: & vnum
eorū est dator materiz, & aliud est
dator formæ. Et impossibile est vt ſæmi-
na det formam, & masculus mate-
riam: ideo quia dator nutrimentū de-
bet de necessitate eē dator materiz,
& ſæmina est datrix nutrimenti, er-
go debet eſſe datrix materiz, & ma-
sculus dator formæ. & sic dixit Ariſt.

Et postquam mulier non hēt aliqd,
de quo poſſit opinari, qd ſit materia,
niſi ſperma & ſanguis menſtruus: &
eſt manifeſtum, qd ſperma eſt humi-
ditas aquoſa ſimilis ſuperfluitati: ne-
que ſolum eſt ſiſe ſuperfluitati, ſed
pro certo eſt ſuperfluitas: & impoſſi-
bile eſt, qd ex eo mēbra nutriri poſ-
ſunt: quia ſi poſſe eſſet, ſufficientior
eſſet ſanguis: quia ex eo nutriuntur
membra: quia nō eſt differentia in
ter nutrimentū materiam & materiā
eſſentiæ: quia nutrimentū eſt eſſen-
tia in parte, & generatio eſſe eſt in
toto, & materia totius & partis eſt
idē. Et etiam hoc teſtificatur, qd ſper-
ma mulieris nō ē materia embryo-
nis: quia multæ mulieres impregnā-
tur abſq; ſpermatizatione, ſicut di-
ctum eſt. Et iterū vulua mulieris

**Idē eſt ma-
teria gñ-
onis & nu-
trimenti.**

Quarta rō

E vomit ſuū ſperma, & trahit ſperma
viri ad ſe. Quæ omnes res iſtæ oſten-
dunt, qd ſperma mulieris eſt ſupſui-
tas diſcurrrens propter delectationē:
ſicut diſcurrit ſalua ex ore alicuius
fameliçi, cūm videt aliquē comedē-
tem. Et apparet manifeſte qd ſper-
ma viri tenet locū agentis, quia mē-
bra non nutriuntur niſi per calorem
naturalē, qui eſt in corde: & iſte ca-
lor eſt primū instrumentū aīæ nu-
tritiuæ. Et propterea necesse eſt vt
ſit primū instrumentū virtutis cō-
pletiuæ.

Quinta rō

**Tertia rō
ad principi-
ale.**

Colliget

Gpletuæ. Et si sit necesse est in sperma te viri, aut in sanguine, qui est i vulua, magnam partē istius naturalis calorisse in actu. & impossibile est esse hoc, nisi in spermate pp suū calorem, & humiditatem. Et sanguis, ex quo generat embryo, est sanguis venarum mulieris, qui est in vulua retentus. & remotus est, vt habeat in se virtutē talē, qualis est ista: eo quia est sanguis indigestus. & adhuc remotus est vt sit in spermate mulieris. vel et non est dicendū q calor naturalis sit in embryone ex se: ideo quia nō generatur calor naturalis, nisi a calore, qui est in nutriente. Propter

H Cōclusio. oēs ergo istas rationes non est credendum q sperma mulieris sit materia vel forma embryonis: sed sperma viri stat loco formæ, & sanguis menstruus loco materiæ, & sperma mulieris non habet inuentionem in generatione. Et non est credendum vt sperma præbeat iuamentū solum qualitate, sed confert in iuamento caloris quantitativū. Et propterea non hēt Arif. reprehensionē ab Hip. & Gale. q in muliere, q in saltando abortiuit sexta die, & fuit inuentum sperma in uolūtū panniculo. nec ēt qrendū ab Arif. quo loco erat istud sperma. Et scito q non erat necessaria in Medicina ista inquisitio: quia magis est inquirendū in Gñatione alium. sed nos narrauimus istud hic pro maiori iuamēto. & q vult scire qōnes, quæ sunt inter Aristo. & Gal. legat librum de Afalibus. & ibi inueniet illud, quod dixi. Et deinceps volumus reuerti ad illud, a quo fuimus separati. Et dicimus q primū iuamentū virgæ est, vt iniciat sperma in matricem, & secundū, vt sit meatus supfluitati aquosæ. Et iu-

uamentū vuluæ est, vt sit locūs gñationis. & cū hoc sunt alia iuamēta, vt sit meatus & via supfluitati sanguinis non cocti, qui gñat in feminis: & est sanguis menstruus, qui pp nimiam humiditatem, q gñat in eis ex paucitate caloris earū intrinseci, nō est sufficiens calor earū ad decoquendum sanguinē, q mittit ad mēbra earū. & idcirco expellit ipsum natura certis paroxiis p meatus hī membri. Et est cōpositū multis villis trāuersforijs pp virtutē retentiua, q est in eis: & hēt aliquos villos longitudinales pp virtutē attractiua, vt trahant sperma. sed virtus expulsiua, q est in hoc mēbro, magna est: & ppea hēt vnū villū latitudinalem. Et si tu quæres vrrū vuluæ hēt virtutē immutatiua, hoc indiget speculatione. quia nō pōt dici q vulua faciat mēbra embryonis: sed virtus informatiua ipsa facit cū calore fixo in spermate. ergo virtus immutatiua, q est in vulua, non est, nisi loco conseruationis. & ideo cū attingit sperma ær, corrūpit cōplexionē eius. & per hanc viā pōt intelligi q virtus immutatiua est in vulua Sed manifestum est q māmilla: sunt ad faciendū lact: ppea q caro ipsarū fuit spongiosa & alba: & ista mēbra habent colligantiā cū vulua. Et propterea, qn materiæ pp aliquā cām. non veniunt ad vuluā, currunt ad māmillas: sicut est in mulieribus lactantibus, quia non hnt menstrua: & si hnt, parū hnt. Et sunt atque mulieres, q non possunt impregnari, dum lactant. & iterum cū materiæ descendunt ad vuluam, priuantur a mammillis. Hucusque diximus iuauamenta menstruorum & spermatidis: deinceps volumus narrare iuamēta instrumentorū sēfus.

De

An in vulua virtus sit immutatiua.

M

A De inuamentis membrorum officialium, que sunt instrumenta sensus in generali. Cap. 11.

ET dicimus q̄ quinque sunt sensus, scilicet visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. Manifestū est q̄ cerebrum non fuit creatum, nisi p̄ ip̄os, & proprie p̄ visum, auditū, gustum, & odoratū: & quilibet istorū hēt suū instm̄ propriū, videlicet visus oculum, auditus aures, odoratus nares, gustus linguam. Sed de instrumento proprio tactus est dubiū. quia Gal. dicit q̄ neruus, qui oritur a cerebro, est propriū instm̄ eius, & est dator ipsarū virtutū alijs mēbris. & Arist. dicit q̄ istud instm̄ est caro. Et hoc sequitur opinionē, quā habent de cerebro. quia Gal. dicit q̄ in eo sunt quinque sensus, & dicit q̄ ē princeps istius operationis, hoc est q̄ facit ea per se sine alicuius necessitate. Arist. autē dicit q̄ dñm suum est particulare: quia est in hoc opere seruitor dominationi cordis, posito q̄ sensus fuerint in eo quinque, vel quatuor. Et nos volumus speculari in hoc, s̄m q̄ speculati fuimus in dominio hepatis. Et dicimus q̄ manifestū est ex anatomia q̄ multæ arteriæ a corde mittunt̄ ad cerebrum & fortes: & omnes anatomici, & Galenus cum eis hoc consentiunt: & ex hoc est prima p̄batio, q̄ cerebrum in hac operatione indiget corde. Sed si res, qua iuuatur cerebrum p̄ cor p̄ calorem istum, quem ei trāsmittit, est virtus nutritiua, qua cerebrū nutritur: ergo cor de necessitate esset seruitor cerebri in hac re. ideo quia nutrimentū & virtus nutritiua non sunt data in animali, nisi p̄ sensus virtutē sensibilē. sed res, qua iuuat cerebrū p̄ cor per calorem, quem

ei trāsmittit, est quinque sensus: ergo virtus sensibilis primo & principaliter est in corde. & ista virtus est sensus communis, cuius esse probatum est in libro de Aīa. Sed Galenus dicit q̄ hæc virtus est in cerebro, & Arist. dicit q̄ est in corde. Et si tu quæris, vnde apparet q̄ cor sit dator cerebro caloris mensurali in quantitate & qualitate, & s̄m q̄ conuenit vni cuiq̄ sensui ex sensibus cerebri: Respondemus q̄ ratione debita est, q̄ non cum omni calore sit quilibet sensus. quia calor, cum quo operatur virtus nutritiua, non est ille calor, cum quo operatur virtus sensibilis. Et hoc apparet in dormiente & vigilante. quia nos videmus q̄ operatio virtutis nutritiue est fortior cum nos dormimus, & tunc non est sensus in actu: ergo calor, cum quo operatur virtus sensibilis, non est in sensibus in actu, cum homo dormit. Et hoc apparet. quia q̄n homo dormit tenendo oculos apertos, nō videt. & si nō esset, quia reuertitur calor, in quo est visus, per neruū opticū ad partes intrinsecas visus, nō esset priuatus. Et scias q̄ vna & eadem virtus non potest inueniri in potentia & in actu simul & semel. ergo postquā manifestū est, q̄ virtus sensibilis vadit cū spiritu visibili, & spiritus visibilis cū calore naturali, q̄n dormit hō, non est virtus sensibilis in actu. quia si esset in actu, videret in actu: & non esset ita: ergo calor naturalis, q̄ viuificat virtutem sensibilem, non est calor virtutis nutritiue, q̄n dormiens nutrit, & non videt. & q̄n tu scies vbi reuertis, & vnde trāsmittis, tunc scies de necessitate locū virtutis sensus communis. Sed mihi videtur prima fronte, q̄ a corde trāsmittitur iste calor,

ad

Cerebrū creatū fuit p̄ sensus.

Dubium de instm̄o sensus tactus.

In quo mēbro fuit iste sensus, in cerebro, an in corde.

Contra Gal.

Secunda rō.

Declaratio secunda rationis.

F

Colliget

G & ad illud reuertitur. Et propterea sunt calidiores partes extrinsecq, qñ hō vigilat. & operatio virtutis nutritiæ est fortior, cū homo dormit, & corpus est frigidum de foris. Et ne mo debet dicere q ortus istius calor, cū quo stant sensus & vigilia, generetur primo in cerebro: quia cerebrū est mēbrū frigidū, & nerui mēbra frigida, & in maiori parte eorū apparet manifeste frigus: ergo incredibile est vt calefaciant corpus. Et adhuc de ratione apparet, q calor q est materia aīæ nutritiæ, & calor q est materia animę sensibilis, est vnū loco subiecti, vel vnū in situ, & non est duo loco subiecti, nec in duobus diuersis mēbris etiā duo. Quia aīa nutritiua, quæ est in embryone, est præparata recipere aīam sensibilem, & stat cū ea loco formæ & finis: & nutritiua est ei loco materiæ: ideo fuit receptio in illo loco de necessitate, qui præparatus est recipere. Et manifestū est q aīa non est præparata recipere, nisi in loco sui subiecti & sui situs, qui est calor naturalis. ergo receptio animæ ad formam sensibilem est de necessitate in hoc loco.

H Ideo ergo res vnita ab his duab⁹ est vnū loco subiecti, vel situs: quāuis non sint vnū in aliqua duarū figurarū, vnū simpliciter, hoc est vnum numero, & vnū definitione. & hæc est nobilis sententia, quam dedim⁹. Et postquam ita est, & etiā apparet q calor, cum quo regunt sensus, est calor cordis: ergo virtus, quæ regit sensum cōm est ibi, & cerebrū est seruiens istius virtutis, sed ipsum cor est princeps istius virtutis veraciter: quia dominatur super his in hac perfecta dominatione. Et nos potuissimus probasse has res magis per viā

demonstratiuā: sed nostra intentio est abbreviare. Et postquā declaratū est q cerebrū est seruiens cordis, dando ei virtutes sensibiles per modū, quē dat camerarius regi, vt impleat voluntates suas, quāuis rex det ei illā virtutē, propter quā agit: necesse est deinceps scire, quæ est via, per quā seruit cerebrū cordi: quia iā declarata est via, per quā seruit hepato cordi, hoc est, quia præparat ei suū nutrimentū. Et dicimus q non in qualibet mensura caloris completur operatio cuiuslibet sensus. Et adhuc apparet ad sensum, q non indiget forti calore. quia fortis calor prohibet eos apprehendere sensata extrinseca, & impedit eos, sicut videm⁹ q hoīes, qui distemperati sunt forti calore in cerebris eorū, in ægritudinibus acutis credunt audire, & videre ea quę non sunt. & maxime apparet hoc in sensu tactus: quia fuit intentio in eo apprehendere quatuor qualitates. & fuit impossibile vt instrumentū illius esset vacuū ex eis: quia ipsum est complexionatum ex eis. vnde fuit factū in fine temperantiz, vt habeat sensum fortiorē. Et propter hæc omnia, quia cor est in fine caloris, fuit ordinatū contra ipsum cerebrū ex opposito ad temperandū calorem suum, vt sensus possit apprehendere perfecte. Nec fuit possibile ponere hanc frigiditatem eandē in corde a principio creationis: quia essent diminutz operationes nutritiæ diminutione manifesta. Et q dū voluerit natura facere has duas operationes in animalibus perfectis in vltimitate perfectionis, fuit positum cerebrū contra cor. Sed aīa lia, quę dicuntur spongia marina, & multa animalia bruta non videtur indigere

K Virtus sensitiua est in corde. Idē Hipp. de corde aīalis virtus est in corū: mō in sinistro vetriculo. Idem i paphrasi li. 2. d parribus. c. 7. ab Att. v. de primo Theisr u. 12. cap. 1.

L Vtilitas cerebri.

M

Deductio contra taciā respōsionem.

Secunda deductio.

A indigeret cerebro, & specialiter neruo magno, qui oritur à cerebro. & ppea si cideretur aliqua pars illius animalis, posset viuere, & nutrirì, & crescere, donec rediret ad id qd erat. Et pp hâc cãm videmus multa animalia, quæ viuunt, cum sint incisa vsq; ad mediũ suũ. Et istud est seruitũ, qd dicit Arist. & sequaces sui, & secta circuentũ, quæ dñ, emensam, i. viator, qd cerebrum facit cordi. Et fuit ordinatum os capitis ad defendendum cerebrum. Et fuit rotundum, quia figura rotunda est magis remota à læsione: sicut faciunt **B** castellani, qui faciunt turres rotundas, vt machina non possit eis nocere. Et adhuc, quia figura rotunda plura cõtinet in se: & etiam est magis apta ad motum continuũ.

De iuuamento fili Spinæ. Cap. 12.

ET iuuamentum fili spinæ est de genere iuuamenti cerebri, & est quali clauis ligans spondylos. Et postquam declarata est ex hoc sermone * compositio dominationis cerebri, & similiter dominauõis cordis, & declaratum est iterum qd est eius iuuamentum: deinde narrandum est iuuamentum membrorũ **C** vniuscuiusque, quæ data sunt his quinque virtutibus.

De proprio instrumento sensus Tactus. Cap. 13.

ET dicimus qd caro est propriũ instrumentum sensus tactus: ppea quia illud est membrum, qd cõmunicat omnibus animalibus, sicut tactus est sensus cõmunis oĩbus animalibus. Et in carnibus perfectiorum animalũ sunt sparsi multi nerui ad temperandum complexionem carnis, & quia nerui sunt similes complexionĩ cerebri, est iuuamentum eorum de genere iuuamẽ

ti cerebri, & ppea membra, ad qd nõ veniunt multi nerui, sunt duri sensus. Et istius virtutis quiddam est, qd cõmunicat oĩbus partibus carnis: & hic est sensus quatuor qualitatum contrariarũ, sicut caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas: & quiddam est, quod est propriũ vni membro: sicut est quando os stomachi sentit resolutionem factam in eo: & iste sensus appellatur fames & sitis. Sed fames est sensus resolutionis substantiæ grossæ, calidæ & siccæ: & sitis est sensus resolutionis substantiæ frigidæ & humidæ: **E**rgo sensus proprius est duplex. Et sensus capitis membri de titillatione, quam habet in hora coitus, isti duo sunt connumerati in genere sensus tactus.

De iuuamento Lingue. Cap. 14.

ET linguae iuuamentum est manifestum, qd illa & nerui sũt nõ fuerunt facti, nisi pp operationẽ gustus, quamuis huic adiungatur alia res pp electionẽ meliorem, hoc est ad proferendum literas locutionũ. Et in radice lingue sunt duo orificia, quæ tangunt carnem glandulosam, quæ appellatur generatrix saliuæ. & iuuamentum istius saliuæ est, vt faciat manifestare gustum rerum saporatarum.

De iuuamentis Oculorum, & partium suarum. Cap. 15.

ET manifestum est, qd oculi sunt instrumenta visus, & qd sunt cõpositi ex septe tunicis, & tribus humiditatibus: & sciendũ est iuuamentũ vnicuiq; ipsorũ. Et apparet qd propriũ instrũtũ illius sensus sit humiditas rotũda, quæ vocatur crystallina, Coll. Auer. **D** vel

Idẽ primo Theorũ ut. 8. ca. 14. Idem vbi supra.

* a l. cõparatio

Caro ẽ instrumentũ sensus tactus.

Colliger

G vel glacialis, aut reticula aranea po-
sita super hanc humiditatem. Quia
declaratum est in Naturali philoso-
phia, q̄ hæc apprehensio nō potest
perfici nisi i corpore peruio, hoc est
aere & aqua. quia pp claritatē & p-
uietatem, quæ est in eis, fuit eis pos-
sibile recipere colores. & non appa-
ret in oculo corpus existens in vlti-
ma claritate, & luciditate narum ex
temperantia aeris & aquæ, nisi duo
corpora. & non fuit ordinata rotun-
ditas istius humiditatis cū aliquan-
tula deuexitate, nisi vt reciperet rer-
um sensibilibium multā quātitatē.

H Sed alię humiditates, & alię tunicæ
non fuerunt factę, nisi pp hanc hu-
miditatem. Et cū deuexitate modi-
ca non est nisi vt recipiat à grandio-
sa: quia vitrea humiditas fuit fa-
cta ad nutriendū hanc humiditatē
p viā roratiōis. & hoc fuit: ppea q̄
natura sanguinis ē remota a nā hu-
ius humiditatis. vnde fuit necessa-
rium, vt aliqua re mediante fiat trā-
situs sanguinis in priō, vt ipsa ada-
ptentur ad nutriendum hanc humi-
ditatē. Et albuginea humiditas fa-
cta fuit iterum ad humectandum
hanc humiditatē, & ad custodiēdum

I humiditatē suam ab aere extrinse-
co, & ēt ne tangat vueam tunicam.
Sed tunica fortis vocata coniuncti-
ua, fuit ad custodiendū oculū à du-
ricie nerui, & ēt ad ligandū oculum
cū offe, & ēt pp aliam vtilitatē, quā
dicemus post. Sed tunica, q̄ dicitur
serina, fuit facta ad nutriendū di-
ctam retinam per venas, q̄ sunt in
ea: & ēt vt iunget ipsam pp calorem
naturalem per artetias, quæ sunt in
ipsa. Sed iuuamentū telæ retinæ, pri-
mū est vt det spiritū visibilē p ner-
uos, qui sunt in ipsa, hoc est calorē

naturalē, cuius cōplexio adaptata ē
in cerebro, & p duos nervos, qui va-
dunt ad oculos: & ēt nutrit crystal-
linā humiditatem per viā roratio-
nis, & dat iuuamentū caloris natu-
ralis per arterias, quæ sunt i ea. Sed

Cōtra Ca-
lendum.

Gale. cōfiteretur q̄ aranea est vltimi-
tate peruietatis, & luciditatis: quia
colores & forme imprimūtur in ip-
sam. ergo ista tela est propriū instru-
mentum visus, vel per se, vel per ad-
iutorium crystallinæ. Et tela vuea
dē habere tria iuuamenta. vnū est
vt nutriet telā corneā: & ppea fuit
multū venosa. fm vt defendat crys-

stallinā a duritie tactus corneæ: &
ppea fuit hæc tela mollis tm, ne dis-
sregaretur spiritus visibilis. & hoc
facit pp calorē nigrum quē habet,
quia natura est coloris nigri vt ag-
greget. Et foramē, qd est in medio
istius telæ, non fuit factū, nisi vt ef-
feret forma seu sati humiditatis crys-
tallinæ, aut araneæ, aut ambarū:
quia visus, sicut scis, non fit extra-
mittēdo. Sed oculus recipit colores
per sua corpora peruia per modū,
per quem recipit speculum. & quan-
do colores sunt impressi in ipsum,
tunc apprehendit eos spiritus visibi-

M

lis. & hoc ego bene probaui in lib.
de Sensu & sensato sex rōnibus, q̄
si aliqd corporū, quibus est cōposi-
tus oculus, est conueniens vt in eo
imprimantur colores per nimia eius
peruietate, ipsum corpus est p̄p̄riū
instrū oculi. Et iuuamentum telę
corneæ ēt fuit vt defendat humorē
albugineū. & fuit facta clara & sub-
tilis, vt non resistat humiditati crys-
tallinæ ad recipiendū formas. Sed
fm iuuamentū coniunctiue fuit fa-
ctū ad mouendū secum musculū,
qui mouet oculum. Ista sunt iua-

menta

*a. l. fecum
dina

A menta partium oculi fm Galen. & maior pars iuumentorum, fm q̄ vidisti hic, sunt iuamenta arbitratua: sed sine dubio quodlibet ipsorum habet iuamentū propriū ī se. & pars dominās ī eo, & sup̄ finis nō ē, nisi vt imprimant colores ī ipsum.

De iuumentis instrumentorum Auditus. Cap. 16.

Sed instrumentorū auditus manifestum est q̄ sunt aures. & primum ī quo auditus est, est neruus, qui venit ad eas, qui cooperit foramen auris nō fuit tortuosum, nisi vt aer frigidus non intret tali mō, q̄ lēdat auditum. Et melius est dicere q̄ fuit tortuosum, ne virtus auditus fuisset laesa à vocibus fortissimis. Et ī summa scias q̄ hęc figura habuit iuamentū in receptione vocis. & ideo factum fuit charulaginosum, & vocatum est auris tortuosa. Et aha animalia habent hoc pro alio iuamēto, hoc est vt recipiant voces venientes ab omni parte. & propterea plus regrediuntur foras, & mouent eas.

De iuumentis instrumentorum Odoratus. Cap. 17.

Manifestū est q̄ instrumenta odoratus sunt nasus. & sit in animalibus olfactilibus per viā attractionis, & in nō olfactilibus sine attractione: sicut in apibus, & in alijs animalibus non habentis olfactū. Et fm Arist. iste sensus sit ī duobus meatibus, q̄ sunt in naso. & fm Galen. sit in duabus carūculis similibus capitibus mammillarū: & dicit q̄ pp̄ remotionē istius loci indignit attractione. Et ego dico, q̄ si ita esset, vt dicit Gal. ergo odoraremus, quāuis nares essent oppilate, q̄n attrahe- remus aerē per os: quia palatū est

apertum naso. Et fm q̄ dicit Auen- zoar nos odoramus odorē ciborū, q̄ incipiunt digeri in stomacho: ergo à contratio non est probatū, q̄ per illas duas carunculas fiat odoratus. q̄ si ita esset, animalia in olfacti- bilia nō odorarent. Et scias q̄ non fuit data attractio odoratui, nisi pp̄ vnam duarum rerū: aut electione propter melius: aut grossicie sensus istius in animalibus olfactilibus. Quia possibile esset vapore euenire à re odorata per se ad virtutē sensibilem pp̄ nimā subtilitatē substantiæ, & propter naturā suā impulsio- nis. Sed p̄p̄ea q̄ operatio olfactionis est vna duarum rerum, aut trahendi, aut mittendi: & est impossibile vaporem venire ex re odorata tem- pore transiſsionis aeris extra. Et est possibile ipsum venire tempore attractionis: q̄a aduentus aeris odorati sit magis p̄ modum attractio- nis, q̄ per modum effusiōis: sicut tu vides, cū volumus certe sentire odo- res, q̄ nos conamur super attractio- nē. & hęc est causa, pp̄ quā fuit data attractio. Et apparet q̄ animalia, q̄ odorant sine attractione, habēt cla- riorem sensum q̄ animalia, q̄ odorant cum attractione, sicut videmus in formicis & apibus: propter debilitatem ipsius sensus in animalibus olfactiuis sentitur odor paucus si- ne attractione, & quasi videtur vt non sentiat. Et cū sit compara- tio istius sensus inter hominem, & multa ex animalibus, est iste sen- sus diminutus in homine ab illis animalibus, quæ indigent in hoc sensu in venando vitam suam. & propterea dicitur in prouerbijs, q̄ cū ista animalia venantur vitam suam. & hoc est quasi per viā p̄p̄he

D ij tiz,

Tertia rē.

Prima rē.
q̄ odor
nō sit ī ca-
ritatibus, cō-
tra Gal.

Colliget

Grix, vel diuinæ prouidentix. Et post-
quā narrauimus instrumenta quin-
que sensuum, volumus narrare in-
strumenta, quæ facta sunt propter
virtutem motiuam.

*De iumentis membrorum voluntarij
Motus. Cap. 18.*

ET dicimus q̄ virtus, quæ facit
mouere animal, hæc est imagi-
natiua vel æstimatiua, quam præ-
cessit virtus cōcupiscibilis, & postea
ibi confirmatum est consilium, vel
rō pp representationē rei imagina-
tæ aut æstimate, fm q̄ declaratū est
H in lib. de Anim. Et est necesse p̄scru-
tari i hac virtute, hoc est, vt sciamus
instrumenta, quibus oportet opera-
ri, & quot sunt. Dicamus q̄ motus
voluntarij quidam est proprius, &
quidā est cōis. Communis est mo-
tus eundi, qui motus est totius cor-
poris. Sed proprius est motus cunis
frontis, & motus oculorum, & man-
dibularū, & duarum nasi extremita-
tū, & labiorū, & linguæ, & epiglotti-
dis, & mandibulæ inferioris, & mo-
tus capitis & colli, & motus nasi, &
motus nodi, vel humeri spatulæ cū
bredone, & motus brachij à cubito
I inferius, & motus iuncturæ nomi-
natæ in Arabico rasceht, & motus
digitorum, & vniuscuiusq; suarum
iuncturarū, & motus membrorum
existentiū in collo, & motus pecto-
ris ad inspirandum, & virgæ, & veli-
cæ qñ claudis, & motus extremita-
tis intestini recti qñ retinent fæces
ne excāt, & myrach, coxæ, & cruris,
& testij, & pedum, & digitorum
pedū. Isti sunt motus, qui dicunt vo-
luntarij. Et est necesse p̄scrutari res,
à quibus veniunt isti motus. Et dici-
mus q̄ manifestū est per dispōnem

istorū motuum, q̄ sunt à pluribus
vno motore. v.g. motus manus sit à
chorda, & motus chordæ est à mu-
sculo, & motus musculi est per se, &
musculus est primū mobile: & nō
est hoc corpus, qd moueat ipsū.
Ideo quia oē corpus, qd mouet cor-
pus mobile, est à necessitate mobi-
le. & ideo est conueniens, q̄ corpo-
ra, quorum vnum mouet alterum,
veniant in fine ad vnum corpus, qd
moueat per vnā virtutē motuā
missam eidem, & non pp aliud cor-
pus, sed pp aliud principium, qd est
in eo: sicut probatum est in Natu-
rali philosophia, q̄ si ita non esset, **L**
res protenderetur in infinitum. ergo
de necessitate debemus dicere q̄
principium est in musculo. Et quā-
do opinat Medici q̄ motus muscu-
li sit à neruo, opinantur falsum. iō
quia, si ita esset, neruus moueretur
aut per se aut per aliud, hoc est pp
aliud principium, quod esset in eo.
& ideo quia declaratum est in Na-
turali Philosophia, q̄ qdlibet mobi-
le habet motore, & q̄ ille si est cor-
pus, non moueat nisi moueatur, &
si motus esset à corpore, res proce-
deret in infinitū: iō necesse est hic
ē motorem, qui moueat & nō mo-
ueatur, & qui sit non corpus. Hæc **M**
est vna rō, per quam vī, q̄ qui mo-
uet primo animal, nō ē corpus, sed
virtus est aīæ: & q̄ hoc sit de necessi-
tate i musculo. Et hæc virtus, est vir-
tus volūtaria, quā pcedit imaginati-
ua, vel æstimatiua, & cōfirmatio cō-
silij. Et ideo quia iste motor nō est
corpus, necesse ē vt primū mobile,
qd mouet per ipsū, sit corpus, ad
hoc vt hoc mobile sit sicut materia.
& ipsū erit ei sicut forma: q̄ im-
possibile est primū motore i aīali, vt sit
fine

*Cōtra Me-
dicos rō.*

*Qd sit pri-
mū mor-
voluntari
instrum.*

A sine materia. ergo necesse est speculari quid sit hoc primum corpus: & apparet qd sit calor naturalis; qui est in nobis. Et tu vides, qd qm̄ infrigidantē membra, eorū motus priuantur. Et est res nota per se, qd vna rerum receptarum in definitiōe istarum operationū est calor naturalis. Sed iste calor naturalis differt proprijs differentijs in quolibet mēbro fm̄ operationes, quibus appropiat istud, maxime in operationibus nutriti. & de hoc nullus discordat.

Sed Gale. sentit qd origo situs caloris istius sit cerebrum, & ad totum

B corpus p̄ nervos ab eo mittitur. Sed Arist. sentit qd cerebrum sit seruitor cordis in hac operatione p̄ viā, qua seruit ei in sensibus, fm̄ qd dictū est superius: & qd origo istius caloris est in corde. Et hoc pot̄ videri manifeste, qd ita est, vt verum est. Quia tu vides qd nascit̄ in corpore iter agentis, qm̄ vadit, qd non fuerat. & istud mēbrū, a quo nascitur calor, & vadit ad totū corpus, est cor. Et p̄ea qm̄ accidit homini aliqd, qd ipsum terreat, redit calor ad cor, & tremūt crura & pot̄ esse qd cadit hō, aut nō poterit moueri. ergo p̄sa virtus regitua in hoc motu, & illud qd mensurat calorē in quantitate, est de necessitate in corde. Et adhuc, quod

Secūda rō

C Gale. & oēs alij medici consentunt, qd virtus voluntaria est in corde. & si ita est, & apparet qd aīalia nō mouent̄, nisi volūtariē: ergo virtus hęc est in corde, & cerebrū eius seruēs in dando ei tēperantiā. Et cōc̄ erit cum diceret̄ de hac tēperantia, vt fiat p̄ neruū, aut fiat cū spiritu animali eūte in ipsum. & non est dīa in hoc. excepto qd in neruis spiritus aīalis fm̄ Galen. non est apparens,

nisi ī duobus neruis opticijs. Sed pri-
D mū mobile a calore naturali ē musculus: iō quia conueniens est, qd calor naturalis operetur ī primo, hoc est vt primo moueatur istud corp⁹, cum quo habet similitudinem propinquiorē ex parte caloris, hoc est musculus p̄ compositionē suā: quia est cōpositus ex prima carne simplici, & neruis, a quibus nascuntur chordæ. Sed neruus solus frigidus est multū, & non habet partem similem cum calore naturali. Et vena per se nō est digna, vt sit principū istius motus: ideo quia nascitur a membro non primo. Et de rōne nō
E est qd instm̄, qd dat nutrimentum, sit instrumentū motus: quia magis est conueniens vt nutrimentū fiat per instm̄ quietis. Nec ē arteria conueniens erit huic motui: quia est operatrix operationū pulsationū, quę dissimiles & non conuenientes sunt motui voluntario: immo est sise vt sit contraria ei, & sit quasi disposita, sicut res, quę vellet, & nollet aliquid simul. Ergo remanet vt sit musculus primū instm̄, qd mouetur a calore naturali. Sed in mēbris, quibus nō sunt ossa, & nō sunt ramificata, & sunt parua, musculi ipsi mouent ipsa sise medio: & ramificata mouent ea mediantibus cordis, quę nascuntur ab extremitatibus eorum. ideoq; cum contrahitur, trahit illam chordā, & quia alligatus est cum extremitate ossis, mouetur os suo motu. Et qm̄ membrum habet duos motus cōtrarios adinuicē, tunc habet duo ossa, vel duos musculos in duobus locis cōtrarijs adinuicem: quorum quilibet trahit per se suo tempore, & prohibet alteri suo contrario, ne faciat

D iij opera-

Colliget

Operationem suam illa hora. & si operati essent ambo una hora, tunc stat æqualiter membrum, & trahitur fm vnum statum. verbi gratia: quando musculus qui est in syluestri parte manus, trahit ipsam vertitur versus partem syluestrem: & qñ musculus, qui est in parte domestica, trahit ipsam versus partem domesticam, vertitur versus illam: & qñ trahunt ambo simul, existit æqualis. & nullus est ipsorum per se, vt tractu suo faciat ipsam verti intus, & extra. Et numerus musculorum fm Galenum est. 529. quorū

In facie sunt. 45. quorum. 24. sunt, vt moueant oculos, & palpebras, & 22. vt moueant mandibulam inferiorem, & 9. vt moueant alia membra faciei, quæ mouentur voluntarie. & in istis sunt musculus occultus sub cute frontis, & prodest fortitudini apertionis oculorum: & duo musculi qui mouent extremitatem nasi, & musculi duo qui mouent labiū superius sursum, & duo qui mouent labium inferius deorsum & duo qui mouent maxillam. Et musculi, qui mouent caput & collum sunt. 23. quidam eorū trahunt caput versus illam partē solū, versus quā positi sunt. & alij sunt, qui trahunt caput, & collum. eorū quidā sunt, qui trahūt caput superius, & quidā sunt, qui trahūt ad partem anteriore, & quidā trahunt ad partē posteriorem superiorem, & quidā trahunt ad dextrā, & quidam ad sinistram. Et nouē musculi mouent linguam. Et 32. musculi sunt propter motū colli & epiglottidis. Et septem musculi vnicuiq; spatulæ. Et 14. vnicuiq; lateri, quibus mouetur brachiū. & quatuor musculi positi super cubitū: quorum duo sunt intus, qui faciunt ipsū verti versus partē domesticā: & duo stāt extra, vt faciant ipsam verti ad partē syluestre. & 17. sunt in quolibet brachio. 10. extra, & septē intus. & 36. positi sunt super manus. 18. super vnaquaq;, qui mouent manus ad partē domesticam, & partem syluestrem, & ad motus pollicis, & parui digiti, & volā manus. Et musculi pectoris sunt. 107. eorum quidā dilatant, & quidā constringunt. Et musculi spondylorum sunt. 48. & octo extenduntur super ventrē sub ossibus pectoris vsq; ad vmbilicū. & quidā extenduntur fm longitudinē, & quidā fm latitudinē, & quidam fm transversum, qui faciunt motū ventris constringendi & laxandi, & iuuant omnes alios motus. & quatuor musculi habent duo testiculi, & quatuor musculi mouent virile membrū. & vnus musculus tenet os vrine, ne idebite fundatur. & quatuor musculi tenent orificium intestinorū, ne stercoꝝ ante tēpus egrediatur. Et 64. musculi ad motū coxarum & cruriorum, & 28. ad motū pedū, & aliquorū digitorum pedū. & 22. alijs motibus digitorū pedū, & positi sunt super pedes. Isti omnes musculi sunt prima res, q̄ mouetur à calore naturali cōi, aut calore proprio cuiuslibet musculi. Et postquā ita est, q̄ aliq̄ membrum nō mouetur nisi per calorem naturalem, qui stat ei loco formæ, & propter calorem, qui est in musculo, & ille nō mouetur nisi per principium animæ: & sciendum est quid est istud principium, & vnde est, & vbi est. Et dicimus q̄ qñ associabitur huic, qd declaratum est, q̄ per vñm sermo-

ncm:

A nem: hoc est, q̄ virtus, quę facit motum in loco, est anima. Et est declaratum ē, q̄ cōueniens est, q̄ motus vniuscuiusq; corporis sit per virtutē voluntariā fixam in mēbro cōi, qđ cōmunicat toti corpori, q̄ sit mobile per se: & per virtutē propriā voluntarie mentis membris particularibus, quę mouētur per se, & sunt musculi: & apparet sensui, q̄ in corpore non est membrū, qđ communiceat toti corpori, & sit mobile per se nisi cor: ergo virtus voluntaria cōis est in corde, hoc est in musculo qui est in eo, & virtutes particulares voluntarię sunt in quolibet musculo particularium musculorū. Sicut videmus q̄ motus cōmunis vitalis animalium, qui est īspiratio, habet principium ā corde. & iste motus est coniunctus motui expirationis pulsantis. Et propter hoc accidit, q̄ pulsus magnificatur per motum, & minoratur per quietem. Ergo cerebrum, & neruus non fuerunt nisi ad temperādum istum calorem, in quo est principium virtutis voluntarię communis, & proprię. Debes scire q̄ non est impossibile hic esse motum voluntarium absque musculo. sed si est, est propter calorem naturalem, aut propter rē, quę stat loco eius in animalibus, quę non sunt sanguinea, nec musculosa. Et sine dubio isti musculi non sunt, nisi in animalibus perfectis. Ideo graue fuit Galeno ad dandum musculos, qui moueāt linguam exterius, & motus ducicci membri tempore coitus: rō quia intentio sua erat oīno, vt motus non esset nisi p̄ musculos, & non est ita.

Tertia rō. In quo Gal. est, qđ motus voluntarius non fiat nisi p̄ musculos. Vide 1. de motib⁹ li. qđis. c. 1. & 4. & 1. de locis affectis. 6. & in de motu musculorum.

De iuuamentis Anhelitus, & membrorum eius. Cap. 19.

Postquam narrauimus iuuamentum membrorū motuū voluntariorum, est narrandum de anhelitu, & membris suis. Ideo quia Gal. ponit ipsum motum voluntarium. & quia vī q̄ cerebrum operatur in hunc motū, credit q̄ motus voluntarius sit in eo. & similiter credidit q̄ esset in neruo, & credidit falsum, ideo quia iā probatū est, q̄ hoc conuenit ē in membro mobili per se. & propterea egritudo, ā qua prouenit lētio in motu, est primo & per se in musculo, & per modum colligantur in cerebro & neruo. Quare Medicus debet curare lēsiōē istius motus, intendendo primo ad musculū, & secundo ad cerebrum & ad neruum. Instrumenta anhelitus sunt diaphragma, pulmo, cāna, trachea arteria, epiglottis, & vuula. Et priusquā nos tractemus de iuuamento vniuscuiusq; istorū membrorū, est tractandum de iuuamento istius operationis, hoc est de anhelitu. Et dicimus q̄ Medici, sicut Gal. & alij, vī sunt dicere, q̄ anhelitus est propter duo iuuamenta. Vnū ad ventilandū calorem naturalē cordis per attractionē aeris frigidi, & expulsio nem vaporis, qui resoluitur ā calore naturali, qui est corp⁹ fumosum, qui non est conueniens eidem. pro certo istud iuuamentum est vnum & necessarium aīalibus calidis sanguineis. sed illis, quę non sunt calida nec sanguinea, nō est necessaria hęc operatio: sed sufficit eis motus arteriarū, qui venit ā corde. & hoc reputo sicut anhelitum. Sed aliud iuuamentum, qđ dicunt esse, est, vt det nutrimentum virtuti intrinsecę

De iuuamētis anhelitus.

Cōtra Medico.

D iij ex

Colliget

G ex aere, qui recipitur restaurando ex spiritu tantum quantum resolutum est. hoc est falsum. quia impossibile est compositum nutriri ex simplici. quoniam si ita esset, iam inueniretur animal esse simplex ex uno solo elemento. & Gale. negat hoc. & propea dicit quod aqua non nutrit. & propea dico quod primum verax est. Sed cui ex virtutibus anime debeat attribui anhelitus, hoc est perscrutandum. quia Gale. dicit, quod dicitur attribui virtuti voluntarie & dicit hoc. quia a nostra voluntate est ut anhelemus, & non anhelemus. Et et dicit quod proprium instrumentum huius virtutis est neruus. & dicit quod si incidere-
H retur neruus, qui mouet diaphragma, homo non viueret, nisi tantum quantum viueret stragularus. Sed alij dicunt quod stat virtuti, sicut motus pulsus. Et potest questionari dictum Galeni duabus rationibus. Una, quia tu vides quod anhelamus, quando dormimus: ergo non est voluntarius. quia operatio voluntaria non fit nisi cogitatione, & voluntate, sicut dictum est.
I Alia, quia videmus quod anhelitus, qui fit improuise, similatur motui pulsuum: ita quod Hippocr. ponit ipsum pluries loco pulsuum, scilicet tempore, quo non agrotant membra anhelitus. & dicit quod denunciat complexionem cordis, sicut denunciat pulsus, excepto quod non sit agritudo in instrumentis anhelitus. Et alij sapientes voluit quod sit compositus duabus virtutibus, videlicet voluntaria, & non voluntaria, hoc est naturali, & animali. & hic inuenitur in motu plurimum membrorum, sicut in motu palpebre oculi, & in motu deglutionis. quia manifestum est, quod ambe virtutes istae sunt compositae. & ideo, quoniam debilitatur istae duae virtutes, cadit defectus

in operatione deglutiendi, sicut accidit quando cadit virtus appetitus. Et mihi videtur, quod opinio postrema sit veracior, hoc est, quod haec operatio sit composita. Vel possibile esset dicere quod fortior esset opinio illius, qui dicit eam esse naturalem: quia plures anhelitus, quos facimus tempore sanitatis & agritudinis, fiunt sine intentione. quare ponitur ad denunciandum complexionem cordis. & etiam suspiria proueniunt absque intentione. & etiam, quando magna necessitas anhelandi incumbit, desistere non possumus: sicut accidit in tussi, & similibus. Et natura non inuenit hanc virtutem actione voluntaria, nisi propter necessitatem superuenientem: quando non sufficit virtus naturalis ad exigentiam cordis. Sed probatio, qua probat Galenus, affirmando quod haec virtus penitus est voluntaria, est priuatio istarum virtutum, quando est incisus neruus. & dicit probando, postquam est incisus neruus, est incisum instrumentum motus voluntarij: & inciso neruo, cessat motus voluntarij: ergo est in neruo. Et iste syllogismus est falsus in principijs, & corruptus in figura, quia quando tenetur verum praedicatum rei, quae data est a subiecto, non debet semper remoueri praedicatum ab illa, a qua est remotum subiectum. & qui opinantur hoc, tenentur credere cum contradictione oppositi antecedentis in tota materia contradictionem oppositi consequentis. & ideo haec uerba non sunt digna, ut hie audiantur. Et iste est unus modus, in quo est manifestum, quod non habuit ueram radicem in Logica.

quia

Cui virtuti aie anhelitus attribui debeat.
 Gal. opio.
 Prima ratio contra Gal.

Secunda ratio

Tertia ratio

L

Ratio si ad rationem Gal.

M

Aquid si per remotionem nervi remouetur aliquis motus, illud non est ex necessitate, ut quando nervus est, ut sit ille motus, ut dicatur quod nervus sit propria causa in hoc nervu. Et iam visi sunt homines percussii super venas & nervos dormitiores, qui vadunt ad cerebrum, & tunc in eis priuatae sunt omnes operationes voluntariae. & propterea hoc nomine nuncupatur. & dicit Rasis, quod quando rex Indiae volebat interficere nobiles, interficiebat eos per hunc modum. Et visum est dicere propter hoc, quod omnes motus voluntarii sunt fixi in his duobus. Item, quare res est illa, quare iubet hanc operationem in nervo, nisi vna ex rebus, propter quam completur haec operatio. & quando illa laesa est, tunc necessario laesa est illa operatio: quauis non sit propria causa in hoc: quia corrumpitur propria operatio propter corruptionem virtutis transmissae illuc. Et de necessitate non est propter hanc priuationem voluntarii motus, quod quilibet motus, qui est in nervo, qui ingreditur suam essentiam, sit positus substantialiter voluntarius: & per accidens accidit ei ut sit & ille voluntarius. Et quomodo poterit negare hoc, quia iam concedit quod motus palpebrarum sit per musculos, sicut notum est per se, & cum hoc toto non est voluntarius. Et si vellet dicere quod sit totus voluntarius, adhuc nihil hic lucratur: eo quod est in musculo, non in nervo. Et postquam declaratum est quod iuuamentum sit in anhelitu, & quod sit eius virtus, necesse est narrare iuuamentum proprium vniuscuiusque membri proprii huic operationi. Et dicimus quod membrum, quod manifestum dat iuuamentum in hac

operatione, est pulmo: sicut videmus quod quando dilatur, attrahit aerem intus, & quando contrahitur, expellit foras. Et non est dubium, quia illud est proprium instrumentum in operatione illa. Sed quod necesse est speculari subtiliter in hoc, est illud, utrum ille motus, cum quo fit inspiratio & respiratio, sequatur motum pectoris, nec per se habeat aliquem motum: an sit motus pectoris in anhelitu, inde continuus semper cum motu pulmonis, ut sit eius adiutor. Sed Gal. dicit quod pulmo nullum habet proprium motum in se: & quod motus illius sequitur motum pectoris: & quod motus anhelitus, qui sequitur motum naturalem, sit per rem musculosam magnam, quae dicitur diaphragma, quod separat inferiora membra a superioribus: & dicit quod magis propria res iuuamenti istius membri est haec operatio: quia nos videmus quod incontinenti cum pectus dilatatur, repletur pulmo aere: sicut videmus in foliis fabrorum. Et testificatur super hoc, quod quando vulnus factum fuerit ibi, & intret aer pectus, tunc cessat motus pulmonis, & moritur. Et posset esse quod cessatio motus pulmonis, quando vulneratum est pectus, est propterea quia infrigidatur pulmo. Et in temporibus Aristoteli non cognoscebatur aliud iuuamentum huius membri, nisi propter separationem membrorum principalium a nutritiis, ad hoc ut non accideret tempore digestionis eis aliud ex calore illo. Et non debet imputari Aristoteli hoc in defectum, quia istud, quod apprehenditur per anatomiam, est sicut res, quae apprehenditur numero motuum circularum, nec illa erat plena scientia completa tempore: Ari-

Opio Gal.
quod pulmo
non mouetur,
nisi motu
pectoris.
Et

Rod. secunda.
Videtur tertiis
ratione prior
Thezauri
tr. 11, ca. 2.

Excursio
Aristoteli de
anatomia
cognitio

pulmo
iua-
mentum

Colliget

G Aristote Et si tempore Galeni erat ars Medicinæ plene completa, tamē dicit Galenus non est impossibile post me venire, qui inuenit in arte Medicinæ, quod per me non est inuērum. Et propterea in maiori parte rerum, de quibus opinantur homines, q Galenus contradicat Aristoteli, non est vera cōtradictio, sed sicut additiones & complementa. quia nullus deperit Aristote. de eo, quod dicit in iuuamento diaphragmatis & motu neruorum, secundum q dicit in tractatibus vniuersalibus de esse motus, & sensus, & iuuamentis cordis, & cerebri. & similiter hic est sic dicendum: & non est dicēdū q illud, quod dicit Galenus in reb⁹ particularibus, contradicat in vniuersalibus Aristoteli. Et modo volumus reuerti ad illud, a quo separati sumus: & dicimus q illud, quod diximus ex sententia Galeni, q motus pulmonis sequitur motum pectoris, & hoc indiget speculatione. quia Galenus non verificat hoc, nisi ppter ea quia videtq cessante motu pectoris, cessat motus pulmonis, & tunc moritur animal. Et ego dico q non est hoc ita absolute dicendum, q motus pectoris sit causa p^{ri}ncipalis motus pulmonis. quia possibile est vt quilibet istorum, i. pulmo & pectus, habeat hunc motum ex se, sed habeant vnā proprietatem coniunctionis: propter quam null⁹ eorum mouetur sine alio. & propterea cum cessat motus vnus, cessat motus alterius, & non est quilibet eorum causa motus alteri⁹. Et si nos ponerem⁹ q quando pulmo nō mouetur hoc motu, tunc cessaret mot⁹ pectoris, sicut dicit Galen⁹, essemus arbitrati per hoc secundum eum, q pulmo esset id quod moueret pect⁹, **K** dicendo q si non moueretur, quod non moueretur pectus. Ecce hic videtur q Galenus prodiderit in opinione sua q non est impossibile esse motum pectoris & pulmonis, vt moueatur simul, sicut i globo vno: vt si vnum non moueretur, q aliud nō moueretur: quanuis vnus nō sit motor alterius secundum modum qui dictus est. Item non est impossibile, superueniente pectori mala cōplexione per incisionem nerui, quæ ei aduenit, q illa malitia non penetrat ad pulmonem per illam colligantiam. quia vna rerum, ex qua ægrotant membra, est colligantia. & Galenus hoc concedit. Etiam per hanc eandem viam debemus dicere, q motus pectoris adiuuet motū pulmonis: & maxime quando indiget forti anhelitu. Et melior via, **L** quam eligere possumus in fine nostræ propositionis, est hæc, q membrum, quod læditur, cum cessat inspiratio & respiratio, est cor, sicut manifestum est. & si cor esset illud, quod recipit hanc læsionem, ppter hanc celsationem, & non solum læsionem, sed & mortem: ergo de necessitate est illud membrum, in quo est principium istius iuuamenti. Et motus pulmonis secundum Gale. erat violentus, per viam, vel per violentiam, qua mouentur corpora artificialia. Et nobis est dicendum q illud principium motus est in ipso per viam, quæ est in corporibus naturalib⁹. & adhuc q completur hic motus per duos motus, videlicet naturalem & voluntarium. Ergo melius, quod dicere possum⁹ ex his, est, vt sint sicut duo p^{ri}mi mobiles. s. q musculus sit primus in motu voluntario, **M**

Opio pra.
pria.

A tario, & cor & pulmo primi in motu naturali. Et Gale. tenuit in hoc tractatu viam, quam in alijs regulis suis, qui putat vt iste sit motus voluntarius, & putat q non sit voluntari⁹ nisi per neruum. & non apparet per anatomiam vt neru⁹ veniat ad pulmonem, per quem possit sentire, & maxime per quem possit mouere: & potest esse, q nostra principia non sunt sufficientia veniendi ad veritatem plurium harum inquisitionu, sed tamen conueniens est vt loquamur de his secundum aptitudinem huius temporis. quia non est impossibile vt cadant hæc verba, per que possumus certificare de veritate harum rerum tempore futuro, cum ad presens spatium non habeamus. Et non fuerunt ordinatæ partes duplices pulmonis, nisi propter hoc, vt si superueniret vni parti mala dispositio, vt alia staret in iuamento loco ipsius: sicut contingit in vulneribus quæ laniant vnam cameram pectoris. quia stat pars pulmonis, quæ est in camera non vulnerata loco iuamenti anhelitus. sed quando vulnerantur ambæ, tunc statim moritur patiens. Et iuamentum caninæ pulmonis est propter inspirationem, & respirationem, & cum hoc habet iuamentum vocis. Et propter hoc fuit positum in extremitate huius membri vnum, quod habet possibilitatem generandi vocem. & assimilatur vni paræ lingue. Et missæ sunt eidem a musculo res, quæ dant ei diuersas dispositiones, vt possit generare diuersas voces. Et hoc iuamentum est tantum propter bene esse, & non propter necessitatem: propterea q vox non est necessaria in eē nostro. Et in maiori parte facit natura hoc.

quia facit in vno membro duo iuamenta, aut tria, quando debet esse hoc. sicut videmus in narib⁹: quia sunt ordinatæ ad odorandum: & ad hoc vt sint propter mundificationem superfluitatū cerebri. & in vna parte seruit virtuti expulsiuæ, & in alia parte seruit virtuti sensibili. Et etiā iuamentum vuluæ est vt defendat, ne puluis, aut fumus, aut similes res nociuæ veniant ad guttur. & cū hoc defendat, ne aer frigidus ingrediat ad membra anhelitus. & ideo quando multum inciditur ab ea, fortificat frigiditas ad pectus, & pulmonem, & apparet vt habeat inuentionem in esse vocis. Et testificatur nobis pēpi glottis est instrumentum, quod appropriatur voci, quod est, quia cum sufflamus fortiter in cameram, vel cannam pulmonis alieuus animalis, egreditur vox extra ea, quæ asimulat voci illius animalis. Et fuit positum super hunc meatū cooperimentum vnum ad defendendum a reb⁹, q vadunt ad oesophagum, ne ingrediat in ipsum, quia morietur hō. Et propterea, quando intrat aliquid modicæ quantitatis, amouet tussim. Ista sunt, quæ sunt possibilia dici de iuamento anhelitus.

De iuamentis Cerebri, & partium eius.

Cap. 20

E t virtutes cerebri, scilicet imaginatiua, & cogitativa, & reminiscibilis, & conseruatiua, quæ non habeat membra vel instrumenta, ipsa tamen habet propria loca in cerebro, in quibus manifestantur operationes earum. & ppea de eis dicendum est. Et dicim⁹ q virt⁹ imaginatiua stat in parte cerebri: & illa est, q retinet figuram rei, postq separata est a sensu cōmuni. Sed cogitatiua pl⁹ manifestat⁹ media

De canna
pulmonis

C

De valua

E
De Epiglotide.

I

De virtutibus

Colliget

Gdia camera. & per hanc virtutem cogitat homo in rebus, quibus p̄inet cogitatio & electio, quousq; apprehenderit quod conuenientius est. Propterea non inuenitur hæc virtus, nisi in homine: & animali bruto cōcessa fuit æstimatiua loco istius. Et locus virtutis reminiscibilis & conseruatiua est pupis, siue pars posterior capitis. Et inter conseruatiua & reminiscibilem non est dñia, nisi quia conseruatiua est conseruatio continua, & reminiscibilis est cōseruatio intercepta. Et dñia, quæ est inter conseruatiua vel reminiscibi-

Hlem, & imaginatiua, est quia imaginatiua præstat alijs formam rei sensatæ, postquam priuata est a sensibus: quare non est sensus. Et virtus conseruatiua & reminiscibilis non sunt nisi ad conseruandum, aut ad faciendum reuerti apprehensionem illius figuræ. Et ex hoc apparet, quod sunt magis spirituales q̄ imaginatiua. Et non est tradendum obliuioni, quod quauis cameræ cerebri sint membra, in quibus complentur operationes istarum virtutum, tamē inueniuntur earum radices in corde: & quia illa loca non sunt illis, nisi sicut instrumenta, in quibus manife-

Operatio
dictatur vir-
tutū com-
plet in ca-
meris ce-
rebri, sed
earū radi-
ces sunt in
corde.

Istantur eorum operationes. Et sicut virtus visibilis dicitur esse in humore citrullino, quauis sit in corde, vel in cerebro: sic istæ virtutes, & iuuamentum istorum locorum est ad temperandum eas secundum modum, qui dictus est iuuamento cerebri ad alias apprehensiones. Et hoc declarabitur per viam, qua declaratum est illud: hoc est quod virtutes istæ non laborant, nisi cum calore intrinseco: & calor intrinsecus non aduenit eis, nisi cum calore mensurato: ergo virtus dati-

ua & mensuratiua de necessitate est in corde: ergo radix istarum virtutum est cor. Item, quia operatio imaginatiua non est, nisi in signum, quod remansit ex sensatis in sensu communi, sicut declaratum est in libro de Anima: & ibi declaratum est, quod locus & radix habitationis sensus communis est cor: ergo habitatio locus virtutis imaginatiua est in corde de necessario. Et iterum, quia imaginatio est, quæ mouet animal, mediante virtute motiua voluntaria, manifestum est quod motiua voluntaria est in corde. ergo imaginatiua est in corde. Et in loco, in quo est imaginatiua, de necessitate est cogitativa: quia cogitatio non est nisi compositio rerum imaginatiuarum, & dissolutio earum. Et in loco, in quo cogitativa de necessitate est, est reminiscibilis & conseruatiua: propterea quia propter ipsam sunt inuentæ. Et non est necessarium in videndo agnitiones istarum virtutum, & in agnitionibus istarum camerarum cerebri, ut iudicetur propter hoc, quod istæ virtutes sint solum in cerebro: sicut non est dicendum in videndo virtutem visibilem agram, quoniam egrotat humor crystallinus, quod virtus visibilis non sit principaliter, nisi in crystallino. Et tu vides iterum, quod egrotant istæ virtutes apprehensivæ propter agnitionem diaphragmatis: & non fuit aliquis, qui crederet quod istæ virtutes apprehensivæ essent in diaphragmate, propterea quia non fuerunt ordinatæ istæ cameræ cerebri, nisi propter istas virtutes. Et fuit ordinata earum complexio ad faciendum illud, quod conuenit istis virtutibus. & propterea ista virtus non manifestatur primo, nisi

Secunda ratio

Tertia ratio

Ratio ad
rationem 6a
exemplum.

Secunda
exemplum.

Primaria ratio.

A nisi i duabus cameris proprie, & ab ea vadunt ad duas cameras, q̄ sunt in parte posteriori per meatum, qui est inter vtrasq; : & sunt posita corpora in illo meatu, quæ aperiantur, quando necesse est vt aperiantur ad intrandum calorem intrinsecum in illas: & postmodum clauditur in illis, sicut dictum est in libro Anatomiz. Et quia cerebrum est mēbrū humidum liquidum, ideo ad custodiam ipsius positum fuit os cranei, & panniculi circumdantes ipsum, si cut positæ sunt costæ pectoris ad cōseruationem cordis. Et positum fuit hoc rotundum: eo q̄ hæc forma est melioris dispositionis aliarum omnium formarum, & maioris capacitatis aliarum: & quia a nocumentis remotior omnibus alijs existit. Et fuit positum cerebrum in altiori loco corporis in animalibus perfectis, ppter sensus qui sunt i eo: propterea q̄ sensus, fm q̄ dicit Gale. sunt custodia corporum: & rationis est, vt custodes sint in locis altis.

De Somno. Cap. 21.

Et iam declarauimus iuamentum vniuscuiusq; membri, fm q̄ sufficiens nobis vt. & restat vt declaremus aliquas operationes, quæ conseruant sanitatem. Et incipimus ab operatione dormiendi: & faciemus te scire quid sit dormire, & in quo membro fiat hæc operatio, & quæ sit eius causa: eoq̄ est vna ex rebus necessarijs in esse animalium dormientium, & homo est vnū ex his. & propterea priuatio huius operationis est vna ex rebus, quæ facit perdere vitam. & quando compleuerimus narrationem istius virtutis cū modico eius, quod sequitur ad hoc, tunc erit completa ista particula, &

incipiemus loqui in alia particula de ægritudinibus, & causis earum, & accidentibus ipsarum, si Deo pla cuerit. Et dicimus q̄ dormire est ligamentum, & quies sensuum, & reuersio ipsorum ab instrumentis eorum ad partem intrinsecam corporis. Et istæ res per se notæ sunt, & ppter ea transeunt res sensatæ super dormientes, & non sentiunt eas. & etiam videmus dormientem oculos habentem apertos, & non videbit. & si esset virtus visibilis in suo instrumento, tunc videret. Et non solum accidit hoc in hora dormiendi, sed etiā accidit hoc, quando homo subtiliter sollicitatus est circa aliud, tūc etiam transeunt super ipsum multa sensata, & non sentiunt ea. Et postquam dormire non est, nisi reuocatio sensuum ad partes interiores corporis, & est impossibile sensibus, vt moueantur in motu vniuersitatis corporis sine corpore vno, quod staret loco eius propriæ materiæ: & est manifestum q̄ istud corpus est calor naturalis: ergo dormire necessaria non fit per caloris naturalis reuersionem ad partes intrinsecas corporis. Et testificabitur super hoc, q̄ partes exteriores corporis refrigerantur, cū homo dormit. Et etiam operatio digestionis est fortior cum homo dormit: eo q̄ calor naturalis, cum quo operatur natura in vigilando in exterioribus, vt det sensum & motum, reuertitur dormiendo ad partes intrinsecas corporis. Et postquam transmissio calor naturalis membris nō fit nisi a corde, sicut dictum est superius: ergo reuersio ipsius tēpore dormitionis non fit nisi ad cor: propterea quia a loco, vnde incipit motus, ad eundem reuertitur: sicut est i dormio:

Somni definitio.

Declaratio definitionis.

mmio:

Colliget

Gmino: quia ab eo res habent initium, & ad ipsum reuertuntur. Et postquam declaratum est, quod somnus est quies sensuum, & cessatio suarum operationum propter reuersionem caloris naturalis, qui est eorum subiectum ad cor: etiam sciendum est, quare sit causa istius reuersionis: propterea quia hæc res stat loco forme dormitionis, & loco ultimæ digestionis. Et dicimus quod dilatatio caloris naturalis in partibus extremis non est nisi propter augmentum quantitatis eius: & non fit propter augmentum qualitatis, nisi propter augmentum quantitatis, quare est in eo: sed restrictio sua est diminutio quantitatis. & hoc fit necessario, dominantibus super ipsum frigiditate & humiditate: ergo somnus non accidit nobis, nisi quando infrigidatur & humectatur calor naturalis: propterea quia, quando acquirit humiditatem & frigiditatem, & reuertitur ad suam radicem, diminuitur a sua quantitate. Et propterea quia iuuamentum cerebri fuit, ut temperaret caliditatem & siccitatem cordis, necessarium est ut recipiat maiorem partem istius operationis a cerebro. Et hoc accidet, quando dominabitur super complexionem ipsius frigida & humida. & hoc non accidet ei, nisi quando transmittitur eius cibus. & sicut quando accidit cibus cordi, acquirit frigiditatem & humiditatem. Et propterea quod hoc non accidit cordi nisi in pluitibus, nisi mediante cerebro, nos faciemus embrocationem super cerebrum vigilantium cum rebus, quæ habent humectare. Opinabantur multi hominum, quod cerebrum esset solum proprium membrum somni. & non est ita. Et rationes, quæ no-

bis ostenduntur dormitio non fit nisi si per frigiditatem & humiditatem, sunt, quia nos videmus quod maior pars ciborum, qui faciunt dormire, sunt frigidi & humidi, sicut lactuca, & similes: & cibi qui inducunt vigilias, sunt calidi & sicci. & causa materialis somni est vapor humidus, qui ascendit a membris inferioribus ad cerebrum propter aliquam causam generatus. & quando est in fine sui ascensus, ingrossatur a frigiditate cerebri, & recipit grauitatem ab alijs humiditatibus miscentibus se cum eis, quæ ibi sunt. & quia non possunt resolui, nec ulterius ascendere, descendunt inferius ad membra, & oppugnant meatus virtutum sensibiliu. Et somnus non aduenit multum animalibus post laborem, nisi propterea quia animalia, quando mouentur & laborant, spargitur calor suus naturalis, & diminuitur quantitas sua & refrigeratur. & propterea reuertitur de necessitate ad locum sui principij, & sui thesauri. Sicut sicut accidit ei res, quæ impedit ipsum: quia reuertitur ad principium suum. & sicut homines exercitium, quando accidit eis grande periculum, reuertuntur ad capitaneum. & propterea cor est istud membrum, quod ultimo refrigeratur tempore mortis. Et somnus est una operatio nature, quæ regit corpus animalis. Et propterea fuit somnus necessarius in animalibus perfectis, quia nisi esset somnus, perirent sensus propter nimium exercitium. & pereuntibus sensibus, periret vita. Et inde est, quod citrinatur facies dormire non potentium, & læduntur eorum operationes, & proprie operatio virtutis nutritiue. & etiam exercitium sensuum est ex rebus,

A bus, quæ refrigerant calorem naturalem propter sparsionem suam ad partes exteriores. Et quando refrigatur, reuertitur ad partes interiores, & diminuitur quantitas sua. Et est sciendum, qd hæc operatio, quanuis ipsa non sit nisi propter aliquam pmutationem complexionis factam in calore naturali, quæ est augmentum complexionis frigida & humidæ, tamen veraciter efficiens hæc est virtus regitiua, quæ est in corde: & calor, qui est in corde, hoc modo est suum instrumentum. Et propter hoc est hic natus locus inquisitionis, hoc est cui virtuti animæ debet attribui hæc operatio. & vñ qd debeat attribui virtuti sensibili, ideo quia crescit, & fortificatur propter hanc operationem: & non debeat attribui nutritiua, in quantum est nutritiua, propterea quia vegetabilia non dormiunt, eo qd non habent sensum. Et ista virtus est ex virtutibus sensibilibus appropriatis sensui communi. Et nos non attribuimus hanc operationem virtuti sensibili, nisi quia est vna rerum, propter quas conseruatur esse suum: quauis tunc cesset.

C Istæ sunt illæ res, qd possunt dici in operatione oibus, quas hēt sanitas. Et de iuamento istorum erit declarata res, quæ est necessaria in esse animalium, & illa, qd non est necessaria

De complexionibus Temporum.

Cap.

22.

E T etiam membra virtutis nutritiua, & operationes illius, sunt necessaria in esse animalis, qd non est generatiua. & etiam sensus tactus est necessarius. & propterea fuit priuatio istius virtutis mors ex necessitate. & anhelitus est etiam operatio necessaria. Et ex hoc apparet, qd res,

quæ stant corpori hominis loco conseruationis, sunt aer, aqua, cibi: quæ non conseruant, nisi quando sunt super suum cursum naturalem. Et quia aer non est super formam suam naturalem, nisi propter operationem Solis & corporum cælestium, cum eo fuerunt causæ, quæ stant corpori humano loco conseruationis, ipsa eadem corpora. Et nõ complet hæc operatio in aere, nisi propter operationem solis in eo in quatuor temporibus, quæ sunt ver, æstas, autumnus, & hyems. & hoc est ex incessu ipsius in circulo obliquo. & propterea conueniens est Medico cognoscere naturam horum quatuor temporum: quia propter ipsa stat sanitas plus quàm per alias causas. Et dicimus qd ver est tempus, in quo operationes nutritiua sunt perfectiores. & hoc non accidit nisi propter multiplicationem caloris naturalis in corpore: propterea quia calor naturalis est calidus & humidus. & dñ qd complexio istius temporis est propter caliditatem & humiditatem: propterea quia speculatio i complexione huius temporis est in comparatione ad corpus humanum: & operationes iuuenum in hoc tempore sunt perfectiores. * & propterea potest dici, quod est tempus temperatum comparatum complexionis hois.

Sed si tu diceret qd eē parati pp pporationē qualitatis, ex quib⁹ est vna cū alia, hoc eēt falsum. quia vnaquaq; rerū, qd appropriat complexionī, appropriat de necessitate dñationi vnus qualitatis actiua, qd stat loco forme, & dñationi vni⁹ qualitatis passiua, qd stat loco materie. & si ita nõ eēt complexio nātū, nõ eēt vnū i forma, imo eēt duo. nec ēēt recepta vna opatio

F Ver eē tēperatū in cōparatione ad humanū corpus.

Cōlliget

Cōtio in suo termino, si duæ qualitates contrariæ dominantes essent sup ipsum ambæ æquales in potentia, vel in actu. quia ex duab^{us} reb^{us} in actu contrarijs non potest fieri vnum in actu. & etiam de duabus non cōtrarijs, sicut non fit ex duab^{us} lineis ī actu vna linea in actu. Et hoc non consenserūt multi ex eis, qui appropriant sibi Philosophiam hoc tempore, nedum Medici. & de hoc habebunt manifestam declarationē: quia nunq̃ inuenitur temperata cōplexio in proportionē quatuor qualitatum, hoc est temperantia, quæ est fm̃ extremitates: sicut non pōt inueniri temperata complexio appropriata vni qualitati actiuæ, propterea quia quælibet actiua hēt gradum suæ operationis propter unam qualitatem passiuam, ppriā ei, quæ stat ei loco materiæ. Et postq̃ declaratum est hoc, reuertamur ad illd^{us}, a quo separati sum^{us}. Et dicim^{us} q̃ uī q̃ tempus æstiuum habeat in dispositione sua dominium caliditatis, & siccitatis. & etiam apparet q̃ humiditas & frigiditas dominentur sup dispositione hyemis: & hoc est comparatione ad temp^{us} ueris, & complexionem hominis. Sed cōplexio autumnī, quia est media īter æstatem & hyemem, opinatur q̃ sit quasi in temperantia ueris. sed res est contraria, quia est in fine contrarietatis ueri: propterea quia est illud temp^{us}, ī quo debilitantur uirtutes, & sunt cōfusæ, sicut uī in uegetabilibus, & animalibus. & propterea dicendum est q̃ frigiditas & siccitas dominentur super ipsam, quæ sunt cōtrariæ caliditati & humiditati. & quis non sit frigidum, multum prædominatur & siccitas. & ult^{imo} dico q̃ confusus est

in suis partibus: & Sol in illo est mēdius nobis inter propinquitatem & longitudinem. & quis hæc eadem comparatio sit ī uere, tñ est magnafidia inter istas duas comparationes ex parte preparationis naturalis: p̃pterea quia uirtutes sunt in autūno in fine declinationis: & siccitas iam dominata est super oīa aīalia. & p̃pterea non inuenitur aliquod iuumentum in temperantia caloris ipsius temporis in reb^{us} gñationis. Sed temperantia, quæ est in uere, est cōueniens gñationi, & sedet super naturam, quæ est conueniens gñatiōi. & hæc est humiditas. Et hæc tempora non hñt terminum stabīle gñaliter in breuitate & longitudine, sed diuersificantur in regionibus. & hæc diuersificantur in latitudinibus ipsarum. Et temperatior regio est illa, quæ habet tempus autumnī breue, & tempus ueris longum. & tales regiones sunt in quinto climate, & proprie quæ sunt propinquæ mari. Et autumnus in terris nostris Hispaniæ habet quasi duos menses, & sedet in principio quinti climatis. & sub lancea diei non est tempus temperatum, secundum q̃ opinant^{ur} multi hominum. & hoc declaratum est alias. Nec etiam uerum est quod dicunt quidam, q̃ quartum clima sit melius quinto. & Galenus sentit q̃ temperatior regio est terra Græcorum. & inter alias temperatior est terra Hispaniæ, & dicit q̃ totum tēpus illarum terrarum est sicut tempus ueris. Deinceps declaratum est ex istis locis sanitas cuiuslibet mēbri ī omnibus quatuor causis, s. materiali, efficiente, formali & finali. & hæc fuit nostra intentio a principio libri.

AVERROIS
COLLIGET

LIBER TERTIUS.

SYMMA LIBRI.

De Aegritudinibus, & Accidentibus.

De Aegritudinis definitione, & eius
speciebus in generali.

Cap. I.

Definitio egritudinis ē
manifesta per defini-
tionem sanitatis, eo q̃
egritudo est opposita
sanitati. Et quia sani-
tas est vna bona dispositio in mem-
bro, cum qua agit actionem, quam
habeta natura sua agere: & sūt pa-
nitur passionem, quam habet pa-
ti per sui naturam: fuit necessarium
vt egritudo sit mala dispositio ī me-
bro, pp̃ quam agit, & patitur contra
naturam. Et necessarium est, vt fa-
ciamus in cognitione specierum e-
gritudinis quod fecimus ī cognitio-
ne specierum sanitatis, hoc est vt
narremus in primis quot, & quē sint
eius species, & quē sint suę causę: &

C postea declarabimus quē sint actio-
nes, & passionēs nō naturales. & Me-
dici vocant passionem accidens.
Et quando nos hoc fecerimus, tunc
cognouerimus egritudinem p om-
nes suas causas, quē sunt finis cogni-
tionis rerum. & hoc totum poter-
imus cognoscere a cognitione sani-
tatis, quē a nobis prius dicta ē. Quo-
niam numerus specierum egritudi-
nis est sicut numerus sp̃erum sani-
tatis: & a cognitione sanitatis cogno-
scitur egritudo: quīs opinatum sit
q̃ notiores sint species egritudinum

speciebus sanitatis: propterea quia **D**
multę egritudines habent nomina,
& sanitates oppositę illis non habēt
nomina: & tamen impossibile est
cognoscere egritudines perfecte, ni-
si propter cognitionem suorum op-
positorum. Et propterea dictum est
q̃ contrariorum eadem est discipli-
na. Reuertamur igitur, & dicamus
q̃ propterea q̃ dispositiones sanita-
tis membri habēt duas species: vna
est bonitas complexionis membri,
quę in membris inuenitur consimi-
libus: & alia est bonitas complexio-
nis, quę est in membris officialib⁹:
fuit necessarium diuidere sūt egrit-
tudes secundum has duas species. **E**
In primis narrabimus egritudines
membrorum consimilium, & dice-
mus earum causas efficiētes, & ma-
teriales: & postea narrabimus egrit-
tudes membrorum officialium,
& dicem⁹ earum causas. Et dicim⁹,
propterea quod membra consimi-
lia non agunt, nec patiuntur secun-
dum cursum naturę: nisi quando
mensurę caliditatis, frigiditatis, sic-
citatīs, & humiditatis erunt in illis
cum proportione conuenienti in
omnibus speciebus complexionis
sanitatis: sicut narrauimus in libro **F**
Sanitatis. Similiter ē necessē, vt sint
egritudines illorum membrorum
ipsis egredientibus ab ipsis mensu-
ris proportionatis in vna qualitate
vel duabus ex illis, quę possunt
combinari. ergo species egritudi-
nis istorum membrorum sūt octo,
videlicet frigida, humida, vel calida,
sicca, vel calida, & humida, & cali-
da, & sicca, aut frigida & sicca, & fri-
gida, & humida. Et non solum est
intelligendum de primis qualitati-
bus, sicut dicit Gal. sed etiā de qua-
Colliget Auer. **E** libet

Colliget

Glibet qualitate, cum qua operat me-
brum suas operationes, sicut duricie
& mollicie, & his similibus qualita-
tibus proprijs membris, & impro-
prijs. Et spes* harum egritudinū pri-
mo inueniuntur in membris consi-
milibus, secundo in compositis pp
consimilia, sicut dictum est in spēs-
bus sanitatis. Et istarum octo specie-
rum quædam sunt materiales, & q-
dam non. Sed difficile est imagina-
ri ægritudinem materialem esse sim-
plicem: ppea quia ægritudines ma-
teriales sunt compositæ: quia nulla
ægritudo materialis lædit operatio-
nem, nisi pp aliam nō materialem,
quæ superuenit membro a calore,
vl a frigore.

De causis ægritudinum in generali.

Cup.

2.

Deinceps volumus dicere cau-
sas earum. Et dicimus q occa-
siones materialiu egritudinū sunt
humores quatuor, quando egrediū-
tur ab eorum temperantia in quan-
titate, aut qualitate. Et hoc accidit
aut a parte materiæ, aut a parte effi-
cientis. & hoc est, ppea quia mem-
bra non permanent super comple-
xionem sanitatis, nisi quando san-
guis, qui aduenit eis, est in quantita-
te, & qualitate in proportionem tem-
perata in caliditate & frigiditate. Et
hoc accidit, quando membra, quæ
efficiunt nutrimentum, stant super
complexionem sanam: & cibi qui
adueniunt corpori, sunt naturales.
& recipiuntur in quantitate conue-
nienti, & ordine debito, & tempore
conuenienti. Sed quando sunt secū-
dum contrarium, tunc non sunt so-
lum causæ materiales ad gñandum
in corpore istos humores, sed etiam
inducunt membra facientia nutri-

mentum ad malam complexionē. **K**
& tunc dī, q humores exiuerunt a
natura a duabus partibus, videlicet
a parte efficiēti, & a materiali sīp.
Et plures erunt cibi naturales, & reci-
piuntur sī ordinem naturalem, vt
dictum est. Sed res extrinsecæ acq-
rent membris efficiētibz malam
complexionem, & gñabūt tales hu-
mores: & illæ sunt sicut aer, exerci-
tium, & similia. & tales sunt exeun-
tes in quantitate, & qualitate. & ta-
les sunt euenientes a mala comple-
xione in radice creationis membro-
rum agnium in nutrimento. & ta-
les accidunt causa parētum, qui exi-
uerunt a sua complexionē, & ex præ-
paratione prima in creatione. qm
plures hoīes sunt similes se adin-
uicem in creatione eorum & regi-
mine, tñ variantes se in accētibus.
quia tales sunt multarum ægritudi-
num, & alij paucarum ægritudinū:
& tales multorum annorum, & alij
paucorum annorum. Et pluries ac-
cidet hoc a mala complexionē fixa
in principio generationis membro-
rum efficiētiū. Et plurimum hæc
talī complexionē est hæreditaria: q-
ab istis primis præparationibus ac-
cidit, quod vīdemus etiam de simi-
litudine multorum hominum ad
inuicem in forma, consuetudine, &
accidentibus ægritudinum in pau-
citate & longitudine annorum. Et
postquam diximus causas hūm o-
rum distemperatorum vniuersali-
ter, deinceps nātandum est, quo-
modo sit generatio vniuersa-
lusque istorum, & quot
sunt ægritudines,
quæ generan-
tur ab
eis.

De

A De causa Aegritudinum materialium calidarum, & siccarum.

Cap. 3.

ET incipiemus ab ægritudinib⁹ calidis & siccis materialibus. Et dicimus q^d ægritudo calida & sicca gñat^r ex cibis calidis & siccis distemperatis: vel quia recipiuntur in multa quantitate, aut nimis diminuantur: aut quia recipiuntur super ieiunium. quia quando recipitur cibus post muleum ieiunium in stomacho & hepate, permutabitur ad calorem & siccitatem fortem, & inducet stomachum, & hepar ad eandē

B complexionem: & tunc erit facta operatio eorum ab ambabus partib⁹ supraddictis: & sanguis, qui generabitur ab hoc cibo, erit calidus & sicc⁹, & distemperatus: & multiplicabit^r ipso cholera in multa quantitate, & distemperabitur in multa qualitate: & tunc impeditur operatio fellicis, & non poterit attrahere cholera^m debitam quantitatem, & sic remanebit imbibitus ex ea. Et illud est, eo q^d, quando exit cholera a via sua naturali in quantitate, vel qualitate, aut in ambabus simul, & tūc remanet cholera influxa in sanguine. & quando nutriuntur membra

C ex illo sanguine, eribunt paulatim a sua complexione naturali ad malam complexionem calidam, & siccam, & generabuntur multe ægritudines calidæ cholericæ, & similia accidentia venientia membris a rebus extrinsecis, sicut ab aere calido, & a multo exercitio, & vigilia, & accidentibus animæ, quæ habent calefacere, sicut ira, & furor, & cogitationes cordis, & his similia. & causa fortior, quæ est istarum causarum plus aliarum rerum, est aer, & ars. &

aliquando erit causa istarum oppilatio pororum qui sunt in cute, per quos euaporat calor & retinet^r: & cōculcabit^r calor int⁹, & faciet qd^d dictum est. Et aliquñ erit: hoc a cōplexione naturali, vel radicali. Et cholera non naturalis, q^d sit in corporibus supraddictis, hēt quatuor spēs. Una spēs est, q^d assimilatur vitello oui, qd^d natū est in illa die. Gale. dicit in plurib⁹ locis, q^d hæc spēs est calidior naturalis: quia ps ignea in hac spē dñatur plus. & dicit q^d eius grossities est pp nimiam caliditatem & ebullitionē, ob quam rem hēt ista secū istū calorem igneum. Et alij medici

E præter ipsum, dicunt q^d hæc est minoris caloris naturalis. & dicunt, q^d grossities ipsi⁹ est pp alicuius mixturem phlegmatis. & fm hoc debet esse rubedo ipsi⁹ infra rubedinē naturalem. & est contra illud, quod dicit Gale. & nos videmus q^d ita nō est, vt dicunt. Ad hoc fm illos debet habere cum sua grossitie aliquantum viscositatis, sicut debet habere corpus humidum mixtum cū corpore calido. & sensus visus in hoc adiuvat Gale. Et secunda spēs hēt, colorē aurichalchi, vel citri: & gñat^r ab humiditate aquæ admixta cum ipsa. & siue dubio hoc infra sūt in caliditate a cholera naturali. & ægritudines, q^d sūt ex hac specie, & vitellina fm illos, qui dicunt q^d sit grossa pp admixtionē phlegmatis, nō sunt enumerandę cū ægritudinib⁹ calidis & siccis simplicib⁹, sed cū cōpositis. sed ægritudines vitellinæ fm Gale. sunt positæ in vltimitate caliditatis & siccitatis. & pōt eē q^d hæc cholera est cholera, quā nōiat Gale, cholera^m rubea. Et aliz duæ spēs sunt sicut prassina, & eruginosa. & dī q^d ambe

E Opfo Ani.
prima pti
mi. c. de
humori.
bus.

E ij ge.

Colliget

Gñantur in stomacho. & mihi vñ q Gale. non appropriet eas cholera simplici: quia dicit in lib. de Virtutibus naturalib⁹ q iste duꝝ spēs gñantur a cholera vitellina mixta cū alijs humoribus: & q hæc duꝝ species sint compositæ. & manifestū est q gñantur in stomacho fm eos. Et stomachus per suam naturam non habet gñare cholera naturalem, nec non naturalem. quia qd gñat naturalem, generat nō naturalem, qñ corrumpit ipsius complexio: q ipsius complexio intenditur aut remittitur. ergo prassina & eruginosa non habent hoc nomē, nisi equiuoce. Et vñ q cā istarū gñationū est q qñ cholera egreditur a sua natura in caliditate & siccitate, pp sparsionem ipsius ad stomachum, tunc remiscetur cum alijs humoribus, & proprie cum melancholia: & ibi recipit aliquam speciem putrefactionis, & peruenit ad talem complexionem. & ppea assimilatur isti humores veneno, & proprie eruginosa. Et ægitudines, quę pueniunt ab his, sunt incurabiles, ppea quia non recipiunt digestionem, nec permittuntur a colore naturali: imo corrumpunt formam specificam ipsius, sicut corrumpit venenum. Deinceps volumus declarare, qualiter gñant ægitudines cholerice: & incipiem⁹ a febre cholerica seffaria. Et dicamus q, postquam dictum est q febris est calor, qui continet totū corpus, qui lædit actiones & passiones membrorum omnium, ab hac parte apparet q est calor extraneus. & apparet ex parte, qua manifestatur in ipsa operatio caloris intrinseci digerendo humores, & recipit sanationem, & non est sicut calor extrane⁹

qui inuenit⁹ in corporibus mortuorum, ob hoc apparet, q etiam est naturalis, & est veritas, quia est calor naturalis mixtus cum aliqua qualitate caloris putredinalis. Et adhuc, postquam calor iste spargitur, & continetur per totum corpus p arterias dicimus p hoc, q subiectum propinquum istius caloris est cor: & ppea est impossibile ipsum esse totum extraneum. Et ppter ea quia calor cordis est ille calor, cum quō membra faciunt omnes suas operationes, necessarium est, qñ recipit aliquam permutationem, vt lædantur omnes eorum operationes. Ergo definitio febris est hæc, q est calor composit⁹ ex calore naturali & extraneo putredinali: missio a corde ad totum corpus, & lædit omnes actiones, & passiones. Et dicimus, q iste calor est permutatio caloris naturalis permixti in quantitate, & qualitate operandi in corpore operationes non naturales, aut in materia non naturali. Deinceps volumus dicere q cā generationis isti⁹ caloris sunt eadē cum causis generationis caloris extranei: saluo q in hoc calore sunt æquales. & si ita non esset, ergo esset extrane⁹ absolute, quia res attribuit extraneo dominanti. Et iam declaratum est in Quarto Meteororum, q cā efficiens putredinē stat duob⁹ modis. Vnus est calor extrinsecus, ppea quia iste calor spargit, & exhalare facit calorem intrinsecū: & maxime, qñ est cū forti qualitate. & qñ spargit calor intrinsecus, sicut cōuenit tpe magni caloris, qui regit materiam gñatam i illa matéria calor extrane⁹: & maxime si sit humida, quia humiditas de facili pmutat⁹ a rebus extrinsecis: quia difficile esset effici

Febris definitio.

M

A effici p seipsam. Ali^o cā est efficiens p accūs, hoc est frigiditas. quia qñ dominat sup calore intrinsecum, ex tinguat ipsū: & tūc gñat sup materiam loco ist^o caloris naturalis aliū calorem extrāneū. Et ibi declaratū est, q ens naturale non pmanet in suo esse, nisi qñ virtutes agentes dominant sup patiētes. Et qñ debilitatur iste virtutes regitiuæ, & dominatur virtutes extrinsecæ, tunc tendit ens ad viam *imfectionis. Et cāc, quæ adiuuat ad gñatidum calorem extrāneū, illæ eēdem sunt cum illis, quæ adiuuant ad extinguendum calorem naturalem. & hoc fit, quādo subiectum est præparatum ad recipiendum istam gñationem extraneam: sicut sanguis ex quo gñatur cholera, qui egreditur a natura in quātitate, aut qualitate: aut pp multitudinē sanguinis, aut pp ipsi^o grossitiem, aut viscositatem. quia p hoc refrigerat calor intrinsec^o, & extinguit, sicut faciunt multa ligna hūida, qñ ponunt sup ignem. Et etiam oppilatio pororum adiuuat ad hoc: quia resistit euentationi caloris intrinseci. & accidit hoc, sicut accidit igni, qñ non habet euentationem, qui cito extinguit, vel debilitatur: si cur tu vides q carbonarij regūt carbonēs cum terra. vt ignis non transeat p omnes ptes carbonum, & faciat ex eis cinerem.

De generatione Febris cholera sefraria.

Cap. 4.

ET postquā declaratum est vlt quid sit febris, & vlt cāc suæ gñationis, dicendum est quomodo gñatur febris tholerica, quæ dī sefraria. Et dicam^o q fortior causa in gñatione istius febris est, quādo dominat complexio sanguinis in cali

ditate & siccitate. Et hēt pparationē vt gñet in eo talis calor, aut pp pparationē supfluitatū tertæ digestionis, q est in mēbris: sed grossitas, & viscositas, & oppilatio venarū non imaginant in opationes isti^o febris, nisi dicere^o in cholera vitellina fm illos, qui dicunt contra Galenū: aut pp qñtatē suā. Et debes scire q non est in hōe cholera absoluta, ita vt sit ps mēbri hōis, excepta cholera, q stat in sacculo fellis fm quōsdam: sed natura expellit eam a membris sanguineis, qñ sepat ab eo. sed ppea est impos^o opinati q subiectum febrium sefrariorum sit cholera absoluta: sed est sanguis, aut hūiditas, in qua dñatur cholera. Et ppea potest recipe digestionem, & reueri ad suam naturam: quia non denudat a sua forma specificā. Sed qñ sepat ab eo cholera absoluta in cōtinenti expellit a natura. & si sepat ab eo res, q habeat potatē recipiēdi digestionē, nutrit ex eo mēbra. Et nō est posse vt cholera recipiat aliquā digestionē, quia nō est posse illi rei, q trāsiuit terminū decoctionis, vt redeat ad terminum decoctiōis: sicut non est posse vt assini reuertat ad elixū. nec ēt in ea est aliqua ps, ex qua possint mēbra aliquo mō nutrirī. & dico hoc de naturali. sed si sic de naturali, quātio plus de nō naturali. Et illi qui solū sunt Medici, qui dicunt q cholera est cib^o alicui^o membri, sunt q dicūt q quatuor hūores sunt elementa mēbrotū cōsimiliū. Et ego nolo laborare plus in qñonib^o cū eis: quia ego declaravi hoc pfectē p libro Sanitatis. Et ppea quia calor extrāneus generatur in humiditate quæ est extra naturam cum debilitate caloris intrinseci: dico q nō ē cū

E ii) ex-

, 3. Leorra
pionis.

Colliget

G excessu naturalis caloris, sicut opinatur Gale. in multis locis. Sed ppea qd humiditas est velox ad putrefactionem: ppea quia calor intrinsecus plus laborat ad ipsius corruptionem: quia illa non hēt a se rē, q̄ eam consumat. Et si confiteretur Gale. qd omnis calor extraneus ēēt putredinalis, caderet piculum magnum in dictis Aristo. ppea quia quilibet calor extraneus sit fm ipm primo, & substantialiter pp calorem aut frigiditatem, & qn debilitat calor naturalis pp frigiditatem, tunc dñatur humiditas, & fatigatur calor intrinsecus in dñando super ipm, & fit putrefactio pp calorem extraneum supuenientē. Sed qn cā caloris extranei sit a calore, tunc supuenit mēbris aſſatio, vel combustio, sed non putrefactio. ppea ergo non est ex necessitate ut oīs calor extraneus, aut oīs febris sit putredinalis, & maxime causus. & et, qn calor extraneus gñatur in locis, in quibus sit digestio, & in locis, in quibus sit ps mēbrorum in actu, & aggregantur ibi supfluitates existētes in natura distēparatē similes cholerae in qualitate, aut distēparatē in q̄titate, ēēt erunt illae humiditates, q̄ sunt in corpore occasione cholerae, & inueniunt loco digestionis. Et manifestum est qd locus maioris digestionis est locus digestionis secundae, qui est hepar, & venae: & alter est locus digestionis tertiae, & illa est in membris. Et propterea spēs harum febrium sunt duae: una quae est in venis, & altera quae est in mēbris, hoc est in locis digestionis tertiae. & in libro Prognosticorum declarata est dñia istarum duarum febrium. Et sunt et aliae febres, quae sunt appropriatae purae cholerae: & tales etiam

appropriatae sunt cholerae non purae. & ibi declarabo differentiam vnius ab alia.

De agnitionibus choleris localibus.

Cap.

5.

Et postq̄ declarauimus vtr quomodo sunt febres cholericae: deinceps volumus loqui, & narrare q̄uo sunt agnitiones cholericae locales, quae nominantur algaſae: in Latino dicuntur aſara cholerica: & in Graeco eryſipelata. Et dicimus qd hae apostemata generantur in membris duobus modis: vno, qn expellitur ad aliud membrum humor cholericus: & tunc pp eius quantitatem fit dilatio in mēbro fm oēs dimensiones. Et ppea dī qd elmare, siue eryſipelas, & similia sunt composita ex morbis consimilibus & officialibus. Et causa expulsionis istius humoris est pp fortitudinem virtutis expulſiuae in membro mandante, & pp debilitatem eiusdem virtutis in membro recipiente. Et non fit, sicut dicunt grossi, qd fit pp fortitudinem retentiuae membri recipientis. Verum ad hoc multum adiuuat largitas viarum cum suppositione patiens membri: & maxime qn membrum expellens est supius, & recipiens inferius: & maxime qn humor est grossius & terrestrius. & qn fuerit incineratus, & fuerit in membro, tunc pp illi quantitatem calor intrinsecus in eo suffocabitur, & generabitur calor extraneus in membro extraneo: saluo si humor non esset in vltimitate siccitatis. Et si apostema istud generatur in aliquo membro principali, aut prope ipsum, procedet ab eo calor ad cor, & generabitur febris fortis, & si non erit prope membrum principale, non faciet febre: & possibile

Alibile erit vt tendat ad mortem. Et alio modo generat, quando mēbrū non potest digerere cibum qui ei mittitur, nec ipm permutare in quātitate aut qualitate, nec ipm potest expellere: tunc materia augmentat in mēbro illo taliter, vt recipiat dilatationem in omnes tres dimensiones: & extinguitur eius calor naturalis eidem mensuratus, & gñatur in eo calor putredinalis pp necessitatem materię extraneę. Et istę ægritudines, quę dicuntur erysipelata, sunt duarum specierum. Vna est quę dicitur erysipelas ruboris. & apparet ab hac specie, vt sit mixta cū multo sanguine propter rubedinē quam habet: & non facit in mēbro magnum tumorem, & non est dolor eius acutus. Alia species dicitur erysipelas formicularis. & in ea plus domi natur cholera: & propterea inducit pustulas, & corolliones. Et alii quando ista non apparent, nisi in cute: & aliquando est fixa in substantia membri, & illa peior ē. & potest esse vt fiat in concavitate alicuius membri, sicut in stomacho, aut in intestinis, & ledet ipsius operationes sine apostemate manifesto.

De ægritudinibus frigidis & humidis materialibus. Cap. 6

CItę ægritudines sūt, ppter phlegma, quod est extra naturam in quantitate, & qualitate. Et causę generationis istarū sunt oppositę causas, ex quibus gñantur ægritudines cholericę. & manifestiores istarum ægritudinum sunt febres phlegmaticę, & apostemata, quę dicūtur zinnę. Quod vero plus adiuuat ad generationem harum febrium est oppilatio, quę fit propter grossitiem alius humoris, aut viscositatem. Et

vt fit hęc putrefactio per viam extinctionis caloris intrinseci: sicut extinguitur ignis a superpositione lignorum viridum. & cum extinguitur intrinsecus, augmentatur extraneus in materia extranea. & ista febris fit ex hoc humore in venis, & in tertia digestionē membrorum. Et isti hu-
moris exeuntis a natura sūt quatuor spēs. Vna est salis, & est siccorum naturalium: propterea quia salugo ei aduenit a substantia terrestris adusta mixta cum aliqua humiditate, sicut apparet in generatione salis. Alia est acetosi. & quāvis fit siccus, tamen est frigidum: propterea quia acetositas generatur a frigiditate. Dulce est calidius, sicut est videri in acetosis fructibus, qui post acetositatem acquirunt dulcedinem. Et vitreum est deterius omnibus: quia hēt cum frigiditate multam viscositatem. Et species febrium phlegmaticis diuersificantur secundum diuersitatem harum specierum. & quando nos tractabimus de febribus, tūc de hoc loquemur lato sermone. Et species phlegmaticis melius recipiūt digestionem q̄ cholericę, s̄m q̄ quidam dicunt q̄ recipiunt spēs cholericę digestionem. Sed febres, quę sūt a phlegmate, sunt periculosiores febribus cholericę propter grossitiem phlegmatis, & propter oppilationes, quę fiunt ab eo, & quia interpolatio earum est valde brevis, secundū q̄ dicam post. Sed apostematum phlegmaticorum quędam sunt, q̄ fiunt a phlegmate subtili, & quędā a phlegmate grosso: sicut sunt apostemata, quę nominantur scrophule, & ipse nascuntur in carne glaudulosa, sicut in collo, subascellis, & inguinibus. Et hęc materia, quę est in-

E iiii] clusa

Colliget

Clusa in apostematibus, est dura valde: & sunt ex apostematib⁹ glandulosi, q^{ui} sunt grossitudinis grani pini vel nucis. & hoc effici^{nt} locis carnosiss. Et isti⁹ g^{en}is sunt verrucæ, & clauⁱ. & ex apostematib⁹ malis, q^{ui} appropriati sunt grossitudini humorum & ex^{er}citiū a natura, q^{ui} nota sunt, adubelati in Arabico. & inueni^{nt} in istis apostematib⁹ substātia similis feci, & stercorei, & luto, vel carboni. Et maior pars istorū ap^{er}tum composita est ex duobus humoribus, si ex phlegmate, & melancholia. Et ap^{er}tata appropriata pp^{ri}e phlegmatis, sunt ap^{er}tata nota in Arabico cala. & dicunt q^{ui} huius sp^{eci}s sunt quatuor, s. lutosatum, mellitarū, vitrearū, & pul^uesarum. Lutosū sunt ex phlegmate grosso. Mellitæ sunt ex phlegmate putrido habēte int^{er} substantiam mellis. Et aliæ duæ sp^{eci}s sunt sū^{per} ex phlegmate mellito. & ex phlegmate sū^{per}, & quædā a ventositate: sicut accidit in illis, q^{ui} sunt in extremitatib⁹ hydropicorum: & multæ alię eg^{ri}tudines, quas narrabimus, cum loquemur de accētib⁹, quæ superueniunt actionib⁹, & passionibus membrorum.

I De causis Eg^{ri}tudinum frigidarum & siccarum materialium. Cap. 7.

Iste eg^{ri}tudines sunt ab humoribus melancholicis, qui egrediuntur a natura in q^{ui}ritate, aut qualitate, aut in ambab⁹ simul. & q^{ui} faciunt humores istos egredi a sua natura, sunt materię, q^{ui} sunt similes eis, sicut cibi frigidi & sicci, aut calidi et sicci: aut q^{ui} exeunt membra ab eorū cōplexionib⁹ ad frigiditatem & siccitatem, vel ad caliditatem & siccitatem distemperatam. Et ex^{er}cit^{ur} et a suis complexionib⁹ pp^{ri} res extraneas, sicut pp^{ri} ac

rem, & exercitium. Et aliquando accidit a generatione, sicut accidit leprosis. & maior pars talium fit ab hereditate, aut propter coitū cum menstruata in dieb⁹, quos dixit Zacharam: quia lepra illa a beneficio medicinarum curam non recipit, nisi fiant tempore crisis annorum, quod natura ordinauit. & hoc testificatur mirabilis Zacharam: & ego expertus sum. Et quando multiplicantur isti humores in corpore, s^{ed} conatur eos attrahere & requir^{it}, aut propter quantitatem, aut malā qualitatem, aut propter utrunque, tunc remanent cum sanguine, & vadunt ad membra. & quia membra abominat eos, correctionem eorum facere nō possunt. quare ex eis generantur eg^{ri}tudines difficilis curationis. Et cholera nigra ex^{er}cit^{ur} iⁿ quāritate a natura sunt duę species. vna est propter adustionem melancholice naturalis: & alia species est ex adustione choleste non naturalis. Et iste species generantur a multo calore & intensa siccitate, quibus remaneant per earum naturam frigide, & misceatur cum eis calor extraneus extra naturam multum. Et q^{ui} significat hoc, s. q^{ui} complexio earum sit talis, est earum acerositas, quia quādo spargunt^{ur} sup^{er} terrā, fermentat ipsam. & vnaquæq^{ue} istarum sp^{eci}rum inducit corrosionem in mēbris, & aliq^{ui} fistulās, & maxime q^{ui} sit ab adustione cholera. Et eg^{ri}tudines, quę sunt ex humorib⁹ istis, quędā sunt febres, quędā ap^{er}tata. & febrium, quę in eis sunt, quędam sunt in secunda digestionē, & quędam in tertia. & quod adiuvat generationem istarū est oppilatio pororum cum grossitie humorū, & difficultas digestiois.

Et

Vide tres
sp^{eci}s libro
umorib⁹

A Et apostemata, q̄ dicunt scelerotica, sūt ex melācholia naturali & adu-
sta, & aliqñ cancer. sed q̄ fiunt à na-
turali, semp sine vlceratione sunt, &
q̄ fiunt ab aduſtione nō naturali cū
vlceratione. & aliqñ spargitur hæc
materia super oīa membra, & tunc
fit lepra. & p̄p̄ea dicitur, q̄ lepra est
cācer v̄ſis. Et istius duę sunt species.
quia quēdā est cum vlceratione, &
quædam sine. & quæ sit cum vlcera-
tione, est de melācholia, quæ est ex-
tra naturam. & phlegma salsum, &
sanguis secundum quosdam reci-
piunt aduſtionem.

B De causis Aegritudinum calidarum &
humidarum materialium. Cap. 8.

Iste ægitudines generantur pro-
pter exitum sanguinis extra na-
turam in quantitate, aut qualitate.
Sed exitus ipsius in qualitate debet
dici paucus: quia qñ exit multum,
debet attribui ægritudo nomini il-
lius ægitudinis, ad quā declinauit,
& illi cui dominat manifeste: hoc
est, quia qñ inflammantur nimis,
dēt attribui cholera: & sic de alijs.
Et debes scire q̄ ægitudines simpli-
ces non fiunt ex humoribus simpli-

Cibus istis: & maxime ex illis, qui
non recipiunt digestionē, nec sunt
apti nāi recipere ipsam. quia quā-
do cholera, vel melācholia simplex
dominatur singulariter & simplici-
ter, fiunt ægitudines ex eis, quæ nul-
lo mō habent curationē, sed nomi-
nantur simplices p̄p̄ humores in eis
dominantes: sicut nominantur com-
positæ, qñ apparent in eis, & viden-
tur duo humores, aut plures domi-
nantes. Et maior pars ægitudinū,
quæ generantur ex sanguine, sunt
febres, & apostemata. Et ipsius fe-

bris sunt species duæ. Vna fit pro-
pter augmentum quantitatis solū.
& p̄p̄ illud augmentum quantitatis
clauduntur pori, & inflammant san-
guis, & fit hæc species febris. & hæc
febris in suo principio non est put-
redinalis. Sed si Medicus fuit negli-
gens i eius curatione, fit putredina-
lis. & hæc spēs est media inter ephē-
meram & putridam. Et alia species
fit p̄p̄ aliquā putrefactionem. Et fe-
bres, quæ fiunt à sanguine, fiunt in
omnibus venis: p̄p̄ea quia non est
sanguis in actu in corpore, nisi i ve-
nis, & non habet interpolationem
manifestam. Sed apostemata, quæ
fiunt ex hoc humore, sunt quæ dicū-
tur phlegmone. & fiunt plus p̄p̄ter
distemperantiam in quantitate, q̄
in qualitate. Et diuersificantur ista
apostemata propter maiorem pro-
funditatē & minorem. & qd est mi-
noris profunditatis, est leuius. Sed
sanguis, qui currit ad membrum, si
distemperatus sit aliqñ in qualita-
te calida, fit etrysipelas phlegmono-
des: eo q̄ tunc est cholericus pro-
pter inflammationē cholera: & hæc
species est periculosior. Et aposte-
mata v̄ſt diuersificant per diuersita-
tē membrorū, in quibus fiunt. quia
qñ fiunt in aliquo ex mēbris princi-
palibus, necessario sequitur mala fe-
bris: & maxime qñ apostemata est
phlegmone. Et aliqñ fit phlegmo-
ne i subscellis, & in inguinibus, et
in auribus. & quæ fiunt in partibus
subascellarū, generantur ex super-
fluitatibus transmissis à corde. Et
fiunt hæc apostemata p̄p̄ alia apo-
stemata facta in alijs partibus cor-
poris: quia oī membrū habet vir-
tutem expulsiuā mandantē alteri.
Et et fiunt ex hac variolę, & morbil-
li,

Daſ Sym-
cha. idē. 3.
Theisr.
tra. 1. c. 4.
Vide 4.
Coll. 52.
E

F

Colliget

Gli, & ppea quia nullus euadit ab his duobus, nisi habeat hæc. Et non potest dici, vt fiat à causis extrinsecis: quia illæ non sunt necessariæ in oī homine. & ista ægritudo ē sicut naturalis. & pp hoc dicitur, qd hæc ægritudo provenit à mala materia fixa in cibo embryonis. & ppea fiunt hæc ægritudines cū febre sanguinis: quia si sanguis esset nimis corruptus, patiens posset ex eo mori.

De causis Aegritudinum compositarum muterialium. Cap. 9.

TV debes scire qd ægritudines simplices singulares, qd dictæ sunt, non fiunt ex humoribus simplicibus, nisi raro. Sed maior pars ægritudinum supradictarum est composita ex pluribus humoribus vno. Et compositio ægritudinū aut est complexionis compositio, aut compositio vicinitatis. Sed compositio vicinitatis est, sicut siqs haberet ab vna parte febrem cholicā, & ab alia febrem phlegmaticā, & paroxysmi harū duarum febrium essent in vna hora. Et febres, quæ fiunt propter compositionē complexionis, sunt duplices. quædam. n. sunt, quarū cōmixtio est absoluta: & quædā conueniētius possunt appellari compositæ q̄ mixtæ. & ppea communicāt febres in signis & proprietatibus, quæ appropriantur humoribus simplicibus. Et hæc complexio, & compositio quæ est in humoribus, inducit ad multas commixtiones innumerabiles. Et ppea quia hæc duæ species compositionis sunt in febribus, possunt tñ inueniri febres mixtæ, quāvis nō sint duarum specierū, sed vnius. & hoc accidit, quando fiunt febres in duobus locis diuersis in corpore. Et manifestior febrium compositarū

est hemitritæus & plurium specierum. Et omnes fiunt ex phlegmate & cholera sed quædam est, quæ est ex phlegmate intus, & cholera extra: & quædam est econtrario: & quædam est, quæ est composita ex phlegmate & cholera, aut intus, aut extra. Et febres diuersificantur s̄m diuersitatē mensuræ quantitatis, aut qualitatis, v̄l loci humoris, sicut causus, & sicut febres, quæ fit ex plegmate vitreo, quæ dat calorem & frigus simul in partibus extrinsecis: & sicut febres quæ habet fortissimū calorem in partibus intrinsecis, & in partibus exterioribus sunt econtrario. & pōt esse, vt partes exteriores sint multum frigidæ, & vocatur febris inclusa. Et quælibet istarū ægritudinum habet quatuor tempora, principium, augmentū, statum, & declinationē. Et principium est tempus, in quo apparet ægritudo ī actu, & natura nihil manifeste operatur. Et qñ humor incipit digeri, natura incipit operari contra humorem: & illud tempus est tempus augmenti. & dē augmentū, quia tunc sunt fortia accidentia, & qñ cessat digestio, cessat tps augmenti, & incipit stat⁹. & illud est tempus, in quo apparet certamē inter naturam & humorem. Et qñ natura est fortificata sup humorem, & ipsum vincit, dicit̄ tūc esse tempus declinationis. Et quædā ægritudines sunt, quæ habēt dissolutionē humorum siue euacuatione manifesta, & sanātur, & quā sunt, quæ hñt dissolutionē virtutū paulatim donec moriuntur: & quædā sunt, q̄ hñt euacuationē manifestā ad sanitatē, vel ad mortē. & ista nominat̄ vera crisis. Et crisis salubris sūt duæ species: vna est, qd dicit per suā euacuationē

De tēpō
b' mōdō

A cuationē ad pfectā sanitatē : & alia estq̄ relinquit egritudinis reliquias, quæ paulatim dissoluunt & liberantur, & tēpore longiori salutē pstat. Et illud idem est ī crisi mala. Et maior pars crisiū reperitur in febribus acutis, i. quæ finiuntur tēpore breui. & q̄a crisis accidit post digestionē, si illa digestio est integra & perfecta, erit crisis pfecta: & si digestio ē imperfecta, erit crisis lōgior. & digestio cōpletur pp longitudinē tēporis fm cōparationē agentis ad patiēs: quia non in oī tpe, qd̄ aduenit, patitur patiē ab agente: quia qd̄libet habet

Tēpus propriū cōparatione, quā habet agens cū patiente. & hoc potest cognosci in rebus artificialibus: quia mēsurā temporū decoctionis in rebus artificialibus diuertificatur. Et p̄p̄ea quia ita est, & sunt lōgo tēpore cognita, & sentiunt egritudines, & virtutes, & humores: tūc certum est p̄ experientiā & rōnē naturæ, ut sciāt tpa, in quibus sit bona digestio, aut mala, videlicet dies critici. & quia digestio bona est perfecta operatio nature, ideo tempus illud fuit pro maiori parte laudabile. sed digestio imperfecta, q̄a habet

C latitudinē, non verificat bonitatem suarū crīsum, sicut perfecta. Et qui dam dicunt, q̄ inuentio crisiū hoc ordine est Luna. Sed tu debes scire, q̄ est cā remota, q̄ Medico nō ē necessaria, & cā prop̄qua est illa, quā diximus. & infra ī libro nostro mōstrabimus rōnē in hoc, & dabimus exēpla. Et aliqñ accidit mors ī principio egritudinis. & hoc fit, p̄p̄ea q̄a humores dominant multū sup calōrē naturalē, & extinguunt ipsūm pp quātitatē, aut qualitātē, aut pp utrunq̄. Et aliqñ accidit in augmē-

to, aut in statu, aut in declinatione. **D** & declinatio in egritudinibus mortiferis fit ā debilitate virtutis, & nō ā debilitate egritudinis, sicut est in salubribus egritudinib⁹ declinatio pp dominatiōnē virtutis. Et sufficit qd̄ diximus hucusq̄; de egritudinibus materialibus, & earū causis. & nūc volumus facere tractatū breuē de egritudinibus immaterialibus.

De causis Aegritudinum non materialium in generali. Cap. 10.

E T dicimus, q̄ hæ egritudines, qñ sunt absq̄; cā humorū, est locus subiecti earū de necessitate mēbra, vel spiritus. Et efficiēs ipsarū sunt duæ res, aut res exteriores, aut aliæ egritudines materiales. & volumus dicere de manifestioribus ipsarū, hoc est de calidis & siccis.

De causis Aegritudinum immaterialium, calidarum & siccarum. Cap. 11.

Q Via quēdā egritudinū calidarum & siccarū sunt in spiritu cordis, solū: & hęc est febris diei. & hoc fit pp res extrinsecas. & est propter quatuor causas, quarū vna diuidit in quatuor partes, quarū quēdam sunt per se, & quādam per accidens: & earū quę per se sunt, qdam sunt in potētia, & quēdā in actū. Et quę sunt in actū sunt sicut calor solis, & ignis, & vlr res extrinsecę calidę in actū. & q̄ sunt in potētia sunt sicut balneū in aqua sulphuris, quę calida est ī potētia. & similiter quæ sunt p accis, sunt sicut illæ, q̄ claudūt poros, ob quā rē accendit calor ī partibus intrinsecis, sicut ē balneū aque aluminosę, & similia. Scia cā sunt res sumptę ī corpus, sicut cibi, & p̄p̄tus calidi potētia, & actū. Tertia cā est corporea, aut animata. corporea, sicut immoderatus motus, &

immo-

Tertio de dieb⁹ crisiū Gal. & 10. Theo. c. 9. Hall. & 1. Theop. it. tra. 9. & 1. & 3. insidē tra. 32. 2. c. 1.

Colliget

G immoderatum exercitiū: animata, sicut ira, tristitia, & vigilia, & similia. Quarta est pp egritudines materiales, sicut apostemata inguinis, & tiullicorum, & radicum aurium. Et iterū est istius speciei egritudinis febris ethica. & hęc febns ē calor extraneus fixus in substantia mēbro-rū, & prohibet fieri operationē ipso-rum, & consumit eorū substantiā lē humiditatē. & habet tres species. Le- uior ipsarū est, quæ accensa est a ca- lore extraneo in humiditatibus na- turalibus & radicalib⁹, quę existūt in substantia paruarū venarū. Et se- cūda est, q̄ est in humiditate existi- te in carne ipsa: quæ qñ dissoluta est, pōt a cibis restaurari adhuc. Et terna ē oībus deterior, & est illa, cu- ius calor extraneus profunditas est in membris solidis: quia impossi- bile est in eis, quod ab eis resolutū est restaurari, quia mēsurā uitę na- turalis ē fm mensurā humiditatis radicalis in quolibet indiuiduo pro- portionato proportionē duplici, fm q̄ dictū est in libro causarū Breui- tatis & Longitudinis vitę. Et prima species istius febris vtplurimū fit ab ephemera. Sed aliæ duæ species sūt

I p maiori parte pp febres materia- les humorosas præcedentes.

De causis Aegritudinum immaterialium, frigidarum & siccarum. Cap. 12.

ET Aegritudinum frigidarū & siccarū quedā sunt, quæ ap- pellātur egritudinis senectutis, hoc est dominatio frigiditatis, & siccita- tis super mēbra. Et ppea quia illud, quod dat vitā, est calor cū humidi- tate, ob hoc hæc egritudo coniungi- tur cū senibus. sed non est vera egi- tudo, nisi qū fit in non senibus. Sed

egritudinē calidam & humidā, fri- gidam & humidā est difficile ima- ginari. sed calidū simplex, frigidū, & humidū, & siccum possunt ima- ginari. Et nos debemus enumera- re, quando tractabimus de rebus, q̄ lædunt actiones, & passionēs.

De Aegritudinibus membrorum officia- lium. Cap. 13.

ET postq̄ dictum est breuiter de speciebus egritudinū appropria- tarum membris cōsimilibus, & de causis ipsarum, dicendū est de egi- tudinibus officialibus. Et dicimus, q̄ iā dictum est in principio primi, quia sanitas membrorū officialiū est, quæ est in quantitate, qualita- te, & positione, & colligantia: quia hęc species colligatiōis est inseparabi- lis, & nō reuertitur ad alias species, quas dixerunt Medici. & intrat præ dicamētum habitus, sicut pannicu- li, & cutis intrant prædicamentum habere, ergo tria genera egritudi- num intrant quinq; prædicamēta; hoc est in qualitate, quantitate con- tinua, & discreta, & habitu, & vbi, & habere. & postea inuenitur hęc res in quādo, hoc est in prioritate & pos- teritate. Sed ordinatio membrorū officialiū, & prioritas & posteritas plus ponenda est in sex sequētibz prædicamentis. Et debes scire q̄ egi- tudo non superuenit vnicuiq; gene- ri sanitatis, sicut nos videmus in or- dine tunicarum oculorū, & in ma- iori parte membrorum officialiū. quia in illis non superuenit egritudo ordinationis, hoc est vt prius fiat poste- rius.

De

A De Continuitate, & Solutione continui-
tatis, & suis causis aliquantulum.

Cap. 14.

Sed continuitas, & solutio, & cau-
sa illarum s'm aliquam partem
aliqui possunt ingredi i genus egri-
tudinum officialiu. sed genus collig-
antiæ nō inuat ægritudinibus eius-
dem per se. Sed ægritudines mēbro-
rum sunt hæ, quæ faciunt accidere
membris ægritudines, quibus altera
cōmunicat cū altera. & conuenien-
tius est, vt colligantia enumeret po-
tius in causis ægritudinum, quàm
in genere ægritudinum. Sed ge-
nus ægritudinū, qd est contrarium

B cōiunctiuitati naturali, quæ nomina-
tur continuitatis solutio, est duobus
modis. Vnus est solutio continuita-
tis veracis, & continuitatis partis cū
parte in cōsimilibus. & hoc genus
debet magis attribui cōsimilibus q̃
officialibus membris: p̃p̃ea q̃ hæc
solutio accidit membro officiali ex
parte, qua compositum est ex mem-
bris cōsimilibus, & nō ex parte, qua
est officiale. Altera est separatio cō-
iunctiuitatis termini à termino. & hæc
cōiunctiuitatis solutio nō veraciter ap-
pellatur: quia hæc cōiunctiuitas fit per

C modū contigui, & per modū pene-
trationis, & per modū societatis mē-
bri cū membro, aut ligamenti. &
hoc genus solutionis posuimus in
genus ægritudinū officialiū. & hoc
genus cōmunicat cōiunctioni & se-
parationi. Et p̃p̃ea non est solutio
cōiunctiuitatis, vt dixerunt Medici di-
centes, quia erat ægritudo, quæ cō-
municat mēbris cōsimilibus & offi-
cialibus. quia solutio est distincta in
his duobus modis, quos diximus.
Et p̃p̃ea quia species sanitatis, quæ
est in qualitate, in figura, in meatu-

bus, lænitate, asperitate, & grossitie, **D**
sunt ægritudines istius speciei pro-
portionate istis diuisionibus. Et egri-
tudinū, quæ sunt in quāitate, quæ-
dam sunt in mētura. & hoc est in su-
perfluitate & diminutione. & hoc
primo est in cōsimilibus, vt dictū
est. sed Medici assueti sunt ponere
in officialibus. Et quædam peccant
in numero. & quæ sunt in numero
et habent duas species, quæ sunt su-
perfluitatis & diminutionis. & quæ-
dam est naturalis, & quædam non na-
turalis. naturalis est sicut superflui-
tas sexti digiti, & diminutio natura-
lis est diminutio quinti digiti. non
naturalis superfluitas est sicut cu-
cubitini, qui inueniuntur in intesti-
nis, & similes. Et peccatū positionis
ē sicut dislocatio vnus membri ab
alio, vel alicuius partis mēbri ab al-
tera. Et ægritudines, quas dicūt Me-
dici ægritudines colligantiæ, fiunt
ex colligantia membri officialium
cum altero pro parte vnus cōiuncti-
tis cum altero, sicut communicant
cor, et hepar cum omnibus mēbris,
videlicet vno cū arterijs, & alterū
cum venis. & aliqui est colligantia ab
vno membro ad aliud proprium
membrum, sicut colligatum est os **F**
stomachi cum cerebro per neruum
eundem ab vno ad aliud.

De causis ægritudinum membrorum
officialium. Cap. 15.

Locuti sumus breuiter de egri-
tudinibus membrorum officialiū,
nunc volumus loqui de ipsarū cau-
sis. Et dicimus q̃ ægritudines, q̃ sūt
in figura, sunt p̃pter duas res: quia
aut a natura, aut a reb⁹ extrinsecis.
Et ægritudo, quæ prouenit à natu-
ra, est p̃pterea, quia matēria est in-
conueniens, nec apta operanti vir-
tutis

Colliget

Genus informatiue, nec instrumenti, cū quo operatur virtus informatiua, nec instrū est aptum ei. A rebus vero extrinsecis est, sicut fit embryoni, qñ nascitur, vel qñ nutritur. Et aliquñ fit ex errore Medici, qā ali qñ credunt rectificare mēbra, & dislocantea. & hoc debes cognoscere ī figura mēbri, & figura partiū. & sic debes intelligere in qualibet egritudine attributa mēbris officialibus, in eo q sunt officialia. Et cā stricturæ meatuum & constrictionis eorū est pp dñiū frigiditatis & siccitatis super eorū cōplexionē, aut quia cōprimuntur ab alijs mēbris, aut propter oppilationem. & oppilatio fit, aut pp apostemata, aut pp humore grossum, aut viscosum, aut pp durū lapidem aut pp carnositate nascentem in poro, aut pp fortitudinē virtutis retentiue, aut debilitatem expulsiue virtutis: quia ob istas causas multa in eis quantitas aggregatur. Sed largitas meatuū fit aut a caliditate & humiditate, aut ab humiditate, aut ab humore calido mordicatio, aut pp medicinas vel cibos aperituos, aut pp debilitatem virtutis retentiue. & cā lenitatis est a causis lubricatiuis humidis, sicut ab humoribus mucilaginosi & similibus. Et cā asperitatis est a causis calidis mordicatiuis, siue veniāt ab humoribus, aut a reb⁹ extrinsecis. Et egritudines numeri sunt fm hunc modū. si qd superfluit est fm cursum nature, fit a superfluitate materie, q est in mēbro: & si extra cursum nature, est sicut cucurbitini, & eorū similia, quæ proueniunt ab humoribus extra naturā, aut in quantitate, aut in qualitate. Et diminutio prouenit ex putrefactione, sicut est casus capillorū, aut pp corrosionē: & maxime qñ putrefactio est ab humore corrosiuo, aut ab aliqua re extrinseca. & cā magnitudinis membrorum, qñ est membrū per viam nature, est pp multā materiā membri, & pp dominationem virtutis informatiue super ipsum. & qñ non est per viā nature, fit pp aliquā superfluitatē spai sam mēbro. & paruitas membri fit pp paucitatē materie, si ē fm cursum nature. & quæ est præter cursum nature, fit ex debilitate virtutis nutritiue, sicut accidit ethicis. Sed causę egritudinis malæ positionis duæ sunt. Vna est extrinseca, sicut dislocant mēbra pp immoderatū exercitium: & sicut qñ frangitur panniculus, qui separat testina a testiculis, aut pp dislocationē ossis anche. Intrinseca autē est, sicut humiditas superflua, q mēbra molificat & lubricat, ita vt egrediant a loco proprio: sicut accidit in zirbo, & intestinis pp multā humiditatē aquosam aut lubricatiuā, q transit p meatum, qui tendit ad testiculos. Et cā separationis, & coniunctionis membrorum est duplex. vna pp debilitatē virtutis informatiue, aut malitiā materie. & hoc nocumentum pruenit tpe generationis, & qd non pruenit a generatione, est sicut carnositas, quæ fit inter duas carnositates, qñ nascit cito inter mēbra ipsa, conglutinaut. Sed solutio continuitatis in mēbris officialibus est eadē cū ea, quæ fit in cōsimilibus. & accidit hoc, aut pp res extrinsecas incidētes, aut conuasantes vel extendētes, aut ab intrinsecis, sicut ab humoribus acutis corrosiuis, aut extendentibus qui lacerant, aut grauitate, aut ventositate.

De

A De Accidentibus superuenientibus virtuti Nutritiua in generali. Cap. 16.

D Einceps volumus narrare de Accidentibus, q̄ supueniūt actionibus, & passionibus, & appropriare vnumq̄q; illorū aegritudini, a qua emergit. & hoc cognito, cognoscemus egritudinē vniuscuiusq; membri. Et dicimus q̄, cū acc̄s non sit aliud nisi l̄sio actionis, & passionis membrorū, aut impressiōis ipsorū, fiunt genera ipsorū accidentiū fm̄ computationem generū actionū, & passionum. Et tu scis in lib. Sanitatis q̄ quedam operationes sunt, q̄ appropriantur animę nutritiua, & q̄dā animę sensibil, & quedam appropriantur motui, & q̄dam appropriant virtuti imaginatiuę, & cogitatiuę, & memoriuę. Et est incipiendū ab accidentibus, quę superueniunt operationibus virtutis nutritiue, quia sunt magis necessarię essentia animalium. Et dicamus, q̄ mēbra, q̄ ordinata sunt operationibus virtutis nutritiue, q̄ dicta sunt I lib. Sanitatis, sunt sicut os, & lophagus, stomachus, hepar, testes, vesica, sacculus felle, & splen. Et l̄sio, quę superuenit vtr̄ membrorū actionibus & passiōibus, est tribus modis. vnus est, vt tū operatio mēbri cessauerit, vt sit propinqua pūcto priuatiōis. secūds, vt sit diminuta a suis naturalibus operatiōibus. tertius, vt sit permutata ad malas operatiōes. Et debemus incipere in mēbris nutritiis, fm̄ q̄ ordinantur in officiis cibi. Et dicamus q̄ minuitur operatio oris, vel priuat̄ pp̄ vlcerationē, quę ei accidit, aut pp̄ apostema, aut pp̄ putrefactionem dentiū, vel propter aliquas egritudines, quę sunt propter aliquas complexionē ma-

teriales. Et cēphagus l̄ditur aut **D** ab apostematibus, quę in eo nascūt̄, & dicuntur eldaluata, hoc est synanchia. & fiunt pro maiori parte in musculo illius. Et ēt friuatur, aut diminuuntur illius operatiōes, quando dislocantur spondili colli, & contrahuntur pp̄ apostemata interiorius: aut pp̄ humiorem mucilaginosum, qui illuc discurrit ī magna quantitate: aut pp̄ res aduenientes ab extrinseco. & hęc species est propter causam magnę suffocationis superuenientis pueris paruulis propter humiditatē suarū complexionum. Et generaliter accidit eis species omnis egritudinis malę complexionis materialis. Et ēt veniunt aegritudines propter malā complexionem non materiale, sicut testificatur Gale de iuvene, cui Medici multum vetabant aquam, & ipse bibit multam aquam frigidā auidē vna hora assumpta, & perijt virtus attractiua, & ēt expulsua cēphagi, & non potuit vterius deglutire. De stomacho sunt manifestę quinque virtutes videlicet digestiua, attractiua, retentiua, expulsua discretiua. ideo fuit necessarium, vt numerus accidentium esset secundum numerum istarum virtutum. Et incipiamus a digestiua, & dicamus, quia quando deficit virtus digestiua in stomacho, accēst cibi in stomacho. & causa acetositatis est frigiditas, quę est inuenta, eo q̄ hoc accidens provenit a mala complexionē frigida, siue sit materialis, siue non materialis. Et quę est non materialis, talis est causa intrinseca, & talis est causa extrinseca. ergo hoc accidens provenit a mala complexionē materiali. Et causę nō mate-

Manifestū est qđ stomacho insunt quęq; virtutes. Idē f. huius. c. 8. Opp. c. 9. eiusdē. & 2. de morbis, & symptomatis. c. 6. & p̄ia p̄mi. doc. 6 c. 1. & 1. c. 1. sic tra. 11

videtur
ad.

B

C

Colliget

- G** materiales extrinsecæ sunt sicut res extrinsecæ i actu frigide i ipso sumptæ, aut res frigide in potentia sumptæ, aut pp multam quantitatem cibi, aut pp receptionem ipsius inconuenientem in ordine & tempore. Sed causæ materiales intrinsecæ sunt sicut humores frigidi. Et isti humores sunt duobus modis, aut vt generentur in ipso, aut vt attrahantur ab alijs membris: sicut à cerebro, qd proprium est ad spargendum humorem phlegmaticum, & splene, vt spargat humorem melancholicum. Sed sparsio, quæ provenit à splene, qn est in mensura temperata in quantitate, & qualitate, tunc est operatio naturalis, sed qn egreditur à temperamento in aliquo istorum tunc, sit acetositas hæc, quæ dicta est. & quando dominantur multum super stomachum occasiões supradictæ, perijt ipsius operatio penitus, sicut accidit in fluxu, in quo egreditur cibus, sicut recipitur sine aliqua pmutatione, qd dicitur lieteria. Et qn steterint isti humores longo tempore in stomacho, est cā vt queramus malam cōplexionem frigidam difficilem ad curandum in substantia stomachi.
- I** & si diu durauerit, ob hanc causam adueniet homini complexio senectutis. & aliqui erunt apostemata frigida, quæ sunt in stomacho causa istorum accidentium: & maxime, qn apostemata erūt sicca & dura. Et Alex. dixit, q acetositas provenit à calore. Et tu debes scire q hoc accideus provenit sicut accides, qd fit ex vino, qd accescit propter aerē calidum. & apparet vt sit vna actio, actio accidentalis, quæ substantiāliter fit à simili, & accidentaliter à contrario, sicut in pluribus perscrutari potest, & inueniri. & ppea subtiliter Medicus has res debet perscrutari, vt cognoscat perfecte. Et humorū, qui generant in stomacho, quidam eorū imbibuntur in ipso, & quidam sparguntur in concavitate ipsius. Et etiā accidit stomacho propter diminutionem digestionis ventositas. & quamvis hoc accideus cōmunicet debilitati virtutis retentivæ, ppea quia stomachus, qn colligitur supra cibum bona collectione, aduenit tunc bona digestio: & quando nō bene colligitur, tunc calor naturalis non bene dominatur ibi, & tunc natat cibus in partibus superioribus, & tunc refrigeratur, & generantur ventositates in eo, propterea quia pars superior est nervosa, sicut dictum est. Et scias q calor debilis est causa generandi ventositates, propterea quia, calor fortis carminat, & dissolvit ipsius materiā dissolutione non manifesta. nec est fortis frigiditas generat ventositatem, eo q non habet à sui natura, vt generet ventositatem. Et ab hac mala operatione accidit ex necessitate pmutatio i cibo ad malā qualitatem fumosam, vel humorosam. Et manifestum est q hoc accens fit à calore extraneo, qui est plus extra naturā, q calor q cibum resolvit in fumū, & conuertit in fumositatem. nā ab isto generatur humor putrefactus, & sapor corruptus fetidus, similis odori raphani: quia ille conuertitur in stomacho ad malā cōplexionē. Ergo egritudines, quæ sūt ab his, sūt à mala complexione calida materiali, vel nō materiali. & quæ sūt à nō materiali, sūt vel pueniunt à cibis calidis, & à rebus extrinsecis. materiali fit ab humoribus cholericis

Vide ff
ca. 10.

M

1215

A ratis in ipso, vel missis ab alio mem-
bro. & membrū appropriatū ad hoc ē
hepar, vel fel. Et quibusdā homini-
bus est fel tangens stomachū: eo q̄
quidā sunt habentes meatum fellis
ad stomachū; sicut splen habet: &
tales homines sunt, quibus cholera
in stomacho generatur. & hęc cho-
lera nō dī cholera nisi equiuoce. &
hic humor cadit in fundo stoma-
chi, aut ibi bitus ē in corpore ipsius.
aliqui accidunt stomacho illa ma-
la accidētia ab apostematibus, quæ
nascunt in ipso. hęc sunt oīa accidē-
tia, quæ veniunt virtuti digestiue.

B Et virtus discretiua est, quæ cogno-
scit omnes species tibi & nutrimen-
ti, & cognoscit sanguinē a superflui-
tatibus, vt nutriat membrū ex con-
uenientiori, & mittat vnicuiq; mē-
bro quod est ei simile. Et istius vir-
tutis non fuit memor Gal. & separa-
tiua, de qua loquitur, nō est hęc, &
est magna dīa inter separatiuā &
discretiua, & in esse, & tempore.
sed hęc habeo ab Abumazare, qui
eam asserit fortiter. Et non est du-
bium qm̄ ipsa sit in corpore, & est
necessaria, sicut sunt alię virtutes. Et
ipse dicit in illo libro oīa accidētia,
quæ adueniunt corpori, qm̄ impedi-
untur operationes illius virtutis.

C & dicit q̄ qm̄ debilitat stomacho,
necessariū est vt generētur mali hu-
mores in toto corpore: eo q̄ nō est
facta separatio inconuenientis a cō-
uenienti, vnde aliqui proueniet mor-
pheia. Et erit etiā ppea quia debili-
tata erit virtus hęc in splene, q̄ nō
erit attracta cholera nigra ad ipsū.
Sed nō manifestat Abumazar p̄ q̄
cōplexionē ista virtus operatur, nec
q̄ sit eius instm̄, sicut dixit in alijs
quatuor. Et hic est magnus defectus.

quia qm̄ volūm^{us} remouere accētia, **D**
q̄ superueniūt eidē, & si nō cogno-
uerim^{us} cōplexionē qua laborat, nō
cognosceremus modos curatiōis ip-
sius. Et nos domino cōcedente de-
bemus suū esse declarare, & qua cā
laborem infert. & qm̄ priuatur eius
operatio, aut minuitur, post hęc ex
necessitate sequet debilitas in virtu-
te nutritiua, quā habet stomachus
in seipso, aut ab ea priuatur. quia itā
dictum est, q̄ stomachus nutrit ex
chylō aliquo mō nutrimēti. & si nō
nutraretur a chylō, nō amplexēre-
tur ipsum. & qm̄ debilitatur virtus in
stomacho, sequitur ex necessitate **E**
egritudo, q̄ dī digestio stomachi.
& cā istius sunt duę res, aut mala
cōplexio calida & sicca fixa in sub-
stantia radicali stomachi, q̄ si pro-
longatur, inducit ethicā: aut mala
complexio frigida & sicca, quæ in-
ducit senectutem.

*De Accidentibus superuenientibus virtuti
Retentiuæ. Cap. 17.*

E T virtutis retētiue, qm̄ dimini-
tur operatio, sequitur inflatio &
ventositas, & aliqui exit cibus indi-
gestus. Et cā huius est mala comple-
xio frigida & humida: & aliqui so-
lū frigida non materialis, & mate-
rialis. & qm̄ hęc operatio appropin-
quabit priuationi sui, fiet egritudo
lubricitatis intestinorum. Sed quā-
do hęc virtus retinebit cibum ma-
la retētiōe, adueniet stomacho vt
sit tremulosus: eo q̄ virtus retenti-
ua coniungetur cū fece cibi. Et hoc
accidens apparet in stomacho plus
tempore satietatis superfluz, qm̄ im-
pletur stomachus, nec pōt regere ci-
bum. & hoc accidit propter vnā
malam complexionem materialē,
aut non materialē.

Coll. Auer. F De

Virt^{us} sepa-
ratiua est
alia a di-
cretiua.
p quo vi-
de. 6. de
morb. &
sym. c. 1. &
14. tertij
tra. & 1. c.
29. & tra-
4. c. 6. quō
dē, & qd
sit virt^{us} se-
paratiua.

G De Accidentibus virtuti. *Expulsiva superuenientibus. Cap. 18.*

Virtutis expulsivæ operatio aut diminuitur, aut priuat. Ad diminutionem vero ipsius accedit vt remaneat & retineatur cibis in stomacho mala retentione, ita vt putrescat. Sed à priuatione ipsius accedit egritudo, q̄ dī colica. Et huius causa est, complexio mala frigida materialis, vel nō materialis. & hæc est substantialis cā priuationis ipsius. Et aliqui priuatur pp oppilationem, quæ fit in intestinis, sicut accedit in colica, & hæc priuatio est accidentalis. Sed superflua expulsio, quæ superuenit operationi istius virtutis, facit vnā ex spēsbus lubricitatis intestinorū. Et hæc est fortior illa, quæ fit pp priuationem retentiuæ. quia hoc fit pp aliam rē, quæ mouet hanc virtutē ad expellendum nimis, sicut sunt humores vlceratiui, vt cholera, aut phlegma falsum, & melancholia acetosa. Et ē pōt fieri ppter apostema generatum in orificio vel porta stomachi, aut pp cibos corruptos permutatos ad tales humores, sicut accedit in fortissimo fluxu. Et aliqui remotis his omnibus causis, **I** virtus expulsiva mouebit hoc malo motu: & ēt pp aliquam leuē causam eidem aduenientem. & hoc pp errorē virtutis illius membri, ppea quia hæc mala dispositio est reuersa in habitudine stabilē. & ppea curant Medici hanc ægritudinem cū medicinis, cum quibus curant verniginem, & melancholiam, vt remoueat error iste, & sensibilitas mala. Et adhuc declarabo melius in libro de Ingenio sanitatis, & pōt esse vt hoc fiat pp apostema factum in superficie stomachi. Adhuc ēt isti vir-

tuti attribuitur malū accidēs, qd dī singultus: qd accedit pp rem, q̄ laedit pp qualitatem calidam aut frigidam. & quedam species fit pp malam complexionem calidam & siccam, fixam in substantia stomachi, ita q̄ generatur in ipso vna species spasmi, cuius sanatio aus est difficilis, aut impossibilis. & aliqui fit spasmus pp multam humiditatem, quæ est in substantia nervosa stomachi, fm q̄ dictum est in causis spasmi. Et vomitus appropriatur malæ operationi istius virtutis: sed nō est ita substantialis ipsi, sicut expulsio, quæ fit per inferiores partes. Et cā vomitus est pp cām natantem in ore stomachi, ex multa humiditate cholericā, aut phlegmaticā. quia qn isti humores erunt in partibus superioribus stomachi, mouent vomitū, & qn erūt in partibus inferioribus stomachi, mouent fluxum. Et aliqui sparguntur ad stomachum ab alijs mēbris, sicut ab hepate: vt videmus in multis, quibus aduenit febrile singultus, & cū vomunt, curant. & hoc accedit pprie ab humoribus cholericis, & aliqui à phlegmaticis. & qd fit à melancholicis, signat maius malū.

M De accidentibus superuenientibus virtuti *Attractiva stomachi. Cap. 19.*

Causa impediētis attractiuæ stomachi eadē ē cū causa, quæ hoc facit in œsophago. Sed diminutionem appetitus, & augmentū ipsius i stomacho dicemus, qn tractabimus de accidentibus; quæ aduoniunt virtuti sensibili.

De Accidentibus, quæ superueniunt virtuti *Nutritiva intestinorum. Ca. 20.*

Hucusq; diximus de accidentibus, quæ fiunt in operationibus,

Abus, quæ manifestatur i stomacho : deinceps volumus dicere de accidētibus, quæ superueniunt virtutibus nutritiuis intestinorum. Et dicimus qd manifestior virtus, quæ est in eis, est virtus expulsiua, & post illam retentiuā. Accidentia, quæ superueniunt ipsi, sunt secundum corruptionem istarum duarum virtutū. Et quando priuatur operatio virtutis expulsiuæ, aut diminuitur, tunc fit ægrotudo, quæ dicitur colica. Et priuationis causa istius virtutis stat propter malam complexionē cholerica materiam, aut non mate-

Brialem. Et priuatio, quæ prouenit à mala complexionē frigida, est plurius manifesta, propterea quia, frigida est contraria calori naturali propter suam qualitatem, & impedit spiritum in omnibus suis operationibus. Sed quando prouenit à caliditate, non est admirandum: propterea quia multa mēbra nō agūt nec patiuntur, nisi propter calorem temperatum mēsuratum vnicuique membro. & quādo calor egreditur multum extra naturam in aliqua duarum qualitatum, tunc priuatur eorum operationes propter calidū, aut frigidum. Sed quando distemperantur parum in calore, tunc erit operatio mala, sicut calor stomachi, qui permutat cibos in fumositates. Et aliquando priuat operatio istius virtutis in intestinis propter oppilationes, quæ in eis fiunt. Et illæ fiunt aut propter stercus durū aut viscosum, aut humorem grossum & viscosum, aut propter apostema ventosum. quauis latio, quæ prouenit ab apostematibus in hac operatione, fit duabus de causis: vna, quia acquirūt intestina malam comple-

xionem materiam: & alia propterea quia claudit vias. Et ventositas etiā claudit intestina propter duas res: vna, quia præponit se stercorei, sicut accidit canalibus subterraneis, vnde fiunt aquæ: alia, quia continguntur intestina, donec claudantur. Item fit oppilatio propter humbricos. & accidit in intestinis propter corruptionem istius virtutis expulsiuæ, quæ fit propter oppilationem, quod facit operationes nō naturales: eo quod expellit superfluitatem per partem superiorem, quā debet expellere per partem inferiorem, & tunc euomit stercus. Et aliquādo debilitatur virtus expulsiua propter oppilationē viæ à cysti fellis ad intestina: quia tunc non potest peruenire ad intestina ex cholera illud, quod adiuuet ad stercoreis expulsionem. Sed si hæc operatio permutata fuerit ad malum contrarium, tunc malam faciet operationem, & fiet aliquo modo fluxus: eo qd stercus nō trahit in intestinis moram conuenientem, propter augmentum istius virtutis. Et causa augmenti istius virtutis est propter humores mordaciuos, qui sparsi sunt ad intestina ab hepate, & venis, & stomacho, aut felle, aut ab alijs membris: & aliquando proueniunt à capite. Et quando humores mordent intestina, multum vlceraunt ea, & fit ægrotudo, quæ dicitur vlcera nō intestinorum, quæ dysenteria nominatur. Item accidit istud isti virtuti propter qualitatem ciborum, qui sunt extra naturam: quia aliquando stomachus expellit ad intestina cibum, anteq̃ digeratur, & aliquando fit propter multā cibi quantitatem, qn est superflua. Et

F ij aliq̃

G aliquñ accidit pp oppilationē meatus, qui est inter hepar & intestina : & tunc non transit cibus ad hepar . & cibus aggrauat virtutem expulsiuam, & propterea ipsum expellit . Et aliquñ cā, quæ prohibet penetrationem cibi ad hepar, est grossities ciborū, & grossities cibi est, aut propter naturā ipsius eiusdem cibi, aut pp debilem operationē stomachi in ipsum, aut pp utriusq; . Et aliquñ non transit cibus ad hepar pp debilitatē virtutis attractiue in ipso, sicut accidit in egritudinibus hepatis . Et qñ debilitatur virtus retentiuā, fit vna species fluxus, quæ nominat̃ elicafsa . & hoc prouenit necessario propter malā complexionē materiale, non materiale . Et qñ priuā ipsa operatio, fit alia species fluxus, quæ dī lubricitas intestinorū . & operationes extremitatis intestini longationis impediunt, aut pp ulcerationē factam à duritie stercoreis, aut propter hæmorrhoidas ibi natas . & aliquñ venis ipsius apertis, sicut idē sanguis . & aliquñ sicut sanguis iste p viā naturalis purgationis & laudabilis . & hoc est, quod dicit Aristot. malus sanguis discurrit a naso, & ano .

De Accidentibus superuenientibus virtutibus Hepatis. Cap. 21.

Quia hepar habet quinque virtutes, id accidit ei aduenientia totidem sunt . quia qñ diminuit in ipso virtus digestiua, sanguis suus erit phlegmaticus, & mēbra, q̃ nutriuntur longo tempore ex tali sanguine, conuertentur fm suā complexionem ad naturam istius humoris, & poterit fieri xgritudo, quæ dicitur hydrops hypofarca . Et hoc accidēs euenit propter malam

complexionem frigidam materialem . Et aliquando fiet pp qualitatē cibi, aut malitiam sui ordinis . Et aliquñ fiet propter res extrinsecas, & potest fieri ab omnibus causis, quæ inducūt frigiditatem complexionis . Et aliquñ pp colligantiam membrorum seruientium hepati cum ipso, sicut stomachus . quia qñ diminuitur operatio stomachi in digerēdo chylum, & mittit ipsum non coctū hepati . & qñ in hoc fit perseverantia, conuertitur natura hepatis ad complexionem frigidam . Et splen qñ debilitatur, & non mundificat, sicut debet, tunc remanet pars frigida & sicca in hepate, & conuertit ipsum ad complexionem frigidam . & qñ etiā intestina gracilia acquirūt malam complexionem, & sic tunc læditur hepar propter colligantiam, quæ est inter ipsam & hepar . Et aliquñ acquirit hepar malam complexionem pp apostema : sed apostema non erit causa pro maiori parte istius xgitudinis, nisi induretur, & fiat lapideum . Et aliquñ erit cā egritudinis hepatis egritudo officialis, si cut sunt oppilationes, quæ sunt in ipso : eo q̃ oppilatio habet extinguerē calorem intrinsecū : & maxime qñ humor faciens hoc est frigidus . Sed qñ operatio virtutis digestiue acquisierit maximū errorem, tunc accidet vnum ex duobus : quia aut hydrops tympanites, aut alix xgitudines calidæ . Et tu debes scire q̃ mēbra non agunt, & patiuntur nisi cū quodam calore temperato ex frigiditate proportionata ei : ideo quia ostensum est in Naturali Philosophia q̃ frigiditas ē in corpore, sicut instrumentum temperans calorem naturalem, qui est primum agens

&

A & substantiale. ergo quodlibet membrum operatur suam actionem per istum calorem correctum cum isto instrumento conueniente ei. Et quoniam frigiditas aduenit membro multa, ita quod calor non egreditur ad suam formam naturalem multum, tunc diminuitur operatio membri, sicut in cibis, qui accedunt in stomacho; & sicut in sanguine phlegmatico, qui generatur in hepate frigido. Et quando augmentatur calor agens breui augmento, quod tamen tunc non trahit calorem agentem a sua forma naturali, tunc fit mala augmentatio in operatione membri, sicut in stomacho generante fumositatem ex cibis, & sicut in hepate generante multam choleram. Sed quando fit magnum augmentum in caliditate vel frigiditate, ita quod calor membri exeat a sua forma naturali, tunc faciet membrum operationem contrariam operationi naturali: sicut stomachus, qui corrumpit cibos, ergo eadem istarum egreditur sicut sunt aque a mala complexione calida, sicut frigida. Et postquam assignauimus causam eadem omnibus membris, volumus reuerti ad locum, unde separatim fuimus, & assignare causas proprie in hepate. Et dicimus, quia quoniam accidit hepati mala complexio calida parum excedens, sicut diximus, tunc acquirit multam amaritudinem. Sed quoniam augmentabitur haec mala complexio calida, ita quod egrediatur a sua forma naturali, tunc erit operatio ipsius hepatus operatio non naturalis, & proueniet illa operatio solum a calore, in eo quod est calor, & non in eo quod talis calor, ergo quod proueniet ab isto calore, in eo quod calor simpliciter, inducet partem aqueam, quam inueniet ad

sumum, & faciet ex eo ventositatem, & proueniet ex hoc tympanitis hydrops, aut simile. & si fuerit causa remotionis naturalis caloris augmento calida, attribuetur illa remotioni egreditur calida. & si fuerit frigida, attribuetur frigida. Et propea multum laborat Medici, vident causam bene istius speciei: eo quod aequae sit a calore, sicut a frigore. Et propea haec species difficilior est ceteris ad curandum. Sed causa acquirendi malam complexione vult sunt causa calide materiales, & non materiales. Et causa, quae magis est propria in hac lectione, est quoniam cystis fellis sua operatione non facit. & hoc accidit aut propea oppilationem, quae est in meatu est inter cystin & hepar, aut propea debilitate virtutis attractiuae in ipsa cysti, aut propea oppilationem meatus, qui transit a cysti ad intestina, aut propea debilitatem virtutis expulsiuae, quae est in ipso felle. quod est, quia quando clauditur ille meatus, tunc accidit eadem illud accidens, quod aduenit habenti clausa intestina, hoc est, quia non petit cibum, nec desiderat. Et accidit hoc, propea quia virtus attractiua est in quolibet membro propea nutritiua: & virtus nutritiua complexus suas operationes propea quatuor has virtutes. & quoniam priuatur vna istarum, priuantur omnes: & sic accidit hepati propter fel. Et accidens, quod dicitur istenusia, fit ex necessitate propter vnam duarum rerum, aut propea priuationem operationis fellis, aut propter diminutionem: quia tunc remanet amaritudo permixta sanguini, & virtus expulsiua mittit eam ab omnibus membris, & expellit eam ad superficiem corporis per modum curationis, sicut expelluntur aliae su-

*Mc. l. u. c. 20
Oppilatio
tis e diffi-
cilior alijs
speciebus.*

*Opp. a Ra
fi. 9. Almu
so. & ab
Auc. 14.
tertij trac.
4. c. 4.*

1. u. c. 20

Eperuitates. & hæc species non est timorosa: aut quia hepar, aut quia membra acquisuerunt malam complexionem calidā, sicut accidit, qñ generantur apostemata calida in eis, aut pp venena calida ebibita, qñ sic domiatur multa quantitas cholæ in corpore, & spargitur ad cutim. Et hoc manifestatur pp quantitatem superfluum, & malā qualitatem, & noui per viam mundificationis, & ppea hæc species est periculosa. Qñdo debilitatur virtus discretiua in hepate, tunc debilitant operationes ipsius, & sparguntur p totū corpus humores hi cum sanguine, & sunt pp hoc multæ ægitudines sicut hydrops, quæ dicitur ascites, quia nisi hæc virtus cognoscat aut separet aquositatem, quæ est in chylo, tunc spargitur in sanguine, & natura pellit ipsam ad concavitatem ventris. Et quidam dicūt, qñ expellit ad hunc locum nisi per venas vmbilici: ppea quia istæ venæ cōtinuatur cū hepate, & per istas exit superfluitas aquosa, quæ est in embryone, qñ est in corpore matris. Et aliqui sūt hoc accidens pp debilitatē virtutis attractiue, quæ est in reni-

Hic corpus humores hi cum sanguine, & sunt pp hoc multæ ægitudines sicut hydrops, quæ dicitur ascites, quia nisi hæc virtus cognoscat aut separet aquositatem, quæ est in chylo, tunc spargitur in sanguine, & natura pellit ipsam ad concavitatem ventris. Et quidam dicūt, qñ expellit ad hunc locum nisi per venas vmbilici: ppea quia istæ venæ cōtinuatur cū hepate, & per istas exit superfluitas aquosa, quæ est in embryone, qñ est in corpore matris. Et aliqui sūt hoc accidens pp debilitatē virtutis attractiue, quæ est in reni-

Ibus, aut pp opilationem, aut propter strictionem illius meatus. Et qñ debilitatur virtus* retentiua in hoc membro, est cā, vt exeat sanguis ex eo crudus, aut non coctus. Et qñ virtus expulsiua erit permixta ad malum in hoc mēbro, tunc reuertitur sanguis ad intestina per meatus, p quos cibus transit, & fiet fluxus sanguinis, & hoc est aut pp acutū sanguinis, aut pp malitiā complexionis. Qñ debilitatur, aut priuatur opatio virtutis attractiue, ex hac pp venit malus fluxus. Et cā vis lēuo-

nis harum virtutū est pp ægitudines appropriatas mēbris officialib* aut consimilibus. sed officialis est causa per accidens, quæ mediante ægitudine complexionali, quæ est appropriata consimilibus. Et istæ duæ species ægitudinis lēdunt membrū duobus modis, aut in eo qñ est in ipso mēbro, aut in eo qñ est in mēbro communicante cū eo. Et ppea, si aliquis quaereret a nobis in hūc modū, postq vna rerum, per quam læduntur operationes membrorū, est per communicationē vel colligatam, & cor est illud, qñ dat calorem hepati, per quē facit suas operationes, lædēt operationes hepatis pp passionē cordis, aut non? Respondemus, q postq cor est dominans mēbrum super oīa ex toto, impossibile est vt i eo generent ægitudines sensibiles tales, quæ possint lædere hepar, aut alia membra, stante homine viuo. & hoc si accidit, accidet p viā extraneitatis, qñ sit in rebus naturalibus. & hoc sit valde raro. Sed maior pars ægitudinum, quæ sunt in corde, remanētē hoīe viuo p oīa parat nonē sit ad mēbra insensibilia: quiauis nō sit imposse vt cordi adueniāt ægitudines occultæ pp malā complexionē. Et quādo sunt sensibiles læsiones operationū hepatis, tūc sunt fortissimē, sicut tu vides. q pp paruum motum, vel pp parū remum adueniētē gubernatori magnæ nauis, sit magnus motus i parte priori nauis: sic et habet se qlibet dispositio cordis ad oīa mēbra principalia, nō debemus negligere cordis dispositionē: immo ante oculos prætēdum vel pręponendū. Et adhuc melius declarabim* i ingenio sanitatis.

De

* a. l. attrahua.

A De Accidentibus superuenientibus virtuti
Digestiue virtutum. Cap. 22.

Accidentia, quæ veniunt dige-
stioni venarum, sequuntur p-
maiori parte ægitudines hepatis.
Sed habent ægitudinem propriam
eis, hoc est fluxum sanguinis. Et in
ægitudinibus sit hoc propter forti-
tudinem virtutis expulsiuæ, & ma-
ximæ in crûi laudabili. Sed illud, q-
est accidens absolutum, sit propter
sanguinem mordacitatum, & acu-
rum. & propterea dissoluit cõtinui-
tatem ossificiorû carû, aut propter
subtilitatem, sicut videmus in ægri-
tudine, quæ dicitur clauor: & sicut
tu vides q- accidit in vitibus olei:
aut accidit propter multitudinem
sanguinis, quâ venæ continere non
possunt. & aliquando accidit ppter
debilitatem substantiæ venarû, quæ
præparatæ sunt scissioni, aut quia
sunt subtiles nimis, aut nimis duræ.
Et res, quæ scindit venas cito, sunt
multitudo sanguinis, & res extrinse-
cæ, sicut casus & percussio. Propter
passiones horum membrorum, &
hepatis multa accidunt accidentia
in vijs vrinalibus. & in libro Signo-
rum hoc declarabo.

C De accidentibus superuenientibus virtuti
nutritiue membrorum. Cap. 23.

Sed accidentia, quæ accidunt vi-
tutis digestioni, quæ est in mē-
bris, sunt tria, sicut in alijs: aut quia
priuatur operatio virtutis nutritiue
in ipsa, sicut fit in ethicis: aut quia
diminuitur, sicut accidit in macie
appellata alchaul: aut pmutatur, si-
cut in lepra, & morphea. Et causa
horum accidentium est, aut propter
malam complexionem ipsorû mē-
brorû: aut propter communicationem
aliorum, sicut in lepra, quæ sit

propter duas res: aut propter debili-
tatem virtutis digestiue, quæ est in
membris: aut propter malâ materiâ
eidem ab alio transmissam. Et ma-
licia materiæ est aut pp seipsam, aut
pp debilitatem hepatis & venarû.
Et causa morpheæ est pto maiori
parte propter debilitatē virtutis dis-
cretiue hepatis, aut propter debili-
tatem attractiue in splene. Et aliqui
accidit propter malâ complexionē
acquisitam in substantia membro-
rum, & aliqui pp cibos. Et tū debet
scire, q- qñ enumeramus causas istorû
accidentium, q- tunc nō dicimus
res conerarias adinuiç, aut q- ipsa
et accidia aliqui non possunt esse
simul, s; pluries hæc accidia sunt
per plures causas vna. & possent etiâ
esse, vt omnes adessent.

De accidentibus impediētibz digestionē
Cerebri. Cap. 24.

Et operatio virtutis digestiue
in cerebro aut diminuetur, aut
corrūpetur. Et ab hoc prouenit flu-
xus, vel cursus superfluitatum non
coctarum à cerebro per nares, & pa-
larum. & hoc accidit appellat nafi-
sa. & accidit à rebus frigidis extrin-
secis. Et aliqui sit pp res calidas, &
volumus dicere q- fiat à calidis. Et
dicimus, q- ppea q- hæc superfluitas
est non cocta, dicimus q- causa effi-
ciens hanc ægitudinem est debili-
tas virtutis digestiue, quæ est in ce-
rebro pp malam complexionē do-
minantem ex frigidityte. Et hoc be-
ne potest assignari ī reumatibus ex
causa frigida extrinseca. Sed reuma-
ta, quæ hunt à causis calidis extrin-
secis recipiunt p̄s̄criptionē: qua-
liter fiant per viam debilitatis vir-
tutis digestiue. propterea dicimus

F iij q

G q debilitas virtutis digestiue hoc facit p accidēs, hoc est pp multā quantitātē materię, & ipsius fluxū: ppea quia calor facit fluere res congelatas, dissoluendo eas. In super attrahit cerebrum ā toto corpore ad caput. & pp istam multā malam materiam, q in cerebro colligitur provenit accēs prænarratū: quia refrigerabitur, & virtus digestiua impeditur, & fatigabitur circa cerebrū pp separatiōē tantę quantitatis superflue. Ista est cā quantitatiua, pp quam debilitatur virtus digestiua cerebri pp causas extrinsecas. Cā ve nō qualitatiua ē, q calor extraneus extrinsecus habet per sui naturā refrigerare calorem intrinsecū, sicut Sol refrigerat ignem. & ēt alię cause sunt, quę non indigent prolōgatiōe sermonis. Et hæc verba habet locum in omnibus tribus digestiōibus, si vis eas ponere tantū tres, sicut fecit Gale. aut quatuor sm dictum hominis, quem tu scis. Sed mihi melius vī, vt in venis non ponatur tertia digestiō, ppea q sanguis in eis nō transit ad aliā formā, sicut fit in stomacho, hepate & alijs membris: quia stomachus convertit cibum ad chylum, hepar ad sanguinem, membra alia convertunt ad sperma album. Sed venę non faciunt transire ad aliā formā, quamvis nutrantur ex eo aliquo modo ex necessitate.

De accidentibus superuenientibus virtuti nutritiue Cordis. Cap. 25.

Deinceps volumus enarrare de accidentibus superuenientibus membro picipi virtutis digestiue: & hoc est cor. & postea narrabimus accidentia, quę superueniunt mem

bris spermatis, & vīnæ: & postea erit completus sermo accidentium, q superueniunt virtuti nutritiue. Et dicimus q accidiēcia, q superueniunt cordi, sunt sicut syncope cardiaca: & tremor, & vlt qn excutit virtutes pulsatiles ā sua natura. Et horū cā aut est intrinseca, aut extrinseca. Extrinsece cause sunt accidentia animæ, q calefaciunt cōplexiōē cordis, sicut ira, & furor: & cause, propter quas occultatur interius calor, sicut ex ira, & his similibus quia qn prouocantur suę virtutes interius, & calefit nimis, tunc fortisecat suus motus pulsatis, vt totiperec suam cōplexiōē, attrahendo aerem, & expellendo exterius. Et cause intrinsece sunt mala cōplexiō, aut vt sit in eo, aut in membris sibi colligatis. Et aliqn erit cōplexiō cordis nō materialis, sicut in febre ethica; & quandoq; materialis, qn recipit sanguis, qui est in eo, aliquam permutationē. Sed apostema non pōt tolerare ī sui substantia, eo q prius infirmus deficit. Et Medici dicunt q pōt generari in ipsius panniculo, & si Medicus accelerat curā ipsius, pōt curari. & si non, moritur. Et dicit Gale. q cor sustinet agnitudinē materiale, videlicet quādam humiditatem aquosā, quę generatur in ipsius panniculo, a qua prouenit agnitus, quę vocatur ronol, & sonat liquefactiō totius corporis. Et aliquando nascuntur super panniculo eminentiæ durę, & vniuersaliter dico quod non est impossibile, vt super ipsum non adueniat omnis mala cōplexiō, excepto vt nō sit cum apostemate, aut non vltimetur. quia quando vltimabitur, aut superflue fiet syncope, aut simile i

Et

A Et syncope est reuocatio subita caloris naturalis ab omnibus partibus corporis ad cor, ita q̄ membra regi non possunt. & hoc accidit aut propter paucitatem caloris, aut propter ipsius nimiam dissolutionem, & propter alias causas. Et membra, quæ leduntur pp̄ ipsius communicantia, sunt membra principalia. Et membrum, quod maxime cum eo coïccat, est os stomachi. & p̄p̄ea nominatur segnandi, quia cor nominatur segat. & propter hoc segnandi dicitur paruum cor. Et accidit syncope pp̄ dolorem stomachi pluries, & accidit virtutum pulsantium, & causæ illorum, & quod potest comprehendere ab eis, melius est enarrare in lib. Signorum. & ibi dicam.

De quibusdam accidentibus splenis.
Cap. 26.

Iam diximus q̄ membra, quæ feruiunt hepatis, sunt sacculus fellis, splen, & vesica, & renes. Et iam diximus accidentia, quæ veniunt pp̄ priuationem fellis operationis, quoniam diximus accidentia hepatis, & locuti sumus de splene, & adhuc dicemus de eodem. Quando corrumpitur operatio virtutis attractivæ splenis, tunc diffunditur choletica nigra eum sanguine. & aliquando expellit ipsam naturam ad cutem, & fit morpheæ nigra: & vlt̄ pp̄ hoc accensæ sunt omnes ægriitudines melancholicæ. Et quoniam dñatur superflue ipsius virtutis expulsiua, tunc infirmatur stomachus, ita quod aliquando ob hoc accidit fluxus melancholicus. Et spleni adueniunt omnes species ægriitudinis complexionalis, officiales, & cõis, sicut i apanibus. Et p̄p̄ea quia cib⁹, ex quo nutrit istud membrum, est grossus, & vlt̄ plurimum ægriitudines, quoniam eo sunt, sunt grosse substantiæ.

De accidentibus superuenientibus virtutibus Renum. Cap. 27.

Renes habent quinque virtutes, sicut alia membra. & quoniam priuat virtus discretiva, quæ est in renibus, aut digestiua, aut retentiva, tunc funditur sanguis in vrina: propterea quia aquositas sanguinea, quæ mittitur eis ab hepate vt nutrienda, tunc ab eis immutari non potest. Et quando priuatur eorum virtus attractiua, tunc fit hydrops ascitis, sicut dictum est. Et quando augmentabitur multum, tunc fiet fluxus vrinae cum forti siti. & hæc ægriitudo dicitur diabetica. Et quando dominante virtute attractiua, debilitatur retentiva, & digestiua eorum omnino, & propterea in hac ægriitudine exit vrina non cocta. Et causa huius accidentis est iterum propter malam complexionem, aut ægriitudinem officialem, aut communem, & conueniens est appropriare hanc ægriitudinem male complexionis calidæ, propterea quia attractio fit propter calidum. Et non est impossibile attractivam augmentari propter debilitatem retentivæ, quod est, quia quando debilitatur retentiva, non nutriuntur renes ab aquositate conuenienter. Propter paucam moram, quam habet aquositas, & tunc conatur virtus attractiua ad trahendum plusquam conueniens sit. & ob hoc accidit, quoniam parum manet in vesica, quauis non sit plena. Virtus expulsiua impeditur in his membris pp̄ oppilationem, quæ fit in his ex corporibus lapideis generatis in humiditatibus grossis cum calore delicato, & recipit duriciem, sicut later, & terra. Et maior pars istorum fit in subtilitate renibus, & non in coëcitate. & hæc ægriitudo nominatur hæcat.

De

Colliget

De accidentibus imprehenibilibus opera
Vesica. Cap. 28.

Virtus expulsiua impeditur in vesica propter oppilationem, q̄ sit in ea, sicut ex apostemate, aut humiditate grossa, aut a sanguine coagulato, aut a lapide, & tunc constingitur vrina. Et aliquando constingitur vrina propter impedimentum virtutis expulsiue. Et aliquando fluit vrina propter dominationem virtutis expulsiue. & hoc accidit propter ulcerationem ipsius vesice, quę sit propter qualitatem mardicanuā, quę est in ipsa vrina. Et aliquando

H accidit q̄ vrina exit sine voluntate, & sine dolore. & hoc accidit, quando paralyticatur musculus, qui est in collo vesicę. Et de hoc loquimur, quando narrabimus acidetia, quę accidunt virtuti voluntarię mobili. Et maior pars accidentium, quę adueniunt istis duobus membris, deuenit vltimo ad ulcerationem: & in principio sui aduentus nominatur scabies, quę sit propter malam complexionem materialem propter malos humores, qui sparguntur ad ipsam. Et debet hoc accidere ei, eo q̄ est via & receptaculum superfluitatum corporis, & hypostasis ipsius.

De accidentibus superuenientibus membris generationis, sicut testiculis, virga, & vulua.

Cap. 29

Qvando virtus digestiua priuatur in testiculis, aut diminuitur, tunc non faciunt sperma aptum ad generationem. Et hoc accidit ab vna specierum malę complexionis, quia qñ dominatur multum in calore, & siccitate, tunc comburitur sperma. Et similiter si dominatur in frigidityte, & siccitate, aut

humiditate per se, aut in frigidityte per se, non decoquitur sperma, sed remanet subtile aqueum. Et quędam ex istis complexionibus sunt tales a principio generationis, & non recipiunt correctionem: & quędam sunt per accēss, & corriguntur. Et quędoq; priuantur operationes istorum membrorum propter apostemata, aut incisionem suspensoriorum suorum, aut propter malitiam, quę in eis superuenit in mēsurā, aut in passionē, sicut est in herniosis. Et hoc accidit propter largitatem nervorum, ad quos suspēsi sunt testiculi propter humiditatem superfluum, & relaxantur illi nerui, & descendit intestina ad bursum testium. Et potest esse vt descendat ad bursum vērositas, aut aquositas. Et aliquando accidit hęc egritudo propter rupturam, quę aduenit huic forameni. & hęc est deterior. & multę alię maneries inveniuntur in libris practico-rum. Sed virtus expulsiua priuatur si virga propter oppilationem suorum meatuum, aut propter debilitatem, aut laxitatem, aut quia accidit in eius forma mala figura, qñ induratur, & hoc accidit, qñ lesa est chorda, q̄ sustentat erectionem ipsius, aut pp̄ multam siccitatem, aut quia ingrossata est ex apate simili lapidi. Qm̄ vulua fuit creata pp̄ gnationem, & quia est via superfluitatum secūde digestionis: iō accētia, q̄ huic membro adueniunt, istis opationib' adaptantur. Et in vulua sunt quatuor virtutes, scilicet attractiua, retentiua, digestiua, & expulsiua. sed loco digestiue debet poni conseruatiua. & hoc est conueniens, quia propria virtus est conseruatio embryonis. Sed operatio virtutis discretiue non est mani-

festā

Affesta in ipsa: quia nō est credendū,
ut nutriatur ex eo quod colligitur i
ipsa. Et quisvis hic cadat magnum
dubium, hic non soluetur, sed hoc
relinquetur libro de Animalibus.

Sed attractiua, & retentiua, & expul
siva sunt manifeste in ipsa. & ppter
rea volumus narrare accidentia, q̄
superueniunt unicuiq; eorum. Et di
cimus, quando debilitatur, vel pri
uatur virtus constructiua, quam di
ximus esse propriam sibi virtutem,
tunc minuetur, aut priuabitur conce
ptionis, & hoc accidit aut ppter ma
lam complexionem materialem,

B aut non materialem. Et quæ est nō
materialis, quæda est, quæ est a pri
cipio generationis, & illa nominat̃
sterilis, & quedam est, quæ est per
accidens. Et quidā dixerunt q̄ hoc fit, p
pter dispositionem corporum cele
stium. sed hoc ego nō video, nec as
sermo. Sed via, qua ledunt istæ ma
læ complexionēs sperma in vulua,
est eadem cum illa, qua mala com
plexio testiculorum ledit sperma. I
us, quod est, quia quando ista mē
bra sunt calida & sicca, tunc com
burent in eis sperma: & quando erūt
frigida, tunc in frigidabitur, & fiet a
-

C quosum cursibile. Et quando inpe
ditur virtus retentiua matricis, aut
debilitatur, tunc erit causa abortiendi,
& causa impediendi illius virtutis,
est humiditas lubricatiua, pro maio
ri parte. Et quando debilitatur virt̃
expulsiva illius, habebis difficilem
partum, quemadmodum superflui
tas expulsiuæ est causa abortiuus.
Et quando virtus attractiua dimi
nuatur, aut priuat in ipsa, est causa di
minutionis, aut priuationis conce
ptus. Et aliquando leduntur omnes
istæ operationes in vulua propter

apoplema, quod fit in ea, aut ppter
egritudinem, quæ suffocatio matricis
appellatur. Et ista egritudo non
ledit solum operationes matricis,
sed etiam operationes membrorum
totius corporis: eo q̄ hæc egritudo
fit in hoc membro ex humore simi
li veneno, & facit fumum, qui resi
stet propter malam suam formam
calori naturali, sicut faciūt venena.

& fit ab hoc priuatio omnium pri
uationum vitæ, & ferè cor pulsatio
ne priuat. Propterea quia hoc acci
dens accidit vt plurimum mulieri
bus, quæ remotæ sunt a coitu, & ope
ratur ad hoc putrefactio, quæ hoc
accidens mouet collecta in eis. & fit
pp corruptionem spermatis, propte
rea quia illarum sperma præparatū
est illi corruptioni. Et ego dico, q̄ uer
nō est impossibile vt gree in malis
corpib⁹, & eorū substantia vnus hu
mor similis veneno, & maxime in
hoc mēbro: eo q̄ loc⁹ est, & recepta
culū supfluitatū corporis, q̄ præparat
sunt recipere corruptionem. & aliqua
in carcerantia, q̄ non recipiunt cor
rectionem, & sanationem: & si ceci
derint ad manus perfecti Medici, re
cipiet sanationem. Et huic mēbro
accidunt egritudines positionis, ita
q̄ priuant ab eo oēs suæ operationes:
quia paralysat, aut egreditur de lo
co suo, & suspendit. & aliquando est
causa ultius egritudinis saltus, aut pu
cussio, & aliquādo est humiditas lu
bricatiua. Et ex reb⁹, q̄ resistunt ma
tricis nature, vt non concipiat, est e
gri tudo posita mola. & ista egriu
do fit pp defectum virtutis informa
tiuæ in spmate, & hoc accidit aut p
pter corruptionem membri, aut pp
corruptionem materie. Et tūc gnat
i vulua quoddā frustū simile frustū

E
ad opina
tur q̄ pu
trefactio
q̄ hoc acci
dens colle
cta in eis,
fit ppter
Non est
ipole gna
ri i corpo
re humoe
simila ve
nena.

Colliger

G carnis. & venter mulieris similatur ventri pregnantis, donec abortit. & aliquando accidit vt natura ipsam digerat, & conuertat ipsam in humiditatem, aut ventositatem. Sed accidentia, quæ adueniunt sanguini mēstruo, sunt eadem accidentia, quæ accidunt digestioni venarum. & propterea superfluitas fluxus sanguinis fit propter vnam duarum rerū, aut propter debilitatem virtutis retenti vix in venis, aut propter augmentū expulsiue, aut propter ambo simul. Sed defectus virtutis retentiue provenit ab vna ex speciebus naturalē com-

H plexionis. & augmentum virtutis expulsiue fit aut propter mordicationem humorum, aut propter quantitatē eorum. Et causæ constictionis sanguinis sunt oppositæ causis supradictis: saluo q̄ ex rebus vna, quæ debilitat virtutem expulsiuam, aut ipsam priuat, sunt oppilationes, quæ sunt in venis propter grossiciē sanguinis, aut propter suam viscositatem. Et tempus naturalis purgationis menstrui breue est vnus dies, & longum est septem dierum. Et tēpus breue interpolationis mēstrualis est viginti dierum, longum est triginta dierum.

De expulsiue plurium membrorum.

Cap.

30.

Et aliquando adueniunt accidentia virtutis expulsiue vni membro solum, & aliquando toti corpori. & quæ adueniunt toti corpori, sunt sicut tremor, rigor, & alices, & similia. Et accidentia, quæ adueniunt vni membro soli, sunt sicut tussis pulmōni, & steruatio cerebri, & olscitationes ori, & ructus, & singultus stomacho. Et nos narraui mus causam vniuseiusq; istorum.

Et nos non appropriamus hęc accidentia animę nutritiue, nisi propterea q̄ non sunt voluntaria: quibus voluntas habet in aliquibus earum aliquam inuentionem. Et dicim⁹ Tremoris Rigoris definitio. q̄ tremor, & rigor sunt motus virtutis expulsiue in musculo propter expulsiōnem humoris ledentis, caliditate sua, vel frigiditate. Et q̄ ita fit nobis ostenditur, quia tales tremores adueniunt corpori propter res extrinsecas: sicut si subito super corp⁹ spargatur aqua calidissima: quia ex hac provenit rigor. Et aliquando accidit horripilatio, aut tremor. & hoc accidit propter aerem frigidum, & aquam frigidam. & cum istę causę erunt debiles, tunc fiet rigor: & in maiori parte tunc accidit in febribus. & quando erunt fortes, tunc accidit tremor, & tamen non potest fieri tremor, nisi præcedat rigor: & maxime qui fit propter humores calidos in febribus. Sed qui fit ex humoribus frigidis phlegmaticis, aliquando accidit, sicut dicit, tremor absq; putredine. & hoc accidit solū in speciebus vitæ phlegmaticis. Et Medici dicunt q̄ ille, qui fit ab humoribus calidis, est fortior, quia humor est magis mordacitius. & qui fit a frigore, est minus mordacitius. Et nos videm⁹ q̄ fit contrarium huius in rebus extrinsecis, quia aer frigidus dat hoc accidens vehementer, & aer calidus nihil, sed horripilationem bene facit, propterea dicit q̄ fortis tremoris causa est cōclusio caloris naturalis in partibus intrinsecis, & infrigidatio membrorum exteriorum: quia tunc mouetur natura ad expellendum illud, quod est suum contrarium, siue calidum, siue frigidum. sed frigidum est plus con-

Argumentū contra Medicos. secundū. M Cetera ita dicunt de rigore d

con-

A contrarium. Sed tremor, qui fit i ho-
ra mortis, est motus virtutis expulsi-
ue propter impotentiam sustentan-
di membra. & propterea exstinguit
calor intrinsecus, & ex toto resolu-
tur. & assimilatur ille motus motui
qui non habet principium, nec fi-
nem, nec causam, sed solum defe-
ctum: sicut videtur in motu flammæ
candele, & in casu foliorum arbo-
rum propter consumptionem. Et p-
pterea, quando aduenit aliquid na-
turæ ab extrinseco, quod sit morife-
rum, ipsa expellit tunc corporis sup-
fluitates propter terrorem: sicut ac-
cidit illis, qui decapitantur. Sed tuf-
sis est motus virtutis expulsiue in
pulmone propter expulsionem re-
rum, quæ sedunt instrumenta anhe-
litis cum aere, qui egreditur foeti,
& propter adiutorium pectoris. Et
ob hoc patet, qd virtus volūtaria ha-
beat aliquam inuentionem in hac
re: quanuis natura ipsa violentiam
inferat. Et efficiens causa tussis est
vna ex speciebus complexionis ma-
terialis, vel nō materialis. Sed
materialis fit propter humore, qui
stillet a cerebro, sicut accidit a reu-
matibus: aut a re, quæ provenit a pe-
ctore ad pulmonem: aut a spōdilis,
C sicut propter apostemata, quæ sunt
in ipso pectore: aut propter rē quæ
generatur in ipso pulmone, sicut a-
postemata, aut ulcerationes: aut p-
pter sanguinē, qui egreditur ab eo,
& exit sanguis ab eo propter venā
fixam in eo. & hoc est periculosum.
Et aliquando exit sanguis a pulmo-
ne per viam resudationis, eo qd illud
membrum est vaporosum. & aliqn
currit sanguis ad pulmonem a pa-
rietibus pectoris. Et Medici dixerūt,
qd quidam homini accidit fortissi-

ma tussis, & cum tussi proiecit vni
lapidem, & incontinens fuit inde li-
beratus. Et adhuc dicunt, qd est vna
species tussis, quæ fit propter mucil-
lagines, quæ nascuntur in pulmone.
Et aliquando res extrinsece mouet
tussim, sicut puluis, & fumus, & lana
spinarum, quæ dī lana canina, hali-
cacabus. Et etiam complexionis nō
materiales mouet hoc accidens. sal-
uo qd virtus expulsiua non est nata
labotare pro illis, sicut pro materia-
libus: sed mouetur hoc motu per ac-
cidens. Et propterea quia illud, qd
quæritur a pulmone, est vt moueat
ad expellendum illud, quod ipsi no
cet, concessa fuit ei a natura bona
virtus sentiendi. Et quando sentit rē
sedentem tangendo ipsum, tūc mo-
uetur virtus expulsiua, quæ est in il-
lo. Et sicut mouetur pulmo ad hoc
propter complexionem materiale, sic
etiam mouetur propter comple-
xionem non materiale: quia non
habet a sui natura facere nisi hoc.
quia res, quæ sunt a natura, sunt
duobus modis, aut necessitate, aut iu-
uamento. Sed accidit tñ raro, ut hoc
accidens fiat a rebus extrinsecis, quæ
non sequuntur viam naturæ. sicut
dictum est, qd vnus homo habebat
fortissimam tussim, & vnus Medicus
ex experimentalibus præcepit ei vt
clauderet os, & incontinens fuit li-
beratus. & in alio præcepit vt strin-
geretur collum, & fecit, & liberatus
fuit. Et quandoq; accidit tussis pro-
pter compressionem, quæ fit pulmo-
ni ab alijs membris, sicut fit in apo-
stemate hepatis: aut propter nimiam,
vel superfluum sauetatem. Et ster-
nutatio est motus virtutis expulsiue
in cerebro propter mundificationē
superfluitatum, quæ sunt in eo. pro-
pter

Propter hoc, aliquando mundificatur
superfluitates corporis, & pectoris,
& pulmonis. Scilicet quando ex sternu-
tatione expelluntur aliquę ex super-
fluitatibus, quę sunt in ore stoma-
chi, & propterea fortis sternutatio
aliquando mouet vomitum. & hęc
motum aliquando facit virtus ex-
pulsiva, quando humor sui qualita-
te mordet meatus narium. propter
hoc, res appositę naribus acutę p-
uocant sternutationem. Et si tu q-
reres, si hęc superfluitas provenit a
cellulis cerebri ad nares, & mouet
sternutationem: Respondem^{us} q^{uod} hoc
raro contingere potest. Et roctus p-
ropter expulsionem sit ventositatis, q^{uod}
est in stomacho a virtute expulsiua.
Et alices sunt propter motum vir-
tutis expulsiuę in membris propter
expulsionem superfluitatis fumosę,
quę est in membris. Similiter osci-
tatio est extensio musculorum mę-
dibularum propter expulsionem su-
perfluitatum fumosarum. Ista sūt
accidentia, quę superueniunt opera-
tionibus virtutis nutritiuę, & illis, q^{uod}
appropriantur ei.

I De accidentibus superuenientibus
virtuti Sensibili. Cap. 31.

Einde volumus narrare acci-
dentia, quę superueniunt vir-
tuti sensibili, & a simpliciori incipie-
mus, vt a virtute sensibili. Et dici-
mus q^{uod}, quauis virtus sensibilis p-
ceps communis sensibilitatis sit in
corde, vt dictum est, non tamę com-
pletur eius operatio manifeste nisi i
cerebro, nucha, & nervo. Et pro-
pterea hęc mēbra, quę dicta sunt,
sunt frigida complexionis, & humi-
de substantię, & sunt passibilia: nec
est eorum dominatio, sicut domina-
tio cordis. & ideo sit, vt maior pars

accidentium, quę superueniunt o-
perationibus sensibilibus, sunt a p-
te cerebri, nuchę, & nervi. Sed con-
di non potest accidere egritudo, pro-
pter quam proveniat priuatio har-
um virtutum, eo q^{uod} mors antecedit
quantis non sit impossibile vt acci-
dat ipsis a corde aliqua debilitas, &
diminutio. & * ascendit hoc, q^{uod} si in-
cidatur vna ex magnis arteriis ali-
cui ex membris, diminuitur sensibi-
litas illius membri. Et adhuc vide-
mus q^{uod} priuatur sensus & motus, q^{uod} si
syncopezatur, & etiam sit magnus tre-
mor, quando homo multum timet.
Et nos non facimus demonstratio-
nem istius, sicut facit Gal. de incisio-
ne nervi: quauis declaratum sit, q^{uod}
cor habet inuentionem in operatio-
nibus harum virtutum. Et adduci-
mus probationem a loco essendi &
non essendi pro melioratione pro-
bationis. & quia ita est, dixerunt Me-
dici q^{uod} causę aduentus accidentium
super has virtutes sunt a cerebro, &
nucha, & nervo. Et tamen cum tu
curas ista membra, caue ne obliui-
scaris curam cordis, sicut dictum est
in libro Sanitatis. Deinde volumus
narrare accidentia quę acci-
dunt sensui tactus, & postea dabi-
mus eorum causas. Et dicim^{us} q^{uod}, hęc
virtus est de genere virtutum passi-
uarum, quia illa patitur a quatuor
qualitatibus, quę dominantur in ea.
Ipsius accētia tot sunt, quot sunt ac-
cidentia aliarum virtutum: hoc est
quia corrumpitur penitus, sicut in
membro paralytico: aut diminuit^{ur},
sicut in stupore: aut permutatur in
malam qualitatem, sicut est in sen-
su doloris. Sed priuatio sensus in to-
to corpore est mors de necessitate,
sed priuatio in vno membro, & di-
mi-

* a. l. con-
uenit.

l. i. d. 2.

M

mi-

Liber Tertius.

48

A minutio in toto corpore possibilis est. Et causa, quæ faciunt hæ acci-
dētia, sunt de necessitate mala cō-
plexio materialis, & non materia-
lis, & mala complexio, quæ ipsa fa-
ciat, est in cerebro, nucha, aut neruo.
Et est persequendum, si hæ acci-
dētia sunt ab oīto speciebus malæ cō-
plexionis, aut a parte earum. Et dici-
mus, quod quædam istorum membro-
rum sunt frigida & sicca, sicut ner-
ui; & quædam frigida & humida, si-
cut cerebrum; & nucha, & quia ita
est, ista membra potentiur a frigidi-
tate, aut a frigiditate & humiditate
replus; & propterea sunt causæ isto-
rum accidentium istæ duæ res. Sed
quod mala cōplexio calida hoc faciat,
non est impossibile, quia iam decla-
ratum est, quod operatio alicuius mē-
bris, non completur nisi per calorem
mensuratam & temperaturam; & nō
est dīa ex qua qualitate exeat tum
perantia; & si accidēt est de raro cō-
tingentibus. Nec etiam est impossi-
bile, ut hoc accidat propter ficietatem:
quia nos videmus decrepitos,
qui valde parum sentiunt; sed si pue-
rit a ficietate, remouit est ut fiat
subito. Et postquam qualitas frigida,
inquantum est frigida, est causa
horum accidentium, pro maiori par-
te existens coniuncta cum humidi-
tate, aut non coniuncta; quibus humi-
ditas fit preparata ad hoc agendum,
eo quod facit relaxationem; propterea
quando est composita cum calidi-
tate, remouit est ut fiat hoc acci-
dens; sed non dicimus quod sit impossi-
bile, sed difficile est inuenire cō-
plexionem materialem solum humi-
dam, nisi sit coniuncta cum cali-
ditate, aut frigiditate: quia quod
facit hoc, non est nisi humor extra

naturam. Et humor nō est nisi aut
 frigidus & humidus, aut frigidus &
 siccus, aut calidus & humidus; vel
 calidus & siccus. Et postquam di-
 ctum est, quæ species complexionis
 pro maiori parte est causa huius ac-
 cidētis, dicendum est quomodo acci-
 dentis super has operationes. Et di-
 cimus quod hæc mala complexio, quā-
 do fit in cerebro, sequitur ex di-
 minuto sensibilitatis in toto corpo-
 re. Sed quādo fit in cerebro, fit in ip-
 so primo & substantialiter, aut fit, p-
 pter communicationem, quam hæc
 cum ore stomachi. Et quādo fit in
 vno latere cerebri, fit in latere cor-
 poris hoc accētis. Et sicut quādo ge-
 neratur aliquis malus humor do-
 minans in aliquo nervo, tunc prius
 tur, aut diminuitur sensus illius me-
 mbris, cuius proprius est ille nervus. Et
 humor potest generare in nervo
 duobus modis. Vno, fit ab humore,
 a quo nutritur nervus ipse, & tandē
 paulatim nutritur, donec acquirat
 malignam complexionē. Alio mo-
 do, fit non fit humor in nervo; sed
 huiusmodi in humore ipsum circūda-
 te. Et aliquando accidit hoc acci-
 dens nervo perforato propter oppri-
 ssionem: & oppressio fit aut, p-
 pter apostema, aut propter humorē gros-
 sum, aut propter compressionem.
 Et quāvis hæc ægritudo sit mor-
 bus officialis, tamen etiam est con-
 siliis: quia post apostema, & grossi-
 mum humorem, & contrpressionem
 sequitur mala complexio. Et quā-
 do istæ causæ fortuitur, erit cau-
 sationis sensus in vno membro,
 ut in pluribus, aut in toto corpore.
 Et cum causæ istæ sunt debiles, sunt
 causæ diminutionis sensus. Sed quæ
 fuerint aut aut malum, hoc est si

¶ **D**oloris
est prima
qualitas p
quo vide
I. Theſis
et. 9. c. 19.

G sit mala sensibilis, quæ nominal
dolor, prouenit a mala complexioe
calida, aut frigida materiali, aut nõ
materiali. Et dolor fit, quando non
dominatur hæc mala complexio su-
per totum membrum. & illa com-
plexio nominatur à Medicis mala
complexio diuersa. Sed quando do-
minatur super membrum totū ma-
la complexio, tunc nõ sentit ipsam
aut sentit stupide. Et causa huius
quare membrum non sentit ipsam
aut sentit stupide, non est nisi pro-
pter complexionem suam natura-
le. Et quando fiet in parte ipsi? ma-
la complexio extra naturam, sentit
ipsam per remedium bonæ comple-
xionis. Et quando bona complexio
erit permutata tota, tunc non sen-
tiet dolorem, quia non erit cum eo
causa sentiens, & erit membrum si-
cut mortuum. Et quælibet quali-
tatum passiuarum potest dare acci-
dens hoc membro. propterea quia
istæ qualitates pro maiori parte ha-
bent plus pati quàm agere, sicut ca-
liditas & frigiditas plus habent age-
re quàm pati. Et solutio continuitatis
non est causa doloris, sicut dicit Ga-
le. sed solutio continuitatis est cau-
sa complexionis, quæ facit dolorē.
quod est, quia solutio continuitatis
est cum malo motu, & conueniens
est ut talem motum sequatur mala
complexio. Nec sunt etiam cause
doloris duæ res simul, videlicet solu-
tio continuitatis, & caliditas & frigi-
ditas, sicut dicit errans Auicenna.
quod est, quia declaratum est iam in
lib. de Anima, quod sensus sentit pri-
mo inter sensus omnes, s. quatuor
qualitates, hoc est calidum, frigidū,
siccū, & humidum. ergo dolores
non fiant, nec sentiantur ab eo sen-

su, nisi quando multum superabitur
sua propria sentata, sicut accidit alijs
sensibus. Sicut quia oculus nõ do-
let nisi propter superfluitatem colo-
rum, quando exeunt viam tempera-
tam vel mediam, & sic lingua cum
saporibus, auditus cum sonis, & odo-
ratus cum odoribus. Et si accideret
huius sensus tactus dolor propter so-
lutionem continuitatis, tunc esset
suum proprium sensatum substan-
tia solutio continuitatis solum.
Et sicut oculus dolet propter super-
fluitatem colorum, propterea quia
suum sensatum est de genere colo-
rum, & non res, quæ sit contraria eo-
lori. Sed solutio continuitatis est, p-
pter quam accidunt qualitates super-
flue: & anima sensibilis non est nisi
ad qualitates. Et Galeniam hoc cõ-
fiteretur, quoniam dicit quod vola manus non
fuit facta in fine temperantia, nisi
ad apprehendendum contraria. Et
ad hoc apparet, quod superfluitas con-
trariarum est causa doloris, qui fit
in sensu, eo quod parum & multum de
necessitate sunt sub eodem genere.

Et delectatio, quæ est contraria do-
lori, non est nisi comprehensio sen-
sati temperati, & similitum: sicut de-
lectatur sensus tactus ex aqua calida,
& visus ex coloribus viridibus, &
gustus ex saporibus dulcibus, & au-
ditus ex amenis vocibus, & odoratus
ex odoribus aromaticis. & quasdam
delectationes præcedit molestatio,
& illæ sunt delectabiles nature, &
quædam sunt absque molestatione p-
cedente. Dolorum quidam sunt
in toto corpore, & quidam sunt in
vno membro, sicut dolores, qui sunt
in stomacho, vel hepate, vel capite,
vel intestinis. Et nos loquemur de
manifestationibus, & dicemus eorum

Probatur
maiori
plena a
sensu, t. q
fit ab eo
quod est
sensu

L

Vide id
c. prout
Constat
tio.

M

Secundū
a cõstat
Noca d
quod Rob
Moyse
proc. q
dubium
impropi
Gal. op
fegit. Au
de dole
bus, qu
sentire,
de Lord
afflictis

* Contra
opio Gal.
epinantis
clim dolo-
ris est tñ
solent cõ-
tinui nali-
bro d. Me-
bis & sym-
ptomatis.
Vid. 1. pri-
mi doc. 1.
c. 1. c. 73.
Rõ cõtra
Ga. & Au.

Intel. 7
c. 1. c. 73.
Rõ cõtra
Ga. & Au.

dis.

A causas. Et dicimus qd dolores, qui fiunt in capite, qui nominantur in Arabico sōda, causę eorum sunt abscq; dubio, aut ex mala complexiōe calida eorū, aut frigida: & sunt, aut materiales, aut non materiales. & hęc mala complexio potest fieri primo in substantia cerebri, & aliquādo fit propter communicationem alterius membri, sicut propter stomachum. Et horum quidam sunt, qui perseverant longo tempore, sicut dolor oculi: & fiunt paroxysmaliter. & hoc fit propter malos humores, qui generantur in cerebro succellus: & sic permutatur sua complexio ad malum ad generandum hunc humorem semper. & per eandem viam currunt omnes egritudines chronicę: quia ille permutat complexionem in membris, & acquirunt dispositionem gñandi malos humores. Vnde earum curatio est difficilis, aut impossibilis, sicut est dolor hemigranę. Et materia, ex qua fiunt aliquę hmōi egritudinis species, aliquando est in sanguine arteriali: & convenit hoc, quia curatur egritudo, quando incidit arteria. Et hęc egritudo fit propter duas malas complexiones, videlicet calidam & frigidam. sed non est materialis: quia illa, quę non est materialis, lōgo tempore durat. Et membra cōlueta dolorosa sunt intestina, & stomachus. & hoc accidit propter digestionem, quę est in eis manifesta multum, quia errant sepe. Et causę, quę faciunt dolorem ī ipsis, aut sūt cibi ventrosi, aut humores grossi, aut melancholici. & dolor, qui provenit ab eis, est multum fortis, & chronicus: & aliquando fiunt dolores fortes propter humorem cholicum,

Sed humores, a quibus procedūt dolores chronici in intestinis, sunt aut humores grossi frigidi, sicut phlegma vitreum, & eorum similes: & humores calidi. Sed dolores, qui continent totum corpus, sunt illi, qui dicuntur labores. & sunt trium specierum secundum Medicos. vnus dicitur ulceratiuus, alter extensiuus, & alter apostemosus. Et quidam istorū sūt a rebus intrinsecis, & quidam ab extrinsecis. & ulceratiuus fit penitus propter humores. & qui fit propter multum motum, fit propterea, quia dissoluntur ex corpore humiditates propter ipsam motum. & illud accidit propter causam humoris materialis, qui est in corpore malę qualitatis. Sed alię duę species lassitudinis sunt vna, nisi quia diversificantur magis & minus. quia quando super fuit dolor extensiuus, fit apostemosus. Et causa, quę similiter facit hos duos dolores, est humor, aut motus magnę lassitudinis. & ille, qui fit propter humores, fit necessarius propter multitudinem humorum, si sunt distemperati in qualitate, aut non. Et multitudo humorum attribuitur duabus rebus: aut vt sit multitudo per accidens, hoc est propter defectū virtutis: aut vt sit multitudo p se: aut propter ambo. Et multitudo humorū quantitatiua cum sanitate virtutis nominatur repletio secundum locū: & multitudo, quę est cum vno malorū accñtū, nōiat repletio sū virtutē. qđ est, quia virtutes īpediuntur maiori pte ppter qūtatē, & qualitātē. sed cū illo īpedimēto necessario coniungitur malina qualitas, & illis plū appropriat. Et aliqn sūt isti dolores ppter malā cōplexionē calidā, aut frigidā sine materia. Et gñat accidunt Coll. Auer. G du-

Colliget

G dolores in corpore causa apostema-
tum, accidentium causa grossorum
humorum . Et propterea quia sen-
sus, qui dicitur desyderium, est pro-
prius oris stomachi, videnda sunt
accidentia, quæ eidem superueniunt.
*De accidentibus superuenientibus virtuti
appetitivæ. Cap. 32.*

E T dicimus, quod accidentia super-
veniunt huic operationi, secun-
dum quod accidunt alijs, aut quod permu-
tatur, aut diminuitur, aut corrumpi-
tur. Et accidentia diminutionis sunt
sicut accidentia corruptionis. & il-
lud, quod corrumpit appetitum, aut

H diminuit, est de necessitate una ex
speciebus malæ complexionis non
materialis, aut materialis, quod sit pri-
mo in membro patiente, aut per com-
munitatem, quam habet cum aliquo
membro. Et complexio, quæ fit in
membro, qualis dicitur operatio i-
sta, est calor extra naturam. Sed qui-
dam opinantur quod frigiditas est cau-
sa magis propinqua dandi appeti-
tum quam auferendi: propterea quia
hæc operatio, quæ est in hoc mem-
bro, iuuatur, & completur per frigi-
ditatem, & acetositatem, quæ ei tra-
smititur a splene. sed quando hæc
frigiditas vltimatur, est causa priva-
tionis istius operationis. Nec est di-
cendum, quod acetositas, in quantum
est frigida, adminiculetur huic ope-
rationi: sed in quantum est acetosita-
s, est causa stimulans ad bonum.
Et similiter quando dominabuntur
humiditas & siccitas, impediunt hæc
operationem. quod est, quia nullum
membro agit, & patitur naturali-
ter, nisi propter complexionem tem-
peratam in quatuor qualitatibus.
Sed læsio, quæ fit propter colligan-
tiam cum alio membro, est sicut ma-

la complexio, quæ provenit a cere-
bro propter nervum colligantem
vtrunq;. Et aliquando accidit hoc
propter repletionem corporis ex mul-
tis superfluitatibus. & propter hoc
non indigent membra cibo. quod
est, quia appetitus non fit, nisi quan-
do dissoluntur ex nostris corpori-
bus res, quæ debent restaurari per si-
mile. & non est contra Gale. ut fit vi-
na causa sensus istius membri, quod
membra, quando carent nutrimen-
to, trahunt ab hepate, & hepar ab ore
stomachi, & tunc fit desyderium
in os stomachi, & nititur restaurare
illud, quod dissolutum est ab eo, &
alijs membris. Et motus attractio-
is in stomacho per modum appetitus
& sensus, est contrarius motui attra-
ctionis, qui fit per modum nutriti-
onis solum. quod est, quia ille, qui fit per
modum nutrimenti, est attractio ori-
is stomachi ab hepate. Sed attra-
ctio, a qua provenit motus desyde-
rij in stomacho, est attractio hepa-
tis ab ore stomachi. Et nos non su-
mus locuti de hoc, nisi quia vnicui-
que, membro necesse est ut restauret
per simile, quod ab eo dissolvitur: &
tamen nullum ex alijs membris sen-
tit evacuationem rei, quæ dissolvit
ab eo. & si ita est, nullum membrum
sentit evacuationem hanc, nisi per
hoc membrum. & est eorum serui-
ens in hoc. Aut potest dici quod disso-
lutio, quæ fit in ipso, quasi colligata
dissolutioni aliorum membrorum
in eo, quod est membrum eorum, & ip-
sa habent trahere ab eo. Sed propte-
rea quia fortificatur desyderium hu-
ius membri, quando dissoluntur a
membris humores, & debilitatur,
quando non dissoluntur: apparet
quod hoc sit, propterea quia inter ipsum
&

A & alia membra fit similitudo, & societas substantialiter, & non per accidens. Et est hoc membrum, quasi fit species omnium membrorum, quia ipsa debent sentire hanc resolutionem. sicut nos videmus, quod membra sentiunt per neruum etiam in locis, quae non sunt nervosa, & sicut discernit lingua cibos convenientes ab inconuenientibus toti corpori. Et propterea quia sensus istius membrum, & desiderium istius est substantia calida & sicca, sicut est cibus, vel frigida & humida, sicut est aqua: fuit necessarium ut venirent accide-
B tia istis duabus speciebus. & iam diximus causas corruptionis. & diminutionis appetitus calidi & siccit. Sed causa corruptionis appetitus frigidi & humidi fit propter hanc complexionem in eo exuberantem. propterea dicunt Medici quod corruptio appetitus cibi, fit per calidum & siccum superfluum in membro. Et corruptio appetitus potus est, per frigidum & humidum exuberans in ipso. & vniuersaliter hoc non fit nisi propter malam complexionem frigidam & humidam, aut frigidam solum: quia difficile est imaginari,
C quod hoc fiat propter malam complexionem calidam & siccam: saluo quod opinatur quod ab hoc etiam venire possit in sine februm ardentium, quando appropinquatur morti. Sed corruptio istius operationis, aut eius exitus a cursu naturali fit propter qualitatem, aut quantitatem. Et quod fit propter quantitatem, sicut appetitus augmentandi comedendi multum, est propter unam duarum rerum: aut propterea quia corpus est nimis dissolutum, sicut in conalescentibus, qui habent fortiorem ap-

petitum digestionem: aut propter frigiditatem multam oris stomachi, quod est, quia iste operationes, sicut quod dictum est a Medicis, inuatur, & complentur frigiditate temperata. & quando fortificatur, tamen non fit *visima*, quia tunc quidam appetitus falsus fit. Et aliquando accidit, ut haec mala complexio fit non materialis, & aliquando est materialis, sicut propter humorem acetosum, aut melancholicum. Et quod fit propter malam complexionem materialem, dicitur caninus appetitus. Sed causa superfluitatis appetitus frigidi & humidi est de necessitate propter malam complexionem calidam & siccam, materialem vel non materiale. Et materialis, quae facit hoc accidens in hoc membro, est cholera, aut phlegma falsum. Et haec mala complexio, quae fit in hoc membro, aliquando est primo proprie in eo, & aliquando propter communiter alterius membri: sicut est hepar, & pulmo, & alia, sicut diximus superius, quod sensus membrorum propter dissolutionem calidi & siccit ab eis causa est attractionis eorum. eodem modo accidit in appetitu frigidi & humidi. Et debes scire, quod aliqui eneniunt mala accidia virtuti expulsiua, aut attractiua: propter priuationem sensus membri. quod est quia virtus non expellit pro maiori parte, nisi quando sentiat rem ipsam ledentem: sicut accidit intestinis. quia quando diminuitur, aut priuatur eorum sensibilitas, accidit eis una species cholerae, & similiter quando diminuitur, aut priuatur sensibilitas oris stomachi, priuatur virtus attractiua, quae est in stomacho.

G De accidentibus superuenientibus virtuti
Motus a voluntarie. Cap. 93

E postquam sumus locuti de
accidentibus, quæ adueniunt
sensui tactus, deinceps narrandum
est de his, quæ accidunt motui vo-
luntario. propterea quia ut plus, quā
vnus corrumpitur & alter corrumpi-
tur, excepto quando accidens est
vniuersale toti corpori, sed quando
est particulare in vno membro, pos-
sibile est ut stupefiant, aut priuetur
ambo simul, & possibile est ut pri-
uetur vnus, & alter remaneat. Et hæc
est sententia Gale. & hoc conuenit

H cum eo, quod dictum est in causa
sensūs, & motus. quod est, quia cal-
lor, cum quo fit sensus, nō est idem
cum eo, cum quo fit motus, & diuer-
sus, quæ est in eis, non est nisi mē-
sura temperantiæ in vnoquoque ipso
rum calorum propria his duabus
operationibus. Et propterea fuit ne-
cessarium, ut sit complexio nervo-
rū motus alia a complexione nervo-
rum sensus: propterea quia ipsi ner-
ui habent temperatum calorem, cū
quo fiunt istæ operationes. & ppter
ea priuatur sensus, quando incidit
nervus sensus, & remanet motus. &

I quando incidit nervus motus, aut
percutitur, priuatur motus, & rema-
net sensus. & quando inciditur an-
bo, aut percutiuntur, priuantur am-
bæ operationes. Et quando aduenit
hoc accidens toti corpori, fit apople-
xia. & quando accidit vni membro
fit tunc paralysis. Et tu scis per te
ipsum omnia accidentia ex accide-
ntibus accidentium supra mēbra mo-
tus per ea, quæ præcesserunt. Sic ac-
cidit, quando priuatur virtus nervi vo-
cis, quia tunc priuatur vox. Et quā-
do priuatur virtus diaphragmatis,

suffocatur homo vtr in omnibus
lijs motibus voluntarijs: sicut accidit
in motu musculi vesicæ, aut in mus-
culo ani. quia tunc egreduntur su-
perfluitates humide, & sicce sine vo-
luntate. Et propterea quia tu scis ab
alio loco loca nervi, & colligantiam
quam habent cum quolibet mem-
bro, tu poteris cognoscere, quando
fuerit læsa operatio alicuius mēbri,
per quem nervum fuerit læsa. Et ac-
cidentia, quæ veniunt instrumentis
motus, sunt tribus modis sicut, aut ut
priuentur eorum operationes, sicut
in apoplexia, aut paralysis: aut ut di-
minuantur, sicut in stupore. **L**
demonstratio: aut ut operationes permi-
nentur ad malas, sicut in tremore,
aut spasmo. Et nos volumus dare
causas vniuscuiusque. Et dicimus, quod
causæ diminutionis motus, aut cor-
ruptionis ipsius sunt illæ eadem cau-
sæ cum causis corruptionis sensus.
Et debes hoc sicut scire, quod dictum
est superius de communicatione eor-
dis. & sicut quod dictum est in specie-
bus malæ complexionis, quæ facit
hoc accidens, sic debet hic intelligi.

Et scias quod tremor est motus com-
positus, qui fit in membro: eo quod vir-
tus animalis motiva pugnat cū vir-
tute declinativa, quæ est in membro
trahente membrum ad se. propterea
fit in his motus contrarius ali-
quando superius, quando fortificatur
virtus motiva: & aliquando inferius,
quando fortificatur virtus declina-
tiva. Et causa istius accidentis est vna
ex speciebus malæ complexionis.
& ut plus accidit propter malam co-
plexionem frigidam & humidam,
quia nervus non debet lædi, nisi p-
ritas ut plurimum. Et spasmus, **Id. i. Thei**
qui dicitur in Arabico talveg, est cō **217. tra. 2.**
c. 1.

Id. i. Thei
217. tra. 2.
c. 1.

Actio nervi in se, & decurtatio suæ longitudinis, propterea q̃ contrahitur, & colligit. Et illud accidens advenit membro propter duas res, si cut accidit in rebus extrinsecis, & in chordis, & in similibus, & istæ duæ res sunt, aut mala complexio calida dominans supra membrum, propter quam colligitur, & contrahitur, sicut chorda in magno æstu: aut mala complexio humida materialis, q̃ implet æternum, & distendit ipsum: & propterea crescit latitudo, & diminuitur longitudo secundum proportionem extensionis latitudinis necessario. Et ista repletio, & distensio, quæ sunt in membro, sunt propterea q̃ illa humiditas cõvertitur in subtilitatem æream, & ob hoc nervus laboriose tam continet, sicut nos videmus in vtre vini bullientis. & accidit propterea, quia partes aeris indigēt maiori capacitate partibus aqueis, aut terrestribus. & ob hoc, quando res humidæ convertuntur ad siccitatem, tunc nervi colliguntur & contrahuntur: sicut accidit cottigis quæ calefiunt ad ignem. & quando convertuntur ad arietatem, augmentatur eorum quantitas. Et scias q̃ hæc est ingenua necessaria propter superfluum humiditatem, quæ accidit in nervo, ad hoc ut extendatur, & crescat secundum omnes distensiones, non ut contrahatur, aut colligatur. Et unam ego scirem, quare extenduntur in latitudinem, & non in longitudinem. Salvo quia potest dici, q̃ extensiones, quæ fiunt in latitudine, vincunt, quando fit collectio extensionum, quæ fiunt in longitudine: & propterea contrahitur nervus de necessitate. Et Gale. non sentit in hoc nisi contractionem, quæ est decrementum.

tum descendens versus terram, & pluries appellat ipsum distensionem, & maxime contractionem, quæ continet corpus ante, & retro. Et plures Medici intendunt, q̃ extensio sit opposita contractioni. sed hoc non accideret nisi propter humiditatem solum, & fieret longitudo. sed illis cadet idem dubium, quod accidit in distensione, quæ fit in latitudine, sive in longitudine, quæ est secundum Gale. causa contractionis humide. Et scias q̃ verba Medicorum in hoc accidente univ ersaliter sunt propinquantiora, ut sint verba Musicorum, quam ut sint demonstrativa. Et si Deo placuerit, ego faciam unum ex hoc solum tractatum, qui sequetur viam demonstrationis, & poterunt intelligi ab illo res nobiliores, quam hæc. Sed quando fit hæc contractio, nascitur bellum inter duos motus, ut inter motum virtutis motus, & motum contractionis. & aliquando fit in nervo una species contractionis, quæ non accidit propter dominationem caliditatis, nec siccitatis, nec propter humorem æreum, qui distendat: immo est propter fortitudinem virtutis expulsiuæ, quæ est in nervo ad resistendum rei ledenti, & tunc colligitur in seipso, & contrahitur, ut fortificetur super rem, quam expellere intendit: sicut faciunt animalia, quæ volunt se movere ad cursum, vel ad saltum, in primis colligunt, & contrahunt omnia membra, & postea complent eorum voluntatem. Et hæc species contractionis est velocis curationis, nec debet attribui egritudini, & dici-

tur expanditio.

G. iij.

Vid. l. rer
ij. c. de Te
ano.

C De Sapore, & Odore in generali.

Cap. 34.

Hucusque declarauimus accidentia, quæ sunt super sensum tactus: deinceps volumus loqui de accidentibus (superuenientibus sensui gustus. & primo dicemus de saporibus, & postea de odore. Et dicimus, propterea quod elementum non habet odorem, nec saporem, eo quod ista duo non sunt nisi in composito, & corpore vegetabile, & animale declinat ad calorem & humiditatem: necessarium fuit quod sapor naturaliter declinaret ad has duas qualitates. quia

H sapor fit per admixtionem substantiæ sicæ cum humida, quando coquuntur per calorem decoctionis determinata. Et propterea diuersant species saporum secundum diuersitatem quantitatis huius decoctionis. Propterea temperata est calida, & humida, & facit saporem dulcem: & distemperata est calida & sicca, & facit saporem amarum. & ista duo sunt elementa saporum secundum nomen, sicut album & nigrum sunt elementa colorum. Sed media, quæ sunt inter ea, sunt secundum remissionem vel crementum decoctionis.

I quia propinquius dulci est uinctuosus, & propinquius amaro est salus & inter istos sunt acutus, stypticus, & acetosus. Sed quia odores sunt ex radice vaporum fumosorum, & ab hac parte est aer suum subiectus, si fuerint dominantes super ipsos caliditas & siccitas: propterea inuenies multas res, quarum odor non manifestatur, nisi quando calefiunt ab igne, sicut lignum aloes, & similia. Et alie res sunt, quæ indigent frictione manus: & tunc dant earum odores propter caliditatem frictionis

manus. Et propterea videtur quod homo sit aptior ad discernendum in diuidua odorabilius cæteris alijs animalibus: quæuis quedam animalia habeant fortorem sensum odoratus a remotis.

De sensu gustus, & de accidentibus ei superuenientibus. Cap. 35.

Deinceps volumus dicere de sensu gustus. Iste sensus non indiget medio extrinseco, quemadmodum indiget tres alij: propterea quia est quidam tactus, & sentit propter humiditatem, quæ est in ore. Et propterea factæ fuerunt duæ venæ in lingua, ut continue generent hanc humiditatem. & quando corrumpitur hæc humiditas in ore, sicut in infirmis, non possunt tunc saporis veraciter comprehendere. Deinceps volumus dicere de accidentia, quæ veniunt huic sensui. Et dicimus quod accidit illis tribus modis, quibus accidunt alijs. & hoc est, quia aut corrumpitur iste sensus, aut diminuitur, aut conuertitur ad malum sensum. Corruptio fit propter unam ex speciebus male complexionis in eodem instrumento istius sensus. & istud est in lingua, aut membro communicante cum eo, sicut in cerebro, & nervo misso a cerebro eidem. Et diminutio fit propter easdem causas, quando sunt debiles. Sed accidens, quod facit ipsum sentire malo sensu, fit duobus modis, aut quia sentit aliquem saporis non discernendo quæ sapor sit, aut quia sentit saporem contrarium ei, sicut si sentiat dulce illud, quod est amarum: & sic de alijs. Sed si sentit aliquem saporem nullo saporato presente, hoc fit propter malam complexionem materiale.

q^d

A quod est, quia nos videmus, quod sentit saporem illius humiditatis, ita quod si fit cholera, sentit amaritudinem: & si fit acetositas, sentit acetositatem: & si est dulcis, dulcorem. Et quando fortificatur hæc mala complexio, tunc sentit omnia secundum illum saporem. & iam declaratum est in Naturali philosophia, quod omnia instrumenta sensuum sunt vacua a sensibilitate suarum apprehensionum, quia si ita non esset, ipsa non apprehenderent eas. quod est, quia si pars visibilis oculi esset colorata, non receiveret omnes colores: quia in rebus naturalibus recipiens non recipit

B suam similem, sicut dicemus. & sicut est in isto sensu, similiter est in aliis. Et propterea quando advenit ei hoc accidens, sentit omnes sapores, sicut vnum. Et aliquando accedit, quando iste sapor non erit multum fortis, ut sentiat sapores quasi temperatos propter hunc malum saporem, quem habet. & hoc idem accedit etiam propter res extrinsecas: sicut accedit comedenti res amaras, & postea bibit aquam. & tunc sentiat quasi dulcem.

De sensu Odoratus, & de accidentibus ei supervenientibus.

Cap. 36.

C Itaque sensus recipit res odorabiles per medium aerem. Et in multis animalibus reperitur fortior quam in homine, sicut in aquilis, apibus, & similibus. Et propinqua sunt individua odorabilia individuis saporibus: salvo quod nos non comprehendimus ita bene differentias odorum, sicut differentias saporum. quod est, quia iste sensus debilior est in nobis, & gustus est fortior: quia est quidam

tactus, & sensus tactus est fortior in homine, quam in cæteris animalibus, quemadmodum quidam aliorum sensuum sunt fortiores in aliquibus aliorum animalium. Sed operatio aeris in sensu odoratus, est per hunc modum, quia aer fert illud, quod resoluitur ex substantia aerea ex rebus habentibus odorem per similitudinem, quam habet cum eo, quousque perducit ipsum ad sensum per se, & per adiutorium partis ignee. Et iste sensus inveniuntur etiam in animalibus carentibus sanguine, sicut in formicis, & apibus, & illis que degunt in aqua. Et diversificatur homo ab alijs animalibus in hoc, quia homo non potest odorare, nisi cum olfactione: sed multa alia animalia odorant sine olfactione, sicut aves, & cetera, quæ carent sanguine. Sed quomodo transit odor per medium aerem, aut ignem, nunc dicere volumus. Et dicimus quod quia præparatio est in aere, ut accipiat vaporosum odorabile vel odorosum, & etiam vaporem, qui fit in aqua propter naturam, quam habent elementa, ut vnum ab alio recipiat vapores, qui generantur in eis propter similitudinem, quæ est in eis: ergo fit per hunc modum, quia terra mittit vaporem suum aquæ, & aqua recipit ipsum propter similitudinem, quam habet cum terra in frigidityte, & humectatur in aqua: & aqua mittit vaporem suum humidum aeri, & aer recipit ipsum propter similitudinem, quam habet cum ea in humiditate. & aer mittit igni propter similitudinem, quam habet cum aere, & ignis recipit ipsum. & per hunc modum dissolutionis pervenit ad nostros sensus. Propterea dicendum

G iij dum

Colliget

G dum est, q̄ sensus visus est appropriatus aque, & odorat' parti igne fumosi, & auditus aeri. & propterea fuit maior pars odorabilem sanatio egritudinum frigidarum cerebri. De odore vero rerum frigidarū hic tractare volumus. Et deinceps volumus dicere, q̄ accidentia huic sensui venientia sunt sicut aliorum: quia aut corrumpuntur, aut diminuantur, aut permittantur. Et corruptio fit propter vnam duarum rerum, aut propter dominationē malæ complexionis, aut propter oppilationem factam in instrumento.

H hoc. Et diminutio fit, quando istæ causæ sunt debiles. Et permutatio fit, quando accedit suo instrumento mala putrefactio, & tunc sentit omnes res odoratas ætidas.

De sensu Auditus, & de accidentibus ei superuenientibus.

Cap. 37

Sonus fit propter iactationē corporum solidorum. & quanto illa iactatio erit fortior, tanto erit sonus fortior, & acutior: & prodest ad sonum faciendum forma instrumenti recipientium, ut sint concava, aut perforata, aut rara. & apprehendit iste sensus mediāte aere, aut aqua. Item dicitur quod sonus est pulsatio aeris refracti in talibus instrumentis. Et sicut aer ducit colorem ad instrumentum visus, propter peruietatem corporis, sic adducit sonum ad auditum propter velocitatem receptionis mot' istius rei: quia aer recipit ipsum velociter, & formatur in ipso, & remanet hæc impressio motus. Et iam postquam se paratus est motor, & similiter for-

ma, quæ fit ab illo, & similiter remanet in aere sonus tempore sufficienti: donec possit venire ad aurem: propterea, quia sonus est motus vel a motu, & omnis motus est in tempore. & hoc est contrarium rei visus.

Et propterea auditimus tonitrua post visionem corruscationis, & videt homo ictum lotricis ultra aquam antequam audiat sonum: quantumvis causa amborum sit eadem. Et hæc est causa, quare audimus ultra murum, & non videmus ultra murum.

Et etiam figura instrumentorum est causa istius. & quilibet iactatio, aut pulsatio facit reuerberationem. & propter hoc accedit, ut homo audiat suam propriam vocem. Et vox fit per instrumenta anhelitus. Et propterea non potest homo facere vocem, & anhelare simul: quia tussis nec vox nō fit nisi propter aliquam imaginationem. Et instrumentum, cum quo operatur sensus auditus, est aer receptus in aure, & secundum quod aer est quietior & subtilior, est operatio eius perfectior. & similiter est in odore. Et hæc operatio priuatur propter malam complexionem, aut propter oppilationem factam in instrumentis istius sensus, hoc est in aure. Et ab his eisdem causis fit diminutio, quando sunt debiles. Sed auditus phantasticus fit propter vnam duarum rerum: aut propter acumen auditus, quod est in instrumento auditus, quia sentit etiam paruum motum qui fit in aure: aut propter ventositatem, quæ fit in ipso extra natu -- ram.

De

A De sensu Visus, & de accidentibus ei sur-
peruenientibus. Cap. 38.

Proprietas visus est, qd recipit co-
lores nō denudatos a materia,
& propterea habet convenientiam
propiā cum materia. & pp illā con-
venientiā est factū propriū abstra-
ctum a rōne, & ab intellectu. & si nō
esset sic, ipse intellectus esset. Et hęc
receptio fit medianibus aere, vel
aqua. Et ista duo elemēta sunt qua
si media inter materialia & forma-
lia: & ppea sunt dominantia super
hoc instrumento aqua, & aer: quā-
vis hic cadat aliquid dubij: quia iā

Dictū est, qd ignis est veracius me-
dium, qd est iter formā & materiā.
& hanc solutionem volumus relin-
quere alteri tēpori. Et adductio colo-
ris, quam facit aer ad visum, fit p
corpus peritum cū adiutorio lucis.

Et tu quęsieris quid fit lux: Respō-
deo qd est illud, in quo fit umbra ex
corpore grosso. Et scias qd sensus vi-
sus recipit formas rerū in hunc mo-
dū, quia aer mediante lumine reci-
pit formas rerum primo, & postea
mittit ad tunicam inferiōrē, & illa
dat alij, quouq; hic motus perue-
nit ad tunicā postremam, post quā
stat sensus communis, qui apprehē-
dit formas rerum. Et in medio ista-
rum est tunica glacialis, quę est sicut
speculū, media inter naturā aeris
& aquę. & ppea recipit figuram
aeris, quia est sicut speculū: & mit-
tit eas aque, quia sua natura cōmu-
nicat istis duabus naturis. & aqua,
quā dicit Arist. qd stat post humidi-
tatem glacialē, est illa, quā appel-
lat Gale. vitream. Et in hoc recipit
sensus cōis formam. & qñ ipsam re-
cipit, mittit ipsam imaginatiuę, &
ibi recipitur spirituali receptiōe. Et

ppea dicit qd forma. recepta habet tres **D**
gradus: primus est corporeus: se-
cundus spiritualis, qui est in sensu
cōi: tertius gradus est spiritualior,
qui est imaginatiua. & ab isto gra-
du deuenit ad alios gradus altiores,
& nobiliores. Et qui argumentant
a lineis radiōis, quę exeunt ab oculo
& vadunt vq; ad rem visā: di-
co qd inuentio tallum linearum nō
habet inentionem fm sensum, sed
fm intellectū, vt intelligatur quasi
vt exeant ab oculo. Sed vere videre,
& qd accidit ab eo non completur
nisi per intentionem harū linearū
in figura noua: & figura noua est
verax. & ppea subiectum harū di-
mensionū est corpus peritum i qd
ē, quia hoc corpus a sua natura ha-
bet recipere lumen, & colore tali re-
ceptione. Et qui stare vult sup hoc,
legat fm librum de Sensu & Sensa-
to. Et scias, qd visus hoc mō recipit
colorem: quia aer recipit ipsum pri-
mo, & postea transmittit ipsum vi-
sui, eo qd est corpus peritum lumi-
nabile. Et qd hoc sit verum, qd aer ip-
sum recipiat, est, quia videmus ne-
bulas raras, vltra quas Sol pertran-
sit. quia tunc corpora, qd supponun-
tur istis nebulis, colorantur suo colo-
re. Deinceps volumus dicere de
accidentibus, qd superueniunt sensui
visus, quę sunt tribus modis. nam
aut priuatur hęc operatio, & dicitur cęci-
tas: aut debilitatur, & dicitur offuscatio:
aut permutatur in malū visum nō
bene apprehēdentē. Et hoc accidit
pp aliqd corporeū, quę sunt ordina-
ta ad hęc apprehensionē, vel plura.
Et iam tu scis ex quorē rebus composi-
tū est instrū istius sensus. & ppea
volumus dicere causas istorū acci-
dentium per hunc modum. Et dicē-
mus

**Argumen-
tū.** qd vi-
sus nō fit
extramit-
tendo. **F**

G mus q̄ causę cęcitatis sunt mulcę. quia aliqñ accidit pp̄ oppilationē, quę fit in nervo, per quę transit spiritus visibilis ā cerebro ad oculos. et non est impoſſe hoc accidere, p̄pter malam complexionē factam in ipſo spiritu: quia tu pluries ſciuiſti q̄ męmbra nō habent agere, nec pati, niſi pp̄ complexionē conuenientem illis in quantitate, & qualitate. Sed maliitia cōplexiōis aut eſt frigida, aut calida. & ſi ē frigida, tūc ingroſſat ſpiritum taliter, q̄ inſtrū viſus non pōt recipere ab eo. & ſi eſt calida, tūc ſubſiliant ſpiri^{us} & ſpar-

H guntur ita, q̄ formę non poſſunt ſigiri in eo. Itē provenit hoc ā paſſione humoris glacialis, vel telę aranęę, vel ab ambobus, qñ obſcuratur eorum claritas pp̄ multas cauſas, quę hoc facere poſſunt, quia tunc cōuenienter colores non poſſunt ſigi in eis. Itē pōt accidere pp̄ decurſum aq̄ in humiditatem albuginēā taliter, vt obſcuretur claritas. Et ē accidit, qñ vulneratur cornea: & tunc egreditur vœa. & hoc fit ſicut granum, vel ſcabies, quę naſcitur ſ oculo. Itē pōt accidere, qñ fluit humor albugineus. Itē accidit pp̄ vngulam, q̄ na-

I ſcitur in coniunctiua, qñ cooperit totum foramen vœę. & maiora & peiora accidentia, per q̄ provenit cęcitas, ſunt mala apoſtemata, q̄ ſunt in totalitate oculi: ita q̄ aperiantur omnes partes oculi, aut plurimę, & eſſit oculi, aut ſiunt hiſtulę, quę rodunt ipſius tunicas. Et nunc dicamus de cauſis debilitatis ipſius viſus. Et dicimus q̄ cauſę debilitatis, & diminutionis viſus ſunt diuerſę. p̄p̄ea quia accidit debilitas viſus hominibus multis modis, quia quidā ſunt, qui vident ā remotis, & nō vi-

dent ā propinquis. & quidā ſunt, q̄ vident ccontra. & quidam ſunt, qui debiliter vident, & longe & prope. Sed iſtorum, qui habent debilem ā propinquo, habebūt debiliorem in remoto. & hæc ſpecies eſt oppoſita optimo viſui, quia optim^{us} viſus nō eſt, niſi qñ videmus in remotis, & p̄pinquo, debito mō. Sed vlt̄ non dicitur q̄ virt^{us} viſibilis ſit fortis, niſi qñ videt remotas res, ſicut dī q̄ turrur habet oculos ſimiles colori rubini, & videt multum longe, & dī q̄ habet fortem viſum. & hoc accidit ei pp̄ clatitatem iuſtrū, & bonitatem virtutis, & ſubtilitatem ſenſus, ſicut videmus ī vulture, & multis alijs vo lucribus. qđ eſt, quia dī q̄ eo exiſtente in Damasco, videbat carnes morticinas Babyloñę. quia, ſicut dictū eſt ſuperius, in hoc ſenſu ſunt plura animalia fortiora hoſe, & maxime qđā volucres, & ſimiliter in inſtrumentis viſus, & auditus ſunt fortiora. Et poſtq̄ nos diximus q̄ debilitas virtutis, q̄ eſt oppoſita optimo viſui, ſit pp̄ debilitatē virtutis iſtus ſenſus, aut ſit pp̄ claritatē inſtrumentis: ergo optimus viſus ſit pp̄ bonitatem oīum iſtorū. Et aliqñ debilitas iſta eſt naturalis, & aliqñ eſt accidentalis. & naturalis eſt pp̄ eminentiā nimiam, quia tūc debilitatur viſus pp̄ multum linē aeris, & multum lumen, quod colligit. Item debilitatē, qñ dilatat foramē vœę, p̄p̄ea quā aer dominatur ſuper cōplexionem oculi, & ipſam permuat. Et largitas iſtius foraminis ſit aut pp̄ contrugationem, quę ſit in vœa verſus circumferentiā pp̄ ſiccitatem, aut propter multā humiditatē ſluentem il luc ad ipſum dilatantem. Et aliqñ ſiunt hæ debilitates pp̄ ſtricturam

a. l. vul

Optimus ſenſus ē, q̄ cōprehendit plures ſenſibilia, & in maiori dīſtācia. Id ē, de Gēa aialū. c.

A illius foraminis. Et strictura eidẽ accidet aliqñ, qñ paralyticatur vena. quia ipsa paralyticatur, aut p multam humiditatem ipsius, aut ppter defectum albuginei: quia ob illius eam paralyticatur, & cadent partes ipsius super partes. Et est dictum, qñ si strictura illius foraminis sit naturalis, ipsa est laudabilis. Et aliquando fit debilitas visus pp passiones palpebrarum oculorũ, sicut dixim⁹ in alijs nostris voluminibus: & spicatores, & collechores et ipsam numerauerunt. & hoc fit pp malam complexionem naturalem. Et tu debes dicere vsũ: qñ causę debilitatis visus sunt sicut medietas carũ cecitas. Et illi qui vident res propinquas & bona visione, & res non vident a remotis, visus ille non est adeo bonus, vt est visus eorũ, qui vident propinqua, & remota, bona visione. Et est dicendũ q debilitas visus istorũ est media inter visum debilem penitus, & inter illos qui habent bonũ visum penitus: ideo quia impossibile est esse visionẽ rerum propinquarum & remotarũ æqualem, nec in debili in fine, nec in bona i fine.

Aur possumus dicere q sanę visiones nõ habet excessum super alias nisi in visione remotarum rerũ. qd est, quia res propinquę vident a debilibus & fortibus fm vnũ modũ: quia sine dubio nos videmus res propinquas, sicut vident aquilę. quia aquilę non habent excessum super nos in visu, nisi in rebus remotis. & sicut hæc res inuenitur in specie, ita in indiuiduis. Et causę in illis, qui vident a remotis, & nõ vident a prope, est debilitas instrumentorum ipsorum. Et ppea quia res visibiles nõ videntur, nisi mediante aere lucido,

indiguerunt debiles oculi pluri luce, oculis fortibus. & qñ visibile est remotum ab oculis, lux, quę est inter ipsum & oculum, est in maiori quantitate. Item quando res visibilis erit remota, erit motus, quẽ facit visui, debilior. & ppea oculus debilis poterit melius recipere. sed qñ visibile esset propinquum, oculus debilis pati non posset. Et quidam dicunt q hoc accidens fit pp grossiũ spiritus visibilis. quia qñ erit longa dimensio inter oculũ & visibile, tũc subtiliabitur spiritus in aere, & erit aptior receptio impressionis visibilis factę in aere. Et quãuis hoc verbũ sit declaratum, ipsum declinat opinioni illorũ, qui dicũt q radius visus defertur ab oculo ad rẽ visam, & illa opinio reprobata est, & nos et reprobabim⁹. Et quia colores nõ apparent nisi mediãte aere lucido, iõ pupilla non põt videre res, quę superponunt ei: ppea quia apprehensio istius sensus non fit nisi median te aere. Et sic debes videre q debilis visus non cõprehendit bene res visibiles propinquas. Et qui vident bene propinquũ, & non vident remotũ, eorum oculi indigent forti motu. & hoc maxime accidit illis, qui habent oculos eminentes. & quia oculi istorũ sunt prominentes, eorũ visus est debilis, & sparsus: vnde indigent forti motu ppinquo. Et ppter ea qui hñt oculos profundos, remotius vident: quia spiritus visibilis in eis est magis aggregat⁹, & virtus visibilis tunc est fortior. & et lux in maiori quantitate recipitur, sicut accidit in riujs strictis currentibus. Et pp hoc stringit sagittator oculũ, qñ vult recte emittere sagittã, et car pentarius vt rectius videat lineã. &

pp

Colliget

Gpp hanc debilitatē accidit decrepitis
nisi non possint legere subiles literas
nisi in Sole, & vident res remotas, &
non propinquas. Et apparet ut ve-
niat hanc debilitas in visu pp malā
complexionem siccam accideratē
& non naturalem: ppa quia humidita-
tē tenebrosam: ppa quia siccitas,
sicut dictum est, difficile patitur. &
hanc zgritudo est quasi obscuritas
oculorū: ppa quia visus patens vi-
det in die, & nō in nocte, quia ei nō
sufficit lux Lunę & candelarum. &
hoc, pucnit a tenebrositate, aut du-
rie receptionis. Istę causę sunt, q̃
de necessitate pñt dici super ista ac-
cur dictum est superius. quia visio
fit pp impressionem colorū in corpore
puio, hoc est in aere, & aque &
ista corpora dant oculo, fm qđ di-
ctum est, & imprimuntur in ipsum,
& postea apprehendit spiritus visibilis
esse oculos, & ppa fuit co-
positus oculis ex corporibus puijs,
& quia iste sensus non pōt apprehē-
dere similitudinē oculorum, nisi
postqđ sunt impressi in corpore me-
dio. Sed accidentia, q̃ ponūt extra-
neitatem in visu, sunt multa, & ipsa
sunt declarata in arte Radiorum, &
nominatur Almondabar, qđ dicitur
hic, fuit creata ab eritridinob.

Contra Me
dicor, q^d vi
sio nō fiat
extraniti-
tendo.

Primafó.

Secunda rē

Terminology

Opinio
pria.

Sed causas, quas dant Medici in istis
 accidibus, sunt fundatæ supra fun-
 damentâ corrupta, quia tu scis, q. nō
 ē in oculo aliqd corpus, de quo pos-
 sit aut possibile sit opinari, vt extra
 ipsum mittatur: sicut opinari possit
 illi, qui vocabant de societate Affla-
 que Saas. & Gal. tenet eorum viam.
 Quia nō est aliqd ī oculo nisi cal-
 or naturalis, q. aduenit ei a cerebro
 per duos nervos perforatos. nec cal-
 or pōt separari a corpore ī momē-
 to, et remanere calore intrinseco ip-
 so, & hoīe viuentē. Et impossibile ē
 vt extendatur vsq; ad stellas. quia
 anteq̃a veniet illuc, esset corrupta
 sua cōplexio, & esset priuata sua for-
 ma specifica, in eo qd est cō intrin-
 secus. Nec ē in eo est corpus cele-
 ste, nec ignem, habens splendore,
 vel qd sit splendū, qd īluminet ip-
 sum per naturā. Sed splendor est pri-
 mum apparet per se. & impōt est
 vt sit recipiens aliquid de natura so-
 ccepti, inquantū vnū est recipiēs,
 & aliud receptum, & hoc probatū ē
 in Naturali philosophia. sed est, q. si-

Quo
cto op
fite me
fomae
in vig
fiat fec
toy m

Abitur, iā q̄ forma illius mouebit à latere interiori spiritum istius sensus, & tunc videbitur oculo, ut istud sit deforsis. Et est istud in vigilando simile vni somno: quia declaratum est in tractatu de Somno & Vigilia, q̄ sōnia attributa sunt virtuti imaginatiuæ. sed ipsa facit in somno contrarium eius, qđ facit in vigilia. quia ī vigilia primo mouet sensatum sensum cōem, & postea illud mouet imaginationē, & fm̄ qđ dictum est ordinatim superius. Sed in somno fit mō cōtrario. quia motus scipit à virtute imaginatiua pp̄ formam receptā deforsis in vigilia quoquo tpe, & illa est remota. & idē primo mouet sensum cōem, & cōis mouet p̄cūlares sensus, & tūc sentiētur res, quasi sicut essent extra. & sicut hoc fit in somno, sic fit in vigilia pp̄ multā sollicitudinē circa aliquā rē. Et pp̄ hoc cōfirmant̄ virtutes anime, aut pp̄ aliquam egritudinē fixam in corpore, aut pp̄ timorē, aut pp̄ tristitiā. quia tunc soluit̄ quāda vapor, & ascendit cerebrū, & imprimitur in ipsum forma rei excogitate: & ascendēdo superius mouet spiritū animalē, & reducit̄ iste motus vsq; ad virtutē imaginatiuā, & ipsa spiritu mediāte mouet sensum cōem, & ille mouet particulares, & sentiētur res, sicut esset extra. & populi credunt q̄ hoc fiat ab Angelis, aut à Dēmōib⁹. & dēmōnes hīcōi declaratz sunt ordinatim ibi. Ista sunt accidentia, quæ superueniunt omnibus quinque sensibus.

De Accidentibus Anhelitis. Cap. 39.

Deinceps volumus loqui de accidentibus anhelitis, & ab illis transibimus ad accidentia virtutis imaginatiuæ, & cogitatiuæ, & me-

moratiuæ, & accidentia somni, & vigiliarum. & postea loquemur breuiter de egritudinibus, in quibus apparet maior pars horū accidentium, aut oīa accidentia, quæ veniunt sup̄ hanc virtutē. & cū compleuerimus hæc, completa erit intentio nostra. Et ex accidentibus superuenientibus huic virtuti sunt ex genere augmenti, & diminutionis illius. Sed priuatio huius operatiōis est inors. quāuis prima fronte appareat priuatio anhelitus in multis egritudinibus, sicut in suffocatione matricis, & similibus, non tñ est priuatus, sed solū occultatus. Et p̄ea quia hæc operatio fit à duobus motibus, in spirādo & respirādo, & inter quēlibet duorū motuum est una quies, sicut probatum est: necessariū fuit ut augmētum, & diminutio essent in his quatuor rebus, hoc ē in duobus motibus, & duabus quietibus. Et diminutio duarū quietū nominatur thoras, & augmentatio nominatur thephaus. Et augmentū, & diminutio adueniūt istis duobus motibus fm̄ duos modos. unus est velocitas & tarditas: & alter est fortitudo in tribus dimensionibus, quæ sunt longitudo, latitudo, & profunditas, & debilitas in ipsis, ut in dilataciōe, & cōstrictione. & augmētatio in hoc appellatur fortitudo aut magnitudo, & diminutio appellat̄ puitas aut debilitas. Istę sunt spēs simplices mali anhelitis. Sed cōpositę sunt multe, sed hic nolum⁹ tractare nisi de causis faciētib⁹ has simplices species: quia hō discretus sciet cōpositas p simplices. Et dicimus q̄ causā fortitudinis est fortis necessitas anhelādi. & hoc fit cū sanitate virtutis efficiētis, & pp̄ bonam dispositionem instru-

Colliget

- C** instrumentorū. Et inspiratio aeris est pp fortem necessitatem refrigerandi, & respiratio est pp fortem necessitatem expellendi corpus fumo sum. ppea fortificatur aliqui vnum istorū, & tū nō est necesse vt aliud fortificetur. Et velocitas ē similiter pp fortem necessitatem anhelandi. sed non est necessariū penitus vt sit velocitas cū sanitate virtutis, & bona dispōne instrumentorū. qd est, quia virtus iuuat se cum velocitate, qn deficit fortitudo. quia forte facit hoc, vt restauret per hoc qd deficit ā fortitudie. & ppea accidit hoc, qn
- H** virtus est fortis, & instrumēta non sunt conuenientia. Sed thoar etiam fit pp paucam necessitatē anhelandi: sed non est necessariū, vt sit cū sanitate virtutis, & bona dispōne instrumentorū. quia pro maiori parte cū natura iuuatur in hoc, facit illud, qn perdidit fortitudinē, & accidit q natura iuuat cū hoc, qn perdidit velocitatem pp penuriā virtutis. Et si ita est, sicut diximus, ergo qn erit conueniens vt sit anhelitus velocior & fortior thoar, tunc erit magis necessaria sanitas virtutis, & bona dispositio instrumentorum. Et
- I** causę diminutiōis sunt oppositę in his rebus causis augmentatiōis. Sed paruitas sit aut pp debilitatē virtutis, aut pp inobediētiā instrumentorū. Et constructio fit pp oppilatōnem, quę fit in concuitate canalū pulmonis. & hac oppilatio fit ab humoribus grossis phlegmaticis, q ā capite descendūt: & fit ē pp apostemata, & pp oēs alias causas, ex quibus possit fieri oppilatio. Et aliqui accidit pp strūcturā concuitatis pectoris, in quo mouetur pulmo. quā strūctura het propter aliquod apostema, quod illi generatur, aut pp malā cōplexionem: sicut accidit in apostematibus stomachi & hepatis, & sicut accidit pp magnā satiētiā. Et aliqui est cā malę pulsationis anhelitus in aliquibus hosbus naturalis, eo q pectus nō erit proportionatū pulmōni. Et aliqui erit strūctura pectoris ex culpa malę fasciationis. Et ex causis paruitatis est dolor, qui fit in diaphragmate, aut in pectore, & in mēbris cōcantiūbus cum eo. Et cā tarditatis accidit pp duas res, aut pp debilitatē virtutis, aut pp paucā necessitatē spirādis & respirādis. sed qn erit cā pp aliquā paucā necessitatem, nō erit ibi thoar. sed qn erit causa pp debilitatem virtutis solum, poterit esse thoar. Istę sunt species oēs malę pulsationis simplices anhelitus, & cāe earum. Et tu scis quia promisi tibi in multis locis abbreuiare & nō plōgare, quia res particulares tu inuenies in libris spiculatorū, s. practicoorū: sed ego non sum de ipsis. & adhuc ego idē tibi particularius dicam, cū loquar de simplicibus in lib. Signorū. & hoc sufficit qd dictum ē de simplici, quia ab illo poteris scire cōpositū. & dabo tibi vñ exemplū de anhelitu, qui dī anhelitus erectiōis, & est anhelitus paruus velocior thoar. Et cā huius est pp fortitudinē virtutis, vt magnitudinē necessitatis, & inobediētiā instrī. qd est, quia ipsa pulsatio non fit nisi pp forte apostema, sicut i pulmone: aut pp oppilatōnē forte, & nominatur anhelitus erectus, pp similitudinē eius qd habet, quia non pōt iacere supin⁹, eo q pars pulmonis cadit sup parē, & partes pectoris cadunt, vel pręmunt super eas. & ppea necesse est vt sint sic dispositę.

Alex, & anhelitus talis fit. Et debes sci-
re qd tempus motus anhelitus, qui fit
pp inspirationem aeris in anhelitu
naturali, est breuius tempore motus,
quem facit pp respirationem: & qd
motus respirationis hora somni est
longior motu inspirationis pp ne-
cessitatem, quam habet vt expellat
corpus fumosum. Sufficit qd dictū
est in accidentibus anhelitus.

*De accidentibus trium virtutum, scilicet
Imaginative, Cogitative, & Me-
morative. Cap. 40.*

Apparet ab his virtutib⁹, vt nō
compleant suę operationes ni-
si in cerebro. & ppea quia cerebrū
apum est pati, eo qd est frigidum &
humidū, ob hoc maior pars causa-
rum accidentiū istarum virtutū p-
uenit à passionibus cerebri: aut qd
sit primū ī hac causa, aut hoc sit pp
communitatē illorū membrorū. Et
si causa erit in toto cerebro, erunt
tunc lesę oēs virtutes. & si fuerint in
loco proprio, erit tunc laesa virtus il-
lius loci proprij. & qñ fuerit cā in
prora cerebri, tunc erit laesa imagi-
natio. & qñ fuerit ī parte media, tūc
erit laesa ratio, & cogitatio. & quan-
do fuerit in parte posteriori, tūc erit
laesa memoria, & cōseruatio. Et istis
virtutibus adueniunt accidia fm
modum, fm quem adueniūt alijs:
hoc est vt corrumpantur, aut dimi-
nuant, aut permittent ad malas ope-
rationes. & corruptio & diminutio
sūt mala complexiōe frigida & hu-
mida, aut frigida solum. Ex his q-
dam est materialis, & qdā non ma-
terialis. & materialis non est inue-
ta nisi sociata duabus qualitatibus,
scut est in apoplexia, & egritudine,

que dī subeth. & quedā est à cōple-
xione materiali apostemosa, que in
Arabico nōmatur asirfen abberit,
i. frigus: & aliqñ accidit hęc egritu-
do cerebro, mediāte ore stomachi.
Et causa, pp quam permittitur istarū
virtutes ad malam operationē, est
mala complexio, quę provenit à
cholera, aut melancholia. Et quan-
do dominatur super cerebrum ma-
la complexio calida, tunc sicut ima-
ginationes corruptę, & oscitation-
es, & ructus, & aliquando corru-
ptiones cogitationis, & memorię. **E**
Et possibile esse malam complexio-
nem hāc in cerebro solum sine apo-
stematē. & est possibile ipsam esse
propter colligationem alterius
membrī: sicut accidit ī febribus,
quando ascendit fumus à stoma-
cho ad cerebrum, & facit aposte-
mata, aut non facit. & potest esse
ex apostematibus, quę sicut in sub-
stantia cerebri. & potest esse, vt sint
in panniculo. & potest esse vt sint
ex apostematibus, quę sicut in ore
stomachi. & signa discretiva ho-
rum dicuntur in libro de Signis.
Sed corruptio, quę accidit his vir-
tutibus propter complexionem me-
lancholicam, est cum timore, qui
fit sine causa, & cum malis cogita-
tionibus, & tristitia, & timore re-
rum impossibilitium. Et quando
vritur melancholia, & sicut acci-
dentia cholera: in ipsa, tunc con-
uertitur homo ad ferinos mores:
& omnes motus ipsius sunt pravi
& timorosi. & hęc impressio fit in
anima propter complexionem ob-
scuritatis melancholice. Sed nigre-
dior non est causa huius, sicut
dicunt Medici: quia color non est
causa substantialis ad corrumpen-
das

Cōtra Galenū. j. de locis affectibus ca. 6.

Gras uirtutes animar: sed hec causa prouenit ab una specie malæ complexionis, sicut alie ægritudines.

Et tu scis, quod habitus animæ sequitur complexionem corporis. Am in hac coniunctione. & qui dicunt q anima terretur propter humore melancholicum nigrum, sicut terretur homo in obscuro, dicunt uerba cantionum. quia aliqua læsio non aduenit animæ in obscuro, nisi priuatio sensati sensus uisibilis. quia non uidet anima in corpore, ut possit dici, q sentiat terrorem nigredinis. & magis fædum est dicere ut ui

H deat extra, q aia nō ē extra, nec intrus. Sed est sciendum, q de natura istius humoris melancholicus est, ut ipsum sequatur hæc accidentia: sicut de natura sanguinis est, ut ipsum sequatur gaudium & letitia. & nō dicemus propter hoc, q sanguis det lumen animæ. & hæc res est manifesta illi, qui aliquantulum de natura gustauit. Et in hac ægritudine, quæ dī melancholia, cadit magna diuisio inter Medicos de eius causa. Quidam dicūt q possibile est ut in ipsomet cerebro fiat, aut ppter adustionem sanguinis cordis, aut pro

I pter os stomachi. Et quidam dicunt q fit ab apostemate, quod generat in fundo stomachi. Et quidā dicūt q fit pp apostema factum in mesentericis. Et quidam dicunt q fit propter humorem melancholicū, quē spargit ipse ad stomachum, qui est extra naturam suā qualitate. Et isti respondent uerbis priorum, & dicūt q sunt impossibilia, q cause istius ægritudinis sint calidæ: eo q accidentia istius ægritudinis sunt manifeste frigida: quia eorum ractus est acetosus, & plures ipsorum habent

uoluntatem frigidam, non cū multa sit. Et adhuc dicunt, si esset causa pp apostema calidum in his membris, sequeretur ex hoc ex necessitate febris. & nos uidemus q in hac ægritudine nulla est febris. Et ego dico q reprehensio istorum, qui dicūt q si ista ægritudo esset pp apostemata calida, sequerentur accidentia calida, sicut fortis sitis. & permutatio cibi ad fumositatem, & paucitate inflammationis, non est necessarium penitus. quia iam dictū est, q calor extraneus, ppea quia facit calorem intrinsecum exhalare, & ipsum debilitat, non est impossibile ut sequatur ipsum accidentia frigida, & faciant similia accidentia supradicta: & maxime quando calor extraneus lædet formam naturalem caloris intrinseci, aut corrumpet ipsum. & ppea fit acetositas sū Alexandrum p calidum, sicut per frigidum: quia calor intrinsecus non fortificatur nisi per calorem, qui ei formaliter non repugnat. Et qd dictum est, q sequitur necessario febris, quia omne apostema est calidum, qd fit i his duobus membris, sicut experientia testificatur, hoc bene asserendum est: quia impossibile est hanc ægritudinem esse sine febre, si propter tale fieret causam: excepto vno modo, q hoc apostema fieret post declinationem apostematis: quia tunc dicendum est, q non remansit ex calore extraneo tantum, ut sit sufficiens ad febrem faciendam: sed est tantus, q sufficit ad læsionem faciendam stomacho, & cerebro solam, & hanc mouere passionem. Et potest esse q hæc ægritudo proueniat solū à splene: & vñ q hæc sit una ex maioribus causis speciei istius ægritudinis.

De

A De accidentibus Somni, et Vigiliarum. Cap. 41.

D Einceps volumus loqui de accidentibus somni & vigiliaru: & in primis volumus dicere definitionem ipsorum. Et dicimus q̄ somnus est profundatio sensus communis ex cerebro ad cor, & p̄p̄a tūc ligatur sensus particulares, & constringuntur in corū instrumentis: eo q̄ non est necesse vt moueantur ad corū seruicia. Et vigilia est contrarium huius, hoc est ascēsus istius sensus ad cerebrū i locum suum. & p̄p̄a tunc dissoluiuntur oēs sensus particulares in corū instrumentis, vt operentur actiōes ipsorū. ergo descipio somni est priuatio motus: & vigilię descipio ē cōtinuatio motus. Et p̄p̄a dicit q̄ hic mor' istius sensus est formalis causa somni & vigilię & subiectū somni & vigilię sensus cōis, & cor est radix, & cerebrū ē ipsius primū instrumētū, cū quo operantur. Et accidentia, q̄ superueniunt somno, est foris ipsius profunditas, & hoc sit p̄p̄ dominationem multę frigiditatis cū humiditate super cerebrū, aut super mēbrum cōicās scēum. Et accēdēbus, q̄ superueniunt huic operationi per contrarium, est vigilia. & causa eius opposita est causę frigiditatis: hoc est, quia fit p̄p̄ dominū caloris & siccitatis. Et aliqñ est hęc res composita à duobus causis. hęc egritudo est egritudo vocata nabus: quia tunc iacet sicut dormiens, & oculos tenet apertos quia dormire est p̄p̄ frigiditate, & tenere oculos apertos est p̄p̄ siccitatem. Et aliqñ sunt egritudines in cerebro, in quibus sit pars horū accidentium, aut oīa. & illi qui sciunt quod diximus, dabunt causas vni-

cuiq; accidentiū, aut si sint p̄p̄sentētes, aut p̄p̄teritę. Et volumus dicere de quibusdam eorū, quę sunt manifestiora: & perfectius sciet p̄ hęc quę dicentur, postea alia, quę non dicentur. Et dicimus q̄ quedā eorum vocantur eldaar. & quedā nominatur alchabus, i. incubus. & qdā nominatur elzata, i. epilepsia. & qdā nominatur lecta, i. apoplexia. Sed primū est super humore, super quem dominatur fumus, & iste fumus ascendit ad cerebrū & mouebitur, & tūc sentit patiens hūc motum, sicut esset extra, quia quamuis sensata habeant, q̄ moueant sensus deforis, iam diximus q̄ non est impossibile vt moueantur ab intrinsecis humoribus. & si cerebrū acquirit multam malā complexionē p̄p̄ perseverantiā harū rerū, tunc cadet patiens in terra, sicut cadit epilepticus. Et iste fumus aliqñ fiet in ipso met cerebro, & p̄p̄e in suis arterijs, & aliqñ ascendit à stomacho, vel ab alijs membris. Sed alchabus, i. incubus est, qñ sentit hō, cū dormit, ac si p̄meretur, & aggrauaret, quā abijcere non pōt. Et manifestū est, q̄ hoc non est, nisi p̄p̄ aliquā priuationē virtutis motuę p̄ aliquam malam complexionē materiale. Et quia cito dissoluiuntur, opinantur vt fiat ab humoribus fumosis, qui ascendunt cerebrum, & ledunt ipsum sua qualitate. Epilepsia est egritudo, quę facit cadere in terram patientem. in primis tūc mouentur omnia mēbra motu malo extraneo, deinde sic mouentur, donec homo cadit, & priuantur omnes sui sensus, & virtutes animales, aut diminuuntur: & contrahuntur, & colliguntur omnia ipsius mem-

Coll. Auer. Hic bra,

D

Scotom.

E

Incubus.

F

Epilepsia.

Colliger

Gbra, & contrahuntur sicut spasmata. Et hoc est signū manifestum, q passio est in cerebro. & collectio, et contractio membrorum propter motum extraneū significat q hæc species est vna ex speciebus contractionis: quæ sit à virtute expulsiua: quia colliguntur & contrahuntur membra in seipsis pp expulsionē rei ledētis, & maxime i cerebro. & ppea iste humor est contrarius in fine cōplexioni cerebri. & hoc facit, aut sua qualitate, aut sua forma. & illud, qd significat nobis, q non sit pp humiditatem nervi, nec pp ipsius infusio- nē, est pp subitam ipsius dissolutionē, & de necessitate est q humor faciens hoc sit subtilis, eo q paroxysmus ipsius cito transit, sicut fit in ægitudinibus acutis. Sed quia nos videm^r pro maiori parte q illi, qui hanc patiuntur ægitudinem, sunt frigidi & humidi, sicut pueri: aut frigidi & sicci, sicut senes: & vlt quia hæc accidentia apparent super frigidus pro maiori parte, significat q cā hui⁹ ægitudinis est humor grossus. Sed contradicit nobis hoc, q humor grossus non cito dissolvit, siue discutat per strictos meatus, siue p latos, sicut dicit Gale. quia dissolutio non est aliud q dominatio nature super humorem ipsum decoquēdo, vt retineat qd est conueniēs nutrimento, & aliud expellat. & hoc nō fit in humore grosso, i eo q ē grossus, nisi in longo tēpore: sicut testificatur experientia in ægitudinibus. Et nos videmus, q cito dissoluitur hic humor. Et ob hoc dicēdū est, q hæc ægritudo non fit, nisi pp fumū qui generatur in ipsomet cerebro, vel in alio membro, quod ipsum ei transmittit: sicut dicit Gale, de iuue

ne, qui sentiebat q quasi quidā fumus frigidus ascenderet ab vno mēbro ad cerebrum: & qñ petuēnebat illuc, cadebat epileptic⁹. Et hoc accidens est sufficiens ad probandū, q causa huius ægitudinis est ventositas fumosa. sed ista vērositas ne cessario communicat humoribus frigidis & humidis, aut frigidis & siccis. & isti humores sunt isti vēto vt materia. Et ppea curat hæc ægritudo, euacuando illos humores. Et quamuis dicat^r per nomen alicuius hominis, vt hoc accis fiat à cholera, non dico hoc impossibile. & cadit in hoc ratio. nā breuitas paroxysmi hoc adiuuat: & veniente accidit hoc, aliquibus pp stomachum, videmus q hoc fit eis vt plurimum pp famem, aut pp iram. & hoc ostēdit, vt fiat à cholera. Et Gale. curat hanc ægitudinem cum hiera picra, in qua dominatur aloē. Et manifestū est q aloē non purgat, nisi vnā duarum rerū, aut cholera, aut humorem cholericum. Et quidā dicūt q hæc ægritudo sit à complexione mala nō materiali frigida & sicca. Et hoc est à ratione remotū, qd est, quia hæc ægritudo vt plurimū habet paroxysmos. Et adhuc si fieret pp malā complexionē nō materialem, non fieret nisi à rebus extrinsecis, quod est, quia mala complexio non materialis creata à mala complexione materiali est difficilis curationis: & à tali causa, qualis hæc est, impossibile est fieri paroxysmū epilepticum. & fm hoc nō fieret hæc species, nisi pp res extrinsecas, hoc est ab aere frigido, quod est, quia mala cōplexio, quæ sit à talibus rebus extrinsecis, est facilis dissolutionis. Sed remorū est q res extrinsecæ,

hoc

Pria opinio
de cā epilepsie.

Tertio de
locis affectus. ca. 7.

Secunda
opinio.

Tertia opinio.
Prima
cōtra h
opinionem
Secunda.
M

A hoc est aer frigidus possit inducere malam complexionē cerebro sufficientem inducere epilepsiam. sed si experientia hoc testificat, raro hoc esse debet. Et tu debes scire, q̄ propter hanc sciam non pōt finaliter scari rationabiliter de oībus ægritudinibus, quæ sint possibiles, & q̄ nō. quia ægritudines certificantur per sensum, & postea adveniunt testimonia experientie pp plurimos sentire: & post hoc fit cognitio causarum. Et causa huius data est in loco alio nobiliori isto: & nos et ipsam narrabimus in alijs libris. Et apoplexia est, qñ hō cadit ad terrā, & cessat eius vox, & primantur omnes operationes & motus totius corporis, excepto anhelitu. nam priuatio anhelitu moritur patiens. Et pp hoc anhelitus est manifestū signū super fortitudinem, vel debilitatem istius virtutis. qđ est, quia qñ anhelitus fuerit grossus & mal⁹, significat super fortitudinē: & qñ fuerit quietus, significat debilitatem. Et Hipp. dicit q, quando apoplexia est debilis, non curatur de facili: sed qñ est fortis, curam non recipit. Et cā huius ægritudinis est de necessitate priuatio motus v̄sis, & particularis. Et quia declaratum est, q̄ motus vniuersalis habet duo p̄cipia: primū quorum est in corde, aliud est in cerebro: & cerebrū nō facit suas operationes, nisi pp cor: ergo est necesse vt cerebro veniat vna ægritudo v̄sis, communicans toti corpori. Et hoc fiet necessario pp oppilationē vitarum spiritus, qui peruenit a corde ad cerebrum: & istæ sunt arteriæ. aut propter fortem oppilationem ventriculorum cerebri. propterea quia quando illi clauduntur, im-

Apople-
xia.

peditur via spiritui animali, qui dat membris omnibus sensum & motum: si ita est, vt dicit Gale. qui dicit q̄ mittitur a cerebro spiritus animalis, sicut mittitur a corde spiritus vitalis intrinsecus. aut fit, quia corrumpitur complexio cerebri. quod est, quia quando illa corrumpitur, corrumpitur temperat̄ia, cū qua reputatur calor intrinsecus cordis, ad hoc vt possit operari sensum & motum: sicut declaratum est in Naturali philosophia. Sed in camens cordis non pōt euenire hoc accedens: quod hanc ægritudinem faciat. qđ est, quia prius perueniretur ad mortem. Et postquam probatum est q̄ causa ægritudinis in his duobus locis est: ergo causa, quam dat Hippocrates est verax: & etiam illa, quā dat Galen. Et Hippocrates dicit, q̄ quando homo subito sine voce fit, & cadit in terram, tunc factæ sunt oppilationes in v̄is, quæ sunt inter cor & cerebrum, hoc est in arterijs. Et Gale. hoc cōfiteretur in lib. de Accidenti & Morbo. & in lib. de Membris dolorosis dicit, q̄ hæc ægritudo fit pp oppilationem in ventriculis cerebri: ergo intendit Galen. vt fiat a duabus causis. Et signū est, vt fiat ex oppilationē arteriarum, cum apparent signa dominationis sanguinis super patientem. & hæc curatur cum hæbotomia. Et signum oppilationis fortis ventriculorum cerebri est, qñ apparent signa dominationis humorum frigidorum in corpore. Et curatio huius fit cum permutatione cōplexionis illius malis humoris cū euacuatione cum medicinis purgantibus humores illos frigidos, & cū clysterijs conuenientibus: quia illa sunt mirabilia hæc cura.

H ij Et

G Et hæc ægritudo, quæ dicitur profundatio somni, est propinquior ut sit pp oppilationem arteriarum, q̄ ut sit propter oppilationem nervorum: propterea non est in hac passione difficultas anhelitus, nec etiã convertitur ad paralyſim, ſicut apoplexia. Et illa, quæ fit ab humoribus ſpiciis, facit ſtare patientem oculis apertis, & nominatur alcaſia. et ſi fiat ab humorib⁹ humidis, ſtat oculis clauſis. & hanc ſpecie nominant Medici ſubeth. Hucusque locuti ſumus de ægritudinibus, & accidentibus breuiter, ſecundum q̄ nobis viſum eſt ſufficere: eo q̄ mea intentio in hoc libro non eſt niſi in dandi regulas, quæ ſint principia artis Medicinæ oibus volentibus in hac ſcientia ire via nobiliori, & illis, qui et volunt poſtea abundare in particularibus iſtius artis ſim hunc ordinem, & diuiſionem. Et ſcias quod comparatio iſtius libri ad totalitatem iſtius ſcientiæ eſt, ſicut comparatio elementorum artiſicij ad artiſicium. Et ſicut Pictores primo de pingunt circuitum figuræ, quam facere intendunt, & poſtea replent hoc continens particularibus rebus

ex diuerſis coloribus, donec ſit figura illa conuenienter impleta. ſic & nos intendimus facere in noſtro libro. Et ſi Deus nobis longitudinem edeſſerit vitæ, & nos præcauerit ab accidentibus temporis, alium faciemus librum in practica huic nobili ordini respondentem, ſecundum quod factus eſt iſte liber Colliget, quæ omnia continentia iſtius ſcientiæ replebit.

A V E R R O I S C O L L I G E T L I B E R Q V A R T V S.

S Y M M A L I B R I.

De Signis Sanitatum, & Aegritudinis.

De Signis Sanitatis et Aegritudinis in generalis. Cap. 1.

Sta pars diuiditur in duas partes, P̄ia narrat ſigna ſignificãtia ſanitatẽ actualẽ in quolibet operatione

corporis in quolibet membro. Secũda narrat ſigna ſignificãtia ſuper ægritudines, & cauſas ipſarum. Et hæc pars iterũ partiẽtur in duas partes: eo q̄ hæc ſigna, aut ſignificãtia ſuper ægritudines præſentes, quæ plurimum inueniuntur in hac arte: aut ſignificant tempore ſanitatis & ægritudinis ſuper ægritudinẽ futuram, ſed ſigna, quæ ſignificãtia ſuper ægritudines præteritas, parua ſunt in hac arte vilia. Et incipimus narrare ſigna ſignificãtia ægritudinem præſentem in toto corpore, & in quolibet membro: & poſtea dicemus ſigna ſignificãtia ægritudines futuras: & poſtea dicemus ſigna ſignificãtia ſuper ægritudines præſentes. Sed ſigna ſignificãtia in ægritudinibus præſentibus ſup ægritudines futuras adiungam iſtis ſignis ægritudinũ præſentiũ. Et ſimiliter v̄, ut ponã ſigna ſignificãtia ſanitatẽ futurã in ægritudinibus in hac eadẽ parte: quãuis p̄ineant ſanitatẽ p̄i. Propterea quia ſunt una ex rebus, quibus procedit, & trãſit Medicus ad Medicinã: ſicut in rebus, q̄ artiſicialiter ſunt, qd eſt, quia nomen maioris

Diuiſio.

L

Ordo.

M

>

ioris

Aioris potestatis earū deuiaū egressā,
q̄ sūt artificialiter in pmutatiōe ip
sarū à re, à qua sit pmutatiō, & n̄ at
tribuit rei, ad quā permutat. & hoc
est cōtrariū reb⁹ naturalibus: hoc ē,
quia solum sunt p naturā. Et eā
hmōi ostēdi in nobiliori loco isto.
qd̄ est, quia pmutatiō est genus rei,
ad quā permutat virtus: & hęc est
cōtrariū plusquā gen⁹ rei ad quā
permutatur. virtus autē est in eis ma
nifesta, magis q̄ in ea, à qua sit pmu
tatiō. Et p̄ea conuenientius est si
gnā coniungere sanitatis futurę cū
signis ægritudinis præsētis: quia
B Medicus transit ab illis ad sanitatē,
& appellat illi trāsitus medicina,
& nō sanitas. Et adhuc quamuis ip
sa sint sanitatis signa, sunt aliquo
mō partes ægritudinis: eo q̄ signi
ficat super remotionē ægritudinis.
Et ego incipio narrare signa signifi
cantia super sanitatē. & dico q̄ sani
tas, sicut dictum est in definitiōe ip
suis, est bona habitudo in mēbro, p
quam habet pati, aut agere suam
actionē, aut passionem naturalem.
Et hęc bona habitudo diuisa est in
duas partes: quarum vna est appro
priata membris consimilibus, in q̄
Cbus sunt nouem cōplexiones: alia
officialibus membris, quæ est qua
tuor generū, q̄ superius dicta sunt.
Et quia pars maior istius dispositio
nis in membris non est manifesta
prima fronte, & maxime in mēbris
non appatētib⁹, ob hoc necesse
fuit narrare signa significantia sup
quamlibet dispositionē cuiuslibet
membris, videlicet nouem comple
xiones, quæ primo sunt in consimi
libus, & secundo in cōpositis. Et si
militer narrabimus signa, quæ signi
fiant super temperatam comple

xionem, & nō temperatam, & sani
tatē appropriatā membris officiali
bus. & via, qua poterimus oīa hęc
cognoscere primo, non est nisi ab
actione & à passione horū mēbro
rum, aut rebus, quæ proueniunt à
virtutibus ipsorum. Quod est, quia
actiones, & passiones ipsorum, & res,
quæ ab eis proueniunt, sunt apud
nos nōtiores: & à rebus notioribus
pcedere debemus ad minus notas.
& res proueniētes ab operibus sunt
sicut calor, macies, pinguedo, & acci
dētia, q̄ apparent ab exeuntibus à
corpore. Et debes scire q̄ Medici p
maiori parte non sunt vsi loqui, nisi
de signis significantibus super sani
tatem membrorū consimilium.
sed de signis significantibus super
sanitatem membrorū officialium
nō sunt locuti nisi per acciden. Sed
tales quales sumus, volumus loqui
de vtriq̄. & incipimus loqui à si
gnis significantibus super cōplexio
nem æqualem, i. temperatā: quia
prior est natura: & ē quia extrema
non cognoscunt, nisi p cōparatio
nē eorum ad media. Et dicimus q̄
ex nouem cōplexionibus, q̄dam ap
propriatur vnicuiq̄ mēbro, & q̄dā
sunt, q̄ appropriatur vni corpori cō
positiōe membrorū adinuicē. Et est
sciendū primo, signa significantia
cōplexionē vntusculiusq̄ mēbri in
nouem cōplexionibus: & cognitis
illis, poterimus indicare super com
plexionē toti⁹ corporis, & maximo
membrorū principalium. & incipie
mus narrare cōplexionē cordis: qa
cor est mēbrū, cuius cōplexio cō
municat mēbris omnibus. quia qū
hoc membrum est temperatū, sunt
membra pro maiori parte tempera
ta in caliditate: quia est dātor om

Conibus mēbris cōplexiōis, qua agūt & patiuntur. Et adhuc, qū erit cōplexio aliorū membrorū dīstēperata, sicut cōplexio hepatis, possibīle est cōplexiōē cordis non esse temperatā pp colligatiā ipsius ad membra. & pp hoc narrabimus signa cordis, qn sunt temperata, & intemperata: eo q illa sunt signa omnium membrorum.

De signis complexionum, et sanitatis Cordis. Cap. 2.

Primum
signum.

ET inter signa significantia sup cōplexionem cordis, signum, quod proprium est in significando super cōplexiōē cordis, est pulsus: & post illum anhelitus. Ergo quando pulsus nō est magnus, neq; parvus, neq; tardus, neq; velox, neq; rarus, neq; spissus, necessario significat temperantiā complexionis cordis: sicut calidū, & frigidū, & siccū, & humidū. & talis pulsus, qualis est iste, reperitur in his qui nascuntur, & stant in climate temperato vt plurimum: sicut in terra Hippocratis, & in plurib⁹ ternis Græciar: nisi eueniant accidētia extrinseca. & ppea dicit Gale, q homines terrarum ca-

Ilidarum non pnt dare nobis temperatam complexionē. Et nō est dicendū, q pulsus fortis sit naturalis: eo q in alijs, quamuis non sint tēperata, plurimū inueniatur in climatibus non temperatis: sicut non dicendū, q color niger in homine sit naturalis, quāuis non inueniatur in Aethiopia ēr albus. Et temperantia anhelitus similiter significat super temperatā complexionē cordis: saluo vt comparatio anhelitus ad cor, non sit maior debito. q si hoc esset, nō solum esset tuus anhelitus tem-

peratus, proportionādo cordi solū; **K** sed esset adhuc maior. quia non est impossibile complexionem cordis esse calidam, & q pectus & pulmo sint maiores debito, comparatione ad ipsum cor, vt faciat tunc anhelitus, qui non est magnus nisi pp largitate viarū pectoris & pulmonis, & illud idē, qd facit anhelitus magnus per se: eo q si pulmo & pectus essent fm comparationē creationis cordis, tunc pulmo & pectus multiplicarentur in caliditate cordis. Sed signum, qd significat super complexionē cordis pp dispositionem aliorum membrorū, est, vt sit pectus mediocre inter magnitudinē & paruitatem. Et si sit temperantiā suar complexionis significant significatiua signa temperantiā complexionis hepatis, aut temperantiā cerebri, aut vtranq;. Et hoc iō, quia in hepate, & cerebro nō est calor, qui sit proprius in corū esse: nisi calor parū cōsimiliū, in quibus sunt cōposita. Sed calor, cū quo vnusquisq; operatur artes suas, est de necessitate calor, qui trāsmittit eis à corde: & iste calor est i eis sicut forma. sed calor, qui est in eis proprie, est sicut materia. Et quia tēperantia rei, & perfectio suar operatiōis non stat nisi pp formam, est necessarium, vt qn ista duo membra sunt temperata, sit eorum temperantia pp formam ipsorum: & temperantia suarū formarum est necessariū pp temperantiā datorū istarū formarū: & istud est cor. Et non est dicendū, q possibile sit, q calor cordis qui mittitur, mittat eis caliditatē superflūā: & q cōplexio istorū duorum membrorū, veniens ad eam à partibus cōsimilibus hepatis, & cerebro, resistat calo

Tertium

L

M

xi

Ari, qui protendit à temperatā cordis, ut per istā contrarietate resulter in cerebro & hepate temperatā cōplexiōis. quia talis temperantia, qualis est hęc, dicitur equivoce, & non veraciter, ut faciat operationes. Itē significat super cōplexiōē cordis, tactus, & carnositas pectoris. nam si temperata est, significat tēperantiā complexionis cordis. Sed tēperatā carnis pro maiori parte sequitur tēperantiā complexionis cordis: & propria caro existēs in hoc loco. & pp hoc caro habēs temperatā cōplexiōē cordis, non erit macilenta, nec pinguis super flue. Itē significat super tēperatā cordis tēperatā virtutum animę: sicut ira, planicies: * manifesta ea confidentia, & pusillanimitas, & similia his. Itē sup tēperatā cordis significat cōpositiō ipsius, hoc est in positiōe sua, & sua mensura, & figura. qd est, quia quādo sua cōplexiō ē tēperata, sunt res predictę: ut plurimū fm viā naturalē. Et similiter qñ suę operationes sunt convenientes suę cōplexiōi, significant super suā tēperatiam. qd est, quia non est impossibile esse aliqñ pulsū velocem propter stricturā suarū arteriarū, cū nō sit hoc pp calorem ipsius: sicut accidit hominibus pinguib. Et vltter difficile est dare signa significantia super compositionem membrorū intrinsecorū, & super species eorū, & super colligatū eorū. ppea reliquerunt Medici hanc speciem tāntus, & non sunt locuti de ea, & pcesserunt solum de signis cōplexiōnalibus. sed medico non sunt hęc minus necessaria illis, & ppea volumus loqui de hac specie breuiter, sicut sumus consueti. Et dicimus q

ex rebus significantibus super tēperatam complexionem cordis, & equalem, est temperantia compositionis membrorum extrinsecorū, & maxime pectoris, & membrorum propinquorum eidem, & bona proportio cuiuslibet istorū membrorū ad alia. & hęc vocatur pulchritudo: quia pulchritudo magis attribuit compositioni, sicut virtus, & fortitudo magis attribuitur complexionis. Et nos non dicimus q tēperantia compositionis istorum membrorum significet super temperantiam cordis, nisi propterea quia virtus informatiua nō format alia mēbra, nisi mediante calore cordis: sicut virtus nutritiua non facit suas operationes, nisi mediante complexionē sua. Et tu debes scire q hęc significatio non conuertitur: quia possibile esset cor esse temperatē cōplexiōis, & bonę compositionis, & tamen compositio aliquorū membrorum esset lēsa. & hoc prouenit à materia. Et hoc raro cōungit, sicut raro cōungit ex alijs rebus nociuis, quę proueniunt ab alijs membris: * & ille cōuertuntur, & corruptuntur complexionē cordis propter aliquam colligantiam. Sed signa significantia super distemperatiam cordis ī quatuor qualitatibus sunt cōtraria istis. Hoc est, qñ pulsus fuerit fortis, velox, aut spissus, significat excessum caloris: nisi contingeret propter stricturā naturalem in vijs arteriarum: quamuis hoc raro accidat in complexionē calidā: propterea quia natura caloris est aperta & extendere partes, nisi foret sic: cōtēo q resistit egressioni. Et si cum siccitate fuerit durities tact⁹, signat vltimitatem siccitatis. Et sicut auhē

H iij litras

Quem
signat.

Quem
signat.

* a. l. m.
sua.
sua.

Septimū.

* a. l. g. illę
cōuertuntur, & cor
rumpunt cō
plexiōē
cordis.
De signis
distemperan
tiaz.

Colliget

Critus contrarius naturali significat super idē: dummodo non sint pectus, pulmo, aut eorū viæ minores cōporentibus. Itē ortus pilorum, & tactus calidus habent super eandē cōplexionē significare. Et vñ scias q̄ ad calorem cordis sequitur calor omnium membrorum: excepto q̄ non sit resistētia accidentalis à mēbris habentibus dominantia in corpore, sicut sunt hepar, & cerebrum, quia posse est, q̄ cōplexio istorū duorum membrorū ex parte mēbrorū consimilium, ex quibus sunt cōposita, sunt frigidiora debito: & tunc

Herit cor calidū, & cerebrū dicit frigidum. Sed in homine habente talem cōplexionē refrigerabitur in fine cor: & maxime qñ dominatur frigiditas: quia hoc mēbrū non est datum nisi ad tēperandum caliditatem cordis. Item significant super caliditatem & siccitatem cordis accidentia animæ: sicut ira: ita q̄ qui cito irascitur, habet cōplexionē calidam cordis: & si seruauerit, habet ēt siccā. Et similiter significat siccitatem cordis macies pectoris, et siccitas corporis. Sed cōplexio cordis dominans in caliditate & humiditate significatur à fortitudine cordis, & mollicie pulsus. Et si habuerit molliciem cum sua fortitudine, significat solam humiditatem. Et similiter signa caliditatis & humiditatis cordis sunt magnitudo pectoris, & aliorum mēbrorū. & ideo animalia, quæ sunt calida & humida sunt maioris cordis cæterorum: velut animalia nascentia in locis humidis. Sed signa frigiditatis & siccitatis cordis, sunt composita ex oppositis signorū caliditatis: tñ seruant signa siccitatis. Et p̄p̄a pulsus ta-

lium ē paruus, rarus, tardus, durus: & anhelitus eorum est similis: & tactus pectorum eorum est frigidus. Et similiter est in cōplexione aliorum membrorum ipsorum: nisi sit in eis resistētia accidentalis. Et pectus istorum est nudum pilis. Et isti sunt in viciā timiditate. Et vniuerſaliter ipsorum iuuentus assimilatur fm plus senectuti: & si peruenient ad senectutem, senectus eorum assimilatur morti.

De signis cōplexionem, & sanitatis Cerebri. Cap. 3.

Et postq̄ locuti sumus super sanitatem cordis appropriatam mēbris consimilibus, & super sanitatem appropriatam mēbris officialibus, deinceps volum⁹ loqui de signis significantibus super tēperantiam, & sanitatem cerebri. Et dicemus q̄ tēperantia debet recipi in cerebro, sicut in alijs mēbris: hoc est, vt sic appropriata suis mēbris consimilibus, aut suæ cōpositioni. Et incipemus à tēperantia, & dicemus q̄ signorum, quæ significant super tēperatam cōplexionem cerebri, quæ sumuntur ab operationibus, & operationes ipsius aut appropriatæ sunt sensui communi, aut imaginationi, aut cogitationi, aut memoriæ, aut virtuti nutritiæ. hoc est, quod apparet ex superfluitatibus, & egrediuntur à natibus, palato, oculis, & similibus. Et quardam sumuntur ab alijs, sicut à tactu, & ortu pilorum, & ab eorum forma, & superfluitatibus, quæ ab ipso egrediuntur: ita q̄ si sint tēperatæ in quantitate & qualitate, significant super tēperantiam ipsius.

Et

A Et similiter quādo operatiōes somni & vigiliarum sunt temperatę, & q̄ sit mediocritas inter pigritiam & velocitatem, & iudicia sua sunt recta, & sensus sint clari & boni, & tactus sit temperatus ita vt non sit calidus, vel frigidus. Et capilli qui oriuntur, non sunt otanino extensi seu plani, vel tortuosi seu crispi, albi, vel nigri. Et demonstratio suę formę est vt sit figura eius similis figurę cerebri temperati: & tunc significatur super temperatiam complexionis, & significatio temperantię suę figurę efficitur dicit Galenus, q̄ sit si cuius figura sphaerica cerea, leuiter ab utraq; parte pressa, & vt non sit magnū vel paruum. Et q̄ superfluitas discurrētes a cerebro sunt pauca, & competenter digesta. & si fuerit cum hoc aliqua spissitudo, signū est siccitatis. & si fuerint multę & digestę, significant super caliditatem & humiditatem. & si cum hoc fuerint crudę, & in quantitate multa, significant super frigiditatem. & si cum hoc fuerint aquosę, significant super frigiditatem & humiditatem. Et dicit Hippocra. de hac complexionē, q̄ eius sanitas est propinquior egritudini q̄ sanitati. Sed operationes cerebri calidi sunt vigilę, & breuitas somni. Sed si caliditati associabitur aliquantula humiditas, tunc tales in somno aliquantulum augmentantur. & si siccitas domina bitur, dominabuntur vigilę. Et qui hanc habent complexionem, veloces erunt & d actiones. & actiones suas faciunt sine discretione: & accipiunt ex membris solum similitudinem, & non diuisionem. & errores eorum sunt multi, & cogitationes eorum malę. Et qui habent figura

contrariā istis, & sunt dormitores, & pigri, & tardi intellectus, & non possunt recipere diuisiones rerum. necessario tales frigida: complexiones sunt. tamen & ipsi assument p̄dictas res confuse. Sed complexio cerebri frigida & siccā abundat min⁹ in somno, q̄ frigida sola. Et frigida sola minoris est somni q̄ frigida & humida. Et tactus etiam significat super istas complexionēs. Et capilli etiam habent significationes: eo q̄ capilli sunt ex superfluitate fumosa. Quare, capilli nigri significat super aduersionem: eo q̄ igneitas seu album denigrare. Et si cum hoc sit tortuosi, significant super hoc siccitatem: sicut accidit eis, quando tanguntur ab igne. Et capilli albi significant super materiam crudam & indigestam. & si cum hoc fuerint extensi & plani, significant super superfluitatem humiditatis. Et eodē modo capilli, qui cito oriuntur, significant super caliditatem: & qui tarde, eodē. Et qui sunt medicres in colore, & tortuositate, & in planicie, & in ortu veloci, & tardo significant super complexionem temperatam. Et forma tortuosa etiam habet significare super malam complexionem. Et etiam caput magnum, vel paruum habet significare hoc. Et ista sepe inueniuntur in libris spicatorum. & ego nō recordor omnia eorum verba, nisi quorundā, ad hoc vt noster intellectus non sit diminutus in radicibus rerum. & illi, qui solum sunt Medici, indigent illis: & ego nō sum ex illis. Item oculus significat fortis significatione super complexionem cerebri, quia oculus rubeus habens veas rubeas, significat super complexionem cerebri calidam: & si-

Colliget

Gigna contraria ittis significant super complexionem frigidam cerebri. Et velocitas motus oculorum significat super caliditatem cerebri, sicut tarditas super frigiditatem, & mediocritas in istis significat super temperatiam. Et subalbedo oculi significat frigiditatem cerebri, sicut nigredo significat caliditatem, & color medius inter subalbedinem & nigredinem, qui dicitur vari⁹, significat temperantiam. Et hoc est, quia subalbedo fit propter paucitatem digestiōis, ob hoc ille color est propinquus colori aque simpliciter. Et nihil est sicut color glaciei. & ideo multitudo ipsius adiuuat ad faciendum subalbedinem: sicut paucitas adiuuat ad faciendum nigredinem, & hoc est contrarium nostre opinionis: & mediciones omnium significant temperantiam. Ista sunt ligna significantia super complexionem cerebri. Sed signa significantia super ipsius compositionem similiter sumuntur a complexionē, & operationibus ipsius. Et iam diximus de figura naturali, quam habet debet, & colligantia sua apparet visus: quia quædam capita habent col-

Nigredo fit propter excellum decoctionis, propter hoc dominatur in ipso nigredo: quia nigredo significat ad ultionem partium terrestrium dominantum in re. Et quod facit varietatem, quæ est color medicorum, est vltima temperantia decoctionis. quod est, quia est minor q̃ illa, quæ facit nigredinem: et est maior quæ illa, quæ facit subalbedinem. Et facit quod non solum causat qualitatem facient nigredinem, aut subalbedinem: sed et alix res sunt multe, quæ adiuvant ad hos colores facientes, quæ non sunt qualitates. V

Nigredo
fit p[er] mul-
titudinem
humidita-
tis oculi,
vel p[er] fun-
dationem
eius. Idē 1.
et. C[on]tra-
te. § 2. & §.
de G[ra]tione
alaliū ca-
3. in para-
phrasi.

complexiones, sed sunt res quantitasque, vel locales. quod est quia nigredine pluries fit propter multam quantitatem humiditatis oculi: aut quia posita est in profundo multum: sicut tu vides in riuibus profundis. quia propter profunditatem apparet velut nigrum: eo quod non recipiunt tantum splendorem, sicut si essent largi et pauci. Et oculus subalbidus fit secundum contrarium. * Et Galenus dicit, quod multa humiditas glacialis adiuuat ad faciendum subalbidum: necnon quod color situs humoris

mis strictæ, tunc habens esse paratus est verigini, & scotomæ, & epilepsie, & alijs egitudinibus similibus. Item, quando substantia cerebri est minor debita, tunc accidit intellectui corruptio intellectus, & stultitia, sicut decrepius. & vniuersaliter, quando cor rumpitur olla cerebri exterioris, & corum pieur cerebrum interi-
us.

A De signis complexionum, & sanitatis hepatis. Cap. 4.

D Eincept volumus loqui de signis significantibus temperam, & sanitatem hepatis. Et dicemus quædam eorum significant super temperantiam suæ complexionis, & quædam super temperantiam suæ compositionis. Et ego incipio a signis complexionis. & dico quædam ipsorum sumuntur ab operationibus, & quædam sumunt a quantitate venarum, & a tactu. Et scias quod hepar temperatum generat sanguinem purpureum, & dat colorem albedinis mistum cum rubedine, & corpus debet esse medium inter maciem, & grassinem: & venæ debent esse mediocres inter largitatem, & stricturam. Sed complexio calida hepatis cognoscitur per hoc, quod generant multam cholera rubeam, & maxime in ætate iuuentutis: & color talium declinat ad citrinatatem. & ideo cum augmentatur calor, & siccitas multum, generatur cholera adusta, & tunc declinabit color ad fuscedinem. & quibusdam de nigrantur palpebræ inferiores oculorum, & labia etiam inferiora. Sed hepar frigidum cognoscitur, quia generat multum phlegma, & sanguinem crudum. & aliquando ex fortitudine albedinis convertitur in calcem. & si cum hoc coniungitur siccitas, tunc generabitur cholera nigra non naturalis. Et complexio humida hepatis cognoscitur a multa præparatione putrefactionis, & dominatione humiditatis, & sanguinis. & si multum, excedit trans ad hypofarcam. Item venæ largæ significant super hepatis caliditatem: & magis,

si cum hoc adiungitur humiditas. **D** & strictæ significant contrarium. in calido vero & sicco hepate est mediocritas. Item significant pilositas super complexionem hepatis, quod est, quando hypochondria sunt multum pilosa, caliditatem significant. Adhuc diversificatur hæc significatio secundum diversitatem pilorum, quia, si sunt grossi, tortuosi, & nigri, significant super caliditatem & siccitatem: & si sunt subiles, & plani, significant super humiditatem. Et si venter sit nudus pilis, significat frigiditatem: & si sit mollis venter, significat humiditatem: & si sit durus, **E** significat super siccitatem. Et signa significantia super suam compositionem similiter sumuntur a complexione, & operationibus. quia quæ erunt temperate, erit hepar temperatum in figura, & positione, & quantitate magnitudinis & paruitatis, & strictura, & largitate venarum. & complexio calida & humida significat fortitudinem hepatis, & largitatem venarum: sicut frigiditas & siccitas significat contrarium: & mediocritas eorum significat mediocritatem inter calidam & humidam, frigidam & siccam. Et debes scire quod complexiones significantes super complexionem istorum membrorum, sunt complexionem innate, quæ sunt a prima essentia. Et hoc dico: quia inveniuntur complexionem æquilatæ calidæ & frigide a consuetudine, & vix a rebus extrinsecis. Et simile est huic, quia inveniuntur aliquis habens colorem significantem super frigiditatem, & signa significantia complexionem sui hepatis significabunt caliditatem, hoc est, quia habebit venas latas, tunc debemus iudicare quod complexio sua naturalis est diversa

G ab accidentali. & quando erit cōtra-
rium, debemus iudicare contrariū:
hoc est, quia complexio sui hepatis
erit frigida & sicca, & habitudo sua
erit grossa & pinguis, & grossities si-
gnificat caliditatem & humiditatem,
& strictura venarum frigiditatem,
& siccitatem. Sed significatio cō-
positionis sumpta ab operationib⁹
est hec: quia hepatis illius, qui habet
venas strictas, eueniet oppilatio, ip-
so non vidente cibus oppilatiuis. Itē
quando hepar erit paruum compar-
atum stomacho, & non superue-
nit aliquod accidens, necessarium e-
rit vt habeat mollem vētrem. nam

H hac est perfecta significatio super
paruitatem hepatis. quod est, quia
quando hepar est paruum, non po-
test aturhere chylum a stomacho,
& tunc oportet vt exeant superflui-
tates molles. Et homo, quem tu scis
dicit q̄ breuitas digitorum signifi-
cat paruitatem hepatis. & hic appa-
ret q̄ nesciuit bene, vbi esset virtus
informatiua, & non considerauit ni-
si in materiabus, & dimitamus istū
cum alijs. Dicit Aristoteli q̄ hepar in
quibusdam hominibus inuenitur i
latere sinistro, & splen in latere dex-
tro: & quando superueniunt illis e-
gritudines hepatis, apparent signa i
latere sinistro. Illa sunt signa signi-
ficantia super complexionem, & sa-
nitatem membrorum principalū.

*De signis complexionum, & sanitatis pul-
monis.*

Cap. 5.

D Einceps volumus loqui de si-
gnis significantibus super cō-
plexionem, & sanitatem membro-
rum seruientium illis. Et incipiem⁹
a pulmone. & dicemus q̄ comple-
xio pulmonis erit temperata tunc, qñ
erit anhelitus temperatus in magni-

tudine paruitate, & non recipiet le-
sionem ab aere calido, aut frigido:
& vox sit temperata inter fortitudi-
nem & debilitatem. Sed quādo pul-
mo erit calidus, anhelitus erit mag-
nus, & laederet ab aere calido, & iu-
uabitur a frigido. & habens talem
pulmonem habebit vocem fortē: &
contrarium operabitur contrariū.
Et pulmo siccus cognoscitur ex par-
te vocis claritatis, & ex paruitate spu-
ti. Et pulmo humidus contraria
habet signa pulmōi sicco, scilicet
grossitudinem vocis, & spūi multi-
tudinem. Sed compositio habetur a
complexione, & operationibus si-
militer: eo quod complexio temper-
ata de necessitate habet compositi-
onem temperatam, scilicet inter
paruitatem & magnitudinem, & in-
ter amplitudinem & stricturam via-
rum: & quando erit calida, erit via
large. Et latitudo pectoris signifi-
cat super latitudinem viarum: sicut
dictum est in alijs. quia diximus,
quod fortitudo vocis sequitur largi-
tatem viarum: & largitas significa-
t caliditatem complexionis. & causa
est, quia fortitudo vocis necessario
significat caliditatem. Sed comple-
xio frigida significat stricturam via-
rum, & debilitatem: & maxime si
huic coniungatur siccitas. Veloci-
tas vero anhelitus significat parui-
tatem pulmonis, & stricturam sua-
rum viarum, nisi complexio cordis
sit in causa. Pectus autem spūto-
sum significat malam pulmonis po-
sitionem. & propterea dicunt Medi-
ci, quod plurimi talium ve-
niunt ad vlcerationem
pulmonis, & ad
hecti-
cam.

De

*Secda pri-
mi Doct.
tertia. c.
primo, &
14. tercia.
et. 1. ca. 10
Primo de
Natura a-
nimaliū*

*aut Arist. 3 de
gen. animal.
et. 1. ca. 10
et. 1. ca. 10*

A De signis complexionum, & sanitatis Stomachi.

Cap. 6.

D Einceptus volumus loqui de signis significantibus super complexionem Stomachi. Et dicimus quod ipsa cognoscitur a suis operationibus: eo quod Stomacho temperato convenit maior ciborum pars, nisi nimis modum excedant nature, & non accidunt eidem accidentia, quæ conveniunt Stomacho distemperato: & suus appetitus est naturalis. Et in Stomacho calido subiles cibi convertuntur in fumum, & eidem grossi conveniunt, & suus appetitus est diminutus. Sed in Stomacho frigido signa sunt contraria prædictis: eo quia, ei conveniunt cibaria subtilia, & grossa in acetositatem convertuntur in eo, & ejus appetitus est excedens. Et Stomachus siccus cognoscitur propter multam sitim, & eidem paucus sufficit potus: & quando nimium recipit potum, & tunc in eo sunt fluctuationes. Sed humidus si gnificatur a paucis siti: & desyderat talis Stomachus humida, sicut Stomachus siccus desyderat res siccas. & hoc est, quando humiditas, & siccitas inest per naturam. sed si inest accidentaliter, hoc fit per contrarium: eo quod qui habet Stomachum siccum, appetit humida: & qui habet humidum, appetit sicca. Sed qualis Stomachus in parvitate, & magnitudine cognoscitur, eo quod tolerat quantitatem cibi conveniens. & si parvus fuerit, noscitur ex tolerancia pauci cibi: & si parvus est, bus in paucas partes, melius tolerat. Et Stomachus magnus tolerat contrarium.

De signis complexionum, & sanitatis Testiculorum.

Cap. 7.

Signa temperantie, & sanitatis testiculorum sumuntur ab operationibus ipsorum, & ab accitibus. Et dicimus quod, qui est temperatus in coitu, naturaliter habet temperantiam complexionis testiculorum. Et si multum affectat, naturaliter habet calidam complexionem testiculorum. Et si cum hoc desyderio coniungitur sufficientia in faciando, significat humiditatem coniunctam isti causalitati. Et quidam dicunt quod, quando complexio testiculorum est calida, quod tunc est generatrix masculinorum plus quam femininarum. & quando complexio istorum est frigida, tunc operatur contrarium, scilicet quia piger erit in coitu, & generabit filias. si cum frigidityte coniungatur siccitas, quasi privatur ab hac operatione. Sed qui appetitum habet magnum, & debilis exilit in tali operatione, eius complexio ad siccitatem pertinere videtur. Sed significatio complexionis horum membrorum ex parte accitum apparentium in spermate est, quia in temperata complexione ipsorum est maxima temperatum in quantitate, & qualitate. Sed si testiculi sunt calidiores debito, erit sperma plus in quantitate, & spissius conveniens. Et quando complexio eorum est frigida, erit contrarium huius: hoc est, quia sperma erit paucum, & non coctum. Et humiditas magis convenit huic operationi quam siccitas. Et pili etiam significant super complexionem horum membrorum, secundum quod significant super alias complexionem, ut dictum est supra.

D

De

Colliget

G De signis complexionum, & sanitatis totius Corporis.

Cap. 8.

Ista sunt signa significatia super complexionem vniuscuiusq; membrorum principalium, & seruientium eis. Et cognoscendo ista, & comparationem vnius ad alterum faciendo, cognoscemus totius corporis complexionem temperatam & distemperatam. Eo qd corpus, cuius complexio erit temperata, erit de necessitate mediocriter inter maciem & grassitiam, & color erit albus mixtus rubedini. & capilli eorum sunt flauitatem

H dētes ad rubedinem in tempore sue pueritiae: & cum sunt facti iuuenes erunt capilli eorum nigri, & tactus temperatus inter caliditatem & frigiditatem, & inter asperitatem & lenitatem. & sensus eorum erit in ultimo temperantie. & intellectus eorum mediocriter inter velocem & tardum. & hæc est via cognoscendi complexionem temperatam. Sed complexionem, quæ exita temperantia, iudicabimus secundum multitudinem signorum. quia illa iudicabuntur ex aggregatione istorum signorum, hoc est ab accidentibus, & operationibus, sicut a grassitie & macie, & a colore, pilis, & alijs similibus.

Sed est sciendum, qd significatio coloris pilorum non verificatur per maiori parte nisi in temperatis climatibus, quous in quolibet climate possit aliquid comprehendere, comparando homines illius climatis sibiipsis. Verbi gratia, in Theutonicis, & Aethiopicis, quoniam Aethiopes sunt nigri, eorum capilli sunt in tortuositate vltima, non propter hoc eorum complexio erit calida: immo melius est attribuire hæc signa calori extrinse-

co, & dicere quasi qd, sint frigidi. Et Theutonici, & Sclauici, qui stant in terris frigidis sunt albi, & eorum capilli sunt flauitatem, & plani. nec propter hoc dicendum est in istis, vt eorum complexio sit frigida. quod est, quia eorum complexio est in vltima caliditate, quia calor clauditur in partibus intrinsecis eorum corporum, sicut accidit in hyeme. & hoc sufficit in signis sanitatis secundum intentionem nostram.

De signis significantibus super Aegritudines in generali.

Cap. 9.

Dinceps volumus loqui de signis significantibus super aegritudines. Et rememoreris semper eorum, quæ superius diximus: hoc est, quia intentio mea in hoc libro non est vt multum loquar de rebus particularibus. quia ille liber non fuit factus pro illo, qui est solus medicus: sed vt non inueniatur diminutus in radicibus scientiæ, sicut sum etiam de ipsis. Et si inuenis hic illud, quod inuenis in alijs libris, non ob hoc ipsum despicias: quia pluries cribat homo modium vnum sabuli ad hoc, vt inueniatur vna margarita. Dicemus qd signa significantia super aegritudinem sunt signa, quorum quedam sumuntur ab accidentibus, quæ accidunt post diminutionem humorum in corpore: & quedam sumuntur a complexione corporis ab eius præparatione ad suscipiendas aegritudines: & quedam sumuntur a regimine antecedenti. Et quatuor tempora anni dant probationem in aegritudinibus futuris: & maxime permutationes, quæ sunt in eis præter naturam. Et ista signa diuertuntur secundum fortitudinem &

A & debilitatem. & ego volo ipsa narrare per ordinem. Iam dixi in his que precesserunt: quod quanta sanguinis crescit in corpore, ita quod nocet in quantitate solum, in eo quod quantitas est secundum dimensionem, hec est nominata repletio secundum vasa. & quoniam crescit cum malitia qualitatis ut acuat, aut ut permuetur ad qualitatem illius, scilicet aliorum humorum, aut plurimum, hec nosat repletio secundum virtutem: eo quod hec repletio habet euacuare vel euaporare, & dissolvere, & debilitare virtutem, quod est propter malitiam sue qualitatis. Et propter hoc sequitur casus appetitus, & difficultas motus. Et vlt per hoc debilitant, & ledunt oes operationes animales, & naturales: quod non accidit primae repletioni. Et signa primae repletionis sunt signa domini sanguinis soli. & signa secundae repletionis sunt signa domini vnius trium humorum, aut plurimum. Et propterea debemus enumerare signa significantia super excessum vniuscuiusque humorum illorum: & cognoscendo simplicia, cognoscemus composita.

De signis abundantiae Sanguinis.

Cap. 10

C T incipimus a signis significantibus multitudinem sanguinis, & ab accidentibus, quod eveniunt corpori pro illud. Et dicemus quod hoc significat torrendo pulsus, & repletio vasorum: siue sint venae, siue arteriae: & gravitas capitis, & oculorum, & impedimenta virtutum animae, & sensuum. Et vlt mala dispositio, quae advenit corpori hanc patienti, assimilatur male dispositioni lassitudinis, quae provenit ex labore extrinseco cum rubedine oculorum, & calore actuali in toto corpore: nisi homo habuerit exercitium

in aere calido, & somnum profundum, & somnia terribilia, & violentia res rubeas, sicut dicit Gale. de illo, qui somniabat balneari in dolio pleno sanguine: quia signa sanguinis in eo erant manifesta. & Galen. praecepit ut phlebotomaretur: sed Medici, qui erant de secta Erasistrati, praeceperunt ne phlebotomaret, & iniunxerunt ei exercitium. & quoniam facere coepit, humores dissoluti discurrerunt per corpus, & mortuus fuit. Iste in hora repletionis sanguinis fluxit aliquis sanguis ex naribus, aut gingivis. Et Arist. dicit quod sanguis corruptus fluxit a naribus & ano, & pusillusque quae fiunt in corpore, & urina spissa, & dulcedo salivae, & omnia haec significant superabundantiam sanguinis. Et qui usus est phlebotomia sentit pruritum in loco phlebotomando, propter summum signa domini sanguinis a complexione, & regimine ciborum, & potuum, & similium, & ab aetate, & tempore anni: tamen haec signa necessario significant abundantiam sanguinis quod est, quia aliquando complexio generat sanguinem: & si tempus, & aetas advenit, aut non.

Et similiter hoc facit regimen ab sensibus omnibus alijs. & si regime fortius erit in omnibus istis causis, tunc erunt signa significantia domini sanguinis accidentia, quae hic sequuntur.

De signis cholerae dominantis.

Cap. 11

S Ed signa significantia domini cholerae sunt velocitas pulsus, & disruptio ipsius, & urina subtilis, ignea, & vomitus cholericus, & egestiones mordicantiae, & amaritudo oris, sitis fortis, & siccitas linguae

Colliget

Quæ cum asperitate, & citrinitas coloris, & oculorum: sicut accidit in vizio icterici. Et si his coniungitur tepus æstiuum, & ætas iuuentutis, & diæta calida & sicca, & multum exercitium, sicut artium calefacientium vt sunt ferrarij, & eorum similes: & tunc debemus sine dubio iudicare qd iste humor dominatur multum in corpore

De signis domini melancholici.

Cap. 12

ET signa, quæ significant dominium melancholici, sunt nigredo vrinæ, aut rubedo declinans ad obsecuitatem, aut ad viriditatem. Et aliquando hoc sequitur incendium in stomacho, & habet appetitum caninum & nigredinem coloris, & maxime sub palpebra oculi. & sanguis phlebotomatus est niger, & multum coagulatus. & maior pars talia patiens est splenetica. Et si particularia signa iungantur istis, sine dubio iudicabimus qd multum dominabitur in corpore humor talis. Et complexio, quæ magis apta est ad generandum hunc humorem, est complexio frigida & sicca, aut calida & sicca. & propterea raro iuuenitur iste humor in corporibus albis, & pinguibus. Et morpheia nigra est signum fortissimum istius humoris: & et variolæ nigre, seu morbilli,

De signis domini phlegmatici.

Cap. 13

ET signum domini phlegmatici sunt vrina alba, & vt color corporis sit albus, & pulsus parvus & rarus, & squaliditas tonus corporis, & pigritia, & somnus, & tarditas digestionis, paucæ sitis cum multo sputo viscido. Et si cum his iunguntur

res particulares, erit sicut dictum est ante: velut est ætas senectutis, & tempus hyemis, & regimen multe quietis, & cibaria frigida & humida, & superfluitas comestitiis. Et somnia similiter significant super dominium istorum humorum. quoniam ille, cui superabundat cholera, somniat videre aduersionem ignis: & cui sanguis abundat, somniat videre res rubear: & cui melancholia, videntur suis somniis ea, quæ ipsum terret faciunt. & qui videt dormiendo maria, & pluuias, & sentit ætrem frigidum, vel aquam frigidam, omnia ista significant abundantiam phlegmatis. Ista sunt significantia super dominium vniuscuiusque humoris, & vlt super ægriitudines, quæ accidunt propter hos humores. Sed lassitudo, quæ provenit absq; occasione manifesta antecedente, sit necessario propter dominium istorum humorum, aut plurius. sed lassitudo thetæica, & apostemosa sit ab abundantia sanguinis. sed vlcerosa est ex malicia qualitatis.

De signis prognosticis ægriitudinum futurarum per ætrem, & tempora.

Cap. 14

ET postquam locutus sumus de signis significatiuis super dominium humorum, deinceps volumus loqui de dispositionibus, quæ sunt ab aliqua permutatione extra naturam: sicut illæ, quæ sunt ex ætate, quæ significant ægriitudines futuras. Et via, qua possumus cognoscere has permutationes est experientia: sed scire ipsas per viam demonstrationis est difficile, aut impossibile, & propterea in hoc sumi recipienda testimonia Antiquorum, & memo-

riari

Ari corū breuiter, quæ dixerunt: & postea conabimur dare causas. Dicit Hippo. q̄ qñ fuerit hyems septentrionalis & inaquosa, & ver fuerit meridionale & aquosum, sequuntur ex hoc in æstate febres acutæ, ophthalmiæ, & dysenteria: maxime ventro mulieribus, & humidis natura. Et huius causa est: quia si hyems fuerit sicca, generabit humores secos, & generaliter humores adusti, qui facti fuerunt in autumno, non conuertuntur simili tempore huic ad frigiditatem & humiditatem, sed remanebunt secundum medietatem illius, quod superuenit ei in autumno: & postea veniente vere calido & humido, aggregabuntur in corpore humores contrarij adinuicem. veniente postea calore æstiuo, putrefaciuntur humores propter humiditatem accidentalem, quam habebunt: & propter actum ipsorum erit calor putredinalis, qui generabitur, nocuior, & acutior. Vnde tunc propter hanc maliciam complexionis fiunt febres acutæ, & accidet fluxus ventris sanguineus, & ophthalmia. Et hoc accidet plus complexionibus humidis: quia sunt aptius citius permuat per operem talem aeris dispositionem. Et Hippo, adaptat siccitatem vento septentrionali, & humiditatem meridionali: eo quod natura istorum duorum ventorum est has duas facere dispositiones, & causam istorum ostendit in loco nobiliori isto. Item Hippo, dicit, si in eodem anno post ortum caniculæ fuerit pluuie frigida, & venti flauerint septentrionales, tunc fiunt ægritudines terminabiles, & quietæ. & hoc erit propter temperantiam aeris calidi: quia pluuia aerem refrigerat, & similiter fa-

ciat septentrio, quanuis sit sicca. & manifestum est quod frigidus aer putrefactionem diminuit. Et vniuersaliter scias quod causa ægritudinum, quas Hippoc. his temporibus fieri dicit, est propter permutationem naturæ aeris. quod est, quia non fuit ordinata diuersitas naturæ temporum, nisi ut humores digerantur, & temperentur. quia humiditas hyemis temperat siccitatem autumnī, & caliditas æstatis temperat hyemis frigiditatem. Sed quando hyems fuerit sicca, tunc remanebunt humores, sicut fuerant prius, & humiditas veris eos non temperabit: eo quod ipsa erit hiobus his extranea: quæ omnes non adueniunt tempore competenti. & ob hoc, quando superuenierit eis calor æstiuus sine medio, tunc istæ ægritudines generabuntur. Sed si hyems fuerit humida, & superuenierit calor æstiuus eidem cum medio, & istud medium est calor veris temperatus, & tunc non veniet tempus caloris antequam ipsa humiditas sit consumpta, & corpora receperint de fensionem, ut propter calorem non permuentur. Et vniuersaliter scias quod quatuor tempora sunt cum quatuor humoribus, sicut cum quatuor elementis. quia si terra resistit, vel vnu elementum a iud non vincat, vel superpet, sic resistunt ut vnus humor alius non vincat. quia nisi esset cōparatio, quam hēt corpus cum quolibet humore, vnus humor a suo contrario corrumpere. Itē Hippoc. qñ hyems fuerit calida meridionalis & pluuiosa, & ver septentrionale inaquosū, fiēt fluxus sanguinis, & ophthalmiæ siccæ, & senibus reumata, epilepsiæ, & paralyfis, & apoplexiæ, & pēgnates abortiunt. Et cā huius est, ut in tali dispo-

E

F

Tertia Aphorismo 10 aph. 12

Coll. Auer.

I

egri-

Constituciones sunt: quia cerebrum in tali dispositione superflue humectatur: veniente vero vere frigido, cum sui natura habeat humores dissolutos movere, tunc frigiditas resistit suae complexioni naturali, & tunc humores a frigida compressi diffilabuntur. & ob hoc, istae constitutiones movebuntur. Et si hyemis dispositio erit similis dispositioni veris praedictae, aptius, & citius constitutiones istae fient: quia humores tunc temporis erunt congelati & immobiles, & ipsi tamen non sunt penitus denudati ab humiditate naturali. Et fluxum sanguinis hic tendit Hippo. propter ulcerationem intestinorum, quae fit propter reumata acuta, quae sunt ab hac permutatione. Et mulieres non abortiunt isto tempore, nisi quia vulvae ipsarum tali tempore nimis humefiunt, & debilitatur, quae in eis est virtus retentiva, & poterit esse ut et hac permutatione embrio laedatur, eo quod propter humiditatem debilitatur. Et dicit Hippo. quando aestas erit parum pluviosa, & autumnus calidus multum meridionalis & pluviosus, tunc erunt hyeme fortes dolores capitis, tussis, & rauedines, & in aliis quibus fiet phthisis. Et causa huius est manifestata: eo quod in tali autumno replentur capita multis superfluitatibus: & cum superuenient hyemis, comprimet cerebrum, & stillabunt ab eo superfluitates, nec poterunt degenere: & ob hoc istae constitutiones fient, nam si remanebunt in capite, faciet dolorem praedictum: & si fluxerint ab eo, facient constitutiones praedictas: & si fluxerint ad pulmonem, fiet tussis. Adhuc dixit quod, si fuerint autumnus septentrionalis & siccus, fiet in complexione siccus ophthalmia sic-

ca, febres acutae, & cardiaca mellitosa. quia manifestum est, quod quando illud tempus in siccitate fortificatur, faciet constitutiones melancholicas. & febres haec dictae sunt ex humore melancholico: quavis humor ille non sit velocis motus. Item dixit quod constitutiones, quae sunt tempore multum pluvioso, pro maiori parte sunt febres longae, & fluxus ventris, & epilepsia, & apoplexia: & synanchia. Et dicit Hippo. quod paucitas pluviae salubrior est corporibus. & causa est, quia superfluis humiditatibus calor naturalis non bene dominatur. Et non est intelligendum ab Hippo. ut laudet aerem siccum ex toto: quia aer nimis siccus inducit constitutiones eisdem similes. Et propterea dicit alibi, quod quando est privatio pluviae, sunt febres acutae: quia aer temperatus secundum Hippocratem est mediocris inter multam & paucam pluviam. Et tu debes scire quod aer distemperatus in una qualitate, distemperantia superflua generat constitutiones eisdem similes. Sed aer pestilentialis fit corruptione suae substantiae. Et hoc accidit saepe propter multam pluviam tempore aestivo: sicut dicit Hippo. quod accidit in civitate Acaei: quia tota aestate fuit fortis pluvia: & propterea accidit habitantibus malus prunis, & pustulae malignae: ita quod aliquibus cadebant brachia, & pedes. Item corrumpitur subtilitas aeris ex vaporibus corruptis mixtis cum eo, sicut a vaporibus resolutus a cadaveribus, & a stagnis, quibus huiusmodi mactatur. Et huiusmodi sunt constitutiones pestilenciales a corruptis aeris, & ciborum, sicut accidit quae famis. Item constitutiones pestilenciales, quae sunt a corruptione aeris, cum sunt constitutiones mor-

Tertia Aphor. 13.

Item in tali autumno replentur capita multis superfluitatibus: & cum superuenient hyemis, comprimet cerebrum, & stillabunt ab eo superfluitates, nec poterunt degenere: & ob hoc istae constitutiones fient, nam si remanebunt in capite, faciet dolorem praedictum: & si fluxerint ab eo, facient constitutiones praedictas: & si fluxerint ad pulmonem, fiet tussis. Adhuc dixit quod, si fuerint autumnus septentrionalis & siccus, fiet in complexione siccus ophthalmia sic-

a. 1. phthisis.
Tertia Aphor. 14.

Tertia
phor. 14.

M
in Cra
ne feci
Epidi.
Thafo.
in teru
ciuides

A tiffa: quia aer putrefactus, vel corrupt^{us} veloci^{ter} attingit cor. & propterea accit^{ia} illarum febriu sunt mala propter malitiam anhelit^{is}, quæ hoc operat^{ur}. & non apparet in illis febrib^{us} fortitudo, nec lenit^{as} in eis magna lesio manifeste, eo q^{uod} mala complexio dominatur in illis communi^{ter} in omnib^{us} virtutib^{us} corporis: sed illud, quod facit læsionem manifestam sensibilem, est mala cõplexio particularis v^{el} diuersa. & scias q^{uod} nõ omnis homo egrotat pp^{er} permutationem aeris: sed illi, qui ad hoc apti sunt. Et q^{uoniam} t^{em}p^{or}a anni sequent^{ur} eor^{um} naturam, quali non erunt causæ æg^{ri}tudinum, quãuis nos videam^{us} cõ^utrarium. quia æg^{ri}tudines, quædam sunt magis propriæ vni tempori q^{uam} alteri, sicut sunt æg^{ri}tudines, q^{uæ} sunt ex humore simili illi tempori: quia sanguine^{us} in vere, choleric^{us} in æsta^{te}, melancholic^{us} in autumno, phlegmatic^{us} in hyeme: quãuis in vere p^{er} accit^{us} fiant æg^{ri}tudines melancholice. & hoc accidit pp^{er} motum humorum, & eor^{um} dissolutione^m, & ebullitionem: quia in his temporib^{us} adueniunt partib^{us} omnium similia accidentia, q^{uæ} adueniunt humidit^{at}ib^{us} terre nascentium. Quod dict^{um} est de signis significantib^{us} æg^{ri}tudines ex parte actis, sufficiat compedi^{re} secundum nostram intentionem loquendo. Sed inveniunt æg^{ri}tudines parvæ, velut acut^æ significantia super æg^{ri}tudines magnas futuras: & nos dicem^{us} de aliquib^{us} earum hic, & postea dicem^{us} de signis significantib^{us} super easdem æg^{ri}tudines, & ear^{um} cã^usas: quia multum necessarium est i hac arte. Et non expectes, vt dicam tibi res novas, quæ non sunt dictæ ab Antiquis.

De signis prognostici æg^{ri}tudinum futurarum per æg^{ri}tudines parvas.

Cap. 15

ET dixerunt quidam q^{uod} dolor capitis fixus, qui in Arabico notatur soda, & hemitrania, q^{uæ} in Arabico notatur lethica, p^{er}seuerans denuntiat decursum aq^{uæ} ad ocul^{um} in fine, aut auatatione^m pupille, q^{uæ} in Arabico notatur azabat. Et salt^{us} faciei nominat^{ur} hachala: tortura vero notat^{ur} lachora. & spasm^{us} notatur tafnecc: & priuatio mot^{us} notatur cadar: paraly^{sis} vero selee. Salt^{us} faciei p^{er}seuerans multum denuntiat torturam oris. Salt^{us} vero totius corporis significat spasmum humidum. priuatio motus significat paraly^{sim}. Rubedo faciei, oculorum, & venarum, q^{uæ} sunt i eis, cum fluxu lachrymarum, & furga a lumine cum forti dolore capitis, denuntiant apostema calidum i cerebro. Incub^{us} (theb^{us} dr) & vertigo (hahasta notatur) p^{er}seuerans denuntiat epilepsiã. epilepsia vero vocatur chillion. Tristitia p^{er}seuerans si ne cã denuntiat melancholiam. Apparitio corpusculor^{um}, velut muscarum & capillorum ante oculos denuntiat decursum aquæ ad oculos: nisi hoc accit^{us} a stomacho, pueniat. Reumata cõtinua sine interpolatiõ^e faciunt timor^{em} phtisis. Sudor mult^{us} p^{er}seuerans significat repletion^{em}. Fortis syncopis crebra sine manifesta occasiõ^e p^{er}seuerans diu, mort^{em} subitã nũciat. Repletione^m sup^{er}fluã habet^{is} nunt^{em} ne ad spũtũ deueniat. Siquis, qui in Arabico notatur vestadã: & etiam est signum apoplexiæ, & subite mortis. Et stupefactio sensuum, & relaxatio motuum significat apoplexiam. Grauitas lateris dextric^æ hypochondria æg^{ri}tudinem he

Spatii significat. Stercus multum tin-
ctum timorem egritudinis ictuque
significat. Squaliditas faciei, & tūor
palpebrarum, & digitorum, manus
& pedum futuram hypofarcam si-
gnificant. Fœtor stercoreis significat
super nauscam, quæ in Arabico no-
minatur taura. Urine fœtor putre-
factionem, & febrem nuntiat. Lassitas,
& membrorum contractio sine cā
manifesta cum casu appetitus febrē
denuntiat. Urina vltima perseverans
ulcerationem in vesica & virga si-
gnificat. Priuatio appetit^o cum syn-
copi^o colicam significat. Grauitas &
extensio, quæ est sub ventre & in re-
nibus, significat super egritudinem
renum. Stercus adustum in onificio
anī ulcerationem intestinorum si-
gnificat. Pruritus in ano peruectus
hemorrhoidas denuntiat, nisi in in-
testinis sint vermes nati. Multæ pu-
stulæ in corpore apostema magnū
significant. Multa nodo apparentia
faciunt timere de nodo magno no-
minato dubellet. Morphea, & fortis
rubedo faciei, & strictura anhelit^o,
& vocis lesio lepram significat. Et
vniuersaliter dico, q̄ quādo permi-
natur aliquid ex consuetis, significat
futuram egritudinem; sicut est ap-
petitus superfluous, aut diminut^o, aut
augmentum, vel diminutio in sup-
sultatibus, vel multus somnus, vel
paucus, vel alia accitūa præter ista.

De pulsū, & vrina in generali.

Cap. 16.

ET postquam locuti sumus de
hoc genere signorum sufficiē-
tes, volumus nunc loqui de signis
ipsarum egritudinum, quæ signifi-
cant necessario vnam trium rerum
videlicet aut super quiditatē egritu-
dinum, aut super cās ipsarum, aut

super membrum, in quo est egritu-
do. Et multoties significat super hæc
tria, quemadmodum de signis egritu-
dinum, quæ sunt in membris inte-
rioribus. Sed egritudines apparētes
in superficie corporis, non indigent
signis, nisi significantibus causas ip-
sarum, ob hoc, quia illæ patent sen-
sui visus. Et vlt scias q̄ signa non
sunt aliud, nisi illud quod apparet i
actionibus, & passionibus animali-
bus, & naturalibus, cum accidehti-
bus quæ proueniunt ab eis. p̄p̄ea q̄
inueniuntur duo genera signorum
communicantium pluribus egritu-
dinibus. Et debemus primo tractā-
re de eis, & postea narrabim⁹ signa
vniuersaliq; egritudinis p̄pria. Et
ista duo genera signorum sunt pul-
sus, & vrina. & significatio pulsus su-
mitur a communicantia omnium
membrorum cum corde. sed vrina
sumitur a mensura digestionis i he-
pate, & renis. & propterea significa-
tio ipsius non est pauca in significa-
do egritudines membrorum virtu-
tis nutritiæ. Et incipiendum est a
pulsu: quia eius est cognitio melior.

De pulsū & de generibus, & speciebus
eius. Cap. 17.

ET dicimus, q̄ pulsus est compo-
situs ex duob⁹ motibus, hoc est
motu dilatationis & motu constri-
ctionis, & ex duabus quietibus, quæ
sunt inter duos motus, sicut decla-
ratum est. quia inter quoslibet duos
motus necessario sunt duæ quie-
tes. & etiam quia sapientes huius ar-
tis dicūt q̄ ipsi comprehendunt has
duas quietes: & maxime quietem, q̄
est post constrictionem. quia quies,
quæ est post dilatationem, est mani-
festa etiam illi, qui non est perfect^o.

p̄p̄ea

Scdā Aph.
aphor. 5.

* a. l. colini
cā vel cho-
locum.

H

L

M

Quoties
cōstric-
tū dicit⁹
lioris ē
gnitione
q̄te p̄
dilata-
tū.

Appetitia, quæ essentiali hoc comitantur, continent vna istarum, hoc est aut in motibus, aut in quietibus. Et ppea apparet quod prima genera pulsum sunt septem. Vnum est, quod sumitur a quantitate dilatationis. Secundum sumitur a quantitate temporis motus. Tertium a quantitate virtutis mouentis. Quartum a tempore quietis. Quintum a proportionem duorum motuum, & duarum quietum. Sextum a permutatione pulsus, & sua assimilatione suæ temperiei. Septimum ab ordinatione motus & quietis, & inordinatione. Sed tria sunt genera, quæ confluxerunt iungere Medici istis septem. Vnum est, quod sumitur ab arterijs. Secundum a qualitate ipsius arteriæ. Tertium sumitur a dispositione subtilitatis arteriæ. Sed ista tria non sunt propria in pulsu, in quantum est pulsus: quia pulsus, in quantum est pulsus, non stat nisi per motum, & quietem. Et primo volumus narrare species, quæ continentur sub vnoquoque genere, & postea dicemus causas vniuersalesque generis, & speciei. quod est, quia quoniam nos cognouerim contrarias causas efficientes, tunc poterim summere plura signa ægritudinum: eo

Consequenter exdem sunt causæ diuersitatis pulsum. Et propterea quando inuenietur genus, aut species propriae causæ, tunc erit signum fixum super istud genus, aut speciem ægritudinis. Et pulsus, qui fuerit plurimum causarum, non significat super illam ægritudinem solum ipsam efficientem, nisi secum alia significatio adiungatur. Et deinceps volumus incipere narrare species pulsum, & subsequenter eorum causas assignare. quæ cum sciuerimus eorum causas effici-

cientes, tunc possibile erit quod ponemus eas, signa super ægritudines: eo quod ipsæ exdem sunt causæ efficientes earundem. Et ideo quoniam erunt ex eis genus, vel species propriæ causæ, tunc erit signum continuum super inuentionem illius speciei ægritudinis, vel generis. & quoniam erit ei plus vna causa, non significabit super ægritudinem ægritudinem, nisi quoniam cum eo fuerit significatio alia. V.g. quia pulsus formicans, qui est in hectica, est accidens continuum super inuentionem illius speciei ægritudinis. & quando erit vna causa tantum ex pluribus, non significabit super ægritudinem: vt pulsus diuersus, qui non significat super febrem putredinis: eo quod pulsus diuersus est inuentus in febribus putridis, & in dolore stomachi. ergo hoc non est signum declarans febrem putredinis proprie, nisi ei associetur aliud signum. & possibile erit quod aliud signum sit ex speciebus pulsum, & quod non. Et postquam data sunt signa significantia a Medicis causas pulsum, tenetur determinare pulsum appropriatum vnicuique ægritudinis: eo quod maior pars pulsum est composita, sicut pulsus significans super apostemata calida, quia est patius, velocius, inordinatus, & variatus multis variationibus. & in hac ægritudine pulsus ei proprius est compositus semper. Et quod pulsum sunt, quorum est signum definitum super aliquam ægritudinem, quoniam associatur ei aliud signum. v.g. quoniam pulsus inordinatus, quoniam erit cum calore manifeste stomachi corporis, & non erit ore stomachi patetio aliqua, seu dolor, est signum certum super febrem putridam. Et postquam declaratum est quod est signatio pulsum generalem, redibimus ad numerandum species, deinde dicemus causas vniuersalesque generis.

Colliget

Genus, quod sumitur a quâritate dilatationis, diuiditur in pulsum magnum & paruum & mediocrem, & in longum breuem & mediocrem, & in largum strictum & mediocrem, & in eminentem profundum & medium. Et magnitudo est, qñ arteria extenditur sup̄ sua dimensione in omnibus dimensionibus, scilicet in profunditate, latitudine, & longitudinem. paruum est contrarius illi. & mediocritatem horum retinet. Longus est, qui extenditur in longitudinalem dimensionem plusquam in latitudinalem vel profundam: hoc

H est, qui transit quatuor tangentis digitos. brevis autem est contrarius huic. sed medius horum mediocritate seruat. Largus est ille, qui fm latitudinem ultra alias extenditur dimensiones. strictus illi est contrarius. sed medius medium tenet. Eminens est ille, qui in altitudine ultra alias dimensiones extendit. profundus vero est ei contrarius. medius vero mediocritatem seruat. Et istæ species aduicem componi possunt. sed difficile est hanc compositionem cognoscere tactu. istæ sunt species sumptæ a genere quantitatis dilatatio-

Inis. Sed genus, quod sumitur a tempore motus, diuiditur in velocem, tardum, & medium. Et genus, quod sumitur a quantitate virtutis, diuiditur in fortem, debilem, & medium. Et fortis est ille, qui extrema digitorum fortiter percunt. Et qui sumitur a tempore quietis, diuiditur in spissum, rarum, & medium. Et dicit Gal. q̄ spissus est ille, in quo tempus quietis post suam constrictionem est paruum. sed rarus est contrarius illi. sed medius medium seruat. Sed hoc non peti potest, nisi ille qui comprehendit quan-

titatem quietis, quæ est post constrictionem. Et qui hoc non nescit, cognoscit differentiam inter pulsum velocem & spissum. sed hoc graue est inueniri. tamen non vñ impossibile multum perfectis, qui sunt optimi sensus: quoniam omnes homines non sunt æquales in solitudine, & bonitate intellectus. Sed genus sumptum a proportionem quatuor temporum pulsum, diuiditur in pulsum æqui ponderis, & non æqui ponderis. Et æqui ponderis est equalis, & habet compositionem duorum motuum ad inuicem compositionem naturalis, & per viam naturæ. & similiter habet compositionem vñ quietis ad aliam, & etiam illam, quæ est motus ad quietem. Et istæ compositiones diuersificantur secundum diuersitatem ætatum, temporum, & complexionum. Galenus dicit q̄, istæ compositiones naturales non inueniuntur nisi secundum vnâ compositionum notarum mulicarum proportionaturarum & ordinatarum, quæ est compositio dupli, aut parus. & dicit q̄ minor proportionum sensatarum in pulsu, est illa, quæ multiplicat quartum multiplicati cōparatione vnus prius multiplicatæ duarum partium. Et si ita est, vt dicit, mirabile est. Sed cōparationes istas cōprehendere difficile est: quis multi hoies in Musica eas cōprehendat: propea quia notæ musicæ habent sup̄ suâ extensione, ita q̄ minor dimensio illarum exēplo potest cōprehēdi, & est illa, q̄ multiplicat ex 36. partibus vñ partem vnâ. Et ista verba sunt alterius scilicet, q̄ huic per accens est necessaria hic parū. Sed in pulsu sunt quæ breuia ad inueniendū hanc cōparationem eo adhuc magis: quia quæ exis post spissitudinem diffi-

Et dñ en
ma ma
tis pñd

cile

Atile est inueniri: eo q^d arteria est sub carne. Et pp hoc elegerunt tangere hanc arteria: eo q^d illa est lauior, & p^roquinior loci principij. & has art^rias tangit Medici. Sed gen^l sumptum a sua similatione, & a sua diuersitate o^sa p^rerita gⁿa continet. q^d ē, quia assimilatio pulsus est, vt o^sa gⁿa fm vauum modum concurrant. hoc est, quia si est magn^l, vt sit p^reuertans i sua magnitudine: & si sit si ē velox, tard^l, aut ex alijs. Et pulsus diuersus hēt duas spēs, aut in o^sibus gⁿib^l, aut in vno, aut plurib^l sit diuersus: aut in multis pulsationib^l, aut solū in vna. Itē diuersorū pulsū quidā est ordinat^l: & est ille, qui multis reuolutionib^l suā diuersitatē cōseruat. Et quidā ē non ordinat^l: & est ille, qui suā diuersitatem non seruat. Et conuenient^l est vt spēs pulsū diuersorū cū speciebus cōpositis cōputent^l. & ego ex eis mai^l testiores dicā. Et gen^l sumptum a qualitate arteriæ, diuidit^l in tres species, hoc est in frigidū, calidū, & tepidū. Et q^d sumit a substantia arteriæ, diuidit^l in durum, mollem, & mediam. Et quod sumitur a cōtēto in arterijs, diuidit^l in plenum, vacuū, & medium. Itē sunt spēs simplices pulsū. Et inueniunt^l pulsus cōpositi, qui habent noīa, q^d dicēda sunt. Quia quidam eorum dē pulsus capnizās. & est qui variat^l in vna pulsatione, in tarditate & velocitate. & accidit huic pulsui vt festinet, & ite^r, & cito redit, & suum momentum complet, & appellat^l capnizās, eo q^d suus motus assimilatur saltui capreoli. Et quidam nominat^l cauda forizina, qui semp variat^l. quia aliqⁿ variat^l ab augmento ad diminutionē, & aliqⁿ a diminutione ad

augmentum. & istud augmentum **D**& diminutio aliqⁿ sunt p^rportionata, aliqⁿ non. Et quidā dē vndosus, & ille est, qui variat^l in magnitudine & paruitate paruum organi in emittentia & profunditate, in structura, & largitate cum mollitie substatie organi: & declinat parum ad paruitatem, sed non multum. & vlt^l suus motus assimilat^l vndis maris, & ab eisdem nomen suscepit. Et quidam dē vermiculosus, qui vndoso assimilat^l: & est eo minor, & spissior. Et quidam dē formicās, & est minor itis duob^l, sed est spissior. Et quidam dē **E**ferrin^l, qui vndoso in diuersitate p^rimum similat^l, tū eis rigidior est. Et quidam dē bis pulsans. & pōt eē vt ille sic denominet^l p diuersitatem, quā i vna hēt pulsatione, quā in eadem interpolat, & reuertitur. & pōt esse, vt dicatur q^d duæ pulsationes sunt vna: quia quies, quæ est iter eas, nō hēt temp^l, quod mereatur dici tēp^l quietis. Et quidam dē tremul^l. Et quidam dē tortuosus, qui percipitur talis, sicut si organum torqueretur. Et quidam dē arcuat^l, quod est, q^d est eminens in medio, & in extremis tant^l profund^l. Itē sunt omnes **F**simplices species, & manifestiores, q^d sunt in cōpositis.

De causis pulsuum. Cap. 18.

DEinceps scipiem^l narrare causas omnium. Et dicim^l quod causa magnitudinis pulsus est sanitas virtutis, & etiam sanitas instrumenti, & multa necessitas pulsationis. & propterea est iste pulsus signum dominationis sanguinis in toto corpore, & maxime si cum hoc iungant^l velocitas, & frequētia. quæ sunt testimonia multæ necessi-

Causa cum sanitate virtutis, & instru-
menti. Et causæ parui pulsus sunt
istis contrariæ: hoc est, si sint, ppter
debilitatem solum, aut inobedi-
entiam instrumenti, aut propter neces-
sitatem paruitatem. Et propterea, qñ
erit istis pulsus causa debilitas virtu-
tis, necessario significabit comple-
xionem malam materialem domi-
nantem super virtutem ipsam debi-
litatem: aut significat euacuatio-
nem superfluum, propter quam in-
trinsèca virtus est dissoluta. Et quā-
do fuerit causa ex inobediencia orga-
ni, necessario significat malam cõ-
plexionem siccam materialem: si-
cut accidit quando dominatur cho-
lera, aut melancholia, aut domina-
t in toto corpore complexio mala sic-
ca non materialis, sicut est febris he-
ctica: aut significat super cõgelatio-
nem, quæ sit propter frigiditatem
multam, aut propter extensionem
arteriarum, quæ sit propter aposte-
ma. Sed qui sit propter paucam ne-
cessitatem, significat paucitatem ca-
loris. & aliquando aggregantur hæc
omnia tria. & significat super ista
tria. Et causa mediocritatis est tem-
perantia rerum supradictarum. Et
causa longi pulsus est paucitas vir-
tutis: eo qd non potest extendere ar-
teriam in latitudinem, & profundita-
tem s'm proportionem extensionis
longitudinis. & hoc est pro maiori
parte propter ineptitudinem instru-
menti, sicut est propter rigiditatē, &
obturationem cutis. Et causæ curvi
pulsus sunt oppositæ causis longi.
& hoc fit pp virtutis debilitatem. &
potest esse vt sit propter instrumen-
ti rigiditatem, aut propter hæc am-
bo. Sed largi pulsus causa fortitu-
do virtutis est cum aptitudine instru-

menti. Et causæ stricti sunt istis op-
positæ. Sed causæ eminentis sunt
propinquæ causis longi: excepto qd
virtus fortior est, q̃ in illo vel alio:
aut quia instrumenti ē magis obe-
diēs. Et cæc p̃fundi istis sunt opposi-
tæ. Et cæc velocis est multa pulsatio-
nis necessitas. tñ nō est necessariū vt cū
hoc adiūgat fortitudo: eo qd pluries
natura laborat cum velocitate loco
fortitudinis, qñ fortitudinē nō hēt,
& hoc fit pp debilitatē virtutis, aut
ineptitudinē instrumenti. Et cæc tardi
istis sunt contrariæ. i. nō necessitas an-
helio, aut debilitas virtutis, aut am-
bo. & p̃pca est hoc genus pulsus si-
gnū malæ cõplexionis frigide, mate-
rialis vel imaterialis, propriæ vel cõ-
munis: aut debilitas virtutis ppter
euacuationem p̃ambulam, aut ppter
multos malos humores, qui dis-
soluunt virtutem ppter malā eorū
complexionem, vel qualitatem. Et
causæ generis recepti a virtute sunt
manifestæ. Et causæ pulsus fortis, &
debilis, quæ sunt sumptæ a virtute,
manifestæ sunt. Et cæc spissitudinis
eēdem sunt cū causis velocitatis. &
natura illorum opatur, qñ non pōt
facere fortē, vel velocē. Sed causa ra-
ri est pp paucam necessitatem cum
abundantia frigiditatis. Sed genus
sumptum a p̃portione quatuor tē-
porum pulsus est, quia eorum a via
naturali exitus est, vt mox dilatatio-
nis sit maioris comparationis ad motū
cōstrictiōis q̃ debeat: & est vt maior
sic necessitas inspirationis q̃ respira-
tionis. Et quando motus cōstri-
ctiōis erit maioris comparationis ad
motum dilatationis debito, sic erit
fortis necessitas ad euaporandū va-
porem fumosum. Et qñ quies erit
maioris cõparationis debito ad mo-
tū,

Arum, tunc erit hoc pp debilitatē virtutis cum multa inspirandi necessitate, Et similiter permutatio cōparationis duarum adinuicē quietū ē, sicut permutatio cōparationis duorum motuum, hoc est motus dilatationis, & constrictionis. Sed genus sumptum à similitudine, & diuersitate pulsus est manifestū: quia assimilatio non fit, nisi bonitate virtutis, & ordinatione ipsius. vt cā permutacionis est euaporatio virtutis, & ipsius debilitas. Et causa talis permutaciōis est vna duarum rerum: aut pp aliquam rēque virtutē debilitauit & aggrauauit, sicut dominū humorū malorum: aut pp aliquā causam calorem intrinsecū cordis lædentem, quia distēdit, sicut dolor oris stomachi. & pōt esse, qd sit hoc pp debilitatē virtutis ipsius de motu instrumenti: sicut contingit in fine agnitudinē nocentū. ideo quia debilitas semper dicitur in cōparatione. quia sicut contingit pp cām malorū humorum, sic non est impossibile vt sit cā motus instrumenti ipsius. Et qui diuersificatur in multis pulsationibus, minus malus est, sicut ē ordinat⁹ I diuersitate pulsus.

C Similiter est malus minus nō ordinato: ptea quia ordinatus conseruat suum circuitum in hac diuersitate: & conseruatio non fit nisi dominio virtutis pp aliquem motum. Et cāq specierū in diuersitate compositarum hæ sunt, qm cāq caprizā u pulsus, aliqñ proueniunt ex ineptitudine instrumenti. Et similis cā est pulsus scirini: excepto qd quādo permutatur ab augmento ad diminutionē, est signū diminutionis virtutis: & si redit ad suū principiū, significat vigorē virtutis: & si à di-

minutione ad augmentū deuenit, D
fortiorem virtutē significat. Sed vndosi pulsus causa est virtutis debilitas cū organi mollitie. & frequētia sua est sicut si virtus partē membri sup aliā aggregat: ita vtriste motus motui vndarū maris assimiles, qui ex multis compositus est motibus. Et vermiculosi pulsus causē istis similes sunt, tñ sunt debiliores. & siff formicās. tñ ipse vermiculoso debilior est. & ptea dictū est, qd nō sit formicans, nisi vermiculosus pcedat. Causē debilitatis virtutis sunt manifestē: aut pp euacuationē superfluā, ex qua euenit synopsis: aut E
destructionē caloris intrinseci: eo qd causē, que faciunt agnitudinem, sunt contrariē ei, & nocent illi. Sed ferrini pulsus causē sūt virtutis debilitas. & est cōpositus ex debili & paruo. & in ipso sunt partes anticipantes & postponentes, sicut in vndoso: excepto qd in isto siccitas magna ē manifesta. & quia siccitas fit et ab extensione, est ferrinus pulsus signum calidi apostematis & maxime, qñ est in mēbris nervosis. qd ē, quia rigiditas plus fit ibi ppter neruū. Sed bis pulsantis cā, hoc est martellini, est organi ducities. qa agit, F
sicut malleus super incudem percussus bis percutit. & scda pulsatio p se est, hoc est pp rigiditate nerui. Et cā tremuli debilitas est virtutis. Et tortuosus significat super spasmū. Et arcuati cā similiter debilitas est virtutis: quia equaliter organi partes ferre non pōt. Iste sunt causē septem generū pulsuum breuiter dictæ. Sed de pulsibus apostematum dicemus, cū loquemur de signis cuiuslibet agnitudinū. Sed causē trid generum pulsus istis coniunctarū mani.

Colliget

G manifeste sunt à rebus antedictis, hoc est à causis male complexiois. Et quia istæ species pulsuum non possunt comprehendere in aliquo individuo, nisi comparato ad pulsus sani, qui in corpore temperate complexiois inuenitur, aut ad aliqui octo complexionum fm Gale. aut ad quatuor, fm q̄ apparet à radicibus naturæ: & iterum sanorum pulsus alter ab altero diuersificat: & propterea eorū diuersificationem oportet nos cognoscere: quia si hæc ignoramus, egrotantium pulsus minime cognoscemus. qd̄ est, quia pulsus ægri nō

H cognoscitur, nisi pp̄ comparationē corporis sani, vt cognoscat diuersitate complexionis ipsius. Et p̄p̄ea necessesse est ei, qui vult in hac scia perfectus esse, vt se exerceat i cognitione pulsus sani, vt cognoscat diuersitatem complexionis ipsius, & vt cognoscat causas p̄mutates pulsus. quia nisi hoc cognouerit, posset errare, & opinari, q̄ pulsus sanorum est pulsus ægrotorum.

De diuersificatione Pulsuum per res intrinsecas. Cap. 19.

Et dicimus diuersitate pulsus complexionum. Pulsus natura

Ilis calide complexionis maior est, & velocior pulsus temperate. & potest esse vt sit frequentior. Et frigide est contrarius paruior, & tardior temperata. & potest esse vt sit magis submersus. Et pulsus sicce complexionis est cum paruitate durus: p̄p̄ea quia durities non est obediens extensioni. Et pulsus humidæ mollis declinans ad fortitudinē, & magnitudinem: quia in hoc humiditas obediens est. Et pinguedo, & macies habet lignificationē in actu pulsus. quia pulsus in corporibus macilentis euidentior

apparet q̄ in pinguibus: eo q̄ in corporibus pinguibus est pulsus quasi sepultus, & habet spissitudinem, & p̄p̄ea habet fortitudinis diminutionem. Et ætates sunt ex rebus, q̄ ponunt diuersitatem in pulsū pp̄ diuersitatem datam à complexione. quia pulsus puerorum ex parte caloris est velox, & ex parte debilitatis virtutis est spissus. & pulsus iuuenū est fortis pp̄ eorū calorem & fortitudinē, & est rarior pulsus puerorum. & pulsus senum debilis est, rarus, & tardus. Et sexus similior est ex rebus, quæ diuersitatem ponunt in pulsū. qd̄ est, quia pulsus marium est fortior, & maior pulsus feminarum: & pulsus mulierum minor est, & debilior, sed est velocior, eo q̄ velocitas eis est loco fortitudinis. Istæ sunt causæ mutantes pulsus. Et somnus, & vigilia similiter habent operationes in pulsus permutatione.

De causis permutantibus Pulsus ab extrinseco. Cap. 20.

Sed rerum extrinsecarum, q̄ pulsus permutat, quædam sunt in quatuor temporibus anni, & quædam i cibis & potibus, & in balneis aque calidæ. Similiter & accidentia aie sunt ex his, quæ p̄mutant pulsus. **M** Et ex his, q̄ p̄mutant, antedicta sunt in cognitione pulsus. Et à rebus, quæ sup̄ueniunt corpori à quatuor qualitatibus, poteris pulsuum diuersitatem cognoscere. v.g. quia cibus, qm̄ est nouiter in stomacho susceptus, pulsus ponit paruum, & debilem, & oculum. & qm̄ digeritur, ponit contrarium. Et hoc est, quia cibus antequam digeratur, calor naturalis ab eo est sepultus, quemadmodum ignis à multis sepelitur lignis. & qm̄ digeritur, tūc calor inualescit naturalis,

Alia. Et ppea in nostris diximus radicib⁹, q^o cib⁹ ex partec⁹ ē similis, & ex parte est contrarius. Et simile est in somno, & in vigilia. quod est, quia somnus factus pp cibum non fit, nisi quia calor naturalis à cibo est oppressus, & vigilia pro maiori parte fit, facta digestiōe. Sed permutatio pp tempus anni à se non est multū occultata. quia pulsus veris est calidus & humidus, sicut est in habentibus complexionē eandē, & similiter alia tria tēpora se habēt. Et qui opinatur q^o pulsus autumnū est similis pulsui veris in fortitudine, frequētia, aut temperie, penitus errat: ppea quia in illo tēpore virtutes sunt diminutę pp paucum calorem spiritui. immo illo tēpore est quasi similis senum virtutū: quia illud tēpus tempori senectutis assimilatur. Et ppea tunc plurima tetra nascētia senescit, & ē virtus generatiua in isto tempore in vegetabilibus, & animalibus debilitatur. Et sicut rogoes habent operatiōē in pmutatiōe pulsus, & complexionē permutant. Iam dictū est sufficienter de pulsibus. & qui petierit vltimiorē particularitatem in sciētia pulsus, perquirat ipsam in libris spiritatorum.

De vrinis generaliter. Cap. 21.

ET deinceps volumus loqui de vrinis. Et dicimus q^o accidentia, q^o apparent de vrina, sicut superius dictum est, quędam significant digestiōē hepatis, venarum, & mēbrozum: & quędam significant egritudinem renū, & velicę. Sed primo volumus narrare signa apparentia in vrina, sicut superius dictum est, q^o significāt digestiōē hepatis, venarum, & membrorū: & postea di-

cemus vniuērsūsq^o significatiōē spiritū. Et res, p quas signat vrina, sūt triū spiritū. prima est vrinę color, secunda est substantia, tertia est cōtentum. Et color vster diuiditur in quinque partes, quas diximus quinque genera. Primum est color citrinus. & habet multas spēs, sicut palearis, & citrin⁹, & post aslar, & post illum vacatinus, qui croco assimilatur, & post illum, qui assimilat croco rubeo. Secundū genus est coloris rubei. & illud habet gradus, sicut color, qui nominat aslaab, i. color rubcus mixt⁹ cū quadam albedine, sicut est in rosa: & qui nominatur chymos, qui est vt sanguis: & rubē⁹, qui in superficie habet nigredinē, & dī azima. Et tertiuū genus ē color viridis. & habet gradus, sicut fistic⁹, & sicut giniar, & sicut cęlestis, qui in Arabico dī ēfemet miza: & sicut nigellinus, & sicut porrinus. Et quartum genus continet colorē nigruū. & habet gradus, videlicet quędam qui declinat ad obscuritatem quādam, & quędam qui declinat ad citrinitatem, & quędam qui declinat ad melanzanum. Et quintū genus dī albū æquiuoce de vrina, vel de aqua. sed albus est ille, qui vere color albus est. & quidam est q^o spiritui assimilatur, quidam assimilatur lacti. Isti sūt simplices colores vrinę. Et sūt alij multi compositi colores, de quibus dicere hoc nō est necessarium: sicut color oleagin⁹, & qui assimilatur loturę recentis carnis, & similes. Et sū significatū sumuntur à substantia. & substantia quędam est subtilis, quędam grossa, & quędam mediocris. Et hoc sumit⁹ quatuor modis. Vn⁹ est, vt vrina sit subtilis, & postea ingrossetur. Secū-

dus

Grus est, ut sit grossa, & postea subtiliatur. Tertium est, ut fiat subtilis, & remaneat subtilis. Quartum est, ut fiat grossa, & remaneat grossa. Item quoddam substantia est clara, & quoddam obscura. & clara naturaliter substantia subtili coniungitur. Tertium significatum est contentorum: & contra virarum sumuntur a colore, substantia, loco, & dispositione. nam quoddam est album, spiritum, & coctum, & stat in profundo vasis, & ipsius partes sunt xquales, ut figuram habeat pinearum: & istud est naturale, quod appellatur in Arabico, & dicitur arenorum. &

H quoddam sursum assimilatur, & quoddam sanie assimilatur, & quoddam est sanguinem coagulat, & quoddam assimilatur pilis; & quoddam arenulis, quoddam assimilatur partibus feramentum, & quoddam assimilatur ferri squammis. Et hec omnia sunt preter naturam: sicut color rubeus, niger, & obscurus sunt preter naturam. & quoddam est in parte superiori, & quoddam in media, & quoddam in infima. Et quoddam est naturale, cuius torum est equale in omnibus partibus suis: & etiam a quo partes grossae a subtilibus diuiduntur.

I De significacionibus Urinae sumptis ex eius Colore. Cap. 22.

Et postquam breuiter dicta sunt signa, quae ab urina sumuntur, deinceps dicemus eorum significata, & incipiemus a colore. Et dicimus quod videri colores citrini cum eorum gradibus significant admixtionem cholerae cum urina. Sed eorum naturalior color est citrinus. & alij qui sunt a cholera, omnes excessum caloris significant: in fine quod propinquiore sunt igneo colori, sicut color cholerae vitellinae, qui assimilatur colori vitelli

ouorum de die natorum, quia dicit Galenus calidior est omnibus speciebus cholerae. Sed colores rubri videntur significant dominium sanguinis, & virtutis debilitatem: & maxime illa, quae declinat ad rubedinem, super quam est nigredo: sicut significat illa, quae declinat ad igneitatē, plus quam super cholera. Et dicitur quod aliqui in febribus acutis fundunt sanguinem per urinam: quamuis in eis non sit vena facta. & hoc significat periculosam curam, aut dominium sanguinis quantitatum. Et nigra urina significat adustionem, & super dominium frigiditytis. quod est, quia calor, & frigus haec duo faciunt. Sed quod a caliditate provenit, habet signa praebula caliditate significantia. sed quod a frigidityte provenit, viriditas, aut fuscio praedit, & videri saliter alij colores frigiditytis significantes. Et aliqui sunt urina nigra pro admixtionem cholerae nigrae, propter expulsionem cholerae nigrae, quae a natura sit, sicut in spleneticis fit. Et omnis viriditas significat frigiditytem, excepta illa, quae zinnaria nominatur, & porrina: nam illae forte adustionem significant. Et non est dubium, quin fuscio, & Idica, seu caelestis, significant super caliditatem. quia videmus urinas cholicorum mixtas viriditati cum citrinitate. & quia viriditas est piscipium nigredinis, ob hoc causae, quae faciunt nigredinem, eadem sunt cum causis, quae viriditatem operantur: excepto quia in viriditate sunt debiliores. Et urina alba & clara, sicut aqua, significat digestionis defectum; & virtutis nutritivae debilitatem, aut oppilationem, aut utrumque. Et urina, quae spermati assimilatur, significat humorum phlegmaticorum frigidorum crudorum abundantiam: &

A & vt plurimum apoplexiam, aut similem egritudine significat. & pueri hanc habent vrina, qñ epileptici fiunt. Et possibile est vt hæc vrina sit signū crisis i egritudinib⁹ phlegmaticis. & possibile est vt sit color albus in egritudinibus acutis. Sed est plurimū perditus signum: quia significat ascensum cholere ad superiores partes, & ibi facit apostema. Et aliqui vrina erit rubea, & egritudo erit frigida. & hoc accidit pp fortem dolorem, vt in colica: aut pp oppilationem viarū, q currunt a felle ad intestina: quia tūc est necesse vt il-

B le humor exeat p vrina. & alię causas assignantur: sed istę sufficient. Sed colores compositi, sicut lotura carnis, significat debilitatē virtutis hepatis, aut renium. Et vrina, q oleo assimilatur solū i colore, osium febrem significat: eo q pinguedinē liquefieri i membris significat: excepto q hæc nigredo nō procedat. q si hoc esset, casum virtutis significaret. & qdā dicūt q hæc vrina i acutis febribus apparet: & fm illos materium pinguium signum est criticum, sed hæc accidit raro.

De significationibus Vrinae sumptis ex substantiis, Cap. 23.

Subtilis vrina defectum digestio nis significat: eo q digestio necessario materiā ingrossare debet: & defectus digestionis fit pp humorum cruditatem, aut pp defectū virtutis, aut pp cibi & potus multitudine. Et ex rebus multum adiuantibus subtilitatem vrinae est viarū oppilatio. & ppea vrinae calculosorum subtiles sunt. & si post subtilitatem apparet grossa substantia, signū est q natura incipit digerere. Sed si ab ipso principio apparuit grossa: & in

eadem grossitie manserit, significat D multam humorū ebullitionē a calore extraneo factā. & pp hoc est malum signū. Sed vrina grossa, q post subtiliatur, & iterū igrossatur: quāuis hæc operatio a natura procedat, pigritiam naturę significat post incipiti operis principium. Et si grossities propter motū humorum fuerit, hoc est bonum signū. quod est, qā significat q natura digerere incipit. Et qdā hoc reprehedere volētes dixerūt q nō sunt aliqua signa tenenda in vrina, nisi ex opere naturę interioris. sed si ab aere extincti co fuerint, tenenda non erunt. Sed isti ignorant q aer non operatur in vrina res diuersas, nisi pp preparationem, quam ab interiori natura capit. Et vrina, q in principio egritudinis a pte naturę apparet grossa, & postea subtiliatur, longitudinē egritudinis significat. Et iam dictum ē, q puerorū vrina naturaliter est grossa, & iuuenum subtilis.

De Hypostasi Vrinae, et de eius significationibus. Cap. 24.

Hypostasis sanitatē denūtiāns debet esse in fundo, & esse alba, lenis, & equalis, & i forma pineata in fundo: eo q est superfluitas terrę digestionis, & de natura superfluitatē ē vt sint graues. Alba: quia mēbra nō nutriuntur ex sanguine, nisi postquā est dealbatus, & eis assimilatus. & ppea erit color superfluitatis sicut color nutrimenti, qñ virtus nutritiua sequitur suū cursum naturalē. Lenis, & equalis pp digestionis temperiem. Et quia hæc temperies equalis est in omnibus suis partibus, debet ēē pineata, ppter ea q hæc figura proportionis equalitatem omnium suarū partū in le-

Hypostasis est superfluitas terrę digesti

onie. Idē i. de diris feb. ca. 6. sed i. Prognost. vlt. vult qd sic hūior si digestus ab hepate.

uitate

Euitate & grauitate ostendit. & quia actio caloris in hac forma dominatur, & et corpora grauius naturaliter extendunt & dilatantur: sed leuia in seipfis aggregant, & petunt ascensum, quousq; acuantur, sicut accendit flammæ ignis. Sed significatio, quæ à loco sumit, è hæc: videlicet, quia illud, qd stat in parte superiori, qd nebula appellat, significat principium apationis digestionis, dummodo sit alba. Et pp hoc dicit Hippocrates, q si vrina nubè albâ quartæ die fecerit, crîsim in septima indicabit. sed q stat in medio, significat

H digestionis cremetû. & q est in fundo, pfectâ digestionē significat absolute, dummodo i hoc perseveret conuenientibus diebus. Sed si mō apparet, modo vero non, significat naturæ debilitatem, & illius impedimentum. Et est sciendum q aliquñ i vrina apparet hypostasis alba, qn materia est phlegmatica, nō coctâ. & hæc differt à naturali, eo q ipsius partes sunt diuersæ. Sed color citrinus hypostasis significat citrinæ cholere dominîû, qd virtutem impedit digestiua. & ob hoc signum est malum. Sed rubea solû significat materiam multam, & pignoriâ naturæ, q

Nebula dicitur, qn est superior pars. Rasio. ad Aliman. cap. 30. nephelæ, q sup. batat eneoema, q est i medio hypostasis i fundo. Ex hoc corriget li-

terâ Aulic. li. 1. Fen. 2. doct. 3. ca. 6. Virg. 1. Therz. trac. 1. ca. 7.

*A. l. proce deniam.

ipsam pp sui multitudinem permutare non pōt. pp hoc, hæc hypostasis longitudinē egritudinis significat sed è salubris, nisi malum aliqd apparuerit signû. quod si apparuerit, significat mortem longo tempore * pcedente. qd est, quia hoc malum signum adiectum significat q hæc materie multitudo virtutibus si sine dominabit, & ipsas vitium prosteruet. Et si eidem bonû signû copulabitur, contrarium significabit. Sed malum, qd hæc hypostasis signi-

ficat, non est nisi ex parte quantitat. & ob hoc p maiori parte est signum salutis. Sed color niger in febris acutis, est vñ bonus signum. & pp hoc mortē significat. Sed dicitur, quæ est inter hæc hypostasis & humorem nigrû, quæ expellit naturæ p viam crîsis, est q hæc hypostasis è in vasis fundo. Sed humor expulsi in vrina est dispersus. & pp hoc diuersitas loci diuersam ponit intentionē, hoc est, quia qn hypostasis nigra est suspensa, minus est mala hypostasi in fundo decumbente. qd est, quia significat alicuius digestionis principîum, quamuis sit mala, & minoris est grauitatis. Sed q est in fundo, malâ digestionē complete significat. Et qn hypostasis est obscura, frigiditatē naturæ, vel caloris naturalis extinctionem significat. Et hypostasis alba gignariâ multitudinē motus humorum, & defectû digestionis significat. Sed corpora hypostasis extra naturâ multarū mannerum sunt, quia quedam sunt, q tritico fracto assimilantur: & quedam quæ orobo assimilantur: & significant hæc membrorum liquefactionem, aut humorû vitionē. & ppea in egritudinibus acutis sunt malæ. & si habuerint colorē rubeum, humorem sanguineû vñ significat, aut partium hepatis, aut lumborum significant aduersionē. Et dicitur, q citrinus in lumbis magis sit pperius. Sed laminosum est pessimû. qd est, quia membrorû radicalium liquefactionem, & incisionem significat. Sed fursureum aliqñ fit pp scabiem vesicæ, & aliqñ fit pp liquefactionē membrorû, & qd disterre facit illud, qd ex scabiæ vesicæ, aut ab alio, est q in ipso pruritus in partibus virgescitur.

A sentitur. & vñ qñcunq; hæc accidentia passioni, vesicæ adiunguntur. Et arenosum significat, aut lapidem coagulatum, aut incipientem coagulati. & si fuerit rubeum, lapidem in renibus significat: & si fuerit album, lapidem in vesica demonstrat. Et saniosum apostematibus rupturam significat in vrinæ mbris locati. Et sedimen habens pilos similes capillis, humiditatis grossam in renibus à calore extraneo generatam significat. Et sanguineum coagulatum apertionem venæ, aut apostema in vrinæ vijs significat. Et quod dictū est ad præsens est significationis vrinæ, sufficiens est quantum ad nostram opinionem.

De signis Aegritudinum membrorum intrinsecorum, & extrinsecorum in generali. Cap. 25.

Deinceps nos dicemus de signis cuiuslibet aegritudinis in membris manifestis, & occultis. Et fm qd dictum est, quædam aegritudines sunt in membris extrinsecis, & sunt manifestæ per se. & significatio in istis nō est necessaria nisi in causis. **C** Sed aegritudines, quæ sunt in partibus intrinsecis, tribus modis significatione indigent. vnus est ex parte membri patientis. secundus est significatione qualitatis aegritudinis. tertius est significatio aegritudinis causæ. Et incipimus à significationibus aegritudinum intrinsecarum. Et dicemus qd iam dictum est, qd aegritudines complexionales habent duas species, videlicet materialem, & nō materialem. Et hæc duæ species aut tot corpori communicant, aut parti. Et qñ materialis aegritudo est in vno

membro, aut fixa est in vijs suis, aut in eius essentia, sicut apostematata, & vñ cerationes. Et significatio illius, qd est in vijs, est de genere significationum extrinsecarū, vel intrinsecarū aegritudinum. Sed apostematata, & extra fieri possunt. Sed aegritudinum officialium quædam sunt in partibus extrinsecis corporis, sicut dilatatio, & dissolutio, quæ sūt manifestæ sensui: & quædam sunt in partibus intrinsecis corporis, sicut opilatio, lenitas, & asperitas membroru.

De signis febris Ephemera. Ca. 26.

Et incipimus à mala complexionis vñ totum corpus ambiente, quæ febris huncupatur. & incipimus à febre diei. Et dicimus qd ipsam semp præcedit aliqua ex extrinsecis causis efficientibus: excepto qd hæc in ipsa non est ex signis proprijs, qd est, quia cum febre diei semper hoc inuenitur. sed non conueritur, vt semp talibus causis standib⁹, necessario febris adsit. Et ppea instādū est, vt signa propria cognoscamus, & et communia ad credulitatem fortificandā adducamus, & et quia valent ad contrarium remouendum. Et huius febris signa propria sunt duo. Vnum est, qd pulsus in hac febre varius non est. quod est, quia varietas non fit in putridis febribus, nisi propter humorum multitudinem, aut malinam. Secundū est, qd vrina suum naturale sedime non mutat: quia in hac febre vrina non mutat nisi colorem. & hypostasis non egreditur à solito, nisi propter humorum putredinem. & ob hoc, necesse ē vrin in hac febre hypostasis à solito non mutetur. Et ex significationibus aliqui erit, vt in hæc

Colliget

G hac febre accidentia fortia nō sunt, & est lentū caloris nō inflammatis. & vt plurimū semel accidit, vel forte ter aduenire potest. & dicitur q̄ quando patiens intrat balneum, & horripilationem non sentit, q̄ tunc est ephemera. Et hæc sufficiunt significationes in febre diei.

De febribus Putridis, & de earum signis in vniuersali. Cap. 27.

ET dicamus de putridis. Harū febrium vlt dux sunt species: vna in omnibus venis fit, & alia fit in humoribus digestionis mēbro- rum Et dīa, quæ est in his duabus **H** speciesbus, talis exilit. qd est, quia febris, quæ fit ex materia existente intra venas, interpolationē non habet, neq; typum: quamuis paroxis- mus aliqui plus fortificetur alijs diei temporibus. sed febres, quarū mate- ria est extra venas, habent interpo- lationē, circuitus, & typos. Et causa, pp quam habent circuitus, est, quia humor, qui putrescere debet, nō pu- trefcit simul & semel. qd est, quia in eo præparatio putrefactionis nō est completa, sed paulatim in putrefa- ctione procedit. & hic sequit̃ modus ordinationis. qd est, quia hæc ope- ratio fm aliquem modum est natū- ralis, quod est, quia natura I hoc re- gime habet, eo q̄ est putrefactio cū digestionē, & propterea varietas or- dinationis in circuitibus signum est malum. Et non est hæc operatio at- tribuenda calori putredinali simpli- citer, sed calori naturali: eo q̄ I ma- teria non naturali operatur, sicut in multis vijs naturæ reperitur. Et ra- tiones Galeni, quibus conatur attri- buere ordinem circuitum substan- tialiter calori putredinali, hic infra- guntur, & nostras radices naturales non sequuntur, quæ super Philoso- **K** phiam & Metaphysicam inscribun- tur. & qui illas non intelligit, hoc non constabitur. Et p̄p̄ea mea susa penitus est, q̄ natura istos circuitus cū calore intrinseco operatur: quā- uis superuenerit huic calori aliquid extra naturā in quantitate, aut qua- litate, in eo q̄ est agens in materia non naturali, videlicet in humore ægritudinem faciente. Et accidens, quod cū humore aduenit, est simile in hoc accidēti, quod ei aduenit cū cibo. qd est, quia incontinenti sum- pro cibo infrigidamur. Et non est inter hæc duo differentia, nisi q̄ ac- cidens, quod aduenit propter cibū, **L** est naturale, quia cibus est natura- lis. sed quod aduenit cum humore, est præter naturam: quia calor, cū materiæ primo obuiat, sepelitur, & postmodum assumit victoriam su- per ipsam, & augmentando ad suū reuertitur esse, quando ipsius diges- tio fuerit perfecta. Et iā bene expo- suimus omnia in tractatu, quem se- cimur super lib. de febribus Gale. Et illæ ordinationes circuitum di- uersificantur fm naturam humo- rum, & quantitatis facientis febrē, fm q̄ infra dicemus. Et causa, quæ **M** febres, quæ sunt intra venas, inter- polationem nō habent, est, quia quādo in parte humoris putridi ca- lor accenditur, non pōt ipsum natu- ra dissoluere, donec alia particula accendatur. & hoc pp solidationē vasorum contingit. & pp eandē cau- sam ēt typus noui fit: & etiam quia illud ex eo, quod dissoluitur à mem- bris sensibilibus, non sentitur. Sed putrefactio, quæ in humore fit, qui extra venas est, huic contraria exi- stit, propter euaporationē, quæ per porositatem

Aporositatem membrorum fit. & ppea sunt in istis circuitibus typi ppter sparsionem humoris punctui super mēbra sensibilia, aut humoris ventosi: ppea quia typus magis appropriandus est humori mobili vnto q̄ fixo. Et signa propria febriū putridarum sunt duo. vnum est, q̄ vrina in principio hypostasim non habet: ppea quia calor est impeditus pp humoris digestionem. aliud est, q̄ pulsus est varius & diuersus. Item alia sunt signa istraū febrium à signis significātibz duas species repletionis, hoc est fm vasa, & secundū vicutem. Ista sunt propria signa vtriusq̄ febrium putridarum.

De signis febris Cholericæ. Cap. 28.

Sed signa propria vnicuiq̄ febris sunt hec. Scias q̄ signa febris, q̄ fit ab humore extra venas, & in febre cholericæ, sunt typus fortis punctitius. Et pulsus i principio istius febris est paruus, rarus, & debilis. & hoc est pp humorem, qui calorem obruit naturalem. & ppea refrigerat corpus in principio paroxysmorum, ex eo q̄ calor naturalis ab humore opprimitur putrido. Et q̄n ca

Clor extraneus generatus in humore putido calori naturali admiscetur, tūc crescit, & per totum corpus augmentat. & pp hoc pulsus in eodem statu non pmanet, sed propter caloris clementū crescit, & fortificatur. Et vrina in hac febre pro maiori parte est ignea: & patiens penitus affigitur siti: & aliqui his iungitur amaritudo oris. Et dicitur, q̄ quando hec febris dicitur pura, q̄ ipsius paroxysmi ad pl^u vsq̄ ad duodecim horas prolongat. Et circuitus huius febris est tertianus: sed tū nō cō

uertitur, quia nō est necessarium q̄ omnes febres, quæ habent circuitū hunc, sint de cholera, sed possē esse vt sint duæ quartanæ, aut duæ quintanæ. & hoc non accidit nisi in principio egritudinū. Ista sunt signa propria huius febris. Et aliqui significationes ista rebus cōibz fortificatur, hoc est quia cōplexio, aer, etas, & aliud regimen huic humori cōparat. Et aer cū hoc humore cōparationē habet modis duob^{us}: vnus est fm suum tēpus naturale. vt ē etas, quæ est calida & sicca: alius est, q̄n egreditur suū cursum naturalem ad caliditatem & siccitatem: quamuis tps per sui naturā debeat esse frigidus. Sed febres, q̄ paroxysmos nō habent, istis cōmunicant, exceptis circuitibus, & typo. Et in hoc genere ingreditur febris, quæ causis nūcupatur, cuius materia intra venas est: & maxime circa os Istoniachi, & hepatis polita est. ppea in hac febre nō est rigor. Et sitis fortis huius febris propriū signum est. Et peior specierum causi est illa, quæ fit à cholera zinaria, aut prassina. Et illius paroxysmus longus est propter inobediētiam humoris illius ad digestionem recipiendam.

De signis febris Phlegmaticæ. Ca. 29.

Accidentia magis propria huius febris sunt, quia in principio extrema infrigidatur, & est tempus frigoris longum, sed paulatim inualescit, & q̄n incipit calor apparere, redit frig^{or}, & fortificatur super eum. Et tempus paroxysmi istius febris decem octo occupat horas. Et calor istius febris non est mordacitius, nec furiosus, & ppea primitus tactui non manifestatur. Et huius febris pulsus rarior, & minor ē pul-

Coll. Auer.

K fu

G si febris tertianę in quolibet quatuor suorum temporum. Et vrina in hac febre ę subtilis & alba, aut spissā & obscura, & si calor putredinalis est fortis, & phlegma purū non est, tunc possibile est vt vrina sit rubea, & palpebre patientis tumide erunt. Et in pluribus horum patientū os stomachi est frigidū. & si vomitus eueniet, phlegmaticum euoment. Et aduentus ipsius paroxysmi omnī die signū propriū non ę: quia duz tertianę hunc eundem faciunt paroxysmum. Paroxysmus longus est propter ipsius humoris tarditatem.

H & paroxysmi ipsius plus continuatur q̄ cholę paroxysmi: quia iste humor putrefactioni magis est appropriatus. Et adhuc pp longitudinē paroxysmi aduenit humori non corrupto preparatio putrefactionis pp lōgam moram caloris extranei in corpore diu permanentis. & hoc ppea accidit, quia calor febris hui⁹ est temperatus, & subiectum habet humiditatis. Sed in febre cholera, quia calor extraneus cū ea accēsus cito transit, non est tēpus preparans ad putredinē ī parte nō putrefacta. Et vltieri in hac febre calor intrinsecus est valde sepultus. hęc.n.est cā ad plus continuandos in hac febre paroxysmos. Et deterior harum febrium est illa, quę ex phlegmate fit vitteo. Et similiter ę aliqn cognoscitur hac febris, aere, ætate, & cōsuetudine, & complexiōe. quia hac comparationem habet cum humore hanc faciente febrem.

De signis febris Quartanę. Cap. 30.

HÆc incipit cū frigore graui, ita q̄ tūc accidit patienti stridor denium. Et patiens tunc sentit

membrorū contractionē. & hoc fit pp frigiditatem ipsius humoris, & grauitatem. Et pulsus istius febris est tardus, rarus, & paruus, plusquā fit ī phlegmatica: hoc dico ī principio paroxysmi. & dī q̄ in augmento maior est q̄ ī phlegmatica. quia calor ī hac febre manifestat, & febris fortior existit. Et colores vrinę in hac febre variantur. nam aliqn est alba, & subtilis ad viriditatem declinans: & aliqn nigra & grossā, ad rubedinem declinans. Et vt plurimū hac febris alias sequitur febres. Et tempus huius febris est longum. & tēpus reuolutionis ipsius est dimittens duos dies, & inualefcit tertū. Et quartanę circuit⁹ est quasi sicut proprium signum ī hac febre: ppea quia non inuenitur talis circuitus ī aliqua alia febre simplici, vel composita. Et maior pars hanc patientium sunt spleneici. Et fortificatur significatio in hac ā rebus cōibus, fm q̄ in alijs dictum est, vt ab aere, & ab ætatibus, & ā complexione, & ā signis significantibus dominium istorum humorum.

De signis febris, quę in Arabico nominatur Michabecha, ę est febris sanguinea. Cap. 31.

HÆc febris typum non habet, eo q̄ sanguis eā faciens est inuenis: excepto si fieret pp apostema nominatū phlegmone, qd ī aliquo membrorū pncipaliū ęēt generatū, sicut ī hepate, & ęēt diaphragmate: quia tunc in hac febre essent paroxysmi tertianarij, similes cholę paroxysmis: quia sanguis qn supercalescit, ad naturam declinat cholę. Et ppea in hac febre nō est dīa inter febrem cholericā, quę habet matē-

A materiam intra venas & istam, nisi in magis & minus: quia nō potest in corpore fieri febris de cholera pura solū, q̃a talis febris de cholera de necessitate mortifera esset. qd ē, q̃a cholera nō est apta recipere aliquā digestionem, nisi in hoc, q̃ cū sanguine est admixta, aut cū materia, qua nutriuntur membra radicalia, hoc est sanguis dealbatus. Et signa, quæ significant hanc febrē, sunt signa dñum sanguinis significātia. & ista nos narrauim⁹ ipsa. Et pulsus hanc patientis est in vltimo magnitudinis, & fortitudinis. Vtina est rubra, & grossa. Et suspiria, & inquietudines sunt propria in hac ægritudine, & in cholericā. excepto q̃ in ægritudine illa fortiora existunt. Et alienatio mētis propria est in febris acutis. Et verba Galeni varia sunt in hac febre. quia aliqui dicūt q̃ est cholericā cōtinua: & aliqui dicūt q̃ est aliud à cholericā, & q̃ nō debet attribui cholericæ, nisi quia nō habet putrefactionē perfectam: quia natura istius febris est media inter febrem diēi & febrē putridā, & sententiam meā tu iam nouisti. Itē febris ista nō habet nisi vnā penodū, & in illo aut soluitur, aut occidit. Et aliqui incipit lenta, & semper ad vltimum fortitudinis crescit. & aliqui est contrarium. & aliqui in vno permanet statu. & causa hui⁹ paroxysmi aliās per alios multos dīcta ē.

Ista sunt signa cognitionis februm simplicium. & qui simplices cognouerit, compositas cognoscere poterit. & ista exempla nō fuerunt data nisi per modū similitudinis, quia raro inueniuntur. Et adhuc quia maior pars accidentium, quæ in his febris tibi narraui, non verifican-

tur nisi in febris, quæ sunt de materia humorū naturalibus propinquorum. v.g. quia paroxysmus febris cholericæ maior duodecim occupat horas, quando cholera naturalis est putrefacta. sed qñ viellina, aut zinaria putrefcit, tunc longior erit paroxysmus, & accidentia erunt pessima, & pauci euadunt, & maxime ex zinaria: eo q̃ aptitudinē digestionis non habet. quod est, quia qñcunq; humor adeo cōtrarius est, vt cōplexio corporis non possit agere digerendo super eum, tunc febris deteriore exitum habet. & quandoque potētia propinquior est, tunc febris salubrior est.

De compositione Februm. Cap. 32.

ET scias q̃ cōpositio febris est à causa locali, aut à cā materiali. Item causæ materiales tres habent modos. Vnus est, qñ duo miscētur humores. & tunc materia febris sit inter illos duos humores simplices, qui singulas pñt facere febres, & ēt accidentia tūc ex his mixta erunt. Item alius modus est, vt vna sit putrida, & alia sit hectica. Terti⁹ modus est, vt vnus modus faciens febrē sit cum apostemate, & alius sine. Et aliquando componuntur duæ febres, & miscētur earum paroxysmi, absq; eo q̃ materiæ miscēantur. & hoc pp causas locales accidit: sicut possibile esset vt vna esset intra venas, & alia esset extra. & in hoc genere locatur febris, quæ hemitritaxus nuncupatur. Et aliquando humores febrem facientes erunt vicini, sed non mixti. Et possibile est etiam vt omnes istæ species adinui cem componantur. Et etiam potest vnus modus compositionis dici, vt secundum magnitudinem & par-

K ij uitatem,

Guitatem, & fm fortitudinem & debilitatem, hoc est vt caularum efficiendum vna sit fortis, alia debilis.

De signis febris Hecticae. Cap. 33.

Hec febris tres habet spēs, fm q ab alijs dī. & accētia ī hac fm plus & minus diuersant. & accētia eius occulta sunt in pīcipio. Et qñcūq; videbis corpus cū calore continuo lento vltra dies tres, qñ non in corpore incipit manifestari, tūc vni lentē continuē assimilatur. Et si patiens eā quasi nō sentit, nec habet putridarū febrū signationē, opinandū est ipsam esse hecticā. Itē

H post horas tres ab assumptione cibi, patiētiē pulsū considerare debes, & calorīs quantitātē. & si calorē inuenieris augmentatū, & pulsū velocē, aut in aliqua dimēssione magnificatū, tunc istā febrē hecticā iudicabis. qd est, ppea quia mēbra mīa complexionē acquirunt calidam, & de natura nutritibilis est sibi nutriens assimilare, necesse est vt cib⁹ corpori adueniēs calorē extraneū debeat adipisci: quāuis cibus ille frigidus sit, aut non. & ppea tunc febris fortificatur, & accētia augmentant. qd in putridis nō conuenit: ppea quia

T calor extraneus in illis radicaliter nō est fixus ī mēbris, q in cibū agere debēt. Et cāq; quā ab alijs Medicis dant, accidentales sunt, sicut fabulæ cantatorū, quia dicunt q cib⁹ in talibus patiētib⁹ & corporib⁹ est fm similitudinē aque super calcē proiectē: quia imposse est vt virtus nutritibilis a nutriente tñ sit elōgata, vt ipsum eidē sit contrariū, sicut aqua calci. reperitur. n. q vnūquodq; istorū alterū corrumpit. Et raro hec febris accidit, nisi post alīs febres, sicut post ephemerā in cor-

poribus ad hāc paratis, aut post aliquam ex febrib⁹ putridis. Et quādo fortificatur hec febris, marcescit corpus infirmi, & siccatur pellis ei⁹, & deformatur facies, & profundatur oculi. Et cū venerit ad vltimum gradum hecticae, videbis oculos ei⁹ quasi aspersos cinere, sicut vī l oculis eorū, qui tangunt puluerē. & cōtrahūtur palpebrę inferius, sicut accidit patienti subeth. & pellis frontis est tensa & sicca, quasi coriū preparatū. & tēpora habet tensa, auriculę, & palpebre citrini sunt coloris. & pellis myrachi ventris sit sicca & rugosa. & pulsus eius est tēsus, sicut chorda, velox, & debilis. & vrina ē oīragina. Alia vero signa ist⁹ febris manifesta sunt, & ī libris Spīcatorum plene enarrata. vnde non est necessarium ea reiterare.

De signis apostematum Sanguineorum. Cap. 34.

Deinceps volumus loqui de signis apostematum. Et dicim⁹ q signa apostematum sanguineorū sunt rubedo coloris cū forti calore, & rubore, & dolore magno: saluo q membrum nō sit insensibile, **M** & cum hoc extensionem habeat. & hęc sanguinis apostemata diuersificātur fm magis & minus. Et scias quod in apostematib⁹ istis, sanguis mundus est a putredine: sed quando putrescit, generatur pustula. Et signum istius apostematis est, quoniam est maioris inflammationis valde phlegmone. & in his apostematibus febris est fixa. & in hoc genere sunt apostemata, quę sunt in subacellis, & inguinibus.

De

Cōtra nōnullos Medicos de eius febris hectica.

A De signis apostematum Cholerico-
rum. Cap. 35.

ET signa cholerictorum aposte-
matum sunt coloris citrinitas,
& humorum subtilitas & dolor, for-
tissimus sine extensione. & formi-
ca deambulatiua huius generis est.

De signis apostematum Phlegmatico-
rum. Cap. 36.

ET signa phlegmatici aposte-
matum sunt coloris albedo cum
priuatione doloris, et si comprimi-
tur. & vlt ista apostemata sunt ap-
parentia, & oculis discreta, & simpli-
cia sunt. Et in cognitione non indi-

D gent forti persecutione, compo-
sita tñ indigent fortiori. & illa p com-
parationē simplicium accidentum
cognoscuntur.

De signis apostematum Melancholico-
rum. Cap. 37.

Sed apostemata melancholica cū
sphlegmaticis communicant in
doloris priuatione: saluo q in ta-
ctu duriora, & in colore obscura. Et
canceri et in hoc genere existunt. &
sic denominant, eo q cancerorū pe-
dibus assimulant: eo quia venæ, q
eos circumdāt, sunt sanguine nigro
repletæ. Ista sunt signa apostema-
tum, q in partibus exterioribus cor-
poris apparent. sed de his, q in in-
traneis partibus corporis sūt, dicā,
cum ægitudines membrorū interio-
riorum enarrabo. Ægitudines ve-
ro, quæ in superficie cutis apparent,
sunt sicut varioræ, & morbilli, sca-
bies, lepra, & morphea, & siles his.

C & quidam ipsarū signa hñt ppro-
gnostica, anteq fiant. qd est, quia signū
prognosticū lepræ ē traucedo vocis,
& grossities eius, & anhelit^{ti} strictu-
ra, & rubedo faciei alqñ ad obscuri-
tatē tendentis, cū faciei inflatio, &

albedinis oculorum obscuritate. & D
rounditas et oculorum signum est
maximū denotans lepram. Sed va-
riolarum signa prognostica sunt fe-
bris continua, & faciei^{ti} inflatio, &
temporū, & grossities venarum cū
rubedine, & nasi prurit^{ti}, & gulæ, ac
colli grossities. & hæc ægitudine so-
lum semel aduenit patienti. Et scias
q omnis pustula, quæ in superficie
corporis fit cum febre, est signum
expertum, q ex genere ægitudinū
petitulentiarum manant: & maxi-
me q ex melancholico sunt humo-
re: & cūm aperiantur, adueniens
escara similis ignis combustioni. **E**

De Crisi in generali. Cap. 38.

ET quia febres, & vlt acute egri-
tudines non sanantur nisi p cri-
sim, deinceps narranda sunt signa,
crisim laudabilē, & inlaudabilē si-
gnificantia. Et dicimus q crisis co-
gnitio quinq; rebus habetur. Vna ē
cognitio, siue discretio ægitudinū,
quæ crisi sanantur, ab his, q sine cri-
si sanant. Secūda ē cognitio signo-
rum significantiū quatuor ægitu-
dinum tēpora: quia non in quoli-
bet istorū temporū fit crisis lauda-
bilis. Tertia est cognitio speciei eua-
cuatiōis illius rei, quæ ægitudinem
facit. qd est quia res, quæ euacuat^{ti},
quæ ægitudini sunt inconuenientes,
tunc sunt inlaudabiles: & qñ sunt
conuenientes ægitudinī, sunt lau-
dabiles. Quarta res est propriæ ef-
fectu crisi, aut in ipsius prognosti-
catione. Quinta est cognitio dietæ,
in quibus crisis fit laudabilis, aut in
laudabilis. Et post hoc euenit com-
memoratio bonorum & malorum
signorū in ægitudine qualibet, q
consumitur per crisim, vel sine cri-

G si, & signorum bonorum significan-
tium super liberatione. Et dicimus q
discretiones egritudinum, q crisi ter-
minantur, ab illis que sine crisi ter-
minantur, sunt hec, que sine crisi dis-
solutione occulta aut manifesta, & ha-
bent a longitudine egritudinis, aut
ipsius breuitate. Quod est, quia cri-
ses non sunt manifeste nisi in egrit-
udinibus, que breui tempore finiunt.
Et longitudo egritudinis, atq; breui-
tas a natura essentie egritudinis cogno-
scit, & sicut a rebus extrinsecis, q illis si-
miles aut dissimiles iudicantur sicut aer,
clima, dieta, & exercitium, & similiter
H complexio, & etas. Et aliqui breuitate
& longitudine egritudinis cognosci-
mus a natura membri patiens, sicut
apostemata, que in membris principa-
libus generantur. Et multis ab acci-
dentibus cognoscimus. qd est, quia
quedam accidentia breuitatem, & q-
dam longitudinem significant. Item ma-
ior pars accidentium, q in superflui-
tibus corporum appareret ex signis di-
gestionis & priuationis eiusdem, simili-
tudo significat super egritudinem tempo-
ra in longitudine & breuitate: & non
solum ex parte qualitatis, verum etiam ex
parte quantitatis: ita qd qn erunt mul-
ta, etiam consumptione egritudinis
significabunt, & qn erunt pauca, con-
trarium denotabunt. Et egritudines,
q naturaliter sunt breues, sunt cho-
lericæ, aut sanguinæ, siue cum apo-
stemate membrorum principalium
sint, aut non. qd est, quia tertiana pu-
xa terminum quatuordecim dierum
non excedit, & aliqui per spatium septi-
mane vnius consumit, & si fuerit in-
tra venas, acutior erit. & si istud mo-
dum est in sanguinis febre: eo qd est in
ultimo acutatis. Et scias qd Antiqui
non dixerunt ista nisi in egritudini-

bus acutis, q terminantur intra quatuor-
decim diebus, vel infra. & hoc non
inuenitur nisi in istis duobus gene-
ribus febrium, & in apostematis
sanguineis, & cholericis. Sed phleg-
maticarum febrium tempus est lon-
gum. & digestionis signa in eis an-
te tres septimanas non apparent: &
aliquando ad spatium plurimum men-
sum extenduntur. Et que ex com-
positione ex phlegmate & cholera
sunt, inter has medicæ existunt. Et
melancholicæ spatio septem men-
sium extenduntur. Et qn res extrin-
secæ egritudini proportionantur, ut
complexio, ætas, & regimen, & hæc
sunt causæ longitudinis & breuita-
tis egritudinis. Et adhuc sunt egrit-
udines habentes proprietatem ex sui
natura longitudinis & breuitatis. v.
g. ut iuuenis habens cholecticam fe-
brem ex pura cholera, & in regione
calida, & tempore calido, & cum regi-
mine calido, & complexione calida,
dico qd hæc egritudo finietur omni-
no ante septimum diem. Et e contrario
in se ne habente febre ex melancholia,
& in hyeme, & regione frigida,
& melancholicæ complexione, & regi-
mine ei simile, dico qd hæc febris non
eradicabitur usq; ad sex menses. Et
qn non conveniunt hæc cum egrit-
tudine, erit longitudo & breuitas sibi
proportionem multitudinis & pauci-
tatis ab eadem. Sed accidentia signifi-
cantia breuitatem egritudinis sunt
fortitudo caloris, & pulsus magnitu-
do & velocitas: & vltimus fortis
egritudinis motus a forti provenit
calore: & coloris corporis subita per-
mutatio ad citrinitatem, vel ad ru-
bedinem subito, vel ad maciem. Sed
accidentia significantia super longi-
tudinem, sunt hæc contraria. & me-
diocritas

Adoctia significant mediocritatem inter longitudinem & breuitatem. Sed signa significantia super quantitatē agnitudinis tempora, quæ perueniunt ad crifim, aut non, hæc funt. Scias quod signa principij agnitudinis funt, quando accidentia fecundum vnum modum inueniuntur, & noui fortia, verbi gratia, tempora affliccionū tunc erunt æqualia, quemadmodum tempora tunc quietis talia erunt. & de huius temporis proprietate eft, vt nullum digeftionis fignum in vrina oftendatur, vel in fputo, nifi agnitus prauior efficiatur. Et fignum augmenti eft, quando agnitudinis accidentia accrefcunt, & tunc temporis affliccionis prolongatur, & tempus quietis breuiatur. Sed anticipatio paroxifmi augmentum agnitudinis non fignificat, fi cum hoc longitudo temporis, aut fortitudo non adiungeretur. quod eft, quia quando anticipatio paroxifmi à fortitudine, & velocitate agnitudinis caufatur, tunc neceffario fequitur longitudo paroxifmi, & fortitudo. Sed quando caufa anticipationis eft digeftionis aptitudo, & humorū fubulatio, tūc paroxifmus fortior non erit: ergo anticipatio fola augmenti fignum non eft. Et fignum, quod augmento proprium exiftit, eft digeftionis manifeftatio: hoc eft vt nebula fufpēfa in medio vrinæ videat, aut in fuperficie ipfius. Et figna ita funt quali fimilia principij fignis fecundum tempus, quamuis fecundum patientis vires diuerfificentur. & tunc in digerendo completam actionem natura, cum in vrina completa digeftio reperitur. Et fcias quod non eft neceffarium,

vt in hoc tempore accidentia fortia fint. Et fi quæfiens quæ fit caufa, quare tempore ftatus natura debilitata digeftionem oftendat, & in tempore principij virtus fortis digeftionem occultet, & his contrarium fequi debet, quia fortitudo nature debet opponi inobedientia: materia: Refpondemus, quod eft femp̄ vna comparatio temporis inter agens & patiens. & ficut forma, & efficias proprium, & ordinatū tempus habet libi ad agendum, fimiliter materia habet libi propriū & determinatum tempus ad patendum. & quamuis formæ retaceat tempus non attribuat, fed materia, tamen hoc eft dictum in formis abftractis. verumtamen in formis relatiuis hoc poteft dici, quod dictum eft. Et declinationis temporis figna funt, quando accidentia alleviantur, & natura agnitudinis dominatur, & paroxifmi abinuicem elongantur, & breuiiores efficiuntur. Et ficut anticipatio fola paroxifmi non eft fignum augmenti, fic poftpoftio fola non eft fignum declinationis. quod eft, quia poftpoftio à paucitate materia: fieri poteft, & a natura debilitate.

De fpeciebus Emacuationum, quæ funt in Crifi. Cap. 39.

ET fpecies euacuationum, quæ in crifi funt, fecundum hunc modum funt, videlicet per fluxum ventris, per vomitum, fudorem, vrinam, & fanguinis per nares fluxum, & fluxum hæmorrhoidarum, & in mulieribus per mèftua,

G & aliqui crisis fit per apostemata: in illa crisis laudabilis non est, nisi fiant apostemata in ignobilibus membris. & aliqui fit per pustulas iuncturatum. Et vnaqueque species istarum euacuationum in aliqua aggritudine propria est ut plus: & maxime quoniam crisis laudabilis est. Crisis febrilium cholicarum per vomitum, aut fluxum ventris, aut sudorem, aut priam fit. Et sanguinearum per modum aliquius exitus sanguinis fiet. & et aliqui a communicatio, quam membrum patiens cum alio habet, iuuatur euacuatio. Sicut apostema cerebri criticat pluries per fluxum sanguinis narium, quod per hæmorrhoidarum fluxum, & quod in gibbositate hepatis, criticat per vrinam & quod in concavitate est, per fluxum ventris terminatur: saluo quod aggritudo sanguinea non fit: aut per hæmorrhoidas, aut per menstrua, si sanguinea fit. Sed crises, quod sunt per apostemata, aut per pustulas, ut plurimum in aggritudinibus longis sunt, quæ quidem moriferae crises in fine sunt per apostemata, quæ in membris principalibus sunt. & prope præcipit Hipp. in aliquibus istarum aggritudinum euacuationem in principijs fieri, sed non digestionem expectare.

De diebus Criticis. Cap. 40.

Et dies manifesti laudabilis crisis, sunt dies, qui a principio aggritudinis per quaternariam enumerationem computationem horum primus est. iiii. & secundus est. vii. & quod. iiii. hic vtrisque communicat. & post hunc. xi. non coicans. & post hunc. xiii. & post hunc xvij. coicans est. & post hunc. xx. coicat. & post hos xxiiij. xxvij. xxxj. xxiiij. xxxvij. & xl. & v-

tra. xl. sunt aggritudines cronicæ. & R quasi non vltra apparent crises manifestæ. Et autem vigesimus sunt per quaternariam computationem. & hoc fit, quia sunt in quartus, & in quatuordecim antecedentibus iudicantur. Sicut crisis, quæ fit in septimo, quæ iudicatur in quarto, bono signo in quarto apparet, sicut nebula alba suspensa. & vndecimus quartum decimum indicat, & decimus quartum decimum septimum indicat, & decimus septimus vigesimum indicat. sed post vigesimum non fit indicatio nisi per septimanas. & isti dies omnes pro maiori parte laudabiles sunt, & in eis maior pars crisisum fit. Sed sunt aliqui qui in bonitate istis propinqui existunt, & similiter laudabiles existunt, qui non criticant per longos circuitus, sicut tertius, quartus, & nonus, & decimus tertius, & decimus nonus, & vigesimus primus, omnes. ii. hi dies nullam habent vim indicationis crisis. sed nonus pro maiori parte indicat vndecimum. Sed dies, in quibus plurimum fit mala crisis, est sicut sextus. & hic est peior omnium: & ut plurimum in eo fit mala crisis. Sed quartus est indicativus huius, hoc est quando malum apparet signum, sicut est nebula nigra. & post illum in malicia existit. xij. & post hunc. viij. & post hunc. x. & post hunc. xv. & post hunc. xvi. & post hunc. xvij. sed raro in. xij. fit crisis. Et debes scire quod istæ crises a principio aggritudinis computantur: & est quando manifeste in operationibus læsio apparet: excepto in pariete, quia ab ipso partu incipere debemus, quamvis aggritudo post partum per. xxx. dies sensibilibus extinisset. & breuiter hęc regulæ dicta Hippocrati sequuntur.

Et

De diversitate assig nationis huius. vide Gal. lib. de diebus Decretionis i. fin. & Hipp. 4. de Mor. & lib. de Decret. & lib. de Humoribus.

Prognost. re. & c. 9. & 10. 1. de die Criticis. & 1. & 2. & 3. & 4. & 5. & 6. & 7. & 8. & 9. & 10. & 11. & 12. & 13. & 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100.

A Et cecidit diuisio inter Anquos in his diebus in malitia, & bonitate. Sed isti dies approbati sunt a duobus viris, qui priores in hac arte extiterunt: & sunt Hippo. & Ga. & credidit veritatem dicant propter experientiam eorum multam. & causa horum per plurimos dicta est. Et quod nobis videtur ex hoc, declaratum est a nobis super Accusam Auiac. quā commentauimus. Et scias quod dices isti, quāuis verificentur in crisi, necessitatem non habent, sed veritatem habet secundum plus. quia Rasis dicit quod expertus fuit in infirmaria Kelenfon in pluitibus decem milium hominum.

B Et in multis ipsorum verificati sunt isti dies laudati, & in aliquibus dies reprobatum liberationem habuerunt. & sicut cecidit in periclitatioe. & hoc pro parte est cum Gale. & pro parte contra. Et Auenzoar sicut, ut Rasis est testificatus: cui in hac scientia debet concedi corona, qui vixit centum & triginta quinque annis, & in qua dragesimo anno in hac arte operari cepit, & in bono obijt statu, & in habitu scientie vidit quanta videre, & cognoscere potuit. ergo sui libri credendi sunt, & ipsi testimonium. Et res, quas iam scire possumus, quia

C crisis est, propinqua, seu velocitas motus ægitudinis, & furiositas ipsius. Et signa, quæ in vrina apparent, & in spitu, & pulsus fortitudo, & ægitudinis natura, & contraria harum rerum, tarditatem crisis significant: quemadmodum si mediocres extiterint, mediocritatem significant. *De signis significatibus præsentis Crisim.*

ET signa præsentem crism significantia sunt accidentia fortia, quæ præcedunt, sicut horripilatio fur-

tis, & oscitatio fortis, inquietudo, & alienario, & doloris capitis fortitudo, oculorum & faciei rubedo, & anhelitus structura, & tremor cordis, & pulsus, & colli dolor, & ventris, & labij inferioris motus, & mordicatio oris stomachi, & tremoris typus, & vrinæ constructio, & stercoreis, & fortis sitis, & his similia. Et hæc signa si in nocte apparent, significant crism in matutinis futuram: & si in die appareant, in nocte proxima crism futuram significant. Et species crisis, cognoscuntur propter humorem, aut secundum partem, ad quam monebitur humor, quemadmodum labij excitatio significat vomitum, & rubedo faciei, & nasi prurit sanguinis fluxum significabit. Adhuc species crisis ab indicationis specie cognoscitur, quia species crisis specie indicationis similibitur, & cognosce, utrum per sanguinis fluxum, aut per vomitum, aut per sudorem, aut per similia. His ergo quinque bonæ crisis cognoscitur causis. vna est, ut in statu ægitudinis fiat. item post digestionem bonam, & ut humor, qui euacuatus, similis sit humori ægitudinem facienti. & in die laudabili fiat, & ut sit bonis diebus indicata.

De signis prognosticantibus Salutem.
Cap. 42

ET postquam locuti sumus de crisibus bonis, & malis, & de rebus, quæ pro maiori parte significant in acutis ægitudinibus salutem vel mortem: deinceps loqui volumus de alijs signis prognosticis, & incipientibus a signis prognosticantibus salutem. Et ista signa sunt signa, quæ ab operationibus sumuntur, & ab accitibus, quæ ab operationibus proveniunt. Et aliquando hæc signa sumuntur ab ægitudinibus,

Colliget

G bus, quæ alias ægritudines sequunt. Prognosticationes, quæ ab accidentibus sumuntur, sunt sicut quando facies infirmi propinqua est sanorum faciebus, & maxime faciei similis si bi sano existenti: eo quod sanorum facies diuersificatur multum. & si ita sit, signum est salutis. Et quando calor æqualis est i toto corpore, signum est salutis. Et extensio intestinorum absque apostematibus. Et venter mediocris inter crassiciem, & maciem. Et superfluitates ab eo manantes colorem naturalem & substantiam habentes significant salutem, & quod in paribus ventris non sit apostema, & quod bene se contineant virtutes nutritiue, velut sterces, ut sit æquale inter grossiciem & subtilitatem, & ut sit coloris aurei. quia tunc est signum salutis illius ægritudinis: eo quod sterces significat super bonitatem ipsius virtutis. Et si vrina sit citrina, & hypostasim in fundo habens albam, & continuam, aut suspensam, signum est salutis: & maxime quando residet in fundo: quoniam talis vrina significat salutem in febris, & in apostematibus intrinsecis. Sputum album mediū inter grossum & subtile, malo carens odore, & quod facili exspuitur, in pleuresi, & i peripneumonia salutem significat. Sudor in acutis febribus in die critico in calore temperatus, in toto æqualiter exilis corpore, albi coloris, & malo carens odore, salutem significat. Fluxus sanguinis narium in febribus sanguineis, in apostemate cerebri, & intestinorum in die critico salutem significat. Et signa, quæ ab operationibus sumuntur, sunt in ægritudinibus acutis bonitas rationis, & sensus clantes: bonitas decubitus, & motus: anhelitus temperatus, non rarus, neque spissus, nec interpolatus: & pulsus fortis, & paucum habens permutationem: & bonus appetitus fuit signa salutis, quia bonitatem omnium virtutum significant. Sed signa salutis, quæ ab ægritudine sumuntur superuenienti, sunt ut superueniens sit contraria causis antecedentis, aut ut ipsa moueat causam ægritudinis præambula: ad partem diuersam. Exemplum primæ est febris spasmodica replentis superueniens: propterea quia cæci facies febris, vel ipsa febris cæci faciei spasmodum resistit. Similiter febris superueniens dolo ventris, & stomachi, aut hepatis, aut splenis, a ventoso a frigida complexione generata. Exemplum membri secundi multa in Antiquorum libris inueniunt. Et dixerunt, quando superuenient causa in die critico rigor, est tunc signum declinationis illius febris: eo quod natura expellit ipsum humorem a partibus intrinsecis ad extrinsecas partes. Et quando superueniunt varices podagricis, & arthriticis, & ægritudinibus renum, ut nefriticis, tunc liberantur. Et quando hæmorrhoides melancholicis superueniunt, signum est liberationis, & qui subtiliter has res perscrutat, a seipso ex his multa inueniet. Et aliquando accidit, ut vna ægritudo alteri superueniat, & primam alleuiabit: puta quæuis perfectam curationem non faciat. & hoc fiet, quando causa ægritudinis secundæ erit ex genere eorum primæ: excepto quod sunt minores, & debiliores. Exemplum huius est, quod dicit Hippocrates acetosa in dysenteria eructatio laudabilis est.

De

De signis prognosticis Malis.
Cap. 43.

ET postquam locuti sumus de signis salubribus, deinde volumus loqui de signis malis. Ista signa in prognosticatione habent gradus secundum plus & minus. & sumuntur ab operationibus, & ab accidentibus, quae ab ipsis operationibus veniunt, & aliquando sumuntur ab egritudine praecedenti. Ea quae sumuntur ab accidentibus, sunt haec, ut facies, quam dixit Hippo. significans mortem, quia nasus est acutus, oculi concaui, & aures depreudentes, & cutis faciei tensa, & color faciei viridis, vel obscurus, & oculi quasi cinericii, haec perditionem prognosticantur: eo quod ista accidunt in egritudinibus acutis, quoniam spargitur, & perditur calor naturalis ab egritudine, & fortificatur contrarium ipsius, hoc est calor extraneus. & generaliter haec sunt signa in egritudinibus acutis a fortitudine egritudinis. Et aliquando accidunt haec signa in egritudinibus chronicis, ut in hectica, & est post multam evacuationem a fluxu ventris, vel a vigilia immoderata, quod est, quia dissolutus est calor naturalis & humiditas, & calor extraneus est fortificatus: excepto ut non praecesserit ventris fluxus immoderatus, aut immoderata vigilia: quia tunc in malo leuius signum esset. Et quando album oculi rubescit, & ipsius venae obscurae, aut nigrae fuerint, signum moris est proculdubio, & maxime in egritudinibus acutis, quod est, quia nigredo extinctionem naturalis caloris significat, & alibi rubedo repletionem cerebri ex humoribus inflammatis significat. Eminetia oculi in egritudine

bus acutis malum est, nisi forte propter oculi ophthalmiam, aut propter vomitum. Quando supercilium, aut labium, aut nasus colorem luteum habent, & obscurum, mortem proximam significat. Frigiditas extrematum in acutis signum malum est valde: eo quod suffocationem caloris naturalis in partibus intussecis, aut per apostema significat, aut per humorum frigidorum abundantiam. & proprium signum est extinctionis caloris naturalis. Et eodem modo, quando habens febrem corpus intussecus fuerit calidum, & extrinsecus frigidum, mortem significat: eo quod apostema calidum denunciat in interioribus esse. & ideo calor extrinsecus vertitur intus. Et vlt, quando calor equalis non est in toto corpore, malum est, quod est, quia significat in membris principalibus apostema, sicut in cerebro, stomacho, & hepate. Quando lingua pustula boethialia habet cum extremitatum frigidityte, mors proxima est, quod est, quia significat in cerebro, aut in ventriculo calidum apostema, & malum. Si digiti, & ungues ad obscuritatem sunt declives, & ad viriditatem, statim pulsu debili, mors vicina est. Et si nigredo adsit cum fortitudine pulsus in die critico, salutem significat.

Est si quando sanies in illis locis fuerit, aut apostema, salutem significat. Et quando in carne primo apparuit pustula rubra, deinde ad viriditatem, vel nigredinem conuertitur, signum est malum: quoniam iam extinctionem caloris innati vel significare. Et si in egritudinibus acutis apparent in superficie carnis minutae pustulae ad similitudinem granorum malij, signum est malum: quia si

E

gnum

Colliget

+ ap. 62

Gnum est, q materia paucam digestionem recipit. Et dicit Hippo. icteria veniens ante septimum diem 1 acutis febrib⁹, malum est. Reprobaturum est experientia in omnib⁹ nostris terris. & si veniat in quinto die, laudabile multum est viua ratioe, & maxime in temporib⁹ calidis, & corporib⁹ calidis. Et hec est sententia collegiorum Medicorum oium Persarum, & Indiae maioris, & pro maiori parte illorum de Antall. & possibile est, q istud quod dixit, locum in Grecia habuit: quia terra illa hac frigidior existit. Et istud, qd dixit Hippo. q erat signum malum, est ideo, quia hec est vna ex reb⁹, ex qua prouenit crisis. & omnis crisis veniens ante digestionem, est malum. & possibile est q vident in terris suis crises, venientes per icteritiam ante septimum esse malas, & sine digestionem. Et significatio, quae sumitur a reb⁹ exeuntib⁹ a corpore, hec est: sicut sterco⁹ nigrum, & viuide, & fortens, & cum pinguedine in febribus acutis: quia hac mortem significant. quod est, quia nigrum aduersionem, pingue membrorum liquefactionem, fortes corruptionem humorum significat. Et in acutis sterco⁹ album & liquidum malum est: eo q significat digestionis debilitatem: & quia cholera ad partes superiores ascendit. & similiter est in vrinis in hac febre. item album sterco⁹ futuram icteritiam significat. Sed sterco⁹ habens colores varios super longitudinem aegritudinis habet si gnificare, & super abundantiam diuersorum humorum. & si causa medicinae fuerit, salutem pronunciat i qualibet aegritudine. Et si in principio exierit cholera, siue super

rius vel inferius, mortem significat: **R** eo q cum talis humor apparuerit a principio aegritudinis, significat aut super abundantiam ipsius humoris, aut super debilitatem virtutis, aut vtrunq⁹. Et dysenteria proueniens a melancholia, aut acetositate mortis denunciat. Quando sterco⁹ cholerae purae assimilatur, malum est cum appetitus defectu. Similiter casus appetitus cum sanguinis fluxu malum. Nigra hypostasis in acutis febrib⁹ mortem significat. Eodem modo vrina aquosa & subtilis perseverans in pueris, mala est. quod est, quia eorum naturalis vrina debet esse grossa. Vrina aquosa in aegritudinib⁹ acutis mortem denunciat. & vrina turbida, quae non clarescit, mala est: eo q significat supra fortitudinem extranei caloris, aut vigiliarium. **V**rina furfuracea, & laminosa in acutis febrib⁹ mala est, si vitium renum, aut vesicae non affuerit: quia membrorum liquefactionem significat. Et signum discretium inter vtrunq⁹ est renum, aut vesicae dolor, & vomitus niger, & sereat exilit mal⁹. & si cum hoc fuerit fortens, mortem habet significare. Sudor in die non critico apparens, ex quo febris alleuatur non habet, malum est. & si cum hoc est frigidus in ceruice, & capite, malum est. & si in capite solo peior: quia longitudo aegritudinis significat in lenta, & i acuta significat mortem. Sanguis guttatim exiens de naribus, paucus, & niger in causo mortem significat. quod est, quia magnitudinem apostematis dicit esse in cerebro. Hae sunt signa accepta a operatione. Quando oculi lumen effugient, & involuntarie lachrymae uerint, signum malum erit. Et si velles

Ex pre lib. 2.

M

A lores fuerint, & rubicundi, & vn' altero minor apparuerit, signum est mortis. Et rubedo oculorum iterum super spasmus cerebri habet significare. Et eodem modo, quando labia astringuntur. Et quando infirmus a capite ad pedes se iactauerit, mortis est signum: quoniam in tota tantam virtutis denunciat. & vlti quandoque; infirmus non steterit ad modum sani, signum est malum. & si quando vult sedere, saltando sedet. Et eodem modo, quando se adhæret, capiendū, seu sustentando se vbiq; signum est mortis. Et quando infirmus non audit, nec videt, cum debilitate virtutis, signum est mortis proximæ. Et quando anhelus interitum fortis, & quandoque occultus fuerit, malum est: quoniam perturbationem mentis significat, quia eorum consuetudo est. & cum fuerit anhelus et interitus, est signum malum: quoniam spasmus in muscu lis peccoris esse denunciat. Et somnus, quoniam læsionem, vel dolorem iudicat, signum est malum. Et signa, quæ ab ægitudine præcedentibus sumuntur, sunt sic sumenda. quia quando

C noua æginitudo præcedente fortior erit, aut in membro nobiliori, signum est malum. sicut si in synanchia in quarto die humor ad pulmonem descendat, patiens in septimo morietur. Et si in omnis æginitudo, significans ægitudinem, vel fortitudinem causæ efficientis ægitudinem, mala est: sicut repletio reumatis in capitibus phthisicorum mala est, & singula in ægitudinibus acutis, quia spasmus significat. & aliquando accidens superueniens opponitur ægitudini præcedenti, sicut hydrops in sinuantibus post febres acutas.

De signis vniuersalibus ægitudinum
membrorum intrinsecorum.

Cap. 44

Dinceps volum' loqui de signis ægitudinum membrorum intrinsecorum. Et dicemus quod iam dictum est superius, quod hic tria requiruntur, ut membrum ægrum, & quiditas ægitudinis, & causa ægitudinis, & causa hic intelligitur differentia ægitudinis, hoc est ipsius proprietates. Et ea, quæ istas res significant pro maiori parte sunt accidentia, quæ actionibus, & passionibus membrorum superueniunt. & hæc apparent aut in corpore, aut in superfluitatibus corporis. Sed accidentia quæ dicta sunt, pro maiori parte super ægrum membrum significant solum, quando illa actio, aut passio membro, cui superueniunt, est illi propria: sicut cuius appetitus ægitudinis oris stomachi significat. Sed si illa accidentia illi membro non sunt propria, illud membrum ægrum non significat. sicut priuatio motus digiti non significat proprie ægitudinem solum in digito esse. quod est, quia potest esse propter ægitudinem nerui ad alium membrum venientis. Item possibile est, ut accūs actioni membri superueniens membrum ægrum, & ægitudinem significat. & hoc accidit, quia hoc accidens proprium amobus existit. sicut dolor acutus punitiuus panniculofum membrum egrotare faciens, significat quod hunc dolorem efficit humor cholericus. Et oxycymia, quæ cum magna ventositate egreditur, significat quod æginitudo in ore stomachi existit, & humor frigidus huius causæ existit. Et membrum existens supra dorsum corporis membri, in cuius opposito sentitur ægiti-

li aph. 4.
per aph. 4.
et.

aph. 4.
per aph. 4.
et.

Colliget

G ægritudo, signum est supra membrum læsum in tempore, quo erit passio membrilæsi. sicut dolor, qui est super hypochondrijs, significat qd ægritudo est in stomacho. Et illud, quod non est proprium signum, est sicut dolor ilij, qui potest esse ut sit ægritudo colica, aut ægritudo renū.

Vide. i. de
loci affe.

Et ex euntia a corpore sicut super egrum membrum habent significare a parte quantitatis, & forma ipsorum. A forma, sicut corpuscula, pilus, & similia super ægritudinem renū, & squamosum super ægritudinem vesicæ, sine febre corpore existente.

H Et significat a parte quantitatis, sicut magni annuli expulsi cum tussi a pulmone provenire significant: & parvi a fistulis ipsi omni significant.

Item ex euntia a corpore significant ex parte loci, aut a modo exitus ipsorum. sicut a sanguine ab ano existente, quia significat qd ægritudo est, aut in intestinis, aut in hepatis concavitate, & si per viam urinæ egreditur, ægritudinem in gibbo hepatis, aut in renibus, aut in vesica significat. Et significatio quæ a modo exitus sumitur, est sicut sanguis exiens cum tussi, qui a pulmone cognoscitur venire. & si cum rascatione egreditur, a colatorio venire significat. Adhuc sicut dolor, & pulsus super membrum ægrum significant, quæ hæc sunt ex genere accidentium actionum superuenientium: saluo quod illorum actiones diuersificantur secundum diuersitatem regularum vniuersalium, & particularium. Et ferrinus pulsus significat qd ægritudo in membro est nervoso. & vadosus significat ipsam in membro carnoso. Sed quando dolor pungitius, & a latere mouetur, significat morbum esse

in membro panniculoso. & si est leuissimus, significat ipsum in membro carnoso. & si est pulsatiuus, tunc in membro arterioso ipsum esse significat. & si est latitudinalis sine punctis, significat ipsum esse in membro ossuoso, nec in nervoso, sicut est in splene & hepate. & si extenditur in latitudinem, significat ipsum in nervo, aut vena esse. & si assimilatur fixioni corporis grossi fixi, significat qd est in lumbis, aut grosso intestino. & si sit frangituius, in membro ossuoso esse significat. Isti sunt modi, quibus membrum ægrum potest cognosci. Actiones vero proprias aliquis iterare hic non oportet, quia tu hoc scis in libro Sanitatis. Sed quod hic est optimum, sunt aliquæ distinctiones eorum, quæ ex corpore egrediuntur. & dicimus qd ex euntia a corpore sunt duæ species. vna est, cuius exitus est naturalis: sicut urinæ, stercoris, & sputi. & alia est, cuius exitus naturalis non est: sicut sanguis, & quorundam membrorum partium.

De his, quæ egrediuntur a corpore,
quæ ægritudines significant.

Cap. 45.

Accidentia vero exitus eius, quod exitum habet naturalem, non significant pro maiori parte nisi quidditatem ægritudinis, vel causam. & iam de illis secuti sumus. Sed res, quæ exitum non habent naturalem, significant membrum ægrum pro maiori parte. & quod hic dicere volumus, est signum exitus sanguinis. Et dicimus qd sanguis exiens, aut exiit a superioribus partibus corporis, aut a partibus inferioribus. Et qui a partibus exiit superioribus, aut exiit per os, & cum sputo: aut cum rascatione,

A tione, & a colatorio provenit: aut a stomacho, & fit cum vomitu: aut a pectore, vel pulmone, & fit cum tussi. Sed qui a pulmone provenit, est quantitate multus, & simul & semel projicitur, & sine dolore, & est arena' is. Sed qui a pectore provenit, est cum dolore, & est paucus, & simul & semel non exit, & colorem sanguinis pulmonis non habet, excepto qd ab aliqua exeat arteria: & i eo sunt guttæ coagulæ. Et aliquando a capite descendit, & movet tussim, & autumant aliqui, vt a pulmone descendat: sed ab eo diversificatur in

B substantia & colore, quia pro maiori parte est sanguis coagulatus, & adhuc significatio sumitur a signis repletionis cerebri. Et aliquando a gutture provenit, & cognoscitur p dolore spatularum. Sed sanguis, qui a partibus inferioribus corporis egreditur, aliqui ab orificijs venarum ani egreditur, & natura hoc vitur p viam euacuationis, quando nimia quantitate, aut qualitate exuberat, & hoc cognoscitur ab accidentibus orificiorum ani evenientibus, & hoc idem si superfluat, non est laudabilis. Et aliquando per eandem viam

C egreditur sanguis, ppter apostematam, aut intestinorum ulcerationem, aut pp virtutis hepatis debilitatem, aut pp malam sanguinis qualitatem, quam natura beneficio mundificationis expellit. Et communicat sanguis exiens ab intestinis, & propter debilitatem hepatis i hoc, quia ambolaturæ carnis assimilantur. Et p primum signum in intestinorum ulceratione est dolor sensibilis in membro egrotante, & q paulatim sanguis egreditur, quia superfluitatibus est admixtus. Item qui ab hepate pro-

venit, ab accidentibus propriè debilitatem hepatis significantibus cognoscitur, & sine dolore est. sed qd expellit hepar pp malitiam ipsius, cognoscitur per colorem, quia est sanguis niger adustus. Sed sanguis, qui ex vijs urinæ egreditur, aliquando a vesica provenit, aliquando a renibus, & aliquando ab hepatis gibbositate. Et qui ex renibus exit, egreditur pp duas causas, aut propter venæ apertionem, aut propter ipsorum renum scissuram: sicut accidit propter lapides in eis generatos: quia multoties in eorum subtilia generatur, sicut dicit Gale. & postea lacerant lapides ipsorum carnes, & egrediuntur. & quando hoc accidit, dolor incipit in loco ipso, & durat quousq, virtus expulsiua expellit ipsos, & v plurimū generatur in concavitatibus ipsorum propter separatiuæ virtutis debilitatem, quæ separare non potest aquo sam partem, ex qua renes nutriuntur a parte terrestri. Et aliquando generatur propter virtutis assimilatiuæ debilitatem, quæ partem, ex qua nutrimentum nutriri debet, non potest assimilare, & sic ad lapidem convertit, & non ad partem renum: aut vesicæ conversionem habet. Et hoc accidit propter sortem caliditatem & siccitatem, aut propter frigiditatem & siccitatem: sicut accidit in superfluitatibus, quæ in aquæ canalibus colliguntur. & aliquando accidit ppter grossorum ciborum, & terrestrium usum. & aliquando hæc causæ omnes in simul aggregantur. Itē adhuc sanguis ex renibus egreditur pp virtutis nutritiuæ debilitatem, qd est, qd nutriri nō possit ex humiditate sanguinea i eis existente. Sed harū passionū dīc hz sunt. quia quæ a debilitate renū

cau-

G causatur, ab accidentib⁹ renib⁹ sup-
uenientib⁹ cognoscitur: sicut a colo-
re, qui eis accidit propter malam cō-
plexionem, & totius corporis maciē
& coit⁹ debilitatem. Et differentia
ill⁹ sanguinis, qui fit propter aper-
tionem venę, ab eo, qui propter vir-
tutis nutritiue fit debilitatem, est,
quia qui egreditur propter venę a-
persionem, ponit vnam talē, qua-
lis fit sanguis ab ipso rei principio.
sed qui a debilitate provenit renū,
lorę carnis assimilatur, & hoc idē
in principio valet, neq; subito appa-
ret. Et differentia inter sanguinem
ex scissura venę provenientem, &
sanguinem ex ostiis exesitum, est,
quia qui ex ostiis egreditur, sine
doloze est, quemadmodum sanguis
ex nanib⁹ exiens: & qui ex scissura,
exitum cum doloze habet. Item q
ex vesica provenit, semper cum do-
loze egreditur. quod est, quia san-
guis ex hoc membro vt plurimum
egreditur propter humores acutos
ipsum lacerantes. Et qui a gibbosi-
tate hepatis egreditur, ab accidenti-
bus debilitatem hepatis denotanti-
bus cognoscitur Sed accides, quod
flux⁹ ventris nominatur, quāquam
de eo Gale. sufficienter non sit locu-
tus: declaratum tamen est i Aegritu-
dinum libro, qd sit ab intestinorum
hepatis, & stomachi debilitate, & ali-
quando a debilitate membrorum
toti⁹ corporis. & cum hic dico debili-
tatem, malam membroru sine ma-
teria complexionem intendo. Et
sist⁹ propter malam complexionem
materiam hęc accidentia fieri pos-
sunt: hoc est, propter materiam in
quolibet istorum membrorum, aut
in plurib⁹ collectā. & tunc hęc ma-
la complexio solum membrū egū

non significabit, sed etiam ipsi⁹ cau-
sam denotabit. Et incipiendum est
a signis, que quando huic euacua-
tioni coniunguntur, membrum hoc
egrum significant propter istorum
dñas. Et dicim⁹ qd tria, que est inter
fluxum ventris, qui ab ægritudine
materiali sit in aliquo membro, vel
in plurib⁹, & inter fluxum, qui ab
ægritudine sit non materiali, est, qd
ill⁹, qui ab ægritudine sit materiali,
habet manifestum exitum humo-
ris ipsum faciens cum egestione.
& si sit sine materia, non sic mani-
festatur. Et debes scire, qd si a sto-
macho provenit, ab accitib⁹ sto-
macho superuenientib⁹, qd mani-
festatur stomacho habente comple-
xionē malam materialem, aut non
materiam. & cum hoc penit⁹ con-
iungit⁹ mora cibi in stomacho pau-
ca, quod est, quia qui a stomacho p-
uenit, est propter vnam duarum re-
rum: aut propter virtutis expulsiue
festinationem, vt cit⁹ expellat: aut
propter retentiue debilitatem, vt nō
retineat. & quodcunq; horum fue-
rit, necesse est vt pauca cibi in sto-
macho fiat mora. Et aliquādo acci-
dit, vt flux⁹ ab intestinis proveniat,
sicut dictum est: & hoc ab accitib⁹
intestinis superuenientib⁹ cognosci-
tur: & quia in stomacho causa festi-
nandi supradictę non est, sed in ip-
so cib⁹ tempore naturali moratur.
Et qui ab hepate aut venis proue-
nit, aut ab aliquib⁹ alijs membris p-
uenit, vt a capite, & his similib⁹, co-
gnoscit⁹ si materialis est. similis si-
gnis significans⁹ dominium hu-
moris in membro, & ab accitibus
illi membro proprijs, aut ab ipsius
operationib⁹. Auenzoar enim testi-
ficatur de illo, qui fluxum chronicū

A panebatur, q fluxus iste Thora somni fortificabatur, & in hora vigiliarum alleuia batur. & per hoc arguebat, q humor hoc faciens esset in cerebro: & suam intentionem in cura cerebri adhibuit, & curat est. Et ego eandem rem isti similem feci in quodam fluxum ventris patiente: quia medicatus a multis Medicis, & a me longo tempore fuit, & nihil proficui habebat, ita q de ipsius salute desperaui, sed ipsum visitaui sicut amicū. & quia magnus erat, tandem percepi vnum ex suis brachijs, alio frigidius, & mactius: & aurumati ob hoc, q fluxus ab illo brachio ortum habuit: eo q virtutes ipsius membri, attractiua, & digestiua deperditae essent propter malam coexionem frigidam non materialē super ipsum dominantem. Et ego intentionem meam ad illud membrum calefaciendum appo sui: cum fricationibus, balneis, & similibus localibus reducere bonam & naturalem humiditatem conatus fui: & postea mentem apposui, vt calorem naturalem, atq; humiditatem hanc cum rebus conuenientibus conseruarem, donec ipsum ad omnes suas

C virtutes naturales reduxi, nec medicinam propriam aliquam fluxui propriam facere curauī. & propter hanc rem breui tempore curatus est. Sed fluxus, qui sit propter oppilationē, quae sit in mēstricis vementib' ab hepate ad intestina, significatur per chylum exentem cum egestionē: quāuis ardet in stomacho, & intestinis tempore naturalis, aut propinquo eidem. & quando hoc accidit alicui, sit ei macies tempore breui, ita q breuiori quā alijs fluxib' accedat. Sed quando egritudines istae cō

ponuntur, difficile est eas cognoscere. Et scias q maior pars istorum signorum coniecturabilis est. & propterea volens ista cognoscere indiget acuto ingenio cum persequantia persequutionis, & quando aestimabis vnum, incipe eleuare cū medicina leui s'm egritudinem, quam opinatus fueris. & si lucratus fueris ex hoc, continua medicinam: quia tunc scies q opinatus es verum. & si non, dimitte. Sicut qn credideris q causa flux' sit oppilatio, dabis res aperitiuas. & si lucrat' fueris, teneas hanc medicinam, & credas q hec opinio est vera. & si non, incipies citato restaurare illud, quod fecisti cum medicina illa. Et opinatur quidam Medicorum q hec oppilatio sit de genere supposito egritudinibus, & causis egritudinum. Et si credideris q causa egritudinis sit caliditas, stu debis curare cum reb' parum frigidis. & si videris, q prodeunt, credas pro certo tuam opinionem, & incipe egritudinem leuare. Hae sunt illae, propter quas cognosces membra lesa. Et quaedam cognosces per accidentia membrorum communicatione cum membro laeso, sicut tussis, q accidit cā pleuresis, aut cā aspatis hepatis: aut tractione ossis trachea trachei cā aspatis hepatis. sed hae signa nō sunt apprie signa lesionis membri, nisi coniungant alia signa cū eis: sicut tussis, & rascatio, q nō significat sup pleuresim, nisi sit ibi dolor punitu' lateris, & febris continua. Adhuc scias, q in quibusdā membrorum egrorum est egritudo p se primo, & in quibusdā pp aliorum membrorum communicationem sit. & cognitio egritudinis, quae pp colligationem sit membrorum, est q membrum

Coll. Auer.

L brum

Colliget

Cerebrum compatiens propter augmentum, vel diminutionem egritudinis membri per se egri aggrauatur, aut alleuiatur. v.g. quia vertigo, & alia capitis egritudines, quae augmentantur, quando stomachus nauseat, aut quando corruptos in se continet humores, aut quando a cibis vacuus non est: tunc dicere debemus, quod hoc non accidit capiti, nisi propter cerebri ad stomachum colligantiam.

Et adhuc hoc indiget persequutione, quia possibile est, ut alicuius membri egritudo propter alterius membri egritudinem accrescat, aut esse

H potest, ut in vno membro sint egritudines plures: quarum vna est sibi propria, & prima, & altera propter alterius membri colligantiam. Et aliquando egritudo, quae propter colligantiam fit, propter propriae egritudinis augmentum recipiet incrementum: & autumabit forte quis quod propter colligantiam solam hoc provenire possit. Item adhuc esse potest, ut duae egritudines propter colligantiam esse possint: ut egritudo cerebri propter stomachum, & egritudo stomachi propter aliud membrum. Et ne in hunc errorem decideret speculator, oportet ut circa hoc pluries persequatur. & quando eius opinio super aliquam ultarum fuerit firmata, tunc remotionem ipsius cum medicina equalitati propinquat addet, hoc est cum medicina ad aliquam extremitatum, non multum declinante. Et si experientia hoc ipsum inueniat, & pendat, in ipso perseveret. & si non, ad aliam opinionem se convertat.

De signis egritudinis, & causarum ipsarum in generali.

Cap. 46

Et postquam nos de rebus vltimis fuimus locuti, per quas membra aegra cognoscere possumus, deinceps loqui volumus de rebus, per quas egritudines, & ipsarum egritudinum causas cognoscamus. Et dicimus quod rerum, super quas nos oportet adducere signa vltima, sunt aut mala complexio materialis, aut non materialis. Et signa, quae malam complexionem materiale significant, ut dictum est, sunt illa, quae dominationem humoris significant, aut in toto corpore, aut in vno membro egro. Et adhuc sunt, ut dictum est, ea quae ex corpore egrediuntur, humorem facientem malam complexionem materiale significant: sicut vomitus, & egestio, aut sputum. & haec sunt signa comenientia super genus causarum operativarum. & de his iam locuti fuimus. Et rascatio rubea signat etiam super causam, & spiritum operantem: sicut rascatio rubea significat fortitudinem sanguinis, & videntis fortitudinem humoris combustis. & id significat in egritudinibus periculis mortem. Et rascatio bona est alba, plana, aequalis, & quae cum facilitate expunxit. Et aperta significant demutationem super humores operantes ea per signa signantia super fortitudinem humorum. Et dolor signat super causam, quod operatur: id quod dolor acutus signat quod humores sunt calidi: sed dolor martellinus, & dolor similibus puncti acis grossae, non sunt nisi ex humoribus frigidis, sicut dolor colicæ: aut cum humoris lapideati, sicut accidit in renibus cum arenularum. Et aperta sunt ex signis causam facientem manifestant, & quia pulsus bre-

apo-

Apartum signum hēt propriū, ob hoc de ipso nunc loqui disposuimus. Et dicimus q̄ apartum calidorū pulsus tensus est paruus, velox, spissus, van⁹ varietate ferrina. Et tensio vero fit pp̄ materiam organum extendentem. paruitas vero propter duri-
ciem, & organi asperitatem fit. velocitas, & spissitudo propter recto mpen-
sationem fortis magnitudinis hūit, quam tenuis. ferrinitas vero fit, quia
virtus organum extendit: quia & nō
est organum obediens, & ipsius par-
tes non æqualiter extenduntur. & ob
hoc vna alteri resistit: & propterea

Bille motus serræ motui assimilatur.
Sed apostematum cholicorum
pulsus spissior sanguineorum pulsu-
est, pp̄ ipsorum fortitudinem calo-
ris: & magis ad ferrinitatem decli-
nat, eo q̄ cholæræ siccitas indurāt
membrum. Sed apostematū phleg-
maticorum pulsus paruus, & rarus,
& tardus est, propter fortitudinem
frigiditatis, & virtutis debilitatem, &
iduspositio ferrina omnino non exi-
stet propter humoris faciētis humi-
ditatem. Sed humorum melanco-
licorum apostematum pulsus dur⁹
est, & asper propter humorum siccī-
tatem, & est tardus, & rarus, & ad fer-
rinitatem manifeste declinat, & cū
his omnib⁹ est occultus, & rarus. Et
de reb⁹, per quas cognoscuntur apo-
stematibus, quæ sunt in principalibus
membris, est febris. & iō hæc est vi-
na de reb⁹, quæ ostendunt de apo-
stematibus, quæ consueuerunt face-
re saniem: quia apostema, quod nō
facit saniem, non habet calorem ex-
tranæum, sicut apostematata, quæ sūt
causa ventositatis, aut duricie. Sed
membra, in quibus visibit manifestan-
tur, sunt cerebrum, hepar, sto-

machus, & intestina gracilia, & splē
& renes, & vulua, & vesica. Ista sunt
genera signorum, per quæ species eg-
gitudinum cognoscūtur fm̄ regu-
lam huius artis vniuersalem. Et si
ego non recolere signa, & cursum
qui currit in hac arte, hoc est dicere
si ego non cōsiderarem in vnoquo
que membro cōsiderationem pp̄-
priam, tunc cōsideratio vniuersa-
lis sufficere videretur: sed volo sequi
vestigium Gal. ad maiorem caute-
lam, i. ad loquendum de reb⁹ parti-
cularibus: eo q̄ hæc est via quæ sita
in hac arte. Et nos narrabimus eg-
gitudines membrorum manifestorū, &
& narrabimus signa significatiua su-
per ipsa cum cautela, & complemen-
to verborum particularium, quæ cū
vniuersalibus dici non possent. Et
etiam, quia multa signa ex his cum
accipiuntur particulariter, non sunt
signa: eo q̄ plus apprehēdit quā
eggritudo ipsa, vel quā membrum
infirmum. Et propter hoc necessari-
um est loqui super omnia acciden-
tia, quæ sunt propria vnicuique eg-
gritudinū, v. g. quia dolor pungitiu⁹ in
latere cū febre, & tussi, & pulsu ferri-
no est apatis diaphragmatis.
Sed maior pars eggritudinum mem-
brorū interiorū, q̄ indigent dema-
ratione, sunt apata, vel mala cōplexio
materialis, v. nō materialis. Sed fm̄
Gal. cōsiderationē in res particula-
res narrare oportet. Sed de his breui-
ter dicem⁹, eggritudines mēbroiū pp̄-
prias narrātes signa sup̄ eas signan-
tia ostēdemus, a cerebro incipientes.
Dicimus q̄ oēs male complexiōes
eidem superuenire possunt, v. calid-
de, frigide, sicce, & humide, & vniū-
curu seq̄ istarū signa significatiua dis-
positionē plenā ostenduntur: sicut

Colliger

Oculorū rubedo, & faciei, & actualis calor dominium sanguinis, aut humoris calidi significat. Et proprietas malae complexionis calidae aut frigidae est, ut eidem dolor coniungat, tamē in complexionē calidā foris exilit, sed humida vel sicca dolorē non efficit, nisi parum. Sed quando est sola humiditas, tunc sola grauitas sentitur. & humida complexio cerebri cognoscitur a capitis grauitate, & a multo somno, & a sensuum capitis hebetudine. Et siccitatis signa his existunt contraria. Et possibile est, ut complexio adueniens capiti sit principaliter adueniens ex capite. Et possibile est, ut ab alio veniat mēbro: sed pro maiori parte accidit cā stomachi. & signum huius est, quoniam sōda promouetur, quando angustiat stomachus ad vomendū, vel quādo a cibis vacuus existit, aut quando cibaria corrupta sunt i stomacho. & istud est generale. quoniam dolor capitis augmentatur, quando augetur stomachi aegritudo: & minuitur, quando minuitur. Et possibile est, quod accidat ex colligātia duarum venarum, quae nomina sunt in Arabico guidez, & sunt venae somni: quoniam accidit in capite dolor, qui dicitur hemicrania. & signum huius est signa significātia repletionem occipitj. Et possibile est ut accidat ex colligantia toni corporis. & signum huius est signa significātia repletionem vniuersalem. Et cerebro aduenire possunt omnes species apostematū calidorum, & frigidorum. Et aliquando membrum egrum cognoscitur, & aegritudo a proprijs ipsius opationibus in ipsis sicut in aegritudine fixa in cerebro concomitantur alie-

nationes, quae diu continuantur cū eo. quod si propter colligantiam alteri membri exstant, sicut accidit, propter apostema diaphragmatis, concomitantur alienationes, quae non continuantur cum eo. Item accidentia, quae sensibus adueniunt sunt cognitionis species aegritudinis membri propriae: sicut apostema cholericū in cerebro factum malas praebet cogitationes, & quasi festucarum de pannis euulsionem adducit, & vigiliarum multitudinem, & cum mala dispositione de somno excitantur. Et quod ex sanguine sit, minus vigila re facit, quod de cholera sit: & habet risum, & letitiam. sed quod cholera sit, sequetur ira, & furor. Sed quod de melancholia sit, & illud alienationem sensuum promouet ex cepto quod timor, & plangit hoc concomitantur. Sed quod ex phlegmate sit, corruptionem animalium virtutum praebet, & non intendit facere malum. Sed signa propria dominiij humoris apostema facientis in cerebro sunt sicut rubedo faciei & oculorum, & caliditas tactus, & fortitudo pulsus. quoniam ista significant abundantiam sanguinis: & maxime quando associabitur eis regimen conueniens, sicut aetates, complexiones, & tempora. Et non quareas ut rememorem tibi signa multo tiens: quoniam rememorari debes eorum, quae tibi dixi. Et pulsus super apostemata significans habet a sua proprietate varietatem tremoris. quod est, quia est in membro panniculo, so per certamen, quod est inter virtutē & organi extensionē. Et hoc accēsus a partibus calidis plus manifestatur. In apostematib⁹ vero phlegmaticis & melancholicis mollicies, & humi ditas

Aditas, quæ est in apostematib' phlegmaticis, quasi vincit fertinam dispositionem, quam a parte membri cõsequi debet. Et panniculi, qui in cerebro apostemat' sunt, pia mater, & dura mater, & aliquando ipsa substantia cerebri apostemat' & hoc maioris est periculi, & fortiora h'et accidentia, quod est, quia ex hoc cõsequitur paralysis, aut apoplexia. Et dicitur q' aliquando cerebri rete apostemat' & hoc sequitur dolor pulsationis propter arteriarum multitudinẽ. & ipsius ppria signa sunt albi oculi, totus rubedo, & palpebrarum grossities, & motus difficultas. & febri, vt dictum est, propria in istis apostematibus existit: sed tamẽ in apostematibus calidis est acuta, & in mollibus est lenta. Hæc sunt ægritudines, in quibus necesse est inducere demonstrationem, & pprie in ægritudinibus cerebri. Sed epilepsia, & apoplexia, & similes ægritudines nervorum, omnes istæ ægritudines sunt manifestæ sensui. & iam diximus earum causas in libris Ægritudinum. Et quæ remanent loqui, sunt signa, quæ sunt propria cuiusque cæcæ causarum ægritudinum. Et hoc inuentum est in eis plurib' ex causis. & est inuentum in eis ex colligantia aliorum membrorum, sicut est relaxatio. quia iam declaratum est in libro Ægritudinũ, q' humor qui facit, est causa phlegmaticis: & potest esse q' sit causa melancholicæ. Sed si est ex aquositate, aut ventositate, in hoc est differentia inter Medicos: & si potest esse, vt sit i cerebro principaliter, & ex colligantia aliorum membrorum. Sed cognoscere ista signa maxime potest sciri p' præterita: quia istæ ægritudines eue-

niunt pluribus de causis. Ecce quæ significant super ipsa, sunt signa, q' significant super abundantiam humoris. & q' eius, quod inuenitur ex colligantia alterius membri dicta sunt, iam sit via, per quam demonstratur. & hoc est, q' ægritudo multiplicatur in membro ex colligantia, & minuitur ex minoratione. & iterum quia membro læso non stat fixa ægritudo. & ideo, quia omnia ista accidentia manifestant, q' hæc ægritudines non sunt in membro principaliter. Et scias q' differentia, quæ inter ægritudines materiales & non materiales existit, est, quia materialis dominium illius humoris ostendit. & quæ prima essentia non materialis existit, si causa hoc efficiens a rebus exterioribus causetur, hæc erit maligna pauca, & perseverantia erit brevis: sicut dolor capitis, qui a calore provenit Solis, & sicut ægritudo, quæ nominatur terribi, quæ ab aere fetentissimo, qui membra nutritiva læsit, contingit, & quæ mala cõplexio: a secunda existit essentia, est sicut spasmi, aut & hæctica, quæ a nimia siccitate fit. & hæc spasmi species ab alijs spasmi speciebus diversificatur: quia paulatim advenit, & eius timor est magnus. Hæc sunt signa ægritudinis.

De signis ægritudinum Oculorum.

Cap. 47

Incipiamus nunc signa ægritudinis oculorum. Dicamus q', hæc ægritudines sensui visus manifestantur. & in hoc non indigemus nisi cognitione causæ, & hunc meum sermonem complebo, cum de oculorum medicatione sermonem ordinabo. sed hic dicā signa, quæ cognitionem ægritudinum oculorũ ma-

L iij nise

Colliget

Gnifestant. Hęc lesio est, quę aduenit nervo, per quem ad oculum spiritus currit animalis, aut quę eidem accidit spiritui. Et nervus, qui ad oculum dirigitur, læditur aut mala complexione materiali cum apostemate, vel oppilatione: aut propter malā complexionem sine apostemate, vel oppilatione. Et signa malę complexionis cum apostemate in oculis sunt manifesta: sicut pulsatio, rubedo, & calor. & signa oppilationis sunt sola grauitas. Et signa malę complexionis oculorum manifestantur, secundum quod omnis mala complexio manifestatur. Et oppilationes, quę in eo sunt, fiunt sicut egritudo, quę nominatur ab innasali: & est oppilatio facta inter corneam & humorem crystallinum. & hęc oppilatio apparetur. Hanc vero egritudinem precedit vaporum eleuatio ad partes superiores. Et potest esse vitiosi vapores propter colligatiam stomachi ascendant, quos stomachus transmittit cerebro: & etiam possunt a solo cerebro eleuari. Et differentia inter istos est, quia vapores a stomacho venientes crescunt, & decrescunt propter bonitatem digestionis stomachi, & malitiam ipsius. Sed quando a cerebro fiunt, in sua fixatione firmanantur. tamen & in eis, qui a cerebro fiunt, aliqua additur malitia propter stomachi malitiam. Et dicuntur vapores a stomacho ascendentes ambos oculos equa liter turbant. Sed oppilatio, quę propter decursum aque superioris aduenit, ut plurimum vni soli oculi accidit.

De signis egritudinum Aurium.

Cap. 48.

Et auribus etiam fit egritudo

per duas species malę complexionis, ut materialem, & non materialem. & fiunt in ipsis apostemata, & oppilationes, & dolores, & generaliter egritudines, quę sunt omnibus alijs membris generales, dolorum, & apostematum, & pulsularum, & similium. & hęc signa sunt signa propria egritudinum ipsarum. Et signa calidi apostematis auricularis sunt dolor inhiuius grauis: quia membrum est nervosum, & chartilaginosum: & pulsus ferrin⁹. Et scias quod maior pars humorum facientium talia apostemata est humorum subtilium propter obtusitatem, vel duriciem substantię ipsorum membrorum. & aliquando cum his apostemantibus fit febris continua: & maxime quando apostema est in radice loci nominati sumach. Et maior pars egritudinum, quę fiunt in aure, est exustatio, & tinnitus, propter intus ventositatis expulsionem & inclusionem. & dicitur quod hoc esse, potest acuitate sentiendi. & demonstratio super hoc est, quod ibi non est signum superabundantię humorum.

De signis egritudinum Nasi.

Cap. 49

Naso superueniunt oppilationes, & apostemata cum complexione mala materiali, & non materiali. Et propria apostemata in ipso sunt, quę deriuata sunt a nomine illius vermis, qui ramisse nominatur. hic est ille, qui multos habet pedes. & signa istius egritudinis ab eisdem, quibus & alię egritudines, cognoscuntur si-
gnis.

De

A De Aegritudinibus Oris.

Cap. 50

Aegritudines vero oris oculis manifestantur: & ob hoc per scrutinyone signorum ipsorum non indigemus.

De signis aegritudinum Gulae.

Cap. 51

Et gulae sunt apostemata, & egritudines, quae etiam eldaucha dicuntur, id est strangularum, & Perse appellantur ascheam. Et cognoscuntur a dolore ibi existente, & cum constrictione deglutitionis. & quando crescit, constrictionem facit anhelitus. & potest fieri, ut hic extingatur spiritum. Et causa huius a signis humorum ibi dominantium cognoscitur. Et pulsus in hoc apostemate est vndosus: & est, quia hoc apostema in membro est musculofo. & diversificatur hoc apostema secundum magnitudinem, & paruitatem.

* al. parti
culana.

& secundum hoc eorum terminationes iudicantur. Et hoc ex signis bonis est, ut apostema in partibus exterioribus manifestetur, aut propter tumorem, aut aliud signum, aut propter dolorem per tactum. Et ipsorum species secundum Gal. sunt quinque. Vna est, quae fit in meatu gulae, quae extremitatem epiglottidis attingit. Secunda est, quae nec foris manifestatur, & in gula non appareret: sed ex hoc patiens quasi strangularum percipit. Tertia est, quando gula exterior est inflata.

C Quomodo
locus affe-
ct. adh-
nt. & in
aphe. Si a
lente.

Quarta, quando iurus, & extra ruet. Quinta, quando lacerni colli appodiantur: ita quod spondili in-

s contra--
hun--
cur.

De Signis aegritudinum pulmonis.

Cap. 52

Et pulmonis multae aegritudines sunt, quarum quaedam sunt communes, & quaedam proprie communes sunt sicut apata, ulcerationes, & continuitatis solutio: proprie vero, sicut tussis, & aegritudo, quae dicitur beth horra, id est difficultas anhelitus. Et apata pulmonis cognoscitur a forti anhelitu stridura, & a coeussione fixa cum ipso per ipsius membri ad cor propinquitate, & pectoris gravitate, & a forti tinctura pectorum maxillarum, & ab omni signis diutius sanguinis cognoscitur. Et proprie quia ut plurimum hoc membro apata sanguine coecreat: quod est, ga cholere sparsio in eo per suam subtilitatem mollicie esse non potest, & est per multam humiditatem ad ipsum transmissam: & tamen nec est per hoc apostema phlegma uiculi nisi raro in ipso coeescit. Et dolor in apate istius membri signum non est: quia hoc membrum insensibile est. Et pulsus necessarius est talis, qualis apatum calidum: excepto quia in coeussione est manifesta per mollicie membri. Et solutio continuitatis istius membri signum est: quia simul & semel sanguis egreditur multus, ruber, arenosus, & cum tussi. & haec sunt aut per eas extrinsecas, aut per reuma descendes, aut per percussiones in pectore factas. Et sputum sicut apostema pulmonis manifestatur, dum modo coniungatur cum signis predictis. quod est, quia posset fieri etiam in apostematibus, quae sunt in panniculis costarum. Et signis laudabilibus in apostemate pulmonis est sputum album, & equale, & quod suauiter egreditur: quemadmodum illa laudabile est signum, in quo dominium aliquorum humorum manifestatur, & maximum

E

F

* a. l. pelli-
culis.

L iiii spu-

Gspatum nigrum, & post illud est citrinum, & post illud rubrum. Et spatum rotundum, quod Hippo. dixit esse summum malum in pulmōis ægritudine, est, quia significat perditionem super humiditatem naturalem: sed tussis non est signum nisi aulse efficientis. Et causas ipsius tu ex alijs libris nouisti.

De signis ægritudinum pectoris.

Cap. 53

ET ægritudines, quæ manifestiores sunt in pectore, sunt apostemata, & oppilaiones. Et apostemata ut plurimum sunt in pellicula interiori regente costas, quæ ægritudo nominatur xazibera, quæ in lingua nostra pleurefis nominatur. Et i his apostematibus propria signa sunt dolor fixus extensiuus, febris acuta, & tussis cum spūto, & pulsus ferrin⁹. Et aliquando hæc apostemata sūt in musculis, qui sub pāniculo sunt. & tunc hæc passio apostema lateris dicitur, & tunc hæc signa sunt posteriora dictis signis. Similia tamen ipsius accidentia sunt debiliora, & minus timorosa. nec dolor adeo fixus est, quia non est in membro panniculoso, nec i pulsu ferrinitas sic manifestatur. Et aliquando apostema fit in panniculo pectus diuidente. Et aliquando diaphragma astat, & sequitur hic sensus alienatio, & inquietudo magna.

De signis ægritudinum stomachi.

Cap. 54

ET stomacho adueniunt species complexionis male, ut materialis, & non materialis: & adueniunt apostemata, & ulcerationes. Sed species malæ complexionis non mate-

rialis, quando remissa est, a tebus ex trāsfecis est creata: & ille sunt illius signa demonstratiua, sicut aduent⁹ aeris, vel tibi frigidi. Sed si fuerit intensus, erit aut mala complexio calida & sicca, quæ hecticam inducit aut erit frigida & sicca, & senectutis erit hectica. Et signum ambarum ægritudinum est, quod in hoc membro illa signa manifestantur, quæ in ambarum ægritudinib⁹ his manifestari solent. quod est, quia membrum hoc fortiter demacrat. & quando patiens supinus iacet, tunc percipit stomachi dispositionem foue⁹ aliquid similem esse. & stercus molle co-greditur & indigestum, & vniuersaliter ipsius virtutes omnes debilitantur. Sed mala ipsius materialis complexio huiusmodi esse potest, aut ut ipsa sit imbibita, vel in concavitate ipsius fixa, aut ab alio membro trāsmissa. & potest esse ut res ambe adinuicem componantur. & hoc potest aut ab vna, aut a duabus materiis esse, v. gra. sicut si in ipso sit humor cholericus, & ipsi humor phlegmaticus transmittatur. Et si ipse fuerit phlegmaticus humor, ab eo ructus proveniet acetosus: & si fuerit cholericus, fieri fumosus. Et differentia, quæ est inter humorem fixum & transmissum, est: quia transmissus per se cessum, aut vomitum exit: sed imbibitus & infixus neutrum horum attentat, sed conatur ad vomendū, & nihil projicit. Et signum appropriatum cholerae est tremor labij. Et humoris melancholici in stomacho signa sunt virtutis visibilib⁹ impedimentū, & acetositas acerba i ore. Differentia vero, quæ est inter complexionem materialem & non materialē, est ipse humorem per vomitum,

A tum, vel secessum exeuntem. Et in passione stomachi viua grossa materiam complexionē peccantē significat. Sed apostemata sunt aut in fundo stomachi, aut ipsius ore. & horū quēdam sunt calida, quēdā frigida, & quēdā ex genere cancri, & quēdā sunt ventosa. Et oēs apostemata, qđ in stomacho soporā, & equi febris, & dolor fixius: & maxime, qđ in ore stomachi oritur, qđ est, qđ illa pars magis nervosa existit, & est colligantia p̄iceps. & ob hoc periculosior ea, qđ in fundo existit. & etiā syncopis, & sensus alienatio sequitur. & frigida apostemata sequuntur dolores debiles, & febris levis. Et apostemata, qđ in stomacho canerosa sunt, sine dolore, & febre sūt. & si esset, hectice assimilaretur, aut mixtis febribus. Et proprium signorū horū apostematū est ructus putridus corruptus cum operationū debilitate: hoc est, quia cibus egreditur indigestus, & alia accidentia his similia. Et vtr̄ signa, quē dominū humorū significāt, illa eadē sūt signa, quē significant illū humorē, qui hoc facit. & ut plurimum attestantur ei cōplexio, ætas, & regimē. & alia his similia iuvante ad hoc cognoscendum. Sed ulceratio, quē in eo sit, cognoscitur ab ardore vel combustionē, quē in eo sit, & per paucam mordicationē. raro tñ sit, ut videretur stomachus, nisi sit etiā ulceratio in gula, aut ore.

De signis ægritudinum Hepatis. Cap. 55.

Et hepatis accidunt oppilationes, & apostemata, & ip̄es malę complexionis omnes. Signū apostematis hepatis, nō tñ propriū, est febris, atq; tussis, & illius loci dolor. & quāsi proprium est gravitas loci, q

trachea nominatur: & maxime qđ in gibbositate hepatis apostema existit. Et sæpe signa apostematis costarum cū signis apostematis hepatis commiscetur: quia sæpe dolor apostematis hepatis puenit ad eundem locū, ad quē dolor apostematis pelliculę costarū tegētis reperitur, et tunc hic nullū proprium signum reperitur. & cum his oibus accedit tussis: tñ in hepatis apostemate nō sit multū sputum. Et aliqñ etiā sputum in apostemate panniculi maxime qđ apostema sanie facere inciperit, & p̄ea sputū in principio signum sufficiens non erit. Nec est **E** dia propria iter apostemata hepatis, & pleuritica, nisi in qualitate doloris. quia in pleuresi est dolor fixus, & extensivus: & qui in hepate, est aggravatius. Et ī pulsu etiā dia existit: quia in pleuresi est serotinus, in hepate vero vndosus. Et dī qđ aliqñ apostema sit in hepatis la-certo. & figura apostematis hepatis est lunaris. sed figura apostematis lacterti est oblonga, vel quadrata, & vnus angulus ipsius est grossus, & alter subtilis.

De signis ægritudinum Splenis. Cap. 56. F

Et splenis oēs species malę complexionis accidunt, & oppilationes, & apostemata, & ventositas inflatiua. Et signa apostematis splenis sunt dolor gravis, & febris, & accidentia, quę corpori adueniunt propter huiusmodi membris ægritudines. Et oppilationis signa sola gravitas existit. Et signa ventositatis inflatiuę solus dolor est extensivus. Et ex apostemate & oppilationē splenis sequitur macies totius corporis. Et ideo dicit Hippoc. quando splen

crefcit,

Colliget

G crescit, tunc corpus attenuatur: & quando decreuit, tunc corpus inspissatur.

De signis aggritudinum Renum. Cap. 57.

Et renibus accidunt species male complexionis, & oppilationes, & apostemata. Et discernuntur à vesicæ aggritudinibus, pp lapidis & arenæ generationē. Et magis propria species male complexionis, quæ renibus convenit, est aggritudo q̄ bolbarabris nominatur, quæ in Latino diabetica dicitur, & cū forti siti, & vrinæ fluxu, & febre. Et apostematis calidi sunt signa, dolor aggraviatus in renibus sentitus, & dolor in alcatim factus cum febre, vrinæ constrictione. & qñ patiens super latus sanū decumbit, vñ vt alius ren sup ipsum suspendat. & hoc prouenit, qñ est i statu, aut declinatione. & in maiori parte in his apostematibus sūt febres errantes, aut iunctæ in apostematib⁹ frigidus & lenis: ideo quia febris nō aduenit apostematib⁹ mēbrorū p̄cipaliū, nisi qñ apostemata erunt parata sanā facere. Sed signū generationis lapidis in renibus est dolor fixus ab ipsius generatione. **I**n principio, quousq; natura illos abijcit extra, s̄m illos, qui dicunt q̄ lapides iūi in substantia renū generantur, & ideo aliqui cū istis sanguinis exitus adeit. Et qđ verius apparet, est q̄ i cōcauitate renū generantur, & dolor, qui est in hac aggritudine, & accidentia doloris accidentib⁹, q̄ in colica inueniuntur, simulantur. p̄p̄ea quia stomachi distēp̄tata & vomitus his duabus aggritudinibus communiter accidūt. & casus similiter appetitus. Et differentia istarum difficilis est maxime in aggritu-

dinum principio: sed in fine manifeste diuersificantur pp in colica vētris esse constrictionem, & humorum cognitionem, & multam ventositatem. & et lapides generati in renibus arenā ostendunt in vīna. Et signum discretiuum in hoc est operatio clysteriorum. quia si patiens pp clystere requiem inueniet, sicut accidit Gale. sine dubio hic dolor colicus erit: & si pp clysterna aggrauatur, & proculdubio renalis ē, causa est, quia clysterna intestina replent, & distensionē in eis operant, & tunc opprimuntur renes, & dolor fortificatur. Sed signa, q̄ vlcerationes significāt, est dolor vlceratiuus sine grauitate, & extensione, cū exitu sanguinis, aut saniei. Et aliquando egrediuntur cum vīna frusta frustis carniū similia. & hoc accidit, qñ in substantia renum corrosio fit.

De signis aggritudinum Vesicæ. Cap. 58.

Et in vesica manifestiores aggritudines, quæ in ipsa generantur, sunt lapides, qui in ipsa generantur, & apostemata, & vlcerationes, & straguria, & sine voluntate vrinæ exit⁹. Sed signū lapidis in vesica ē dolor, qui in vesica sentitur cū virgē pruritu, & virgē erectione, & relaxationes sine cā manifesta, & vrinæ cruditas, & albedo ipsius cū subtilitate, & difficultas exitus vrinæ, & arenarum apparentia in ipsa. Sed conclusio vrinæ fit aut propter membrū mandans ipsam, aut pp meatum, qui à renibus ad vesicam tendit. Et his duobus vnum est cōc accidens. & hoc est vrinæ difficultas, sed diuersificatur in ipsis: vt si à renibus, ibi dolor sentitur: si autē à meatu, ibi dolor adeit. Et aliquando constric-

Astrictio siue rinæ ab ipsa vesica, aut à meatu qui ad ipsam progreditur vesicam. & ista duo similiter in vno accidente communicant: hoc est, quia vesica repletionē recipit, similiter & meatus. sed diuersificatur in hoc, quia qd à vesica prouenit, quando vesica præmitur, & vrina exit, sed quod à meatu puenit, nō emittit vrinam, estī vesica exprimitur. Et oppilatio istius meatus fit à lapide, aut ab humorib⁹ grossis sanguineis, vel sanguine coagulato, aut pp complexionem frigidā dominātem, aut pp apostema, aut surunculos. Et signa harum ægritudinum sunt: quoniam, si fuerit ex lapillis, significatur ex arenulis præcedēbus. & si est ex coagulatione sanguinis, si gnū est sanguis aanciatus. & si ex sanie fuerit, signū est apostema, qd præcessit. & si ex humoribus grossis fuerit, significatur ex exitu præcedētis humiditatis. & cognoscunt istę dispositiones per signa eadē conuenientia. & si adinuicem istę dispositiones coniungant, difficile cognoscuntur à Medico. quare quiete debet medicinare, considerando primā intentionem. & si ex illa iucratio fuerit, sequatur illam. & si non, dimittat. Et si pustula, aut vlcera- tio est in vesica, quod ab ea egredi- tur, fustibus, aut laminibus assimi- latur, sed si hæc ægritudines sūt in renibus, quod ab eis exierit, fru- stis carniū assimilabitur.

De signis ægritudinis Intestini. Ca. 59.

ET intestinis vt plurimū fit ægri- tudo, quę dī colica, apostema- ta, vlceraiones, & sanguinis fluxus. Sed sanguinis fluxus vlceraionem

concomitatur. & iste sanguis cum D fecibus egreditur à principio mix- tus: & aliqui ex substantia intestino- rū egreditur. & signum huius est dolor, qñ euacuantur humores, & feces. Et qñ apostema est in intes- tinis grossis, hoc modo cognoscitur: quia cum patēs mordicanonē sen- tit, cogitur assellare. sed qd ab apo- stemate exit, cum fecibus non est admixtū. Et si fuerit in subtilibus, pp dolorē assellare non cogetur. & qd ab eis egredietur, cū stercore erit admixtum pp vię longitudinē. Si- militer si apostema in subtilib⁹ fue- rit, dolor circa vmbilicū sentietur: & cū in intestinis fuerit grossis, do- lorem sentiet inferius. Et signa colicę calidę manifesta sunt, & vnter ea, q significant dñiū humorū in oēm patientem. Et q pp ventositatē sunt, sunt dolor extensiuus, & tor- tio intestinorū. & si tortio fuerit cū rugitu, grossam ventositatē signifi- cat. & q fit pp apostema, cognoscit à fortitudine doloris, à febre, à siti, & ab accñibus ostendentibus dñatio- nē humoris apostema facientis. Et ægritudo fortissima, quę iliaca non F minatur fortiora habet accidētia & mala, ita q patiens cogitur vomere ster- cus. Et vt plurimū hoc accidens est pp apostemata in subtilibus tes- tinis factum. & potest fieri propter ster- cus putrefactum in eis, aut pp humorem grossum viscosum, aut propt- r hēniā factam ex descensu intestinorum, aut pp venenum rece- ptum. Et vlt hæc ægritudo intes- tinis subtilib⁹ est propria. & hæc ægri- tudo attribuit virtuti expulsiuę, cū suum naturalē motū non habeat, aut debet attribui vlt oppilationi. & aliqui propter priuationem chole-

tz,

Colliget

Graz, q̄ ad intestina consueuerat trans-
mitti: quia per modū abstersionis
adiuuat ad forcum debitam expul-
sionem. Et oppilatioēs sunt in illis
pythumores, aut apostemata, aut p̄
malā complexionē frigidā & sic-
cam, quę vias constringit: aut pro-
pter alias res positionem corū cor-
rumpentes, sicut ventositas, quę ea
facit tortuosa, & herniam.

De signis egritudinum Vulue. Cap. 60.

ET vuluę egritudines sunt, qui-
bus oēs species male cōplexio-
nis cōcant: sicut ab his, quę p̄ces-
serunt tibi manifestum est. & sape
ipsi accidunt apostemata. Et horū
signū est dolor fixus, & pulsus ferri-
nus: eo q̄ mēbrum est neruosum.
& febris accidit eidem: eo q̄ sit mē-
brum principale aliquo mō princi-
palitatis. Et ex egritudinibus, q̄ ma-
gis ī ipsa proprie sunt, est egritudo,
quę mola nuncupatur, quę diffi-
le ā pręgnatione cognoscitur: eo
q̄ ablatio menstrui, & grossicies vē-
tris communicant ambabus. Et si-
gnum discretium est, quia transit
terminum mori embryonis absq̄
motu. & hoc accidit multis annis,

I quia portari potest, donec ab ea mo-
natur, aut absoluat. & hoc fm vir-
tutis tenorem. Et aliqñ ei accidit, vt
eam ferat pluribus annis, demū pa-
rit frustum carnis: & aliq̄ moriun-
tur. Itē propria est egritudo vuluę
illa, quę suffocatio dī matricis, quę
sit p̄ menstrui sanguinis corruptio-
nem in vulua, & euenit ei syncopis,
& difficultas ī ahelitu, & priuatio
sensūs & motus, & debilit̄ sentitur
pulsus ei⁹. & accidit eidem duricies,
& ipsius oris oppilatio. Et hoc acci-
dit ex reliquis apostematīs diu sdu-

ratīs in orificio matricis. Et species
malę complexionis matricis, si ma-
teriales sint, ab his, quę ab ipsa egre-
diuntur, cognoscuntur. & si nō sint
materiales, ā siccitate ipsius perci-
piuntur. Et generaliter signa, quę si-
gnificāt complexionem sunt signa
significancia cōplexionē matricis:
& de cetero instabimus sup̄ cau-
sas, quę operantur putredinem. Et
completus est tractatus iuxta no-
stram intentionem.

A VERROIS

COLLIGET

LIBER QVINTVS.

SVMMA LIBRI.

De Cibis, & Medicinis.

Quę sit huius Quinti libri intentio.
Cap. 1.

N primis sciendū est
quid sit cib⁹, & quid
medica: & quō sint
eorum operationes,
& qualiter operātur
& proprie medicinæ: eo q̄ habent
multas operatiōes, quas Medici ap-
pellant virtutes primas, secundas, &
tercias, & proprietates. & cum hoc
dabimus cognitionem harū istarū
medicinarum, q̄ operātur quālibet
istarū operationū: & postea specula-
bimur in operationibus earū: hoc
est, vtrum via, qua apprehendimus,
est per viā sylli solum, aut per viam
experientię solum, aut per viā conti-
nētē vtrūq̄; & hoc totū erit, post-
quam receperimus ā Naturalibus
qd̄ erit recipiendum. Et qñ comple-
uerimus hoc, recordabimur p̄prio-
rum ciborum & medicinarū, quo-
rum multiplicata est scia, & experie-
tia

Acta in terminis naturalibus, & restituta sunt à communitate Medico- rum, aut à maiori parte. Et postea nar- rabimus modos cõpositionis, & recordabimur eorũ, quẽ manifestio- ra sunt sectæ componentũ, & nar- rabimus naturam complexiõis fini- viam, quam nobis ostendunt regu- larũ illarũ. & quando compleuerimus hæc, tunc completa erit nostra in- tentio in hac particula.

De quiditate Cibi, & Medicina. Cap. 2.

Dicamus quod cibus est illud, quod ponit naturales partes cibati. & hæc pars est in specie partis dissolu- tæ. Sed medicina diuersificatur ab hoc: ideo quia quamuis ipsa sit ex rebus, quæ ponunt naturales par- tes cibari, illa pars non est in specie partis dissolutæ, sed habet in se rem adhibuam, & alteratiuam. Et ppea, quoniam superuenit hæc dispositio super disposi- tionem egritudinalẽ, quæ est contra- ria, vocatur illa operatio curatio. Et hæc est intentio definitiõis, qua Ga- len. definit cibũ: & medicinam: di- cens quod cibus est illud, quod paritur à corpore, & medicina est illud, à quo paritur corpus. Sed si nos non intel- ligeremus ex verbis hoc, quod dictum est, non esset intellecta certitudo ci- bi, & medicinæ. Et iam opinatus est vnus ex nostris socijs, qui nominat Alubertus Auenisuf, quod illud, quod diximus in hac definitiõe, esset quasi contrariũ verbis Galeni, & super hoc eadem multas transmissi epistolas, quousque hoc plene intellexit.

De Operationibus primis, quas operantur medicina in corpore huma- no. Cap. 3.

Et operationũ, quas operantur medicinæ in corporibus huma-

nis, quedam sunt primæ, sicut est ca- liditas, frigiditas, hecitas, & humidi- tas. Et quedam earũ sunt secundæ, sicut maturatio, digestio, mollifica- tio, resolutio, & apertio, & multa alia similia istis, quæ enarrare debemus, quoniam declarabimus naturam medici- narum, quæ faciunt hoc, & fuerunt vo- cate secundariæ: quia sequuntur in- sura mixtionis primarũ virtutũ. Et quedam earũ sunt terciæ, quæ sunt propriæ in certis membris, & sunt quasi consequentes secundarũ. Et est cõueniens i primis narrare quoniam hæc habent agere in corporibus has operationes, & quomodo habet pati à corporibus earũ passiones. & hoc scimus, quoniam sciuerimus per quẽ mo- dum nutritur nutritus. Et dicamus, iam declaratum est i Naturali philo- sophia quod membra, quæ primo nu- triuntur, sunt mēbra similia: ideo quia cibus primo cõuertitur fm or- dinẽ, quem habet i corpore cibari, in humiditatem similem humiditati fixæ in membris cõsimilibus, & mi- scetur cũ eis per eundem modũ, quo miscentur adinuicem res liquidæ: ppea quia non est alter modus, per quem natura possit restaurare rem dissolutã omnibus partibus mēbrũ nisi per modũ mixtionis. & quoniam erit permixtũ fm hunc modũ, tunc ha- bebit essentia in ipso: & post hoc assimilabitur illud mēbro, hoc est quia dat eidem vnã coagulationẽ stabilitatis similem stabilitati mē- bri. Et est ibi declaratũ quod hoc fit p decoctionem, & decoctio fit per ca- lorem qui est in cibato: non quod ca- lor sit primus motor in hac re, sed est anima nutritiua: ppea quia ope- rationes caloris non sunt determi- nate, nec ordinate ad vnũ finem manifestũ.

Colliget

G manifestum . Et postq̃ ita est. vidē-
dum est q̃uo dicitur cibus esse tem-
peratus, aut medicina : & q̃uo dicitur
super quēlibet eorū vt sint distē-
perati : quamuis melius sit appropi-
ariē tēperatiā cibo, sicut est me-
lius appropriare distēperatiā me-
dicinæ . p̃p̃ea quia cibus habet p̃p̃
suam virtutē, & suā preparationē
vt conuertatur ad humiditatē simi-
lem humiditati radicali, quæ est in
mēbro consimili, & calori intrinse-
co simili calori, qui est in cibo, ita
vt sint idem fm oēm modū . & hoc
est solū in eo, qui est tēperatē com-
plexionis, vel propinquus ei . & per
hunc modū dicitur q̃ cibus sit tem-
peratus, sicut erat panis grani, & car-
nes gallinarum iuuenum, & similia
istis. quia quantitas partū prestita-
rum corpori ab istis cibis est idē cū
partibus, quæ fuerunt dissolutæ. Sed
tēperantia medicinæ est propinqua
huius : sed diuersificatur in quantū
non habet virtutē restaurandi par-
tem equalē quantitatis rei, quæ disso-
luta est ex corpore . & p̃p̃ea non po-
test hō nutrirī ex temperata medi-
cina, & si comedat ex ea tantū, quā-
tum comeditur ex cibo. Sed q̃n dicitur
q̃ medicina sit temperata, intel-
ligitur eius tēperantia, q̃ q̃n comē-
ditur ex ea quantitas, quæ non est
sensibilis, comparando eam quāti-
tati partium dissolutarū à corpore :
q̃ tunc non inducit in corpus rē ex-
tranēā . quia si hō comederet ex ea
quantitatē sensibilē fm q̃ comēdis-
set de cibo, induceret in corpus ex
necessitate rē extranēā : quāuis diffi-
cile sit inuenire medicinā tēpera-
tā in opationibus oībus. Et fm hoc
debes intelligere, q̃ q̃n dicim⁹ q̃ me-
dicina ē calida, & frigida, humida,

vel sicca, & dicimus ēi de cibo, nō
stra intētio nō est nisi equiuoca: si-
cut tu scis q̃, q̃n dicimus de vino q̃
est calidū in secundo gradu, & simi-
liter crōcū, nō intendimus vt sit idē
calor . Et postq̃ declaratū est qd sit
cibus temperatus, & medicina tem-
perata, & qualiter operentur in cor-
pore, ex hoc potes intelligere viam.
per quā dicimus ēē distēperatos .
& hoc dicimus in quatuoribus pri-
mis. i. quō calefacit medicina, refri-
gerat, & humectat, & exiccat. Quia
medicina, q̃ conuertitur in chylum
calidiorem temperato chylo, aut in
calidiorem q̃ est pars corporis, hoc
est ad partem calidam illam medi-
cinam dicimus calidam. quia calor
dī q̃ sit vna rerū, quæ calefacit hō-
minem plus debito, & qd generatur
ex hoc chylo, est calidius debito, &
sanguis, qui est materia caloris na-
turalis, est calidior debito. Similiter
humiditas radicalis, in quā conuer-
titur sanguis, est calidior suo mō, &
sic de necessitate calefiunt omnes
corporis partes. Et sic dī de medi-
cina frigida, quia non refrigerat, nisi
quia conuertitur in locis digestio-
nis ad diminutum calorem, magis
q̃ calor corporis sit, ita q̃ chylus, qui
ex ea generat⁹, est diminutus à calo-
re corporis. & non dī veraciter vt re-
frigeret, quia calor naturalis nō ha-
bet aliquā viā generandi frigidita-
tē. & sic debes dicere in sanguine &
humiditatibus, quæ sunt in mēbris,
& in humiditate & siccitate osium
partium corporis. Et q̃n Medici spe-
culantur operatiōes medicinarum
in corpore, facile est eis dicere quali-
ter calefaciunt : sed difficile est eis
dicere qualiter refrigerant. ita q̃ Ga-
le. dicit sicut fugicius, q̃ non huius-
mōdi

A si per diuisionē medicinarū in par-
uas partes. Et si nō refrigeraret me-
dicina, nisi per diuisionem ipsius in
partes minutas: ergo necessariū ēēt
nobis dicere q̄ esset frigida in actu.
Sed hęc medicina frigida, nō est fri-
gida in actu, neq; ēē calida est cali-
da in actu, sed hęc res ēēque bene cō-
petit medicina calidæ, sicut medici-
næ frigide. quia res conuertibiles,
q̄n conuertunt in partes minimas,
facilius conuersionē recipiunt. Et
quāuis medicina sit passibilis à
corpore per viā quam diximus: nō
est impossibile vt patiatur ab ea per
B alium modū. Nam vides q̄ cibus
est passibilis à corpore: & tñ inue-
nitur cibum, qui mutat corpus fm ali-
quem modū, & fm aliquam latitu-
dinem. & si hoc inuenitur in cibo,
qui est appropriatus passioni, & tñ
vincit aliquo modorum: ergo hoc
maxime debet inueniri in medici-
na, q̄ victorię appropriatur, & muta-
tioni, quia veraciter debemus dice-
re q̄ quamuis aliquñ vincatur, in nō
desinit propriam suam virtutē, hoc
est substantialem. Sicut dī q̄ arbor
Ægypti occidebat, dū erat in Ægy-
pto, & q̄n remota fuit abinde, nu-
triebat. Et dicit Arist. q̄ in terra La-
tinorū sunt duo flumina, ex quorū
vno si oues biberent, generabūt ma-
sculos, & ex alio fēminas. Et hoc
nō est, nisi p̄p̄ea quia cibus ex vna
parte est similis, & ex alia dissimilis:
& ex parte similitudinis est patiēs,
& ex parte dissimilitudinis est agēs.
Et hic est modus medicinarū, quæ
dicuntur calidæ aut frigidæ in potē-
tia, & hoc pp̄ preparationem, quam
habent, quia non est in aliquo cō-
positorum calor in actu, nisi in ani-
malibus pp̄ eorum perfectionem.

& indigēt calore extrinseco magis. **D**
& p̄p̄ea non inuenitur in eis tempe-
rantia elementorū, sicut in anima-
libus. Sed res simplices, quæ nō nu-
triant, sicut quatuor elementa, nō
dant corpori, q̄n adueniunt ei intus
vel extra nisi qualitaem: ideo, q̄n
obuiant nostris corporibus, mouēt
corpora: sed non mouentur à no-
stris corporibus. p̄p̄ea quia qualita-
tes, cum quibus operantur elemen-
ta in corporibus, sunt in actu, sicut
est calor in igne, & frigus in niue.
Et q̄n elementa mouent corpora, ip-
sa non mouentur, i. non conuertun-
tur. Et q̄n Medici volunt de men-
E suris præparationum narrare, quæ
sunt in medicinis, quia indigēt hoc
in medicatione, ordinauerunt uni gra-
dus per modū comparationis cor-
pori temperato, & posuerunt quā-
libet qualitaem in quatuor gradi-
bus, scilicet calidum in primo, secundo,
tertio, & quarto. & sic de frigido, sic-
co, & humido. & de humido nō vi-
detur q̄ possit transire tertium gra-
dū. Et q̄d pertransit quartum gra-
dū est res venenosa, q̄ corrūpit cor-
pus. & istæ sunt viæ primarū actio-
num, & passionum medicinarum.

*De operationibus Secundis, & Tertijs, in
generalis, quas operantur medicina
in corpore humano. Cap. 4.*

Et nos volumus incipere narra-
re de virtutibus secundis & ter-
tijs, & dicere naturas medicinarum,
quibus hoc operantur, & qualiter
operantur. Et dicamus q̄ medicinæ,
quæ sunt compositæ ex elemen-
tis, quando alterantur à corpore,
aut alterant corpus, quædam co-
rum sunt, quæ assimilantur ei, q̄d est
in

F

A. L. Equi.

Colliget

E in eis ex virtutibus elementorū, si-
cut sunt illæ, quæ dant caliditatem,
frigiditatē, liccitatē & humidita-
tem similem in qualitatibus, q̄ sunt
in illis : & q̄dam actionē aut passio-
nem, q̄ non assimulant ei, q̄ est ex
virtutibus elementorū, sed sunt ope-
rationes consequentes primas virtu-
tes elementorū. & hoc est pp̄ locum
subiecti, in quo operantur : sicut il-
læ, quæ habent indurare, mollifica-
re, denigrare, rubificare, & similia.
Et locus subiecti, in quo manifestā-
tur istæ operationes circa q̄cuq; **K**
membrum, si ideterminatū fuerit,
appellabunt istæ virtutes secundæ.
H Et q̄n operabuntur in propriū mē-
brum, tunc dicentur virtutes tercię:
sicut sunt medicinę, quę prouocant
urinā, & q̄ mundificāt pulmonē, &
quæ generant sperma, & q̄ frangūt
lapidem, & similes istis. Et postq̄ di-
ctum est de virtutibus secundis, &
tercijs, dicendū est de natura ope-
rationū istarum medicinarum mani-
festiorum. & incipiamus à secundis.
Et dicamus q̄ istarum medicinarū
quædā sunt maturatiuę, hoc est q̄
faciunt saniem, & q̄dā earum sunt
mollificatiuę, quædā induratiuę, &
quædā aperitiuę, & quædā oppilati-
uę, & q̄dā euaporatiuę, & quædam
petrificatiuę, & quædā stypticę, &
quædā lenitiuę, & similes his. Et de-
bes scire q̄ medicina, q̄ appropriata
alicui operatiōi, non dī habere il-
lā proprietatē, nisi cōparatione ad
corpus tēperatū, vel ad propinquū
temperatiōē. & Medicus expertus in
hac arte. q̄n cadit ad manus ipsius
aliquid corpus distemperatum, debet
arbitrari medicinā s̄m mensuram,
quā videt ei esse magis iustā, & ma-
gis cōuenientē in virtute medicinę,

quæ habet facere operatiōē istam
in tali corpore. & experientię habēt
hic locum magnū. v. g. postq̄ sciue-
rimus q̄ medicina maturatiua est
illa, cui calor est equalis calori cor-
poris, debemus intelligere hāc por-
tionē propriā vnicuiq; corpori
per se, & facere cōparationē pro-
priam tali corpori. Et hoc non fuit
solum in cōplexione propria vnius
indiuuidi, sed et in vnoquoq; mem-
bro per se : p̄p̄ea quia medicina, q̄
facit sanie in testiculis, non facit sa-
niem in aure. & non oportet q̄ Me-
dicus has res tradat obliuioni. & ex-
perientia habet in istis vijs, & ar-
tibus magnū posse.

De medicinis Maturatiuis. Cap. 5.

Dinceps narranda est natura
illius medicinę, quæ operatur
operationes supradictas : & incipie-
dum est à maturatiuis. Et dicamus
q̄ maturatio est operatio caloris na-
turalis in substantia materię, sicut
dictum est in alio loco. Et maturati-
o est ordinata s̄m ordinē, quē ha-
bet digestio in cibo, hoc est in tribus
digestionibus. Et q̄n spargitur ad
aliud membrū materia, quę egredi-
tur à natura in quantitate, aut qua-
litate, aut i virisq; simul, & putrescit
illa materia, tunc generatur in illo
mēbro de necessitate vnus calor mi-
xtus ex naturali & extraneo. Et si
materia illa est apta recipere diges-
tionē, fit ibi sanies, & maturatur.
idco quia alba sanies est media in-
ter digestionē perfectā & diminui-
tam : co q̄ est alba, quia materię nō
sunt aptæ ad recipiendum digestiōē
pro maiori pte, nisi q̄n egrediun-
tur à sua natura in quantitate. sed
q̄n egrediuntur à natura et in qua-
litate,

Alitare, tunc est in eis digestio difficilis: hoc est qñ tendit ad malā qualitatem, sicut ad humores adulos, & similes illis. ergo ars conueniens in simili re est cōfortare virtutē mēbri. quia calor naturalis est quasi se pulsus in membro, sup qd est sparsa hęc materia. & ppea est necesse vt medicina habeat ex sui natura, vt faciat digestionē: sicut medicina q assimilatur calori in utero, q debet esse tēperata in caliditate & humiditate: vel sit declinans aliquantulum ad calorem, & ppea quia calor in stricteus, qui est in mēbro, pōt esse refrigerans pp multam materiam sparsam in eo, aut pp qualitatem. Et qñ cōparamus talē medicinā, qualis est hęc, corpori humano, dicim⁹ ipsam esse tēperatā. & qñ cōparat parti dñanti in ipsa ex elemētorē, dicimus q est talis, aut talis. Et de medicinis tēperatis est aqua calida tēperati caloris, & oleum dulce oluaz, qñ guttatim cadit super apostema: & sicut cataplasma factū de farina tritici coctū cū aqua & oleo dulci. Et debes scire q medicina, q facit saniem in vna cōplexione, nō facit in alia. & similiter in quolibet mēbro corporis, sicut dictum est superius. & ppea Medicus expectus debet ex se ponere gradus istis medicinis. v.g. quia medicina, q inducit saniem, qualis in primo gradu est calida, vt cataplasma supradictū: & super illam in gradu est quę facta est ex pane pp saleem, qui ibi est: & super hanc illa, q facta ē ex fermento. Et quidam dicūt q medicinę oppilatiuę sunt maturatiuę: sed hoc est p accidēs, sicut cerorum factum ex cera & oleo rosato, ppea qā qñ pori clauduntur, calefit membrū, & mā matura-

tur. Et quidā dicūt q medicinę maturatiuę maturāt, ppea quia faciūt in materia re, pp quā est facile naturę diuidere ipsam materiā tēperando qualitatem materię, aut subaliando ipsam. Et pōt esse vt in vna medicinarū inueniatur maturatio cū omnibus istis modis, & erit in cōposito per artificium: in simplici vero p naturā. Et ē dē q medicina maturat: ppea quia rectificat in qualitate caloris naturalis illud, qd permutatū est per calorem extraneū. & per hanc viam dē q psyllium maturat apostemata calida. & fm hūc modum q res frigide maturāt apostemata calida. Et definitio, qua definit Gal. maturationē, non verificat nisi in apostematibus, quę sunt difficilia ad maturandū pp nimiam debilitatē caloris nālis, aut pp quantitatem, aut pp frigiditatem.

De medicinis Mollificatiuis. Cap. 6.

Iste medicinę appropriant molliū in hac arte medicinis, quę dissolunt apostemata dura, densata, lapidea, quasi habentia insensibilitatem. Et ista apostemata generantur sūt ab humoribus grossis, qui sunt, aut melancholici, aut phlegmatici grossi, aut cōpositi ex ambobus. Et quia hęc apostemata sunt indurata pp frigiditatem, necesse est vt res, q ea mollificat, sint calide, quia res, q sunt cōgelatę per frigiditatem, dissoluntur per caliditatem, si sunt resolubiles, sicut plumbū, & stannū. qā ista apostemata cum maturantur, humectantur: & de necessitate est vt medicinę, quę hnt pmutare, quāuis sint calidę, vt habeant aliquam siccitatem, vt vincant illā humiditatem frigidam. Et medicinę, quę pro-

Coll. Auer.

M batę

Colliget

Gratia sunt per experientia in hoc opere, sunt calide in secundo vel tertio gradu, & sicce in primo: sicut ammoniacum, bdellium, styrax, & medulla crutis vituli, & sepum hircinum, & bouinum. Et est necesse ut sint nientisq; haru medicinaru fm mēsuram, quā hnt caloris & siccitatis: ideo quia medicinē, q̄ sunt fortes in calore & siccitate, nimis hnt dissoluerē, & posset remanere pars grossa ex materia, q̄ conuerteretur in naturam lapidis. Et est necesse, sicut diximus, ut per te ponas gradu in fortitudine harum medicinaru: propterea quia pinguedo est debilior ammoniaci, & bdellio. Et pinguedo gallinē debilior existit pinguedine anseris, & anatis: quia res istę diuersificantur fm aliquā complexionē, aut ad aliquod membrum.

De medicinis induratis. Cap. 7.

De necessitate est ut medicinę indurate sint frigide: propterea quia induratio cum grossitudine non est nisi congelatio, & congelatio non fit nisi a frigidityte. Sed illud, qd̄ dicit Gale. de humiditate in his medicinis, nihil est: p̄ea quia humiditas non habet nisi solū humectate, & non indurare. & melius esset ut poneret siccitatē cum frigidityte: quia de illa frigidityte fit diuersitas cruditalis. Sed istę duę qualitates sunt ut plurimū passiue, & nō actiue, quia duę actiue sunt caliditas & frigiditytas: quamuis earū operationes diuersificentur fm humiditatem & siccitatem. & hoc declaratum est in Quarto Meteororum. Et istę medicinę habent latitudinē. & istę medicinę sunt sicut sempernium, psyllium, & portulaca. & si

De medicinis Oppilatis. Cap. 8.

Istę medicinę sunt ex his, q̄ claudunt poros, & natura sunt terrestres sine mordicatione: quia mordicatio est vna ex rebus, quę cito faciunt medicinam egredi ex poris: aut ut sint conglutinantur ut gummi, & terrestres, qn̄ non est conglutinatuum, sicut amyllum. Et est necesse ut istę medicinę sint multū remotę a mordicatione: & p̄ea debent esse temperatę complexionis, vel declinantes ad frigiditytatem parum. Et si quęsieris quō oppilant istę medicinę corpus interius, quando assumuntur: Respondemus qd̄ hoc potes scire per hoc, qd̄ est dictū superius: quia claudunt intestina p̄ chylū factū ex eis, & similit̄ hepar, & venas, & membra ipsa. Et istę medicinę oppilant diuersificantur fm diuersitatem complexionis membrorum: sicut dicitur qd̄ dactyli oppilant hepar, & aperiunt oppilationem pulmonis.

De medicinis Aperiuis, & Absterfis. Cap. 9.

Istę medicinę sunt vni⁹ generis, & iter ip̄as est parua diuersitas, quia medicinę, quę abstergunt sordiciem ex mēbro, & lauant ip̄um, neq; habent posse penetrandi in poris, dicuntur abstersiue, sicut aqua mellis, & aqua melonum, & farina ordei, & fabarum. & quę habēt virtutem penetrandi propter partem igneam, quę est in eis, dicuntur aperiue. Et quędam istarum medicinarum plus operantur extra corpus, quā intra: & quędam plus intra,

A intra quam extra: & quædam operantur equaliter. Et quæ plus operantur extra, sunt quæ habent aliquantulum bauracitatem, nec in eis est multa grossities, & pp partem subtilem, quæ est in eis, penetrant intus: & propter largitatem intraneorum visum, penetrant cito. Et res viscosæ mundificare nõ pnt. & si cum eis iungeretur corpus stypticum aliquantulum grossum, tunc mundificarent: ppea quia sunt instm nature aperitiuæ, quæ est f eis. quia hæc stypticitas eduncta retinet eas in meatibus, donec compleuerint suas operationes.

B rationes. Sed extra corpus non possunt ita operari propter stricturam pororum, & propter stypticitatem. Et ppea abstinuit aperit oppilationes hepatis, & non pót poros exteriores aperire pp stypticitatem, quæ est in eo. Et istæ medicinæ debet esse amari saporis cum stypticitate. Sed medicinæ, quæ ambas operationes faciunt, sunt inter harum naturam medij, videlicet illæ, quæ habent aliquantulum amaritudinem cū bauracitate sine stypticitate: sicut radix lilij ecclesiæ, & similia eis. Et tu iam sciisti q medicinæ, quæ sunt aperitiuæ vnius membri, non sunt aperitiuæ alterius. Et propter hoc dare debet vnicuique harum rerum gradus: quemadmodum facis reliquis medicinis, & virtutibus.

De medicinis Euaporatiuis. Cap. 10.

Quia autem euaporatio non fit nisi in quantitate membri euaporati, & augmentum ipsius quantitatæ non fit nisi propter calefactionem membri, necesse est ut medicinæ euaporatiuæ sint calidæ. Sed

earum calor debet esse temperatus: **D** quia medicinæ, quæ habent diffemperatum calorem, euacuant & desiccant, nec debent habere substantiam grossam. & istæ medicinæ sunt sicut chamæmilla, malua, & oleum. Et debes scire quoddam euaporatiuæ sunt contrariæ oppilatiuis: hoc est, quia sunt frigide, scilicet oppilatiuæ, de quo dictum est superius. quia quando membrum refrigeratur, dimminuitur quantitas sua propter quantitatem sui ad frigiditatem, & terrefactitatem: quæ admodum augmentatur quantitas eius propter propinquitatem ad caliditatem ipsius nature aeris. Et scias quoddam non fit augmentum quantitatis ex his, quæ apponuntur: vel eueniunt extra, nec fit diminutio propter aliquid, quod resoluitur ex eo. & hoc probatum est in Naturali philosophia. Et medicinæ facientes hanc operationem sunt hæc eadem his, quæ indurant, sed primo inuisant. & si diu permanent in membro, indurant ipsum. & possibile est ut mortificent ipsum, cum diu permanent super illud.

De medicinis Aperientibus ora venarum. Cap. 11.

Istæ medicinæ sunt calidæ complexionis, & habent grossam substantiam, & sunt de genere medicinarum aperitiuarum: tamen sunt fortiores eis. Et habent quasi tres gradus operationum. primus est abstergendi: secundus est aperiendi: tertius est elargandi ora venarum. tamen calor istarum medicinarum aperitiuarum non est conueniens ut sit calor corrosiuus, quia

M ij corrosio

G corrofio claudit. & iſte medicinz ſunt ſicut allium, & ſella, & proprie ſelbouus.

De medicinis Stypticis. Cap. 12.

Vide cōt.
Zym.

Stypticæ medicinz, quæ ſtringūt ſoniſcia venarū, ſunt natura frigida: & terreſtres, & forſis ſiccitatis. & p̄p̄ea ſunt ſapor earū ſtyptici. & p̄p̄ea claudiūt oriſcia venarū, quia frigidity, quæ nō ē terreſtris, ē debilis operationis. Et hæc eſt dīa, quæ eſt inter ſtypticam & oppilatiuum. quia oppilatiuum eſt in matena; q̄ eſt tenet ſubilitatem, & ſtypticū eſt in matena groſſa. & hæc ſunt ſicut galla, balauſtia, acaia, & ſimilia.

De medicinis Mitigatiuis dolorum.

Cap. 13.

Dicitur q̄ prima via mitigandi dolorē eſt, vt remoueat̄ cauſa doloris. Et ſecūda eſt, vt ſtupēſcat membrū; ita vt non ſentiat dolorē, ſicut fit cum opio. Tertia eſt medicīna, quæ facit in membro illud, qd̄ repugnat rei, quæ inducit dolorē. & iſtud eſt verax mitigatiuū. quia in primo modo cadunt multa genera medicinarū: ſicut medicinarū purgatiuū ſeis, & medicinarū digeſtiuarū. & ſecūda non mitigat niſi p̄ accidens, qñ priuat ſenſum membri, aut iplū indurat. quæ res non eſt faciēda, niſi qñ vitare non poſſumus: ſicut dictum eſt in lib. de Ingenio ſanitat̄is. ſed tertius eſt verax mitigatiuus: p̄p̄ea quia præſtat ſine medio illud, qd̄ reſtitit cauſa doloris. ergo necceſſe eſt q̄ medicinz, quæ hoc faciunt, ſint rep̄ratæ, ſimiles calori naturali, aut partū calidiores int̄tū, inquantū calor naturalis eſt refrigeratus a calore naturali debi-

to membri p̄p̄ resolutionem factā **K** in ipſo. Et p̄p̄ea poſſunt iſtæ medicinz mitigare dolorē, qui eſt ex cauſis calidis, & frigidis per eundē modum: eo q̄ augmentant calorē naturalem, qui eſt inſtrumentum nature, qui eſt medicinalis per omnem partem: & tunc dominantur natura ſuper malam complexionē, quæ facit dolorē, & iplū remouet. Et quamuis iſtæ medicinz ſint in hoc gradu, necceſſe eſt vt ſint ſubtilis ſubſtantie, penetrantes, & velociter permutabiles ad calorē naturalem, & tunc adiuuantur digeſſiōes propter earum ſubtilitatem. **L**

Et propterea appropriantur iſtæ medicinz duabus virtutibus ad remouendum dolorē: vna eſt ad multiplicandum calorē naturālē: & alia ad præparandum humorem ad digeſtionem, qui eſt cauſa doloris, ad hoc vt ſit facile permutabilis a natura. Et res magis conuenientes in hoc ſunt pinguedines, & olea, & pinguedinum, ſicut pinguedo gallinæ, & anatis, & pinguedo anſeris eſt melior ſm Gal. de oleis oleum vitelli ouorum, & oleum dulce oliuæ calidum parum. Et generaliter, quando dolor eſt mordicatiuus, res quæ mitigant, debent eſſe dulcoratiuæ, vnde medicinz, quæ habent qualitatem mordicatiuam, & proprie ſtypticæ, multum ſunt remotæ a mitigatione doloris. Et medicinz frigida, & oppilatiuæ habent augmētare dolorē: eo q̄ reſiſtunt diſſolutioni humoris. Sed medicinz, quæ in Arabico nominantur muſcabeſcha, variantur ab iſtis: eo q̄ ſubſtantia earum aliquantulum groſſior exiſtit: & cum hoc ſunt aperitiuæ pororum cum euaporatione membri

A membri. Sed generaliter natura earum est propinqua nature ipsarum medicinarum prædictarum, quæ indigent pauca absterfione.

De medicinis generantibus Carnem.

Cap. 14.

Iste medicinz indiget pauca absterfione cura pauca exiccatione. sed absterfio est, vt auferatur foridices, quæ in vulnere, & siccatio est ad siccandum humiditatem: quia in digestionem vniuscuiusque membri inueniuntur istæ duæ humiditates, hoc est subtilis, & grossa.

B *De medicinis Cicatrificantibus.* Cap. 15.

Iste medicinz debent esse stypticæ, & fortiter siccæ: propterea quia cutis est illud, quod fit a natura post generationem carnis, & cutis est siccior carne. propterea necessè est vt exiccatio istarum medicinarum sit fortis: sicut galle, & balaustia.

De medicinis Cassificis. Cap. 16.

Iste medicinz debent esse in fine caliditatis cum grossitie substantiæ: & tunc faciunt opus, quod facit pruna, idest carbo.

C *De medicinis Corrosivis, & facientibus Carnem cadere.* Cap. 17.

Iste medicinz consumunt carnem, non tñ faciunt quod faciunt causticæ, & hoc accidit, quia habet caliditatis minus, & subtiliorem substantiam. Et quæ faciunt cadere carnem, sunt debiliore putrefactionis. & non dicuntur putrefactiæ, nisi propterea quia corrosio, & casus carnis non sunt nisi propter calorem extraneum, & in

calore extraneo est aliqua putrefactio de necessitate. & medicinz putrefactiæ sunt sicut auripigmentum rubeum, vel citrinum. Et videtur medicinis facientibus cadere carnem in vulnerebus, quoniam volumus quod caro bona in eis nascatur: sicut putrefactiis in locis corrosiis.

De medicinis Attrahentibus. Cap. 18.

Quedam earum operantur prima qualitate, & quedam proprietate. Quæ operantur per primam qualitatem, trahunt quodlibet adueniens. Sed quæ trahunt proprietate, trahunt rem propriam, sicut adamas ferrum. & generaliter omnis attractio, quocumque modo fiat. non fiet nisi per calorem. Et ego debeo declarare operationes, quæ à proprietate sunt completæ. Et medicinz, quæ trahunt propter primam qualitatem, in eo quod est qualitas absolute, hoc est illud, quod facit caliditas, in quantum caliditas, sunt duarum specierum. vna est, quæ trahit per calorem naturalem, qui est in ea, sicut res quæ vocatur moschee almezia, idest putredo facta circa orificium foraminis apertum: & alia trahit per calorem putredinalem, sicut fermentum, & sterces columborum. Sed medicinz, quæ vocantur bezahar, quæ curant à venenis, quedam faciunt hoc à tota substantia, & quedam faciunt propter primam qualitatem, quæ est in eis: hoc est quando res sunt qualitati generate à veneno. propterea quia venenum ingreditur hanc diuisionem: hoc est, quia venenorum quoddam est venenum per primam qualitatem, & quoddam est à tota

M iij substan-

Colliget

G substantia. & hanc diuisionem posita declarabo. Et medicinarum pesser uaturarum dicuntur medicinarum, quae resistunt putrefactioni, aut ppea quia tenent aperta loca, quae parata sunt opipilari: aut quia resistunt putredini, aut propter utrumque.

De medicinis Confortantibus. Cap. 19.

Iste medicinarum sunt, quae assimilatur complexioni membri in tota substantia. Et ppea dicunt quidam quod quodlibet membrum comestum confortat simile membrum comedentis.

H Sed medicinarum, quae confortant, in quantum sunt medicinarum confortatiue, necessario calor earum debet esse fortior parumpet calore membri, & sicut siccior: ppea quia membra non terrentur, neque debilitantur, nisi per qualitatem frigidam, & humidam. & hoc secundum plurimum accidit proprie in membris principalibus. Et generaliter non debilitatur operatio membri ut plurimum nisi per frigiditatem, quae est conuenientior ad inducendam lesionem: hoc est quia assimilatur virtutibus dominantibus super ipsum ex virtutibus elementorum, sicut est cere

Ibrum: quia ideo quod super ipsum dominatur frigiditas & humiditas, lesio, quae superuenit ei per has duas qualitates, est maior. Et ppea est necesse quod natura medicinarum, quae confortat membrum, resistat parti, a qua provenit lesio membri, v.g. quia medicinarum, quae confortant hepatis, necessario debent habere manifestam siccitatem, & contrario in medicinis cordalibus. & quaedam sunt, quae confortant a tota substantia, sicut aurum, & margarita cor. Et quaedam sunt, quae confortant per qualitates primas,

& secundas: sicut stypticitas, & amaritudo, quae sunt in rosa. Et medicinarum odoniferarum sunt supremis omnibus medicinis, quae confortant principalia membra: & maxime in rebus testificatis ab experientia, & proprie corde. Et ppea muscus plus confortat inter cetera odorifera: nam est aromauitatis puallet omnibus aromaticis.

De operationibus Tertiium virtutum. Cap. 20.

Iam diximus naturam medicinarum, in quibus proueniunt operationes secundae: deinceps debemus narrare naturam medicinarum, quae faciunt tertiam operationem. Et dicamus quod iltarum medicinarum quaedam sunt quae frangunt lapidem, & quaedam quae prouocant menstrua, & quaedam quae generant lac, & quaedam quae generant sperma, & quaedam quae diminuunt lac & sperma, & quaedam mundificant pectus. Sed medicinarum, quae frangunt lapidem, non sunt multum calidae, sed quod Medici dicunt: ppea quae calor, & induratur, & petrificatur, est fortissimus. & per hanc viam calor extraneus induratur lapides. & ppea est necessarius in eam fractionem calorem suauis, & non fortis, in quo sit aliquantula humiditas, comparanda calori, qui induravit lapides, & cum subtilitate: eo quod scis, quod res, quae induratur sunt propter calorem & siccitatem, non dissoluuntur nisi per frigiditatem & humiditatem. Et cum dico frigiditatem, intelligo diminutum calorem a calore, qui coagulauit lapidem. & sic intelligo cum dico humiditatem: ideo quia non operantur istae medicinae in lapidibus, nisi per operationem similem operationi alicuius decoctionis, & per

A viam istā diuidit eūm calor nālis, & expellit. Et tales medicinę sunt si cut asparagus, cicer rubeū, & amygdalę, quę tendunt ad amaritudinem. Et non est remotum, vt hæc operatio non fiat à tota substantia. Sed medicinę, quę prouocant vri- nam, debent necessitatio habere cali- ditatem cum subtilitate. quia cali- ditas cum subtilitate adiuuat virtu- tem actiuam, quę est in renibus, vt delictet ad trahendum illam aquo- sitatem: & discernuam, quę est in hepate, etiam adiuuat in cognitio- ne istius aquositatis caloris. & dicitur q̃ medicinę, quę faciūt hoc, ha- bent conueniētiā cum membris vrinę à tota substantia: sicut sunt apium, fomiculum, daucus, & simi- les illis. Sed medicinę, quę lac gene- rant, sunt quę habēt calefacere hu- mores phlegmaticos, & habent iu- uare virtutem digestiuam, quę est in membro, vt conuertatur ad san- guinem. Et ex generātibz lac sunt quedam, quę sunt cibi: & illa sunt conuenientiora in hoc opere & sunt cibi, ex quibus sunt humores tem- perati in caliditate & humiditate zqualibus humiditati & caliditati sanguinis. Et medicinę, quę prouo- cant mēstrua per os sumptę, sunt de genere medicinarum, quę gene- rant lac: sed necesse est vt sint cali- diores eis: eo q̃ habent aperire ori- ficia venarum, & subtilitate sangui- nem. Et qñ hoc accidens est par- uum, tunc sufficiunt solum medici- nę, quę generant lac. sed si ex to- to cessaret mēstruum, non suffi- ciunt illę: sed sunt necessaria ea, quę sunt similia pulegio, & men- tastro, & opopanax, & colbo, & schernantho, & cassia lignę, & ari-

stolochię, & similia his. Sed medi- cinę, & cibi qui generant sperma sunt calidi & humidi & ventosi: si- cut fæseoli rubei, cæpe, & nuclei pi- neari. Sed medicinę, q̃ mūdificāt pe- ctus & pulmonem, & adiuuant ad excreādum materias inclusas in ip- sis, sunt quę habent virtutem dige- stionis, & incisionis sine forti calo- re, vt non indurent. Et quandoque adiuuant ad excreandum sputa me- dicinę, quę habent lenitatem & vi- scositatē, quando difficultas spuen- di erit propter subtilitatē materię: quia spargitur, & circumfuit ante aerem, & educi non potest. Et me- dicinę digestiue, & huius materię absterſiue sunt sicut nuclei pinea- rum recentes, & butyrum cum mel- le cannę & amygdalis. Et semper sis memor eorum, quę diximus su- perius: hoc est, quia diuersificatur operationes istarum medicinarum per diuersitatem complexionis ali- cuius membri etiam plus & minus. & à te pone gradus. & via cogniti- onis harum rerum vt plurimum est experientia.

De medicinis operantibus à forma spe- cifica: & de differentia inter eas, & il- las, quę operantur per primā, secundā, & tertiam virtutem. Cap. 21.

Dinceps volumus dare diffe- rentiam, quę est inter medi- cinas, quę operantur per primam, secundam, & tertiam virtutem, & illas, quę operantur per proprieta- tem, quam appellāt Medici totam substantiam, & qualiter operantur. Et dicamus q̃ operationes medici- narū sumunt duobus modis. Vnus

Colliger

G est operationes, quæ appropriantur proprijs virtutibus elementorum: sicut est calefacere calori, & refrigerare frigori: quia hmoi sunt substantialia, & sequuntur eorū substantiā. & similiter incisio, subtiliatio, & aliz operationes secundæ, & tertiæ, sicut dictum est. Et ppea possumus apprehendere occasiones harū operationum bono arbitrio. Sed alium modū medicinarū operationis appropriare non possumus primis virtutibus elementorum substantialiter: v. g. attractio, quam facit magnes in ferro: propterea quia attractio, inquantū est attractio, quāuis sit appropriata calori, nō propterea trahat, absolute accidit vt trahat ferrum, sed propterea quia trahit tali attractione propria. & hoc accidit propter proportionem, & cōuenientiam, quæ est inter ipsum & ferrū. Et hæc proportio, & conuenientia non est nisi in mensuris mixtionis elementorum in eis, hoc est in trahente & attracto. Et propterea est possibile inueniri in vna re proprietates infinitas. & hoc est comparādo entibus quasi infinitis. Et hæc operatio est, quasi sicut accidens in ipsis virtutibus elementorū, quæ sunt infusæ in re, quæ habet hanc proprietatem, & non insunt substantia liter. Et ppter ea ē impossibile scire per arbitrium mensuram mixtionis, pp quā fit hæc operatio in ipso ente, sicut sciuntur operationes, q̄ proveniunt a materia, quæ non sciunt nisi per arbitrium. Istud est esse proprietatis, & totius substantiæ. Sed complexio non q̄ritur, nec arbitratur in hac specie, sed in alijs. Et qui quæruni in qua specie harum operationum operentur medicinz laxa-
tiuz: eis rñdendum est, quia habet hanc operationem per modū attractionis, inquantū est attractio, & p proprietatem. Propterea quia nos videmus, q̄ qñ reperitur vna ex istis medicinis purgantibus, ipsa attrahit humorem proprium ei, & a quacūq; parte sit in corpore, vel q̄ sit in partibus infimis corporis, aut in partibus supremis: sicut scāmonia, quæ curat aggritudine fœmicæ pedis: eo q̄ movet hunc humore cholericum, qui est in pede, ad excrementū extra eum medicina. & hoc non fit nisi per viam attractionis. Et medicina purgatiuz non hñt hæc solam virtutem, hoc est attrahēdi humorem proprium eis, sicut turbith phlegma trahit, & scammonia choleram, & lapis lazuli melancholiā: sed etiam, trahunt proprium humore, & ex proprio membro, sicut faciunt gummi, & proprie serapinū, quod trahit a nervis, & a iuncturis humores phlegmaticos grossos & viscosos. Et apparet q̄ medicina cū hac operatione attractionis habeat operationē cognoscendi humores: ppea quia humores, sicut scitur, sūt in maiori parte in sanguine in potestate: & ipsa cognoscit eos, & ipsos attrahit. Et qñ trahūt humores ab instrumentis ciborum ad intestina, & ventrem, tunc movet virtus expulsiua ad expellendum eos. nec est remotum, vt virtus expulsiua, q̄ est in hoc membro, in quo est humor, sit iuuatrix opationis medicinz in illo humore: hoc est, quia cū medicina incipit attrahere, & nā incipit expellere. Et propterea, qñ virtus expulsiua est multum fortis, fit ppter hoc magna euacuatio: quāuis medicina non fuerit multum fortis.

Et

Medicina
solutiua
attrahit p
pprietatē
q̄ est ppor
tio mixti
onis ele
mentorū.

H

Mesue in
de consoli
datiōe me
dicinarū,
mixtione
prima. &
ca. de Reu
barbaro p
pprietatē
coelestem.
Cal. 3. de
simpl. me
di. sicut di
ne. Aucē
ca. primi.
ca. 4. q̄d a
virtute, &
in de Vir.

cor. ca. 2
virtus illa ē
pprietas
revelat ex
mixtione
et fortis, &
insufficiat
superiop.

* sagape
num.

M

A Et manifestum est, quod attractio non potest fieri nisi cum aperture orificiorum venarum: & illa apertura non habetur nisi per calorem: & sic fit similiter attractio. Et propter hoc totum apparet quod medicina purgatiua non operantur nisi per unum calorem proprium, qui est in eis, qui habet proprietatem trahendi talem humorem. Sed querendum est, & dicamus per exemplum. Ponamus quod sciamonia habet proprietate sua trahere choleram solum, sicut habet magnes trahere ferrum solum: ergo quando bibitur ex ea plura quam **B** si eius dosis, non debet alium purgare humorem. & iam certificatum est per omnes Medicos, & experientia scitur, quod si fuerit quantitas maior debito, purgata cholera fortiter, postea purgat phlegma, post melancholiam, & sanguinem. & sic apparet quod alia virtus hoc faciat a proprietate. Ad hoc respondere debes, quod iste calor proprius, quem habet medicina purgatiua; per quem attrahit, non habet ipsum solum in se & in actu, sicut habet magnes, qui trahit ferrum propter suam formam specificam. quia medicina non acquirit illum calorem nisi a corpore: & calor non dat illum calorem nisi in quantitate determinata in illa. & propterea, quando recipitur aliqua quantitas indeterminata, non stabit in hac proprietate. ergo attractio medicinae non est propria alicui humori, nisi per viam comparationis, & proportionis determinate in illa medicina, & non omni quantitate accedente. quia quando egreditur ab illa quantitate, tunc trahit solum illud, quod trahit per attractionem. Et non oportet ut hec omnia dicantur,

nisi in medicina, quae inuenta est per experientiam, ut non trahat nisi unum humorem proprium: eo quod inveniuntur medicinae, quae trahunt diuersos humores: sicut dicitur de aganico. Et non est remotum: quia omnes humores habent propriam quantitatem in uno genere. Et hoc est etiam causa, si duplicaretur quantitas medicinae, quae est propria uni humori, ut purgaret alium humorem. sicut dicitur quod medicinae, quae trahunt melancholiam, trahunt humores phlegmaticos: quia conueniunt cum ea in una qualitate.

De Venenis, Cap. 21.

Venena operantur in corpore quatuor operationibus virtutum. sicut tu vides quod plura operantur qualitatibus primis, sicut opus, quod priuat sensum, & motum sua frigidityte. unde si sumeretur pauca quantitas, postquam esset reserata aliqua medicina contraria, esset medicina. Et quaedam operantur a tota substantia: hoc est quia permittant corpus penitus ex toto. sicut aurum conuersum in calcem, quod non potest aliquo modo esse medicina. Et quaedam interficiunt fortitudine attrachonis: sicut dicitur de helleboro albo. Et quaedam occidunt remouendo calorem vitae. & haec sunt, quae purgant sanguinem.

De medicinis Bezaar. Cap. 13

Medicinae, quae vocantur bezaar, quae curant a venenis, operantur has passionem conuersim: hoc est quia quaedam permittunt suam qualitate venenum, quando sunt contrariae: & quaedam hoc operantur a tota substantia: & quaedam hoc faciunt sua attractione. Et istae medicinae

Colliget

G dicin^r bedazaric^r non curant nisi recipiantur, cum est in corpore dispositio venenosa facta a veneno, & tunc dant corpori vnam virtutem, quae est contraria virtuti veneni. & sic curatur venenum quasi per accedens. propterea quando illas comedit homo sanus, sunt sicut venenū, exceptus grauis citi, & similibus illis. Propterea dicunt Medici, q^d medicin^r bedazar sunt medic^r iter medicinas & venenum. Et nos sic non intendimus: quia medium & extrema sunt vnius generis: & quae sunt generis, sunt similia: & sic non est i bedazaris cum veneno. & propterea melius est dicere q^d bedazar sit in fine contrarietatis cum veneno: quia medicatio contrarietatis semper debet attribui contrarietati. Sed causa, quare bedazar occidit sanū, non est nisi quia non habet prodesse, nisi quando in corpore est dispositio venenosa. Et est, vt istae medicinae faciant duas operationes in corpore humano. Vna est, vt venenosa, quando recipitur, non existente in corpore dispositione venenosa. Et alia est iuuatrix, quando in corpore est dispositio venenosa. & sunt sicut

I venenum ex vna parte, & medicin^r ex alia: non q^d sunt medicinae ex parte, ex qua sunt venenum. quia non est extraneum, vt dicatur q^d diversificentur actiones vnius agentis diversificatis dispositionibus subiecti locorum. Hoc est, quod potest dici bono arbitrio de operationibus medicinarum, qualiter operantur.

De modo cognoscendi virtutes Medicinarum, & Ciborum.

Cap. 24

Deinceps habemus perscrutari, si possunt comprehendere argu-

mento operationes medicinarum, & quae non sunt expertae: aut sit cognitio inuentionis earum per experientiam: aut si in hac inuentione cadit res, quae contineat argumentum & experientiam: & si ceciderint, virtum sufficiant modi, qui dicti sunt a Medicis. Sed dicamus q^d operationes medicinarum, s^cm q^d dictū est, sunt quatuor, prima, & secunda, & tertia, & quarta. Sed cibus non habet nisi vnam operationem, hoc est, q^d nutrit. Et cibi naturales non conueniunt nobis nisi in tota substantia. propterea quando perscrutari eim^r de hoc, si poterit comprehendere per modum argumenti demonstratiui in hac perscrutatione, cadet perscrutatio inquisitionis proprietatis, si potest assignari aliqua ratio, vel non. Et dicamus q^d iam dictum est i primo Posteriorum, q^d cognitio rerum est duobus modis. Vnus, vt habeatur cognitio sui esse solum: & haec vocatur demonstratio esse. Et secundus dat nobis cognitionem causae illius esse: & haec vocatur demonstratio causae. Et quando sunt in vna & eadem scientia, differunt s^cm hunc modum. quia quod dat causam, non stat nisi i primam causam, proinquam sine medio. v. g. si tu quæreres quare sit cā di ei, respondemus, quia est propter lumen Solis. sed quod dat esse rei solum, non stat per primam causam, sed stat per principia mediata. & si nō sunt mediata, nō sunt ipsa & eadem cā. sed hoc scitur per conuersionem aequalem, aut per res magis notas apud nos. V. g. ponam^r vt velimus ratione assignare, q^d Luna sit rotunda: eo q^d ipsius lumen paulatim augmentatur in figura rotunda, sicut arcus, quia hoc principium, hoc est augmen-

Vide ebr.
Zim.

mce

A mentatio sui luminis paulatim, nō est mediatum ppea hoc idē nō est cōronditatis Lunæ: ppea q̄ rotunditas Lunæ nō est propter hoc, q̄ augmentatur paulatim. in hac figura rotunda, sed augmentatur in hac figura, quia rotunda. & est conuersiue: ppea q̄ cuius rei lumen augmentatur paulatim in hac figura, est ei⁹ forma rotunda: & oīs res rotunda luminosa augmentat lumen suum in hac figura. Et etiam inuenimus principia, quę dant esse rei solum. I hoc, q̄ nota sunt per se, & nō ppea vt sint prima causa in re. sicut dicitur

B stellę, quę nō scintillant, sunt nobis propinquiores. & hoc principium est notum apud nos per sensum: ppea, pdest dicere q̄ stellę errantes sunt propinquiores fixis. Et debes scire q̄ hęc principia, quę nos iuuāt ad sciendum esse rei solum, sunt posteriora in esse & cognitione causa, & sunt priora ea in cognitione comparatione ad nos: ppea quia priuatio scintillationis errantium est propter earum propinquitatem ad nos: & propinquitatis earum ad nos est prior in natura & cognitione. Et principium conuersiuum potest nobis dare cognitionem cāz rei, quando probat per medium terminum. quod fit in vero syllogismo, quia in hoc probatur terminus maior, & minor virtute medię, quia quando inuenitur terminus maior in toto medio, & medius i toto minori, tūc probatum est esse maioris in minori. Et hęc demōstratio pōt dare cām esse, & nosatur demōstratio cāz. Sed qđ dat solum esse, est inductio: hoc est quia scitur ex inquisitione paruum, quę sunt sub illo vñ, quia qñ fuerit questum predicatum, cuius esse vo-

lūmus habere certitudinem vñ, tūc quærantur omnes partes vñs. Et si inueniantur, tunc constituetur, q̄ hoc praxicatum est in toto vñuetali. & hęc species nosatur declaratio esse maioris i medio virtute minoris. quia qñ inuenitur maior in toto minori, hoc est in omnib⁹ partibus, & totus minor est totus medius, nunc argumentatur maiorem esse in toto medio. Ergo quādo quęruntur multa ex particularibus in vna specie: & inueniantur vnum predicatum in omnibus, nō opinādo vt sit aliqua pars in subiecto, in qua nō inueniatur hoc predicatum: & est certificatum, q̄ nō videbitur per hoc, quod videtur a parib⁹, per hūc modum declarationis cognoscitur esse vnius predicati in tota illa specie a parte experientię in omnibus suis partibus. Et per hanc viam habebimus cognitionem maioris parius specierum principiorū artis Medicinę. Et principium, quod nobis dat esse rei solum, est post conclusiōnem, vt nō sit conuersiuum super medium terminum, & in hoc mō cadit demonstratio esse. v. gra. sicut volumus declarare esse virtutem nutritiuam homini per vnum principium, quod dicit, omne animal est nutritibile. & fiet argumentum hoc sic. omnis homo est animal: omne animal ē nutritibile ergo oīs homo est nutritibilis. ppterca quia hoc principium nō prodest nobis, nisi adtribuendum virtutem nutritiuā homini, sed nō vt virtus nutritiua sit causa propinqua homini. Et quare nō iuuat nos in dando cām rei quia nō conuertitur maior super medium: quia omne nutritibile nō est aīal. Et in summa dico, q̄ demōstrat-

Colliget

Gstrationes, quæ nascuntur a causis remotis, vel sint affirmatiuæ, vel negatiuæ, sunt demonstrationes esse, & non demstrationes cause: quia demonstrationi cause est prima & propinqua. Et omnes istæ res faciles sunt ei, qui studuit in Logica per aliquod tempus, & perfectius cognoscerit uiamuentum, quod faciunt in hoc loco, & etiam necessitate. Et postquam ita est, sicut dictum est, debemus perscrutari de proprietatibus. Et dicamus, videndum est, si possit inueniri via, qua possimus cognoscere quod proprietates sint per compositionem alicuius alterius rei, sicut est ad comparationem corporis hominis. Et dicimus quod hoc non potest sciri, nisi vno duorum modorum. Vnus est, ut sit natura, propter quam prouenit hæc operatio, manifesta apud nos perfecte, aut per primos intellectus, aut per demonstrationem. Alter est, ut inueniatur res proprietas posterioris illi nature. & ad hæc ut sint illæ res. & proprietates æquales in vno prædicato. & etiam ut sint illæ eadem res posteriores magis notæ apud nos quam proprietates. & ut sint illæ res, propter quas possint sciri, proprietates absque medio. Quoniam species harum demonstrationum, quamuis sint ex rebus, quæ sunt quasi per accidens, sunt tamen veraces. & nos vellemus, si posset esse, inuenire hoc quæritum virtute illarum demonstrationum. Sed videtur quod iam sit sententiarum, quod natura, qua operatur proprietas, non possit sciri per se: quia proprietas non est nisi vna operatio existens per se, transiens ab vno ente ad aliud propter proportionem mensurarum elementorum, quam habet vnum ens cum alio.

Et hæc mensura comprehendit non potest per modum arbitrii: neque, etiam potest sciri hoc plus quam sit hæc cognitio, quæ non est perfecta. Neque, etiam inuenitur hic aliud accidens posterius, quod significat super hanc naturam veraciter significatione. Etiam neque est aliqua, nisi proprietas eadem, quando sentitur, quia tunc significat super hanc naturam. & si est impossibile hoc scire, eodem modo est impossibile inuenire in eo, quod habet proprietatem, vnum accidens æquale, proprietas ad hoc, ut significet super proprietatem, & sit manifestus apud nos ipsa. quia non est conueniens inuenire hoc, nisi quando inuenitur vnum accidens magis notum, quod significaret perfecta significatione super naturam, propter quam sit hæc proprietas. Et propterea quod proprietas sequitur proportionem mensurarum entium, possibile fuit inueniri in vna re proprietates quasi infinitas, & res, quæ est propinqua infinito, non potest sciri perfecte per arbitrium: neque, etiam possumus inuenire signa significantia substantialiter super hanc naturam. Et postquam ita est, debemus perscrutari, si possibile est apprehendere primas operationes per viam demonstrationum, aut non. Et dicimus quod via, qua perscrutari sumus super proprietates, est eadem cum via, qua hic erimus scrutati. quia si posset apprehendi arbitrio medicina temperata, aut distemperata sine equalitatis, hoc non esset nisi cum cognosceremus naturam, quæ hoc operatur perfecta cognitione. Quia quando nos tractamus de medicina, si est calida aut frigida, aut temperata, nos non

in-

A intelligimus hoc, nisi quia habet p
sui naturam & preparationem, per
mutando se a corpore humano, v
t permuetur a corpore humano :
& corpus postmodum ab ea recipit
vnam qualitatē permuatam cōpa
ratam, proportionatam qualitatū
bus naturalibus, quę sunt in corpo
re: quam proportionem dicim⁹ tem
perantiam esse, aut dis temperantiā.
Ergo vnam ego scirem, quę natu
ra est hæc, propter quam prepara
tum est corpus humanum pati has
passiones: & quę est illa, quę præ
parata est ad agendum: & cui rei has
debemus comparare, hoc est cui rei
B debemus comparare mensuras ele
mentorum, quę sunt in illa. Propte
rea quia hæc operatio non dicitur,
nisi comparatiue ad corpus huma
num. Et propterea apparet prima
fronte, qd debet fieri comparatio in
ter complexionem ciborum & me
dicinarum, & complexionem homi
nis, ita qd mensurę elementorum, q
inueniuntur in cibo & medicina, in
qualitate equales sint his, quę in
homine, inueniuntur. & hoc est, qd
dicitur cibus temperatus, & medici
na temperata. Et quod egreditur a
C temperantia ad vnam extremitatē,
est illud, quod est augmentatum aut
diminutum in illo extremo. Hęc
est melior ratio, quę possit assignari
proportioni & comparationi cibo
rum, & medicinarum corpori hu
mano, & operationibus ipsius. Sed
vnum nobis obuiat, qd si ita est, nul
lus cibus debet dici temperatus homi
nis, nisi caro humana. Et forte
posset esse qd carnes gallinarum per
modum similitudinis remotę, esset
temperate complexioni hominis:
aut complexio carnium herdi simi

liter. Sed de terrę nascentibus nul
lum temperatum poterit inueniri.
& minus debet esse calida corpore
humano: quia corpora animalium
sunt calidiora nascentibus terrę: &
propterea non inuenitur in terrę na
scentibus calor in actu. Et postquā
non est via cognoscendi hanc natu
ram perfecta cognitione ab hac par
te comparationis, quę est inter na
turam corporis & complexionem,
qua operantur medicinę has opera
tiones, fortasse poterit cognosci a
parte comparationis, & proportiōis
mensurarum elementorum, quam
habet medicina a seipsa: hoc est qd
medicina, in qua dominabit⁹ calor
in seipsa, illa dicitur calida: & illa, i
qua dominabitur frigus, dicitur fri
gida. & sic de siccō & humido, quia
medicina, in cuius partib⁹ domina
bitur pars ignea, illa erit contēnēs,
vt ex ea generetur calor magis: sicut
videtur in sulphure, & in similibus.
Hęc est vna via, quę posset sustine
ri in parte. Sed enam illa est corru
pta in pluribus suis partibus. ideo
quia inuenimus multas res, qd sunt
in suis complexionibus calidiores,
& quando nos comparam⁹ eas cor
pori humano, hoc est, quando eas
comedit homo, inueniuntur frigi
D diores, sicut mustum & vinum aut
quum: quia in eo, l. musto apparet
calor manifestior, postquam tu vi
des, quia bullit, & comparando ipm
corpori humano, est frigidus. Et vi
demus res, in quibus frigiditas est
magis manifesta, & comparatione
ad corpus nostrum sunt calidiores:
sicut vetus vinum. Et si tu dicis, hoc
prouenit a virtute corporis: ergo hu
mus in eo quod prius eramus, & nō
sumus egressi. Et quare volo in hoc
co

Colliget

G conari: quia in terræ nascentibus & animalibus omnib' dominatur calor: & si refrigerarent propter conuersionem in eis, non est frigiditas illa a parte, qua sunt terræ nascentia, aut animalia in actu. Sed quædam eorum inueniuntur calida comparatione corporis humani, & quædam frigida: & non solum frigida, verum etiam mortifera propter frigiditatem. & illud, quod est mortiferum, non est mortiferum ex parte qua frigidum est in actu: quia vinum, quod est viuificatiuum, est frigidum in actu: et ergo non potuenit nisi a parte permutationis, quam recipit a nostro corpore. & hæc permutatio aut est ad magis calidum, aut ad magis frigidum. & si ad magis calidum, ergo calefit, & non refrigerat: si ad plus frigidum, ergo in corpore nostro est frigiditas in actu in quarto gradu, aut ultra. ergo sunt occupati omnes passus vel transitus, & est nobis necesse tentare nouum passum. Et dicemus parum de esse olei. Oleum est ex rebus, in quibus dominatur humiditas & caliditas: eo quod partes aeris in eo sunt manifestæ multæ. Et si aliquis quæretet quomodo potest esse vit in eo partes aeris dominentur, cum videamus quod ingrossat, & congelatur, & inspissatur a frigore: & dicitur quod non congelantur a frigore nisi substantiæ aquosæ. Debemus respondere, quod non congelatur propter frigiditatem, nisi propter multam conuersionem suarum partium ad aquam, & ab illa conuersione provenit hoc. & multum subtilis sumus super esse olei Quarto Meteororum: & ibi sunt soluta omnia dubia. & propterea non potest haberi ex hoc certitudo nisi per ex-

perientiam. Et quomodo non debet hoc credere? quia tu vides, quod quando ponimus in ignem multas res, non subito alterantur propter calorem naturalem, qui est in ipsis: & quando comeduntur ab aliquibus animalibus, incontinenti alterantur propter calorem naturalem, qui est in ipsis animalibus. Sicut dicitur quod cum struthionibus datur ad comedendum aurum, & incontinenti extrahatur a stomacho, inuenitur multum diminutum. & hoc est veritas, quamuis aurum dure pariatu ab igne. nec potest dici, quod calor struthionis sit fortior igne: nam verbum esset vanum. Ergo hæc res non est nisi illud, quod sequitur a tota substantia in calore struthionis, & non propter fortitudinem qualitatis caloris. & hoc est manifestius in cibis quam in medicinis: propterea quia cibus est illud, quod habet per sui naturam, ut conuertatur, & alteretur a cibato, ita ut sit cum cibato idem in specie, & manifestum est quod hæc conuersione, quæ est inter cibum & cibatum, non est nisi a tota substantia. & propterea una & eadem res vni animali est cibus, & alteri est venenum: sicut helleborus coturnicibus, & napellus zarato, quod Latine sturnelli nominantur, sed medicina eo quod operatur in corpore propter primas qualitates opinatur quidam. ut illud arbitrio pos sit comprehendere.

De investigatione verificationis signorum
rationalium, operationum Ci-
borum, & medicinarum.

Cap 25

ET Galenus, & alij Medici conati fuerunt facere regulas demonstrata-

A stratuas, vt pbatent opationes harum r. edicinarum in corporib⁹ humanis: quauis non sint nisi signa opinatia, sicut ostensum est superius. & vt ipsum honoremus, dicimus q^d habent veritatem pro maiori parte sed nō necessario: & etiam quia movent hominem ad experientiam. Et ppea dicit Galenus, q^d duo instrumenta, quibus hęc ars fuit inuenta, fuerunt ratio, & experientia. & etiam conferunt ad habendam cognitionem rerum expectarum, vtrum sint cibales, aut medicinales. verbi gratia sint duo cibi: vnus sit facilis vel leuis, alter vero grauis & durus: nos dicimus q^d facilis & leuis citius alterabitur, eo q^d citius recipiet diuisionem a calore naturali, & citius patitur. Et adhuc plius, si conati essemus in his rebus ad accipiendum per vnam viam causam & esse simul, esset valde difficile. & quando habemus experientiam esse, facile est nobis dare causam per hunc modum speculationis. & est hęc ars ratiocinatio. Et quando vna medicina nō comp^oebit intentionem nostrā hac ratione, poterimus ad aliam transire, sed qui non haberet nisi experientiam, non posset hoc obtinere. Et ita dilatarus est Galenus in diuisione harum duarum rerum: nisi quia demonstrationes, & sententię datę a Galeno, & quibusdam Medicis venientibus post eum, sunt breues respectu illarum, quę hic dici possunt eo q^d intenderant ad loquendum super naturam medicinarum ex parte saporum, & odorum, & velocitate conuertendi ab igne. & si ponerem⁹ omnia hac esse signa, erunt propria naturarum, quę tenentur has operationes facere in corpore huma

no. Sed signa substantialia necesse est vt sint æqualis naturę, quę manifestant super eas: & tunc poteris ire a nouissimo ad primum, & a primo ad nouissimum. Et si non fueris perscrutatus speculationes huius artis per hanc viam, ignorabis naturā medicinę calidę, inquantum absolute calida extitit, & frigidę inquantum frigida, nec etiam scies naturā medicinę calidę in eo q^d est calida perfecte, nec frigidę in eo q^d frigida est. Verbi gratia, si cognitio Medici in medicina calida non esset, nisi p^opterea q^d habet saporem acutum, aut amarum, aut salinum: & q^d natura, quę habet calefacere, facit hoc: tunc est eius speculatio in hac arte multum diminuta: propterea quia multe res sunt calidę, & non habet saporem amarum, neq^{ue} acutum: sicut carnes passerum, & columbarum iuuenum, & similia. Quia cibi, & medicinę vtrę sunt terę nascuntur, aut animalia, aut mineralia: & sapores non dominantur nisi in terę nascentibus, aut animalibus. Et nobis necesse est vt istarum rerum arbitrium sit rationale ad affirmandam naturam medicinarum calidarum, frigidarum, siccarum, & humidarum: & postea studebimus in rebus, quę significant has uaturas. Ergo primo consideranda sunt signa, quib⁹ possumus cognoscere quantitatem harum mensurarum a complexionibus medicinarum. Et dicim⁹ q^d res, quibus possunt sciri, sunt res superuenientes vnicuiq^{ue} qualitati rei complexionatę: propterea quia complexionatum est corpus consimile in partibus: & ista superuenientia sunt differentię, quę adueniunt ei a mensuris mixtionum illarum. Et quedā

Colliget

Gistarum differentiarum sunt, quæ continent omnia corpora consimilia, & sunt omnes enucleatæ in Quatuor Meteororum: quarum quædam sunt quæ congelantur, & quædam non: & quædam dissoluntur, & quædam non: & quædam sunt lenes, & quædam asperæ: & quædam sunt, quæ sunt extensibiles, & quædam non. Et quædam sunt quæ sunt: propriæ quibusdam corporibus consimilibus: sicut odores, & sapor, & colores. Et quædam quibus est dominatio manifesta unius elementorum per se, quando sentiuntur per tactum calidæ, frigidæ, humidæ, aut siccæ. & hoc non inuenitur nisi in rebus, in quibus est caliditas, frigiditas, humiditas, aut siccitas in actu. Sed cum nos per scrutati fuerimus cibos & medicinas, nos tentabimus eos, in eo quod sunt partes rei composiitæ. & hoc est proprium in medicinis, & cibis, quæ sunt partes terre nascentium, & animalium. Et quædam illarum sunt, quæ iudicantur per earum operationes, & loca. & si sunt partes animalium, iudicantur a regimine illorum animalium, & a specie illorum ciborum. & generaliter necesse est ut in animalibus comparatis rebus, quibus visus sumus in cognitione complexionis hominis in operatione, regione, & loco. Et cum dico hic operationem, intendo operationem animæ: hoc est nutrimentum, sensibilitatem, & concupiscibilitatem, & alias operationes animæ, quæ dicte sunt. Iste sunt viæ, quibus possumus per hanc artem iudicare, & quantum non sint fortes, sine eis non possumus esse, nec ipsas diminuerere. Sed dicendum est de unaquaque istarum secundum quod melius esse poterit, nec petendum

est ultra illud, quod dictum est, sicut **K** dicit Aristoteles, quia non debemus quærere a traulo sermocinari, nec a multo loqui. & in his non est aliud, nisi ut recipiantur a Naturali, & ab eo quod videntur, quod facit natura: quia demonstratio non habet veram viam in hac arte.

Quo pacto cognosci possint complexionis Ciborum, & Medicinarum per generales differentias corporum mixtorum.

Cap. 16

ET dicamus quod res, quæ sunt manifestiores, a quibus possumus habere certitudinem complexionis corporum consimilium, est congelatio, & spissitudo, humectatio, resolutio, dissolutio, facilitas, viscositas, subtilitas, grossities, mollificatio, durities, combustibilitas, & non combustibilitas, oppilatio, & apertio: & quædam congelatio a calido, & quædam a frigido. Eorum, quæ congelantur a frigore, quædam sunt, quæ inspissantur primo a calore: & quædam, quæ non sunt inspissata primo a calore: & quædam, quæ inspissantur ab utroque. Et eorum, quæ dissoluntur, quædam dissoluntur a calido, & quædam a frigido. Et eorum, quæ humectantur, quædam humectantur a calido, & quædam a frigido. Sed quæ congelatæ sunt a calore, calor & siccitas super eas dominatur, ut est sal, & species eius. Sed quæ congelata sunt a frigore, si in primis essent inspissata a calore: & ista spissitudo esset propinqua spissitudini, quæ fit a natura aërea, aut aquea, sicut spissitudo butyri, hæc erunt necessario calida, & idem est de oleis, gummis, & similibus. Et quæ congelatæ sunt a fri-

A frigore, & natura terreſtris ſuper eas dominatur, ſi calor prius eas inſpiſſauerit: ergo frigiditas & ſiccitas dominabuntur in eis: ſicut ſunt oſſa, cornua, panniculi, & ſimilia. Sed quæ ſunt congelatæ a frigore, nec ſunt prius inſpiſſatæ a calido naturali, hæc ſpiſſitudo erit frigida & humiditas: ſicut eſt argētum viuum, & ſimilia. Et quæ res ſunt inſpiſſatæ a calore, & coagulatæ a frigore, ſunt propinque æqualitati: ſicut eſt cachiſma. Et res quæ diſſoluuntur a calore, ſemper coagulantur a frigore: & quæ coagulantur a frigore, diſſoluitur a calore. Ideo cum nos videmus res, quæ ſunt diſſolutæ a calore, debemus iſpicere, ſi coagulatæ ſunt a frigore, nec inſpiſſatæ ſunt a calore, iudicamus ipſas eſſe frigidas & humiditas. Et ſi ſunt inſpiſſatæ a calore cum dominio partium terreſtrium, iudicamus ipſas eſſe frigidas & ſiccitas: ſicut ſerum, & multa metalla. Et ſi cum hac ſpiſſitudine dominantur partes aeris, tunc eas iudicamus humidas declinantes ad caliditatem: ſi autem eſt pinguedo in teſtiorum, & ſunt res, quæ diſſoluuntur a frigiditate & humiditate, ut ſunt ſpecies ſalia. Sed res, quæ ſunt inſpiſſatæ a calore, pro maiori parte ſunt calidæ & ſiccæ: excepto quod illa ſpiſſitudo non ſit fundata in ſubſtantia aerea, ſicut ſperma, quia tunc illa ſubſtantia eſt humida, aut temperata, ſicut lac coctum. Sed res, quæ ſunt inſpiſſatæ a frigiditate & humiditate, ſi calor eſt in primis opatus aliquam coagulationem, debet dici quod ſint calidæ & humidæ, ut eſt ius pingue. Et ſi ſunt inſpiſſatæ, ita quod calor in primis nullam fecerit coagulationem, debent dici ut ſint frigidæ & humidæ, ſicut

lac, quod coagulatur multa frigiditate. Et debes ſcire, quod poteſt eſſe, quod operationes, quas faciunt caliditas & frigiditas in rebus iſtis, poſſunt eſſe ſe naturales, aut accidentales. Ideo debemus iudicare ſuper generato il larum, ſi eſt naturale. quia complexio, propter quam medicina hoc facit, erit naturalis: ſicut eſt ſpiſſitudo ſpectatis, & complexio, quæ facit non naturale, eſt non naturalis. ſed acciſalis: ſicut ſpiſſitudo, quæ fit in muſto, quando ad ignem decoquitur. Sed res, quæ inſpiſſantur a calore & frigore æqualiter, ſunt aeris & aqueæ, & earum partes ſunt conglutinatæ ſimul: ſicut oleum oliuæ, & alia olea, quæ poſſunt recipere has operationes. quia oleum inſpiſſatur & congelatur a frigiditate: propterea quia partes aeris, quæ ſunt in ipſo, conuertuntur ad aquam. & iterum inſpiſſantur a calore: propterea quia reſoluuntur partes aqueæ, & remanent aeris cum terreſtribus in eo dominantibus. Et res, quæ non inſpiſſantur a calore, vel a frigore, ſunt aqueæ cum pauca terreſtreitate: & calor eas coſumit, antequam inſpiſſent. Nec eſt frigus poteſt eas inſpiſſare propter paucam terreſtreitatem, quæ eſt in eis: eo quia non inſpiſſat frigus, niſi quando extrahit caliditatem exiſtentem in eis, & ſpargit humiditatem, & tunc aduenit ſiccitas, & illa de ea erit coagulationem, & inſpiſſationem. Et quæ res recipiunt congelationem, & inſpiſſationem æquali tempore, aut propter unum motorem æqualem ſubſtantiæ & groſſitudine, ſunt in uno gradu æquales in caliditate & frigiditate. Sed ſi una earum plius inſpiſſatur, coagulationem ipſius eſt velocior. & cum motor ipſius eſt fortior, hæc inæqualitas eſt

Coll. Auer. N hoc

Colliget

G hoc sed res lenes, & viscosæ habent dominium aquæ & terræ: & propterea sunt frigidae, & grossæ: sed lenes habent dominium æreitas cum pauca terrestretate: & propter hoc de facili diuiduntur, eo quia æreitas, quæ admixta est ei, est elementum humidum. & ideo leuiter ab alio diuiditur: & modica siccitas, quæ est admixta ei, leuiter recipit passionem. Et res humidæ recipiunt extrinsecum propter partem humidam aqueam, quæ est in ipsis. & propter dominationem partis terrestribus cum aquosa, sunt difficiles diuidi in duas

H partes. propterea res lenes sunt propter quæ, vel faciles, ut permittuntur digestionem propter facilem diuisionem eorum: quia calor in eis plus dominatur, quia hæc est una ex rebus, quæ adiuuant ad velocitatem digestionis: quia difficultas diuisionis partium fatigat naturam. Et scias quod viscositas, & spissitudo significant siccitatem propter dominationem partium terrestrium, si est medicinalis. & si est cibalis, est difficilis digestio: ideo quia forma corporis difficilius se habet naturam. Et subtilis substantia, si est ærea, significat caliditatem & humiditatem: & si ignea, significat calorem & siccitatem. Et mollicies significat corpus humidum. & propterea res molles facile permittuntur, sicut fructus recentes, & humidissimi, & duræ significant contrarium. Et spissitudo & mollicies, & subtilitas & duresces non significant nisi super virtutes pauciores in re: hoc est humiditatem & siccitatem, & non super agentes. Et oppilatio & euaporatio dicitur secundum duos modos. unus, qui debet sic veraciter appellari: & est talis operatio, hoc est aug-

mentum vel diminutio quantitatis. sicut nos videmus mustam lacere: ex seipso euaporationem in vitro clauso, & crescit quantitas sua ultra mensuram primam, non existente aduersione substantiæ in ipso, & aliquando frangit vitem. & sicut videmus in nebulis, quæ constringuntur, & oppilantur in seipsis, & sedent ad partem mensuram, nihil ex eis excreuit: & elargantur, & crescant nullam additionem recipientibus. Et causa in hoc est, quia aer est maior aqua, & terra. & quando res appropinquat naturæ æreis, eius quantitas plus crescit: & quæ appropinquat plus naturæ terræ, & aquæ, diminuitur plus. & propterea res vaporabiles sunt æreæ, & sunt calidæ & humidæ: & quæ sunt clausæ, & oppilatæ in seipsis, sunt frigidae & humidæ. propterea quia euaporatio non est nisi dilatio substantiæ æreæ, & non est augmentum rei veniens ab extra. & sic est oppilatio per contrarium. Et propterea ponitur fermentum in panem, ad hoc ut faciat ipsum spongiosum, & in eo dominetur æreitas, & sit facilis ad digerendum, propterea quia corpus æreum leuius est ad permittendum propter suam humiditatem: quia substantia sicca est dura ad permittendum, & digerendum. Alter vero modus est, qui dicitur vaporatio, vel oppilatio propter dispositionem corporis, quod habet foramina larga, vel stricta. quia quod habet largos poros, dicimus esse vaporosum: & quod habet strictos, dicimus esse oppilatum, quia naturalis intellectus est intelligere istas res in substantia corporum earum, & non per largitatem, aut stricturam foraminum, quia hæc sunt verba vulgarium quæ-

Avis etiam illud adiuvet digestionē
propter facilitatem digestionis. Sed
res combustibiles sunt de necessitate
igneæ, sicut sulphur aut aeris, si-
cut ferum, & propterea velociter p-
mutantur ab igne. Et si diceretur
sic in digestionē, hoc non conveni-
ret nisi rebus, quæ comeduntur. sed
si nos intelligeremus, qd hoc esset ve-
rax secundum Galenum, non esset
necesse attribuerē medicinæ oppila-
tionem & subtilitatem: quia possibi-
le esset ut res essent grossæ substan-
tiæ, & de facili permutterentur: quia
haberēt foramina magna, per quæ
posset ignis de facili transire. & pro-
pterea super eas dominabitur ignis,
& comburentur subito, quod facie-
re non potest calor naturalis: propterea
quia est humidus, & est debilitatis
caloris q̄ ignis, quia res supradictæ
non sunt faciles ad comburendum,
nisi propter accidentia largita
vis suorum foraminum, sicut arundines.
Sed res, quæ intenduntur habere
vaporationem, & oppilationē
a substantia sui corporis, hoc est, pro-
pter raritatem suam, aut spissitudinem
suam a partibus subtili-
bus suis: hæc habent comparationem cum
calore naturali, qui operatur in cor-
pus nostrum. Sed res, quæ non reci-
piunt combustionem, sunt res terre-
stres, & aqueæ. Hoc est, quod potest
dici in significationibus vniuersali-
bus superuenientibus naturis corpo-
rum consimilium,

*De cognitione medicinarum, & ciborum
per rationem sumptam a sapore.
Cap. 27*

Deinceps volumus narrare de
saporibus, odoribus, & coloribus.
Et dicimus qd species saporum,

quæ sunt manifestiores, sunt dulcis, D
vinctuosus, salus, amarus, acutus, pō-
ticus, stypticus, acetosus, & insipidus.
Dulcis significat complexionem ca-
lidam, sed calor ipsius est tempera-
tus æqualiter ad comparationē cō-
plexionis humanæ secundum Ga-
lenum. Sed vinctuosus dictus est: quia
pars aerea dominatur super ip-
sum cum modica aquositate. & pro-
pterea calor ipsius est minor, quam
calor dulcis. Supra complexio-
nem salis dominatur pars sicca ad-
sta, in qua mixta est pauca humidi-
tas: & calor suus maior est calore vinctuo-
si. Ex super naturam a mari do-
minatur complexio sicca terrestris.
& hoc potest nasci a calido, & frigido, & significatio, quæ separat vinctuosum
ab alio, est qd significatio eius, quod
fit a frigore, est ut sit dulce, postquā
fuit amarum: sicut sunt glandes, x-
locaracta, & aliqua ex cucurbitis. Et
amaritudo, quæ fit a calore & terre-
streitate, reuertitur ad amarū, post-
quam fuit dulce. Et hoc fit, propterea
q̄ amaritudo sequitur duas species
complexionis, aut calidam &
siccam, aut frigidam & siccam: quā
admodum inuenitur color niger p-
calorem, & frigens. Et hoc, quod diximus
breuiter de amaro, non senserunt Medici,
qui nos præcesserunt: & etiam Galenus non appropriauit
ipsum nisi calido feorū. Sed quo
modo non cogitant hoc, quod opi-
um est in fine amaritudinis, & inducit
paralytū propter suam frigiditatem?
Et quamuis possent dicere quod non
provenit amaritudo a parte frigida.
Nos dicemus iam
est amaritudo dominans in suo sapore:
& sapor fortis est in iudicio super naturam
ibi: vnde debet
N ij iudicari,

*Cetera Medici
dicunt de
sapore amaro.*

*Nora ista
etiam de
Opio.*

C indicari, q̄ sit magis calidum q̄ frigidum: p̄p̄ea istæ res accipiendæ sunt a Naturali. Et quod nos dixim⁹ de amaro, inuenitur in libro nostro, q̄ dicitur liber de Plantis. & amaritudo, quæ provenit a calore, & calidior salcedine: quia admiscetur salisugini aliquanta humiditas. Et significat hoc aqua maris maioris, quia est nimis salsa, & est multum amara, & non potest in ea vivere aliquod animal propter multam amaritudinē: propterea quia amaritudo est in vitumitate: contrarietatis nutrimento animalium, & est contrarium dulci.

H propter siccitatem solum, & p̄p̄terea interficit insanes, quando multum ea vtruntur: propterea quia sūt in vitio humiditatis, & vlt̄ nō ingreditur natura amaritudinis in cibali, propterea quia non est nisi medicinalis: & dulcis ingreditur in cibos, & medicinas. Et quod dominatur super acutum est multus calor cum multa siccitate & subtilitate: & p̄p̄terea calor illius est fortior omnibus alijs. Isti sunt saporēs significantes super species rerum calidarum. Et vnusquisq; eorum habet in sua specie gradus, quia quoddam dulce est calidum in gradu primo, & quoddam calidum in secundo, aut vlt̄ra, & sic de salso. Et saporēs q̄ significant in medicinis super cōplexionem frigidam, sunt pontici, styptici, acetosi, & insipidi: Sed insipidi magis debent attribui insaporabili q̄ laporabili: sed dicitur vt sit sapor propter sensum gustus: p̄p̄terea quia quilibet sensus sentit sensum proprium, & priuationem illi⁹. Et stypticus, & ponticus sunt vnus species, & non diuersificantur, nisi s̄m magis & minus: & illi significat

super complexionē fortis siccitatis, & frigiditatis. & ponticus in hoc est fortior styptico. Et acetosus sit cum frigiditate mixta in parte humiditatis, & non est remotus a calore: & p̄p̄terea incidit, & subleuat: & propterea subleuat pontico, & styptico frigiditate. Et insipidus est aquosus, & frigidus, & hoc est, quod potest dici in significationibus saporum. Et quidam saporēs sunt, qui non significant perfectā significationē super naturam rei. & hoc potest esse vna medicina composita ex pluribus partibus: quarum quædam sunt saporabiles, quædam insaporabiles: propterea quia non est necesse, vt vnusquodq; mixtum sit saporis, vt probatum est in Naturali philosophia. Et si homo vellet iudicare totalitatem medicinæ, non posset iudicare per saporē super ipsam totam: sicut videmus multa ex gummi, quia sunt insipida, & tñ calida.

De cognitione medicinarum, & Ciborum per rationem sumptam ab odore.

Cap.

28

ET differētiæ odorum non sunt manifestæ nobis, sicut differētiæ saporum. vnde nō proprium habent nomen, sicut habent saporēs: sed dicitur odor fœtidus, & odor aromaticus. Sed nos ordinamus nomina accommodata a nominibus saporum, sicut diceretur odor acetosus, & odor acutus, & odor amarus, & propterea significatio complexionis odorum istorum specialiter est equalis significationi complexionis saporis dominantis super ipsum. Sed odores aromatici non sunt nisi a complexionē calida ex necessitate.

A te. Et steridi sunt a complexionem frigida ab humiditate extranea cum calore putrefactionis. Sed scias cum hoc vino, quod significatio odorum est multum debilis: propterea quia, sicut dictum est superius, possibile est esse medicinam compositam ex partibus aliquibus odoriferis, & aliquibus non odoriferis. & si iudicarem super totalitatem medicinarum per odorem, posset esse iudicium ignorantie, ideo quia de hac re non debemus iudicare de toto propter partem: sicut ille qui opinatus est quod rosa est calida, eo quod esset aromatica.

De cognitione Ciborum & medicinarum per rationem sumptam a colore.
Cap. 29.

Significatio colorum est multis debilius significatione istorum: propterea quia colores non sunt nisi in superficie colorati: & propterea inueniuntur secundum plus quod complexionis partis, in qua est color, est alia quam complexio totius colorati. & propterea vides quod idem est color in re calida & in re frigida: sicut albedo, quae est in sale, & camphora. Sed videtur quod color verificetur plus in operatione eorum, quae sunt in una specie: sicut est in gallinis albis & nigris, & in cygnis albis & nigris. Sed colores sunt multiformes: sed generaliter sunt albi, aut nigri, aut compositi ex his, sicut azurus, citrinus, & alij. Sed viriditas, & nigredo sunt ex necessitate ex partibus siccis terre stribus, quandoque fit ex multo calore, sicut nigredo in Aethiopiis. & quandoque fit propter frigiditatem, sicut vinum nigrum. & haec differtentia iudicatur ex eo quod pra-

cessit, sicut alibi dictum est. Sed albedo, quando provenit a dominatione mixtionis partium terrestrium cum aeris, significat calorem, aut temperantiam: sicut tu vides homines habentes pulchram albedinem.

Sed quae fit propter admixtionem partium aquarum cum terrestribus, quando est in rebus humidis, significabit complexionem frigidam & humidam. Et iam dictum est in libro nostro quod albedo fit ex admixtione partis igneae clare cum corpore periuo. & nigredo fit a praedominantia tenebrosa cum corpore non periuo. Sed colores rubei omnes significant super calorem propter partem igneam, quae in eis manifestatur, & citrinus est medius inter eos. Sed viriditas declinat magis ad nigredinem, sicut citrinus magis ad aliud extremum. Sed natura colorum mediorum est composita ex natura extremorum. Hoc est quod potest dici super significationem virtutum medicinarum ex parte colorum superuenientium corporibus commensurabilibus.

De cognitione ciborum & medicinarum per proprietates eorum, prout sunt partem terra nascentium, & animalium.
malum: & sunt Locus, Tempus, Regio, & Operatio.
Cap. 30

Deinceps narrandae sunt propriae significationes in illis, in eo quod sunt partes terrae nascentium, vel partes animalium. Natura terrae nascentium cognoscitur quatuor rebus: una a loco, alia a regione, alia a tempore, quarta ab operationibus, & non fortificantur haec operationes nisi propter significationes rerum

Concretitarum. & quibus nos cognoscimus ab istis complexionem medicinarum, nos debemus cognoscere et per viam operationis duarum medicinarum, quæ sunt in vna specie, sicut dictum est. Et dicimus quod terræ nascentium quedam sunt perfecta, & quedam sunt diminuta. Et diminitum est illud, in quo manifestatur dominium vnius elementi solum: aut elementi aquæ, sicut terræ nascentia, quæ nascuntur ex aqua: aut elementi terræ, sicut terræ nascentia, quæ nascuntur in locis petrosis, & floribus. & propterea ista terræ nascentia sunt diminuta: hoc est, quia non habent flores, & folia. & manifestum est quod dominans super complexionem istorum est aut frigiditas, aut humiditas: sicut folium herbarum, quæ stat super faciem aquæ, quæ dicitur thaholeb: aut frigiditas, & humiditas, sicut fungi. Et terræ nascentia perfecta sunt illa, quæ nascuntur in montibus: quia apparet ab eminentia montium, ut debeat generare plura terræ nascentia quam alia loca, dummodo sint temperata cum bona euaporatione, & cum bona mixture caloris cum humiditate. & debet esse hoc in eis, quia habent ascensum in aere. & sunt propinquiore influentiæ corporum superiorum: & illa terræ nascentia habent complementum fructuum, florum, & foliorum. Et sunt terræ nascentia, quæ nascuntur in deserto, & sunt quæ nascuntur in viridarijs, nam illa habent plus frigiditatis & humiditatis de necessitate: ut sunt siclæ nascentes in desertis, & viridarijs. Et significatio, quæ provenit a regione, est quod quedam terræ nascentia sunt, quæ nascuntur plus in terris calidis: & quedam

sunt, quæ nascuntur plus in terris frigidis. & quæ nascuntur in calidis, per maiori parte sunt calida, sicut quæ veniunt ab India. & quæ nascuntur in frigidis, ut plus sunt frigida. Et potest esse aliquando per accidens, ut nascantur calida in terris frigidis, sicut pineæ, quæ nascuntur in Scythia: & frigida in terris calidis, sicut sunt tamarindi, qui nascuntur in terra Arabum. Et hoc accidit propter duas res: aut propterea quia cortex illorum terræ nascentium est fortis & densus: aut ut sint submersa sub terra. quia istæ duæ res possunt dare calorem, & frigus in omni regione: eo quod calor naturalis existens in eis contrahitur intus propter frigiditatem. & sicut accidit de rebus frigidis in terris calidis. Et significatio temporis accipitur secundum ordinem regionis: quia tu videbis multa terræ nascentia calida nasci in hyeme, sicut rapa, & napones. Et quandoque medicina frigida nascitur in temporibus calidis. & hoc accidit propter paucitatem sui caloris: quia propter paucam frigiditatem aeris consumitur: sicut sunt olera multa tempore caloris. Et demonstrationes vegetabilium sunt magne valde de eo: quoniam quedam ex vegetabilibus sunt, quæ cito moventur ad augmentum, & quedam tardius crescunt. Sed veloces generaliter significant caliditatem vel subtilitatem, vel super utrunque: & quæ tardius crescunt, significant super contrarium. Et sunt etiam alie significationes significantes super vegetabilia in velocitate & tarditate fructificationis. Et debes scire quod velocitas naturalitatis terræ nascentium signat aut calorem magnum, aut frigiditatem. Et quedam sunt ex terræ nascentibus, quæ

A que habent folia, flores, & fructus: & quedam sunt, que non habent fructus, nec folia, nec flores. & illa sunt grossa, terrestria, aut aquea: & quod habet flores, & folia, est perfecte temperatum. Et terre nascentia, que sunt spinosa, & globosa, vix sunt terrestria: & que hec non habent, sunt econuersio. Et trię significantes sup naturam animalium sunt multe: quia quedam crescunt in aqua, quedam in deserto, que in aqua crescunt sunt frigida & humida: que vero in deserto, sunt calida & sicca. Et quedam sunt volatilia, & quedam decubantia: & volatilia sunt magis aerialia ambulatoria. Et quedam sunt sanguinea, & quedam exanguia. & que non habent sanguinem, sunt frigida & sicca: & que habent sanguinem, sunt calida & humida. Et quedam sunt ouantia, & quedam non. & que sunt ouantia, sunt calida & humida: & que non, frigida & sicca. Et quedam anhelant, & quedam non. & que anhelant, sunt calida: & que non anhelant, sunt frigida. Et quedam nascuntur in locis calidis, & quedam non. & que nascuntur in locis calidis, pro maiori parte sunt calida & sicca: sicut cameli, & capreoli. Et diuersificantur complexiones animalium in vna specie, propter pascua & propter aquam. quia pisces, qui nascuntur in loco petroso, sunt subtilioris substantię, & minoris subtilitatis alij, & tales sunt, qui velociter moventur, & multum laborant, & complexio istorum est minoris humiditatis, & qui parum laborant, sunt frigidioris, & humidioris complexionis. Et quedam animalia sunt, que incedunt, sicut nascuntur: & quedam non. Et quedam sunt facien-

tia multos filios, & illa sunt calida, & humida: & quedam que non faciunt nisi vnum. Et diuersificantur etiam animalia secundum diuersitatem ciborum. quoniam animalia comedenda carnes sunt calida & sicca, & complexio animalium comedentium terre nascentia sunt temperate complexionis, vt sunt pecudes, boves, & his similia: & vt sunt de volatilibus gallina, & columba. Item diuersificantur animalia secundum magnitudinem & paruitatem suorum corporum. quia que sunt magni corporis, sunt terrestria: & que sunt parui corporis, sunt econuersio. & hoc est in animalibus, que nascuntur in terra. Sed eorum, que nascuntur in aqua, magnitudo corporis significat multam humiditatem. & propterea laudat in piscibus paruitas: & in alijs animalibus vituperat duntius ossium & multitudo corporis terrestrium: sicut ungues, clauis, & squame, & similia his, quia hec significant quod multa est eis terrestritas. & propterea multę squame laudantur in piscibus, quia significant rem cōtrariam eorum complexionibus: etiam multę spine. Et sicut audacia cordis, & pusillanimitas significat super complexione aialis, quia aialia audacia sunt calida, & pusillanimita sunt frigida. Et trię, per quas cognoscunt complexionis aialium, sunt multe. & nostra intentio non fuit nisi rememorari eorum breuiter ad mouendū illū, qui diligit tentare, ad hoc vt perscrutetur omnes alias vias, & sciat causas illarum libris naturalibus. Et scias quod omnia hec signa sunt accidentia, que adueniunt corporibus consimilibus, & super ea significant: & non sunt signa illis, que non sunt consimilia, nisi,

N iij qñ

Quando aggregantur omnia, & fit vna compositio inter contraria, & iudicatur propter dominans, & illud potest esse verum iudicium. Hec sunt genera rerum, quibus nos possumus cognoscere operationes medicinarum, & ciborum. Et dicimus quod possibile est cognoscere operationes secundas medicinarum tunc, quando cognoscemus complexionem medicinarum in caliditate, & siccitate, quoniam hoc non verificetur in omnibus, quia inuenitur in quibusdam medicinis quod earum operationes secundae non sequuntur primas, hoc est complexionem medicinarum. Verbi gratia subtilitas, & in eis non sunt attribuenda nisi corpori multi caloris: & nos inuenimus medicinas temperatas cum suis complexionibus, tamen sunt subtiliati, & incisae, sicut capillus veneris, Schenanthum, & similia his. & acetum est in vltimitate subtilitatis, & incisionis, & est tamen frigidum, & hoc accidit quia calor, qui in eo est, sustentatur frigiditate, quae est in eo: quia frigiditas sua compingit ipsum, & comprimit ipsum ad partes intrinsecas membri. & sic videtur, quod

Illae medicinae faciant, hoc est ut habeant superfluum subtilitatem in seipsis, aut ut eis superueniat aliqua res, propter quam faciant hoc. & potest esse ut haec res sit aliquantulum similis ei, quod habet aliquid a tota substantia. Sed operatio per comparationem tertiarum virtutum est debilis iudicij, eo quod est valde propinqua operationi, quae sit a tota substantia. Hae autem, quae dicta sunt, necessariae fuerunt secundum tractatum vniuersales in modo ciborum, & medicinarum.

De complexionibus ciborum quorundam, & medicinarum specialiter, secundum quod certificatus fuit Galenus: praeceptum vero de granis, ex quibus panis conficitur.

Cap. 3. 1.

Nunc autem memorati erimus vniuersalesque earum speciales, secundum consuetudinem Medicorum deinceps volumus narrare de simplicibus medicinis magis manifestis, quae a Galeno sunt testificate: prope quia fuit verax, & legalis experimentator in hac arte: & nullus est, qui possit ei comparari, nisi is qui, cum clamat, non intelligit id quod clamat. Itaque volo scire a cibis, qui sunt cibi absolute: & post illos dicam illis, qui sunt medij inter cibos & medicinas: & post illos dicam medicinis absolute. Concordati sunt Medici, quod melior ex cibis terrae naturalibus hostibus naturalibus, hoc est illis, qui sunt in quinto climate, aut quarto, est triticeus artificialiter paratus. & hoc fit multis modis. Fit enim panis fermentatus, & azimus, & crustella, & bucella, & forbitones, quae sunt, qui frangunt ipsum, postquam est vitulatus, & postea infunditur aqua, & postea coquitur ipsum sine fractione. & hoc nos facimus: Et melior ex tritico est illud, quod est fragibile, & graue. Et melior ceteris est panis factus ex farina tritici in hac modum: hoc est ut sit rustoditum a malis accensibus eadem venire possit, & ut non sint nimis furfures ab eo temore: sicut sunt remore ab armach. & hoc appellatur apud nos macheduni: & Latini appellant panem grossum. & iste est velocius ad digerendum quam darmach, & minoris viscositatis, quoniam darmach plenus nutritur neque est ita siccitatis sicut furfures, neque ad melancholiam adeo cito conuertitur, ut ipsum quoniam cortex vniuersalisque

Nota Galeni.

De panis

geta

Agerabilis est terrestris sic: quibus fure⁹ citius digeratur ipso darmach⁹ pp absterfione existentē in suo cortice. & qñ conficitur, ponitur de sale conuenienter: & conficitur cū multa aqua, ad hoc vt sit spongiosus, & sit fermentatus competentier, & coctus. Sed panis azimus est grossus, & viscosus. Eodem modo nō est bonus, qui est nimis fermentatus: quia transmutatur ad humores putridos pp calorem extranei generatum l eo. Et post bonitatem cibi ex pane est panata, quę vocatur thausu: excepto quia declinat ad frigiditatem

B & humiditatem pp aquam, cū qua fit. & qñ bullit frustula panis pluries in aqua feruenti, tunc fit iste cibus in velocitate digestionis, & leuitate: & maxime egris ex cōplexione calida. Sed sauius est et bonus cibus. Et qñ distemperatur cū multa aqua, refrigerat, & est iuuatiuus: eo q; vtilitatio, & infusio vaporauerunt, & subtiliauerunt, & remouerunt viscositatem. Confectum cum melle, & coctum datum sanis, calefacit, & nutrit multū. Et frumentū coctum in aqua est grossum, viscosum, oppilatiuū, & durū digeri plus alia re, & est valde malū. Et pulvis sunt grossi. & qui sunt ex frumento, sunt peiores, & refrigerat pp suā acetositatem, & sunt propinqui corruptioni. & ppea sunt abijciendi ab illis, qui sunt parati egritudinibus putridis. Sed panis, qui fit ex ordeo fm modum, qui fit ex frumento, sequitur bonitatem panis tritici: nisi quia parum declinat ad frigus. Et sauius ordei bene digeritur. & quādo bibitur distemperatum in aqua refrigerat: & est frigiditas sua quasi in pmo gradu. Et aqua ordei plus

ingreditur opus medicinarū q̄ ciborum: & est laudabilis in egritudinibus calidis & siccis, laude, quę non occultatur ei, q in hac arte fluduit, quia refrigerat, humefcat, tēperat, abstergit, generat laudabile humorem mirabiliter, non inflat, nō moratur ad descendendū ā stomacho. & hoc nobis totum experientia dedit. Et sic debet fieri aqua ordei. Infundantur grana ordei in aqua integra nō contusa: & in vna parte ordei debent poni viginē aquę frigide partes: & debent sic dimitti in aqua quatuor horis: & postea coquatur in hac aqua, donec adipiscatur rubedinē quasi vinum. & si fiat hoc modo, non inflat. & qui frāgū, vel tertum ipsum prius, peccat: quia nō est ab eo ptiua inflatio nisi ppter infusionem, & grana non trahunt aquam, nec recipiunt infusionem, nisi pp virtutum attractiuam quę est in eis. & virtus attractiua non est in granis, qñ seminantur, & nascuntur, nisi qñ seminante integra. & si frangeretur prius q̄ essent seminata, non nascerent: quia hæc virtus attractiua est in eis, sicut forma specifica in totalitate totius grani fixa, hoc est, qñ partes sunt continuę coniunctę simul. & hoc est simile calori smaragdi, vel alterius lapidis præciosi. qđ ē, quia qñ partes suę sunt simul cōiunctę, in eis sunt virtutes: & qñ separatę sunt, priuatur ab eis. Et sic testificatū est ā mirabili Auēmarua Abynozar in libro suo, qui dē Theisr. quia iste fuit supremus in scia Medicinæ ā Galeno vsq; ad nostra tēpora. & hoc ab eo habui. & rememorat errorē Medicorum frangentium ipsum. Et panis, qui factus est ex alijs granis, habet

Modo coquendi aqua ordei id est ptiua.

E

F

Lib. 1. tract. 1. c. 6. Lauder A. byni oat. p. 400 vi. de 1 libro. 4. c. 4. o.

Colliget

Gbet illam virtutem, quam habent il-
la grana, ex quibus factus est. Et in-
fra conuenit rememorari de aqua
plusquam hic: quia incidenter sum-
de ea locutus.

De Carnibus.

Cap. 31.

Melior caro ex volatilibus est
caro gallinæ iuuenis, sanæ, &
pinguis. & habet mirabile proprie-
tatē tēperando cōplexionē. & pœca
brodiū suū est optima medicina le-
prosis. Et dī q̄ cerebrū gallinæ aug-
mentat substantiā nostrī cerebri, &
acut ingeniū. Et post illius bonita-

Het ex ambulatoriis est caro hœdi. &
post has est caro arietum. Et hæc est
opinio maioris partis Medicorum,
præter Gal. qui abominatur carnes
arietū, & videt sibi q̄ caro vitulorū
est melioris nutrimentū arietina. Et
Auiē. dicit q̄ melior carniū est caro
portina: & sentit q̄ ista caro quasi
sit naturalior hominibus, q̄ alia ca-
ro animalū ambulantiū. & experien-
tia hoc docet. Et maior pars Medicorū
abominat carnes agnorū: pœca q̄a
dominat multa humiditas sup̄ eas,
& laudat carnes arietū iuuenū, sed
cōueniēs ē dicere, q̄ carnes agnorū

I sunt post bonitatē carniū hœdulo-
rū. & sic sentit Rasis. Et qd̄ mihi vī
et agnis est, quia sunt multarū sup-
fluitatū: excepto q̄ in terris calidis
recipiunt tēperiem p̄ earū calorē.
Et qd̄ hoc sit verū, est, quia videm⁹
q̄ pili agnorū stantius in terris meri-
dionalibus sunt tortuosi, sicci, & cur-
ti: & q̄ sunt in nostris, nō excedunt
tēm in hoc. Et carnes vitulinæ sunt
bonæ carnes: pœca q̄a non habent
illā viscositatem, frigiditatē, & siccita-
tē, quā habent carnes bouinæ ve-
teres, & eorū carnes sunt magis odo-

riferæ alijs carnibus. & quantū est
in hoc, meliores sunt carnibus hœ-
dulinis: pœca quia in carnibus hœ-
dulinis manifestatur quedā mucu-
lago, qm̄ coquitur. Sed carnes hœdu-
linæ sunt meliores vitulinis, q̄a ge-
nerant meliores humores. Et ex lau-
dabilioribus carni⁹ volatiliū sunt
carnes perdici: sed declinant parū
ad frigiditatem, & siccitatē. & sunt
sicut gallinæ deserti: & habent proprie-
tatē stringēdi ventrē, alij, & elix-
xæ. Sed turtures sunt sicut volatilia
reliqua, & declinant plus ad calidi-
tatē, & hnt mirabile proprietatē in
acuendo ingeniū. Sed colūbæ sunt
calidæ & siccæ, grossioris substantiæ
q̄ turtures. & pulli ipsarū habet hu-
miditatē superflūā. Et significat su-
per hoc grauitas suorū motū: sicut
significat calor eorū actualis, & ve-
locitas digestionis in stomachis eo-
rum super ipsorum calorem. Et
pœca qui volunt abstergere margari-
tas, & clarificare eas, dāt eis ad co-
medendū. & in cōtinenti debēt occi-
di, & extrahunt purificatē. & si cito
nō interficerent, multum minueret
quantitas margaritarū. Et caro ve-
teris colūbi masculi mirabilem ha-
bet proprietatē in epilepticis, & para-
lyticis. Et carnes voluerū, q̄ assimilā-
tur colūbis, & dicuntur dodes, & in
lingua Arabica Alchamari, sunt sic-
ciores siccis, & grossioris substan-
tiæ, & hnt aliquantulū aromaticita-
tē. Passeres sunt oēs calidi, & sicci in
fine caloris. Coturnices temperatæ
sunt, aliquantulū declinantes ad calo-
rē. & sunt subtilis substantiæ, genera-
tes bonos humores. & bonæ sunt sa-
nis, & cōualescentibus. Et Iuxuelli,
q̄ dicunt a zuri, sunt calidi & sicci, &
grauēs ad digerēdū, & grossi nāx.

De

A De Piscibus.

Cap. 33.

Meliores eorum sunt pisces, q
degūt in locis petrosis, & qui
multas habēt squamas, & quorum
corpus est medium inter magnum
& paruum, & qui sunt velocis mo-
tus, & paucē viscositatis. Et melior
apud nos est piscis, qui dicitur eubri-
na: & post illum ille, qui dicitur tri-
lia: & quidam dicunt ipsum resu-
lum. Et piscis, qui captus est in flu-
minibus remous à mari, necessario
bonus est, & paucē superfluitatis:
propterea quia hic piscis propter sui
naturā habet, vt petat aquam dul-
cem & frigidam: & ad hoc mul-
tum laborat.

De Lacte.

Cap. 34.

Et melius lac est ferrineum: &
post illud lac alinæ: & post il-
lud lac capræ. & istæ species lactis
sunt subtilis substantiæ. Sed lac ouis
est grossius: & propterea citius in
stomacho caesatur. Sed vaccinum
grossius est, & cum hoc butyrosius,
& pinguis.

De Caseo.

Cap. 35.

Caseus recens est frigidus & hu-
midus, grossæ substantiæ. Ve-
tus est calidus & siccus propter sal,
& tendit ad visumem. Et aliquis ca-
seus est bonus. medius inter nouū
& veterem est bonus, dummodo sit sa-
ctus rationabiliter ex bono lacte.

De Ovis.

Cap. 36.

Ova gallinarū sunt meliora cæ-
cæris. & viellum est melius al-
bo. nec album est nimis malū, nisi
nimis sit coagulatū. Et pœa qñ cō-
quassatur cum oleo & aceto, & fiat
trementum, est valde bonū: quia res,
q coquitur cū oleo, est multū nutri-

tua: dummodo oleum nouū sit, &
dulce, & oleū oliuæ. quia natura il-
lius est tēperata, declinans parū ad
calorē, & impingnat hepar, & aug-
mentat ipsius substantiā. Et genera-
liter dico q est cōueniens hoi mul-
tum fm totam sui substantiam. Et
pœa in terris nostris nō coquitur
carnes, nisi cū eo: quia melior mō-
dus, & temperatio comedendi car-
nes est ille, qui dī athæa, hoc ē vt
sic fiat. Accipe oleum, & parū ex ce-
pa, & ponantur carnes frustatim in
eo, addendo paulatim aquā calidā,
donec sint coctæ. Sed panis, qui de-
coquitur cum oleo, est malus, im-
paltatus cum oleo: qñ tēpore de-
coctionis comburitur oleum, & ten-
dit ad sulphureum.

De Fructibus.

Cap. 37.

Meliores eorum sunt ficus, &
vūc. Et complexio ficuum est
calida & humida. mundificant sto-
machum, laxant ventrem.

Vūc calidæ sunt ex paucō calore;
& humidæ temperatæ. & subito im-
pinguant corpus: sed inducūt ven-
tositatē in oībus digestionibus. & fi-
cus non dant ventositatē, nisi in sto-
macho, & intestinis.

Vūc passæ calidæ sunt, & humi-
dæ, & digestibiles. profunt hepati à
tota substantia. Et operationes vini
ipsatum sunt debiliores operationi-
bus aliqñ vinorū: sed potest poni
loco aliorum vini.

De Aquis.

Cap. 38.

Melior aquarum fm Hippocr.
est aqua fontium orientia: &
humidæ scaturit ex terra, quæ non
habet nimis grossam substantiam,
nec nimis mollem, vel luteam, sed
sit mediocritas inter has. & propter

*placet pœa
vūc calidæ*

Colliget

Gea hæc aqua est suauior, & citius purgatur a calido & frigido. Sed Rasis sentit q̄ melior aqua sit fluminum magnorum. Et Hippoc. dicit q̄ istę aquę sunt diuersarū substaruarum: eo q̄ transeunt per diuersas terras: & p̄p̄ea quia ingrediuntur eas multi riuī. Et mihi videt q̄ Rasis non laudauit flumina magis grossa, nisi p̄p̄ea, quia Sol operatur in eis vnā operationem, p̄p̄ quam separantur partes grossę a subtilibus. Et p̄p̄ea coquunt Medici aquā illis, qui habēt debilem stomachū, & hepar. ergo opus, qd fit in aqua, ē diuersum ab aqua. Sed qd ē inspiciendum in aqua, est diuersitas terrarū, quia non pōt esse, vt in estate non defluant ad flumina aquę multitudo, & aquę pluuię. Et p̄p̄ea quanto plus elongatur flumē a suo oru, est deterius. Et p̄p̄ea nostrum flumen melius est in Corduba, q̄ in Sibia: & est deterius in Sibia, p̄pter crementum & decrementū, & p̄p̄ admixtionem aquę salis in eo: quamuis illud non sentiat. Et im possibile est, vt aquę magnorū fluminū nō sint turbide. & p̄p̄erea inuenimus fundo pitariū, q̄ inuenimus in eis aquam fluminum, multum de sabulo, & terra. & sic accidit in terra nostra: quod non accidit de aquis fontium.

De Grauis, quę sunt cibi medicinales.

Cap.

39.

Deinceps volumus dicere de cibis medicinalibus: quia quidam eorum sunt terre uascentia, & quidam animalia, & quidā supfluitates animalium. Et ex terrę nascentibus quedam sunt grana, & quedam fructus, & quedam herbę.

Faba est temperata inter frigidi-

tatem & humiditatem, aut parum declinat ad calorem. Et p̄p̄ea habet dissoluere apostemata p̄p̄ suam absterfionē, & maturat, & est multa humiditatis. p̄p̄ea accidit ei multa inflatio, & ventositas, & ipsam non perdit p̄p̄ aliquam decoctionem. Et dicitur q̄ habet malam proprietatē cum virtute cogitatu: & qui ea vruntur, multa habent somnia horribilia, & falsa.

Cicera sunt temperate calida & humida, & hñt inflationem. & p̄pter terriam eorum operationē habent generare sperma, & prouocare vrinā, & sanguinem menstruum, & frangunt lapidem. sed hoc faciunt plus nigra q̄ alba. Et si comedūt recentia, generant in stomacho, & intestinis multas superfluitates. & si assentur (et fabę) habēt minus ex superfluitatibus. sed sunt duriora ad digerēdū nisi primo essent infusa. & habent proprietatē faciendi bonum colorem: & hoc faciunt, quia acuumt calorem, ita vt generetur spiritus ventosus. & per hanc viam valent coitui.

Lentes sunt temperatę in calore, & sunt sicce, & generant sanguinē melancholicū, & extinguunt inflammationē sanguinis, & magis, q̄n coquuntur in aceto. Et earū virtutes terrę sunt: quia priuant coitum, & offuscant visum: & quando coquuntur in aqua pluries, stringunt ventrem.

Lupini sunt sicci, terrestres, & amari. & q̄n coquunt in aqua, donec auferatur ipsorū amaritudo, est cibus tñ durus. & q̄n comedunt amari, occidunt pueros, & occidunt vermes, qui sunt in stomacho, & intestinis, & prouocant vrinam, & apertunt

nunt

A sunt officia hæmorrhoidarum.

Leugbi, f. Fæcoli, declinant ad calorem & humiditatem, & impingunt corpus, & prouocant vrinam, & sanguinem mèltruum, & laxant ventrem: & proprie rubet, & inducunt somnia, & faciunt verriginem.

Milium frigidum est & siccum, ventrem constipat, & est pauci nutrimenti. Et hoc idem facit Panicum.

Et Spelta est propinqua huic.

Ocia. Rizi sunt grossè substantiæ in caliditate & frigiditate prope temperantiam, ventrem stringunt, & sunt boni nutrimenti, quando coquantur cum lacte.

De Fructibus arborum. Cap. 45.

Pomum dulce est temperatè humiditatis, & acetosum est frigidum & siccum. Et habet proprietatē confortandi membra principalia, si sint distemperata in calore, & maxime cor. confortat cerebrum, odorandū propter suam aromaticitatem: & generat grossam ventositatē in secundæ digestionē, & tertia. Ita quod dictū est à sapientibus quod potest generare phthysim, & heclicū: eo quod venti, qui generantur ex eis, habent malā proprietatē ad exardendas arterias pulmonis. & sic testificatus est mirabilis Auenmarium Abumeron Auezoarin Theriz. Sed vinum suū nō habet hanc intentionem.

Pyra cruda sunt frigida & siccæ: sed matura temperata sunt, aut declinant ad paucam frigiditatem. & hoc est, quia composita sunt ex acetositate, dulcedine, & ponticitate. Propterea est eorum virtus ventrem constipare. & eorum proprietas est remouere sium.

Coronca sunt grossioris substantiæ quā pyra, & maioris stypticatis:

& pyra sunt frigidiora. & in eorum D odoratu est proprietas contra omnes passiones cordiales.

Malorum granatorum quædam sunt dulcia, & quidam acetosa. Et omnia humectant, verum dulcia sunt calidiora & humidiora: & generat ex eis modica ventositas, non mala. Et habent vnam nobilem proprietatem: quia mirabiliter resistunt cibis, ne corrumpantur in stomacho.

Persica sunt frigida & humida: & habent generare humores corruptos, & putridos, & aliqui cholericos. Et hñt mirabilem proprietatē resistendi fati, qui prouenit à stomacho. & odor suus valet contra cardiacam passionem. & oleū, quod fit ex eorum ossibus, abtergit faciem dominarum, & valet contra difficultatē vrinæ, & occidit vermes.

Sed Antipersica, quæ Nufinus dicunt, sunt eiusdem naturæ cum persicis, sed non habent illā proprietatē. & in Arabico dicuntur Aiam.

Prunorum duæ sunt species, videlicet album, & nigrum. & ambo, quia sunt matura, sunt frigida & humida. mitigant calorem cholere, & laxant ventrem, sed debilitant parū os stomachi.

Noces calidæ sunt & siccæ, & prouocant vomitū, & laxant ventrem. Et dicitur quod habet malā proprietatem, ita quod qui vtiuntur eis nimis, faciunt eis in lingua paralytism. Et comestum cum sicbus, obstant veneno loco bezahar. & multum valent senibus: & nocet illis, qui timent passionem caloris, & tempore magni frigoris non sunt nocui.

Auellanæ iulio differunt ab illis, nisi quia nō prouocant vomitum:

Amalgæ temperatæ sunt in calore, & humiditæ suavis saporis, & habent

Idē tertia terij trac. l. ca. 24. & E. 2. ca. ca. 571. Sexta terij th. 1. c. 30. et hū bent sūo repleto cholera putrida.

Gent multas bonas proprietates. Et dī q̄ habent augmentare substantiam cerebri, & faciunt suauiter dormire, & abstergunt, & mundificant vias vrinæ, & sunt valde conuenientes macis. Et earū oleum ē melius, quod possit esse spāsmo sicco. & ē melius q̄ oleū sesaminū pp aliquā-
 rulum stypicitatē, quē est in eo: q̄ oleum sesaminū est nimis calidū, & habet malā proprietatē in dando scetorem ori. & qui vtuntur sesami no loco olei a mygdalarū, peccant.

Pinex calidæ sunt & sicce, & earum oleum curat paralytim.

H Fistici calidi sunt & siccī temperate. confortant stomachum, & hepar a tota substantia, & sunt ex illis medicinis, quæ habent multa iuuamenta, & magna.

De Herbis, & Oleribus. C. p. 41.

Omnes herbe per suā naturā declinant ad humores melācholicos. & hoc ē facit a tota substantia: excepta lactuca, & buglossa.

Caules sunt frigidī & siccī. necessario generant humorem melancholicum. & succus eorū habet proprietatem clarificandi vocem.

Cucurbitæ, quæ in Arabico dicū-

Itur Vlla, sunt frigida & humida, aquosæ, & talē humorem generāt. & dicitur q̄ sunt apte recipere corruptionem in stomacho, & habēt malam alterationem: sicut fit in rebus humidis non habentibus stypicitatem, terrestreitate, nec ponctitatem: quia sunt solum aque, & assimilamus eas moris. Nec cucurbitæ istius regionis sunt tales, sed sunt dure digestionis, & grossioris nature: ita q̄ non possunt rectificari, nisi cū multa decoctione. & cum hoc sunt multi malī chymi, & adhuc infri-

gant, & humectant: eo q̄ non habent virtutem cito exeuendi, cū nullam habeant absterfionem.

Melones sunt frigidi, multæ humiditatis, & hñt absterfionē, & prouocant vrinā: ita q̄ dicitur q̄ vtiut multum brodio eorum, est cautus ab ægritudine arenarum.

Cucumeres sunt frigidiore, & minus humidi, & minus prouocāt vrinam melonibus: sed non corrumpuntur ita cito, vt melones.

Portulaca est frigida ī tertio gradu, & humida in secundo. & est lubricatua, viscosa. auferit sūm, cōstipat vētrem, & auferit dēūm stuporē.

Attriplices sunt frigida & humida, ventrem humectant, profunt ictericis. patatæ tamen sunt corruptioni.

Spinachiz valde sunt bonæ, & temperatæ. valent gutturi, & pulmōi, & stomacho calido, & humectant ventrem. & sunt in secundo gradu frigida, & humida.

Bletæ, ppinque attriplicibus, sunt calidiores, & minus humide. humiores gñant grossos, & phlegmaticos.

Rapæ calidæ sunt & humide, generant ventositatem, mouēt cor, eo q̄ renes calefaciunt. & habēt mirabilem proprietatem ad illuminandum oculos.

Melongiæ sunt ex his, ex quibus nos facimus in terra nostra multa cibaria delicata. & postquā proiecta est prima aqua suarū decoctionum, & coquuntur cū carnibus pinguibus, sunt multum delectabiles. Et ego reputo ipsum vteratum cibū, postquā sic tactus est. p̄p̄a quia pars acuta, quæ est in eo, temouetur per primā decoctionē: & sua siccitas, & stypicitas remouentur p̄p̄e

Fistica.
Pallacia.

Calidi

M

cal-

A carnes decoctas i eo. Et quāvis Medici dicant q̄ generant humorem melancholicū similem humori generato ex caulibus, tū considerare debemus in cibis duas res. vna est res, quę secum miscetur, quę pōt remouere maliciam, si est. & delectatio cibi, hæc est secunda. & quando est multū delectabilis. latio, q̄ promouet ex eo, nō ē multū manifesta. & hic est vnus ex delectabilibus cibis. Isti sunt cibi manifesti apud nos, i quibus ē virtus aliqua medicinalis.

De varietate virtutum medicinarum simplicium. Cap. 42.

E t nunc habemus loqui de medicinis absolute.

Alchison, quę in Latino dī Betonica, & in Persica lingua Beragines. Eius primę virtutes in calore & siccitate sunt in quarto gradu: p̄p̄ea quia est de substantia terrestri adusta, & manifestat hoc, quia est in fine amaritudinis. Et operatiōes eius secundę sunt incisivę, dissolutivę, & aperitiuę fortiter. Et est in hac virtute fortior absinthio p̄p̄ stypticitatē, q̄ est f̄ absinthio. Et virtutes eius tertię sunt, q̄ nocet ori stomachi p̄p̄ amaritudinē, q̄ ē sine stypticitate: & vimur ex eo extremitate & stipite. Cinis suus est calidior & ferior eo. valet contra alopeciam, q̄ miscetur cum aliquibus vnguentis calidis. Et est ē calidior suus cinis cinere cucumerū agrestium, & cinere radicis anethi. Et ēt isti cineres profunt ventri, q̄n̄ est vlceratio in eo sine apostemate.

Pentastiler dicitur ā Persis arbor Abtaam, & in Latino dī Agnus castus. Sua prima virtus in caliditate & siccitate ē i tertio gradu. & hoc ē, p̄p̄ea quia in sua complexionē do-

minatur substantia terrestris adusta mixta cū substantia terrestri & frigida. & significat hoc, q̄a sapor su⁹ est acutus cū aliquantula ponticitate. Et manifestū est q̄ sedē operatiōnes talium cōplexionū: qualis ista est, sunt cū incisione, & apertione. Et ponticitas est vna ex rebus, q̄ adiuuant ad hoc, & in mēbris intrinsecis, vt i⁹ splene, & hepate. Et terttia operatio est, vt remoueat coitum. & propterea nuncupatur in Arabico granum stenlicatis, & est sicut agn⁹ castus. Athenienses dominā decumbūt super ipsum in magnis festiuitatibus.

Et Ruta est similis ei: excepto q̄ plus calefacit, & desiccāt: nec habet stypticitatem, neq; ponticitatem.

Alcich, & aliqdicitur Vugil. Virtus suarū radicū est tēperata in caliditate & siccitate, quia cōpositū est ex substantia aquea & terrestri cū pauca igneitate. & manifestat hoc, quia est inspidū cum modico stypticitatis, & acuitatis. sed herba ei⁹ ē solū insipida. Propterea ipsius prima virtus est frigida & siccā, & operatur siccitatē. Et secūda est solidare vulnera sordida breui tpe. Et tertia est, vt frangat lapides. & signum huius est, quia nascitur in vallibus, & locis humidis.

Eluegat, i. Pes colūbinus, est quatuor specierū: & parum diuersificatur vna ab alia. & Gale, non possunt ipsum in gradu. Et qd̄ nobis vī de eius cōplexione est, q̄ est frigidū in primo, & siccū in secundo. & hoc ē, quia dominatur sup̄ partē ipsi⁹ substantia terrestris cū substantia adusta. & p̄p̄ea est sapor eius stypticus cum modica amaritudine. & si amaritudo esset æqualis cū stypticitate, diceretur

^{a. l. pul-mone.}

Gremus ipsum temperatū in siccitate. sed quia videmus q̄ dominatur amaritudo parum cū stypticitate, iudicamus q̄ siccum est in secundo gradu. Et p̄pea valet doloribus renū, & doloribus splenis pp̄ ipsius amaritudinem, & lentiginibus faciei, & morpheg, quando p̄staturum miscetur cum aceto.

Agaricum. Nec hanc radicē possit Gale. in gradu. Et qd̄ nobis videtur ex eo de eius cōplexione est, q̄ est calidum in primo, & siccū in hinc secundi: quia cōpositum est ex partibus frigidis & terrestribus, & calidis & igneis, & calidis & humidis. Et significat sup̄ hoc. quia cū nos gustamus, primo inuenimus in eo dulcedinē, & post hanc amaritudinē, & post illam acuitatē cū pauca stypticitate. & oēs isti saporēs significant super caliditatē: excepta parte, q̄ superata, & sepulta est a stypticitate: sicut significant sup̄ siccitatem, excepta parte, q̄ superata & sepulta est a dulcedine pp̄ temperatam, quā ei tribuit. excepto q̄ plus superat stypticitas cum frigiditate, q̄ dulcedo cum humiditate. & p̄pea ponim⁹ siccitatē maiore caliditate.

I Et p̄pea quia hęc plāta assimilatur radici arboris, apparet q̄ terrestreitas dominetur sup̄ eā. Et quāuis sit leue, & porosum, frangibile, & albū, q̄ omnia significant vt habeat partē multā aeream, p̄pea posuimus ipsum calidū i primo. quāuis habeat tres sapores significantes sup̄ ipsum calorem, posuimus ipsum calidum in primo: quia nō sunt fortes, neque manifesti in ipso. & qd̄ conueniens est i fiducia suorum graduum, est expectantia. Sed ipsius operationes, q̄ non sunt primę, sunt ad dissoluen-

dū, & incidēdum humores grossos, & exoppilandū venas splenis, hepatis, & renū. Et habet suā proprietate valere contra morsum venenosū animalium. Et nos dicimus q̄ hoc non fit, nisi qñ apparent ex illo veneno accidētia frigida. Dosis ipsius est drag. i. & hoc non pōt sic nocere, sicut nocēt alię medicinz, quę attrahunt ab extremitatibus corporis. Et habet magnā proprietatem in mundificādo cerebrum. & p̄pea curat epilepsiam, & prodest cū suis nouę aquę ad oculum. Et quantitas, q̄ de eo debet sumi, ad hoc est a drag. i. vsq; ad. ii. nec est necesse ipsum refrenare nisi pp̄ siccitatem. Et nō credas q̄ subulatio humorum grossorum, & incisio significēt super multū calorem, sicut crediderunt errantes multi nouorum Medicorū.

Custaralber, i. Capillus veneris. Dicit Gale. q̄ hic tēperatus ē in suis virtutibus primis, quamuis habeat multas operatiōes secundas, & tertias: quarū quędam sunt confortatiue, & reperculsiue, quędā dissolutiue, & quędā faciūt nasci capillos, & quędam q̄ dissolūt scrophulas, & quędam q̄ frangunt lapides, & quędā quę adiuuant ad trahendū spiritum grossum ex pectore, & pulmone. Et Gale. dicit q̄ stringit ventrē, & Noui dicūt q̄ purgat. & talis medicina, qualis est hęc, quę habet tot operationes secundas, & tertias, est retinenda. quia cum hoc toto est temperata p̄ ea, quę adhuc dicam.

Caulem, i. Semperuiua. Hęc est multarum specierum. & omnes in tertio gradu frigide sunt: quia sunt insipide cum multa aqualitate: & quia nascuntur in locis frigidis, & tempore frigido.

Acacia

Semperuiua

A Acacia est succus arboris spinose. Quando abluitur est frigida in secundo gradu, & secca in tertio: & cum non lauitur, est frigida in primo. & hoc accidit, quia suū dominans est substantia terrestris, & frigida: & propterea est styptica. & cū eo toto est in ea aliquid ex partibus subtilibus, quæ remouentur, quando abluitur.

Cariach, i. Vrtica. Dicit Gale. q. fructus huius plantæ, & folia calefaciunt calore nō forti. Et habet multas operationes secundas, & tertias. Dissoluit apostemata, q. fiunt in radicibus aurii: & adiuuat super spumum, quod fit ex humoribus grossis in pectore, & pulmone: & curat cæcrum: & in summa valet oībus vlnenibus, quæ indigent exiccatione, vel exuccatione, siue subiliatiōe. Et hoc ē magnū signū sup debilitatē sui caloris. Sed cū hoc toto prouocat vrinā, & mouet coitum. & hoc significatur per ventositatem. Et, p. prietas sui seminis ē, purgare phlegma, & in hac similitudine est virtū siccatitis. sed fortius est aliquantulum semen vrticæ. Et dosi eius est

• a drag. iij. vsq; ad. iij. Et qui opinat

ur q. sit ignem propter acumen suæ punctionis, errant. quia hæc pars ignea, quæ est in eius folijs, est subtilis, & remouetur pp ipsam frictionem, & maxime pp lotionem.

Albadudarmel, Isaray. Istæ duæ plantæ sunt frigidæ & siccæ: sed siccitas plus dominatur q. frigiditas, & maxime in elsaray. Et valent cōtra fluxum vētris pp earum stypticitatem, & contra passionē vluū, & cōtra hæmorrhoidas, & apostematibus, quæ fiunt in ano. & albadudar mel operatur radix: & elsaray fru-

ctus, & radix.

Ligoz, i. Acorus. Quod accipitur ex hac planta est radix. & est calida & secca i. tertio gradu, p. quia dominans in ea est substantia ignea subtilis, & potest esse vt sit cum ea admixta pars vna terrestris adusta, & significat hoc, q. sapor suus ē acutus cum aliquantula amaritudine.

Operationes eius secundæ sunt hæc, quia abstergit, incidit, subtiliat, & aperit oppilationes. Tertie sunt, quæ prouocat vrinam, & valet ad duritiem splenis, & subtiliat grossitiem, quæ provenit in cornu, & proprie succus radicis.

Cauari, i. Aloe. Caliditas sua extenditur a primo gradu vsq; ad fm, & attingit parum ex secundo. & sic est in siccitate, & hoc est, quia est compositus ex substantia terrestris adusta mixta cū terrestris frigida: & illud dimittit aliquantulum de calore ei, & ambræ substantiæ concordant in siccitate. & significat hoc, q. sapor eius est amarissimus cū stypticitate, & supra suam caliditatē significat q. nascitur in terris calidis, aut i. terra Arabi, vel i. India. & qd nascitur in terris non calidis, est debile. Secū

dæ suæ virtutes sunt, quia est stypticum reperculsiuū, & absterfisiuū, & hæc est medicina iuuatiua ad generandā carnē. Tertie virtutes sunt ad curandas fistulas: & maxime q. sunt in virga, & in ano. & ad repercutiendum apostemata, q. generantur in ore, naribus, & oculis. & purgat choleram, & substantiā subilē, & grossam. Et est ex medicinis, quæ nullum habent periculū: eo q. non lædit os stomachi pp suam stypticitatem. Et virtus sua purgatiua est propinqua virtuti agarici: excepto

Coll. Auer. O quia

Guia est debilioris attractionis: eo q̄ agaricum attrahit ab extremitatibus corporis, sed aloë nō attrahit nisi quod est in extremitate stomachi, & venis hepatis, & in illo habet proprietatē. Et dosis eius est ā drag. i. vsq; ad ij. Eluoxat. Calor & siccitas ipsius extenditur ā primo gradu vsq; ad secundum. & significat hoc, quia facit aliquantulam absterisionem, & mundificat renes, & auferit longinam. Et manifestior eius proprietās est, quia valet contra morsum canis rabidi.

* alias
Anicos.

H Nauoca, i. * Carui. Quod plus queritur in hoc, est semen eius. Sua prima virtus in calore & siccitate ē in gradu tertio. & hoc est, quia est compositus ex substantia ignea terrestri adusta. & significat hoc, quia habet saporem acutum mixtū cū aliquantula amaritudine. Scilicet virtus eius est apertio, & dissolutio. & terra est prouocatio vrinæ.

Amygdalæ amaræ sunt calidæ, & siccæ in secundo gradu: excepto eo, quia plus declinant ad calorem, & minus ad siccitatē, & in hoc sunt quasi in primo gradu: quia earum vntuositas manifestat humiditatem. Et scias, q̄ complexio, quæ hāc facit operationem, quæ est complexio calida, habet aliquam terrestritatem; & sapor earum significat super hoc. Et operationes earum terræ sunt ad aperiendū oppilationes hepatis, & remouent dolores qui sunt in hypochondrijs, splene, & renibus: & adiuuant super spiritum humorū grossiorū viscosorum qui sunt in pectore, & pulmone. Et dico q̄ maior pars operationū harum non fit pp̄ superfluum caloricū, qui est in eis, sed fit pp̄ temperatā apertionē, quā ope-

rarur in his materijs pp̄ humiditatē vntuosam, quā habent. Et proprietates valent plus alijs rebus omnibus in aperiendo oppilationem pectoris, & pulmonis: propterea quia hæc membra læduntur vt plus proprie grossios humores.

Ammoniacum est calidū et siccū, s̄m q̄ apparet ex ceteris suis operationibus: excepto quia tenet parum caloris in tertio gradu, et ē siccū in primo. Sed suus calor est ī hoc, qd̄ est gummi, quia tu scis q̄ gummi sunt ingrossata, et ī spissata a calore: quia sunt superfluitates terræ nascentium. Et vt in hoc gradu caloris esse, eo q̄ mundificat, et sic est gradus suus in siccitate: p̄p̄ea quia siccitas est pp̄ viscositatem suā paucam, quæ est in eo, et hoc est in omnibus gummi. Et virtutes suæ sunt vt mollescent, et dissoluant duritiē, quæ est in iūcturis, & splene, et dissoluant sciophulas.

Alcanna, & inuenitur in frumeto in campis. Virtus eius est sicut virtus sumach. magis desiccāt, et plus digerit.

Shaachiles necemaz, et dī Rosa regis. et dicitur calida et sicca in tertio gradu. Et proprietās est, qn̄ masticatur, vt trahat phlegma. et succus suus mundificat caput per nares. Et tertia eius virtus est, vt remoueāt ex oculo gritudinē caducur, et valet morphæ, et puocat mīstrua.

Anhetum calidum est in primo gradu, qd̄ ī Arabico dicitur scenar, et attingit parum ex secundo: et est siccum in principio secūdi, et in fine primi. Idcirco qn̄ coquitur cum oleo, hēt dissoluere et mitigare dolorem, et maturat apostemata leuia, et inducit somnum: eo q̄ qn̄ decoquitur

Aquitur cum oleo, reddit complexionē ipsius ad similitudinem medicinarum maturantiū: nisi quia est aliquantulū magis calidum est subtile. et hac de causa dissolutiū est. Et qñ comburitur, est in tertio gradu caloris et siccitatis. Et ideo valet vulneribus saniosis: et plus in illis, quz sūt in membris spermaus. Et rectē est minus calidum, et plus humidum. et ideo istud inducit somnum, et maturat plus sicco: et sicco dissoluit plus. ppea dicit Gale q quī intrabant ad potationes, faciebant ex eo coronas.

Cam-
nedum.

Camomilla, quz in Arabico dicitur Habonog, calida est et sicca i primo gradu. Secunde virtutes ipsius sunt, vt aperiat, et dissoluat vapores cutis, et maturat. et habet proprietatē in mitigādo dolorē vētris.

Anisum calidum est et siccum i tertio gradu: ideo quia substantia ignea super ipsum dominatur. et significat super hoc acuitas sui saporis cum aliquantula dulcedine. Operationes suz secunde, et tertie sunt ad carminandum ventositatem, et prouocat vrinam, et aperit oppilationes.

Zarahunt, idest Aristolochia. Non vīmur nisi radice. Et est quēdam longa, et qdam rotunda. rotunda foruor est in incisione, et subtiliatione. et longa plus valet abstersioni, et generationi carnis. Ambz calidz et siccz sunt in secundo gradu, quia sunt compositz ex substantia aliquantulum ignea, et terrestri adusta. et significat hoc anaritudō quam habent cū moderata acuitate. Secunde earum operationes sunt, quia subtilizat mirabiliter humores grossos, ppea remouent oppilationes,

q proueniunt ab istis humoribus. et extrahunt spinas, et remouent putrefactionē, et mūdificat sordiciē, et faciunt generari bonā carnem. et istz sunt magis proprie in rotunda. Et tertie operationes sunt abstergētes, et curat epilepticos, et podagrā, et arthriticos.

Lingua agni, i. plātago, frigida ē et sicca in secūdo gradu. Radix eius minus est frigida, et plus sicca. et cū siccat solium eius, est sicut radix. Et habet duas qualitates: quia composita est ex substantia aquea, et terrestri. et significat hoc insipiditas, quam habet cum stypticitate. Secunde ipsius operationes sunt, q siccat, et terpercutit, et valet cōtra mala apostemata, et materiales putridas, et curat fistulas. Tertie proprietates sue operationes sunt contra vulnera intestinorum, et stringit sanguinem eorum, et vlcerationes, que proueniunt ex dysenteria. Et radix eius contra dolorem dētriū valet, et aperit oppilationes hepatis, et renū. et hoc est, quia omnis plantę radix calidior est suis folijs. nec illa sunt priuata calore, cū videamus sp abstergunt, et mūdificant.

Et

Agri-
da

Agri-
da

F
Asarum.
Bachar.

Asia bachara. Quod ex ea valet, est radix. et virtus eius est similis virtuti acori: sed est fortior hoc.

Ebdastian, i. Cortex mali granati syluestris, est calidum in primo gradu, et siccum in secundo vel tertio: quia compositum est ex substantia ignea, et terrestri. et propterea est acutum, et stypticum. Valet fordiciebus, et materijs discurrentibus ab vno membro ad aliud.

Asparagus terperatus est, aut parū declinans ad caliditatē. et hoc significat, qā habet aliquatula amaritudinē.

O ij ritudinē.

Colliget

Situndinem, quæ elixatione remouetur. Tertia eius operationes sunt ad aperiendū oppilationes, q̄ sunt in renibus: & proprie radices, & semē. & multū valent ad dolorem dentiū. Polium montanum, qd̄ in Arabico dicitur Andriazabiera, habet duas spēs, vel plures, & oēs sunt calidæ & siccæ. & prouocant vrinam, & menstrua. Et dictum est q̄ valēt cōtra morsum scorpionis, qñ bibitur drag. i. cum vino calido.

Scopolédia temperata est in calore & siccitate. Et manifestū est q̄ dissoluit ducicem splenis, & aperit oppilationes ipsius, sicut bacca lauri in oppilationē hepatis. & habet à sua proprietate frangere lapides.

^{a. l. cog.} Alanti, & eam vocatur Hipsani. Alcant. Ex ea * operatur radix. & est abstersiua, & dissolutiua. & qñ conibitur, cinis eius magis calefacit, subtilia, & dissoluit. & propter hoc curat alopeciam.

^{a. l. Carta} * Elcratis, id est semen psitacorū. Ex eo vrimur semine. & est ex medicinis manifestis in purgando phlegma sine aliquo timore. & eius nobilitas est quasi super nobilitatē omnium medicinarū purgantium. Dosis ē à drag. x. vsq; ad. xij. & multum senibus cū scibus ante cibum comestū valet. Gal. dicit i. r. de Simplicia medica q̄ calefacit & exiccat temperate. & in Secundo lib. dicit q̄ est calidum in secundo gradu, qñ applicatur hos per modum emplastri. Et distinguendum est, quia in primo dixit de radice, in secundo de semine, & in alio de folio.

Item senibus cū scibus ante cibum comestū valet. Gal. dicit i. r. de Simplicia medica q̄ calefacit & exiccat temperate. & in Secundo lib. dicit q̄ est calidum in secundo gradu, qñ applicatur hos per modum emplastri. Et distinguendum est, quia in primo dixit de radice, in secundo de semine, & in alio de folio.

Abinthium calidū est in primo gradu, & siccum in secundo: quia compositū est ex substantia terrestri & frigida, & terrestri ignea adusta.

& significat hoc stypcitas sua cum amaritudine, & acumine. succus ipsius est amarior suis folijs. Et tertia suar virtutes sunt, quia habet confortare stomachū, & trahere qd̄ est in eo amarum per modū purgationis. & hoc facit per virtutē attractiuam, & pp̄ amaritudinem lauatiuā. Et aperit oppilationes hepatis, & prouocat vrinam. Et si est phlegma in stō, non prodest pp̄ stypcitatē suā. Et habet multas species. sed melius omnium est atomasicū. & pp̄ hoc confortat stomachum. & hepar. Et in summa manifestum est, q̄ habet hæc medicina proprietatem in stomacho, & hepate.

Laurus. Quod ex eo vrimur, est succus, & oleum. & est calidū in primo, & tangit parum de secundo: id quia est compositum ex substantia terrestri adusta cum substantia terrestri & frigida. & significat hoc sapor amarus cum stypcitate. Et idcirco, quia coniunctæ sunt cū amaritudine aromaticitas, & stypcitas, fit ex succo ipsius melius oleum, qd̄ possit esse stomacho frigido, & hepati. & nos non damus eius succum, nec grana: quia dicitur q̄ qñ comedat, mouet vomitū, & fluxū.

MElzuncatū. Balauitium, est frigidum in secundo gradu, & tangit aliquid de tertio: & sine dubio est siccum in tertio. Et dicimus q̄ hoc est, quia eius substantia est frigida: & siccitas in ea est fortior rigiditate. Eius operationes sunt stypcitas & siccitas. & stringit sanguinem, & consolidat. propter hoc ponit hæc medicina habentibus fluxum sanguinis, & habentibus excretionem in intestinorum, & mulieribus habentibus fluxum menstruum, & aliarum

Idē. p. ad
A lmi. 57.
& p. tertij
tra. l. c. 15.
Sed i. cath.
tra. l. c. 1.
& fuerit
& semina non
ceni. 116.

Alum humiditatum. Et dicit Gale. nullus author fuit, qui huius medicinx non recordaretur.

Bahabeli, & in Arabico dicitur chien som. Folia istius plantę, & cimę, & flores, & fructus omnes sunt frigidi & siccī. Et folia sunt hūmīdiora prædictis ppter aquositatē existentē in ipsis, & ppter hoc habet proprietatē ad curandā egritudinē alcole, & similiter alias egritudines oris. Sed fructus eius, cū est immaturus, frigiditas & siccitas in eo dominatur ppter stypticitatem inueni tam in ipso, sed qñ dicitur fructus habet completam digestionem, tunc est est propinquus equalian propter dulcedinem inueni in ipso. Et florum virtus existit ipse fructus, & omnia prædicta continentur.

Syaachilie. Vititur folijs, & floribus, & fructibus. Quamuis folia sunt humidiora, valent multū egritudinibus oris, & vulneribus intestinorum, & fluxui vetric, & debilitati stomachi, & spūto sanguinis. Sed radix eius habet substantiam calidam & subtilem. & ideo frangit lapidem, qui est in renibus.

Cūter bdellium duas habet species for-
mā mollescat, qd in Arabico dicitur Moele. Ex eo sunt spēs due. vna Sicclix: & illa est, siue bdellū illud est magnum: & alia species, siue aliud bdellū inuenitur hic, & est Arabi-
cū. Virtus illius secunda est mollescere: & est fortissima virtus illius in hoc: & hoc potes cognoscere p primā suā virtutē. Et aliud, Arabicum est suauius, & est clarus alio. & hoc vocatur bdellū Arabicū, & est siccius alio. sed recens bdellum Arabicū habet virtutem Sicclii. Et hoc Arabicū frangit lapides, qui sunt in re-

nibus, & qñ bibitur, prouocat vrinā, & prouocat vērōritates grossas, & crudas, & valet contra dolores laterum, & hypochondriorū: & in summa est ex medicinis, quę purgant phlegma grossum. Et habet proprietatē trahendi à nervis, & iuncturis. & ipsum est melius iter medicinas laxatiuas. Et dosis eius est dragm.

Elgarzaria, qd Hispani vocāt Pā nicald, & in Arabico Alchartama, & alij Secacul, & in Latino Eryngiū dicitur, Gal. sentit qd est cōpositum ex diuersis naturs, sicut natura rosę: excepto quia non habet stypticitatē, & significat hoc, quia habet insipiditatē cum aliquantula dulcedine, & modico acumine, & hoc habet plus in cortice. & vñ qd sit temperatum, aut parum declinans ad frigiditatē, & quod est talis cōplexio nis, est multi iuamenti. Operationes suę sūt repressiū & dissolutiū. Sed eius manifestā proprietates est, vt dissoluat apostemata, superpositū: & si suspēdatur super ipsum. Et noui Medici dicunt qd hēt hanc proprietatem in oībus a postematibus, & etiā dicunt qd vtuntur eo in potu aque decoctionis eius. ipsa ministrata, vt defendat ne generet apostema in partibus interioribus.

Balsamus calidus est & siccus in secundo gradu, & oleū suū est multum subtile. nec habet vllum calorem, quia ab hostibus creditur, qui videt, qd ē subtile penetratiū. Et virtus fructus istius, est istius generis: sed minus est subtilis suo oleo. Et istud oleum habet multas proprietates, & mirabiles operationes. Suę secundę operationes sunt, quia dissoluit oēs egritudines phlegmaticas, quę ducunt, & tardę ad dissoluendum, &

O iij eradi-

iste in potu
ma The
at.

F

C eradica dolores, qui sunt ex humo-
 ribus grossis & ventosis. Et sunt
 tertię operationes sunt, quia frangit
 lapides. & mulier impregnatur, quę
 desert ipsum super se, q non poterat
 impregnari pp oppilationē matricis.
 Et eius pprietas est, quia est magna
 iheriaca venenis, & valet cōtra opiū
 bibitum, & valet contra adamante
 bibitum, & contra fungos veneno-
 sos, & contra aquā fern distillat. Et
 doliser^a est ā tribus partibus drac.
 vsque ad .i. drach.

Iuniperus calidus est & siccus in
 tertio gradu. & est multum subtilis:
 quia qd magis domiatur super ip-
 sum, est substantia ignea, & post ip-
 sam substantia terrestris adusta, &
 aliquantulū substantia terrestris frigida.
 Et significat hoc sapor, quem
 habet cum forti acumine, & amar-
 tudine, & aliquantula stypticitate.
 Operationes sue secundę sunt, vt cō-
 sumat putrefactionem, quę est in
 vulneribus & apostematibus: q lo-
 cus, in quo non est putrefactio, non
 sustinet talem medicinā: sed qn po-
 nitur super putrefactionē, & sanie
 cum melle, mundificat ipsam. Oper-
 ationes sue tertię sunt, quia habet

Intelligas
 hoc de Sa-
 uina. vt
 Ras. 11. cō.
 cap. 18. &
 1. can. ca.
 de Abhe:
 & non est
 Deindur.

I prouocare vrinā, & prouocat men-
 strua fort^a alia re, donec facit min-
 gere sanguinē, & facit abortum, &
 extrahit fetum mortuum. Et pro-
 pter suam subtilitatem & atomati-
 citatem ponitur qnq; loco cuiusdā
 speciei cinnamomi dorsi. & est ēt
 cinnamomum cum multa dulcedi-
 ne, & forti acumine: & debet poni
 duplum illius loco dorsi.

Albahac. Hęc planta habet flo-
 rē, qui assimilat rosę: & est fortior
 rosa bahanach. & pp hoc magis dis-
 soluit illā, donec liberet durissima

apata, qn misceat cum ceta & oleo. **A**

Ossa vuarum passurum sunt sic-
 ca in^a secundo gradu, vel accedunt
 parum ad fm: ideo quia cōposita
 sunt ex substantia terrestris frigida,
 & significat hoc stypticitas. & hñe
 vitium iuuāmen in fluxu vētris.

Alushee in lingua Hispanię di-
 citur Mulša. Hęc nascitur sup quercus,
 & nuce. Et est in tertio gradu
 frigida. & hoc significat stypticitas
 quā hēt. & cū hoc habet virtutē
 dissoluedi, & mollificandi. Et magis
 valet, q inuenitur in quercu pp
 caliditate, quę est in ipsa arbore, eo
 q ex superfluitate ipsius nutritur. **L**

Sagares vt sit calidum in pri-
 mo gradu, vel accedit parum ad se-
 cundū: idcirco q cōpositū est ex
 substantia terrestris adusta cū substā-
 tia terrestris frigida & significat hoc
 stypticitas sua cū amaritudine. Pri-
 mę operationes sue, & secūde sunt
 ad subtiliandum, apertendū, & pro-
 uocandum vrinā, & similia. Et alq
 dicunt, q habet virtutē purgandi:
 & est vltima medicina stomachi pp
 stypticitatem suā, & ēt mundificat
 pp suā amaritudinem: & talis medi-
 cina, qualis est hęc, est magis pro-
 pria stomacho, q alia medicina: &
 longe plus, qn associatur secum aro-
 maticitas, sicut in abinthio. **M**

Gentiana. Ponitur hęc medi-
 cina in gradu tertio calida & sicca. &
 hoc manifestat ex fortitudine sue
 amaritudinis. Et radix ipsius fortis-
 ma est ad subtiliandum, & apertien-
 dum oppilationes.

Memithe. Ponimus ipsam ī pri-
 mo gradu frigiditatis, eo q curas
 multoties oculorū rubedines, quan-
 do non sunt fortes. & eius substantia
 cōposita est ex substantia aquo-
 sa

a. l. verbi

Alii & terrestri, quæ oia frigida sunt: excepto qd frigiditas fm Gale. non est fortis, sed est eius frigiditas similiæ aquæ paludum.

Alloceog, i. Mentastru, calidū est & sicum i tertio gradu: propterea quia dominatur super ipsum substantia ignea cum substantia terrestri adusta. & habentis talem complexionē opationes sunt manifeste.

Liquiritia est humida in primo gradu, & excedit parū in calore temperatam complexionē. Gale. dixit qd assimilatur complexionī humanæ, & significat hoc dulcedo sui saporis cum aliquantula stypticitate: eo quia dulcesio temperata significat caliditatem & humiditatem, & stypticitas sua detruat aliquid ex suo calore & sua humiditate: ex eo pro qd ex humiditate remouet plus.

& lenit asperitatem, quæ est in trachea arteria, & vesica, & aliorū mēbrorum, quæ recipiunt asperitatem. Tertie opationes ipsius sunt, quia puluerizata & posita super oculum delet maculam, qest in oculo, & catnem superflū, quæ est in radicibus vnguium. & hoc significat, quia radix est calidior succo. & cōplexiones, quas diximus, prio sunt in succo. & qñ radix est vetus, est amara, sicut est illa, quæ nobis apportatur, generaliter succus eius humidior est sua radice.

Peoniam, i. Rosa afinorum, est radix calida in primo gradu, & sicca in tertio: quia est cōposita ex substantia terrestri frigida, & terrestri adusta, & substantia ignea, & aliquantulum aerea. Et significat hoc, quia quando masticamus ipsam, primo sentimus stypticitatem cum dulcedine: & quando diu masticamus

ipsam, sentimus acumen cū amaritudine. Secundæ suæ operationes à complexionē ipsius sciuntur, & tertie sciuntur secundum expilationes hepatis, & renum. & hoc accidit propter acumen, & amaritudinem. sed propter stypticitatē, quā habet, stringit ventrem. Proprietas sua testificata est à Gale. quod suspensā ad collum curat epilepsiam in pueris. sed ab aliquibus dicitur qd non sit verum. & hoc iam expertum est, & non sic inuenitur.

Pastinaca duas habet species, syluestrem, & domesticam. syluestris fortior est domestica in omnibus. Et in ambabus est virtus calefaciendi, & subiliandi. Et in radice est virtus, quæ mouet coitum. & hoc etiam habet semen domesticæ. Sed semen syluestris est calidius & siccus. & ideo prouocat menstrua, & vrinam. Et syluestris dicitur daucus, & est calidus & siccus in tertio gradu.

Aegard chaar, i. lignum Lauri, & fructus eius Baccalauri dicitur. Hæc arbor cū fructu suo calefacit, & exiccat multū. Sed cortex arboris est debilioris caloris, & fortioris amaritudinis, & habet stypticitatem. & ideo frangit lapidem, & valet cōtra passionē frigidam hepatis, ebibitus quatuor danich & medio cū vino aromatico. Suę radices sunt calidæ in solo gradu, & siccæ in tertio.

Almostramisia est ex speciebus chasor. Et operationes ipsius sunt eadem cum operatiōibus ipsius ex rebus iachosor syluestris: sed ē subtilior ipso. Et operationes suæ tertie sunt attractio.

Glandes oēs sunt frigide & siccæ, & hoc cognoscitur pp multam sty-

O iij pucita-

*a. l. ebibitus cū vino aromatico.

Colliget

Copicitatē : quam habent. sed cortex suz arboris maiorē hēt stypticitatē. & I ambab⁹ ē cōiūcta subtilitas cū stypticitate. Et ppea hęc ē vna ex rebus, q̄ valet multū fluxui mēstruorum, & fluxui sanguinis vndeſiq̄.

Acathemi. Althēa. Suez secundæ operationes sunt, quia dissoluit, relaxat, & mitigat dolorem, & maturat apostemata dura. Et radix & semina faciunt, qd faciūt folia, & flos, donec est rectes. sed maiorē habēt subtilitatē, & minorem siccitatem radicibus, & seminibus. & sic debet esse in omnibus radicibus, & seminibus

Hterre nascentium. & iccirco maiorē habēt absterſionē, ita q̄ curat morphæam. & semē frangit lapides, qui sunt in renibus. & in in radicibus ē virtus styptica. & ppea valet aqua decoctionis eius exoriatōi intellinorum ex dysenteria, & spūto sanguinis. Ego pono folia, & flores calidos & siccos in primo gradu, & radicem in principio secundi.

Alzabit. oleum, qd trahitur ex oliuis maturis & non salitis, & quarū cōplexiones nō sunt artificialiter mutæ, assimilatur cōplexioni humanæ, & iam rememorauimus

I hoc in cibus. Sed oleū factum ex oliuis nō maturis habet aliquā stypticitatē, & retinet ex frigidityte, sūp q̄ habet ex stypticitate. Et oleum verus est calidius, & subtilius cōperato : & pp hoc maiorē habet virtutem dissoluendi, & mitigandi dolorem. Sed alia olea, quæ trahūtur ab alijs medicinis, tenent naturam ipsarū medicinarū : sicut oleum de lilio, & oleum sesaminum, & oleum amygdalarum, & oleum nucum, & oleum lauri, & oleum de cymino, & oleum de sinapi, & oleum de myr-

ullis : & est stypticum, & oleum de mastice. & oleum de oliuis ponitur loco olei de lilio, & ē contra. & oleū de myrtillis est frigidum & stypticum. & oleum sesaminum est calidum & humidum. eodem modo & oleum amygdalarum dulcium. sed hoc temperatius est in calore : aut q̄ habet calorem cum humiditate mixta cum aliquātula stypticitate, & ideo habet humectare, huc calefacere, & mollicicare. & in hoc excedit oleum sesaminum, & de sechēnātho, & oleū de mastice. Et oleum granorum vitidum est cōpositum ex virtutibus stypticis, & dissolutiuis. & ppea prodest stomacho, & hepati plus oī alia re. Sed ista olea sūt in Babylonia. sed i nostris terris nō trahuntur ex istis rebus proprie.

Sed Gal. dicit in libro suo q̄ confectum est trahere oleum myrteum, & oleum masticinum, & oleum scieranthi ex seipſis, & bonitas istorū excedit multum bonitatem factorum cum oleo oliuarum in operationibus & virtutibus. Sed olea, quæ confecta sunt fieri cum oleo oliuarum dulcium, quibus assuescūt Antiqui & Moderni, sunt sicut oleum rosatum, & oleum cydoniorum, & oleum lſiorum, & oleum violarū, & oleum nenufarinū, & de alcheiri. Et virtutes eorum oleorum sunt manifestæ ex virtutibus ipsarū medicinarum. Et scire debes quodd oleum oliuz, cum quo facimus dicta olea, debet esse absque alia mala qualitate. sed eorum virtus, quæ trahitur cum oleo oliuz, nulla sunt virtuosiora nostris. Oleum, in quo infunduntur p̄dictæ medicinæ, debet esse suauē, vt nō manifestet aliqua fortis qualitas dominās i ipso.

&

A & talis est ratio medicinę: quia dēt esse patiens, & non agens: excēptus duobus modis. vnus est, quando intentio nostrā est, vt fortificemus operationem illius medicinę, cū qua miscetur prius: & accipiem^{us} oleum, in quo dominetur qualitas similis qualitati medicinę: secundus est, quando intendimus facere contrarium illius medicinę: & hoc est, qū volumus facere frāgere ex illius virtute, v. g. quādo volumus q^{uo} oleum rosatum dissoluat, nos ponimus oleum verus, & quando volumus minuire ex ea, ponimus immatu- rum.

B & quando volumus, vt affimile^{re} virtuti rosarum, infundimus rosas in oleum dulce, & suauē.

Alfaran, i. Entla. Ponimus ipsam in secundo gradu calidam & sicca. & manifestatur hoc, quia ponimus ipsam in loco huius, quod confert phlegmati grosso inuiscato i pectore, & pulmone. & hoc facit sua siccitate. Operationes suę secundę sunt, quia rubificat membra in liuiditate a frigore.

Barbatus, i. Helleborus habet duas species, album videlicet, & nigrū. & ambo sunt calida, & sicca in

C tercio gradu. Secunda eorum virtus est absterfua. & ideo valet contra scabiem, ignem sacrum, & similia. & non est tutum vti eo bibito vel comesto: quia est ex genere venenorum. Sed Antiqui vebantur nigro ad euacuandam melancholiā. sed est fortius in ledendo hepar, & pulmonem. sed Noui ponunt loco eius lapidem lazuli. Sed quamuis epithymum laudetur in euacuando melancholiam, non tamen habet tantam virtutem. Et magnes habet simile virtutem purgandi cum helleboro:

excepto quia est fortioris attractionis: eo quia est lapis, & propter siccitatem quę est in eo. & lapis lazuli suauior est eo.

Eua, i. Rubia inchorum, calida est in secundo, & sicca in tertio gradu: ideo quia est composita ex substantia terrestri adusta, & substantia terrestri frigida. & significat hoc sua amaritudo cum ponticitate. Operationes suę secundę, & tertię habent aperire oppilationem splenis, & hepatis, & prouocare vrinam, & sanguinem menstruum. & possibile est vt faciat mingere sanguinē. & abstergit temperatē. ideo valet tinea, quādo distemperatur cum aceto, & superponitur. & quidā dāt bibere schiaticis cum hydromelle.

Olubarda, i. Eupatorium. Valde manifesta est in fortificando virtutem hepatis, & aperiendo oppilationes eius, quia composita est ex substantia styptica, & amara. & ideo debemus ponere eam i primo gradu quia amaritudo est manifestior in ea stypticitate sua.

Zingiber calidum est in tertio gradu cum multa stypticitate v^{bi} humiditate. & ideo tardat in calefaciēdo corpus: quod non facit pipet. quia calefactio zingiberis est a calore corporis: & permutatio piperis ab eodē est sicut permutatio lignorum viridum & siccorum ab igne. Et pipet longum est simile zingiberi. & p^{er}ea debet poni zingiber in primo gradu humiditatis.

Epithymum est calidum & siccū in tertio gradu: & est laudabile, vt dictum est in euacuando melancholiam. Et dosis eius est a drach. ij. vsque ad iij. & in decoctionibus a vique ad vij. Et indiget tescenan-
tib^{us}:

D

E

includit

F

Gtibus: quia contristat propter suam siccitatem. & ideo neuusar est vltimum suum frenum: eo q̄ propter aromaticitatem suam remouet ipsius malitiam, & propter humiditatem suam remouet ipsius siccitatē: excepto quia cum hoc diminiuit suum calorem. Et medicina non indiget refrenatōe ab omib⁹ suis qualitatibus vñ parib⁹, nisi a parte, qua purgat hoc a calore, aut a parte suae euacuationis. Et si refrenaretur epithymum cum pomis, hoc plus acciperent, excepto in febricitantib⁹. & sibi potest refrenari cum amygdalis.

Hvel cum semine melouis.

Menta calida est, & sicca in secundo gradu, & attingit ex tertio: & habet amaritudinem cum stypticitate. confortat stomachum, & mouet coitum.

Haamaji. Menta. Hæc herba est horiua. & propter hoc habet super suam humiditatem. & propter hoc prouocat coitum. & ipsa est res, quæ associatur rebus non bene digestiuis. & sapor ipsius amarus est cum stypticitate. & ex hoc apparet, q̄ mi norē hēt caliditatem deliachacos. & p̄p̄ea ipsam ponimus in caliditate, & siccitate in secundo, extendētem se vsq; ad tertium.

Thapsia est gummi rutæ syluestris secundum quosdam medicos. Virtus eius est acutæ virtutis, & calfacit caliditate forti: & propter hoc est in tertio gradu caliditatis, & humida in primo. Et significatur eius humiditas ex hoc, quia cito corrumpitur, & non recipit passionem a corpore, nisi post aliquantulam horā, quemadmodum facit zingiber. Et proprietates eius est attractio ex profundo corporis, & resoluit quod ab

ipsa trahitur.

Tormosij. Lupini quando elixantur aqua tandiu q̄ ipsorum remouetur amaritudo, sunt medicina nutritiua. Et quando sunt amari, faciunt quod consueuerūt facere medicis: a maræ ex absterfioe, & excitatione, & resolutione, & ex apertione oppilationum hepatis, & splenis, & prouocatione menstruum, & interfectione lumbricorum, & in extractione fieri. & remouent morpheam, & purgant choleam, & remouent offuscationes membrorum, & dissoluunt scrophulas. & propter hoc ponimus ipsos in caliditate & siccitate in principio tertij gradus, vel in fine secundi.

Lactuca. Dicit Galenus q̄ sua frigiditas est similis frigiditati triuulorum. & significat hoc, quia nō curat forte erysipelas, sed curat debilem, ideo debemus ipsam ponere frigidam in primo, vel in principio secundij gradus. Et vsus sui seminis consuevit sperma.

Alasce, quod quidam vocant cor rutha, calefacit & desiccant in tertio gradu. Et operationes eius prouocant menstrua, & urinā, & extrahunt humores a corpore, & aperiunt oppilationes, & mūdificāt peccat⁹, & pulmonē.

Helei. Viscus. Operationes eodē sunt cum thapsia in operationibus primis, & secundis. & est calidissim⁹ cum superflua humiditate. & extrahit a profunditate corporis. & hoc agit cum multa tarditate p̄p̄ superflua humiditatem in ipso existentem.

Viola frigida est, & humida. & ideo cito debet poni in secundo gradu. Inuamenta sua manifesta sunt apud vulgares.

Cenapalcal, i. Cauda equina, & f

La-

A Latino dē Centinodia. Virtus ipsius est styptica cum amaritudine. & iō dedicat in vltimo absq; perforatione. & pp hoc sigillat vulnera magna. & cōfert vlcētib; in tēthnōrū, ac spu sanguinis, & fluxui mēstruo pti: & maxime illa, q̄ est rubea: & tēnalmoni: & dicunt aliqui hōes q̄ curauerunt cum ea vlcera vesicā.

Caleraf, i. Caltrā. Hui⁹ vegetabilis flores, & folia dedecant delicca pone forti absq; mordicatione. Et est manifeste plurimi iuuamētē, qm̄ sigillat vulnera. & qn̄ adurit cortex ist⁹ arboris cinis eius dedecat defic

B catione vehementi. & pp hoc cōfert porris seu verrucis: & maxime habet vltos capita elanorū, qui fixi sunt in cute, quia quando recipitur cinis eius, & misceatur cum forti aceto, & superponitur eis, eradica eos. Et qm̄ in istius arboris remouet omnia, q̄ sunt, vel sunt supra pupillam oculi vnde obscurat visus: eo q̄ istud gummi subtiliat, & mundificat.

Indicum, cum quo tingitur, multum dedecat sine subtilitate: quia amarum est, & stypticū. Et est duarum manerum, i. syluestre, & domesticum. & syluestre est fortius domesticū. Operationes sue sunt, vt consolidet vulnera, quæ sunt in duris membris, & etiam si sunt in extremis membris musculorum. & abscedit fluxum sanguinis, & valet multum vulnerib; hūtolatis. Sed syluestre est fortius in vulnerib; putridis pp forti tudinem sue dedecationis. & domesticum est vili⁹ in apatib; domesticis, vel in medela apostemari, quia vlcera ea. & syluestre valet multum contra oppilationem splenis. Ideo debemus ipsum ponere calidum in secūdo, & hecū in tertio: & domesticū

cū calidū i primo, & siccū i secūdo.

Pulegium multum calidū est & siccum i tertio gradu, quia est cōpositum ex substantia ignea cū aliquantula parte terrestris adusta. & significat hoc acumen ipsius cum aliquantula amaritudine. Operationes ipsi⁹ secūdæ sunt dissolutiue, subtiliatiue, & dedecatiue. Tertius ad p̄uocandum vrinam. & dictum est, q̄ valet multum leprosis, & morbis ab aliis venenosis: & maxime qn̄ superponitur. & occidit vermes, qui nascuntur in auriculis. & montanum fortius est, plus valet.

Recapaldereteca, i. Cānella vel Cinamomū, calidum est & siccum in secundo gradu. & in siccitate p̄ extendit. & hoc est, quia compositum est ex substantia terrestris cum substantia aerea equaliter. & hoc testificatur Gal. & cum hoc heret substantia subtilis ignea, aqua hēt suam aromaticitatem. & stypticitas sua cum modico acumine signat terrestrē substantiā. & cānellositas sua signat substantiā aereā sup ipsam dominantem. & hoc scitur pp naturā cannarum. Iuuamēta sua manifesta sunt in stomacho, & hepate: quia illa est ex medicinis, in q̄ inueniuntur aromaticitas, & stypticitas, & acumen: & qd̄ hēt tam nobilem complexiōnem, roborat ota membra. Et dicit Gal. q̄ ps subtilior, q̄ est i eo, ē miot alijs: & darsēm ē fortius i iuuamēto.

Capparis calid⁹ ē i secūdo, & sicc⁹ i tertio. q̄ cōposit⁹ ē ex suba terrestris & frigida, & terrestris adusta, ignea & subtili. & signat hoc amaritudo dīnas. Et post hoc hēt p̄prietate contra vīa splenis: p̄p̄ea q̄ illa, qd̄ facit exire cum stercore, est sanguineum, & tūc remouet dolorem splenis.

Colliget

G splenis. Et hoc idem facit in alijs his moribus grossis, quia educit eos per urinam. & prouocat menstrua, & atrahit phlegma ex capite qm masticatur, & valet contra schiaticum do-
lorem, & contra dolorem dentium, quando masticatur.

Alchafsi. Naslurium est calidū & siccum in quarto gradu. Et virtus sua est similis sinapis virtuti. & est medicina, quę datur loco cibi.

Cardamomum calidum est, & siccum in tertio gradu. Et non est mihi necesse manifestare operationes ipsius, nec secundas, nec tertias,

H quia habet similem complexionē. sed conueniens est mihi dicere proprietates eorum manifestiores. & hoc debuissimus fecisse ab ipso principio. sed est accommodatio iuuenti in his, quę dicta sunt. & est hoc fructu cū amaritudine aliquantulum caloris.

Caros
Carum.

Carui in caliditate & siccitate est in tertio gradu. & propter hoc expellit ventositates, & prouocat urinam & non solum semen, sed totum.

Clalicha. i. Cassia lignea, calida est & sicca in tertio gradu: quia cōposita est ex pauca substantia terrestri, & substantia ignea, & illa est dominans. & significat hoc, acumen, quod habet cum aliquantula stypticitate. & est ex bonis speciebus aromaticis. & ideo confortat membra principalia, & ex oppilat oppilationes hepatis, & prouocat menstrua & habet alias operationes, quas debet facere talis complexio.

Arbor nucum est frigida & sicca in secundo gradu. & folia & rami habent aliquam stypticitatem. ideo propter stypticitatem suę complexionis profundatur pars eius subtilis sub

stantia styptica, quę est in ipsa. & ideo facit quod possent facere, quę efficiuntur maioris stypticitatis ipsa. & ideo do coctio eius bona medicina est vuluę apertę. Et de fructu ipsius iam commemorati sumus alibi.

Cubebę sunt substantię ignę, & terrestres: & cum hoc sunt aromaticę. Et tu scis operationes, quas faciunt tales medicinę.

Pineę calidę sunt & siccę in tertio gradu. & gummi propinquum in quarto. Sua secunda virtus est putrefacere carnem mollem liquefaciendo. & propterea sunt primo gradu medicinarum putrefaciendarum.

propterea conseruant carnem mortuorum a putrefactione propter suam desiccationem, & alias eorum corrumpunt propter virtutes suas natutarum, non propter humiditatem superfluam, & non conseruant nisi dura membra. Et sunt optima medicina in aere pestilentiali: & fortissima medicina ad resistendū impregnationi. & quando mulier stat super se, & quando inungitur virga ex eis, faciunt abortum. & occidunt vermes, qui sunt in ventre, & serpentes deglutitos. & si superponantur ventri doloroso propter corrosionē incontinenti dolor mitigatur. Et piguedo, quę generatur in alchi terra, i. pars vinctuosa, quę adunatur immatura, quę est ei supra in principio decoctionis subtilis, & cum est cocta, efficitur pissa, & illa aperit vulnera, & discooperit nervos. Sed illa, quod est liquidum, posse est viret vulnera, & habet similem virtutem picis, & curat scabiem.

Cętaurea habet duas species, maiorem, & minorem. & ambę habent eam complexionem. Et maior habet

a. l. fer

M

bet

Abet laposum acutum cum stypticitate, & aliquantula dulcedine. & nõ debemus vti ea nisi radice. Et de minori vrimur folijs, & stipite. & ideo composita est ex substantia terrestri, adusta, & frigida. Et aperit oppilationes, & scidit humores grossos: & cum hoc habet virtutem purgandi eos, & ideo clysterizantur cum ea schiatici, & podagrici, & abstrahit humores cholericos, & grossos. & aliquando istum purgat, vt trahat sanguinolentos humores. & tñc forius prodest, & prouocat menstrua foriter, & abortire facit. & cum hoc habet virtutem cõsolidatiua vulnerum propter suam stypticitatem.

Gummi ceraforum habet pyritatem frangendi lapidem. & potest esse hoc ideo, quia est gummi: quia dominans super complexionem gumi est calor, quãuis quedam sint, q non sunt talia, nisi comparandẽ ad corpus humanum, sicut gummi, qd nominatur charabe.

Cestron, i. Beonica. Complexio istius est calida & secca. & hoc attestatur sapor, quia in ipsa est amaritudo cum acuitate. Et ideo incidit humores grossos, & frangit lapides, qui generatur in renibus, & mundi ficat pulmonem, & pectus, & aperit oppilationes hepatis, & prouocat menstrua. & confert epilepticis, & schiaticis. & quando ponitur super morsum animalium venenosorum confert. & valet schiaticis etiam, qsi bibitur, & eructationi acetosę. & propterea ponimus ipsam in gradu tertio calidam & siccam.

Hafas, i. Galla, est frigida in primo, & secca in tertio. & acerbz sunt frigide in secundo gradu, & siccz I tertio. & significat hoc stypticitas,

quę est in ea cum modica ponticitate. & est repercutiua. & quando comburitur, est acutior, & sicciior, & subulior. & est necesse, quando vis sedare sanguinis fluxum, affare ipsam, & postmodum extinguere ipsam in aceto, aut fortissimo vino.

Almum, i. Cera citrina, est temperata inter quatuor qualitates. & q potest applicari carni, posuerunt ipsam Medici materiam omnibus cataplasmatibus, & vnctionibus calidis & frigidis, sicut sunt illi, qui nominant cerorum. Hanc ceram * citrinam, quassatam, vel malaxatam in aqua Gal. laudauit in egritudinibus acutis, & nominatur cera lora. Et cera habet virtutem maturatiua per modum oppilationis. & non est ex medicinis, quas ponimus in corpore. & habet aliquantulam virtutẽ dissolutiua, quã acquisiuit a melle. & quando remouetur citrinitas, quę est in ea, tunc est proprie materiam, & cera pura.

Halbera, i. Catapucia. Eius gratia habent virtutem purgandi: & cum hoc habent virtutem abstersiuam, & dissolutiua. & ideo est calida in secundo gradu. & ponitur in gñe calidiorum, & siccorum.

Darseni, i. Canella subtilis, dulcis, aromatica, calida est & secca in tertio gradu. & est supremum omnium medicinis aromaticis, quę resistunt putrefactioni: nec habet partem in his operationibus.

Alteradit, i. Barba hircina est frigida in tertio gradu, & secca in secundo: quia dominans in ea est substantia terrestris styptica. & radix eius fortior est folijs. Et consolidat vulnera & valet sordidis vulneribus propter suam desiccationem, & ad inpestiosum

* a. l. nutritam. E

A Alcostan, idest, Lithum album, calidum est & siccum in secundo gradu & hoc dicimus, quia est amarū. & habet aquositate[m] temperatam. Et ideo oleum ipsi est absq[ue] aliqua mordicatione, & est sup[er]iorem omnium rerum, quę dissoluunt res in matrice. Et folia sua cocta, & posita super carnem combustam ab igne, & cum aqua feruenti, cum oleo rosato mixta, incontinenti liberat. Et radix est fortior folijs. & propterea promouet menstrua, & mollicat duriciem omnium membris, & propterea matricis.

Crocus calidus est in secundo gradu & siccus in primo. Et digestius, & confortatius cordis, & habet substantiam calidam stypticam. & stypticitas sua est ex rebus, quę adiuvant ad digestionem, quam facit eo quod per illam moratur in potis, & stat in illis.

Halbasal, idest, Capra. Est calidus in quarto gradu, & habet grossam substantiam. Et ideo, quando ponitur in ano, aperit orificia venarum, & prouocat sanguinem hemorrhoidalem, & menstruum. Et succus eius valet aque, quę destituit ad oculum: sed obscurat oculos, quādo sunt impediti ab humoribus grossis. Et hēt humiditatem superfluum, propter quam mouet coitum.

Halecides frigidus in primo gradu est vel temperatus: eo quia stypticitas in suo sapore est, sed in ipso non est aliquid caliditatis, vel acuitatis nisi modicum. tamen in eius operatione inuenitur multi iuuamēti: eo quia caliditas existens in eo facit profundare stypticitatem in profundo corporis absq[ue] amaritudine, vel mordicatione. Et hoc eius

operationes sunt ad remouēdum ea, quę retenta sunt in profundo corporis: & guttudinum putridarum, & eradican[te] ea omnino absq[ue] impedimento. Et est in fine tutum a nocu[m]mentis: eo quia natura calidarum medicinarum et seccarum, quanuis habeant naturam remouendi, attrahunt tamen ad locum alios humores. Et propter hoc hęc res confectis omnib[us] maculis, et vestigijs carnis, et caliditas, quę est in ipso, est latix virtutis styptice.

Secundi, i. Cypri. Id quod operatur ex hac herba, est eius radix. & ponimus ipsum in caliditate & siccitate in secundo gradu: eo quia in suo sapore non inuenitur acuitas, nisi modicum stypticitatis. Et eius operationes secundę sunt, quia conferunt mirabiliter vulnerib[us] difficilis cohsidationis causa multarum humiditatum: & etiam conferunt vlcerib[us] oris. & frangunt lapides, & prouocant vrinam, & menstrua.

Aichana. Quę operantur ex ista, sunt folia, & rami. & virtutes composita est ex substantia frigida & calida. & propter hoc desiccant absq[ue] mordicatione. Et confectis vlceribus, quę veniūt in ore ex gne alcolę, & valet et alcolę & decoctio illi valet adustib[us], & et aspidibus ardentibus.

Elsoc, i. Iusquam, manifestū est quod est maxime frigiditatis.

Magdene, i. Catapueia. Ipsi grana purgāt cholera, quā deglutunt a decē vsq[ue] ad quidecē, & q[ui] habet ventris forte, malitiet ista grana: & qui habent debilem, deglutiant tregia.

Acerola. Virt[us] ipsi est cōposita: eo quia semē eius hēt stypticitatē cū acositatē. & propter hoc valet cōtra fluxū ventris cū vlceratione intestinorū.

Hystis-
mus.
a. I. mul-
te humi-
ditate.

Al-

Colliget

Alzuraz est in quarto gradu caliditas. Odor eius, & sapor, & virtus assimilantur odori nasturtij, & suo sapor: excepto quia est maioris desiccationis nasturno.

Alcheiri, i. Viola de Romania. sunt enim in secundo gradu caliditatis. & hoc significatur ex amaritudine sui saporis. Et extrahunt secundum dinam, & faciunt aborsum. & semel eius est fortius flore, & aperit opilationes cerebri, quando odorantur. & propter hoc, quando suspendunt ad colla epilepticorum, liberant.

Halautsam, i. Lycium. Hoc est compositum ex substantia grossa, & resolutiva, & pertinet siccitati. Et est ex medicinis appropriatis oculis, & auribus, & habet multas operationes secundum modum medicinarum, quod sunt illius complexionis.

Laussemacanium. Hoc est manifestum nobis. Eius proprietas est sanguinem stringere, unde cumque, exeat, & est complexionis frigida, & sicca, & oritur in ripis fluminum valde cutrentium.

Thus calidum est in secundo gradu, & siccum in primo: quia habet amaritudinem cum stypticitate.

I facit nasci carnem in corporibus humidis: & habet aliquantulum virtutem maturativam. Sed cortex ipsius habet manifestiorem stypticitatem: ita quod ponitur in quarto gradu in medicinis exiccatis. nec habet superfluum calorem, vel acumen. Ideo ponitur in medicinis quae valent contra fluxum, & sanguinis spurum, & vice rationem intelligentium.

lacer.

Besbesi, i. Macis. Dicitur quod sit cortex cuiusdam fructus, qui apponitur de India. Compositus est ex diversis substantiis, magis dominans

est substantia terrestris, & minus est substantia subtilis calida. & est multum stypticatis cum aromaticitate. Sua prima virtus est sicca in primo gradu: sed caliditas vel frigiditas non sunt manifesta in eo. Sua secunda virtus est confortare & retinere. & valet contra passionem cordis, & contra fluxum ventris. Et bene testificabitur per Gale. quod valet propter suam stypticitatem contra ulcerationem intelligentium.

Scedes, i. Po'tum. Virtus eius similatur virtuti spicis.

Albeczi virtutem habet dissolutive, & maturandi.

Lephaa, i. Madragora, frigida est in tertio gradu, & etiam est habens aliquantulum caliditatem. & pomae ipsius habent humiditatem, & propter hoc, provocant somnum. & cortices suarum radicum sunt siccae: sed eius radix debilior existit.

Malcassine, i. Feniculum, calidum est in tertio gradu, & siccum in secundo, Et propter hoc provocat lac, & urinam, & menstrua, & confert de seculi aque ad oculum. Et sunt duarum specierum, domesticum, & sylvestre. & domesticum est humidius sylvestri. & quia habet aliquam horribilitatem, habet proprietatem confortandi membra urinae.

Malix calidus est in secundo gradu, & siccus in tertio. & habet stypticitatem, & dissolutionem. & manifestano sui iuvamentum specialiter est in stomacho, & generaliter in alijs membris.

Scanax, i. Nigella, calida est & sicca in tertio gradu. & significat hoc, quia est in vicinitate amaritudinis cum subtilitate. & ligata in primo lineo valet odorata ad reuma frigida.

L

M

Malix
fœmi
genet

Agrius & occidit vermes, & dissoluit inflationem, & eradicat verrucas, & producit cum posse menstrua, & facit erigere membrum.

Alchilamelech, i. Mellilotum, vel corona regia, habet virtutem dissolendi, digerendi, & repercutiendi, ideo debet poni calida & sicca in primo gradu.

Alces, i. Mel, calidum est & siccum in secundo gradu, & est multum abstertronicum, & est cibus medicinalis, & proprie in senib: quia cibus est in ipso multum iuuuatus, quia in eis conuertitur in sanguinem bonum. Sed

Mel cannae, quod etiam est mel, est minoris caloris alio melle, & minoris abstertrionis, nec habet illam mordicationem, quam habet mel adcirco est maioris iuuamenti alio melle mēbris, quae nocentur a nimia abstertrione, sicut stomachus, pulmo, & vesica. Et istae duae medicinae factae sunt a Medicis materiae electuariorum & syruporum: eo quia natura amplectitur eas, & in eis delectatur, & quando lauatur, est eius operatio propinqua operationi mellis cannae.

Calcasii Papauer, frigidum est & humidum. Album est frigidum in tertio gradu, & nigrum in quarto. Album valet contra tussim, quae fit a materijs calidis, & descendit pulmōnem ab ulcerationibus ipsarum, & facit suauiter dormire, & nigrum est malum, quia facit somnum stupidum.

Helotrop, i. Pomum citrinum. Cortex ipsius habet maximum iuuamentum stomacho, & hepati, & est temperatus, aut calidus in primo gradu & siccus in secundo, sed acumen, quod habet, non significat multum calorem, quia paucus calor, quando est cum stypticitate, inducit acumen, &

mordicationem. Et dicit Gal, quando dominatur siccitas terrea, adipiscitur acumen. Sed semen est calidum cum forti siccitate, & est supremum bezaarijs venenis, quae occidunt a tota specie. Sed pulpa ipsius est frigida & humida, & gnat grossos hūiores.

Alcarfari, Tamariscus coposus, est ex substantijs compositus: quia habet stypticitatem cum dissolutione, propter quam multum valet splenis. Et ideo dicitur quod qui bibit cum vase facto ex eo, non incurrit passionem splenis. Et suus fructus habet stypticitatem fortem propinquam stypticitati gallae.

Hes, id est, Myrrilla multum super ipsa dominatur substantia terrestris & frigida, & significat super hoc stypticitatem, quam habet, & constrictionem, quam facit.

Halmu. Quod operatur ex ista est radix, & est calida in tertio, & sicca in secundo. vrinam prouocat, & menstrua. & habet superfluum humiditatem, & qui de ea comeditur multum, dolorem capitis, precat.

Harlarmel, i. Cicuta, calida est & sicca in tertio gradu. incidit hūiores grossos, & prouocat vrinam, & menstrua, & valet dolori spularum, & purgat phlegma.

Sobol, i. Spica, & sunt ex ea multae species & melior ea est ea, quae venit ex India. Calida est in primo gradu, & sicca in secundo, & hoc est ex eo, quia est composita ex substantia terrestri, & frigida multum, & aliquantula ignea, & aliquantula terrestri adusta. Et quia est composita ex his virtutibus cum aromaticitate sua est ex melioribus rebus hepatis, stomacho, vel superposita, vel bibita: propterea quia confortat mentem.

Coll. Aucr. P. brui,

D

E

H

Hoc potest
est Harlarmel
Aucr. & Serap.
nō. n. potest esse
cicuta.

F

Gris, & deficcac mäteria, q̄ ibi fuit.

Halcali. i. Acetum. Quod videtur ex eo, est vt dominans super ipsum, fit substantia frigida propter acetositatem, quę est in eo: quamvis habeat partem vnā igneam, quę indicatur propter ipsius acumen, & iā dictum est q̄ acumen provenit propter sortem siccitatem cum modico calore. & multa ipsius morsio nō significat super multam caliditatem: quia hoc provenit a subtilitate. & etiā acetositas, in eo q̄ est acetositas, incidit: & maxime quando afficitur calori. Et ideo debemus ipsum ponere frigidum in secundo, & siccū in tertio, & maxime vetustum.

Berberis. Fructus eius stypticę virtutis est, & incidit, & subtiliat, & strigit omnem fluxum omnium ægritudinum.

Lac arboris elisij. Asa fetida calidius est omni alio lacte arboris, & subtilius. & propter hoc dissolvit plus cæteris. Et eius proprietas est, q̄ confert vuluz, quando suspenditur collo.

Halcarsena. i. Orobus, siccus est in secundo gradu, & calidus in primo. Et est medicina incisiva: & apit oppilationes. & si nimis comederet ex eo faceret mingere sanguinem. & generat in corpore carnem durā, & membra dura.

Ihanfit. i. Opopanax, est calidus in tertio gradu, & siccus in secundo. & habet attrahere phlegma ex iunioris. & quasi hæc proprietas continet omnia gummi, quę purgāt. Dosis est drach. i.

Piper. Radix eius assimilatur costis: & arbor eius in principio sui oris nominatur darsufel. & hoc est piper longum, & est humidius alio-

pipere. Et aliud piper, q̄ nō est maturum, est album: & q̄ est maturum, est nigrum. Et ambæ spēs sunt calidę & siccę in tertio gradu. & quiddam dicunt in quarto.

Besbegi. Polypodium, est quasi temperatum in primis qualitatibus. & signat hoc, quia super ipsum dominat dulcedo cum stypticitate, & deficcac sine mordicatione. Eius, proprietas est purgare melancholiam, & est secura medicina. & ē melior epithymo, quia non habet qualitatem excurrentem ab æqualitate. Dosis sua est drach. x.

Passium calidum est in secundo gradu versus finem, & siccum in tertio, prope medium, aut in fine. Aperit oppilationes splenis, & hepatis, & mundificat pectus, & pulmonē, & provocat menstrua, & urinam. & facit oia, quę faciunt medicinę amarę. Et succus ipsius mixtus cum melle multum valet passionibus oculorū, & positum in narib' valet icterici, & valet contra antiquum dolorem auris, quia mundificat vias nervorum aurium.

Succus, qui invenitur in alveis apum, calidus est in fine secundi gradus, vel in principio tertij. Sua secunda virtus est mirabilis attrachio.

Halacharra. i. Pyrethrum. Ex eo vimur solum radice. Et habet vnam virtutem vsuam. & ideo est calidum in quarto gradu. & ideo mitigat dolorem dentium. & valet, vt dicitur contra epilepsiam, & similes ægritudines ei, & rigoribus interpositarum febrium.

Alsagel. i. Raphanus, calidus est in tertio gradu, & siccus in secundo. Semen fortius est: & valet contra serpiginem, & similes. & aufert citrinitatem

Antem quibuslibet membris corporis. Et sylvestris est fortior domesticis, & eius succus deglutit subleuat viscositatem, quæ est in fistulis pulmonis, & clarificat vocem.

Raued, i. Rheubarbarum, compositum est ex diuersis substantiis ex substantia terrestri, & frigida, q̄ significatur per stypticitatem: & ex substantia ignea, quæ significatur per coctionem: & ex substantia aërea, quæ datur per raritatem, & sp̄ogiositatem, & est vna ex manifestionibus rebus in iuuamēto hepatis ad aperendas oppilationes, & confortandum ipsum. & similiter prodest stomacho. Et Gale. & alij Medici dicunt, q̄ constringit ventrem, & nos videmus q̄ purgat. Et est mirabilior alijs medicinis purgatiuis, quia frigus suum est cum eo. quoniā pulla medicinarum purgantium est sine veneno aliquo i aliqua parte sui, ista excepta: eo quia confortat omnia membra corporis: ideo possumus dando ipsum pro purgatiuo, refrenare alias p̄ ipsum medicinas.

Alcarfas, i. Apium montanum, calidum est & siccum in tertio gradu: eo q̄ sapor eius est amarus, & acutus. Et prouocat vrinā, & sanguinem menstruum, & dissoluit tumores. Et hortulantum debilius est eo.

Andraton, i. Herbatura, in lingua Hispana Andration. Quod ex hac operatur, est eius radix, & est calida in tertio gradu prope finem, & deficit in ipso. Et confert agitudinibus nervorum, & passionibus pectoris, & pulmonis, quando sunt ex humoribus grossis, & quando suffumigantur homines ea, reprimunt humores descendentes a cerebro, & aperit eius oppilationes: & quando

ponitur super dentem dolentem, & D corio sum, sanat illum. & succus eius in omnibus predictis fortior existit. & adhuc lac ipsius fortius existit.

Halsedeh, i. Ruta sylvestris, calida est & sicca in quarto gradu. sed hortulana est i tertio: propterea quia sapor suus est acutissimus, & amar. & est iuuantior in soluendo tumorem, & calmando ventositatem: & priuat coitum.

Cesfet, i. Pix, est calida & sicca in tertio gradu, plus desiccatur q̄ calefaciat. sed liquida, & recens plus calefacit q̄ desiccet. Valet contra asthma, & empyema. Dosis eius est quantitas vnius drach. & s. cum melle. & valet contra albedinem vnguiū, & morpheam. & maturat apostemata dura. & fortior in maturando est, cū est recens, & humida.

Alpelep, i. Castanea, frigida est & humida in primo gradu. Folia sua pistata, & posita super apostemata, quæ uascuntur in genibus, curat. Et cortex ipsi arboris, & ipsæ castanæ habent virtutem desiccandi. & ideo quando sunt cocta in aceto, valent contra dolorem dentium. Et fructus F combustus superpositus valet tynge. Et est necesse, vt custodiantur quibet a puluere, qui adhæret lolijs illius arboris, quoniam multum nocet canne pulmonis, & visui, & auditui.

Virga pastoris est in secundo gradu medicinarū in frigiditatem: quia composita est ex substantia terrestri frigida, & aquea. Valet contra iniectionem stomachi, & reprecuit materias adustas. & ideo i tercipit fluxum menstruum, & curat oppilationem intestinum, & intercipit fluxū sanguinis a quacūq; parte veniat.

C Rosa composita est ex substantia terrestri frigida, subtili, & aerea calida, & aquea. & significat hoc sapor, vel odor, & aquositas. Et semen ipsi stypticum est ea. Et est frigida & sicca in primo gradu, & confortat stomachum, & hepar, & alia membra.

Sumach est forte in stypticitate & siccitate. frigidum in secundo, siccum in tertio gradu. operationes sue sunt manifestae.

Sagapendū
a. l. A.
sphaltum

H Serapinum, & i. Arabico Cebeo neg. & interpretatur expellens ventositatem. Illud gummi calefacit, & subleuat, secundum quod faciunt alia gummi. & est abstergium. & est ex eorum melioribus medicinis, quae possint esse ad aquam descendentem ad oculos, & ad fuscationem visus, quae siccab humoribus grossis. Et est ex medicinis purgatiuis, quae trahunt phlegma a neruis & iuncturis, sicut bdellium opopanax, & anazarat. quia hoc est proprium in gummi. & bdellium est in hac re, quasi in primo gradu purgationis. & post ipsum est asphaltum, & opopanax, & post ipsum anazarat. Et dosis asphalti est a drach. j. vsq; ad vnam.

I Et anazarat desiccatur sine mordicatione. ideo consolidat vulnera facta propter percussionem.

Satyrinum, i. Testiculus canis, & in Arabico Haldanzahalep. Calidum est cum multa humiditate. & propterea mouet coram, & nomina sapientum Enilfalie, & Euofalie iurauerunt in eorum animabus, quod curat spasmodum postremae partis, quando bibitur eius succus cum vino nigro styptico.

Alcarsas, i. Apium, est tantae caliditatis, quod prouocat menstrua, & vrinam, & dissoluit ventositatem, & in-

flationem, & proprie semen eius. Huiusmodi est multarum specierum. & forior omnium est, quae nominatur Becarcaton.

Et Endiuia quaedam est stylictris, & quaedam domestica. Stylictris est frigida & sicca in primo gradu. domestica est frigidior & humidior. & significat hoc eius stypticitas cum amaritudine. & stypticitas maior est amaritudine. Iuuamen ipsius maximum est: quia confert hepatica vicia substantia. quia dictum est quod sanat hepar calidum & frigidum aequaliter. Sed mihi videtur quod plus conferat calido quam frigido. quia amaritudo, quae est in ea, abstergit, & aperit sine multa calefactione.

Halanchati, i. Capra Scilla, calida est in secundo gradu. & virtutem habet incisivam. sed non minus calefacit. & non vimur ea nisi assata, & cocta.

Halicia, i. Abrotonum, est herba multae amaritudinis. & nocet stomacho, & interficit vermes sua amaritudine. & calefacit in fine secundi gradus, & desiccatur in tertio.

Asciclios, i. Seseleos. Haec herba, & ipsius semen habet proprietatem calefaciendi tantum, donec prouocet vrinam valida prouocatione. & cum hoc subleuat. & propter hoc confert epilepticis, & cuidam egrotudini nominatae orthomiae.

Scenscani, i. Sesimium calefacit in fine primi gradus, & in principio secundi, & humectat in tertio. Eius oleum eiusdem proprietatis existit.

Halgazar, i. Paltinaca. Ipsius sunt duae species, scilicet domestica, & stylictris. Stylictris forior existit in prouocando menstrua, & vrinam. Et folia harum ipsarum pistata, & supposita

Seris.
Inuolens.

L

Seseli.

M

† orth.
Pnoex.
† a. l. Sed
mum.

ia

A ta vulnerib^{us} corroſiſ, ſanant ipſa.

Harcaſ, i. Carduus, alchi, eſt calidum in ſecundo, & ſiccum in tertio. Mundificat. putredinem per vini, ſi in corpore aſſit, quando coquit^r i vino, & datur ad bibendum. Et remouet ſcortorem ſubſcellarum, & qd^d diſſoluitur ex toto corpore. Et generaliter habet reſiſtere a tota ſubſtancia quaſi putrefactioni: & eſt medicina cibalis, quæ dat ſaporem carnis. & iccirco vruntur eo nobiles loco melongiarum.

Allium calidum eſt, & ſiccum in tertio gradu.

B Elmaar calidum eſt, & ſiccum in tertio gradu. occidit lûbicos in pueris, & habet abſterſionem. Et propterea ponitur in collyrijs, quæ habent remouere vngulam. & miſcetur cû medicinis, quæ dantur contra antiquam tuſſim, & aſthma, & eſt medicina manifeſta in maturâdo. Et poſteſt eſſe q^{uod} bonitas ſuæ maturatiôis eſt, ideo quia ſubiliat materiam eo modo, quo nō relinquit ſiccitatem, groſſitiem, nec duritiem parti remanenti. Et hæc maturatio eſt laudabilior ceteris omnibus. quia i hac medicina nō poſteſt dici q^{uod} maturat op^{er} plâdo poros, eo quia abſtergit, nec poſteſt dici q^{uod} hoc faciat per ſimilitudinem complexionis cum corpore humano: quia calidum eſt & ſicciſ in tertio gradu.

C Sicados compoſitum eſt ex ſtypticitate cû amaritudine, & aromaticitate. ideo debet poni in primo gradu rerum, quæ caleſciunt, & in ſecundo eatum, quæ deſiccant. Operationes ſuæ ſecundæ, & tertie ſunt aperitiuæ, & abſterſiuæ, & confortatiuæ omnium membrorum interiorum, & exteriorum. & ideo vniſior

medicina eſt hæc contra laſtitudinē D^{ominic} oſibus alijs medicinis. iccirco quia laſtudo non eſt niſi defectus virtutis propter onus humorum.

Condiſi, i. Hellebor^{us} alb^{us}, calid^{us} eſt in quarto gradu, & ſiccus in eodem. & commouet ſternutationem, & eſt venenum. quare non debet poni in corpore.

Storax calamita calida eſt in ſecundo gradu, & ſicca in primo. & ſi ^{Sorax calamita} ^{lamia.} ^{gnam huius eſt, quia molliſcat, & curat tuſſim, & valet reumati, & aperitati gutturis, & pectoris, & puocat menſtrua, quando bibitur, aut ex ea fit paſſarium.}

Ficus. Nos ſuimus locuti de eis i eo q^{uod} ſunt cib^{us}: ſed nunc dicemus in eo q^{uod} ſunt medicinz. Virtutem habent maturatiuam, quâdo ſit ex eis emplaftrum, & pprie ſiccæ. Et ſiccæ & vides habent laxare ventrem. & decoctio ipſarum, quando multum coquuntur, aſſimilatur melli. Sed complexio ſuæ arboris eſt calida & ſubtilis, & proprie lac. & ideo dixit q^{uod} euellit verrucas, & laxat ventrem, & ſylueſtres ſunt ſorores in hac re domeſticiſ.

Selec, i. Blera, habet virtutem baurachiam, & decoctio eam remouet: & eſt abſterſiua, & molliſcatiua. Et eius ſuccus ſuppoſitus in nari^{bus} diſſoluit ſuperſtuitates cerebri. & in albis pl^{ur}ima manifeſtatur hæc virt^{us}, q^{uod} i niſgris: quia nigre habent aliquam talem ſtupeticitatem.

Halcuba, ideſt, Fotum græcum, & eſt calidum in ſecundo, & ſiccum in primo. Et propterea habet ppriam virtutem molliſcandi duritiē vulgæ.

Tithymall^{us} eſt in fine caloris: & pprie eius lac, & poſt illud ſemen, & poſt illud ſoja, & poſt illud radix.

G Radix cocta in aceto remouet inco-
nienti dolore dantium, & maxie
si est dens corrosus. & quando cadit
in aliqua parte oris, comburit illā.
& speea necesse est, qñ volum⁹ ipsam
ponere super dentes, vt alij dētes cir-
cumteganur, quia facit cadere den-
tem corruptum. Lac scidit pilos, qñ
superponitur. & si multoties suppo-
natur, enellit, & priuat. Valet enam
contra omnes verrucas, & oēs fistu-
las. & hoc totum faciunt semina, &
folia, sed debilius.

Tragacan-
tha.

H Cathira, i. Dragagantum, virtutē
habet conglutinatiuam. fragit acū-
mē rerum acutarum: neq; desiccatur,
vt alia gummi.

Alchaea, i. Lactuca. Hec herba
substantiæ est humidæ cum modi-
ca frigiditate. & substantiæ sicæ est
syluestris, sed domestica habet sub-
stantiam aquosam. Et propter her-
maturat apostematata calida, sed nō
fragit lapides existētes in renib⁹. Et
ob hoc ponim⁹ ipsam in primo gra-
du frigiditatis, & temperatam inter
humiditatem & siccitatem.

Hupuephatahalepi, i. Vua vulpis,
quæ in Latino nosat, Vua canina,
vel Maruella, frigida est & sicca in
I secundo gradu.

Haltuelepi. Mulsā in lingua Hi-
spana, & est viriditas inuenta super
aquam, frigida & humida est in gra-
du tertio.

Halduchali, i. Dactylarium. Oēs
partes ipsius dactylarij stypticitatē
habent manifestam. sed fruct⁹ eius,
cum est imaturus, aliquam habet ca-
liditatem. cortices vero arboris ma-
iorem habēt stypticitatem alijs par-
tibus ipsius.

Heuficon, i. Hypericon, & quidam appellant hanc her-

bam cordialem, eo quia assimilatur
cordi. Calida est cum subtili substā-
tia iō prouocat vrinam. sed debem⁹
vti folijs, & nō semine. factio empla-
stro super combustionem ignis, fa-
nat. Siccat vero & puluerizata po-
sita super fordiciem sanat. Et quidā
dant ipsam conura † schiaticam.

† Icteria

Halcula, i. Hyssopum, calida est
& sicca in tertio gradu, cum subtili
substantia & est ex reb⁹ magis iuua-
tiuis ad aperiendas oppilationes, &
ad subtiliandum humores.

Lens habet frigiditatem non for-
tem, & est temperata inter calidita-
tem & frigiditatem, & est sicca in se-
cundo gradu. Decoctio ipsius laxat,
& medulla ipsius stringit. & idcirco
qui vult stringere vētrem, debet co-
quere lētes pluries in aqua: et piecta
ea, postmodū ponere aliā, et trīgū.

Valeriana, vel Phu, quæ bene aro-
matica est, æqualis est virtutē spicæ,
sed melius valet ea in reb⁹ plumb⁹,
quia plus prouocat vrinam spica.

Halcherina, i. Galbanum, calidū
in principio tertij grad⁹ est, siccum I
principio secundi. Hēt virtutē dūso-
lutiua, et mollificatiua.

Chamædrys calida est et sicca in
secundo gradu. et signat hoc amari-
tudo cum acumine, et prouocat mē-
strua, et incidit humores grossos, et
exoppilat membra interiora.

M

Bescaroton, i. psyllium, frigidū
est in secundo gradu, et medium in
ter siccum et humidum.

Chamæpithys calida est in secū-
do, et sicca in tertio. dominans in sa-
pore ipsius est amaritudo cum acu-
mine. Valet ictericiæ, q̄ sit ex oppila-
tiōe, et puocat mēstrua, et vrinam.

Cinis rerū cōbustarum ē cōposi-
tus ex contrarijs rebus, hoc ē ex par-
tibus

† a. l. mē-
liscon.

Ambus terrestribus, et partibus propinquis naturæ fluxus: quæ lotionem remouetur, et remanet pars terrestris desiccatur sine mordicatione. Et ceteros diuersificat secundum diuersitatem terræ, ex quibus sunt.

Fumus omnis est calidus, desiccatus. Et quis fumus habeat hanc complexionem, tamē semper permanset in eo virtus rei, ex qua est fumus.

Propterea virtus in medicatib; palpebrarum inuersarum fumo thuris ad generandum bonam carnem, et ad faciendum nasci pilos palpebrarum, et virtus in medicatione oculorum apoftematorum propter decusum humorum. Et fumus myrrhæ est similis fumo thuris, sed fumus thuris est aliquantulum fortior.

Blorum apoftematorum propter decusum humorum. Et fumus myrrhæ est similis fumo thuris, sed fumus thuris est aliquantulum fortior. **F**umus terebinthinæ est fortior fumo picis.

De medicinis, quæ ex mineris sunt.

Cap. 43

Hucusque locuti fumus, de vna parte medicinarum terre nascentium, quæ magis vitatæ sunt in arte medicis, secundum quod testificatur et a Galieno et alijs. et compendiose locuti sumus, ideo quia possumus ea, quasi exempla alijs, quæ assimulantur eis in qualitatibus supradictis, excepto in proprietatibus. Deinceps volumus loqui de medicinis, quæ approprantur mineris.

Terhinactum, i. Terra sigillata, est frigida et sicca, cum stypticitate temperata. Valet contra venenum, abscessum spiritum sanguinis, et dysenteriam, quæ provenit ab intestinis, et hepate, et desiccatur parua apofsemata, quoniam superponitur eis.

Thartarmin, i. Bolus armenus, frigidus est et siccus, fortis stypticissimus. Valet contra fluxum ventris, et

spiritum sanguinis. desiccatur apofsema pulmonis, ita quod induratur aspera, et sic præseruat infirmum ne moriatur maxime, quoniam incedit ad habitandæ regiones calidas. & valet contra eggritudines pestilenciales.

Scedeneg, i. Lapis Hæmatites, et de lapis sanguinis, frigida et sicca complexionis existit. & confert grossitudini palpebrarum. quoniam est ablutus, desiccatur vicerationes oculorum.

Terra stellæ, Talch, frigida est et sicca temperata, et est minoris siccitatis aliarum terrarum, seu lutorum.

Halmogra, i. Bolus, cum quo tingunt muri, seu parietes, frigida, et sicca complexionis existit. necat lumbricos seu vermes intestinorum.

Algetin, i. Gypsum, desiccatur, et consolidatur, et confert incisio arteriarum, quoniam mulsatur cum albugine oui, et puluere molendinum, et cum pilis leporis minutissimi incisis, et ponitur super incisionem.

Harsiregaleoscar, id est Calx plumbi, et in Latino Cerussa nominatur, frigida est et sicca desiccatur vlcera absque mordicatione.

Almura, i. Calx vina dicitur, et est calx lapidis fortis. Existit multæ calcificationis, et mortificat carnem. Et quando ablutur plumbus vicibus cum aqua, desiccatur vlcera sine mordicatione. sed hæc terra hic apud nos non inuenitur. Sed tamen illa, cum qua nos sigillamus chartas nostras, quando ablutimus ipsam, non est longinquæ ab operationibus dictarum terrarum.

Sanguis draconis frigidus est, et siccus. Valet contra grossitatem palpebrarum: et lotus remouet maculam oculi.

Lapilazuli purgat melancholicum, et valet melancholicis, et est v-

P iij hemē

Ghementis purgationis, & timorosa.
Et dosis a drach. ʒ. viij; ad. i. cū mul-
tis refecantibus. Et puluerizat⁹ sup
palpebras facit nasci pilos. quia mi-
nuit humores calidos: eo quia ab-
stergit, & cum eadem habet styptici-
tatem, & iō facit oniri pilos, quia re-
mouet hūores calidos, & reddit mē-
brum ad pristinam complexionē.

Lapis spongiæ fragit lapidem so-
lum in renibus.

Antimonium frigiditate habet
stypticitate. & confert caliditati
& humiditati, quæ exilit in oculo, &
desiccatur lachrymas, & mundificat
vicerationes oculorum, & est habes
pprietatem confortandi oculum i
omnibus suis qualitatibus.

Lithargyrium, & in Arabico dici-
tur Merdasengi, temperatum est in-
ter caliditatem, & frigiditatem, & de-
siccatur, & est in eo aliqua corrosio, &
facit in eo generare carnem in vlcē-
ribus humidis.

Lithargy-
rium.

Tutia fit in fornace, in qua depu-
ratur es. Desiccatur sine mordicatione:
& maxime, qñ abluatur, & desiccatur
lachrymas, & abscondit materias, q
discurrunt ad oculos.

I Climia auri, & argēti, ambæ sūt
frigidæ & siccæ, sed auri siccior est,
& magis abstergens. Et qñ comburi-
tur, & extinguitur, est sine mordica-
tione, & generat carnem immacula-
tam oculorū. & illa generaliter est
laudabilis, quæ ascendit ex fumo, qñ
dissoluitur aurum, vel argentum.

Veffas, i. Ferrum, est vehemens
siccitatis. Quando multum teritur,
& infunditur in aceto pluries, vel in
lacē caprino acetoso, valet contra
limositatem stomachi, & contra do-
lorem splenis, & passionem ani, & fa-
cit nasci carnē in auribus viceratis.

Sal fm oēm spēm calid⁹ & sic⁹. **R**
stypticitate hēt cū abstergēcie, & bau-
rach maiorem habet abstergēcie
propterea plus laxat ventrem.

Carnid, i. Arsenicum, vel auripig-
mentū, viliū est. & qñ comburi-
tur, est subtili⁹. & ex eo fit compositio,
quæ remouet pilos.

Albusat, i. Sulphur hēt virtutē at-
tractiuam cum complexiōe calida,
& substantia subtili. & eo resistit ve-
nenis animalium, qñ puluerizato⁹,
& spargitur loco mortuo, aut incorpo-
ratur cum spūo, oleo, melle, aut vis-
co, & curat scabiem.

Alcegi, i. Vitriolum. Omnes tres
sue spēs habet virtutē contractiuā
cum stypticitate, & diuersificantur
in subtilitate & grossicie: quia gros-
sius est rubeum, post illud cholco-
tar, & post illud viride. & rubeū, & vi-
ride ē quasi materia cholcotar: & ia-
lis ē cōparatio cholcotar ad viride.
Et dicit Gal. qñ iuit ad insulā Cā-
diz, i. Romanorum, intrauit quādam
minetam, & inuenit tres venas. I in
sima vena inuenit vitrolū rubeū, &
post illam cholcotar, & post illam
erat viride. & liquē ordinatio locorū
signat super hoc qd diximus. Et ru-
beum est minoris mordicatiois vi-
ridi pp grossiciem suæ substantiæ. Et
rubeum, & viride non dissoluntur
quia rubeū est induratum indura-
tione lapidea, & viride est nimis co-
ctum. Sed cholcotar liquefit.

Plumbum. Quod dominatur
in suis partibus, est substantia frigi-
da & humida: propterea quia frigi-
ditas est, quæ ipsum congelauit. &
ideo, quando pistatur in mortario
cum aliquibus liquoribus, vel ali-
quibus oleis, vt oleo rosato, refra-
gerat. Et valet contra apostemata
testi

A testiculorum, & ani, & contra can-
cra: & facit cessare materias dis-
curretes ad aures, & pedes. Et qñ sit
ex eo lamina, & ponitur sup semur,
priuat coitum. sed multum sedun-
tur instrumenta spermatu, & lami-
natum sub ulter, & superpositu nec
uo torto, & grosso dissoluit, & recti-
ficat. Et hoc, quod dissoluit, signifi-
cat qd habet virtutem dissolutiua,
comparado ipsum carni hominis:
quauis dominetur super ipsius cõ-
plexionem frigiditas.

B Testa virtutem habet absterfua,
& desiccatiua, & proprie testa furni.
B Arsenicum rubeum, vel Auripig-
mentum rubeum est eiusdem vir-
utis alterius auripigmenti: eo qd ha-
bet virtutem mollicandi.

Alfcep, i. Alumen. Hec medicina
est maxime stypticatis. & pp hoc
denominata est i lingua Græca ab
hoc. Et sunt ipsius multe species. &
omnes sunt multe grossitudinis. &
qd subuli? est, est illud de Turchia.

Chalcofecaumenos, i. Es vltu,
habet intentum acumen cu styptic-
itate. ideo quia lauatur per remo-
tionem partis fumose, tunc sunt me-
dicine cicatrizatiua. in corporibus
C & membris duris non est necessa-
ria lotio.

Tubel, i. Lamina aris subtilis, est
subtilioris substantie cre vilo. & pp
hoc ipsum in collisys ponimus: qd
habet maiorem absterfione & sicc-
tatem, quam galla.

Lazacalaap, i. Cõsolidatura auri,
& in Arabico dicitur Cumber, & sunt
duarū specierū. Vna est ipsius veng,
vel minere: & alia fit in mortario
aris, & pistello aris cum vrina pue-
ri, tempore caloris, terendo, vel con-
quassando. & illud est melius, qd si

in mortario eris rubei. Et eius vir-
tus est dissolutiua absq; graui mor-
dicatione, & desiccet. & quod factu
est, maioris est desiccationis illo, qd
est ex vena, & minoris mordicatio-
nis. & qñ comburitur quod est ex
minera, est subtilius.

Zimar, i. Viride aris magnu. Hec
acumen, & corrodit carnem: ppea
non debemus vi eo nisi in indig-
tia dimutionis carnis. Sed in vulne-
ribus simplicibus non est vtendu,
eo quia non consolidat, nec car-
nem generat.

Huculq; diximus de mineris cõ-
pendiose. Sed deinceps volumus de
cere de carne, & eius humiditate.

De Lacte, & varijs eius operationibus,
secundum diuersas eius partes.
Cap. 44.

LAc dulce, quod e boni saporis,
linguantum est medicina, valet
cõtra discursum humoru acutoru
mordentium. quia lauando mem-
bra, & adhærendo eis, prohibet ma-
lorum humorum contagium, sicut
facit et albumen oui. Et non valet
lac in his, que diximus, nisi recentet
trahatur ex mamillis, si esse pte:
ideo quia recipit citius immutatio-
nem oibus alijs rebus ab aere. Simi-
liter permittitur in dissepatis cor-
poribus ex malis humoribus, & ac-
scit, vel caesatur in stomacho frigi-
do, aut fit fumosum i stomacho ca-
lido, & replet cerebrū. Sed si corpus
est mundū, nihil est conuenientius
eo ad restaurandū, qd dissolutū est
ex membris radicalibus: & propne
lac mulierū, secundo lac asinarum,
& post lac caprarum. Et ideo est lac
magis iuuatiuū oibus alijs reb,
hectis. & hoc est, ppea quia est ma-
teria

Gteria similis primæ materiæ, ex qua est humiditas radicalis. & ideo nutrimentū bonum corpori existit. Et melius est illud, qđ est prope partē, i. post duos menses. Et nō habet in se operationē nutriendi, humectandi, & abstergeri: nisi quia est cōpositum ex diuersis substantijs, hoc est substantia terrestris calcata, & propter hanc stat: & substantia aerea, propter quam humectat, & nutrit: & substantia aquea declinante aliquantulū ad subtilitatem, pp quam abstergit naturam. & non solū abstergit, verum et laxat ventrē bonā

H laxatione: quia mundificat lauando superfluitates putidas, & apostemata interiora, quæ sunt saniosa. Et quando extinguitur ferrum candens mundum ab æruginē, vel lapides marmorei in ipsum multoties, valet contra fluxum ventris. sed ferrum est melius propter suam stypticitatem. Et si summa omnes species lactis valēt ophthalmiæ oculorum, quæ accidunt ex reumate calido. & cōfert etiam apostematibus matricis, & ani, quæ generantur ab humoribus calidis mordentibus. Et qñ misceamus ipsum cum medicinis mitigatiuis, sicut est medicina, quæ recepta est à formace, vbi effunditur æs, confert vlcenibus cancerosis. Et nocet lac vlcetationi, vel cancerationi oris. Et gargarizatum, & retentū ore confert, & mitigat dolores ibi existentes, quia dolorem mitigat. & valet passio amygdalarum, & vuluæ: quia eius substantia est niūda ab omni acumine, & mordacitate. & est supremū iuuamētum ei, qui bibit cantharides.

De operationibus Casti. Cap. 46.
Castus vetus est calidus & hicc. Propter salem & coagulum. Et multum valet contra dolorem iuuaturarum. Et emplastrum ex eo factum mirabilem habet virtutē maturandi apostemata dura.

De virtutibus Butyri. Cap. 46.
Butyrum habet virtutem maturandī. Et qđ est coctū habet maiorem virtutē sū maturitatē, & caliditatē in corporibus duris. & hoc est pp salem, qui ponitur in eo, qñ coquitur. Et qđ nō est coctum, plus maturat apostemata, quæ sunt in radicibus aurū, & in locis mollibus. Et qñ miscetur cum melle, fit inde lohoc: & confert scrotibus existētibz in pectore, & pulmone.

De operationibus Coaguli. Cap. 47.

Coagulum vtr est calidū & hiccū, & subtile. Dissoluit sanguinē, & pinguedinē, quæ coagulata sunt in stomacho. & bibitum cōstituit ventrem. & debet dari fluxui propter suam proprietatē, cui sunt occultæ suæ causæ, ideo quia hæc proprietatē est certificata. si superponatur coagulum calidum super ventrem puerorum, sanat. & potest hæc operatio fit, ppea quia coagulat humores, & indurat.

De operationibus Onorum. Cap. 48.

Quia locuti sumus de his, in quibus sunt cibi, loqui volumus modo de eis, in quantum sunt medicinæ. Et dicim⁹ qđ albugo oui galinæ ē magis mitigans alia re i morcationibus. Et id viuim⁹ ea in doloribus oculorū, in apostematibus ani, in apostematibus inguinum. & admiscetur cū medicinis, qđ abscondunt

Adunt sanguinē, qui supfluit à pāniculis cerebri. Et vitellū est substantiā albuginis simile. Et ideo facim⁹ ex toto ovo medicinā, postq̃ admiscetur oleū rosātum ad medicatiōē rerum supradictarū, & maxime in medicatiōe membrorū neruorū, & musculorū, sicut cubitorū, & iuncturarum, digitorū manū, & pedū, & apostematū auris. Et No ui ponunt in hac medicatiōe vitellū sine albugine: quia non intendit mitigare dolorē, nisi cū aliquātula maturatiōe. Et oleū vitelli est supremū iuamen super pinguedinē anferis, & gallinē in mitigatiōe dolorū neruorū, & similiū. Et qñ coquitur ouū fm sui totalitatē, cōfert multū contra materias putridas, q̃ discurrunt ad stomachū, & ad intestina. Et si coquitur ouū cum alijs medicinis consiliūis ventris, multum forūficat eas. Et ouū positiū super locū combustum ab aqua feruentē, multum valet. Et oua recentia cocta in aqua valent asperitati pectoris, & pulmonis. Et cortex oui tuitus, & combustus subtiliter pulverizatus, & supersparsus valet contra albuginem oculi.

C De Felibus. Cap. 49.

Omnia fella calida sunt & sicca. & eorū magnitudo sequit⁹ calorem, & siccitatem. & eorū paucitas sequitur bonā temperantiā, & longitūdine vitæ. Et ponuntur in collyrijs, q̃ faciunt absterfione: & proprie volutū fella. Et est necesse eligere fella a salis, quę non sunt infirma: & fella maris. & q̃ plus q̃ritur in medicinis, est fel galli veteris.

De urinis. Cap. 50.

Vrinę omnes habent acumen baurachium cum absterfione.

& ideo solūnt sordicies antiquas. D

De proprietatibus Stercorum. Cap. 51.

Stere⁹ albū canis habet proprietatē in synanchia. Stercus muris intrat in suppositorijs, q̃ mouent vētrē puertorū. Stercus bouinū cōfert hydropicis in modū emplastri. Stercus gallinaceū valet ad sufficatiōē, quę prouenit à malis fūgis cōmelis: ideo quia facit eos euomi. & debet propinari diutemperatū cū aceto & aqua. Stercus lupi valet & confert passioni colicę bibutum, aut emplastratū, vel suspensum testiculis. Stercus columbinū valet frigidis passionibus membrorū: sicut podagra, & dolori hemictanio, & dolori oui, & dolori laterū, & hypochondrorum, & spatularū, & iūcturarū.

De carne Tyri. Cap. 52.

Testificatur Gal. & alij, q̃ caro tyri curat lepram: & ideo ponit⁹ thenaca. Et prima virtus istius carnis est calefacere, & desiccare. & curat hanc ægriitudinem, p̃p̃ea quia pellet hanc materiam venenosam ad cutem corporis. & propterea bibentes cadunt in passionem tyriacę, hoc est excoꝛiationem cuius primo, postea solidantur.

De Pinguedine. Cap. 53.

Quod manifestius est in ipsa est calor cum multa humiditate: quāuis diuersificetur fm diuersitatem animalium. Et calidior & siccior est pinguedo leonis. Et post illam in siccitate est pinguedo bouis. Et pinguedo vituli est temperata. Et pinguedo caprę bona est, & humidior bouina. Et pinguedo anferis, & gallinę & subtilior alijs pinguedinibus: & p̃p̃ea magis mitigatiua.

De

Colliger

G De Medullis. Cap. 54.

Omnēs habent virtutem molli-
ficandi, & dissoluendi duriciē
lapideam, quę sit in membris duris.
& melior omnibus est medulla of-
sis azal: & post illā medulli vituli.

De proprietatibus plurium aliarum Me-
dicinarum. Cap. 55.

Brodium gallorū veterum ven-
trem laxat: & brodium iuuenis
gallinæ temperat complexionem.

Cancri vsti valent morfui rabidi
canis pp eorum proprietatem.

Vfus canium passerum frangit

H lapidem.

Spuma marina habet virtutem
abstersiuam, & mundificatiuam,
cum qualitate calida.

Iste sunt medicinz testificatę a
Gal. dicente q̄ expertus fuit ipsarū
virtutes. Sed inueniuntur manifestę
alię medicinz apud Medicos, quę
nō sunt testificatę a Gal. sicut sunt
myrobalanorū. v. species: vt sunt ci-
trini, chebuli, Idi, belirici, & embli-
ci. Eorum primę virtutes sunt frigi-
dę i primo gradu, & sicę in tercio,
quia cōpositi sunt ex substantia ter-
restri frigida, & substantia terrestri

I adusta. Sed plus attinent terrestrei-
tati & adustioni, q̄ terrestreitati &
frigiditati. & signat hoc stypticitas,
quā habent cum amaritudine. Pro-
prietates Kebulorū est purgare me-
lancholiā suauiter, & deiccare phleg-
ma sui qualitate: & sunt in princi-
pio medicinarum, quę purgāt hos
humores. Et talis proprietates est in-
dorum. sed dicitur q̄ sunt magis p-
prij in purgando melancholiā adu-
stā. & ppea ponūt in passionibus
capitis, quę veniunt a stomacho, &
ideo q̄ propinquant vīu longo, boni-

ficant sensus, & clarificat cognitionē.
nem, & tardant canitiē. Et proprie-
tas citrinorum est purgare cholera
suauiter. Et dosis vini cuiusq̄ sub-
stantię illorum est a drach. iij. vsq̄
ad. vj. & in decoctionibus a. vij. vsq̄
ad. x. Et Medici miscent eos cū cal-
sia fistula, & turbiti, sed nesciunt
modum medendi. sed dī q̄ belirici
suauiter purgant cholera: sed non
dī ab aliquo q̄ purgēt emblici. Sed
verum est q̄ confortat appetitum,
& sedant cōsuetudinem ipiti, & va-
lent vomitiui, & bonificant mentiē,
& cucurrant hæmorrhoidas, & au-
ferunt sitim, & augmentant coiti,
ergo videtur q̄ habeant aliquantū-
lam humiditatem.

Chesir, i. Absinthiū minus, vel
absinthiolium. Hoc est de genere
virtutis absinthij, & est cōpositū
ex substantia styptica, & amara. va-
let in febribus post digestionem fa-
ctam, sicut valet absinthium.

Balador, i. Anacardi, calidi sunt i
fine quarti gradus, & siccī i fine ter-
tij. Et valent contra epilepsiam, &
apoplexiam. restaurat virtutē con-
seruatiuam, & memoriā cerebri,
etiam q̄n prostratę sunt propter
multam humiditatem.

Behenium, i. Behen, calidū est &
humidum stomachum calefacit, &
in istum cōtra spermatis temperat. &
fortificat virtutē concupiscibilē coi-
tus, & prestat sperma, & valet cōtra
humores melancholicos.

Terngebim, i. Manua, est ex spe-
ciebus antiquę manne, q̄ pronenit
a paribus superiorib⁹ Syrię, vel In-
dię. Et est similis zucchero in suis
virtutibus, calida & humida in pri-
mo gradu. Et eius proprietates ē pur-
gare suauiter cholera. & est debi-

E

I

Anacardium.

M Glans gustari.

T Terror bin. Trugit.

lio-

■ Alior alij purgatiuis. ideo datur in passionibus calidis, antequam etiā appareant signa digestiois.

Tamarindi frigidī sunt in tertio, & sicci in secundo gradu: quia cōpositi sunt ex subtiliā aq̄ea mixta cum aliquantulo calore, & tāto, q̄ subtiliat partem aq̄eam: & ē sicut instm, vt ipsam penetrare faciat. p̄p̄a sunt ī fine acerositatis. Purgant suauiter choleram. Dosis eius est ā drach. x. vj. q̄. ad. xv. & ideo quia habent aliquantulum stypici tatis, valent stomacho cholenco.

Geozhoa, i. Nux muscata, calida ē & sicca in secundo gradu. mūdi est stomachū ab humoribus putridis, & fortificat ipsum. & valet cōtra frigiditatem hepatis, & splenis.

Lapis de Becahant est valde manifesti iuamenti oibz speciebus venenosis, & p̄p̄ie mortui scorpionis. Et eius dosi est quarta pars auri vnius.

Lapis de zaduargar confert omni fluxui sanguinis, vnde cūq; proceat. & q̄ncūq; propinatur venenatis ad bibendū, antequam venenum veniat ad cor, liberat. Et eius dosi est hexagium vnum.

■ Smaragdus dī q̄ valet cōtra oīa venena, & specialiter cōtra venenū serpentum. Et eius dosi est pondus nouem granorum ordei, tritum super lapidem, & mixtum cum lacte amygdalino, & aqua violarū, & modo aceto. Et scias q̄ illis, qui bibent in principio, supersueniunt multa mala accidentia, non minora accidentibus veneni. sed subito sanabantur postea, taliter q̄ in eis non remanebit aliqua debilitas, nec aliqua dyscrasia. Et abscondit fluxum antiquum, cuius causa est occulta.

Et non facit tunc tam fortia accidia, sicut facit venenatis. & ē suspensum supra stomachum valet.

Lapis bacchi, i. Corniola, teperratus est. abscondit sanguinem menstruum, & facit redire dētes ad propria loca in ore retentis. & hoc tunc est ā proprietate.

Margarita frigida ē, & sicca, & valet multum contra passionē cordis. remouet tristitiam, & restituit visum impeditum propter humiditatem.

Chiarzabar, i. Cassia fistula, vel Charabe de India, purgat choleram adustam, extinguit acūm sanguinis, dissoluit apostemata, & sperma purgat suauiter, sicut tamarindi, aut parum fortius. Dosi eius ē, sicut de tamarindis.

Auis, quē dicitur in Arabico Canabir, & est Alauda capelluta, q̄n conquirur, & comeditur continue, confert passioni colicæ.

Vermis nominatus Bratim, & q̄dam nominant Tartama, pistatus, & positus ueruo inciso, confert illi mirabili iuamento.

De rebus Marinis. Cap. 56.

DE rebus nascentibus in mari, F
aquarum iuamenta sunt manifesta, sunt hec, f. Camphora Indica, quæ in Arabico nominatur Colfor algent. Calefacit & desiccatur in secundo gradu, & consolidat vulnē uera ignita.

Spongia marina. In ea inuenitur virtus desiccatiua: & ipsa est medicina bona humiditatibus exterius extractis.

Benlenizan, idest Belézan, vel Pétrozam, calidum est & siccum in secundo gradu. Valet stomacho humido,

Colliget

G mido, aromatizat odorem oris, conforat digestionem, forisficat nervos, ingerit coitum.

Lapis de Bezedar, quādo de ipso fit collarium, confortat vifum, & cō fervat ipfum, & remouet offufcationem, vel tenebrositatem oculorum,

Caniabar calidū est in fecundo gradu, & ficcum in primo. Absterfium exiit, & refoluit groffas ventofitates, & confert morfui animalium venenoforum. & eius proprietates est refoluere ventofitates matris, & abfcrindit vomitum, & folia ipfius aromatica exiit, & ponitur loco * dedarfeni.

* darfeni.

F Sebesten calidum est in p̄rio gradu, & humidū in fecundo. Purgat fuauiter fuperfluitates cholericas, & mitigat acumen fanguinis, lenit afperitatem pulmonis, confert ftricturæ anheitus & qñ coquitur, donec infpiffetur, & ex aqua decoctionis fiat embrocatio fuper tyriā & alope tiam, facit nifi pilos.

Sarudotes calidū & ficcum est in fecundo gradu. Recepto fumo fuo diffoluit fuperfluitates cerebri, & valet contra reumata frigida. appofitū fuper ophthalmiā, oculū abftergit mirabili abfterfione. & valet cōtra dolorem dentium, & cōtra corrofionem gingiuarum.

Senna.

Sene calidum est & ficcum in fecundo gradu. Eius virtus est purgatiua: purgat n. humores adufos, & ē humidos fuauiter, & non est potēs trahere humores vifcosos. Et eius virtus est propinqua virtuti agatig, hoc est in attractione. fed agaticum habet proprietatem trahēdi humores groffos, & sene humores adufos. Dofis eius ē a drach. i. vfq; ad. ij. in decoctione ā. v. vfq; ad. vij.

Secale mēf, i. Gallia mufcata, calidū est & ficca, ftyptica, & confortat membra, & stringit ventrem, & curat vomitum.

Secacul, idest Eringium, calidū est & humidum, auget fperma, & prouocat coitum.

Sandala. Quod est frigidioris cōplexionis ofum fpecierū est rubetū, eo q̄ frigidū in tertio gradu, & ficcū in fecundo, fed maioris aromaticitatis est citrinum, & est frigidū in fecundo gradu, & ficcum in primo. & cōfert bibitū magnæ caliditatis, & cardiacæ calidæ, & p̄dest epiastratū fto calido, & apoftematibus calidis.

Tabaisis, i. fpodium, carbo est nodorū arundinū adufatū Indiæ. Frigidum est & ficcū in tertio gradu. & eius proprietates est remouere caliditatem, & inflammationē cholere, & confortat ftomachum, & confert cardiacæ calidæ.

Lignum aloes calidum est & ficcū in fecundo gradu. Gal. dixit in libris experus, q̄ habet virtutē darfenicam, fed aliquantulum plus, quia habet proprietatem exiccandi humiditatem ftomachi, & propter amaritudinem, & ftypticitatē cū ipfius magna aromaticitate. Valet fuper omnes medicinas alias mēbris principalibus, & remouet triftitiū, & cardiacam humiditatem. & valet cōtra omnia venena, eo q̄ confortat omnes virtutes. & valet contra omnia reumata frigida.

Ambra est vna ex fpeciebus caphoræ, q̄ oritur i fontibus mans, & natat fup aquā maris. & melior omnium est illa, quæ in Arabico dicitur. Alcap. Calida est & ficca in fecundo gradu. cōfortat cerebrū, ftomachū, & cor, & oēs fenfus. valet fcaibus, &

in

In frigiditatibus. valet contra ventositatem intestinorum. superposita nervis eos fortificat. resistit magnæ pestilentiæ acris bibita, & et odorata.

Iuiube, & in Arabico nominatur Auep. Hanc medicinam nominat Gale. ut de ea nullam scivit proprietatem. sed Medici de Baldac dicunt qd reprimunt acuitatem sanguinis, & cholera, & cõserunt asperitati pe-
ctoris, & pulmonis à tota subtiliua. Cõplexio ipsarum est frigida in primo, & humida in secundo: & propter hoc reprimunt acuitatem.

Caufter. Eius virtus est virtus san-
dolorum: excepto qd quando de eo potatur ab. i. auro vsq. ad. ij. laxat.

Gariofili calidi sunt & heci in secundo gradu, & attingunt tertiu. Et isti confortat omnia membra principalia, valent contra passionem frigidam, & consupant ventrem. Et dicit Gal. qd eorum proprietates est confortare virtutem digestiuam.

Halhabat, i. Basilicum gariofilatum, calidum est & sicum in secundo gradu. Aperit oppilationem cerebri. valet contra cardiacam humidam, & contra melancholiam, & contra hæmorrhoidas.

Cardamomū calidum est & sicum in secundo gradu. Valet contra oppilationem hepatis, cõua lapides renum, & lassitudinem mēbro-
rum, & contra frigidos dolores. & confortat stomachum multum, & remouet syncopam, & vomitū, qñ bibitur cū vino malorū granatorū.

Camphora frigida est & sicca in tertio gradu, & est subtilis substantia, & resistit putrefactioni, q sit ex materia calida. stringit fluxū chole-

nicum, priuat coctipotentem, lædit stomachum nō calidum multum.

Lacca calida est & sicca in principio secundi gradus. Valde est manifestum ipsius iuuamentum in cõfortatione hepatis, & in aperitione suarum oppilationum. & valet contra dolorem renum, & vesicæ, & augmentat coitum. Dosis eius est drac. j. vsque ad. i.

Muscus calidus est & sicus in fine secundi gradus. Mirabilē habet proprietatem in confortando cor. & valet contra surditatem aurium, & stupefactionem corporis, & contra omnes ægritudines syncopes. & E. confert grossæ ventositati intestino-
rum, & suffocationi matricis, & contra melancholiam, & auget coitū.

Linzehalasor, idest lingua auis, confert cardiacæ, & mouet coitum. Gelemni, idest Viola vltamariana, calida est & sicca in fine secundi. Prodest senibus, & refrigeratis, valet contra dolorem capitis, qui sit ex humoribus frigidis & grossis.

Iacob Martinus Vir egregius sequentem Quinti libri Colliget Auerois partem, ob rei difficultatem, nuper latinitate donauit. Nos autem, ut res ipsa, de qua hoc in loco agitur, clarior redderetur, ipsius translationem, vna cum antiqua imprimendam esse, operepretium esse duximus.

De

Cerro.
pila.

Opilata.

De modo compositionis Medicinarum: Pri-
mum autem de compositionis ne-
cessitatibus. Cap. 57.

Sermo in modis componendorum
Medicaminum.

Necessitas
cōponis
medicina-
rū utplex

HVcūq; locuti sumus breuiter
de cibis, & medicinis simpli-
citer manifestis: deinceps volumus
narrare modos cōpositionis. Et di-
cimus q; necessitas, q; nos iudicat ad
cōpositionē medicinarū simpli-
ciū, prouenit à uerbis rebus. Vna ē,
quia multoties non inueniūt in
vna medicina simplici oīa, quē no-
bis sunt necessaria à virtutibus, pp

Huas cōpletur medicina, aut conser-
uatio. Secunda est, quia quāuis nos
inueniremus ipsam, forte non indi-
gemus ea fm eandem virtutem, sed
fm plus aut minus. Tertia est, quia
erunt in illa simplici virtutes, q; non
sunt nobis necessarīe fm intēti-
onem nostrā, neq; per medicinā, ne-
que per cōseruationem. vel forte
erunt virtutes, quē non intrant ali-
quam medicinā, vel cōseruationē.

Prima illarum triū cōsideran-
da est in illis locis, qui non possent
curari nisi qualitatibus contrariis,
vel diuersis, & hoc accidit, aut pp di-
uersitatē causē ab ægitudine: aut
pp diuersitatem naturę ægitudinis
ab accidente: aut pp diuersitatem
ægitudinum inter se: aut pp diuer-
sitatem complexionis causarū com-
positarum: aut pp diuersitatē ægri-
tudinis à natura membri, pp suam
cōplexionem, aut pp suum princi-
patum, aut propter suum locū, aut
propter suam colligantiam.

Exemplum diuersitatis causē ab
ægitudine est, sicut febris putida
ex humoribus grossis, quia illa ex
parte malę qualitatis calidę & sic

TRia sunt, quę principaliter cō-
gunt componere medicamina
simplicia. Primum quidem est,
quia vt plurimum non reperiuntur
in vno simplici medicamine om-
nes vires requisitę ad perfectam cu-
rationem, aut cōseruationem fan-
nitatis. Secundum est, quia licet re-
periuntur illę vires in ipso simplici
medicamine, nos tamē indigemus
maiori vel minori portione earum.
Tertium vero est, quia in cōsimpli-
ci medicamine sunt aliquę vires,
quibus non indigemus ad proposi-
tam curationem, neque ad cōser-
uationem.

Horum autem primum fit, vbi
aliqua loca affecta non curantur
perfecte, nisi qualitatibus contra-
riis, vel diuersis, connexisq; & hoc
quidem euenit, vel propter morbū
& causam: vel propter naturā mor-
bi & accidentis, cum fuerint contra-
ria: vel ob naturas ægitudinum,
cū sunt compositę: vel causarū,
cū fuerint quoque compositę: vel
propter naturam morbi & mēbri,
tum in suo temperamento, tum et
in sua nobilitate, vel situ, vel cō-
sensu.

Diuersitas autem, quę inter cau-
sam & morbū reperitur, graua exē-
pli, vt in febribus sit biliosis, q; qui-
dem propterea q; sunt calidę & sic

A ex indiget medicina infrigidatiua & humectatiua: & ex parte humoris putridis grossi indiget re subtrahente, vt excicet, & maturet. Et in hoc eodem genere ingreditur reperculsio, & dissolutio, quæ necessaria est tempore augmenti in apostematibus: & ppea indiget Medicus in talibus locis, vt sciat vni istis medicinis mixtis, & repulsis, & resolutiuis.

Dubium.

Et cadit dubium in operantibus medicinarum compositarum ex diuersis virtutibus: hoc est quomodo possunt inueniri istæ duæ operationes contrariæ simul in corpore humano. Quia si istæ virtutes sint in eis æquales, tunc non vincit vna alteram, sed equaliter erunt temperatæ, & non facient actionem quæ sit in corpore humano. & si vna erit fortior altera, fortior faciet actionem, & actio illi debet attribui, & alia erit frustra.

Citra Medico.

Et hoc dubium non sentiunt Medici nisi in secundis virtutibus, non in primis: quia ipsi opinantur quod si roslocatur drach. i. chamemillæ cū drach. i. rosarū, quod medicina, quod erit composita ex his, erit temperata in primis qualitatibus: & cū eo toto opinantur quod habeant virtutem repulsivam, & dissolutiuam.

¶

C Et non opinantur verū, quia necesse est vt virtutes ambarum sint vna, sicut dictum est, quia si diceretur, quod medicina esset temperata in primis qualitatibus, hoc est, quia si dicitur in corpore vnum calorem temperatum, qui erit medius inter calorem & infrigiditatem primi gradus, similiter debet intelligi in secundis virtutibus: hoc est vt in drac. i. chamemillæ, & drach. i. rosarū habeat virtutem vnā mediam inter repulsionem & dissolutionem.

Et

ex, & humectantia exposcent medicamina: sed ppea quod ex humore putrido sunt ortæ, requirunt quod excicent, & attenuent eum. Et sub hoc genere continetur repulsio, & resolutio, quæ tempore incrementi apostematibus administratur. in simili non oportet vt Medicus admisceat repellens medicamen cum resolutiuo.

Dubium tamen oritur de actionibus medicaminum compositorum, quod ex virtutibus inter se contrariis consistat, quo nam vt pacto possit simul habere in corpore humano illas duas actiones. Nam si illæ virtutes fuerint æquales, tunc altera alteri resistet, & nullū in humano corpore efficiet actū, & sic erunt æquales. sed si altera validior fuerit altera, tunc quæ validior est, fungetur suo officio: imbecillioris vero nullus percipietur actus.

E

a. l. apud distantias.

Huius autem dubij ratio non fuit excogitata ab his qui sic dubitant, nisi in secundis virtutibus, non in primis. putant nam ipsi, quod si drachmam vnā chamemelli cum alia rosarum admiscuerimus, quod tale medicamen erit suis primis qualitatibus æquale: & quod adhuc in eo erit reperculsio, & resolutio.

F

In vtroque tamen ratio debet esse eadē, vt diximus. nam quæadmodum dicimus aliquod medicamen esse æquale suis primis qualitatibus, ita vt in corpore humano efficiat calorem moderatū medium inter calorem primi ordinis, & frigus eiusdem ordinis, idē de secundis virtutibus intelligendū est: ita vt grā exempli vna drachma chamemelli, admixta cū alia rosarū, producent repulsionem, & resolutionem mediā inter resolutionem chamemelli & repulsionem rosarum.

Coll. Auer.

Q. Cā

C Et non errauerunt in hoc Medici, nisi quia non posuerunt gradus secundis virtutibus. quia si fecissent, tunc sciuisent quæ esset temperata, & non temperata.

Et debes scire quod operatio, quam medicina habet composita, est vnus in commixtione artificiali, sicut in commixtione naturali, & non est plura: ita ut sit tibi necesse dicere, quando quesitum fuerit a te, quomodo facit vna medicina duas operationes contrarias in vno subiecto: Respondeas, quod hæc res est sicut sensus & sensata eorum, qui patiuntur à duobus contrariis simul in eodem subiecto.

H v.g. sicut apprehendimus album & nigrum simul & semel in humiditate crystallina: & sicut sentimus calidum & frigidum simul & semel ex commixtione aquæ feruentis, & frigida: sicut dicit Gale. Quia hoc non esset sufficiens in solutione huiusmodi dubij nobis ponentibus quod medicina composita habet duas operationes, quatum vna esset opposita alteri. quia hoc non accidit virtutibus sensibilibus cum sensatis, nisi propterea quia non sunt materiales permutabiles, alterabiles, passibiles in seipsis à sensatis passione manifesta: eo quod illæ non sunt coniunctæ cum materia fructu conjunctione. Et causa huius redditur in alia scientia nobiliori ista (hoc est in tertio de Anima.)

In medicina composita non sunt virtutes contrarie, si esset esset virtus medicinalis.

Sed passionem, quas recipit corpus à medicinis, sunt necessario passionem materiales, permutabiles in seipsis permutatione manifesta. Et ideo non est conueniens, ut inueniantur eorum contraria simul & semel in istis, vno tempore, in vno subiecto, sicut inueniuntur in sensibus & sensatis. Sed si debet dari exemplum propter

Causa autem dubij fuit, quia non posuerunt secundas virtutes sub alio quo ordine. nam si id fecissent, fuisset nobis notum. quodnam medicamen esset æquale, & quod inæquale.

Huiusmodi autem actus, quod agit illud medicamen compositum, est quidem vnus, siue artificiali temperatura, siue naturali, & non est plures: ita ut cogaris dicere medicamen vnum efficere duas qualitates contrarias in eodem subiecto, & dicamus id esse veluti res se habet in sensibus & sensibilibus eorum. patitur enim à duobus contrariis, simul per vnum subiectum. vt grana exempli, cum nos percipimus album & nigrum simul per humorem crystallinum: caloremque & frigiditatem in instanti per vniuersum corpus nostrum, si contingat ut particulæ nostri corporis parum frigida, parum calida aqua abluantur, ut dicit Galenus. Hoc enim non sufficit ad solutionem dubij, si supponamus ipsum medicamen compositum habere duo officia inter se inuicem contraria. nam etsi sensibus illud accidat, profecto non accidit, nisi quia non sunt materiales. Cuius rei causam iam in alia scientia tradita est.

Sed affectiones, quas recipit corpus à medicaminibus, sunt necessario materiales. quæ quidem si fuerint contrarie, non possunt esse vni eo tempore in eodem subiecto, nisi eo modo, quo reperitur medicum inter

A propter aliquam similitudinē non multum propinquū, non debet dari nisi fm q̄ inuenitur medium inter extremitates: hoc est fm q̄ inuenitur album & nigrum in colore citrino. Et si aliter diceretur, vnum vinceret alterū necessario, si duo essent: aut dominans faceret suā operationem, & ei attribueretur. Et qui dam dicunt q̄ natura cognoscit, & trahit ad se illam partem, quæ est in eis magis necessaria. Scias tamē q̄ impossibile est trahere quod inueniri non pōt. & forte hoc secretum eidē in somnio fuit reuelatum. & ideo non sum ille, qui cum eis litigare velim.

Col. 1. de
Tq̄ ca. 4.
& vica. in
pract. c. 1.
Vide. 1. de
Simp. me
dic. & 1. de

B
Locis affe.
ca. 1. et pri
ma quæri
tu. 4. c.
19. impu
pationē
sua optio
nis, q̄ fuit
p̄ Alex.
Secundus
modus.

† Tertius
modus.

Quartus
modus.

Deinceps volumus reuerti ad illud, à quo separati fuimus, vt dem⁹ exemplū membrorū diuisionis, quā p̄misimus. * Et dicamus q̄ exemplū diuersitatis ægritudinis ab accide⁹te est, sicut febris acuta cū syncope. q̄a putrida s̄diget euacuatiōe, & refrigē ratione, & syncope s̄diget ē cōuersio.

† Exemplum diuersitatis ægritudinum est sicut febris diuersarū specierum & diuersarum materierum, & diuersorum locorū: sicut febris, quæ dicit̄ hemitritæus, quia est cōposita ex cholera & phlegmate diuersitate compositionis.

Causa harum est, quando sunt compositi in vna & eadem ægritudine, sicut sunt ægritudines, q̄ fiunt ex pluribus humoribus. & ideo necesse fuit cōponere medicinā ex rebus, q̄ respondeant pluribus humoribus. & hæc fuit priā necessitas cōpositiōis medicinarum cōpositarū purgantium alijs duabus, videlicet cōpositarū caufarum, & accide⁹tiū cum ægritudinibus. Et huic mēbro diuisiōis cōrespōdet cōpositio theriacē:

ter extrema, ac si dicas, ea ratione, **D** qua in croceo colore reperiuntur album & nigrum. Alias enim de necessitate⁹ resistent inter se, si fuerint * a. 1. cōtra æqualia, vel prædominans ager opabunt. actionem suam.

E

Et postq̄ declarauim⁹ quop nam pacto operetur medicamen cōpositum, reliquum est vt ad aliarū partium exempla me transferam. Exemplum igitur sumptum ex morbo & accide⁹te est, vt febris ex putredine orta & animi deliquium. nā febris euacuationem, & refrigerationē considerat: animi vero defectus contrarium vacationi, & refrigerationi exposcit. Exemplum vero compositionis ægritudinum est, vt febris, quæ ex diuersis constantib⁹ substantijs: vt est ea febris, q̄ semitertiana vocatur, quæ ex bilioso ac pituitoso constat humore. At exemplum necessitatis huius rei in compositione caufarum est, vt cum fiunt ægritudines à pluribus humoribus, vbi quidem erimus coacti componere medicamen ex his, quæ plures quā vnū euacuent humorem. & hæc quidem est prima necessitas, quæ cogit componere solutiua medicamina. Sub his igitur duobus generibus, videlicet compositionis ægritudinum & caufarum, ingreditur cōpositio

Q. ij. medi-

Colliget

Ctheriacæ: quia intentio in illa fuit curare multas ægitudines, & ſeiuare ab eis. & ideo fuit cõpõſita ex medicinis, quæ habent multas virtutes ramiſcitas diuerſas, & vt à multis partibus poſſent vincere venenum.

Quæſti mo
di priã pa

Exempli neceſſitatis cõpoſitionis pp diuerſitatẽ naturæ ægitudinis, & naturæ membri pp ſuam cõplexionẽ, eſt, ſicut ſtomachus hecãicus. quia à parte, qua eſt febris hecãica, indiget frigiditate & humiditate: & à parte, qua eſt ſtomach⁹, indiget caliditate & ſiccitate. Et eſt ſimile in tuſſi, quæ fit ex matena viſcoſa iñ ſiſtulis pulmonis. quia à parte, quæ eſt materia groſſa & viſcoſa, indiget ſubtiliatus, & inciſiuis: & à parte, qua eſt pulmo, indiget rebus lenitiuis.

Quæſti mo
di ſecũda
pars.

Exemplum neceſſitatis cõpõnis medicinarũ pp diuerſitatem naturæ ægitudinis à membro pp principalitatem membri eſt, ſicut ægri-tudo calida, q̃ fit in aliquo membro principali: ſicut in cerebro, q̃ neceſſe eſt vt non multiplicemus multũ medicinas frigidas, ideo vt non extinguiamus calorẽ naturalem, & vt

1 nõ priuetur à ſenſibus, & motibus. Et ppea eſt neceſſe miſcere cũ illis medicinis res, quæ ad atomanciatem ſunt declinantes, & ad calorem, & cõfortent. Et in paſſione frigida, q̃ accidit hepati, neceſſe eſt euacua-re: ſicut declaratum eſt in libro In-genij ſanitatis: & poſſibile eſt vt fit hoc contrarium: eo q̃ ſicut eſt nobis neceſſe cognoscere virtutes medicinarum neceſſariarum tempore neceſſitatis, eodem nõ indigemus cognoscere modum cõpoſitiõis. & ſi non eſt poſſibile nobis medicina-

medicaminis ex viperis cõfecti, q̃ **R** thenacen vocant: cuius propoſitũ fuit reſiſtere multis morbis, ab eisq; præcauere. & ideo compoſuerunt illud ex medicaminibus habentibus varias virtutes, variosq; modos reſiſtendi ipſi veneno.

Exemplũ veto neceſſitatis huius rei ſumptũ à diuerſitate nãq; morbi ac mēbri nãq; eſt, vt ſi ventriculus febre laboret hecãica. nam ea rōne, qua laborat febre hecãica, reſingerta-tionẽ & humectationẽ deſyderat: ſed ea rōne, qua eſt ventriculus, calefactionẽ & attritionẽ expolular. Identidem de tuſſi genita ab humore glutinoſo, iñtẽtũ aſpere arteriæ, dicendũ eſt. nã humor ipſe requirit attenuacionẽ, & inciſionẽ, quæ quidẽ non fiunt niſi p ea, q̃ exalpetat: pulmo tñ, vt pulmo, q̃ leniant deſyderat. Exemplũ quoq; hui⁹ rei ſumptũ ex diuerſitate naturæ morbi, ac mēbri, quo ad eius præcipatũ, eſt apoſtẽma hepatis ià ad ſuũ vigore pũctũ. nã quatenus eſt apoſtẽma iñ ſuo vigore exiſtẽs, indiget euacuatiõẽ, vt in lib. de Tuẽda valetudine mōſtratu eſt. Multa. n. hic citant, q̃ uõ probant hic, ſed ſupponunt cõq̃ de

probatã, donec in ea parte quæ de **M** tuẽda valetudine prætrat, oſtẽdatur. & iõ dixit Gal. q̃ notitia cõponendorum medicaminũ debet omnino ſequi poſt notitiã Tuẽdæ valetudinis. Forſtaſte tñ res oppoſito modo ſe habet. nam quẽadmodũ vires medicaminum debent eſſe nobis cognitæ pro tempore neceſſitatis, ita res ſe habet in modo componendi. aliàs. n. non poſſemus curare. ſed ſi poneremus artem componendi eſſe partem artis ¶ Tuẽdæ valetudinis, eſſet tunc impoſſibi-

† a. l. Cura
tium

A n, nisi veniamus ad partem Ingenij sanitatis: ergo incipiamus hoc scire primo à libro Ingenij sanitatis, postquam ibi declaratum est.

Et quia hucusq, exuium^a ab intentione nra, redeamus nunc ad ipsam: & dicamus q, qñ apostema est in mēbro principali & maximi iuuamenti, necesse est vt sup medicinē miscemus q foriscent virtutē, & substantiā ipsius, & caueamus ne virtutes suæ dissoluantur: sicut sunt sandali, & rose. Et similiter qñ erit membrū maximi iuuamenti, tunc necesse est nobis cōseruare ip-

B sum cum medicina styptica.

Et exemplū necessitatis pp locum membrū est, qñ volumus q medicina styptica valeat ad pfunditatem corporis, debemus secum admiscere rem, quæ habeat subilem substantiam pp longiuitudinem sui loci, ad hoc, q sit veliculus stypticatus: quāuis sit contra qsitum nostrū in aliquo. Sicut admiscemus cantharides in medicinis vesicæ, & crocū in medicinis cordis calidis. Et simili modo nos miscemus ceram in emplastris: ppea vt sit materia faciens ea melius applicari membro.

C Sed exemplū necessitatis compositionis medicinarū ex parte colligatū est, sicut qritudo calida, quæ sit in ore stomachi: quia in ea non debemus multiplicare medicinas frigidas, eo q cōiceat eū mēbro frigido.

Ista sunt quinque mēbra necessitatis compositionis, pp quæ componuntur medicinz, quæ sunt ex diuersis virtutibus, quando non inuenimus in vna simplici, quo ex virtutibus indigemus.

Sed secūda particula necessitatis cōpositiōis est, quia aliqui nos inuenimus

le, nisi postquam anteposuerimus D noticiam eorū, quibus indigemus, præponamus primo, iuxta illud, qd pphabit^r in pte de Tuēda valetudine.

Nunc autem iam deuiauiumus à nostro pposito. reuertamur igitur ad illud: & dicamus q, propterea qd apostema est in mēbro pncipe, à quo multa proueniunt iuuamenta, oportet cultodire eius robur medicamine astrictiuo, & hoc redit ad id quod se tenet ex parte varietatis naturæ morbi, ac membri nature.

Exemplū vero huius necessitatis sumptū ex positū ipsius mēbri est, **E** vt si cupimus, vt substantiā astricti uā faciamus pertingere ad intimā partem corporis, tunc admiscemus cū ea aliquid attenuatiuum pp distantiā illius loci, vt sit illi substantiæ astrictiuz veluti ala. Et ad hoc genus ridet admiscere minimum quid cantharidū in medicaminib⁹ vesicæ, & crocū in medicamine cordiali. Huius quoq, generis est admiscere cerā in vnguentis, q extrinfecis particulis corporis applicant^r, sius. n. illorū mēbroisū non retineret medicamen nisi esset in huiusce modi materia. Exemplū adhuc **F** sius necessitatis componendi tractū ex affinitate membri, est vt si morbus calidus sit in ore ventriculi, nō debemus vti magna refrigeratiōe, cū cōiceat cum membro frigido, qd est cerebrum. Hæ igitur sunt octo cōsiderationes, quibus vtimur ad componenda medicamina, habentia varias ac diuersas vires, si in vnioco medicamine simplici non reperiant^r illæ vires, quibus indigemus.

Paras autē secūda illarum primarum partium, q est videlicet eū illæ **Q** iij vires,

Quasi modo
di tercia
pars.

Quinti
modi qe-
tu pars.

Serelia cō-
positū me-
dicinarū
necessitas.

Colliget

G nimus vnam simplicē medicinam, quę habet fortiorē virtutē, aut debiliorem eo, quod quærimus.

Et hæc particula diuiditur in plura membra. Vnum est, quia erit nobis necessaria vna ex primis operationibus medicinx: & hæc simplex quidem habet plus aut minus, quā quæramus. quare tunc necesse est nobis habere aliam medicinam, vt debilem suam operationē, aut vt eam fortificemus.

H Et si tu vis eam debilitare. hoc fit duobus modis. Vnus est, vt misceamus cum forti medicina aliā, quę sit contraria suę virtuti. v.g. quando habemus vnam medicinā, quę sit calida in tertio gradu, & non indigemus nisi ea, quę sit calida in secundo, miscebimus cum ea illam, quę sit frigida in primo.

Alter modus debilitandi est, vt misceamus cū forti medicina aliā, quę non sit contraria in qualitatibus & virtutibus, sed similis in virtutibus, sed minus habeat altera ex eis. v.g. si habuerimus medicinā ca-

I lidā in tertio gradu, & nos velimus declinare ab illo, miscebimus cū ea vnā, quę sit calida in primo gradu solū, & hebeat pparationē, quā dicimus, vt debilem medicinā cum suo simili in qualitate. Et q̄ sit minoris virtutis probat Gal. per cōmixtionē aque tepide cum aqua bullienti: quia necessario videmus feruentis calorem declinare.

Contra
Gal.

Et hoc est contradicendū, quia si videmus q̄ hō habeat egritudinem calidā in quarto gradu, vel ē in tertio, & dederimus rem calidā in secundo gradu, multones lædet ipsum. Et propterea verba Gal. debet refragari ex dicta tali min⁹ calida, vt supra.

Dicas

vires, quibus indigemus, sunt illi medicamini, sed indigemus maiori vel minori portione earum, in duas quoq; diuiditur partes. Prima est, q̄ aliqui nos quærunt aliquā ex actionibus primis medicaminum, & habemus apud nos medicamen, cui inest illa potētia: verū plus vel minus eo qd̄ requirimus, habet. tunc. n. oportebit nos admiscere cū eo aliud medicamen, vt illa actio validior, vel imbecillior reddatur.

Redditur autē imbecillior potentia medicaminis bifariā. Primo qd̄ adijciendo illi medicamini fortius aliud, qd̄ sit contrariū virtuti illi⁹. **L** ut gratia exempli, si habeamus medicamen, qd̄ sit in tertio numero caliditatis, & nos indigeamus medicina, qd̄ sit in secundo, tunc admiscerimus illi medicamini, qd̄ est in tertio ordine, aliud medicamen, qd̄ sit frigidum in primo ordine.

Secundo vero fit, addēdo illi medicamini aliud sibi sile nō contrariū, sed eius vis sit imbecillior potētia illius primi. ut exēpli cā, si habeamus medicamē calidū in tertio ordine, & velimus minorare illā caliditatem, tūc immiscebim⁹ illi aliud medicamē calidū in primo. Quā qd̄ correctionē, uidelicet qd̄ medicamē min⁹ calidū minuit calorem medicaminis calidioris, uerificauit Gal. & probauit p̄ exēplū ductū de calida aq̄ & tepida. nā si simul tēperēt, tūc calidē aq̄ calor minor reddet proculdubio.

At cōtra hoc dubitare contingit, cū videamus aliquos patientes morbos calidos in quarto, vel tertio numero, quibus si propinuem⁹ medicamē calidū in secundo numero, profecto nocebit eis, cum tū iuxta hāc rationem deberet eos refrigerare.

Vt

K **L**

M In processu lib. d. Conspice med. per genera.

Dubidū cōtra Gal.

A Dicat si dederimus mel haberi cau-
sum, nonne legetur incōtinēti ma-
gna lēſione? Et ſiſt ſi quis haberet
magnā lēſionē frigidiffimā in capi-
te, ſi tu iungas ipſum oleo roſato,
nonne multū ledet? Et q̄ ſuſtinent
Gal. provideat ſup hoc. Sed dicim⁹,
q̄ ſi ita eſt, ſicut dicit Gal. erit p̄ hāc
uſū. quia medicina, quā dicimus ca-
lidiorē eſſe, eſt illa, q̄ habet maiore
cōparationē caloris ad frigiditatē,
q̄ illa, q̄ eſt minus calida: ergo erit
frigiditas in ambabus per cōtrariū:
hoc eſt, quia in calidiori erit frigiditas
minoris cōparationis, & in frigi-
diori erit maioris cōparationis, ut
bi grātia, quia cōparatio caloris ad
frigus in drach. i. pipens eſt maior
q̄ in drac. i. ſpice. & ſi in drac. i. pipe-
ris ſint. v. partes caliditatis, & una fri-
giditatis: & in drac. i. ſpice ſint duę
partes caliditatis, & vna frigiditatis
mixtis. ij. drac. ſi erit cōparatio cali-
ditatis ad frigiditatē in hoc mixto
maior, q̄ eſſet in pipere ſolo. & q̄
erit bene ſpeculatus in hoc, uidebis
hoc fieri per hanc uſū. Et iſſe partes
medicę, quas diximus calidas aut
frigidas, quamuis non ſint in actū,
non nocent in hoc documento: quia
ſunt quāſi medicę inter illā rem, q̄
eſt inter actū & potentia. Et iō eſt
poſſe in multis corporibus cōſimilibus,
ut diſſoluant artificialiter preſ,
ex quibus cōponuntur, ſicut eſt lac.

Et fortificat hęc opinio: eo q̄ me-
dicina, quę habet plures partes cali-
das in ſe, ſine dubio ē preparata ut
inſtammēt a calore naturali, plus q̄
medicina, q̄ tū non habet. Sed acci-
dit aliquibus corporibus, ppter for-
titudinem caloris illorum, & ppter
pręparationem corporum ip-
ſorum, ut conuertant omnia, quę
cis

Virga exempli, ſi exhibuerim⁹ mel D
patiēti febrē urentē, iſtatim quidem
inferet ei magna lēſio. Iudē & ſi pa-
tiens uehementē frigiditatē in capi-
te, ungat roſacco oleo, maxie ledeſ.
Dicimus tū nos, q̄ ſi illud aliud me-
dicamen, cuius proportio partis cali-
dę eius ad frigidā eſt maior q̄ pro-
portio partis calidę ad frigidam in
illo medicamine minus calido, tūc
frigiditas in utroq; horū contrario
mō ſe habet: uidelicet q̄ in calidio
ri eſt in minori proportionē, in fri-
gidiori uero eſt in maiori proportio-
ne. ut e exempli cā, in una drac. pipe-
ris proportio caliditatis ad frigidita-
tem eſt maior, q̄ in una ſpice neri-
den. ac ſi dixeris, q̄ in una drach. pi-
peris ſunt quinque partes calidę, &
una frigidā, & in una ſpice neriden
ſunt duę partes calidę, & una frigi-
da. & ſi tēperauerimus drach. ipſius
ſpice neriden cum drac. piperis, tūc
in aggregato ex his erit maior pro-
portio frigiditatis, q̄ ſit in pipere. &
ſi recte id conſideraueris, iudicabis
ita res ſe habere. Porro eę ptes, quas
diximus eē calidas & frigidas in ali-
quo medicamine, ſicut nō ſunt in eo
in actū, nō ppea impedit hoc hanc
doctrinā. nā licet nō reperiantur in
eo actū puro, ſunt tū uelut medicę
ſter actū & potentiam. Hinc ſit q̄ a
multis corporibus ſimilibus pñe
ſegregari partes, ex quibus conſtāt
ipla arte, ut in lacte perſpicuū eſt.
Quę ratio eſt euidentiffima: eo qd
medicamen illud, ſi quo ſunt plures
partes caloris, pñpius eſt quidē ut
a calore natuo inſtammēt, q̄ illud,
qd habet min⁹ de partibus calidis.
Verū accidit nonnūq̄ i quibūdā cor-
poribus, ppter eorū uehementē calorē,
& membrorum promptitudinem,
Q̄ iij vt

¶ a. l. mi-
nor.

F

G eis adueniunt, ad substantiam ignea, & si esset minoris caliditatis q̄ illa, & potest esse q̄ hęc est occasio lacionis melis in cauo. & q̄uo nō debet hoc facere? quia videmus q̄ aqua etiā cucumerum conuertitur in his febris ad choleram. Iste est modus debilitandi virtutes medicinarum per comparationē.

Sed quando volumus fortificare, non fiet hoc nisi vna via, hoc est vt misceatur cum ea medicina sue speciei, & sit fortior ea. & adhuc loquimur de his.

H Et de rebus, q̄ intrant in secunda particula partū primarū sunt, q̄n volumus sibi fortificare secundas virtutes, & tertias medicinarū simplicium, aut debilitare. Et hoc etiā fit duobus modis. Vnus est, vt misceatur cum forti medicina vna, quę habeat contrariam virtutem, v.g. quādo habebimus medicinam aperitiuam, & incisiuam in tertio gradu, & volumus declinare ab illo, miscebimus cum ista medicinā oppilatiuā in grosso gradu in primo gradu: & tunc redibit prima ad aperitum in secundo gradu.

I Alter modus est, vt misceamus eum ea similem, sed minoris virtutis: quia etiā ex ea deueniet primę diminutio actionis, sicut dictū est in primis qualitatibus, quia comparatio oppilationis ad subtilitatem in hoc est maior quā in prima. Sed secunda via fortificandi virtutes secundas & tertias est, vt misceatur cum ea similis, & sit fortior.

vt transmutentur quicquid ad ea obfert, in igneam substantiam: & si ea ingrediatur aliq̄ minus calidū illis, transmutatur sibi oēs eius partes in igneas partes. & ita se habet mel cū patienti febre vrentē (quā vocat caulon) & non iniuria, cū videam ꝑ succum cucumerū in his conuerti in flauā bilem. Hoc igitur ordine procedendū est in ipsis medicaminibꝫ.

Atq̄, si vim medicaminis augeat cupimus, id quidē nō nisi vno modo potest fieri, videlicet ad miscēdo illi medicamini imbecilliori aliud medicamen vehemētius illo eiusdē generis. Secūda autē pars harum partū est, cū volumus ꝑ excitare aliā quā secundā virtutem ex virtutibus medicaminū simpliciu, vel tertiā, aut eam hebetare. Id n. diuersimode quoq̄ fit. Primo quidem modo considerando illud medicamē, cuius virtutē secundā intendimus hebetare, & admiscere secū aliud medicamē, cuiꝫ virtus sit illi virtuti contraria. vt exēpli cā, si medicamē aliqd fuerit aperitiuū, & incisiuū t̄ tertio ordine, tūc admiscēbimus secū aliud medicamē obstructiuū t̄ primo: & sic illud medicamen reddet aperitiuū in secundo gradu. Secundo

modo, vt si accipiamus medicamē aliud, qd min⁹ aperiat illo, & simul ea cōmiscēamus, tūc oīno ex eo minor resultabit apertio, vt in primis fit qualitatibus. ꝑea quia proportio substantiæ eius obstruentis ad attenuantem est maior, q̄ sit in medicamine fortioris attenuantis. At modus, quo excitent virtutes secundę & tertię, est admiscēdo in illo medicamine, cuius & actionē vigorare intendimus, aliud medicamē, cuius vis sit vehemētior illis alterius.

Aliqu

† a. Laque

† a. Ladiuare.

¶

A Et quidam dicunt qd virtutes secundae fortificatur miscendo medicinam cum medicina alia simili in eodem gradu, ita ut non sit fortior. & dicunt qd experientia testificatur, qd dux medicinae aequales in virtute coniunctae habebunt fortiores operationem, quam una illarum singularis & per se. & hoc accidit, quando erit quantitas unius aequalis qualitati alterius. Et potest esse qd causa huius est, ideo quia haec dux medicinae coniunctae, quamvis videatur ab eis ut sint aequales in virtutibus secundis & tertijs, non potest esse ut sint aequales penitus veraciter, nisi largo arbitrio: eo quia impossibile est ut non diversificentur in subtilitate substantiae & grosse, & spissitudine & raritate, & similibus: ergo nec erit difficile eas inaequaliter permutare propter heteronem earum substantiarum: quia ipsae, in quibus recipiunt permutationem, non erunt aequales. Et propterea manifestabitur permutatio earum corpori plus quam manifestetur permutatio corporis eis: hoc est, quia corpus erit ab eis magis permutatum. & idcirco illud, quod tardat permutari exire a corpore, retinet illud, quod est velox ad exeundum: vide fortius operantur in corpore. & per hanc viam potest esse, qd similia adinuicem fortificantur, & similiter dicimus in primis virtutibus.

Et propterea vides qd Antiqui ponunt in eorum collectionibus medicinas aequales omnibus virtutibus.

Isti

Aliqui tamen putant inueniri alium modum excipiendi secundas, ac tertias potentias, videlicet admiscendo illi medicamini aliud sibi simile in ordine secundarum, ac tertiarum virtutum. dicitur enim ipsi, qd experientia comprobatur, est, vehementius esse officium, qd ex aggregato ex illis medicaminibus resultat in humano corpore, qd qd resultat ex singulis eorum seorsum: dum tamen sit eadem quantitas illius singularis, & aggregati ex utroque. Et huius rei causa fortasse est, propterea quia illa duo medicamina, licet videantur esse aequalia in suis virtutibus secundis, & tertijs, impossibile tamen est ut sint omnino equalia, nisi quadaam colectione: quoniam impossibile est, quin differant inter se in substantiae tenuitate & crassitie, densitate raritateque, ceterisque, alijs, per quod differt illud ab alio. quare difficile ipsae naturae poterunt ea transmutare, propter implicationem substantiarum illorum, ac eorum multitudinem: cum tempora, quibus possunt transmutari a natura, non sint equalia. Et propterea corporum actio in corpore est notior actione, quam facit corpus in ea, immo corpus plus patitur ab eis, quam illud, quod tantum transmutatur, & egreditur a corpore, tardare facit illud, quod velox egreditur eiusque actio in corpore erit validior, illud vero, quod celerius transmutatur, facit penetrare ad membra illud, quod tardius transmutatur in colectionem. & ideo eius actio in corpore est vehementior, quia est medicamen. Si igitur hoc sit verum in secundis, & tertijs virtutibus, erit etiam verum proculdubio in primis.

Id autem fortasse est verum, propterea quod nos videmus plures Antiquorum componere collectiones ex medicaminibus, quorum virtutes primae, secundae, &

D
a. l. Vige
randi.

Isti duo sunt modi primarū partium, quæ fuerunt cāz compositionis. Et in secūda particula Igitur adhuc alia res: hoc est, quia potest esse vt non indigeamus omnib' virtutibus medicinæ numero, sed quibusdam. & hoc est duobus modis.

Vnus est, quia non indigebim' omnibus qualitibus primis medicis, nisi vna. v. g. habebimus vnam medicinam calidam & humidam simplicem, & nō indigemus ea nisi pp humiditatem: quare tunc debemus miscere cum ea medicinam frigidā & humidam: tū necesse vt sit frigiditas illius equalis in comparatiōe caloris alterius, ad hoc vt sint paræ in caliditate & frigiditate, & vt humiditas sola dominetur. & sic debes intel ligere vnāquāq; istarū qualitātū.

Alter est, vt ponam' q' idigeam' ex vna medicina secūdis virtutibus, aut tertijs, & non primis. v. g. sicut

I necessarium est semen apij in febribus, quæ sunt propter oppilationē, solum vt aperiātur oppilationes, & vt subtilent humores grossi, & p vocetur vīna: & non est necessarium su' calor, nec sua siccitas. quare tūc cum eo debemus miscere rem frigidam & humidam, quæ repūtat suum calorem & suam siccitatē, semper considerādo, vt secunda virt' ip sius nō resistat secūde virtuti primæ quā indigemus, hoc est aperiōne. v. g. si necesse est nobis miscere nenulā cum semine apij, aut suum

& tertia sunt eadem. Verum est cōsēdum, eas nō esse omnino easdē, sed fere easdē. nam imposse est, quin differat inter se oīno ī multo et paulo. sed id sensum fugit, cū scōrum illa singulāria accipiuntur: verū cū componuntur, id satis apparet ī eis.

Si igit' sunt modi duarum partū illarum primarum partū, quas diximus esse cās compositionis medicaminum: pars quoq; tertia illarū partium, in qua non oportet nos vti oībus virtutib' medicaminis, sed quibusdam tū, multiplici etiam sit. Primo quidē, quia non oportet nos vti vbiq; oībus qualitib' primis, quæ in illo simplici medicamine reperit' tur, sed tū vna. vt grā exēpli, si fuerit illud medicamē calidū & humidum, & nō indigeam' nisi eius humiditate tū tūc. n. admiscendū est secum medicamē frigidum & humidum: verum eius frigiditas debet eē equalis caliditati illius medicaminis, vt sit in calido & frigido equale, sed sit tātum humidum. idēdē de ceteris primis qualitib' dicēdū ē.

Secundo vero sit, cum indigem' virtutib' secūdis, vel tertijs, aut vniſque simul ipsorum medicaminū, nō aut primis. vt exempli grā, si indigem' exhibere in potu alicui febrienti semen apij, profecto illud nō dam' nisi ad aperiendas oppilationes, incidendosq; humores, eosq; p vīnam educere. non indigem' tū eius caliditate & siccitate. idēq; oportet admiscere secum aliqui id, qd infringat eius siccitatē & caliditatē, pter hoc q' eius secūda virtus opponatur illi virtuti, ppositæ nobis: vt si admiscēam' cum apio nymphaeam herbam, (quā nenulā vocat') & quā nos indigem' medicamine, cui' p-

A simile, debemus ponere loco nen-
fius semē melonis, aut citrulorum,
ad hoc vt secūda virt' illorū fortifi-
cet secūda virtutem apij, quia quis
ista duo semina sint frigida, habent
tā virtutem diureticam, quā Gale.
dicat q' si misceat res debilioris vir-
tutis cum re, quæ est fortis virtutis,
& est vnus generis, q' ipsa eam de-
bilitat. Nec est impole, vt qñ coniu-
gantur duæ res, quæ sunt vnus vir-
tutis, quāuis vna sit debilior altera,
q' coniunctum istarum nō sit fortu'
singulari. Sicut tu vides q' nos mis-
cemus medicinis calidis acetum. p
B per iuuamentum apertionis: quis
videtur esse frigidum. quia si nos
separaremus partem calidam ab ac-
eto, non faceret id quod facit, i frā-
gēdo lapidem. & est remotum vt fa-
ceret hoc propter partem frigidam
solum: sed facit hoc propter calidā
partem, quæ est in tali substantia. &
ideo miscem' ipsum cum medicinis
calidis, quāuis sit debilioris caloris
illis, sed cum hoc toto est aliquid in
aceto, quod hāc operationem adiu-
uat, sicut stypticitas sua.

Et idcirco dicimus, q' medicina
C debilis mixta cū fortu, prodeit fortu-
ficationi fortioris, quia operationes
medicinarum in corporibus huma-
nis non sunt nisi per viam compara-
tionis, & assimilationis corporibus
humanis, & nō sunt nisi ex parte ip-
siusmet medicinz. quia tu vides mul-
tas medicinas, in quib' est pauca ca-
liditas, & comparatæ humanis cor-
porib' inveniunt calidiores illis, q'
vident' illis calidiores. Et sic pōt esse
semen apij cōiunctum cum semine
melonis: & sit fortius in operatione q'
apium solum in corpore humano,
&

tena' corrigat illam, quam nos de-
sideram' iō admiscēbim' cū semie
apij semē melonum, vel cucumerū.
nā licet hęc duo semina sint frigida
hūc adhuc vim apitiuā ciedi vniā,
quā fuerit dictū q' debilis potentia
admixta validæ cruidæ gnis debili-
tat eā. Debet aut' Medic' nō ignora-
re hoc vilo pacto, & opari debet per
illud, nam nihil boni operabitur si-
ne cognitione vni' rei. Nā duorū al-
terum est necessarium, s. vel q' cura
bit grā exēpli, agrū seminib' mello-
num & cucumerum, & tūc non est
compos voti: vel curabit semie apij,
& tūc officiet egrotō: cū tñ non sit
impole, vt resulet ex aggregatio-
ne illarū duarū virtutū p ipsā tpaturā
actio validior: quis illarum duarū
seorsum singularim acceptarum al-
tera sit altera imbecillior. Si. u. ab
aceto remoueremus partem calidā,
quam hēt, non oparet' illas opatio-
nes, quas efficit, videlicet infringere
lapides, incidereq' cutim. & irratio-
nabile vī, q' faceret illud pars ei' frī-
gida tantum. nam huiusmodi ac-
tio aceti non fit nisi coniunctis si-
mul illis duabus virtutibus.

Idcirco non est dissonū dicere a-
liquod medicamē imbecille mixtū
cū validiori, resutare ex eis actionē
validiorem. qm actiones medicami
nō in corporib' nō sunt nisi in rela-
tione ad aliud, nō rōne ipsorum me-
dicaminū ex seipsis. nā multa sunt
medicamina, q' ex se sunt partū cali-
da, & si ad corp' humanum referan-
tur, erunt calidiora alijs medicami-
nib' ex se calidiorib' illis. Sic ipi' nō
seōuenit, vt actio resiliās ex semie
melonū, & apij semie sūl grā exēpli,
sit validior actioe feminis apij tñ i
corpore humano: licet ptes, q' b' sit aper-
uo,

D
1. L. suo-
curat.

E

F

Colliget

G

Et quando Medic^s subtiliter confyderauerit hoc, non medicabitur cum simplici medicina.

Et hæc præparatio inuenitur in compositionib⁹ Antiquorum, sicut in oxymelle seminum: quia confyderauerunt cum aceto fortificare secundam operationem mellis. idcirco laudauerunt illas medicinas simplices, quarum secundæ virtutes adiuvant se adinuicem, quâuis in primis sunt contrariæ, sicut de iride, & de alijs simplicibus medicinis. Et in summa iuuamentum istius præparationis non est nisi in secundis virtutibus & tertijs. Et quamuis inueniatur scriptum in dictis Antiquorum, non tamen ostenderunt rationem. Sed nobiles viri filij Auenzorar testificati sunt hoc. & illi sunt, quibus debet attribui scientia Medicinæ.

I

Tertia compositionis medicinarum necessitas.

Tertia necessitas compositionis est, vt ponat^r i medicinis purgatiuis aliquid ad refrenandum, vt nō lēdāt membra principalia. Sed aliquñ ponuntur medicinæ ad dulcorandum medicinam, quæ hēt malum sapore

etio, & incisio in solo apio, sint plures, q̄ cum est cōtemperatum cum semine melonum. & hoc totum est manifestum apud eū, qui percepit ea, quæ scripsimus antea de ipsis medicaminibus. & huiuscemodi mollificatio est magis necessaria ad curationem, eaq; plus vitumur.

Quare si recte consideret Medicus hoc, non medebitur, vnicō tantum medicamine simplici.

Et huiuscemodi⁹ modificationē⁹ repies in compositionib⁹ Antiquorum, vt in aceto mulso semineo (qđ oxymel vocatur compositum) quâuis non correxerint eius siccitatem in compositione sua, sed tñ caliditati eius succurrerūt p acetum. sed quid oportet dicere de oxymelle ex feminibus, cum oxymel, quod non est ex feminib⁹ cōfectum, correxerit hoc est calorem mellis per ipsum acetum: quâuis acetum vigoret virtutem mellis secundam. Hinc est, qđ laudantur simplicia medicamina, quorum primæ virtutes sunt contrariæ, & secundæ excellūt, vt est adiātū, & alia simplicia medicamina. Et vt summam dicam, vtilitas hui⁹ modificationis nō est nisi in secundis & tertijs virtutibus, & est modificatio vtilis, vt dixim⁹. Et licet repiatur apud Antiquos, non tñ rōnabili oratione, neque excitati sunt ad illud: Sed filij Zohar maxime fuerunt excitati ad huiuscemodi animaduersionem: immo hercle & in arte Medica multa bona obtinuerunt.

Quandoq; tñ virt⁹, quā intendimus corrigere, nō ingredit^r penit^ratem medicam: vt est corrigere medicamina solutiua, ne lēdāt membra principalia. Porro aliquando volumus providere sapienti inuasi ipsi⁹ me-

Corr
tionez

L

M

Ad hoc ut firmitas calidior naturę, sicut sunt confectiones, quę sunt cum melle & zucharo: quamuis in multis locis sint contrarię nostrę intentioni, sicut in medicina, a qua frigus frigiditatem, & stypticitatem. Hucusq; dixim' modos necessitatis composuimus simplicium medicinaru.

De mensura, & proportionem medicinaru simplicium, composuimus ingrediendum.
Cap. 58

Deinceps volumus dicere præparationem quantitatis simplicis medicinę, quę ponitur in compositione medicinę. Et hoc duob' modis fit. Vnus est, propterea quia nos non damus ex medicina simplicis quęcumq; quantitatem, sed quantitatem determinatam. quod facimus propter fortitudinem medicinę, aut eius debilitatem. Et debem' hanc eandem viam inspicere & in compositis: hoc est, quia debem' ponere ex forti paucam quantitatem, & ex debili multam quantitatem, secundum quod ordinatum fuit in theriaca.

Alter est, quando in vna medicina composita simplex medicina habet vltimum iuuamentum quęsitum, & alię, quę ponuntur, non ponuntur nisi propter ipsam: sicut sunt rochi sci de lacca, & alia cõposita, quę ab vna rerum intrantium nominantur, & ponitur plus de illa.

Et potest esse, ut non ponatur in vna compositione alicuius medicinę simplicis multa quantitas, nisi propter iuuamentum multu, quod est in ea. Et potest esse, ut nos ponamus multu ex medicina cõposita, propter

medicaminis. & hæc fuit causa, ob quam electuaria, & confectiones cõdiantur melle & zacharo: quibus nōnunq; horum virtus sit cõtraria virtuti medicaminis, quoniam intendimus curare, ut est astrictio, & ifrigidatio. Hęc igitur sunt conmoda, ob quę medicamina componuntur.

Commoditates autem, ob quas ponimus aliquam certam quantitatem simplicis medicaminis, in compositione medicamentorum, sunt duę. Prima est, quia non est proponenda quęlibet quantitas indeterminata ipsius simplicis medicaminis, sed quędam certa & terminata. & id fit ob vehementiam medicaminis, & eius imbecillitatem. Oportet ergo animaduertere quodque idem in composito medicamine, & ponere de validiori medicamine minorem, & de imbecilliori maiorem quantitatem, ut obseruatum fuit in theriaca.

Secunda est, ut insi illi medicamini composito aliquod medicamentum, quod sit maximi iuuamenti ad id, quod quęrimus de medicamine cõposito, & quę reliqua medicamina ingrediantur compositum propter illud: ut est confectio de lacca, & reliquę alię compositiones, quę assumentur denominationi ab vno illorum medicamentum, quę sunt scilicet.

Ponitur autem in ipso medicamine composito magna portio illius medicaminis simplicis propter eius maximum iuuamentum, vel propter distantiam membri. & hoc reduciatur ad rationem debilitatis virtutis illius.

Colliget

Gremotionem membri. & hoc fit ppter debilitatem medicinæ comparatione illi membro.

Et potest esse vt ille cæ fortificetur adiuuicem, & potest esse vt vna resistat alteri: sicut qñ coniungunt vna medicina res multi iuuamenti cum debilitate earum, & remotio ne loci, ppea si sunt ex illis, quæ sunt multi iuuamenti, debemus ponere multam quantitatem: & si sint pauci iuuamenti, debemus ponere exiguum quantitatem, & maxime quādo configitur cum paucis iuuamentis multum nocumentum. & quantum

Ho est media inter paucum iuuamentum & multum, erit media inter multum & paucum.

Sed ideo quia quantitas medicinarum laxatiuarum non potest ferre multam quantitatem augmenti & diminutionis, sicut ferūt aliæ, est nobis necesse in compositionibus earum vti duabus rebus. Vna, quia debes accipere de vnaqua; illarū vnam dosim. & postea dabis ex illo operationem vnius illarum ad totū: hoc est, si erūt quatuor medicinæ, dabis quartam partem.

I

Altera est, quia tu debes accipere ex dosi integra vniuscuiusq; medicinæ aliquid secundum operationem vnius medicinarum compositarū. Et ideo, quia vna ex rebus, quæ magis necessaria est Medico in compositione medicinarum, est vt sciat in quo gradu est medicina composita in primis virtutibus, secundis, & tertijs, si sciri posset, de hoc volumus loqui.

illius medicaminis in relatione ad illud membrum.

Hæ autem cæ quæ; se adiuvāt multo, quæ; vero sunt eboranæ. vt gratia exempli, quæ; quis illud medicamentū præstet maximum iuuamentum ad id, quod nos desideramus, tñ, ppter eius imbecillitatem, & distantiam membri oportet augere ei⁹ quantitatem. sed si res contrario modo se habuerit, tunc ponenda est minima portio eius: ppterum si cū hoc, quod illud medicamentum parum iuuet, sequatur adhuc ex eo aliquod nocumentū. & quæ hæ cæ fuerint æquales, tunc ponenda est de eo medicamine portio media inter multum & paucum.

At solutua medicamina cū non sustineat maiorem vel minorem quantitatem, vt alia medicamina, ideo oportet in eorum compositione vti altera duarum rationum. Vna est, vt ponatur de singulo medicaminum ingrediētium portio integra. vt gratia exempli, si sint quatuor medicamina, ponatur de singulo eorū portio integra. mox ex aggregato ex his propinabimus quantitatem proportionis vnius illorum ad totum aggregatum. vt exempli causa, si fuerint quatuor medicamina, exhibebimus quartam partem ipsorum.

Secunda ratio est, vt accipiat ex integra portione singuli medicaminis proportio vnius illorum medicaminum aggregatorum ad totū. Hi ergo sunt omnes modi & regulæ, quibus vtitur ad quantitatem medicaminis. Et quoniam id, quod maximum debet cognosci a Medico in componendis medicamentis, est scire ordinem, seu gradum virtutum primarum, & secundarum, tertiarumque; ipsius

Et

ius

Et dicimus, qd qñ homo vult sci-
re gradum medicinę compositz ex
qualitatibus medicinarum simpli-
ciũ, primo dēt facere hęc distinctio-
nem: hoc est, quia impossibile est vt e-
uadat medicina composita ab vna
duarum rerum, aut vt sit: medicinę
simplices, ex quib' est cōposita, vni'
gñis, i. vt sint oēs calidę, aut frigidę,
aut humidę, aut siccę: aut sint ex vir-
tutibus contrarijs, hoc est, vt quedā
sint calidę, quedam frigidę, quę-
dam humidę, quędam siccę.

B Et ēt prima particula non euadit
ab vna duarum rerum: hoc est aut
vt sint illę medicinę, quas diximus
esse vnius generis, in vno gradu vir-
utis, quę est sub vno gñe, hoc est
vt. g. vt sint in vno gradu calidi &
sicci: aut vna habeat egressum sup
alteram, ita vt vna sit temperata, &
altera sit calida in primo gradu, &
alia in secundo, & alia in tertio, &
alia in quarto.

Et pars secunda etiam nō euadit
ab vna duarum rerũ: aut vt illę me-
dicinę, quę sunt contrarię, sint in v-
C no gradu contrarietatis: aut vna ha-
beat egressum sup̄ aliam in illa
contrarietate, vterbi g. qd vna sit ca-
lida in tertio gradu, & alia frigida
in primo, & alia sicca in secundo, & alia
humida in primo. Et aliquando
accidit vt coniungantur omnia hęc
quatuor in vna medicina. Et cogni-
tio simplicis dabit tibi cognitionē
compositi.

Et via speculatiōis in prima par-
ticula, quam diximus, qd virtutes me-

dius medicaminis, si sciri id potest: ideo de ea te sermonem faciemus.

Et dicamus qd, cum aliquis volue-
rit cognoscere gradũ medicaminis
compositi, quo ad primas qualita-
tes, debet animaduertere ordines me-
dicaminum simplicium ipsum in-
gredientium. Necessē enim est ea
simplicia eiusdem esse generis, s. vel
omnia sint calida, vel frigida, v' hu-
mida, vel sicca: vel vt ex contrarijs
facultatibus cōsistent: hoc est, vt sint
& calida, & frigida, & humida, &
sicca.

Primum adhuc membrum bisũ
Eriũ subdiuiditur: nempe vel qd illa
medicamina, quę eiusdem sunt ge-
neris facultatis, eiusdem sint ordinis
virium eis attributarum, vt gratia
exempli, sint in primo ordine calo-
ris vel siccitatis: vel aliud, aliud in eo
superet, vt grana exempli, quod si hu-
iuscemodi composito sit unum sim-
plex temperatura æquale, aliud cali-
dum in primo ordine, aliud in secũ-
do, aliud in tertio, & aliud in quarto.

Secunda adhuc sectio bifariam
subdiuiditur: videlicet, vel qd ea me-
dicamina, quę inter se sunt contra-
ria, sint in eodem gradu contrarie-
Ftatis inter se: vel ut alterum alterum
exceedat in gradu, ut gratia exempli
sit ibi unum medicamen calidum in
secundo ordine, & aliud frigidum in
primo, aliud siccum in secundo, &
aliud humidum in primo. Possunt
tamen qñq; hęc quatuor simul om-
nia in vno medicamento componi.
Verum, si ordinem ipsius simplicis
noueris, profecto & ipsius compositi
non ignorabis.

Si igitur illud primũ membrũ cōsy-
deremus, videlicet i quo medicamina
eius-

G medicinarum sunt in ea in vno genere, & in vno gradu, est, vt apparet vt esse debeat gradus coniuncti totius in vno & eodem gradu, quo est vna singularium per se: saluo vt nō acquirat admixtionem, & vnam formam, quæ esset comparatione corporis humani calidior, aut frigidior vniuersi: utq; simplicium per se: & maxime in medicinis, quæ diu stant confectæ, antequam eis vtamur. & forte ero contentus in fine, qd hoc accidat in pluribus compositiōib⁹.

H Sed quando erunt medicinae contrariæ in vno gradu contrarietatis, tunc de necessitate vna vincet alteram, & erit medicina temperata: saluo qd earum quæritates sint illa quæritas, in qua possit esse nile grad⁹ virtutis. Quia nulla medicina, quæ est calida in primo gradu, aut secundo non est sic in omni quantitate accidenti. quod est, quia cum mel sit calidum in secundo gradu, & sandali sint frigidi in secundo, mel vincet sandalum, si ex melle comedantur duæ uncie, & ex sandali drach. ij. sed duæ drach. mellis nō vincet duas drach. sandalorum.

I

Sed si medicinae non sunt contrariæ in eodem gradu contrarietatis, sed erit gratia exempli, vna frigida in primo gradu, altera calida in tertio, & alia frigida in secundo, & alia calida in quarto: manifestum est qd frigida remittet ex calida, secundum qd est in gradu frigiditatis i vno gradu, aut in duobus: hoc est, quia res,

eiudem sunt generis, eiudemq; ordinis facultatis, videbitur quidē venisimile, vt gradus ipsius aggregati ex illis sit idem cum gradu simplicium: nisi forte contingat, accidatq; illis ex huiusmodi mixtura quedam forma, quæ relata ad corpus humanum sit calidior ipsis simplicib⁹, aut frigidior: & præsertim in his medicamentis, quæ fermentari solent (vt aiunt.) immo vt plurimum res ita se habet.

At si medicamina illa fuerint inter se contraria in vno gradu contrarietatis, tunc necesse est, vt inter se fiat contra operatio seu resistētia, ita vt æquale & moderatū reddatur tale medicamentum cum hac tñ conditione, scilicet ipsa habeant talem quantitatem, qualem habere debeant pro illo gradu facultatis. Nam nō i quavis quantitate congent, existit ali-quod medicamentum calidum i primo, vel secundo ordine. mel nāq; & si calidum sit in secundo ordine, & sandalum frigidum in secundo, non præterea si binæ uncie mellis sumant⁹, & sandali vna drachma & semis, vnde duæ drachmæ sumantur, erit inferioris resistētiæ ipsum sandalum ipsi mellis: immo illæ duæ drachmæ sandali resistent illis duabus vnciis mellis, sed duæ drach. mellis nō resistent duabus drach. sandali.

At si illa medicamina, quæ contrarias habent vires inter se, nō sint eiustem ordinis facultatis in ipso composito, sed aliud sit gratia exempli frigidum in primo ordine, aliud calidum in secundo, aliud frigidum i tertio, & aliud in quarto calidū, tūc nō ambiget ipsum frigidum medicamentum tantum remittere de calido, quan-

que est frigida in primo, deducet calidam in tertio ad calidam in secundo: & eodem modo que est frigida in secundo reducet calidam in quarto ad calidam in secundo, & semper erit victoria secundum unum gradum, quia illa, que est frigida in secundo, reducet illam, que est calida in tertio, ad illam, que est calida in primo, & totum hoc est, quādo quāntitas medicinarum est equalis. Et non intendas equale in pondere, sed æquale in uirtutibus. & hæc quantitas est in primo gradu graduum, in quibus manifestantur operationes medicinarum in corpore humano.

Et si diuersificantur uirtutes contrarie secundum magis & minus, & diuersificantur quāntitates etiam secundum plus & minus: hoc est si quāntitas medicinx debilis erit multa, hoc est duplum quāntitatis fortis, tunc remouebit ex forti gradum unum ultra gradum, quem remittit propter qualitatem. V.g. si habuerimus unam medicinam calidam in tertio gradu & aliam frigidam in primo, & quæ erit frigida in primo, erit duplum quāntitatis eius, quæ est calida in tertio gradu, ex gradibus, in quibus manifestatur operatio illius medicinx in corpore, tunc remittet secundum quod dictum est. sed si erit tripla in quantitate gradus operationis, reducet ipsam ad temperantiam. Et si medicina calida, aut frigida erit minoris quāntitatis quāntitate prima, non curamus de ea.

Et

quantitas ipsam habet de frigiditate, siue id fuerit unus gradus, siue duo, & sic medicamē frigidū in primo gradu reddet quod calidū est in tertio calidum, in secundo: & frigidum in secundo reddet calidum in quarto, calidum in secundo. resistit. n. semper iuxta numerū graduum eius. si fuerint ergo & calidum & frigidū eundem ordinis, tunc æque inter se inuicem resistent. utrum frigidum in secundo reddet calidum in tertio calidum in primo, id tñ intelligi debet, si utrunque medicamen eadem obinuerit mensuram. Neque intelligo ea habere æquale pondus, sed æqualem uim. illa enim mensura est primus gradus, quo actio medicaminum in corpore se offert.

At si uires illæ contrarie inter se discrepent fm plus uel minus, quantitates quoque, differant secundum magis & minus, tunc si quantitas medicaminis imbecillioris fuerit maior, ut grana exempli sit dupla illi minoris quantitas, remittet profecto ex ualidiori medicamine alium gradum, præter eum, quem iam remittit per suā qualitatem. Ut exempli cā, si aliquod medicamen habeamus, quod sit calidum in tertio, & aliqd aliud frigidum in primo, fuerit tñ hoc frigidum duplum quāntitate et qd in primo gradu, quo, s. gradu actio illius medicaminis appareat, sit tñ ipm calidū in minori quāntitate, tunc ipm medicamen frigidum nō mō ad fm gradum reducet illd calidum, uerum etiam ad primū, q. si in tripla quāntitate id fuerit, tunc ad quadrupla quāntitate illd reducet. Ita et, si illud medicamē, siue calidū siue frigidū, minoris fuerit quāntitatis q. sit illd primum. s. qd min. calidum, seu frigidum.

Coll. Auer.

R

ad

dum est) tunc nullam ad id adhibe-
mus curam.

Et si fuerit contrarium, hoc est si
medicina fortis erit ipsa, quæ multa
est in quantitate, plus q̃ sua quan-
titas prima in gradu operationis, &
debilis remanebit in sua quantitate
prima, tunc debilis non remittet ex
forti nisi secundum comparationē
illius quantitatis. uer. g. si erit quan-
titas ex forti dupla suæ quantitatis
primæ in gradu operationis, & debi-
lis remanebit in sua prima quanti-
tate: hoc est, quia debilis erit calida
in primo gradu, & fortis erit frigida
in tertio, tunc calida non reducet fri-
gidam in tertio usq; ad secundum,
sed reducet a tertio media mensu-
ra a tertia ad secundam.

Et causa huius est, quia qñ dupli-
catur prima quantitas medicinæ;
tūc duplicatur etiam qualitas, & re-
grediatur ex gradu suo in caliditate
aut frigiditate ad alium gradum.
Ideo qñ tu inuenis unam medicinā
quæ erit frigida, aut calida in tertio
gradu, & erit duplicata eius prima
quantitas in gradu operationis, ipsa
interficiet de necessitate, sicut inter-
ficiat uenenum.

Sed medicinæ, quæ sunt i uno gra-
du, siue in uno genere uirtutum, &
illarum gradus diuersificantur, hac
re illarum præparatio iterum est, ut
medicina, quæ est debilis uirtutis, re-
mittat ex forti, & iam dedimus cau-
sam huius.

Sed adhuc necesse est, ut intelli-
gas hoc secundum uiam, quam di-
cemus. hoc est, quia medicinarum,
quæ sunt contrariarum uirtutum,
una non remittit, uel alterat aliam,
nisi s̃m q̃ hēt de qualitate contrarie-
tarum.

Quod si res contra se habeat, ui-
delicet ut medicamen ualidi* maio-
ris sit quantitatis ipso imbecilliori
ui, ac minori in quantitate, tunc illud
imbecillū non remittet de illo uali-
diori, nisi quantum ratio quantita-
tis eius permittet. ut si grana exem-
pli, quāctas ipsius ualidi medicamē-
nis sit in duplo maior illius prioris
imbecillioris, ac minoris in quanti-
tate: ut si exempli causa illud imbe-
cille sit calidum in primo, & ualidi*
sit frigidū in tertio, tunc illud calidū
non remittet ipsum frigidum, quod
est in tertio gradu frigidum, ad secū-
dū, sed remittet ipsum de tertio gra-
du ad medium, quod est inter ter-
tium, & secundum gradum.

Et huius rei causa est, quia si pri-
mam quantitatem medicaminis do-
plicaueris, duplicabitur etiam eius
qualitas, & egredietur limites sui gra-
dus, siue in calido, siue in frigido, &
in alium transibit gradum. Quo sit
ut si quis aliquod potauerit medica-
men, quod sit in tertio gradu cali-
dum, uel frigidum in dupla quanti-
tate quā esset prius, in termet ip-
sum omnino, ac si esset uenenum.

Medicaminū quoq; quorū vires
eiusdem sunt generis, ordines uero
eorum sunt uarij, eadem quidem ra-
tio est, uidelicet ut quod imbecil-
lius est, remittat. uim ipsius medica-
minis ualidi, cuius rei causa iam a
nobis tradita est.

Verō ad ubenorem huius nego-
cij non ita rem intelligas uelim
uidelicet ne te lateat, medicaminū
quorum vires inuicem sunt contra-
rie, alterū alterius uim remittere, ni-
si quantum pōt contrarietatem illā
æqua-

A tamen, quod est, quia medicina, quæ est frigida in primo, non remittit eâ, quæ est calida in secundo, nisi secundum superfluitatem, quam habet, hoc est vnum gradum.

Et ideo de necessitate est, quæ medicinis, quæ sunt in vno genere virtutum, debilis remittit ex forti secundum comparationem in medicina debili ad suum contrarium de maiore illa, quæ est in medicina forti. V.g. frigiditas, quæ est in medicina calida in primo gradu, est maior comparata in calore, qui est in ea, quæ illa, quæ est calida in secundo gradu. & frigiditas, quæ est in medicina, quæ est calida in tertio gradu, est minoris comparationis suo calori, quæ frigiditas, quæ est in calida in secundo gradu. ergo medicina quæta in medicinis, quæ sunt in vno genere virtutum, est propinquior ad remittendum eâ, quæ est frigidior ea. propterea quia comparatio contrarietatis in ea est propinquior compositioni temperanturæ, & post illam illa, quæ est in primo gradu: ideo quia vnum contrariorum est debilius in illa. & post illam illa, quæ est in secundo: eo quod vnum contrariorum est debilius eo, quod est illa, quæ est in primo gradu, & minoris compositionis, & post illam illa, quæ est in tertio gradu: propterea quia contrarium, quod est illa, est minoris compositionis ceteris alijs.

V.g. si miscuerimus vnam medicinam temperatam cum alia, quæ sit calida in secundo gradu, non habet virtutem secundum naturam reducere ipsam ad primum gradum: ideo quia illa, quæ hoc debet facere, necessario erit frigidior in primo gradu: sed hoc reducit eam ad rem, quæ non attingit hunc gradum. Et si miscuerimus cum il-

la æquare. ut gradus exempli medicinæ frigida in primo ordine non remittit de calido in secundo, nisi quantum superat se eo frigiditas, quæ est vntus gradus frigiditatis.

Quo fit, ut medicaminibus, quorum vires sunt eiusdem generis, oporteat ut quod imbecillius est, tantum remittat de validiori, quantum ratio contrarietatis, quæ in imbecillo est, ad suum contrarium maior est, quam ipsius validioris. Ut exempli causa ratio, comparatione frigiditatis, quæ in medicamine calido in primo gradu existit, ad caliditatem maiorem quidem est, quam sit in medicamine calido in secundo gradu. idem & quæ in medicamine calido in tertio gradu, longe minor erit quam quæ in secundo. & ob hoc temperatum medicamen inter cetera medicamina, quæ eiusdem sunt generis vntum, magis propinquum est ut remittat quod supra illud est, quam ratio contrarietatis eius propinquior est ipsi æqualitati. mox secundo loco, quod in primo existit gradu, tertio quod in secundo, mox quod in tertio est ordine.

Ut exempli causa, si aliquod medicamen temperatum cum alio calido in secundo gradu admiscueris, profecto non poterit illud ad primum gradum remittere: quoniam solum quod in primo gradu est frigidum, id esse valebit: verum quod de illo remittet, non attinget huiusmodi gradum. At si pro temperato medi-

R ij ca-

Colliget

Gla, quæ est calida in secundo gradu, medicinam calidā in primo gradu, remittet et ipsam, sed minus et q̄ tēperatā. propterea quia compositio frigiditatis ad caliditatem calidā in primo gradu est minor compositio ne, quæ est ad temperatā: sicut est in tēperata minor compositio q̄ in illa, quæ est frigida in primo gradu.

Propterea impossibile est medicinæ tēperatæ vt remittat ex ea, quæ est calida in secundo gradu, tantū, quantum remittit illa, quæ est frigida in primo gradu. Et etiam est impossibile calidæ in primo gradu, vt remittat ex calida in secundo tantum, quantum remittit tēperata. Et sic est impossibile, vt remittat calida in secundo gradu, ex calida in tertio gradu tantum, quantum calida in primo: & adhuc plus tēperata, aut frigida in primo gradu.

Contra
Medicos

Sed quia Medici non viderūt, neque considerauerunt in his, dicunt, q̄ qñ nos miscemus vnā medicinā calidam in primo gradu cum alia calida in tertio gradu, ipsa reducit ipsam ad caliditatem in secundo. O vnam ego scire de ista, quæ est calida in tertio gradu, vnam, quæ est fer frigida in primo, ad quem gradū reduceretur. Si diceret q̄ reduceretur ad secundum gradū: Responde, ergo calida in primo, & frigida in primo reducerent calidā in tertio ad vniū gradū. & hoc est vanum. Et si dixerint q̄ frigida in primo gradu reducerent calidam in tertio ad calidam in primo: Ergo, respondemus q̄ frigida in secundo reduceret calidā in tertio ad temperatā. & hoc est ita impossibile sicut aliud. & iste error provenit a priuatione scientiæ.

camine calidū in primo est illo ad miscueris, remittet quidem & illud ex illo, sed minus certe quā illud moderatum. qñ in calido in primo gradu rō frigiditatis ad caliditatem minor erit, q̄ in tēperato: quæ admodum & in temperato minor est, q̄ in frigido in primo gradu.

Quocirca medicamē æquale nō pot remittere d calido in secundo, quātum remittet frigidum in primo. Idētidem calidū in primo haudquam potest remittere de calido in secundo, quantum remittet temperatum. Panq; rōne calidū in secundo nequit remittere de calido in tertio, quantum remittet calidū in primo: & longe minus q̄ temperatum: & minus adhuc q̄ frigidum in primo. verum id nunquam fiet, nisi se uata quantitatē equitate, cum equitate facultatis & vis.

Et quia Medici recentiores non animaduertērūt hęc, ideo ausi sunt dicere medicamen calidum in primo, si miscetur cum calido in tertio, reddere ipsam calidum in secundo. Ego autem vellem eos interrogare, si pro calido in primo admiscemus frigidum in primo illi calido in tertio, ad quemnam gradum illud reduceret? Quod si dixerint ad secundum, nunc sequetur vt calidum in primo, & frigidum in primo reducerent ipsum calidum in tertio ad secundū gradum. Quod si dixerint frigidū in primo reddere calidum in tertio calidum in primo: ergo frigidum in secundo reddet calidum in tertio tēperatum. quod totum est erroneū.

Cuius

Et

Alchindus
mor.

A Et posuit hunc errorem homo, qui dicitur Alchindus: quia ipse fecit unam compilationem tractatum, & in illis credidit dare cognosci naturam medicinarum compositarum, & voluit hoc demonstrare per partem Algorismi, & Musica: sicut fecit ille, qui speculatur res per accides. Et dicit, quod compositio quatuor graduum medicinarum est compositio duplex: ita quod quartus gradus deveniet ad quadruplicatus, propterea quia ponit primum gradum duplum temperantiae, & secundum duplum primi, & tertium duplum secundi, & quartum duplum tertii, & erat ei sufficiens dicere quod secundus esset duplum primi, & tertius triplum, & quartus quadruplum.

Et sic intellexerunt Medici in ordine graduum, ad hoc ut essent aequales. Quia caliditatem sensibilem corpori posuerunt in primo gradu, & ab hac devenerunt a medicina, quae est remota ab illa tantum, quantum fuit remota illa a temperata, & posuerunt illam in secundo gradu: & istud sine dubio est duplum primi, & post hunc devenerunt a medicina, quae est remota a secunda tantum, quantum est remota secunda a prima, & hanc posuerunt in tertio gradu, quia triplicata est, & sic fecerunt in quarto gradu.

Sed secundum Alexandrum est necesse ut ponant secundum gradum in excessu super primum, duplum excessus, quem habet primus super temperatum: & tertius super secundum, duplum excessus, quem habet secundus super primum. Ergo medicine, quae erunt in tertio gradu caliditatis, necessario interficient, & magis quae erunt in quarto. Et quomodo pos-

Cuius erroris causa fuit ipse Alchindus, qui edidit librum, in quo proposuit tractare de regulis, quibus natura medicaminis compositi dignoscitur, ibique nititur tractare de Arithmetica arte, ac de Musica, ut speculantibus ex casu quodam accideret solet contemplatio, in quo commentario multa deliria & mendosa attulit. Inquit, n. ipse proportionem quatuor graduum medicaminum esse duplam, ita ut quartum gradum esse sexdecuplum affirmet. ponit, n. primum gradum esse duplum primi, secundum autem duplum primi, tertiumque duplum secundi, quartum vero tertii duplum. scilicet n. erat dicere secundum esse duplum primi, & tertium triplum, & quartum quadruplum.

Hoc, n. est, quod desideratur in ordinandis gradibus, ut aequales redderentur. Capiunt, n. Medici primo medicamentum, ex quo sensibilibiter percipitur in corpore caliditas sensibilis, illudque in primo collocant gradu, mox quod ab illo distat, quantum illud a temperato, in secundo locant ordine: tale, n. duplum est primi, deinde quod a secundo, quantum secundum a primo distat, in tertio reponunt gradu: habet siquidem triplum primi, eademque est & quartum ratio.

At Alchindi sententia cogit ponere secundum ordinem excedere primum in dupla proportione eius, quod excedit primus temperatum: & tertium excedere secundum in duplo eius, quod excedit secundum primum. Neque video quid coegerit huiusmodi Medicos servare tales proportionem: sic enim medicamina tertij ordinis omnino interficerent, longe-

R iij ggg

G possunt tolerare corpora medicinas
que sunt in xvi. gradu? Et adhuc po-
namus q̄ ita sit, latitudo quarti ad
tertium non est proportionalis la-
titudini secundi ad temperantiam.
& tales latitudines deberent poni in
gradu, & similiter latitudo, que est
a secundo ad tertium, & secundum
illos, ordines graduum non sunt q̄-
uales.

Et non posset esse maior error in
hac arte: q̄ iste ideo quia res, i qua
intelleximus in primis conserva-
re ordinem excessuum virtutis vni⁹
super alteram, esset occulta nobis,
nec ipsam cognosceremus.

Et error Alchindi fuit, quando po-
suit rem, que est in primo gradu du-
plam temperata in qualitate calida
aut frigida, & hec fuit causa, quia se-
cutus fuit comparationem dupli.

Et est dicendum, q̄ illud, quod in
telligit Gale. in primo gradu, est q̄
habet excessum super temperamento
in una parte ultra ipsum: & fm hoc
quando componetur compositio du-
pli in excessum graduum, non erit
necessarium, q̄ medicina, que est i
quarto gradu, sit dupla super medi-
cinam, que est temperata sexdecim
duplis vicib⁹: & q̄ dictum Gale. si-
gnificat hoc, quando dixit: Et mea-
satenus est in primo gradu, illa res,

que; magis que quarti sunt grad⁹. **K**
Nam medicamina, que temperamē-
tum per sexdecim gradus transiit,
satis poteris iudicare quomodo se
habeant cum ipso corpore. Sed & si
id concesserimus, adhuc non erit ea-
dem distantia secunda ad medium,
qualis est quarti ad tertium. & sic
debebant talem latitudinem ordi-
nate, & latitudinem que inter secu-
dum & tertium intercedit graduum;
hac. v. ratione ordines graduum haud-
quaquam reperirentur aequales.

Nullusq; esset error in hac arte
maior isto, cum nihil aliud in pri-
mis proposuimus, q̄ servare ordines
excessus virtutum inter se. quod q̄-
dem esset nobis occultum, quoniam
ille gradus, cuius proportio in aequa-
litate ad primum, est proportio gra-
ua exempli, primi ad temperatum,
esset profecto nobis ignotus: & lon-
ge ignotior, qui inter alios gradus
intercipitur.

Nam, vt Alchindus censet, quo-
tiens gradus crescunt, crescit & ipsa
latitudo, que inter ipsos interuenit:
ita vt si daretur quintus gradus, tunc
triginta duas obduceret partes, quo-
niam quartum per sexdecim partes
superaret, que omnia figmenta que
dam impossibilia sunt.

Ha

a. c. ad q̄
erit quar-
tu, alter-
ti d. quale
terti ad
quatu.

A que manifestatur sensus, & permutatione corporis, quia si esset intentio Gale, q̄ primus gradus esset duplicium ipsius, permutatione, que manifestatur in corpore a medicina, nō esset principium permutationis. Et cōtemplate bene hæc verba, si sunt veritata, & non consequeris consuetudinem populorum, qui sequuntur consuetudines Medicorum nouorū

Hucusq; diximus præparatōes, quid homo potest cognoscere naturam medicinarum compositarū, & componere eas per viam cognitionis primarū virtutum; quæ etiā

Primas & tertias graduum, qd non fecerunt alij Medici.

De cognitione medicinarum compositarum per experientiam.

Cap. 39

ET est quæ adū, postq̄ compositio medicinarum est inuenta secundum rationem, & virtus prima, secunda, & tertia medicinarum compositarū scitur s̄m rationem; quæritur si experientia habet aliquam inuentionem in virtutibus medicinarum compositarum, sicut habet in virtutibus medicinarum simplicium. Et

C dicimus q̄ primæ virtutes, secundæ, & tertiæ non indigent experientia in composito, eo q̄ sunt inuentæ ratione demonstratiua. Sed si possibile est in medicina composita facere aliquam proprietatem per commixtionem, in hoc habet experientia magnam inuentionem: propterea quia quædam proprietates est, quæ habet conuenientiam cum compositione medicinarum, & quædam non. Et illa, quæ non habet conuenientiam, inuenitur in maiori parte in complexionibus naturalibus, non artificialibus, quis non sit re-

Habes igit̄ oēs regulas, quib; potens naturas medicaminum cognoscere, eaq; componere, si libuerit. Via aut̄ qua medicamentum compositum, quo ad secundas & tertias vires cognosci possit, eadē quidem est, quæ & primarum, si apud nos ipsæ secundæ & tertiæ ordinatæ sunt, de hoc enim nullus Medicorum mentionē fecit.

ET si quis querat, cū compositum medicaminum ratione fiat, ipsiusq; medicaminis compositi facultas, tum prima, tum secunda, & tertia nō nisi ratione dignoscatur: nunquid experientiam ipsam oportet nobis in cognitionem operationum eius, quem admodum in facultatibus simplicium considerare solemus. Respondendum quidem est, primas, secundas, ac tertias vires ipsius compositi non indigere experimento, cum ratione notæ sint. At vero si oriri possit in medicamine composito aliqua proprietas peculiaris ex humoresmodi mixtura & compositione, ac temperatura, tunc quidem ipsa experientia ad id multum potest, & valet. quoniam illa proprietates quandoque correspondebit proposito compositionis illius medicaminis, quæ; vero non conueniet. Verū proprietates, quæ temperaturæ sunt con-

R iij tra-

C motum inuenire proprietates i medicinis, quarū complexio facta fuit tempore longo: ppea quia complexio magis est in illis confirmata. Et ideo dicit homo, quē tu scis, q̄ maior pars operationis theriacę prouenit a proprietate consequēte totam substantiam. & dicit q̄ nos non debemus mutare aliquid ex receptione, quam facit Andromachus. Sed nolo ei credere, sed volo addere ad theriacam multas medicinas, quæ non erant notę illo tempore, vt de vnaquaq; faciam probationē, quare ipsa addidero, sicut est lignū aloes, & ambra, & caryophylla. Et postquam bene declarauimus preparationes compositionis, loquendum erit de manifestiorib⁹ medicinis cōpositis, et ponenda est causa illarum compositionum. & hoc faciem⁹ in libro futuro. Et quis hoc non fit nobis multum necessarium, nascitur tñ inde aliqua perfectio. Et quemadmodum Musici, qñ dederint principia vocum & tonorum, & species cōpositionis illorum, loquūtur postea de instrumentis Musicę magis manifestis, ad hoc vt eorum scientia fit magis manifesta, ita & nos faciemus. Et Deus nobis consentiat peruenire ad perfectionem vltimā, quę beatitudo sempiterna appellatur.

I tratię, non solent vt plurimum reperiri nisi in naturali temperata, nō in artificiali. Quis non sit inconueniens aliquam proprietatem reperiri in medicaminib⁹ cōpositis, quę fermentant (vt aiunt) solent: ppea q̄ mixtura maior quidem in illis fit. Ob quod opinatus est Auic. maiorē partem operationum theriacę esse proprietates insequentes substantiam in theriaca: quatum causam reddere nequimus, propter qđ etiam iudicauit non debere quicquam mutari ex descriptione prima, quā Andromachus confecit. Ego tñ censeo ac spero multa addere medicamēta in ipsa, quę eo tpe incognita erant: vel si erant cognita, non fecerunt de eis memoria, vt est lignū aloes, & ambra, & caryophylla, & alia. Postq̄ ergo de regulis compositionis medicaminū sermonē fecimus, consentaneū nunc est mentionē facere de cōpositis medicamētis, p̄sertim quæ omnibus publica sunt, cāsq; ob quas composita fuerint tradere, & in vniuersum procedemus in eis iuxta regulas preteritas. q̄ si in aliquo defecerint, id quidem exponemus. q̄ si inter illa aliquid medicamen recte cōfectū sit, eius cās quoq; reddemus. Et si id quidē haud necessarium sit, vsum tñ aliquem nobis p̄stabit. Quemadmodum. n. Musicę p̄fessores, postq̄ fundamenta ac p̄cipia concentū & consonantiarū tradiderint, modosq; cōpositionib⁹ illorum dederint, de instrumentis musicis omnibus notis ac publicis sermonem faciunt, vt maior habeatur ex hoc v̄sus, ac diligentia, sic nos oportet hic facere.

Auer.

AVERROIS

COLLIGET

LIBER SEXTVS.

SVMMA LIBRI.

De Regimine sanitatis.

De fine artis Medicinæ: ac de causis, quæ per accidens in nos corruptionem inducunt. Cap. 1.

Cias quod finis penes Philosophum dī tribus modis. Vnus est, ad quæ res necessario tendit: & hic absolute dī finis. Secundus est, sicut forma dī esse finis materiæ: & hic appellatur finis perfectionis entis inseparabilis. Tertius est, ut eo existente, stet res per ipsum ordinatæ: & hic finis causarum appellatur: sicut dī exemplariter q. terra est finis vasorū, quæ per eam fiunt. Et finis artis Medicinæ veraciter in primo mō, & tertio dicitur: in secundo vero largo dicitur mō. Sed hæc particula, quā incipimus nōdo, est nobilior duorum finū, qui iterum in hac arte requiruntur. Et hæc adhuc in duas diuiditur partes. vna est, qualiter sanitas debet conservari. secunda est, qualiter remouetur preparationes, quæ inducūt in corporibus ægitudines futuras: & hæc est pars media inter conservationē sanitatis, & ægitudinis remotionem. Et scias q. hæc sententia non valent nra corpora tueri, nisi à corruptione, quæ eis per accidens fit. Et hoc plurimū accidit pp. superfluitates ciborum, quæ in nostris corporibus aggregantur. qd ē, quia manifestum est, q. non quo-

libet regimine, aut cibo quilibet hō vtatur, corpus sanū remanebit semper. Et hoc est vnū electuarium, qd in hac reperitur arte. & si hoc nō esset, hæc ars sufficiens non diceretur. Et ideo bene definiuit ille, q. ipsam ingressam definiuit, dicens q. Medicina est ars operatrix, quæ inuenta est experimento & ratione, conseruans quidem sanitatē, & remouens ægitudinem. & hæc est veracior definitio, quæ in aliquo libro alicuius authoris sit inuēta. Et quamuis definitio Galeni sit completa, non tñ est declarata, & est quasi diminuta. quia ille nō manifestauit ex quo genere esset. quia oēs artes ministrantes, quæ super naturā dominantur, aut quæ ipsam manifestant, tribus sunt modis. aut erunt sicut supersistentes absolute, qui formam, vel materiam non faciunt, sed seipsas aut efficientes absolute, qui nō præcipiunt, sed faciunt formā in materia existente preparata. aut sunt mediæ, hoc est vt sint in parte efficientes, & in parte supersistentes: efficientes in eo q. faciunt formam: supersistentes in eo q. manifestant materiā, & præcipiunt super illam. Exempli horum trium. primus est patronus, qui regit nauim. & magister, qui lignamina incidit, & nauim facit: & secundus est, & tertius, qui cōstruit ipsam, & ordinat, & præcipit. Et hæc verba optime declarauim modo i cōmento super Secundo Physicorū. Et scias q. ars Medicinæ est de genere earum, quæ sunt efficientes absolute. qd est, quia dat formā, quæ complentur nostre operationes naturales, materia existente preparata. & hanc formā dare nō potest, nisi sū aptitudinem materiæ, aut naturæ:

Definitio
Medicinæ.
Pro quo
vide p. 110
hui. ca. 1.

Cōmē. 1.

5 mo
-o re
-o.

Colliget

G & hic est finis quæſtus, qui eſt voca-
dum artē vt pluriſimū loco cōueniē-
ti ſuo ſubiecto. Et hic aſſimilatur re-
gimini Galeni, quo regi debet ho-
mo temperatę complexionis, quo
hō peruenit ad finē naturalem ſuę
vitę, & ad mortem peruenit natura-
lem, quę pp dominationē fit frigidi-
tatis, & ſiccitatis ſuper mēbra prin-
cipalia. Sed hęc ars non debet hunc
finem tranſire, q̄ ſi hunc finem do-
ceret tranſire, poſſibile eſſet homini-
bus viuere ſemper. & huius impoſ-
ſibilitas eſt manifeſta. Et cauſa, quę
prohibet, vt hęc ars circa ſuū ſubie-
ctum ſanabilem finē non cōſequa-
tur, eſt ſimilis cauſe, quare ēē alię ar-
tes circa ſua ſubiecta aliqñ finē lau-
dabilem non habent: ſicut in regi-
mine exercitantiū, & tranſferen-
tiū, & agriculturę. Et Raſis aſſignat
cauſam in vno librorū ſuorū. & eſt,
q̄ iſtę res ſupradictę multis indigēt
medijs ad hunc finē, quē nobis im-
poſſibile dare exiſtit. & bene dixit,
in dictū ipſius fuit diminutū, &
indiget additiōe, vt melius decla-
retur. Et eſt hoc verū, q̄ hęc ars ali-
qñ deficit in indiuiduis pp materia-
les preparationes, q̄ ſunt in ipſis, qd
I eſt, quia non eſt impoſſibile, vt ſint
duo hoīes vnus eiſdem tempera-
tę complexionis æqualiter, & veni-
at vno regimine, & vnus iſtorū de-
ueniet ad meliorem finē, quē conſe-
qui poterit per ipſius naturā, in alio
vero in eodem regimine exiſtente
mali generabuntur humores, qui
mortem inducent. Et cā huius eſt,
quia in eius complexionē, eſt mala
preparatio fixa, q̄ eſt cauſa, vt in ip-
ſo hęc malitia generetur: quamuis
hanc preparatiōem ignoremus. Et
cā huius ignorantie eſt: quia in na-
turis tot ſunt preparationes fixę, vt
cā p ſigna cognoscere nequeamus,
& hoc accidit pp preparationū infi-
nitatem: ſicut in Naturali philoſo-
phia eſt declaratū. quia ibi dicitur
q̄ quilibet materia habet acciden-
tia ppia & fixa in ipſa, ſine acciden-
tibus, quę manant a forma. Et hęc
accidentia, q̄ ſunt in materia, ſunt
cauſę multitudinis varietatum, quę
in naturis indiuiduorū inueniunt:
quę ad modū accidentia ppia for-
mę ſunt cauſę multitudinis varie-
tatum, quę in moralitatibus indui-
duorū hominum cognoscuntur. Et
totū hoc eſt, quia in homine multe
ſpecies indiuiduorū, vel cōpoſiti-
onum inueniuntur, quia eſt vltimū
cōpoſitum. & ob hoc prouenit oſ-
cultatio varietatis proprietatū, quę
in naturis & moralitatibus indui-
duorum inueniuntur: quamuis in
ſenſibilibus particularibus indui-
duorū manifeſtis quo ad nos com-
municent. Ecce aliquantulū egreſſi
ſumus ordinē libri noſtri: non tñ
pp hoc minus ſequetur iuuamētū,
quia hic remouimus vnum dubiū,
qd multi ſapientes ſcie affectant.
Deinceps ad noſtrum reuertemur
propoſitū. Et dicemus q̄ illi, qui di-
cunt q̄ illi, qui reguntur ſm qd Ga-
le dicat in regimine ſanitati, penit
ad bonū finem terminant, nesciūt
quō cognofciſ finis huius artis ap-
te ſuorum paſſiuorum. Et iſti viam
Medicorum iſtorantium ſequun-
tur, ſicut illi, qui dicunt q̄ dies ho-
minū ſunt numerati: quia non eſt
impoſſibile vt homo temperatę cō-
plexionis bono regimine regatur,
& pp hoc diutius nō viuet alio, qui
malo regimine potior. Tñ hoc ra-
tiſſime accidit, & ab accidētē remo-

A non hanc artē in corruptionem non adducet, nec ipsi nobilitatē aliquo modo proferunt: quia hoc accis propter sui raritatem ferē anihilatur. Et qui appropriat agnitōnes rerū voluntarij, & rebus extrinsecis, solū ipsas appropriat medietati suarū causarum, & et minori parti. qđ est, quia gradus harū rerum nō est nisi gradus causarum efficientium solum. Sed quia istę causę manifeste cernuntur, & Medici quasi oēs egritudines ipsis adaptant: & si aliqua accidat egritudo, quam nō precesse xiat hęc causę, dicunt, qđ hęc a diuina voluntate procedat: & quia hęc verba vulgaribus placent, nolimus ea vituperare. Et postquā iussiciter locuti sumus de iuamento huius artis, deinceps volum' loqui de causis, quę nobis per accidens corruptionē adducūt, quibus repugnare possumus per hanc artē: & solum sunt causę efficientes. Sed illarum quędam tales sunt, qđ ipsarum custodiēdi modus per se manifeste patet: sicut combultio, incilio, percussio, & similia: quia ab istis vix plurimū possumus abstinere. Sed de illis, quę de necessitate nos immutāt, & sine nostro velle, de his est dicēdū.

C Et dicimus qđ causę, quę accidentaliter corrumpunt, sunt aens pēmutatio, & inconueniēs exercitium, sicut artium laboriosarum, & cibi & potus, & accidēta animę, & vniuersaliter omnia, qđ adducunt malā cōplexionem materiale, vel nō materiale. Et quia ab his per dietam cauere possumus, aut medium eorū tenendo, sicut in cōseruatione sanitatis mediū repetitur, ob hoc dicimus qđ impossibile est sanitatē aliquo mō cōseruari, nisi per cibos

temperati chymi, & quantitatis, & d fm tempus receptos, & per motum & quietem, & per superfluitatē euacuationem, & per aptum aerem cū accidentiū remotione, quę ad malam cōplexionem adueniunt. Et melior modus ciborum est, vt comedatur secundum modum medicinalera. Et scias quōd superfluitates per modum fricationis, exercitij, balnei, & medicinx euacuant: quę omnia ingrediuntur in genere differentiarū p̄seruatiuę ab egritudinibus futuris. Et quamuis hoc mirabile videatur, incipiamus a fricationis specie, & ipsius iuamenta dicemus: & de speciebus exercitij, & eius iuamentis, & aliorum: & postea reuertemur, & dicemus quāliter vnaquęq, maneries cōplexionum debeat cōseruari. Et fati in eo quod praterijt, de virtutibus ciborum sumus locuti. sed in hoc libro dicemus quāliter eis debemus vi: & quāliter cum eis debet sanitas cōseruari. Et similiter etiam de virtutibus medicinarum sumus locuti: & deinceps dicemus quāliter cum ipsis sanitas debeat effici, & cōseruari.

De Exercitio, & modis eius. Cap. 1.

ET ab exercitio scipiemus, & dicemus qđ exercitiū est vltimorū motus aliqua voluntate. & hoc fit proprie iu membris motum voluntarium habentibus: & secundario in membris animalibus habentibus motum, sicut sunt venę, & instrumenta nutrimenti. Et quia exercitiū est membrorū motus: ergo exercitiū quoddam est propriū, quoddam est cōmune.

Commune.

Colliget

G Coniunctum quidē est illud, quod totum continet corpus: & iste est motus vñs abstractionis, cui omnia cōmunicant animalia. Et exercitium propriū est, quod certis appropriatur membris: quemadmodū vox, quæ exercitium est pulmonis: & sedere, & sup̄ pedes stare est docti exercitiū. Et docet in motu mēbrorum nouiter q̄ exercitium sit proprium omni mēbro. Hæc est diuisio, quæ fit à parte membrorū. Sed alia fit diuisio exercitiij, in eo q̄ exercitiū est, quæ est, quia quoddā est exercitium forte, & quoddā debile, **H** & quoddā est temperatum. Forte vero, & debile, quoddā aduenit pp̄ abstractionem illius, qui solum sua membra saugat. & in hoc ingreditur exercitium velox, & tardum. Et aliqñ ex repugnantia, quæ inter ipsum & aliū motorem fit, vt vnus p̄zmat̄ ab alio: aut sicut esset in eleuatione magni ponderis lapidei. & in hoc exercitio velocitas vel tarditas nō intrat. Et aliqñ in vno exercitio velocitas & fortitudo coniunguntur, sicut in iocantibus cū spatis. Et iuuamentum exercitiij temperati vñ est, quia spiritum intrinsecum augmentat: & superfluitates membrorum nutrimenti expellit, aut resoluūt: & substantiā membrorum mollescat. Et ideo in omnibus alijs rebus corporis est magis iuuatiuum. Quod est, quia calor, & spiritus augmentati per ipsum sunt similes naturali calori extrinsecō. sed calor augmentatus ab alijs extrinsecis rebus, quemadmodum per medicinas, aut per alias res, quæ cale faciunt actū, est sicut calor per accidens. Et qñ sit exercitium post digestionē, iuuamentum facit supradicta.

Sed si ante digestionem inchoetur, & fiat, credendū est vt membra trahant ad se cibū indigestū: & q̄ iste motus lædet retentiuam membrorum virtutē, & expelletur cibus indigestus. Et vñ opatio virtutis digestionē nō cōpletur nisi p̄ quietē, sicut opatio expulsiuē nō nisi motu cōmpletur. Et idcirco hoc, quod dictum est tempus exercitio attribuitur, & huius tēporis signum est, qñ vrina colorata ē colore citrino, vel sub citrino. Quantitas vero exercitiij ē, quousq; homo sudare incipiat, & anhelitus augeatur, & color corporis incipiat rubescere, & venæ ingrossari. & quando ad hunc pertenerit terminum, tūc debet sedari. Quod est, quia forte exercitium corpus nimis euacuat, & debilitatem inducit: & hoc manifestatur in forti exercitio exercitantis. Exercitiū vero debile, qd̄ euacuandum est, non euacuat: nec per ipsum potest consumi, qd̄ ab ipso est dissolubile. Sed temperatū proportionabiliter dissoluit, & consumit: & ob hoc substantiā membrorum augmentat, & corpus impingat. Et vniuersaliter temperatum exercitium conservandæ sanitatis mirabilis causā extitit. Et malitia, quæ propter priuationem exercitiij accidit in carceratis manifestatur: quia illorum facies cachectice sunt, & eorum color est impurus, & omnes ipsius operationes sunt lesæ. Et hoc non solum homini accidit, verum etiam alijs animalibus: sicut volucris in caviernis detentis. & hoc sufficit de exercitio.

+

De

De Fricatione, & modis eius. Cap. 3.

Fricatio fit habet inuentionem in superfluitatum euacuatione tertie digestionis. Et illius species simplices sunt sex. videlicet tres secundum qualitatem, & tres secundum quantitatem. secundum qualitatem, ut sit aspera lenis, aut temperata: aut si vis dicere, fortis, debilis aut media. secundum vero quantitatem ut multa, pauca, aut media. Sed operatio fortis in corporibus est obduratio pororum, & durities corporum. Sed debilis operatio est pororum apertio, & mollities corporum. Et operatio media inter has duas medium obouet. Operatio vero multa est cum macie corporis: & temperata operatio est temperate carne augmentare, sed pauca in augmento operatione non habet, nisi quia aliquantulum calefacit. Istæ sunt operationes specierum fricationis simplicium: & per sciam simplicium sciam compositionum cognoscemus. Tempore vero fricationi conuenientia sunt eadem cum repositio exercitij. Et ego in eo quod futurum est, species exercitij cum speciebus fricationis ordinabo.

De inuentione in Balneo. Cap. 4.

Et quia balneum est unum ex his similiter, quæ superfluitates euacuant, debemus loqui de virtutibus partium balnei. Et dicimus quod balneum in nobis diuersas imprimat operationes, primas videlicet, secundas, & tertias. Nam ipsum humectat, & exiccat, infrigidat, & calefacit: superfluitates quæ sunt in poris, & sub cute euacuat, & aliqui oppilat: ventositatem dissoluit inflationem remouet: & corpora nutrimento preparat: & aliqui commouet appetitum: & materiam

nam de uno membro ad aliud spargit: & humores fluxibiles facit: & et dolores mitigat. & aliqui ipsos remouet. Et hæc contrarietatum causa una ex tribus rebus existit. Una est diuersitas partium balnei. Alia est diuersitas corporum patientium. Tertia est diuersitas morum in balneo. Partes vero balnei sunt aqua frigida, calida, domus balnei, & aer ipsus. & istæ eadem habent gradus, quod est, quia aqua calida inter calidum & frigidum temperata corpus refrigerat & humectat, & pauca dissolutio ne operatur. & in hac pauca dissolutione abstergit fordicem, quæ in cuti retinetur. Et aer, qui naturam humi aquæ retinet, ad paucum sudorem corpus inducit, per quem euacuantur a corpore superfluitates subtiles. Et hæc est natura primæ domus. Et quæuis aer humidior sit aqua, sicut alibi declaratum est, tunc non humectat corpus sicut aqua: eo quod non applicatur corpori, sicut aqua: immo desiccatur corpora, & secundum quod calidior est, plus desiccatur. Aqua vero, & aer calidissima calefaciunt corpora, & aliqui desiccant, & superfluitates euacuant, & has superfluitates euacuando ventositates dissoluit, & aer cum his desiccatur, quæ admodum dictum est. Et hæc actiones non sunt nisi in corporibus mundis. sed in corporibus superfluitatibus plenis poros cutis oppilat. quod est, quia per malitiam superfluitatum & multitudinem pori clauduntur: & ob hoc superfluitates egredi non possunt. & tunc sunt patienti horripilationes, & discurrunt humores, & mouentur de uno membro ad aliud membrum. Et propterea, non est utile balneum habentibus repletionem corporis, aut unius membri.

Colliget

G membri. Tertia causa mediana in his rebus adhuc fortior exiit. Et balneum dolores non remouet, nisi illos, qui sunt asperione matene causati: sicut apostemata, & his similia. Et infrigidatio ex balneo aliquando fit per se, aliquando per accidens. Sed quare per accidens fit, est cum balneum poros aperit, & cum superfluitatibus calorem & spiritum euacuat. & quare per se infrigidatio fit, ipsa propter aquam frigidam, quae in balneo est, frigiditatem operatur. Et apponitur aqua frigida corpori, ut caliditatem calidae aquae reprimat, & mol-

H lificationem membrorum redificet, & calorem naturalem corripit secundum modum correctionis fabricorum, & eorum, qui vtuntur frigiditate in fine propter intentionem suam. Sed scias quod non debemus cum aqua frigida balneare nisi post superfluitatum euacuationem. Et scias quod omnes partes balnei in corporibus puris bonas actiones operantur, una alteri non resistit, quia dissolunt superfluitates, & euacuant sine laesione virtutum, & membra mollescent sine nervorum relaxatione, & humescant sine calefactione, & sine oppilatione refrigerant absque inuiscatione. Et haec omnia non nisi cum partibus calidis & frigidis complentur. & si aliquid in eis damni percipitur, istud est in corporibus impuris: quia in puris nullum damnum euenire potest.

De operationibus Somni, & Vigiliæ. Cap. 5.

O perationes somni in corporibus sunt digestio, & humectatio. Et vigilie operationes sunt dissolutio, & consumptio, & attractio ealoris intrinseci ad partes extrinsecas.

Et causas somni, & vigilie dixi secundum modum Philosophiae in his, quae praecesserunt. Sed quoniam superfluitatibus, calorem extinguunt naturalem, & corpus inducit ad humiditatem dispositionem. Et quoniam vigilie exuberant, corpus desiccant, & calorem dissoluant naturalem, & calorem acedentem incendant. Sufficit illud, quod diximus de rebus, quarum memoria praecedere debeat.

De regimine corporum: & primo corporis Temperati. Cap. 6.

D Einceps narrandum est de conseruatione sanitatis vniuersalis, & vniuersi, nouae complexionis. & vbi nobis ut a temperata incipiamus. Et dicamus quod in illa quasi non est necesse nisi arbitrari temperamentum ciborum, exercitiorum, inactionis, balnearum somni & vigiliarum, & accitentiis aia, & circumstantiarum, vel aetere temperati. & hoc in corpore operatio appellatur per modum doctrinae, & operationis. Et hic errauerunt illi, qui non credebant artes Medicinam in conseruatione sanitatis complexionis temperatae habere ingressum: eo quod credebant ipsam esse operationem solum in parte curatiua. Et vere pars curatiua in complexionem temperata necessaria non est: & si casu contingeret, raro tamen esset. Et quamuis dicat Gale. quod in conseruatione sanitatis optimae complexionis medicinalibus non indigeamus, tamen in conseruatione eiusdem in longum tempus post natiuitatem indiuidui talis indigere videtur, eo quod ea quae secundum ipsum necessaria sunt, videlicet exercitium, balneum, & alia similia difficillima esse videntur: & et apud illud, qui opinatur, quod si hominis sit sanitas

A pp sollicitudine temporalium gerendum, & penes istum hoc difficile esse vs: quanto magis erit difficile penes illum, qui opinitur q hominis sanitas est ipsius finis pp animæ perfectionem, aut vt aliquam infensibilem beatitudinem consequatur. tñ hoc certū non est nisi penes paucos. Sed multi opinantur, non tamē sunt ex hoc certū, nec curare videntur pp victoriā paris materialis. Sed quamvis hoc regimen difficile inueniatur, tñ volumus ab eo separari: qm de eo breuiter loquemur. quia Auic. multum de hoc dixit, & **B** sufficienter determinauit. Dicimus q Gale. sentire videtur in regimine complexionis temperatæ, qñ indiuia nascuntur, vt sal tritus super corpus corū spargatur, vt eorū corpora pp extrinsecus adueniētia in durentur. Sed qd mihi melius videtur, est q sup eorū corpora ponatur res non mordicantia, sicut olei de glandibus: sicut dicit Auenzoar: & quasi eandē operationē facit, quam Gal. dicit facere saltem: & ē melius, quia mordicationem nō habet. Et præcipit vt alio non cibetur nisi lacte, donec eius dentes oriantur. quia dictum est q necesse est cibum esse similem cibato: & natura lactis naturæ pueri est similis: & Et quia iste ē cibis, quem eidē natura præparauit. & post dentium ortum præcipit vt grossiori cibo utatur, & humido: Tamen vt nutrit à malis abstinere cibis, & vt exercitio utatur temperato, & à coitu elongetur. quia coitus sanguinem prouocat menstruum, & saporem, & odorem lactis permutat. Et vt omni die in aqua tepida balnetur, & in aere temperato, vt horripilatio tempore balnei nō ad-

ueniat. Et Gale. sentit, vt hoc in domino balnei fiat. & ego dico q si aer est temperatus, non oportet vt hoc in casa balnei fiat. Et non balneetur, nisi cum veniet à lacte vacuus exiit, ad hoc vt cibis ad mēbra indigestis non attrahatur. & fiat post legum formum. Et cunq motus loco exercitij exiit. Et à rebus eis terrorem, & tristitiam inferentibus cōseruiatur, vt eorum naturæ ad pigritiam non conuertantur. Et vt calor ipsorum nālis in ipsis non suffocetur, & dulces cantus, & dulces soni, & omnia quæ ipsos lætificant, sunt congrua: vt eorum naturalis calor accrescat, & ipsorum animales virtutes cōsortent. Et similiterdigent pulchris formis, & figuris. Et maior lesionum pars, q pueri accedit, est aut pp calorem aut frig⁹, aut terrorem, aut alia extrinseca, & hoc modo pueri regi debent, donec ambulare coeperint, hoc est vsq; ad annum tertiu. Et abinde exercitio omni die utantur, & post exercitiū frictione, & post ipsam balneo. Et plus dñe cibari cibo in quantitate, & qualitate temperato. Et iterū cum cibari voluerint, ista eadē sibi ordinetur. Exercitium tñ eorum excessum non debet habere, vt ipsum eorum corpora non desiccetur, & ne per hoc eis augmentum prohibeatur. Et in aqua frigida balnari non debent quia aqua frigidacremento resistit. Et hoc regimen tribus septimanis annorum seruetur. Et scias q vinū, & ceruisia sunt mala: quia eorum capita replent, & malo calore calefaciunt eos, & mentem ipsorum perturbant. In tempore vero iuuentutis bonum eis & vtile exiit: eo q tunc in eis dux cholera

Choleræ manifestantur, videlicet ru-
Vinum biliosum bea, & nigra: vna per naturâ, alia
 vero per accidens. & vinum atq; cer-
 uisia istis duabus resistunt cholera-
 & eas à corpore expellunt, melâcho-
 lia vero à tota specie resistunt. Sed
 choleram rubea per vrinâ educit, &
 membra humectant, in quibus
 siccitas superuenit. Vt cibi iuueni
 subtiles esse non debent. Et ex meli-
 oribus carnibus, quas comedere de-
 bent, vel possunt, sunt carnes perdi-
 cum cum medulla panis præpara-
 tæ. Et ab herbis omnibus, & fructi-
 bus humidis abstinere debent. Et
H videtur mihi qd homines talis com-
 plexionis, & qui tali regimine regu-
 tur, sunt parati Physicâ sciam reci-
 pere per naturâ: & vnam ex tribus
 perfectionibus, quas dixit Alexan-
 der necessarias esse Philosopho vi-
 dentur habere. Post vero tres septi-
 manas eodè regimine regatur. Sed
 post digestionē panis exuant, & cū
 oleo ficiuntur dulci: & fricatio sit
 mollis & lenta, vt duritiem nō ope-
 retur. & hæc fricatio est necessaria,
 vt corpus bono exercitio præparet.
 Et si ante fricationē exercitium in-
 choaret, possibile esset vt ex hoc po-
Iri oppidauerit pp̄ superfluitates, q̄
 exitum prepararet. Et oleum oliuæ
 calidū necessarium est: quia duri-
 tem remollit, & superfluitates dis-
 soluit. Mamma mollia esse debet:
 ne contagio carni vllam læsionem
 possint inferre. Et fricatio quidem
 a superiori fieri debet ad inferius, &
 ab inferiori ad superius, & ex latere
 ad latus, & ex transuerso ad trans-
 uersum. & hoc agēdo, ab omni par-
 te pori aperiantur. Et aer, in quo pā-
 nos exuit, debet esse similis aeri ve-
 tis: ad hoc, vt superfluitatum eua-
 cuationes mensurate efficiant. q̄
 est, quia frigidus aer euacuationi re-
 sistit, & calidus superfluum opera-
 tionē operatur. et ideo tepidus aer
 ab omnibus, vel à pluribus postula-
 tur. Et post fricationem supradictā
 debet aggredi exercitium mediocre
 inter debile & forte, & velox & tar-
 dum: quemadmodū est ludus par-
 nae pilæ: sicut dicit Gale. in lib. q̄
 de pila composuit, quod est, quia lu-
 dus grossæ pilæ, qui cum pedibus
 percutitur, non laudatur: qui for-
 tis est, & efficitur cū timore. Et hoc
 exercitiū perseuerare debet, donec
 anhelitus eleuetur, & corpus rotari
 incipiat, & tumor ipsius diminui
 incipiat. Item dicit Gale. qd hæc qua-
 titas exercitij ab exercitantibus nō
 cognoscitur, nisi solo aut tertio die;
 ita qd errore cogniti ab ipso conscia
 tit corrigere, si exercitiū superfluum
 fuerit vna die, sequenti diminuetur.
 Post hæc vero anhelitus retineatur,
 fm qd possibile est, quod est, quia re-
 tinendo anhelitum, naturalis calor
 forficatur, & poros aperit, & p̄
 eodē superfluitates expellit: quem-
 admodum illi faciunt, qui forami-
 na dilatare intendunt, quia exussis
 do foramen aperitur. & debet con-
 strictio esse cū extensione musculi
 pectoris, ac diaphragmatis. Sed ex-
 tensio musculi ventris parua debet
 esse, quod est, quia per hanc exten-
 sionē superfluitates pectoris, & pul-
 monis ad membra nutritia expel-
 luntur: & pp̄ extensionem musculi
 ventris, superfluitates, q̄ in ipsis sunt,
 & quæ ab illis transmissæ sunt, infe-
 rius expelluntur. Et qui habet dia-
 phragma debile, à collicione anhe-
 litus penitus abstinere: quia tūc su-
 perfluitates ad cerebrum mittuntur:

Nur: sicut videmus in sustinibus in instrumentis, quia ipsorum venę inflantur in facie, & ipse facies rube dinem adipiscitur. Et hoc accidit propter humorum, & spirituum ascensum ad caput. Hoc facto, fricatio fieri debet, quę eldalic dicitur. Et hæc fricatio multa debet esse, & ad asperitatem declinans propter duas intentiones. Una est, ut superfluitates subcutaneę emundentur, quæ ab exercitio sunt transmissæ. Et alia ē, ut corpus solidetur, & vapores boni retineantur, ut ab his, quę ab exercitio accidunt, non alterentur. Ille

Quidē operationes, quę circa corpus exercet, inter polauonē requirit, & quietem. Sed fricatio simul ac ve lociter fieri debet, sicut dicit Galen. quia si totum corpus mādilibus simul & semel fricari posset, vtilius esset, ut superfluitates simul & semel a corpore exhalarent. & hæc fricatio, ut dictum est, cum oleo dulci debet fieri. Iuuenes autem, qui hanc habent complexionem, quando puenerint ad quartam septimanā annorum, in aqua frigida balneari debent, pp solidationem raritatis in eorum membris ab exercitio deieci

Chæ: ut calor propter exercitiū ipsar sus aggregetur, & ad suum propriū remore reuertatur, operationes suas integra adimplendo. & eodem mō hic aqua queritur frigida, quę admodum in exsuntibus a balneo potestulari. Aqua vero ista nimia frigiditatem non habet, nec ē in ipsa temperantia adesse debet. quod est, quia frigida ut nix, membra ledit: & remile frigida nostram intentionē non habet. & hæc balneatio subita debet esse. Sed in balneatione vel ablutione capitis aqua fri

gida, indigemus speculatione. Et D qñ Gal. fuit de ea locutus, nō posuit sufficientes cōdōnes: nec de ea ego dubito, nisi quia caput est membrū frigidum p nām. & in summa vtrū debeat balneari, aut nō, dico q nō.

Et post hæc oīa cibari debet laudabili cibo, sicut carnis gallinæ, & pane perfectio, ut dictū est præparato, & carnis hordinis, & annua lisagii. & vituli lactentis. Hora vero cibandi erit, cū omnes digestibiles fuerint celebratę. Et fm insiam dicentis q homo bis in die cibet, erit necessarium, ut bis exercitetur, & bis balneetur. Et Gale. dicit q quidam

Medici dicunt q hæc debent ter in die celebrari. & hoc eidem placere videtur, de quo non modicum admittit, qd est, quia si hoc fiat ter, & horæ cibi tertiam sectionem habebunt. quod est, quia cū corpus iuuenis hoc regimine vrens sit fortis naturæ, & bonę digestionis, non indiget ut ipsius cibus tertia digestionē diuidatur. & hæc partitio nō conuenit nisi senibus, & debilibus natura. ut idē ipse Gale. refert. Et si aliquis diceret q huius partitionis necessitas propriā necessitatem sequeretur, inde error prouenit, quia contrarium habet verū. quod est, quia necessitas partitionis horarum exercitiū, & balnearū sequit necessitatē partitionis horarū ciborum. Tñ

Medici sentiunt q conuenientia tēpora comedendi reperatis complexionibus sunt, ut tribus vicibus duobus celebret diebus. & silt exercitium, & balneū debent fieri tribus vicibus duobus diebus. & isti mihi vident veritati magis appropinquare, & etiā mirabilis Auenzoar huic assentire videtur.

Coll. Auer.

S De

Contra Galenum.

F

Rasa.

G

De regimine corporis temperati, per
Coitum. Cap. 7.

ET coitus huic moderato vsu cōueniens existit, ita ut per hoc ei dē nihil accidat ex eis, quę p̄ter naturam sunt. Et hoc non cōcedimus, nisi quia sperma est vna superfluitas sp̄rata a natura, ut expellatur, sicut alię superfluitates: excepto quod in se bona est. & iō p̄ paruum errorem euacuationis ipsius sit magnū nocumētū. & plurimū sapientium prohibent vsum coitus in conseruatione sanitatis. Itē si exercitium est

H aliquo modorū cōueniens post coitum, illud est nocumētū coitus repugnās. Et quia coitus desiccāt corpora, & virtutes debilitat, & euaporat corpus, necesse est ut fricatio, q̄ post coitū sit, hęc nocumenta coitus recompenset. Et necesse est, ut hęc fricatio habeat asperitatem, ut poros consilpet, & membra confortet, & fiat cum oleo multo.

De regimine eiusdem per Somnū & Vigiliū. De Excrementorum euacuatione: ac lassitudinibus abimmedico exercitio proueniētibz. Cap. 8.

IT somnus ipsius necesse est ē ut sit temperatus s̄m exigentiam naturę: & ultra hoc in somno vel vigilia non cogat naturā. Et hęc omnia obseruari debēt, nisi in ipsius regimine cōmiserit peccatū, aut aliud extrinsecū ei non superuenierit. Sed si in ipsius regimine peccauerit, indiget correctione, ut repugnet huic p̄contrariū: v.g. si comedat aliqua styptica, & ex hoc ventrē habeat cōstipatū, necesse est ut rebus pinguibz viatur. Et si hoc accidat cibi paucitate, & temporis longitudine, p̄ con-

trariū corrigatur, quia plurimū ē causa constrictiōis superfluitatum est p̄pter terum extrinsecarum malā complexionē, hoc est caliditatis & frigiditatis: ob hoc, quia conseruari ab istis difficile est. Et cū dico hic superfluitatū constrictiōē, non solum stercoreis & vrinę intendo, sed totius corporis superfluitates, quę ex eo manant: sicut ex meatu, qui inter hepar & fel existit, & inter hepar & splenē, & qui prouenit ad palatū & nasum. & vlt̄ quādo hęc mēbra regimen dimittunt, indigēt medicinis has superfluitates euacuanti-
Lbus. Et cū exercitium est vna ex rebus, q̄ indigent correctiōe, si in ipso delinquitur. & peccatū, qd maxime in exercitio cōmittitur, est illud, qd nominatur labagē, sicut pigritia, aut lassitudo, quę post exercitiū accidit. Et iā diximus in his quę p̄terierūt, q̄ labaget, qd prouenit a rebus extrinsecis, sunt tres species simplices: vna est vlcerauiā: secūda est extensiuā: tertia est apostemosa. Et vlcerauiā est illa, quę fit ab humore calido: & fit ē p̄p̄ retentis superfluitatibz nō dissolutis per exercitiū, aut p̄ humiditates liquefactas ex pigritudine & carne p̄p̄ immoderatū exercitiū, vnde necesse ē ut medicinę adhibeant, ut has superfluitates euacuent, & dissoluant. & hoc fiat fricatione leui & multa: quia hęc fricatio p̄ sui leuitatē nō oppilat, immo dissoluit: & quia multa euacuat. & debet ē fieri cū oleo calido veneti stypticiorē carēte. Ex balneo vero magis necessarium est aerem, deinde tepidū aqueum. Et cibentur cibis subtilioribus, humidioribus, atq̄ frigidioribus solito, & paucioribus quantitate. Et corre-

ctio

Ad hoc extensio debet fieri mollificatione. & ideo debet fricatio lenis cum oleo calefacto in Sole: cum oleo anethino, & cum oleo chamemillino inutile non est. & est necesse morari in balneo tepurato, & moram in ipso trahere. Correctio apostemosis, quæ cum extensione fit, & leuionis sensibilitate, & quantitatibus membri augmentatione, tribus efficitur modis, euacuatione videlicet, in frigidatione, & mollificatione: propter indiget fricatione subtili leui & multa, & debet muleam attrahere moram in aqua calida, vel tepida, & inungi

In multo oleo tepido. sed si zelare olei de beascegi, i. violaceli vilius existit. Et cibus paucitatis istius speciei paucior debet esse cibo aliarum specierum paucitatis, & frigidior. Hoc est regimen temperate complexionis in ætate iuuenutis vsque ad vigesimum quintum annum.

De regimine senilis ætatis. Cap. 9.

Post hæc vero exercitium diminui, & cibus subtilis est necessarius. & cibi sunt humidi aliquantulum ad calorem declinantes. Et in senij ætate exercitium fiat æquale, sicut iuuenis suauis. & calidis & humidis indigent cibis. & hoc regimen latitudinis habet secundum magis & minus in pluralitate & diminutione annorum. & tales in quoquoque die cibent & supra dictum exercitium eisdem præcipiatur, & balneo, & fricatio. Et quia in corporibus senij vltimum superfluitates generantur, & non sufficit exercitatio illa superfluitates euacuare potenter, necessario oportet in conseruatione sanitatis, vt cibus medicinalibus, aut medicinis potatur.

Et propter hoc in principio suarum D. comestionum oportet, vt rebus humidis refectio fiat, vt betis elaius paratis cum almu, oleo, & sale: aut alijs similiter præparatis. clystere vero lenituum vltimum eis existit. & vt debent sicibus cum semine viti co, & croco, & similibus ante cibum.

Et aqua mellis existit vltis maxime istis, qui neque vinum, neque ceruisia bibunt, sed vinum vltis potest existere inter alios potus. Ceruisiam, quæ sunt ex passulis, meliores illæ existunt, quæ ex passulis caribus nucleis sunt. & hoc ideo, quia res, quæ nobiliores sunt senibus, sunt illæ in quibus virtus styptica non reperitur: eo quod resistent ambabus suis qualitibus ei, quod frigitur in eis. & debet esse verus ceruisia vsque ad finem sue perfectionis: & color suus sicut color vini. Et ceruisia, quæ in nostra sit terra, vetus non appellatur, nisi spatium sex mensuum transceadat. & in minori tempore non est conueniens conseruationi sanitatis. & et vinum terræ nostre non appellatur vinum vetus, nisi consequatur spatium vnius anni, aut medij. Et si i senibus sunt membra læsa per naturam, exercitium eis conueniens non erit, quia senex cui exercitium ordinatur, est ille, in quo naturalis læsio membrorum non est. Et senibus necessarium est balneum ter in mense, aut quater. Et iam diximus quod iuuenes istius complexionis non indigent balneo ad regimen sanitatis, sed senes indigent eo propter eorum exercitiorum paucitatem: quia regimen senum compositum est ex conseruatione & præteritione. Et diffinitionis istorum duorum regiminum est in hoc, quod vni per simile, aliud per dissimile fit.

S ij Et

ad litter
Gal.
le euacuare
minore.

12

Colliget

C Et est necessarium senibus vitare cibos grossos inter alias res. Et si contingat eos aliqui comedere, allocies eos rebus subtilianius. Sed lac boni est senibus venas habentibus largas: sed necessarium est vt cum melle vitetur. Senes vero frigida complexionis per naturam, & venas habentes strictas, lacti non approximent. Hucusque locuti sumus de regimine temperate complexionis, qualiter regenda sunt corpora ab infantia vsq; ad senectutem. Et quauis ista regimina sint longinqua a possibilitate istius conseruationis, tamen regule sunt ordinate volenti sua sanitatem conseruare. & si in hoc deficit, corrigere debet cum euacuantibus superfluitates, & cum medicinis oppilationes aperientibus, & putrefactioni, & apostematibus resistentibus.

De corporibus variis habentibus distemperatas complexionis. Cap. 10.

D Ehinc volumus loqui de regimine aliarum complexionum. Et dicimus qd istorum corporum due sunt species, vna est, super cuius membra ossa dominatur mala complexio distemperata ex loco, & complexionibus distemperatis: & alia est, super cuius membra mala complexio dominatur, que in ipsis recipit diuersitatem: v.g. sicut cerebrum calidum, & stomachus frigidus. & hæc spes secundum Gal. est deterior prima: & maxime quando talis complexio in membris radicalibus sita est. Et regimen istorum magis est propinquum præseruationi quam conseruationi: maxime in illis, quibus membra principalia in suis complexionibus sunt distemperata. & hoc regimen est quasi medium inter regimen corporum, que non sunt læsa, & conditionem apertitudinis, & ægritudinis adducit: sicut in corporibus sanis existentibus, in quibus est vni singulum, aut plura, & ægritudinem pronoscantur. & ego narrabo in hac parte, in eo quod futurum est.

De regimine corporum omnium distemperatorum, tam simpliciter, tam compositæ. Cap. 11.

D Einceps volumus narrare de mala complexionis simplici: & incipiemus a calida. Et dicimus qd complexione istorum non apparet in principio multa læsio: sed cum inueatur, ipsam siccitas comitatur. & super corpora talium cholera citrina dominatur. & ideo oportet vt eorum exercitium sit facile, & suauis cum suauis ambulatione, & quietatione. Sed quod dicit Hippoc. quod corpora calida debent quiescere & non exercitari, non debet intelligi, nisi remisse. quod est, quia omnimoda quies corporis non ingreditur viam sanitatis. Et ob hoc necesse est vt exercitium sit cum suauis frictione temperata: quæ quidem frictio clementer efficit in carne. & ipsi fricationi allocies aliqua ex oleis inunctio, ex oleis frigidis, vt oleo violato, & similibus. Et balneum in aqua tepida ad hoc, vt ex corporibus eorum superfluitates fumo sic resoluantur, sed æter balnei eis vtilis non est. & si postea balneantur in aqua frigida, prodest vt corrigantur damnum, si quod aqua calida facit. Et eorum resectio sit bina in die. & si siccitas in eis multum manifestaret, tertia resectio videretur. Sed spes ciborum, secundum quod dicitur Medici, debet esse similitudine in sanitatis presentis conseruationis. & isti cibi debent esse calidi, aut calidi & sicci. & si voluerint

A rū cōplexiones alterare, debet fieri per contrariū: tñ paulatim ad hoc regimen accedant, Sed dico q̄ istæ cōplexiones, q̄ exeunt à tēperamēto ad vñā extremitatū, ipse sunt proximæ illi parti, vt incident in aggritudines ex genere illius cōplexionis: & hoc fit cū superuenit aliqua causa extrinseca. Ex propter hanc apitudinem, quæ in eis est inuenta, di co quod eorum regimen per simile ex toto fieri non debet: propterea quia tales complexiones, quales istæ sunt, fm vnum modum non perseverant: immo sunt mobiles versus aggritudinem complexionalē. Et ppter hanc cām intelligere non debemus in regimine suorum ciborum conseruationē, immo & p̄seruationē, ad resistēdū ei, qd accidere eis possēt ex parte suarū preparationū malarum. Et pp hoc totū est necesse vt in cibis sit aliqd contrariū cōplexionibus eorū. & hoc est pp timorē occasionū extrinsecarū. nā ex parte cōplexionis solius non est timendum vt similibus in toto. & hæc est snia illorū, qui sniam istā seruāt: quāuis ex toto hoc nō declarent. Tñ istud regimen nō sufficit nisi euacuetur humor, qui hāc fouet complexionem p vomitū, aut p fluxū ventris. Et debemus intendere euacuare illud humorē p locū consuetū à natura: ita q̄ si p vomitū, p vomitū: & si p fluxū ventris, p fluxū. & melius est p fluxū: quia talis euacuatio est magis naturā manifesta. Et mihi vñ sufficere, vt habēs hāc cōplexionē calidā, vel calidā & siccā, purget cū tamarindis, violis, & myrabolanis citrinis, & alublib, i. corrigiola, & sifibns. Et istæ cōplexiones calidæ, aut calidæ & siccæ fm plurimū sunt vaporosæ & sumo

se. & ob hoc balneatiōe indigēt, ne cito ephemera scidāt. & sūlt ū tenui dieta lōgo vñ fuerint tpe. Et bonū ē istis aliqn post cibū balnari, vt eorū corpora impinguent. sed qui in dextro latere sentit grauitatē, hoc vitare debet: & est necesse vt rebus vñ exoppilatiuis, neq̄ istis est conueniens potatio vini: & si bibāt vinū bibere debēt aquosum. Et vñ iter dico, q̄ regimē cōplexionū calidarū & siccarū, & calidarū simplicū non diuersificatur in fine, nisi fm plus & minus: quia impossibile est vt caliditas in fine non deueniat ad siccitatē. Et vile est istis oxyzachara in rēporibus calidis frigida, cum aliquibus seminibus & herbis, q̄ hñt virtutē aperitiuā, & prouocatiuā sine caliditate: sicut est semen scario laz, & capill' veneris, & et semē apij: cuius sit sua vntus rep̄sa in quātitate cū seminibus melonis, & cucumeris, aut cū alia re, q̄ habeat tēperatē caliditatē & siccitatē materiæ dīctarū: quēdammodū est stupēs scario laz, & violæ. Et mirabilis Auēzoar dicit q̄ in oibus locis, in qbus vimur oxyzachara, debemus vñ florē nenupharis: & maxime calido tpe. Et di cit p experientiā q̄ nenuphar habet sua proprietate p̄seruare tales à febre. Itē dicit q̄ temp cū oxyzachara debem' vñ rebus, q̄ os stomachi fortificāt, sicut aqua malthiches, aut cinnamomū aut spica: quia acētū inquantū est acētū, os stomachi ledit. Et mihi vñ q̄ aqua ordei tpe calido sit regimē conueniens: dūmodo cū ipsa sit aliqd, qd reprimat vocemētū oris stomachi ex ea. Et q̄ hñt cōplexionē siccā, necesse habēt eorū corpora humectare, ne in eis accelerēt senectus, & hoc debēt facere cū

Colliget

Cibis humidis laudabilis chymi, sicut est caro pullorum iuuenū: & ut balneo aque dulcis tepidi: & fugere labore, & vigiliā, & oīa accecidētia nō, q̄ corpori faciunt acquirere caliditatē: sicut furor, & ira, & eorū similia: & assuescere ea, q̄ corpori adducit delectationē, & gaudiū: & ut exsiccata, q̄ eis intendimus facere, sint contraria suę cōplexioni, ut folia salicis, & vitis, & aque frigide: excepto gaudio tēperato, aere tēperato, & mobilib⁹ lactis, & audire sonos amenos eis cōueniens est. Sed

Hcōplexionibus calidis & humidis si perueniunt egritudines putridę, & discursus superfluitatū, & maxime tpe iuuentutis. Et ideo necesse est ut exercitetur fortī exercitio & velocit, & utantur fricatione multa & fortit, & q̄ et balneant ante cibū, & opj vlt stomachū talis intuei, nā si ipsius cōplexio ad malā cōplexionē conuerteretur, humores totius corporis ad idē declinarent: & tunc corporis eorū declinaret ad frigiditatē et siccitatē. Et ista cōplexio nō est tēperata, sicut opinatus est Gal. Et Antiqui dixerūt q̄ cōplexio naturalis est calida & humida, quia cū cōparamus cōplexionē naturālē, in quā tū ē media, extremitatibus, nūc dicimus q̄ est tēperata equalis, & extremitates intelligunt hic octo cōplexiones. Et qū ipsam cōparam⁹ dominio superfluitatis elementorū, q̄ sunt ī ipsa, nos dicimus q̄ sit calida & humida: eo q̄ caliditas & humiditas plus dominant in ipsa, q̄ frigiditas & siccitas. & nō dicim⁹ hic cōplexionē tēperatā hanc, de qua loquimur hic, q̄ sit calida & humida, nisi cōparatiōe ad naturālē. ergo cū dicimus calidā & humidā esse tēpe

ratā, nisi equivoce dī. Et Gale. mīet dicit q̄ naturalis dī respectu extremitatū, & calida & humida cōparatione tēperatiōis dī. & ideo dubitatur sī hoc tēpus, q̄ hęc tēperatā cōplexio nō fueriat. Deinceps reuertamur ad id, a quo separati fuimus. Et dicamus q̄ nō oportet appropriare cōseruationem sanitatis solū super exercitiū, balneationem, & cibos habēntes hanc cōplexionē: verum oportet etiā hoc euacuare superfluitates cū medicinis laxatiuis a capite per viā sternutatiōis, & gargarizando ore masticen, & grana staphidagria: & et provocādo vinnā. & medicinę cōuenientes ad putgandū habentes hanc cōplexionē sunt medicinę leues, sicut agaticū, turbitū, & carum. Et opj q̄ isti multū ab oppilationibus sibi cauere debeant. & inter ceteras causas putrefactionis huic resistere debet, euacuatio humorē, qui putrefieri consueuerat, & cū medicinis resistētib⁹ putrefactioni suis qualitatibus, & suis proprietatibus. q̄, quia natura putrefactiōis stat extraneum calorem cū humiditate superflua scitida: sicut sunt ei medicinę odoriferę in vltimo contrarie mus. Et si tu feceris vnā cōpōnē, ī qua oēs illę virtutes aggregent, erit vltima medicina ad cōseruationē sanitatis ī p̄forū, dūmodo repressi sint in illis eius virtutes q̄bus nō indigent. Sed cōplexio frigida debet cōseruari cū rebus calidis sine humectatione, videlicet exercitio, balneis siccis, cibis, & his similib⁹. Sed cōplexio frigida & humida debet regimine calefaciēte & exiccāte, & cū multiplicatione exercitij: & indiget euacuatione pp̄ superfluitates, q̄ a tali cōplexione

Vide
tertia
Apho.
2. & 3. &
I
18. cō. &
Technic.
& Raf. 17.
cōbi. ca. 6.

A sione generant. Sed cōplexiōes frigidæ & siccæ ceteris sunt deteriores, & indigent in eadē regimine calefactionibus & humectantibus, & leui frictione, & dulcis aque balneo, & exercitio temperato, & somno longo. Et vlt cōplexiōes humidæ indigent inter refectionē & refectionē mora longa: quæadmodū siccæ indigent breui. & cōplexiōes frigidæ & siccæ indigent superfluitatū euacuatione, vt humoris melancholici. Et medicinz ad hoc valentes sunt myrobalani idi, & polypodiū. Et vna aromatica sūt cōueniētia valde

hunc cōplexiōis. Et coitus nocet plus ceteris cōbus cōplexionibus, maxime frigidis & siccis. Et inter cōplexiōes calida & humida superfluit tolerare pōt leui: & q̄ peiores sunt frigidæ & siccæ existunt: humidæ vero medio mō se habent circa illud. Ista sunt regimina cōplexionū distemperatū in qualitatib⁹ actiuis & passiuis. Sed complexiones distemperatæ solum in passiuis tantam non recipiunt læsionem, quantam distemperatæ in vtriq̄, aut i actiuis.

De resumptione Extenuatorum, & Pinguum extenuatione. Cap. 12.

C Ed regimen corporū extenuatorū debet esse per contrariū causā extenuantis: vt si fuerit huius causā caliditas cū siccitate mēbroia, valebit frigida & humida diēta. Et si cā extenuationis fuerit pp debilitatē attractiue, quæ est in mēbris, insusio oleioliue affert iuamentū: dummodo solū iter sup mēbra, donec trahat cibū, & nō plus. & si mōrā cōtraxerit nimis, dissoluet, & alterabit. Et si cā exicationis erat sup virtutē digestiū frigiditas, admini-

strent ea, quæ confortent digestiū, D sicut vinum, & ea quæ scis. & vltier extenuatio siccitati a siccitate. Sed siccitas aliqñ prouenit propter dissolutionem multam, & aliqñ propter paucitatem digestiōis, & aliqñ propter vsum ciborum siccorum. & rethificatione istorum est facilis. Et extenuatio corporum pinguium fit p contrarium, sū q̄ tu scis.

De regimine Corporis distemperati in singulis membris. Cap. 13.

H Vensq̄, narrauimus regimen distemperatæ cōplexiōis vltier: deinceps narrare volum⁹ de regimine distemperatæ i singulis mēbris. Et dicimus q̄ regimen istarū cōplexionum plus ingreditur genus s̄tuationis q̄ regimen cōplexionis distemperatæ cōis. Et intentio nostra in tā cōplexiōe, qualis est ista, est vt virtus illius mēbri fortificet suā cōplexionē, temperando, & euacuando superfluitates, q̄ in eo generant, & remouere cāsi, quæ illam generat superfluitatē, cōsiderando vtrum sit s̄sum in se, aut per alterius mēbri compassionē: quæadmodū Ithomachus in alijs hoib⁹ est lesus per se, & i alijs p cōpassionē cerebri. & mēbra, q̄ magis dānificant alijs, sunt mēbra principalia, cū cōplexio erit alteri cōtraria. v.g. cū hepar est calidū, & stomach⁹ frigidus, & corpus est extenuatum, & renes arenis abundant, vel vt i corpore extenuato testiculi multū generant sp̄ma: i talibus indigem⁹ regimine mixto, & plus instare distemperantiæ penulteriori, ita q̄ aliud obliuioni nō tradatur. & hoc ingreditur doctrinā de Ingenio sanatus. & ob hoc nō plura his dicemus, sed regimen presen-

S iij uati-

Colligeti.

Gnatuum est de genere curacui, sicut dicemus postea. Et scias qd deterior harū complexionū est illa, quæ est in cerebro declinante multū ad caliditatē aut frigiditatem: ideo qd, qñ cōplexio cerebri est ad malitiā conuersa, est cā aduentus mali multū & magni: quādamodū sunt apostemata colli, & synachia, & oris pustulationes, & apostemata vultus, vt raucedo, & phthisis, & tussis, & dysenteria, & alia istis similia. Et aliqui currūt superfluitates istæ ad stomachum, & corrumpunt ipsum: ita qd si fluxus fuerit frigidus, cōuertet ipsum ad frigiditatē, & complexio totius corporis corrūpetur: & cū hoc patiens cructuationes emittit acerosas, vt mihi tempore iuuentutis accidit: quia meus stomachus ppter maliciam regiminis malā acquisiuit complexionē: & Medicus meus ignorās eam, dixit qd taliter fuit cōfirmata, qd ipsam remouete non potuit. & ego ignorans osno etā scientiæ Medicinæ, & ab hac oē disceptationē meū ortum habere. Et qñ disstēperantia fuerit calida, fluxus humorū in aliquibus erit calidus, rememoratio vero osū harum in

Incapitulo de Ingenio mutatis continetur. Sed cōseruatio cōplexionis cerebri vt non disceptetur, est vt si frigidū, superponant ei res exiccatuæ habentes caliditatem cū aromaticitate: sicut macis, & caryophylla puluerizata, postquā cū vino fuerit ablutū. Et euacuentur superfluitates qd in ipso cōtinuē generantur, cū sternutatione & fricatione, quæ sunt cum radice nucis. Et et gingiuarum fricatio confert. Et crebra masticatio malliches: & vt medicinis, qd euacuant humores in eo

abundantes tēporibus congruis: & maxime in vetere, & auriūno. Sed cerebrū disstēperatum in caliditate, in quo superfluitates calide generantur, per contrariū huius cōseruatur, & hoc fit inungendo caput eius oleo rosato, & euacuando humore contristantē, sū qd melius vñ conuenire. Et vñ cerebrum magis alienatur frigiditate qd caliditate. & pp hoc oportet ipsum a frigore cōseruari cōseruatione vltima. Sed regimē illorum, quorū impossibile est regere ipsos isto regimine, necesse est cōseruare eorum qualitates, qñ sicut est æqualis complexionis a sua naturā, vt mihi vt ægri tudines eadem. Superuenientes sunt ex repletionē, & ob hoc indigent euacuatione vñ, videlicet phlebotomia: & maxime, si in eo apparuerint signa repletionis. & oportet cum hoc, vt abstinēant a cibis multū nutrimenti. Sed qui non habet complexionē repletatam, maior pars suarum ægri tudinum a malis humoribus habet puenire. & ob hoc oportet ipsos abstinere, & scire illos euacuare, cōsiderando semper quantitatem euacuationis, vt nō sit superflua nec diminuta: eo qd tales sunt, quibus vñ euacuatio sufficere videtur in vetere, & tales sunt, qui indigent duabus, vñ. scilicet in vetere, & alia in autumno. Et ego dico qd illi, qui vñ sunt portionibus in septimānis annorū, aut in mediocritatibus eorum, rectius faciunt, qd illi, qui omni anno purgationes exercent. quia nos videmus qd ægri tudines vt plurimū non accidunt hominibus, nisi circuibus terminatis, aut circa ipsos. Et ideo circa vñquodq, indiuiduum hoc est cōsiderandum: quoniam spero qd cum

Liber Sextus

141

A cum hoc regimine multi potuerūt euadere ab egritudinibus eis accidentaliter euenientibus. & conuenit etiam, ut qui volunt mutare consuetudinem malam, mutant ipsam suā posse paulatim, ne terreant subito.

De præseruatione corporum, quæ præparata sunt in egritudines cadere.

Cap.

14

D Einceptus volumus tractare de corporibus, quæ propiusque sunt, ut in egritudinem cadāt, ut eorum malis aptitudinibus obuiem^{us}. Et vniuersaliter dicimus, quod genus præseruationis futurarum egritudinū

B fieri debet, quā aliquod signum manifestatur, tunc recte est ex genere curæ ærotantis in præfenti. verbi gratia, resistere lepræ, ut non fiat, est idem cum rebus, quibus curatur, quā est. illud idem dicimus in alijs egritudinibus. Malarum vero aptitudinū & manifestor est illa, quæ dicitur spontaneus labor. nam quā hic corporibus adest, præparata sunt infirmitatibus multis. & ob hoc de isto vniuersalem sermonem faciem^{us}, quod non est simile alijs malis aptitudinibus proprijs in omni egritudine: eo quod modus obuiandi illis aptitudinib^{us}

C malis est vnus & idem modus cum cura egritudinū ipsarum. & ideo hic non est recitandum. Et scias quod non oblit sumus de conseruationibus corporum tempore corruptionis aeris: sed in posterum dicemus. Sed incipimus loqui de labore. & dicemus quod iam dictum est in libro Aegritudinum, quod potest esse tribus modis. Vnus est labor vlceratiuus: & hæc species fit ab humorib^{us} choleris, qui hoc mouent: & de hac specie ad præfens intendimus loqui. *Alia species dicitur extensiu^s. & hæc*

ex sanguinis multitudine fit: & semper aliquos dicitur ventosus. Tertia species dicitur apostemosis, & compositus ex extensiuo & vlceratiuo: & de eius proprietate est ut superueniat omnibus membris apparito cremeti circa omnia extrema. Et volumus incipere a cura omnes has species continente: postea vero de vnaqueque specie loquemur per se. Et dicimus, quod causa efficiens est mala complexio materialis: ergo medicina comunicans istis spiritibus eum, aut alteratiua, aut euacuatua. Et alterationem, & euacuationem facit natura cum cibis, & medicinis, quæ habent disponente humores ad hunc finem. & aliquando adiuvant ad hoc somnus, quies, & fames. Et euacuatio fit cum medicinis, quæ prouocant vrinam, & sudorem, & ventum: & est cum exercitio. & hæc fiunt, quia ars sequitur cursum naturæ. & istæ sunt medicinarum communicantes oibus spiritibus prædictis. verum de propria vniuersali, istarum volumus dicere: eo quod non euacuatur vnaqueque istarum specierum vna specie euacuationis, nec alteratur vnaqueque, istarum specierum vna specie alterationis.

De remotione, & præseruatione corporum a labore vlceratiuo.

Cap.

15

Incipiamus nunc a labore vlceratiuo. Et dicamus quod causa efficiens istius est humor acutus mordicatiuus. Et tu scis quod humor mordicatiuus est cholericus, aut melancholicus, aut phlegmaticus: saluus ideo quia vniuersique istorum est mordicatiuus. Sed cholera est acutius acumen, & melancholia propter suam acetositatem, & phlegma saluum propter suam salugine. Et hic

Colliget

G hic accidunt aliquæ distinctiones. quod est, quia isti humores non effugiunt, qm̄ aut sub cute solum sūt locati, aut profundati in musculo, aut sunt in musculo & venis, ex via, qua inveniuntur in sanguine, * paterno propinquo. Adhuc non est lōgiquum, quin sint cum istis humoribus alij humores mucilaginosi, & forte non sunt. & si sunt, non effugiunt quin aut sint in spongiositate carnis, aut in venis. & si sunt ī venis, aut sunt cum paucitate sanguinis, aut cum eius multitudine. Et non est, * mult⁹ sanguis in venis, nisi cum isti humores sunt pauci, & nō sunt multū elongati a cōplexione sanguinis: eo q̄ inuentio quorundam ī actu nō sit nisi ante cōuersionem ipsorum in sanguinē, & aliqui post cōuersionē in eundē: vt est cholera, & melancholia. & aliqui cito cōuertuntur, & aliqui tarde. quoniam quando multum elongati sunt a sanguine, longa indiget cōuersione: & qui propinqui sunt, in breui cōuertuntur. & hoc est, quod potest dici de hoc labore. & vnusquisq; istord⁹ p̄p̄iam habet medicinam. Et dicimus q̄ qñ isti humores efficiunt laborem, & sub cute sunt locati, forte exercitiū, & fortis fricatio erit sufficiens medicina, cū balneo, & cibo subtili, aut aqua ordeī, & squizibin, & si milib⁹. Et qñ isti hūores ī poris sūt locati, nō indiget exercitio, sed gēte & somno, & abstinere a cibo: eo q̄ ista adducūt digestionē, & sēto balneent⁹ aqua tepida: & cibis subtilibus cibent⁹ post assūptionē squizib⁹: eo q̄ squizib⁹ euacuat p̄ vnnā & sudore illū hūore, q̄ pōt moueri a natura. Et si hoc accēs sedabit, p̄ hoc sūc plene cām hui⁹ cognoscim⁹. & si nō sedat, & form⁹ patientis fuerit debilis & vari⁹, tūc nō ē hūor in carne, & musculus solū, sed etiā ī venis. Et tūc cōsiderandū est si cū istis hūoribus, qui faciūt hūc laborem, sunt humores mucilaginosi, aut nō. & dictum⁹ q̄ si nō sunt hūores mucilaginosi, & hūores facietis laborem sunt ī porositatib⁹ aut venis, & tūc attendēdū est si cū eis est sanguis mult⁹, aut pauc⁹: aut si illi hūores sunt remoti a subia sanguinis, aut p̄p̄iqui. Et si pauc⁹ ē sanguis, & hūores sunt remoti a subia ipsi⁹, tūc hūor iste facietis laborem det euacuari p̄ pharmacīā, & nō p̄ phlebotomiā. Im̄ sp̄m̄ illi⁹ hūoris facietis laborem: siue fuerit cholerici⁹, siue melancholic⁹, siue phlegmatic⁹, Galenus. qm̄, qñ isti hūores exēūt a natura ī qualitate, tūc in digēt euacuandē cū medicina attritiua, q̄ p̄p̄ie habeat respicere illū humorem: eo q̄ qualitate peccāt. Sed si peccāt quātitate, tunc faciēda est phlebotomia: sicut dixim⁹ in libro de Ingenio sanitatis. Et si isti hūores sint cū multo sanguine, & nō multū remoti a sanguinis subtiliā, tūc in primis debent euacuari per phlebotomiam, & postmodū p̄ pharmacīā: hoc est si nō ad sint hūores mucilaginosi. Quod est, quia si cū istis apparēt hūores mucilaginosi, tunc cōsiderandū est si hūores fuerint in venis cū multo sanguine, & non erunt multū ab ipsi⁹ subtiliā remoti, tūc sūt debēt euacuari cū phlebotomia: qm̄ cum pharmacīa difficile est. Et si hūores mucilaginosi fuerint in venis multi cum sanguine paucō, & humores laborem inficiētes a subtiliā sanguinis fuerint remoti, tunc non est phlebotomādū, nec pharmacādū: eo q̄ phlebotomia per-

* a. l. pater
nata.

oxymel.

Co. va. l
& cū ph
macīa e
ficilis et
debet.

per-

A potēciabilis esset: nec ī pharmacīa
propositum afflicti essemus: quia
q̄ eorum grossiciem humores obe
dientes non essent, sed plus fluēt,
& etiam venę clauderentur. Et hic
interponenda est quies medicinalis:
& subiles cibi & in eisui sine mul
ta caliditate, ad hoc vt multa in mē
bris illorum sparsio non fiat. & con
uenientius in hoc casu est iquinzi
bin de seminiibus, cuius siccitas sit re
pressa cum radice lilij, & violarum.
Et aqua hordei conueniens hic est,
& maxime in iuuenibus cum radi
ce foxniculi: & hydromel etiam. Et
q̄ quia in corporibus istorum ventosi
tas grossa, & inflatiua generatur, fr
cipu Gal. dam diatriom piperom, &
diacyminum. Sed in nostro clima
te hoc est vitandum: quia postet fe
brem incitare. & ipse Gale. his non
rebat̄ nisi in tempore frigido, &
frigida complexionē. Et modiciu
subiles membra in utinseca confoc
zantes cū remisso calore viles sunt
sicut darseni, & affacti, & cinnamo
mum, & ambra, & cassia lignea: & ī
Arabico ichalicha: & caryophylli,
& similia aromatica. Et si Gal. aliq̄
istarum repudiet, facit hoc ppter
C suam stypticatem. & si cum alijs
compolueris, bona erit cōfēctio, ob
hoc, quia membra principalia sunt
in vltimo debilitata. & maxime os
stomachi. in hac compositione ma
liche non obmiratur. Sed rosa vō
est hic commendanda. pp̄ sui frigi
ditatē & siccitatem: quam vis sit cō
fortatiua. sed thorax est vltimum in
hac compositione, qualitate, & pro
prietate. Et quemadmodum in hoc
casu phlebotomia inhihetur, & vo
mitione endē. Sed quando hu
mores mucilaginosi sunt in muscu

lis, & sanguis venarum est mund⁹, **D**
tunc non timendū sunt res multum
calida, & vrinam prouocantes: p̄p̄ea
quia tunc non est timendum, vt hu
mor in membris spargatur. Et Gal.
hic vñ medicina ex pulegio facta.
& mihi multum placet illa, aut ei si
milis. Et scias, q̄ mihi non fuit ne
cessē narrare hęc signa significatiua
dominium humorum istorum, nec
signa significatiua quantitatē, nec
locum: ideo quia omnia sunt tibi
nota in libro Signorum. Et tu debes
confidere in vrina in cognitione ge
nerum humorum, qui inier muscu
los sunt: quantitatem debes sumere
a regimine antecedente, a comple
xione, a tempore, & ætate, & alijs re
bus in libro Signorum dictis.

*De ratione, & p̄seruatione corporis
a labore apostemio, & extensiu.*

Cap. 16.

Sed labor apostemiosus, & exten
sius de necessitate prouenit
a sanguine multo: ideo conueniens
est patientem prius phlebotomare:
& aurumando qualitates fm
tempus, & ætatē, & complexionem,
sicut ī libro de Iugentio sanatis do
cet̄ur. Et sunt distinguenda mēbra
in enumeratione istius laboris: ita
q̄ si ī capite grauitas affuerit, cepha
licam phlebotomare debes: & si in
membris medijs basilicam: & cum
ambas contingerit partes, medianā
erit phlebotomanda.

*De p̄seruatione corporum tempore aeris
præter naturam. Cap. 17.*

In hac particula adhuc narrare
remanet corporum p̄seruati
onem ab æt̄m̄idit̄ib⁹ ab ære præter
naturā: Et dicimus breuiter q̄ aer,
vt alibi dictum est, permutatur ali
qñ ī qualitate, & aliqñ in substantia,
sed

Colliget

G sed cum sit in vno aut alio, tunc pre-
parata sunt corpora recipere agri-
tudines similes illi complexioni, ta-
men omnia corpora ab istis disposi-
tionibus non laeduntur, sed solum
nocentur corpora preparata. nam
si esset hoc omnibus commune, &
grotarēt omnes in aere supradicto.
Icetero confidere debemus in regi-
mine vniuersali omnes has conti-
nenti permutationes: hoc est in a-
persione oppilationum, & in resistē-
do causis putrefactionis ex toto. Et
cum dico quod omnes has permu-
tationes contineant, intendo permu-
tationes, quę in substantia sunt. Sed
permutatio, quę in qualitate existit,
in vna videlicet, aut in pluribus, re-
gimen ipsis qualitatibus contrariis
esse debet. & hoc regimen particula-
re est. verbi gratia, si est distempera-
tus in caliditate, & siccitate, cum in fri-
gidis & humidis regi debet, & dege-
re in septentrionalibus locis, in qui-
bus adhuc aer reprimatur roratione
aqua, & folijs aromaticis humi-
dis. sic omnibus alijs qualitatibus
excedentibus contrarium appona-
tur. Et si magna caliditas non obsta-
ret, leuiter euacuandę essent super-
fluitates, quę in temporibus illis ef-
fent generate. Sed aen corruptio in
substantia similiter resistendum est
euacuationibus vniuersalibus, &
cum resistentibus epidimię a tota
specie, & vtantur cibis frigidis & sic-
cis a putrefactione remotis, sicut a-
ceto, & lenibus: & aromatizare ae-
rem cum rebus resistentibus putre-
factioni, sicut cum costo, & styrace,
& galybano. Et terebinthinae inest
proprietas in hoc casu. Et theriaca

maior isti tempori epidimiali mul-
tum resistit, fumendo ab vno cha-
racie vsque ad drachm. & post non
debet comedere nisi celebrata in om-
nibus membris digestionē. & hoc
sit spatio sex horarum. Bolus armen-
nus, & terra sigillata in aere pesti-
lentiali magnum præstant iuamē-
tum. Et per nomen Auenzoar odor
vrinę hircorum confert multum.
Et dicitur quod, medicamen ex alois
duabus partis, croci, & myrrhę par-
te vna, de quo sumatur omni die
pondus. xij. caracterum, cum vrin-
a vna vini aqua mixti, iuuat mul-
tum. & non est inuentus adhuc ali-
quis, qui hac medicina sic vsus, qui
a pestilentia non securetur. Sed in
corruptione temporis calidi debeat
eligi loca alta, in quibus regnet ven-
tus septentrionalis, aerem mundifi-
cans. Sed si sit corruptio in substan-
tia tota, habitandum est in domi-
bus terraneis, & cauernosis, loca al-
ta vitare, & vitare omnes fructus hu-
midos, & tunc necesse est vt omnes
piscēs tūc temporis penitus sint no-
cui, ob hoc, quia sanguis ex istis re-
bus generatus est cū corruptionis.
Et similiter omnes carnes, exceptis
volucris montanis, sicut perdoes
& similes istis. & vniuersaliter res
venientem lenificantes hoc tempore
optime sunt, quemadmodum
tamarindi, violę, cassia,
& manna. Et quod
dictum est in
hac par-
ticula secundum nostram
intentionem
sufficiens
est.

Auer.

AVERROIS

COLLIGET

LIBER SEPTIMVS.

SVMMA LIBRI.

De egritudinum Curatione, seu ingenio sanitatis.

De modo Curationis malae complexionis materialis, & non materialis.

Cap. 1.

Liber medicationis, ingenio sanitatis intitulatur. Dicimus quod ob hoc, quod rerum contra naturam sunt duae species, videlicet egritudines, & accidentia consequentia egritudines: & iterum egritudinum sunt duae species, videlicet egritudines propriae & primae, conformes & composita secundario, ut sunt a malitia octo specierum malae complexionis materialis & non materialis, & sunt egritudines propriae membrorum officialibus: videtur nobis, ut narremus, incipiendo prius a via de ingenio sanitatis, a remotione egritudinum propriae membrorum consimilium, si sint materiales, aut non materiales: & postea ingenium remotionis egritudinum membrorum officialium: & ultimo curationem accidentium percurramus: quous in medicatione egritudinum contineatur, quia per remotionem egritudinis accidentia remouentur. Et volumus primo narrare egritudinum membrorum consimilium curationem, materialium, & non materialium: & postea vnam quamque speciem intendimus per tractare. & haec nobis videtur ordinata distinctio. Et dicimus quod inten-

tio in mala complexionem non materiali est vnica sola, hoc est ut ad suam reuertatur naturam. & hoc non fit primo, & substantialiter nisi per contrarium, per quod malae complexionis remouentur species: & sunt cibi & medicinae secundum plus malae complexionis egritudinali sua prima virtute resistentes. ver.g. si mala complexio sit calida & sicca, remouetur per cibos frigidos humidos, & medicinas. Et quia diximus quod remotio malae complexionis non materialis primo & substantialiter a contrario remouetur, dicimus quod conuenit aliqui, ut a simili per accedens similiter remouetur: sicut aqua frigida malam remouet complexionem frigidam, eo quod claudit poros, & ipsa saturat cutem, & sic colorem inuncti fortificat. & haec medicina multum est timenda: & non debet fieri nisi si necessitatis tempore. & maior pars Medicorum, qui ea vtuntur, errant, ut postea ostendemus. Sed intentio remotionis malae complexionis materialis duabus rebus existit. vna est ut malus humor euacuetur: alia est, ut mala complexio membri rectificetur, quae relictata est mala materialis sparsione in membris. Euacuatio duobus fit modis. vnus fit cum phlebotomia: & alius fit per pharmaciam secessivam, aut vomitiuam, aut vrinam prouocatiuam: & per clysteria, & sudorem. quas omnes operationes operantur medicinae cum suis virtutibus secundis, & tertijs, & proprijs: quae modum mala complexio prima remouetur virtutibus primis. & aliquando fit euacuatio per ieiunium, exercitium, balneum, & frictionem. Sed euacuationem per phlebotomiam ratione

Colliget

G & experimento cognoscere possumus: & iuuentum ab experientia cognitum manifestum est. Sed iuuentum ratione cognitum duobus existit modis. Vnus modus est, quia ostensum est, quod Medicus semper se qui debet viam naturae: sed dicimus quod natura sanat per fluxum sanguinis ægritudines sanguineas multas. & eadem ratione inuenimus iuuentum medicinarum laxatiuarii. Secundus modus est, quod impossibile est, ut aliquando cibus & potus superflue non sumantur, ita quod in corpore sanguis superflue aggregetur, aut alter humor, & superflua indiget euacuatione. ergo necessaria est phlebotomia, aut pharmacia, aut euacuatio alia. Sed ieiunium, & exercitium in hoc casu sufficientiam non habet quia nimis minuunt paulatim, comparatione habita ad hanc repletionem, quae est secundum vasa. Nam accidere posset, sicut accidit illi, qui somniabat in balneo sanguinis balnea

II. 4. c. 10. si, ut dictum est superius in libro Signorum, sicut dicit Galenus. unde cognouit sanguinem in sua complexionem abundare: & ideo phlebotomiam sibi fieri imperauit. & consilium habens ab alijs medicis sequentibus viam Erasistrati, ei prohibuerat minutionem, & inuenerunt sibi abstinentiam, & abstinendo facta fuit dissolutio humorum, & inde duplicatus fuit calor, & extinctus fuit, sicut exstinguitur lampas ex multitudine olei, quando superabundat. Sed quando debet quodlibet istarum euacuationum fieri, aut vna potius altera, hoc volumus determinare in primis: & postea redibimus ad curationem vniu(er)salemque speciei singulariter male complexionis post narrationem rerum significatiuum manifeste faciendi, vel non faciendi secundum quantitatem euacuationis, & restrictionem male complexionis. & haec sunt natura ægritudinis, & virtus, & complexio, & ætas, & tempus, & alia quae rememorari debent. Et dicimus vltimum quod euacuatio non debet fieri nisi cum humores cursum naturae egrediuntur in toto corpore, aut in vno membro: & hoc aut qualitate, aut quantitate, aut ambabus. A quantitate vero provenit species laboris extensivae, quae est repletio secundum vasa. Sed repletio secundum virtutem a quantitate, & qualitate provenit: ita quod virtutes nutriuntur, & motus aggregantur, & vltimae omnes virtutes operantur, nam quando debilitantur virtutes, tunc operationes in humoribus naturales non fiunt, & semper plus hac repletionem sequitur labor ulcerativus propter humorum malitiam, qui in hac specie repletionis existunt. Isti sunt euacuationis modi superfluitatum, quae in toto corpore, aut in vno membro. Sed locus, in quo phlebotomia debet anticipare in quantitate, est quando omnes humores in quantitate extra cursum naturalem augmentantur, & hoc non provenit nisi cum augmento sanguinis quantitatione, ob hoc quod humores in ipso sunt in potentia, & ista augmentatio secundum laborem praestat extensivum. Sed locus, cui minus necessaria est euacuatio phlebotomiae, est quando humores extra cursum naturae in quantitate, & qualitate egrediuntur. Et maxime hic conceditur phlebotomia, quando humorum qualitates qualitati sanguinis non repugnant, neque etiam a substantia sanguinis elongantur: hoc est quia non sunt crudi

A & mucilaginosi. Et aliquando phlebotomia per accidens fit, sicut fit per fluxum sanguinis narium, & fluxum hemorrhoidarum, & simile. sed hoc quantum possumus vitare debemus. Et aliquando hæc species euacuationis fit per attractionem materię de membro ad membrum, sine intentione euacuationis ipsius ex corpore. & ut plurimum hoc fit, quando sanguis est paucus, sed tamen malitiosus existit. Et aliquando hoc ab intentione aggregatur, hoc est ut euacuatur, & subtrahatur. & tunc propter hoc istud facimus, ut euacuamus materiam egritudinem facientem, & præseruamus ne augmentetur. Et scias, quod quando intendimus solam euacuationem, tunc a propinqua parte membri euacuamus: sed quando subtractionem ad diuersam intendimus partem, tunc a remotiori trahimus partem. sed quod ad ambas partes intendere debemus, aut ad unam magis quam ad aliam, hoc in subsequenribus dicitur. Et propter hæc diuersitatem intentionis diuersa sunt loca venarum in phlebotomia. Et propterea in quibusdam egritudinibus intendimus phlebotomare basilicam, & aliquando cephalicam, & in quibusdam medianam, & aliquando phlebotomamus dextram, & aliquando sinistram, sicut declarabimus. & hæc sunt loca, ex quibus euacuatur sanguis. Sed locus, in quo pharmacare conuenit, in primis est, quando humores exuberant sola qualitate: hoc conseruato ne sint de natura prius dicta, ut non sint crudi, aut mucilaginosi. nam tunc incisio, & digestio præcedere debent. Et propter hoc in anticipatione phlebotomiz, & pharmacie est considerandum.

Rasis dicit quod experientia multoties vidit in matrem, i. in hospitali, pleureticos phlebotomatos ante pharmaciam, & mortui fuerunt. & mihi videtur quod hoc fuit, propterea quia mala materia in plurimo corporis in multa erat quantitate: & quoniam detecta fuit, ad actum producta perdidit patientem. Et aliquando necesse est anticipare phlebotomiam propter multam necessitatem, eo quod incontinenti liberantur. Et est sciendum quod debemus incipere ab eo, quod magis necessarium esse videtur. Et noster carissimus Abumeron Auenzoar dicit quod non debet fieri phlebotomia nisi post corporis mundificationem. Et hoc est, quia quando venę a sanguine sunt euacuatę, surgunt superfluitates malas ad nutriendum ineptias, & ab his malam acquirunt complexionem. & tantum erit phlebotomia causa maioris constipationis ventris, quia membra euacuata, sugendo superfluitates feculentas, magis exsiccant. Et scias quod est differentia inter medicinam molliciatuam & laxatiuam: eo quod attractiua est cum attractione, & mollictiua cum mollificatione. & similia huius sunt, quę expellunt humores. Sed quando humores qualitate peccant, ut sint grossi vel viscosi, tunc non est conueniens phlebotomia, neque pharmacia. de phlebotomia manifestum est. sed de purificatione, quia humores si sunt viscosi & grossi, sunt inobedientes. & ideo medicina trahet bonos, mali autem remanebunt. Et Gale. quando euacuare volebat ante aduentum febris, cum medicinis calefactis, & incisuris euacuabat. & quando febricitabat, faciebat hoc cum fixatione, &

Colliget

C & medicinis subliatius habentibus calorem modicum. & hoc iam declaratum est in libro Conseruationis sanitatis & quod sit cum febre, declarabitur in libro Febrium. Preterea, pharmacia per accedens fit aliquando, quemadmodum phlebotomia: sicut quando damus pharmaciam, ut humorem trahamus, qui causa fluxus exiit: & hoc quamuis relictat causam, ægritudinem tamen augmentat. & ego in sequentibus explicabo, utrum per simile sit, aut per contrarium. Clysterijs utimur, quoniam superfluitates solum ex intestinis trahi-

Here intendimus, aut per viam trahendi materiam ad oppositam partem. & sicut aliqui laudant vomitum ægritudinibus paruum inferiorem, sic & pharmacia in ægritudinibus paruum superiorum laudatur. Et aliqui sunt facientes clysteria, quando non possunt recipere medicinam laxatiuam, vel quando ipsam infirmum deglutire non potest, aut propter lesionem ipsius hepatis, vel stomachi, quia leduntur ex transiit eorum. Et balneum ut purimum humores subiles euacuat. & propterea in passionibus ex grossis humoribus fieri non debet, nisi præcedat digestio.

In non debet, nisi præcedat digestio, quia ex hoc inflammatio totius corporis sequetur, & forsitan principalium membrorum. Et fames est una ex speciebus euacuationis: & maxime in ægritudinibus, in quibus status, & ceteris sunt propinqui. Isti sunt modi euacuationis malæ complexionis materialis, & non morales.

*De modo, & quando fieri debet euacuatio
curatio. Cap. 2.*

Deinceps dicendum est quasi si supradictis agendum sit secundum

magis & minus: aut quando nihil fieri debet, & maxime in euacuationibus & curationibus, quæ sunt per contrarium. nam in pluribus locis euacuatio, & aliarum contrarietates non competunt: quamuis natura ægritudinis illud requirat. Et dicimus quod nostra intentio in remotione malæ complexionis non materialis est ut rectificetur: & hoc fieri non potest nisi per contrarietatem curantis in gradu exitus illius contrarietatis a temperamento. Sciendum est, quod ut cognoscatur mensura distemperantiæ illius corporis oportet. & hoc cognosci non poterit, nisi quando illius corporis complexio cognita fuerit sana, ætas, clima, tempus anni, regimen, & consuetudo, hinc virtus, causa, & accedens, propterea quia in multis locis non attenditur causa, nec virtuti, nisi quando causa malæ complexionis materialis existit. Sed quando mala complexio non materialis est in aliquo singulari membro, tunc mensura curationis per contrarium sumitur, a membri complexionem, & ab ipsius iuuentute, & a colligantia ipsius, & a situ ipsius, & ab ipsius sensibilitate, & alijs cognitis rebus. Sed modi curationis malæ complexionis materialis ob hoc, quia intentio sola est in superflui euacuatione, & in alio modo, ut recte procedat, sciende sunt causæ, quæ illas generant superfluitates, & si a natura complexionis corporis promouentur, aut non. quia in aliquibus corporibus humores superflui sunt ab eorum naturis, & in quibusdam ab ætate, tempore anni, ætate, & nutrimento, & regimine, & a purgatione eorum quæ ex corpore purgari solebant, ut sunt sanguis he-

mor-

A morrhoidarum, & mēstruis, & priuatio conſueti exercitij, & negligentia euacuationum. & etiam virtus operatur in hoc genere multum: eo q̄ in maiori parte natura ægitudinis cōtrariatur euacuationi. Per virtutem intelligo virtutes operatiuas, ſicut virtus expulſiua, et vir^o nutritiua, & virtus motiua. Et aliquando motus euacuationis vniuerſalis accipitur a membris infirmis, & maxime a principalibus, & operationes habentibus principales, ſicut ab illo qui phlebotomia indiget, & oris ſtomachi debilitatem habet. Et etiam **B** quando intēdimus euacuare aliud membrum ex membris corporis, aliqua ſunt recipientia demonſtrationem a locis ſuorum ſubiectorū, & ſuarum communicationum, & ſciatamentorum. & ſuatum ſenſibilitatem, & formæ diſpoſitionis, & modi membrorum totius corporis: eo quia poſſibile eſt, vt corpus demonſtret ſuper euacuatione, & forſan q̄ non. & hoc, quando in corpore non inuenitur repletio vniuerſalis, niſi i vno membro ſolum. Et impregnationi in mulieribus eſt ex rebus ſignificantibus euacuationem, vel iplius puuationem. & hæc ſunt, quæ ſignificant in contrarietate faciēdi medicinam, vel nō: & ſi purgatio fieri debet, vel non. Et nūc dicēda eſt ſignificatio, quæ ſumitur a duabus reb^{us} ſupradictis. i. ab euacuatione, & curatione ſiue attractione per contrarium, qualiter debent fieri. Et ſcipiamus a curatione per contrarium. Et dicamus q̄ a Medicis dictum eſt, q̄ quando complexio, æt, tempus anni, & ſimilia cum ægitudine conueniunt, tunc non eſt egreſſa completio a natura propria nimio exitur.

v. g. iuuenis calidę complexionis, in regione calida, & tempore anni calido, & dieta calida, cui ſuperuenerit cauſus, nō erit iſte a ſuo naturali ordine multū permutatus: curāduſ tñ erit cum rebus in frigidi- tate remiſſis. Et qñ huius contrarium accidit, tunc multa facta eſt elōgatio: & iō huic reſiſtendum erit maiori cōtrarietate. v. g. ſit homo ſenex frigidę complexionis, in regione frigida, cui ſuperuenerit cauſus, ſm illos indigebit re multum inſtigiditate diſtēperata. Et ego dico, q̄ maxime appareat, q̄ non verum dicunt: quod manifeſte videmus per ſenſibile argumentum quia iuuenis ſupradictus, qui cauſum patitur, curari non poterit niſi cum rebus habentibus in ſine, vel intēſam frigidi- tatem, ſicut cum aqua cucumerum, & camphoræ. & ſeni ſupradicto ſi talia propinentur, calor naturalis iplius extinguetur, & morietur. Et dico q̄ illud, quod ad hunc errorem deducit eos, eſt vna regula generalis, quam poſuerunt ſine diſcretionē præciſa in gradu elongationis ſenis a ſuo calore naturali: ad extraneum calorem, cum equalē portionem poſuerit elōgatione caloris iuuenis a ſuo calore naturali ad extraneum. & maxime, quando dixerunt q̄, maior eſt elongatio. nam hoc impoſſibile eſt. nam tu ſcis q̄ calor extraneus a naturali ramificatus eſt. & ſi poſſibile eſſet vt æqualis eſſet elongatio, tñc vere neceſſario ſm viam curationis per complexionem eſſent refrigerātia multum fortiora i corpore ſenis quaſi ad tertium gradum. ſed hoc i ſeipſo veritatem nō habet. Ob hoc ponamus iuuenem cholericum calidę complexionis in primo gradu, Coll. Auer. T &

Cōtra Ca
lenum.
E

F

Oratio
ſua, & cu
m de cau
ſa iuuenis
ſine.

Colliget

G & superueniat ei febris, quæ ipsum transferat ad secundum gradum caloris: tunc iste non est elongat^{us} a proprio calore, vel complexione, nisi ad unum gradum: tunc cum rebus in secundo gradu frigidis curari non poterit, & hoc est propter fortem permutationem, quam medicinæ percipiunt in corpore iunioris ad substantiam igneam: eo quod elongatus est a suo temperamento pro fortitudine caloris extranei. Sed si seni supradicto frigido in primo gradu superuenierit ægritudo ipsum perducens ad secundum gradum caloris, iam elongat^{us} est a sua complexione naturali magis quam iuuenis prenominat^{us}. quia iuuenis est elongatus per unum gradum, sed senis elongatio est duorum graduum, aut plurium. Et propter hoc, si possibile esset, cōcederem^{us} sem elongationem fieri contrarium nocivum respectu considerationis finis sem disuersitatem subiecti: propterea quia quasi impossibile est senem ad illum gradum peruenire. & si peruenire inchoaret, antequam ad terminum illum attingeret, moreretur. & si sanaret sem elongationem supra dictam, bonum finem non consequeretur, quousque tantulum viuere posset. quia medicinæ eidem convenientes complexionem membrorum suorum radicalium pro ipsarum frigiditatem laxarent. & sic transigentia magis elongarent. & multa elongatio transigentia causa mortis est, aut ægritudinis. Præterea sem eorum dictum medicinæ iuuenis & senis frigide debent esse in eodem, quia si unum corpus calidum est supercalefactum vique, ad secundum gradum, & corpus frigidum est supercalefactum vique, ad secundum gradum, vnum corpus calidius alio

non est. Sed scire debes, quod si iuueni medicinæ frigide adhibeantur vltra suam complexionem naturalem, ei non nocent, immo profunt. eo quod ipsius virtus foris exiit ad eas per mutandas. ob hoc ad gradum corumpendi naturam non perueniunt, sed ipsam ad temperantiam reduciunt quod seni non accidit pro ipsius membrorum radicalium frigiditatem. propter hoc sufficit seni, qui febrem calidissimam habet, medicina frigida in secundo gradu per rationes supradictas: & etiam, quia corpus senis potentia non habet conuertendi medicinas ad substantiam igneam, quæ admodum iuuenis corpus. Et si queratur quomodo possit seni tanta febbris caliditas aduenire: Respondemus quod fieri potest propter dietæ suæ inordinatorem. Nam si diæta conuenienti vteretur, impossibile esset ut talem incideret febre: ob hoc, quia ægritudines, vtriusque est in libro ægritudinum, non nisi duabus sunt causis, aut a propria complexionem membri mala, aut a rebus aduenientibus ab extrinseco. Et quia complexio, & ætas, & regio, & ætas contraria erunt ægritudini senis, tunc non remanebit eius causa, nisi regimen, & diæta. & quod ex parte temporis anni consideratur, intelligitur a natura partium temporis anni. Et vltimo, quando aer contrarius est ægritudini, tunc bonum est infirmo, & gaudium Medico. & si aer per se talis non existit, tunc Medicus artificialem facere debet. Et modus medicatiōis, qui sumitur a consuetudine in re, vtrum fieri debeat aut non, aut quantum fieri debet, est sicut potus aque frigide in igne ardenti. Nam si infirmus assueuerat potum aque frigide in tempore suæ sanitatis sine lætio-

Ane, secrete possumus dare tempore
ægritudinis: quâuis hepar, & os sto-
machi habeat frigidum. & si huic
afluctus non fuerit, aqua frigida ei-
dem nullo modo propinetur. q. si ne-
cessitas nos ad hoc cogeret ad hanc
dandam, tunc minorem dabimus
quantitatem & minus frigidam: eo
q. consuetudo complexionem in si-
mile conuertit paulatim, & lōgo tē-
pore hanc consuetudinem acquirē-
do. sed quando contrarium subito
fit, & secundum multum, naturam
corrumpit. Et hæc est vna virtus, pp
quam natura intellexit gradatim p
tempora anni de vno contrario ad
contrarium transire. quia si subito
de calido ad frigidum, vel de frigi-
do ad calidum transiret, natura tole-
rare non posset. Et pp consuetudinē
dictum est a quibuscumq. quidam
paulatim sumperunt venenum ac-
gradatim, & conuersum fuit in eis
ad cibum, & in habitu sine nocu-
mento. Quamuis ita dicant, tamen ego
non concedo. immo argumento de-
monstratio, & in epistola Thera-
cæ & veneni reprobaui, quam ad
Glaucōnem transmisit. Sed quod di-
cunt cōcedo, q. Medicus de vna me-
dicina ad aliam permutare debet.
Cquia si solum vna vteretur medici-
na, possibile esset q. natura in habi-
tum conuerteretur, & in corpore de-
bitam non faceret operationē. sed
virtus consideranda est in eo, quod
fieri debet in euacuatione, & in me-
dicatione, quæ per contrarium fit.
Sed in euacuatione manifestum est
q. tenor virtutis debet attendi: sed
in alteratione est, sicut balneatio a-
quæ frigidæ in heclicis, q. prodest.
Sed si diu aflueant, membra lædet
principalia, & mortem inducit: si-

cui dicit Galenus q. vni accidit iu-
ueni malam complexionē non ma-
terialē habentē in stomacho, cui
Medici aquam vitabant: & ipse pp
nimiam aquæ auditatem magis e-
legit mortem q. vitam: & multam
aquam frigidā bibens subito a ma-
la complexiōe stomachi euasit. sed
propter aquæ frigiditatem remasit
ei insensibilitas quedam, ipsum in
transigluendo impediēs: & sic mor-
tuus fuit. Sed malæ complexionī,
quæ est cum matena, necesse est du-
as species medicationis aggregare.
& aliquādo significatio sumitur ab
alteratione malæ complexionis cō-
traria significationi, quæ sumitur a
matena. verbi gratia febres putridæ
& maxime quæ de matena cruda, &
grossa, in quantum sunt de mala co-
plexione calida & siccā, indigent hu-
mectatione & refrigeratione. sed cō-
syderatione coctionis malum nocu-
mentum importabunt. Et hic bona
Medici discretio necessaria existit,
circa quam plus insistere debet. ver-
bi gratia, quoniam illud, quod plus
necessarium febri phlegmaticæ exi-
stet, est euacuatio matenei: & in fe-
bribus cholericis est accidentib⁹ ob-
uiare. & qñ ambo æquales in dubi-
tatione existunt, tunc ambo æqualit-
er curare debes. Sed quando accens nō
timetur, tunc studeas cām totaliter
remouere: quoniam taliter ipsam
curabis complete simili ratione in
ægritudine, & accidentibus ægri-
tudinī cōtrariis: sicut est febris, & syn-
cope. quā tu sicis quæsi curati debet:
eo q. in febre necesse est infringere
& in syncope calefacere: & syncope
indiget nutritione, & febris euacu-
atione indiget: sicut dicturi sum⁹. Et
hic scire debes q. accens, qd ægri-
tudinī

Colliget

Gdini contrariatur, non sequitur nisi
 ægritudinem, quæ contraria est pri
 mæ ægritudini, vt est syncope ex i
 nanitione, quæ contraria exilit. Sed
 quando causa malæ complexionis
 nõ est materialis, hæc manifestatio
 ibidem non reperitur, vt in epheme
 ra. Et etiam, quãdo accidit mala cõ
 plexio ab extrinseco: quia tu scis qua
 liter curari debet. Hæc sunt significa
 tiones, quæ sumuntur a mala cõple
 xione totius corporis. Sed quando
 in vno membro ægritudo singula
 ris existit, tunc significatio sumitur,
 vt dictum est, a membri complexio
 ne. v. g. quando cerebrum euenit ma
 la complexio frigida, signum est q
 hæc ægritudo est levis: quia pauca
 & levis facta est elongatio a sua cõ
 plexione naturali. & tunc debet cu
 rari cum medicinis debilem calorem
 habentibus: quia tñc alia membra
 sunt in frigidanda, & non ipsum ce
 rebrum. & hæc est comparatio iuue
 nis & senis, quemadmodum supra
 diximus. & quando indiges calefa
 ctione cerebri, tunc calefac ipsum si
 ne timore. & si vis in frigidare, illud
 facias cū timore. Sed alia membra
 frigida, sicut sunt nerui, & similia, si
 in frigidantur, calefac ipsa sine timo
 re. & qñ sunt calefacta, non refrige
 rent iterum, nisi cum timore, ad hoc
 vt nõ trahas ipsa de sua complexio
 ne. Et sicut diximus de his, eodem
 modo facias de siccis & hūidis: quia
 corporibus non accidit nocumen
 tū, nisi ex parte elementi dominan
 tis super ipsa. Et quando sciueris q
 iuuamentum membri magnum est
 in corpore, & erat, s. membrum ex
 principalibus, quæ magnam habet
 operationem, arguas augere virtutē
 ipsius super omnia. & hoc non dico

nisi propter communicationē mem
 brorum principalium, quam habet
 cum corde, quod est fons caloris, &
 munera vitæ. & ideo non oportet mul
 tiplicari contrarietatem in talibus
 membris, & propter qualitatem frigi
 dam. Et propter hoc est timendum,
 quãdo accidit hepatis complexio ca
 lida, refrigerare ipsum cum rebus,
 quæ sunt in vltima frigiditate: quā
 vis manifestetur necessitas refrige
 rationis vltimæ. & hoc dico propter
 principiatem huius membri. Sed
 verum dicimus, ex colligantia isto
 rum membrorum recipitur demon
 stratio ipsorum. v. gr. non debemus
 refrigerare os stomachi maxima re
 frigeratione, quia est colligatum cū
 cerebro frigido: & quamuis sit cali
 da complexio, quod est colliga
 tum membro frigido. Et non debe
 mus iterum refrigerare multum he
 par, quia est colligatum cum corde.
 Et summa huius est, q quando vo
 lumus facere contradictionē mem
 brorum principalium in calore, ad
 hibebas curam de corde: eo q ipsum
 est colligatum cum his membris, s.
 principalibus. ideo quia cor est om
 nibus his in potentia, quamuis sit
 vnum in actu: sicut declaratum est
 in libro Sanitatis. & tempore, quo
 erit hepar malæ complexionis cali
 da, intendas in refrigerando cor cū
 medicinis facientibus hoc: quia pos
 sibile esset q cor esset eā malæ com
 plexionis hepatis, & tunc rediret ad
 malignandum cor. & pp hoc non
 oportet relinquere cor iter alia mē
 bra. Et non oportet solum curare su
 per hoc, s. in refrigerando, & calefa
 ciendo, & excitando, & humectan
 do: sed etiam in obus operationib
 fortibus, s. in operationibus secūdis,
 &

A & tertij. Sed demonstratio huius loci subiecti, & hic est manifesta. quando erit mala complexio super corpus. i. in fine superficie corporis non egres medicinis fortis qualitas. sed quando est i corpus, oportet ut vi medicinis fortibus: eo qd debilitatur virtus ipsarum, propter transiunt, quem faciunt per alia membra, v. g. sicut est pulmo.

De euacuatione per phlebotomiam.

Cap. 3.

Hucusque diximus de demonstratione medicinarum per viam contrarietatis: nunc vero loquimur de demonstratione specierum euacuationis, & proprie duarum specierum, scilicet phlebotomiz, & pharmaciz. Dico itaq; qd qn natura egritudine significat super necessitatem phlebotomiz, necesse est ut praevidetur ætas, & virtus, & aer, & regimen, & consuetudo. & si omnia ista significant super necessitatem phlebotomiz, tunc secure minuas sine timore. Et attendas qd non sit in corpore aliquod membrum lesum, qd denegat phlebotomiam. ver. g. sicut est os stomachi frigidum, quod patitur nauicam: etiam qd eger non diu egroauerit, propter quod perdidit virtutem. Actas autem, que est conueniens minutioni, est iuuentus, & ætas, in qua minuitur præter iuventutem, est principium septimæ sextæ vsq; ad septuagesimū annum. Verum minuire debemus de quantitate sanguinis, i. minus extrahere de sanguine: quamuis sint homines qui tolerant phlebotomiam vsq; ad octuaginta annos. Sed non debemus minuire vsq; ad duas annorum septimanas sicut Gal. quāvis saturata egritudinis hoc requirat ma-

nifeste. Et dixit Abumeron Auenzoar, ego minui vnum meū filium tritum annorum, & euasit a morte.

Et virtus, quando est multum debilis, non sufficit ut solum minuas de quantitate sanguinis: sed etiam oportet ut prohibeamus phlebotomiam omnino. & si videtur qd patiens non potest viuere sine minutione, sicut accidit in egritudinebus senum, facias cum timore tamen.

Tempus autem conueniens phlebotomiz est ver. & tempus ætatis prohibet phlebotomiam, propter debilitatem virtutis in illo tempore, & propter resolutionem spirituum. Verū

si requiratur natura egritudinis, facias euacuationem, sed in parua quantitate. Tempus vero hyemis prohibet phlebotomiam propter coagulationem sanguinis, & propter grossitiem, quam habet isto tempore. Tempus autem autumnū, quia est propinquū ætati in sua temperantia siccitatis & caliditatis, non est conueniens ad phlebotomiam propter siccitatem ipsius, & propter turbationem ventrū, & propter debilitatem operationum, & propter tempus calidum, quod præcessit. Nec ita priuat phlebotomia omnino, sed quando natura egritudinis requirit, sed minuendum est ex quantitate. Et quando intendimus phlebotomare aliquod membrum corporis, & repletio solum fuerit in illo membro, tunc significat super diminutione quantitatis sanguinis. & ideo necesse est ut trahamus secundum quantitatem illius loci in duabus vicibus, aut tribus, ad hoc ut non reciperet damnum illud membrum, si egrederetur totum simul.

T iij

De

Colliget

G De euacuatione per pharmaciam.

Cap. 4.

Bibere vero medicas laxatiuas, Betiam hoc significat super quãtatem euacuationis. Et infans nõ debet euacuari aliquo modo, neq; decrepitus etiam. Neq; debet euacuari tempore estatis, nisi ducat ad hoc necessitas magna, propter siccitatem magnam temporis, & caliditatem ipsius: & quia acquirit egri tudini complexionem similem complexioni eius. Neq; sumenda est medicina tempore hyemis: eo qd humores sunt duri illo tempore. Et Medi-

Hi laudauerũt pharmaciam vere & aumno: quia humores non egrediuntur vt plurimum tempore autumnũ a natura, nisi in qualitate solum. Homines vero, quos non cogit ad sumendam medicinam nisi conseruatio sanitatis, sumere debet postq̃ pluerit: eo qd pluuie frãgunt siccitatem illius temporis. Verũ est, si commotio complexionis sup̃ euacuationem medicinz est tempore, in quo est humor in comparatione complexionis, tunc non debet euacuari nisi cum timore. sed cum erit contrarium, minuas ex quantitate.

Item qñ aliquis humor superabundauit. Et conseruato quidem operatur in hoc, quemadmodum i alijs. Qñ autem erit intentio euacuãdi aliqd membrorum corporis, significat sup̃ euacuationem ipsius: sicut diximus, locus subiecti, & colligãtia membri. v.g. quãdo uoluerimus euacuare cerebrum per viã phlebotomie, minuemus cephalicam: quia ppter maiorem colligãtiã cerebri cum cephalica q̃ cum basilica: & etiam quia colligãtia adiuuat in euacuatione, & cum intendimus trahere

ad contraria, v.g. cum nimis abundant menstrua, apponimus vëtofas ad mammillas, & cum erit decursus superfluous ex parte sinistra nasi, apponemus vëtofas in super splenem: quando vero erit ex parte dextera, apponemus hepati. De loco vero appositionis, si est membrum, quod intendimus euacuare in alio corporis, siat euacuatio in infimo corporis: & hoc est melius, eo qd coadunatur hic euacuatio, & attractio. Et ideo laudatur vomitus in ægitudinibus exstentibus in inferioribus corporis, & pharmaciam in superioribus. Forma vero membri, & creatio ipsi demõstrant iterum super euacuationem ipsius. v.g. nos scimus de curatione stomachi, qd possumus euacuare ipsum per vomitum, & solutionẽ ventris, & scimus etiam de curatione hepatis, qd euacuamus ex gibbositate per prouocationem vinnæ, & ex concauitate per ejectionem. Et propterea figura membri est considerãda in transitu medicinz: eo qd nõ est conueniens a postemata ipsorum per ipsa euacuare per transitum medicinz: fortis per membra ipsa: nec gule apostemata p gargarisina. Itẽ mobilitas membri, & ipsi iuuamentum similiter ad conseruãdã suam naturam nos iudicat: propterea quia tale membrum cum corde maiore colligantiam habet. v.g. quando hepatis apostema in statu fuerit, & tũc de iure res resolutiuz essent propinanda, inquantũ apostema existit: sed inquantum est in membro tali medicina a rebus habentibus aromaticitatem, non debet denudari: propterea quia membrũ multẽ sensibilitatis fortis non sustinet medicinas. Sed de mala complexionẽ in scip-

A seipsa a quibusdam creditur, q̄ & ipsa neget euacuationem materiei facientis ipsam. & hoc non est nisi i euacuatione, quę sit per medicinam laxatiuam solum: eo q̄ facit malā complexionem abundare. Et iterū dicant Medici q̄ non debemus euacuate cum medicina laxatiua i principio febrium, propter duritiem humorum in illo tempore. & ego declarabo hoc inferius. Dicit Hippo- mulier pregnans non debet phlebotomari, nisi quando embryonis virtus fuerit fortis, hoc est, a quarto mēse vsq; ad septimum: nisi humores

B fuerint furiosi, & pharmaciam concedit tunc. Ego autem dico q̄ phlebotomia, quando adest repleto, quia embryo non indiget, non est mala: sed pharmaciam non credo ad bonum peruenire finem: immo necessario sedit embryonem: eo q̄ in se substantiam habet venenosā, & fortasse faciet malos humores fluere ad embryonem, vt ipsū ledāt. propterea quia medicinę purgantes sunt medicinę prouocantes vrinā: & quod prouocat vrinam, est de genere prouocantium mēstrua: & q̄ mēstrua prouocat, abortire facit.

C Et istę regule vnuerſales medicationes malę complexionis materialis, & non materialis sunt sicut principia & elementa ad illud, quod breuiter dicere volumus i qualibet istarum specierum. Et nunc incipiam i cunctis vniuersiuisq; specierum istarū & diuidam hoc modo: quāuis isto modo non processerim in libro Aegritudinum, eo q̄ hęc via hic vtilis existit. Et dicamus q̄ mala complexio materialis, aut non materialis, aut est vniuersalis toti corpori, & q̄ magis est manifesta, est febris: aut

existit particularis vni membro solum. Et quę materialis existit, sunt duę species: quoniam aut in concauitate membri existens, aut in ipsius substantia imbibita reperitur abſq; aliqua grossitudine vel humore i naturali membro euenienti: aut accidet membro grossities mala, quę apostema nominatur. Et incipiemus in mala complexione viuereſali: & post hoc de mala complexione loquemur particulari in quolibet membro: & post illud de apostematib⁹, q̄ illa sequuntur: & principium in febribus ad ephemera faciemus.

De cura febris ephemera in generali.

Cap. 5.

ET dicimus q̄ intentio medicationis in illa duę res existunt. Vna ad remouendum calidam, & sic cam malam complexionē, quę est in ipsius substantia. & hoc fieri debet infrigidando, & humectando. Et alia, vt causa extingescat febrem facienti resistatur: ob hoc, quia hęc febris nihil aliud est, nisi mala complexio non materialis, quę vt plus a causis extrinsecis cauſatur. Et mēſura infrigidationis & humectationis in hac febre est secundum mensuram rerum particularium, sicut est complexio, ætas, consuetudo, & regio & causę ipsam facientes. Et scias q̄ refrigeratio in febribus per se & per accedens fit, per se, sicut per medicinas, & cibos frigidos: per accedens vero sicut balneari in aqua calida, aut tepida. & maxime i hac febre fit, eo q̄ per ipsam in spiritualib⁹ vapores dissoluuntur: qui nisi resoluereantur, corpus nimis inflammaretur, & fortasse ad putridam converteretur. & propter hoc balneum est omnibus cura vniuersalis. Sed inter

T iiii aqua

Colliget

C aqua exsistit diuersificatio secundū diuersitatem caularum facientium febrem. & hæc febris secundum plurimum accidit propter cunctas densificationem: quod pluries accidit propter frigus, aut propter in aquis stypticis balneationem, aut propter necessitatem balnei negligentiam, aut propter totius corporis siccitatem: sicut illis accidit, qui in aere calidissimo degunt. Et vere plurimum hæc febris accidit habentibus complexionem calidam & siccam.

De cura febris Ephemera in speciali.

Cap. 6.

HET de hac prima loqui volumus, & postea de complexionem calidam & humidam, & ultimo de calida solum. Et dicimus quod quando accidit propter cutis inspersionem, aut propter aquarum stypticarum balneationem, medicatio per contrarium illis erit balneatio in calida, aut tepida aqua post declinationem paroxysmi. & fricatio utilis existit in exitu balnei cum oleo tepido, in quo nulla stypticitas repenatur. Non est necessarium balneum reiterare ultra semel, sicut Gal. faciebat, qui infirmum faciebat intrare bis & ter: eo quod hoc regimen non conuenit, nisi hominibus assuetis multum balneari: sed embrocatio post balneum cum aqua frigida, ut mihi videtur, iterata, conelusionem faciet pororum: nisi porum nimium forent aperti, aut corpus esset nimis calefactum. Et melior ci bus, qui post balneum est propinandus, si erit complexionis calidæ & siccæ, & tempus fuerit calidum, est passiana ordeii: eo quod in frigidat & humectat, & adiuuat ad expellendum superfluitates per omnes suas vias. & post huius digestionem dandi sunt

piscis petrosi, carnes perdicum, & si multum. Et si alium fecerit paroxysmum, balneum, & dietam hanc reiterare debes. Et aliquando propter nimiam tristitiam, & multam iram fit, & propter multam in Sole moram. Et quæ propter iram accidit maiori indiget refrigeratione quam illa, quæ propter vigilas, aut propter tristitiam prouenit, & nulla istarum indiget fricatione, sed balneo solum. Et quæ propter vigilas, & tristitiam fit, maiori indiget humectatione, somno, & gaudio. Et quæ propter moram plurimam in Sole accidit, indiget refrigeratione: & ut longam in aqua calida contrahat moram. & facta fricatione, cum oleis frigidis inungatur, ut oleo violato, & similibus. Et quando propter multam accidit frigiditatem, balneum interet calidum, & balnei calidi aer utilior existit balneo aque. Et cibi temperati esse debent, aut ad caliditatem declinantes, ut turturces, coturnices, & similes. & aqua mellis valde utilis est, caput vero talium oleo rosato murgatur, & alijs actu calidis: quemadmodum alijs frigidis in actu inungi debet. Et scias quod vltis medicatio omnibus patientibus ephemeram, existit balneum, exceptis patientibus reuma propter frigus. Et in ephemera ab apostema ubi in inguinum, aut subascellarum causata, & si causa reumatis calida fuerit, Dicit Gal. quod balneum intrare debet. & hoc non dicit, nisi quia sufficiens est in humorum subitium digestionem, sed grossos disperget per totum corpus. nec balneari debet, nisi post digestionis complementum. Et vina aquosa alba aromatica omnibus istis valia sunt, si bibere assueti fuerint: ita quod post digestionem bibantur, nam plura habent

Ex tristitia
ira, & vigilis.

Ex moram
in Sole.

L
A frigida
causa.

M
Ab apostemibus
reuma.

A detur uamēta q̄ aqua. nam uinū na-
tationem cibi in stomacho vetat,
ventositatem resoluit, vti nam pu-
cat & sudorem, animam letificat, &
adiuuat naturam ad expellendum
superfluitates, quando patietes hāc
febrem debilitatem incurrunt dige-
stionis, & maxime habentes ipsam
ex vigilia, vel tristitia. Sed quē a fes-
titudine est tantum, in sua curatio-
ne indiget diēta uersus frigiditatem
tendente: & ut cibetur quantitate ta-
li, quē nauscam non inducat. Sed
illi, qui hanc febrem patitur ex fa-
me, propinanda sunt cibaria valde,
& cito digestibilia, tendentia ad fri-
giditatem & humiditatem. & ppter
hoc si cibaueris tales in principio pa-
roxismi, non febricitabunt. Sed si
ppter cutis fuerit constrictionem, I
primis tribus diebus erit sufficiens
fricatio, sicut cum semine melonis,
milij, aut ordeī farina, aut fabę, vel
orobi. & quę appropriantur propi-
na, sicut squinzibin cum aqua iri-
dis, & capillorum uene, & violatum.
Et si hęc sufficere non videntur, &
febres tertium transierit diē, aut
non arbitratus fueris a principio, ut tā-
ta fuerit corpore repleto, ut ppter fri-
cationem, & apertionem sine vi e-
uacuatione egrum ledere posses, ob
hoc, quia tale medicamen in corpo-
ribus plenis plus oppilat q̄ aperiat:
tunc medicatio talium media inter
ephemeram & putridam esse debet
hoc est in phlebotomia & corporis
mollificatione. & hoc facias fm ex-
cessum a signis confydendum, & se-
cundum q̄ ab experientia & boni-
tate aestimatiue poteris perferuari.
quia pp solam doctrinam certifica-
ri non posses, quod in vnoquoq; in-
diuiduo faciendum sit in quantita-

te, & qualitate in hac arte. Et neces-
saria est in hac arte p̄terit vniuersa-
lium rerum cognitionem experien-
tia, propter quam particularia prin-
cipia habeantur in eo, quod in vno-
quoq; indiuiduo fieri debet. Et scias
q̄ ista principia scribi non possunt
omnia, quia sunt infinita. & ista p̄-
scientię Medicinalis nobis vetat per
sectionem habere in hac arte: eo q̄
magis est appropriata experientię,
q̄ rationi. & pp hoc dixit Hipp. Ars
longa, & vita breuis. Et egomet nō
studui, in hac scientia, ut videatur
mihi, ut sim sufficiens, sicut videtur
multis Medicis nostri temporis, qui
multum elongati sunt ab eorum in-
tentione: exceptis filiis Auenzoar,
& maxime Aboali, & filio eius Abe-
nariam, cui Deus conferuet vitam,
nam isti ueti magistri sunt in scien-
tia Mediciali. Reuertamur ad di-
ctum nostrum, & dicamus, quod
maior pars istius febris a stypcitate
prouenit, & siccitate, & maxime
in complexionibus calidis, & com-
plexiones siccas habentibus. Et
hęc eis non prouenit, nisi quia ci-
bi permutantur in eorum stomachis
ad fumositatem, & quibus su-
peruenit eis fluxus ventris. Et pluri-
bus eorum, quibus hoc accidit, ac-
cidit propter corruptionem cibo-
rum, & ipsorum mordicationem.
Et aliquando accidit illis ventris cō-
stipatio: quod prauum existit. &
constipatio hęc accidit propter ca-
liditatem, & siccitatem, & virtutis
expulsiuę debilitatem. & sic di-
cendum est de medicatio-
ne vniuscuiusq;
istorum
per
se.

De

De cura febris ephemera, quando
est cum fluxu ventris.

Cap. 7.

ET dico qd illi, cui accidit fluxus
ventris, in ipsius curatione con-
sideratio est habenda: ita qd si hūor
eductus est, & fluxus cessauit, fac ip-
sum ingredi balneum, & ipsum ci-
ba cum confortantibus stomachū,
& ipsum stomachum cum vnguen-
tis confortantibus vngere. sed cum flu-
xus est in flatu, melius est vt in bal-
neum ipsos ire non permittas. hoc
Gal. dicit. Sed noui Medici medicā-
tur fortem fluxum cū balneo: quia

H dicunt qd attractionem facit ad op-
positam partem. & quamuis ita sit,
non est propria medicina, sed est p-
accidens: & ideo quia est per simili-
tudinis viam: & tu scis qd contrariū
debet expelli per suum contrarium.
vnde hoc, quando possumus, est di-
mittendum. Sed pateris est ciband-
absq, positione ipsius in balneo: im-
mo debes conferuare, vt rectifices ip-
sius stomachum eua cuatione cessa-
te cum lana infusa i oleo absinthij
& oleo rosato, & si mastichen contri-
tam acceperis, & cum oleo rosato
miscueris, & praedictā lanā in fude-

Iris, multo fortius operabitur. Et vlti-
mas qd in membris principalib' nō
est superponenda medicina actuali-
ter frigida: quamuis potentialiter
frigida existat. Et si fuerit multa in-
flammatio i ore stomachi, misceas
cum istis oleis succum extremorū
vitum, & succum cydoniorum. &
aliqui apponunt ceram, & faciunt
mēe cerotum. Et aliqui ex hac me-
dicina mirantur, & dicunt, cū ar-
get os stomachi habeat mala comple-
xione calida vitium, cur Ga. ponit
mastichen cum oleo rosato? Et nos

respondemus, qd significatio hęc re-
cepta a mala complexionem sola est
alia a significatione recepta a com-
plexione membri: ob hoc, quia sten-
dio medicationis istius membri est
vt fortificetur cum medicinis habē-
tibus aliquid stypticis, cum ama-
ritudine & aromaticitate. Et ppter
hoc primi experimentatores nō cu-
rabant debilitatem stomachi, nisi
cum his supradictis. Et possibile est
vt multis hominibus nocerent, eo
qz malam complexionem non con-
siderabant: sicut dicit Gale. vni acci-
dit, quia malam complexionem ha-
bebat in stomacho calidam, & sic-
cā. Multum ergo considerandum
est, si mala complexio est tanta, vt
ipsam nimium timeamus, studebi-
mus solum in oris stomachi cōfor-
tatione. Et si non admiscebimus cū
his frigidis medicinis, obseruato vt
sint illis similes in stypticitate: & ta-
les medicinae sunt multae. Sed si flu-
xus non cessauerit, non desistas ip-
sum cibare cum rebus stypticis
habentibus: & fm quantitatem flu-
xus ipsum rege. Nam si paucus sit
fluxus, sufficit panis biscoctus cum
zuccharo, vel succo rosato confectus,
aut cydoniorum succo. Et si multus
sit, fortioribus vtete, vel pane bisco-
cto ordei cum succo cydoniorum.
& vinum pomorum granatorū est
bonus cibus fm Gal. Sed si cessau-
erit fluxus, mica panis conueniens est.
Et si superuenerit casus appetitus, su-
mat electuarius cydoniorum cum
aliquā tula mastiche, cum succo ex-
tremorum vitum. Et Gale. videtur hoc
electuarius cydoniorum, quod com-
posuit i sine Regiminis Sauritatis.
Sed medicina, in qua intrat pip, au-
tes calidat, tūc est vitanda: & maxime
in

A in climate nostro tempore calido, & calida complexionē. Et quando istis accedit ventris constipatio, tūc considerandum est, in quo loco sit cibi retentio, utrum in stomacho, aut in intestinis. Si est in stomacho Gal. præcipit dari cōfectionem triū piperum: sed non de forti, in qua intrans medicina, sed de debili, quam posuit in libro de Ingenio sanians. Et hæc medicina non est conueniens nisi illi, in quo cibus permixtatur in stomacho ad acrofitatē: quia stomachus calidus, & nauseam ex caliditate habentibus, hæc non erit utilis medicina. Et est dictum Gal. quod iam declaratum est in Aegritudinū libro, quod virtus membrorum æque debilitatur per complexionem calidam malam, sicut per frigidam: quia aliquod membrorum non hēt suā accidentia nisi per mensuratum calorem. Et si debilitatur per complexionem frigidam, est hoc substantiale, eo quod est ei necessarium. Et propter complexionem calidam erit per accidens, sicut Sol fortis, qui extinguit ignem, & calor fortis fornacis extinguit candelam. Similiter potest dici in Gal. de debilitate stomachi, quod si propter causas calidas, & nauseas calidas, ergo Gale. non respexit nisi ad frigiditatem, quæ stomacho accidit per accedens in hac arte. & hoc curare intendebat. Sed prouidentū est super complexionem malam, & sic medicinx miseri debet. Sed credo quod clima suum ipsum in hoc sustentauit. Et mihi videtur, quod electuarium cydoniorum mixtum cum ligno aloes, mastiche, caryophyllis multum valet, si sit taliter compositum, ut frigiditas cydoniorum vincat ipsorum caliditatem. Et non est

tradendum obliuioni de modis compositionis harum compositionum. quoniam si voluerimus frangere virtutes ipsarum medicinarum absque cydonijs, potes hoc facere cum extremitatibus vitium, vel cum aliis rebus frigidis & stypticis. & Medicus hoc prouisor esse debet, ut resistat ei, quod plus est timendum. Et melius est, quod calor, qui ex hac prouenit mixtione, sit in primo gradu. Et quādo fuerit necesse frigiditatem stomachi remouere, diminuat res frigiditas: sicut nos diminuius in aliquibus quantitatem calidarum, quando non oportet complexionem calidam procurare. Et Gale. præcepit embrocari ventrem istum cum aqua calida, & intendit per hoc ventrem mollicare: sed quia mollicitudo nocet stomacho, oportet quod fiat cum timore. & quamuis mollicitudo sit huic congrua, cōgruitudini naturę membri contraria existit. ob hoc est necesse has duas res miscere aut semper rem conuenientem ordinare. Sed cum cibus ex stomacho descendit, tunc embrocatio valde utilis existit: hoc obseruato, ne cibus idgestus ad membra trahatur embrocata. & hic clystere meli⁹ est omnibus, quæ fieri possunt. & si non est mordicatio, aut ventositas, tunc sufficit clystere factum ex melle, oleo, & aliquantulo sale. & si mordicatio fuerit, tunc admisceantur pinguedines anseris, & gallinæ. Et si ventositas affuerit, necesse est ut in oleo coquantur parum rutæ, & semina resoluentia ventositatem, sicut semen apij, & cymini, & similia. Et ventositas cum nausea in hoc loco significat quod naturalis calor debilis est. & propter hoc non est calefaciendum, nec re-

Colliget

C refrigerandum, sed vtriusq; vtendum erit. Et aliquando hæc febris tribus diebus perdurat: sed non timeas, & rege ipsos post exitum paroxysmi, & post euacuationem venitis, ponendo ipsos I balneo, & ciba ipsos cibis conuenientibus. Sed ex nausea ætiosa hæc febris non fit, ob hoc, quia ex illis substantia fumosa non generatur, quæ spiritum inflammaret. Et scias q; in complexionibus frigidis & humidis raro hæc febris accidit. si mihi neq; I frigidis & siccis. sed calida & sicca oibus paratior ad hoc existit. & propter hoc, illud, quod

H plus nocet corporibus sic dispositis, est fames, & exercitium temperatum excedens, & negligetia balnei. Sed qui febricitat febre, quæ fit propter bubonicum apostema, quod sit in subascellis, & inguinibus, vltimum medicamentum illius apostematis est curatio. Et si propter reuma hoc accidit, medicinx purgantes necessariæ existunt. Et si fuerit propter sanguinis abundantiam, minutio indiget: quia hæc præseruat, ne in vltiores ægritudines cadat. Et Gale. præcipit vt has febres patientes ponantur in balneum: sed mihi non placet vt fiat, nisi in declinatione. Et hoc sufficit in medicatione ephemerarum: coniuncto tñ hoc causis exterminatis in libro Aegritudinum.

De curatione febrium acutarum ardentium.
Cap. 3.

Dinceps volumus loqui de febribus ardentibus, vel acutis, quæ dicuntur ardentes: ideo quia istæ febres sunt medix inter putidas & ephemeræ. Et dicimus q; iam dictum est in libro Aegritudinum, q; hæc febres fit ex multo sanguine. & sunt

species due: vna est, dñ sanguis non est putrefactus: & alia est, dum sanguis iam putrefieri incipit. Et vnaqueq; istarum trino disponet modo. Vn^o est, vt homotonos continue affligat a principio vsque ad finem æqualiter. & hoc fit, propterea quia id, quod dissoluitur, est æquale ei, qd resoluitur. Secundus mod^o est, vt a principio augmentetur, vsq; ad finem. & hoc accidit, ppea quia illud, quod dissoluitur, est plus eo quod resoluitur. Tertius mod^o est, vt a principio vsq; ad finem decreseat. & hoc fit, ideo quia illud, quod dissoluitur minus est eo, quod resoluitur. Et q; a hæc febris fit propter oppilationem fm vasa, medicatio ipsi⁹ erit p phlebotomiam: & maxime cum nō est sanguis putrefactus. Et Gale. hic dicit q; quando natura fortis est, extrahamus vsq; ad syncopam. & dicit, q; propter hoc corpus refrigerationem habebit, & possibile erit vt cholera abijciatur per partem superiorem, aut inferiorem. & dicit hæc medicationē in hac febre esse necessariam. Etego dico q; hæc quæcua euacuationis artificiali non existit, immo valde est erronea: eo q; hæc ars imitat naturam: & nunquā fit crisis laudabilis per euacuationē sanguinis vsq; ad syncopam perducentē: immo hæc puenit a crisib⁹ malis, in quibus virtus expulsiua plus q; conueniens est, expellit. Adhuc nō est intentio euacuationis, in quantum est euacuatio, nisi ad remotionem superflui sanguinis peccantis quantitate, & ad conseruationem quantitatis naturalis: ergo quomodo pōt sanguis euacuari vsq; ad syncopam, nisi cum detrimento sanguinis naturalis: hoc impossibile videtur. & Gal.

non

Febrium
medica-
mē ex bu-
bonico a-
postema-
te.

Nono Me-
tho. med.
c. 4.

Prima rē
cōtra Gal.

M

Secda rē.

A non intellexit per hoc nisi subitam corporis refrigerationem: ergo hæc medicina accidentalis est periculosa. unde melius est ut aliquantulum ex calore remaneat extraneo, q̃ gida naturalis diminuat. Adhuc non est credendū vt in tali corpore, quade est istud, non sit putrefactiois alius humoris preparatio. ergo si diminuis calorem naturalem, corrumpetur humor, & virtus diminuetur, & non erit qui huius erroris faciat correctionē. Signa ergo, per quæ cognoscimus febrem esse a putrefactione exemptam, sunt signa commutabilia, & non fixa. Considera ergo quot in hoc loco eminent pericula. Et cum in hac febre apparent signa putrefactionis per vrinam, aut pulsū, phlebotomia non fiat vsq; ad syncopam perducens, quia imposit est vt post minutionē non remaneat putrefactio vsq; ad septimū diē. & pp hoc ē necesse vt remaneat virtus sufficiens digestionī. Et dicit Gale qd q̃ medicabis hanc febrem sanguinis cum putredine, tunc non est expectandum vsq; ad digestionē materiæ. Et ex hoc intelligere debemus qd in principio phlebotomare debemus. Et demū potare aquā frigidam in niue frigidatam tandiu, donec corpus ipsius ad frigiditatem deveniat. Et hoc fieri debet consideratis certis considerationibus. Prima est, vt ægrotus sit digesta, & vt in visceribus non sit apostema, & vt in ore stomachi nō sit debilitas neque frigiditas, nec qm infirmus non est affuetus aquam frigidam bibere. Et sic esse debet: qm illud, qd hic inducit ad malam complexionē, cōstariū existit eiusdem rei, quæ causam habet remouere: qm aqua fr-

gida humorem incrudat, & impediat digestionem. Et impossibile est hanc febrem itegre remouere, donec causa ipsam faciens in corpore repe-riatur: ergo quō potabit aquā frigidam habens stomachum debile & frigidum, quin ei accidat timor, & stupefactio, & consimiles ægitudines ex mala complexionē frigida. Et iam inuenti sunt hōes, qui bibunt aquam frigidā semel in quantitate multa, & inde ad cōstrictionē anhelitus deueniūt pp frigiditatem musculi, vel nerui, & diaphragmatis, & taliter qd non poterunt aliqd deglutire. Et qui ipsam bibunt iam facta digestionē, tunc naturam optime adiuuant: eo qd tunc ibi aliud non remansit, nisi mala complexio calida: & illa tūc remouetur ab aq̃ frigide bibitione. & sic natura meliorem facit operationē in humore tali, perficiendo digestionē, & malam materiā expellendo: qm ipsa mala cōplexio hoc facere phibebat. & hic est tractatus Gal. in potatione aq̃ frigide in hac ægitudine. Et debes scire qd hæc febris latitudinem habet magnam in suo calore fm magis & minus: & pp hoc, quæ fortioris caloris ē, dī causus, i. ardēs. Et hæc latitudo diuersificatur fm climata. Et qm omnia particularia concordant cum febre, quæ est ardēs, & infirmus multum desiderat aquam frigidā, non in hac est digestio expectanda. quia egger ante digestionem consumet. & si feceris ipsum pati vsq; ad digestionis apertionē, tunc erit ipsius digestio mala: quemadmodū est nebula nigra, aut hypostasis nigra pp inietatē combustionis, & tunc aq̃ frigide exhibitio nō valebit. Et itea melius est in

Vide Ras.
in lucubr.
sionem.
145. & A-
ue prima
quarta.
Lib. 47.
& Aboz.
verso
Theodit
Ras. c. 4.

De exhibi-
tione aquæ
frigide.

Colligere

G in principio sine etiam digestibonis signorum apparitione exhibere, & nō curare ex dictis aliquorum: qm̄ hęc res est veracissime probata. Nā materia, quæ talem facit febrem, qualis illa est, cum sit in ultimo caliditatis, non est priuata digestiōe nisi propter malam qualitatem acutam, non propter grossitatem, nec pp viscositatem. & quando hanc infrigidabis, tunc statim erit materia digesta. & melius est vt conuicias talem febrem ad febrem lentā & longam, quæ curari potest, q̄ eger subito moriatur. nam error, qui fit in

H alteratione complexionis febrium, facilius est q̄ mors. Et ego credo q̄ illi, quibus digestio debet expectari, si detur aqua frigida, citius curarentur, si eius virtus extiterit fortis, quāvis ægrotudo fuerit longa. Dicit. n.

1. Aphor. Rasis q̄ duo iuvenes in diebus canicularibus iter agebant: quorū vnus erat dominus, & alter seruus: & ambo hanc inciderunt febrem: & Medicus dño aquam præbuit frigidā, & seruo non propinauit: dominus euasit, & seruus mortuus fuit. Et ter ræ istæ nostræ medicæ sunt inter ter ras Gale. & Rasis in temperamēto.

I Et egressi sumus ex eo qd nostræ intentionis erat. & p̄p̄ea quia tractatus curationis istius febris est vna partium tractatus febriū putridarum, & propter hoc bonū fuit narrare medicamentum, quod vtriusq̄ commune existat.

Decura febrium Putridarum, & primo de eis in generali. Cap. 9.

Sed dico q̄ febriū, q̄ sunt ex mala complexiōe materiali, prima illarū intentio duas cōsiderat res: hoc est vt malā remoueat cōplexio

nē, & malam euacuet materiam. Et quia materia est cum calore putridinali, accidit hic tertia intentio, hoc est vt remoueat causæ inuantes ad faciendū putrefactionem: & est superflui diminutio, & pororum apertio oppilationis. Et pororū oppilatio accidit pp res stypticas, aut frigidās, aut delicatias, aut pp humorem grossiorem, aut viscositatem. & aliquā hęc omnia aggregantur. ergo tertio intentio est, vt vnumquodq̄ illorum remoueat per ipsius contrarium. Ergo vi plurimum accidit vt contrariantur hęc aciditētia medicatiōi: & maxime qm̄ superuenit accidens, qd est contrarium significationi medicationis febris. Sed qm̄ fuerit significatio recepta ab essentia febris, & causis ipsius, & vnum erit contrarium alteri, tunc oportet Medicum cōsiderare super accidētia, si fortissima sint. Et si non cogatur Medicus a febre, vel accidentibus, tunc instare debet remotioni causæ. & per hanc viam remouebitur febris, sicut est in febribus de frigida cā, vt est febris melancholice, & phlegmaticæ. Et si febris fortior cā fuerit, tunc opponat se febri: saluo

M vt cā nō obliuiscat, & possibile erit vt cogatur ambo cōsiderare equaliter. Et uos volumus in primis narrare febres, q̄ non hūt accidentia resistentia eorū medicatiōi, & postea narrabimus illas, quæ hūi accidentia contraria: eo q̄ tractatus resistētiæ accidentium est alius a medicatione ægrotudinū, & ē alius a medicatione accidentiū. qd est quia eorū medicatio est per remotionē cāum, sicuti ægrotudinibus. Sed resistere accidentibus sit cū rebus, quæ cito ea remouent, & subito per contrarium: quāuis

A quāvis vt aliqñ augmentant acci-
dentū causās, sicut opium in sum-
mis doloribus. Dicim⁹ q̄ frigiditas
& humiditas in oībus febribus in-
gressum hñt p̄ modū medicinē, et
cibi. & hoc in rebus assumptis i cor-
pus fit per p̄mas ipsarū virtutes so-
lum. & aliqñ fit, vt aet̄em in frigide-
m⁹, & aliqñ vt ipsū calefaciam⁹ :
& aliqñ & grū remoueamus de vno
climate ad aliud, sicut fit i peripneu-
monico, cui prestamus vt vadat in
Æthiopiā, vel ad Arabiam. Sed eua-
cuationes in febribus per phleboto-
miam, vel pharmaciā sunt per vir-
tutes secundas, aut tertias, aut p̄ pro-
prietates. & aliqñ sunt per balnea,
aut fricationes. Sed euacuationes p̄
exercitium in febribus non sunt, &
est considerandum in quo sit vñs-
quodq; istorū faciendum, aut plus
vno, & in quo tēpore: eo q̄ tempus
est vna ex rebus valde necessarijs i
hac arte. & p̄p̄ea dixit Hippo. q̄ tē-
pus sit acutum: hoc est q̄ tēpus me-
dicinæ latitudinem paucam habet.
& dicimus q̄ phlebotomia fieri nō
debet, nisi signa multi sanguinis ap-
parebunt: sed melius est vt fiat, qñ
non est malitia nisi quantitatiua,
sicut superius dictum est. Et tps̄ faci-
endi sequitur virtutis fortitudo:
quia fm̄ plurimum fortitudo virtu-
tis plus est in principijs eḡritudinū.
Propter hoc ordinauerunt quidam
fieri phlebotomiā in principijs eḡri-
tudinū. & multi sunt eḡrotū, qui
phlebotomiam patiūt̄ vsq; ad vlti-
ma septimū diem. Et ad remouen-
dum illorū errorē dicit Gal. q̄ debi-
litas virtutis, aut fortitudinem nō
sequitur numerus d̄estū. Et quanti-
tas phlebotomatiōis recipitur ā for-
titudine eḡritudinis, & ā complexio-

ne, & ab ætate, & tempore anni, con-
suetudine, diætā, & cōdōnibus alijs.
Sed bonitas virtutis, & eius malitia
sequitur malitiā complexionis, &
eius bonitatem. & p̄ hoc ponitur ā
Medico in vno genere. Sed euacua-
tio, quæ fit aperiendo oppilationes,
fit incidendo humores, & subtilian-
do ipsos, & digerendo ipsos, & recti-
ficando illurū, qđ pōt rectificationē
accipere, & expellendo illud qđ non
potest rectificari. & hoc fit in omni-
bus febribus, & maxime in illis, q̄
non sunt incensuræ: & etiā in om-
nibus horis, seu tēporibus eḡritudi-
nis: eo q̄ materia putrida nō recti-
ficatur, nisi his duabus rebus, sc̄
expellendo illud, qđ rectificari nō po-
test, & rectificando quod pōt rectifi-
cari, quemadmodum fit ab homi-
nibus volentibus putrefactioni ob-
uiare. Et necesse est regere naturā
continue in prouocando vrinam.
Sed quia maior pars harum medi-
cinarum est calida, & sicca comple-
xiōis, vt est semen ap̄is, & forniculi,
& similiū: & possibile est vt ex ta-
li operatione febris augm̄entetur:
& p̄ hoc necesse est vt frangant̄ ear-
um virtutes p̄m̄æ cum rebus fri-
gidis ex natura sui adiuuantibus il-
lam operationem: & talia sunt se-
mina melonis, cucumeris, & horū
similiū. & sunt etiam ex medici-
nis harum operationum, quæ sunt
temperate, vel pauca caliditas,
quas damus feb̄ricis vñbus, sicut ca-
pillus venenis, & endiuia, & simi-
lia. Et in summa intelligere debe-
mus q̄ quādo operari volumus me-
dicinas calidas, q̄ fr̄gere debemus
earum virtutes. & in his prædictis
medicinis inueniunt̄ duæ res, sc̄ inci-
sio, & subtiliatio. Et sc̄ias q̄ euacua-
tio

Colliget

Guo per urinam est ex medicinis magis manifestis in febribus. Et he medicinæ aliqui inducunt angustiam, & inquietudine, & corruptione stomachi, & hepatis, & proprie in sine febrium chronicarum, & pp hoc convenit ut eis admisceatur, ea quæ habent confortare membra principalia, sicut bulliundo in aqua predictarum aliquid mastiches: vel ut bibant aquam illam cum zucharo rosato. & in his convenit nobis magna exercere, scilicet in confortando, subtiliando, & incidendo. Et si materia huius febris fuerit humor frigidus & siccus, oportet ut abstineat ab his, calidis & siccis: eo quod ista siccæ non debes quartanariis exhibere. & si vis eis propinare, debes hoc facere, frangendo siccitatem earum cum radice liquiritiæ, & zucharo violato. Sed quia zucharum violatum habeat virtutem relaxatiuam, prohibere poteris cum passulis: quoniam optime existunt in hoc casu, & sunt necessaria, scilicet passulæ in remouendo siccitatem superfluam squinzibin, scilicet syrupi acetosi: eo quod habet mordicare membra nervosa, scilicet oesophagum seu men, & stomachum, & cannam pulmonis. & aqua cicetis cõfert in maiori parte febrium. Et quamvis aqua ordeis sit frigida & humida, habet mundificare vias a superfluitatibus, & abstergit, & lauat vias absque inflammatione, & est ex medicinis laudabilis valde in hoc casu. Et pp hoc squinzibin, & ordeis aqua laudata sunt in curis febrium. Sed aqua ordeis interdum ori stomachi habet inducere nocumētum, & pp hoc indiget rectificatione, scilicet ponendo in rotulo dimidio aque ordeis charactem unum ex mastiche, scilicet pōdas quatuor granorum ordeis, & hac

omnia indigent consideratione, scilicet opponendo se periculosiori, & fortiori secundum plus & minus. Medicinæ nam laudatæ in relaxatione naturæ sunt, quæ habent has secundas virtutes, scilicet relaxare, & qualitatē febrili obuiare. & tales sunt tamarindi, & benefeg, i. violæ, & tereniabin seu manna, & medulla batheg. Sed oportet ut vitemus dare myrobalanos ante digestionem propter stypticitatem ipsorum. sed alubleb, i. corrigiola optima est in principio febris: quamvis aliquam habeat caliditatem. Ordo autem medicinarum in molliciendo naturam est, quā dicturus sum, scilicet tereniabin in primo: secundo benefeg, i. violæ: tertio tamarindi, postea alubleb, post medulla cucumeris sarracenicæ, sanguini, & postea Karfābar, scilicet casia fistula, deinde myrobalani. & cõueniens est omnibus febribus uti contrariis a tota specie putredinis febrilis. Sed quia hæc medicinæ pro maiori parte calidæ existunt, sicut sunt species, ideo in modica quantitate de ipsis ponere debemus, & frangere debemus earum virtutes primas. Sed medicinus, quæ hæc exercent operationem absque calefactione, uti debemus in hoc loco, sicut est vinum pomorum granatorum, & sādali albi, & rubei, & tabazir, i. spodiū. Sed in sandalis aliqua existit opilatio, & cum rectificata fuerit medicina, materia vtilis existit. Sed medicinæ, quæ habent infrigidare & humectare sunt diuersæ vel variez, vel multæ secundum diuersitatem & multitudinem febrium in quantitate calidarum, & paucitate earundem. Et ordo harum medicinarum est talis: quia primo danda est aqua ordeis, & postea syrupus iulep: & est syrupus secundum quoddam

A quosdam factus ex aqua rose & zucharo solum, sicut laudauerunt aliqui noui. Sed propter siccitatem ad rosas: ponendum est tantundem aque simplicis, & plus & minus, sicut videtur conuenire. & qui magis fortis existit, est syrupus factus ex succis frigidis & humidis, sicut est succus cucurbitæ, & cucumeris saracenici, & citrulorum, & melonum: & sunt exterius coloris citrini, & iteni sunt continui & albi. sed quod fortius existit, est bibere succum pradicorum absque zucharo: & maxime succum cucumeris saracenici, sicut animi: eo quod contrariatur cholera a tota substantia sua. Sed tempus, in quo de necessitate debemus purgare materiam percontem cum medicina attractiua, est hora, in qua exuberat malitia humoris excreuit in qualitate. & iam declarauimus superius. & hoc facere debemus forti existente virtute. & tunc est certum, quando signa digestionis apparent: quoniam eo tempore collaudatur euacuatio facta a natura, eo quod virtus expulsiua non mouetur ad expellendum superfluitates per viam naturalem, nisi facta digestionem. & in hac arte imitari debemus opera nature toto posse. Et scire debes quod facta digestio, sit descensio, & expulsio absque aliquo impedimento grossitudinis, vel viscositatis, vel oppilationis. Sed quando non apparet digestio, tunc descensio inter Medicos reperitur: eo quod Gale. & maior pars Medicorum dicunt quod minime purgare debemus, nisi materia sit digesta, nisi agritudo fuerit in ultimo acuitatis. Et hoc intelligere possumus ex dictis Hippocriti quando agritudo est in ultimo acuitatis, tunc humores sunt in vi-

tima furiositate, & non est securitas. D. quin descendant ad quendam membra principalia, & laxant ipsa, nisi sint euacuati in principio agritudinis: eo quia humores, qui acutissimi existunt, sunt subtilis: & quia ibi non est grossities, nec viscositas, que prohibeat operationem medicinarum laxatiuæ. Et non potest inde promoueri nisi vnum solum nocumetum, quod est, quia medicinarum laxatiuæ suis qualitatibus primis augmentat febrem. & illud potest remoueri modo sciendo cum eis frigida & humida, sicut conuenit. Sed quando agritudo non est peracuta valde, sed est quædam, tunc expectanda est digestio. Et scire debes quod agritudines, quæ acutæ sunt in tertis Hippocriti, in tertis nostris peracutæ sunt, & hoc manifesta est, quia Hippocritus non curabat agritudines acutas, nisi cum aqua ordegi, & melicrato. Et postquam ea est, agritudines acutæ nostræ regionis, & aliarum calidarum terrarum, medicandæ sunt cum medicinis attractiuis, vel laxatiuis in principio agritudinis. Et in agritudinibus peracutis pro maiori parte humores corrumpuntur circa officium stomachi. & pro hoc, quoniam apparet abundantia sanguinis, licet non sit supflua: euacuare debemus: quoniam in de magnaui, puenit iuuamentum, & incontinenti quiescit valetudo agritudinis, nisi sit quod phibeat ex rebus supradictis. Sed quoniam agritudines non sunt acutæ, sed sunt ex humoribus muellaginosi & viscosi & indigesti, ipsas euacuare & purgare debemus post subuationem, & incisionem, & hæc est digestio eorum: alioquin non oportet cum medicina purgari. Sed agritudines, quæ non sunt acutæ, & sunt ex humoribus subtilibus, sicut

Tertiana
non est acuta
prima
quarta
et c.

Coll. Auer. V est

Difficul-
tas de euacuatione
materie
inter dige-
stam.

Colliget

Est vera tertiana, quæ non tranſit vi
tra ſeptem periodos, dicit Avic. q. ex
peccare debent digeſtionem : eo q.
digeſtio humoris ſubtilis eſt eius in
grolatio, & groſſi eſt eius ſubtilia
no. & ſicut difficile eſt virtuti expul
ſiuz expellere humores groſſos pp
ſui groſſitatem, ſic difficile eſt virtuti
expulſiuz expellere ſubtilem : quia
diſrumpitur, & diſpergit pp ſui ſub
tilitatem. quare difficile exiſtit natu
ræ expellere humores groſſos, eo
q. oppilant meat, & trāſiſtus: & ſub
tiles, quia diſrumpuntur, & ſpargun
tur, & imbibuntur. tñ medicinz la
xatiuz citius expellunt, & facil* hu
mores ſubtiles q. groſſos. Et ppea q.
dam Medici dixerunt q. nunquam
dederunt aliquam medicinam laxa
tiuam ad purgandum aliquem hu
morem, quin cholera prius purgare
tur pp ſui leuitatem & ſubtilitatē.
& adhuc magis q. qñ dantur medi
cinæ laxatiuz, quæ trahere, & pur
gare debent melancholiam, aut phleg
ma groſſum & viſcoſum a proprie
tate & ſui natura, prius illæ eadem
habunt choleram, & expellunt. Et
hoc idem manifeſtat intellectus, q.
ſubtiles humores habiliiores ſunt ad
purgandum, & expellendum groſſis:
quis hoc non ſit ex opere nature.
qñ ſi ſic faceret natura, illud quod
prius exiſtit in aggritudinib* acuis,
eſſet cholera: eo q. tales eggritudines
p maiori parte ſunt ex humorib*
ſubtilibus. & quanto ſunt ſubtilio
res, tanto difficilius a natura expel
luntur. Et pp hoc dicimus q. mini
me tardare debem* in peracutis ex
hibere purgationes, neq. expectare
ad perfectam digeſtionem: quia nō
eſt tutum, quā mala qualitas præ
dominetur nature: & tunc erit ma

la digeſtio expectanda cum diffide
tia liberationis. Et poſtq. ita eſt q.
purgare debes, non facias illud, niſi
prius frangas ſuam caliditatem &
ſiccitatem. Sed in febris phleg
maticis, & melancholicis Raviſ i pri
cipio eorum purgabat. & hæc erat
eius opinio omnino, ſ. purgare i pri
cipio febris. tñ Gale, dicit contrariū
manifeſte, ſ. q. minime debemus in
principio febris melacholicarū.
& illud idem dicit in epit. ad Glau
conem. Et illud eſt, quia ſinis harū
aggritudinum eſt ſecurus, nec expec
tatur digeſtio mala: ſed phlegmati
ca eſt malæ determinationis, & pp
hoc neceſſarium exiſtit, vt inſirm*
eualetur: præterq. expectetur dige
ſtio perfecta. & propter hoc Medic*
prius ſciſpete debet a medicinis ſub
tiliativis, & inciuſis per hebdoma
dam vnā, quia non timeamus cal
lorem huius febris, cum ſit debilis,
vt magnum infeiat nocu mentū: &
cum hoc fecerit, tunc Medicus pur
gare incipere debet. Et demonſtra
tio huius eſt illud, quod vides ſien i
apoplexia, & etiam in ſimilib* eggr
itudinibus timorofis frigidis: quā tñ
cipim* in talib* ab euacuatione, pon
nendo in medicinis laxatiuis inciu
ſia, & ſubtiliatina. Et mihi vſ ſpole
recipiendo ſyrupum ſquinzibon per
hebdomadam vnā factū ex deco
ctiōe radicū hlij æreſtis, & ſeminis
apij, & liquiritiæ, quin ſparet hūo
res, & digerat, & leniorem faciat exi
tum a corpore. & quis tot hūor nō
eualetur a corpore, tñ natura inde ad
leuationē ſuſcipiet oīno. Et inde re
dire debes ad ſecondū, & ſubtiliū di
p aliā hebdomada, quæ admodū di
rimus: & poſtea purgare. quia taſte
operādo, hūores habiles reperiunt
ad

Cōtra Gal.
m aph. cō
eōcta me
dicari. pro
quo Raf.
10. ad Al.
mā. ca. 4.
hic vero
exiſtendū
fermo ad
acutus. q.
loquitur cō
tra Avic.
10 ad Al.
man. c. 7.
& 8. & c.
diu. c. 153.
& 153. vi
de tres rō
nes Raf.
cōtra Gal.
16. c. 2.
Opinio nō
Gale. vide
1. aph. 23.
& 21. cō.
& 12. Met.
med. ca. 2.
& in lide.
Curat. per
ſang. miſ.
& 4. de rō
ne induſ.
acutis &
2. de Febr
b* ad Glau
co. & Ha
li. quarto
Theo. ca.
10. lide in
telligi ab
his de eua
cuatione fe
bris a ma
teria ſubti
li nō ſurio
ſa. Op. th
vi ſecūda
aphor. 19.
l. de prima
quartana

2. cap. 47.
ibu. Et de
ſolutiui
principi
eius. & c.
19. ibi.
Ego vero
nō dingo.
et op. pard.
pōit v. vel
le. ibi. Et
multoies
quæ eōcō
dunt.

L

M

ad

Ad expellendū. Et simile hoc est ho-
mini ferenti graue pondus. quoniā
quando ferre non potest ipsum, &
diuidit ipsum in partes, facilius tole-
rat ipsas. & postq̃ natura fuerit alle-
uiata, tunc digestio laudabilis appa-
rebit, & rectificabitur domino cōce-
dente. Et hoc melius existit valde,
q̃ infirmum dimittere egritudinis,
& naturę. Si videbis naturā egritu-
dini pręualere, tunc dietam, & regi-
men infirmo inbebis. & hoc in arte
minime collaudatur: quoniam nisi
natura violentiam feceris, vel adiu-
uando ipsam, nihil boni ei feceris.
B nisi q̃ verba ei dederis, retinendo ip-
sum. Et istud idem regimen facere
poteris in febribus melancholicis.
& sic facimus hominibus sanis, quā-
do volumus ipsos purgare, si quia ip-
sis digestiuum propinquamus primo,
ad subtiliandum humores, & vias
aperiendo. sic & in agnitudinibus
oportet facere. tñ in agnitudinibus
maior diligentia est adhibenda, eo
q̃ earum humores difficilis recipi-
unt digestionem. Et hoc manifesta-
tur in opere Gale. in labore sponta-
neo febris propinqua. quoniam ipse
purgabat omnes humores faciētes
C hunc laborem, pręter humores vis-
cosos mucilaginosos: eo, q̃ omnes
concordare vidētur, q̃ tales nō sunt
purgandi. Gal. autem videtur q̃ eua-
cuare debemus habentes hęc febres
per frictionem solum. Ego autem
affirmo q̃ climata in hoc multum
sunt cōsideranda propter hoc nō
est danda regula generalis: quoniā
mihi uidetur q̃ etiam humores vis-
cosi, & mucilaginosi purgari pos-
sunt in his nostris regionibus: facta
tamen incisiōe, & subtiliatione per
longum tempus: & tunc tempus di-

gestionis abbreviabis, & natura in-
de alleuiabitur, & ex tunc videbis di-
gestionem laudabilem. Ea te oportet
has res multoties experiri: quia
experientia in his rebus non modica
virtutem habere videt. Quod
scriptum de hoc i hoc loco sufficiat.

*De cibatione, & frictione, & ba-
luatione febricitantium.
Cap. 10*

Dico q̃ cibus dari non deberet
febricitantibus vsq̃ ad statū
agnitudinis & hoc, vt natura tempus
habeat digerendi humores faciētes
agnitudinem, & ipsos expellēdi. Sed
quia virtus non est sufficiens omni-
bus, te oportet cōsiderare egritudi-
nes. Quoniam, si fuerit ex egritudi-
nibus peracutis, cuius status est pro-
pinquus, & crisis debet esse in septi-
mo, & natura fortis existit, tunc illā
facere debes. Et si virtus debilis fue-
rit, nullatenus facere debes. Sed si vir-
tus mediocris fuerit, & etas fuerit iu-
uentutis, cibus ipsum aqua ordeii,
& mica panis, lota etiam cum aqua
calida ad quantitatem vnc. ij. vel iij.
ponderis. & istud est subtilius regi-
men in nostro climate s̃m cōsue-
tudinem nostram. Sed regimen an
tiquum subtilius erat, nihil dare p̃
hebdomadam vnā, & quando vo-
lebant ingroflare, dabant aquā mel-
lis solum. Sed hoc ferre non possunt
illi, qui sunt nostri climatis propter
complexionem aeris, & cōsuetudi-
nem. Sed in climate illorum corpo-
ra habent minorem resolutionem:
& cum hoc bibunt vinum non in
multa quantitate, & comedunt car-
pes porcinas, quę duo sunt plurimi
putrimēti. Et gñast cōsideranda
est cōsuetudo. qm̃ qui cōsueti sunt

V ij co-

Colliget

G comedere ter in die, non possunt predicta sustinere, & maxime habentes complexionem calidam, & resolubiles. Et si cognoueris statum egritudinis esse longum, & virtus in ihm fuerit debilis, cibandus est plus q̄ diximus in principio. & cum itatus appropinquabit, minudus erit. & totum hoc est intelligendum, forti existēte virtute. & fortitudo virtutis existit cōplexione forti. Sed qui habent complexionem calidam & siccam, pauci ex his famem possunt sustinere: & maxime in egritudinibus sibi consumilibus, & in temporibus calidis: eo q̄, **H** quando talibus pati famem fecerimus, febres eorum ad incensum declinare faciemus. Quis debiles existat in radice: vel ad heceticam, quia cōplexionibus consimilibus multiplicatur qualitates malæ sui naturæ, & magis, q̄ eis facim⁹ sustinere famem multiplicatur, & aduruntur humores. Et hora cibandi eos est in declinatione paroxysmi primi, & ante principium secundi, ut natura habeat spatium digerendi humorem in tempore paroxysmi. & hoc melius existit, si confortare virtutem, ne ei accidat accēsus periculosum, cui necessarium sit cibum propinare, ut i syncope ex resolutione. Sed si timemus aliquod ex his, cibabim⁹ eos in principio paroxysmorum: q̄m in de eos a syncope taliter liberabim⁹: quemadmodum recitat Gal. de pueris, qui p̄cepto Medicorum sustinuerat famem tribus diebus. Et aliqui conamur cibare ipsos in medio paroxysmorum. In febribus autem continuis horam cibandi eligere debemus, in qua maioris existit quietis: considerando tñ consuetudinē. Et ex horis diei meliores sunt frigi-

16. Meth. med.

de, mane, & sero. Et scias q̄ balneum in declinatione febrium collatur, quoniam superfluitates euacuat subtiles. In principijs vero minime, quia rigores habet prouocare, & dissoluit humores, & multiplicat oppilationes, & spargit superfluitates per corpus totum: non est tutum quin inde proueniat apostema in aliquo principali membro. & quibus humores euacuet, multiplicat in caliditate & siccitate febrem, siue fuerit ex aqua calida factū, siue ex aere calido. Et necesse est ut corpora talium non tangerentur aqua frigida, q̄m humores efficiat crudos. & p̄ hoc balneum fieri non debet nisi post factam declinationem, & i febribus, quæ non sunt acutæ. Vina quoque aromatica leuia, q̄ modicam aquam sustinere possunt, phlegmaticæ & melancholicæ exhibere possumus: sed in incensum a vino omnino elongare debemus. Gale, 11. Meth. quoque curabar febres, quæ erant ex humoribus mucilaginosi cū frictione. & hoc indiget cōsideratione, q̄m nō est eūdem, qui humores spargantur ex frictione p̄ totū corp⁹. Et ipse semet precipit in lib. de Conseruandē sanitatis quille, qui hēi lassitudinē, & corp⁹ ei fuerit plethoricū, vel plenū hūorib⁹ mucilaginosi, vel minime mouet vel exercitet: neq; balneum intret, neq; faciat frictionē, & similia: eo q̄ frictio nō euacuat ex hūorib⁹, nisi qui sunt subcutanei, & inter musculos: qui aut sunt i venis nullatenus euacuari possunt, nisi cū medicinis laxantibus. Et ēt vides q̄, si san⁹ faceret frictionē p̄ceptā ab ipso in lassitudine, sita magnā, de necessitate cutis aparet: eo q̄ frictio hæc in vltimo grauitas existit, & illis

Balneum

11. Meth.

M Lib. 4.

hic dicitur
nona
tertio.

A illis maxime, qui hæc patiuntur egri-
tudinem, cū in lassitudine semp
videantur. Iam ergo sufficēter scrip-
simus, sicut nobis vī gñali curas
febris putidatū: nūc aut redibim?
ad curā vniuersaliūq; particulariter.

*De cura febrium cholicarum, &
primo de cura tertiana.*

Cap. 11

Hæc febris si fuerit pura tertia-
na, erit secūra absq; periculo:
& scimus certissime q; natura habe-
bit dominium super hunc humo-
rem. Et propter hoc non debemus

B eum mouere cum medicinis attra-
ctiuis, sicut est scammonia: eo q; re-
ctificando eam quantum plus pos-
sumus, semper membris principalibus
habet inducere nocumentum.
& propter hoc virtutem debilitat, &
auget etiam caliditatem febrilem,
& siccitatem suam. & si aliud nō in-
duceret nocumentum, nisi conamē
surgendi & decumbendi, modicum
non inueniretur, quia complexio i-
de supercalefit, & debilitatur. Sed ap-

C de parente signo digestionis non est
malum dare aliquam medicinā atra-
ctiuam in hunc modum, scilicet quia
primo dare debes ea, quæ primo ha-
beat lenire materiam & humectare,
sicut syrupum violatum, & tamaris-
dos: & ad reprimendum nocumen-
tum stomachi adde aliquid ex mas-
tiche. Et rheubarbarum in hoc lo-
co optimum existit: qñ reprimen-
dum nocumentum predictarū laxat.

De rheu-
barbari.

Et quantitas, quam dare debes et
rheubarbaro, est a duab' drach. vsq;
ad tres, miscendo ei syrupum iuleb,
& squinzibin, ana vnc. i. cum. v. par-
tibus aquæ frigide: & infra diem po-
tabis cum aqua ordei. & hoc facien-

dum est oī die, nisi natura moueret
bis in die ad assellā, sicut conuenit.
& si natura moueretur ex hac medi-
cina vltra quantitatem, minue fin-
portionem ex ea. Et sumus contentū
in hac febre ex infrigidatiōe & hu-
medatione cū aqua ordei & syrupo
iulepeo q; hæc febris non exilit in
tēfā caliditatis, cum sit ex cholera
naturali. Et sumus contenti oppila-
tiōes ipsius remouere cum aqua or-
dei & squinzibin solis, cū modica i-
ea repernatur oppilatio, & forsitan
nihil. Et facta digestionē si sufficit
dare myrobalanos citrinos, bene q-
dē: sin autē, ppina infirmo ex scam-
monia charactes j. cū tātundē mas-
tiche, & cum vnc. j. syrupi de uenu-
fare, & vac. s. syrupi malorum. Syru-
pus de uenufare, quia frangit quali-
tates ipsius scammonia primas, scilicet
caliditatem & siccitatem: & cū hoc
confortat aromaticitatem suam mē-
bra principalia. Et syrup' pomorū,
eo quia frangit eius siccitatē, & re-
mouet nocumētū principalium mē-
torū ab ipsa. Et masliche quia cō-
fortat & remouet uocumētū princi-
palū mētorū. & Medici iā ipsi vī
fuerit ad occulendū malitiā scāmo-
niæ. Et si timebis debilitatē infirmi,
cibabis ipsum mica panis lota. Et iam
testificatus est Hippoc. q; nisi fuerit
ex errore, q; hæc febris nō trāsit quat-
tādecimā diē, et si fortissima fuerit.

Sed si hæc febris nō fuerit ex pura
cholera, sed erit ex vitellina, vel praf-
sina, vel æruginosa, non euadit hic
absq; piculo magno: & maxime qñ
fuerit ex prassina, vel æruginosa. &
mihi vī impossibile q; aliquis ab æruginosa
euadere posset. Et hæc febris longos
habet paroxifmos, & pessima acci-
tua. & pp hoc idigēt purgatiōe cum

V ij me-

G medicina attractiua, quam supra scripsimus, prius ablata caliditate & siccitate ipsius. Et non est malis, ut misceas ipsi medicinæ aliquid de polypodio, quod Arabice dicitur bel beico: quod purgat cholera aduultā, & grossam, & melancholiam, postque fregetis siccitatem eius cum oleo amygdalarum dulcium. Et aperite oppilationes in hac febre proprium existit, nisi fuerit excedens caliditas. quod si fuerit, tunc intendere debet solum ad infrigendum, & humectandum.

H De cura causi. Cap. 12.

Hæc febris est intensi caloris, & prauorum accidentium, & dicitur intensiua, & impossibile est quod hæc ex cholera naturali genere. Et in ista conueniens existit purgare cum medicina attractiua a principio ipsius, & minuire ex sanguine si signa sanguinis apparebunt, dando ei omni die .x. aureos tamarindorum infusorum in aqua simplici absque syrupo & aliqua alia re dulci. & post dabis ei bibere aquam ordeii: & postea per totum diem potabis eum aqua anguriz. & hoc regimen proprium existit omnibus febribus, quæ sunt in vltima caliditate. Et non dimittas aquam anguriz, & aquam super niuem infrigidatam: quoniam si conuerteris hanc febrem in lentam, & chronicam, melius longe existit, quod ut æger moriatur. Et hoc etiā dixit Abumeyson Auenzoar de quodam puero, quem ipse medicauit, cui dabat omni die aquam anguriz, & quotidie cholera vomebat. & tamen taliter fuit operatus, donec illa febris conuerteretur ad chronicam, & inde

liberatus fuit. Et mihi videtur quod aqua anguriz longe melior existit quam aqua in niue infrigidata in hoc casu: eo quod aqua in niue infrigidata, quous sit in vltima frigiditate, velociter tamen recipit caliditatem, & adhuc magis: quia aqua cum sit simplex, nihil restaurat, neque persistat corpori, nisi frigidam qualitatem solum: sed aqua anguriz restaurat, & addit in sanguinem faciendo frigidam substantiam, & qualitatem. Sed quando febres erunt lentæ, & longi erunt paroxysmi, & certus eris, quod non ex cholera pura erunt, sed erit ex vitellina, quæ naturali frigidiore existit, tunc studere debes plus in aperiendo oppilationes quam in infrigendo, contrarium eius, quod fieri debet illa, quæ fuerit ex cholera putrida: quous raro tales inueniantur. Et laudabiles medicinæ in hac parte sunt, quæ habent virtutem aperitiuam absque forti caliditate, sicut capillus veneris, & radix apij, & semen feniculi, frangendo siccitatem eorum cum radice liquiritiz, & caliditatem cum violis, & flore nenupharis, & seminibus communibus. Et studeas ponere in medicinis res, quæ habent membra principalia confortare, sicut est mastiche, & spica nardi, componendo ista cum syrupo squinzibin. Et esto studiosus ponere in medicinis solutius, quæ habent cholera euacuare cum quantitate phlegmatis: sicut est semen brusandoli, id est, semen caritami, frangendo tamen caliditatem & siccitatem eorum. Et hæc est cura omnium febrium cholericarum.

De

De cura febris phlegmatica.

Cap. 13

HAcc febris cū fuerit ex phlegmate simplici & naturali, & de hoc fueris certus, tunc studiosus esse debes in incidendo humores, & in subleuando, & oppilationes aperiendo, plusquam in infrigido & humectando, & sufficit tibi in hac intentione quinzibin cum iure cicurum, occultando siccitatem eorum cum radice liquiritie. & adde huic compositioni aliquid ex spica & maftiche, quoniam in hac febre stomachus debilis reperitur. Et conuenientior operatio in principio huius febris est lenire naturam cum semine cantari, & semine vtricarum, fracta siccitate eorum prius cum terribin. Et seruato hoc regimine per hebdomadam vnam, propinabis eis medicinam laxatiuam, quae habeat illud humorem euacuare. Et melior illarum medicinarum est turbith: quia a proprietate habet trahere, & expellere humiditatem, quae in ore stomachi est: & agaricum etiam cum eo: quia eradicat humorem grossum, & aperit oppilationes. & si addideris aliud ex hiera picta, non est malum, confidendo magis in agarico, & turbith: & aliquando occultando, & frangendo siccitatem eorum cum oleo amygdalarum dulcium. Collocynthis autem in tuis medicinis cautabis ponere quantum plus poteris. Et si apparuerit tibi quod humor sit ex durici, quod non possit euacuari absque ea, adde ex ea aliquid in praedicta compositione, occultando malitiam eius cum cachina: & credo quod sit tragacantha: & cum amygdalia & dolis eius est media pars auri. Et tales purgandi sunt bis: quoniam in vna

vice non possunt purgari propter grossitatem humoris. Et hoc non facias, nisi virtus fuerit fortis, considerans alij conditionibus supradictis. Medicina vero facta ex turbith in principio huius febris non est mala. Cibus vero in principio huius febris sit pulla parua seure: eo quod status eius non est minor trium septimanarum: & est possibile ut ipsa duret usque ad quadraginta dies, & ultra. Rasis autem dicit quod transacta septimana quarta non est malum infirmo exhibere trochiscos de rosis completos cum aqua cicurum: eo quod hanc febrem patientes in fine leuiter deueniunt ad debilitatem stomachi & hepatis, & cadunt de facili in hydropem. Et ego meo tempore vidi quosdam habentes febres chronicas, quibus Medici nostri propinabant eis syrupum squizibin solum, & ceciderunt in hydropem, & mortui sunt. Et quod dico de trochiscis de rosis in hoc loco, non dico nisi causa exempli & similitudinis, ut tu debes dare ex similibus medicinis tam plus & minus, prout tibi melius videbitur conuenire. Etiam quod simile huic intentioni recipiunt zuecharu rosatu, pteru frigiditatem magis ut pneru quod trochisci dicti. Et si videbit tibi conueniens miscere cum iure cicurum syrupum squizibin facit illud. Et si infans in pedibus, aut in palpebris apparebit tibi, caueas a syrupo squizibin: quoniam huiusmodi ad hydropem, quoadmodum diximus. In febris vero phlegmaticis, non recipiunt digestiones, quorum facies & venter tumescunt, & calores eorum plures videbunt, Gale. ut quod tales sunt euacuandi per fricationem, donec vigilanti, diuidendo tempus eorum, ita quod diuidiam tempus eorum sit fricando, & diuidum

V iij dium

G dium sit dormiendo. Et dabim^r ei
bibere aquam mellis cū hyssopo, &
liquiritia. Sed Gal. potabat eos aqua

De cura febris Quarund.
Cap. 14

ordei. sed eam ego non laudo I hoc
casu: eo quia nocet stomacho, & fa-
cit horripilationem, nisi cum ea fue-
rit parū masticis, & pipēris, & radi-
cum feniculi. Et non debemus eos
diu dimittere absq; cibo, quia inde
recipiunt nocumentum: quis leui-
ter pau famem possint. qm qñ ille
humor mucilaginosus multiplicat^r
in corpore, talis humor cum diffi-
cultate maxima potest ad sanguinē
conuerti. & propter hoc virtutes eo-
rum debilitat^r, donec ad syncopē
habent peruenire. & ideo eis date d-
bemus micam panis lotam cum a-
qua mellis, vel cum vino aromati-
co. Et hic est modus fricationis, qui
preceptus est a Gal. in hoc casu. sc. q
habere debes gausapia aliquantulū
grossa & vetusta, & in primis sinepe-
re debes a superiori crurium, descen-
dēdo inferius ad pedes. & postea fric-
ca genua, & postea superiora coxa-
rum, descendendo ad genua. & pos-
tea incipies fricationem ab hume-
ris, vel spatulis, descendendo per bra-
chia ad manus. deinde fricabis dor-
sum, incipiendo a summitate eius,

H veniendo vsq; ad pedes. & sic fiat p-
totum diem. Et si infirmus senserit
lassitudinē, iunget cum oleo nō ha-
bēte stypticitatē, sicut oleum chamē-
millinum, & anethinum, qm est bo-
num. Et dicit Gale. q postea abster-
gere debes oleum, eo q angustiam
prestat. & hoc est, quod Gal. vs dice-
re de hui^r agritudinis regimine. Et
quia i hac febre accēsis syncopē con-
suevit puenire, id memorat^r ero ei^r
curam, vbi tractabo de curis accē-
tium, obmittendo eorum causas.

Illud autem, quo plus indigem^r
in hac febre, est aperire, incidere,
& subtiliare, & modicum in ipsa in-
digemus fricatione, in frigidatione,
humectatione, quasi nihil. Et cura
huius febris, quasi contraria existit
curę causi: eo quod in causis atten-
dimus ad febrē solum, & in hac
causē. Et propter hoc eligere debe-
mus medicinas incisivas, subtiliati-
uas, & spleni appropriatas, sicut ra-
dix cappatis, & scolopendrium, &
tamatrix: eo quod illud membrum
potens est ferre medicinas fortes, &
aperitiuas absque nocumento. Et
potes conficere has medicinas cum
sympo squinzibin facto ex vna pas-
sa. Et oportet in principio te eua-
cuare materiam cum belbeg, idest
polypodio, extracta virtute eius in
iure galli veteris, & oleo amygdala-
rum. Et si vis digestionem expecta-
re in hac febre, potes facere propter
ipsius modicum periculum, quod
ferre potest. Et si vis purgare ante
perfectam digestionem, poteris fa-
cere, facta incisise cum syrupo pre-
dicto per duas septimanas, vel tres.

M Et medicinę, quę habent trahere
hunc humorem, & purgare, sunt
iam manifestę, & etiam habent gra-
dus. & quę in primo gradu repen-
tut sunt myrobalani indi, & embli-
ci, & postea polypodium, & tales
sunt, qui dimitunt myrobalanos
propter eorum stypticitatem. Et
post polypodium est epithymum.

Et operatio istius fortior est ope-
ratione polypodii, & maiorem cor-
pori infert angustiam. & hac de
causa indiget occultatione illarum
dua-

A duarum rerum, scilicet remittendo ipsius qualitates primas, & eius remittendo malitiam. Et pp hoc non est malū misere illi medicinē medicinam, quæ faciat ipsam velociter festinare, sicut ponendo cū prædicta medicina Karacta duo scammonie vel tria cū tercia parte vini aut de maiorana. & hoc non facimus cā expellendi ipsum humorem, sed pp debilitatem & tarditatem ipsarum medicinarū ordinamus dñā additionem, vt recipiat inde principiu expellendi. Post epithymum est

B lapis lazuli. Sed ab elleboro nigro cauere debes roto posse. Completa autē digestionē huius febris, à Galtheriaca collaudatur. & ante digestionē recepta, posset ipsam ad causam conuertere. Sed si tempus fuerit frigidum, & ætas senectutis existet, dia trion pipercon facta digestionē mirabiliter confert: & maxime in frigidis regionibus. Er indiges in hac febre circa splenem studere, sc. emplastrando ipsum cum rebus remouentibus ipsius humorem et, & diuitem resoluentibus: quemadmodum in cholericis solliciti est debemus circa hepar, & in phlegmaticis

C in officio stomachi. quā membrum istud, i quo maxime talis humor putrescit, & ardet, sicut ignis, in hac febre melancholica est splen: & in cholericis est hepar: maxime continuas ex cholera patientibus: & in phlegmaticis circa stomachū existit, quare in istis tribus generibus febriu conueniens est dicta mēbra cōfortare: & humorem digerere, & relictificare. Et si cognoueris in prædictis sanguine exuberare in principio, eos minuire debes. In phlegmatica vero mihi videtur q̄ cum humore

re magno phlebotomia sit faciēda; D quia in ea multa quantitas humorū crudorum reperitur. In febre autem acuta, quæ dē mutabecca, & in latino synocha vocatur, scire debes q̄ qū putredo præualuerit, tunc purgatio exilit melior phlebotomia. & si quantitas sanguinis plus ipsa putredine repetitur, tūc melius ē phlebotomare, q̄ purgare. Et sic iam finitus est tractatus omnium febrium putridarum, generaliter & specialiter. Er postquam curas simplicium cognoueris perfecte, ex ipsis scire debes leuiter curas cōpositarū, velut hemiuitarorum, & suarum similitū. **E**

De cura febris Hælice. Cap. 15.

Nunc autē mihi remanet de hætica determinare. Hæc febris cū sit de mala complexione sine materia calida & sicca, ideo intentio curationis vna existit, scilicet infringidare & humectare: & plus indigemus i hac humectatione q̄ in infrigidatione. quare infringidare debes & humectare cum oibus rebus, quibus potes. Et hoc dupliciter fieri potest: vno modo cum rebus intinsecis: & alio cū extrinsecis, sicut cū balneo, vnctionibus, & emplastis. Hæc quidem febris tres gradus habere videtur, qui variatur sū plus & minus. quorū quidē primus leuiter curari potest secundus difficilis existit: tertius vero minimè curari potest. Er cura quidē primi gradus, & secundi eadē existit, nisi quia diuersificatur sū plus & minus. Cibus autē, qui maxime conuenit in hac egritudine, est lac. & mollius ex eo est lac mulieris. & post ipsum est lac asinæ. & post illud ē lac capræ. Et est necesse ea, à quibus recipitur lac, nutrire cibus optimis sū suam

Colligēt

G suā naturā, & facientibus digestio-
nem laudabilē. Et ipsum in ieiunio
dare debemus in ea quantitate, qua
digeri possit. Et conuenit tibi stude-
re, vt bene digerat: eo q̄ lac i stoma-
cho de facili caſeari cōſueuit.quare
incipere debes à modico, dando ei
primo vñz.i. & sic addendo, donec
deuenias ad dimidiū rotulū. Aqua
quidē ordei eis magnam habet ne-
cessitatē. & quamuis corpora corū
maiori indigent nutrimento ceteris
corporibus, ideo quia virtus eorū
nutritiua debilis existit, conue-
niens est, studium adhibere in prae-
bendo eis cibaria digestibilia, & bo-
ni chymi. Quare de carnibus lauda-
biliore, quae eis existunt, sunt pulle
gallinarū, quae nutritae sunt ex frum-
mento. & vitellum oui similiter eis
est optimū nutrimentum. capones
nutriti ex amygdalis & frumēto eis
collaudantur optime. Et si in corpo-
ribus eorū calor fortis reperitur, nō
est malum eis propinare aliquid ex
olerib⁹ aliquibus frigidis. & quae ex
eis magis laudabiliores existūt, sunt
lactuca, quia somnum prouocant:
& ipsi indigent ipſo plus ceteris ho-
minibus. & quia virtutes eorū sunt
debiles, ideo cibaria eorū debemus
diuidere in vicibus pluribus, sicut i
sequenti dicitur sumus. Sed in bal-
neando eos debemus magnā habe-
re cōsiderationem: eo q̄ isti non
videntur habere necessitatē calefa-
ciendi, soluendi, nec euacuandi,
quid.n. proficies ex inſrigidatione
accidentali acquisita ex balneo, cum
humores inde euacuent⁹: & hoc nō
conferet: nisi in mala cōplexione ma-
teriali. Et postq̄ ita est, mihi vñ q̄ ip-
si nō indigent aliquo ex aere bal-
nei. & quāuis aqua calida hēat hu-

meſtare, cū hoc tñ facit resoluēti-
nem. Sed balneū aque frigidē mihi
vñ esse melius, si possit ipsum cōue-
nienter ſuſtinere. Et ſcias q̄ Galen.
manifeste dicit q̄ ipsi non indigent
balneo, nisi cā preparationis suorū
corporum, vt aquam frigidā valeat
ſuſtinere, cum qua balneari debent
in fine balnei. Et balneū fm ipsum
taliter debet praeprari, ſq̄ inſirmū
ferre debemus cum lecto ſuo ibi. &
cū fuerit i camera prima ipsius bal-
nei, excedere debemus plumarium
parū, & eum ſuperponere ibi debe-
mus. & si illa prima camera tepida
eſſe reperitur, ibi eū à pannis expo-
liare debes. & ordinare debes q̄
quatuor hoſtus capiēdo à quatuor
angulis plumarij ſeratur ad came-
rā ſecundā, & ibi ipſum reponant
nudū. ſed tēperantia camerarū bal-
nei vna alieni comparari debet, ſq̄
eadem proportio eſſe debet ſecūda
ad terciā, quae prima ad ſecundā.
Et cū fuerit in camera ſecūda, inun-
gi debet o'eo tepido. & poſtea ponē-
duſt eſt in camera terciā: & ibi ponē-
duſt eſt in balneo, vel tina, aut pila:
q̄ idem eſt. Et in vnaquaq; came-
rarū tantū morari debet, quantum
ipſe inſirmus poſſet incedere ſuaui-
ter ab vno capite earum ad aliud.
Et ex tunc ipſe inſirmus debet poni
in balneo, vel tina ſeu pila aque te-
pidae plena, & illic morari debet tē-
perate. & poſtea balneandus ē aqua
frigida. & iſtud eſt regimen, qd ape-
ruit Gal. in hoc caſu de balneo. Sed
Rafis ſentire vñ, q̄ tales inſirmi non
indigeant niſi balneatione aque te-
pidae. Sed quia impoſſibile eſt vt ta-
les, qñ expoliantur, vt eis non rue-
niant horripilationes, & ſpecialiter
in exitu ab aqua calida: ideo neceſ-
ſe

10. Med

L

M

Opinio
Aue. 3 bal-
nei admini-
ſtratio-
ne.

A leſe vt tina vel balneum eorum ſit in camera temperata, q̄ nō excedat in caliditate vel frigiditate. & aqua ſimiliter temperata eſſe debet. & ſic videtur ei, vt inde aliqd̄ iuuamentū recipere debeant. Sed iuuamentū appoſitionis facis picis eſt, eo q̄ vit tuiſtorū attractiua debilis eſſe reputur. & propter hoc ponēdi ſunt primo in aquam calidā: eo q̄ in illa principiū attractionis eſſe reputur: & in eadem tū morari debet, quouſq; mēbra eorū vndiq; tumere videant, & pori per totum aperiantur: & deinde pix eſt apponēda.

¶ & hæc omnia recitat Gal. vbi loquitur de cura maliſſe complexiōis calide & ſiccæ ſtomachi. Abumeron Auenzoar aut̄ velle vſq; nos eis in tina aque tepida: ſolum ponere debemus abſq; inſpiratione ſtuphæ. & in exitu tūz propinādū eſt eis lac, & cū digeſtum fuerit, iterum ponēdi ſunt in tina: & poſtea dabis eis aquam ordeī. & facta digeſtione ipſius dabis eis micā panis lotam cū rebus prædictis. Sed ex rebus, quæ exteris ſiunt, ſunt balneum, & balneatio ſm q̄ diximus, & etiam aer. Quod ſi fuerit calidus, debemus eū inſrigidare, abſtergendo domū, & ſubſternendo in ipſa ſolia frigida, ſicut ſunt roſæ, & ſolia ſaliciſ, & flores nenūfaris, & ſolia viui cum ſuis floribus: ſtudento vel ingeniando, vt aqua frigida à ſuperionibus ad inferiora deſcendat: Et vt domus ſeptionalis exiſtat. Et q̄ ille fenēſtræ ſint apertæ, vnde Sol minime poſſit penetrare: & illæ claudantur, vnde poteſt intrare. Et quando aer fuerit frigidus, non indigebunt prædictis, niſi vt ipſum trahant, ſicut eſt: & maxime quando princi-

pium malæ complexiōis fuerit à ſtomacho, vel à pectore, vel ab inteſtino ieiuno, vel à renibus, & ab iſtis ipſa mala complexio deinde denūtur. & poſſibile eſt etiam q̄ illa mala complexio incipiat à corde, & inde ad prædicta, & ad totum corpus denūetur. Quare ſtudere debes ad ſciendū, vnde habeat provenire febris ipſa. & cū ſciueris membrum, à quo primo procedit hæc mala qualitas febrilis, ſtudeas ipſum inſrigidare, & humectare abſq; trahendo ipſum à ſua naturali complexione: & ſpecialiter, ſi membrū fuerit maximi iuuamenti. Et emplaſtra conuenientia hiſ membris ſunt emplaſtra facta cū roſis, & ſandalis, & herbis frigidis aromaticis, vel cum cera, ſicut dicit Gal. Et cum inſtigidare volueris præcipalia, addas aromatica, & ſtyptica. Et iſtud eſt regimen heſticæ, cum fuerit in vltimo. ſed quando fuerit in principio, cum leuioribus curari poterit.

De ſyncope, eius cauſis, & curatione.

Cap.

16.

ET poſſq̄ locuti ſumus de febris abſq; accidentibus, prohibentibus curationes earū, nūc tractare volumus de febris ſecū hñitib⁹ accētia. Dicam⁹ ergo q̄ iſta accētia gñaliter proueniunt ex omni re diſſolvente virtutē: & hæc reſolutio ſyncope nominatur. & puenit neceſſario à mala cōplexiōe cordis calida, vel frigida. Complexio aut̄ mala calida aut̄ puenit ex rebus extrinſecis, ſicut ex aere calido, vt ſæpe cōtingit diu morantū in balneo calido: aut ex rebus intrinſecis, ſicut ex mala cōplexiōe totius calida corporis, vt cōtingit in cauſo. Frigida vero cōtingit aut ex rebus extrinſecis, ſicut

G sicut accidit ambulanti per loca frigidissima: aut ex cōplexione frigida membrorū intrinseca plurimi iuamenti, sicut accidit ex ore stomachi, & ex suffocatione matricis: aut ex mala cōplexione totius corporis frigida, ut contingit in febribus putridis, quæ fiunt ex humoribus grossis & viscosis & mucillaginosis. Et hæc cōplexio frigida quādoq; acquiritur ex superflua euacuatione diminvente calorem naturalem. quā quā calor naturalis superflue diminuitur, impositum est ut possit regere corpus: & omnes operationes frigidiores debito existunt. quare prouenit syncope. Non dico tamen ipsamet diminutio quantitatis inducat syncopen: sed inæqualitas qualitatum, eo quod cuiuslibet generabilis & corruptibilis est proportio quatuor qualitatum, scilicet caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis: quemadmodum in libris naturalibus declarauimus. Species autem euacuationum, quæ aliquā præabundare consueuerunt, sunt sicut superflui fluxus ventris, & vomitus, & superflui fluxus sanguinis natiui, & hemorrhoidarū, & aliorum membrorū, & in mulieribus superflui fluxus menstruatorum, & et quā in partu superflue exuberant. Et potest et syncope prouenire ex ruptura seu crepatura, vel ex apertura magni apostematis subito. Et vigilanter hoc facere possunt. Et et accidit animæ: sicut excedens gaudium, & tristitia. quā hæc faciunt spiritus exhalare, superflue dilatando, & constringendo: & inde in subtilitatem membrorū anhelitus spiritus malam acquirit cōplexionem. Et et fortis dolor est una ex rebus, quæ ducunt ad

syncopen. & hoc accidit aut ex mala cōplexione acquisita ex dolore, aut superfluitate motus virtutis expulsiuæ facientis dolorem, sicut dicit Gale. Hæc autem, quæ dicta sunt, sunt omnia accidentia, quæ habent syncopen facere, & promouere. Et sum mane scire debes, quod quā syncope fuerit cum febre, studendum est tunc in remouendo, & rectificando, seu curando syncopen: quamuis contrarium febris videatur. Et nos dicturi sumus modum eius, cum ipsius curam tractabimus. Et nunc incipere intendimus tractare de syncope procedente ex causa humorum crudorum. Dicimus itaque quod curatio huius est regimen prædictum in curatioe harum febrium, quare si ex negligentia, vel defectu ipsius in syncopen inciderint, iuuabimus eos in primis propinando cibum, et si in medio fuerint paroxysmi: quamuis nostre intentioni contrarium videatur, cum intendamus quod natura ægritudini debeat præualere. & in hoc casu nihil vino melius reperitur. Quare dico quod quāuis vinum Sarracenis bibere licitum non sit, tamen in hoc loco ita licitum esse ut vinum bibere, quemadmodum eis licitum est comedere carnes morticinas, scilicet per se moriuntur, vel suffocantur habentibus necessitate, quare scipere debemus eis dare micam panis infusam vino. Et vinum, quod melius reperitur, est aromaticum: cuius caliditas penetrare potest per totum corpus, quod sit sine amaritudine, & stypticitate: & est illud vinum, quod est vinosum, pungitium in principio, & post delectabile sine aliqua amaritudine, & ponticitate. Et mihi non placent vina in nostris partibus asueta, sicut sunt vina picis: ideo

A ideo quia sunt vina medicinalia, & non nutritia, & nocent principalibus membris sua siccitate, & acuitate. Diamusculi autem in talibus propter vinum non nocet. Et in principio syncope rotare faciem, & aspergere eum aqua rosata, vel saltem conueniens est cum frigida. Et si syncope habuerit apostema hepatis, vel stomachi, vel similitum membrorum, non speres eum curare cum exhibeas cibum: quia cibus plus multiplicat apostema, quam fornicet virtutem. Et si ficatæ extrema hora syncope conueniens existit. Illis vero, quibus

prouenit syncope ex caliditate vel acumine renium, quod scire poteris ex signis dictis ab Hippocrate, quæ sunt nates acutæ, oculi concaui, tempora plana, & similia: cura illorum est contraria supradictæ: quia ad conservationem illorum non indigemus abstinentia cibi, nec respicere diem criticam, neque, statim agnitum aliquo modo. Et ex cibis conuenientioribus omnibus est mica panis, vel kistitordi cum granis granatorum: quia in granis granatorum proprietas reperitur resistenti putrefactioni, & ut cibus infumolitate malas conuertit

C minimè possit. & ex cibus, qui ipsos habent confortare, sunt vitella ouorum, & testiculi gallorum, & pulæ parua. Et si syncope fuerit ex calore cibi, cibandus est ex pane infuso in vino: & sit vinum aquosum, leue, odoriferum, album: sicut dicit Hippocrates, & lymphatum sit cum aqua frigida. Quod si syncope prouenit ex humoribus viscosis mucilaginosus, vinum lymphatum esse debet cum aqua calida: quoniam aqua frigida illis magnum infert nocumentum. Et tu scis quod syrupsus pomorum, & cydo-

nuorum cum medicinis muscatis conueniunt syncope, sed non iuamento vini: quia natura necessario dominari debet super ipsas ad ipsarum conuersionem. Vinum autem digestum citius præparatur omnibus alijs cibis & medicinis: ita quod dicitur quod in stomacho non moratur ad digerendum nisi in hepate solus, & in talibus tantum indigemus refectione & nutritione. quod si inueniri possit aliquid, quod nutrire possit absque digestionem, illud melius cæteris diceretur, & vtilius propter eorum debilitatem, & quia intendimus ipsos citius iuuare, quod esse potest. Aer autem, in quo infirmus iuuari debet, frigidus est stypticus debet esse, & generaliter tibi necessarium existit, ut talibus ordinem omnia, quæ habent resolutioni obuiare: & emplatrandum super ventres eorum, & stomachos res stypticas & aromaticas, & si calor in talibus esse fortis reperitur, propinabis eis res stypticas, & aromaticas. Et habent syncope causa apostematis aliquorum membrorum principalium, nullatenus de ipsius liberatione consistere debemus.

De syncope proueniens causa stomachi. Cap. 17.

Syncope quidam ex stomacho procedens, si ex cholera, quæ in ore stomachi abundauit, fuerit, si primis vomitum prouocare debemus, ponendo pennam eis in ore. & si cum hoc eijcere non possent, naturam tunc mollificare debes. Et Galenus vult ut talibus in hoc casu oleum tepidum dare debeamus, quoniam si vomitum non habuerit ab eo, saltem natura mollificabitur inde. Sed quia hæc medicina, quæ habent vomitum prouocare, de sui natura est, & proprietate stimu-

lare

Colliger

Glare virtutem plus eo, qđ facit humot efficiens syncopen, & addit in eadem ægritudine: & pp hoc dico qđ longe melius est confortare corđ stomachos cum mastiche, & spicanardi, & succo cydonioro, & foliorũ vitis. quia taliter virtus corđ expulsiua confortatur, & humorem expellit. & si vomitus a se prouenerit in hoc casu, valde laudabilis existit. In syncope quidem facta ab humorib' frigidis dabis de electuario diatrion pipereon, studendo extrahere humores, quemadmodũ dicturus sum in curis cuiusq; membri.

H De syncopæ accidet ea Doloris. Ca. 18.

Dico qđ si potes remouere dolorem remouendo causas ipsius, non intendas curare cum rebus exstentibus contrarijs ægritudini. & hanc curã inuenies i curis malę complexiõis, quę accidit in vnoquoq; membro: eo qđ dolor aliqui procedit a mala complexione calida vel frigida, materiali vel non materiali: & accidit aliqui a mala complexiõne sicca absq; materia, sicut accidit dolor in spasmus sicco. Sed qñ dolor in tantũ fortificatur, qđ nõ est tempus expectandi, tũ curare debemus et cum rebus augmentantibus cãm, & i stupefaciendo membrum dolorosum. & hæc cura non confert nisi p accidens, s. priuando sensum illius membri, i quo mala complexio reperitur causa humoris ibi existētis. & inde diminuitur motus eius expulsiuus, scilicet virtus expulsiua, absque tñ resolutione spiritũ aliquo. Qñ aut sensus superfluous mēbrũ eē reperitur, tũ ceti uissime superfluitas resolutionis spirituum reperitur. Et qñ facimus hæc speciem curationis in doloribus cā frigida proueni-

tibus in fine, tunc sequitur magnã nocuentum. Sed si cā fuerit calida, tunc non tñ sequitur nocuentũ. Neq; operari debes illam curam in cā frigida, nisi cum infirmus i articulo mortis esse reperitur cā doloris. Et ex hmoi medicinis, quę i hoc casu magnam habent proprietatē, est philonium. & est rationabile pp opium receptum in ipso. Et hęc curā gñaliter in oĩbus doloribus acutissimis operatur. & in quibus magis necessaria existit, est in dolorib' oculorum, auris, & dentium, & intestinorũ. Et Gal. præcipit qđ minime exercere debes hanc curã, nisi postq̃ prognosticatus fueris infirmo, qđ in fine ex ea læsionem habere debet. tñ conari debes in remittendo nocuentũ, qđ ex eo cognoueris esse futurum. & in partibus nostris, qñ volunt opium operari, non faciunt nisi miscendo cum alijs medicinis, sicut est in philonio. Et melius philonium est illud, quod non est vetustũ superflue: quia in eo virtus opijs ē cōsumpta: nõ recēs nimis, qā i eo virtus opijs superflue abũdare reperit. Cura vero cū theriaca i dolorib' remouēdis est cura causę remotiõis: quemadmodum faciunt illa, qđ habent remouere malā complexiõne facientem dolorē. & propter hoc in illo casu opus theriacę laudabilis existit opere philonij. Et cū volueris remouere dolorem, remouendo cãm ipsius, considerate prius debes quis humor est in causa. qñ si ex humore calido fuerit: sicut dicit Gal. de illo, qui patiebatur dolorē ventris, & extumabatur qđ cā illius esset ex humoribus frigidis, sicut pro maiori parte accidere cōsuevit: & qñcunq; dabantur ei calidā per os, aut clysteria

A clystera ponebantur, dolor in eo sp
augmentabatur: & sic cognitum q
dolor erat ex humore calido chole-
rico imbibito i pelliculis intestino-
rum, & tunc cibatus fuit cibus nō fa-
cilis conuersionis, & his eidem pro-
pinata fuit medicina facia cū oleo,
& sic fuit liberat⁹ ab ipso. Sed si fue-
rit dolor ex humoribus frigidis, tūc
curabis eum euacuando humorem
dictū, sicut fecit Gal. in seipso cum
clysteri, cum ex traxit humorem vi-
neum, & sic liberatus fuit. Et qñq;
ērit dolor causa ventositatis fumo-
se, quæ resoluitur ex corpore ipsius
humoris. & talis dolor nō est curan-
dus cū medicinis vltimę caliditatis:
eo q̃ quamuis resoluant ipsam, faci-
unt oriiri iterum ex ipso humore
aliā fumositatē. quare cura istius
doloris esse debet cū medicinis mo-
dicę caliditatis, & q̃ cū hoc habeāt
virtutem digerendi, & theriaca etiā
in hoc casu magni existit iuuamen-
ti. Hucusq; iam elongatus sum ab
intentione materię: eo q̃ curam re-
motionis causę memoratus ero, cū
tractabo de curis remotionum acci-
dentium: & nunc redire intēdo ad
illud, qđ prætermisi de mea prescri-
C
pta intentione superius. Dico ergo
q̃ in doloribus aliqui sunt localia
remedia: sicut cum pinguedine an-
seris, & gallinę, & anatis. & aliqua-
do sunt cum embrocatione aquę
calidę, & olei, & ponendo eos i bal-
neo, & cum his similibus. In dolori-
bus vero factis ex vaporibus calidis
solum apponim⁹ ventosas cū igne.
& hoc tandiu est faciendum, donec
Medicus tempus vel spatium hēat
causam remouendi: eo q̃ maior
pars illorū dolorum, qui ex ventosi-
tis remouentur, redire cōsueuerūt:

nisi Medic⁹ tēporis spatij fuerit stu-
diosus ad remotionē ipsius cęq;. q̃a
vix esse poterit, quin error cadat in
regimine ipsius infirmi: & inde vi-
debitur recidiuare. & sic rōnabiliter
esse debet, quoniam vapores istius
humoris semp faciunt paroxysmū,
donec ex toto sit resolutus, vel ex to-
to euacuatus.

*De syncope proueniente ex superflua Eua-
cuatione. Cap. 19.*

Scias q̃ cura isti⁹ syncopes sit plu-
ribus modis. Primus est vel sit,
trahendo materiam ad partē oppo-
sitā. Secundus sit, confortādo illud
membrum, vnde fuit materia, ne
E
ipsam superflue spargere possit. Ter-
tius modus sit, stringendo vias, vn-
de fluūt humores ad locum. Quar-
tus modus sit, impediēdo virtutem
expulsivā, qñ superflue expellit:
sicut fit in illa passione, quæ chole-
rica nominatur, & in Arabico dicūt
almayda, in qua vomitus & sece-
sus simul sunt, quæ curantur stringē-
do, & ligando crura, & brachia,
& ponēdo eos in balneo: & cum hoc
ērit eadē necessitatē habemus po-
nendi styptica intus, & extra. Sed q̃
balneū superflue habet soluere, &
F
les in balneo ponendi sunt, ēt exhi-
bendo eis styptica. & ēt de istis ad-
huc locuti erimus, qñ tractabimus
de cura malę cōplexionis materia-
lis, dum euacuatur de membro ad
membrum.

*De syncope superueniente ex superfluo
fluxu Sanguinis narium, vel alio-
rum membrorum. Cap. 20.*

Cura sanguinis narium, si fue-
rit ex nate dextra, ponēdę sunt
ventosę hypochondrio dextro sup.
hepar. & si fuerit ex sinistra, ponē-
dę

Colliget

Gda sunt super splenem. & similiter si ex menſtruis ſuperflue fluxerit, ponimus ventofas ſuper mamillas: & cum hoc propināda ſunt ſtyptica, quæ habent conſtringere oriſicia venarum.

De ſyncope proveniente ex ſuperflua Vigilia. Cap. 21.

Vigilijs ſubuenimus cum cibis, quorū proprietates ſunt indutere ſomnū: & cū vñctionibus provocantibus ſomnū, ſicut eſt oleum nenupharinum, & violatū, & oleū de ſeminibus cucurbitarum: & eſt oīd rariuſ inducentibus ſomnum. & ēt debemus dare eis vinum lympharum, ſi fuerit ſine febre. Hęc autem omnia ſupradicta diximus ad rectificationem, ſeu curationē prænortū & periculoſorum accidētium febribus ſuperuenientium. Curam autē remotionis cauſæ rememorabo, qñ tractabo de cunis accidentium, & malorum apoſtematum.

De curatione mala complexionis particularium membrorum. Cap. 22.

ET poſtq̃ narrauiſus breuiter curationē malæ complexionis i vñs, narranda eſt curatio malæ complexionis particularis. Sed qñ mala cōplexio eſt immaterialis, cura eſſe debet p cōtrariū: & qñ fuerit materialis, cura eſſe debet per euacuationē, & per contrarium ſimul. Sed in euacuatione, & in reſiſtēdo per conſtatium conſideranda eſt ætas, & complexio, & conſuetudo, & tēpus. & eūā attendere debes complexionem membri, & formā ipſius, & poſitionem eius, & colligantiam ſuā, & ſenſibilitatem, & ſuum iuuentutū: hoc eſt quia alicui membro ſu-

peruenit ſolutio ſine apoſtemate: & poſtea de apoſtematibus loquimur. Et dicamus q̃ modus, vel vñs medicaminis malæ complexionis particularis eſt vnus, ſed diuerſificatur in aliqua proprietate, quemadmodum conſeruano propriē cōplexionis illius mēbri, & figuræ ipſius, & poſitionis, & cōpaſſionis, vel colligantia, ſubtilitatis, & iuuentutis. & hoc dictum eſt in his, quæ præceſſerunt: ſed eſt neceſſe vt hanc conſiderationē ſemper habeamus pp illa, quæ hic narrare intendimus.

De cura mala complexionis ſiccæ Stomachi ſine materia. Cap. 23.

SI ſtomacho mala accidat complexio ſicca ſolum, nō materialis, dicimus q̃ modus medendi illā eſt vnus & idem modus cum modo medendi malam complexionē totius corporis ſiccam. ſed diuerſificatur in hoc, quia diſſimilis eſt cōplexio naturalis ſtomachi à cōplexione totius corporis. Ergo incipere debemus ponendo ipſum in balneo ſēperato. & poſt balneum lac bibat temperatum aſinæ, aut capræ cum aliquantulo zuecharo. & quādo cognouerimus eum digeſſiſſe lac per ſigna ructus, & tumoris ſtomachi, iterum ipſum in balneo ponemus: ſpatio tñ interueniente inter vnā & aliam balneationē quatuor horarum aut quinq;. & ſemp in exitu balnei debet inungi cū oleo violato vel comuni: eo q̃ ipſum humectabit, & cauebit ei a multa diſſolutione. & in quolibet exitu balnei propinetur lac ſupradictum, ſi ipſum affectauerit: ſin autem, aqua ordei propinetur. Et hora prandij detur panis mundus bene coctus, & bene

A bene fermentatus cum pullis gallinarum, & caponibus ipinguius cū lacte amygdalino. & pisces petrosi ad hoc sunt viles: caines perdicti, & phasianarum, coturnicum ēt viles sunt. Et cibus conuenientior est ille, q̄ velocis digestionis est & nulli putrimenti: quāuis tales cibi aliquā videantur contrarij. Et vinū talium debet esse aromaticū cū aqua mixtum. & talis quantitas vt cibum in stomacho natare non faciat, nec extēsiōe, aut grauedinē inferat. Et cum hęc passio fuerit sedata, paulatim ad illius consueta parumper deducemus.

De cura caliditatis & siccitatis Stomachi. Cap. 24.

Sed qñ cum siccitate coniungatur caliditas, tunc cum hoc regimine res frigide sunt admiscende, sicut aqua ordei, syrupus de nenuphar, & syrupus de violis. & vinū magis temperetur cū aqua frigida. & istis aqua frigida cōueniens existit. Et si siccitas multū fortis fuerit, tūc aqua frigida est timorosa, ne os stomachi lædat. & vngendus est cum oleo amygdalino. & inquantū egrediendo i caliditate & siccitate excedit, inquantū indiget rebus infrigidantibus & humectantibus: sed in eo q̄ est stomachica, indiget rebus habentibus aliquid caliditatis cum stypticitate, & aromaticitate. & p̄p̄ea non est malum cum his addere aliquatulum mastiches.

De cura frigiditatis, & siccitatis Stomachi. Cap. 25.

Sed qñ cū frigiditate siccitas coniungitur, tunc cū lacte aliquantulum mellis est ponendū, cum boni sit odoris anq; laporis, & aqua or

dei dimittat, si fortis frigiditas affuerit. & tali stomacho superponatur puluis mastiches cū oleo rosato extensus super lanā. & oleum amygdalinū est cum istis iuuauum valde. & emplastrum picis inter cetera iuuauum existit, qñ rationabiliter fit: hoc est vt ponatur super membrū, & non ibi diutius immoretur, nisi vt poros aperiat, & postea auferatur. Et scias q̄ siccitas difficilior est ad humectandū, q̄ humiditas ad exsiccandū: quemadmodū frigida difficilior est ad recipiendū caliditatem, q̄ calida ad recipiendū frigiditatem: ob hoc quia difficilior est quod in his esse possit, est curare frigiditatem, & siccitatem, quia est egritudo similis. calida nanq; corpora debent custodiri, ne ad habitum veniant senectutis.

De cura mala complexionis calida Stomachi. Cap. 26.

Mala autē complexio calida sola vi vt curari debeat cum rebus frigidis solum. Sed tñ hoc membrum infrigidari nō debet ex toto: p̄p̄ea q̄a sup hoc membrū diuina frigiditas: q̄a fm plurimū vnaq; res, q̄ alterationē recipit, potius illā recipit ad quā sua complexio declinat naturaliter. & ideo egritudines istius membri a frigiditate causantur vt plurimum. Et experimentatores nostri teporis i passionibus stomachi multū errant: eo q̄ non intendunt calidū stomachum alterare, nisi cū frigidissimis rebus: & tñ cum Medicus percipit q̄ aqua sit danda, & hoc vtar, erit magnus error. sicut recitat Gal. de quodā, qui in stomacho suo habebat cōplexionē malam calidā fortem, & Medicus eidem aquam Coll. Auer. X fri-

Grigidam bibete inhihebat: & Gale. ei aqua frigidam prebuit, & euasit. Et pp aliam cām frigidationē illi membri vitare debemus: eo q̄ habet operationē toti corpori communicantem: vnde princeps cōicans appellatur. & mēbra, q̄ tale officiū habent, in frigidari nimis nō debēt, vt virtutes eorū nō ledant. Et propter hoc preceptum habemus, vt si pra stomachū oleum nō ponamus actū frigidum, & si sit frigidum in potentia. & hoc est simile ei, qd facimus in euacuatione: quia cū eceliter purgātibz miscemus stypti cas medicinas, aliter processus conueniens non esset. Et qn Gale. dicit q̄ in laxione operationis mēbri maior cadit timor in euacuando q̄ in alterando, nō sanē loquit, sed errat. quia sicut timēda est euacuatio, vt virtutem nō laedamus, sic in alteratione, & maxime in alteratione frigiditatis, nā ille modus est maioris damni in membris nutritiis. Et regula medicationis in principalibus membris non accipitur iuxta colligantia cordis cum ipsis. Et quare viuperat Gal. Atchigenem, cū dicit q̄ virtus regitiua in corde existit, cū ipse medicetur cor, & licet xgroter ceterum? & propterea quia Archigenes cordi non subueniebat, Gale. ipsum viuperabat: ergo fm Archigenē in medicando procedebat, & causam medicationis signotabat.

De cura frigiditatis, & humiditatis Stomachi. Cap. 27.

Sed mala cōplexio frigida & humida est calefacienda & exiccanda, sicut cum electuario trium piporum. Et q̄ dicimus in medicano- ne malæ complexionis non mate-

rialis in stomacho, illud idem debet intelligi in alijs membris: & maxime quando fuerint causa dandi malam complexionem toti corpori, sicut aliquibus membris. Quod si mala cōplexio calida & sicca aduenierit, erit causa dandi toti corpori ipsam, & in heclicam poterit prouenire. & hoc erit, qn illa mala cōplexio vsque ad cor deducetur.

De aggritudinibus Stomachi, & aliorum membrorum principalium cum materia. Cap. 28.

ET postq̄ sumus locuti de mala cōplexione non materiali, loquimur deinceps de mala cōplexione materiali, que pōt alicui superuenire membro. Et dicimus q̄ intentio sunt duæ res, & sunt vt euitetur superfluitas, & rectificetur mala complexio relicta a superfluitate. & significatio huius rerum habetur ex operationibus, & ex positione mēbri, & eius forma, & ex colligantia eiusdē, & ex suo iuuamento, & ex sua sensibilitate, & ex demonstratione naturæ aggritudinis, & eius cause, & accidentis. Et tu scis, q̄ superfluitates quidam sunt, que generantur in membro: quedā sunt, que ab alijs fluunt mēbris. qd est, quia consuetudo est, q̄ forte membrū suas superfluitates ad debile expellat: & maxime si ad hoc adiuuant locus, & vix, quæ confluunt ad ipsum, sicut est ceterum cum stomacho. & hoc f̄ medicatio- ne membrorum est sicut efficiens causa. Et est perscrutandum in rectificatione illius membri, & in rectificatione suæ complexionis, si est sufficiens, aut si necesse est totum euacuare corpus. & in hoc est necesse anticipare in fortificando me-

Tertio de
Locis affe-
ctus.

¶

Membra si-
ti expel-
lūt supe-
rluitates
ad mēb-
debilia,
maxie f̄
loc⁹ & i
ad hoc
vāt. Idē
sequēti,
apd Au-
prima-
mi .c. c
memb-

brum

Abrum cum stypticis medicinis, ut materia ad illud non trahatur, si corpus non sit plenum, ut attrahimus materiam ad contrariam partem ad ignobilius membrum, & postmodum medicamen conueniens adhibemus. Et viam medicamentis membrorum accipimus à forma membrorum, & à loco. sicut stomachus ut plurimum per vomitum debet euacuari, & per pharmaciam ut minus. & hepar cum ambobus euacuari potest, quibus etiam prouocatio iungitur vrinx. sed intestina solum pharmaciam, & clysterijs. Sed si humor fuerit fixus in substantia membri, tunc est necessaria fortior medicina, ut trahatur. Et aliquando erit compositio in eo, quia in ipso est humor proprius, & est alter transmissus. & sic est necessarius duobus modis providere. Vnus est in periculosiori. Alius est in euacuatione alterius, sine cuius remotione curatio fieri non possit. sicut verbi gratia, ut in essentia stomachi sit humor vnus acutus, & in concavitate alter humor sit locatus, tunc non est purgandus, vel non poterimus ipsum humorem purgare qui est in essentia, donec non trahatur qui in concavitate existit. sed si humor, qui est in essentia, esset syncope inducens, tunc providendum est. sed si res non existat periculosa, tunc in medicatione ordo est seruandus, hoc est ut prouideatur ægritudini, quæ currit per viam causæ, & postmodum occasionem remouere. Et similiter ægritudo, quæ non curatur nisi per euacuationem alterius, quæ non est ipsius. v. gr. quando in stomacho vnus humor est fixus in eius substantia, & alter est in concavitate, qui paratus est à cerebro: dicimus **D** quod primus prouidendum est cerebro: & postea de humore, qui effusus est in stomacho: vltimo vero de illo, qui in substantia est imbibitus. Et hic inueniuntur medicinx propriæ in euacuatione proprii membri, & propriæ in fortificatione membri, ad hoc ut superfuitates recipere non possit. v. g. quando in substantia stomachi fixus fuerit humor acutus, tunc hiera aloes vtilior est ad ipsum extrahendum, quàm aliæ medicinx eo quod aloes non nisi à stomacho trahitur. Sed aliæ medicinx, quæ ipsum trahunt humorem, quâuis trahant à stomacho propter suam fortitudinem, et ad stomachum trahunt. Sed quoniam humor est in concavitate, sufficit in abstractione ipsius absinthium cum melle, & myrobalani citrini. Sed si iste humor est phlegmaticus, aut subtilis, aliquando sufficit vomitus cum aqua ordei, & melle, quoniam fuerit diuisus cum oxymelle composito: & postea studere debes in extrahendo ipsum cum medicinis proprijs huic, sicut est agaricum, & colocynthis, & cum gummi laxatiuis, si necesse fuerit. Et similiter humor melancholicus est euacuandus post ipsius incisionem cum medicinis sibi proprijs. Et studiosus esse debes in operationibus tertijs ex proprietatibus medicinarum in vnoquoque membro: eo quod vnicuique membro sibi propriæ medicinx à tota specie perpetuantur. Sed in cisio hæc est necessitas, si humor fuerit grossus, & post ipsam secundum conuenientiam purgatio. Vniuersaliter hic sunt considerandæ tertie virtutes medicinarum: eo quod sunt propriæ vnicuique membro. & ideo videbitur mihi quod narratio me

X ij dicinarum

G dicinarū valentium vnicuiq, mem
bro cum narratione egritudinū est
via completiua in hac summa. Et
p̄p̄ea vna ex conditionibus, quę dē
in hominibus p̄fectis in artibus est,
vt sit dominus artis ex se, ita vt co-
gnoscat res necessarias perfecte, cū
inspexerit rerum diuersitatem.

*De inflatōe membrorum, & Apostema-
tibus in generali. Cap. 29.*

D Einceps volumus narrare egrī-
tudines, quę sunt cum aposte-
mate. Et dicimus q̄ prima intentio
apostematis, in eo q̄ est apostema,
H diuiditur in duas partes: vna est eu-
acuatio materiei faciētis apostema:
alia est remotio malę complexio-
nis. Et aliqñ minor cadit consydera-
tio in vna istarū q̄ in alia. & aliqñ
cōsyderatio in vtriq, æqualiter eur-
rit. Euacuatio plus consyderari de-
bet in apostemate sanguineo, sed al-
teratio plus in erysipelate est consy-
deranda, q̄ euacuatio. Sed compositio
istorū duorum humorum equa-
liter consyderationē prębet. & istę
duę intentiones non consyderant,
nisi factō apostemate. Sed qñ est in
ficiē, tertia adiungitur intentio. &
I hoc est ad remotionē causę. & hoc
fit resistendo sparsioni materię ad
membrū, quę provenit aut pp̄ to-
tius corporis repletionē, aut propter
alicuius membri repulsionē, aut plu-
rium: eo q̄ fortius membrū ad de-
bile expellit superfluitates suas. &
ad hoc adiuvat communicatio mē-
brorum, & habitatio viarum. Et
aliqñ causa istius attractiōis est ma-
la complexio calida istius eiusdem
mēbri, & aliqñ existit cā dolor for-
tissimus mēbri. nā manifestum est
q̄ complexio calida trahit. nam ca-

loris propriū ē attrahere. Sed dolor
hoc facit, aut pp̄ malam complexio-
nem, quę generat dolorem: aut pp̄
malam cōplexionē, quę fit pp̄ sup-
fluitatem motus virtutis expulsiuę,
cum superfluitates expellit: aut pp̄
illas res ambas. Sed mala comple-
xio calida, quę cā existit attractio-
nis, aliqñ accidit pp̄ extrinsecas cau-
sas, sicut pp̄ morturam, percussionē,
& similia. & aliqñ pp̄ intrinsecas ac-
cidit causas, sicut pp̄ humorē mor-
dicatuum, & similia, aut ventosita-
tatem extensiuam, aut pp̄ superflua
repletionem, quę grauat membrū.
L Et hę tres intendētes curationis apo-
stematū sunt. quarū quedam sunt,
quę sic se habent, q̄ vna aliqñ con-
trariatur alteri: & quedā non, & itā
diximus cui magis intendere debe-
mus. Et demũceps narranda sunt il-
la, quibus cōpetunt hę tres intentio-
nes in medicatione apostematum,
& incipiemus ā resistētia causę ef-
ficientis. Et dicamus, si cā attractio-
nis ad membrū propter resolutio-
nē existit, est facienda tunc euacuatio
vis: sicut phlebotomia, si propter
multitudinē fuerit sanguinis;
aut per pharmaciam, & vomitum, **M**
si p̄pter malitiā fuerit humorum:
aut cum vtriusq, si adest vtrunq. Et
est necesse vt ista euacuatio fiat, si-
cut dictum est, p̄ attractiōē mate-
rię ad partē oppositā per vias apo-
stematis propinquas, sicut scedit na-
tura. quia apostema hepatis vt plu-
rimum criticat per fluxum sangui-
nis narium. Et ista eadem via intel-
ligenda est in euacuatione humo-
rum. nam si materia fuerit in supe-
rioribus, tunc phar macare & clyste-
rizare debemus: & si i inferioribus,
educere debemus per vomitum. Et

A si causa, q̄ facit effusionem materię, erit in vno membro, tunc illud euacuandum erit, sicut est cum fricatione. v. g. si materia, quę ophthalmiā habet inducere, effunditur per oculos, & prouenit ā cerebro solum, tunc vtriusq̄ i fontanella colli viles sunt: propterea quia hæc euacuatio duas aggregat intentiones conuenientes in hoc casu, quia euacuat membrū apostematū, & materiā trahit ad oppositam partē. Euacuatio vero, quę fit ex mēbro apostemato, corpore existēte pleno, est ex rebus leuentibus multū. vnde si hoc peccatum effugere voluerimus, oportet nos totum euacuare corpus, & postea redire habemus ad primū mēbrum euacuādū. Et quia vnūq̄que membrum pro maiori parte reperitur habere proprias vias, p̄ quas euacuationem recipere pōt, ideo p̄ eadē vnūq̄q̄, cū indigerit, debemus euacuare: sicut cerebrum, qđ pōt euacuari per sternutationē, & gargarisma. Et si feceris ista, corpore existēte plethorico, lēSIONē inde habebit infirmus. Et aliquando huic intentioni euacuandi materiā ante dictam alia adiungitur intentio, scilicet qđ ante dictū est, vt est fortificare mēbrū cum stypticis & frigidis, vt superfluitates non recipiat. & hoc fiat corpore vacuo existēte. & si hoc nō feceris, non erit tutum, qm̄ materia nō redeat mēbro ignobili ad nobile. & hæc est vna ex rebus, ex quibus apostemata curantur in principio. Et si causa infusionis membri fuit ipsius caliditas, intendendū est tunc vt remoueatur mala complexio ipsius: remota vero cōplexione mala, membrū debet confortari. & si remota non fuerit cau-

sa, quemadmodū illa, quę propter mensuram alicuius animalis venenosi sit, tunc prius euacuandum est illud venenum cū medicinis attractiuis, aut vtriusq̄. & si humor attrahitur, euacuetur. Et aliqui significatio sumpta ab istis est secundē intentionē contraria, hoc est apostematis euacuatio: & quę non est contraria. Exemplum contrarię est, videlicet, qđ remotio complexionis calidę sit cū medicinis frigidis: quia euacuatio non sit nisi cū medicinis resolutiuis. Exemplum non contrarię est, vt qđ causa fuerit humor grossius in membro, tunc duas intentiones fiet vna: eo qđ sient solum cū medicinis resolutiuis. Sed medicatio doloris, sicut qđ dictū est, aut sit p̄ remotionē suę cā: aut dādo mēbro complexionē contrariam dolorosę. & hæc fiunt cum medicinis, qđ proprię sunt in mingendo dolorem, sicut est pinguedo anatis, & gallinę, & oleū vitelli ouorum, & similia. Et aliqui remouentē dolor p̄ membri stupefactionē. Hæc est regula istarum triū intentionū superius narratarū. Sed sic sicut ordinem temporū apostematū, qđ sicut plurimū medicatio apostematis in primis sit euacuatiō, & repulsionē, supponendo frigiditas & stypticas medicinas super apostema. & illud, qđ magis necesse est vt causa efficiens remoueat, est in apostematibus citi adueniē, sicut i apostematibus acutis, quę ex cholesta & sanguine proueniunt. Sed secunda intentio est, qđ ipsi apostematis post statū euacuatio fieri debet. & principū debet esse cum medicinis maturatiuis. Et si euacuatio nō est sufficiens cum rebus resolutiuis, tunc aperiatur cū medicinis cortiosiuis,

X iij aut

Colliget

G aut cū feno. Et manifestum est ap-
si euacuatio fiet cum medicinis resolu-
tibus, dñi materia est in cūsu,
plus ad membrum apostematam
trahetur, q̄ possit euacuari. pro-
pterea necesse est vt post euacuatio-
nem apponantur medicinæ reper-
cussivæ nuxte cum paucis resolu-
tis: eo q̄ stypticæ committunt do-
lorem. Et quando fuerit in statu,
tūc medicari debet cum medicinis
resolutivis solum. & intra ista duo
tempora vitandum est medicinis ex-
his duobus mixtis. & istæ medicinæ
scentur in libro Simplicis medici-
næ. Regimen vero in apostemate
calide male complexus in primis
est refrigeratio: eo q̄ cum infrigida-
tione est etiam repercussio: & et
quia propter mitigationem caloris
cursus materie destruitur. Aposte-
mata vero frigida curari non debet
cum rebus frigidis, nisi transacto
tempore augmenti: quia caliditas
non restitit resolutioni. hæc est in-
tentio medicationis apostematum,
inquantum sunt apostemata. De-
inceps loquemur de apostematib⁹,
secundum q̄ sunt alicui membro
appropriata. Et ab apostematibus

I calidis principium faciemus, quæ
in membris sunt intrinsecis, & ex-
trinsecis. & cum dico calida, intelli-
go etiam illa, quæ ad sanem dedu-
cuntur. Et quando sunt in princi-
palibus membris, febris cū ipsis ori-
tur, seu apostema fuerit sanguineū,
vel cholenicū, vel phlegmaticū,
vel melancholicū. Sed phlegma-
tica, quæ ad sanem non perveniūt,
sunt sicut tumores, qui dicuntur na-
scuntur. Et melancholica, quæ ad
sanem non perveniunt, dicuntur sci-
thetica & canerosa. & raro sunt in

membris intrinsecis. & quādo sūt,
incurabilia sunt: eo q̄ indigent for-
tibus medicinis, quas intus in membra
tolerare non possunt: eo quod
horum cura non fit nisi cum fetore:
quoniam talia apostemata non re-
solvuntur: nisi post longitudinem
temporis: & tunc virius infirmi tā
defecta esse reperitur. & propter hoc
hæc curationes non fiunt, nisi cum
fuerint in membris extrinsecis. Et
dicamus q̄ apostemata, inquantū
sunt apostemata, requirūt cum suis
modis intentiones tres supradic-
tas. Sed diversificantur in his tri-
bus suis speciebus sibi magis & mi-
nus. Nam apostemata cholenica in
primis egent refrigeratione multa
cū violis, & cum viriditate illa quæ
supra aquas reperitur, & cum vicia
camina, & cum ceta insula & mala-
xia cum frigidis ficeis, & humidis,
& his similibus. Sed sanguinea cū
refrigeratione styptics egent, nisi
adit dolor. & si dolor adit, sunt mi-
scenda mitigantia. Sed phlegmatica,
& melancholica modica indigent
refrigeratione, & repercussione, quia
debilem notum habent. Intentiones
cōiunctæ in apostematibus gra-
tia membrorum, in quibus sunt, sunt
hic narrande: eo q̄ in his maxime
cadit periculum: & maxime si fuerit
in membro principali. Et dicimus
quod euacuatio, quæ per phlebo-
tomiam fit propter apostemia alicuius
membrum intrinseci, debet recipi
a colligata membri, & a loco suo:
eo q̄ quando non poterit fieri eua-
cuatio in membro læso, tunc debet
fieri per membrum communicans
eis, & magis propinquum. & sint
meatus de vno ad aliud recti, aut re-
claudendi propinqui. sicut in mem-
bris

Bris inferioribus phlebotomia basilicæ valet. & in apoplecticis capitis, pectoris, & pulmonis cephalicæ valet. phlebotomia mediæ omnibus valet membris. Et si indiget phlebotomia propter hepatis apothema, in apertione basilicæ dextre caute confiderando. quia Gale. dicit in libro de Ingeniis sanatis, quod dextera in apothemate hepatis phlebotomia valet, & sinistra in apothemate spenis. & in sermionibus suis vniuersalibus contrarium ponit. Et tu scis, quod in euacuatione apothematum due res intenduntur. Vna est

evacuatio materiei membrorum cu
 apto communicantium. Alia est, ve
 rest declinatio humorum ad partē
 oppositam. sicut natura facit, quan
 do criticat apostema hepatis p^{ri}mum
 sanguinis ex parte dextra: eo
 quod illa evacuatio comprehendit op
 positionē, & communicationē. Sed
 in phlebotomia basilice in aposte
 mate hepatis ex dextro latere non
 est nisi vna intentio, hoc est commu
 nicantium evacuatio: propterea
 quia est secundum dimensionē cor
 poris. *De secundum longitudinem*

164

X iii) Et

Colliget

G Et similiter cum ventosis in aegritudinibus oculorum in fontanella colli, & in fronte in passionibus occipitij capitis. Sed minutio venguar vocatur scylos, in aegritudine plenius à parte sinistra non comprehendit nisi communicationem. & si volumus materiam deriuare ad partem oppositam, fit illud in apostematibus pectoris, & stomachi, & occipitij capitis, ligando extremitates pedum, & manuum. Et propterea prohibetur in apostematibus vultus omnino euacuare cum prouocantibus menstrua. Et similiter **H** in apostematibus hepatis cum prouocantibus vinam, & cum medicinis laxatiuis: quoniam cum talibus non fit deriuatio ad opposita: & quia impossibile videtur esse, quod quando tales medicinae transeunt super apostema, quin eis relinquant lationem: & iam diximus quod hec est vna ex rebus augmentantibus apostemata. Et similiter prohibitum est euacuare apostema stomachi cum medicinis laxatiuis, & gargarismum in apostematibus gulae, otis, & palati. Et eodem modo omnino prohibitum est prouocare vinam in apostematibus renum, & vesicae. Et haec omnia non sunt prohibita, nisi donec ipsa apostemata fuerint in augmento. sed quando fuerint in statu, non est malum vti talibus, quoniam habent vigorem euacuationem membri apostemati: quamuis noui praedici faciant talia absque alia provisione, & deliberatione. Propterea considerandum est in apostematibus anum partis dextrae, & sinistrae, in quo latere phlebotomia sit facienda: quia manifestum est quod ce-

phalica in primo illo apostemate phlebotomari debet. Et videtur quod si est apostema in aure sinistra, non debet minui de manu sinistra quia cephalica dextra aggregat coactione cum attractione ad contrariam partem, quia est infra longitudinis extremitatem. nam medium non est extremitas. quia non est credendum, & maxime in corporibus plenius, ut sanguis non ab aure sinistra trahatur ab extremitate dimensionis latitudinis oppositae. & quando euacuamus cephalicam, ob hoc esset melius ut phlebotomia fieret in parte dextra. quia haec res aggregantur, vna est communicatio, alia oppositio secundum duas dimensiones: eo quod istae operationes opponuntur secundum longitudinem & latitudinem. & si possibile esset, desideraremus ut quando attrahere volumus, ut ibi omnes existerent operationes: & maxime, quod est repletio secundum vasa.

De euacuatione Apostematum membrorum principalium. Cap. 30.

ET debes scire quod in euacuatione membrorum principalium penitus necessariae sunt duae euacuationes: vna est phlebotomia: alia est pharmacia: ob hoc, quia illa apostemata secundum plerimum non sunt tritis humoris, sed in illis aggregatur malina quantitas cum materia qualitatibus. Sed tamen in euacuatione tu debes super humorem dominantem prauidere. Et Rasus testificatus est, quod Medici sui temporis faciebant pleuritici scro lum minutionem, & moriebantur.

Sed

Ad significatio secundæ intèrionis ex apostematibus habita secundum membra, in quibus sunt, facilius nõ est. & maxime quando refrigeratio ne idiguerit: propterea quia apostemata hepatis, & omis stomachi non conuenienter medicinas actu frigidæ recipiunt: immo necesse est vt acta sint calidæ. quæ frigidæ potentia existant, sicut oleum cydoniorum, & oleum myrrinum. & aliquando eis potètia calidis viemur, sicut oleo malliches, & absinthij. & hoc facimus, vt virtutem conseruemus istorum membrorum pp necessitatè correctionis ex istis mèbris. Et cerebrum enim non sustinet medicinà multum actu frigidam. & quando inducit necessitas rei ad vtendum ea, mi scendum est cum ea medicina, vt ipsam ad profundum ducat: sicut facimus miscendo acetum cum oleo rosato. & hoc non fit cā cerebri, cū sit frigidum: sed vt facilius per cranesi, & suas commissuras ad medullam cerebri puenire possit. & hoc non requiritur pp primam qualitatem, sed pp secundam. Sili & oculi propter sensibilitatem multam, quam habet, debet præseruari a rebus fortissimis, & mordicantibus. & calum è oui superponitur, eo q res multas bonas in se hēt aggregatas, nam remotum est ab omni mordicatione, & stipitidinem abstergit, & rpatæ fūgidum existit, & igitur supra, ppter ipsius viscositatem. & lac nouiter a māmellis mulsam aliquas ex istis virtutibus habet, & super hoc habet virtutem digestiuam. Et aliquando considerantur apostemata ex parte membri, in quo sunt, per alium modum, vt nihil repercussiuum, vel refrigeratiuum super mèbrum po-

natur, hoc est quando apostemata sunt in locis mèbrorum principalium purgatiuis: vt quando sit post aures, aut sub ascellis, aut inguinibus. quoniam quando ista apostemata generantur in his locis, & ipsa refrigerabis, timendum est ne ad mèbrum redeant principales: quem admodum illud, quod sit post aures, ad cerebrum: & illud, quod sub ascellis, ad cor: & maxime illa apostemata, quæ procreantur p viam crisis omnino ab infirigidatione ipsius abstinere debemus: eo q propter has actiones materia redire possit ad mèbra principalia, quemadmodum fūgimus repercussionem apostematis pulmonis: eo q cordi vicin⁹ exilit. Iste autē sunt demonstrationes receptæ a membris fm prædictas duas intentiones in curatione apostematum, & remouere causas, & refrigerare malam complexionem prouenientem ab eadem: quamuis intentione secunda colligatam habeat cū prima, eo q frigida sunt repercussiuua. Et quod dictum est semper meminisse oportet, hoc est vt apostematibus mèbrorum principalium, quæ sunt sicut hepatis, stomachus, cerebrum, & splen: eo q ista membra operationem faciunt communem toti corpori, & habent colligantiam cū corde: & pp hoc eorum virtutes conseruare debemus, miscendo semper styptica, & aromatica cum resolutiuis. Et dissolutiua sunt sicut emplastrum, quæ fiunt cum medulla panis, oleo oliuæ, & melle. styptica vero est aromaticitate sunt, sicut absinthid, malliche, & cydonia. Et dictum est, quis a me non sit bene concessum, q quando apostema in gibbositate hepatis exilit, q euacuari debet p pto.

Grouocantia vrinam: & quando in
concauitate exsistit, per phumaciā.
& ista medicamenta a cōicatione
membrorum accipiuntur. Et scias
q̄ medicinz vrina prouocantes for
tes esse debent: & propter loci remo
tionem inueniendo, debilitantur, eo
q̄ in hepate alterantur: sed quæ eua
cuant per concauitatem, posse tan
tum non oportet q̄ habeant. Et ille
modus credendus est in omniū mē
bris, ad quæ veniunt medicinz cum
multa digestionē, sicut est pulmo,
cui casus iste seruatur. ista significa
tio est sumpta a loco mēbrī.
Hedicinz puocantes vrinam in eg
ritudinibus hepatis, oppilationes ap
riunt, sicut est absinthium, & enpa
torium. nam illæ duę proprietatem
habent in hepate, quemadmodum
scopolendia in splēne, & cortex cap
paris. Medicinz vero, quæ facili
ter soluunt ventrem in apostematibus
cōcauitatis hepatis, sunt sicut aqua
aluble, & cartami. Sed euacuatio
splenis per pharmaciam exsistit. Et
si apostemata ista inueterantur, tūc
fortioribus indigemus medicinis so
lutiuis: eo q̄ membrorum istorū na
tura est, vt in sine indurentur in eis
apostemata, & maxime calida. &
hoc maxime accidit hepan propter
viscosam & spissam substantiam. &
etiam in reuibūs apostemata indu
rantur propter duriciem suā substa
tiā, & in spleue propter grossitiē sui
nutrimenti: sed splen ipse ratq̄ sub
stantia est. Sed medicinz, quæ sunt
fortis resolutionis in predictis apo
stematibus, sunt sicut radix lilij coe
lestis, hyssopum, centaurea, & aristol
ochia rotunda, & his similia. & hoc
fieri debet post fractionem eorum
siccitatis cum radicē liquiritiæ, &

his similibus. Et scias q̄ necesse est
vt quantum esse potest, vires nē isto
rum membrorum apostemata ad san
niem perducas: & maxime aposte
ma pulmonis: ob hoc, quia si peccidi
eis ipsum ad saniam perfectam, eu
acuationem non habebit quia aut in
durabitur, aut xger perdetur, & me
dicatio apostematum, quando cum
sanie aperitur, ingreditur ordinē
medicationis vlcis. Propterea
scias vnum, q̄ proprium est mēbris
apostematis subtilem cutem habē
ribus, q̄ ab istorum principio peni
tus sanies refudat ex eis. & propterea
conueniens est ab istorum principio
in suis medicationibus adhibere ab
sterliua, vt mundificentur meatus.
& si t sanie ipsa grossicies fuerit, nō
scende sunt res in ciliu. & talia mē
bra sunt sicut pectus, & pulmo, he
par, stomachus. propterea necesse ē
vt ista absterliua ab omni mordica
tione sint exempta & illę res sunt si
cut aqua ordei, & pulvis fursarū cō
dita cum amygdalis amaris, & semē
ne melonis. & electuarium atriplicis
cum oxyzacarta in apostemate
hepatis proprium exsistit. scariolę
idem loco atriplicis poni possunt. In
apostematibus vero pectoris & pul
monis res, in quibus ponitur aceti,
sunt fugiendę, vt multrum hocuias,
& medicinz, quæ eis conuenientes
exsistunt, sunt capilli veneris, & liqui
ritia, & syrpus violatus. & etiam se
mina melonis sunt optima in isto
casu. sed medicatio apostematū,
quæ i illis sunt membris, est magis
alia, in quantum sunt in talib' mem
bris, in quā tūc apta exsistit: p̄ hoc
quia ē declinatio tpe eorū medi
cinz ab aliqua stypticitate nō den
dant, & in principio absterliuū. Et
qñ

Quædam sunt in inferioribus intestinis sine nostra intentione, clysteria sunt meliora quæ ad modum si in paribus superioribus fuerint, exhibita res per os convenientes esse videntur. & hæc significatio sumitur ab intentione loci. Sed in apostemantibus gule omnino vimum medicinis resolutionis, & conglutinantibus, ut adhæreant locis in suo transitu & etiam ponenda sunt narcotica ut infigtendo ea paulatim, ut diu in transitu habeant permansere. In apostemantibus vero cerebri in declinatione necessaria sunt fortes medicinz & maxime, quando sunt de natura declinantes ad frigiditatem, quæ ad modum sunt phlegmatica & tales medicinz sunt, sicut oleum de castoreo, & similia. & hoc non requiritur nisi propter regimen membrorum quia est per se humidum, & passivum. Et quidam euacuant materiâ huius apostematis cum ventosis positis in parte cerebri posteriori, sed talis euacuatio est nimis: eo quod fortiter in corpore existit supilitas, quæ per ventosam ad membrum apostematatum poterit pervenire. pro hoc talis cura non est facienda nisi cum se curantem habebimus, quod humores nullatenus ad locum discurrere possint inde. Sed hæc medicatio in principalibus membris est periculosa. Hucusque docui breviter medicatorem membrorum apostematatum, in quantum apostemata sunt in talibus membris, adiuncta cum medicatio ne, in quantum sunt apostemata: ob hoc quia medicatio apostematatum, in quantum in membris officialibus existunt, non nisi istis modis competitur: quia medicatio, quæ in carne simpliciter existit, non est necessarium

ut agat, nisi in quantum sunt apostemata. Sed in multis istorum apostematatum non indigemus consideratione in causis efficientibus ipsa: si cut sunt apostemata facta in carne molli causa iterum extrinsecarum. Et si corpus mundum extiterit, sufficit in cura ipsorum apostematatum oleum calidum solum.

De cura apostematatum frigidorum, & aliorum apostematatum specialium.

Cap. 31

Est desceps volumus loqui de apostematibus frigidis, quæ sanie non faciunt, & de formica deambulativa, & de carbunculis, quæ sunt in acre pestilentia. Et dicam, quod apostemata mollia, quæ sunt in phlegmate non multum grossa, multoties ex hepatis errore fiunt: sicut ista, quæ sunt in extremis in hypofarce. Et horum medicatio procedit secundum modum medicationis etiam a quo generantur. Sufficit ut vngant oleo rosato, cum acetato, & sale. Et si multa illic spargatur materia, potest etiam euacuari membrum ab illa materia, & ut res calefactius & delicatius, & euacuatio est expressio membrorum horum medicatio non facilius est. Et sufficit spongia ista si acetato & aqua salata. quia spongia habet siccare, & stypticum facere, eo quod sapit naturam maris. & acetum deficitur, & ichthum exillit. Quæ vero sunt de grosso phlegmate embrocari debet cum spongia in acetum infusa, mixtum cum alumine, cinere, & sale. & de spongia ligari super membrum quædam modum habet ligaturæ super membrum fractum. Sed apostemata dura, quæ ex huiusmodi sunt grossa, debet emplastrari cum medicinis molliciantibus: sicut cum medulla cetris arctis, aut viridi, cum modico ammoniaco. & ista, & similia reliqua

Colliget. li. I

Glia sunt: quia medicinz multum resolutione resoluunt subtili, & grossi petrificant. & queritur hæc compositio. in qua sunt resolutiua, & præparatiua ad resoluendum: eo qd omnes partes apostematis non recipiunt resolutionem equaliter fm vnũ modum. & aliquando cum istis medicinis miscentur medicinz fortis resolutionis. & melius omnium est acetum, quãdo cum istis medicinis misceatur. & hoc fit raro, quia indurant apostemata. Et Gal. hic laudat summationem lapidis marchasitæ, vltimolaris, superpartito aceto: & maxime in apostematibus, quæ sunt per nervos, & chordas ad mēbra principalia. Ego vero dico qd Gale. hæc medicinam non laudat, nisi quãdo viri aceti equaliter perdat calorem in ipsum mēbrum: eo qd est in substantia aërea, & mēbra recipiunt ab ea, quemadmodum recipiunt res, qd maturantur in medio aëre, quæ æqualem habet maturationē. Si autem quærat a Gal. vapor iste sit a calore impresso in lapidibus istis, & quare pp naturam lapidis eidem cōuertatur: ergo, quare lapides non teruntur, & ponuntur cum aceto calido

I super apostema duratum? Et quia cum fuerit in splene acetum suppositum in omnibus suis medicinis, semp laudabile existit, ppea quia hoc membrum est rarum: & non accidit ei durities nisi gratia grossi nutrimenti, ex quo nutritur. & acetum assimilatur huic mēbro in tota sui substantia: eo qd suum nutrimentum complexionis aceti assimilatur. & hæc est melancholia. & ideo potiones, quæ in purgatione splenis dantur, non debet ab aceto privari: quia ipsum est ei cibus, & medicina.

Et non sufficit in apostematibus duris, quæ sunt in splene, emplastrare deforis solum, sed indiget et p os recipere, quæ habent resoluerē duritiæ eius, & ipsius oppilationem aperire: sicut est radix capparis, & scopolopodia, cum aliquibus spibus aromaticis. Sed apostemata in hepate datus acetum propinari non debet eo qd paratum est duritiæ magnam recipere. sed cura eius est cum rheubarbaro, spica nardi, & asafœtita, colto, & scilicet antho, & similibus. Et dura apostemata hepatis ad curandũ multum difficilia sunt, & maxime si fuerint multum inueterata: & vix in hydropem inducunt. Sed scrophule sunt apostemata dura in carne molli genata, qd ex eis hunc ex phlegmate subtili, curari debet cum medicinis dissolutiuis, & mollicatiuis, & quæ sunt ex phlegmate grosso, cum medicinis purgatiuis, & cum apertiuis, & cum ferro incidi. sed hoc fieri debet magna præmeditatione, & timore. Et si sunt verucae, & nodositates tribus curantur modis: aut dissolutione, aut putrefactione, aut incisione. & quibusdam necessariis sunt omnes res, & quibusdã vna, & quibusdam duæ. Sed quæ inrus in corpore oriuntur, curantur cum medicinis aromaticis mixtis cum aperitiuis & mollicatiuis: & sunt omnino difficilis curationis. Formicæ vero duæ sunt species ambulatiuæ. vna cutem corrodit, & incedit interiori. & alia vesiculas hæt paruas, quæ mirulo assimilantur: & ppea miliaris appellatur. Sed ambulatiua, quæ fit ex humore cholerico subtili, debet curari cum medicinis illius humorem euacuantibus, sicut scaramonia cum sero caprino: & superponenda sunt

A supius medicinz, quæ deficiet sine mordicatione & refrigeratione, sicut solatrum, & memiche, & similia. Sed miliaris, eo quod sit ex admixtione phlegmatis cum cholera, & ppea enim materia debet euacuari cum medicinis illos humores purgantibus. Carbunculus vero, eo quod pro maiori parte sit in aere pestilentiali, ebullit sanguis, & putrefit. & ppea de necessitate inducit febres pestilenciales. Modicatio vero illarum fieri debet cum ambabus speciebus euacuatio nis, ut phlebotomia, & pharmacia.

Et in hac febre non sufficit medicina, unum tantum purgans humorem: sed medicina omnes purgans humores, sicut pilulæ cochizæ Rasis, in quibus intrant storchas, & malliche, & scammonia præparata: & collythis etiam pyratata esse debet, eo quod corpora talium recipiunt putredinem in omnibus humoribus. & talia in hac egritudine multum valia existunt. Et supponenda sunt omnes res, quæ sine mordicatione exsiccant, & ut cortosioni resistant: quæ admodum est emplastrum factum ex farina ordei, & indico, & lingua aienis, quæ plantago nominatur.

C Et dabis et aliquantulum de thetica magna, quæ Arabicè dicitur alsterch. Et omnia emplastra, quæ supponuntur, debent confici cum aqua rosata. Et Gale. commendat **mo** trochiscos * andarachoron supius moræ emplastrum: & sicut omnes trochiscos habentes hyppocritatem. Et hic non sunt res repetitivæ supponende, ne materia reuertatur ad membra principalia: nec apitux, ne putrefactionem inducant. Sed cancositates multoties euacuari debent humore ipso gravante, & sup-

ponenda sunt medicinz deficiatque sine mordicatione, quemadmodum mineralia existunt: ut est calx, plumbum, & calcine auri. & horum similia. propterea quia propter malam qualitatem, quam habent, pro paucam mordicationem cito corruptionem recipiunt, ob hoc quia sunt ex cholera adusta, quæ super terram sparsa ad modum aceti bullit. Et hæc passio sanationem non recipit, nisi a principio: sed si inueterabitur, incurabilis efficietur. ppea quia medicinz locales sufficientes non sunt. & incisio posita non est, quia nervus continet, & arterias. & si inciduntur ista membra, non est rurum, quin corpus perdat. & imposita sicut existit ista apostemata cum corrosiis remouere. Et si fuerit tale apostema in membris principalibus, eius cura impositis exiluit. Hæc sunt curationes male complexionis materialis, & non materialis. Et scias quod apostemata, quæ sunt in membris principalibus, & febris aliquando sine medicatone sanantur: & sufficit in hoc opus nature. Et propterea multos inuenies complexionones habentes densas, qui ex fortibus egritudinibus euadunt sine medico, & medicina: sicut Barbari, & Arabes, & qui in deserto habitant. & hoc fit, quia aliquantulum cum bruis assimilationem habent. & pro maiori parte hoc accidit illis, qui complexionem habent effrenæ. Sed quando medicinz componunt secundum authorum dicta, tunc adiuuant naturam tempore breui, & bonum finem consequuntur: quia bonam habent determinationem, & minime violentam. Sed qui solus per naturam ex fortibus egritudinibus curantur, in fine remanent in egritudine.

Gegritudinibus, quæ temporaneæ dicuntur: sicut mihi accidit, quando ægrotavi cum febre fortissima, & creticaui ex illa per apostema in articulo, eo qd mihi necessaria administrala non fuerunt: quare remansi arthriticus, & podagricus, & adhuc sū.

Et sunt egritudines, quarū correctio non sufficit a natura, nisi p medicinas iuventur, & in hoc medicæ potentia declaratur. Et sunt aliquæ egritudines, sicut sunt febres, & apostemata, quibus natura & medicæ sufficientes non existunt: sed si euadunt, per accidens euadunt, sicut in

H reb naturalibus aliquando extremitates sunt. tamen de raro contingit hoc ex illis: sicut ulceratio pulmonis, & similes. Sic ergo finis illius scientiæ: in proposito habendus est secundum plus, hoc est secundum egritudines plurimas, & plura idiuia, & plura tempora. sicut hoc id accidit hominibus Mechanicis artibus: quia aliquando assequitur artus intentionem, & aliquando ab ea priuatur. & causa illorū sunt media, quæ in illa arte cadunt: sicut est maris nauigium, agricultura. Et propterea dixi in definitione, qd medicus est ars Mechanica, & multo ex hoc mirabantur: & ipi ignorauerūt qd dixerim super secundo Physicorum de Mechanicis artibus. Hic completus est sermo de mala cõplatione materialis, & non materiali.

De curatione solutionis continuitatis.

Cap. 32

Necesse volumus loqui de egitudine solutionis continuitatis. Et dicimus qd continuitatis solutio potest accidere vnicuiq; cõsimili membro. quando, vero sit in car-

ne, dicitur incisio: & quando in os, sed dicitur fractura: in nervo, punctura: & quæ in artibus, dicitur scissura. Et indicatio istius speciei egitudinis significationem habet vniuersalem & particularem, sicut membrorum conditiones: & nos ab vniuersali intentione sermonem incipiemus: Et dicimus qd continuitatis solutio, in eo qd solutio cõtinuitatis existit, siue plex absq; alicuius alterius egitudinis societate, eget solum vna intentione. Et in pluribus hæc solum ligatura curauit, & aliqui cum ligatura, & alijs sustentamentis: sicut in fractura ossium sit, & in multis membris. Et quædam fractura indiget solutio: sicut in laceratione myrach sit quando zibus est egressus. nam necesse est vt zibus seducatur, nisi sit corruptus, qd si sit corruptus, oportet vt incidatur: ob hoc quia non est membrum necessarium, sed iuuariuum. sed quia hæt netuos, & artenas, ob hoc ipsas primo ligare debemus radicibus, & postea quod corruptum est incidere debes. & aliquando inflat propter frigiditatem aeris, ita qd tunc intus reuerti non potest: & tunc spongia in aqua calida infusa in manibus expressa, & optime temperata est superponenda. Et Gale. dicit qd qn feceris hoc, & non profeceris, tunc de cute aliquid scindere debes. sed maior pars huius artis pedita est in hoc nostro tpe. Sed aliquib' vulneribus non fuit labiorū vulneris aggregatio, vel sutura, sed est necesse vt ponant medicinas desiccantes, quæ desiccant vel sugant sanem, qd in partib' vulneris est locata. Sed si coniuncte fuerint partes, hac non indigemus: sed tunc medicæ stypticæ, & exsiccativæ sunt necesse.

A cessarie, desiccatur u. p. p. exiccationem laborum vulneris. Et scire debet q. multa membra reperiuntur, quorum solutiones cōiunitatis minime consolidationem recipere possunt: sicut sunt intestina gracilia, & diaphragma, & omnia membra, q. sunt in vltima siccitate. Quādo vero substantiæ carnis facta est deperditio, ducunt intentiones: vna est diminutiæ carnis restauratio: & alia est cicatricis creatio. Prima intentio cōpletur, qm materia ad membrum veniens in quantitate & qualitate existit perfecta, hoc est sanguinis: & in ipso membro complexio fit secundum suam convenientiam temperata. & natura suo beneficio sufficiens est ad hoc perficiendum absq. medicinarum adminiculo. Sed quia circa horam finis digestio nis ad quolibet membrum currunt duc superfluitates, quarum vna est subtilis, & alia grossa: & fluxus harum superfluitatum sepe gñationi carnis resistit: ob hoc indiget natura auxilio medicinarum ad illā humiditatem desiccandam, ad hoc vt noua caro in vulnere nō liqueat, & tales medicinæ sunt carnis gñationis & harum numerus est multus, sicut thus, farina orobi, & fabæ, & iridis, opopanaxum, & rutia. Ex istis medicinis vniur fm magis & minus. nam thus, & farina orobi, & fabæ sunt in gradu primo gñationis carnis: & post ista farina orobi, & iridis: & post ista aristolochia, & opopanaxum. nam ista in tercio gradu quasi existunt. Et harum medicinarum quantitas, & modus a completionem membri, loco, sensibilitate, & ipsius nobilitate sumitur. quia membro humido medicina carnis gñati-

tua est ihus, & complexioni firmi-
narum & puerosum. qm vero siccata complexio est, ihus sufficiens nō est, sed necesse est vt forior apponatur, & orobū, & alia, quia in mēbris fortis siccitatis caro non gñatur, nisi multum per siccas medicinas. nam aurii vulnera, cū parua existūt, sanantur cum memithæ & aceto. & si magna fuerit, tūc trochiscus andaracha
ron viles existūt. & si nō sufficiūt, tūc necessaria est scoria ferri cum aceto. & simile est vulnerib. gulæ.
Et Gale. propter hoc dicit, q. cum membrum naturaliter siccū ad humiditatem peruenit membri, a sua natura multum est elongatum. & ppea eget rebus exiccatis I eo gradu, ad quem peruenit mēbrū istud versus humiditatem. nam medicinæ non sanant, nisi quando sunt in contrario distemperatæ in eodē gradu, in quo membrum est distemperatum: ita q. si distemperatum fuerit in secūdo gradu humiditatis, necesse est vt medicina distemperata sit in secūdo gradu siccitatis. Et nō sunt humedanda vulnera, quæ sunt in membris siccis, equali humedatione ei, qd in membris humidis existit: sed necesse secundum pluri-
mum, vt per comparationē existat. ppea quia corruptio, & putrefactio siccis membris accidit, antequam humedationem humidis mēbris equalē recipiāt. ergo fm Naturalem philosophiam dicimus q. causa huius non est nisi difficultas membri siccī, & grossa superfluitas quæ in eo existit: sicut q. dictum est, q. siccitas est difficile passibilis. Et huius ratio similis est rationi iuuenis & senis, sicut superius determinauimus.
Et via, quia cognouit Medicus, q. me-

*andronij

E

F

G medicina in mundificatione vlcis debilis existit, est multæ fordici in vlcere abundantiā: quemadmodum cognoscit q̃ medicina nimis est abstergitua p̃p̃ rubedinem vulneris labiotum, & ipsius profunditatem. Et aliquando medicina corrosiua augget in vulnere fordiciem. Et in hoc errare potest Medicus, quia si p̃pter medicinam hæc accidit, rubedo, & caliditas in labijs vulneris existit, & in vulnere profunditas. & si hoc a loco provenit, hoc est manifestum. Nam si vulnera fuerint in membro expolito contactui medicinarum, **H** aut in superficie posito, ita q̃ in trā situ mutationem non recipiant medicinz, tunc necessariæ sunt debiles sicut in vlcerationib⁹ sufficit stomachi. & si in grossis intestinis vlcera fuerint, debent clysterizari: & si in subtilibus pharmacari. In membris vero profundis medicinz exiguntur fortiores: sicut in vlcerebus pulmonis, & in membris musculosis, quæ profunditate corporis sunt remota. Et p̃p̃ hanc loci cōsiderationem habeti silt in gutture vlcerationem, in positione medicinz ipsū stare sp̃cipimus crectum: & paulatim medicinam oportet solutiuam transglutire. Et habentibus passionem meti medicinam lambitiuam dari precipimus. & ei admiscemus viscosam medicinam ipsam in meatibus morari faciētem. p̃p̃ea vulnerum diuersa est medicatio, nam quedam ore tenus curantur, & quedam cum locis medicantur, & quedā cum ambobus. Adhuc ordinata sunt p̃pter locum & figuram conuenientia instrumenta, vt medicamina in ipsis debite p̃cipiantur: sicut syringa, pessaria, & similia. Quod vero a sen-

sibilitate sumitur membri, manifestum est. nam membrum valde sensibile medicinas fortissimas sustinere non potest. silt & membrū multi iuuamenti. Sed vulneribus, quæ in superficie corporis sunt, in concavitatibus quorum earis generatio existit necessaria, & in quibus cicatrix similis cuti fieri oporteret, necessariæ his sunt medicinz defecatiuæ finaliter: sicut galla, balaustia, & similia, & est necesse vt earum exiccatio conglutinatiuam operationem excedat. Et in quibus caro sup̃flua gñatur, necessariæ sunt medicinz corrosiuæ, quæ fortiores gñantibus existant: & sunt vt colocor, & vindeæ, & similia. Et p̃p̃ea non est impossibile, vt in aliquibus corporibus videas iam sit carnis generatiuum, Et scias q̃ corrosio carnis sup̃fluaq̃ operatiōibus nature appropriata nō est, sicut est carnis gñatio: sed est res quæ appropriata est operationibus artus. Sufficit quod breuiter dictū est de vulneribus, quæ intus & extra in carne sunt, cum quibus mala complexio non est associata. Sed si mala complexio est appropriata, est sicut causa vulneri: & curari non potest, nisi remoueat: sicut accidit, quando euenit apostemat. Et quia medicationem malæ complexionis iam nouisti, cum hoc etiam hic reiterare expedit. Et dicamus q̃ mala complexio, quæ in vulneribus sit, est propter sanguinem, qui illuc currit: qui in qualitate, aut quantitate distemperatus existit, aut in ambob⁹. Et hic aut a toto corpore provenit, aut a mēbro vulnerato, aut ab ambobus. Et si a toto provenit corpore aut a membro vulnerato, aut ambobus, perscrutandum est vñ per quam

A quantitatē, aut qualitatem proueniat, si ppter quantitatem solummodo competit phlebotomia. & si soli ppter qualitatem, tunc necessaria est pharmacia. si autem ab utriusq; puenit, & utruq; faciendum est. Et si fuerit in singulari membro ex mēbris corporis, tunc ipsum oportet euacuare. Et si fuerit ipsum membrū vulneratum, sicut renes, & similia, tunc totum corpus euacuādū est. Et si a toto prouenit corpore, repulsionis necessaria sunt omnib' repulsionis modis; secundum q̄ diximus: & deinde membrum confortare debes, & trahere materiam toto posse ad opposita. Et si mala complexio fuerit in membro vlcerato, tunc prouidendum erit in suis qualitatibus malis. quoniam, si vlnus fuerit siccum, ipsum humectare debes cum aqua calida: & si fuerit humidum, ipsum debes exicare cura fortibus exiccantijs. Et si sit facere debes in distemperantia caliditas & frigiditas. Et si in vulnere caro addita fuerit & indurata valde, incidēda est cum ferro: & postea apponere debes ea, quę habent generare, & consolidare. Et si ibi fuerit apostema,

C non est via sanationis membri, nisi apostemate remoto: quāuis medici neq; curant apostemata, contraq; vlnibus existant. Et si duę aggreantur res in membro, velut malū complexio propria mēbri & corruptio sanguinis illuc aduenientis, his considerandum est. Et scias q̄ quando vlcera nō sanantur ppter adhibitas medicinas, illud sit vna trīsterum. vna est ppter medicinas, quę cōplexioni mēbri conuenientes cōexistunt: aut quia materia transmissa

non est conueniens: aut quia in membro complexio lesa est per naturam, eo q̄ ibi vna species male cōplexionis, aut plures sunt. ergo scire debes q̄ sanatio vlnetis sit, aut propter corporis euacuationem, & cum temperantia complexionis, & cum plaga defecatione. & aliquando vrimur theriaca, & similibus. Sufficit quod dictum est in cura solutionis continuitatis simpliciter, materialis & non materialis.

De curatione solutionis continuitatis Venarum, & arteriarum.

Cap. 33

D Einceps volumus loqui de cura solutionis continuitatis in venis, & arterijs. Et dicimus q̄ solutio continuitatis in venis facilis est consolidationis: sed quę est in arterijs, illa est difficilis, exceptis corporibus puerorum. & propterea q̄ solutio continuitatis istorum nos adducit in aliam rem multum timendā, hoc est sanguinis fluxus, necesse est vt in hoc sermonem faciamus. Fluxus vero sanguinis multis sit modis. aliquando fit propter venę incisionem, vel vlcerationem. & hoc fit aut propter causam intrinsecā, aut extrinsecam. si propter extrinsecam aut incisione, aut extensione, aut percussione. ppter intrinsecam, aut ppter humores acutos corrosiuos, aut extensiuos, ita vt aperiant venas. & aliquando currit sanguis ex officijs venarum, & aliquando stillat. Et incipimus a sanguine decurrente propter venarum lacerationem, eo q̄ periculosior existit. Et dicimus q̄ quando dilaceratur vena in corpore

Coll. Auer. Y nis

Colliger

Ris superficie, sanguis duobus modis potest refrigi, vno modo vt subtrahatur illius membri materia, qñ propter multam sit quantitatem: alio modo vt digito oppelletur, si fuerit parua, nam propter hoc coagulabitur I orificio sanguis, & stabit aut propter ligamentũ, aut propter cauteterium: eo q̃ cautenum crustã præparat sup̃ plagam: aut propter medicinas stypticas corrugatiuas: sicut medicina facta de visco cocto, & tritici farina, & similibus. Et Galenus commendat contra fluxum sanguinis arteriæ aleon, & thus, & albumẽ ouĩ, & pilos leporis. & hęc medicina reuocat sanguinem, & generat carnem. Sed cauteteriũ sufficiens nõ est, quia crusta cadere potest, & sanguis iterum fluat. Præterea cautenum minuit de substantia membri, & nobis non est necesse minuire de substantia membri, sed potius laborare vt crescat. Et non laudatur cauteteriũ nisi quando fluxus fuerit propter venæ corrosionem: quia tũc cautenu superpositum est loco rei, quæ remouet causam, facientem corrosiõẽ. Et aliquando ponimus frigida repussiuã super membrum, quando fluxus fuerit ex caliditate. Sed aliquando prædicta omnia debilia esse dicuntur, & insufficiencia: quare tunc necessarium existit venam vel arteriam finaliter incidere: habita tamen hic cautela, vt prius liges, strigendo fortiter caput ipsius, venę quæ est versus cor, & postea incide. Sed subtrahio sanguinis ex loco illo sit, vt præparetur membrum, & erigat, vt orificium apertum superius adpretur. Sed debes tunc materiam trahere ad oppositam partem, ynde

sanguis tunc fluebat: aut ad proximiorẽ locum, sicut de ore ad nasum, & de vesica ad matricem. Et attractio ad partem oppositam fit, sicut quando propter fluxum sanguinis narium vëtoas super hepã ponimus iubemus: aut super splenẽ, si fuerit ex parte sinistra. Et vëtoas etiam positas super occipitum stringunt sanguinem narium, trahẽdo ad opposita: aut super mammillarum radices propter menstruum. Et aliquando fit attractio ad partem oppositã propter ligationem membrũ, aut propter medicinas menstruatorum sanguinem prouocantes. Sed phlebotomia in sanguinis mēstrui fluxu est medicina per accedens: propterea quia hęc medicatio in suo genere solum existit. vnde timenda est, & aliquando est naturalis, quando fluxus propter multitudinem sanguinis fuerit.

*De fluxu sanguinis, qui a membris
provenit intrinsecus.*

Cap. 14

Sed sanguinis fluxus, qui in partibus intus existit, non habet viam, vt retineatur nisi a medicinis stypticis, aut cibis grossis. Et medicinę stypticę in hoc sunt sicut balauista, & succus rubi, & galla, & similia. Et quę sunt nimis styptica sunt sicut bolus armenus, & regula pilata, & plantago, & solatrum. Et Gale. multum succum plantaginis commendat in passionibus vulgę, propter corrosionẽ ibi fieriẽ. Et ex fortibus lacerationibus venarũ, quę in membris sunt, sunt illę, quę in pectore sunt: & fortiores illis sunt, quę in venis sunt pulmonis: & ita quod aliqui dixerunt quod nunquam consolan-

A dantur: sed quando ad saniem deducunt, perfecte non curant: sed cū bono regimine, si inueniri pōt, eorū plangabit vita. Et sunt aliqui, q ex hac infirmitate minime moriunt, & hoc dico, qd p auiam meā probari potest ex ductis Galeni: quāuis illud non dicat manifeste. sed multi ex modernis hoc testificati fuerunt. & dicit Auic. q vidit mulierem, quę vixit viginti annis post lacerationē venarum pulmonis: sed illa seniper comedeat zuchcharum rosātum cū pane factō cum coriandro. Et ego assensio ei quod dixit, eo q filij Auezoar mihi simile reuelarunt. Cō in pluribus hominibus hoc idem viderunt. In principio veto huius dispositionis si sit propter percussionem, aut propter aliam ex rebus extrinsecis, debet phlebotomari ex vena cōmuni, si multa fuerit repletio: & si non fuerit multa repletio, de basilica minuendus erit: & sanguis duabus vicibus extrahatur. & tempore phlebotomię testiculi, & brachia ligentur: & a tussī abstinēat quātum plus potest. Galenus pręcipit dare acetum cum aqua mixtum, si medicus viderit, q in pulmone sanguis fuerit coagulatus. & hęc medicina est contraria iuuamento cause, & accidētī: propterea quia aceto inest per naturam vt moueat tussim, & tussī prauum est accidens: & hoc timendum. & acetum cum sit punctiuum, vulnē nocet, & sanguinem subleuat, & aperit, & fluere facit. & propter hoc acetum dimittendum est. Et medicinę dandę sunt habentes repercussionem, & stypticitatem, & elegendā sunt styptica, quib⁹ subulias sit admixta propter membri

profundationem. & quod mihi videtur hic melius omnibus alijs rebus est zuchcharum rosātum cum aqua, in qua coctę sint plandes, & nuces æqualiter. Et cauda caballina, & mirabilis Abumeron Auenzoar mihi indicat q hæc aqua debet esse illa, i qua ferrum multum sit extinctum: uā q propter hoc a sua quantitate detestatur, & postea in ea res bulliāt, & per hanc viam possibile est glutinationem sanguinis fieri, & consolidari plagam. Et quod multum necessarium hic existit, est cibi diminutio. & sufficit aqua ordeī cum nucis assis granorum mali granatī prædio, aut pulres granorum ordeī: & sero vñc. ij. panis cū testiculis galorum. Et si cā fracturę venę fuerit reuma, quod illuc concurrerit, & cōmouerit tussim, et pp hoc vena sit aperta: aut pp humore acutū, qui sub stantiā corrodit pulmonis: tunc phar macia phlebotomię est admissenda, & superponere capiti res desiccatas. sed si causa reumatis frigidā fuerit, superponamus capiti puluē caryophyllorū, pipis, pulcpij. & si cā remissa calida fuerit, succit puluis maris, & nucis muscatę, & corticis pomorū cydoniorum, & omnia quę habēt virtutē calefaciendi modicā, & cū modica siccitate sunt cā solidationis vniuersis. Et quia in breui tpe vuln⁹ ad saniem potest puenire, iō studete debent in remouendo eā quantum possumus. & hoc fit excidendo corpus modis oib⁹, quib⁹ possumus. Et pp hoc thetiaca in hoc loco iungenda existit, & maxime homi per cōfecta: & proprietatē hęc tenent di sanguis, quē admodum hęc inhibendi suum, & postq ita elāhic

Colliget

Gcura conueniens existit duabus speciebus sputi sanguinis, siue fuerit ex causa intrinseca, vel extrinseca: & Galen^{us} commendat hic trochiscos andarachon. Quando vero factum fuerit vulnus saniosum, Galenus dicit quod causa suae incurabilitatis est, quoniam sine tussi mundificari non potest: & rursus tumorem augmentat, & aperit vulnus, & grossities humoris augmentat saniem. Adhuc mihi videtur quod causa suae incurabilitatis sit: quia cum hoc membrum apostemat, vulnus ipsius induratur, & sanationem recipere non potest, sed tamen longo tempore viuere potest. Et habenti saniem in pulmone debemus propinare medicinas & cibos, qui habent aliquid absterisionis cum asperione & consozatione: sicut capill^{us} venenis, & cortex citri, & mastiche, & radix lilij. & panem comedat cum zucharo rosato, & vias passas pingues: & bibere lac, hoc laudabile existit: & bibere aqua^m ordei: & terras habitare siccas, & simile huic faciat, qui toto tempore in reumate frigido perseuerat. Et si viceratio est in canna, mel^{is} curari potest: & hoc fit cum rebus exiccatius desiccantibus vlcera pulmonis, & precipiendo infirmo ut in ore teneat medicinas desiccatiuas & absterisius mixtas cum lenitiuis: & ut jaceat superius, ut facilius medicamina transire possint, discurrendo per vulnera, quemadmodum ros discurrendo per parietes, & muros, per terram. Quod si causa fluxus sanguinis fuerit ex aperitione orificioz venarum, cura eius erit cum medicinis leuibus stypticis. Sed si causa apertionis venarum subtilitas sanguinis fue-

rit, ipsius sanatio est cum cibis grossis coagulationis. Sufficit nobis huc usque dixisse de solutione continuitatis artieriarum, & venarum.

De cura solutionis continuitatis in Nervis, & Lacertis.
Cap. 35

Nunc vero volumus dicere de solutione continuitatis, quae fit nervis, & lacertis accidit. Et dicimus quod quando solutio continuitatis in his membris accidit, tunc necesse est corpus cum phlebotomia, & pharmacacia euacuare: & studiose picipere ut in vulnere aliquid sanici non fiat, ne dolorem spasmosum inducat. & ideo quia nervus est membrum profundum viscosum, non sufficit in mundificatione saniei medicina consolidatiua: sed necessaria est medicina, quae cum calefactione habeat suctionem, ut saniem trahat sine mordicatione. & ideo in principio necesse est hoc vulnus aperire. Et medicinae haec viles sunt, sicut viscus alboan. & quod fortius existit est, quiddam aliquid addimus de euphorbio: & maxime si corpora humida fuerint, confert valde. Sed in corporibus duris complexionis & siccis, valet opopanax, & assa fetida, & sulphur crudum oleo oliuae mixtum in his multum valet. & gummi pini in his vitatu visci, & glandium proximum est. Et quando inciditur, vel scinditur nervus, & cutis desuper fuerit elevata, tunc has non posset medicinas sustinere, sed erit sufficiens abluere ipsum cum oleo oliuae, & ponere desuper tutiam ablutam. Et si corpus durum exierit, trochisci andaracha-

A non erunt sufficiens. Et si nervus extransuerso, & ex toto non est incisus, tunc vulnus piculosus est. si in cisus in longitudine traheretur. & hic est timor spasmi. & ob hoc regimen illud totaliter est adhibendum, ut prouidus sis in resistendo spasmo. Sed res, quæ mitigant dolorem nervi, ipso non existeret discooperto, est oleum oliuæ calidum: propterea quia resistit omnibus passionibus nervi. sed quando discoopertum est, tunc contrarium existit: & non est pondum nisi doloris fortitudo nos impellat. Et necesse est ut medicinæ, quæ nervo superponitur, sint actus calidæ: ideo quia hoc membrum pro maiori parte a frigore læditur. Et quando apostematur nervus, & ex eo timendus est spasmus, tunc ex toto incidendus est: quia ex hoc securabitur a morte: quamvis membrum adducamus ad priuationem sensus, & motus. Ligamenta vero fortiores medicinas patiuntur quam nervi, & similes chordæ: quamvis viciniore sint nervis. Sed ligamenta, quæ cum lacertis sunt coniuncta, medicationem similem medicationi nervorum recipiunt. Sed quæ ossibus continuantur, fortiores recipiunt medicinas.

*De cura fracturæ Ossium.
Cap. 36*

Deinceps loqui volumus de solutione facta continuatis in ossibus, quæ ruptura nuncupatur. Et dicimus quod, quando ruptura fuerit in osse extransuerso, tunc necesse est, ut partes ad sua propria loca reducamus: & ad hoc vnamquamque

partem trahere cum instrumento ad hoc solito, aut manu, donec suo musculo vniatur, & æquare quod sit æquandum: & postea ligatur, secundum quod præcipit Hippocrates. Et est ut duæ fasciæ accipiantur, & cum vna incipere a loco fracturæ superius ascendendo. Et Hippocrates hoc laudat ligamentum: quia per hoc cuius materiæ resistitur ne lanietur. quod non accideret, si superius ligando ibi inciperet, & vsq; ad rupturæ locum perveniret. & præcipit Hippocrates, ut sic ligatum stet vsq; ad septem dies propter apostematis metum, propterea præcipit, si dolor membro superuenerit, ut super membrum ponantur medicinæ mitigantiæ. & si pruritus adfuerit, embrocetur aqua calida, ad hoc ut pustulæ non oriantur: & hoc prima septimana. propterea si securi sumus ab apostemate, tunc non solum non sufficiunt fasciæ, immo astellæ erunt adiungendæ. Dicit Rasis: qui medetur hoc nostro tempore fracturis in prima septimana, astellas ponunt: & Hippocrates hoc apostematis metu vetat. Et etiam, quia prima septimana non timemus, quod membrum fiat tortum, sed apostematatum timemus. Item Rasis dicit, quod fractis ossibus, nostri temporis Medici in principio ponunt astellas in extremitatibus medicina--rum, quibus membra ligantur cum farina ordei, & albumine oui, & sic dimittunt donec convalescant.

*coalesc.

Et mihi videtur quod ille, qui per hunc modum curatur, ille casualiter euadit: & melius est dissolvere fasciam, & sic fiat omni septimana, & videre porum sarcoidem: & est il

Y iij lud

Gud, quod dicimus in Latino supra os) qui si nimis fuerit grossus, super ponenda sunt medicinae multum desiccantur, & fascia bene contringatur. & si nimis fuerit subtilis, embrocetur spongia, & aqua calida, & fascia elargitur. Et si fuerit repletio, medicetur phlebotomia, & pharmacia, & ipsius cibus subleuetur multum. & quando transiit primam se primam, debet cibari cibus simili bus illi substantia, quam volumus generare, vt cibus grossus & viscosus.

R Et si fractura cum vulnere carnis existeret, necesse est vt officium vulneris remaneat apertum. Et si os in longitudinem fissuram patiatur, ligatura sola cum bono regimine sanatur. Et si fractura sit in osse cranei, vt penetret vsque ad telam, tunc necesse est vt circa fissuram os remoueatur, vt mundificari possit a sanie tela, ne telam corrumpt. & si sic non fieret, sanari non posset. sed hoc in loco nostro non inuenitur, qui hoc facere sciat. Et sufficiat hoc in omnibus speciebus malae complexionis, & solutionis conuinitatis, & primo in membris consimilibus.

I De cura aggritudinum Officialium membrorum : Primum autem de cura aggritudinum in numero.

Cap. 37

ET dicamus quod aggritudines membris officialibus appropriae, quaedam sunt, quae sunt aggritudines secundum numerum magis & minus: & quaedam sunt, quae sunt aggritudines creationis, sicut figura, oppilatio & apertio, asperitas & lenitas: & quaedam sunt aggritudines po-

sitionis. Sed aggritudines numeri, quaedam sunt naturales, sicut digitus sextus: & quasi ars Medicinae hoc non considerat: & quaedam sunt non naturales, sicut lapis qui nascitur in vesica, & lumbrici qui in corpore nascuntur, & verrucae, & aqua in oculum descendens, & vngula. & antecedens causa istorum est materia dissemperata in quantitate, & qualitate. Et si istae aggritudines sunt in fieri, causa efficiens remoueri debet cum euacuatione vniuersali, & postmodum membra superflua erunt remouenda. & si facta fuerit, quod factum est, erit remouendum. Et medicinas proprias vniuersalesque illarum rerum tu scis in multis particularibus libris. Sed quae lapidem expellunt, & arenam, sunt medicinae appropriatae illi operationi, sicut diximus. Lumbrici vero, & ascarides occiduntur cum medicinis amaris: sicut est absinthium & centonicum. sed cucurbitini fortioribus indigent medicinis. Verrucae vero eradicantur cum ferro, vel cum penna, ponendo verrucam in concauitate pennae, & circumglando violenter extirpare. & quae huic operationi viles existunt, sunt pennae aquilarum, & gallorum. De aquis, & saniebus, quae in oculis aggregantur, dicit Gale. de quibusdam Medicis oculorum, qui infirmum ponebant super scammum, & caput inferius quassabant, donec videbant sanie ab oculo descendente: & hoc in aqua oculi fieri non posset, eo quod nebulae assimilantur ita quod quando ipsam descendere facimus, reuertitur superius: propterea non valet aliter, nisi in se-

rius

* fantom com.

Oppo. 16, terti tract. 5.

4. in fin via die

q. alcau M

des ind get fox c

ribus tr dicimus.

Et id te q. al

accipit curbu

uon: i m vermit

sum s quatuor

Arius cum instrumento trahatur.

Et collyria fellium senibus valent,
& aquis quæ ad oculum descendit.
Et aliqui sunt, qui curant eas aperien-
do. Vngula autem, quando est
magna, curatur cum ferro: & si par-
ua fuerit, curatur cum medicinis.
Sed mollam remouemus cum me-
dicinis prouocantibus menstrua, &
cum abortifum facientibus. Sed æ-
gritudines diminutionis nūti sunt,
sicut calurium propter alopeciam.

Et tu scis, quod pilorum genera-
tio ex superfluitatibus sit laudabili-
bus, & inlaudabilibus, ergo casus eo-
rum est propter defectus illarum su-
perfluitatum: aut ex corruptione di-
ctarum superfluitatum, quæ egressæ
sunt a sui natura in qualitatibus ma-
lis, & propter hoc necesse est, ut ex-
pellam ipsas superfluitates per phar-
maciam. Diminuo vero canis di-
ctum est, qualiter debeat restaurari.

De cura ægritudinum in creatione.

Cap. 38

Sed ægritudines in creatione, ex
quibus una in figura exsistit, ut
plurimum sunt naturales. & ideo
in curatione medicina ingressum
non habet. Et si etiam tempore par-
tus vsque ad finem augmenti ad bonas
conuertantur formas, restitua-
ri possunt. Et eam lenitas, & asperi-
tas ægritudines forme exsistunt. Et
asperitatis causa est humor chole-
ricus acutus, aut phlegmaticus saluus,
& sanatio istius est superfluitatis i-
stius euacuatio, & membrorum con-
fortatio cum rebus stypticis, ne hu-
iusmodi materia vltimè spargatur:
& postmodum cum medicinis leni-

tiuis asperitas remouetur. Sed leni-
tas ab humore fit leui, & lubricati-
uo. & huius sanatio est illum humo-
rem remouere. & secundum quod
dictum est in alio, hoc erit facien-
dum. Et sub hoc genere oppilatio-
nis ægritudines continentur. Et si in-
fieri fuerit, humorem facientem eu-
acuamus cum vsu medicinarum
aperitiuarum, quæ illas aperiant op-
pilaciones. Et si factæ fuerint, & non
adit repletio, aperitiuæ medicinæ
sufficiuntiam habent. Et aperitiui-
viarum, quæ clausæ sunt, medicatio-
ent per contrarium: sicut sunt me-
dicinæ stypticæ, & confortantiæ. Et
aliquando curatur hæc passio cum
medicinis stypticis, & stupefactiuis.
& hoc fit, quando virtus superat ex-
pulsuam.

De cura ægritudinum in positione:

Cap. 39

Et positionis ægritudo hernia
manifestior exsistit: sicut quæ est
ventre, & testiculis fit. Et quæ in vē-
tre sit, sanatur ut egger super cerui-
cem ponatur, & quod egressum fue-
rat, reducat. Et fractura stypticis
sanatur, sicut cum nucibus cupressi-
si, & gummi glandium, & simili-
bus. Et si tumor fuerit, qui redu-
ctioni resistit, remouere illum debe-
mus cum rebus remouentibus ven-
ositatem. Herniæ vero, quæ in in-
testinis descendit, curatio est, ut quod
egressum fuerit reducat, & exerci-
tium inhibeat. & hæc ægritudo
difficilis est ad sanandum. Ex ægri-
tudinibus positionis gibbositas exi-
stet. & huius curatio est humorem
grossum viscosum euacuare, & exhi-
bere medicas vaporabiles, quæ vtrius-
que

Y iij tatem

Colliget Liber Septimus

Gtatem diminuunt grossam. Et huiusmodi egritudinum est dislocatio. & hæc per reductionem membri ad proprium locum curetur, ætæquam apostemetur. Et scias, quod quolibet membrum, quod dislocatur, eius positio læsionem recipit, excepta brachijs, & spartulæ dislocatione: tamen huius scientiæ artifices cognoscunt eam. Sufficit tibi & illis, qui tibi assimilantur, quod breuiter de generibus egritudinum dictum est. Quia hunc librum non composui, nisi propter illos, qui tibi in perfectione assimilantur, quia illi comprehendunt quod * dictum est, ab eo quo dictum est, propter fundamenta & principia, quæ habent. Nam tu scis quod omnes scientiæ principium sumunt duobus modis, aut a rebus per se notis, aut ab alia scientia. Et maxime tibi sufficit quod in hac scientia multas habes doctrinas, & præcipia. Et scias quod ille, qui a te elongabitur, hunc li-

brum vitabit. Sed debuissim eum compluisse sermonem meum in sanatione accidentium unicuique membro superuenientium: propterea quia etiam accidentia secundum aliquem modum egritudines dicuntur: & melius in declaratione rerum vniuersalium exiit, ut ipsa vniuersalia ad particularia reducantur. sed ad præsens mihi commoditas non respondet: quia in alta re, vel arte hac nobiliore studere intendo. Unicuique volenti ad huiusmodi præclaritatis scientiam peruenire, bonum est ut libros Abumeron Auenzoar studiose legat. nam illius medicinæ thesaurus patet manifeste. Et Deus nos ab errore exuat: & ex ipsius lumine nostros oculos illuminare dignetur.

*Librorum Septem Colliget
finit.*

MAR-

* dicendi
H

MARCI ANTONII ZIMARAE
SOLUTIONES CONTRADICTIONVM
IN DICTIS AVERROIS.

Super Secundo Colliget.

Colliget
174

D

C

175

Oranda est contradiçtio in secundo colligere, cap. primo. Dicit Averro, quod res, quæ generatur ex pluribus una re, non completur, nisi quando miscetur alia res ad motem, & facit unum corpus, sicut est sequinabin, quod fit ex commistione mellis & aceti & aquæ, quorum quodlibet statim per se in actu. Sed hæc propositioni statim aduersatur dictum suum in eodem capitulo, ubi dicit quod membrorum quedam sunt composita ex elementis prima compositione, quedam vero secunda compositione mediantem prima, & declarando primum membrum dicit, quod membra consimilia sunt huius speciei, patet autem quod membra consimilia, quæ à Græcis homiomeræ appellantur, non componuntur immediate ex quatuor elementis actu existentibus in matrice, quæ postea miscentur ad eorum generationem: nam generantur immediate ex sanguine menstruo, qui fuit generatus ex cibis & potibus, sicut ipsemet facit in eodem loco. Amplius generatio composita ex materia & forma est generatio corporis ex pluribus una re, quia materia est primo diuersa à forma, & tamen materia & forma non sunt due res in actu ante generationem compositi corporis, nam, ut dicit Comment. in 7. primæ Philosophiæ commen. 1. 6. agens non facit in alio aliud, sed ex alio aliud: quia non facit in materia formam, sed facit ex materia formatum, & eandem sententiam tenet Aristotele ibi, & Comment. diffusæ in 12. meta. com. 1. 8. ubi recitat tres opiniones de generatione rerum. Dicitur non cum Peripateticis, & presertim cum Aleandro in Paraphrasi de anima cap. primo, & in libello de missione, & cum Themist. in Paraphrasi super 1. de anima cap. 1. triplicem esse compositionem. Prima est, quando aliquid ex rebus corporalibus componitur, ut domus ex lapidibus, & lignis: ex carne & ossibus ge-

neratur animal. Secundum genus compositionis est permixtionem, ut mustum ex aqua & melle, & hoc secundum genus differt à priore, quia in priore totum & partes distincta & distincta sunt loci: in hoc autem quicquid loco distincti non venit in mixtionem, quia totum & partes in eodem loco esse videntur, re vera autem abolitæ sunt partes, & seruatur integritas. Tertius modus est, quo ex ære & figura constare statum dicimus, & vniuersalius ex materia & forma corpus. Dicimus igitur propositionem Averro, veritatem habere de generatione rei ex pluribus una re in actu, sicut est generari mustum, quod de nouo dicitur generari ex pluribus in actu immediate, quod tunc oportet quod elementa veniant in locum mixtionis, & alterentur, & corruptantur vsq; ad medietatem, ut ipse tenet in 1. celi com. 67, sed, si mustum debet generari ex alio mixto, non est necessarium: quia tunc generationis eius vnus est actu, puta sanguis menstruus est subiectum generationis membrorum compositum, unde membra consimilia ideo dicuntur fieri ex elementis prima compositione, non quia immediate ex elementis tanquam ex materia proxima generentur, quia hoc est contra sententiam, sed hoc est respectu membrorum organicorum. unde sensus Averro, talis est, ut illa dicantur generari ex elementis prima compositione, quæ non generantur per tot media, per quod generantur organica, nam iste est ordo, ex elementis generantur cibi & potus: ex his & potibus generatur sanguis menstruus: ex sanguine menstruato membra composita ex consimilibus organica, patet autem generatio organicorum ex elementis, quæ in generatione consimili sunt, si elementa igitur de nouo debent venire ad generationem, aliter mixtum immediate, oportet ut prius sint separata in actu, & ab agente moueantur ad locum mixtionis, in quo simul componantur, & diuisantur ad partes

E

F

Solut. Contrad. in dictis Auer.

Geminis, ut dicit Auer. & sic refertur co-
plexio & per consequens forma nuda. Sed
non est vera semper in generatione caus-
ta: hinc nuda ex alio mixto, in quo elementa
erant et facta & voita, quia tunc non sunt
in locis ductis, ut patet. Inteligitur etiam
Auerro propositio de generatione ex plu-
ribus compositis ex materia & forma. &
hoc dicitur, quia falsi de generatione com-
positi ex materia & forma simplici, nam
que sunt præter materiam simplicem &
formam simplicem sunt forme composi-
te & materice compositæ. In tali enim ge-
neratione agens non congregat inter duo
diuersa actus extrahit illud, quod erat
in dotencia ad actum. Aut dicit quod propo-
siti Auer non habet locum de generatione
eius, quæ deficiunt in primo de generato,
ubi dicitur, Generatio est et animatio totius
in totum, pullo sensibili remanente,
ut subiecto, sed habet locum de generatione
mixtorum modo declarato alibi enim du-
xi varias eius definitiones generationis ab
Aristotele traditas. & tu bene intelliges, si
videbis quæ scripsimus in questione de
mischung.

Secunda contradictio est in 1. colligit
cap. 8. Tenet quod nerui nascuntur in ce-
rebro, & quod non sunt in hinc in eo, ut di-
cit Gale. Sed huius oppositum tenet in 1.
de paribus animalium cap. 4. Vbi Aristoteles
tenet cor esse primum incipium neruorum. Re-
spondetur. loquuntur hic et mens Galeni,
& aduersus eius apparentiam, sed non probat
propter hoc opinionem eius.

Contradictio est in super cap. 9. Dicitur
cap. 9. quod ordinata sunt ad attrahendas
superfluitates sanguinis, non faciunt hoc,
nisi quia sunt sibi conuenientes in cibo. ex
quo sequitur quod cystis felleis, cum sit ordina-
ta ad attrahendum chylum, & splen me-
lancholicum, & ienes & vesica ad attrahen-
dum aquositatem sanguinis, talia membra
nutriantur ex istis superfluitatibus. Sed
hoc contradictio magistro eius Aristotele. & in
libris de paribus, & de generatione anima-
lium, volens in habentibus sanguinem,
sanguinem esse vitium nutrimentum.
sibi probat primo de generatione anima-
lium cholem non posse nutrire aliquod
membrum, quia habet qualitates opposi-
tas nutrimento quia nutrimentum est dul-
ce, & cholera est amara. Item contradictio
iste vir sibi ipsi in 1. Colligit cap. primo
ubi tenet contra Medicos, quod membra

consimilia non possunt generari ex chole-
ra & alius superfluitatibus, quia in vulua
non reperitur in actu nisi sanguis crassus,
& non alij humores a Medicis nuncupari,
sed eadem est materia generationis & nu-
tritionis. Quod si dicatur quod sermo eius
hic de membris officialibus & non de sim-
plicibus. Contra, quia officialia augentur,
& nutriuntur, quia simplicia augentur, &
nutriuntur, ut patet ex primo de generatio-
ne & corruptione in text. com. 13. Nisi esset
quod hoc dictum est ex mente Medicorum.
Sed ista solutio stare non potest, quia ser-
mo eius manifestat se ex propria intentione
loqui, quia dicit, & scias hoc, & ne tras-
didi obliuioni. Amplius, tunc sermo eius
esset in illo libro, sicut sermo Auerro, quia
semper reperitur medius inter Peripateticos,
& Loquentes, ut ipse dicit in 1. phisicis
auscultationis cō. 1. & ita incidit in contra-
dictionem erroris quia tunc nec est purus Medi-
cus, nec purus Physicus. Ideo aliter dicendum
puto, sicut ipse dicit in simili de stomacho
in eodem cap. dum dubitat verum nutriri
ex chylo, & dicit quod illa nutritio potius vi-
detur spectare qualitati quam quantitati, ac si
dicatur quod non est vera nutritio. sed quia opera-
tio eius & obiectum proprium eius est cibi,
qui in chylum conuertitur, ut ea cessat fa-
mes sumpto cibo, sicut cessat sitis sumpta
potu, & stomachus volupiatu: in illo chy-
lo, ita est potest dici de hinc in cholem a na-
tura destitutus ad attrahendum hinc sug-
fluitates quod volupiatu: in eis, dicitur si con-
no & lato fœculi, & est per viam qualitatis
& non quod dicitur per veram nutritionem. Aut
hoc est, ut ex ipse dicit ibidem, quia ibi est co-
mista alij humiditas sanguinis, aut phleg-
matica: & sic ratione eius fit nutritio, non
merito choleste puræ, aut melancholice pau-
re. Nā ex ista Aristoteles multa sunt aialia,
quæ non nutriuntur sanguine, sed aliqua hu-
miditate proportionali. & ita dicitur Aristoteles
in habentibus sanguinem sanguis est vitium
nutrimentum, est verum: vel aliquod san-
guinis proportionale sicut in aliquibus membris,
ut in stomacho, & in istis iam allegatis.

Quinta contradictio est in cap. 11. Dicit
Auerro carnem esse organum tactus, & quod nec
non currunt nisi ad tepiditatem complexionis
carnis, quia sunt in sua compositione istis com-
plexionis cerebræ, & ideo in aialibus pertu-
dit in carne ipsorum sunt disseminati multi
nerui, & vni nerui multi sunt non perueni-
unt, illa membra sunt sensum duri, & ob-
tusum

Solutio.

M

1. colligit
cap. 13.

Ansim. Sed huius oppositū ipse tenet in 1. de aia in cō. 13. Etiam contra hūc opinio- nem vt esse Aristo. ibidē. & Themist. Vnde Cōciliorē in p̄pria dīta de hac materia. Secundū insim Auer. in isto loco videt eē dicendū carnē esse organū & neruum esse ad cōparandū cōpōitū carnis. & ideo ca- ro, vbi sunt multi nerui dissimilari, est magis sensitiua Sed tunc, qđ dī p̄ caro est medium. 1. de aia. hoc intelligendū est de carne pura cognū qđ Arist. in 2. de aia dī- cit qđ organū est neruū. & Graecus exponit illud p̄o corde ibi, & Auerro. p̄o veritate contradixit sibi in hoc loco. & ibi, vt videt. Vnde mibi qđ ad euitandū istam dīscor- dia, qđ aliud est loqui de tactu vt cōparat mēbris simplicibus, aliud vt cōparatur mē- bri organū. partes n. n. corporis sunt duplices ex p̄mo de historia aialium ca- pit. 1. & de paribus, similes, & dissimi- les. & iētū operationes aīa, quedam sunt actiōes, & quedā passiōes, cū virtutum aīa quedam actiōe quedā passiōe sint ex 2. de aia. & Arist. utiūtiū facit cōparando actiōes passiūes, qđ virtutes actiōes simplici- ter attribunt mēbris organiciis, & virtu- tes passiūe principaliter attribunt mēbris cōsimilibus, vt 1. de hist. aialū ca. 4. & ē in cap. de carne, & de iij. qđ vice carnis habet- ur. & nūc cū tactū sit de virtutib⁹ sensitiuis ē enumeratū inter passiūes virtutes aīa. 1. de aia, 12. & de aia cō. 18. auctoritate Ale- xan. vt p̄cipaliter ista virtutē attribui mem- bro cōsimili. mēbra autē cōsimilia, vt Arist. dicit, sunt caro, sanguis, vena, arteria, ner- uos, pilos, p̄guedos, vnguis, & id genus.

B Quare autē aliter videt aliter per sensum tactus op̄i est illis mēbris illi principaliter tactū attri- bui, cuius cōplexio est magis sp̄cia, quia o- peratio tactiua sp̄matū requirit Dīscutit ē autē p̄ singula ex mēbris cōsimilib⁹, quāe sup̄ius enūterata sunt, nullū ē magis ap- tū vt sit organū, nisi caro, sanguis, n. est p̄p carnem, & est ex, & carnis complexio ē calida & humidā in suo sp̄matōe, in quo cōsistit vita, & sensus nerui vero, venā arte- nā habet cōplexionē frigidā & sicā. & ideo deus p̄p illā sōt carnē ē organū. illū mō Arist. loquit in 1. de historia. vbi tradit doctrinā qđ aīa determinat l. lib. de pi- lus aialū, vbi tractat p̄ qđ Sed, si nos dei- de attribuatū sensum illū mēbris organi- cis, nūc sine dubio illud ē primū organū ta- ctus, i. quo p̄mo appetit inter organa ista op̄atio, & virtutē carnis ista op̄atio alij oc-

ganis cōsita, quia cor ē primū, qđ vni ē & sentit, & alij sensus est p̄ cor cōstat. & ideo argumētū illū Arist. potius cor in 3. de par- tibus, qđ loquit de organiciis, ē principium ois sensus. Qđ ip̄i in lib. de aia loquit de tactu, loquit vt ē in habitudine aīa, qđ est aīa corpus istum mēbris seu organiciis. & ita dicit illud, qđ ē organū tactus, & intus. i. cor. & caro dicta extrinseca, cui ad veniūt sensibilia, cōtinetur in rōne melij. sed, qđ intus carnē ē organū, cōsideratur cōparatō p̄ter similes. Vbi si p̄ter simila- res in cō, aut scilicet partes similes cor- dis, ex quib⁹ hoc cōplexio, cōtinetur & cōpa- rent inter se, cuiqđ illud tribuit tactus. Cor n. Fini Aristo. est principij oīum venarū & neruū, & ē eo sanguis & adeo. sic Fini Arist. dicit qđ carnē esse organū, & nullū neq. Graecorū neq. Arabū. nec Latinarum videt illū cōsolationē in Aristo. ante nos, quia aliter loquit in 1. de partibus, & i. de historia, qđ dicit carnē, aliter in 1. de partibus, qđ dicit cor, quia ibi loquit comparatō ta- ctū ad partes similes, sed in 3. ad partes dissimilares. & sic ē i. 1. de aia qđ aīa ē aīa prim⁹ corporis organici. & i. tactus, vt ē de virtutib⁹ aīa, lib. de aia hīs p̄mo cō- siderari, vt attribuit mēbro op̄atio p̄p alij dehūtionē Caro igitur Fini Arist. aliter & est organū. & ē mediū. Vt p̄ cōplexiōe Al- bertū 1. de aialibus tractatu 1. cap. 8.

Quia cōsiderat ē l. cap. 17. Scribit Auer. qđ sensus olfactus i. aialibus, qđ odorant sine attrahōe, vt ē i. apib⁹ & formicis, iste sen- sus ē clarior, qđ i. iis, qđ odorāt p̄ attrahōe. Sed huius oppositū legitur in 1. de gēnere aialū cap. 4. qđ sensus clarior poenit ex organi sūccentare, qđ attēstā cōsistentiū ma- gis sp̄cie. Cū igitur multa aialia hōc p̄p attrahōe odorant, habeat complexiōe magis sp̄cia, igitur organū eius est sūccentare, & p̄ cōsequē sensus olfactus est clarior. Nūc esset p̄ dicium eius est tantum, quia ad manifestatiōem actus sentiendi, quia animalia ista, vt apes ad longam distantia insequunt nutritiū ē odorē sine attra- hōe. sed aīa aīa, nisi attrahant, debili in- nuantur. vnde, qđ volentes bene p̄p appropinquamus, & attrahimus odores; & ita faciunt carnes & aīa. sed, quod ad di- stincte cognoscere diuersa odorum nos ex- celimus aīa. & ista est sententia Aristote- libi, licet aīa quo ad distantiam excedat nos in hoc actu.

1. Colligere
cap. 17.

Solutio.

SYPER

Solut. Contrad. in dictis Auer.

G SVPER TERTIO LIBRO COLLIGET.

§. Colliget
cap. 11.

Contradictio est in §. Colliget ca. 18. Lo-
quens de sensu visus, & auditus, et di-
cit q. propria visus est, q. est susceptio
coloris, non sunt denudati a materia. Sed
hoc contradicit philosopho l. 2. de anima, qui
dicit cuiuslibet sensus, prout est susceptio
spiritus sine materia. Solutio, q. intelligit
de abstractioe a materia, & obiectibus eius
hoc n. intellectus est proprius, & ideo infert q. si
ita esset, tunc ipse esset intellectus. verba n. sequen-
tia hunc sensum præferunt ibidem.

SVPER QVINTO LIBRO COLLIGET.

§. Colliget
cap. 11.

Vertotes l. 1. ca. vbi de medicinis si-
mplicibus loquitur, loquitur q. frigida, & non
est terrestris, est debilis operationis. Vt
igitur terra sit frigida, aqua, cuius opposi-
tum hi in 1. de generatione, & corruptio. te. co. 11.

Solutio.

Solutio intentio eius est ponere diam. inter
medicinas oppilatas, & simplices. n. licet
ambæ frigidae sint, tñ differunt. Quia oppila-
tae fundantur in materia subtili, sed simplices
in materia grossa, & ideo materia terre-
stris, quia frigida, ideo citius facit induci
grossius, sed ideo huiusmodi inducit subtili-
tatem, & ideo dicit, q. istae simplices medicinae
sunt naturae frigidae, & terrestris, & fortis
siccitatis, quia terra est principium siccitatis.
Sed ista sollo habet non potest, quia ipse l. cap. 3.
medicinis oppilatis, dicit q. sunt naturae
frigidae, & terrestris, & temere a mordacia
tunc. Nisi esset q. clarissimo l. missus, quia ter-
restritas magis dicitur q. simplicis, vbi ibidem
dicit q. oppilatae aut sunt igneae, & ele-
mentales, aut desinunt ad partem frigiditatis, vñ
complexio noster differt a replexione sim-
plicis, & habet latitudinem magnam, &
diversitatem etiam in ipsis multis.

§. Colliget
cap. 11.

Scda contradi. est ca. 11. Dicit Auer, q. non
est extraneo vni agentis actiones diversificari
diversis dispositionibus subiecti. Huius oppositum
habet in 1. de anima co. 6. Solutio non est contradi-
ctio, n. finis eius in 1. de anima est finis compara-
tionis, videbimus q. melius est ex his mare ma-
teriam diversificari per formam q. eorum, quia
vt dicit Co. 1. phy. in hoc Arist. resistit Aue-
rrois co. 3. 7. ipse n. opinabatur q. formae se-
quuntur materiam, & diversificantur per illas, &
ipse opinatur contrarium, qd hoc n. illa dictum
est in hoc loco, quia actus actiui sunt
in panthe & dispositiones, & ideo non inconuenit
ab vno agente ex diversis dispositionibus sub-
iecti provenire diversos actus, sicut ibi dicit

exemplum medicinarum, q. Benahar a Medico
dicitur, & q. sunt appropriatae cetera aliqua
venena, corpus sanum interuenit, & corpus
affectum dispositione venenosa, cui illa
medicina contrariatur, sicut ibi dicit.

Tertia contradi. est in cap. 14. Dicit q. §. Colliget
cap. 14.

corpora aialia sunt calidiora terrae nascen-
tibus, & ideo in terra nascitibus non invenit
calor in actu. Sed huic aduersus dictum Aris-
totelem in lib. de morte & vita, vbi dicitur q. gra-
tione est a calore, dicens q. generatio est prima
participatio aie l. calido naturalis, de vita est
eius permotio. Amplius in 1. de anima, & l. lib.
de longitudine & breuitate vitae, anima oia me-
ditate igne operatur, & ita in vegetabilibus est ca-
lor in actu. Solutio, non est in actu secundo, vt
sensibilis a nobis sentiat, sicut est in aialibus,
nā, vt Iquit Gal. si quis poneret manum in
corde veteris calis, sentiret manifeste, & no-
tabile caliditatem, quale non sentiamus in partibus
inermis, aut extrinsecus plantarum, & sic
intelligitur dictum eius. Et sic ista finis solutio-
nis ad contradicendum Arist. & Auerrois, super
nota Philosophia Naturali, & super nota
Metaphysica, & super lib. de Substantia orbis, &
super ino. Colliget. Ad laudem otioetis Dei
& gloriosissime virginis Mariae, in quibus
si quid dictum est, qd a veritate huiusmodi
differunt, vt illud est Philosophorum inter, &
Auerrois, cuius nos interpretes fuimus, dictum
sit. Ego autem in oibus Romanae ecclesiae me
submittit, p. veritate huiusmodi, p. qua bis
passus sum, p. qua bis moriar libens.

Solutio.

Solutionum Contradictionum in dictis
Arist. & Auerrois finis.

M

Ioannes Bravirinus Campagnus, vir do-
ctus, ac in dicto peripateticus, tres Collecta-
menta Auerrois, tribus Colliget lib.
Secundo, §. Sexto, ac Septimo respondens
latinitate donavit, & q. in lucem promouit.
Nos autem sua dissonantia commodo eas
post antiquam librorum Colliget
translationem una cum ipsis
imprimenda cura-
uimus.

IO AN.

175
IOANNIS BRUYERINI

CAMPEGII IN SECTIONES TRES

COLLECTANEORVM DE RE

M E D I C A

AVERROHI PRAEFATIO,

*Ad Illustrissimū potentissimūq; Principis Lotharingorum Med-
dicum Ioannem Galfredum doctissimū: atque
Hieronymum Monium Allobrogum
medicorum praeclarissimū.*

ON deerunt, scio, viri clarissimi, apud quos nostras has Colle-
ctaneorum rei medicae Averrohi interpretatio calumniam pro
gratiam habitura sit. Quippe plerique omnes iuniores mordaci iam
intolerabile in Arabum Mauritaneorumq; dogmata odium conco-
perunt, ut ne nominandi, citandiue locus relinquatur: princi-
pes etenim Hippocratem, atq; Galenum habere nos praedicant;
quos in primis sectari, summaq; veneratione, simul ac diligentia

observare debeamus, qui universa, quae ad medicinam pertinent, tam doctē, tam co-
piosē, tamq; accuratē posteritati tradiderunt, ut ceteris nihil addi possit, quod rem
medicam adiuvet. Quae opinio, ut nobis omnino haudquaquam probatur, ita non res-
quequa; improbat. Sanē summus fuit Hippocrates, summus deniq; Galenus, verum
numerus omnibus minime absoluit: quod de Hippocrate identidem ingenue fate-
tur Galenus: atque et de Galeno tum Graeci, tum Latini, tum Mauritanii, inter quos pri-
mus sibi vendicat Averrohes, qui multo in locis omni studio conatur conciliare Arist.
Galenū: interdum vero ab ipso notatur Galenus: quod quāvis recte, viderint docti. Ego
quidem in ea sum heresi, Arabum pariter ac Maurorum de medicina commentarios,
propterea haud esse negligendos, maiorum nostrorum vestigiis insistent, qui est eloquen-
tia verbis minus valeret, ingenio tamen subtilitate, firmitateq; omni genere mini-
me destituebantur: quod mihi aliquando docuit noster ille Dionysius Coronaeus, triphili
lingua ornatissimus, Latina, Graeca, atque Hebraea, multiq; olim in literis Graeci praece-
ptor: quippe inter evolvendum Genesis in Auctori tam manamenta, deprehendit illum
multa assurgunt iudicij acrimonia, quae oportuit ab eo, qui linguam Arabum, He-
braeorumq; calleret, explicari. Vbi etenim locus occurreret, in quo varia essent con-
troversia, ceterum Auctorem Hebraeum (quem scilicet Roma aduxerūt, postremo Cle-
mentis septimi Pontificis anno) statim consulabas, illicq; perspiciebās Fulgientem, illarum
linguarum omnino expertem, ceteri Hebraeo plane assensuri. Quamobrem apud me
plus fuit valebit veritatis amor, quāvis timor calumniae, quāvis doctissimi, sapienter
rursimq;

issimiq; defuerit vix potuerunt. Sic varia sunt hominum suffragia: multi namq; re-
condita de crimine, impolita, incultaq; placei: alij eloquentia sola ardet: nonnulli lin-
guarum peritia, scientiarum tamen cognitione desituti, commendantur: quod prudens
tissime Erasmius suo libello declarauit. Ab Hippoc. Galeno, atq; alijs medicis Græcis ne
mo sana mentis negabat optimam medendi exemplari peti: nec inficiabimur? Græcia
medicinarum pro fectam, & tam elegantissimam, atque incorruptissimam: non tamen
ab his solis pendebit, in ipsorumque verba tam sanctè iurabo, ut non interdum melio-
ribus, cumulatoribusque rem'dijs inuentis, ab his d. sedem, admittamq; si quid reu-
tiores vel insigniter barbari, incultique, porreuerint melius. Nempe exempli gratia,
si variolis morbulusq; adhibenda su curatio, (Græci *variolæ*) que exigua ab anti-
qui prodierat repretur, num ex Auicenna, Auerthoo, cæterisque id genus multis sume-
re verebor? Atqui Galenus vir elegant in styli incomparabilis ex Scribonio Læge, &
alio quodam Lugdunensi medico quodam decessit, minime veritus ne incultior fe-
ret oratio: Plato item eloquentissimus ab Hebræis, Argypisq; non paucissima, va-
rissimæque didici. Quinetiam Aristoteles ille eloquentia princeps à Iudeo quodam
viro egregia multa hauxit, Clearcho Peripatetico testante: Theophrastus insuper
(scribente Eusebio) ex Hebræorum libris non paucæ laudauit, desumpsitq;: id tamen
non obstitit, quo minus elegantissime placita sua p.feriati mandarent. Num quid
opus est commemorare aliorum philosophorum, & virorum literatorum penè infi-
nitorum peregrinationes susceptas? qui tamen vniuersi stylo elegantissimo, excelsis-
simoque commentariis conscripserunt, nullumque barbaricæ ex barbarorum consue-
tudinè umbrabant: quum potius sese poliores, reuultioresq; effecerunt. Facessant
igitur, qui hoc nostrum qualescunque negocium uitio nobis vertere volum. Atq; hand
fecus, ac Cornuades, qui scripturam aduersus Stoicos primò veratior superiorem expur-
gari, faciunt, dum Auerthio nouam interpretationem legere ægredimur. sic enim
continget res, ut qui in ipsi continentur vitiosissimi suæci, vacuati, depulsiq;e, nul-
la absurda, nulla tumulitiosa, nulla denique distorta visa ipsi pariant. Verum enim-
vero Criticorum huiusmodi calidos, censuræ: ne nihil moror? Vna mihi satis erit, ut
vi nunquam satis laudati, vestra sententia, vnum vestrum iudicium pro lapide He-
ræclo. Cur vero conuertendi in Latinum Coliclauea de re medica Auerthio pronun-
tiam suscepim, in causa fuit etiam, quo ab Aula Gallicæ tumultibus liberi, ali-
quos iam menses fruimus Lugduni Mercator nostro clarissimo, p.udentissimoq; Car-
dinali Turnouio, Regi Christianissimi vices gerente. Consideranti namq;e mihi
Galeni principis nostri vniuersæ penè opera Latinitate donata, simul ac Græcorū alio-
rum posterorum, diligentia virorum doctorum, venit in mentem, me quoque posse
medicinam adiungere, si hæc, quem ægredior materiam, alijs vel inuentam, vel
corruptissimè deprauatam, quam possem diligentissimè traherem. Laboravi equi-
dem hac in re vehementer, quoniam codices, quos typis excelsos habemus, deprauat-
tissimi essent, unde aut nihil, aut parum adiumenti ab his capere potuimus: verum
ab hinc menses aliquot incidit in manus nostras Codex vetustissimus, qui res qua-
tuorue sectionis horum Coliclaueorum complectebatur, quique referebat eam tem-
pestatem, qua in Gallias immigrauerunt Arabum, atque Mauritanorum, tum Philo-
sophia, tum medicina. Perro nec officij esse puto, eadem opera docere, quo modo ha-
rum gentium barbararū doctrina ad nos deuolat. Postquam itaque Arabiorum flo-
rentissimus

uentissimum studium corrūto, Romanūq; imperium Gothica barbaries insuāsūna
 gerant ad Arabas, Manritanosq; adde & Hispanos (qui sub Arabum iugo victi
 uebantur, atque eorum lingua, ac legibus vivebantur) Graeci aliquot tum Philoso-
 phorum, tum medicorum libri, potissimumque Aristotelis, simul ac Galeni, quicquid
 Platonem legisse videtur Auicenna) quo factum est, ut complura virtusque volumi-
 na e Græco in suam linguam converterent: consilii namque eam gentem bonarum scien-
 tiarum fuisse studiosissimam: quamobrem Averrhoes, Alpharabius, Avicenna, ali-
 qui inueneri eodem seculo, in philosophati sunt libris, quos solas veritati indaganda
 sufficere arbitrati sunt: in hocq; negotium toti incumbentes, v. inq; omnium ingenia
 effundentes, verisq; interpretationes, atque expositiones suscepunt. Cum vero
 in Hispania imperaret Alphonsus literarum, & maxime mathematicarum scientis-
 simus, Materiam adhuc bellicam obtinentibus, facile fuit vi partim ob viciniam, par-
 tem ob frequens populorum commercium comportarentur in Hispaniam citiores
 Averrhoi aliorumq; Maurorum lingua conscripti libri, ubi ab Hispano quopiam Lati-
 nitate vitæque denati sunt: aut florentibus iam in Lusitania Parisiorum philosophia
 medicinaque studij, ex Hispania in Gallias deportati, illic transferri potuerunt:
 quemadmodum imperium tunc Carle Magno, Ioannes Secus monachus Dionysij
 opera converterat in Latinum. Præterea Hebrei horum placitorum exortes minime
 esse voluerunt, quorum primus (quantum intelligo) Moses Aegyptius acerrimus
 Aristotelis scilicet, & Averrhoi seculo philosophatus, negotium tale est aggressus
 quem postea alij imitati, multa in lucem emisit: non omni doctrina genere mou-
 menta. Sanè quantum auctoritatis semper habuerit apud antiquos recentioresq; Græ-
 cos Aristoteles, tam clarum, ut explicacione haudquaquam indigeat. Apud Latinos
 vero pauci reperias, qui non ardent illum fuisse scilicet, nisi si postquam ex Ita-
 lia terra, in Gallias nostras philosophi quidam conuolarunt, magna cum laude par-
 ter & frequenti auditorio commentaria Averrhoi in Aristotelis volumina interpre-
 tantes inde factum esse nemo sana mentis dubitabit, ut vel parum fida incultaq; tra-
 ctatio magnum estimationis incrementum, tum in Hispania, tum in Gallia, tum in Ita-
 lia traxerit. Cum vero nostra memoria philosophia omni Jacobo Fabio Stapulensi
 duce capisset primum caput attollere, atque polior, Latinor, elegantiorq; legi, me-
 dicina quoque Leuiceni auctoris libertatis spem non exiguam cepit. Ab his elabora-
 runt in hoc, & id felicissime, aliquot clarissimi viri, non eloquentia tantum fre-
 ti, verum etiam scientia euangelica reuerentissimi. Deinde alij bona quidem indolu-
 aones, ac sed: sed doctrina (cuius libros interpretandos susceperant) prae destituti.
 Horum ego errores perspicui, diu equidem dubitauimus preliis committerem ita
 scilicet Collectaneorum Averrhoi, quæ de sanctitate tractarent, videbam, quam
 difficile esset calumniam vitare. Sed tandem vici, impulsiq; ardens veritatis in-
 dagatio, quam anteponendam rebus omnibus identidem prædicare soleo: vici item
 Hieronymi Montani, philosophorum simul ac medicorum suæ ætatis facile prin-
 cipis, adiutorio: quare in hunc maxima culpa atque calumnia pari (si modo su-
 reuicenda erit: frequentissime etenim ingenueque confessus est), si plus per Auer-
 rhoi nostri lætissimum profecisse (alioqui Galeni operum maximus belluo), quam
 per ullum alium posterorum Græcorum. Cuius sententia audacter subscribere per-
 teritis, qui in omnium commentarijs diligentissime sit versatus.

Quippe liquido perspiciet, non eo animo scripsisse Auerrohem, ut Galenum (cui tam
tum sit additus, quemq; tam egregie laudet) taxaret. calumniareturque: verum id
omni studio, modisque omnibus suadere, ut Aristotelem (cui etiam summopere faue-
bat) si fieri posset, ab erroris insigni nota liberaret, huiusque cum illo conciliaret.
Nam quod ad controuersiam, de principe anime sede, ac domicilio pertinet, quæ san-
tè cum uter philosophis, tum inter medicos acerrima esset: alij: ut Democritus, Hip-
pocrates, Plato, in cerebro collocantibus: alij, in quorum numero Erasistratus, cin-
ca cerebri ventriculum, quod vocat *Varicosa*: alij in cerebri concava, quæ *Cy-bar-
sus* est, inter quos Herophilus: quidam verò, ut Strato, in frontis parte interiori po-
sunt: Parmenides atque Epicurus in toto pectore sitam putauere: Diogenem placuit eas
esse in arteria cordis concava: Stoici in corde, vel spiritu, qui circa cor est: Aristote-
lem verò philosophorum maximum, in corde habitare censuit: à quo si dissentiat Ga-
lenus, medicorum omnium facile primus, non mirum videri debet. Non mirum de-
nique, si ab hoc Alexander Aphrodisius discrepet, qui eadem tempestate floruit, quæ
Galenus, in libro suo enarrationis de anima pro cordis principatu multa dissentias,
vel ad animantium dissectionem prouocans, ut oculata fide facilius quissimam san-
guine à vero non esse alienum iudicium, dignoscat. Quod animaduertens Auerroheus, post
Aristotelem summus Philosophus, atque post Galenum medicus summus, tantamq;
controuersiam dirimere cupiens, totque seculis agitatam, partem huius, partem illi com-
cedens, et ita disidium componens, ut ab alterutro non flaret, et secundum alteram
litem non daret: functionum videlicet principia cordi attribuens: fuit verò cerebro
dilatatus. Hoc testatissimum cuius potest facere, quàm difficile illi fuisse ab altero
discedere, quæ fuit in vtriusque ardensissima eius voluntas. Afferrem hoc loco mil-
le alias controuersias, inter philosophos simul, ac medicos coortas, ut est de semine,
ac vigilia: de sensu: denique de semine, ex quibus fuit, quid nam sit, à quonam de-
promatur, itemque num ab uno tantum mare, an etiam à semina: quæ sunt à duo-
bus, et eo amplius, annorum milibus, sub doctissimis, eloquentissimis, grauissimis-
que consensibus versata, hæcenus sine fine persuerat. Non desunt, qui seminum
quoque prouigere sentiant: à quibus Pythagoras, Democritus, Epicurus, Aristoteli
vero diuersa fuerunt placita, quanquam Firmianus vel eundem idem sensisse.
Posterior autem Galenus Aristotelem reliquit, atque veteribus subscripsit: quem pos-
tea Auerroheus non omnino sequi videtur, verum potius Aristoteli adherere. Quamobrem
omnis quoque posteriorum schola super hac re decernat, et adhuc sub iu-
dice lei est. Cum igitur medicine candidati à lectione horum Collegiarum, ob
tam inuoluntum, tamq; horridum sermonem abhorrent, unde Auerrohi ingenium eru-
ditionemque intelligere minime poterant, officium meum esse putavi, ut si quid vi-
rium in nobis esset, quibus efficere, ac præsare hæc meliora uiderem, hanc materiam
campum ingrederer, et pro dignitate excultiorum facerem: in quo glorari non
verebimur, nos primos esse, qui huiusmodi barbarorum interpretationem susce-
rimus: quæ (ut speramus) ad eloquendum aptior, et ad medicandum commodior
vtiliorque indicabitur: modo lectorem sanum habeat, in corpore sano. Sed il-
lud repetendum, nec multum labori insumpsisse, multumque vigiliarum collocasse in
his conuertendis, et instauranda: cum à nullo, præterquam à codicum mei vetustate,
quæ fidelius scripturam reddiderit, quam formi excusi labori, inuaderet. Legendæ mihi

G hi profecto fuit cum Gale. totus, tum Aristo. opera euoluenda, & notanda : quæ quam
 fu negotiosum, opere sumq; vel semel diligenter legisse, nedum ad transferendum accom
 modasse, lector eruditus facillime peruidebit. Etenim nemo, nisi is qui & naturalis phi
 losophus, & medicinae su peritissimus, tale quid audebit. Nullus denique, qui Latina si
 mul, ac Græca lingue expertus fuerit : quod si Hebraeam aduinxisset ad vnguem factus
 interpret, summo opere commendaretur. Sequi vero ordinem videatur, quæ Aristoteles in
 libris suis de historia animalium usurpauit : causas easque materiam primo tradi
 dit : ab hac finalem, ac formatam (quas esse easdem propè opinantur) postremo eam
 quæ efficiendi nomen præcipue obtinet, ut quod superioribus collectum esset : inde di
 sputatione rationibus vallata stabilitaq; in usum veniret. Cogitanti aut multi, quos hu
 ius mei laboris defensorum pararem : & eos quin possem doctissimo potèntissimoq; soli
 occurrerit, viri literatissimi, d. gni, quorum felicitis auspicijs prima ingenij nostræ
 tura in lucē prodire intrepidè debeat. Ad hæc vobis dicandā qualicūq; nostrā opellā op
 timū esse duxi, ut officio aliquo, & prespicui beneuolentiæ signis, egregia illa vestra er
 ga me volūtas, vesterq; amor ardentissimus laboraretur. Quod (ita me Deus amet) præ
 stare alio pacto haud poterā, quam re, qua vos munerari, potissimum, expetere
 exploratum habere. Vobis itaque literarum suuentissimis atque scien
 tissimis, aliquid de meorum studiorum officina depono : quod si
 aptum ac iucundum esse contigerit, propedem alia, è multis
 quæ habeo, in lucem emittam. Valete igitur, & can
 didi nostras vigilas in nominatissimum Anter
 rhum interpretamini. Lugduni ex ædib
 bus vestri Symphoriani Campogij
 librarii medica assertoris,

M. D. XXXVII.

Idibus Ianna-

ri.

Z

AVER.

Quippe liquido perspiciet, non eo animo scripsisse Auerthoum, ut Galenum (cui san-
 tuum sit additus, quemq. tam egregie laudet) taxaret. calumniareturque: verum id
 omni studio, modique omnibus saluagere, ut Aristotelem (cui etiam summopere sa-
 uebat) si fieri posset, ab erroris insigni nota liberaret, huicque cum illo concideret.
 Nam quod ad controuersiam, de principe animae sede, ac domicilio perinet, quae sa-
 ne cum inter philosophos, tum inter medicos acerrima est: alij: ut Democritus, Hip-
 pocrates, Plato, in cerebro collocantibus: alij, in quorum numero Erasistratus, cir-
 ca cerebri ventriculum, quod vocat *ventriculus*: alij in cerebri concavo, quae *cy-
 bus* est, inter quos Herophilus: quidam vero, ut Strato, in frontis parte anteriori po-
 sunt: Parmenides atque Epicurus in toto pectore suam putare: Diogeni placuit esse
 esse in arteria cordis concava: Stoici in corde, vel spiritui, qui circa cor est: Aristote-
 les vero philosophorum maximus, in corde habuisse censuit: à quo si diffinita Ga-
 lenus, medicorum omnium facile primus, non mirum videri debet. Non mirum deni-
 que, si ab hoc Alexander Aphrodisius diserepet, qui eadem tempestas floruit, quae
 Galenus, in libro suo enarrationis de anima pro cordis principatu multa discutens,
 vel ad auertendum dissectionem provocans, ut oculata fide facilius quispiam suum à
 vero non esse alienum iudicium, dignoscit. Quod animaduertens Auerthous: post
 Aristotelem summus Philosophus, atque post Galenum medicus summus, tantumq.
 controuersiam dirimere cupiens, totique seculi agitatam, partem huius, partem illi con-
 cedens, et ita distindua componens, ut ab altero non flares, et secundum alterum
 litem non daret: functionem videlicet principia cordis attribuens: finis vero cerebri
 dilargitus. Hoc rebusissimum cuius potest facere, quam difficile illi fuerit ab altero
 discordare, quae fuit in utramque ardentissima eius voluntas. Afferrem hoc loco mi-
 le alias controuersias, inter philosophos simul, ac medicos coartas, ut est de forma,
 ac vigilia: de sensu: denique de semine, ex quibus fiat, quid nam sit, à quonam de-
 promatur, itemque num ab uno tantum mare, an etiam à fermina: quae sane in duo-
 bus, et eo amplius, anorum milibus, sub doctissimi, eloquentissimi, grauissimi-
 que consioribus versata, hactenus sine fine persequatur. Non desunt, qui seminem
 quoque proijcere sentiant: è quibus Pythagoras, Democritus, Epicurus. Aristo-
 teli vero diuersa fuerunt placita, quamquam Firmianus velis eundem idem sensisse.
 Posterior autem Galenus Aristotelem reliquit, atque veteribus subscripsit: quem pos-
 sita Auerthous non omnino sequi videtur, verum potius Aristoteli adhaerere. Quam-
 obrem omni quoque posteriorum schola super hac re decretauit, et adhuc sub iudice
 li est. Cum igitur medicine candidati à lecture horum Colliclanorum, ob
 tam incultum, tamq. horridum sermonem abhorrent, unde Auerthous ingenium erudi-
 tionemque intelligere minime poterant, officium meum esse putari, ut si quid vi-
 rium in nobis esset, quibus efficere, ac praestare hac meliora valerem, hunc materiae
 campum ingrederer, et pro dignitate exculciorem facerem: in quo glorari non
 crederim, nos primos esse, qui huiusmodi barbarorum interpretationem suscepe-
 rimus: quae (ut speramus) ad eloquendum aptior, et ad medicandum commodior
 utiliorque indicabitur: modo lectus mentem suam habeat, in corpore sano. Sed il-
 lud repetendum, nec multum labori insumpsisse, multumque vigiliarum collocasse in
 hoc conuercendo, et inflatando: cum à nullo, praeterquam à codicum mei vetustate,
 quae fidelis scripturam reddidit, quam formi excusi libri, inauer. Legendus mi-

G hi profecto sunt tam Gale. totus, tum Ariste. opera tradenda, et notanda: quae quam
 su negotiosum, operosumq; vel semel diligenter legisse, nedum ad transferendum accom- **K**
 modasse, lector eruditus facillime pervidebit. Etenim nemo, nisi is qui et naturalis phi-
 losophia, et medicina sui peritissimus, tale quid audebit. Nullus denique, qui Latina si-
 mul, ac Graece lingue expertus fuerit: quod si Hebraeam adiunxisset ad vnguem sci-
 lus interpres, summo opere commendaretur. Sequi verò ordinem vide: ut, quæ Aristoteles in
 libris suis de historia animalium usurpauit: causas namque materialem primo tradi-
 dat: ab hac fundem, ac formam (quas esse easdem propè opinantur) postremo eam
 qua efficientis nomen præcipuè obtinet, ut quod superioribus collectum esset: inde dis-
 putatione rationibus vallata stabilizat: in usum veniet. Cogitant auti multi, quos hu-
 ius rei laboris defensores pararem: et eos qui non possem doctissimos potèissimosq; salò
 occurrissis, viri literatissimi, d. gni, quorum felicitus auspicijs prima ingenij nostri re-
 gura in lucè prodire interpidè debeat. Ad hac vobis dicandâ qualicūq; nostrâ opèrâ op-
 timiū esse duxi, ut officio aliquo, et perspicuis benevolentia signis, egregia illa vestra er-
 ga me voluntas, reterq; amor ardèssimus roboretur. Quod (ita me Deus amet) præ- **L**
H stare alio pacto haud poterâ, quam re, quæ vos munerari, potissimum, expetere
 exploratum haberem. Vobis itaque literarum sitentissimis atque scien-
 tificis, aliquid de miorum studiorum officina depromo: quod si
 aptum ac iucundum esse contigerit, propediem alia, è multis
 quæ habeo, in lucem emittam. Valete igitur, et can-
 didè nostras vigilas in nominatissimum Amer-
 rhonum interpretamini. Lugduni ex æd-
 ibus vestri Symphoriani Campogij
 libertatis medicæ assertoris,
 M. D. XXXVII.
 Idibus Ianna-
 rijs.

Z

AVER.

AVERROIS CORDVBENSIS

COLLECTANEORVM DE RE MEDICA SECTIONES TRES.

*A Ioanne Bruyerino Campegio latinitate
donatæ.*

DE SANITATE SECTIO PRIMA.

*De sanitatis definitione, temperamenti, atque partium
vniuersarum corporis structura.*

Cap. I.

H
Sectio hæc
1. Coll. li.
r. dicit.

Anitas est cō-
moda partū
corporis hūa-
ni affectio, con-
stitutioq; cui⁹
ope functiones
sū naturā edi-

mus, & patimur id ipsum, quod natura pati comparatum est. Hæc autem definitio est ex his, quæ per se notæ sunt. Cum itaq; partium, quantum sensu deprehenditur, duplex sit compositio: similium videlicet, I ac dissimilium: primum in vnaquaq; harum quid ipsa sit, considerandum: Deinde in diuisis secabim⁹. Postremo actiones, atq; passiones singulis attributas perdiscere oportet: quod cum effectum, quid sit sanitas vere, atq; absolute tenebim⁹. Sumpro igitur ab in compositis similibusve partibus initio, asserimus, methodum, qua exploramus id, quo cum actiones, passionesq; suas hec perficiunt, certissima nobis, ac firmissima medicinæ fundamenta adferre posse. Est namq; naturalis philosophiæ interpretibus doctæ ab iudeq;

dictum, Similia, quatenus similia, ex quatuor elementis consistere: terram dico, aquam, aerem, & ignem. Quinciam libro de generatione & corruptione ostensum est, generationem a moderantia mixturæ ac temperamenti proficisci: commistione vero temperaturamq; modo elaxationis confici: & hanc ipsam a calore tantum, libro meteorologicorum quarto explicatum. Ad hæc diuersam varietatem, quæ similibus adest, a quatuor qualitatibus, calidæ videlicet, ac frigidæ, humentis, ac siccæ M differentia modo, mensurave haudquaquam contingere: quandoquidem ipsarum alia est temperatura. Præterea, eodem commentario prodictum est, similiarium formas easdem esse cum temperamenti formis, quas consequitur accidentia, quæ in singulis harum diuisis spectantur. Hæc quidem, vtpote maxime necessaria, & ab indicationibus naturalis philosophiæ doctis, atq; ordine optimo dispositis orta, præcessisse oportuit: qua in re, medicorum non pauci grauius aberrant, qui de hac scientia

scri

A scilicet quippiam aggressi, sermones absurdos, nullosq; ordine digestos reliquerunt:cuiusmodi est vide licet,q; vniuersalia particularib' assignantur:enibus:quo sit vt longissimè abstin' ab his,quæ probare,& explanare nituntur, demonstrationibus. In quorum album Gale. quoq; referendus erit, qui in commentarijs de temperamentis indicationū methodum aliam ab ea, quam I libris de elementis vsurpant:quare vel apud illum, qui dialectica a limine tantum salutauerit,huius dicta minimi erunt ponderis. Verum vnde **b** nostra defuxit oratio reuertatur, atq; eo ordine,quo ceptum est,prouehamur.Si igitur quæ nuper a nobis asserta sunt probè intellexeris:hoc est,id,cuius ope similitia & agere & pati,quod secundum naturā debent,dicuntur,nihil aliud te affequutum putes,q̃ temperaturæ formam,quæ a quatuor elementorum moderata mēsurā,atq; commistione procedit. Porro mistilia i mixto bicariam temperata consideram': Primo,vbi mensuræ pares adsunt, vocaturq; illa mistio æqualis, collatione extremerum,inter quæ media est:Secundo ac postremo, quando mensuræ impares. Atq; hñō in æqualitas sanè varia est, s'm quā specierum quoq; tempera menta varia efficiuntur. Exempli gratia: Equi temperatura, longe alia est ab ea quæ homini contingit:quippe elementorum moles in ipso aliter se habet, q̃ in homine. Forma igitur illa temperaturæ, quæ vnicuiq; speciei p'pria est, in ipsa eademq; specie: tum æqualitate, tum in temperantia, media, s'm multitudinem, atq; paucitatem repetitur: habetq; lautudinem, quæ

maius minusq; inter extrema admittat. Hæc vero temperies, atq; æqualitas ipsis non deperit, nisi si forma earum (vt ita dixerim) specifica intereat. Necessario itaq; vnū, idēq; elementum spēi par atq; impar p'ducitur: idq; in vna, duabusve quatuor qualitātū, quarum mutua coniugatio fieri possit, factiuarum, s'ac palliuarum, quæq; sibi inuicem nō repugnent, cuiusmodi calida & humida, frigida & sicca, calida & sicca frigida & humida. Quamobrem similitarum partium nouem esse tempera menta necessario fatebimur, videlicet calidum, humidum, frigidū, & siccū: atq; ex his mutū coniugationes quatuor, & temperatum. Quæret vero quispiam, Vtrum istæ omnes temperaturæ ita extreme in hōse exuperent, quemadmodum in elementis qualitātū modus ac mensura? Cui sanè respōdebimus, id minime posse contingere, nisi ēt subijciatur corpus similitate, in quo par elementorū commixtorum moles spectet. Quod neq; in q̃titate p'ui ipsarum, grauitate, s'ac leuitate fieri potest. El'mēta vero, q̃ in similitaribus p'pōllēt, sunt, aqua & terra: vñ cōcretionē, soliditatēq; nanciscūtur. Quin ēt eadē qualitates cōctionē, cōcōctionēq; cōficiunt. Quare corporū q̃ gignunt, quoddā auctritū est parus exupantiæ quæ agit, & calida est, atq; patiētiæ q̃ hūida: qui bus tū cōmixtio, tū cōctio pficiunt. Ceterū libro Meteorologicorū quæto, q̃ nunc dicunt, copiose explicata sunt: vbi quoque indicationē scōpis cōsimilib', quinq; tū t'puras cōstitui debere, p'bauim': quales vñ, spares vero quatuor. Ad hæc, hanc quāq; spectari posse duo corpora in

Collectaneorum Sect. prima

Graliditate paria, quorum alterum altero siccius euadat. Qua in re hallucinatur Gal. de calore pueri, ac iuuenis differens: sicuti a nobis alias diligentissime ostensum est. Summatim vero te memoria tenere maxime velim, duarum actiuarum qualitatum mensuras a duobus passibus desumi: quippe formæ appropriatas materias subditas ac subiectas continent. Sed de his fortè plus iusto: cauèdū etenim nobis summo, ne a publica medicorum schola adeamus: quauis error qui inde emerget in medicina exiguus foret, quoadmodum & is,

Hic de natura tpata nuper dictus. Porro Gale de cute volæ manifestentiam veram esse ingenue fateatur: præterea id, cuius auxilio & agunt & patiuntur similes partes, erit necessario vnum nuper scriptorum tpamentorum. Quare te nosse oportet, & exploratam habere eam tpaturam, quæ fm naturam est horum osium tpamentorum particule cuiuslibet: quæ quidem actioni passionis partis collata, tpata indicatur: & est quæ specifica (vt quis dixerit) speciei temperata vocatur quamq; ab arte medica tueri istaurariq; conuenit. Caterum postq̃ in compositarum similiumve paruū tpaturas accuratius tradiderim*, ad compositas ex ipsis dissimilares, instrumentariasq; appellatas veniemus. Quarū quoddam est tpamentum quatenus sunt officiales: quoddam vero quatenus ex similibus constituitur. Quinetiam his expositis, de natura tpata, ac structura moderata totius corporis differemus: quam sanè quidē minime assignaremus, nisi si in instrumentariis inueniretur: ex quibus & similibus cō-

positū cōstat. Porro ignorare haudquaquā debes; partium alias ex effluuiis primaria structura constare: aut cōpositas statui ex prima illa cōstitutione: cuiusmodi sunt simplices similesq; particule, quæ ab ipso gignunt sanguine: hic vero ab alimentis, potionibusq;. At qui semē genitale membrorū nullā esse partē vel simplicē, aliquidve aliud partīs philosophiæ naturalis commentarij satis superq; te docuerūt: & nos vbi de partium vsu tractabimus, copiose, ac diligenter super hoc scribemus. Præterea neq; flaua bilis, neq; atra, neq; etiā pituita estia statuitur partium similiarū, eo ipso modo quo sanguis: quod ideo cōtingit, qm̃ ea quæ gignuntur, haudquaquā dicuntur pfecta, absolutave, nisi si mutua ipsorum sit mixtura: tunc nāq; exoritur corpus vnum: quod videre est i oxymelite, tpato videlicet aqua melle, acetosq;, quæ singula per se actu spectabant. Ad hæc i vtero neutra bilē flauam. atramve actu commiseri sanguini cernimus, atqui i hominis corpore ad vsus nōnullos nihilominus cōsiderant, qui mox nobis ostenduntur. Pituita quidem hinc longe abest: quicquid ex ea partes minime constituuntur conficiuntur priusq̃ in sanguinē trāseat, ac cōmutet. Vtraq; vero bilis cōiussime hinc remota: quippe nulli materiæ locum obtinet in particulis, quoniam in sanguinem verū, ac mutari nūq̃ possunt: verū ipsas potestatem in eo esse haud dubium est: dū nanq; putrescit in vtrāq; commutat. Hæc autē consequētia quibuscū erroris insam præbuit, qui estia in eo quod ex ipsis constat, constatq; potestatem inesse perspiciebant. Etenim pron-

tuus

Altius id verum non erit, si quippiā aliqua in re potestate spectetur, eius quoq; fore elintum. Sāguis quidem in aliud per accidēs materia est mutationi obnoxia: verum non eo ipso pacto, quo alimentum ipsis esse dicitur: sed eo quo vita materia sterius mortisq; nominatur. Quamobrem fecem, atq; spumam vini, elementa huius nemo dixerit: quippe non nisi ab his purgatum plaue ac defecatum, perfectum, absolutūq; appellabitur: quod dum coquitur, ac coñscitur, excrementa ista producit, atque scernit: eoq; modo bile

B vitariq; sanguini adesse asserimus. Nāq; eorum quę sunt, ac gignunt, vnumquodq; excrementa cōtinet, quę dum coquuntur, perficiūturq; abijci feceritq; oporteat.

De partium simularum temperamentiis.

Cap. 2.

His itaq; expositis, ad nobis positum originem recurramus: atq; singularum particularum simularum temperamēta docebim: quibus earum functiones, affectionesq; & passionēs nobis clare innotescant. Ossium itaq; essentia frigida ac sicca, in ipsorum temperaturam indicat: quod & de pilis, cartilagine, tendonibus, nervis, syndesmīs, ligamentis, venis, membranisq; censendum est: utpote a calore cocta, atq; a frigore concreta: atq; eadem a caliditate emolliuntur, dissipanturq;. Harum vero altera qualitas in vno magis, q̄ altero præpollat: pilus quidem omnium hiccissim⁹, ab illo ossa, deinde cartilago, post quā ligamenta, a quibus membranę, exinde venę, post has arterię, postremo nervi, atque musculi. Frigiditatis quoq; victoriam pili primum indi-

cant, frigidissimi nāq; omnium: ab illis ossa, deinde cartilago, post hęc syndesmī, exinde membranę, a quibus musculi, postremo vasa, venę & arterię. Cæterum frigida siccaq; sic nominantur, non q̄ penitus caloris sint expertia, verum qm̄ a frigore perficiuntur, in ipsisq; exuperet. Quo iidem modo sicca vocitantur, non q̄ omnimoda vacent humiditate, (absurdum id. n. foret: quippe concoctio, misthoc, in ipso hūido consistunt) at qm̄ siccitas ipsa p̄ficit, vincitq; i ipsis. Calor vero, qui his adest, per accidentis differentias collocatur. Partes item, quę humiditate caloreq; sunt præditę, caro, sanguis, ac spiritus: quorum calidissimum spiritum asserimus: deinde sanguinem: postremo carnem ipsam, qua ratione humida quoq; nominabuntur. Nempe spiritus est generis aeris, atq; essentia: aerem autē aqua humidorem in commentariis de philosophia naturali cōscepimus. Quintiam frigidarum hēdardumq; partū adeps primas obtinet: post quā cerebri medulla. Hic locus oculi abundantissimū postulat, vt de his copiosissime accuratissimēq; traderem⁹: verū alias nobis as fatum proditum est. Præterea id te latere non oportet, qđ nuper dicebamus: gradus videlicet functionū fctiuarum in vno eodemq; tp̄amento necessario spectari fm̄ actionum patientium collationem: quę oīa a philosophis, qui naturę sunt interpretes, perdiscenda sunt.

De instrumentariorum, dissimulariorum partium temperamento.

Cap. 3.

Iam vero ad dissimulariū tp̄ationes tēpestiue veniem⁹: & in pri-

Z iij mis

Collecta. Sectio Prima

Gmis de corde sequetur tractatio. Id viscus ex membranis, ligamentis, net uisq; compositū est, calidūq; tum ob multi spiritus copiam in eo contentā, tū ob sanguinē, cum ē ob ei⁹ carnosas partes: estq; in alantis corpore instar foci luculēti, ac camini. An vero siccū (vt cēsent medici) an hūidū, an tpatum, diligenter examinādū vobis relinquo: at mea sententia ad humiditātē inclinare, ob spiritū, qui in ipso habetur, dicere non erit alienum. Iterum, vt pte summe carnosum, ac sanguineum, & ob arterias, quæ non pauca ad ipsum pertingūt, caliditate, humiditateq; præditum. Cerebrū oīno frigore pollet, quia paritū ei⁹ maior moles ac portio ex essentia medullosa ac nervosa constat. Medulla vero eius haudquā eīusdem gnis est cum ea, q̄ in oībus continetur: quippe nihil in eo quod sit pingue, leuissimū, oleosumve cernitur: sed id commune esse aquæ terræq; constat ex eo, quod ei accidit. Cum enim coquitur, indurefcit, atq; siccescit, vt hūore depopulato, exatq; a calore, terrena portio relinquitur. At quæ de hoc viscere docuimus, eadem nos de spinæ dorsī medulla diuise putamus. Porro lienis, ac renū temperatura calore humoreq; constata tamen lege, vt renes splendē vno abscessu sint inferiores, propter sanguinis huius visceris crassitudinem: quo enām ordine lien ab iocinore superatur.

De natura temperata.

Cap. 4.

Proximum est, vt de natura tpatā aliquid differamus: quā quidē ex ijs, quæ de simularum, dissimi-

lariumq; temperatione scripta reliquimus, quis facile possit coniectare. Nemp si par supradictarum portio temperaturarum in homine spectetur, hunc plane temperatum esse censēbimus: atq; depreheademus in ipso notas, quæ de temperata natura a Galienis traditæ sunt. Verum hanc ipsam tēperaturæ moderantiam dici debere patet, collatione partium totius corporis: quandoquidem fieri nequit, similibus particulis ab ea, quæ in naturam est mediocritate, ac temperatione, abeuntibus, vna vel pluribus qualitibus, quin protin⁹ commutato, corruptove accidat. Atqui recessus hic varias causas obtinebit: Interdū nāq; a regione, interdum ab agētē, alias à materia, alias ab ætati commutatione: Quippe pueri calidiores, humiditateq; sunt præditi: iuuenes calidi, sicciq; senum vero ætas frigida: ac sicca: cuius rei nobis manifestissimum atq; locupletissimū testimoniū præbent horum omnium functiones: tū ē, q̄ alij quidē recentius editi sunt, alij vero logius ab ortu absunt, & iā ætate præcesserūt: præter exercitiū, studiūq; videtis ratio, & q̄dā alia externa tpatēdū mutant. Atq; hæc vniuersa in summa tpijs paribus vsuuenire possē eadem ratione nemo ibi inficias: quin etiam totius corporis cōpositioni, ac structuræ. Iam vero octo esse apud mōticos temperatū recessus docuimus, nouēq; diuis quib⁹ pres, vel ipm totū corp⁹ functiones suas paget, atq; id qd⁹ in naturā oportet patiūti: vna videlicet tpatē, q̄ & naturalis appellata octo vero inqtatū. Res etenim, i qua calidū ac siccū spollēt, calida ac sicca dicētis: quosq; de cæte-

Aris ſentiendum. Quæ rōne intelligen-
dū tibi erit nouē ſpatūre ſanitatē
dīas, quārū ſpata vniuerſis corpo-
rib' p'rib' tū ſimilarib', tū diſſimilari-
bus cōis. Hoc tñ intereſt, q' in illis
primis, & (vt ſic dixerim) eſſentiali-
ſis vero ſecūdario, atq; p accēis. Cū
itaq; medici in p'antias qualitātib'
agētib' atq; patiētib' acceptas refe-
rēt, haud abſurde toti' corporis ſpa-
tūm iſdem aſſignabimus. Qua-
re ſequetur, vt quatuor in totum e-
mergant intemperantię.

*De compoſitarum, diſſimilantiumve par-
tium ſalubritate. Ca 5.*

B **P**oſſē igit' ſanitatē particulārū
ſimilarū, q' ab earū moderata
ſpatura ipſis adeſt, quęq; primatia,
ppria, ac in ſubſtātia conſiſtit, ſatis
ſuperq; explicauim'. atq; int' p' acci-
dens inſtrumentariarum, totiuſq;
ſtructurę corporis; primū ē, vt de
ea, q' eſt officiālū (quaten' officiāles
ſunt) eſſentialis diſſerām': cuiuſq; oēs
dīas pcurram'. Diſſimilares itaq; vt
pote cōpoſitas neq; agere, neq; pati
cōfeſſo eſt: niſi ſi in qualitate, q'ui-
tate, (quatenus q'uias) poſitura, par-
tū cōtinua ſerie, nec minorum cō-
tigitate, (dū mutuo iungunt' vni-
tate, ſeparatiſq; modū ſeruauerit.
Erit igit' qualitas in figura cōcinna
ac naturali in meatu atq; cōcaui-
earū ſymmetria: ne ſimpliores ſint
anguloſioresve q' pax ſit. In ſupficie
mediocriter tum læui, tum alpera.
Quantitas vero, vbi adeſt ipſarum
numerus naturalis, mod', atq; me-
ſura. ¶ Cōiunctio, qñ pars parti apte
coniungit' ſeparatio, qñ pars à par-
te ſm naturam abſcedit. Cętera qui-
dem nota ſunt. At vniuſi ſimilari q'
diſſimilari cōmodior. Porro magni-

D tudo ac paritas meſurę ſuū vo-
cabula, quantitati continuę attribū-
ta, multum atq; paucum diſcrepē.
Meſura autem apertis ſimilibus, q'
diſſimilibus partibus aſſignabitur:
quippe hæc modum naturalem mi-
nime obtinebunt, niſi ſi prius ſimi-
lares. ē quibus componuntur, ac cō-
ſtituuntur, moderatam quoque me-
ſuram fortit' ſint. Ad hæc poſitura
tantum dicitur partis, viſcensve in
corpore locus: quemadmodum ven-
triculi, iocinoris, cordis, lienis quoq;
poſitum nominamus. Conſenſum
vero inſtrumentariarum intelliga-
mus oportet eum, qui a natura prima
ſuaū corporis ſtruc communis
donatus membris omnibus: cuiuſmodi
eſt conſenſus ille principū
partium, quę proſecto functiones
ſuas haudquaquam perſicerent, ſi
is abeſſet: vnde priuatim viſcus cō
viſcere conſentire ſpectamus, atque
ad maniſeſtiſſime in cerebri cum vē-
triculo conſenſu, poſſimum in ap-
petentia. Alium in ſuper conſentien-
di genus, cum a particulis vniuſi e-
iuſdemq; membri officiālis ſit con-
ſenſus, cum eo, quod eſt in ipſo ma-
ioris, præſtantiſq; dignitatis. Hu-
iuſmodi autem videmus particula-
rum omnium oculi cum cryſtalloi-
de. Cęterum hæc breuiter perſtrin-
go, vt pote quę a diſſectorię artis
magiſtris facile diſcere poſſis, quo-
rum multi de ea commentarios cō-
ſcripſerunt, ad quos, ſi non grauiter
abundum erit. Quod ſi in libris
Galenī, aliorumq; eius ſectatorū
verſatus fueris, atq; ad man' tuas hi
noſtri commentarij venerint, eosq;
perlegeris, ingenue ſaſceberis, nos ſu-
per ſeſchione diſſerentiarum ſanita-
tis verius, exactiuſq; diſſeruiſſe, q' ſe-

Collectaneorum Sectio prima

Gœritille, quem nobis, mihi non nominandus. At id iudicium recte ferre haudquaquam poteris, nisi si naturalem philosophiam studiosissime attigeris: te namq; hic philosophum, q̄ medicum magis postulo. *Quædam adhuc superioribus adiungenda.*

Cap. 6.

Verum ut cuncta a nobis absolute explicentur, quædã hic adhuc adscribemus: Temperamentis salubria partibus attributa similibus nos inuenisse: alia quidem sibi se in temperationis extremo: alia vero ab ea recedentia: qui tui recessus lesionem sensibilem neq; in actionibus, neq; affectionibus passionibusve operat: quod etiam instrumentarijs vsuuenit: vnde qualitatem, quantitatem, posituram, ac consensum temperata dicere par est. Quæ sane constitutio ea erit, quam Galibello de bono habitu nos docuit: a quo tu quoq; si voles, ipsam perdisce. Sunt igitur officialiũ partium salubritatis octo differentię: quarum quatuor temperatę, atque item intemperatę quatuor. Atqui nonnulli genus differentiarum quorũ arbitrantur, commune tum similibus, tum dissimilibus: aliudq; esse formam coniunctionis nostrę: quę quidem dupliciter intelligit: vno modo nodosa, altero vera: atque illa compositis, atq; officialibus magis propria. Hęc aut similibus partibus, quę in habitum salubritatis earum referenda est. Iam vero vtrũq; partium salubritatis dicitur esse cõsensum, proprię nobis dictę sunt, & quo modo in omnibus communet: q̄ huic nostro negotio summe erant necessaria. Similium temperamentum moderatum aliud est ab eo, qd

inest officialibus: illud quidem proprium & essentialiale: hoc secundariũ atq; per accidens. Quam sectionem qui ante nos, nostraq; scripserunt etate medici, ingenij subtilitate parum valentes, prætermisere. Hæcenus de his.

De actionibus, affectionibusq; sive passionibus. Cap. 7.

Nunc ad singularium partium actiones, affectionesve deveniendum: qui quidem cognitio scopus instar finalium causarum collocandus est. Qui vero nuper expositus est instar causarum tum formalium, tum materialium nobis considerabitur. Verum enimvero priusquam longius progrediamur, vnum naturale principium statuemus, videlicet quodlibet corpus ex materia formaq; constare, ac consistere: at materiam formę quoq; gratia consistere: vnde colligendũ, ipsum ens naturale propter actiones suas proprias tantum esse. Quare Arist. pulchre ac docte sentit, naturã frustra, incaffum, ac temere nihil esse molitam: quod in his quę ab arte prodeunt, conspiciatur: quippe ligna navis, formę, ac figurę navis gratia adiuvenia sunt: & sic è duobus istis constat, pp navis actionem, quę erit navigatio. Hinc etiã hominis corpore esse quippiã oportet, qd sit loco tum formę, tum materię: atq; et postremo actionem affectioneq; q̄ ambę absolute partium indicant. Querendum itaq; quid sit vice formę: quid demum vice materię: inde ad actiones, affectionesq; transibimus. Simples quidem ac similes partes in composito maxima ex parte locum materię habere spectantur: ossa nanque, ac syndesmi,

Ami, hoc est ligamenta, & dōnes, nerui, carni ipsa, cutis deniq; formæ manus grana confecta indicantur: quæ sanæ forma ad agendū, efficiendūq; siue patiendū erit idonea. Nempe manus fungi suis muneribus cōstructionis, intētionisve non posset, atq; expansionis, siue relaxationis, & alijs huiusmodi, nisi sit composita foret. præterea & si compositorum causa i compositæ, similesve partes adiūt tantum: habet nihilominus harum quælibet functionem, ac munus peculiare, quod manifestius in ipsa structura, ac compositione euadit, emergitq; idq; in manibus videre est, quæ ab ossib; robur atollendi onera obinent, atque a carne, neruis, & similibus sese expandendi, explicandiq; modum. Post quæ discutiendū, inuestigandūq; an sit quippiam cuius gratia compositorum sit, cum quo deniq; munera functionesq; suas obeat. Hinc vero exordiemur: Partes natura quidē & agunt, & afficiuntur in totum, ab ipsis calore innato: qui alius est ab eo, quæ a temperamēto adipiscitur: id quod indicationum methodo docuimus. Experimento quippe **C** anatomices, (scilicet discandi corpora) compertum, exploratumq; in corde quoddam corpusculum contineri vaporosum, exquisitèq; calidū, quod ab ipso per arteriarum canales in vniuersum deriuatur animantis corpus, atque transmittitur. idem quoq; de cerebro censendū. Quæ vniuersa cum ita cadant, & neque agere, neq; affici partes, p̄terq; a calore interno: sequitur quod, functiones suas a formis absolui, periticiq; & ab eo ipso quod a caliditate innata sortiuntur. Atqui ipsarū for-

ma constituitur ex vtriusq; caloris **D** (natiui scilicet eius; qui a temperatura acquiritur) mixtura, qua agunt, afficiuntur: vnde perspicuo liquet cordis in animantis corpore excellētia, atq; principatus, quo cæteræ partes omnes indigent, ipsum verò nulli administrulo eger. Porro de cerebri dignitate, atq; præstantia idē quoq; sentiendū, in pub; videlicet, ac viscēribus, quibus præesse fertur. Incomposita itaq; p̄p̄ composita: hæc vero ob calorem a corde deriuatum, qui æquidē his formæ loco adest: qua rationationē patebit, singulorū membrorū functiones affectionesq; idē effici. Verum enim vero an solus hic calor ista efficiat: an sit aliud quippiam, quod sit huic caliditati vice formæ medici considerationē transcendit. Iam vero alias esse facultates, p̄ter eas formas, quæ a natura p̄ueniūt, asserimus: quas alias vocat: de quib; ante actiōes, affectionesq; paucis agemus, harumq; quot sint dīx̄ explicabimus: mox ad ea quibus vnaquæq; pars attribui, & addicūq; reuertemur: qd̄ sanē fiet cognitū potētijs q̄ functiones pagū. Illud vero te in primis latere nō velle, functionū gēna, quatenus ad nos p̄tinet, notoria eē earū facultatib; naturæ autē potētijs notiores. Cū itaq; philosophi, atq; medicī functiones speculauerint, tū potēstates hos ad esse affirmā: naturālē, vitalē, alalē. Naturalis quidē ē, qua alimur, seruemur sumim; atq; gignimur. Vitalis pulsum efficit ac ī corde sedē hēt cui; quoq; respirādo apire, ac dilatare ē: expirādo occludere, ac constringere. Cui; quoq; comes est vis illa impulsoria motrixq; qua cū qd̄ expectum; ad id apprehēdēdū impellimur, mo-

Collecta. Sectio prima

G mouemurq; aut auertimur vt id declinem; ac fugiamus hancq; oēs in corde sitani testant. Porro alialis in quinq; est distincta modos, ac differencias sensiles: videndi, olfaciendi, gustandi, audiendi, atq; tãgendi: quibus et accedit morio secus locum (delatio & latitudo vocat). Ad hac in phantastica, quã imaginatricem appellamus, cogitatricē, æstimatoricē, recordatricem, conseruatricēq; distinetur. Quam quidem sectionē medici in diuidendis aīæ facultatibus vsurparunt: quæ & si parũ apta sit, tibi nihilominus in hac arte parum **H**erit incommoda. Quamobrem, aptior oīno illa erit, quæ fm motionē naturālē efficit partitio: qñquidem in consensu est, illas functiones non tñ attribui qualitatib⁹ quatuor, verum etiam facultatibus, quas aīas appellantur. Super quibus dum fusi⁹ accuratiusq; disserunt, atq; disputant, alias stirpibus adseribunt, nutritionem s. incrementũ, ac gnationē retro nobis dictas: quarũ augēdi functionē altencis finem recte quis dixerit: gignendi vero quasi auctricis potētiæ absolutionē, atque p sectionē. Præterea alarum nomē habuerunt, tum quia organica, tũ quæ ex facultatum naturalium minime sint. Estio vero q quis inter naturales referat largiori (vt dī) loquendi mōis haudquaq; aberrabit, potissimum si aīa a relatīōe vel functionē intelligat. q si ab essentia tñ potestatem ppriã ipsam censet, is absurdē labit: id nobis testatissimum reliquit Gale. noster, in quodam suorum commentariorum, vbi illã magneti comparat. Cæterum vis, a qua pulsus efficiunt, alitrix quoq; est, diuidens ac princeps: vtpote quæ vna

cum corde calorem membris impartiatq; atq; precipue, primæq; altencis potētiæ famuletur, pariterq; cū ea seruetur. Quare absurdũ foret, hãc ab alijs diuersam, seorsumq; collocare. Ergo ad nutritionem referenda, quæadmodum cæteræ quinque facultates, attractrix, retentrix, alimentatrix, expultrix, & q discernens nosatur: quæq; ea ipsa maioris in vita sit momentũ, ac potētiis p̄dictis, ob calorem, qui multus ab ipsa emanat: quia rōne medici impulsũ, nomē vitalis huic dederūt: & si sub altencis gnē comprehendat. Quidam in sup̄ plātas, stirpes vab huius potētiæ functiones vegetales appellauit. Verũ enī uero medicorũ partitio, q potētiã asale ductã, in quinq; modos dīstinguit: scilicet, sentiendi, mouendi, imaginandi, retinendi (recordandi) & conseruandi, ac deniq; rōnis ipsi⁹, vique quaq; vera est, vno excepto, & prætermisso, q. s. nihil interest, an vim mouendi secus locum, (latitatem vocant) an vim mouendi a voluntatis imperio atq; impetu nosauerit: vbi in consensibus cum ea conuenit imaginatio: quod in commentario de anima exposuimus. Qui autē vim motus voluntarij, illi quæ a vita nomē retinet, potētiæ assignant, atq; illã, quæ motrix secus locũ dī, altencis speciei esse censent, perperam faciunt mihi videntur. Sunt etenim hæc facultates, alitrix, auctrix, sentitrix, genitrix, imaginatrix, appetitrix, retinatrix, auctrix: & quæ æstimatorix, cogitatrix, conseruatrix, atq; recordatrix. Est autē (quæadmodũ retro iã dictum est) super imaginatiōnem constituta rationalis vis, vtpote quæ vniuersalia cōplectēdo peti

Actionis naturalis, & posteriorū primo discere potes: cuius nihilominus contrarium in calce primi cōmentarij auscultationū scribit. quæ dubia siquis diluere ac soluere cōcupiscit, ab eo ipso Arist. petat. Cū inq; vñ, quæ vi apprehenduntur rationali, particularia habeant, in homine sit oportet facultas, qua cōplectat essentia horū particulariū sub vñbus cōsentorū: atq; alia vis, quæ eorū reuertetur. Quare cū potentia ista vñum cōplectrix, ea ipsa tñ imaginis habitudinib⁹ apprehendat, sequentur deniq; tres alie

B potestates, æstimatrix & quæ cōntia particularium cōprehendit: recordatrix, quæ æstimatoriū est ipresio: tertio ac postrema imaginatrix, quæ æstimatricis impresiones suscipit, atq; amplectitur: atq; hę sunt tanquā virtutis rationalis ancillæ: quippe haud secus, ac serui domini hennis suis morigeri sunt, paratq; ac curant qd factio opus est, ita & ceterę potentię rationali famulant. Patere item arbitror vim imaginatricem rōnali adducere ea, quæ minime sint comprehensā. Quinctia, duas apprehendendi dñas, æstimatricē

C. ac cōseruatricē rationalis cōprehensionī attribui. Quare cū a rationali abscēdūt vñā, atq; recordatrix vniuersalium reminiscitur, æstimatrix vero iudicat, ac dignoscit, tunc imaginatrix essentia illam particularem a recordatrice simul & æstimatrice cognitā exploratamq; habebit: qua habitudine ab imaginatione accepta consequutaq; vis rationalis, quo prius carebat, id adipiscitur. Inde hę, vt tres a nobis retro scriptę potentię illi, quæ a rōne nomen, obtinet, famulentur, ac mutui

strent. Eatenus autē medicinę professori vñia, ac necessaria, quæ de his disseruimus, non ignores: quatenus liberalius ac perfectius docere velit: eruntq; a naturę interpretibus quæ rēda. Verū enim uero qd in hoc negotio ex vñā medicinę studiosi candidatiq; vsuuenit, id præcipuū erit temperamentū, qd singulis facultatibus inest, tribuiturq; compertum habere, atq; si p̄ æsens sit, tunc: si deperditū, instaurare, ac restituere. Satis nāq; supq; satis frugis rekeret ex hac disciplina, si a formę temperationis notina, & exploratione totam quoq; spiritalē intellectuāq; consequatur: quæadmodum si materia cognita, quatuor succorū corporis, pactumq; vniuersarum cognitionem assequatur.

De vsu partium in compositione quas familes, ac similes appellantur.

Cap. 8.

Sequitur vt manifestū faciamus, sp̄atris omneis animātis esse ob prædictas facultates constitutas, atque potentias ob suas functiones: nullamq; in homine partē, quæ nō sit actionis cuiusdam, atq; affectionis gratia: quas vbi exploratas vnā cum temperamento singularū buerimus, salutem quoq; cuiuslibet partis per causas, quæ a fine appellantur, percognitā tenebimus. iam. n. per causas, quæ tum a materia, tum a forma nominantur, nobis innotuit. Atq; effectrices huc adferet vtpote iam separatas i minime oportet, nisi si quippiā, qd effectricis causę locū obtineret, in mō cōseruandū maneret. Principio igitur factio ab vñū singulariū, dicemus, rem quæ p̄ alia necessitaria est, id bifariam

Collecta. Sectio Prima

G fariā esse: Primū, vt sit essen tia prima essen tię postremę necessaria: si cuti substantia simplicium ac simi lariū ob instrumentaliū substantiā fuit necessaria: Secundo nō quidē à necessitate: verū qm̄ duo vno sunt prestā uia, idē, nobilitatē indicat: vti de oculo dicendū, qui sanē quidē homini datus est ob visionē ei necessariā: binos verō natura crea uit, prestātiq; illi, qm̄ cōmodiores vihoresq;. Nos verō nō paucos vlt̄ p̄ter mitemus, qui parī huic no stro negotio sunt idonei. Similariū itaq; partium qdā sunt vt ossa, car tilago: vngues: quedam vt nerui, musculi, ligamenta, mēbranę, tendines, cerebrū, huiusq; ossa, spinę medulla, caro, adeps, cutis, pili, fuci quatuor, atq; spirit⁹. Atqui ossiū vltus p̄cipuus ad roborandū, stabiliendūq;: nempe tanquā fun damenta qdam ad vniuersā cor poris substantiā sustentandā subij ciuntur: Ad hæc ad munimentū, tu telāq;, cuiusmodi capius atq; tho racis ossa. Horū verō multitudo ad motus varios particularesq;: ma nus quippe per se moueri non pos set, nisi si ab ossibus brachij seuu

H ita foret. Alius insup occurrit vltus, qui est, vt facilius exhalationū, va porumq; copia discutiatur, dissipet, ac transpiret. Hmōi aut sunt futurę quę in caluaria conspiciuntur. Quin ēt aliq; adijci p̄nt, vt est ille: ne, vti os vnū læderetur afficereturq;, ita facilis esset ad alterum lēSIONIS, affe ctusq; transitus: qm̄ alterum ab al tero sciundū. Multa quoq; esse oportuit tum ob figurę ipsorū eua riationē, tum ob qualitatem, cuius gratia fabricata, tum deniq; ob ma gnitudinē, ac paruitatem: quę va

riatio in ossibus digitorū, erutis, ac R coxę spectatur. Verū figurę, for męq; diuersi modi ad sunt, qm̄ quę valida, grandia, grauiāq; esse opor tuit: dura quoq; solida, ac minime concaua constituta sunt: quę aut leuia, dura quidē, sed caua. Porro q; carni adhzrete iungiū; natura voluit, tenēriuscula, ac mollia fabrica ta sunt, cuiusmodi cartilagines, & q; eiusdem sunt generis: ista verō vel mediocriter eruditus te docere pōt. Genus quidē vnguium factū est duarum vtilitatū graua: primę ac cōis, ad summitatis digitorū mu nimentū, ac conseruationē: quo pa cto hastę summitati ferrum quoq; affigitur: postremę vt eius loci car nē firmarent, indeq; man⁹ facilius, & melius apprehenderet: nihilq; li effugeret, excideretq;. Functio ve ro apprchēforia vnguib; manū magis, q; pedum propria. Primus ve rō vltus carnis animantibus cōmu nis quoq; est. Nerui insup nō pau cas nobis afferunt dubitationes: pp pe Gal. constānissimē asserit, neruo rum vtilitatē esse, virtutem sensus ac motus à principio in partē om neis transmittere: Arist. verō con stitutos infitosq; ad calorē internū temperandū sensumq; iudē prestā dum: quę insita proxima est illi, quę de cerebro fertur. Gale. ad fulciendā suā opinionē, & firmandā, ar gumēto vnitur, q; videlicet tēso, aut i totū ablato neruo, afficitur, & adi mitur sensus, atq; motus: verū id haudquaquā à methodo demōstratio num procedere, satis patet ex his q; in dialecticis discussimus. Vltus igit neruorū eiusdem generis cum cere bri vtilitate, ab eoq; ossis planē oriū habent: nec est qd in cerebro fixos

(vt

A ut sentit Gal. (dicas. an vero motu voluntariū efficiant, dignum accusa obſervata vide. Syndefmoriū, id est hgamentorum, atq; tendonū vsum nemo ſcit: motionis. q̄ ab imperio voluntans prodiit, gratia inſtitutū. Membranę pro tegmine impoſitę, atq; vt tueant, ſuſpendā tñ; parteis quę ſuſpendi aptę ſunt, ac retineāt: qđ ad ſyndefmos magis p̄tinere videtur. At quę ventrē integrit, hmōi vilitatē obtinet: nempe arceet, pro hibeitq;, ne inſtetina prolabant, lo cęq; dimoveantur: quo lapſu hernioſi efficiuntur hoīes. Venosum **B** genus duplex eſt: primū arteriarū, quę ſpiritum ac ſanguinem à corde accipiūt, in omneſq; parteis expandunt, aliās quidē ſanguinē tñ, aliās ſpiritū ac ſanguinē ſimul. Alterū verō venarū quę non ſeruiunt, in quibus ſpiritus vix ſenſu deprehenditur, niſi ſi Gale. opinio duerſa nos ſentire cogat, qui in iocinore ſpiritus naturalis ſedem collocavit, quem ab alterne facultate conſci te ſtan ſumus. Venarum aut̄ riu per multū l omneis parteis corporis expanduntur (ſicuti & arteriarum) vt ſanguinem planē elaboratum con **C** coctumq;, ab hepate in totum corpus fundant. Meminiſſe hic te velim, Ariſtoteleſ ſentire, partium omnium nutritionem ab vtriuſque ſanguine, venę. ſ. atq; arterię, multo ſimulq; commixto, ac temperato perſici. Quinetiā iocinoris. atque venarum ſanguinē, vice materię illi eſſe, qui per arterias à corde deſcenditur: qui quidē loco formę ent, vt ipſe alterum tum cōcoquens, tū perſiciēs, alimentumq; actui proximum reddens. Atqui Gal. eum, qui per venas à iocinore diſcurrit, nutri

mētū per ſe proximum arbitrat̄. **D** Verum Ariſt. ratiocinatio ſuper his eſt hmōi: Sanguis (inquit) quatenus ſanguis, partiū haud dubiē eſt alimentū: quicquid vero alit, partibus accedere debet, aſſimilariq;: at qui vterq; ſanguis, tum arteriarum, tum venarum, per omnia funditur, adeſtq; oibus, vt ſit partium nutrimentū, ex eoq; conſiſtunt neceſſario. Cum vero in crudum & coctū ſecetur ſanguis, ille quidē vicē materię, hic vero formę præſtabit: vn de erit crudi, coctiq; collatio, ſicuti formę atq; materię: Hoc vero in libris de animalium hiſtoria Ariſt. **E** doctē explicuit. Cæterum ſi quis diſta Galeni probē diligenterq; perpendat, inueniet eū ſenſiſſe, parteis corporis ſupernas à ſanguine, qui in artētijs continet, nutrimentum ſuſcipere: iubet nanq; in hemicranico dolore, comitialiq; morbo diuturno ſecari arterias. Summopere aut̄ cupere diſcere, cur non putarit alias quoq; eodē ali ſanguine. Medullarū duę ſunt differentię: Vna cerebri, quę ſub caluaria includit, haud dubiē materia ſpiritus, vnde ſenſus exoritur: Altera verō, q̄ in oſſibus habetur alimentū ſangu **F** nei, quod in ipſa diſtribuitur, concoctū excrementū, hancq; non continent ſolida, ac minime concava. Œquiuocā itaq; appellationē eius quę in cerebro, atq; alterius quę in oſſibus contenta eſt, dicere oportet: illa etenim à vulgo tñ medulla nominatur: hæc aut̄ omnino prope dixerim, vera eſt: Atq; oſſium concoctū verumq; excrementum: iteq; eſſentia temperata: verū ſpinę doſi medulla cuiuſdē generis eſt cū cerebro, habetq; eodē vſus cū ipſo: **A**t

Collecta. Sectio Prima

G At in quo mutuo discrepet, vbi de partibus dissimilibus disceremus, discere poteris. Porro caro duabus continet differentiis; (vt retro iā docuimus) quas ambas tactionis instrumenta scriptum reliquit Arist. eodem mō rationeq; se habentia, quo oculus ad visionem: cuius rei indicium, qd simplex corpus sensum deprehēdit simplicē: quo in officio nervus carni famulatur, vt tēperet videlicet spiritū sensus qui à corde transmittitur: quas rōnes à nobis medicum necesse est accipere. Atq; sensationē atq; motionem à cerebro

H nervis ortum essentiamq; habere liquet. Genus insuper carnis musculosum à Galeno vocatum, inter officialia ascribitur: à quo mouendi prima vis efficit: quippe nullius adminiculo, nulloue intercedente, sed per se tū mouetur: qñquidē si aliūde motū haberet, aliā scrutaremur, qd ex se motionē haberet, mouereturq;: quo mō res in infinitū procederet: nihil etenim mouet, nisi idē quoq; moueatur. Hinc necessario rē quiescere necesse est apud primum à mouente immobili agiturum. Verū ista in naturali philosophia amplius interpretati sumus. Idē quoq; carnis genus musculosum, motus secus locū (lacionē vocant) Galeno istrumētū scribitur: & nos quoq; alias dissieremus de eo. Iā vero corpus illud spongiosum, qd in inguinibus axillisq; positū est, huiusmodi gratia fabricatū, vt exacta ppulsaq; à ceteris partibus excrementa exciperet: faciliq; possumus nobis persuadere, adeo corpulentum, & bene carnosum eē factum, vt impleret qd in medio vasorū, in diuersas partes diductorū habetur: eiusdemq; diductionis firmamentū ac tutela foret. Qd quidē & simplex ē, animantibusq; oībus cōe: haud secus ac cor vnū dissimilariū ac compositorū omni animantium generi cōe datum. Nīse de succis quatuor quēdā tractanda sunt, in primisq; de sanguine ipso, quē duplici p̄dictum vtilitate spectamus: Vna, vt nutriat, quā functionē efficit is qui in iocinore ac venis, q; (vt medici sentiunt) ab eo viscere originē habent: Altera, vt cōuehat atq; deferat vnā spiritum caloremq;, & is in arterijs contentus est. Pituita sanguis incoctus est, vel (vt quis dixerit) sanguinea superfluitas, quē parum abest, quin sit sanguis: qua absente abscedenteq;, & secreta, sanguis absolutionē nanciscitur, qd de vtraq; bile, tum flaua, tū atra, velim existimes. Necessario itaq; pituita corporibus insita: fieri etenim nequit alimenta alterari immutariue, atq; coneoqui, quin & pituitosa excrementa pignantur: Ad hæc alij quoque vltus pituitę inuestigari possunt: humectat nanq; partes, & nutritiōi aptas efficit, vicēq; alimenti in longa inedia p̄stat. Flaua vero, atraq; bilis primo, ac per se in corpore continetur, habenturq;. Etenim cibaria cōcocta, q; à ventriculo ad iecur trahuntur, in sanguinē haudquaquā transirent, mutarenturuc, nisi si ab eis illa duo excrementa fecernerentur: quemadmodū vinum dulce nō nisi duobus excrementis abdicatis, altero crasso terrosoq;, altero tenui leui aereoq;, oībus suis numeris partibusq; absolutū dici debet. Quāobrem natura amare bilis, atq; atrę instrumenta ac conceptacula instituit, pituitę vero denegauit: qñquidem

A ex hac partes cōstitui ac nutriri voluit natura: ex alijs vero retro dictis succis nequaqua m: paret autē q̄ natura hos succos instrumenta facultatis altricis noluerit boni electiōe. Nempe vesica bilis meatum habet geminum: at vt plurimū vnicus est in intestinum, hoc est exitū fundi ventriculi & ieiuni mediū inferius, q̄ intestina sunt gracilia, ac sublimia: vel si geminus meatus sit in ecphysem illam maior inseritur, hoc est pyloron: minor in fundo vētris paulo suprà pyloron inuenitur, vbi eodē quo in intestinis fungitur munere: vesica etenim illa portionē bilis quādam per hunc meatum qui vnicus est, ad intestina effundit, vt illa excitetur irritenturq; ad excretionē, q̄siq; abstergant. Lienis quoque meatus geminos habet, vnum quidem qui os vētriculi pertingit, quo exiguum atrae bilis in ipsum euomit, effunditq; tum vt expurgetur, tum vt citetur appetentia: quæ pfecto ab acidis excitari cōseuit: quorum alijs in commentarijs copiosius mentionem faciemus. Proximum est, vt de adipe pauca annotemus: cuius vtilitas prima, vt calorem moueat atq; accersat omento atq; septo transuerso: estq; excrementum, superfluitasue cōcocti sanguinis, quo partes animantis nutritæ sunt. quare adipe moderate adempta, summam eximiāq; ex eo sanitatem conijcimus: probē nanq; atque inculpate facultatē altricē suas peragere functiones testatur. Inde si corpori nō accrescat, aīal haudquaquā exactē concoquere significat: in quo excrementū, qd̄ necessario pbaui cōcoctionē cōsequit, minimē fiat: id verō ē calidū, humidūq; qd̄

ē ad implēda q̄ in animante vacua **D** habent nā constituit. vbi verō immoderatus pinguescūt adipe aīantia, prauis, ac vitiose affectiōis cōstitutionisq; nota ē: multa quippā alimētorū mām (sanguinē dico) in adipē verti, ob quā refrigeret corp⁹ animalq; mortē obeat. Adhęc sensu prædita nō ē, partēsq; sensus cōpotes insensiles efficit, si immodicē augeat. Pilorū capitis, superciliorū, palpebrarūq; vsus ad monumentū tutelāq;: q̄ nanq; in capite nascuntur, cerebrū ā frigoris, calorisq; noxia, & incōmodo tutantur: q̄ superciliorū, palpebrarūq; oculos ab exteriorū lapsu rutos faciūt: qui subaxillis, atq; in pectine, alijsq; particulis exoriunt, ex copia, exuperantiāq; materię originē trahūt. Galeni autē opinio, qua pilos ā vapore quodā caliginoso, fumido, atq; exulto produci asserit, nō oscitater est p̄pēdēda: pilus nāq; corpus ē intēdū, aptū, siccū, cuiusmodi est alimēti sicci superfluitas, qñ plus iusto adurit, manente in ipso exigua pinguitudinis portiuncula. Quāob̄re, nō erit vapor ille, cui⁹ sit appositio partis ad partē: quinimmo corpus ē valde cōtinuū & intēdū, aptū, atq; in longitudinē **F** auctum. Natura verō (vt ego quidē sentio) hunc vaporē machinata est generationis pilorū gratia: atq; vt alienum materię superabundansq; excrementum ab internis ad externa euocaretur, expurgareturq; animantis corpus. Quod imitant agricolæ, qui vt fecūdior, feraciorq; terra fiat, semina illi cōmittunt, atque injiciunt, quæ eliciant, attrahantq; qd̄ in ea exultum terreūq; cōstitit. At cutis oīum tegumentum commune, Spiritus proxima sunt facultas

Collecta. Sectio Prima

Gratia instrumenta, q̄ animal regit atque gubernat : cui quinq; potestates ancillantur, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, quibus discernentē adjicimus. Verum enimvero alia quoq; inest facultas, quę absolute gubernatrix nominat, toti corpori communis, de qua aliquñ plenius disputabimus. Nunc tantum id dixisse satis sit, ab anima esse ac prodire, qua abeunte, animal quoque interire necesse est.

De dissimularibus nutritoria facultati ad dictis partibus. Cap. 9.

H Vnc de partium officialium vsu paucis pertractabimus, q̄ facultati alterici famulantur, necessaria in totum, ac manifesta explicantes : principii facientes à nutritione, quę ad vitam exitum in primis vsu obtinet. Quippe ad functionē huius abolitionem mors sequitur. Sunt vero, quātū sensu vsurpare possumus, hæ : Ventriculus, atque os, & q̄dā oris particulę, gula, intestina, iecur, venę, renes, lien, vtraque vesica, tum bilis, tum lotij. Ceterum oris præcipua vtilitas commendatio est, in quod munus dentes

Institutum : anteriores quidē ad secandum : (incisorios vocat) maxillares, qui & molares, ex translatione, q̄ his cibi veluti molis cereales fruges tenuantur, & atteruntur. at q̄ in ore sit aliqua concoctio, patet, quamuis is, quę probē nostri, alio vratur nomine. Gula meatus, quo in ventriculū cibaria ingeruntur : cuius functio duabus constat facultatibus, attractrice, ac propultrice : primo namq; ab ore trahimus cibos, deinde in ventriculū deuoratur, pellunturq; : quibus actionibus abolutis, animal

simul, inedia, fameq; occumbere necesse est. Variari vero partem, quę potentijs naturalibus famulatur, oportet : id q̄d ex arte secandi corpora patebit. Cōstat igitur gula tunica duabus, interna atq; externa : quarum prima, cui recte sunt fibrę, quo ab ore in se attrahat, instituta est : altera vērō, cui transuersę sunt fibrę, quo constringat ea quę continet ac protrudat, talis facta est. propellit autē cibos haud secus, q̄ manū coacta ac compressa, fluida humidaq;. Sequitur ventriculus alimentorum per gulam ad se delatorum coctionis instm : ea namq; in chylū mutat, atq; alterat, at nō in sanguinē : q̄d confirmant indicantq; : nuper dictę potentię, quibus ad hanc functionem vtitur. Concoctio vero manifestior est in tunica eius crassiore, ac carnosiore, quę plurimi caloris copiam tum à venis, tū ab arterijs derivatam continet. Postremo viscera calidiora adiacentia ventri habes : iecur à dextris, lienem à sinistris. Duas quoq; habet tunicas, quę pertinent vsque ad ipsum os : Vna quę interior est, qualis ē in ventre, talis persistens : Altera ad carnosiores speciei in gula conuersa, quarum fibrę cōtrariam inter se dispositionem obtinēt. Quę interna est, in rectum porrectas habet fibras, ut quę trahendi cā sit instituta : externa transversas, quō circulo contrahat. Hinc est q̄ attractoria, & expultrix facultates euidentissimę hoc viscere sint. Nēpe vbi alimenta ingesta sunt, arcte statim vndiq; cōplectis suis tunicis, quod vbi cibos ad perfectionē concoxit, vniuersę partes supernē insurgunt ad inferna spectando. Habet vero expultrix actio-

nes

Nes duas omnino contrarias: vnam
q̄ peracta concoctione deorsum, al-
teram quę sursum expellit. At vis il-
la, quę nobis discernēs nominatur,
non ita euidentis est in ventre, nisi si
ex cremore (chylum vocant) ali ip-
sum dixerimus, & ob id cibū appete-
re, & tam arctē vndiq; constringere
premere, atq; amplecti, q̄ equidem
nostra est opinio. Quare si aliter
sentiremus, hoc est, ex hac conuer-
sione cibi in cremorem haud nutri-
ri ventrem: cur igitur alimenta ex-
petere? ea q̄, accepta tam valide cō-
stringeret? famesq; & esuritiō cessa-
rent, vbi ea ingessimus? alioqui ne-
que in appetentia, neque in comple-
xu illo discernentis potentię sūctio
obscura foret in eo. Quod si ita sit,
vt pars partū famuletur, sui ipsius nō
obliuiscatur, oportet: vnde tum ali-
mentum, tum vilitatem ob id ip-
sum venter suscipiet, atq; conseq̄ue-
tur: in quo collegarum nostrorū nō
paucos dubitare audio: aiunt etenī,
alimentum prius non posse esse cre-
moris illius conuersionem, quin ī
sanguinem alteret, immutetq;. At-
qui nondum cibi in ventre sangui-
ficationem adepti sunt. Dicemus i-
taq;, ex eo exiguum quiddam ali-
monię trahere qualitate magis, q̄
quantitate ac copia insigne: mox
nanq; deuoratis cibis remittit, quie-
scitq; fames: haud secus q̄ vbi potio
nem ingesserim, tollit statim sitis.
Atque absurdum erit minime, exi-
stimare portiunculam quandam te-
nem humore præditam aliquantu-
lo, non sanguineam adesse, quæ ali-
mentum præstet: quod nobis indi-
cant animantia quędam exanguia
quę nihilo minus nutriuntur. Ceterū
concoctio in primis a calidita-

te humiditateq; fit: deinde ab arcto **D**
illo ventriculi complexu. Quamob-
rem animantia quibus ventres cras-
siores, corpulentiores, durioresq; spe-
ctantur, eadem validius meliusque
concoquunt: huiusmodi vero sunt
ventres auium. Verum antiquorum
nonnulli in hac fuerunt hæresi, vt a
sola illa cōstrictoria facultate & am-
plexu, quibus venter circa cibos vtiq;
concoctionem perfici putarent: at-
que ob id ventres quarundam volu-
crum, quales gallinarum, atq; perdi-
cum, hominis ventriculo non nihil
opis suppeditare. Pars vero hæc cras-
sior duriorq; in his facta est, q̄m dē **E**
tibus molaribus carerent. Proxima
huic sunt intestina, altricis quoque
potentia instrumenta: primum nāq;
que per pyloron ea quę in vētre cō-
cocta sunt, ad ipsa deferuntur, perfe-
cta quippe concoctione, tum aperit
inferius os ventriculi, exciditq;, per
ipsum quod concoctum est: inde ie-
cur per venas cremoris succulētum
trahit: postremo sicca superfluitas,
excrementa q; deorsum ad intesti-
na delabunt, ac pellunt: quorū duos
vsus conspicimus: alterum q̄m ab
ipsis ad iecur alimentum transmittit:
alterum propter excrementorū **F**
expulsionem. Constant vero duab⁹
tunicis, vt sint validiora: atque harū
vtraq; ex transuersis constituta fi-
bris est: quare in his propulsoria fa-
cultas euidentior est, attractoria au-
tem imbecilla. Ad hæc vim conco-
quendi his adesse patet, ob tempera-
mentum, quod proximum tempera-
mento ventriculi sortita sunt. Mul-
tos vero intestinis anfractus, mul-
tasq; reuolutiones natura commen-
ta est, vt materiæ in his contentæ p-
fecte concoquerent, atque vt tādū
Coll. Auerr. AA ma-

Collecta. Sectio prima

G manerent, donec iecur, quod sibi esset necessarium, assumpsisset. Quare Aristoteles animantia, quibus reuolutiones intestinorum paucae essent, gulosa prodidit. Denique in iocinore alimentum in sanguine commutari, inde ad partes omnes transmitti, in confesso est: quamobrem principem altricis potestatis esse Galenus censuit, ob excellentiam, qua ceteras nutritioni addictas partes anteit: qui equidem ignorauit, alimentum in corde exquisitum, ac postremum confici: altricemque in eo primam ac precipuam vim sitam.

H Sicut vero in nuper dicto viscere quinque naturales facultates concoctricem dico, dum s. sanguis conficitur: retentricem, ubi cibaria coquuntur: attractricem, dum ab intestinis succum trahit: discernentem, quando secernit, dignoscitque: tria excrementa: serosum aquosumque: quod a renibus trahitur: biliosum, quod a vesicula huic innexa: atrabiliarium, ac crassum, feculentumque, quod a liene. propulsoriam vero facultatem attractoriarum proximam esse merito dubitatur: cuius solutionem hic locus haudquaquam postulat. Meminisse vero te oportet, omnes has facultates mutuam quandam concordiam, atque concentum inter se habere in corpore, quemadmodum circa munus unum opere multae, & circa artificum aliquid multi artifices. Nutrienti vero potentiae uniuersae famulantur, quae sane est omnibus animabus partibus necessario indita: verum enumeratio accuratius considerabimus, anATRIX ista potestas iocinore principem sedem obtineat, an aliud sit viscus ipso praestantius, cui illa assignanda sit. Nos quidem satis liquere ex his, quae in naturali philosophia scripta reliquimus, arbitramur, hanc ipsam nutriendi potentiam unam tantum portiunculam partis aliter efficere: partes vero ex elementis constitutas, ac compositas: quod vero ex elementis constat, modo quodam transpiratione a quadam decoctione prouenit: decoctio vero a calore, inde facultatis huius instrumentum, fontem ac principium vehementioris caliditatis: parum enim aut penè nihil interest, necessarium quippiam dicamus partibus, an toti ipsi. Erit igitur scaturigo caloris istius iecur, aliter nutritioni additae partes. Quod si vera sit Gal. sententia, qua cetera membra huic potentiae ministrantia calorem, dum suas functiones peragunt, aliunde non habere, quam ab iocinore, assentit, inter ipsa principatum quoque tenebit id viscus, cuius auxilio sua obeunt munera: ipsum vero ad suas functiones nullius ope indigeat: quae excellentia ac dignitas non immetito principem efficit: quemadmodum inter agricolas is princeps, ac dominus appellatur, cuius imperio opera negotiorumque curantur: is vero nulli subdit, munere suo fungitur. Discerem vero libentissime ex Gal. ceterisque eius sectatoribus, cur solum iecur ad hanc potentiam perficiendam sufficiat: cum ipsi fateantur, non paucas a corde arterias in ipsum deriuari, quae non paucam caloris copiam deferant, quae sane incassum ac temere a natura commentae sunt, si iecur ad hanc functionem sufficiat. At forte responderebunt, ab isto calore vim vitalem iocinori infundi. Nos vero iterum rogabimus, quae sit vitalis facultas in animantis partibus? an alia sit ab altrix

Aet, atque sensibili, quibus vita constat: sed magis sensibili accepta refestimus: q̄ opinio aduersatur isti, quē probe nosti. Quęcunq; vero de his potentijis conscripsimus, id ob earū fūctiones actum putato, quas duas tantum, sentiendi sc̄ & nutriendi arbitramur. At si obijciant tertiam aliam virtutem a corde profectam, q̄ sc̄ pulsus gignit, ipsamq; solam per se dici virtutem: Nos, & si id fatebimur, cor tamen iocinori eam transmittere dicemus: venæ etenim, q̄ ab hepate sunt, minime feriūt. Pulsuū vero effectrix facultas illa vitalis a corde emanās: quę calorū ac vitū in quaque parte corporis custodiendarum causa est, itemq; vna cum ipsa cor partibus alijs primarium alimentum exhibet, ceterasq; omnes virtutes impartitur. Quamobrē, cor princeps vifcus est potentie altricis conditor, hoc est, eius alimenti, qđ est instrumentum, quo cum agit facultas nutrimentum exhibendo. q̄ si hic alia esset vis præter istam altricem, alia quoq; membra haberent: siem etenim non potest, vt sit vlla in particula potentia specie contraria alijs, quę sunt i ceteris membris potentijis. Hęc vero in solo principe visce sedem obtinet: quod neq; Galen. neq; alij medici vsquam censuerunt. Collatio itaque cordis ad iecur eadem erit, cum ea quam facit Galen° iocinoris ad partes ceteras: quare cor in hac facultate iocinore præstantius superiusq;. Iecur nāque suum munus haudquā probe obiret, nisi si a principe calor tum qualitate tum quantitate moderat° transmitteretur ad ipsum. Satis igitur, superiusq; probatum, Cor principē esse, & effectorem præcipuum potentie

nutritorie: quod a Galeno & ceteris anatomicis magistris omisum est.

Non est præterea q̄ censeas iecur princeps viscus vocandum, quīs eo indigeat cor ad alimentum elaborationem, tum confecturam: quem admodum ventriculus, & si cibum iocinori apparet, princeps nihilo minus nō appellabit: Neq; bubulcus ceteris bubulcis edulia parans, eorū princeps, ptinus censebit. Postq̄ igit cordis principat° discussus est, & ex arte secandi corpora liquet arterias i omneis pteis corporis dispgi, & ob id a corde alimentum quoque exhiberi eo modo quo nuper diximus, E nū sc̄asum temereq; factas arterias opinabimur. Ceterū hactenus per anatomicē spectatum non est, ab hepate p venas ad cor sanguinē de ferri: is etenim qui in venis habetur imperfectior est: qui in vero in arterijs continetur, vt vehiculum spiritus esset, infusus est. Dicit vero quispiā, hāc considerationem ad medicum nō pertinere. Ego vero maxime necessariam ingenue fateor, qđ alias diffusius explicabitur. Ceterū non possum non demirari Galenū commentario de locis affectis III. immemoro Archigenem reprehendentē, in curatione memorię deperditę: quippe hic memoriā a corde proficisci existimās, remedia cordi idonea adferebat: ad quem Galenus ridens inquit, postq̄ o Archigene tu in ea es opinione: memoriā in corde sitam, eucurbitulam cordi non affigis, oninemq; medicationis scopū ad id non vertis? Ego vero Galeni, q̄ Archigenis sententiam digniorē reprehensione cēseo: qđ ex his quę retro iam disseruimus, & post hac disseremus, patebit aperte. Cor

AA ij om-

Collecta. Sectio prima

Gomnium corporis partium princeps: atque eius situs sedem obtinet principalem: in medio. n. positum est, (qui loc⁹ est regii, ac nobilioru) vt vndiq; attingi vel eque vel proxime posset, & tutius conseruari: quare in uolutum & circumdatum membrana crassa (pericardion vocant). Nutritum illi aduenit ex vena, q̄ inter ipsum atq; iecur iacent: tegumentum vero atque operimentum qd' auri eius impositum est, eius gratia factum est, vt reclusum, sanguini p̄beret ingressum: oclusum vero, retineret. Altera vero auris, quæ a vena (vt nonnulli sentiunt) ad pulmonem sanguinem deferente alimentum gratia (venæ nâq; nullæ pulmonis sunt continuæ) operimentum hêt ad hoc commentum, vt extorsum apertum sanguini exitum i pulmones præstaret: verum alteri harum aurium tertia instituta sunt tegumenta, vt aperta introrsum sanguis atque spiritus in arterias dimanaret ac fluere: nec postea resfluerent, recurrerentve. Hęc autem vena est in cordis ventris sinistro, est vero arteriæ maioris os. Altera vero auris, q̄ alia in parte est, arteriæ os est, quæ ad pulmones tendit, a qua ventilatio cordi contingit, quare vt extorsum aperirent, tegumenta huius facta sunt. Sequitur vt de liene nonnulla dicamus, qui duos meatus habet, vnum iocinori, alterum ventriculo continuum, in hoc viscere crassitudo sanguinis spectatur, quare vt a melancholico sueco iecur expurgaret, constitutum arbitrant. Abest autem non parum a veritate, si duo esse hepata in corpore existimemus: nullas. n. ab hoc venas ad alias partes deriuari cernimus. Vesica vero

quæ iocinori subest, vt biliosum traheret excrementum. Renes quoque iocinori ancillant: trahunt namque id quod est in sanguine aqueum ac serosum per venâ, q̄ a gibbis iocinoris exoritur. Vesica altera, vt a renibus serosum, aqueamq; superfluitatem traheret ac reciperet: habet vero opusculum quoddam cortici non ablimile (musculum alij vocant) quod dum trahitur lotium, reseruat: attracto vero & defluxo, occluditur, ne ad renes recurrat. Id vero maxime meminisse te velim, vnumquodq; instrumentorum institutorum ad sanguinis expurgationem, attrahere excrementum illud tm̄, vt ex eo alimentum suscipiat: præstant vero & alios vsus necessarios, vnde facultatibus nuper scriptis singula prædicta sunt, attractrice videlicet, alteratrice, retentrice, discernente, atq; expultrice. Hæ sunt omnes alticis potentiæ partes. Cæterum duas tm̄ coctiones omnibus particulis communes meminere, ventriculi, atque iocinoris. Atqui si placet in venis aliquam collocare, ea sit exigua. Tertia vero ac postrema singulis membris propria ac peculiaris.

De partibus dissimilaribus, quæ sunt generiæ potentiæ instrumenta.

Cap. 10

Quoniam de partibus nutritiõis dicatis sermo nobis retro plurimus fuit, iam de his, quæ generationis sunt instrumenta, disserendum: Auclrix namq; potentia eadem hêt cum altrice organa, nulla vero sibi propria. Partium genitalium alie sunt feminarum, vterus, vuluæ, mammae: maris, testes, & coles. Testes ad genitale semen efficiendum

emo-

A emolita est natura, quorum caro alba, fungosa, spongiosaque est, cuiusmodi quoque; mammas habere spectamus. quare sanguinem sibi similem faciunt, hoc est, albicans: quemadmodum & iecur chylum in rubrum mutat, hoc est, suum colorem: agens quippe quod ab eo afficitur, sibi consimile reddit. Illud vero te latere non debet, ipsos in generatione principatum non obtinere, ut sentit Galenus: & si facultas ista in his sita sit: quandoquidem functiones suas nequaquam possunt peragere, nisi si per spiritum qualitate ac quantitate moderatum a corde transmissum: quare in confesso est, vim illam cordis, quæ tam probe calorem temperat, ut inculpate sua munera obeant testiculi, præcipue genitalem appellandam. Quæ vero facultas ipsis ad est, prædictæ miniftra erit: atque si excellentiam quandam obtinere videtur, particularis censetur. Quos autem Gale. in feminis constitutos esse prædidit, nullius in generatione momenti esse existimes: quippe semen quod in venere ab ipsis emittitur, ad generationem nihil utilitatis habet. Atqui aliquis dicet: Frustra ergo horum testium constitutio a natura facta est? C Hunc protinus respondemus, in manibus mammas nihil conferre ad genitricem potentiam: in illis tamen nonnullos usus insitos. Rogabit iterum quispiam, Unde semen feminæ nec genituræ nihil opis suppeditare exploratum habeam? Dicam ingenue, id tum sensum, tum argumento deprehendi. Nempe feminam non emisso semine concipere non ignoramus. Ego igitur postquam Aristoteli de ea re commentarios perlegissem, non paucas obstetrices rogans, an id ve-

rum esset, comperi creberrime videri, vel si inuitæ coeant. Harumque multas vidimus quæ vi veneficæ essent, passimque concepisse. Porro matrona quædam quæ ex regione ædium nostrarum habitabat, iuravit nobis veris conceptus verbis, cum balneum intrasset, in quo improbi quidam homines antea dum lauarent, semen genitale profudissent, statim concepisse: quod & si incredibile videretur, fecit nihilo minus vitæ illius antea vitæ integra, atque inculpata castimonia, ut fidem verbis suis adhiberet: Quamobrem protinus ad commentarium quendam Auenculadij, quem de semine genitili edidit, euoluendum accessi: ubi id posse contingere inuenimus. Cuius rationem miræ nobis ardentem huiusmodi assererat: videlicet ipsi utero inesse vim quandam propriam additam, ac cæcam cum semine genitili, qua ipsum trahit: ad quod nulla opus esse delectatione voluptateque scribit. Eximie quidem, & doctæ hominis rationes. Illud autem, quod naturali argumento exploramus, est, quod si femineum semen eadem in generatione, & ex eximias vires obtineret, quæ maris semen: posse feminam ex se nullius ope generare, quare mare minime opus esset. Non est insuper censendum partes quasdam a semine maris, alias vero a femineo constitui: quoniam quæ numerosæ sint, in uno tamen (quod ipsis inest principio) unum sunt: cuius quidem principij largitor, atque opifex cor erit, partum quoque; omnium auctor potestate: quod si à femineo semine dimanaret, nos utique; maris semen ad generationem nihil conferre recte arbitraremur: verum eadem est ratio de hominis

Collectaneorum Sect. prima

Genitura. Dicitur vero aliquis, nentru horum suas functiones agere: nisi si prius sit mutua commixtio, atque temperatura, aliamq; formam ac constitutione sunt consequuta: que admodum mel solum, aut acetum solum oxymel non conficit, verum opus est mixtura & temperatione mutua. Fatebimur vtrumq; habere temperamentum, quod a perficiendi facultate prædito venit: atque vtrumq; vice materię hic est, nullaq; formam q̄ a vi genitrice consequit. Quamobrem pars quę talem temperaturā obtinet ac facit, generatio nis facultatē quoq; habebit: in qua opinione qui versantur, vterum vi præditum generandi fatebuntur. Ego vero libentissime discerem, in quo necessaria sunt sanguis, ac semen ad hanc functionem peragendam. Sanguis etenim membra vniuersa nutrit ac conficit: patet item semen maris ac feminę non posse operari omni specie: sed & feminā ad generationem functiones habere quispiam dixerit, quamobrem actionem vnius sine alterius actione consistere absurdum foret. Ambo igitur scopum vnum obtinent suarum functionum: fortum s. cui ab vtroq; portio essentię inseritur: ab vno quidem forma, ab altero materia. verum nusq̄ præstat formam femina: nusquam mas materiam: qđ enim alimentum exhibet, materiā quoq; præbet: at femina alimentū suppeditat, suggerit igitur & materiam: formam vero mas, quę est Arist. sententia. Verum enimvero quoniam femina in se nihil continet, quod materiā existimate valeamus, præter semen atque sanguinem menstruum: at semen aquosa

est humiditas excremento similis: nec aberrabis si vere excrementum nominaueris, quo membra ali haudquaquam possunt: a sanguine etenim potius nutrimentum suscipiunt: qui vere alit. Nihil vero interest inter alimenti materiam, & inter essentię materiam: alimentum partim essentia est: generatio vero essentia est in toto: totius vero materia eadem est cum illa partium. Ad hęc femineum semen materiam fortis non esse, indicio sunt mulieres, quę citra emissionem seminis gravidę fiunt: vterus quidem propellit, eomitq; suum semen: maris vero attrahit ac retinet: quibus liquet superfluitatem esse feminę semen, a voluptate concitatum huc illucq; diuagantem, haud secus, ac salua in ore esuriens atq; famelici prouocatur, dum alium edentem conspiciat. Maris quidem semen agentis vi ces implet: partes item a calore naturalis, qui sedem in corde obtinet, alūtur, hicq; primum est animę potentię altricis instrumentum: atque ob id quoq; facultatis perficientis absoluentisq;. Porro in maris semine, atq; sanguine qui in vtero continetur, præcipuam caliditatis huius portionem actu adesse oportet: in semine illo quidē, quia calidū humidūq; est. Sanguis autē, ex quo constitit ac gignitur fortis ex venis corporis feminę, qui in vtero tenet, longe abest a facultate nuper dicta: incoctus namq; hic existit: quinetiā longissime abest ab eadē potētia femineum semen: præterea fortis in se caliditate habere nō erit dicēdū: qñquidem calor ille naturalis a calore aleutis tñ nascit. Quāobrē sic colligem, semen quod est feminę, neque

A neq; materiā, neq; formā ſectui ſuggerere: quippe illa a ſanguine menſtruo, hæc vero a ſeminio ſemine ſuppeditatur. Item ſemen non ſolū qualitate, verum etiā quantitate vſum vilitatēq; præſtat. Ariſtoteles itaq; Galeni calumniā vitabit, qui ancillā, quæ ſaltauera apud Hippocratem, abortiuſe ſexto die, contra Ariſtotelem adducit: poſtquem ſalutū ſemen membranula inuolutū viſum eſt: neq; ab Ariſtotele rogādū, vbi ſemen illud haberetur, vtpote ī re medica parum neceſſarium. pertinet vero hæc diſputatio ad generationē animalū: quare qui controuerſiam explicatam ac ſolutā habere volet, ad commentarios de generatione aſialū Ariſto. confugiat. Noſtra igitur oratio vnde egreſſa erat, reuertatur. Coles tum vt ſemen in vterum immittat, atq; infundat, tū vt per eum reddatur lotiū, conſtitutū fuit: Vteri, vt contineatur in eis quod gignitur, atq; vt per eos deſluat excrementū ſanguinis incocti ſeminariū (menſtruū vocant): cui⁹ ortus eſt ab immodico earū humore ob penuriam interni caloris nō probè cōcocto, inq; partem omneſ trāſmiſſo. Quare natura mea⁹ inſtituit, quibus menſtrum illud excrementū vicibus quibuſdam ac circuitibus propelleret: conſtituit vuluas natura ex multis fibris tranſuerſis, vt retentrix facultas valida eſſet: nonnullis vero oblongis, vt ſemen genitale attraherent: atq; viſ ppulſoria eximia eis inſeſt, vnde & fibras in latum protenſas naſcē ſunt. Quæret vero quiſpiā: an vteri immutandi poteſtate ſint præditi? Dicam cōſideratione ampliori id eſſe ſpeculādū: qñquidē abſurdū eſſet aſſerere,

vterū partes ſectui ſingere, cū à vi illa (quā informatice nomināt) vnā cum calore ſemini innato ſingant. Quin potius quæ in vulua eſt immutandi potentiā, conſeruatricis tantum vicē occupat: ſemen etenim cū ab aere nos ambiente attingitur, ſtatim vitiat: vnde videre eſt, quā immutandi vim vuluæ cōtineat. Poſt hæc mammæ explicandæ, quæ, vt lac progignerent, factæ ſunt: caro etenim ipſarū fungoſa albidāq; atq; inſiguem cuni vtero conſenſum habent: quare vbi quæ ad vteros profluere debuerunt, ab aliqua cauſa impediuntur, ſtatim ad mamas recurrunt: quod lactantes apertè indicant, quibus nulla, aut pauca erumpunt menſtrua: quarū nonnullæ dū infantibus lac præbent, cōcipere minime poſſunt. Haſten⁹ de menſtruis, ac ſemine genitali.

De inſtrumētis ſenſibus dicatis generatim.

Cap. I I

Sentiendi potentia quinq; omnino modis explicat: vidēdi, audiēdi, guſtādi, olfaciendi, & poſtremo tangēdi: quorū gratia cerebrū a natura factū eſt, præcipue propter quatuor primas diſſerētias ſenſuū, quorum quilibet ſuo duntaxat inſtrumento contentus eſt: viſus, oculus: olfactus, naribus: guſtus, lingua: auditus, auribus. Tactionis vero inſtrumentū non paruā dubitationē adfert. Quippe Galenus neruos, qui a cerebro oriūtur, inſtrumenta ſenſionis eſſe cenſet, ab illisq; omnib⁹ partib⁹ ſentiendi vim ſuppeditari. Ariſtoteles autem ſedē ſenſuum carni tribuit, opinioni inherens, quam de cerebro concepit: ille nāque ſenſus in cerebro eſſe, tanq̃ corū princeps,

AA iiii hoc

Collecta. Sectio Prima

G hoc est, citra alterius opem functio-
nes sentiendi a cerebro præstari. Hic
vero cor principium esse sensuum,
cui in hac facultate ancilletur ac sub
ijciat cerebrum, vel quique ipsos sen-
sus obtinens: id quod eadem metho-
do contemplari volumus, qua nup-
t iocinoris excellentiam excussimus.
Primo quidem Gale. ceterique; anat-
omices peritissimi ingenue fatentur,
arterias non paucas, magnasque; ac va-
lidas a corde ad cerebrum tendere:
vnde facile innotescet, in his functio-
nibus cerebrum cordis auxilio indi-
gere. At dicit aliquis: Si a corde cere-
brum calorem delatum accipiat, quo
alitur, ac fouetur: necessario sequetur,
cor ipsum cerebrum famulari: alimen-
tum namque & alitrix ipsa potestas
non aliam ob causam a natura ex-
hibita sunt animanti, quam ob sensus &
sentiendi facultatem: quod vero a
cordis calore cerebro accedit ac sug-
geritur, sensus sunt omnes, quina-
rio complexi numero: quamobrem
dicit alius vim sentiendi in corde præ-
cipue sitam: quæ quidem sensus est
communis vocatur: cuius essentiam
in commentariis de anima satis su-
perque explicauimus. Hac itaque re
Aristot. atque Gale. mutuo discre-
pant, illo in corde, hoc in cerebro sen-
sitricem vim collocante. At si roges,
quomodo compertum habeamus,
a corde cerebrum ita moderatum ca-
lorem tum qualitate, tum quantita-
te obtinere, ut sensibus omnibus efficien-
dis sit satis: Hic tibi libere, ac vere re-
spondedimus: haudquaquam a quouis ca-
lore sensus quoslibet gigni: quin-
quidē is, quo cum alendi potentia agit, alius
est ab eo, cum quo suas functiones pa-
git vix sentitrix: quod ipsum in dor-
miētib; atque; vigilātib; videre est: ne-
pe in somno nutritoria facultas va-
lidior est, quo tempore sensus actus
non sunt. Quare caliditas, cuius ope
functiones suas sentiendi vis perficitur,
in somno delibuit, actus in sensibus mi-
nime spectabilis: quidā etenim oculis
patiētib; dormiūt: atque; hi tamen haud-
quaquam vident: id vero committit, calo-
re, in quo consistit visio, per nervos vi-
sorios (opticos Græci vocant) recur-
rente ad interna: alioqui cernendi
munus haud quiesceret. Ad hæc me-
minisse oportet, vnam eandemque vim,
actus atque; potestatem simul & eodem tem-
pore inueniri haud posse. facultas ita-
que; cernendi vnam cum spiritu visorio
emanat: hic vero cum naturali calo-
re: vis vero illa, ubi quis dormit, ac-
tus non inest, quippe in somno vide-
ret. Porro calor naturalis, qui vim
sensitricem roborat, non is est, qui al-
itricem fouet: dormiēs etenim alit, at mi-
nime videt. Quando vero vnam transmi-
tat, & quo recurrit calor in le-
dicēris, sedem quoque; sensus cōis explora-
tā habebis. Verū enī uero a corde, præ-
ficipue ac deferretur illucque; redit, ac re-
uocat: quare vigilās planē calidior
est circa exteriora, dormiēs vero fri-
gidior, qui inde alitricem vim validio-
rem hēt. Absurde igitur quis asserue-
rit, calorem illum, a quo sensus omēs, ac vi-
gilia consistūt, primū a cerebro exori-
ri, ac fieri: viscus etenim, id est, frigidū, &
qui inde nascuntur nervi frigidi: quip-
pe maior horū numerus frigus euide-
tius cōtinere cōspiciunt: quamobrem
Incredibile quippiam foret, si calorem ab
his in corpore partibus deferri ac delegari
cēferem. Præterea & qui aīæ alitri-
cis materia est calor, & qui sensitri-
cis, vnum quidē sunt, tamen subiecti loco,
tum situ: potestas namque; alendi, & in for-
tu ē, ad sensibilem admittendā & excipiē-
dam

Adam idonea est. Hæc aſit ſortui formâ ſineq̃, illa materiâ ſp̃bet. Atqui receptio in loco maxime apto ſit: aſa vero recipit in ſui tñ ſubiecti loco, ſuiq̃ ſitus, qui ſane calor eſt naturalis: quare ſedes, in qua aſam ſentiendi vim admittere neceſſario oportet, illic erit. Quod igitur ex vtra que conſtatim, ac parum eſt, vnũ loco ſubiecti ac poſituræ dicemus: q̃uis in neutra duarum figurarum poſſit vnũ eſſe: ſimpliciter quidẽ vnũ, hoc eſt numero: atq; vnũ definitione: certa; de his noſtra eſt præclara ſententia. Verũ enim uero **B** poſtq̃ aptiſſimẽ declarauimus calorem, a quo gubernantur, moderanturq̃; ſenſus, ſedem in corde obtinere: eam que ſenſum communem regit potentiam, hic quoque ſitam eſſe ſeimus, cui cerebrum ipſum famuletur, & que principem eminentiſſimum cor habeat. nos id indicatiua methodo ſuſius expoſuiſſemus: ſed breuitati ſtudentes, in alium diſſeremus commentarium. Cerebrum itaq; cordis miniſter facultatẽ ſenſtricem illi ſuggerẽs, eo ſi pacto, quop rex a cubicularij ſui poteſtate, quã **C** nihilominus a rege acceperit, aliqd facere impellit. Quærendũ deinceps, quo modo cerebrum cordi deſeruiat, quẽadmodum de miniſterio iocinoſis retro diximus, quod alimentum videlicet cordi apparat. Nunc vero haud dubie aſſeremus, functiones ſenſuum in quauis caliditatis meſſura ac modo non p̃fici. Patet quidem vehementiori non opus eſſe, ne externẽ ſenſilia p̃cipi impediat. Spectamus etenim acutis aſfectos morbis, & ob id cerebri plerunque calidiori intemperie laborãtes, ſeſe videre, audireq̃; multa, quæ

nusq̃ ſunt, exiſtimantes. Id quoque **D** in taetione præcipue innotefcit, q̃ in primis ad qualitates p̃cipẽdas inſtituta eſt, quib; carere ſuũ inſtrumentum ṽpote commodatum ex eis, haudqua; potuit: atq; iõ eſt patifiſſimum factum, vt exquisitiũs exactiũs; ſentiret. Cæterũ cor cum ſit calidiſſimum, iccirco aduerſus cordis ſedem & calorem cerebrum natura molita eſt, vt ſetuorem illius moderaretur, & tẽperie aſſerret, qua ſenſilia perfectius ſentiremus, ac deprenderemus. Atqui ſi frigidũ cordi t̃pamentum indiſſet natura, alticis potentia; functiones imbecilliẽ **E** forent. Cerebrum vero ac cor ſic aduerſa poſuit, vt nuper dictas poteſtates animãtia p̃fecta exquisitiſſimas abſolutiſſimaſq; obtinerent. Sp̃õgia quidem q̃ inter aſalia adſcribitur, & multa id genus, cerebro indiguiſſe non vident; potiſſimumq; eo neruo graui, ſpinæ doſi medullã intelligit, qui a cerebro ortum habet: quare ſi fortẽ aliquando pars non nulla huiuscemodi animantium ſecetur, abrumpatur, aut euellatur, illa & vt uet, & nutrietur, & incrementum ſuſcipiet: hoc eſt, reſiduo animal illud **F** renafceretur, & complebitur. Hic ſpectari poteſt, in quo cerebrum cordi famuletur: quod doctẽ & ſapienter Ariſtoreli, eiũsque ſequacibus, atq; ſectæ viatorix ſcriptũ eſt. Caluaria ad cerebri deſenſionẽ ac munimentum conſtituta, figure rotunde, ne tam facile leſioni pateret; quod imitati duces, iubent turres rotũdas conſtrui, ad vix patiendum aptiſſimas. Ad hæc ſphærica tum capacia, tũ **G** aſſidua; motioni ac vertigini promptiora ſunt.

De

Collecta. Sectio prima

6

De *spina dors medulla.*

Cap. 12.

Spinæ dors medulla eiusdem generis est cum cerebro, vertebra affixas sibi continens.

De *tactionis instrumento.*

Cap. 13

Tactionis proprium instrumentum caro est, utpote animantibus omnibus communis: quin & ipse tactus ipsis communis est: quorum perfectiora carnem obtinent nervis numerosis refertam, quibus eius temperamentum moderetur. Cui itaque, nervi eiusdem sint cum cerebro temperaturæ, qui ab eis usus expectant, cerebri visibus respondebunt: verum enimvero partes in quas pauci inseruntur, spargunturque nervi, hebetiori, atque obtusiori sensu præditæ sunt. Porro huius sensus quippiam partibus universis carnis commune est, quatuor scilicet qualitates: caliditas, frigiditas, siccitas, humiditas. Quippiam vero uni tantum parti proprium: quemadmodum ubi os ventriculi inanitionem quandam persentiscit, hoc est, famem, ac sitim: illa quidem sensus erit resolutionis: crassioris essentia calidæ ac sicca: hæc vero frigida & humida: duplex igitur sensus proprius constituitur. At titillationis sensum, qui in glande colis, pudendive percipitur, dum veneri indulgemus, tactui acceptum referimus.

De *lingua.* Cap. 14.

Sequitur lingua, quæ ad saporis percipiendos una cum suis nervis accommodata est: alij vero, ut præstantius, adiiciunt, ad literas etiam exprimendas, & explanandas, & ad

sermonis expressionem facta esse: 1. cuius radice duo meatus videntur, glandulosum illud, quod salivam præfert, attingentes: visus vero id genus salivæ est, ut saporis gustui reddat.

De *oculis.*

Cap. 15.

Oculos visionis gratia constitutos nemo nescit. hi septem constant tunicis, atque tribus humoribus: quorum chrystalloides primum visus instrumentum, vel etiam tunica, telæ aranearum similis (arachnoides Græcis dicta) supra hunc humorem posita. Quippe ex naturali philosophia didicisti, hanc comprehensionem in re perlucida, peruiamque cuiusmodi sunt aer, atque aqua, fieri: quorum perluciditas facit, ut colores admittant. Sunt vero duo tantum in oculo ex mixtura ac temperatura aeris atque aquæ exquisitissimæ luciditatis. Ad hæc globosam figuram chrystalloides habuit paulatim depressam ad sensilia numerosiora complectenda: huiusque gratia alij omnes humores atque tunicæ conditæ fuerunt. Depressio vero illa moderata, ut quippiam a grandinosa assumeret: Humor nempe, qui vitri fusi colorem refert, hyaloides Græcis, rore quodam hunc alit: quandoquidem longè abest a sanguine: oportuit medio intercedente aliquo sanguinem transire ac derivari, ut cætera ad alimentum huius essent idonea: Qui vero albus nominatur, aquosus ac tenuis Galeeno, ut ipsum primarium humecta retineret, arceretque ab eo aeris nos ambientis noxas: atque prohiberet, ne contactu uveæ (rhagoides Græcis) læderetur. Quæ vero tunica coniunctura

Actura, quam adnatam alij appellat, fortis ac ualida, ut a duritie nervi defenderet oculum, condita est: ligamentum & ipsa exiens toti oculo ad ossa circumiacentia: cuius alij quoq; usus mox explicabuntur. Porro quæ secunda dicitur, Galeno choroïdes, alit reticularem, amphiblastroides Græcis, per uenas, quæ per ipsam feruntur: illi quoque suppedat calorem per arterias, quæ in ipsa sunt. At retiformis spiritum præstat uisoriū per neruos, qui in ea diffusi sunt: hoc est, naturalem caliditatem. Iam autem & chrystalloïdi ad

Buehit, & defert nutrimentum rotundum: atq; calorem fouet ob arterias, quæ in ipsa sunt. Galenus illam, quæ telis aranearum persimilis est, arachnoides Græcis, lucidissimam, splendidissimamq; cēset: quoniam idola formæq; in ea imprimuntur: unde uisus proprium esse instrumentum per se, uel intercedēte chrystalloïde. Vñ, rhagoidisue usus triplex: Prim^o ut ceratoidi alimentum suggerat, atq; ideo plena: Alter ut a duritate ceratoidis chrystalloïdem tutam reddat, ob id mollior facta: Itē ne spiritus uisoriū dissiparetur di-

Cispergereturq;, nigra: quippe nigrū cogit: atq; etiam media parte, quæ pupilla est, modico foramine concaua: quod foramentum iccirco factū est, ut foret chrystalloïdis arachnoidisue, aut utriusque forma sensiliū. Nempe, sicut bene nosti, non fit extra mittendo uisus: oculus etenim admittit colores per splendidas suas partes, ac lucidas, eo pacto quo speculum, qui mox ubi admissi impressiq; sunt, a uisorio spiritu comprehenduntur: quod nos sex ualidis argumentis discussimus in commen-

tario de sensu & sensili. Quare si ps **D** quæpiam oculi idonea est, & apta, propter suum eximium splendorem ad colorum impressionem, erit pfecto proprium uisionis instrumentum. Ceratoides ut propugnaculū foret aquei illius humoris, quæ album uocant, constituta, atq; itē subtilis pariter, & splendida, ne chrystalloïdi impedimento sit ad formas recipiēdas, simul ne uisio ab extrorsum occurrentibus aliquando lædatur. Adhæc adnata tunica secū mouet musculum oculum mouentem. Hactenus de partiū oculi usibus, ex Galieno: qui maxima ex parte, ut patet, a coniectura proficiunt: partes uero oēs sic tantum institutæ, ut oculi colores suscipiat.

De auditorij sensibus, ac partibus.

Cap. 16

Nunc de aure, auditionis quidē instrumento, non nihil disserēdū. Est igitur quod sensum gignit auditoriū, neruus qui a cerebro ad ipsam dequatur, ut foramenti auris sit operimentum. Ambagiosis autē anfractibus, obliquisq; circūuolutionibus præditæ aures, ut frigidi spiritus rationem ac uolentiā exoluerent, paulatim obliquatiōis uarietate. Atq; et, quod est commodius, ne ualide uoces, soniue graues tam facile lēsiōē inferrent. Iuerunt quoq; chartilaginosæ, ut unā cum figura hmōi ad uoces percipiēdas aptissimæ foret. Cætera uero animātia aliter constructas obinent, plusq; ijs promouēt, ac maiores sunt, ut eas circūducere, & obuertere semper sonis, ac uocibus possint: quare rationabiliter homini non mouētur, illis autem crebrō mouentur.

De

Collectaneorum Sectio prima

G De olfactorij instrumentis.
Cap. 17

Olfactus instrumentum nasus est: qui sensus in his quæ odoratu prædita sunt animantibus attractione, spirationeue, in his vero quæ huius sunt expertia, minime fit. Id genus sunt apes, muscæ, & alia insecta. Aristote. hunc effici in nasi duobus meatibus, hoc est, naribus censuit: at Gale. in duobus illis meatibus ossium, quæ ethmoidæ Græcis appellantur, ob quorum remotum situm spiratio ne animas indiguisset ad olfaciendum. Quæ opinio a veritate aliena est: alioqui naribus obstructis odoraremus, vbi aerem ore inspissaremus, attraheremusq;: neque foramentum palato inest his proximum. Quamobrem Auenzoarus nō inepte scripsit, nos posse odores percipere eduliorum, dum in ventre concoquuntur, si Galeo astipulemur: quin etiam quæ illis ossium meatibus carent animalia, haudquaquam olfacerent. Porro attractionem olfactui donatā ob duarum causarum alteram meminisse te velim: aut vt melius scilicet eligeret: aut propter huius sensus in his quæ

H odorant animantibus crassitudine, atque hebetudinem. Fieri namque potest ab odoratis & olfactilibus, quæ tenuioris sunt essentia, vaporem ad sensorium impelli. Verum enimvero quia olfactus, aut trahendo, aut impellendo efficitur, vapor ab olfactibili pellendo aerem foras haudquaquam ascendet: qui potest trahendo id facere: aer namque odoratum attrahendo quod fundendo magis sentitur ac percipitur: quod ex eo liquet, cum quippiam olfacere volumus, nos et in attractionem incumbimus, quæ

sane huius gratia instituta fuit. Quæ igitur animantia trahendo odorant, olfactus sensorio exquisitioni prædita sunt, oportet, quam quæ contra. Id vero in formicis apibusque spectatur: præterea in his quæ odorant animalibus paucus, vel pene nullus odor sentiscitur citra attractionem, propter imbecillitatem atque hebetudinem sensus. Equidem homo multis animantibus odoratum obtusior rem obtinet, quæ præcipue sagacitate odorandivictum venantur, quod providentia quadam diuina ac præscientia fieri prouerbiorum libri testantur.

De partibus, a quibus motus efficitur voluntarius. Cap. 18.

Facultas, quæ motum animantibus præstat imaginatrix est, æstivæ matrixve, quam appetitrix, atque concupiscibilis præcesserunt: deinde firmata deliberatio, simul & ratio, ob præsentiam illius, quod est imaginatione æstimationeue complexum: sicuti in commentario de Anima explicauimus. Instrumenta vero huius potentia quorū sint, quibus suas functiones peragat, exploranda sunt. Primo igitur motionem voluntariam in propriam atque communem secabimus. Hæc erit, quæ secus locum, delatio dicitur, mouetur animal: illa verò cutis quæ in fronte est, oculorum, maxillarum, primarum nasi, labri, lingue epiglottidis, capitis, cervicis, humerorum, cubiti, radii, digitorum, articularum, thoracis quando respirat, vesicæ vbi clauditur, colis, intestini recti vbi excrementa retinentur, peritonei, coxarum, crurum, testium, denique pedū, & eorum digitorum.

Hæc

A Hæ quidem sunt partes, quæ voluntario motu agitantur. Verum unde fiant motiones istæ perscrutandum: nam à pluribus q̄ ab vno efficiuntur. Exempli gratia: manus à tendone motum habet, tendo à musculo, muscul⁹ ex seipso, isq; primò mouet, nec ab alio motionem obtinet: constat namq; oē qd mouet, ab alio moueri: iccirco ea quorum vnū aliud mouet, tandē ad id veniant necesse est, vt à nescio qua potentia motrice motū habeant, & non ab alio corpore. principii ergo huic inest aliud, vti in naturali philosophia diffusè explicauimus: id si non admittamus, negociū ad infinitum dilabatur. Motionis igitur initium in ipso musculo. Quā obrem medici, q̄ à nervo musculus motum præstari censent, absurdè faciunt: quippe nervus aut ex se, aut ab alio principio, qd illi adesset, motionē pberet. Alias verò docuimus, qdlibet mobile motore habere, qui deniq; si corporis expers non sit minime mouebit, nisi idē moueat. q̄ si à corporeo motio emanare, res in iuspitiū caderet. quare hic esse necessario oportet qd moueat, nec moueatur, atq; sit corporis expers. Hoc est argumentū vnum, quo patet id, qd primò animal mouet, non esse corporeū, sed animæ potentia, quæ sic fit in musculo, necessario. Estq; facultas, quæ ab voluntatis impetio pendet, quā tum imaginatiuæ, estimatiuæ, tū deliberationis certitudo præcedunt. Præterea cū id qd mouet, sit corporis expers, sequetur necessario, qd primò ab ipso mouebitur corporeū esse, & tanquam materia: illud verò formam: fieri etenim haud pōt, qd primū mouet

in animanto sine materia cōsistere. **D**
 Quale igitur erit corpus hmōi: nēpe calor naturalis, qui in nobis est: partes etenim refrigeratæ motiōes deperdunt: calorem quidem illum natium in talium functionū definitione complecti nemo nescit: qui differentias proprias in singulis partibus profunctionū nā sortitur: euidētiōres verò sunt in nutriendi facultate, qd ab omnibus admittitur, approbaturq; At Gal. sedem huius caliditatis ī cerebro esse prodidit literis: q̄ per nervos in vniuersum deferatur corpus. Arist. contrā in corde sitam censuit, cerebrumq; eadē **E**
 ratione illi famulari, qua nuper dicebamus in sensuum functionibus. Cor igitur caloris principium atq; fons. Quare in timore calor homini ad cor confugit recurritq; ob idq; crura tremunt, interdumq; homo sternitur, moueriq; non potest. Vnde vis illa prima gubernatrix in hac motione, & id quod caloris modum ac mēsuram temperat ac moderatur, à corde proficiuntur. Gale. præterea cæteri; omneis medici vim illā voluntariam in corde fatētur positam, vnde animantia tantū à voluntatis impetu mouebuntur, **F**
 & cor principium erit, quod à cerebro tēperabitur: parum uero interest id genus temperamenti aut per neruū perfici, aut p spiritū animale in ipsum defluentē, quē spiritum in nullis netuis, exceptis uisorijs (opticos uocant) Gale. manifestè conspici negat. Cæteri qd primario à calore illo naturali motū habet, musculus est, ob quandā similitudinē, quæ illi est cū calore: cōponitur etenim ex catne simplici & neruis, à quibus tendones exoriuntur. Nervus qui-

dem

Collecta. Sectio Prima

Gdem solus natura frigidus est, nullius caloris particeps. Quinetiā vena immerito principii huius motionis nominaretur, quæ à viscere non primo ortū trahat, qđ item argumēto alio indicari potest, scđ alimētum suggeres pars quiescere qđ moveri debeat. Arteria itē nō erit: ab ipsa nanq; agitatioes pulsuum, omnino dissimiles motui, qui à voluntatis imperio prodiit, & penē contrariæ efficiuntur: quorum diuersitas, ac cōtrarietas, haud secus qđ velle, ac nolle simul existit. Musculum igitur fontē & inuitū motionis caloris natiui dicemus.

Hris natiui dicemus. Quamobrē partes ossium expertes, non duplices, et exiguæ, à musculis, nullo intercedēte, accipiunt motionē: duplices verò in ramos diuicatas tendonū ope, qui ab extremo ipsarū fini enascuntur, motū habent: ob id cū cogitur contrahi cō; pars vna ex his, tendones illi velluntur, atq; ob vinculū, quo cū ossis extremo ligatur, os istud motu illius mouebitur. Atq; ē pars qđ mutuo contrarios motus obtinet, duobus quoq; ossibus vel musculis constabit, quæ diuersum inuicem locū fortientur, quorū qđ

Ilibet suo tēpore trahit, prohibetq; ne à suo contrario eodem momento motu efficiatur. qđ si vtrunq; simul ageret, pars equidem mō vno, equabiliq; velleretur. Exēpli gratia: si musculus, qui in externa manus parte situs est, trahat, in illam partē declinabit: si verò qui in interna, ad hāc vertetur: qñ autem vtrunq; agit, manus neque introrsum, neq; extrorsum, inclinabit. Iā verò de musculorum numero disseram, quos Galenus d x x i x. in corpore hominis prodidit: faciei quidē x l v.

quorum x x i i i. oculos atq; palpebras mouent: maxillam inferiorem x v i i. reliquum faciei nouē: in hisq; sub frontis cute delitescunt nonnulli, oculorum apertioni magnopere conferentes. Sunt itē duo nasi extremum mouentes: duo quē labrum sursum, alij duo qui deorsum trahunt: duo præterea qui maxillam. Capitis atq; ceruicis x x i i i. quorū alij illuc, vbi corū est posita, trahunt: alij caput ceruicemq; simul: horumq; alij sursum, alij antrosum, quidā retrorsum, alij dextrorsum, quidā sinistrorsum. Linguam mouentes nouem sunt: ceruicis verò atque epiglottidis gratia x x i i. Humerorum singulorum septem: vtiq; partis brachij x i i i. quatuor supra cubitum: intus duo, quibus ad internam manus partē flectitur: duo foris, qui extrorsum, hoc est, internam partem. Brachiorū quodlibet x x v i i. obinet: quorum alij extra, septem verò intus positi. Manus item x x v i. habēt, quęlibet x v i i. qui ad externa, internaue mouent, & ad motum pollicis, minimi digiti, atque volæ. Thoraci sdeniq; c v i i. quorum alij relaxant, alij extendūt. Vertebrae x l v i i. In ventre sub thoracis osse ad vmbilicum octo perueniunt: quorum alij recti, atque in longitudinem sese agunt, quidam in latitudinem extenduntur, nonnulli p trā versus deferuntur, qui alijs & laxā di, & tensionis vim cæteris suppeditant. Testiculis insunt quatuor: colli item quatuor. At in ceruice vesicę musculus est, qui arcet, ne nobis inuitis reddatur vrina. Præterea in recti intestini extremo quatuor appositi, ne videlicet importune excrementa

A menta deiiciantur. Coxæ, ac crura xlv. constant: pedes verò xxvii. ad motionē indiguerunt, atq; eorū articuli quidam: nam cæteri digiti pedum xlii. habent. Cæterum musculorū omnium motus, aut à caliditate innata, & cōi: aut à calore, qui vnicuiq; adest musculo, prodit. Cū itaq; ita sit comparatum, vt pars nulla motionē obtineat, præterq; à naturali calido, qd est instar formæ: vel à calore, qui musculo est insitus: hic verò ab animæ principio: id ideo quid sit, vnde, & vbi scrutari debemus: facultas equidē,

B quæ motum secus locū præbet, anima est. Atqui motio huiusmodi partium singularū à potentia volūtaria inserta mēbro communi particulae, quæ ex se moueatur, profici scitur: atq; etiā à vi propria, à voluntatis impetū prodeūte, quæ innata est partibus quibusdā particulis, quæ per se motū obtinent. hæc verò sunt musculi. Nunc verò sensui satis superq; vsurpatur nullā in animāte partem (excepto corde) communē toti corpori, quæ per se moueatur. Quare potestas communis, quæ à voluntate est, in corde, hoc est, eius musculo, sedem habebit: atq; ea quæ voluntaria particularis nominant, in quolibet musculo continebuntur. Quinetiam motio communis animantium, vitalis respiratio appellata, cor p fonte obinet, cui⁹ propē dixerim germana est ea, q per arterias sit, agitatio; quæ dum quiescit aīa, obscurior est. Cerebrū igit^r nervosq; vt calorem, qui est scaturigo motricis facultatis voluntariæ tum cōis, tū propriæ, temperarent, natura condidit. Ad hæc id te scire velim, motionē, quæ à vo-

luntatis arbitrio pēdet, citra musculum posse fieri: idq; a caliditate innata, aut eo ipso, qd illi proportionatur in exanguibus musculorū expi bus, præstari: æquidem in animantibus perfectis solum musculi spectantur. Quamobrem Gale. uix potuit musculos liguā extorsum mouentes tradere: quinetiā nec motū colis, penisue intenti in coitu: id uero in causā finit, qd motū oīno citra musculum nō posse consistere sibi psuaserat: uerū à ueritate alien⁹ ē.

De respirationis usu, atque eius instrumentis. Cap. 19.

Proximum est, ut de respiratione, partibusq; à quibus efficit, disseramus. Hanc Gale. à uoluntatis impetu prodire existimauit: quā cerebri auxilio is motus peragatur iteq; nervis inesse motionē uoluntariā: qd q sit à ueritate remotū, nuper cū de motibus ageremus, copiosè ostensum est. Quamobrem affectus, q motioni contingunt, primario ac per se musculis assignabim^r: per consensum uerò ac colligantia cerebro, ac nervis: atq; curationem primò & remedia musculis adhibebit: deinde ad cerebrū nervosq; uertetur medicationis scopus. Respirationi autē partes deseruientes, septū transuersum, pulmones, aspera arteria, epiglottis, columella: quorum usus prius non explicabimus, q spirationis utilitatē exactè discusserimus. Hanc Galen. alijq; oēs medicinæ professores, duos usus obtinere literis mandauerunt: Vnū, ut cordis naturalem caliditatē aeris nos ambientis algidi ingressu refrigeraret, atq; extrēmēta sumida caliginosaq; à calof natiuo dissipata diuaporataq;

Collecta. Sectio Prima

Gratiaq; expelleret: quæ animantibus calidioribus, ac sanguine præditis, eximie necessarium esse constat: his uero qui tum caloris, tum sanguinis sunt expertia, haudquaquam: quippe non est dubium arteriarum pulsus in his respirationis uicem implere. Alterum deinceps, ut aere respirato, id quod de spiritu defluxit, istauretur, alanturq; uires interne. Verum absurdum, falsumq; id deprehenditur: compositum namque nullum à simplici alitur: alioquin animans ex elemento uno conflatum reperiretur: quod penitus à Galeno rejicitur, quod ob

Hid aquam non nutrire asserit. Cæterum cui potentiarius animæ spirationis munus ascribatur, accuratè cōsideremus. Gale. à motione à uoluntatis impetu prodeunte pethici testatur, ob id, quod integrum sit nobis spirare, ac non spirare: quodq; neruus huius sit proprium, ac primariū instrumentum. Quare dissecto cuiusdam neruo, qui septo transuerso motū suggerit, is profectò diutius non uiuet, qui strangulatur. Verum enimuero Galeni opinio duobus argumentis refelli potest: primo, quia dormientes spiramus: uoluntaria autem motio co

Igitatione ac deliberatione fit: hæc autem in somno functiones non peraguntur: postremo, quam spiratio, quæ intempestiua est, ac præpostera, arteriarum pulsui respondet. quare Hippocrates hanc crebro pro pulsibus usurpat, quoties uidelicet partes respirationi addicte minimè affectæ sunt: quinetiam cordis temperaturam æquè atque arterias iudicare docuit. Quidam præterea philosophi ex uoluntaria, atque non uoluntaria facultate, hoc est, naturali, animaliq; respiratione constitui censuerunt: idq; in

non paucis animantis partibus spectatur, ut in motu palpebrarum oculi, ac deglutitiōis, quas sanè cōpositas esse constat: unde imbecillioribus effectis, cadit quoque, ac debilitatur deglutitio, haud secus atque appetentia: quæ quidem insana præstantior esse uidetur. Quamquam quis obijciat, illum prudētus ac doctus sentire, qui naturalem eam tamen asserit facultatem, ob hoc. scilicet quod dum sani degimus, dumque morbis laboramus, crebro citra deliberationem respiramus, cordis temperaturam prodeutes: quinetiam suspiria multa fiunt. Ad hæc ubi respirandi munere necessario indigemus, spirationem sistere, ac compescere, integrum nobis minime erit, quæadmodum nec tussim, aliaque, id genus. Natura igitur hanc uoluntariam functionem molita est, ut auxilio esset naturali potentie, quoniam uidelicet cordi satisfacere non ualet. Præterea Galeni probatio, qua illam omnino à uoluntatis arbitrio pendere docet, est hæc, quod scilicet dissecto neruo functiones harum facultatum, id est, motum uoluntariorū, aboleri asserit: quod mechanice ratiocinatio à ueritate aliena est, tum in principiis, tum in figura. Nempe quoniam prædicatū rei quæ à subiecto data est, aufertur, non debet semper auferri prædicatum ab illa, à qua est ablatum subiectum: alioqui repugnantia antecedentis oppositi in tota materia uia cum repugnantia oppositi consequentis tutari ac defendere oportet. Hoc autem testatissimum facit, quantum in dialecticis Gal. claudicauerit: quippe si ablatum neruo, scilicet uoluntaria quoque, auferat motio, illud tamen necessarium non sequetur, neruo illo existente

motus

A motū gratia, q̄ neruo propriā mon-
 tionis causā acceptam feramus.
 Atqui si quispiam venas carotidas,
 neruosq; soporiferos, q̄ ad cerebrū
 pertingunt vulneratos habuerit, sta-
 tim omni functione voluntaria de-
 stituetur, vnde particulæ illæ appel-
 lationem nactæ sunt. Quare Rasi-
 us memoriæ dedit, regem Indiæ, vbi in
 quempiam nobili genere clarū ani-
 maduertere vellet, sectionem harū
 partium imperasse: quod animad-
 uerſiōis genus ac supplicij mortem
 adferebat. Quis autem saue mentis
 illic omneis motiones voluntarias
B propterea insertas dicit? Porro ni-
 hil actionem huiusmodi in neruo
 efficit, q̄ id quod talem potentiam
 complere, atq; perficere potest: quo
 affecto afficiatur quoq; actio neces-
 se est, & si huius propria nō sit causā:
 quandoquidem vitiatur, deperdi-
 turq; propria functio, abolita facul-
 tate, quæ illuc defluebat, ac transmi-
 tebatur: quā mobrem volūtarij mor-
 tis deperditio non testatur motum
 quemlibet in neruorum essentia vo-
 luntarium adesse: qui tam en per ac-
 cidens potest a voluntate prodire.
C Quod si obstinatē repugnas, volun-
 tarium penitus affirmando, nihil p-
 pterea promoues: quippe musculorū
 erit, non neruorum. Verum e-
 nimvero ad partium spirationi fa-
 mulantium vsus accedamus, quan-
 doquidem de ipsa abunde disputa-
 uimus. Pulmo igitur spirationis of-
 ficio delegatur, aditum spiritui pate-
 facit: cum. n. attollitur, influit spin-
 tus: cum contrahitur, effluit: vnde in-
 strumentum respirationis propriū
 esse in confesso est. Verum hic subti-
 litate ingenij considerandum erit,
 nunquid respirationis, expiratiōisq;

motio thoracem sequatur, nec pri-
 uatum motum aliquem obtineat:
 an vero sit thoracis motus spirādo,
 quem pulmones sequantur, tanquā
 auxilium afferentem. Galenus pul-
 monem priuatim nullum motum
 habere scriptū reliquit, sed vnā cū
 thorace attolli, agitariq;: quinimo
 spirationem, quæ naturalem morio-
 nem sequitur, a septo transuerso fie-
 ri: est autem id musculosum quip-
 piam, atq; carnosum, inferna a sup-
 nis diuimens: hoc est, partes uobilio-
 res ab ignobilioribus distinguēs, ac
 separans. Dilatato itaq; thorace, ac-
 cere impletur pulmo. Existimare au-
 tem oportet huius constitutionem
 similem esse follium qui in ferrarijs
 habentur: quod tibi manifestius fiet,
 si vulnerato thorace, ac confosso,
 aer introrumpat: quiescat etenim p-
 tinus pulmo, interitq; eius motio:
 idq; forte ob refrigeratos pulmōes.
 Aristoteles (cincturam vocat) septi-
 transuersi nullam aliam vtilitatem
 scripto reliquit, q̄ vt separant in-
 ter se partes principes, ac nobiliores
 a nutritorijs, & ignobilioribus: vt vi-
 delicet animæ principis origo inof-
 fensa seruetur, nec facili occupetur
 exhalatione cibi, & calorū aduenti-
 tij copia. Atqui tantus philosophus
 calumnia dignus non est, neq; im-
 peritię crimine notandus: quando-
 quidem quæ arte secandi corpora
 discuntur, haud absimilia sunt his,
 quæ numero motionum circularū
 comprehenduntur. Ars verō anatō-
 mices ætate Aristotelis planè haud
 quā erat absoluta. Porro Galen⁹,
 cuius seculo medicina omnibus nu-
 meris, vt dicitur, perfecta erat, scrip-
 sit. Erunt, inquit, posterorum, qui in
 medicina quēdam a nobis non in-

Coll. Auer. BB uēta,

Collecta. Sectio prima

Guenta, neq; cognita in lucem emittent. Quamobrem non tam crebrò (vt multi censent) Galenus Aristoteli refragatur, quin potius illius inuentis aliquid adijcere, atq; implere nititur: cuiusmodi sunt, quæ de septo, de motu neruorum, de sensu & motu, de cordis ac cerebri principatu: quæ nãq; ille de particularib⁹ dislerit, haudquaquam in vñibus huic re luctatur. Verum ad id, vnde nostra digressa est oratio, redeamus. Gale. igitur de pulmonibus sententia diligenter perpendenda: quippe nullo alio argumento, rationeue probare studet, dilatato thorace pulmonem quoq; attollit, q̃ q̃ eodem quiescent, pulmones quiescant, intereatq; animal. Nos verò non adeò absolute ac simpliciter pronunciadū censemus, thoracem videlicet præcipuam motionum pulmonis causam esse: fieri etenim potest, vt pars vtraq; priuatim moueatur, habeatq; mutuū quandam consensum, ac proprium, vt alterū absq; altero minime moueatur: ob id vno quiescente, alterū quoq; cesset, atq; neutrū alteri causam motionis suggerat, præbeatq;.

I Quod si assereremus, pulmone non moto, nec thoracē moueri, quæ est Galeni opinio: nos mehercle censemus pulmones thoraci motū supeditare. Quare videtur Galen⁹ sensisse thoracem ac pulmonem simul posse moueri, ac si in sphaera, globove forent: immotoq; altero existente alterum quoque minime agitari: q̃ uis (vti retro diximus) vnum alteri non sit motor. porro id quoq; vñuenire potest, q̃ dissecto thoracis neruo, affect⁹ ad pulmones per consensum pertingat, quo modo Gale. multas agrotare partes literis pro-

didit. Nunc igitur thoracem dilatatum pulmonis motionem adiutare, eadem indicatione dicendum, potissimū, vbi vehementiori indiguerimus respiratione. Verum enī uero: vt in pauca re conferamus, Cor est, quod abolita respiratione exspiratio neq; afficitur, ob idq; animalis interitus contingit. Hinc necessariò ab ipso spirationem emanare ingenue fatebimur. Cæterum pulmonis agitatio (vt sentit Gal.) violenta est, eadem ratione ac vi, qua sunt, quæ ab arte machinata, agitant. Mouet id viscus modo quo naturalia, atq; bifariam: nãq; tum ab electione, tum a natura. Atqui duos in motu principes collocare non erit absurdum: musculū motionis ab arbitrio voluntatis prodeuntis: cor ad pulmonem: huius, quæ a natura est. Galenus hic eadē methodo nixus est, qua in cæteris suis indicationibus consuevit. Haud enim aliunde motū pulmonis, quàm a neruo adesse putat, quāquam per artem dissectionis corporum nullus ad id viscus deriuari uerus spectetur, quo sentiat, nedū motum obtineat. Verū ingenij nostri hebetudo fortè obstat, quo min⁹ veritatem perspiciamus, horum videlicet quæ in hoc commentario a nobis considerantur: attamen vt tempus fert, atque suadet, ociumq; permittit, in hoc negotium toti incumbimus: aliquando verò ista futura sunt exploratoria. Pulmo in duas si bras diducitur, vt si fortè vna aliquādo afficeretur, altera vicem eius suppleret: quemadmodum in thoracis vulneribus videre est, in quibus si si bra altera lædatur, spirationi altera deservite necesse est: quippe vtraq; affecta animali interitum affert.

Se-

G Sequitur ut de aspera arteria (quæ nonnullis spiritalis fistula dicitur) nonnihil disseramus: quæ spiritus causâ data est: hac enim spiritû trahimus, reddimusq; respirando, expirandoq;: sed nec solum spirâdi causâ, sed etiam vocis: quare natura emolita est particulam quandam in eius summitate, quæ munus efficiendæ vocis contineat, minoris linguæ formam referentem: deinde a musculo quippiam ei aduenit, quod variè arteriam afficiat, & ob id variè gignantur voces: sed is quidem usus minimè necessarius, verum ut me-

Hus ac felicius vitæ curriculum trāsigeremus: idq; in alijs quoque partibus prudens natura instituit, quæ non vnius tantum gratia, verum et plurimum conditæ fuerūt: quippe nares tum ut odoraremus, tum ut cerebri excrementa expurgarem: illud ad sensoriam facultatem, hoc ad pulsoriam referendum. Vua (columnella alijs nominata) facit ne pulvis, fumusq;, & id genus multa, ad spiritalem fistulam non irrupant.

Quinetiam spiritum primum temperat, ne tam frigidus, ac scōcoctus ad spirationis instrumenta descen-

Idat, quæ disiecta, distillationib⁹ obnoxium reddit hominem, refrigerâdo parteis omneis spirituales, vociq; gratiam adimit, nam & hæc ad hæc functionē necessaria. Epiglottidem vocis particulam esse nō est dubiū, qm̄ ubi in arteriâ astantis validè insufflamus, vox reddi, haud absimilis illi, quâ dū viueret, sonabat. Huic et aliud operimētū annexū: ne ī arteriâ cib⁹, aliudve deerrâs, aīal strāgulet: nāq; crebrò videm⁹, dū aliqd ī ipsam dilabiē, tussēs statī excitari. S; d spiratiōe, ei⁹ q; istis dictū iā ē.

De cerebro, eiusq; partibus, ac functionibus
Cap. 20

Quanquam imaginatio, cogitatio, recordatio, conseruatioq; neq; partes, neq; mēbra sint, habent nihilo minus in cerebro sedes, in quibus earum functiones sint euidentiores. Phantasia igitur, siue imaginatio in cerebri anteriori parte sita est, quæ rerum species, postq; à sensu communi relicte sunt, concipit, ac retinet. Cogitatio vero manifestior est in medio cerebri sinu specuve: hic quas assertiones, & consilia vocamus, fieri traduntur: discernimusq; quid in his nobis sit eligendum, vitandumq;: hic intellecta recognoscuntur: quare in animantū genere homini soli tributa est: bruta vero istius loco æstimatricē vim obtinēt: in posteriori cerebro cauer. na ampliori vis illa reminiscentiæ sedem habet, atq; etiam conseruatricē potētia: quæ in nullo alio inter se discrepant, quā quod recordatio per intervalla fit, conseruatio vero assidua est. Verum ab imaginatione quoq; differunt, q̄ hæc formā exhibet sensilis, vel sensibus priuata: illæ verò ad custodiam, & refractionem rei conceptæ, magisq; ad intellectū, prudentiamve referendæ. quā phantasia. Atq; illud meminisse oportet, q̄ & si in ventriculis cerebri harum potentiarum functiones peraguntur, tamen a corde, tāq; oīum principio provenire, sedesq; tm̄ in cerebro tanq; instrumēto obtinere. quare quēadmodū visoria facultas ī crystalloide sita esse fertur, cū tm̄ sit in corde vel cerebro, sic virtutes istæ, harumq; sediū utilitas ad temperandum cas instituta est, eo

BB ij mō

Collecta. Sectio Prima

G modo, quo cerebrum diximus opē ferre alijs cōceptionibus, atq; apprehensionibus. Alia igitur probatōe non indigemus, quam ea qua sūpiora discussimus, quē est huiusmodi, facultates nihil agere citra calorem patium, qui ad ipsas non peruenit, nisi cum quadam moderatōne, ac mensura: visq; illa quē transmittit, temperatq; calidum naturale, in corde posita est tanq; fonte ac principio. Ad hęc imaginatricis functio testatur sensilium aliquid ī sensu cōi hāere, cuius sedem in corde libro de anima scripsimus: atq; iō

H illa quoq; principium cor habebit, quē vnā cum facultate motrice voluntaria, animanti motionem suggerent, quam in corde habitare nup diximus. Præterea vbi imaginatio, illic quoq; cogitatio collocabitur, qua ab imaginatione concepta cōponimus, resoluiusq;. Hāc etiam necessario consequuntur recordatrix, atq; conseruatrix facultates, utpote propter ipsam institutæ. Cæterum vbi affici has ipsas potētias cerebri ipsius ventriculis affectis conspiciemus, non erit statim ferendū iudiciū, fontem ipsarum solum

I esse cerebrum: haud aliter q̄ affecto crystalloide visionem vitiat cernēs nihilo minus ipsum visoriz facultatis primariam esse scaturiginē. Nā & septo transuerso affecto, nuper dictas potentias lædi spectamus: non tñ sanæ mentis homo harum sedē in hac parte putauerit: Cerebri etenim ventriculi harum gratia conditi a natura, quorum tēperatura functiones ipsarum conficit. Atqui recto scriptæ virtutes in duobus prioribus cerebri specubus euidentiores sunt: a quibus per viam, tramitēve,

qui inter ipsos consistit, deferuntur? **R** in qua via meatuve quēdam corpuscula constituta sunt, quæ dum calorem internum ad cerebri sinus ingredi oportet, aperiri credūtur, claudiq; vbi subient. Horum vero mentionem fecimus in commetario anatomices. Cerebro humido molliq; constituto, super impositū est os, quod calua nominatur, pro tutela ac munimento: duę item mēbranz (quarum altera tenuis atq; ibecilla: altera crassā ac validā) cerebrū vallant ac vestiunt. Quinctiā globosā, vt quē sit omnium figurarum tum perfectissima, rotunda, atque **L** sphericā: tum capacissima, tum ab incōmodo & lēsiōe remotissima. Præterea sedem eminentiorem in animantibus perfectis cerebrum obtinuit sensuum gratia, qui custodes totius corporis (teste Galeno) sunt: quod etiam in rebus externis vsuenerit, quippe qui custodię excubisve præfunt, in arce sublimiori; loco collocantur.

De somno. Cap. 21.

Proximum ab his partiū vsibus quos diximus, est, vt de quibusdā, quē ad sanitatē conferant disceramus, initio quidē sumpto a somno: de quo primū quid sit, & cui parti creditus: tū quē eius sit causā, cōsideremus oportet. Est quippe animantiū generi apprime necessariū, atq; vtilis, sub quo homo quoq; cōtinetur, qui somno destitutus vitæ non exiguam iacturā facit. Sōnus igitur (mea quidē sententiā) nexūs quidam & quies sensuum, atq; eorū dē recursus recessusq; a suis instrumentis ad intima: idq; somno sepulsi, dormientesq; aperte testant, qui **sen-**

A sensilia, & si proxima, minimè percipiunt: r̄ qui patentibus oculis dormitant, nequaquā vident: atqui si facultas visoria instrumentis adesset, continuo hī quoq; viderent. Verū enim vero id non tantum in soporatis conspicimus, verū etiā in his qui studiosissimè, attentissimèq; in aliquam rem incumbunt: etenim nō pauca sensilia prætereuntia nō animaduertunt. Cum itaq; somnus tantum sit sensuum ad istima recessus: sensus vero haudquaquā moueri possunt illa, quæ per vniuersum corp⁹ sit, motione, absq; auxilio alterius,

B quod illis materiæ loco adsit, erit vero id calidum naturale: quare somnum esse coitum quendā caloris ad intima refugientis asserimus. Quin etiā partes extimæ refrigeratæ somno pressi hominis hui⁹ testimoniū locupletissimum exhibent. Atque item concoctio, quæ in dormitantibus validior cōsistit: nempe calidū id, quod in vigilantibus functiones concinnat (præbet etenim motū sensumq; extimis) in somno sopitis ad ima subterfugit: illud vero a corde tantum animantium partib⁹ transmittitur, ad quod eeu ad fontem atque principium in somno refluat, atq; reuertatur, necesse est: quæadmodum in motu considerat⁹, quæ ad id, vnde incipit, redire oportet: quale in Deo spectamus, a quo oīa dimanant, & ad quem cuncta reuolant. Postq̄ igitur explicauim⁹ somnum, sensus quietem, ociumq; suarum functionum, atq; intermissionem, quæ a caliditatis subterfugientis recessū confit: proximum est, vī scrutemur, quæ sit causa huiusce cōfugij in somno sopitis: quod in primis cōctionē adiurat, Caloris equi-

dem ad extrema sparsio a quantitate, non a qualitate eiusdem inuenta provenit: at coactio quantitatis in minutio est: idq; contingit, quoniā a frigidityte humiditateq; superat⁹. Somnus ergo calore interno refrigerato, atq; humectato fiet: tunc namque copia minuitur calidi, dum ad suum fontem reuertit. Præterea cū cerebri vsus sit, vt cordis caliditate, siccitatemq; moderaretur, necesse cor ab illo maiorem huius functionis cumulum consequi, atq; alimētum cordi transmissum refrigerari humectariq;: proinde rigationib⁹, quæ vim frigidam humidamq; obtinent, perfundimus capita vigiliis affectorum creberrime: etenim cerebri consensu, cor quoq; affici cōspicimus. Quamobrem qui a solo cerebro somnum effici putauerunt, grauissimè lapsi sunt. Ad hæc argumentum a frigidityte humiditateq; somnum concilian tale est, q̄ alimenta pleraq; omnia soporem appellātia, vi frigida humidaq; prædita sunt, cuiusmodi lactuca, & id genus: at vigiliis accersentia calida siccāq;. Sōni autem causa, quæ a materia nomen habet, vapor est humectus ab infernis, intimisq; ad cerebrum elatus, vbi a frigore consistit, grauisq; effectus, dum, quæ illic sunt, ceteris miscetur humiditatibus, dumq; ad altiora penetrare non valeat, neque discuti dissipare, ad ima denovo defluat necesse est, atque inde meatus facultatū sensiliū obstruat. Quinetiam somnus animātī abfigatione laboribusq; confit, calore natino inter mouendum, opusq; faciendum disperso, imminutaq; eius quantitate, refrigerato: proinde coactus ad suam confugit scaturiginē,

Collectaneorum Sect. prima

G fonteq; haud secus ac milites, qui graui imminente periculo ad du-
cem recurrunt. Cor vero in ani-
mante princeps: quod postremum
animali mortuo refrigeratur. Som-
nus item naturæ est functio corpus
gubernantis, iccirco necessaria ani-
mantibus perfectis, quoniam absq;
eo immodicis laboribus frangeren-
tur sensus, atque interirent: quibus
pereuntibus actum de vita esset.

Quamobrem, qui minus probè dor-
miunt, pallore afficiuntur, atque mu-
nia sua potissimū nutritiōis, dētri-
abēūt. Quin & exercitio ac fatiga-

H tione sensuum calor ille internus re-
frigeratur, utpote ad extima expan-
sus: rur' usq; ad intima subterfugit,
vbi etus minuitur quantitas. Illud
vero te latere nolim, somnum con-
uersionem tantum esse temperatu-
ræ caloris intimi ad frigidum & hu-
midum, estq; que hūc facit facul-
tas gubernans, quæ in corde posita
est, cuius calor hac ratiōe huius est
instrumentum. Propterea exori-
tur hic quæstio, cui potissimum po-
tentæ animæ commissus sit sopor:
Cui ingenuè responsum volumus,
facultati sensitiuæ illum esse credi-

I tum, quæ roboratur, & incremen-
tum suscipit huius functionibus:
neque nutritoriæ potestati attribu-
endum, quatenus est nutritoria,
quoniam vegetalia non soporan-
tur, sensus nanque sunt expertia: il-
la verò vis sentiendi ascribitur sen-
sui communi. Somnum tribuimus

sensitiuæ potentiæ, utpote quæ
ab eo tueatur, conserue-
turq;: quamuis fe-
rietur tunc
tempo-
ris.

De temporum anni temperamento. **K**

Cap. 22.

A ltricis facultatis functiones,
partesq;, quæ illas perficiunt,
aiantibus necessariæ: sed maximè
tactio, qua pereunte, aial interit. Spi-
ratio item necessaria. Porro liquet
ea, quæ sanitatem corporis humani
tuentur, ac conseruant, esse aquā, ac
rē, alimenta, quibus secūdū naturā
se habentibus corporis sanitas con-
sequatur. Aer verò naturaliter se ha-
bet propter solis astrorumq; fūctio-
nes: sol vero id facit, signiferum per
errans per anni quatuor tēpora, ver
L
estatem, autumnum, atq; hyemem,
quorum constitutionem explorauit
simā medicū habere oportet, quip-
pe tum dignitate, excellentiaq;, tū
utilitate longe superet alia sanitatis
tuendæ præsidia. Vere quidem nutri-
tionis functiones validiores atque
perfectiores, calido s. interno copio-
siore existente, quod temperatura
est tum calidum, tum humidū: pin-
de ver calore, humoreq; moderatū
asserimus, collatione ad hominis tē-
perationem facta: quinetiam adole-
scentes iunioresq; vere actiones vi-
uidiores obtinent. Vocabitur itē nō
M
absurdè temperatum, hominis tem-
peramentū collatum: quandoquidē
non a quatuor qualitatibus p se so-
tis mixtis ea tēperatura constituit:
cuiuslibet itaq; corporis tēperatio
alteri qualitātū agentis exuperanti
(quæ instar formæ erit) atque alteri
patientis (quæ loco materis) ascribi-
tur: alioqui non vnum specie, verū
duo constarentur: functio itē vna i
suo termino minime collocaret, si
duæ qualitates oppositæ simul spol-
lentes inessent æquabiles actu pote-
stateg;. Quippe ex duobus contra-

riis

Arijs actu haudquaquam vnum actu compositur: neq; etiam ex non cōtrarijs, quēadmodū duę lineę actu vnam actu non consciunt. Quam opinionem pauci admodum, qui se naturę interpretes iactant, medici nēq; professores nostrę memorię admiserunt: verū iā illis explicabiē. Téperata natura, ex quatuor qualitatum pari mole moderata, hoc est, temperatissima, nusquā spectari potest. Quinetiam temperamentum vni qualitatum agentium attribui moderatum non conspiciamus, propterea qđ singulę actiūz modum na-

Bitę sunt functionum suarum ab altera patientium, quę illi adest loco materię. Sed vade nostra fluxerat oratio reuertatur. Æstas calida & sicca: hyems tum frigida, tū humida, collocata ad ver, hominisq; temperamentū. Quidam autumnum (vt qui esset inter estatē hyememq; medius) eque temperatum atq; ver collocarunt, largissime quidem peccantes: veri nāq; in totum quis dixerit cōtrarium: a quo vires omnes imbecilliores euadunt, cuius exēplū experimētūq; vegetalialia animātiaq; suppedirabunt. Proinde siccitatē at-

Cque frigiditatē illi assignabimus: at validior erit siccitas: verum vt summatim dicam, inæqualē oīno naturam habere pleriq; omnes peritiores scripserunt. Sol autumnū perinde nobis est proximus, atq; abest a nobis: quod de vere dici quoq; merito debet. Sed hoc tantū interest, qđ autumnū vires infirmiores debilioresq; sunt, siccitasq; exuperat in animantibus, quare nullam in generatione caloris sui temperantia utilitatem præstat. Vere si quod aliud generationi in primis aptum atque

idoneum: humidum nāq; tali functioni familiarissimum. Porro breuitatis, diuturnitatisq; certum finē, ac scopum anni tempora non obtinent, sed pro regionum natura, atq; longitudine variantur. Quarum equidem temperatior erit, in qua brevis autumnus, ver uerō longum: cuiusmodi sunt quę sub quito climate iacent, præcipueq; marium. Autumnus in nostra Hispania duorū est mensium, quę est in quinti climatis principio. Sub libra item temperatam horam asserere (vt nō pauci) absurdum est: quinetiam quartum quinto præstantius climate existimare. Galenus Græciam terram temperatissimam tradidit literis, potissimumque Hippocratis patriam Croum, atq; huius tempora anni veri similia. Nos quatuor causis, materialib; formalib; effectricib; atque finali salubritatem partis cuiuslibet cōplexi sumus.

A V E R R H O I

COLLECTANEORVM

SECTIO II.

DE SANITATE TVENDA. F

De artis medicę fine. Cap. I.

Inis philosopho trifariam dicitur. Primo quidē, ad quē res necessario tēdit: isq; absolute finis nōiatur. Secūdo vero, quēadmodū formam materiei finē appellam⁹: qđ pfectiōis entis, finis inseparabilis dr. Tertiō, ac postremo, quo adeptō ac consequuto, qđ hui⁹ gratia sunt instituta, cōsistant necesse est. atq; hic causarū

Señtiore
6. Coll. 10
spondet.

BB iij finis

G finis vocatur, vt ferram finem artificiorum, quę per ipsam elaborantur, appellabimus. Verum enim uero artis medicę finis rationabilis ac vere, primo, postremoq; modo pronuntiabitur: At secundo nõ ita simpliciter: verum (vt quispiam dixerit) in latitudine. Pars autem medicinę, q̃ nobis nunc scribitur, cęteris ei⁹ partibus longe anteferenda est. Quę rursus bifariam scabitur: in partem videlicet, quę sanitatem conseruat, ac ruetur: deinde in eum, quę docet, quemadmodum auferri debeāt ea, quę hominibus morbos accersunt.

H quę sanē quidem media erit inter sanitatis ruicionem, & egritudinis abolitionem. Porro id te memoria tenere velim, nostra corpora à vitijis tantum posse vindicari, quę nobis ex accideuti contingunt: idq; potissimum ab excrementorum immoderata copia, quę ab alimentis, puenit. Quippe si ratio victus moderata omnibus vsurparetur, a nullo usquam sanitas abesset. Atq; hoc oraculum in hac arte diuinissimum, firmissimumq; esse tibi persuadeas: alioqui manca, ac mutila esset, claudicasq; medicina. Quamobrem nõ possumus non mirifice laudare atque probare definitionem medicinę, quam hic mox subscribim⁹. Medicina est ars factiua, ratione experimentoq; inuenta, quę tum sanitatē ruetur, tum morbos depellit. Quā definitione nullus maiorum posteriorumve nostrorum aliam veriorē scripto reliquit. Nempe etsi illa, quā Galen⁹ tradidit, multis videatur exquisitē perfectā, nihilo minus parū explicata, declarataq; est, & propēdi xerim manca: q̃nq; uidem cuius esset g̃n̄is, non explicuit. vniuersę nā-

que artes operatrices, naturę dominę, cognoscentesq; tribus sumuntur modis. Aut. n. pręsunt faciendorum operum facultati, & neq; formā, materiāve faciunt, sed iubēt: Aut minime pręcipiunt, sed faciunt formā in materia apta: Aut medię inter has quę videlicet partim faciūt, partim pręsunt ac iubent: primo quidē formam elaborantes, altero materiā cognoscentes, atq; explicantes. Horum primi exemplum gubernator nauis erit: atq; architectus, qui naue extruit, secundū: & tertij, is qui in nauē cuncta probē disponit, ordinat, atq; iubet. Nos vero de his exquisitissime scripsimus in commētario, quem in secundum auscultationis naturalis librū posteris reliquimus. Ceterum medicina ex his artib⁹ est, quę absolute factiue vocantur: pstat etenim formam, quā functiones suas naturales homo perficit, idq; natura materiave apta & idonea ad opus existente: alioqui. n. non posset formam prębere. Est autē hic finis, qui aru locum sui subiecti conuenientissimum suggerit. Atq; haud quā ab similibus rationi victus, quā Galenus homini quadrato, temperatoq; pręscribit, vt s. vitę naturale curriculum transigat, senectutemq; attingat, quę me hercle ob insigniter refrigeratas, exsiccatasq; partes corporis principes contingit. Quare hunc finem, atque scopum ars medica nequaquā. debet transcedere: q̃ si id faceret, immortalitatē hominibus adferret: quam nõ posse ab ipsa pręstari in confessio est. Causla vero, cur interdum medicinalis ars finem probum non consequatur, eadem est cum illa, quę cęteris artibus impedimētum iniecit, ne

A ne circa materiam suam, atq; subiectum finem optatum adipiscantur: quod in athletarum, nautarum, atque agricolarum victus ratione manifestissime conspicitur. Atqui Rasis noster huius causam in quodam suo commentario tradidit huiusmodi, videlicet, quod ea quę retro iam a nobis exposita sunt, non paucis intercedentibus medijs indigeant, ut huc ipsum finem obtineant, quem a nobis suppeditari, fieri minime potest. Cuius equidem opinio proba est, verum non vsquequaq; perfecta: quare adijcere quoddam nos oportet, quod dilucidior euadat. Est igitur verum, hanc artem in indiuiduorum corporibus peccare, ob materiei ipsorum idoneam preparationem. fieri namq; potest, duos esse homines eiusdem æquabilis, temperatæq; naturę: vna eademq; ratione victus videntes: quorum alter ad senectutem finemq; suo temperamento conuenientiore perueniet: alteri vero (& si eodẽ dietę genere vtatur) prauis ingenerabuntur succi, qui mortem accersent celeriter. idq; profecto contingit ob quoddam huius temperatę inositam in natamq; aptitudinem ad viuos humores gignendos, quę nos lateat, & hanc ignorantiam nobis parit naturarum tam multiplex innata preparatio, aptitudoq;, ut nullis notis nullisq; indicijs comprehendi valeat: quod a nobis in commentarijs philosophiæ abunde expositum est: vbi id quoque proditur, materias singulas accidentia obtinere peculiaris, inositq;, præterea quoq;, quę a forma suppeditantur. Quamobrem accidentia, quę materiei ad sunt, multifariam illam naturarum indiuiduorum variationem procreant, ha-

ud secus, ac ea, quę peculiaris formę insunt, mores tam varios in hominibus singulis indiuiduis concinnant. Quippe homo postremum compositum existens, non paucas indiuiduorum differentias speciesve habebit: quod facit, ut multiplicitas proprietatum. naturarum scilicet morum indiuiduorum, non ita pateat. Verum eniuero longius fortẽ, quę par sit, nostra est expatiata oratio: quanq; ingenuẽ affirmare ausim, id quod nuper nobis scriptum est, maximam asferre vtilitatem his, qui exploratum habere concupiscunt, in quo philosophorum doctorumq; virorum non pauci olim dubitarunt. Nunc ad institutum negotium reuertimur, dicimusq; illos, qui in ea sunt sententia, quod videlicet is qui tali educatione regitur, qualem in libro de sanitate tuenda Galenus præcepit, finem optimum consequetur ignorare, quomodo dignoscatur finis artis medicę a parte suorum passuorum: hiq; hallucinantium medicorum & indoctorum opinionibus astipulari videntur, quemadmodum & illi, qui dies hominum annosq; certo numero astringi cęsuerunt: quandoquidem vsuuenire potest, quempiam naturę temperatę inculpata educatione vti: veruntamen & quę breuem vitam viuere, atque is qui rationem victus improbam vsurparit. Sed hoc rarissime contingit: quare ab accidenti tam remoto ac longinquo medica ars neque subibit calumniam, neq; subuersio nem: absit etenim, ut tam insignis artis nobilitas hoc tam exiguo scutulo obscuratur. Porro qui tantum rebus externis, atq; ab electione voluptatęq; prodeuntibus morbos attri-

Collecta. Sectio ij.

Gtribuit, is nosse caussarum minorē cumulum videtur: quippe effectricium tantum gradus quidam (quæ dixerunt) sunt: Hæ vero utpote manifestiores à plerisq; omnibus medicis ægitudinibusq; assignantur. Huic si fortē (vt sit interdum) morbi accidant, quos id genus causæ non præcesserint, diuinit⁹, cœlitusq; immisos protinus aiunt: quam opinionem, quoniam popularibus vulgoq; arrideat, minime improbabimus. Iam verò satis superq; exposita artis medicę commoditate, atq; utilitate, proximum erit, vt de causis differamus, quę ex accidenti corporibus nostris vitia aduehunt, quibusq; medicinæ auxilio occurrere valeamus: sunt autem hæ causæ effectrices: quarum alix huiusmodi sunt, vt facile caueri vitariq; possint vt combustio, sectio, percussus, & id gen⁹ mille, quæ fugere omnino possum⁹. Alię vero, quæ necessario nos alterant, atq; immutant, vel nobis inuitis nolentibusq;, de quibus agendum mihi nūc est. Sunt igitur quæ nostra afficiunt corpora ex accidenti causæ, aeris nos ambientis constitutio, immutatioq;: exercitiū immoderatum (quale est artium quarundam) deinde alimenta, potiones, animæ affectus, atq; vt summam perstringam, quæcunq; intemperiem & cum succis, & citra succos pariūt. Ab his itaq; quandoquidem vindicare nos possumus, aut ratione vict⁹ aut mediocritatem (quę in sanitatis tuitione collocatur) amplectendo, asserimus sanitatem posse cōseruari tū alimētis, tum boni succi, tum q̄tatis moderatę, tum opportunē assumptis: item motu ac quiete medicis, excrementorumq; expur-

gatione: deniq; aeris boni inspiratione, & ceterorum accidentiū præcautione, quę intēperię euocare nata sunt. Sumendi verò cibos modus melior medicinalis est. Excrementa purgabunt frictione, lauacro, exercitio moderato, atq; medicamentū assumptione: q̄ vniuersa præcautioni ab ægitudinibus accepta referenda sunt.

De exercitio, eiusq; modis.

Cap. 2.

Exercitatio motus est partiū ab aliqua electione, atq; voluntate procedens: qui primum quidem a membris efficitur, motionem volūtariam obtinentibus: secundo vero ab ijs quę motu sunt prædita animalia, cuiusmodi sunt venę, partesq; nutritionis officia exequentes. Cum itaq; exercitatio motus sit, quædam propria, quædam autem communis constituetur. Atq; hæc toti corpori attributa, quæ vtuntur cuncta animalia: illa priuatiū singulis membris peculiaris: quemadmodū vox, thoracis, atq; pulmonis: sedere, ac stare, dorsī exercitatio. Quinetiam alia est exercitationis sectio, quatenus exercitatio: (prima nanq; a partibus desumpta est) vehementem etenim quandam, remissiorem ac leuiorem, alteram & tertiam temperatam collocamus. Atqui valida & imbecilla fatigatis interdū ac laborantibus cuiusdam partibus fiant, quibus pariter accedent, tum concitata, tum tarda: interdum vero cum in mouendo alterum alteri reluctatur, atq; ab eo opprimitur, vt in grauioris oneris sublatione contingit: verum huic differentię neq; citata neq; tarda iunguntur. Atqui nōnūquam celeritatem pariter, & vehement-

A mentis exercitatio habebit, qualis est illa gladiatorum. Ceterum exercitij modici utilitas eximia est. Spiritum etenim internū citationē facit, atq; auget: caloris quoq; genuini augmentum præbet, custoditq; excrementa partium altrici facultati deseruientium expurgat, & expellit, pariter & discuit: membrorum essentiam emollit: quare corpori, ceterorum nullum magis erit commodū, q̄ hoc ipsum. Quippe caloris, atq; spiritus augmentum, quod ab eo conficitur, nō ab simile est caliditati naturalis externæ. Atqui hæc quæ ab exercitiis excitatur, veluti a medicamentis alijsve rebus, energia & actu calefacientibus, ex accidenti contigit. Quæ commoda nuper dicta homo consequetur, si a concoctione exercitationi sese dedat, q̄ si prius exercitio vtatur, periculum est, ne crudos, scotosq; cibos, ac succos partes ad se rapiant: quo simul afficietur facultas retentrix, expellenturq; incocta alimenta: quandoquidem (vt re paucis absoluam) quiete concoctio exquisitè conficitur: potentia autē propulsoria motu, agitationeque. Quamobrem tempus eius vtendæ illud esse statuimus. Sane huiusce re poris nota, color est vrinę mediocriter rufus ac suppallens. Inhibenda vero exercitatio tum primum est, est sudorem calenti admixtum spectabis, atq; spirationem alterari immutariq; colorem rubrum ac floridū apparere, simul ac venas intumesce. Diligenter itaq; curabis, vt cū dictorum iam indiciorū quodlibet apparebit, protinus exercitium sistatur. Quippe valido digeritur, exauriturq; corpus: quod patet in his, qui eo genere delectant exercitūq;. Re-

missiori vero & imbecillo, quod expurgari debet, minimè expurgatur: nec quod ab eo fufum ac liquidum dissipare valet. At mediocriter ac temperatum excrementa corporis tum discuit, tum absumit: quinetiam & corpus implet, & carnosiores obesioresve reddit exercitatum. Quare ad sanitatis tutelam supra quā cuiquam credibile sit, moderatum exercitium confert. Verum enimvero quot incommoda ocium, exercitijq; negligentia pariant, clarum nobis testimoniū exhibent, qui in vinctulis, atq; custodia vitam agunt: facies etenim horum nō dissimilis cahecticorum faciei: color fixus: atq; ipsorum omnes functiones affectę, ibecillæq;. Sedaſiantū quoq; ceteris idē vsuuenire, maxieq; autio gñi caueis detento & saginato, cernim⁹.

De frictione, eiusq; multiplicatione.

Cap. 3.

Excrementorum concoctionis tertie frictio quoq; euacuationē exequit: cuius dñæ simplices quidē sex nūero statuim⁹, qualitati ternas ascribentes, asperā, leuē, mediā: vel (vt quispiā cēſuerit, vehemētē, remissā, ac mediocrē: q̄titati vero multā, paucā, mediocrē. Atq; vehemētes frictiones tū dēſant, tū durāt immodicē corpora: Remissę verō & ibecillę rarefacere, siſ ac mollire valēt: Mediocrū frictionū op⁹ vniuersa iā dicta mediocriter efficit, mediq; inter prias postremasq; hñtur. Prætereavalidiores carniē minuūt, gracileq; corpus reddūt: mediocres cōtra carnis incrementū adiiciūt: paucę verō nullū op⁹ euidēs cōficiūt, nisi q̄ parū calfaciunt. Hacten⁹ de simplicib⁹ frictionū dñis, quib⁹ coniugationes ipsarū, ac complicationes exploratas habebus,

Collectaneorum Sectio ij.

G bis, si diligenter in id incumbas. Tēpus verò nullum aliud ipsis statuemus, q̄ quod exercitationi nuper attribuimus: Atq; in sequentibus perfrictionum differentias exercitij differentijs commiscebimus.

De lauacro.

Cap. 4.

N Vnc de balneo nobis disserendum, vtpote quo & vacuentur corporis superfluitates, atq; excrementa: cuius varias esse facultates, quæ corpora nostra afficiant, asserimus: primo nāq; tum humectat, tū siccit, refrigerat simul, ac calefacit: excrementa, quæ sub cute adherēt, & meatus obturant, expurgat: interdum verò eosdem obstruit, & cutē dēsar: flatus discutit, ac tumores: corpora vt probè alimentum suscipiāt, idonea aptaq; concinnat: est etiam vbi appetitionem incitet: dolores demulcet, ac lenit, & aliqñ prorsus tollit: humores fluidos facit, eosq; a particula in particulam aliam tranſmittit. Harum verò adeo contraria rum, & sibi pugnantium functionū causā esse dicimus vnam ex his, quæ ternario numero continentur: Aut enim ab ipsius lauacri natura, **I** & constitutione: aut a laborantium corporum affectu: aut deniq; a tempore, quo in ipso detinentur. Cum vero naturā balnei, atq; partes scriptissimus, intelligas velim aquam tū calidam, tum frigidam, deinde domum, in qua præparatur, aeremq;. Atq; ista iursus in gradus partiunt: quippe aqua iter calidum frigidūq; media refrigerat, humectatq;. quia etiam non nihil discutientis potestatis obinet, quo sordes, quæ cuti adherescunt, abstergit. Aer quoq;, qui eandem cum illa temperaturam ha-

bet, exiguum sudorē eliciēs, tēnes **K** è corpore succos euocat, simul ac euacuat. Is vero, & si aqua (vt alias docuimus) humidior sit, tū non aque humectat perinde atq; aqua, vt quæ corpori applicatur: quinimo vi desiccante aerem præditum meminit se te velim: qui quo calidior, eo plus ariditatis infert. Porro aqua, aerq; insigniter calida & calefaciunt, & interdum siccantur, excrementa vacuant, quibus eductis flatus eadem opera discutuntur: idq; tantum in corporibus puris, & non excrementosis præstant: quippe in illis, quib⁹ superfluitates exuberant, immodice **L** meatus obturant, euocatis ad cutē vitiosis, ac copiosis succis, quibus liber exitus nō patet, ob copiam crassitiemq;: vnde corpora huiuscemodi habentibus horrores, rigoresque contingunt, vaganturq; succi p vni uersum corpus, ac deferuntur ex loco vno ad alterum. Quamobrem illud tibi persuasissimum habeto, homini plethorico malisq; referto humorib⁹ lauacri vsus a nobis inhiberi. Quinetiam si pars quævis tali plenitudine affecta sit, nequaquā conſulimus. Atqui caussa, quæ media collocata est, maioris est momenti **M** cæteris. Porro lauacrum dolores tantum leuat, quos fluxiones concitant, cuius generis abscessus, & huius generis morbi. Item interdū per se, interdum ex accidenti refrigerat. Hoc vero sit meatus referendo, & eductis vnā cum superfluitatibus calore ac spiritu: illud autem quoniā aquæ lauacri frigida vis supeditat adhibeturq;, vt calidæ intemperie moderetur, & partes emollitas corrigat: atq; vt mitiget calorem naturalem, eo modo quo fabri ferrarij ac coci, qui

A qui frigidam vsurpant, vt scopū sui ppositū attingant. Insuper lauacro, natationeue frigidæ vi haudquaqu debemus, nisi prius excrementa expulsa fuerint. Balneū autē (vt summatim perstringam) in his qui corpora pura obtinent (si modo oīum eius partium fuerit concinna assensio) eximia præbet, & singularia cōmoda: etenim superfuitates discutit, & citra virium noxam expurgationes efficit: partes emollit, ita tamē, vt nervosum genus minime resoluat: humectat citra caloris sensum: quinetiā refrigerat, nec tamē obstructions ob visciditatem accersit. Quæ vniuersa nobis iam scripta à calido frigidoq; perficiuntur: neq; puris, sed nō puris corporibus incommodum afferunt.

De somno, atq; vigilia. Cap. 5.

Somni in hōie functiones sunt: scōcoctio simul, ac humectatio: Vigiliæ discutiunt, liquant, corpus exhauriunt, caloremq; genninū & internū ad exteriora detrahūt. Horum causas in commentarijs qui præcesserūt, tradidimus, desumptas à Philosophia. Atqui vbi somnus immodicus est, natium illum calorem adobruit, atq; extinguit, corpusq; in tumore fœdum attollit. Vigiliæ, si modum exceßerint, arefaciunt, calorem dissipant naturalem, & eū qui ex accidenti prouenit, accēdūt. Hactenus de his, quæ p̄dixisse oportuit: iam ad cætera veniendum.

De ratione victus hominis temperate nature. Cap. 6.

Proximum est, vt de cuiuslibet nouē temperamentorum sanitate tuenda agamus, initio sumpto à natura tēperata. Primū igitur ali-

menta, exercitationes, frictiōes, balnea, somnos, ac vigilias, animi affectus, aerem nos ambientē, atq; externa omnia mediocritate cōoportet: qui modus docēdi, tum à doctrina, tum à functione proficiscitur. Quāobrem, grauissimē hallucinati sunt, qui nullū locum medicinæ in conseruatione sanitatis hominis temperati reliquerunt, putantes illā methodum curandi solum suppeditare, quæ sanē quidem temperate minime necessaria est: qd si ita fortē vsueneret, id rarissimū memento.

Præterea etsi Galenus in tuenda valetudine optimi temperamentū, medicamentis opus non esse prodiderit, nihilo minus in eius educatione (modo diutius vixerit hmōi indiuiduum) quæ fm naturam, & apprimē illi vtilia sunt (cuius generis exercitium, lauacrum, & cætera) difficultatis ac negocij non parum habere videntur: potissimumq; apud illum, qui hominis finē sanitatem collocat, externarum rerū & fluxarum graua dubitationē haud paruum obtinet: verū multo maiore difficultatem excitari rationabiliter fatebimur alteri, qui sanitatem hominis finē, aut ob animæ perfectionem, aut vt ineffabilem quandam & sensu incomprehensibilem felicitatem consequatur, censuit: q̄ sententia paucissimis cognita compertaue est, at multis disputationibus, opinionibusq; excussa, tādēq; neglecta ac p̄ nihilo habita, abdūcente animū ab huiusmodi contemplatione crassitie materiei. Porro ratio victus temperati hominis difficilior, ab Auicenna abundē exposita est: quare rem in pauca contentemur. Galenus nuperrimē nati puelli

Collecta. Sectio Prima

Guelli sale minutissimo corpus con
spergi præcipit, vt externorum iniu
rias non ita facile admittat, sed du
ratur. Verum enimvero mea quidẽ
fina, & Auenzoarij, vtilius oleum,
quod ex glandibus præparatur, illi
netur, vt pote efficacius præstans qđ
à sale expectamus: neq; etenim, si
cuti sal, mordet. Præ omni verò ci
bo lac præbendũ iubet vsq; ad den
titionẽ: alimentũ quippe, vt alias
diximus, alio simile eẽ oportet: lac
autem infantis temperamento fa
miliare, ac consimile, ob idq; à pru
dente natura institutum: à denti
tione solidioribus cibus nutriendus,

Hatq; humidioribus. Nutrix à mali
succu alimentis abstineat, tempera
toque exerceatur exercitio: veneri
non indulgeat, quæ menses elicit,
vnde lactis vitiantur tum sapor, tũ
odor: infans quotidie lauet in aqua
potabili tepida, aerq; tẽperato, ne
rigor excitetur inter lauandum: qđ
quidem in domo balnei Galen. sen
tit esse præparandum, verũ aere tẽ
perato nos ambiente, ego id nihil
moror. Tempus verò lauadi statui
mus à lactis concoctione, ne in cor
pus incoctum alimẽtum trahatur:

Iatq; item diuturnũ præcessisse som
num oportet. Exercitationis vices
occupabit cunatum motio. Quin
etiam quæ terrorem mœstitiãmq;
inuehuit, procul abigenda: his nan
que pigrescere, atq; hebescere con
sueverunt naturæ. Deinde ne calor
ipsius obruatur, atq; extinguat, sed
incrementũ suscipiat, viresq; ani
males roborentur, cantilenis, melo
disq; suauibus infantem oblectabi
mus: modisq; omnibus tentandũ,
vt hilarior permaneat: quintiã for
mosis ac venustis, tum hominibus,

tũ picturis assuefcant. Incommoda
aut quæ infantibus accidunt, aut à
frigore, aut ab æstu, aut terroribus,
& huiusmodi multis alijs externis
proficiuntur: quæ educatio ad an
num tertium deducetur, hoc est, cũ
iã ambulare coeperint. Ab his an
nis quotidie exercebuntur, deinde
frictione vtẽtur, à qua lauacro sunt
committendi: alimenta quantitate
qualitateq; sint mediocria: verum
priusq; rursus cibum ingerant, eadẽ
dem præcipienda sunt. Quinetiam
exercitationes moderatæ sint: im
modicæ nanq; ipsorũ corpora are
faciunt, exhaustiuntq;, simul ac in
crementũ remorantur. Irigidæ la
uacro abstineant, quippe eo pacto
auctus quoq; inhiberetur. Educabi
tur autẽ sic puer, traditiãmq; victus
rationem obseruabit ad expletum
tertiũ septennium. Sane vinum, at
que ceruissiam ne gustare quidem
puero suaserim: nempe hausta ca
put replent, ac suprà q̃ par sit calfa
ciunt: ipsiusq; animũ ferient, tur
bidumq; efficiunt. Adultis verò at
que iuuenibus portiones huiusmodi
tĩn abest ut incommodum afferat,

ut etiam insigniter utiles sint, modi
cẽ exhibet: utraq; etenim bilem
tum flauã, tum atrã iam manifestò
colligunt: illam quidẽ naturaliter,
hanc verò secundariò, & ex accidẽ
ti. Summatim bilis amaræ acrimo
niã demulcent, ac mitigant: atq; p
urinam ac sudores expellunt. Atræ
verò bili omnino aduersantur, ac,
ut quispiam dixerit, tota specie. De
nique humectant quicquid im
modice siccũ est. Porro cibi adulatorũ
tenuantes esse non debent: carnes
q;bus uelci assuefcendi sunt, optimẽ
perdicum, unã cum panis interiore
præparate.

A pręparate. Ab oleribus, fructibusq; ut i totum scripserim, temperatura humidioribus abstinerebunt. Atqui eiusmodi ætas sic producta educataq; ad sapientiã naturalemq; sciẽtiã inclinare, & idonea esse fm naturam uidetur: quincenam alteram ex pfectionibus, quas Alexan. putat philosopho summe necessarias, obtinent. Pręterea tertio superato septennio, eadem ratioẽ uiuendi utentur. uerum & id efficient, ut scilicet à concoctione nudetur, frictioeq; ex oleo dulci adhibeant: mollem inquam ac tardam, quę corpus nõ

B condensat, duratue: frictio uerò talis ob hoc p̄cipitur, ut apiores sint exercitationibus obeundis, q̄ si exercitium frictiones p̄cederet, meatus cutis densarent, obstruerenturq; ab euocatis ad ipsam labore excrementis. Oleum calens esto, duratanaq; emollit, ac superfluitates dissipat, simul & discutit. Lintea qbus p̄fectio peragitur, leuia esse oportet, ne asperitate carnẽ offendat. Varię autẽ erunt frictiones, ut supernẽ deorsum, atq; infernẽ sursum: tum in subiectum, tũ in obliquum, tum in transuersum, tum subtransuersum

C uersum adhibitz: quibus omnibus cutis meat⁹ exacte recludunt. Quin etiam aer, in quo nudus fricatur, aeris uerni temperiem refert, ut moderatz excrementorũ uacuationes fiant. Quippe frigiditas immodica expurgationes cohibet: caliditas uerò immoderatores facit. quare ut mediocritatem seruet, opera danda est. Pręterea ab his frictionibus exercitium capesset, quod intẽr uehemens ac remissum, citatum ac tardum, mediũ teneat: cuiusmodi est paruz pilę, cui libellum priuatim

dicauit Galen. Nam eius, quę paga nica appellatur, & pedibus propellitur, exercitatio minime probatur: tum quia immodice ualida ac uehemens, tum quia non citra periculum perficitur. Huius uerò exercitij modus ac quantitas tibi significabitur, ubi anhelitus alterari coeperit, hoc est, attolli & intendi, atq; sudore corpus perfundi, ac detumescere. Cęterum exercitationis mensuram, testante Galeno, nullus p̄t ad unguem primo statim die definire: sequentibus uidelicet, secũdo, ac tertio, & quarto exactius poterit, experimento facto: nam si qui exercitio incumbit: sese peccasse agnoscat, & immoderatus laborasse, sequenti die nimirum qd fuit nimis, corriget, ac detrahet. Ab his spiratio cohibebitur quantũ fieri poterit: suscipit etenim incrementum, atque roboratur hoc pacto natiuus calor: meatus referantur, ut facilis pateat excrementis exitus: cui non absimile faciunt, qui insufflantes, foramẽta atq; spiracula recludunt: cohibẽdo uero thoracis muscoli septumq; transuersum expanduntur, & intenduntur: uerũ qui sunt uentris, parũ intendi debebunt, alioquin excrementosę superfluitates tum pectozis, tum pulmonis, ad partes nutritioni deseruiẽtis, exprimerent, atq; deferrentur. At qui septũ imbecillius obtinet, ab huius generis cohibitione prorsus abstineat: excrementa etenim cerebrum peterent: cuius rei exẽplũ nobis p̄bent fistulatores, ac tymbaule, quorũ uenę faciei ac ceruicis in tumorẽ attolluntur, & uultus rubore colorat, ac tingitur. nepe humoribus spiritibusq; ad caput raptis, ac delatis, seq̄t hęc frictio

- F**ricitio, quæ apothepiaz debetur: quam & multam, & asperam exhibendam duo nobis indicant scopi: Primus, vt quæ sub cute delitescunt superfluitates, & ab exercitatioe in hunc locum euocatz expurgentur: Alter, vt firmetur corpus, atq; vt p- bi vapores vindicentur ab exercitatioe immutatione. Quinetiâ frictio toti corpori, ac celerrimè adhiberi postulat, iubente Galeno. Quare si linteis vniuersum corpus vno tempore perficitur, id esset commodius: q- ppe vniuersum, ac simul excrementa è corpore detruherent.
- H**anc frictionem ex oleo dulci perficiendam semper memineris, sed & quæ circa corpus efficiuntur aliquo interiecto spatio ac relaxatione debere exhiberi. Cæterum postq; quartū septennium attigerint, qui optimum statum habent, & abunde aucti fuerint, aquæ frigidæ balneum intrepidè vsurpabūt, tum vt densentur quæ ab exercitio rarefactæ partes, simul ac roborentur: tū vt calor diffusus cogatur, & ad pristinū statū redeat, functionesq; consuetas ritè peragat: eadem porro ratione hic aqua frigida vīmur, quæ
- I** Exitu à lauacro. Esto verò nec plane glacialis, nec tepida: altera namque ferit afficiq; partes insuetas: altera verò q- expetimus, non efficit: quin ipsum immoradi in lauatione tempus breue sit. Verum enimvero num caput frigida lauari debeat, inquisitione accuratiori indiget. Galenus quippe de hoc scribēs, non pauca prætermisit. Atqui (vt breuiter quod sentio aperiam) caput omnino lauandum nō erit, frigida etenim pars est. Post hæc alimenta probi boniq; succi assumet,
- cuiusmodi gallinacea, hœdina, vitulina, & agnina: at vitulus nondū sit ablactatus, agnus verò annicu^l: panis insuper optime (vt aliàs docuimus) præparatus. Porro cibos assumendi tempus optime præscribitur, quando videlicet omnes concoctiones peractæ fuerint. Quod si quis (vt nonnulli censent) bis in die cibos ingerat, bis quoq; exercitatio nem adhibeat necesse est, bisq; lauacrum subeat. Galenus quorundam medicorum sententiæ accedere videtur, asserētium ter in die vniuersā hæc debere vsurpari: id quod non possum non magnopere demirari, cū etenim iuuenis corpus hac ratione victus vtentis, robustq; optimaq; sit naturæ, probq; concoquat, tam frequenti alimentorum ingestione minime indigere arbitror. Quin potius ista ciborum partitio senioribus imbecillioribusq; statuenda: in qua opinioe ipse quoque Galenus versatur: secamus quædem ac partimur exercitij lauacriq; tempora, ob ciborum necessariam partitionem. Sanè recentiores medici duorum dierum ternas cibi assumptiones esse debere censent: eademq; ratione lauationis atque exercitij ternam administrationem.
- M** Quorum opinioni admirabilis ille Auenzoarus subscripsisse videtur, cui planè ego quoque assentior, vt- pote veriora sentienti.

De vsu venereorum. Cap. 7.

Venus si moderate adhibeatur, huic qui optima & temperata natura est, commodum. vtilitatq; afferet: cauendum tñ, ne quid ex his quæ sunt præter naturam, contingat: vegereis etenim tantum indulgendū

A dulgendum esse censemus ob hoc, quod semen excrementum est, quod vacuari, quemadmodum cætera, potest. Atqui sane alienum haudquaquam est, sed natura bonum & familiare: quare exiguo in his commisso errore, atque peccato, ingens sequitur noxa. Vnde iuxta non paucorum sententiam philosophorum, ac prudentium virorum, eorum nullus est usus salubris. Exercitatio autem, quæ a coitu præscribitur, si aliquatenus utilis sit, eatenus sanè erit, quatenus peccatum corrigit. Ven* (ut paucis dicam) hæc mala affert, siccitatem corporis, efforminationem, ac imbecillitatem, viriumque exhaustionem, si mul ac dissolutionem: quamobrem quæ post coitum perfrictio adhibetur, quæ ille attulit incommoda, hæc resarciat oportet. Erit autem ex oleo, copiosa simul, & aspera, ut cutem det, partesque confirmet ac roboret.

De excrementorum uacuatione, atque lassitudinibus, quæ ab immodico exercitio proueniunt.

Cap. 8.

P Rædictæ naturæ somnus mediocriter, quantum videlicet optima natura appetit, statuitur: mediū etenim neque, etiam in vigilia illa transcendet. quæ vniuersa ad vnguem obseruabuntur, nisi si aberratum sit in victus ratione, aut externorum quippiam illam læserit: tunc namque errorem corrigemus his, quæ aduersantur, & contraria sunt afficienti. Exempli gratia: si adstringentibus utatur, aliusque illi ob hoc siltatur, ad pinguiam erit concurrendum: si vero a cibi paritate, & ex longiori tempore alui fiat compressio, contrariis iudè erit pugnandum: porro ut plurimum

excrementa non redduntur ob intemperaturam externorum, caliditatem inquam, atque frigiditatem, quas curare perdifficile est. Cum verò excrementa cohiberi dixerim, non tantum alui vesicæque, intelligere te velim, verum etiam corporis vniuersi, ut meatus illius, qui iecur, & bilis vesiculæ, pariter ac illius, qui iecur splenemque interiacet: ad hæc palati ac narium. Hæc igitur ubi probe officio suo non funguntur, remedium indigent, quæ vacationes huiusmodi promouebunt. Cæterum id te potissimum latere nolo, exercitationis errorem castigandum: est vero is lassitudo nominata, cuius (quando ab externis sit) tres simplices differentias in superioribus prodidimus, vlcerosam, tensionis, inflammatoriam. Prima itaque contingit tum a succo calidiori, tenuiori, atque acriori, tum ab excrementis retentis, quæ exercitio discuti & euacuari non potuerunt, tum ob carnis & adipis particulas immoderate agitatione fusas atque colliquatas. Curatio verò commodior est affectui contraria: discutienda, si sunt, simul & per halitum digerenda excrementa. digerentur verò, & vacuabuntur multa, leuique frictione ex oleo calido veteri nihil adstrictionis obtinente: hæc namque frictio quia levis, non densat cutis meatus, obtrahit: quin potius rarefacit, ac recludit: ad hæc quia multa, vacuat. laucrum autem primo æterum, deinde ex aqua tepida conuenientius. cibis humidioribus, frigidioribus, tenuioribusque, consuecis vitæ, ac parerioribus. Eius vero, quæ tensionis sensum infert, medicatio relaxatione perficitur. Conferet itaque levis frictio cum oleo ad solem calefacto, facta vel cum

Coll. Auer.

CC

anc-

- G** frictio, quæ apothepiaz debetur: quam & multam, & asperam exhibendam duo nobis indicant scopi: Primus, vt quæ sub cute delitescunt superfluitates, & ab exercitatione in hunc locum euocatz expurgentur: Alter, vt firmeretur corpus, atq; vt, pbi vapores vindicentur ab exercitationis immutatione. Quinetiâ frictio toti corpori, ac celerrimè adhiberi postulat, iubente Galeuo. Quare si linteis vniuersum corpus vno tempore perficiatur, id esset commodius: q̃ppe vniuersum, ac simul excrementa e corpore detruherent.
- H**anc frictionem ex oleo dulci perficiendam semper memineris, sed & quæ circa corpus efficiuntur aliquo interiecto spatio ac relaxatione debere exhiberi. Cæterum postq̃ quartū septennium attigerint, qui optimum statum habent, & abunde aucti fuerint, aquæ frigidæ balneum intrepidè vsurpabūt, tum vt densentur quæ ab exercitio rarefactæ partes, simul ac roborentur: tū vt calor diffusus cogatur, & ad pristinū statū redeat, functionesq; consuetas ritè peragat: eadem porro ratione hic aqua frigida vtimur, quæ
- I** Jexitu à lauacro. Esto verò nec plane glacialis, nec tepida: altera nanque ferit afficitq; partes insuetas: altera verò q̃ expetimus, non efficit: quin ipsum immoradi in lauacrono tempus breue sit. Verum enimvero num caput frigida lauari debeat, inquisitione accuratiori indiget. Galenus quippe de hoc scribēs, non pauca prætermisit. Atqui (vt breuiter quod sentio aperiam) caput omnino lauandum nō erit, frigida etenim pars est. Post hæc alimenta probi boniq; succi assumet,
- cuiusmodi gallinacea, hœdina, vitulina, & aguina: at vitulus nondū sit ablactatus, agnus verò annicul⁹: panis insuper opume (vt aliàs docuimus) præparatus. Porro cibos assumendi tempus optimè præscribitur, quando videlicet omnes concoctiones peractæ fuerint. Quòd si quis (vt nonnulli censent) bis in die cibos ingerat, bis quoq; exercitatio nem adhibeat necesse est, bisq; lauacrum subeat. Galenus quorundam medicorum sententiæ accedere videtur, asserētium ter in die vniuersa hæc debere vsurpari: id quod non possum non magnopere demirari. cū etenim iuuenis corpus hac ratione victus vtentis, robustæ, optimæq; sit naturæ, probèq; concoquat, tam frequenti alimentorum ingestione minime indigere arbitror. Quin potius ista ciborum partitione senioribus imbecillioribusq; statuēda: in qua opinio ipse quoque Galenus versatur: secamus quædem ac partimur exercitij lauacriq; tempora, ob ciborum necessariam partitionem. Sanè recentiores medici duorum dierum ternas cibi assumptiones esse debere censent: eademq; ratione lauacronis atque exercitij ternam administrationem. Quorum opinioni admirabilis ille Auenzoarus subscripsisse videtur: cui planè ego quoque assentior, vt potè veriora sentienti.
- De vsu venereorum. Cap. 7.*
- V**enus si moderate adhibeatur, huic qui optima & temperata natura est, commodum vtilitatēq; afferet: cauendum tñ, ne quid ex his quæ sunt præter naturam, contingat: vegereis etenim tantum indulgendū

A dulgendum esse censemus ob hoc, quod semen excrementum est, quod vacuari, quemadmodum cætera, potest. Atque sane alienum haudquaquam est, sed natura bonum & familiare: quare exiguo in his commisso errore, atque peccato, ingens sequitur noxa. Unde iuxta non paucorum sententiam philosophorum, ac prudentium virorum, eorum nullus est usus salubris. Exercitatio autem, quæ a coitu præscribitur, si aliquatenus utilis sit, eatenus sanè erit, quatenus peccatum corrigit. Ven^o (ut paucis dicam) hæc mala avertit, siccitatem corporum, effæmationem, ac imbecillitatem, viriumque, exhaustionem, si mul ac dissolutionem: quamobrem quæ post coitum perfrictio adhibetur, quæ ille attulit incommoda, hæc refarciat oportet. Erit autem ex oleo, copiosa simul, & aspera, ut cutem leniet, partesque confirmet ac roboret.

De excrementorum uacuatione, atque lascivitiis, quæ ab immodico exercitio proveniunt.

Cap. 8.

Pædictæ naturæ somni^o mediocriter, quantum videlicet optima natura appetit, statuitur: mediū etenim neque; etiam in vigilia illa transcedet. quæ universa ad vnguem observabuntur, nisi si aberratum sit in victus ratione, aut externorum quippiam illam læserit: tunc namque errorem corrigemus his, quæ aduersantur, & contraria sunt afficienti. Exempli gratia: si adstringentibus utatur, aliusque illi ob hoc sistatur, ad pinguiam erit concurrendum: si vero a cibi parcitate, & ex longiori tempore alui fiat compressio, contrariis iudè erit pugnandum: porro et plurimū

excrementa non redduntur ob intemperaturam externorum, caliditatem inquam, atque frigiditatem, quæ euitare perdifficile est. Cum verò excrementa cohiberi dixerim, non tantū alui vesicæque, intelligere te velim, verum etiā corporis universi, ut meatus illius, qui iecur, & bilis vesiculæ, pariter ac illius, qui iecur splenemque, interiacet: ad hæc palati ac narium. Hæc igitur ubi probè officio suo non funguntur, remedio indigent, quæ vacationes huiusmodi promouēt. Cæterum id te potissimū latere nolo, exercitationis errorem castigandum: est vero is lassitudo nominata, cuius (quādo ab externis fit) tres simplices differentias in superioribus prodidimus, vlcerosam, tensionem, inflammatoriam. Prima itaque; contingit tum a succo calidiori, tenuiori, atque; acriori, tum ab excrementis retentis, quæ exercitio discuti & euaporari non poterunt, tum ob carnis & adipis particulas immoderate agitatione fusas atque; colliquatas. Curatio verò commodior est affectui contraria: discutienda. n. sunt, simul & per halitum digerenda excrementa. digerentur vero, & vacuabuntur multa, leuique; frictione ex oleo calido veteri nihil adstrictionis obtinente: hæc namque; frictio quia levis, non densat cutis meatus, obtruncat: quin potius rarefacit, ac recludit: ad hæc quia multa, vacuat. laucrum autem primo aereum, deinde ex aqua tepida conuenientius. cibis humidioribus, frigidioribus, tenuioribusque; consuetis utetur, at parioribus. Eius vero, quæ tensionis sensum infert, medicatio relaxatione perficitur. Conferet itaque; levis frictio cum oleo ad solem calefacto, facta vel cum

Coll. Auer.

CC

ane-

Collecta. Sectio 1j.

Ganethino vel chamemalino nō inutilis. Quineriam lauacro qui sic laborant, committendi mediocritatē non excedenti, plurimamq; in iplo moram trahere debent. Tertia verò lassitudo, quæ phlegmonosa inflāmansve vocitatur, tum intendit partes, tum plus iusto attollit, tum sensibilem læsionem adfert. Atq; ea tria pro remedio postulat: superuacanei expurgationem, extēte partis remissionem, ac relaxationem, & postremo inflammationis accensæ refrigerium: ergo & oleum copiosum ac tepidum cū frictione molli & multa: ætate vero cū oleo quod ex viola purpurea conficitur, efficacius fricabitur. Atq; longiorem morā in aqua medijs temperamenti trahet. Cibus etiam probi succi assumat, parcioresq; ac frigidiores, q̄ ceteræ lassitudines expetant. Hactenus de ratione victus, & educatiōe optimæ constitutionis prouectæ ad annum quintum & trigésimum.

De ratione victus ætatum sequentium.

Cap. 9.

ICum explicuerimus quomodo à primo statum ortu, primisq; annis, conseruandus sit is, qui mediocrem nactus sit corporis structuram, vsq; ad annum quintum & trigésimum, proximum est, vt traueamus ad eas, quæ sequuntur ætates. Exercitationes itaq; parciores q̄ antea, victusq; tenuior, cibi humidi, aliquid tuloq; calorē prædiu. Senes exercitio vtentur temperato, cuiusmodi est ambulatio lenta ac suavis alimenta calida, humectantiaque: quæ quotidie ingerantur. sed hæc victus ratio lauitudinem non paruam obtinet maioris minorisq; secundū annorum multitudinem ac patetatem. Quineriam supradicta, exercitium, lautio, atq; perfrictio adhibenda. Porro qm̄ senectus vt plurimū excrementis abundat, exercitatioq; quam vsurpant senes, ad vnguē nō vacuat, apprime necessariū erit huic ætati conseruandæ, cibos medicaculam vim habentes, vel etiam medicamenta præscribere. Quamobrem prima mensa apponenda sunt hūc cētantia, qualis est beta elixa, vel oleo saleq; apparatus, & id genus alia: clysterem deinde, qui aluū molliat, vtilissime iniiciemus: sicubus cum semine vrticæ & croci titulo primosq; cibo vtentur. Multa his qui sunt ab stemij, aut quibus vinum inhibetur quibusq; aliæ potiones, qualis est ceruisia, non bibuntur, eximie prodest. Inter autem ceruisias illa p̄stat quæ ex passā vua acinis experte, conficitur. Causa verò in promptu est, quia nihil quod a strictionem continet, senibus congruat: vtraq; enim sua qualitate adstruigentia senibus inimica sunt, obstantq; quo minus finem, in quem incumbunt, consequantur. Atqui ceruisias verustas mobilis color, vini colorem repræsentat. Verum apud nostrates verustas nisi post semestre intelligitur: nec sanitati tuendæ idonea. Iam vero inter potus vniuersos vinum primæ tenebit, commodissimeq; bibetur: quod neq; apud nos vetus nominatur, nisi si anniculum sit, aut saltem semestre. Quod si senum partes imbecilliores natura sint, & sensibilibiter affectæ, ab exercitatione abstinebunt: oportet etenim illos qui exercentur, inculpatas illeccasq; particulas corporis habere. Ad hæc lauandū ter quaterq; in mense, vt id exercitij deser-

A defertionem refarciat: nempe senū educatio ex conferuante, atq; præcauente ratione constituitur: quarum differentia hoc ipso tibi innotescet, q̃ illa consimilibus, hæc vero contrarijs perficitur. Illud deniq; animaduertere oportet, alimēta omnia succi crassi, potiusq; in primis esse fugiēda senibus, q̃ si quis forte (vt non raro fit) in huiusmodi ciborum vsum inciderit, confestim extenuantibus, ac dissecantibus vteret medicamentis, qualia sunt piper, & quod ex tribus piperis generibus conficitur. Iac senibus, quibus latiores sunt venę, si mel adijciatur, bonum: qui vero tēperatura sunt frigidiori, uenisq; angustioribus ipsum (cane peius & angue) vitare debent. Hactenus de optimæ naturę victus ratione disserimus, vsq; ad senectutem. At dicet aliquis, quę a nobis præcipiuntur, nō parum abesse ab ea, quam quęrimus temperamenti medijs conseruatione. Esto, quilibet nihilo minus hinc uenari poterit scopum, atq; finē, quo sua secunda valetudo conseruetur: I qua si deliquerit, varijs modis id emendabitur, tum vacuātibus excrementis, tum obstructiones aperientibus, tum putredini, atq; abscessuū generationi occurrentibus.

De his, qui intemperiem cōpositā obtinēt.

Cap. 10

Sequitur vt iam de cæteris temperaturis aliquid attingamus. Interperatarum igitur compositionum dux sunt omnino differentię. Prima, quę partes vniuersas corporis æqualiter disemperatas habet. Altera inæqualiter, vt sæpe spectamus, quibusdam cerebrum esse calidum, ventriculum vero frigidum. quare

Galenus hanc prima deteriore iudicauit: idq; potissimum, cum i paribus principibus affigitur. Atq; horum victus ratio præcauendi, quam conseruāti generi proxime accedit: mediāq; est inter eam, quę est nōdum affectorum corporum: & illā, quę paratis, aptisq; in egritudines delabi, tribuitur: quod vna pluribusve notis significatur, vel sanitatē fruētibus.

De intemperiebus omnibus, tum simplicibus, tum compositis.

Cap. 11

ERgo initio sumpto ab his, qui calidius temperamentum sortiti sunt, dicemus talium corporum naturam statim a principio minus apparere affectam: cum tamen longius procedit, siccitas comes illi accedit. Quinetiam bile flaua abundat, facileq; ab eius morbis capitur. Quamobrem exercitationem præter leuem ac facilem minime postulat, quales sunt lentę deambulationes, atque equitationes. Quod verō ab Hippocrate proditur, calidas naturas quiete indigere, neque exercitari debere: non de omnimodo, ac torpido ocio intelligendum: verum mediocres labores præscribit: quippe nullatenus ignauia sanitati tuendæ confert. Frictiones adhibeantur leues, ac temperatę, cum oleo aliquo, eorum quę refrigerandi facultatem habent, quale quod ex viola purpurea paratur: carnis etenim incrementū adijciunt. Lauacro aque tepidę committatur, vt quod in ipsa est humidū, ac fuliginosū excrementū uacuetur, ac per halitum digeratur. Sanē aer ipsius balnei non cōuenit. At si quod ex calida lauauone

CC ij in-

Incommodum percipiant, aque frigida: ablutio emendabit. Porro bis in die cibos assumant: atque etiam, si plus iusto siccitas prepollet, ter. ciborum verò temperatura talis esse debet, qualem in sanitate tuenda observamus: hoc est, similis. Fritigat calida, aut calida ac sicca. Quare si intemperiem calidam corrigere quis volet, contraria adferet, atque sensum is fiet transitus. Cæterum temperamenta, quæ a modo suo mediocritateque; abscedunt longius, facillimè à morbis eiusdem generis corripiuntur, aliquo extrinsecus incidente, atque etiam quod ad excipiendum iam sint idonea. Quare mea quidè sententia non vsquequaq; similis educandi sunt tali temperatura præditi: quandoquidem mirè vario distinguntur modo, ac procedunt: inclināt etenim in egritudines, quæ ab intemperie illa oriuntur. Nos itaque non solum conservationi cibis curam impendemus, verum etiam præcautione studebimus, ne quid ex illa tam præpura aptitudine vitij contrahant. unde cibis admiscebimus, quod contrariam temperationem illi naturæ obtimeat: sic evitabitur, quod ab externis impendat, periculum. Quippe quod ab intemperie timeat, non verat, quo minus in totum similibus utantur: qui vero huius sententiæ auctores extiterunt, id quod orationi adijcitur in totum non exposuerunt. Ad hæc victus ratio, quam prescribimus, sola non sufficit: nisi quoque; is qui intemperaturæ fomentum suggerit humor, vacuetur. Vacuabit verò, quò natura repet: nam si sursum, vomitione educetur: sin deorsum, per alium expurgabitur: quæ mercede vilior est, naturæque; ma-

gis consueta, atque idonea expurgatio. Oxyphœnicia igitur, viola purpurea, & citrinæ myrobalani intemperiei calidæ, aut calidæ & siccæ purgationem perficient. Hæc autem in temperatura, ut plurimum vaporosis, humidisque; ac fuliginosis excrementis abundat: quare lavandi sunt, ne diutina febre capiantur: quæ etiā, si diutius victu tenuante vli sunt, facile superuenire solet. Efficaciter itè aliquando lavatio ipsis a cibo proderit, qua nonnulli pinguescunt: quod vero dextri lateris gravitatem sentiunt, ab hoc abstinere debent: atque his quæ obstructions aperiunt, vti. **L** vinum si bibere velint, id aquosum esto. Insuper (ut summatim colligam) educatio temperaturarum calidarum simplicium, & calidarum ac siccarum simul, maioris, minorisque; tantum ratione differt: semper etenim procedente tempore caliditati siccitas comes adiungitur. Quibus, constitutione aeris calidiori, vtiliter bibetur oxyphœnicia frigida, cui vel herbe, vel semina ipsarum adijcienda sunt, quæ tum obstructions recludant, tum urinam citent: id genus verò habes adianton, & cichotij semen, atque etiam **M** apij, quod tamen temperabitur cum seminibus peponum, cucumerumque, vel cum alijs, quæ caliditatem, siccitatemque; moderandi facultatem obtinent: inter quæ non inferiorem vsum habent cichorium, atque violæ purpurea. Noster autem minus Auenzoarus iubet nymphææ flores unā cum oxyphœnicia semper exhiberi: idque; potissimum tempore calidiori: nempe nymphæam tales temperaturas a febre intus reddere, sese experimento comprobasse scribit. Quinetiam cum oxyphœnicia ali-

quid

Aquid semper admiscendum, quod os
 vetriculi corroboret, cuiusmodi ma-
 stiche, cinnamomum, nardus: acetum
 nanq; (vt est acetum) huic insigni-
 ter incommodat. Ego vero aquam
 ordeï tunc vtilissime bibi censeo, cū
 aliqua erunt iniecta, quę noxam o-
 ris vetriculi resarciant. Corporum
 siccorum (vt paucis absoluā) ratio
 viuendi vniuersa humectandi vires
 habeat, necesse est, ne derepente se-
 nectus obrepāt. cibis autem id præ-
 cauebimus probi succi, humidiori-
 bus, cuius generis pullorum gallina-
 ceorum caro: lauacro item frequen-
 tiori aquę temperatę labores, vigi-
 lias, sollicitudinem animi, curas, om-
 neisq; animi affectus, qui caliditatē
 accendunt, qualis ira, arcere quā
 longissimē studebimus. Deniq; mo-
 dis omnibus, qui sic afficiuntur ex-
 hilarandi, atq; oblectandi. Quare
 exteriora quę adhibemus, prorsus
 cōtraria sint huic naturę, vt sunt so-
 lia salicū, vitis, & aquę frigide, gau-
 dium temperatum: aer quoque tē-
 peratus, lecti peniles, atq; vt in totū
 dixerim, musices suauiores soni, ac
 cantilenę amœniores. Calida & hu-
 mida temperies facillime ab ægritu-
 dinibus, quę a putredine proueniūt
 corripitur: excrementosis etenim su-
 persuitatibus abundant, præcipue
 cum ætate sunt florenti. Quamob-
 rem vehementer sic affectos exerci-
 tari oportet: frictionibus vtant mul-
 tis, ac validis: balneum cibos præce-
 dat. Verum ad vetriculum horum
 animum diligenter applicabim⁹: q̃p-
 pe si a naturali tēperatura recedat,
 vniuersi corporis superuacaneę sup-
 suitates in hunc præcipitabuntur,
 quare tunc esse victus immutandus,
 hoc est, frigidi sicciq; cibi apponendū
 tur. Hanc naturam, quāuis ita Gale-
 nus cōsuerit, temperatam minime
 dixerim: maiores quidem, prisci-
 q; medici, quod a natura primum con-
 sequimur temperamentum, calidū
 humidumq; testati sunt: quod colla-
 tum, quatenus mediocre est, ceteris
 temperaturis, æquabiliter tempe-
 ratum nominatur: vbi verō præpol-
 lentibus elementorum qualitati-
 bus, quę sunt in ipso, confertur, calidum
 statim & humidum asserimus: cali-
 dum nāq; atq; frigidum eminētiora
 sunt frigiditate, atque siccitate.
 Inde naturali tantum collatum, id
 quod mediocre hic vocitamus) hu-
 midum, calidumq; dicitur. Quam-
 obrem cum temperatā esse calidā,
 humidamq; naturam ex nobis au-
 dices, equiuocam appellationem ac-
 cipito: Quam ipse Galenus natura-
 lem vocat, collatam ceteris tempe-
 raturis: pariter & calidam, & humi-
 dam collatiōe mediocris ac medie.
 Hinc exoritur dubitatio, num tēpe-
 rata occurrat natura. Verum enim-
 uero propositę temperaturę conser-
 uationem ad calcem perducem⁹, re-
 desūtes ad id, vnde digressi fueram.
 Non solum igitur huc cōsiliū di-
 rigetur, vt exerceat, laue, cibis succi
 boni vtatur, verum etiam excremen-
 tis, quę in ipsa gignuntur, prospiciet
 is, qui sanitati huius corporis præsi-
 citur, tum ips, quę per alium, tum
 ips, quę per vesicam reddūtur: ī quo-
 rum numero agaricū, & enicū,
 atq; adianton sunt. Quinetiam apo-
 phlegmatismis ex staphidagria, &
 id genus aliquando vtetur: sternuta-
 tiōes item citabit: gargarismate col-
 lutioneue ex mastiche vtetur: acque
 in primis dabit operam, ne obstru-
 ctionibus tenetur: pugnabitq; con-

Collecta. Sectio ij.

Etra putredinem modis oibus, tum purgatione, tum medicamentorum aliorum auxilio, quæ & qualitatibus, & cæcis proprietatibus opponuntur. Est autem putrefactio proprii, naturalisq; caloris in unoquoq; humido existentis, ab extranea caliditate facta corruptio, cui sanè maxime sunt contraria aromatum genera. Quare si concinnaueris medicamentum, quod præscriptis vniuersis facultatibus constet, remittendo videlicet in ipsis, & cohibendo id, quo minime indigemus, præstantissimum ad sanitatem tuendam huius temperamenti præsidium effeceris. Quicunque autem natura sunt frigidiore, sanitatem suam conseruabunt ijs, quæ citra humectationem calefaciunt: lauacro, exercitio, & victus ratione tota. Temperamento verò, quod cum frigidityte humiditatem coniuncta habet, succurritur calefacientibus arefacientibusq;: exercitatione ualida, ac frequentiori purgatione extremitatum, quæ id fluxionum morbis obnoxium faciunt. Ex frigidiore item atq; sicciore naturæ cæteris uicinosiores: quibus opitulabimur calore, humoreq; præditis remedijs: leui frictione, aquæ temperatæ balneo exercitio moderato, simul ac somno diuturniori, purgatione in superextremitatibus bilianis, quo abundat, quæ myrobalanorum indicarum simul, & filiculæ exhibitione utilissime peragitur. Porro uina odora his accommodatissima erunt. At ueneræ supra, quæ cuiquam credibile sit, inimica huiusmodi temperie affectis. verum, ut summum dicam, calidiores, humidioresq; ex longiori cibantur intervallo: contra uero sicciotes breuiori. Atqui calidiores,

atque humidiores uenere immoderate rationi minus afficiuntur: qui uero humidiores tantum, mediocriter circa hanc se habent. Hactenus de temperamentis a medio remotis utriusque: qualitatibus: quarum quidem, quæ patientes dicuntur solè, minus offiunt, quæ agentes solè, uel utrarumque: coniugationes.

Quomodo graciliores facti obesoiores efficiuntur, & contra obesoiores graciliores.

Cap. 12

Sanè horum victus ratio extenuari penitus aduersari debet: quippe si ob calidam, siccamq; intemperiem contigerit, frigidiore, humidioribusq; succurremus. Sin autem ab imbecillitate facultatis attractionis, & distributionis alimentis, proderit illi inire corpus oleo. uerum talis illi uisionis meta erit, ut tandiu permaneat, quandiu alimenta partes attraxerint: alioquin si longior esset mora, plus iusto per halitum digerret, uiresq; exhaustiret, simul ac corpus immutaret, afficeretq;. Ad hæc si a frigidityte concoctionem uitiatæ euenierit gracilitas corporis, statim adferenda erunt, quæ concoquendi uis adiuuant, in quorum numero tinum postremum non erit. sunt & non pauca alia auxilia, quæ non te latere debent: gracilitas uero propè dixerim semper siccitatem comitem habet. Atqui siccitas aliàs proficiscitur a multa per halitum uacuatione: alias a debili infirmaq; concoctione: alias a ciborum arefacientium assumpione, cuius instauratio perfacilis est. Cæterum contraria ratione, quæ obesoiora sunt corpora, gracilia redduntur, quod te ignorare minimè arbitror.

De

A De singularum partium intemperatura.

Cap. 13

Exposita ratione uictus, quæ totius corporis intemperaturis debetur: proximum est, ut de singulis partibus intemperie affectis disseramus. Hæc autem intemperaturæ ratione magis præcauente, quæ ea quæ in temperiei communi occurrunt, indigent: Caput uero nostri consilij, ut pars intemperata firmetur, ac corroboretur, id fiet, intemperiem moderando, simul ac excrementa expurgando, quæ in parte gignuntur, ac continentur. Quineciam ablationi

Et causæ, quæ illa peperit, accurate studendum. Illud quoque, considerato, num pars quæ sic afficitur, per se ac primario, num per consensum intemperiem habeat. Quippe uenterculus: interdum propria laborat affectione, interdum uero per consensum cerebri uiciatur. Quæ autem paruus, ut plurimum homini noxam adferant, principes sunt, quando uidelicet contrariis temperamenti sunt affectus. Exempli gratia: si iecur calidum, uenterculus uero frigidus, corpusque sit gracile, renes calculo tententur, ac copiosum exuberet semine: cui

Caliter afflicto ratione uictus composita, atque mixta opitulabimur: magisque animaduertemus id, quod magis urget, non tamen altero neglecto. uerum ad methodum medendi ista pertinent, quibus super sedebimus: præcautio quidem, ut alias dicemus, sub curationis genere comprehenditur. Iam meminisse te uelim uiciorissimam esse cerebri intemperiem, quæ uel a frigidityte uel caliditate immodicè aucta, exoritur. Cerebrum itaque sic intemperatum, hæc mala adfert insigniter pernicio-

sa, abscessus qui in ceruice erumpunt, D anginas, oris ulcera, pustulasque, colicæ, mellæ inflammationes, raucedines, tabem quam phthisim uocitant, tussim pariter, ac dysenteriam, & huius generis alia non pauca. Ad hæc frequentissime excrementa cerebri in uentriculum defluunt: quæ si frigida fuerint, uentrem refrigerabunt, toriusque corporis tpatura uitiabit: quod tibi maxime indicabunt tustæ ac di. Quibus ego iuuenis abundantiâ, ob uentriculi intpaturâ, quæ ex uitiata uiuendi ratione contra xerâ: uerum cum opem ab indocto & impito medico efflagitastem, morbum ita profunde E radices egisse dixit, ut nusquam tolli posset. Atque huius ignorantia, mihi intemperies omnes, morbosque quibus afficior, peperit. nō dum etenim medicinæ artem pernoueram. Porro si intemperies cerebri sit calidior, fluxio quoque, quam progeniuit caliditatem, obtinebit: de quibus in methodo curandi copiosus sermo fiet. Cum igitur cerebrum frigidum extiterit, obseruareque uelimus, ne a temperie sua discedat, capiti superimponemus desiccantia cum caliditate aromata, qualia macis, ac chario philli in tenuissimū puluisculū triti, primū uero cum uino abluetur. Ad hæc cerebri excrementa assidue ab eo genita, sternutationibus educetur. Quineciam gingiuarū cū radice nucis iuglandis frictio efficax est: comanducatio itē frequens mastiches: medicamenta in super purgatiua succum noxium tempestiue exhibita, uere scilicet & autumno, utilissime asumentur. Calidioris cerebri intemperies excrementa calidiora parit: cui contraria nuper dictæ ratione subterrendum: primū quidem humoris

CC iij in-

Collecta. Sectio ij.

E infantantis purgatione, deinde olei rofacei rigatione. Generatim autē dixerim, cerebrum frequentius a frigore lēdi, q̄ a caliditate: quamobrē diligentiori cura obseruandum, ne a frigoris iniuria quid patiatur. Cēterū qui sic educari ac regi non possunt, conseruentur tantum suarum temperaturarum qualitates. Quod si equale fuerit ab ipso ortu temperamentum, egritudines quę supueniēt, a plenitudine exorietur. quā obrem opitulabimur totius corporis euacuatione, hoc est, sanguinis detractio: notę vero plenitudinis **H** tibi indicabunt. Abstineant insuper a cibis, qui multam alimoniam suggerunt: pręterea ijs, quib⁹ natura tēperata non est, plenq; omnes morbi, quibus capiuntur, improborum succorum soboles sunt: eos itaq; cōtinentes esse oportet. Modū vero, ac mensuram euacuationum teneat is qui sanitati conseruandę huius nature p̄ficiē, vt neq; immodicę sint neq; itē plus iusto exiguę. Alij nāq; semel tantum euacuari postulat, vete. nonnulli bis, vere & autumnō. Ego quidem non possum non magis commendare illos, qui septimo quoq; anno purgantur, vacuantē, **I** q̄ alios qui quotannis: qñ quidē raro nisi certis circuitib⁹ accidunt morbi, aut non longe ab ipsis. Hoc igit̄ circa singula indiuidua, considerandum accuratē: maximam nāq; sp̄s concepī hac nobis scripta ratioe obseruata, non paucissimos egritudines euasuros, quibus ex accidenti capi consueuerunt. Cēterum si quis cōsuetudinem mutare vel improbam desyderat, sensim id faciendum est: omnis etenim subita mutatio periculosa.

De precautionibus futurarum egritudinum. Et atque spontaneis lassitudinibus.

Cap.

14

Quędam nature, vt in morbos facile labant, paratissimę sunt: quare eędem summa obseruatione indigēt: quę fiet abigēdo causam, & vitando, quę afficere potest: p̄cedunt vero notę innumere, egritudines p̄nunciantes, simul ac manifestissimę. Vnum vero genus p̄seruationis totum ad curationem p̄tinet iam egrotantis hominis: quale est cum elephātem morbum, ne fiat, cauere volumus. quippe eadem afferuntur adhibenturq; remedia, quę iam factō solent: quod similiratione in cēteris affectibus intelligas. Eorum vero, quę morbos futuros nunciant, clarissime parent lassitudines spontaneę, vitiosissimęque sunt. Corpora nāq; quibus accidit, obnoxia esse non paucis malis morbis scito, quorū p̄seruatio alia est, ab his, quę cēteris egritudinib⁹ propriē peculiariterq; debetur. Hęc etenim sub genere modoq; curationis ipsarum tota continetur: de qua impresentiarum nullus fiet sermo. Atqui non putes me oblitum esse illi⁹ p̄cautionis, quam pestilens corruptio aeris postulat: nempe de ipsa īsequentibus disseremus. Nunc verō consiliū nostrum est, lassitudines tractare: quarum triplicem differentiam in commentario, quem morbis dicauimus, prodidimus: vnā vicerosam: alteram, in qua tensio sentitur: tertiam, quę phlegmones sensum affert. Prima quidem ex bilioso sacco, acri, ac stimulare oritur. Altera, tensionis scā multitudine humorum potissimum sanguinis ortum trahit: quidam stans accipiam

Apeam retulerunt, nomenque illi flauosæ indiderunt. Tertium uero lassitudinis genus, inflammationis sensum præbens, ex duobus primis constat, hoc est nascitur, tum ex nimia boni succi copia, tum prædicto pūgente, ac erodente, biliosoq; humore. Hęc autem peculiare id obtinet, ut partes omnes in superficiæ positas, atq; musculos tumorem attollat. Porro generatim primo, atq; vniuersim curationem harum docebimus, speciatim uero, ac priuatim in sequētib; initio sumpto a causa effectrice, quę est intemperies cū

B humoribus coniuncta. Commune itaque remedium, vel alterabit, vel vacuabit: quorum utrumque natura facit cum cibis medicamentisq; aptis, idoneisq; ad humorum vitia corrigenda: quinetiam sōm⁹, quiesq; interdum præsidium afferūt:

Euacuantur autem purgationib⁹ sudorem, vrinamq; appellantibus, flatum discutientibus, & dissipantibus: quod exercitationes præstant.

Atque in his omnibus ars naturā imitatur: quo etenim repit, medici quoq; munus est, cursum humorū dirigere, vacuationesq; promouere.

C Sunt autem hæc remedia omnibus communia lassitudinibus: proprias uero nūc singularum medicationes docebimus, quandoquidē alia est, tum vacuatio, tum alteratio vlcerosę, alia eius quę tensionem infert, alia uero inflammantis.

De vlcerosa, tensiua, ac inflammatoria lassitudine, tum præcautione, tum curatione. Cap. 15.

L Assitudo quę vlceris sensum affert, causam efficientem habet succum acriorem, et odentem, ac pū

gentem: hic uero vel flauæ bilis, vel atrę, vel piruitæ falsæ est soboles. At qui humores isti mordaces omnino sunt, ac stimulant. amara quidem bilis ob acredinem, atra ob aciditatem, pituita uero propter falsedinem. verum in hoc negocio considerandum, num sub cute tantū: num sub intima carne musculisve: num uero in musculis ac sanguine, qui intra venas concluditur, humores isti contineantur. Nihil etiam prohibet, quin interdum succos lentos accumulari sentiamus, alias sub carne, alias in venis: quorum postremum si contigerit, vel cum sanguinis paucitate, vel multitudine fiet: venę uero multo minime abūdant sanguine, nisi ceteri succi parciore fuerint, iq; a sanguinis natura non procul abscedētes: quorum alij energia actiue prius spectantur, q̄ sanguinem commutentur: alij autem cum mutatione in eundem nacti sint, quemadmodum utraque bilis, tum flaua, tum atra: deinde ex his nonnulli facile alterantur, nonnulli difficulter. quippe cum longius absunt a sanguinis natura, tardius imitantur, vertūturq; in ipsum: qui uero non ita procul abscesserunt, celerius ocyusq;. Quare priuatim vni cuiq; curatio dicabitur. Cum itaq; sub cute impacti tantum sint, exercitationibus vehementioribus, si mul ac frictōibus, lauacro nem, ac victu tenuiori opitulabimur: insuper aqua ordeis pariter & oxymel exhibebuntur, & id genus cætera. Quando uero meatibus adhærent, abstineant ab exercitio: quieti ac sōmno indulgeant: inq̄dia præcipiatur, quę vniuersa concoquendi hos succos vim obtinent: vesperē insuper lauant

Cubuntur aqua temperata: & post as-
sumptum oxymel extenuantes cibos
ingerant: oxymel quippe per urinā,
atq; sudorem expurgat succū quēli-
bet à natura motum. Quòd si sym-
ptoma id, morbusq; cesset: tunc sci-
to caussam exploratissimam te ha-
bere. Sui autem cōtra, exiguiusq; ac
tumultuosus fuerit ipsorū somnus:
non tantum in carne musculisq; ve-
rumetiam in venis deprauatos suc-
cos contineri non dubitabis. Adhęc
considerabis, vtrum cum istis mi-
steantur humores lenti, ac tenaces:
quandoquidem si non adsint, sed a-
lij in meatibus venisq; concludant,
animaduertendū, num paucus, mul-
tusve abundet sanguis: an ab san-
guinis substantia remotiores, proxi-
mioresve cernantur. Nam vbi pau-
ciorem sanguinē spectabimus, ali-
osq; succos ab eodem longius remo-
tos, statim medicamēto, quod vim
purgandi talem succum habeat, e-
ducemus, missioni sanguinis parcē-
tes. Quippe flaua bile morbum cō-
mittente, aut atra, aut ipsa pituita
falsa, a naturali suo statu qualitate
tantum discedūt. Quamobrem pur-
gante medicina, quæ humorē mor-
bum efficiētem vacuet, vtemur. At-
I qui si quantitate succi illi vitiantur,
detractio sanguinis in auxilium ad-
hibebitur, vti in methodo curandi
docuimus. Præterea si multo cū san-
guine misceatur humores, nec sint
ab eius essentia longe alieni, primū
quidem venam secabimus, deinde
purgatorium medicamentum affe-
remus. Semper autem intelligere te-
puto, succis lentis minime præsen-
tis id præceptum locum habere:
quippe si adsint ī venis cum sangui-
nis copia, nec absint a sanguinis na-
tura longius, venam quoque in hōc
affectu secabis: purgatio vero vix ad-
hibeatur. Quādo autem copiosi te-
naces succi in venis paucos cum san-
guine mixti continentur, quiq; affe-
ctum lassitudinis pepererunt, humo-
res a sanguine parum renouentur:
sectioni venæ, atq; purgationi in to-
tum parcemus: alla nanq; exitialem
perniciem afferret: hæc vero spē ac-
leopum nostri consilij haudquāq;
assequeretur: crassi nāq; succi contu-
macitas facit, ne prompta, facilisq;
nedum utilis purgatio: quippe tra-
cti & agitati humores vberi deflue-
rent, venasq; obstruerent. Victus i-
taq; citra insignem calorem attenu-
ans, dissecansq; omnino præcipien-
dus: ne a caliditate immoderata in-
partes omneis dissoluti deferantur.
Atq; hic vtilissime assumetur oxy-
meli cum seminibus confectum, cu-
ius siccitatem viola purpurea probè
emendat: pisana item, præcipuè iu-
uenibus cum fœniculi radicibus, in-
terdum verò & mulsā dabitur. At-
quoniam frequentissime his omni-
bus naturis status crassiores, ac co-
piosiores ingenerantur, Galenus ru-
bet dari medicamentum dia trion
pipereon, atq; etiam dia cuminum. **M**
verum nostrę regionis homines nō
tolerant, periculum etenim, ne fe-
bres ista accersant: quineriam Gale-
nus tantum singidiore, tum consti-
tutione aeris, tū temperamento cen-
suit offerenda. Præsidia aut attenuā-
tia, quæ & moderate calfaciunt, &
internas roborant partes, nō in po-
stremis opitulabuntur, qualiā vide-
licet sunt cinnamomū, casia lignea,
ambar, canophilli, & quæ eius gñis
sunt aromata. q̄ si Gale. ex his quidā
non probaret, id astrictioni imputā-
dum

A dum est: quare cum ceteris admixta, eximie commodam constabunt medicinas: partes namque princeps (ponssimumq; os ventriculi) imbecillimæ spectantur, mastiche igitur non præmittenda: sed rosa, quia refrigerat arefacitq; vitæda, stecchas insuper, tum qualitate, tum peculiaris proprietate, insigniter commedatur. Cæterum milis sanguinis atq; vomitio ipsidem sanè indicationibus vitanda sunt. Vbi verò crassi lentiq; succi in musculis fuerint, & probus in venis sanguis continetur, atque syncerus, auxilia calidiora tunc minime verebimur, quæ urinam appellat: etenim nullum à sparsione delationeq; in totum corpus succorū subest periculum. Quamobrè hic præsidio ex pulegio Gale. vitur: quod maximopere mihi arridet, aut ali-quod aliud huiusmodi. Porro notas gnæve horum omnium vitiosorum humorum hic omisimus, quandoquidem in eo commentario, quæ de signis conscripsimus, ad vnguem exposuimus. Sed ut obiter aliquid de his tradam, memento urinam posse te docere, qui sint exuberantes in venarum sinibus succi: quorum tum copiam, tum paucitatem, a ratione vivendi antea facta, a temperamento, ab ætate, a tempore, alijsq; supradicto commentario explicatis, cognitam habebis. Præterea lassitudo spontanea, quæ tensionis sensum affert, cum nulla præeunte vehementi exercitatione, atq; motione contingit: succorum exuberantem copiam testatur, quæ cum reliquis corporis partibus, tum præcipue musculos infestat: quare gravitas tantum ac tensio sentitur: quandoquidem solius sit sanguinis abundanua: quæ re-

distimè vtilissimeq; vena cubiti dissecta euacuabitur: aut malleolorū venis scarificatis: inde toto corpore vacuato, ad relaxationem tensionis veniendum, idq; fiet vnctione, frictione molli, quiete, lauacro temperatæ aquæ, cibis abstergendi vim aliquantulum, citra tamen mordacitatem, obinestibus: quo in numero ptisana, & apomeli sunt: nos verò de his breuiter discriamus, utpote a Galeho tam copiose explicatis.

Sed & de postrema, quæ phlegmones sentium præbet, non nihil præcipiendum. Ea igitur utpote a sanguine potissimum proveniente, dissectione venæ curabitur: tantumque detrahetur sanguinis, quantum tū ætas, tum temporis constitutio, tum temperatūra laborantis suadebunt. Atque etiam loci discrimen habebimus hoc in negotio lassitudinis: ex parte namque, cervicaliq; gravitatem & doloremq; sentientibus, humeralem venam incidis: sui autem quæ sunt mediæ partes, cuiusmodi thorax, ac dorsum dolore afficiantur, internam cubiti venam secabimus: quæ si æqualiter vniuersum corp⁹ gravitate doloreq; crucietur, mediā. Signa, causasq; in superiorib⁹ libris accuratius exposuimus.

De aeris in vniuersum præcautione.

Cap. 16

A Er (vti alias declarauimus) essentia interdum sua, interdum qualitate tantum alterat, atq; pmutatur: verum cum sæpius alterutrum contingat, corpora simili afficiuntur intemperie. verum non omnia, at quæ in tales dispositiones præparata sunt: alioqui qui sub eodē verarentur aere, vniuersi morbis corrip-

ripe-

Collectaneorum Sectio ij.

Criperentur: quemadmodum sub tunicula ardentibus febribus caperentur, atque in pestilentia omnes perirent. Quamobrem non oscitanter adhibenda est ambienti nos aeri diligena: obstructionum videlicet apertione, humorum desiccatione, & excrementosorum expurgatione: summam omnibus modis putrefactioni repugnando: & hæ sunt, quas aeræ substantiæ alterationes retro iam diximus. Quando vero qualitatibus permutatur, præstidia ipsis contraria afferenda: quippe aliquando admodum calidus se exhibet: interdum admodum frigidus: interdum coniunctim calidus, ac siccus. Pro calido igitur contrarius inducendus, subterraneis domibus inuentis: quæ & frigidissime, & maxime perflat, & ad septentriones versæ: tum aqua prorsus gelida domo assidue aspersa, herbisq; suavis, ac refrigerantibus, alijsq; eius generis, quales sunt rosæ, humi fultis: quod in cæteris qualitatibus, ut simplicibus, tum cõiugatis facere oportet. Quinetiam caliditate ad internæ perniciem notabilem haudquaquam inclinante, leuissima utemur medicina, quæ vitiosos succos tunc generatos expurget. Verum enimvero tota aeris essentia corrupta vitiatâq; , euacuationibus corporis vniuersis, perspicimus, atq; etiam his, quæ in totum pestilentia aduersantur. videtur refrigerante simul, & siccante utemur, qualis qui ex aceto, & lentibus parabitur: putredini si quis alius, cõtrarius: proderit pariter aromatum suffitu costi, styracis, galbani, terebinthinæ resinæ, quæ peculiariter

potest aerem purgare: præterea the-
riace illa, quam magnam vocitant, drachmæ vnius pondere minificè opitulabitur aeri pestifero: sumetur verò omnibus ritè peractis concoctionibus: qua assumpta, sex horarum intervallo cibos nequaquam ingerat. Bolus item Armenius: terra quoq; Lemnia eximie conferunt. Auenzoarus noster hircorum vrinæ olfactu prodesse scripsit. Catapotia insuper, quæ aloes portiones duas, myrrhæ, ac croci vnam capiunt, ex vino diluto liquefacta, ac bibita, utilitatem summam præstabunt. Nul- lum quippe vsquam vidimus, qui hoc medicamento periculum pestilentia non euaserit. Porro abstinendum a piscibus vniuersis, fructibus humidioribus, habitationibus mō-
tosis, sublimibusq;: facillime enim qui ex his paritur sanguis, putrescit. Carnes item vitandæ, exceptis quæ a montanarum aurum genere expectantur: sub quo perdices, turdi, merulæq; continentur, & passerles montani. Cæterum aluum deijcientibus commodissime utemur: oxyphenicibus scilicet, casia, melle aereo, viola purpurea, & id genus cæteris, quæ alias nobis copiose dicta sunt. Sed iam tempus appetit, ut finem huic sectioni imponamus, atque ad rationem curandi veniamus.

AVER-

A V E R R H O I

COLLECTANEORVM

SECTIO III.

DE RATIONE CVRAN-

DORVM MORBORVM.

*De intemperaturarū curatione, quæ cum hu-
moribus, & quæ citra humores
consistunt. Cap. I.*

§ Sectio hæc
7. Coll. II.
impōdet.

Orū quæ præter natu-
rā cōtingunt, duplex
dīa cōstituitur: Vna
quidē egritudinum:
Altera (quæ eas comi-
tantur) symptomatū. Atq; itē mor-
borum dūx sunt dīe: Alij nanque
simplices, similesq; ptes afficiūt,
vt qui ab intemperaturarū aliqua
oriuntur, quæ interdum cum hu-
moribus, interdum verò citra hu-
mores euenit: Alij autem dissimi-
lares, instrumentalesq; partes infe-
stant. Verum enimvero operepre-
cium me facturū videor, si hoc no-
strum negociū eo digesserimus or-
dine, vt primò quidē similariū egri-
tudinū medicationē doceamus,
deinde instrumentalium, postremò
symptomatum ipforum: quæ tamē
morbo sublato abire quoque con-
sueuerunt: quare frustra quis dixe-
rit, à nobis scorsim traditā eorū cu-
rationem, verū dilucidioris doctri-
næ grā, id nos fecisse existimet. Ini-
tio igitur sumpto à morbis simila-
rium, vnicū curationis intempera-
turæ citra humores scopum esse te-
stamur: videlicet, vt ad pristinam,
naturalemq; constitutionem, ac sta-
tum pars ipsa reducat: idq; fiet cō-
traria adhibendo, quibus intempe-
rierū curatio perficitur. Sūt autē id

generis alimenta, atq; medicamē-
ta, quæ primis suis facultatibus in-
temperaturæ, quæ morbum creat,
aduersantur. Esto etenim vtq; egri-
tudine ab intēperie orta calida sic-
cāq; laboret, profectò ratiōe victus
frigida, atq; humente, quinetiā me-
dicaminibus vim refrigerandi, hu-
mectandiq; obtinētib; probe opi-
tulabimur. Hæc est autē illa, quā pri-
mo, & essentialiter (vt sic dicā) p cō-
traria fieri medicationem dixim⁹.
Ea verò quæ similibus peragit, hoc
est ex accidenti, summopere verēda
est: vt cum aquæ frigide perfusio
affectum ab intemperie frigida
profectū sanat: meatus etenim cō-
stipantur, densaturq; cutis, atq; ca-
lor internus fit cumulatio pariter,
& validior. Quamobrē ea nobis mi-
nime vsurpabitur, nisi ad hanc nos
traxerit necessitas: ne in eundem la-
bamur errorē, in quē non paucissi-
mi (vt postea docebimus) medicinæ
professores demersi sunt, eo curatio-
nis genere vtentes. Rursus ægritudi-
nis, quæ ab intēperie succorū exori-
tur, medēdi methodus duas indica-
tiones habebit: primā humoris no-
xii euacuationem: alterā partis in-
temperatura affectæ, videlicet, dum
vitiatus succus ipsam decubuisse,
correctio. Porro euacuatio multis
conficitur modis: interdum, n. san-
guinis missione: interdum medica-
mentorum purgatione: interdum
vomitis: est et vbi & clysteribus,
sudoribus, atq; vrinā cientibus fiat
quæ quidē vniuersa, medicamina se-
cundis suis facultatibus, atq; tertijs,
adde et proprietatibus concinnat:
quippe sim. laris corporis alteratio,
qn a naturalis tēperamenti altera-
tione morbū ortum habuerit, potē-
statibus

Collectaneorum Sectio ij.

Caperentur:quemadmodum sub canicula ardentibus febribus caperentur, atque in pestilentia omnes perirent. Quamobrem non oscitanter adhibenda est ambienti nos aeri diligenua: obstructionum videlicet apertione, humidorum deficcatione, & excrementosorum expurgatione: summatim omnibus modis putrefactioni repugnando: & hæ sunt, quas aeræ substantiæ alterationes retro iam diximus. Quando vero qualitatibus permutatur, præstidia ipsis contraria afferenda: quippe aliquando admodum calidus se exhibet: interdum admodum frigidus: interdum coniunctim calidus, ac siccus. Pro calido igitur contrarius inducendus, subterraneis domibus inuentis: quæ & frigidissimæ, & maxime persatæ, & ad septentriones versæ: tum aqua prorsus gelida domo assidue aspersa, herbisq, suavis, ac refrigerantibus, alijsq, eius generis, quales sunt rosæ, humi fustis: quod in cæteris qualitatibus, tū simplicibus, tum cōiugatis facere oportet. Quinctiam caliditate ad intemperiem notabilem haudquaquam inclinante, leuissima vtemur medicina, quæ vitiosos succos tunc generatos expurget. Verum enimvero tota aeris essentia corrupta vitiatæq, euacuationibus corporis vniuersi, pspiciemus, atq, etiam his, quæ in totum pestilentiaæ aduersantur. videtur refrigerante simul, & siccante vtemur, qualis qui ex aceto, & lentibus parabitur: putredini si quis alius, cōtrarius: proderit pariter aromatum suffitu costi, styracis, galbani, terebinthinæ resinæ, quæ peculiariter

potest aerem purgare: præterea thetriace illa, quam magnam vocitant, drachmæ vnius pondere mirificè opitulabitur aeri pestifero: sumetur verò omnibus ritè peractis concoctionibus: qua assumpta, sex horarum intervallo cibos nequaquam ingerat. Bolus item Armenius: terra quoq, Lemnia eximie conferunt. Auenzoarus noster hircorum urinæ olfactu prodesse scripsit. Catapotix insuper, quæ aloes portiones duas, myrrhæ, ac croci vnam capiunt, ex vino diluto liquefacta, ac bibita, utilitatem summam præstabunt. Nul lum quippe vsquam vidimus, qui hoc medicamento periculum pestilentiaæ non euaserit. Porro abstinentiam a piscibus vniuersis, fructibus humidioribus, habitationibus motis, sublimibusq: facillime enim qui ex his paritur sanguis, putrescit: Carnes item vitandæ, exceptis quæ a montanarum auium genere expetuntur: sub quo perdices, turdi, merulæq, continentur, & passeris montani. Cæterum aluum deicientibus commodissime vtemur: oxyphenicibus scilicet, castiâ, melle aereo, viola purpurea, & id genus cæteris, quæ alias nobis copiose dicta sunt. Sed.

M iam tempus appetit, ut finem huic sectioni imponamus, atque ad rationem cusan diueniamus.

AVER-

A V E R R O I

COLLECTANEORVM

SECTIO III.

DE RATIONE CURATIONIS

MORBORVM.

De intemperaturarum curatione, quæ cum humoribus, & quæ citra humores consistunt. Cap. 1.

§. Solutio hæc
7. Coll. li.
in p. 104.

Orū quæ præter naturā cōtingunt, duplex dñā cōstituitur: Vna quidē egritudinum:

Alterā (quæ eas comitantur) symptomatū. Atq; itē morborum duæ sunt dñæ: Alij nanque simplices, similesq; ptes afficiūt, vt qui ab intemperaturarū aliqua oriuntur, quæ interdum cum humoribus, interdum verò citra humores euenit: Alij autem dissimiles, instrumentalesq; partes infestant. Verum enimvero opere precium me facturū videor, si hoc nostrum negociū eo digesserimus ordine, vt primò quidē similariū egritudinum medicationē doceamus, deinde instrumentalium, postremò

symptomatum ipsorum: quæ tamē morbo sublato abire quoque consueverunt: quare frustra quis dixerit, à nobis scotism traditā eorū curationem, verū dilucidioris doctrinæ grā, id nos fecisse existimet. Initio igitur sumpto à morbis similariū, vnicū curationis intemperaturæ citra humores scopum esse testamur: videlicet, vt ad pristinam, naturalemq; constitutionem, ac statum pars ipsa reducat: idq; fiet cōtraria adhibendo, quibus intemperierū curatio perficitur. Sūt autē id

generis alimenta, atq; medicamēta, quæ primis suis facultatibus intemperaturæ, quæ morbum creat, aduersantur. Esto etenim vt quæ egritudine ab intēperie orta calida sit: caq; laboret, profectò ratioe victus frigida, atq; humente, quinetiā medicaminibus vim refrigerandi, humectandiq; obtinētibus probē opitulabimur. Hæc est autē illa, quā primo, & essentialiter (vt sic dicā) p cōtraria fieri medicationem dixim⁹. Ea verò quæ similibus peragit, hoc est ex accidenti, summo pete verenda est: vt cum aquæ frigide perfusio affectum ab intemperie frigida profectū sanat: meatus etenim cōstipantur, densaturq; cutis, atq; calor internus fit cumulator pariter, & validior. Quamobrē ea nobis minime vsurpabitur, nisi ad hanc nos traxerit necessitas: ne in eundem labamur errorē, in quē non paucissimi (vt postea docebimus) medicinæ professores demersi sunt, eo curationis genere vtentes. Rursus egritudinis, quæ ab intēperie succorū exoritur, medēdi methodus duas indicationes habebit: primā humoris noxii euacuationem: alterā partis intemperatura affectz, videlicet, dum vitiatu succus i ipsam decubisset, correctio. Porro euacuatio multis conficitur modis: interdum. n. sanguinis missione: interdum medicamentorum purgatione: interdum vomibus: est et vbi & clysteribus, sudoribus, atq; urinā cientibus fiat quæ quidē vniuersa, medicamina secundis suis facultatibus, atq; tertijs, adde ēt proprietatibus concinnat: quippe sim. laris corporis alteratio, qñ a naturalis tēperamenti alteratione morbu ortum habuerit, potest statim

Collecta. Sectio Tertia

Gratibus medicamentorum primarijs efficitur. Quinetia euacuatur, q sunt in corpore humores, inedia, exercitatione, lauacro, atq; frictionibus. verū quæ sanguinis detractio-
ne sit euacuatio, rōne, experimētōq; satis superq; cognita est. Sed potissi-
mum, qd ab experientia proluiscit, auxilium in confesso est: qd aut ab ipsa rōne est, bifaria constituitur. Pri-
mò quidē (vt identidē ostēsum est) qm̄ medicus naturæ motū idoneū, atq; conuenientē semp̄ imitatur, na-
tura verò multas ægritudines à san-
guine exortas, profusiōe sanguinis sanat: atq; eadē erit via, methodus inueniendi vsus medicinarū purgā-
tū. Secūdo, qñquidē creberrime euenit, vt alimenta immoderatus ingeramus, quò fiet, vt sanguinis co-
pia immodica accumulet, aliusue humor exuperet: quæ sanè corpus, aut venæ sectione, aut purgatione, aut alia qualibet euacuatione, sum-
mopere indigere testantur. Nempe ad inediā, exercitiūue solū medē-
tis consiliū dirigi minime sufficit: dum, s. affectus, qui à plenitudine, q est fm̄ vasa, originem trahunt, cu-
rare quidemus: illa nanq; lentius, tardiusq; euacuāt. Præterea tale qd posset vsuuenire, qd illi contingit, q per insomnium putabat sanguineo lauacro mergi, atq; lauati, qd nos in sectione, quā de signis conscripsi-
mus, aliās recensuimus. Hic igitur consilij gratia ad Galenum quoq; adiit, illiq; affectum omnē recēfens, tandē insomnij historiā adiicit: qui-
bus persuasit sibi Galen. & probe ve-
xet, sanguinem in homine auctū immodicē: ideoq; venæ sectionem fieri præcipit. verum Galeni consi-
liū haudquaquam parēs, Erasistra-
tios quosdā medicos adijt, qm̄ mē-
sione sanguinis (ut solent) neglecta, inediā solā præcipiunt: qua obser-
uata fusi liquantq; humores, calorē immodicē succenderunt, & tandem extinctus eo. s. pacto, quo ab infuso præter modum oleo lucernę sūmen strangulatur. Qñ vero singulæ nup̄ dictarum euacuationum vsurpāz sint, & hanc, an illā multum inter-
sit adhibere, in primis definire ag-
gredior. Sunt itaq; quæ suadēat, ac dissuadēat euacuationem, affectio, vires, laborantis temperamentum, ætas, anni tēpus, atq; ipsa regio. Vni-
uersim autem ac summam asseri-
mus minimē euacuationes molien-
das, nisi vbi à mō, habituq; natura-
li humores disceslerint, siue in toto corpore, siue in partibus quibusdā corporis, idq; vel quātitate, vel qua-
litate, vel vtraq; vitia. At quantita-
tē quidem satis indicat. tensionis qdā sensus, haud absimilis huic, qui post labores, exercitiāq; percipitur. Estq; plenitudo illa vocata fm̄ vasa, hoc est, q consistit fusiis p vasa hu-
moribus. Altera autē, quæ est vt ad vires plenitudo, tū à quātitate, tum à qualitate prouenit: ab eaq; facul-
tates, q & alēdu & mouendi munus obeunt, grauātur, atq; (vt paucis ab-
soluā) potestates oēs, quæ functiōes corpori suppeditāt, quibus imbecil-
lioribus, infirmioribusq; factis, suc-
corum quoq; qui in corpore sunt, temperamētum naturale, simul ac modus vtiuntur. Quamobrē vt plu-
rimum, postremò dicta plenitudo laborem vlcis sensum referentem parit, quem sanè improbi, vitiaq; succi, qui ab hac plenitudine proce-
dit, esse sobolem nemo nescit. Cæte-
rum missionem sanguinis faciendā esse

A esse potissimum censemus, vbi omnes ex equo succi, qui I corpore habentur, immodice succreuerint, hoc est, quantitatem, q̄ fm naturā illis debetur, pratergrediunt: qđ sit sanguine plus iusto adaucto, qui ceteros humores potestate in se continet, cuius incrementi immoderati nota non exigua est labor tensiōis sensuum adferens. Verū qđ minus suadet venæ sectionē, est vbi in quali ac quanto à mō naturali abeunt humores: qui item si qualitatibus suis sanguinis qualitati haudquaquā aduersentur, & minime crudi p corpus, atq; leni fuerint, vtilissime detrahi posse sanguinē demonstrāt. Atq; interdū ex accideī sanguinis missio sit, vbi videlicet ē narib⁹, aut hæmorrhoidibus, aut menstruis, & hmōi alijs sanguinē prouocamus: id quod tñ quanta cura poterimus, vitandū nobis erit. Præterea hmōi euacuatio sit nonnunquā, vt à parte ad partem tñ reuellant succi, ne foras ē corpore p̄pelli oportet, qñ quidem paucus sit in homine sanguis, atque is nihilominus vitiat⁹. Rursus vtroq; medendi genere aliquñ vitmur, hoc est, & euacuamus, & auertimus, qñ. s. humorē, qui morbi procreat, auferimus, & ne rursus fiat, augeaturq; præcauemus. Omnino verō memoria sitmiter tenere te velim, à vicinioribus esse vacuandum, tunc cū medentis cōsiliū ad solam euacuationē dīgitur qñ vero reuellere oporteat, & ad cōtraria trahere remotioribus locis educendum; plenius aut & accuratius de his mox disceremus. Cæterū varæ illæ indicationes faciunt, vt multū intersit, hanc vel illam venā incidere: quippe aliās internam secamus, aliās humeralem, aliās mediā, quin etiam aliquā quæ sunt in dextro brachio, interdū quæ in sinistro dissecantur. Hac verō speculatione de missione sanguinis absolutā, succedit de ea, quæ per medicamenta fit, euacuationē oratio. Purgatio igitur tunc maxime adhibebitur, qñ succi sola qualitate vitiat⁹ abundant. cui scopo illum quoq; retro nobis scriptum adiungemus, hoc est, ne adsit crudorū succorum, ac lentorū copia: qñquidem tunc de concoctione, & medicaminū incidentiū exhibitione ineundum esset cōsiliū, atq; præmittendū. Quamobrē aduertendum diligenter, vbi sit præmittenda vel sectio venæ, vel purgatio. Rarius etenim licetis prodidit, sese frequentissimo experimento corroborasse (susceperat namq; eos, qui in nosocomio egrotabant, curandos) pleuritide laborantes interijisse, quibus detractio sanguinis ante purgationē adhibita fuisset: quorū rōnē hanc ego quidē esse puto, q̄ in penitiori corpore succorū vitiatorum copia immersa latebat, quæ ubi mota, agitataq; fuit, & in actū (ut sic dixerim) producta perniciē, mortemq; ægrotantibus attulit. qñq; uerō cogimur sanguinē prius detrahere, q̄ purgatione uti: auxiliū etenim id est p̄sentissimū quibuscūq; morbis: quare ad id, qđ magis urget, animū cōsiliūmq; medicus debet apponere, atq; ab eo exordiri curationem. Verumtamē mihi in ptimis charus Auenzoarus in ea est hæresi, ut purgatio missionē sanguinis præcedere debeat: qñquidē uenę sanguine in anitæ supuacaneas supfluitantes, & ad alendum nō idoneas exungunt, ab hisq; uitiosa intēperatura afficiuntur.

Collecta. Sectio Tertia

- G** afficiuntur: quare sectio venę et dū aluū astrictiorē reddet, p̄tibus, sc̄ ex-
hauctis, exuctū quodā excrementa
arefaciētibz. Porro iter purgatorii
& emolliens medicamentū hoc in-
terest, q̄ illud quidē succos attrahit,
hoc verō aluū tm̄ molliet, & ster-
cora educit. Abstinebimus item tū
ā purgatione, tum ā venę sectione,
vbi crassiorum lentorūq; succorū &
crudorū collecta per corpus fuerit
copia. atq; is qui mittendū sangui-
nem vetat, scopus patet: qui verō
purgationē prohibet, definiendus.
Erūt igitur crassitudo, atq; lentor,
H quę nō ita faciliē faciunt purgatio-
nē: attrahet nanq; , atq; euacuabit
medicamentū probos simul ac fa-
miliares succos: improbos autē pā-
riter & alienos, vtpote contumaces,
ac rebelles, relinquet. Porro Galen.
noster nō febricitantibus purgatio-
nē per ea moliebat, quę vim & cale-
faciendi, & discicandi obtinent. Iā
verō febre correptis, frictionibus, at-
que medicaminibus attenuātibus,
simul mediocri calore prędiis va-
cuationem promouebat: id qđ tū ī
sectione de tuenda sanitate, tum ea
quę est de febribz, ad vngū expo-
situm est. Rursus, quēadmodū nup̄
nobis dictū est de sanguinis detrac-
tione, sit quoq; ex accidenti purga-
tio, vt cum purgātē medicinam ex-
hibemus profluuiū alui laboranti-
bus, q̄ succum quidē morbum faciē-
tē depellit, atq; euacuat, causāq;
adimit, affectū verō ipsum vehemē-
tiorē & auctiorem reddit: qđ num
ā simili, an ā cōtrario contingat, po-
stea vberius diligentiusq; docebi-
mus. Nunc autē clysteres accedamus,
quibus tm̄ vimur ad excrementa
alui educenda: aut ad contrarium
succos auertendos: nonnulli autem
eos infundūt ijs, q̄ agrē medicamē-
tum purgatorium assumunt, atque
item ijs, quibus vel iccoris, vel vētri-
culi vitium contractum fuit: nempe
ā medicamento purgante pars
vtraq; solet affici. Atq; vt in totū di-
xerim, vtilissime iniiciunt affectio-
nibus, quę ab alui astrictione oriū-
tur, & intestinorū vlceribus, inflām-
matiōibus, doloribus, & tenui, ves-
icę, atq; coxendicis affectibus. Ex
his verō alij mites, alij acres, quidā
simplicissimi, quidā ex multis pręfi-
dijs confecti. Porro balnea tenues
succos discutiūt, atq; euacuant: qua-
re vbi ā crassis viscidisq; humoribz
aggeneratos morbos curabis, ab his
abstinēdū censeo, ne in deterius de-
cidat corpus: solet etenim humo-
rum moles inflammari, si ante con-
coctionem quis lauetur. quinetiam
interdū partes principes vitiantur,
atq; inflammatione tentantur. Fa-
mes item in pręsidiorum numero,
q̄ facultatē vacuandi obtinent. col-
locatur: potissimumq; in egritudi-
nibus, quę proximū vigore, atque
iudicationē habent. Hactenus de I-
tēperaturę, siue cū humoribus, siue
citra humores factę, euacuatiōibz. **M**

Quando sint faciendę euacuaciones.

Cap. 2.

Proximū est, vt definiamus mō-
dum eorū, quę retro dicta sunt,
fm̄ maioris minorisq; differentiā.
Atq; vbi omnino his supersedēdū,
maximē euacuatione, & quę sit per
contraria, curatione. Quippe idē-
tēdem vsuuenit, morbum quidem
suadere euacuationem, & contrarij
adhibitionē, cēterum alia subesse q̄
prohibeāt, quominus ipsis vtamur.
At intēperaturę, q̄ citra humore in-
festat,

A fectat, medicatio contraria adferēdo peragitur: veluti si ita configerit, q̄ in duobus vel tribus gradib⁹ ad quādam intemperaturam quis decidat, tūc salubrem causā in huiusmodi affectu esse oportet, quæ contarie tate duobus tribusq̄ gradibus pugnet aduersus intemperiem illam, quam vtiq̄ue compertū habere minime possis, nisi prius dum sanitate frueretur, hominis temperaturā per cognitā tenuetis: ad hęc regionē, ætatem, anni tempus, vict⁹ rationē, consuetudinē, virtutē denique, & causā. Atqui sēpius causā

B virtutēq̄; considerate prætermittimus, nisi si intemperatura humoribus afficiat. Quando autem pars quæpiam intemperie citra humores contipitur, tunc indicatiōes curationis per contrarium desumuntur a partibus ipsius temperamento, vsu, etate, situ, postremo ipsius sensu: verum intemperaturarū cum humorib⁹ curationis meta est, euacuatio. Causas autem, quę excrementa illa pariunt, considerabimus, an s. a corporis affecti temperamento efficiant, an non. Solēt etenim in plerisq̄; naturis hominum talia immodice accumulari, ac colligi, in quibusdam vero cras, an ni constitutio, cœli status, alimenta, & omnis victus ratio huiusmodi superfluitatū prouentum adferunt. Quinetiam consuetę purgationes retentę, cuiusmodi hęc morrhoidarū, mensium, & aliorū consuetorum profluuiorū, excrementa efficiunt: exercitationum itē derelicta cōsuetudo, simul & expurgationum. Ad hęc virtus quoq̄; nō mediocriter adiuuat, quippe maxima ex parte egritudo ipsa euacuationi aduersatur. Cum yero virtutē

dico, intelligere te velim facultates **D** munere aliquo fungentes in corpore, veluti expultricem, motricem, atque altricē. Cæterum indicationes euacuationis, quam vniuersalē vocitant, interdum afflumuntur ab affectis partibus, præcipueq̄; si ex numero principum fuerint, & earum quę munia obeunt præstantiora, cuiusmodi est ventriculus. Nempe si quis detractiōne sanguinis indigens, os ventriculi affectum imbecillumq̄; habeat, ab hoc auxilio sanē quidē abstinēbimus. Quā **E** do vero partem aliquam priuatim seorsumq̄; expurgare studemus, ea (quę nuper dicta sunt) situm, vsu sensumq̄; cōtemplabimur, ab hisq̄; indicationes trahemus. Quinetiam ab ipsius corporis tota constitutiōne, quę interdum euacuationē postulat, interdum verō recusat: quod postremum accidit, dum plenitudo adest non toti corpori, sed priuatim vni particule. Præterea vteri in mulieribus gestatio alias euacuari debere, alias minime oportere significat. Sed de his satis, quę suadeāt vel dissuadeant purgationem: nunc de **F** curatione per contraria agendum. A plerisq̄; igitur omnib⁹ priscis medicis proditum est literarū monumentis, hominis temperamentum tunc parum a naturali constitutiōe declinare, cum aut naturę, aut ætati, aut ambienti nos aeri, aut anni tēpori, aut deniq̄; regioni, & alijs huiusmodi cōgruit motbus: veluti cū quis adolescens, temperaturam calidiorem obtinens, in regione calida, constitutiōe anni calida, & qui victus ratione calidiore antea vsus, a febre ardente corripitur, huiusquidem temperaturam paucō vitio tē-

Coll. Auer. DD tari

Collecta. Sectio iij.

- G**tari scire te oportet. quare præsidij
opitulabimur modice refrigeranti-
bus. Quòd si contra acciderit, senē
s. cuius temperamentum sit frigidū
in regione frigida, & anni constitu-
tione, pari ardente febre affici, a na-
turali habitu longissimè abesse, &
non exiguam temperaturæ altera-
tionem factā meminisse te velim.
Curationem itaq; moliantur cum
insigniter refrigerantibus. Horum
ego opinionem argumentis mani-
festissimis, validissimisque, refellere te
tabo, ille etenim adolescēs febre ar-
dente laborans, opem sentiet tātum
- H**ab extremē, eximieq; frigidis, è quo-
rum numero caphura, & cucume-
rum aqua: quæ senī exhibita pari fe-
bre correpto, calorem eius internū
extingunt, atq; ob id perniciē, mor-
temq; accersunt. Verum quod in er-
rorem tales viros adduxit, vnū est.
Quippe existimarunt eundē equa-
lemq; semper esse in iuuenibus, at-
que senibus natiui caloris in exter-
num recessus modum, ac mensurā:
quod sanē absurdum est, alioqui q̄
vehementius refrigerarent, hoc est,
tertij abscessus medicamenta, seni-
bus vtiliter præberentur: sic nanq;
- I** via ac ratio curandi itemperaturas
nos docuit. Esto igitur iuuenis bilio-
sus, primo numero ordineve calorē
obueniens, febre corripitur, & ea qui-
dem, quæ calidum secundo absces-
su efficiat: is profectò vno tantū nu-
mero a sua temperatura, insitq; ca-
lidityte aberit: quamobrem cōmo-
de non medebimur ijs, quæ ordine
secundo sunt frigida: nempe nimia
accipiunt alterationem iu hominis
iuuenis corpore ab igneo, acquisiti-
tioq; calore. Verum si nuper dictus
senex primo ordine frigid⁹ ab agri-
- tudine quapiam afficiatur, quæ se-
cundi abscessus calorem euocer, q̄s
quæso. negauerit hunc magis quā
illum adolescentem a temperamen-
to proprio, natiuoq; discessisse: vnus
nanq; vnico tantum abest numero.
alter verò duobus, vel plurib⁹. Quā
obrem curationi medicorum (quos
retro iam diximus) adhæredum nō
est. Quippe remedia, quæ indicantur
à recessu illo naturalis temperamē-
ti, non omnino secuta sunt senibus,
mortemq; vt plurimum adferunt,
quandoquidem principum patiū,
atq; nobilium mediocritatem viti-
ant sua vi refrigeratoria: quo fiet,
vt auctior, validiorq; enadat amē-
tria, quā esse ægritudinis interitusq;
causam, in confesso est. Præterea, q̄
priorem opinionem inuexerunt, e-
iusdem abscessus præsidia frigida,
senum atq; iuuenum debere esse cē
sent, hoc quidem argumento, q̄ cor-
pora calida primò, caliditatem secū-
di ordinis consequuntur: quæ item
sunt frigida numero primo, calorē
secundi adipiscuntur: nec est alterū
altero calidius. Quinetiam si adole-
scens frigidioribus, q̄ naturæ suæ cō-
gruat, medicaminibus vtatur, nullū
ab his incommodum percipiet, at
potius vilitatem consequetur. vi-
rium etenim robur adeo validū ob-
tinet, vt faciliē ipsorum vim demu-
tet, alteretq;: quare naturam homi-
nis haudquaquē vitiāt, sed tuent, atq;
ad t̄pationem reuocant. Contrariū
aut senibus vsuuenire solet ob par-
tium ferē osum, ac præcipuē princi-
pū imbecillitatē frigiditatēq;. p̄p̄ea
seni, qui valde deurenti febre labo-
rauerit, idonea erunt, quæ secūdo ab-
cessu refrigerāt, idq; rōnibus prædi-
ctis liquido patet. ad hæc qm non
æquē

Aaque potest medicamenta vincere senum calor, atq; iuuenum, & I sub stantiam igneam demutare. At q̄s rogabit, cur senibus vsque adeo calidæ febres eueniant: Cui in promptu rñdere potes, præposteram vict^o rōnem taliū febrium causam esse: nē pe si proba vterentur, vix accenderetur in senum corpore ita acutæ febres. Nos vtiq; in sectione, quam de morbis scripsimus, egritudinū causas duas tantum esse docuim⁹: vnā quæ ab intemperatura particulæ peculiari desumitur: alteram quæ ab exterioribus cooritur. Si igitur teporatura laborantis, ætas, aer nos ambiens, regio deniq; morbo senū aduersantur, protinus consilium medicis dirigitur ad solam vict^o rationem. Atq; (vt in totum dixerim) vbi aer egritudini repugnat, vtilitatem eximiam egrotanti pariter, ac summam voluptatem medicati adfert. Quamobrem si talis nō fuerit, qualem diximus, artificio elaborabim⁹ ac parabimus eo ipso, quod I sectione de sanitate tuenda indicauim⁹. Cæterum qui a consuetudine expectitur scopus in medendo, an s. quid fieri debeat, an non: & si fiat, quo pacto, quaq; mediocritate id efficiatur nunc definitur exemplo potionis aquæ frigidæ in febre ardētissima. Nempe si qui laborat, dum san⁹ degeret, aquæ frigidæ potui assueuit, strepide, ac tuto (vel iocinore oreq; ventriculi imbecillis) illam propinabimus: q̄ si contra non assueuerit, si ne periculo exhiberi non potest: verum necessitate plerunq; adacti illā bibendam præbimus, sed & parci⁹, & minus gelidam. Quid autem consuetudo, quæ est acquisita natura, valeat, satis superq; uolui: atq; etiā

subitas omnes, ac repentinas mutationes perniciosas: pau'atim nanq; ac sensim progrediendum, cum ab altero ad alterum transitus fit, id qđ potissimum a prudente natura I cōstitutionum anni mutatione obseruari spectamus, lente quippe ac gradatim a contrario in contrarium pigritialioqui si detepete frigus immodicum calori succederet, intolerabile id animantium generi foret. Sūt. vetō qui tantam uim consuetudini tribuant, vt asserant fuisse quosdā, qui a teneris, venenis edundis assuescerent, nullum ab his incommodū sentientes, sed alimonia ex his, quæ admodum ex probi succi eudlijs, suscipientes. Quorum ego sententiæ minime accedendum arbitror: quare I libello de theriaca & venenis, multis demonstrationum argumētis docui, illos grauissimè peccare. Quod autem auxilia esse mutanda cēsent nec vnico tantum vtendum, probè quidem dictum est, ne s. natura assuetudo vfu corpori assimilarer medicamentum, atq; id, quod præstare debuit, impediat. Porro nemo nescit virtutem maxime esse spectandam vbi euacuationem cogitamus. Alteratiōis verò modum indicabūt, qui hec tics febrib⁹ correpi aquæ egelidæ balneo lauant, vti si quidem primo, sed si diutius vterent, partes ipsorū principes vitarent, mortēq; in dubitatio obirent: quod Gal. noster multis in locis doctissime tradidit, exēplisq; atq; historijs cōfirmauit: cuiusmodi est illa adolescētis interperie citra hūorē affectū, qui cū sum mopere aquæ frigidæ potionē expecteret, hāc q; medici denegarent, statuit moriēdū sibi poti⁹, q̄ sic excruciarī. quare auidissimè, atq; immo-

Gderatissime frigida exhausta, statim ab intemperatura liberatur: verum eximia aquæ frigiditas deglutiendis functionem insigniter lesit, atq; tandem miserimus ille medicorum inscitia interijt. Præterea intemperamenti, quod cum humoribus consistit, medicatio duos scopos obtinet: interdum etenim indicatio sumet ab alteratione intemperiei diuersa ab ea, quæ ab humoribus intelligitur. Exempli gratia, febres quæ ab succis putrescentibus ortum habent, potissimumq; a crassis, lentis, atq; crudis, quatenus intemperatura constant.

H calida, ac sicca, medicaminibus indigent refrigerantibus simul ac humectantibus. quamobrem concoctioni (qui alter est scopus) maxime ob sunt. Oportet igitur natura prudentem & experientem hic esse medicum ut inde utilitatem, non perniciem consequatur laborantes: quippe quod in primis esse necessarium, idoneumq; pituitosæ febris curationi exstimamus, ab euacuatione proficiscitur virosorum succorum: quod non idem accidit biliosis febribus, quandoquidem ipsarum symptomatis solū occurrere debemus. Atqui si vtrumq;

L patrem vim considerationis postulet, tunc equam vtriq; medicationem adhibendam esse putato. Quando vero à symptomate periculum non imminet, causæ ablatiōi modis omnibus studendum est, quippe eo pacto exquisita sit morbi curatio. Ad hæc ubi ægritudo, & symptoma huic superueniens contraria fuerint, veluti febris ac syncope, sic erit opitulandum: febri namq; refrigerantia apta sunt, animi vero deliquio calefacientia: atq; illa vacuatione indiget, hæc autem alimento. Quinetiam sym

ptoma illud contrarium ad morbum contrarium primò sequitur, cuiusmodi defectus animi ab inanitione factus. Aliter verò in diaria contingit in qua videlicet citra humoris causam consistit: atq; item aliter, quando ab exterioribus intemperies generatur cuius curatione te ignorare non arbitror. Hactenus de totius corporis intemperaturæ indicationibus.

Curatio, quæ singulis partibus d. betur.

Cap. 3.

Nunc ad eas, quæ priuatim singulis partibus debentur, nostra se vertat oratio. Si igitur in vna corporis particula ægritudo consistat, quemadmodum si cerebrum intemperie frigidiore afficiatur, mitior quidam ac leuior erit morbus, quippe haud ita multum symmetriam naturalis temperamenti prætergreditur. quare præsidia modice calefacientia idonea erunt cerebro: at partes aliæ refrigerari validius debent. Hic autem eandem assumemus indicationes, quas supra cū de senē ac iuuenē fieret sermo, scripsimus. Cerebrum igitur tutò calefacere potes, refrigerare non citra periculum: ceteras verò particulas, quæ temperamento sunt frigido, quales nerui, si a frigore læsionem traxerunt, vtiliter ac secure calefacies: idq; non immodice faciendum, ne a sua temperie abscedant. Eadem de siccis atq; humectis dixisse putato, quoniam partibus noxa tantum accidit ab elemento in ea præpollente. Maximam verò sollicitudinem habendam tibi esse censeo, cū partis affectu magnum in corpore usum cognoueris: id genus sunt partes principes, quæ eximie necessariis functionibus præditæ sunt. Quippe

ipla-

G ipsarum robur fouere, atq; adauge-
re penitus conaberis, ne per consen-
sum (vt fieri solet) nobilissimū cor, a
quo calor omnis natiuus, ac deniq;
vita ipsa dimauat, vitiet. Quam ob-
rem in talium morbis, vehementer
contrarijs non erit vtendum, potissi-
mūq; vbi refrigeratione opus est.
Iocinori etenim vel immodicē cale-
facto verebimur auxilia adferre ex-
quisite refrigerantia, quandoquidē
opus eius omnibus particulis est ne-
cessarium. Intelligens igitur partiu
omnium tum functiones, tum vsus
(quos in alia sectione indicauim⁹)

Haud difficulter inuenies, quatenus
cuiusq; robur custodiri debeat pro
be insuper dictum est, societate cō-
sensumq; non exiguam nobis indi-
cationem suppeditare, veluti cū ori
ventriculi calidiori refrigerantia im-
moderate admouemus, cerebrū ip-
sum vitari necesse est, quod natura
est frigidius. Neq; item iecur igni-
ter refrigerandum, propter eius cū
corde societatem. Ceterum istæ vni-
uersæ indicationes, quæ calori con-
traria magnopere non esse adhibē-
da demonstrant, propter vnicū cor,
cuius officij dignitas maxima est,

I atq; egrotantibus maxime omniū
necessaria, quodq; potestate parti-
culas alias continet, quāuis vnū a-
ctu, & energia existat, id quod in se-
ctione defunctionibus sanitatis nu-
per nobis scriptum est. Quinetiam
summa cura aduerteret, iocinore intē-
perie calida laborante, cor non esse
negligendum, vbi curationem ag-
grederis: etenim id medicamētis, id
genus facultatem habentibus, refri-
gerabis: quoniam identidem calo-
ris iocinoris causa existit. Verū cui-
us uero non solum nos oportet confi-

lium dirigere ad calefaciendum, re-
frigerandum, humectandum, atq;
siccādum cor, sed etiam ad potesta-
tes, & functiones auxiliorum secun-
das, tertiasq; vocitatas. Postremo à
situ indicatio assumetur: quæ etiam
per summa corporis intemperie la-
borant, imbecilliora præsidia postu-
lant: quibus autem in profundo cor-
pore intemperatura consistit, vtiq;
multo validiora exhibebimus: alio-
qui multo infirmiora q̄ pro vsu tuo
ad locum peruenient: soluitur nāq;
ratione longioris interualli vis me-
dicamēti, quod maxime testant pul-
monis egrotudines.

De missione sanguinis.

Cap. 4.

Restat, vt de indicationibus cō-
rariorum expositis, duas præ-
cipuas euacuationis differētijs, pur-
gationem, atq; sanguinis missione
explicemus, quarum variæ sunt indi-
cationes. Igitur in venæ sectione at-
tendenda sunt in primis, virtutis ro-
bur, atq; imbecillitas, vehementia
morbi, siue adsit, siue futura sit, ætas,
anni tempus, regio, præsens aeris cō-
stitutio, vita ante acta, consuetudo,
deniq; omnis viuēdi ratio: quæ vni-
uersa concentu quodam ac concor-
dia, si detrahendum esse sanguinem
significent, audacter intrepideq; ve-
nam incidēs, vnoquoq; diligenter
consyderato, ne pars quæpiam cor-
poris affecta id prohibeat, veluti cū
quis ventriculi os refrigeratum ob-
tinet, simul ac nauseabundū & im-
becillum. Porro ætas, in qua potissi-
mum uena utilissimè secatur, ea est
quæ florens vigens dicitur: postquā
facile tolerat & ij, qui septimum se-
ptennium ingressi sunt, idq; iterdū
ad septuagesimum vsq; annum, ve-

DD iij rum

Collecta. Sectio Tertia

Grum mior, parciore; euacuatio fiet, q̄ ceteris. Quibusdam autem octogenarijs circa periculum & commode mittetur sanguis. Pueris verò ante decimum quartum annum Gal. omnino vetat detrahi: quanquam Auenzoarus memoriz dederit, se si liolo trimo venam dissecuisse, atq; hunc a morte tali remedio liberalisse. Qui verò viribus infirmioribus degunt, in totum ab huiusmodi euacuatione arcendi: quippe sanguine misso virtus semper ijs extremè concidit, nec postea reuocari, recolligi, potest. Quòd si vitæ discrimen iacturamq; futuram (vt in senibus apoplecticis) & alijs ipsorum morbis peruideas, sanè id genus auxilij usurpabimus, prudèter tamè & moderate vacuantes. De temporib⁹ autem anni, verò accommodatissimū venæ incisio. Æstas maximè, si cōstitutionem suam seruauerit, inimicissima: exoluuntur etenim facillime spiritus ac vires, Ibecillioresq; sunt: quare si necessariā missionem sanguinis perpexeris, modica sit oportet, atq; parca. Hyems quoq; vetat: cōtreciscit nanq; tunc sanguis simul

Hac congelatur, crassescitq;. Postremò autumnus, siccitate caliditateq; æstati proximus, talem euacuationē interdum dissuadet, tum propter ventorum tumultus, qui in eo excitantur, tum ob inconstantiam suæ constitutionis. interdum item autūm non quibusdam venę sectio cōuenit, natura ac morbi magnitudine cogente: quantitas autem ac mensura minor erit, q̄ ea, quæ vere detrahif. Præterea vbi intendimus partē vnā tantū corporis vacuare, in qua plenitudo quoq; consistat, tunc sanguinis quantitati educendę mentē ad-

hibebim⁹: nec uno impetu id faciemus, sed iterando, quippe cōfertim facta euacuatio insignè periculum quandoq; adfert.

De purgatione. Cap. 5.

NVnc de medicamentorū purgantium potione discierendū est: cuius modum ac mēsuram exacte perpendemus. Hanc igitur neq; pueri, neq; extrema senectute cōfecti assumere debent. Tempora autē anni purgationi conuenientissima, vt prodiderunt doctissimi, antiquissimiq; medici, ver, atq; autumnus: quoniam ijs constitutionibus succi a mediocritate naturali, qualitate tantum declināt. Æstate item, atq; hyeme euacuatio quę sit p medicamenta, noxia est: illa nāq; siccitatē, caliditatemq; immodicam iuehit: hæc succos contumaces ac rebelles efficit. Porro qui sanitatis tuędę gratia medicationibus tantum vtunt, constitutione temporis plauia, atq; humidiorē purgabūtur: quippe huiusmodi aeris conditio ac status per opportuna sunt. Consuetudo insuper magnum in hac re (sicuti & in alijs rebus) habebit momentum. Quinetiam aliquam corporis partē purgaturi eius tum posituram, ac sitū, ac deniq; cum alijs societatem, & cōspirationem exquisitè contemplabimur, quod nos supra de venę sectione proposuimus, cuius quoque nunc meminisse non erit alienum. Cerebrum etenim cum quis euacuare volet missione sanguinis, humeralem venā discicabit, quæ cerebro magis cōsentit, quàm interna. Auerfionis item graua prædictas indicationes spectamus: quippe mensibus immodicè profusus, ad mammas cu-

cur-

A curbitulam agglutinamus: atq; p-
fluente ē nariibus imoderatius san-
guine, siquidem ē sinistra nare fiat,
leni: sin ē dextra, iocinori applica-
mus cucurbitulas. Quod si superio-
ra laborauerint, inferiorem euacua-
tionem precipiimus: quoniā id ge-
nus auxilium tum vacuat, tum auer-
tit. Quamobrem eximiē confert vo-
mitio affectibus partiū infernarū:
purgatio verō supernas tollit egrit-
tūdines. Præterea a membri figura
ac formatione scopos idicationum
habebimus: ventriculus quidem vo-
mitu deiectioneq; vacuatur: iocino-
ris gibba per urinam, si modico suc-
co referta sint: nā si plurimo, phar-
maca deiectiona quoq; tolerant: ad
hunc modum, caua deiectione tan-
tum purgantur. Quinetiam ipsa in
testina, ac denique renes & vesica p-
canales vrinales, si paucus sit succus:
sin autē multus, vtiliter deiectionis
medicamentis expurgabunt. Quā-
obrem prudenter quoq; sese gerere
debet medicus, dum interiorum ab-
scessus curat, nempe purgantium
pharmacorum transitu irritari so-
let, atq; inflammari, nisi sint ex his,
quæ nostrates ibecilliora, benignio-
raq; docuerunt: gargarisatus item
gula inflammatioēs, atq; abscessus
adaugent. Quoniam autem nō par-
ua est functionum (sicuti alias scri-
psimus) dignitas, atq; nobilitas ad
ægros conseruandos, sed alię magis
his, alię minus salutare sunt: equi-
dem ad portionem actionum digni-
tatis etiam vsus atq; nobilitatis, cu-
iuslibet particulæ consulendum est
robore: oportet etenim minore ma-
ioremve societatem cum corde ha-
bere. Exempli gratia: iocinoris ab-
scessus qui ad vigorem peruenit, di-

scutiētibus ritē, ac meritō curari po-
stulat, quemadmodum alij omnes
abscessus: partis verō summus ī cor-
pore vsus facit, vt adstringentibus
aliquantum odoratis vtamur. Non
prætereunda verō intētio, & ea quā
particularum sensus acuitas, hebe-
tudoq; præstant, quādo quæ acutio-
ris sunt sensus vehementia medica-
menta haudquaquam ferunt. Certe
rum medicorum nonnulli putarūt
ītemperiem ex se, succi, qui eam pe-
perit, euacuatione nequaquam īdi-
gere: quos ego quidem censeo, pur-
gationem intellexisse, quæ ītempe-
raturam plerunq; adauget. Sunt præ-
terea alij existimantes in febrium
acutarum initijs deiectionem omni-
no vitandam: succis videlicet contu-
macibus, ac rebellibus existentibus:
de hoc verō īfra disserem vberi⁹.
Iam ad Hippocratem veniam⁹, qui
scriptum reliquit, mulierem vterū
gerentem, cui detractus sit sanguis,
abortire: & alibi, vterum gestantes
esse medicandas, si materia turget,
quarto mense, & vsq; ad septimum.
Hoc in loco non possum non ma-
gnopere angi, atq; dubitare, cur pur-
gationē venę sectiōi prulerit. Ego sa-
nē (vt īgenue qd̄ sentio, fatear) san-
guinis missioneē, si adit plenitudo,
qua fuit nō egeat, haudquaq; refor-
midare: deiectionē autē q̄ medicami-
nib⁹ purgātib⁹ efficiē, oīno vitabo:
quāquā (vt sumatī dixerī) a purgatio-
ne null⁹ cōmod⁹ finis puenire pōt:
scrtū nāq; vitiat purgās medicamē-
tū, ob delectatā, qua cōstat, efficiētiā:
q̄netiā ad scrtū improbos succos de-
fluere, ac decubere cogit, q̄ hūc īnsi-
gniter afficiūt: purgatoria īsup me-
dicamina vrinā citāt: hæc autē men-
ses appellāt: quę itē mēstua prouo-
DD iij cant,

s. ap. 31.

7. ap. 6. 1.

s. ap. 6. 2.

Collectaneorum Sectio iij.

Gant, abortum vterum gerentib⁹ adferunt. Hactenus de ijs quę generatim uniuersimq; sumuntur indicationibus rationis medendi, quę tanquam capita, ac principia curati ne cessaria sunt. Restat igitur omnem intemperiem, siue cum humore, siue citra humorem consultat, aut toti accidere corpori, cuiusmodi est febris, aut uni tantum pariculę. At q̄ cum humoribus sit, duplici constat differentia, quippe aliquādo in partis cavitare, aliquando in ipsius essentia infixā, impactaq; est: idq; citra tumorem interdum: alias autē cum tumore, qui abscessus uocitat^r. Verum initium faciemus ab interperie toti corpori communi: deinde eam, q̄ unicuiq; p̄i aduenit, definie mus: postremō abscessuū curatiōe

Quoniam diariorum febrium curatio generatim. Cap. 6.

De ephemeris primō sermo nobis habendus est, quarum curatio duas indicationes obinet: Vnam, quę docet intemperiem calidam, ac siccam refrigerando, humectandoq; auferendam, & ad temperamentum reuocandam: Alteram, quę causis externis, atq; euidentib⁹ repugnandum suadet: quandoquidem diaria nihil aliud est, quā in temperatura citra humores a p̄incipientibus ut plurimum orta causis. Quatenus autem sit refrigerandum, atq; humectandum, multa nobis indicabunt: in primis egrotantis temperamentum, ætas, aeris cōditio, anni tempus, regio, atq; cōsuetudo: postremō causę, quę hanc febrem euocant. Aduertas insuper refrigerationem, quę primō febribus adhibetur, a cibis & p̄sidijs vim frigidam

habentibus suppeditari. Quę uerō secundo atq; p̄i accidens sit, lauacro aque calidę temperatęq; idq; potissimum in hac febre, quę spirit⁹ maximē inuadit, eosq; in haliū uaporosum uertit. Quamobrem nisi discutiat^r, immoderatam toti corpori flammam suscitabit: quo fiet, ut in putridam degeneret ephamera. Balneum itaq; hmoi omnibus utiliter curationis ergo p̄cipiet^r. Aquā item oportet tantam nancisci differentiam, quantam causę febrem efficiētes obtinuerint. Accidit interdum diaria a cutis stipatione, tum ob frigus, tum ob balneum p̄termissum, tum ob lauacrum aquarū uim astrictionem habentium, quales aluminosę, aut deniq; p̄pter corporis totius squalem, qui a calore aeris immodico prouenit. Atq; in totum calidiores, siccioresq; natura corripit ephamera.

Curatio speciatim diariorum.

Cap. 7.

Qui igitur desatione cutis febricitant, post accessiōis declinationem dulcis aque temperatęq; lauacro committēt^r: frictiones item cum oleo dulci tepido me diocres lenesq; utilissimę sunt. Nec sunt bis terq; lauandi, quoniam eos tantum sic curabat Galenus, quib⁹ balnea consueta essent. Quinetiam perfusio aque frigide a lotionē iterata (ut ego quidem sentio) incommoda erit, obstruentur etenim atq; stipabuntur cutis meatus. Est uerō quando reclusi immoderatus fuerint, egerq; immodicę calefact⁹, nō inutilis futura. Porro a balneo alimen tum dabimus, siquidem egri tēperatura calidior ac siccior fuerit, anniq; tempus calidius, refrigerans si mul

simul ac humectans, cuiusmodi pti sana, quæ omnia excrementa generose promouet, ac depellit: deinde ab huius concoctione pisces saxatiles, pariter & perdicum carnes offeremus, & id genus alia. qd si aliâ haberet accessiorem, superiora reiteranda sunt, talisq; victus ratio.

Qui a vigilia, tristitia, atque ira, diaria corripuntur. Cap. 8.

Qui ob vigiliâ, tristitiâ, iam febriçtiant, etsi curatione eandem ferè expetant, tamen quæ ab ira proficiscitur febris, maiori refrigeratione indigebit, quàm quæ a vigilia, aut mæstitia: quarum equidem nulla frictions desiderat, solo balneo mediocri contentæ. Ad hæc quas vigiliæ, ac tristitia accendunt, magis humectabimus, somnumq; diuturniorem præcipiemus, modisq; oibus laborantes exhilarabimus.

A solis deustione, Cap. 9.

Quæ a solis immodica deustione excitatur, refrigerationem postulat. quæ fiet, si diutius in aquæ temperatæ lauacro immoretur æger, simul ac frictione modica cum oleis refrigerantibus, cuiusmodi è quod ex viola purpurea paratur, cuius pfusio summe utilis erit.

Ab algore. Cap. 10.

Si quis ab algore diaria correptus sit: pariter lotionem calidam utetur. Atqui aer balnei, qd ipsum lauacrum, commodior est. Caput item rosaceo calefacto perfundendum. nam cæteris frigido rigamus. Cibi erunt temperati, aut aliquatenus calidi, ut sunt turtures: multa quoq; maxime idonea. Verum (ut summariim dicam)

lauacrum diarijs omnibus, præter eas quæ a destillatione frigida oriuntur, & quæ ex inguinum tumoribus, conuenientissimum. At si ab æstu destillationes veniant, lauandos iubet Galenus, ea tantum ratione, quod putrida concoctionem tenuiorum succorum balneum sufficere, quippe crassiores per vniuersum corpus diffundit. Quamobrem ante coctionem absolutam lauandi non sunt. Erit autem balneum dulcis, atq; temperatæ aque. Vini autem exhibitio communem in cunctis ephemeris intentionem habet: vini inquam aquosi, albi, tenuis & odoris: præcipue si egrotantes per sanitatem vino bibendo insueuerint, bibendum id erit: nam & concoctionem adiuuat, prohibetq; ciborum in ventriculo fluctuationem, flatus discutit, urinam atq; sudores prouocat, animam exhilarat. At potissimum ijs qui vigilijs, curis & tristitia macerantur, liberalius vtilissimè bibitur. Qui verò ira excæderunt, afectu mitigato tuto potabunt, alioqui futurum noxium.

A fatigatione. Cap. 11.

Quæ a fatigatione contracta est febris, ratione victus refrigerata tantum curabitur: alimèntorum verò tantum ingerent laborantes, quantum cõficere possint, ac superare: solet etenim immodicè cibus nausæ superuenire.

Ab inedia. Cap. 12.

Porro si ab inedia febris contigerit, edulia pbi succi, omninoq; concoctioni parata dabuntur, quæ tum refrigerent, tum humectent. Quamobrem si in accessiõis iniitibentur, febrem arcebis.

Quæ

C Vratio ephemerarum pluridierum, quæ ab obstructione pueniunt, primis tribus diebus sola frictione perficitur, cum seminum peponum farina, hordei, milij, fabæ, crui: vtiliter quoq; a flume coxymel ex aqua iridis, aut adianti. At si talibus non cesserit, tertiumq; prætergre diatur diem, iam tibi erit coniectandum, an plenitudo ad sit: quæ agitata prædicta frictione ægro scommodum adferre valeat: quippe ab huiusmodi remedio maior fit meatuum **H** obstructio, q̄ apertio. Quamobrem rationem curandi mediam iter diarias, ac putridas cogitabis, idq; accidet, si plenitudinis notæ missionem sanguinis, aut alui deiectionem indicarint: quæ prudenter a te considerabuntur experimento. Quando quidem sola disciplina citra experimentum explorare minime posses in singulis individuis, quid, I quali, ac quanto sit faciendum. Neq; solis vñbus theorematum scopis fidēdū: quippe expienia principia quæque particularia idiūduorū suppeditat, q̄ literis ad vñguē explicari non possumus. Quare quo min⁹ medicinā **I** exacte calleam⁹, in causa erit id s. q̄ experimento magis q̄ rōne stabiliri: vnde Hippo. doctissimē p̄ditum, vitā breuē, artē verō longā esse. Nos itaq; huic arti operā minime tā diligētē nauasse nō ignoram⁹, vt sim in ea opinioe, in qua sunt nō pauci nostri t̄pis medici, qui putāt se ad summū puenisse, quod ego vanam gloriā nō possunt nō demiran: quippe solos prædicari hōs magistros medicos existimo, quorū vitā lōgissimā fuit. Deus optimus maximus.

I N corporibus temperaturæ calidioris, ac siccioris s̄penuero ab alstrictione, siccitateq; accenduntur diariz: quin etiam cruditatibus succedunt, in quibus alimenta in nido rosam & fumidam qualitatem viciantur. Febricitant etiam alij & ex ijs, quos alui profluuium a cruditatibus male habet, quod a ciborum corruptione & rosione fieri solet. Ex alstrictione quoq; alui huiusmodi temperamenta in febres promptè incidunt: astringitur verò aluus caliditate, ac siccitate, atq; facultatis, **P** pulsoris imbecillitate. Est autē corū, quibus fuit aluus, sanationis cura sic habenda; ab humoris quidē deiectione & vacuatione: siquidem alui profusio cessauerit, in balneum ducendi, egrotantes, atq; victus offerendus ventriculū corroborans in febris remissione: deinde firmando vētriculū, & quæ circa eum sunt partibus, vnguenta ceratq; admouere. quod si alui fluor viget, a lauacro abstinebis, quæ est Galeni sentētia: quanquam recentiores medici vehementia alui profluuiū balneo curare se prædicant, auersionem ad contraria esse putātes: quam rationem medendi vitabimus, sit enim ex accidēti, & propē dixerim per similia. Cibandi autem sunt fluente etiam dum aluo, nec balneo committendi. Consultetur item ventri, si modò vacuatio amplius non duret, peniculo oleo absinthino, aut rosacco imbuto. At si mastichem tritam oleo rosacco miscueris, remedium præstantius efficies. Præterea (vt paucis dicam) paribus quæ ex numero sunt principum, energia frigida

nuf

A neſquam applicabis. Si autem venterculus deuratur, commiſcend' erit præſcriptis oleis ſummitatum vitis ſuccus, item cydoniorum malorum ſuccus, quinetiam ex balaustijs, hypociſthide, & palmularū carne medicamenta conſecta adijciemus, quibus ſi ceram addideris, ceratum efficies. At ſunt medici non pauciſſimi rogantes, cur à Galeno ventri intemperie calidiore affecto maſtiche cum oleo roſaceo miſceatur: Quibus hoc reſponſum volumus, aliam eſſe indicationem ab intemperatura ſola, aliam verò ab intemperie partus: quæ poſtrema id docet tantum firmandæ particule gratia, idonea eſſe, quæ vnà cum aſtrictione, amara & odora ſint: in quo primi, qui experimenta ſectabantur, laſi ſunt, qui intemperaturæ nulli habebant ſollicitudinem: quod Galenus eos feciſſe teſtatur in quodā, qui calida, ſiccaq; intemperie venterculum affectum habebat. Magno itaq; ſtudio conſyderabimus, an in temperatura adhiſt tam vehemens, vt ab ea periculum immineat: quādoq; etenim firmanſibus ventrem tantum vtemur, quandoq; verò refrigerantia commiſcebimus adſtrictionis non expertia, quo in numero multa ſunt. Cibandi inſuper fluente aluo his ſunt, quæ adſtringūt, & id pro vacuationis meſura. Quipe ſi exigua denſiet, panem tantum biſcoctum vocitatum cum ſaccharo præparatum, aut cydoniorū malorum ſucco offeres. Sin autem aluus copioſe fluat, validiora dabis, cuiuſmodi eſt biſcoct' panis ex hordeo cum ſucco cotoneorum apparatus. Quinetium commodiſſime malorum puniceorum ſuccum, pyrorū,

vel malorum Galenus exhiberi prædidit. Quod ſi appetentia careant, medicamento quod ex cotoneorū ſucco, vel eorum ſit carne, vtiſſior, cui & maſtiche admixta ſit. Tradita verò in libris de ſanitate tuenda à Galeno medicamento id genus compoſitū. At nos quod piper, aliaq; medicamenta calidiora continet, minime tunc probauerim', maximeq; i noſtra regiōe, tpe calidiori, & temperamento. Si aut' alu' penit' cohibeat, nihilq; reddat, conſyderandū in qua parte cibus conſiſtat, & num in venterculo, aut in teſtiniſ. Quippe ſi in venterculo, & ſupernis partibus, Galenus iubet, quod diatriſon pipereō appellat, dan, ſed non medicamentum illud, verū qd' eſt ſimpliciſſimū, & ab eodē in libris de ſanitate tuenda traditū. Eſt pterea ijs vtiſſimū, quib' cibi in venterculo aſceſcūt: nepe ab eo abſtinere oportet illos, qui venterculū calidiore obtinēt, & cibos pp caliditatē auerſant. Dictū verò à Gale. & à nobis in ſectiōe egritudinū repetitū, partē quālibet æque in tēperatā reddi, atq; imbecillam à calore, q̄ ab algore: verum quæ à frigore ſiunt, eſſentialiter erūt, quæ à calore, ex accidenti: quēadmodū ſolis F caliditas vehemēs ignem extinguit, & fornacis, aut camini flamma validior lucernę lumen: quod eadem ratione coniectare poſſumus de venterculi intēperie, ac nauſea, quæ à caliditate efficiunt. At Gal. conſiliū curationis ad frigiditatem tantū direxit, quæ ex accidenti venterculo contingit, quam indicationem à ſua regione ſumpſiſſe, nō eſt dubiū. Iam verò q̄ medicamentū ex cotoneis miſcent, vtiſſime ſunt agalochus, maſtiche, & chanophili: quod ita temperabi-

Collecta Sectio Tertia

Erabitur, vt cotoneorū frigiditas sem per ſpolleat: q̄ ſi citra cotonea medicamē parare velis, habes materiā eorum, quæ refrigerant, & altrigūt, vberiorē. Omnino autem prouidebit medicus huic, quod magis vrget. Quinetiam pluri, minorisq; ratione præſidia, tum frigida, tum calida augebimus, ac minuemus, ſi morbus expoſtulet. Galenus horū ventriculū aqua calida perfundi iubet, ut relaxatio fiat: quam vt timidē, ac prudēt facias, ſuadeo, ne venter afficiatur, cui penitus talis perfuſio aduerſatur. Nec te moueat indicatio, quæ a morbo eſt, demōſtrās id gen^o remedij commodum fore: maius nanque periculum a natura particulæ non animaduērſa inſtat: quamobrem quæ ſupradicta ſunt, ſemper commixta accipiemus, aut in totum idonea adferemus. Porro ſi ex ventriculo nutrimentū deſcenderit, tunc perfuſio illa peroptima eſt: atq; hic quoq; ſpectandum, ne ad partes irrigatas alimēta incocta trahantur: proderit item lenis infuſio per inferiora; vtiq; ſi roſio, aut ſtutus non adſint, ex oleo, melle, & exiguo fale: ſin verò ſimul vrgeat roſio, adipem anſerinam, an gallinaceam liquabimus: ſin autem ſtutus diſcrucient, oleo incoquemus rutā, ſemine item quæ & diſcutiant, & cōprimant, qualia ſunt apij, cumini, marathriq; aliaq; id genus: quādo verò ſtutus ac nauſea ſimul afficiſit, interni caloris imbecillitatem arguunt: quare nec refrigeratiōe, nec calore ſeorſum vrendum, ſed ſimul tēperabimus, commiſcebimusq;. Hęc item febris quādoq; ad tertium puenit diem: verum nihil verendum, modò ea qua diximus, ratione curē

tur, & poſt euacuationem lauacro committantur. Iam verò in quibus ruſtus acidi ſiunt, & nauſea laborāt ephemera talis minimē excitatur: quippe ſumidus vapor ab illis non aſcendit, ſed potius halitus frigidi. Præterea frigidi humidiq; natura, pariter frigidi ac ſicci raro ab huiusmodi febre capiuntur: calidi verò, atq; ſicci prōpiſſimē, atq; maximē ob inedia, & exercitationes immo dicat, ac balneum prætermiſſum.

Febres ex inguinum tumoribus.

Cap. 15

Quæ verò ex bubonibus ſiunt, ſanantur tumore curato: qui ſi a fluxione oriatur, purgatione opus eſt: ſi a ſanguinis copia exuberante, ſectio venę conuenit. hoc etenim auxilio præcauebimus, ne in deteriores egritudines tranſit fiat. Gale. quidem ſanandos docuit, quod eſſe faciendum in declinatiōe cenſeo: vinum quoq; vitabunt, ac ratione victus tenui ventur, quouſque liberētur. Haſtenus de ephemeris, quas vt prolixius a medicis tractatas, compendioſe tradidi: habes .n. a Galeno multis in locis, & a noſtratibus definitas copioſiſimē.

De ſynochis febribus.

Cap. 16

Sequitur, vt de febribus acutis (quas ſynochos Græci appellāt, nos continētes) diſceramus, quas ex copioſo, ac calenti ſanguine fieri docuimus in ſectiōe egritudinis: aliquando quidem nondum putreſcente, interdum verò iam putrido. Tres autem ſunt omnino diſcretiæ. aut enim eadem febris velicentia permanet ab initio ad finem, quod accidit, quoniam par eſt ei, quod accenditur, tranſpiratio: aut addendo exi-

A exiguū quiddam sualescit semper, nepe minor est vacuatio eo, qđ adijcitur: aut deniq; auferet semper, atq; minuitur: idq; qñ quidē qđ vacuat, ac trāspirat, altero copiosius est. Curationis itaq; meta febris huius, qđ a plenitudine vasorum cōtingit, erit sanguinem detrahere, maxime vbi nondū sit putridus. Quā sane euacuationē iubet Gale. vñq; ad animi defectū ducere, mō viriū adsit: primū nanq; celeritē ex animi deliquio refrigerantur: postmodū necessariō alui deiectione supuenit: qñ etiā interdū biliosa vomitio. Huic

B vērō opinioni ne omnino accedamus, facit naturę imitatio, medico semper vsurpanda. At prudens natura nusquā profluuiio sanguinis ad animi defectū morbos probē iudicauit: quin potius, si ita contigerit, mali, atq; exitialis iudicij nota est, facultate, & propulsoria immodicē valida, & qđ bonū quoq; erat vacuāte. Ad hęc nō ob aliud qñ sanguinis missio, qđ vt qui redūdat in corpore sanguis, minuatur, simul ac naturę modus conueniens, ac mensura custodiatur: qđ equidē citra sanguinis iacturā, cui spiritus vitalis ad

C miscetur, nequaquā fiet. Pręterea id pręsidium solā refrigerationē corporis pręstare testatur Galen. quæ vñq; ex accidenti facta insigniter periculosa est. Quamobrē externi caloris exiguū quiddā relinquere tutius censemus, qđ natiuū, vitalemq; minorē facere: fieri itē non pōt, qñ in tali corpore, quale proposuimus, continenti febre correpto, nō adsit putredinis alicuius alterius succi significatio, ac pręparatio, qđ maior euadet, viribus, qđ cōcoquere, ac vincere debēt imbecillioribus effectis,

calore interno videlicet imminuto, **D** atq; ppea gubernare non valente, erratūq; qđ acciderit, rescircire non potēte. At notē, qđ febrē continentē citra putredinem exortā indicant, incōstantes sunt, nec solidę. Igitū & ex vrina, & pulsibus putredinem subesse spectabis, caue, ne ad animi deliquium detrahatur sanguis: qñ quidē vel a sectione venę ad septimū diē permanebit putredo, quam euincere haudquaquā poterit virtus, tanta vacuatiōe facta imbecillima. Gale. non eē concoctionē expectandā censet, qñ in putrido accenditur sanguine, sed statim a principio venā dissecare, postmodū ad aquę frigidę potionē mētē adhibet, docetq; diligenter eē discendū indicationes, qđ vel arceant, vel iubeant propinare. In primis itaq; considerandum, nū in humoribus concoctionis notas videris: an tumor aliquis in principe particula ex abscessuū genere consistat: an itē ventriculū habeat is, qui ægrotat, aut frigidū, aut imbecillum Quinetiā si frigidę affluerus æger sit, quippe cuncta hæc vel audacter exhibendā, vel trepidē indicabunt. Cæterū intemperies, quæ **F** quo ab huius potionē vsuuenit, aduersat oīno ei, qđ causam febris admere debet: quippe humorū cruditatem facit, omneq; concoctionē ipsorū tardat: febris aut nullo pacto abibit, nisi qđ ea fouet, cā prius adimatur. Nonnullis insup ex intēpestiua, immoderataq; gelidę potiōe vetriculus, aliæq; particule principes adeo refrigeratę sunt, vt nusquā robur pristinuū recolligere potuerint. Atq; ex ijs alij spirandi difficultate, alij tremore, & cōuulsione correpti, simul ac toto nervoso genere affe-

Eti sunt.

Collecta. Sectio iij.

Gali sunt. Galen. varias sup hac re historias scripto tradidit: veluti illā, qua multis gulā adeoē refrigeratā docuit, vt postea deglutire vix possent: & aliā eorū, quorū venter cōcoquēdi munus inde infirmum habuit. Quod si concoctos succos ex notis quibusdā deprehendas, intrepidē dabis. Habes etenim vnicū scopum, ad quē consiliū dirigas, solius scilicet intēperaturē calidē curationē, quē nullo præsidio commodius fiet, q̄ egelidæ aquæ potione. Quippe natura adiuta, ad qd inutile est, foras propellendum, validior sit, attenuatō videlicet concoctione humore.

H *Quæ putrescentibus humoribus febres accenduntur. Cap. 17.*

Febrium, q̄ ab intemperatura cū humoribus accendūtur, sanatio duas indicationes obtinet: alterā, q̄ intemperie alterat: alterā, q̄ succos noxios euacuat. Quibus si velis, tertia quoq; accedet, q̄ causā putredinē adiuuantis ablatione constat. Auferent aut tum superuacanei expulsionē, tum meatuum apertione. Porro obstructio meatuū vel à frigidis, vel siccantibus, vel adstringētib; vel à succis crassis, atq; lentis efficit, interdū verō à prædictis omnibus, singula horū cōtrario suo curabunt. Atqui sæpenumero accidit symptomata hmōi indicatōi, quæ à febre sumitur, repugnare, ob idq; curationē minus probē pfici. Si aut essentia ipsi febri, causq; sibi aduersent, medentis cōsiliū esse oportet (modo febris atq; symptomata non virgeant) cām auferre: nimirū ea ablata, febris quoq; depelletur, vtfacile tibi patebit in his febribus, quæ à frigiditate succis oriuntur: quales sunt melancholicæ, atq; pituito-

se. Quod si febris validior eā extiterit, illi statim (hac tñ non neglecta) occurrendum censeo. Nos itaq; in primis de febribus non habentibus symptomata, q̄ ipsarum sanationi obstat, sermone faciemus: postmodū de ceteris disleremus. Diverse nanq; sunt indicationes sanationis morborū ab his, q̄ symptomatis obfistere demonstrant: pelluntur etenim morbi, causas adimendo: at tollunt symptomata, vel ipsi q̄ nonnunquā ipsa adaugent, curusimodi est curatio doloris maximorum per opiu. Præterea & quatenus medicamenta, & quatenus alimenta, ea q̄ facultatē refrigerandi pariter, & humectandi hñt, ad febriū osū medicationē intus assumunt: atq; id primis potestatibus præstare constat. Quinēt ambientē aerē artificio interdū frigidū, interdū calidum paramus. Atq; itē in egritudinibus quibusdā terrā mutare iubemus: quod admodū tabe laborantē in Aethiopiā, Arabia mē; delegamus. Euacuationes in febribus detractione sanguinis fiunt: atq; purgatione medicamentorū; secundis videlicet, & tertijs facultatibus, atq; et arcana proprietate. Aliqñ insuper vacuantur, tñ lauacro, tñ frictionibus: quippe vacuatōes hic nullatenus adiuuat exercitatio. Atq; occasione diligēter cōtemplabimur, vtpote in hac arte eximie necessariā. Quāobrem, Hippocrates scriptū reliquit, occasione præcipitē esse, hoc est, agendorū in medicina tēpus angustissimū, & p̄pē momentaneū. Detrahemus autē in febre sanguinē, vbi notæ exuberantis sanguinis adfuerint, nec qualitate vitiati: vires deniq; perdēdē, quæ vt plurimū in principijs

vali-

A validiores sunt. Quāobrem statim à principio, tū purgationē, tum venæ sectionē medicorum non pauci faciendam arbitrantur, & tū nō ultra septimum diem. Quorū errorem noster Gale. refellens, ac discutiens vni virium robori, non dierū numero attentū esse medicū iubet: nec solū sexto septimoue die, sed et sequentibus, vel vigesimo mittendū sanguinē. Modus, ac detractiōis mēsurā à magnitudine morbi, à tēperatura, etate, anni tempore, consuetudine, & summam ab tota victus rōne, & id genus aliis indicatiōibus.

B At viriū robur, atq; imbecillitas tēperamentū probū, atq; vitiosum cōsequuntur: quare vno nominato, alterū intellexisse oportet. Euacuationes insuper, q̄ obstructionū apertione proueniunt, incidētibus, attenuātib; atq; succos cōcoquētibus indigent medicamentis, q̄ vniuersum qd̄ sarciri pōt, corrigunt, quodq; castigationē non admittit, foras expellunt: q̄ quidē intentio in oībus febribus, maxime in illis, quę deurentes non sunt, debetur. Nec p̄termittas hunc scopū in cunctis morbi tēporibus, qñquidē succi putridi aliter in melius reuocari non pnt, quā qd̄ alienū est vacuādo, qd̄ vero correctionē admittit instaurādo: q̄ cōmunis est oībus cōsideratio, qui putrescentibus succis occurrere student. Ad hęc lotiū citantia nō omittemus: opotter. n. assiduum eorum vsus esse. Verū quis fortē tutō nō dari credat, qm̄ taliū nā calida, ac sicca sūt, vñ febris vehemētia adaugeri valeat, qualia sunt semina anih, detroselini, apij, fœniculi. Quare tēperabim⁹ facultates horū primarias refrigeratib; modicē, & vī urinā

ciētē p̄ditis, i quo numero pepōnū, D atq; cucumerū semina. Sunt verō ex his temperata quædam, uel oīno exiguū calorem obtinentia, ut sunt adianton, & cichoriū. igitur ubi medicanina calefaciētia cōponimus, eorū semp̄ potestates hebetabimus. Quę uero sūt per meatus urinales euacuatio, febribus commodissima & cōmunissima utilitas: insuper q̄ à nuper dictis p̄sidijs, expectatur, incisio est, atq; attenuatio. Nō ignores autē ab iisdē angore, atq; agitationē summam exciti, quinetiā uēntrem, simul ac iecur uitari, p̄cipuē in diuturnarū febrīū sine. Quāob- E re quæ principes partes confirmāt, simul cū ijs incoquēda erūt, cuiusmodi est mastiche. Tria itaq; peragemus, incidemus, tenuabimus, ac roborabimus. Quod si humores febrē efficientes, frigidā, siccamq; tēpetiē nanciscunt, a calidis, atq; siccis abstinēbimus, uelut quartana laborātī siqd̄ eorū exhibeas, statim quoq; uel radicē dulcis radicis, uel saccharū ex uiola purpurea constatū admiscebis. Ad hęc oxymellis uitū uix passē emēdant: radit nanq; alioqui, ac mordet neruosū oēgen⁹, & gulā, uentriculū, atq; asperā arteriā. Porro aqua cicerū in oībus prop̄ febribus cōmoda est. Quinetiā aqua ordeī, q̄ refrigerat, humectat, expurgat, detegit, abluit leuiter, iucundissima est, & febrīb⁹ utilissima. Interdū autem os uentriculi afficit, p̄p̄ea mastichē cōmiscebimus secūdum pluris, minorisq; rationem, Iā uerō medicamenta, quæ tum aliuū deijciunt, tum calori febrili repugnant, summopere laudantur: id genus sunt oxyphœnicia, uiola purpurea, mel acrium, & huiusmodi.

Amyroba-

Collecta. Sectio iij.

Gali sunt. Galen. varias sup hac re historias scripto tradidit: veluti illā, qua multis gulā adeo eē refrigeratā docuit: vt postea deglutire vix possent: & aliā eorū, quorū venter cōcoquēdi munus inde infirmum habuit. Quōd si concoctos succos ex notis quibusdā deprehendas, intrepidē dabis. Habes etenim vnicū scopum, ad quē consiliū dirigas, solius scilicet intēperaturē calidē curationē, quē nullo præsidio commodius fiet, q̄ egelidæ aquæ potione. Quippe natura adiuta, ad qd inutile est, foras propellendum, validior fit, attenuato videlicet concoctione humore.

H *Quæ putrescentibus humoribus febres accenduntur. Cap. 17.*

Febrium, q̄ ab intemperatura cū humoribus accendūtur, sanatio duas indicationes obtinet: alterā, q̄ intemperie alterat: alterā, q̄ succos noxios euacuat. Quibus si velis, tertia quoq; accedet, q̄ causarū putredinē adiuuantū ablatione constat. Auferent aut̄ rum superuacanei expulsiōne, tum meatuum apertione. Porro obstructio meatū vel à frigidis, vel siccantibus, vel adstringētib; vel à succis crassis, atq; lentis efficiē, interdū verò à prædictis omnibus. singula horū cōtrario suo euabunt. Atqui sepe numero accidit symptomata hmōi indicatiōi, quæ à febre sumitur, repugnare, ob idq; curationē minus probē pfici. Si aut̄ essentia ipsi* febris, causq; sibi aduersent, medentis cōsiliū esse oportet (modo febris atq; symptomata non vrgeant) cām auferre: nimirū ea ablata, febris quoq; depelletur, vefacile tibi patebit in his febribus, quæ à frigidis succis oriuntur: quales sunt melancholicæ, atq; pituito-

se. Quōd si febris validior eā extiterit, illi statim (hac tñ non neglecta) occurrendum cenfeo. Nos itaq; in primis de febribus non habentibus symptomata, q̄ ipsarū sanationi obliuiscimur, sermone faciemus: postmodū de ceteris disseremus. Diuersæ nanq; sunt indicationes sanationis morborū ab his, q̄ symptomatis obistere demonstrant: pelluntur etenim morbi, causas adimendo: at tollunt symptomata, vel ijs q̄ nonnunquā ipsa adaugent, cuiusmodi est curatio dolorū maximorum per opii. Præterea & quatenus medicamenta, & quatenus alimenta, ea q̄ facultatē refrigerandi pariter, & humectandi hñt, ad febriliū osū medicationē intus assumunt: atq; id primis potestatibus præstare constat. Quinē ambientē aerē artificio interdū frigidū, interdū calidum paramus. Atq; itē in egritudinibus quibusdā terrā mutare iubemus: quē admodū tabe laborantē in Aethiopiā, Arabiamq; delegamus. Euacuationes in febribus detractione sanguinis fiunt: atq; purgatione medicamentorū, secundis videlicet, & tertijs facultatibus, atq; et̄ arcana proprietate. Aliqñ in super vacuantur, tū lauacro, tū frictionibus: quippe vacuatiōes hic nullatenus adiuuat exercitatio. Atq; occasione diligēter cōtemplabimur, vtpote in hac arte eximie necessariā. Quāobrem, Hippocrates scriptū reliquit, occasione præcipitē esse, hoc est, agendorū in medicina tēpus angustissimū, & ap̄p̄e momentaneū. Detrahemus autē in febre sanguinē, vbi notæ exuberantis sanguinis adfuerint, nec qualitate vitari: vires deniq; perp̄dendæ, quæ vt plurimū in principijs vali-

- A** validiores sunt. Quāobrem statim à principio, tū purgationē, tum venæ sectionē medicorum non pauci faciendam arbitrantur, & tū nō ultra septimum diem. Quorū errorem noster Gale. refellens, ac discutiens vni virium robori, non diēſū numero attentū eſſe medicū iuber: nec ſolū ſexto ſeptimoue die, ſed et ſequentibus, vel vigēſimo mītēdū ſanguinē. Modus, ac detractōis mēſura à magnitudine morbi, à tēperatura, etate, anni tempore, conſuetudine, & ſummatim ab tota victus rōne, & id genus alijs indicatiōibus.
- B** At viriū robur, atq; imbecillitas tēperamentū probū, atq; vitioſum cōſequentur: quare vno nominato, alterū intellexiſſe oportet. Euacuatiōne inſuper, q̄ obſtructionū apertione proueniunt, incidētibus, attenuātibz, atq; ſuccos cōcoquētibz indigent medicamentis, q̄ vniuerſum qd ſarciri pōt, corrigunt, quodq; caſtigatiōne non admittit, foras expellunt: q̄ quidē intentio in oībz febribus, maxime in illis, quę deurentes non ſunt, debetur. Nec p̄termittas hunc ſcopū in cunctis morbi tēporibus, qñquidē ſucci putridi aliter in melius reuocari non pñt, quā qd alienū eſt vacuādo, qd vero correptionē admittit inſtauiādo: q̄ cōmunis eſt oībz conſyderatio, qui putreſcentibus ſuccis occurrere ſtudent. Ad hęc lociū citantia nō omittemus: oportet. n. aſſiduum eorum vſum eſſe. Verū quis fortē tutō nō dari credat, qm̄ taliū nā calida, ac ſicca ſit, vñ febris vehemētia adaugeri valeat, qualia ſunt ſemina aniſi, detroſelini, apij, fœniculi. Quare tēperabim⁹ facultates horū primarias refrigētib⁹ modicē, & vi urinā
- ciētē p̄ditis, I quo numero peponū, D atq; cucumerū ſemina. Sunt uerō ex his temperata quādam, uel oſno exigū calorem obtrinentia, ut ſunt adianton, & cichoriū. igitur ubi me dicant. ina caleſcitiā cōponimus, eorū ſemp poteſtates hebetabimus. Quę uero ſit per meatus iurinales euacuatio, febribus commodiſſima & cōmuniſſima utilitas: inſuper q̄ à nuper dictis p̄ſidijs, expectatur, incilio eſt, atq; attenuatio. Nō ignores autē ab ijsdē angore, atq; agitatiōne ſummam exciti, quinetiā uētre, ſimul ac iecur uitari, p̄cipue in diuturnarū febrū ſine. Quāobre quę principes partes conſirmāt, ſimul cū ijs incoquēda erūt, cuiuſmodi eſt maſtiche. Tria itaq; peragemus, incidemus, tenuabimus, ac roborabimus. Quōd ſi humores febre efficientes, frigida, ſiccaq; tēperie nanciſcunt, a calidis, atq; ſiccis abſtinebimus, ueluti quartana laborāti ſiqd eorū exhibeas, ſtatim quoq; uel radicē dulcis radicis, uel ſaccharū ex uiola purpurea conſtatū admiſcebis. Ad hęc oxymellis uitii uuæ paſſē emēdant: adit nanq; alioqui, ac mordet neruoſū oēgen⁹, & gulā, uentriculū, atq; aſperā arteriā. Porro aqua cicerū in oībz propē febribus cōmoda eſt. Quinetiā aqua ordeī, q̄ refrigerat, humectat, expurgat, deteſgit, abluit leuiter, iucūdiſſima eſt, & febrib⁹ utiliſſima. interdū autem os uentriculi afficit, p̄p̄ea maſtiche cōmiſcebimus ſecūdum pluriſ, minorisq; rationem, lā uerō medicamenta, quę tum alnū deiiciunt, tum calori febrili repugnant, ſummopere laudantur: id genus ſunt oxyphœnicia, uiola purpurea, mel acium, & huiuſmodi.

Amyroba-

Collecta. Sectio iij.

- G** Amyrobalanis cauebimus pp al-
 ctionē, qua pollent, nisi coctione p-
 cedente. Horū verò conuenientē or-
 dinē per cenſebo. in primis igitur da-
 rur mel aerii, poſtmōdū viola pur-
 purea, deinde oxyphœnicia : ab his
 interiora cucumeris quē ſarraceni-
 cū appellant, tū calia fiſtula, poſtre-
 mo myrobalani. Omnino inſuper
 in curādis febribus aſſūmēda ſunt,
 quę penitus & à tota ſpecie (vt ſic di-
 cā) putredini aduerſant: q̄lia ſunt
 aromātū genera: quorū vſus, & quā-
 titas parcior eſſe debet, & caliditas
 tēperari cū ijs, quæ retro iā dixim⁹.
- H** Sunt itē nonnulla, q̄ citra caliditatē
 id præſtant: ſeluti ſuccus malorum
 punicorū, ſantala rubea ac cādida :
 quę tñ, niſi quid admittū repugnet,
 obſtructionē pariunt. Atqui refrige-
 rantia, humectātiaq; pſidia pro ca-
 loris febrilis vehemētia, ac paruita-
 te dſiam variā ſortiuntur. Horum
 nomenclaturā ordine ſic habeto :
 aquāordei primò, iulērū roſaceum,
 qđ ex aqua roſacea, atq; ſaccharo
 tñ cōponitur : at uos vt ſiccitatē ro-
 ſacę cohibeamus, aquā ſimplicis
 aquę portionē illi adiſcimus, vel ſe-
 cundū maius & minus. Quæ verò
- I** potiones conhiciunt (ſyropos vocāt)
 ex herbarū ſuccis frigidarū, humi-
 darumq; potētioreſ ſunt & alijs, in
 quorū numero cucutbita, pepo: cu-
 cumeres, pſtantiuſq; auxiliū ſuppe-
 ditant ſuccus ſingulorū, nullo adie-
 cto ſaccharo. Quinetiā ſlauę bili (vt
 in totū dixerim) contrariuſ eſt ſar-
 racenicuſ cucumis. Reſtat, vt aliqd
 de purgatiōe febrium attingamus :
 quippe antea vberiorē ſermonē feci-
 muſ ſup hoc auxilio. Purgabimus
 itaq; febre correptos tunc maximē,
 cū ſuccoſ qualitate vitiatoſ exube-
 rare ſpectabimus: atq; id virtute va-
 lida indicante, qđ nobis concoctio-
 nes de mōſtrabunt: nanq; eo ipſo tē-
 pore naturā ſuccorum vacuationeſ
 quoq; aggrediſ, quas ſummo pē cō-
 mendant doctiſſimi quiq; medici :
 in quo imitandā naturā accuratiſ-
 ſimē præcipiunt. Ignorare aſt mini-
 me te oportet, pcedente humorum
 coctione facile oēm ipſorū craſſitu-
 dinē, ac lentorē diſcuti, ac propulſa-
 ri : oēm deniq; obſtructionē tolli.
 Hic exoritur inter medicīnē profef-
 ſoreſ nō ita facilis ſolitu qđ. Galen.
 etenim, & pleriq; oēs medici alij in
 ea ſunt hereli, vt non niſi præceden-
 te ſuccorū concoctione purgationē
 adhibere neceſſum ſit, pterquam in
 morbis, qui extremē acuti ſunt : qđ
 ex dictis Hippocraticis colligeſ poſ-
 ſumus : qñquidē vbi ægritudo per-
 acuta inuadit, tunc quoq; ſunt
 iſigniter ſucci, quos ad particularū
 principū aliquā (niſi ſtatim vacuē-
 tur ab initio) decūbere, & illā vitia-
 re periculū eſt : tenuiſſimi etenim
 ſunt hmōi humoreſ, nullaq; ineſt
 craſſitudo, nulluſq; lētor, qui medi-
 camēti purgationē remorari valeat.
 verū à purgatiōe incōmodū vnicū
 accidere ſolet, videlicet febris incre-
 mentū : primis nanq; qualitatibus
 talia id faciunt : quare admifcen-
 da frigida, atque humida ijs ſunt.
 Quod ſi morbuſ non ita vehemēſ
 ſit, & acutuſ, concoctio expectanda
 ē. Atq; tibi obiter dicā, ægritudines
 patriæ Hippocratiſ acutæ, apđ noſ
 eſſē peracutæ : ille etenim pūſana
 & aqua mulſa tñ in curatione acu-
 torum vtebatur. Hic verò, & cali-
 dioribus regiōibus, in principijs me-
 dicinas purgāteſ adhibebimus : qa
 ſēpenumero in ore ventriculi ſucci-
 vitiantur,

A vitiant, ac corrumpunt. Ad hæc i mor-
 bis, quos tū crudi, tū crassi, tū lenti
 succi generantur, cōcoctionē expecta-
 re vtilissimū: q̄ nimirū incidētib⁹ &
 attenuatib⁹ p̄fici: alioq̄ p̄niciosa fo-
 ret purgatio. Auic. iubet i c̄grii iudi-
 niū a tenuiorib⁹ succis genitis, cu-
 iusmodi ē tertiana exq̄sita, q̄ septē (i
 totū) circuib⁹ iudicat, cōcoctionē
 p̄cedef: quā hoc pacto definitā tra-
 didit. Cōcoctio tenuiū ē eorū i cras-
 satio, crassiorū p̄o extenuatio. Quip-
 pē cū facultas expultrix difficulter
 crassa p̄pellat, tenuiora quoq; ū si-
 ne negotio vacuabit exoluunt. n. at
B q; dissipant. Verū enimvero facili⁹
 succi tenues expurgabūt crassiss. vñ
 nōnullis scriptū ē medicis, se nusq̄
 medicamētū purgās exhibuisse, qn
 flaua bilis prior vacuaret: leuissimā
 n. sū, ac tenuissimā eē: ceteros āt hu-
 mores seq. Qd̄ idē sēsus ubi i dicat,
 tenuiora. i. p̄opti⁹ purgari crassiori-
 bus. At nāq̄ op̄ n̄ ē, alioq̄ qd̄ i mor-
 bis acutus p̄rio vacuaret, flaua eēt bi-
 lis: sunt h̄mōi morbi vt plurimū a
 succo tenui, q̄ quātō subtilior, tāto ā
 nā difficili⁹ expellit. Quāobrē vbi
 c̄griiudo pacuta erit, cōfēsti purga-
 tiōe vtemur: i talib⁹. n. tardare ma-
C lū ē: q̄ndē nā affecta n̄ valet post-
 modū cōcoctionē aggredi, q̄ securi-
 tatē oīno polliceat. At Ras. i quarta
 narū, & pituitosax̄ iniitijs purgabat:
 i quo p̄j ā Gal. snia penit⁹ discessisse,
 q̄ i cōmētario ad Glauconē ast
 oīno & cōtariū sentit: q̄ppe ab tali
 b⁹ febrib⁹ nullū iūmet piculū, nul-
 laq; mala cōcoctio expectat. Pitui-
 tosa q̄dē n̄ vsq̄qua; secuta ē, ac sa-
 lubris: quare purgabim⁹ vñ nō exa-
 cte cōcocto succo. P̄ria igit̄ dierum
 hebdomada extenuatib⁹ sū, ac i ci-
 dētibus curationē moliemur, q̄ etū

calfaciāt, exigūū erit ipsorū scōmo-
 dū. deide medicinas purgātes admi-
 nistrabim⁹. Idē nos fecisse tū i apo-
 plecticis morbis, tū i ceteris frigidis,
 & extialib⁹: q̄ppe q̄ extenuet, atq; i-
 cidāt, purgātib⁹ admiscem⁹. Hoc i
 negotio sūmopere cōmēdam⁹ po-
 tionē oxymellis, i qua scōcta sit ra-
 dix iridis, dulcis radices, & apij semē
 cōcoquit nāq; , & vacuatiōi paratū
 succū reddit, indeq; nā op̄ nō por-
 nitēdā sentiet. postea rursus ad inci-
 dētia cōsiliū diriges, deide ad purga-
 tionē: p̄optior etenim succorū fiet
 euacuatio, si p̄bē concocti fuerint. **E**
 P̄stat itaq; tali rōne curādi tracta-
 re hoīe j, q̄ nāq̄ ac morbo (vt n̄ pau-
 ci faciūt) p̄mittere. Quin ē quarta-
 na laborātes hoc mō sanare cōue-
 niet, & eos, q̄ p̄ sanitatē purgari Idi-
 gēt, sic p̄parare. Gal. lassitudinē sp̄s
 taneā, curās, q̄ ā febre parū abeslet,
 ceteros oēs humores, ā qb⁹ ḡnaret,
 p̄ter lētos, ac crassos, purgabat: qd̄ il-
 li cū alijs medicis cōuenit n̄ cē pur-
 gādos. Nō parū āt cōsiderādas esse
 regiōes ignorare te noli: qm̄ ijs, q̄ i
 nra degūt patria, crassiorū, viscidō-
 rūq; purgatio cōgruit, si tñ q̄ nup̄ di-
 cta sūt, p̄cesserit. Qd̄ multo exp̄mē
 to cōptū, exploratūq; tū habebis:
 ē nāq; maximi in hac re momenti.

Cibādi ratio infebriētantibus. C. 17.

C ibari (vt ego qdē sentio) febrici
 tātes minie oporteret, nisi post
 vigore, vt facili⁹ cōcoqueret succos
 nā, q̄ alimētū copia plerūq; grauāt:
 verū qm̄ vires oīb⁹ robustē n̄ sunt,
 cōtēpti morbi nām te op̄j. Nāq;
 si p̄cracut⁹ sit, & æger virib⁹ valeat,
 audēt⁹ id p̄cipies: iudicat. n. vt plu-
 rimū septiō die is morbus. At c̄gro
 debili nequa; id faciendū. q̄ si me-
 diocris sit vir⁹, c̄getq; c̄tate floreat,
 Coll. Auer. **E E** p̄fā-

Grisana cōter⁹ eris: & panis ex aqua calēu abluti vncijs duab⁹: q̄ vict⁹ rō a cōsuetudine nřę regionis, tenuissi ma iudicat. Antiquorū aut vict⁹ tenuior erat: sola nanq; pusana septē diebus egrotantē alebāt: cui si quid adijcer⁹ vberi⁹ vellēt, ad mulsam trā sibāt. At nostrates id non tolerāt, tū pp cōsuetudinē, tū aeris ambiētus tē peraturā. Quinetiā illorū corpa minus trāspirāt: nostratia vero vberi⁹. Illi aut vinū liberaliter bibūt: sū ac suillis vescunt⁹ carnibus, q̄ valētissi mę nutriūt. Sūmatim quoq; cōsuetudini aliqd eē dādū cēseo. Nēpe q **H**is terue cibū ī die aslumer⁹ p̄sueue rūt, p̄dictū viuēdi modū nō tolerabūt, p̄cipuē calidiores naturę, & qbus multa sit trāspiratio. Si itē cōie ctes egritudinē a vigore lōgi⁹ abeēt, atq; egrū virib⁹ eē ībecillioribus, a p̄cipio cibū offeres copiosū: cū vero ī vigore cōsistēt, tūc subtrahē d⁹: atq; virtutis robur a p̄bo tēperamēto ītelligit. Porro calidiores, sic cioresq; naturę nō ita facile inediā ferunt: maxie ī egritudinib⁹ sibi cognatis, & tpe calidiori. Qd si diuī in inedia cōtineant⁹ a febrib⁹ debili b⁹ ad vehemētes pducēt: aliqn itē **I** ad hecticas: fames nanq; succos & vberiores gignit, & factos adurit. Ci bādi verō tps in p̄cē accessiois remissioē, & añ scdę initiū, ī quo nā cōcoctionē succorū peragit. Ad hęc vires souēdę, ne symptoma piculosum cōtingat cuiusmodi ē syncope, vbi tādē alēdus sit eger. Quāobre ī p̄cipijs quoq; accessiois nū nutiēdi sunt, q̄ syncopes piculū vitare cupiūt, quēadmodū fecit Gal. I eo, cui diatriu colētes medici triū dierum inediā p̄scripserāt. Interdū ē ī media accessione dare cibū cogimur. Pręterea ī cōmuni cōsiderata p̄i

cōsuetudine, nutiēdi tps eligem⁹, ī quo remissior ē febris. Hora at diei magis idonea erit vesp̄a, ac matutina. Ad hęc vina odora, leuia, oligophora pituitosę, ac melancholicę fe bri accō modatissima: ijs at q̄ vehemētibus atq; deurentib⁹ corpiunt, vino penitus interdicensum.

De balneo in febricitantibus. Ca. 18.

LAuaciū declinatib⁹ febrib⁹ tēpestine subibūt: qm qd tenue ē succorū, expurgat. Qui vero ī p̄cipijs balneo cōmittunt, rigoribus afficiunt, in ijsq; succi p̄ vniuersum corp⁹ liquāt, sū ac obstructiōes maxime generant, īterdūq; in p̄cipē parte abscessus decūbit. Caloris itē atq; siccitatis īcremētū facit, siue sit in aqua calida, siue ī aere balnei calido p̄sistat eger. Cauēat ī sup a frigida lotiōe: q̄ppe ea īcrudesūt succi.

Galeni curatio febrium a succis lentis oriturum. Cap. 19.

GAlen⁹ noster febres a succis vīscidis ortas sola frictiōe sanat: qd te cōtēplari accuratē volo, qd. n. oberit, quo min⁹ succi ī totū corp⁹ diffundant tali frictiōe: Quinetiā il le ipse lib. de sanitate tuēda, lasitudinē hoīs, cui⁹ corpus plethoria laboret, & succis vīscidis sit refertū, cū tās, p̄hibet, ne exerceat, vlloue motu valido agiteē, neue friceē, neue la ueē: frictio etenim q̄ subcute sunt, & iter musculos, vacuat: at q̄ ī venis cōtinētur, purgatione tm educunt. q̄ si p̄ sanitatē qs frictiōē adhibeat, ita vehemētē, q̄ p̄cepit gal. abscessus sanē, atq; vlcera necessariū p̄ sūma cutis erūperent. Finis.

Quāquā sequēs Cāticorū lib. opus sit ab Auic. edisū: quia tamē eius expōit̄ Averrois cōmentarios cōnumeratur, ideo ipsū Colliges libris annexere volumus.

Index

INDEX EORVM,

Quæ in Auicennæ Cantidæ

continentur.

† Pars prima, & est pars Theoricæ.

Ractatus primus.
De rebus necessa-
rijs in generatione
sanitatis. f. 220. G

† Rememoratio de-
finitiois Medicinæ, & eius par-
tium. 220. G

Rememoratio rerum natura-
liū & p̄rio de Elemētis. 222. G

Rememoratio secundæ rei natu-
ralis, & est Cōplexio. 222. I

Decōplexionibus in se. 223. B

De cōplexiōib⁹ horum. 223. M

Rememoratio de complexioni-
bus temporum. 225. C

a * cōple-
xiōnū me-
dicinarū.
Rememoratio a [partiū, & spe-
cierum eius quod augetur, &
vegetatur.] 225. H

Rememoratio complexionum
ætatum. 227. G

Rememoratio complexionum
masculorū, et feminarū. 227. L

* Remem-
oratio.
* [Secunda pars, primo] de si-
gnis complexionum sumptis
ab habitudine. 228. B

Rememoratio signorum a colo-
re corporis, & primo a colore
carnis. 228. K

Rememoratio signorum sum-
ptorum a colore oculi. 229. H

* theoricæ.
Rememoratio b [] de
rebus naturalibus, & sunt hu-
mores. 230. D

De phlegmate. 230. H

De Cholera. 230. L

De sanguine. 231. C

De Melancholia. 231. D

Rememoratio quartæ ex rebus
naturalibus, & sunt Membra.
231. G

Rememoratio de spiritib⁹, [et c* —
primo de naturali, et postea de
vitali.] 233. L

Rememoratio sexta ex rebus
d [non] naturalibus, & sunt d* —
virtutes. 234. E

* De virtutibus vitalib⁹. 232. L

* De virtutibus animalibus,
235. B

* De operationibus. 235. E

De rebus non naturalibus c [e* h neces-
saria.] & primo de Aere. 236. A

* De impressione stellarū in æ-
re cum Sole. 236. E

* De alteratione aeris s̄m regio-
nes. 236. K

* De alteratione aeris s̄m mon-
tes. 236. M

* De alteratione aeris secundum
maria. 237. D

* De alteratione aeris secundum
ventos. 237. F

* De alteratione aeris secundū
ea, quæ ei vicinantur ex terris
& aquis. 237. I

* De alteratione aeris secundū
habitationes. 237. K

* De alteratione secundū vesti-
menta. 237. M

* De alteratione secundū odorif-
era. 238. B

* De operatione colorum in vi-
su. 238. D

Secunda ex rebus nō naturali-
bus, s. Cib⁹ & Pot⁹. 238. E

Tertia ex rebus nō naturalib⁹,
E E ij f. Som-

Index

f. Somnus, & Vigilia. 239. M
Quarta ex rebus non naturali-
bus, f. Motus, & Quies. 240. L
Quinta ex rebus non naturali-
bus, f. de Euacuatione, & Re-
pletione. 241. E

Sexta ex rebus nō naturalibus,
f. de Passiōibus animę. 242. G

TRACTATUS secundus, de re-
bus extra naturā, & pri-
mo de Morbis generatis
in mēbris cōsimilibus. 242. I.

* De ēgritudinibus membrorū
instrumentalium vel organi-
corum. 243. K

De solōne cōtinuitatis. 244. G

Capitulum a [de rebus egrediē-
tib⁹ a natura, videlicet] b []

c * — de causis c [morborum].
244. M

* De causis effusionis materię.

245. F

* De causis ægritudinis calidę.

245. I

Causę ægritudinum ex frigidi-
tate. 245. L

Causę ægritudinum ex humi-
ditate. 246. E

Causę ex siccitate. 246. G

Causę ægritudinum organica-
rum. 246. K

Causę clausiōis meatuum &
pororum. 247. H

Causę apertōis meatuū. 248. A

Causę ægritudinis in numero.
248. B

Causę asperitatis. 248. D

Causę coniūctionis & vniōis
separatorum. 248. F

Causę solutionis indiuisi. 248. L

Capitulum tertium de a [rebus
egrediētib⁹ a natura, & sunt
accētia] e [morborū.] 249. A

f [Accētia super æqualitate
corporis.] 249. G

Accētia ab egrediētib⁹ a
corpore. 249. L

Rememoratio Signorū. 250. E

Rememoratio signorum indi-
catiuorum. 250. I

Genera Pulsus. 251. C

Signa a Spuro. 254. I

Rememoratio signorū sumpto-
rū ab opatione Hepatis. 255. I

De Vrina, & primo de colori-
bus. 256. C

Rememoratio substantię vri-
næ. 256. K

Rememoratio g [fecis hyposta-
ticę tripliciter variatur ex co-
lore, loco, & substantia.] 257. A

Rememoratio substantię. 257. M

Rememoratio odoris. 258. F

Rememoratio signorū sumpto-
rum a facibus h [& primo a h * —
quantitate.] 258. I

Rememoratio signorū sumpto-
rum a sudore i [& primo a i * —
quantitate.] 260. F

Rememoratio signorū Pro-
gnosticorū k [generalī.] 261. C k * —

Signa repletionis, & primo fm
virtutem. 261. G

Signa repletionis fm membra.
261. M

Signa dominij Sanguinis. 262. B

Signa Cholerae. 262. G

Signa Melancholię. 262. M

Signa phlegmatis. 263. G

Remem. signorū prognosticorū
qpe

a * —
b * secundū
c * —

d * accē-
bus.

e * —
f de accē-
tib⁹ pce-
ptis ex fm
libus.

g hipo-
itali.

k * —

- tpe morbi cōtingētū . 264.E
 De Temporibus morbi. 264.I
 Rememoratio longitudinis, & breuitatis morbi. 265.H
 * — De Crisi^a [et signis ei⁹] 266.K
 Rememoratio corū, q̄ oportet scire in crisi. 267.H
 De signis crism prognosticantibus. 267.K
 De diebus Criticis. 268.F
 Rememoratio a [signorū sup] fluxum sanguinis. 269.L
 * — Signa crisis per fluxū ventris, vomitum, & Vrinā, & sudorem & ^b [dolorem.] 270.F
 Rememoratio signorū prognosticorū^c [mortaliū sumptorū ex operationibus.] 270.M
 * De signis mortis, & primo de signis sumptis ex operationibus. 271.A
 Rememoratio signorū prognosticorū mortalium sumptorū a qualitate corporis. 271.M
 Signa ex exeuntibus a corpore. 272.M
 Rememoratio signorum laudabilium prognosticorū. 273.K
 Rememoratio canonum, q̄bus vtendū est in iudicio prognosticandi. 275.K
 Pars. ij. & est d [pars Practicæ.]
 Ractatus primus, de conseruatione Sanitatis. 276.G
 Rememoratio partium Practicæ. ibidem.
 Regimen corporis Sani perfecti, & primo quantū ad Aerē eius in generali. 277.F
 Regimen comestitiōis, vel Cibi in generali. 278.D
 De ordine ciborum, & rectificatione eorum. 278.K
 Hora refectionis. 279.A
 Regimen cibi in qualitate, & quantitate. 279.G
 Regimen potus aquæ. 279.F
 Regimen vini. 280.B
 Regimē Sōni, & Vigilię. 280.I
 Regimen motus Exercitiij, & Quietis. 281.B
 Regimen iter agentium, & primo nauigantium. 282.B
 Regimen. [dictorū, & primo cum] frigore. 282.H
 Regimē iter agētis f [p̄sicum] tpe calido et sicco.] 283.C
 Regimen infantis, dum adhuc est in vtero. 283.K
 Regimen tpe partus. 284.C
 Electio nutricis. 284.I
 Regimē proprium infantis, cū exit ab vtero. 285.A
 Regimen cōualeſcentiū. 286.M
 Regimen senum. 286.G
 Regimen h [eius sanitas est diminuta i aliquo ex membris, & non in alijs,] aut in aliquo tēpore, & non in alijs. 287.G
 Regimen eius, in quo apparent signa futuri morbi. 287.K
 T Ractatus secundus i [Practicæ, & de reductiōe sanitatis i egris cum cibis, & medicinis.] 288.A
 Rememoratio specierum medicinarum. 288.E
 Rememoratio solutiuarū cholerae. 288.I
 Rememoratio soluentiū phlegmatis. EE iij ma.

e. iter agē
 tiūp terrā
 & pprie f
 f* —
 g* in calo
 re.

h* corp⁹
 neutri, i.
 qd in vno
 mēbro ē
 sanū, & i
 alia nou.

i* de cura
 agitudi-
 nū.

Index

- ma. 289. D
Rememoratio educentiū aquā
citrinā. 289. I
Rememoratio soluentium me-
lancholiam. 289. K
Rememoratio compositionis
medicinarum. 290. A
Quæ dosis debet dari ex medi-
cinis. 290. H
De simplicibus medicinis cale-
facientibus, a [præter quod e-
ducant.] 291. E
Doctrina, quæ siccum ab humi-
do distinguit, & gradum me-
dicinarum simpliciū. 292. C
Rememoratio virtutum secun-
darū medicinarum simpliciū,
& primo medicinæ b [attracti-
uæ.] 292. H
Rememoratio virtutū tertiarū
medicinarū simpliciū. 294. K
c De cura c [Rememoratio rectificatiōis
corruptionis, & significatiōis
ipsius.] 295. H
d [Rememoratio morborū si-
gnificatiū supra morbos ex
mala cōplexiōe calida.] 296. g
De signis malæ complexionis
frigidæ. 296. L
De signis ex mala complexio-
ne e [calida &] sicca. 297. G
f [Capitulum morborū de Re-
pletionē, & conditiones, q̄ ob-
seruandæ sunt in euacuatione,
& ē totum de phlebotomia.]
297. L
De speciebus euacuationis sien-
dæ, & modis. 298. E
g* — Cura morborum s [ex sangui-
ne] per phlebotomiam. 298. I
*De cura eggritudinū sāguinea-
rū palia a phlebotōia. 299. M
De morbis h [ex cholā citrinā h*cholet-
ca] contingentibus.] 300. D
De morbis ex humore phleg-
matico. 301. F
De morbis ex melancholia ge-
neratis. 302. H
Tactatus tertius i [Pra- i* —
cticiæ] & est manualis
operatio k [quæ in tres k* —
diuiditur partes.] 303. D
Pars secunda manualis, de ope-
ratiōe in carne cū scarificatio-
ne, aut ventosis. 304. D
*De operatione in carne cū sca-
rificatione, aut vētosis. 304. D
*De operatione incisionis car-
nis. 304. I
Ars cauterij faciendi in carne,
305. E
Ars perforationis. 305. G
l [Pars tertia manualis in ossi-
bus, cuius principium debet
esse in consolidationibus fra-
cturarum ipsorum.] 305. H
De Theriaca. 306. G
C Vr inuenta sit Theriacæ
compositio, & quis eius
vsus. Cap. 1. ibidē.
Vtrum Theriaca conferat cor-
porib⁹ sanis, et qd i hoc Auet.
sentiat. Cap. 2. 387. G
Quibus eggritudinibus cōferat
Theriaca, & quibus non. Ca.
3. 308. G
Quo Theriaca corpus iuuat, &
quo non. Cap. 4. 310. H
De quantitate Theriacæ exhibē-
dæ. Cap. 5. 311. B
Quænā, & qualis Theriaca bo-
na sit. Cap. 6. 312. G
FINIS. AVI-

A V I C E N N A E

C A N T I C A,

A B A R M E G A N D O B L A S I I
D E M O N T E P E S V L A N O

E X A R A B I C O I N L A T I N V M T R A N S L A T A,

E T A B A N D R E A B E L L V N E N S I

C A S T I G A T A.

Cum Auerrois Cordubensis Commentarijs.

Inquit Aboolit Beuroist.

A Ostquam prius gratias egero Deo largienti vitam pperuam animarum, & sanitatem corporum, & medicati morbos magnos per gratiam, quam contulit omni carni, ex virtutibus sanitatem conseruantibus & protegentibus a langore, date intelligi artem Medicinæ, & ingenium sanitatis diuinis, animosis, & intelligentibus: dedi operam ad commendandum librum richimarū, qui intulatur liber Benchine partium Medicinæ: ipse enim vniuersaliter concludite eas. Est. n. cū hoc melior valde pluribus alijs introductiōibus & summis in medicina compilatis, ordine valde conuenienti ad tenendū mente vel memoria, dilatati & delectanti animam. Fui autem attentus ad exponendū eius dicta, expositione qua eius certa intentio cō-

prehendatur & intelligatur, verborum confusione & multitudinē postponendo. Quoniam authores sermonum richimatorum in actibus scientiarum indigent quandoque diminutione sermonis & truncatione: necnon etiam mutatione vnius loco alterius explicando suā nobilem intentionem. Et ex nunc imploro diuinum auxilium ad perficiendum intentionem horum doctorum, & eximiam speculationē, laudabilem eorundem: necnon ut me perducatur cum omnibus fidelibus socijs, ad quod ducere debet sui bonitate, & gratia, eius seruitium, atque timor.

EE iiiij † PARS

Canticorum

† PARS PRIMA, ET EST
PARS THEORICAE.

† Tractatus Primus. De rebus
necessarijs in generatio-
ne sanitatis.

† Rememoratio definitionis
Medicinæ, & eius
partium.

a^o Ebbina Inquit^a [Benchine, uel Ziem :]

Tex. I.

H

Edicina est conser-
uatio sanitatis, et
curatio egritudi-
nis, qua accidit
ex^b [accidentibus

b^o —

in corpore. In al. qua accidit ex]
causa, qua in corpore existit.

Inquit Beuroist.

Vile Sex-
to Colli-
get cap. I.

Medicina est conseruatio sani-
tatis, & curatio egritudinis.
Hæc est definitio Medicinæ fm ip-
sum. Eius aut pfectio ē, vt dicamus:
Medicina est ars, cuius act^o ē ex rō-
ne & experimento, sanitatem conser-
uans, & egritudinē curās. Cū aut
dicit ex accitibus ī corpore, intellex-
it qd act^o medicinæ ē cōseruatio sa-
nitatis, & curatio egritudinis ī cor-
pore generatē ex eo, qd accidit ei tūc
temporis. sicut exempli grā, aposte-
ma accidit in aliquo mēbro corporis
ex aliquo, & illud ē īfusio sanguinis
ad mēbrū apostematū: qd qdē apo-
stema cōtingit eo tpe, quo sanguis
infundit ad ipsum Et ī quibusdā li-
bris est: qd accidit ex cā in corpore exi-
stēte. & hæc ē littera melior. Vult, &
intēdit qd morb^o accidat corpori ex
cā aliqua. & ē tolerabile ē, qd sit res

hęc in corpore ex aliquo accitē: qm
res egredientes ā nā existētes ī cor-
pore, tres sunt, sc. cā, morbus, & acci-
dens: sicut in sequentibus patebit.
Nos aut ponimus in hac definitio-
ne, qd eius actus & operatio ex rōne
& experimento existat: qm nō suffi-
cit in hac arte ratio sine experimen-
to, neq; experimentū sine rōne: sed
vtrunq; exigit īsimul. Gal. aut īte-
gre definiens hāc artem, dicit eā
esse scām rerū proportionatarū &
continuarū sanitati & egritudini
& dispositioni medię, qua nō perci-
pit in hoīe sanitas neq; egritudo. i.
hęc ars docet & notificat ea qd ppor-
tionant & vniunt sanitati, & ea que
pportionant egritudini, & ea qd p-
portionant dispōni medię inter sa-
nitatē & egritudinē. Intellexit autē
per res proportionatas sanitati, ip-
sius causas, & signa. & illud itellexit
p res pportioatas egritudini & neu-
tralitati. Vide igit qualiter patet, qd
in hac definitōe deficiat dria, p quā
diuidit & separat hæc ars ab ea par-
te scię Nālis, qd cōsiderat & specu-
lat sanitatē & egritudinē. Qm ars
Medicinæ proculdubio docet quid
sit sanitas, & egritudo, & earū cau-
sas, & signa ad conseruandū sanita-
tē, & curandum egritudinē. & ideo
peruenitur ex eius scia sanitatis &
egritudinis ad ianuā, & introitū cō-
ferentē in operatione. Intentio autē
in scia Naturali est solū scire quid
est sanitas, & quid egritudo, p quā
to docet, & sufficit dno scię Natura-
lis, qd ex intētiōe pdictorū. sc. sanita-
tis & egritudinis adipiscat finē eo-
rū, quorum dispositio & natura est
posse scire. Neutralitas, quā posuit
mediā inter sanitatē & egritudinē,
nō ē yā neutralitas. Diuisit aut eā
Gal.

A Ga. in tres modos: quorum Vnus est conualeſcentium ab ægitudine & ſimilium: Secundus aut̃ eſt in eo, qui patitur ægitudinem in aliquo mēbro ſolum: Sed tertius eſt in illo, qui eſt in aliquo tempore abſq; morbo & i alio æger. Cum igitur morbi deſinitio ſit nocumētum naturalis operationis, patet q̃ inter nocumentum & non nocumentum non erit medium. nocumentum aut̃ debile ſupponitur generi ægitudinis, ſicut & operatio debilis ſupponitur gñi ſanitat̃is, qua ſit reſtitutio operationis. Hi aut̃ ſermones indigēt maiori expoſitione: ſed intentio noſtra in hoc ſermone, vel tractatu eſt compēdium & abbreviatio.

B Cum prima diuiſio eſt in theoricam, & practicam. Et theorica ex tribus rebus perficitur, & completur.

Intendit dicere, quòd medicina diuiditur primo in duas partes. quarum altera theorica, & reliqua practica ſeu praxis nominatur. Et intellexit ex dicto ſuo theorica ex tribus perficitur. quia pars ipſius ſcientificæ, & ſpeculatiua perficitur ex tribus partibus, quarum immediate poſt facit mentionem. Hæc autem diuiſio non eſt vera: quoniam Gal. dixit in definitione eius, q̃ ipſa eſt ſcientia ſanitat̃is, & ægitudinis, & rerum proportionatarum eiſdem, & diſpoſitionis, quæ non eſt ſanitas, neq; ægritudo. ſi igitur ſic eſt, omnes partes eius erunt ſcientificæ & theoricæ. non ergo vna ſola theorica, & altera practica. Eſt ergo ſciendū q̃ ex operationibus rōnabil̃ ſunt quedam, q̃ dñr practicæ & actiue: quoniam ſciuntur & diſcunt pro-

culdubio operādo, ſicut operatio & ars Carpentariæ, & Sutoriæ. Et quedam dicuntur artes, quæ proculdubio diſcuntur vt ſcientia, demōſtrationibus ſ. & definitionibus, quibus perfectæ & vltimate aliquid ſcitur. & tale proculdubio eſt ars propriæ, & talis eſt diſpoſitio medicinæ artis. Neq; longinquum eſt, ſeu impoſſe eſſe aliquam ex artibus & operationibus, quæ ambobus prædictis modis addiſcatur, ſ. ſcientia & operatione: ſi tamen ponamus talem artem & talem operationem eſſe vnicam. Eſt autem opinio, q̃ talis ſit ars Medicinæ. & hoc ideo, quoniam pars ipſius, quæ manualiter exercetur, proculdubio vtendo, & operando addiſcitur ſecundum maiorem partem ipſius. Modus igitur huius diuiſiōis poteſt eſſe, ac ſi diceretur q̃ ſcientia artis medicinæ diuiditur in duas ſcientias ſeu partes ſcientificas, ſ. in ſciētiā eius cui coniungitur dominus ſcientiæ naturalis, & aliam remotā ab eo: hoc eſt dictū q̃ medicus ſpeculetur in arte ſua duas ſcientias inſimul, ſ. ſcientiam, qua ſpeculatur ſanitatē, & eius cām, & ſigna, & morbum, & cauſam eius, & ſigna. ſecunda aut̃ ſcientia, quam in arte conſiderat, eſt illa, per quam conſiderat qualiter, & cum quibus conſeruet ſanitatē, ſiſt etiam qualiter, & cū quibus curet ægitudinem, & hoc eſt ſpeciale in arte medicinæ. Pars autem, per quam coniungitur hæc ſcientia ſcientiæ naturali, eſt vere & propriæ ſcientia, talis ſ. quòd ſinis intentus in ea eſt ſolum ſcire, & non opus. Alia vero pars ſpecialis in conſideratione artis medicinæ dicitur, & poteſt dici praxis ſiue actiua, eo quòd affinis ſit, & propinqua operationi:

G tioni : cum eius operatio & vsus habeatur, & sciatur vt plurimum operando, pro quanto ex conditionibus Medici est, vt postquam steterit super scientiam Medicinę, & eam intellexerit, q̃ sit vsus & exercitatio in operationibus eius. Manualis autem operatio minime, vt diximus, dictis vel sermonibus addiscitur, excepta minima parte eius. & simile videtur de anatomia. nam modicum eius potest ex sermonibus imaginari. Primus autē, qui expresse posuit hanc diuisionem medicinę, fuit ^{a. l. H. may} **H** ^{a. l. H. may} **I** cuan medicus, quem Alcorazoen redarguit, & reprehendit. iam enim ipse opinatus est quod radices dictorum Galē. indicent falsitatem diuisionis predictę. cui post respondet Benzoar, qui opinatus fuit inuenisse hanc diuisionem in quibusdam libris attributis & appropriatis Galē. Veritas autem est in hoc, sicut nos diximus.

^{a. q. b. reb.} **E**x ^{a. l. H. may} **a** ^{a. l. H. may} **rebus autem** sunt septem naturales. Et ex eis sunt sex, & omnes sunt necessaria.

Quoniam predictit q̃ pars medicinę theoricā perficitur ex tribus rebus, ideo nunc inchoat a prima eorum. Vnde inquit q̃ septem sunt res naturales: hoc est, q̃ pars prima theoricę partis diuiditur in contemplationem septem rerum naturalium. hę autem septem res naturales sunt potissima causa sanitatis, repertę & existentis in corpore. Et dixit quod ex eis sunt sex alię, & omnes sunt necessaria: hoc est q̃ pars secunda partis theoricę diuiditur in contemplationem sex rerum nō naturalium: quoniam non perficitur esse naturalis sine eis. Ex his vero reb^{us} sunt quę-

dam extrinsecę, & quędam a voluntate, & ex eis quędam animales: quę omnia ex necessitate corpori contingunt.

Adhuc sunt alia tres in libris scripta, scilicet morbi, causa, & accidentia.

Tertia pars ex tribus partib^{us} theoricę diuiditur in tres partes, & scientias, scilicet in sciētiam accētium, morborum, & causarum. quā illud, super quo dēt esse medicus continuo attētus, sunt predictę res tres. Vnde est, ac si diceretur q̃ theoricā Medicinę diuiditur in contemplationem sanitatis & egritudinis. & contemplatio sanitatis diuiditur in contemplationem septem rerum naturalium, & in contemplationem sex rerum magis necessitarum. & rursus contemplatio egritudinis diuiditur in tres scientias, scilicet in sciētiam morbi, & causę, & rei accidentis nominatę in hac facultate. nos autem omnem intentionem eius declarabimus in sequentibus.

Practica diuiditur in duas species: quarum una manibus exercetur: et alia cum medicina, necnon eo quod ex cibis ordinatur.

Quā diuiserat medicinā in duas partes, scilicet in theoricā & practicā: & theoricā subdiviserat in partes sexdecim, in tresdecim, scilicet naturales, & tres accidentales: iō subdividit nūc practicā in duas partes: ex quib^{us} vna est manualis, sicut futura vulnerum depositio cataractarū, & similia: altera vero est, qua curatur morbus cū medicinis, & cōseruat sanitas cum cibis. hęc autē pars includit sciām naturarum medicinarū, & modū sciēdi

Ad medicamina ex eis, & vsus eorum
de, & sciam et de naturis ciborum, &
modu cōseruandi sanitatē cum eis-
de. Esset autē melior diuisio q̄ p̄dicta
si dicerem⁹ medicinā diuidi in * o-
cto partes, scilicet in sciam, qua docet qd
sit sanitas: & in sciam, per quam co-
gnoscup⁹ signa sanitatis: & in sciam
qua natura egritudinū cognoscit:
& in scientiam, per quā sciunt earū
signa: & in sciam, ex qua scitur inge-
nium curationis egritudinis: & in
sciam, per quam scitur ingeniu con-
seruationis sanitatis.

B Rememoratio rerū naturalium:
& primo de elementis.

Procul dubio ex rebus natu-
ralibus sunt elementa, ex
quorum compositione existunt cor-
pora.

Voluit pro certo dicere q̄ prima
ex rebus, quas naturales nomina-
mus, est scia corporū, ex quorum cō-
positiōe existūt cētera corpora mix-
ta. dicuntur autē corpora illa eēnta.

Definitio autem eēnti est: quoniam
est simplicius, quod in composito
repenitur, i. q̄ ipsum est illud, ex quo

C aliquid componitur, & ipsum ex ni-
hilo. Definitur & aliter. ipsum. n. est
in quo resoluitur compositum cum
corrupitur: sed ip̄m ī nullū aliud
resolui, vel dissolui potest. Et dixit:
Proculdubio: quia ex eorum com-
positione existunt corpora, co q̄ opi-
nio fuit Hipp. & Gal. q̄ corpora ho-
minum componuntur veraciter ex
quatuor eēntis, scilicet terra, aqua, aere, &
igne, per viam admixtionis: sicut o-
xymel componitur ex melle & ace-
to. Super his autē fuerunt valde diuer-
sæ & varię philosophorum opinio-
nes, scilicet in numero, & natura elemen-

quibus corpora hominū. **D**
componuntur. Quidam. n. ex eis di-
xerūt ea esse quatuor, sicut dictum
est: & quidam asseruerūt ea esse so-
lum duo: & quidam vnū solū. Qui-
dam et eorū dixerunt ea eē corpora
indiuisibilia eiusdē naturę, opinātes
q̄ hęc corpora, & oīa eēntia compo-
sita generantur ex eisdem.

*Sermo quidem Hippocratis in 7
libro de Elementis in his est sermo
nerus, scilicet quod sint quatuor: aqua, i-
gnis, aer terra.*

Sermo Hipp. dicentis q̄ quatuor
sunt eēnta in numero, scilicet aer, ignis, a-
qua, & terra, est verus.

*Probatio nerisatis prædicti ser-
monis est: quoniam cum corpus
corrumpitur, reuertitur in eadē.*

Probatio sermonis Hipp. scilicet cor-
pora mixta sunt composita ex his
quatuor corporib⁹, est cū eo, q̄ vide-
mus corpus aīalis mortui dissolui &
resolui in prædicta quatuor eēnta.

Quod autē dissoluitur & resoluitur in
aliqua, p̄culdubio v̄f componi ex
eisdē. neq̄ reperitur aliquid aliud, s̄
qd hoc dissoluatur & resoluatur. Cū
autē aīal moriē, eius partes sicq̄ resol-
uuntur & conuertuntur in terram,
& humidē in aquam, & calidē in ae-
rem, & ignem. Est autem hoc notū
ad sensum ei, qui curiosus, & atten-
tus est ad videndum illud. Patet au-
tem ipsum cōponi ex his quatuor,
eo q̄ est corpus terminarum habēs
essentiam. Omne autem corpus ta-
le componitur ex terra & aqua. sit
.n. proculdubio corp⁹ tale, cum ma-
laxatur terra cū aqua: & potissime
si coquatur ad ignem tandiu, do-
nec efficiatur simile testē. Si igit sic
est,

Canticora m

G est, patet in ipso quatuor elementa existeret. & hoc est, quod Deus inquit, cuius nomen semper exaltet. Creati hominem ex luto, sicut testam fignli. Huius autem probationes per ficiuntur in Naturali facultate. Medicus autem inquantum hmoi, nequit hoc vere & demonstrauit declarare: supponit autem nihilominus hoc, & accipit a domino scientia Naturalis. ipse tamen declarat hoc in libro de Victoria & de certamine: sicut facit hoc in libro de Effetis Ga.

H *Si non esset nisi unum elementum, non esset aliquod animal cum morbo corruptibile.*

Hæc est probatio Hipp. q. corpora animalium non componitur ex partibus indiuisibilibus & vnus natura: sicut componitur domus ex lapidibus & lignis. Nam si corpus animalis componeretur ex partibus indiuisibilibus, minime corrumpere ex morbo: corruptibile enim corrumpitur proculdubio ex dominio contrarietatis in eo. Sed si corpora essent vnus & eiusdem naturæ, nulla quidem esset contrarietas corruptens ea, nec ab extra, neq. in seipsis. Verum quia corpora sunt corruptibilia ex seipsis, eo q. in seipsis contrarietatem habent, quod etiam circūdat ea exterius, contrariatur eis. Cū igitur contraria sint diuersatum naturarum, sequiturq. ipsa corpora non habeant vnā naturam, neque sint vnus naturæ. Et hæc scripta sunt in lib. de Elementis & in lib. de Humana natura Hippo. hæc autem scientia est de causis vitæ, vel finalibus sanitatis.

Rememoratio secundæ rei naturalis, & est Complexio.

Post hæc autem scientia complexiōis est ex iudicijs in Medicina conferentibus.

Postq. Medicus nouit elementa, ex quibus componitur corpus per viam mixtiōis, decet ipsum scire & cognoscere species compositionis. Iudicium autem huius scientiæ confert in medicina. & hoc quidem est manifestum: quoniam cum ipse cognoscit complexionem exempli gratia, esse calidam vel frigidam, tunc quidem si fuerit sanus, erit conseruatio eius in eo, in quo est cū oībus similibus. si vero fuerit æger, eo q. sit lapsus a qualitate sibi naturali ad contrariā, curabitur, si reducat ad qualitatem sibi naturalem prius in eo exātem cum eo quod contrariatur, & opponitur qualitati facienti egritudinem. Exemplum autem huius est quoniam, si quis calidæ complexionis patiatur ægritudinem, per quā eius complexio in frigidatur, erit proculdubio eius curatio, si calefiat, donec redeat ad suam complexionem naturalem.

Quatuor sunt potentia, seu virtutes complexionis, siue diuiseris, seu composueris eas vir [a com - a sapientia].

Quatuor sunt virtutes, quibus comparatur & refertur compositio hominis, cum vna ex eis, vel duæ noīantur, velut in composito v. compositio ex eis: & sunt calida, & frigida, hūida, & sicca. Cū autē dicitur siue diuiseris, siue composueris eas vir consultus, intellexit constanti q. compositio hominis referatur vni soli

A soli ex prædictis virtutibus, vel duabus vniri vel coniungi possunt. Complexiones vero relatæ dominio vni ex prædictis virtutibus sunt quatuor, scilicet complexio calida, i. super quam caliditas nominatur: vel frigida, i. super quam frigiditas dominatur: vel solum humida, i. super quam humiditas dominatur: vel solum sicca, i. super quam siccitas dominatur: aut dominatur super complexione caliditas & siccitas: vel frigiditas & siccitas: aut caliditas & humiditas, vel frigiditas & humiditas. Hæ igitur sunt octo complexiones, quæ referuntur egressui vnius, vel duarum qualitatum ad temperamento.

De complexionibus in se.

11 *Sensus tactus sentit & percipit caliditatem, frigiditatem, siccitatem, & humiditatem.*

Quia prædixerat quod quatuor erant virtutes seu qualitates, ideo nunc manifestat & declarat eas. unde inquit, quod prædictæ virtutes sunt caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas. Intellexit autem per humiditatem molliem, & tenuitatem, quam tactus sentit.

13 *Prædictæ virtutes seu potentia reperiuntur in elementis [] rempore [eo quo] augetur seu pullulat, & in loco.*

Quoniam prædixerat quod virtutes reperiuntur in complexione, sunt quatuor, rememoratus est nunc rerum complexionarum, in quibus hæc virtutes reperiuntur. Aut autem: reperiuntur in elementis, i. in quatuor corporibus, quæ sunt aqua, terra, aer

ignis. Intellexit autem per virtutes, caliditatem, siccitatem, frigiditatem, & humiditatem. Et intellexit per se pora, quatuor anni tempora, scilicet æstatem, autumnum, ver, & hyemem: & hoc ideo, quoniam quodlibet ex istis comparatur dominio duarum ex istis virtutibus & qualitatibus. hæc tamen qualitates referuntur aliter elementis quam a talibus, & aliter quam tempori & loco. Et intellexit per locum, climata terre habitabilis. Et intellexit per illud, quod augetur, vegetabilia, & alia nam complexiones eorum referuntur his quatuor virtutibus.

Elementum ponitur in ultimo simplicis complexionis. **E** 14

Intellexit, seu dicere voluit, quod cum informatur essentia aliqua ex illis quatuor qualitatibus, quod referant ab eo in vltimo. Cum autem dicit simplicis complexionis, voluit dicere quod essentia sit in vltimo simplicium qualitatum ex qualitatibus compositionis, quæ sunt caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas. Et ob hoc dicimus, quod ignis sit calidus, vel quod aqua sit frigida, intelligentes pro certo. & hoc de eis, eo quod sit in hoc in vltimo, i. quod non sit aliquid calidius igne, cum ipse sit calidior omni calido compositionali. sic etiam est in alijs qualitatibus ipsorum. & hoc quidem manifestum est. Aliud vero compositionatum, eo quod est mixtum, & componitur ab extremis in vltimo, i. ex quatuor qualitatibus, quæ sunt in essentia, ideo fuit medium inter ea in prædictis qualitatibus ratione contractionis partium eorum ad inuicem. Unde sic est in omnibus mixtis & medijs inter prædicta, sicut in colore bruno dicto Arabice ebam, ex albo & nigro composito:

Canticorum

Conposito: qui nec dicitur nec imagina-
tur albus, vel niger in ultimo, sed dicitur
quod sit in ipso niger in parte, & albus
in parte. Vnde sic est negotium quali-
tarum in elementis, & mixto ex eis com-
plexionario. nam sunt in elementis vl-
timatæ, in mixto vero & complexio
nato contractæ.

Caliditas est in igne, et aere:
frigiditas vero in terra, et aqua: et
siccitas inter ignem, et terram: et
teneritas inter aquam, et nubem.

Quoniam prædixerat quod elementa
informata prædictis virtutibus, infor-
mantur eisdem in ultimo, notificat
nunc, quæ ex his virtutibus referant
cuiuslibet ex elementis. Vnde inquit:
caliditas est in igne & aere. & intellexit
quod quæ ex eis informantur calidi-
tate, sunt duo, scilicet ignis, & aer: & quæ
ex eis informantur frigiditate, sunt
etiam duo, scilicet aqua, & terra. docet ta-
men scire aquam frigidiorē terrā
sicut & ignem calidiorē aere. Nec
est hic ignis sensibilis ille, qui est ele-
mentum, sicut ait Alexan. quoniam
iste ignis est causa corruptionis, non
existentiæ vel esse alicui: ignis vero,
qui est elementum, est & habet

Nota 3: i-
gne elen-
ti. & hoc
teriori.

est, causa esse & generationis. Est
autem iste super aerem in concavo
orbis cœli. nec habet calorem in ac-
tū: quoniam calor est proculdubio
res actūs huic igni sensibili: eo quod in
corpore terrestri existit. hoc totum
est in naturali sciētia manifestū, &
probatū. Cum autē dixit: siccitas est in
ter ignem & terram, voluit dicere quod
duo elementa sicca sunt, scilicet ignis, & terra:
terra tamen siccior est igne. Et cum di-
xit: & teneritas est inter aquam, &
nubem, intellexit per teneritatē humi-
ditatē, & per nubem aerem: ac si dice-

ret duo elementa humida sunt, scilicet aer, &
aqua. Oporteret tamen scire aerē esse hūi-
diorem aqua, & quod aqua sit nihilomi-
nus potentior in humectatione cor-
porum, quibus obuiat, quam sit aer.

*Significatur nobis esse, et gene-
ratio inter species ipsorum, cum
diuersificentur adinuicem, et unia-
tur, siue coniungantur.*

Intellexit quod prædictæ qualitates
diuiduntur in diuersas species, quia
in quibusdam variantur, & in quibus-
dam vniuntur, & assimilantur: quod
quidem ratione harum partium &
diuersitatum, esse signant, & generatio-
nem. Et proculdubio diuersificant
inuicem, quæ ex eis diuersificant, rō-
ne contrarietatis earum: & vniuntur
seu coniunguntur, eo quod duo ex istis
vniuntur & associantur in vna & ea-
dem qualitate: volo dicere sicut asso-
ciationem ignis & aeris in calidi-
tate, & aquæ & terre in frigiditate.

De complexionibus ho-
minum.

Diuersificata fuerunt inui-
cem, ne essent quid unum
et idem: et fuerunt coniuncta, et
unita, ne uiderentur omnino con-
traria.

Ratio quidem est, quare non fue-
runt a principio vnum & idem: quoniam
si fuissent quid, non reperiretur ali-
quid diuersum ab eis. Cum autem
dixit: & fuerunt coniuncta, ne videren-
tur omnino contraria, intellexit quod
oportebat, ut associarentur qualita-
tibus, ne contrariarentur ex omnibus
partibus suis. ex hoc enim fuisset
difficilis eorum mixtio, & complexio.

Ima

18 *Imaginatur complexionem i*
A *alio ab elementis, puta in compo*
 19 *to^a [ab] eis i predominante.*

Intellexit q^{no} imaginemur mi^x
 tum informari i^{stis} qualitatibus, eo
 q^d in ipso vltimentur: sed dicitur &
 imaginatur tale a tali qualitate pre
 dominante in ipso. Cuius exemplū
 est de leone, cum dicimus q^d sit cali
 dus & siccus, non intelligentes illud
 de eo in vltimo: sicut facimus de i
 gne, cum eū sic nominamus. vnde
 intelligimus q^d caliditas & siccitas
 dominantur in eo plusquam frigidi
 tas & humiditas; volo dicere q^d he
 duar partes sunt in eo maiores, &
 ampliores.

19 *Ponimus equale, et tempera*
tum ad referendum ei, eo quod ha
beat quatuor facies coninētas.

Omne, quod imaginatur infor
 mari dominio vnus vel duarum ex
 istis qualitatibus, intelligitur procul
 dubio esse tale in comparatione ad
 temperamentum, & æquale, in quo
 scilicet repertiūtur quatuor qualita
 tes æqualiter: volo dicere q^d reperiat^r
 in eo tantum ex caliditate, quātum
 ex frigidityte, & ex siccitate, quātum
 ex humiditate. Sūt autem quidam
 opinati q^d hec complexio sit fm opi
 nio. Gal. complexio hominis tempe
 ratam complexionem habentis, i. q^d
 quatuor qualitates complectuntur
 in eo equalit^r, aut prope æqualit^r:
 & maxime, vt dicit, in cute manus,
 & ex cute manus significatur ex cu
 te digiti medij. Ex sermone suo ni
 hilominus intelligitur q^d sic, & dica
 tur in eo temperamentum & æqua
 le medium in specie. Exemplū est:
 quoniam quamuis caliditas, & siccitas

tas dicantur dominari super leonē, **D**
 tū eius cōplexio hēt duo extrema: &
 mediū inter duo extrema dī equale
 & tpatum. & ex ista complōne exer
 cet leo operationes suas meliori mō
 do quo potest, in quantum leo. Po
 nuntur etiam exempla huius equa
 lis, & egredientis ab æqualitate eius i
 his, quę sunt artificialia. Vnde exem
 pli gratia dī oxymel equale, & tpa
 tū, cum ponuntur in eo mel & ace
 tum in tali quantitate, & proportio
 ne, q^d reperitur ex eis operatio oxy
 mellis perfectior & laudabilior, quę
 possit esse. sed dī egrediens, cum pre
 dictę qualitates repeniuntur auctę v^t **E**
 diminutę. tale autem equale reperit^r,
 & debet intelligi in qualibet spe
 cie: & tale etiam debet intelligi i ho
 mine temperato, & equali. Ostēsum
 est autem in naturalibus, q^d equale,
 in quo partes elementorum compo
 nuntur æqualiter, sit prohibitum, &
 impossibile inueniri. Cum igitur e
 rit in homine equalitas prædicta, po
 terit quidem intelligi q^d dicat^r æqua
 litas de eo per comparationem ad
 extrema suę speciei, & q^d extrema ip
 sius dicantur egredi ab æqualitate p
 comparationem ad ipsum. Possū
 mus & intelligere equale prædictū **F**
 ex proportionē & comparatione ei⁹
 ad partes elementorum, referendo
 quasdam ex eis quibuscūq^d ex eis dē.
 Cum autem intelligitur in eo hu
 iusmodi proportio, reperietur in
 eo, in quantum est homo, calidi
 tas naturalis maior & fortior frigi
 ditate, & humiditas siccitate. Si igitur
 sic est, erit complexio hominis
 in generali calida & humida, ha
 bens duo extrema, multa & magna
 diuersitate distantia ab inuicem.
 Vnde homo, cuius caliditas repe
 ritur

Canticorum

Gritur minor caliditate prædicta, dñ frigidus per comparisonem ad hæc complexionem hominis æqualem. & similiter cuius humiditas reperitur minor humiditate prædicta, dicitur siccus per comparisonem ad prædictam complexionem. & ille, in quo prædictæ duæ æqualitates sic se habent, dicitur frigidus & siccus. & in quo caliditas & humiditas ampliores & fortiores sunt q̃ in prædicto, dicitur calidus & humidus. Ratione autem huius complexionis vituperat, & arguit Gal. dicentem comple

Hxionem temperatam calidam & humidam esse: neq; intelligit q̃ calidū & humidum dicantur de duab⁹ cōplexionibus prædictis æquiuoce. Vnde qui ex Antiquis dixit æqualem & temperatam complexionem hominis esse calidam & humidam, dixit verum, dum intellexit hoc de calido & humido temperate, non aut de calido & humido egrediente ab æqualitate, & temperie prædicta.

10 *Fuerunt autem mixta, & completa in eo secundum existimationem, ut esset pondus, & mensura.*

IElementa fuerunt quidem mixta in hac complexione æquali secundum existimationem æqualem: & fuit hæc complexio sicut ferrum, quo cæteræ res ponderantur. Cum autem reperitur complexio diuersa ab ista, imaginatur per informationem qualitatis, qua diuersificat ab ipsa. q̃ si fuerit calidior, dicemus eam esse calidam: & si siccior, dicemus eam esse siccam. Sic igitur scitur cōplexio inæqualis per æqualem. & ob hoc nominauit eam pondus, & mensuram.

Si aliquod ex eis declinauerit ad aliquod extremorum, non tamen inde expoliabitur, uel circumscribitur a uirtutibus prædictis, & erunt nihilominus in eo absq; æqualitate, & temperie prædicta.

Quæcunq; ex cōplexionibus declinauerit ab æqualitate ad aliquod extremum, non euacuabitur inde a quatuor uirtutibus, scilicet caliditate, frigiditate, siccitate, & humiditate. non tñ erunt in ea æqualiter & temperate, sicut in complexionibus temperatis.

Denominatur autem a nomine prædominantis: ut igneum, serereum, aqueum, aerium. sunt. n. ex eis, quæ comparantur aeri, Oēs aut dicuntur [sic per modum transitus,] & minus proprie.

MComplexio egrediens & declinans ab æqualitate, denominatur a nomine ignis, scilicet calida & sicca: & a nomine terræ, scilicet frigida & sicca: & a nomine aquæ, scilicet frigida & humida. Intellexit cum dicit: sunt et ex eis, quæ comparantur aeri, quæ sunt calida & humida in complexione. & pro certo dicit hoc, p̃prie fm opinionem meam, q̃ oportet ut qualitates, quibus appropriantur & referuntur complexionibus, sint binæ & coniunctæ, sicut sunt in elementis & humoribus. & sic essent solum quatuor complexionibus, scilicet calida & sicca relata igni, & cholera: & calida & humida relata sanguini, & aeri: & frigida & humida comparata aquæ, & phlegmati & frigida & sicca comparata terræ, & melancholice. Et proculdubio possibile est inuenire calidam cōplexionem

a fm vid
feu semi
ta medi
corum.

A nem solum per se, aut frigidam, aut siccam, aut humidam verbo & diuisione: sed in effectu non est conueniens eas inuenire. Si autem quis opinetur possibile esse, qd elementa cōplectantur omnino fm aequalitate: sciat esse in naturalibus declaratum qd esse & generatio fiat, cum qualitates actiue, utpote caliditas & frigiditas dominantur super passiuas, scilicet super siccitatem & humiditatem: & qd corruptio fiat ex contrario huius, cum qualitates passiuæ super actiuas dominantur.

Iam quidem perfectæ sunt nouem species complexionis: neque [nunc accedam ad diuisionem nouam.]

Inter has autem nouem intellexit cōplexionem æqualem, & octo egredientes ab æqualitate, quatuor scilicet compositas, super quas dominantur duæ qualitates: & quatuor simplices, super quas uocata solum ex quatuor qualitatibus dominantur. hæc tamen, ut diximus, minime reperiuntur. Hoc autem proculdubio opinatus est Gal. eo qd patum didicerat, & imperfectus erat in scientia Naturali. Oporteret etiam scire qd species cōplexionis sunt species sanitatis repte in membris similibus, quorum scilicet totius & partis est idem nomen: si cur caro, cuius pars etiam nominatur caro, sicut ipsa tota. non tamen sic est de manu, & pede, quæ membra organica nominantur.

Rememoratio de complexionibus temporum.

Nunc autem loquar de tempore secundum opinionem & existimationem: non enim ces-

sit in eo stylus, & modus inuestigandi subtilis. Hyems autem habet uim & naturam phlegmatis: Et uer excitat sanguinem: Aestas uero cholera rubeam: Et Autumnus cholera nigram.

Quia locutus est de speciebus cōplexionum hominis, uoluit nunc loqui de speciebus complexionum temporis. Cum autem dixit qd hyems habet uim phlegmatis, intellexit qd complexio hyemis sit frigida & humida, sicut est phlegma: & ob hoc generatur & augmentatur phlegma in ea. Et cum inquit, qd uer excitat sanguinem, intellexit qd sanguis generetur in eo. Cum uero dixit qd aestas cholera, uoluit etiam dicere, qd in ea generetur cholera: eo qd sit calida & sicca, sicut est & ipsa. Et cum dixit qd autumnus cholera nigram, uoluit dicere qd autumnus in natura sua similiter cholera nigræ, scilicet in frigiditate & siccitate: & ob hoc generatur, & multiplicatur in eodem.

Et uerum est quidem quod de uere dicit, scilicet qd sit calidus & humidus. Est tamen contra intentionem Gal. in de complexionibus. dicit enim ibi qd uer sit tempus temperatum & æquale, in quo reperiuntur quatuor qualitates cum æqualitate. Constat autem qd si essent repte in eo quatuor qualitates cum æqualitate, in eo uix operationes minime essent decentius coaptate, quarum causa est caliditas & humiditas: quam operationes uix contrariæ, quarum causa est frigiditas & siccitas. Si etiam fuissent sic in eo equate uirtutes & qualitates primæ, minime fuisset in eo appropriata generatio: neq; etiam

Coll. Auer. FF aug-

Canticorum

G augmentum alicuius humoris i ho mine, nec i alijs ab eo: nec etiam ge neratio & esse alicuius rei. oportet ergo necessario, vt ipsum sit calidū & humidum. Est nihilomin⁹ equale & temperatum: eo q̄ sit inter hye mem & æstatem medium. & cum non sint nisi quatuor tempora, ne que etiā nisi quatuor humores, ma nifesta est significatio q̄ non sint et nisi quatuor complexiones compo sitæ & inæquales. nam si posset in ueniri complexio equalis, taliter f. q̄ elementa in ea æqualiter misceretur, minime inueniretur aliqua ope ratio in hac complexione, primis qualitatibus appropriata, essetq; ne cessarium ne haberet formam, sci licet vnā.

Rememoratio c. {partium, & specierum eius quod auge tur, & vegetatur.}

25 **Q**uod autem augetur, & minoratur, diuiditur i spe cies mineralium, & plantarum, & animalium corpus habentium.

I Quia locutus fuit de complexio ne hominis & temporis, voluit & nunc loqui de complexione medi cinarum sermone vniuersali. Hoc au tem negotium pertractauit Gale. i tractatu tertij libri. sui de comple xionibus: quamuis pars inuestigatio nis sue in hoc opere sit in comple xione hominis, præter q̄ speculetur in complexione medicinarum. quo niam speculatio, & inuestigatio de complexione hominis est specula tio super sciētiam sanitatis eius: spe culatio autem & consideratio de cō

plexione medicinarum est contem platio instrumentorum & organo rum, quibus sanitas efficitur. verum quia ambo conueniūt & vniuntur in complexione, posuit tractatum eundem in ambobus. Auctum siue quod augetur, de quo sit hic men tio, diuiditur in tres species, scilicet in species mineralium, plantarum, & ani malium, & partium & specierum ip sarū: hoc est, q̄ hæ sunt tres species medicinarum. Et nominauit mine rale auctum & vegetabile transito ric & min⁹ propriè. & hoc ideo, quo niam vegetabile habet animam, p culdubio: minerale vero non habet eam. & hoc quidem est in scientia Naturali patefactum.

Quod vincit & superat corpus, est medicina. Quod vero nutrit & auget, est cibus.

M Notum est illud, q̄ id quod vicit corpus, est medicina: & illud, quo ci batur corpus, est cibus. Intellexit au tem cū dicit q̄ medicina vincit cor pus, q̄ ipsa immutet corpus: aut ad caliditatem, si fuerit calida: aut ad frigiditatem, si fuerit frigida: & si militer ad alias qualitates ab istis. hoc aut sit tunc, cum corpus immu tat, & alterat eas ad sui substantiā. al terat quidem ad sui naturā quicquid ingreditur ipsum: si tñ nō perfecte fue rit illud naturale, immutat cum ali qua mutatiōe. Si vero cibus, solum immutat ipm, præter q̄ immutetur ab eo. nam cum cibus conuertitur i partē alicuius membri, conuertit ad similitudinē illius mēbri. Sed cū cō uertit medicīna in partem, vel hūi ditate alicuius mēbri, conuertit ad similitudinem eius. & rōne hui⁹ me dicīne curant egritudines, & rōne cō tra-

A trietatis, quam habent ad malam complexionem corporis, nā cū gñatur in corpore cōplexio calida, & efficiens ægritudine, erit quidem cura cum medicina gñante in corpore complexionē cōtrariā efficiēti ægritudine prædictā. Est autē sciendū q̄ idē est numerus specierū complexionum medicinarum & specierum complexionū hoīs, i. calida & humida, calida & sicca, & aliæ ab istis ex nouem speciebus complexio nū fm opinionem & doctrinā Gal. aut ex quatuor speciebus fm opinionem primorum.

B *Complexio habetur & cognoscitur ex sapore, & hoc syllogismo vero & iusto.*

C Quia autem operatio horū triū generum medicinarū minime manifestatur in corporibus, nisi prius ex ipsis corporibus immutentur, iō dicemus q̄ fuit calida, frigida, humida, & sicca in potentia: intelligentes q̄ calefaciant corpus, in frigidant, desiccant, & humectent ipsum in potentia, non autem in actu. elementa vero reperiuntur proculdubio seu tactus calefacientia, & in frigidantia, desiccantia, & humectantia, pro quāto dicim⁹ q̄ sunt actu calida. Et quia immutatio trium specierum medicinarum, s. mineralium, plantarū, & animalū, percipitur, vt dixim⁹, post ingressum earum in corpore: ideo proculdubio certus modus cognoscendi operationem earum est experimentum & hoc, qm opinio est, q̄ operatio medicinæ in corpore detēse consimilis vt plurimum complexionī suæ: vt si complexio medicinæ sit calida & sicca, debet esse in corpore calefactio & desiccatio: & si de

frigiditate, & alijs qualitatibus etiā. Vnde ex quo inueniunt demonstrationes & syllogisticas rationes super complexionem medicinarum, erit quidem possibile Medici inuenire modum syllogizandi super operationes earum in corporib⁹: hoc est, q̄ ex quo exiterint super complexionem medicinæ rationibus syllogisticis, scient quidem q̄ operationes eius in corpore simulentur illi complexionī. Sunt autem quinque modi, quorum fecerunt rememorationē ad sciendum complexionem medicinarum, s. ex celeri & cita mutatione ad ignem, & celeri congelatione ipsius, sapore, odore, & colore. Sunt tamen adhuc multo plures modi, quos alibi retulimus, ex quib⁹ sunt xvij, quorum rememorationem fecimus, s. de signis superioribus, l. iij. Mete. Quia vero perfectius, & fort⁹ ex his sciuntur de sapore, fuit coniectus vir iste ex rememoratione saporis solius, non curans de alijs in hoc loco. Voluit q̄ complexio medicinarum cognoscatur per saporē. & hoc quia sensus gustus percipit saporē: & sapor proculdubio significat super complexionem medicinæ, & syllogismo vero & iusto, vt ipse dixit.

Dulcis, & salsus, & amarus, significat: acutum vero, calorem.

Hi tres sapes cōueniunt & vniuntur in significando q̄ dñans super complexionē medicinæ sit siccitas: & non solū siccitas, sed et caliditas. Significat etiam caliditatem & siccitatem sapor acutus: dulcis tñ est signum minoris caliditatis & siccitatis ab eo, quod naturæ comparatur nostræ in similitudine. Et post ipsum in caliditate & siccitate est salsus, &

FF ij hoc,

Canticorum

G augmentum alicuius humoris i ho mine, nec i alijs ab eo: nec etiam ge neratio & esse alicuius rei. oportet ergo necessario, vt ipsum sit calidū & humidum. Est nihilomin⁹ equa le & temperatum: eo qd sit inter hye mem & æstatem medium. & cum non sint nisi quatuor tempora, ne que etiā nisi quatuor humores, ma nifesta est significatio qd non sint et nisi quatuor complexiones compo sitæ & inæquales. nam si posset in ueniri complexio equalis, taliter s. qd elementa in ea æqualiter miscerē tur, minime inueniretur aliqua ope ratio in hac complexione, primis qualitatibus appropriata, essetq; ne cessarium ne haberet formam, sci licet vnam.

Rememoratio c. {partium, & specierum eius quod auge tur, & vegetatur.}

25 **Q**uod autem augetur, & minoratur, diuiditur i spe cies mineralium, & plantarum, & animalium corpus habentium.

Quia locutus fuit de complexio ne hominis & temporis, voluit & nunc loqui de complexione medi cinarum sermone vniuersali. Hoc au tem negotium pertractauit Gale. i tractatu tertij libri. sui de comple xibus: quamuis pars inuestigatio nis sue in hoc opere sit in comple xione hominis, præter qd speculetur in complexione medicinarum. quo niam speculatio, & inuestigatio de complexione hominis est. specula tio super sciētiā sanitatis eius: spe culatio autem & consideratio de cō

plexione medicinarum est contem platio instrumentorum & organo rum, quibus sanitas efficitur. verum quia ambo conueniūt & vniuntur in complexione, posuit tractatum eundem in ambobus. Auctum siue quod augetur, de quo sit hic men tio, diuiditur in tres species, s. in spe cies mineralium, plantarum, & ani malium, & partium & specierum ip sarū: hoc est, qd hæ sunt tres species medicinarum. Et nominauit mine rale auctum & vegetabile transito rie & min⁹ proprie. & hoc ideo, quo niam vegetabile habet animam, p culdubio: minerale vero non habet eam. & hoc quidem est in scientia Naturali patefactum.

Quod vincit & superat corpus, est medicina. Quod vero nutrit & auget, est cibus.

Notum est illud, qd id quod vicit corpus, est medicina: & illud, quo ci batur corpus, est cibus. Intellexit au tem cū dicit qd medicina vincit cor pus, qd ipsa immutet corpus: aut ad caliditatem, si fuerit calida: aut ad frigiditatem, si fuerit frigida: & si militer ad alias qualitates ab istis, hoc aut sit tunc, cum corpus immu tat, & alterat eas ad sui substantiā. al terat quidem ad sui naturā quicqd ingredi ipsum: si tñ nō perfecte fue rit illud naturale, immutat cum ali qua mutatiōe. Si vero cibus, solum immutat ipm, præter qd immutetur ab eo. nam cum cibus conuertitur i partē alicuius membri, conuertit ad similitudinē illius mēbri. Sed cū cō uertit medicina in partem, vel hūi ditate alicuius mēbri, conuertit ad similitudinem eius. & rōne hui⁹ me dicinæ curant cōgritudines, s. rōne cō tra-

A trietatis, quam habent ad malam complexionem corporis, nā cū gñatur in corpore cōplexio calida, & efficiens aritudinē, erit quidem ei cura cum medicina gñante in corpore complexionē cōtrariā efficiēti aritudinē prēdictā. Est autē sciendū q̄ idē est numerus specierū complexionum medicinarum & specierum complexionū hoīs, i. calida & humida, calida & sicca, & aliæ ab istis ex nouem speciebus complexio nū fm opinionem & doctrinā Gal. aut ex quatuor speciebus fm opinionem primorum.

B *Complexio habetur & cognoscitur ex sapore, & [hoc syllogismo vero & iusto.]*

C Quia autem operatio horū triū generum medicinarū minime manifestatur in corporibus, nisi prius ex ipsis corporibus immutentur, iō dicemus q̄ fuit calida, frigida, humida, & sicca in potentia: intelligentes q̄ calefaciant corpus, in frigidant, desiccant, & humectent ipsum in potentia, non autem in actu. elementa vero reperiuntur proculdubio sensu tactus calefacientia, & in frigidantia, desiccantia, & humectantia, pro quāto dicim⁹ q̄ sunt actu calida. Et quia immutato triū specierum medicinarum, s. mineralium, plantarū, & animalū, percipitur, vt dixim⁹, post ingressum earum in corpore: ideo proculdubio certus modus cognoscendi operationem earum est expimentum & hoc, qm opinio est, q̄ operatio medicine in corpore det esse consimilis vt plurimum complexionī suę: vt si complexio medicine sit calida & sicca, debet esse in corpore calefactio & desiccatio: & si sit de

frigiditate, & alijs qualitibus etiā. **D** Vnde ex quo inuenietur demonstrationes & syllogisticas rationes super complexionem medicinarum, erit quidem possibile Medici inuenire modum syllogizandi super operationes earum in corporib⁹: hoc est, q̄ ex quo exiterint super complexionem medicine rationibus syllogisticis, scient quidem q̄ operationes eius in corpore simulentur illi complexionī. Sunt autem quinque modi, quorum fecerunt rememorationē ad sciendum complexionem medicinarum, s. ex celeri & cita mutatio ne ad ignem, & celeri congelatione ipsius, sapore, odore, & colore. Sunt tamen adhuc multo plures modi, quos alibi retulimus, ex quib⁹ sunt xviii. quorum rememorationem fecimus, s. de signis superioribus, i. iij. Mete. Quia vero perfectius, & fort⁹ ex his sciuntur de sapore, fuit contritus vir iste ex rememoratione saporis solius, non curans de alijs i hoc loco. Voluit q̄ complexio medicinarum cognoscat per saporē, & hoc quia sensus gustus percipit saporē: & sapor proculdubio significat super complexionem medicine, & syllogismo vero & iusto, vt ipse dixit.

Dulcis, & salus, & amarus, siccitatem: acutus uero, calorem.

Hi tres saporē cōueniunt & vniuntur in significando q̄ dñans super complexionē medicine sit siccitas: & non solū siccitas, sed et caliditas. Significat etiam caliditatem & siccitatem sapor acutus: dulcis tñ est signum minoris caliditatis & siccitatis ab eo, quod nature comparatur nostrę in similitudine. Et post ipsum in caliditate & siccitate est salus, &

FF ij hoc,

G hoc, quoniā in falso est substantia humida aliqua vsta. Et post falsum est in hoc amarus ipse. n. est fortioris caliditatis & siccitatis. & hoc, quā visum est Galeno, q̄ amarus sapor causatur ex substantia terrea vsta. Nos tñ videmus plures species rerū, quarum natura frigida est & sicca, & nihilominus habent saporem amatum, vnde fructus vegetabilium qui dulcorantur in fine, sunt vtrplū amari saporis in principio.

19 *Omne liquidum, non habens saporem manifestum, est aquale, &*

H *temperat a sorte complexionis.*

20 Concordati sunt q̄ habent saporem manifestū, sit inæqualis cōplexionis. Postquam ergo contenti sumus eius, quod dixerunt de sapore manifesto, & habente ipsum, sequitur necessario q̄ non habet saporem sit equalis & temperat cōplexiōis.

30 *Omnis sapor ponticus, & acetosus frigidus est & siccus: necnon etiam omnis stypticus.*

I Hoc est, quod Gal. opinatur proculdubio, q̄ sapor ponticus, & stypticus generentur ex substantia frigida terrea & grossa, & acetosus ex substantia terrea frigida & subtili.

31 *Omne habens dominium pinguedinis, & vinctuositatis, est calidum & humidum: & pure insipidum frigidum & humidum.*

20 Dicim⁹, sapor iste est vinctuosus, & per consequens calidus & humidus. & hoc ideo, quoniā vinctuosum sibi Medicos est compositum ex substantia aerea: aer autē calidus est & humidus. Sicigitur sunt in genera-

li * isti octo saporēs, quorum ipse R ptz misit rememorationem: & insipidum carens omni sapore dicatur esse nonus. Medici autem sunt hui⁹ opinionis, s. q̄ causę saporum sunt, subtilitas substantię, & spissitudo, & mediocritas inter ipsa. Dicimus igit q̄ cum grossities substantię vnietur frigiditati, causabitur & generabitur sapor ponticus, & stypticus. sed cum grossities erit cum caliditate, generabitur falsus, & amarus. sed cum vnietur subtilitas frigiditati. sit inde insipidus. videtur tñ q̄ sapor referatur ad grossitiem & subtilitatem per accidens: quoniam causa gñabilis vel corruptibilis cuiuslibet sunt quatuor qualitates. videtur ēt q̄ sapor dulcis & amarus sint itaq̄ duo extrema contraria inter duos saporēs, & q̄ alij saporēs ab istis sint medij inter ipsos: sicut omnes colores ab albo & nigro sunt medij inter album & nigrum. Est & sciendum q̄ significatio sumpta ex odore est debilior q̄ sit sumpta ex sapore: quia odor plurimum significet super saporem. Fuit autem significatio sumpta ex odore debilior: quia pars, super quā dominatur odor in medicina, quandoq̄ non extenditur per eam totā, sed existit in quadam parte eius: sapor vero dispargitur, & existit per totum saporabile. Et odor quidem aromaticus significat super caliditatem in generali, paucis exceptis, ex quibus manifesta sunt rosa, & myrta, nenufar, & viola: quorum ipse rememorationem faciet consequenter. Et proculdubio signum sumptū ex colore, est adhuc debilius i signicando super complexionem medicinā: quoniam vnus & idem color quandoq̄ sequitur ad caliditatem &

A & frigiditatem: cuius exemplum est color niger, qui ex caliditate generatur, & etiam quandoq; ex frigiditate. accipitur tamen signum ex colore super diuersas species vnus & eiusdem rei. cui⁹ exemplum est, qm vinum rubrum calidius est vino citrino, & citrinum est calidius albo. Iam aut dixit Gale. de modo signi accipiendi super complexionē medicinae à sui celeri & cita mutatiōe, & conuersione ad ignem: q̄ omnis medicina subtilis, & non spongiosa conuertibilis cito ad ignem, est necessario calida, & cito digeritur. Proculdubio posuit seu ex conditione ad didit q̄ sit subtilis: quoniam habēs dominium viscosę vinctuositatis, qđ Arabes larg nominant, conuertitur ad ignem frequenter de facili, neq; tñ conuertitur celeriter ad naturale calorem. Proculdubio adiunxit ex conditione non spongiosa: quoniam arundo festinanter inflammatur ex igne, nec tñ conuertitur celeriter ad calorem. & proculdubio cum sunt duo corpora equalis subtilitatis, qđ ex eis citius congelatur est frigidius in complexione. si tamen essent diuersa in subtilitate, non esset conueniens vel necessarium. Hi ergo modi sunt manifesti, quibus potest cognosci complexio medicinae per modum syllogisticum. Melius tamen est & tutius inniti i hoc negocio ex pimento q̄ rationi: & potissime, quoniam pluries reperitur aliquid i medicinis ex forma ipsaram resultans ex præcis qualitatibus equalitatu in mixtione, volo dicere ex proportionē existēte inter quasdam ex eis per comparationem ad formam generatam in illo ente, ex proportionē quarūdam qualitarum, ad quas re-

feruntur in eodem ente. hæc autem operatio, cuius causa est proportio existens inter ambas formas, nominatur thesaurus

Inquit translator. Constat q̄ in Latino dicitur proprietates: Gale. autem nominat eā operationem medicinae ex totalitate substantiæ suę procedentem. Est autem verū, q̄ impossibile est cognoscere proprietates per modum syllogisticum, nisi sciēti⁹ præcise⁹ quantitates elementorum in quolibet endum, & nisi etiam sciremus operationem egredientem a qualibet proportione generata in quolibet ente, secundū quantitates elementorum in eis existentiu. hoc autem est nobis ignotum, nec est possibile inueniri ab homine: est enim interminatum, cum sit infinitum & sine carens. hæc igitur est causa proprietatis: cum nihilominus nobis ignota sit in quolibet ente, cum careat fine. intellectus aut, siue actus quilibet non potest limitare quod caret fine. Sic igitur debet intelligi negotium in proprietatibus. non autem sic opinantur multi ex fatuis, & phantastice loquentes i naturalibus, laborantes ad sciendum specialem proprietatum causam. Verū quia Medicinę necantes, & venenose habēt plurimum ex operationibus, quas efficiunt a proprietatibus, est quidem experimentum in medicinis periculosum: pro tanto decet Medicum esse contentum medicinis notis suo tempore, super quas testificati sunt omnes, non autem dubijs ex eis. Quoniam autem quædam reperiuntur ex rebus quibusdam calidiores in se, & nihilominus minus calida per comparationem ad humanum corpus erit calidior. Cuius exemplum est oleum nouum, & vetus siue antiquum. nā oleum nouum est in complexione sua calidius q̄ vetus. & antiquum, vetus tñ est potius amplius calofacere corpus hois. Oēs q̄ bibant proculdubio, & nutriunt ex totalitate suę substantiæ; & pinde est vnum & idem, cibis alicui aiali, & medicina necans aliud ab ipso. sicut elleborus, qui est cibus coturnicis, & medicina necans hoīem. & sicut napellus, qui est cibus porcorum, & est medicina necans hoīem & interficiens.

Pe sū igitur declarate sunt radices hui⁹ capituli, redibim⁹

ad id, in quo eramus

prius.

FF. iij

Re-

a. l. cōtra
rietas.

E.

F

E

Canticorum

¶ Rememoratio complexionum ætatum.

12 *A*nimal per complexionem suam diuersificatur in ætate: erit tamē sermo nūc in homine solum.

Complexio in qualibet specie animalium diuersificatur, & in qualibet ætate: est enim diuersa in vna p relationem ad existentem in altera. Ipse autem inuuit nunc sermonem esse super complexionem ætatum hominis solum.

31 *Calor puerorum appropinquat*
33 *calori iuuenum in complexione.*

Calor iuuenum & puerorū sunt in qualitate propinqui, i. in quantitate caloris.

34 *Iuuenes tamen declinant uersus siccitatem: puer uero est dominus humiditatis sensibilis.*

Voluit dicere q̄ differentia, quæ est inter ambos prædictos, est, quoniam iuuenum calor est siccior calore puerorum: calor uero puerorū uelatur humiditate. & ob hoc calor iuuenum reperitur secundum tactū fornior, & siccior, & acutior calore puerorum. Et proinde opinati sunt quamplures hominum, q̄ iuuenes sunt calidiores: non tamen est ita, immo calor puerorum relatus ad corpora ipsorū, aut est maior & potior, aut saltem equalis calori iuuenum. nam puerorum digestiua est fortior. uirtus autem augmentatiua non reperitur in iuuenibus, sicut in pueris. Verum Gale. comparauit & assimilauit calorem iuuenū & puerorum vni & eidem calori, sicut si imaginemur ipsum in aqua & aere

existere: nam existentem in aere reperimus fortiorē. Antiqui autē certa uerunt & cōtēderūt sup hāc cōplōnē. hoc tñ ē, qđ Gal. ex ea intellexit:

Senectus autem frigida, cum ponderabis eam, est sicut decrepita: ipsa: & adhuc amplius in complexione cuiuslibet ex eis siccitas manifesta: existit nihilominus & cruditas in humoribus decrepiti.

Quilibet ex ambobus prædictis, s. tenex & decrepitu, est frigide cōplexionis: decrepitu tamen est frigidioris complexionis. quilibet ex prædictis est sicce complexionis: uerum tamen in decrepito multiplicat humiditas accidentalis. quod intellexit, cum dixit: existit nihilominus & cruditas in humoribus decrepiti. pp qđ errauerunt quidam eorū, cōplexionem esse humidam dicentes,

Rememoratio complexionum masculorum, & foeminarum.

36 *I*n masculis existit caliditas & siccitas, in foeminis uero frigiditas & humiditas.

Posuerunt complexionem masculorum relatum ad complexionē foemellarum esse calidam & sicce, & complexionem foeminarum esse frigidam & humidam, per comparisonem ad complexionē masculorum: firmantes se super hoc ex operationibus & moribus prædictorum. consideratio tamē sumpta ab eo, quod est propriū foeminis ex mēstruis, est notior & manifestior prædictis. hoc enim significat multitudinem superfluitatum in sanguine ipsarum collectarum: quarum quidē

Adem collectio, significat super frigiditatem & humiditatem cōplexionis earum. Debet autem Medic⁹ scire & cognoscere complexionē masculorum, & femininarum: quoniam sciet tempore ægitudinis amboꝝū qualitates elongatas cuiuslibet ex eis ab eorum cōplexione naturalib; neq; non vt sciat qualiter conferuet in eis æqualitatem.

a {Secunda pars primo} de signis complexionum sumptis ab habitudine.

a Rememoratio

37
b lenitas
et hūdi-
tas
c corpo-
re pingui
et molli.

Rigiditas, & ^b [teneritas] dominatur in ^c [complexione pinguis, et laudabilis corporis]

Quoniam fecerat rememoratiōem specierum complexionum, accedit nunc ad faciendum rememorationem signorum super complexionē signantium. Scientia nāque complexionis diuiditur in hac arte in has duas sciētiās, scilicet in sciētiā specierum complexionum, & sciētiā signorum super quamlibet ex speciebus eius signantium. Ex his autem signis quædam sunt vniuersalia, & sunt illa, quæ super cōplexionem totius corporis dicuntur significare: & quædam sunt specialia & propria, quæ scilicet significant super complexionem cuiuslibet ex membris eius. Ipse autem non facit hic rememorationem nisi signorum vniuersalium, exceptis illis, quæ habent cōplexiones oculi denotare. Signum autem vniuersale sumitur a tribus, scilicet ab habitudine corporis, colore, & capillis. Pro constanti in complexiōe pinguis & laudabilis corporis, i. auctæ & magnæ pinguedinis, dominatur frigiditas & humiditas: pingue-

do enim efficitur ex residuo superflui cibi & nutrimenti. Paruitas autem pinguedinis in animali significat super malam dispositionem ipsius. nam paruitas residui ex nutrimento contingit ex dominio caliditatis & siccitatis existentis in membris digerentibus: aut ex paruitate & diminutione cibi illius: aut anni illaudabilis. Multa vero pinguedo corporis significat superfluum & humiditatem membrorum in cibo & nutrimento agentium. hoc autē cōtingit ex complexione membrorum prædictorum naturali, aut accidentali: aut ex multitudine ciborum. & propterea pinguis est brevis vitæ, suscipiens de facili corruptionem. Aequalis vero inter maciem & pinguedinem est bonæ & laudabilis complexionis. vnde talis habitudo corporis significat super æqualitatem membrorum ipsius in cibo agentium, i. ipsum digerentium.

Habitudo corporis macra, & extenuata significat complexionē ipsius esse siccam.

Hoc est manifestum & notum, scilicet corpus naturaliter macrum, & tenue, non digerit ex cibo & nutrimento in membris suis quantum ei esset necessarium ad digerendum. hoc autem contingit ratione siccitatis super complexionem membrorum digerentium ipsius dominantis: etenim cā digestib; sunt caliditas & humiditas,

Omnes, quorum vena sunt ex ipsorum corpore lata, sunt calidi.

Omnium, quorum vena sunt lata ex radice originis & creatiōis suæ eorum cōplexio est calida. vnde cū dixit: ex ipsorum corpore, intellexit

FF iij ex

39
a uel
calida.

Ex eorum origine, & creatione. Cū autem dixit: sunt calidæ, intellexit q̄ venæ sunt calidæ: & cū venæ sunt calidæ, habent super complexionē calidam significare. Causa autem latitudinis est calidum venarum: si cū causa stricturæ earum est frigiditas, nam sicut frigiditas de sui natura aggregat, & constringit, sic caliditas de sui natura dilatat, & extēdit

Inquit trāsalaror. In grāmatico sermone Arabū sunt, venæ, & hoies vnus & eusdē ghis. & id hoc adiectiuū calida, idifferēter poterat referri vtrūq; . pp q̄ tollēs dubiū resolutionis, inquit Beurout: Cū autē dixit

Hsunt calidæ intellexit, &c.

40 *Quicunq; autem habens contrariam dispositionem eorum, quæ habet eam propter malitiam frigiditatis.*

Quicunq; habens venas contrarias habentū latas, i. strictas, habet quidem tales ratione frigidæ cōplexionis in eo existētis a principio sue generationis: dum talis strictura nō contingit ratioe pinguedinis ex calore & supflua commelitione gñatæ.

41 *Gradus quidem corporis æqualis, & iusti cecidit inter omnes.*

Voluit dicere q̄ corpus æquale & temperatum est medium inter pingue & macrum. quod quidem intellexit, cum dixit: Gradus quidem corporis æqualis cecidit iter omnes. ac si diceret, q̄ gradus eius cecidit mediū inter ambos gradus, vel etiam inter omnes gradus, qui iter ambo extrema existunt.

Rememoratio signorum a colore corporis, & primo a colore carnis.

Non sumas signa a coloribus, si contingat eorū mutatio ratione regionis.

Si clima, aut regio fuerit causa mutationis colorum ibidem habitantium, tūc quidem talis minime significabit super complexionē ipsorum. tunc. n. esset iudicium ab extrinseco, & non ab intrinseco: sicut cōtingit in terra Nigrorum, & Sclauorum: nam clima & terra calida denigrat colores, & frigida dealbat eos vltima albedine. Simile enim est de capillis: qm̄ in regionibus calidis efficiūtur globosi & crispi: sed in frigidis efficiuntur in vltimo planities & lenitatis. & hoc est, quod intellexit in sermone prædicto.

Caliditas immutauit adeo corpora incolarum in regione Aethiopum & Nigrorum, quod nigredo cooperit vniuersaliter corpora ipsorum: habitantes vero in Sclauonia tantā adepti sunt albedinem, quod efficit, & redigit eorum cutes rutilantes, & candentes.

In regione Aethiopum est caliditas adeo immutans corpora ipsorū, q̄ corpora ipsorum cooperuit colore nigro: hoc autem contingit ratione transitus, & reuolutionis Solis super caput ipsorū, aut de prope. Sed causa frigiditatis immutantis cutē incolarum in regione Sclauorum ad excellentem albedinem, contingit ratione elongationis & distantie Solis a capitibus ipsorum.

A Si determines septem climata,
 44 scies species complexionum.

Si scias determinate septē climata, & noueris complexionem cuiuslibet ex eis, scies complexionēs ex si gnis, quę a coloribus sumuntur.

45 *Quantum ex eis est iustum & aequale, in quo color sequitur post complexionem.*

Quantum ex climatibus est temperatum, & æquale. vnde in hoc climate nō fit immutatio colorum ab æqualitate aeris ipsius, immo fit p-

B culdubio immutatio ipsorum ratione complexionis hominis. Verum tamen fm Gale. quantum ex climatibus est æquale & temperatum. Vnde inquit, q̄ nullus ex hominib⁹ Alexandrię est æqualis complexionis, & hoc quidem verum est: sunt. n. in regione Arabum quamplures eremi, & siluę altę, cuius termini & limites incedunt per quasdam reuolutiones & circumscriptiones decliuū & promontorium, i. ascensus. Vnde habitantes in Arabia sunt gñaliter calidę complexionis, super quos dominatur rubedo. & proinde appellat albū rubeum: estq; possibile vt inde utriusq; ipsū aliquāliter, sicut cum dicitur, quare es rubēus si cut⁹ ipsius, qui inter dæmoneſ varia tur coloribus.

2. l. ipius

46 *Fuscus croceus cholerae rubeam: sed obscurus a [brunus] cholerae nigram.*

a polue-
rulentus

Color fuscus croceus ī equali climate significat q̄ cholera rubea dominetur ipsi cholerico: sed color obscurus brunus significat in eodem climate dominium cholerae nigrae.

Corpus est rubrum ex dominio sanguinis: & album in colore, si cut ebur ex humore phlegmatico.

In corpore, in quo rubedo dominatur, color quidem talis significat sanguinem dominari ī complexionē sic colorati: sed color albus similis colori dentis elephantis significat humorem phlegmaticum ī complexionē sic colorati dominari.

Complexio habentis colorem mistum ex albo & rubeo, est secundum existimationem aequalis, & temperata.

Color mixtus ex albo & rubeo significat complexionem sic colorati esse æqualem in quantitibus, & partibus humorum in eodem existentium: i. q̄ non dominetur in eo aliquis ex humorib⁹ super alios, sed q̄ sint in eo equaliter fm proportionem naturalem. & hæc est cōplexio æqualis, quam prius definiuit.

Albus capillus est frigida complexionis: sed capillus niger est calida complexionis.

Intellexit q̄ albus capillus in æquali climate, & regione significet super frigidam complexionē, & niger super calidam complexionem.

Cuius complexio est diminuta frigiditatis, habet capillos aureos flauos: & cuius complexio est diminuta caliditatis, habet capillos rubeos.

In quo frigiditas est minor caliditate, est capillus aureus, aut flau⁹, nam flauitas significat complexionem

Can tiorum

G nem diminuat frigiditatis, & rubedo capillorum significat super complexionem minoris caliditatis quā sit complexio habentis capillum nigrum. & proculdubio est hoc verū. nam rubedo est propinqua & affinis nigredini, & flauitas albedini.

51 *Color capillorum habentis complexionem aequalem & temperatam, est aureus, ex flauo, & rubeo mixtus, & compositus.*

Nihil volui hic exponere, quā per se notum, & manifestum est.

H Rememoratio signorum sumptorum a colore oculi.

52 *Si corpus humiditatis glacialis, & albuginea fuerit peruium, purum, & parua quantitatis, & exterius localiter prominuerit, quāru lux seu splendor fuerit pura cornifcans candens, efficitur quidem inde color oculorum glaucus: & ex causis contrariis contingit antimonialis, i. niger, aut subniger, sicut antimonium.*

I Humor grandineus est quēdam humiditas in oculo existens, quam gradini assimilauere: in qua quidē humiditate visus existit principaliter: secundum Gal. sed humor albugineus est alia humiditas, quē ante predictam humiditatē in oculo existit. oculus enim ex tribus humoribus, & quatuor tunicis est cōpositus. Dicimus ergo, quod si corpus gradine humiditatis, & albugineus fuerit peruium, purum, & vehementer lucidum & splendidū, & cū hoc localiter exterius prominuerit, quod talis oculi

erit glaucus, & albo propinquus. Et si contrarium huius cōtingerit, erit oculus antimonialis, in colore cuius color propinquus est nigro, s. ac si diceret, quod esset tunc humiditas albuginea excellentis quantitatis, & gradinea in profundum posita, circumscripta luce splendente valde. Quod etiam dixit, puritatem gradine humiditatis esse, vnam ex causis glaucedinis, hoc quidem notū est ex dictis Medicorum, quorum sermo vertitur super hoc, s. quod glaucedo contingit ratione humiditatis albugineę, aut glacialis & grandineę, aut vtriusque simul. Contingit autem ab humiditate albuginea duabus de causis, s. vel sui peruietate, vel sui munditia & puritate, aut ambobus simul. Si ex humiditate grandinea, altera trium causarum, aut duabus ex eis, aut omnibus simul: s. aut sui peruietate, aut sui puritate & paruitate, aut sui puritate & peruietate & eminentia ad exteriora. vnde cum hæc quinque causę in eodem oculo vniuntur, est vltima glaucedo: cum autem contraria aggregantur, est vltima antimonialis.

Si causa glaucedinis completa est, cum causis antimonialitatis, sit fasola, i. varietas.

Intellexit cum dicit: Si cōplectatur causę glaucedinis cum causis antimonialitatis, quod ponantur causę predictorum in tali mediocres & remisse: hoc est, quod sint in eo medię inter excedentes & diminutas: & quod grandinea sit mediocris in situ, s. non profundata nimis, neque exterius eminens: & etiam quod sit mediocris lucis & splendoris. Et talis dispositio oculi signat super equalem & quātam

a. l. p. u. i. tate.

53

A tam ipsius complexionem : sicut & nigredo oculi super ipsius calidā cōplexionem : & glaucedo signat ī generali & vt plurimum super frigidā cōplexionem ipsius oculi. & ob hoc valde dīatur glaucedo in hoīb⁹ frigidarum regionum, q̄ minime reperiuntur in hominibus calidarum regionum. vnde Arabes vituperant, & abhorrent glaucedinem.

34 *Si fuerit spiritus visibilis parvus, fiet obscuritas: si vero multus, cōtinet idē splendor & luminositas.*

Vna quidem ex causis obscuritatis, est paruitas spiritus visibilis : & causa luminositatis est multitudo ipsius. hoc tñ nescio ex sermonibus Gale. Hæc igitur sunt, quæ retulit hic de complexionibus. vnde fuit diminutus, obmittendo rememorationem de complexionibus ipsorū membrorum, & etiam de signis super complexionem ipsorum significandis. dicere autem sermonem ī hoc super quolibet ex eis particulariter esset nimis longum. ppter hoc sermo meus in eis est gñalis. Dico

ergo, q̄ quedam ex membris sunt consimilia in partibus suis, & quedam organica instrumentalia. Et ex consimilibus quedā sunt frigidae & sicce cōplexiōis, velut nervi, chordæ, & ligamenta, cartilagine, & ossa, & panniculi: & quedam calide & humide, sicut venę non pulsiles: quedam calide & sicce, sicut venę pulsiles. Et proculdubio tres sunt radices membrorum organicorum & instrumentalium, scilicet cor, cerebrū, & hepar: ex quibus cerebrum est frigidæ & humidæ complexionis: hepar autem calide & humidę: sed cor calidæ & sicce. Assumitur autem si-

gnificatio fm complexionem propriam cuiuslibet ex istis ab operationibus ipsorū vt plurimum. & hoc idē: nam cum sunt earū operationes fortes & intenses, significant super calidam & siccam complexionē ipsorū: cum vero fuerint remissæ & diminutę, significant super frigiditatem eorundem: sed cum sint in hoc medię, significant super equalitatem eorum.

Rememoratio ²{ } de re a tertie
bus naturalibus, & sunt humores.

Corpus est generatum ex humoribus variis, & diuersis in colore, & cōplexione, scilicet ex phlegmate, & cholera rubea, & sanguine, & cholera nigra.

Corpus animalis fertur esse compositum ex humoribus diuersis in complexionem & colore, & sunt quatuor, scilicet sanguis, phlegma, cholera nigra, & cholera rubea. Et hoc quidē est verum fm Gal. & Hippo. Ipsi. n. opinati sunt q̄ ignis, aqua, terra, & aer sint ei essētia longinqua & remota corpori hoīs: & q̄ p̄dicti hūores quatuor sunt ei essētia propinqua: asserentes etiā choleram nigram assimilari & p̄portionari terre, & rubeā igni, & phlegma aque, & sanguinē aeri. Plures tamen Medicorū obuiant eis in hoc, dicentes q̄ materia propinqua hominis, ex qua gñatur corpus eius, proprie est sanguis: & q̄ alij tres humores sunt reliquię, & superfluitates ipsius sanguinis, quę sequestrantur & separantur ab eodem per digestionem eius. Hoc autem potest eluci ex dictis Ga. si itelligatur

Canticorum

P gatur quod ipse dixit. ipse. n. dixit i de Virtutibus naturalibus, q cholera rubea est i sanguine, sicut spuma in musto bulliente, & cholera nigra sicut tartarum. Si igitur sic est, erunt in sanguine hae reliquiae in potentia: elementa autem repetiuntur in potentia in composito. & ipse opinatus est ex hoc sermone q sequatur, q humores sint essentia corporis. hic tñ syls non concludit, cum sit ex duabus affirmatiuis in secūda figura, sicut patet speculanti in scientia libri Priorum.

De Phlegmate

P hlegma naturale est insipidum, & frigiditatis temperata.

Quinq; sunt spēs phlegmatis. ex quibus vna vocatur phlegma naturale: & tale caret sapore, & est temperata, seu remissa frigiditatis.

Ex eo autem est, quod noscitur Vitreo nomine: est autem grossum & frigida complexionis.

Ex eo aut est alia spēs frigide complexionis, & grossae substantiae: & nominatur vitreum, eo q vitro fuso & liquido similetur.

Ex eo autē est adhuc phlegma dulce, quod quidem non absoluitur omnino a calore.

Hec spēs phlegmatis hēt modicum de calore: quod tantum opinatur esse, qm in eo ex dulcedine reperitur. & hoc phlegma plus alijs naturali appropinquat.

Rursus ex eo est, quod vocatur salsum: & hoc videtur versus calorem & siccitatem declinare.

Tertia spēs ex eo est illud, qd reperitur salsum i sapore: quod ad caliditatem, & siccitatem declinat.

Ex eo est quasi acetosum, cum corrumpitur cibus in stomacho.

Ex eo est quarta species, & est acetosi saporis & frigidae complexionis: quod quidem in stomacho generatur, cum cibus in eo ratione frigiditatis corrumpitur.

De Cholera.

Cholera [sunt varia coloribus.] & quaedam ex ea nominatur fumosa.

Voluit dicere q ex cholera sunt diuersae species: ex quibus quaedam dicitur fumosa. Reor autem ipsum per hanc speciem intellexisse humorem, ex quo generatur ructus fumosus in stomacho: non tamen vidi rememorationem huius speciei in libris Medicinæ.

Ex ea etiam est similis viridis aeris, & porro: ista quide sunt magna malitia.

Hae sunt duae species manifestae, quarum generatio fit in stomacho. generantur autem ex forti & valida adustione: & hae sunt perniciosae, significantes super complexionem, vrentem: & maxime illa, quae viridis dicitur.

Est etiam alia a praedictis, quae vitellina dicitur: neque est pernicio sa virtutis, & potentia.

Hae spēs similatur vitello oorum. Et opinantur quidam Medicorum, q ipsius grossities contingat, pculdubio ratione caliditatis mixtae &

Nota q in Arabico fmo d phlegma re salso p cedit illud de phlegmate dulci.

60 b & c frigidus eo

61 L e citrina sunt varij coloris Per fumosam Arabes stellatū adu- itam

62 M

63

A & adherentis phlegmati. Vnde videtur sic esse minoris caliditatis quā sit species cholerae naturalis & rubra, quā in cysti fellis existit & generat. pro tanto dixit ipsam non esse perniciosam virtutis: hoc est, quod qualitas eius non est mala, & illaudabilis. haec est opinio Zomaim. Et ex eis sunt quidā opinantes grossitiem eius contingere ex calore super eam dominante, & eius humiditate desiccante & consumente: quod quidē ex sermonibus Galeni intelligitur in lib. suo de Virtutibus Naturalibus: & esset tūc mala causa fortis, & vrentis caliditatis. & Halibentazona incedit per hanc viam.

B 64 *[Alia species ex ea] est cuius habitatio est in cysti fellis: & omnes quidem declinant, & vergunt ad caliditatem.*

Haec species est naturalis: nec fecit mentionē manifeste huius speciei inter species ipsius manifestas, & est citrina, sicut fecit mentionem cuiusdam speciei eius ignotae, quā fumosam nominavit.

C De Sanguine.

O 65 *Rigo, & augmentū sanguinis est ab hepate, & transit inde per venas eius ad totum corpus.*

Origo & generatio sanguinis est in hepate, & transit per venas eius ad omnia corporis membra, quae eodem nutriuntur.

E 66 *Ex eo est sanguis, quem continet cor. sanguis autem calidus & humidus est qualitatibus.*

Secunda species sanguinis est illius, cui decoctio fit in corde, & de-

legat ipsū per venas pulsátiles ad omnia corporis membra, vivificas, & habitans ipsa calore & nutritivo. & quolibet ex his speciebus amabus est calidus & humidus complexionis. ille tamen, qui est in corde, est calidior & siccior.

De Melancholia.

S 67 *itus cholera nigra est in sple-*

ne: neque est falsa opinio ista.
Hoc quod dixit, est manifestū: patet enim per anatomiam quod inter hepar & splenem est colligatio. cum ergo hepar digesserit sanguinem in eo existentem, mundificat ipsum a parte eius terrea & melancholica, & delegat ipsam spleni. splē autem trahit ipsam ad se ratione convenientiae, quam secum habet, sicut & cystis fellis attrahit choleram rubram.

Turbulentia sanguinis est naturalis: quolibet autem ab ista innaturalis.

Cholera nigra, seu melancholia naturalis est ipsa turbulētia, seu sepe hypostatica sanguinis: aliae vero species cholerae nigrae a praedicta sunt omnes innaturales.

Quae proculdubio generatur ex commistione, & adustione aliorum humorum.

Proculdubio species innaturales melancholiae generantur ex commistione naturalis cum alijs humoribus, aut ex adustione cholerae nigrae, aut phlegmatis, aut cholerae rubrae, aut sanguinis. Et species quidē cholerae nigrae innaturalis notae & manifestae sunt tres, scilicet illa, quae generatur ex cholera nigra naturalis adustione: & haec quidem est alijs fortior, & magis perniciofa. Secunda vero

Canticorum

6 ro generat ex aduſtione cholerae ru-
beae. Sed tertia ex aduſtione phleg-
matis. Nō tñ eſt lōginquū & ipſe,
quin generet alia ipſes eius ex adu-
ſtione ſanguinis. nec etiam quin ge-
nerentur quamplures ſpecies alia
ex diuerſa commixtione ipſarum ad
inuicem. manifeſtae tamen, & notae
ſpecies eius ſunt praedictae res.

Memoratio quartae ex rebus na-
turalibus, & ſunt Mēbra.

72 a * **P** *Principia, et radices] cor-
poris ſunt quatuor, alia
autem ab eis ſunt velut rami.*

H Hae eſt quarta pars, ſicut ipſe di-
cit, i qua referunt mēbra hoīs ſim-
plicia & cōpoſita : & ſunt illa, q̄ ge-
neraliter colligunt libro hui⁹ artis,
qui de anatomia mēbrorū intitula-
tur. hic tñ non retulit ex eis niſi ſolū
principalia & radices. Hi nanq;
rhythmi ſunt uelut introductiones
in hac arte. Inquit ergo q̄ quatuor
ſunt radices membrorū corporis, &
alia ab ipſis ramificantur ab eiſdē,
i ſamulantur eiſdem.

71 *Vnus ex his eſt hepar, et ipſum
quidem praeeſt cibo, & nutri-
mento in corpore.*

Vnū ex his quatuor eſt hepar, &
ipſum quidē praeeſt nutrimento i. di-
gerit ſanguinē, quo oīa mēbra cor-
poris nutriunt proculdubio. Orga-
na deputata nutrimento corporis ſunt,
os, mēter, ſtomach⁹, & iſteſtina, nec-
nō ſplen, hepar, cyſtis fellis, & renes,
Eſt autē nota actio ons ſuper cibū et
nutrimentū corporis : ſed actio me-
ry eſt attractio, & deglutitio eius, q̄
ab ore comedit & maſticator, & ſpul-
ſio eius ad ſtomachū. Et ob hoc fue-
rūt i eo poſita corpora q̄dā, quibus

conuenienter attractio, & impulſio
exercetur : & ſunt illa, quae à Medi-
cis villi nominant. Actio autē ſto-
machi ſup cibū eſt cōtritio & dige-
ſtio ipſius, coadunando ſe ſuper ip-
ſum, efficiatq; iſde chylū ad ſuſceptio-
nē actionis hepatis. Verum tñ opera-
tio ſuperioris & gracilium iſteſtino-
rum eſt gradualis & ſucceſſiua rece-
ptio cibi egrediētis à ſtomacho. Fue-
re tñ ſm Gal. multa, ut cibis mora-
retur i quolibet ex eis, donec hepar
traxerit ab eis, mediātib⁹ venis in-
ter ipſum & ipſa iſteſtina exiſtenti-
bus, quicquid in chylo fuerit aptū
digeri ab ipſo hepate. & q̄ ſuper eſt
ſex dura groſſa, expellunt conſequē-
ter iſteſtina vſq; ad vltimū iſteſti-
nū. & hoc, poſtq̄ hepar acceperit ſi-
bi neceſſariū. Deinde autē hepar p-
dictum ſuccum ad ſe tractūm dige-
rit, & in ſanguinē conuertit. Conſe-
quenter ſeparat ab ipſo ſanguine ip-
ſius turbulentiā, & ſecem hypoſtati-
cā, & eam ad ſplenē impellit. hec au-
tē turbulētia eſt cholera nigra, ſeu
melancholia. Separat autē ab eo par-
tē eius * ſpumofam, quā ad cyſtim
fellis impellit, & deſtinat. hoc autē
totū in cōcauitate hepatis ſit. ea. f. m.
parte, qua chylū traxit ad ſe bonū.
Tūc autē ſeparat ab eo partē aquo-
ſam. & hoc ſit, dum ſanguis egredi-
tur ab hepate, & tranſit ad alia mē-
bra corporis. Aquoſitate autem illā
impellit, & delegat ad ipſos renes, q̄
nutriunt ex eo, q̄d repetitū ſibi co-
ueniens. deinde ipſi renes mittunt
reſiduum aquoſitatis praedictae ad
veſicā, & colligitur ibidē, donec ip-
ſa egrediatur. Fuerunt autem mul-
ta & plura iſteſtina. ne cibis egre-
diatur citius ab eis, anteq̄ hepar at-
traxerit ab eo quantum debet. Vn-
de

* a. ſum
ſam.

A de fertur q̄ animalia paucorum intestinorum continue comedunt & egerunt. propter quod cōgruit magis homini, vt sint eius intestina nula. Hęc est ergo collectiua, & summa actionum membrorum nutriōis in cibo, & nutrimento corporis.

72 *Cor autem alit corpus vita, et nisi ipsum esset, corpus assimilaretur plantæ.*

Hęc est via & opinio Medicorū. Nā ipsi opinantur tres esse virtutes principales, scilicet naturalē, cuius situm ponūt in hepate: & vitalem, quam ferunt in corde situari: & vim regitiuā & sensitiuam, & scilicet locum motiuā, quam ponunt esse in cerebro. & hęc sunt intentio Hippocr. Plato. & Gal. Quę quidē intentio est falsa & erronea in duobus. Primū est, quoniā clarū & patefactum est, nō esse nisi vnā virtutem agentem in nutrimento corporis: q̄ quandiu existit et perseuerat in animali, viuunt animal: & q̄ si aufertur ab eo, morit̃. In hac autē virtute cōmunicant plantę cū animalibus: & ob hoc planta dī interdū viuens, nō tñ dicitur animal. virtus autē, qua aīal excedit plātas, est virtus sensitiua. Si igitur sic ē, cōstat q̄ animal dī animal rōne virtutis sensitiuę: & maxīe sensitiuę vnitę & repertę in oībus animalibus, qualis est tactiua. Sed proculdubio Medici opinati sunt virtutē vitalem eē aliā a sensitiua & nutritiua, & q̄ situs eius sit in corde. Et hoc, quoniā motus pulsus existit spēaliter in corde super cetera membra corporis. hic tamen motus est compositus ex dilatione & constrictione, seu attractione & expulsionē: ergo & virtus ista est attractiua & expulsiua:

Scimus autem q̄ virtus attrahēs & D expellens sunt de numero virtutum naturalium in nutrimento corporis agentium & deferuentium. In hoc autem omnes Medici conueniunt. Si igitur sic est, virtus * pulsatiua in corde existens, erit naturalis & nutritiua, non autē solum vitalis. Secundus autem error est, quoniam ipsi posuerunt virtutē sensitiuam & naturalem in nutrimento corporis agentem in diuersis mēbris: cum tamen proculdubio sint simul in vno & eodem membro, scilicet in corde, scilicet q̄ dixerunt in hoc Philosophi. & testimonium inducunt naturalium virtutum. Non tamen hic est locus indutere super hoc demonstrationes, verum tamen dicimus illud, quod est probabilius, & magis consonum veritati: & est hoc. quoniam certum est, q̄ non reperitur sensus, nisi in membro quod nutrit, aliās si reperiretur in membro non nutrito, esset animal non nutritum, & absq̄ nutrimento: quod tamē falsum est & impossibile. Si igitur sic est, ergo mēbrum, in quo situs huius virtutis nutritiuę est, est principale. sequitur etiam necessario q̄ habeat principatum super illud, in quo est situs virtutis sensitiuę. Notum est autem ex anatomia membrorum, q̄ cor ē fons caloris naturalis in corpore existentis, & quod ab isto distribuatur, & multiplicetur per cetera membra corporis. Est autem notum in scientia Naturali, quod calor naturalis prædictus est subiectum & materia animę: ex quo necessario sequitur quod & anima sensitiua & nutritiua sit in illo membro, in quo est calor prædictus.

Abinde

* a. l. expulsiua.

Canticorum

G Abinde est calor, qui est cor-
 73 pori sicut elementum, quod b[]
 b. f. cor c. in aleb transire facit c. [ipsum ablar.]

Calor existens in corde est radix caloris naturalis corporis, quē transire facit ad totum corpus p venas, quæ venæ a venâ abzar dicta ramificantur: quæ quidem vena immediate ab ipso pullulat, & egreditur, & pp hoc illud membrū vltimo in- frigidatur in morte. Cor autem exi- stit in corpore velut clibanus, & cal- or naturalis sicut incendiū in cliba- no, & anima est sicut clibanarius. &

H quemadmodum clibanarius stat, & moratur prope incendiū, quatenus regat ipsum, sicut decet: sic et decet q anima agens in calido existēte in corde, sit & existat et in corde. nam
 † a. l. idē, est generās † ibidem. Ex quo patet, q virtus regitiua corporis, & vita ip- sius sit in corde. & hoc, quoniam ip- sum cor est in corpore, sicut cliba- nus, vt diximus: & calor naturalis in corpore, sicut incendiū in cliba- no: & aīa, sicut clibanarius. Si plu- res autē & diuersę virtutes in mul- tis & diuersis membris existerēt, es- set vnum animal multa animalia.

I Ecce quod cerebrum cum ner-
 74 uis, & a [filo nucha] custodit,
 a. nucha & præserrat ignem, & calorem cordis ab inflammatione.

Inuamentū cerebri, quod ipse re- tulit hic est, fm viā & opinionē Ari- sto. non aut fm opinionē Galen. & opinatus est Arist. q principiū sen- sus & motus sit in corde, & q cere- brū sit organū deseruiens ei, equan- do calorem eius, hoc est, q frigiditas cerebri habet equare & tēperare ca- lorem cordis in tm, q virtus sensitua

possit attingere sensata sua. ipsa. h. K
 attingit, & percipit ea cū calore tēpe- rato. Si. n. esset vehemens calidita- tis, minime rē calidā attingere, seu percipere posset. Nullū. n. ens iudi- car & percipit sibi simile, sed potius sibi diuersum. Hoc autē totū est de dubijs naturalibus, de quibus Medi- cus parū curat. verum domini na- turarū admittunt, & ptractant ver- ba ista, & ab ipsis hēt Medicus hoc recipere. Est aut notū, q cerebrū est principiū sensus & motus ex actiōe ipsius, siue sit principiū primū, sicut Gal intellexit: seu fm post cor, si- cut intellexit Arist. Et et notandū, L
 q a cerebro & nucha oriuntur ner- ui sensitui & motui: nucha autē ē corpus quoddā egrediens a parte ca- pitis posteriori, incedēs p ossa spinæ dorsī forata vsq; ad extremitatē ip- sius dorsī. Egrediuntur aut a iuncta- ra quorūlibet duorū foratorū duo nerui: ex quibus vnus incedit a dex- tris, & alius a sinistris: excepto osse vltimo perforato, a quō solus vnus nervus egreditur. Sunt aut predicta ossa. xxiiij. numero. Ex illis aut ner- uis venit motus ad manus & pedes. Ab anteriori autem parte cerebri egrediunt septē paria neruorum, & sunt illa, q præsunt sensum & mo- tum omni ei quod intērius existit, necnō etiā pectori, & organis anhe- litus, & sermonis.

Ex eis est motus iuncturarum, 75
 sed testiculi sunt b [mēbra alias]
 organa generationis.

Ex neruis quidem est motus iun- cturarum. Nā motus ex tribus cor- poribus in summa perficit, Lex ner- uis, & lacertis, ad quos hi perueniūt & attingunt, & corda egrediētia a la-
 certo,

A certo, & colligata cum extremitate membri moti per ipsam. Primū autem, quod moueri percipitur, est lacertus, & est corpus ex panniculis & carne & neruis compositū, & dilatum, & constingitur, post cuius constictionem sequitur tensio, & corugatio cordæ egredientis ab extremitate ipsius, & coniunctæ extremitati membri moti per ipsam, & trahit membrum uersus partē, in qua lacertus tensus existit. Et si tendat lacertus existens ab alia parte membri, declinabit membrū uersus partem illam. si vero spasmantur & tendantur ambo lacerti mouentes membrum ex duobus laterib⁹ eius diuersis & contrarijs, stabit illud membrū erectum & extensum. Cuius exemplū est, quā cum spasmatur lacertus mouens brachium, qui exilita parte intrinseca ipsius, & constingit, tūc brachium trahitur uersus corp⁹. cū autē spasmatur lacertus extinsec⁹, elongatur brachium à corpore. sed cum spasmantur prædicti duo lacerti existētes ex duobus eius laterib⁹ contrarijs, remanet membrū erectū & tensum. Est autem notum, quod oīs motus in corpore reptus existit in lacerto. existit tamen in lacerto motus, quando venit ad ipsum spiritus animalis per neruum, qui ad ipsum delegatur. & ideo aufertur motus lacerto, cum inciditur neruus ueniens ad ipsum. Et sunt fm opinionē Gale. 3. 29. lacerti in numero. Cum autem dicit, quod testiculi sunt organa generationis, hoc quidem dixit fm uiam & opinionē Gale, qui opinat⁹ est principium generationis siue generatiue uirtutis in hoc membro esse. Verum fm Aristotē. cor est principium eius: & membrum prædictū

est etiam organum deseruiens ei. **D** hoc. & inducit super hoc probationem ex boue castrato, quod ipse uidit statim, postquam fuit castratus, cū coire cum quadam vacca, & eam impregnauit.

*Ex generatione eorum species 76
conseruantur, in quorum [termina-
tione] fiet terminatio, & ab-
scissio^d].* c abscissio
ne
d earum

Finis & iuuentū ex hoc membro in totum est generatio, quaten⁹ per eam spēs conseruentur. ipsum .n. nequit facere continuam permanentiā seu existentiā in hoc homine, quia destrueretur species. Posuit ergo eam in specie, quatenus sit ex eo continua permanentia in materia sibi posita. Intellexit autem, cū dixit: in quorum terminatione fiet terminatio, & abscissio: quod nisi fuisset generatio, iam essent species terminata, & abscissæ: & quod cum uirtute generatiua conseruentur.

*Caro, pinguedo, & species glā 77
dularum sunt tanquam famulantes prædictis.*

Caro, pinguedo, & species glā dularum fuerunt posite in corpore, tanquam famulantes prædictis membris, scilicet principalibus, & capitalibus. hoc .n. de eis intellexit. & fuit quoddam iuuentū carnis proprie secundum Gale. ad hoc, quod esset ipsa uelut scutum, & regimen membrorum principalium. & similiter est de pinguedine sciendum. Verum carnes glandulose sunt ad hoc, ut sint emunctoria superfuitatum. ex eis tū sunt quedam cooperantes ad generationem humiditatum, sicut caro glandularum: in ore existentiū, Coll. Auer. GG quæ

Canticorum

Guæ conferunt ad gnationem saluæ: & exñtium in māmillis, ad gnationem lactis: & exñtium in testiculis, ad gnationem spermatis. Ari. tñ intellexit q̄ caro sit organū sensus tactus, & hoc, qm̄ est membrum primum in omni animali iunctum.

78 *Ossa, & panniculi, & ligamēta sunt velut columna, & fulcimentum corporis.*

Dicit q̄ ossa, & panniculi, & tunice velant, & existūt super membra corporis. ligamenti autem, colligantur, & nectuntur quædam ex membris corporis cum quibusdam.

His sibus autem fuit intentio, q̄ essent columnæ & pillaria corporis: sed in panniculis, & ligamenti fuit intentio, vt corpus protegerent, & conseruarent. Conseruant enim ligamenta coniunctionem membrorum: & panniculi, & tunice tegunt, & conseruant membra sua: sicut facit panniculus, & tunica cordis, cerebri, hepatis, & aliorum ab eis panniculos & tunicas habentium.

79 *Vngues autem fuerunt in extremitatibus propter auxilium: sed pili fuerunt propter superfluitates, vel ornatum.*

Iuuamentum vnguium in digitis est ad iuuandum eos, ita vt cū capiant aliquid, q̄ capiant illud firmiter. sunt. n. sustentamentum carnis in extremitatibus digitorum existētis: in tantum vt rem quam capisit, possint tenere, vt possint bene cōstrigere, & fortiter capere. Iuuamētum etiam totius manus fuit ad capiendū, & faciendū oē organicum cuius cūq; officij & artis. & iō dī esse organum intellectui deputatum. & ideo

etiam, cuius manus est subtilis sensus, significat bonitatem intellectus eius. Et cum dixit q̄ pili fuerūt propter superfluitatem, vel ornatum, intellexit pilum esse in corpore ppter vnum ex duobus, scilicet ad colligendum superfluitatem illius membri, cuius est pilus, ne ledat ipsum, sicut pilus ascellarum & pectoris: aut ppter ornatum, sicut pilus palpebrarum & superciliorum. & potest esse vt cum hoc etiam intendatur protectio membri illius, sicut per capillos capitis, i quibus quidem superfluitates sicæ cerebri consumuntur.

Hæc autem omnia sunt famulantia, cum perficiant statum, & figuram per radices.

Hæc ossa membra fuerunt coniecta, vt pliceret ex eis status & figura. & ob hoc fuerunt per consequens famulantia radicibus membrorum.

Rememoratio de Spiritibus,
 & primo de naturali,
 & postea de vitali.

Spiritus^b [naturalis efficitur
 ex fumo seu] vapore laudabili^b [puro, &] mundo.

Spiritus diuiditur in tres species. ex quibus est vna species naturalis, & est ille, qui est ex vapore puro mundo generatus, scilicet ex substantia vaporosa. Est autem situs huius spiritus secundum Gale. in hepate, trās sitq; ab inde ad reliquum corpus sed secundum Aristote. ipse existit in corde reprobat in hoc sermone Gale. experientia sensibilis: quoniā non manifestatur in hepate, neque etiam in venis in eo ramificatis, sicut manifestatur eis in corde.

Quod

A ^d [Quod autem ex eo iam puri-
ficato] existit in corde, & est [il-
lud, per quod] permanet vita.

B Spiritus in corde efficitur, postq̃
fuerit eius substantia in hepate mu-
tificata & depurata: quo quidē exi-
stente, permanet vita & existit: & ip-
so remoto, accidit mors. * in corde

B enim existit vita. Hunc autem spi-
ritum vocavit Gale. vitalem. Et
iam diximus quod vita stat per vir-
tutem nutritiuam, quam Gale. natu-
ralem vocat. Si ergo remoto spiri-
tu existente in corde, aufertur vita,
sequitur manifeste q̃ spiritus natu-
ralis est in corde.

B ^f [Sed generatio eius, quod ex
eo fertur in cerebro, & eius * mi-
ringa, fit uolendo.]

B Diuiditur etiam spiritus in spēm
l. spiritus animalis in cerebro existe-
tis, cuius quidem substantia rā diu
in cerebro digeritur, donec ibidem
ipse generetur. & hoc est, quod in-
tellexit cum dixit: sed fit generatio.

C Intellexit etiam, quod fiat infra ce-
rebrum sub meninga subūli inuol-
uente ipsum.

B ⁸⁴ Insunt autē huic spiritui ima-
ginatio, ratio seu intellectus, &
memoria, cum complentur, & per
ficiuntur ipsius species in uentricu-
lis cerebri.

Hic spiritus, cuius generatio in-
uenitur in cerebro, est ille, cuius spe-
cies perficiunt tres ventriculi cere-
bri, digerendo & coquendo ipsum;
donec fiant ex eo tres species. Sunt
enim tres ventriculi cerebri: & spiri-
tus generatus in anteriori ventricu-
lo ex eis est subiectum imaginatio-

nis: qui autem in medio est spiritus
rationis: sicut ille, qui est in posteriori
uentriculo, est subiectum memoriz
& reminiscenz.

B ⁸⁵ In quolibet ex spiritibus est vir-
tus propria alia ab illa, quæ est
in alio.

In quolibet ex tribus spiritib⁹ su-
pra dictis est virtus propria, quæ in
nullo aliorum existit. Nam in spiri-
tu naturali est anima naturalis, & i
vitali vitalis, & in animali animalis
scilicet motiua, sensitiua, imagina-
tiua, ratiocinatiua, & memoria. Sūt
autem proculdubio duo spiritus in
corde, & cerebro existentes: ex qui-
bus vnus & idem defert multa in ac-
tū, sicut vinum pomum defert, &
habet multa, scilicet colorem, odorem
& saporem.

B ⁸⁶ Rememoratio sextę ex rebus
g { non } naturalibus, &
sunt virtutes.

S ⁸⁶ Septem virtutes numerantur
in natura secundum diuersi-
tatem earum in forma & specie.

Septem sunt virtutes naturales se-
cundum diuersitatem actionū & ef-
fectum ipsarū in forma, & specie.

B ⁸⁷ Ex his est virtus immutatio
spermatī, præter quod depingat,
seu figuret ipsum.

Intellexit quod sit quædam vir-
tus mouens, & immutans sperma,
& sanguinem menstruum in ma-
trice, donec ex eis fiat corpus vnū.
præter tamen, quod ipsum infor-
met vel figuret, disponit nihilomi-
nus ipsum ad susceptionem formæ
& figure convenientis. quod qui-

GG ij dem

Canticorum

¶ dem intellexit, cum dixit: præter q̄ ipsum depingat, i. præter q̄ ipsum informet, & figuret.

28. *Ex his etiam est virtus, quæ ali qua forma, & figura informat corpora: necnon & quantitate, & numero.*

Secunda ex virtutibus naturalibus est plasmatica, & est illa, quæ corpus informat, & quæ præbet quantitatem & numerum, sicut manus, cui præbet propriam formam, & quantitatem cum numero digitorum.

H. *Est etiam virtus attractiva, digestiva, retentiva, & expulsiva.*

Quia retulerat species spiritus virtutis generatiuæ, i. actiones, quæ fiunt in generatio, nunc retulit species virtutis agentes in cibo, & nutrimento corporis. Inquit ergo quæ virtutes sunt quatuor, scilicet attractiva cibi: & digestiva eius, i. quæ digerit attractum cibum: & quæ retinet ipsum, donec digeratur: & expulsiva, quæ eius superfluitas expellatur. Quod quidem notum & manifestum est ad sensum in stomacho, & matrice. patet. n. quod in stomacho est virtus, quæ attrahitur cibum, & quæ retinet ipsum, donec sit digestus, & quæ consequenter impellit ipsum. & hoc quidem est necessarium esse in quolibet membro corporis. nam digestio non perficitur sine his quatuor virtutibus.

90. *Est etiam ex his virtus inueniens membrum quod simulatur corpori ex nutrimento.*

*.a. cadgū Hæc * virtus est, quæ vnit nutrimentum membrum, & quæ simulat ipsum eidem. Ex debilitate autem hu-

ius virtutis, scilicet assimilatiuæ, generatur albaras, & morphea. tunc. n. vnitur nutrimentum membrum, præter quod assimilatur eis. Et ideo oportet quod sit vnitiua alia ab assimilatiua: quia in baras beue fit nutrimentum vnitiua, sed non ipsius assimilatiua. Et idem contingit in eo, quo ossa fracta coniunguntur, & solidantur, cum nequaquam assimilatur eis. Et in summa virtus naturalis, scilicet vegetatiua diuiditur in tres, scilicet generatiuam, nutritiuam, & augmentatiuam, Generatiua diuiditur in duas, scilicet immutatiuam, & plasmaticam. Et nutritiua in quatuor, quarum rememorationem fecimus hic. Alij tamen a Gale. addiderunt prædictis quintam virtutem sequētra tiuam: & est illa, quæ separat superfluitatem à cibo & nutrimento.

* De uirtutibus vitalibus.

Due sunt species virtutis vitalis, & h[abent] actionis eius, licet ex eis sint due] partes, ex quibus est vna quæ sit actio pulsus per dilatationem, & constrictionem venarum pulsatiliū.

Due sunt species virtutis vitalis: ex quibus vna est, quæ facit pulsum per dilatationem & constrictionem venarum pulsatiliū.

Soror autem huius est illa, quæ aguntur actiones cuiusq[ue] agibilib[us] sicut est amare[re] aliquid, & habere illud odio: & depressio anime, & eius exaltatio.

Hæc est secunda ex virtutibus vitalibus, & est illa, quæ dicitur irascibilis & concupiscibilis, seu excitatiua &

91. h. opati nū curus libet à barū ducit

M

92. a patitur passione b. c. aliqui d. & illi q. dispo. aliqd. a. opantōes

A & defyderatiua, q̃ amore uel odio excitatur, & est causa, quare homo agit aliquid in omni negotio, i. qm̃ quis fugiat, aut prosequatur. Est. n. hæc uirtus causa eorum, quę agit. qm̃ causa, quare aliquid perficiat & prosequatur, est amor: & causa, quare aliquid fugiatur, est odium & displicentia. vnde est ac si diceret, q̃ huius uirtus agens ratione amoris uel odij in rebus dilectis uel odio habitis, est causa quare agantur actiones in alijs ab homine. Huiusmodi autem uirtus est alia a nutritiua & regitiua. vnde si nomen uirtutis uitalis imponeret solū huic uirtuti, esset tunc quidē uirtus uitalis tertia a sensitiua & vegetatiua. & hæc quidē sunt, quę Plato innuit esse inter uirtutes. Plasmatiua tñ nō est huius generis: immo subest generi uirtutis agentis in nutrimento.

De uirtutibus animalibus.

93 *Novem sunt uirtutes quę ab anima numerantur, ex quibus sunt quinque sub sensitina, scilicet uisina, auditina, olfactina, gustatina, & tactina uniuersalis.*

C Virtutes animales sunt illę, quę sunt in cerebro, & sunt nouę: ex quibus sunt quinque sensitivę, quas ipse hic notauit: ex quibus tactiua in tota carne uniuersalis existit.

94 *Est etiam uirtus ad [neruos] pertineniens, ex qua seu per quam mouet quis artus, et mēturas suas.*

Sexta ex uirtutibus predictis est uirtus, quę uirtus neruis, quibus homo mouetur, & mouet localiter membra sua, iam autē predictimus modū motus sui, & qui sunt nerui illi.

Ex eis etiā est uirtus, quę imaginantur res [sicut uidentur.] **D** ⁹⁵ *f. sic i. p. culo.*

Septima ex predictis uirtutibus est uirtus, quę imprimuntur res in imaginationes, sicut cum imaginatur inter species, quę uidentur. hæc autē est uirtus imaginatiua, quę in anteriori parte cerebri existit, sicut supra diximus.

Est adhuc ex eis uirtus, in quā est ratio, & et i qua est memoria. **96**

Alię sunt duę uirtutes ex predictis, ex quibus una est ratiuatiua, existens in medio cerebri: secunda est rememoratiua, quę in ultima & posteriori parte cerebri existit: & sicut in summa, omnes istę uirtutes sunt undecim.

De operationibus.

Omnes operationes uirtutum numerantur secundum ipsas uirtutes, quarum sunt operationes. **97**

Numerus operationū uirtutum est qualis ipsarummet uirtutū, quarum sunt operationes. differunt. n. & numerantur operationes in specie: eo q̃ sunt operationes uirtutum specie differentium.

Hæc autem operatio dicitur [aquinocce de quibus dicitur] sicut de attractione, digestionē, & retentione. **98** *g. c. b. m.*

Operatio est nomen, quod dicitur & predicatur equiuoce de eis, de quibus dicitur & predicatur. nomen autē equiuocum est unum & idē: & ea, de quibus dicitur, sunt diuersa.

Et sicut de transitu secundum penetrationem cibi, & appetitum. **99** *Auer. la. seu pene- tratione*

GG iij nam

Canticorum

Gnam attractio est operatio simplex unius virtutis solius: appetitus vero cibi existit ex duabus operationibus simul compositis, scilicet ex operatione sentiendi, & attrahendi. operatio autem sentiendi, & impellendi efficit transitum, & penetrationem cibi. hæc enim opera ex prædictis ambobus efficiuntur.

Quia dixerat quòd operatio est nomen, quod prædicatur æquiuoce **H** de quibus prædicatur, notificavit nunc quæ sunt illæ operationes, de quibus hoc nomen æquiuoce prædicatur: & inuit quòd sunt operationes simplices, & compositæ operatio autem composita est alia a simplicibus, & nihilominus ambæ dicuntur operationes. deinde posuit tria exempla operationis simplicis, dicens: sicut attractione, digestionem, & retentionem. consequenter subiungit duas operationes compositas, dicens: Et sicut de transitu, seu penetratione cibi, & eius appetitu. Et quia posuerat prædicta exempla operationum simplicium & compositarum notificavit consequenter quæ ex eis sint simplices, & quæ compositæ. unde inquit, quod attractio est operatio simplex & unius solius virtutis, &c. Sic intelligendum de digestionem, & retentionem. Consequenter declaravit qualiter quælibet ex operationibus sequentibus, scilicet transitus cibi, & eius appetitus componatur ex duabus operationibus. nam actio appetendi cibum componitur ex actione sentiendi & attrahendi. Ponunt enim Medici os stomachi

membrum appetitus, & desiderij **E** cibi, à quo membra corporis trahunt cibum & nutrimentum, cum ab eis diminuitur, & consumitur. tunc etiam membrum inanitur. sentit per se sui inanitionem, siue nutrimenti & cibi priuationem, & tunc appetit & desiderat cibum. & talis appetitus dicitur proprie fames. Propter quod dicit, quòd hæc operatio est ex duobus composita, scilicet ex attractione cibi & nutrimenti, quam membra faciunt trahentia ipsum ad seipsa: & ex sensu quidem inde percipit os stomachi, & ablatio eius quod ab eo trahitur. **L** Afferit etiam transitum & penetrationem cibi esse compositam ex duabus operationibus, scilicet ex operatione sentiendi, & impellendi. Nam cum cibum, & nutrimentum impellitur per canales & meatus membrorum, tunc membrum percipit illud, quod sic transit per ipsum, impellit illud ad aliud. Cuius exemplum est egestio transiens ab uno intestino ad aliud, donec tandem ad anum expellatur. quod quidem ex sensu fit intestinorum impellentium ipsum a primo ad secundum usque ad ultimum. similiter continet **M** in egressu ventositas, & cuiuslibet egredientis sursum, aut deorsum, sicut in diarrhæa, lienteria, & vomitu. Quoniam perfecerat relationem rerum naturalium intrinsecarum, intendit nunc declarare alias corpori extrinsecas.

De

A De rebus non naturalibus
 h { } & primo
 de Aere.

109

*ol habet iudicia super
 aerem, quæ quidem in
 temporibus anni mani
 festantur ex impressio
 nibus: climata etiam habet super
 hac iudicia.*

Sol immutat aerem in caliditate
 frigiditate, siccitate, & humiditate:
 quod quidem patet ex temporibus
 anni, & ex positione Solis in deter-
 minatis partibus circuli, quas Ara-
 bes ahanne vocant, i. mansiones.

Eius enim actio & transmutatio no-
 minatur proprie secundum mäsio-
 nem, in qua Sol existit, q̄ ex propin-
 quitate & longitudine Solis ad nos
 & eius media distantia efficiuntur
 quatuor anni tempora, s. æstas, ver,
 hyems, & autumnus. Ex est res ma-
 nifesta ex se, quia ex elongatione ip-
 sius est causa frigiditatis & humidi-
 tatis: & hæc est complexio hyemis.
 & ex propinquitate eius est causa ca-
 liditatis & siccitatis, quæ sunt natu-
 ra æstatis. & ex eius media distantia

C est causa reliquorum duorum tem-
 porum mediorum, s. autumnus, & ve-
 ris. Sed diuersitas in impressionibus
 in aere contingens ex situ Solis in di-
 uersis mansionibus est nota conue-
 nienter Arabibus. hoc autem, s. di-
 uersitas impressionū in aere ex par-
 tibus circuli ratione diuersitatis exi-
 stentis inter ipsam & partes multi-
 tudine & paucitate stellarū, aut ma-
 gnitudine, aut paruitate earum, aut
 velocitate, aut tarditate motus ipsa-
 rum, s. stellarum fixarū. inde enim
 nominatur actio Solis, cum ipse mu-

tatur ab vno loco in alium locum, &
 ex prædictis. Diuersitas etiam trans-
 mutationis in climatibus est mani-
 festa: cuius causa est propinquitas,
 & elongatio Solis. Causa vero propin-
 quitatis & elongationis prædi-
 ctæ est circulus obliquus. Vnde re-
 gio eorum, super quorū capita tran-
 sit Sol, est necessario calidior alijs re-
 gionib⁹ aliorum: & magis appropin-
 quantes regioni eorū, super quorū
 capita transit Sol, sunt calidiores: &
 magis distātes ex regionib⁹ eorum,
 super quorum capita nō transit Sol
 sunt frigidiores.

De impressione stellarum in ae- El
 re cum Sole.

*Aer etiam alteratur, & im- 101
 mutatur ratione alicuius astri o-
 rientis, vel occidentis.*

In stellis etiam est actio, qua im-
 mutatur aer ad caliditatem ex earū
 ascensu, & ad frigiditatem ex earū
 descensu vel occasu: quod fm acces-
 su vel discessu Solis fit.

*Cū enim Sol appropinquat in- 102
 flammatis stellis, incendit, & in-
 flammat aerem.*

Aer inflammatur, cū Sol appro-
 pinquat alicui ex stellis, quæ inflam-
 matæ dicuntur: & sunt illæ, quæ ge-
 nerant inflammationem aeris, cum
 perseverant aliquibus diebus, & vo-
 cantur comete. nā ex calore Solis cō-
 iunctio cum calore prædictarū stel-
 larum, inflammatur aer.

*Hoc siquidem verum est in tā 103
 tum etiam, quod cum inflamma-
 ta elongantur aliquo modo a so-
 le, videmus aerem aliquantulum
 infrigidari.*

GG iij Hoc

Canticorum

G Hoc est int̃rũ verum, q̃ cū calor inflammatus elongatur ab ipso Sole, aut extinguitur, videmus aerē aliqua in frigidatiōe in frigidari, qđ autem Sol operatur cum prędictis inflammatis, id operatur cum stellis erraticis, aut & cū fixis. vnde est posse q̃ per inflammatas intellexit aliquam ex stellis fixis.

104 *Si etiam stelle, quę dicuntur infortunatae, fuerint in exaltatione sua, significabunt super corruptionem animatorum. Si vero quę fortunatae dicuntur, fuerint ibide, significabunt salutem eorundem omnimodam.*

Hoc est fm opinionem domino rum expertorũ in iudicijs astrorũ. Et est, quoniam ipsi intendunt, q̃ quidam ex planetis sunt, quorum effectus est vt plurimum detrimentum, & corruptio, & sunt illi, quos ipsi vocant infortunos: & q̃ quidam ex eis sunt, quorum effectus vt plurimum sunt profectus & adoptio, & sunt illi, quos vocant fortunos. Opinantur etiam q̃ quilibet ex ipsis habet propria loca in orbe, in

I quibus ipsorum actio roborat, aut debilitatur. Loca autem eorum, in quibus actio fortificatur, graduatur apud eos: & imposuerunt propria nomina prędictis gradibus, quę sũt exaltatio domus, triplicitas, & alia ab his. Ferunt etiam, q̃ cum infortunate sunt in locis, quę dicuntur exaltationes eorum, q̃ tunc augeatur, & roboretur eorum operatio. Et si sic est, tunc significabunt super destructionem corporum animatorum. Et si sũt cum fortunatae sunt in prędictis locis, significabunt super salutē

eorundem animatorum. Hoc tñ totum est contra illud, quod declaratum est ī philosophia Naturali. Nā omnes astrorum actiones sunt laudabiles: quoniam esse omnium horum inferiorum est ligatũ cum motu, & situ eorum in partibus diuersis sphærę. Diuersitas autem quorũdam cū quibusdam ex eis, contigit ratione elongationis & propinquitatis eorum adinuicem.

***De alteratione aeris secundum regiones.**

Tanto frigidior est illa, quanto altius super montes existit: complexio vero villę existentis in ualle indicatur calida.

Hoc quidem est manifestum, s. q̃ villę in montibus existentes frigide sunt: & existentes in vallib⁹ sunt calide. Huius autem causa est propinquitas montium ad regionem, ī qua fit generatio nubium: necnon etiam, quia montes omnibus quatuor ventis exponuntur. & ideo nō sunt habitationes in regionibus calidis ratione latitudinis propinquę Soli, nisi in montibus earum, aut p̃pe eos. in regionibus vero frigidis ratione distantię latitudinis, sunt montes continue niuosi, & per consequens inhabitabiles.

***De alteratione aeris secundum montes.**

Si vero montes fuerint a parte septentrionis, & claudatur montibus, indicetur in frigidari a septentrione.

Si fuerint montes a parte meridiei protegentes villam a vento australi, erit quidem illa villa frigida, rōne

A ratione exsufflationis venti septentrionalis factæ super eam: vētus.n. septentrionalis frigidus est & siccus

107 *Villa edificata a parte meridiei, iudicetur calida ratione exsufflationis illius venti meridionalis super eam.*

Villa a parte meridionali aperta iudicatur esse calida ratione exsufflationis vēti meridionalis factæ super eam. nam ventus meridionalis calidus est, & humidus.

108 *Sed si sit ex parte occidentis, habebis aer eius grossitiem: si vero ex parte orientis, habebis subtilitatem.*

Cum aliquis locus est expositus, & discooperus ventorum exsufflationibus, & insufflat super eum ventus occidentalis, efficietur quidem aer eius grossus, & frigidus & humidus. Si vero insufflat super eum ventus orientalis, erit aer eius subtilis, i. calidus & siccus: & hoc est, quoniā ventus orientalis est calid⁹ & sic⁹, sicut occidentalis frigidus & humidus. & hoc tñ per relationem est ad

C medium climatis cuiuslibet: quod est, quoniam in pluibus! ororū, vētus frigidus & humid⁹ est causa pluviarum in eis contingentium: & calidus & siccus clarificat aerem ipsorum. Hoc tamen variatur in multis locis terræ: vt pote apud nos in insula Andalusie: in cuius medietate, i. orientali pluit ex vento occidentali, & clarificatur eius aer ex vento occidentali: & in alia eius medietate occidentali pluit ex vento occidentali, & clarificatur aer

ab orientali.

li.

De alteratione aeris secundum maria.

Maria habent contrarium iudicium in hoc, sicut sapientes retulerunt.

Iudicium mariū ad terrā est contrarium iudicio montium ad eandem. qm̄ maria a parte meridiei refrigerant terras, & a parte occidentis calefaciunt: & hoc ideo, qm̄ maria æquant & temperant materiā ventorum. vnde si ipsa fuerint a parte meridiei alicuius terræ, æquabūt vētum meridionalē, minuentq; & remittent calorem eius. & si r̄ cū erūt a parte septentrionis, æquabunt vētum septentrionalem, & remittent eis frigiditatem. Cuius ratio est, qm̄ aquæ non sic patiuntur, neq; alteratur in caliditate & frigiditate a Sole sicut aer. & ideo est, qd̄ ipse tempore frigido sunt calidiores aere, & tpe calido frigidiores. hoc quidem est, qd̄ de aquis maris intelligo.

De alteratione aeris secundum ventos.

Venti etiam generant in aere illud, quod generant in eo [mansiones.]

Intellexit qd̄ venti in aere gñant diuersitatem complexionis, sicut & mansiones. intellexit autē per hmoi mansiones, positionem Solis & Lunæ in mansionibus, quas Arabes amone vocant. Iam autem prædiximus qualiter fiunt ex eis immutationes aeris.

Est quidem in meridionali caliditas, & humiditas, [pro tanto generat super calefactionem, & putrefactionem.]

III
b & pp
ipsas qñq;
gñat.

Ven

G Ventus meridionalis generat in aere caliditatem & humiditatem. & ideo gñatur ex flatu ei^{us} putrefactio: excessus n. suæ caliditatis & humiditatis est causa generationis putrefactionis. & ideo qui intendit prohibere putrefactionem rerum, infringit & desiccet eas.

112 *Frigiditas, & siccitas insunt septentrionali, & ideo generatur inde tussis.*

Ventus septentrionalis necessitat in aere frigiditatem & siccitatem. & ideo lædit organa anhelitus, gñatq;

H ex eo tussis: quod ex siccitate organorum anhelitus contingit, necnō ex conseruatione eius, quia humiditatem cerebri comprimit.

113 *Calor, & subtilitas insunt orientali: & frigiditas, & grossities occidentali.*

Hoc est manifestum, q̄ ventus orientalis est calidus & siccus, & occidentalis frigidus & humidus. variatur tñ hoc fm diuersitatē ex terra, & aqua eis contingentem.

De alteratione aeris secundum ea: quæ ei vicinantur ex terris & aquis.

114 *Omnis [angulus terre mollis, cuius circumferentiæ sunt discooperta montibus, & habens fontes aque dulcis], est quidem complexionis humida.*

e locustæ paludo fixæ, circa quæ flos aquosa

Omnis villa, cuius terra mollis est, non petrosa, resudans aquis, & eius circumferentiæ sunt discooperte montibus, est humidæ complexionis.

Generatur autem siccitas in aere re appropinquante alicui villa, cuius terra vel locus saxosus est, & salus.

Villa habet aerem siccum est, cuius locus est saxosus, vel adustus, & salus, verū regio saxosa necessitat cum frigiditate siccitatem: sed salsa cum siccitate caliditatem.

De alteratione aeris secundum habitationes.

Domus valde patula, & omnibus nētis discooperta, est in hyeme valde frigida, estate vero calida.

Domus, cuius ianue sunt valde patulæ quatuor angulis orbis, & discooperte quatuor ventis, efficitur in hyeme valde frigida, & in estate valde calida: & maxime si fuerit alta. domus. n. talis non protegit à caumate, & frigore.

Ex domo autē depressa, & subterranea habetur iudicium contrarium.

Habitatio quidem subterranea habet dispositionem contrariam: cū domo prædicta. & hoc est. q̄ tempore hyemali est calida, & æstiuo frigida. dispositio enim eius, quod est infra terram in prædictis duobus temporibus, est causa huius, hoc est, q̄ calefiat tunc in tpe hyemali, & infri gideatur tpe æstiuo: cuius ratio data est in Naturalibus.

De alteratione secundum vestimenta.

Calor inest panno facto ex serico, & coto: & frigus [in r. scilicet, idest panno plano non lanuginoso sen nelleroso,] & lineo.

Pāni

A Panni ex serico, & coto sunt calidi: & panni mechanoni & sine pilis sunt frigidi, sicut lini. Sed caliditas inest pannis ex serico, & coto per relationem ad corpus hominis. Frigiditas autem pannorum rasorum cōtingit ratione paruitatis boræ existens in eis. villi. n. & pannorū pili sunt causa calefactionis: eo q̄ bene vniuntur corpori, & adhæreant. cōplexio tñ lini est temperata.

119 *in compositis ex pilo, & chili*
] & lana inest cum caliditate aliquantulum siccitatis.

B Pannus ex pilo & lana factus & compositus habet cū caliditate siccitatem. & hoc ideo, qm̄ sunt ex superfluitate animalium.

De alteratione secundum odorifera.

110 *iudicatur caliditas super complexionem cuiuslibet floris, & cuiuslibet aromaticis, exceptis quinque, scilicet myrto, salice, nenufaro, rosis, & violis: quæ quidem sunt frigida, & cum hoc aromatica.*

f Et aromatica odorifera sunt calida, per se, & a phor.

C Hoc quidem est, scilicet q̄ ipse dicit, q̄ aromaticū apud Arabes est calidæ complexionis in hoc, qm̄ est fumosum, vaporosum. ex huius autē vaporosis sunt quedam calida & sicca aut calida & humida: exceptis istis, quorum rememorationem facit in hoc loco. Ratio autem huius est: qm̄ odores non proveniunt ab omnibus partibus predictorum odorabilium, sed solum ab eorū partibus calidis, quæ quidem sunt paucæ in comparatione ad partes eorū frigidas. Et aromaticū ydē est nomē cōe apud Arabes oī flori bonū odore habēti.

De operatione colorum in visu.

Laudabilior, & utilior ex coloribus visui, est niger, aut viridis: albus autem, & citrinus. [nec non omne splendidum latus, &] disgregat lucem oculorum.

111

g qñ splēdēt & sū pūti

Utilior ex coloribus visui est viridis aut niger. viridis quidem secundum veritatem confert ei, quia secundum veritatem medius est inter album & nigrum. albus autem procul dubio movet fortiter visum: cuius cām explicuit Gal. eo q̄ ipse disgregat visum. actio autē coloris nigri est huic contraria, i. congregans visum. Si igitur sic est, quodlibet horū extremorū lædet visum, & medium inter ea conveniet ei. verum est tñ q̄ color niger parū movet visum & oculum, pro tanto inquantum huiusmodi minime lædit ipsum.

Secunda ex rebus non naturalibus. scilicet cibis, & potus.

Scito quod vera cibi actio est augere augenda, & restaurare omne deperditum ex dissolutione corporis, & ad pristinum statum deducere.

112

F

Scito necessitatem cibi fuisse propter duo. Vnum est, quoniam impossibile est animal principio suæ generationis genitum esse cum suo augmento naturali, scilicet quod iudicatur ei convenire per naturā, inquantum est tale, aut tale animal. pro tanto fuit ei cibus necessarius, quatenus augeatur eo corpus eius, donec perveniat ad quantitatem ei debitam per naturam, & cesset

Canticorum

Cesset augmentum eius. Secundum est, qm̄ spiritus, & corpora animalium dissoluntur ex calore aeris continētis ea. & iō fuit eis cibus conueniēs, & necessarius ad commutandū aliquid eis loco eius, quod fuit ab eis dissolutum. Et in summa, quia animal uiuit per calorem igneum, qui est lator animę, & ignis inquantū h̄mōi, semper indiget q̄ comburat: alioquin enim extingueretur in animal: ignis: iō fuit continuo necessarius cibus corporis animalium. Et ideo est, q̄ corpora puerorū egēt eo amplius ceteris, propter multitudinem caloris in eis existentis: vnde ipsa consumunt necessario amplius, sicut inquit Hipp. & post ipsos pueros iuuenes, & post ipsos, senes. Qui vero minus ceteris egent cibo, sunt seniores decrepiti. & hoc, quia ignis eorum est paruus, parua re indigēs ad hoc, q̄ ipse uiuat.

123 *Est autem ex eo eligendus ille, qui in sanguinem laudabiliorē conuertitur, & transmutatur.*

Electus ex cibus est ille, qui in laudabilem sanguinem magis q̄ in aliam ex alijs tribus humoribus conuertitur, & transmutatur.

124 *Zenis autem, & subtilis, est panis tritici, & carnes paruorū pulloꝝ gallinæ, & sicut bliti ex oleis: hi enim conueniunt patientibus agitudine.*

Cibus laudabilis chymi, & cum hoc subtilis substantiæ est, sicut panis factus & compositus ex lacticio & simila frumenti, & carnes paruorum pulloꝝ gallinæ, & ex oleis, sicut bliti. & vñ q̄ torum, quod dicit de cibus istis, propter subtilita-

tem nutrimenti referat ad id q̄ subiungitur. cū dicit: hi. n. conueniunt patientibus, vñ tñ q̄ referatur blitis tñ febrientibus, nec pōt toti referri. Et sciendum q̄ panis ex simila tritici, dicta Arabice darmat, compositus, est apud Gale. citioris digestionis ceteris, & tardioris egressionis & descensus. Probat autem ipsum esse citius digestionis ex magna mundificatione, & separatione ipsius a fursure: quod quidem omnino est indigestibile. & hoc quidem est causa tardi descensus ipsius: nam fursur p̄bet pani velocitatem egressus. & ex hoc opinati sunt posteriores Medici q̄ panis ex simila frumenti compositus, difficilis & tardæ digestionis sit Melior autē ex oībus panibus est ille, qui sic præparatur, vt similis sp̄giæ efficiat, æquale, & temperate fermentatus, & in clibano conueniēter decoctus: & post sic coctum in clibano est ille, qui projicitur in parietibus vasī calidi. Et Saraceni quidē approbant panem coctū inter duas calidas super igne conueniēter situatas, ponuntq; ipsum in eodē gradu cum pane cocto in clibano.

Grossi autem ex usualibus sunt simila, & sicut a [muto laudabilis] duorum annorum.

Ex cibus laudabilioris chymi, & cum hoc grossiæ substantiæ sunt, sicut panis simile, & sicut muto duorum annorū. & hi quidē cibi congruunt sanis, & laborantibus: sed primi q̄ scēntibus, & conualecentibus.

Piscis notus habitans [in rupibus] est cibus congruus nexato ab exercitio, & labore.

Piscis

M
125
a aries c
strat del
ctabilis.

126
b iter
za

A Piscis petrosus habitans in rupibus est ille, qui natat in aq̃s sup̃ mōtes & rupes transeūtib⁹ & fluentibus, & intellexit p̃ pisces, pisces squamosos. Ex his aut̃ sunt tres species, scilicet marinus, fluuiialis, & habitans in ambabus aquis simul. Est aut̃ melior ex eis s̃m Gal. marinus: & post illum, qui simul in ambabus aquis uiuit: & post istum ille, qui uiuit in aquis dulcibus. Cuius rō est, q̃m humiditas excedit & dominat̃ piscib⁹. verū oēs illi qui nutriuntur ī aquis salis sunt minoris humiditatis: cōtrarium est de illis, qui in aquis dul-

B cibus nutriuntur: sed qui viuunt in ambabus aquis simul, sunt medij īter eos. Ex marinis autem sunt tres species, scilicet mollis viscosus, & petrosus montuosus, & ille qui nutritur ī litore maris. Melior aut̃ ex eis est petrosus montuosus, rōne motus magni & subtilitatis aquarū inter rupē & montes existentīū. est aut̃ post ipsum mollis viscosus, deteriores aut̃ inter oēs has pisciū spēs sunt habitantes in littoribus maris. & hoc, quia nutriunt̃ ex fœcibus & superfluitatibus ibidē existentibus: & max̃e qui ex eis nutriuntur in littoribus maris, existentibus iuxta magnas ciuitates. sic etiā sciendū de habitantibus in fluminibus. Alauda aut̃, & mugil sunt ex melioribus piscibus viuētibus ī ambabus aquis simul apud nos. Verum Sardina est piscis mollis viscosus.

117 *Ex eis sunt subtilis malitia, sicut sinapis, cepa, & allium. hi autem generant choleram rubeam. vnde & quandoq̃ sumuntur via medicina.*

Ex cibis aut̃ est tertia species, scilicet D illaudabilis & subtilis chymi: velut sinapis, allium, & cæpa. Hi. it. cibi vrunt sanguinē, & generant choleram rubeam. vnde interdū sumūtur ratione medicinæ solū. & hoc, quia ipsi magis vincunt, & agunt in corp⁹, q̃ corpus deuincat eos.

Ex eis sunt etiā generantes melancholiam, ex qua in quibusdam corporibus morbi generantur: velut hirci antiqui, boues, panis sursum, & caseus. **E**

Ex cibis etiā est quarta species, & sunt illi, qui generat̃ melancholiā: sicut carnes hircorum antiquorū, & bouum antiquorum, & in summa omnes cibi, qui grossi sunt & terrestres, ex quibus sunt quidā, qui sunt calidi & sicci, sicut caseus aridus & antiquus: & quidam sunt frigidi & sicci, sicut bos antiquus. Corpora autem, ī quibus generatur morbus ex his cibis, sunt corpora, ī quibus humor melancholicus à principio & ra dice naturæ, & complexiōe eorum dominatur.

Rursus quidā ex his causant, & efficiunt humorem phlegmaticum, sicut pisces grossi, & genera lactis. **F**

Hi cibi sunt cum grossitie sua frigidi & humidi.

Aqua delectabiles, et fluuiiales conseruant humiditatem radicalem, & causant egressum fecum & superfluitatum, digerunt & deducunt cibum per Venas. **I**

Actio quidem aquarū delectabilī in corporibus est cōseruatio humiditatis

Canticorum

Gmiditatis radicalis in eis existentis, & facilis egressus fecum & superflui tarum ab eis. & faciunt et trāsire & penetrare cibū pvenas, ob hoc quia subtiliant, & liquidū reddūt ipsum. Inest et eis aliud iuuamentū ab eis: & est, qm digestio fit per eas. nā nisi ipse essent, torresciet cibis, & virescitur. Et inde est, q animalia adoptāt & desyderāt aquas, cū sit digestio cibi. Qd autē dr hic, s. q. aquæ fluuiales sint meliores fontanis, est quidē fm opinionē Medicorū* akar. alioquin fontanæ fm opinionē Hipp. & Gale. sunt meliores, & ex eis maxime orientales, & super arenā incedentes. Cuius quidē probatio est ex hoc, qm aquæ fluuiales colligūtur, & commiscētur cū pluribus aquis, incedentes super terras diuersarum complexionum.

131 *Melior est ex aquis pluuiialis mūda: quoniam nihil admiscetur eis, quod inferat eis nocumentum.*

In hoc autem conuenerunt omnes Medici: quoniā nō admiscetur aquis huiusmodi, sicut ipsi dixerūt, aliqua terra nociua. Est tamen dubitatio, & controuersia inter eos de bonitate aliarum post prædictas in gradu existentium: nam quidam asserunt fontanas esse meliores, quidam autem fluuiales.

132 *Ex eis autem sunt egredientes à naturali dispositiōe earum, quarum propria actiō est secundū complexionē eius, quod admiscetur eis.*

Quædam sunt species aquarum egredientes naturam aquæ simplicis, & veræ, i. quæ non sunt delectabiles, sicut aqua simplex: quarum propria actiō consequitur illud, qd

fuit eis admixtum. Si ergo sint amaræ, erunt calidæ & siccæ, ratione cōmixtionis partis terræ vstæ cum eisdem. Si vero fuerint salæ, commiscabitur eis terra salia. Si autem sint calidæ, erunt eis cōmixtæ terræ sulphureæ. Ferūt et q qdā aq fuerūt repletæ acetosæ. Erunt etiā q in partibus granatæ sunt quædā aquæ necantes animalia, quæ bibunt ex eis. **133**

Omne, quod bibitur ex ceruisis lacte, et vino, nutrit corpus.

Ex omnibus potibus corpus nutriendibus sunt tria, scilicet ceruisia, vinum, & lac. **134**

Potus conuertens corpus ad suā naturā, est sicut oxymel ex suis iuuamento.

Proculdubio intentio sua in hoc loco fuit ad referendū genera ciborū & potuum, diuersas operationes in corpore hominis efficiētium: nō autem fuit intentio eius ad referendum eos, in quantum conseruāt sanitatem, vel tollunt agritudinē. vnde est ac si diceret: potus sunt sicut aquæ, & alij ab ea: & aquæ sunt aut delectabiles aut non delectabiles: & ex delectabilibus operatiōes sunt tales, & tales: & earum species sunt tales, & tales.

Tertia ex rebus non naturalibus. s. Somnus, & Vigilia.

Somnus est quies virtutū animalium motuarum, & sensitiuarum. **135**

Somnus est reuocatio seu regressus virtutum animalium ex apparentia corporis ad eius interiorius. & hoc, quoniā earum actiones sunt mouere, & sentire quæ in vigilia notantur.

* a. l. takar
quin. fontanæ th
secundū.

Aur. hoc autem contingit cum prædictæ virtutes existūt in manifesto corporis, cum earum operationes sequuntur eas. Somnus vero est earū quies. nam tunc quiescunt ab operationibus suis, & redeunt ad suam originem, quæ est cor, & augent seu confortantur ibidē. Causa autē somni est tam digestio cibi, quā labor. nam cū digeritur cibus, generatur in corde, & in cerebro vapor frigidus & humidus: de natura autē frigiditatis est constringere, & cōprimere, seu in profundū impellere. vnde reuocatur tunc calor naturalis ad suā

B originem ex frigiditate occurrente & obuiat ei: ad cuius egressū cōtingit ēt regressus, & reuocatio sensuum. nā ipsi feruntur sup ipsum, cū ipse sit subiectum eorum. Labor autē est causa somni: quia ipse dispergit, & dissoluit calorem naturalem, & per consequēs in frigidat ipsum. Virtus enim vnita fortior est seipsa dispersa. quo circa in sua colligitur origine, quatenus ibidem confortetur & calefiat, vitans & fugiens laborem, donec ad suam complexionem primam redierit, aut prope eā: & tunc excitatur animal: sicut excitatur, postquam est completa cibi digestio.

136 *Ipse enim calefacit corporis interiora, ex quo fit cibi digestio laudabilior & melior.*

Ipse. n. calefacit corpus propter regressum caloris in manifesto corporis existētis ad eius interiora, ex quo vniantur tūc duo calores simul, scilicet intrinsecus, & extrinsecus. Et pro tanto subdit, quod inde efficiatur melior cibi digestio. Nam virtus digestiua efficit tunc opus suum

cum prædictis duobus caloribus, videlicet cum calore spirituali & proprio eius, & cū calore virtutum sensitiuarum: quæ quidem tempore vigiliæ suas operationes exercebāt.

Si aut somnus multū prolongatur, replebitur caput humoribus.

Huius quidem causa est, quoniam cū calor existit intra corpus plus debito, tunc augetur & multiplicatur fumosus vapor, & eleuatur plurimum eius ad cerebrum: & sic repletur caput vapore prædicto: quia etiā iam fuit cibus digestus per somnum profundum. exercet autem calor operationem suam in humiditatibus corporis. vnde componitur tunc vapor ex primo & ex ascendente ab illis humiditatibus ad caput. pro tanto repletur caput illis humiditatibus, quæ humectant ipsum secundum modum prædictū, & lædunt ipsum.

Ipse etiam humectat corpora, & relaxat, extinguatque calorem uiuificantem ipsam.

Humectatio quidem, quam facit somnus, ideo est, quoniam vigilia exiccat corpora ratione eius, quæ scilicet dissoluitur ab eis per motū sensuum. & ideo est, quod cū quiescunt sensus in somno, augetur humiditas spirituum eorum, neque non etiam humiditas membrorum. Intelligit autem ex dicto suo, cū dicit: extinguitque calorem, etc. quod multus somnus extinguit calorem, quo virtutes viuunt, & existunt. & hoc, quoniam de natura quietis ē, & similiter de natura operationis

Canticorum

G pertionis extinguere calorem, sicut accidit in igne, ignis. n. extinguitur & suffocatur, cū multum & pfecte tegitur, & cooperitur. Contingunt aut ambo prædicta calori elementari, vel naturali, tēpore somni, f. quies & suffocatio ex mēbris absq; respiratione sufficienti: p qd contingit ei tunc extinctio, sicut igni extrinseco. nam insufflatio venti ignē incēdit, & inflammat. vnde est hęc vna ex causis respirationis.

139 *Tēperata vigilia excitat Valde sensus, et disponit virtutes ad exercendū operationes suas, & cū hoc mundificat corpus à facibus, & superfluitatibus.*

Vigilia mediocrit & temperata, f. nō excedens, aut nō diminuta, est illa, qua sensus excitantur. Nā tunc ipsi exercent operationes suas solite & attente. ipsa. n. disponit vim motuā ad exercendum operationes suas fortes, & cum vtilitate. mundificat ēt corpus à superfluitatibus, i. expellit eas, & educit exterius. de natura. n. vigiliæ est corpus euacuare: nam motus euacuat, & consumit.

140 *Ex longa autem vigilia contingit expergesactio, et insomnietas generas anxietatem, & angustia anima. ipsa etiā dissoluit spiritus, & corpora sedat, & corrumpit splendorē & claritatem corporis & colorem eius, et profundat oculos, nocetq; digestionī, & mentem tollit & disturbat, & corpus in-*

a* vel debet
litas.

Ex longa vigilia contingit mor-

bus insomnietatis, generans angustiam & laborē animæ: ipsa. n. euacuat corpus, & magnificat dissolutionē ei*. & ideo dicit q; ipsa dissoluit corpora & spiritus eorū, & eorū colores & splendorē fēdat & corrumpit. nam ex corruptione caloris naturalis immutatur color corporis, & splendor eius alteratur. ob hoc etiā causat submersionē, & profundationē oculorū, corruptionē digestionis, mentis ablationē, & corporis infigidationem, sicut dixit in textu.

Quarta ex rebus non naturalibus. f. Motus, & Quies.

IN exercitijs ē quod est tēperatum. & hoc docet quod fiat: nam ipsam æquat, & temperat corpora, et efficit egressum superfluitatū, & b [humiditatum.] b sordid

Ex exercitijs ē æquale, & inæquale. Est aut æquale eligēdū. Est ergo illud faciendū, & eo vtendum: quoniā ipsum æquat corpus, & expellit fæces, & humiditates superfluas ab eodē. æquat autem corpora, seu tēperiem corporum efficit, eo q; calorem naturalē confortat. Sed expulsio, quam facit humorum, cōtingit ex motu, & ex prædicta cōfortatione caloris naturalis, quam sicut dictū est, hēt efficere. ad cōfortationē. n. caloris radicalis seqt cōfortatio virtutis expulsuæ, & aliarū ab ea.

Disponit etiam corpus ad hoc vt nutriatur, & disponit parum ad hoc vt augeatur.

Exercitium æquale & temperatū disponit corpus ad hoc, vt nutriat, & ad hoc, vt superfluitates educantur, necnon & ad hoc, vt calor naturalis

142
Auct.
paruum

Aalis inflammietur. Tempus autem
conueniens ad exercendum ipsum est,
postquam est completa vltima dige-
stio, s. tertia. Sunt autem tres dige-
stiones, s. vna, quæ fit in stomacho:
alia, quæ fit in hepate: tertia, quæ fit
in ipsis membris. Et tempus quidē
ad exercitandum conueniens est, cū
est completa vltima digestio. Nam
cum fit ante complementum huius
digestionis, ipsum quidem est ex ce-
teris rebus nocibilis. & hoc, quia
facit tunc egredi, & transire cibum
indigestum, & in summa corrūpit
ipsum. Nam generatio non perficitur
nisi cum quiete: cibi autem digestio
est membrorum ex eo nutritorum
generatio. Intelligit autem, cum di-
cit: & disponit paruum ad hoc vt au-
geatur: q̄ exercitium iuuat virtutē
augmentatiuam, tam in mēbris par-
tibus, q̄ ætate auctis.

143 **I**mmoderatū autem ex eo pro-
prie dicitur labor, qui quidem spi-
ritum euacuat, & educit, & las-
cat corpus, & emacerat pingues
& carnosos, & inflamat calo-
rem extraneum, & ducit etiam
humiditates a corpore, & debili-
sat nervos ex violentia dolorum,
& facit corpus senescere ante æta-
tem senectutis.

Exercitium immoderatum dicitur
labor. quod quidem spiritus euacuat,
& calorem extraneum in corde ac-
cendit, & inflamat, qui calor ele-
mentari seu radicali cōtrarius exis-
tit. euacuat. n. præ multitudine mo-
tus sui humiditatem a corpore, & ex
magna dissolutiōe debilitat nervos
facitq; senescere corpus ante ætatē

senectutis, ratione eius, quod ex me-
bris radicalibus dissoluitur.

*Vltimata autem quies est in-
conueniens, neque est inuamentum
in vltimitate eius, immo quidem
replet corpus humiditatibus, sicut
& glandulis, & nodis: neque dispo-
nit corpus ad aliquem cibum.*

Illaudabilis est immoderata q̄.
& omisso motus est illaudabilis.
nam excessus cuiuslibet rei est inu-
tilis. De natura autem quietis est re-
plere corpus humiditatibus, ratione
parue & diminutæ euacuationis fa-
ctæ cum eo: & proinde etiam non
disponit corpus ex ea ad susceptio-
nem nutriti, eo s. q̄ non egrediā-
tur tunc superfluitates a corpore.

Quinta ex rebus non naturali-
bus, s. de euacuatione, &
repletione.

Corpus indiget vniuersali e-
uacuatione omnium mem-
brorum per phlebotomiā, & phar-
maciam, ex qua quidem est perfe-
ctum inuamentum in vere.

Corpora autem indigent vniuer-
sali euacuatione, & particulari. fit au-
tem vsus totius corporis cum phle-
botomia & pharmacia. particulari-
ter autem in aliquo membro fit p̄
meatus illius membri, cum sunt in
eo huiusmodi meatus. & hoc cū euacu-
atione speciali ipsius membri. Et q̄
euacuationum, quædam est vniuer-
salis, & quædam particularis, inco-
pit ab vniuersali, dicens q̄ talis est
phlebotomia & pharmacia: quæ q̄-
dem faciendæ sunt in vere. Est autē
sciendum q̄ homines sunt in hoc di-
uersi & varij. Nam quidam sunt ha-
Coll. Auer. HH bētes

Canticorum

Ebentes naturaliter corpus æquale & temperatum exercitantes se: & quidam habent inæquale non temperatum, se etiam exercitantes: & quidam habent corpus æquale, non tñ exercitantes se: & quidam habent corpus inæquale, non similiter exercitantes se. Et corpus quidem æquale & exercitatum non indiget proculdubio I aliquo euacuatione facta per pharmaciam, aut phlebotomiā dum vtatur cibis conuenientib⁹, in debita quantitate, & qualitate, & tēpore assumptis. verum si corpus tēperatum non exercitaretur conuenienter, indigeret proculdubio euacuatione: & maxime si non vteretur cibo laudabili, & conuenienti tēpore, quantitate, & qualitate assumpto.

Intelligendum autem per laudabilem qualitatem, q̄ sit cibus equalis & temperatus. Corpora autem inæqualia indigent proculdubio necessario euacuatione, quāuis etiam vrantur exercitijs, & cibis temperatis. Ex his autem corporibus sunt magis conuenientia euacuationi inæqualia, non se exercitantia, assumētia cibū vsq; ad cōpletā saturitatē.

146 Vomitus fiat in æstate, sed melancholia educatur in autumno.

Vfus vomitus laudabilis est specialit̄ in æstate. & hoc est, quoniam æstas est ex efficientibus humores natantes in stomacho, siue I ore stomachi. hi enim humores sunt calidi, quales sunt specialit̄ in æstate. Asignauit etiam educationem melancholiz in autumno, eo q̄ tunc eius generatio augeatur. Ver autem est melius ceteris temporibus ad celebrandum phlebotomiam, & sumēdum pharmaciam. & hoc, quia tñc

liquefiunt, & dissoluiuntur humores, & virtus existit fortis & valida.

Gargarisma, & dentifricia purgant, & mundificant palatū, & dentes. **147**

Quoniam p̄ceperat fieri vniuersalem purgationē & euacuationē, p̄cipit nunc fieri particularem, dicens, decet vt palatum, & caput euacuetur cum gargarismis. ipsa enim sunt medicinz attrahentes a capite, & euacuantur guttur, & gingiue cū abstergentibus, & mundificantib⁹. & sunt plures pulueres, quibus fricantur dentes, & gingiue.

Prouoca Urinam, alius incidet in hydropem. Et prouoca mēstrua, sin autem corrumpentur corpora earum. **148**

Vtere medicinis urinam prouocantibus, alioquin timeas hydropē. Et similiter vtere medicinis prouocantibus sanguinem mēstruum in mulieribus, alias earū corpora corrumpentur.

Educ faces in colica: nam in eam educatione curabitur patiens. **149**

Cum stringitur natura & impeditur, seu prohibebitur fecū egressio, dentur in potu medicinz eductiue: nam ex hoc curabitur patiens. hoc tamen est ex capitulo curationis, & practice.

Vtere balneo ad tollendum sor-des, & immunditiam. neq; sis in hoc piger, si velis educere superfluitates a corporis superficie, & cutē ab accidetibus immunditia mundam facere. **150**

Bal-

A Balneum est necessarium ad purgandum superfluitates tertie digestionis. & ob hoc disponit corp^o ad susceptionem cibi. ob hoc etiam cōgruit, & necessarium est in conseruatione sanitatis. vnde priores utebantur eo omni die, postquam fuerant prius exercitati. Est autem vna ex conditionibus eius, sicut & exercitij, ne diu fiat cum cibo sit in stomacho. Et immunditia quidem est super corpus fordities ex superfluitatibus tertie digestionis collecta. Ex proprietate autem balnei est humectare corpus, & reddere ipsum spongiosum: facitq; ut digestio compleatur, & perficiatur.

lores artuum, & apostema etiam, & febres. Quod ideo contingit, quonia coitus super cibum factus, facit egredi & transire cibum indigestum, & inde causat generatione oppilationum, pro quanto necessitat in venter eo, sicut dictum est, omnes morbos predictos. Ipse etiam nocet, si fiat tempore famis: quoniam exiccat corpus. vnde conuenientius tempus ad usum eius est medium inter illa: & est id, quod prope complementum est digestionis. ipsum enim tempus est magis congruum ad hoc: cum sit tempus egressus & expulsiōis superfluitatum. nam sperma est intrinseca & superfluitas aliqualis.

151 Coitus etiam commendatur iuuenibus, quatenus per eum a nocturnis perniciosis liberentur.

Multus coitus debilitat corpus facitq; ipsum hereditare varias species nocementorum, & dolorum.

Cum erunt iuuenes calidæ & humidæ complexionis, & collectio spermatis in eorum corporibus, non nocet eis vsus temperati coitus: alioquin contingent eis morbi magni, & illaudabiles.

Nedum dicimus qd multus coitus debilitat corpus, & facit ipsum consequi varios dolores & morbos: quoniam qd diminuit & abbreviat valde vitam, facitq; eam valde breuiter, & celeriter terminari. Aristot. enim asseruit qd animalia multi coitus sunt breuioris vite: probans hoc, & confirmans ex passeribus, qui non viuunt nisi per annum solum: inducens su

152 Nequaquam autem concedatur macrois, senibus, aut est debilibus.

per hoc probationem, quoniam non apparet nigredo super guttur illorum, qui videntur in autumnō: quæ quidem nigredo significat super senes ex eis. Huius autem ratio est: quoniam coitus dat, & infundit similitudinem suam in specie sua. simile autem egrediens ab omnibus membris generat vitam. & ideo multa ex vegetabilibus exiccantur, cum senescunt. Est etiam quoddam animal, quod immediate moritur, postquam generauit.

C Proculdubio coitus inducit, & precipitat macros in hecticam. & sistit senes, & debiles in eundem morbum precipitat.

153 Incurret podagram, & dolores alios ille, qui vitur coitu immediate post cibum sumptum.

Prognostica ei, qui vitur coitu cibo sumpto, qd continget ei podagra: & est dolor pedis: & species arthritice, quæ schiatica nominatur: neq; non etiam alij dolores multi, sicut dolores contingentes ex oppilationibus, & apostematibus, & do-

G Sexta ex rebus non naturalibus
s. de passionibus animæ.

155 **I** Ra anima excitat calorem,
generatq; interdum alia nocu-
ment a.

Hoc est de se notum, q; ira exci-
tat calorem corporis, & generat in
corpore etiam f. brem, quæ de ephē-
mera. & si corpus est preparatum, fa-
cit febrem putridam. & quandoq;
impellit humores de mēbro ad mē-
brum, & causat generationem apo-
stematum. quod quidem intellexit
cum dixit: generatq; interdum in

H corpore alia nocumenta. & intendit
q; hoc est, cum est in corpore mala
dispositio.

156 *Timor animæ incitat frigidi-
tatem, qui quandoque magnifica-
tur in patiente intantum, donec
cedat in ultimo.*

Timor animæ generat in corpo-
re frigiditatem. & ob hoc accidit tre-
mor metuenti. & interdum magni-
ficatur in tantum in patiente, donec
ipse moriatur. Huius autem causa
est regressus caloris naturalis ad cor
ex timore causatus.

157 *Magnum & multum gaudium
impinguat corpus, & ideo multum
ladiis pinguem, & crassum.*

Gaudium magnum est ex rebus
corpus impinguantibus. q; si ma-
gnificetur valde & contingat sub-
ito, necat, & interficit: & maxime val-
de pinguem. Et hoc, quia in corpori-
bus magnam pinguedinem haben-
tibus est parvus calor ratione par-
uitatis, & angustiae venarum ipso-
rum. cum autem motus iste, scilicet
caloris naturalis, & eius excita-

tio est æqualis, tunc quidem causat
pinguedinem corporis.

*Ex lamento quidem, & tristi-
tia fertur iudicium nocumenti su-
per macrum, & confert indigenti
dissolutione,* ^a [

a secundum
crasnos

Lamentum & tristitia interficit
interdum macrum, & confert indi-
genti dissolutione, quia dissoluit cor-
pus. Cuius causa est, quia tristitia cau-
sa est collectionis & coadunationis
caloris naturalis in corde: & ob hoc
infrigidatur corpus ab ea: ex cuius
infrigidatione contingit diminutio
nutrimenti eius. Pro tanto si fuerit
macrum, additur inde in macie ei
in tantum, quaterdū significat mor-
tem in eo. si vero corpus fuerit pin-
gue, permittit, & tolerat quod dissol-
uatur. Et in hoc quidem termina-
tur, & perficitur tractatus de rebus
necessariis positus in generatione sa-
nitatis, i. ex quibus sanitas efficitur;
& conseruatur.

Tractatus secundus, de rebus ex-
tra naturam, & primo de
Morbis generatis in
membris consi-
milibus.

159 *Orbis ex superfluo ca-
lore in membris con-
similibus absque su-
perfluitate generati
sunt, sicut morbus febrilis & con-
sumptiuus, sicut in heclica, &
phthisi.*

Morbus in se & in generali con-
sideratus, est mala dispositio in cor-
pore existens, inferens operationib;
suis & mutationibus nocumentum.

Mem-

A Mēbra autem confimilia sunt, quorum torū & pars sunt vnius & eiusdem nature: & cum est morbus in eis, obest operationibus & mutationibus ipsarum. Sunt autem mēbra ista, sicut caro, os, & similia. nā quælibet pars ossis est os: & quælibet pars carnis caro. Membra autem dissimilia diuersarum partium sunt, quorū totius & partis nequaquam est idē nomen: sicut manus, cuius pars nec est, nec dicitur manus. Et decet quidem q̄ egritudo in partes duas pri^o diuidatur, si in eam, quæ existit in cōsimilibus, & illa, quæ in membris cō-

B politis generatur. Et intēdit q̄ morborum in membris similibus exitium sint duę species, quarum vna refertur qualitātib⁹ primis, sicut caliditati in membris confimilibus. & hoc intelligit, cum dixit: Morbi ex superfluo calore in membris confimilibus absq; superfluitate, &c. i. quia sunt morbi ex calore absq; materia: sicut contingit in phthisi & hectica, sicut ipse dixit. hę nanq; duę egritudines sunt ex calore absq; materia. Cum autem generatur calor præter naturam in aliquo ex mēbris corporis, nequaquam habet sibi nomen appropriatum: sed cum generatur in toto corpore, vocatur febris. Et si membra illa fuerit radicalia, vocat hectica, & consumptio. si autē calor fuerit in humorib⁹, vocatur febris putrida. sed si in spiritibus vocat eph⁹ meta, vel febris dici.

160 Morbus autem ex calore cum humore, est sicut febris putrida.

Intendit q̄ morbo⁹ de caliditate diuidatur in duas spēs: vna est absque materia, sicut hectica, quam p̄dixit: vel cū materia, sicut febris putrida.

D Ex eis etiam sunt morbi frigidis absque materia, sicut congelatio contingens ex niue, grandine, vel frigore. Et ex eis est frigus cū materia, sicut paralysis cum magna quantitate phlegmatis.

Morbus de frigiditate diuiditur in duas species: quarum vna est absque materia, sicut congelatio contingens ex frigiditate extrinseca niuis, & grandinis; alia autem ex humore in corpore existente, cuius, si causa est humor frigidus in corpore existens: sicut in paralysis ex dominio phlegmatis, cum est sopita, & immobilis facta medietas corporis. Sed congelatio est dormitatio, cuius causa est frigiditas.

E Ex eis est humidus absque¹⁶² [superfluitate,] sicut habitudo corporis, quæ laxa vel mollis videtur. Et ex eis est morbus humidus cū materia humoralis, sicut repletio ventris in hydropo.

Quidam sunt ex morbis humidis, præter q̄ in corpore humor sit, vel materia: sicut habitudo corporis laxa. & ex eis est humidus ex humoribus in corpore existentibus: sicut repletio ventris in hydropo: nā in hydropo est humiditas cū materia.

163 Morbus siccus cum materia est sicut cancer, vel glandula: sed siccus, præter quod in corporibus sit materia, est sicut spasmus ex inanitione.

Morbi siccis diuiduntur in duas species. Quarum vna est cum materia. & superfluitate corporis: sicut

HH iij apo

Canticorum

G apostema, quod cancer dicitur, vel scrophula glandula. Glandulæ autē sunt apostemata in subascellis, & in inguinibus generata, vel collo, quæ proprio nomine scrophula nominantur: & hæc quidem omnes ex materia sicca generantur. Alia autē species est morbi sicci absque materia: sicut siccitas contingens ex immoderata euacuatione. unde spasmus inde contingens nō est spasmus ex repletionē: quia spasmus est, & fit ex repletionē, & ex inanitionē. Hi autem morbi, quorum præcessit rememoratio, sunt octo, scilicet morbus calidus, morbus frigidus, morbus humidus, & morbus siccus: & quilibet ex istis est cum materia, vel absque materia. Ex his autem alijs quatuor componuntur, scilicet morbus calidus & humidus, calidus & siccus, frigidus & humidus, frigidus & siccus. Qui etiam in duas species diuiduntur sicut primi, & sic erunt octo: qui si primis octo coniungantur, erunt sexdecim. Erunt ergo in vniuerso morbi membrorum consimilium sexdecim. At tamen secundum exquisitam veritatem impossibile est esse morbum ex sola caliditate, vel frigiditate, aut humi-
I miditate, vel siccitate. & hoc ideo, quoniam causæ prædictarum ægritudinum sunt proculdubio humores: qui quidem humores non sunt nisi quatuor, scilicet calidus & siccus, vel calidus & humidus, frigidus & siccus, vel frigidus & humidus. Siquis autē dicat quod Galenus ponit morbos simplices absque materia: Dicemus quod tales morbi absque materia habent proculdubio ab extrinseco generari. res autem extrinsecæ aut sunt frigidae & siccæ, aut frigidae & humidae, aut calidae & humidae, aut calidae & sic-

cæ. Vnde si esset posse esse ægritudines ex sola frigiditate vel sola caliditate, esset possibile quidē esse res solum calidā vel solū frigidā: hoc autē est falsum, & impossibile: ergo, &c.

De ægritudinibus membrorum instrumentalium vel organiorum.

In membris organicis existunt morbi, cum accidunt in plasmatione læsio, vel nocumētum. 164

Membra organica sunt sicut manus, caput, & cætera ex confisibus composita, quorum citius & partis non est idem nomen, sed diuersum. Sunt autem secundum Medicos quatuor genera morborum in prædictis membris generaliorum, scilicet morbus in plasmate vel forma, in quantitate, in numero, & in positione. Et morbi in plasmate diuiduntur in morbos contingentes in figura, & eos qui ex corruptione concavitas membrorum generantur, & eos qui ex asperitate & lenitate eorum contunduntur. Ipse autē incipit a morbis in plasmate perurgentibus. unde inquit: In membris organicis existunt, cum accidunt in plasmatione læsio vel nocumētum. subaudimus, sicut si alienius ex eis forma, vel figura corrumpatur, vel eius concavitas, vel porus: vel si membrum, quod natura debet esse asperum, lene fiat: vel econuerso, scilicet quod debet esse lene, fiat asperum.

Est autem morbus in augmento, si fuerit caput nimis magnum. Et in diminutione, si fuerit stomachus nimis paruum. 165

Morborum in quantitate sunt duæ species, utpote augmentum & excessus in quantitate membri, sicut caput nimis

A mis magnū: vel diminutio in quantitate, sicut stomachus nimis parū.
 166 *Si videatur forma capitis lata vel compressa, erit error vel peccatum in plasmatione.*

Quoniam retulerat duo gna morborum organicorū, utpote cōtingētium in plasmate, & q̄tate ipsoꝝ: & cōsequenter diuiderat eos, q̄ sunt in q̄tate in duas spēs, q̄ ex augmento & diminutione ipsarū contingunt: incipit nūc morbos ī plasmate diuidere in spēs suas. vnde inquit q̄ ex morbis plasmationis est, cum corrūpit forma mēbri a principio suae gñationis: sicut cōtingit pueris nascētibz, quorū capiti forma ali cui organo lato assimilatur: aut ēt sicut natus habens tibias obliquas.

167 *Ex eis etiam est morbus in concavitate, cum accidit ei nocumentum, sicut cum planta pedis carne repletur.*

Spēs secūda ex morbis, scilicet plasmationis, est morbus in cōcauitate: sicut si concavitas pedis in tantum carne repleat, q̄ nulla cōcauitas ibidē videat: vnde hmoi patiens nequaquā super ossa rotunda & gibbosa pedum firmat, vel appodiat gressus suos.

168 *Aut si accidas etiam, quod interponatur aliquid in poris et meatibus: sicut contingit in oppilationibus ex lapidibus renū corrigētibz.*

Hec est tertia species vel morbus plasmationis, & est coarctatio pororum, & canalium membrorum: si cum contingit in oppilatione generata in canalibus renū ratione lapidum, vel calculorum in eisdem generatorum.

Aut si membrum, quod debet esse asperum, fiat lene, ut stomachus in quo superflua humiditas exuberat: aut si quod debet esse lene, exasperetur, sicut canna pulmonis cum exiccatur.

Ex morbis in plasmatione est ad huc quarta species: & est, cum membrum, quod naturaliter debet esse asperum, efficitur molle & lene, sicut stomachus superflua humiditate oppressus: qm̄ stomachus naturaliter debet esse asper, durus, & solidus, sicut inquit Gale. quatenus possit firmiter comprehendere, & comminuere cibum, cum digeritur in eo: aut cum membrum, quod ex prima creatione & plasmatione debet esse lene, exiccatur & exasperatur, sicut canna pulmonis, cui siccitas immoderata accidit.

Est autem numerus a natura egrediens sex, vel quatuor digitis.

Quia retulerat morbos in creatione contingentes, & in quantitate & cum hoc diuisit morbos in plasmate ī parte ante istam, in quatuor species: voluit nunc referre tertium genus predictarum egritudinū. hoc autem genus est de morbis in numero membrorum. Diuisit autem morbum in numero, sicut morbus in quantitate in augmentum & diminutionem. vnde intendit, quod in membris, quorum operatio completur in numero determinato, est numerus innaturalis, si determinatus augeatur, ut si quis nascatur cum sex digitis: vel minuatur, ut cum quis solum cum quatuor digitis nascatur.

Canticorum

*Interdum uniuertur duo digiti,
& coniunguntur. Et interdum in
et a naturaliter] separantur.*

Intendit q morbi situs & positio
nis diuidantur in duas species. Qua
rum vna est coniunctio corū, quæ
naturaliter debent esse separata: si-
cut contingit in eis, qui nascuntur
cum quibusdam digitis coniectis.
Alia est, cum separantur membra,
q naturaliter debent esse coniuncta.

De solutione continuitatis.

*Solutio unionis existit in b[co-
iunctione membrorum, aut in se-
paratione. in coniunctione] quidē,
sicut in dislocatione brachii, & in
cissione pedis vel manus.*

Hoc est genus egritudinum no-
tatum in solutione * indiuisi. Fit au-
tem * dissolutio continuitatis tam
in membris consimilibus q in orga-
nicis. vnde intelligit q fit in organi-
cis, cum dicit q * dissolutio indiui-
sionis consistit in coniunctione me-
mbrorum. Potest nihilominus fieri in
aliquo ex membris consimilibus, si-
cut in fractura ossis, vel incisione car-
nis. & hoc intellexit, cum dixit q so-
lutio * indiuisi reperitur in solutione
membrorum, i. q sicut reperitur so-
lutio * indiuisi in aliquo membro
cum alijs coniuncto, sicut etiam repe-
ritur in aliquo membro solo existe-
re, & alijs non coniuncto. & intelli-
git de dicto suo, sicut dislocatio bra-
chij, & solutio unionis in membris
organicis, & est illa, quam dixit pri-
us in coniunctione membrorum.
& etiam in hoc capi. manus, vel pe-
dis abscissio.

[*Solutio in K
ossibus est fractura: in tunicis au-
tem, & uenis dicitur ruptura: sed
solutio facta secundum latum vel
longum in nervis, dicitur fixura,
vel punctura.*

Diuerſa sunt nomina solutionis
continui in membris consimilibus.
nam facta in osse, dicitur fractura:
sed in venis, & tunicis, dicitur ruptu-
ra: & facta in nervis secundum lon-
gum aut profundum, dicitur fixura
aut punctura.

*Solutio facta in ligamentis, vel
chordis dicitur quassatio, & Ara-
bice dicitur [rabathe.] Sed facta
in carne dicitur vulnus. si tamen
produceretur tempus eius, dicere-
tur ulcus. sed facta in musculis,
vel lacertis dicitur attritio. Sed fa-
cta in sola cute dicitur excoꝛiatio.*

Solutio facta in ligamentis dicitur
Arabice rabat: sed facta in chordis
dicitur alhucar. Sed facta in carne dicitur vul-
nus. & si produceretur tempus eius, dicitur
ulcus. Sed cum separatur cutis a car-
ne, dicitur excoꝛiatio.

Capitulum * { de rebus egrediē-
tibus a natura, videlicet }
* { } de Causis
* { morborū. }

Cause diuiduntur in b[ma-
nifestas apparentes] qua
scilicet contingunt cuti, & super-
ficiei corporum sicut ignis & nix,
percuſſio, aut ruptura contingens
ex saltu.

Postq

171
a madi-
bulæ in-
luer

H
172
b mēbris
cōpositis,
aut i sim-
plicib⁹. In
cōpositis.

* a. l. vnio-
nis
* a. l. dislo-
catio.

* a. l. dislo-
catio vnio-
nis

* a. l. vnio-
nis

* a. l. vnio-
nis

173
c in sim-
plicib⁹ qui
dem.

L
174
d albetocis

M

*
F secūda

S

175
h primi-
tiuas.

A Postquam perfecit relationē de speciebus morborum, cōp̄it nunc referre etiā causas efficiētes ipso rum. Et quia tres sunt species causa rum: sunt. n. quādam extra corpus, quæ primitivæ & manifestæ nuncu pantur: & quādam sunt intra cor pus: ex quibus quādam sunt appin quæ, quæ coniunctæ dicuntur: quæ dam distantes & remotæ, quæ dicū tur antecedentes: ideo cōp̄it nunc diuidere causas in has tres species. Vnde inquit: Causæ diuiduntur in manifestas & apparētes, & est inten dens, q̄ causæ diuidantur in primi tiuas, & antecedentes, & coniūctas. Consequenter autem dicit, q̄ sunt causæ primitivæ, dicens quæ l. con tinguūt cuti, & superficiēi corporū, &c. sicut ignis qui calefacit, & nix, quæ exterius occutrens infrigidat, & rupturā venę contingens ex sal tu, saltus uang; est causa morbi cō muni, vtpotē solutionis continuita tis: & ignis & nix sunt causæ morbi cōsimilis, qui est in membris cō similibus specialiter generatus, vt pote malæ complexionis.

176 **C** *Ex causis etiam sunt, quæ dicū tur coniunctæ, & ipsæ quidē sunt inter has species differentes. & hoc quidem, quia quādiu continua tur putrefactio, continuatur febris putrida. Ex causis eīam sunt, quæ ante: edentes appellantur, omni re pleto corpori congruentes.*

Causæ intrinsecæ diuiduntur in causas propinquas, quæ coniunctæ dicuntur, & sunt proprię & immed iatæ causæ ī ægritudine. & ob hoc reor ipsum dixisse, q̄ siut differen tes inter has species: hoc est dictū, q̄

faciunt differentiam inter has spe cies, & q̄ faciunt differe quādam ex speciebus morborum, in quibus sunt, sicut putrefactio, quæ est cau sa caloris extranei: & causas distan tes & remotas, quæ antecedentes no minantur: sicut est repletio, quæ est causa oppilationū, & oppilatio cau sa putrefactionis, & putrefactio est causa febris. Est autem proprium causæ coniunctæ, vt ipsa ablata, tol latur & auferatur morbus. non au tem ita est de antecedente, immo ē conuerso. & ob hoc ablata putrefa ctione, auferitur & cessat febris: quæ tamen non auferitur vel separatur, & si repletio auferatur.

Ex causis efficientibus vniuer saliter est quicquid corrumpit mē bri complexionem ex infusione hu moris ad ipsum.

Quicquid causat membri corru ptionem ex infusione humoris ad ipsum, habet vniuersaliter rationē causæ efficientis.

De causis effusionis materię.

Hæc sunt potētia impellentis, & debilitas seu impotētia recipiē tis, & multitudo mali humoris fluentis, & latitudo meatuum, et debilitas nutritiua: hæc enim est sufficiens summa earum: necnon etiam quia uidebis qualitatem in substantia corporis existentem su perari, & ad suam contrariam declinare.

Causæ infusionis materię ab vno membro ad aliud sunt fortis poten tia expulsiuæ membri humorem im-

Canticorum

G impellentis, & debilis virtus mēbri recipientis. Et secūda ex eis est multitudo humoris in membro impellēte. Tertia autem est latitudo meatuum inter membrum recipiens & impellens existentium. Sed quarta est debilitas nutritiue in membro recipiente. & hoc est, sicut q̄ videtur mihi, quod intellexit, cum dixit: & debilitas nutritiue. & potest tolerari q̄ ipse intellexit q̄ debilitas virtutis nutritiue est causa, q̄ contrarij humores superflui in membro impellente generentur. Intellexit autē, cum dixit: nec non etiam quia videbis qualitatem in substantia corporis existentem superari, & ad suam contrariam declinare: q̄ videbis aliquem ex humoribus membri qualitatem vincere & superare, & ad sui contrariam transmutare. vnde est, ac si diceret, q̄ vna ex causis expulsionis alicuius humoris ab aliquo membro, est nocumentum forte illius membri, causatum ex illo hūore, qui in eo existit. Et nihilominus ex causis expulsionis ab vno membro ad aliud est, cum membrū impellens situatur super recipiens,

I De causis ægritudinis calidæ.

179 *Quod generat in eo calorem, est quidem causa, quare cōtingat corpori illud, quod inde eisdem contingere consuevit. v̄ suo autem esus alius est calidum in potentia, sed calidum in actu est sicut calor solis,*

o v̄ estua a
o aeris.

Intendit hic, q̄ calor exis in corpore inducat in eo illud, qd̄ est cā doloris. vñ est ac si diceret, q̄ sducit in eo illud, quod est aprum de natura

sua Iducere, i. dolorē. Sūt autē calidi & duæ spēs: quarū vna est calida in potētia, sicut allium, & piper: secunda vero calida est actu, sicut aer calidus paulopost meridiem.

Ex his sunt motus anima, sicut ira, & motus corporis, sicut labor, & corruptio, & putrefactio, & cibi paruitas, & quod poros cutis claudit & constringit, sicut aer.

Ex causis calefacientib⁹ sunt fortes motus aīa, sicut ira, & motus corporum fatigantes, & humorum putrefactio, & cibi paruitas, & oē id, qd̄ cutis poros claudit, & cōstringit, sicut alumen, & aer frigidus, & similia. quia qñ cutis cōstringit, calor suffocatur, & euentari prohibetur: & inde proculdubio gñatur febris, quæ ephemera nominatur.

Causæ ægritudinum ex frigidityte.

Causa vero harum ægritudinum est quicquid in eo frigidityatem generat. & quandoque soluitur ex eo continuum, cuius virtus aut est in potentia, velut cōtingit in hyoscymo assumpto: aut in actu, sicut in niue.

Quicquid gñat in corpore frigiditytate, soluit, proculdubio intendū cōtinuitatem, sicut cum est violentum & forte: efficiat; tunc morbum, qui cōtinuitatis solutio appellatur: sicut patet in solutione digitorum ex niue contingente. Actus autem & opatio ex frigiditytate diuiditur primo in duas spēs, sicut & opatio contingens ex calore. Est. n. quædam in frigiditytate in potentia, sicut hyoscymus: & quædam actu, sicut niuis.

Fa-

A Fames est, cum pabulum spirituum terminatur, & sicut continet cum terminatur, & consumitur oleum in lampade vel curcibulo. Vehemens etiam saturitas, & crapula calorem suffocat, & extinguunt.

Alimate
ur.

Cum autem est fames adeo fortis & valida, quod actio naturæ, qua corpus nutritur, terminatur, continet quidem spirituum diminutio seu extinctio, & corporis infrigidatio. & sic etiam accidit splendori luminis, seu flammæ, diminutio, cum est olei in curcibulo omnino consumptum, vel etiam diminutum. Et superexcedens crapula, cuius causa est superfluous cibus, velut contingit in prosequentibus immediate appetitum, est causa infrigidationis. hæc enim calorem tegit, & suffocat naturalem: quemadmodum excedens olei quantitas tegit flammam. donec ipsam omnino suffocet, & extinguat.

183 Motus autem fortes & diurni sunt causa euacuationis spirituum & infrigidationis corporis. quiete etiam infrigidatur calor, sicut & flamma fumo extinguuntur.

Cum tempus fortium motuum produciuntur, infrigidat corpus ex eis: licet in principio corpus calefiat: tamen cum produciuntur, inde spiritus educuntur, & per consequens corpus infrigidatur. Quies etiam & otium corpus infundant: quoniam ex omissione motus augeatur & magnificatur fumosa superfluitas super calorem naturalem, & ex ea suffocatur: sicut extinguuntur ignis cum fumo præmitur, & supra ipsum do-

minat. Et est quidē necessaria calori naturali inspiratio, & motus, & excitatio, sicut igni euacratio, & exsufflatio.

Fortis & valida corporis densitas 184
tamen cocludit calorem in corpore, donec extinguitur. corpus immoderate rarum seu spongiosum de facili infrigidatur, cum sit propinquum, & dispositum ad hoc, ut in eo calor de facili dissoluatur.

Immoderata corporis densitas sic calorem in eo recludit, donec extinguatur, sicut contingit exterius in igne, quando sine respiraculo omnino cooperitur, nam moderata & parua densitas calorem conseruat, & per consequens corpus calefacit: sed immoderata calorem extinguit naturalem. Et similiter infrigidatur corpus nimis rarum, nam minuitur in eo calor, & paruus efficitur: sicut contingit in clibanis, & balneis multa respiracula habentibus.

Cæte agriudini ex humiditate.

Quinq; sunt numero scriptis [humiditatem generantia] ex quibus aqua calida dulcis super totum corpus infusa est humida in actu.

185
b humiditas
te actu ge-
neraria, ut
actuale
humida.
F

Affert quod humectantia sunt cause humiditatis facientes, & sunt quique ex quibus est humiditas in actu, ut aqua calida: quod quidem intelligit verum, dum fuerit aqua delectabilis, & eius infusio super corpus multa.

Ex humectantibus autem in potentia est usus lactis, & piscium delectabilium, casei recentis, quæ corpus, et reclusio humiditatis, et immoderata refectio vel saturitas. 186

Ex

Canticorum

C Ex humectantibus in potentia sunt sicut potus lactis, esus piscium in aqua dulci habitantium, caseus recens, quies corporis, ocium, & saturitas immoderata, & restrictio humiditatum in corpore. Intellexit autē humiditatum retentionem fieri ex his, quę retinent humiditates in corporibus, seu prohibent egressum earum: cuiusmodi sunt, quę poros corporis coarctāt, claudunt, & spissant.

Causę ex siccitate.

187 **Q** Vnque sunt siccitatem generantia, sensu intellecta vel apprehensa: ex quibus quidam actu exsiccant, sicut boreas: & quidam potentia sicut esus sinapis: & tanta fames seu abstinentia, per quam humiditas corporis consumatur: & omnis motus fortis & violentus: contingit etiam corporis exiccatio ex ventris solutione.

Hęc quinque sunt de se intellecta ex modo loquendi eius in eisdem. Vnum est, sicut cum dicit, de exsiccantibus in actu est boreas, & frequens inuolutio, & continua habitatio in terra vel arena. Et in potentia, sicut sinapis esus. Et fames exsiccans corpora. & hoc, quoniam ex cibo naturalis calor intenditur. unde ablato uel subtracto cibo, agit calor in membris corporis, & in humiditatibus eorum, consumens & exsiccans ea. Et similiter ex motibus fortibus & violentis contingit siccitas corporis. Et ex inanitione superflua, sicut ex superflua phlebotomia, aut solutione ventris. Postquam expleuit rememorationē egritudinis membrorum consimilium, accedit nunc

ad rememorationem membrorum organicorum.

Causę egritudinum organicarum.

Causa magnitudinis membrorum sunt fortitudo, & potentia formatiua, & etiam nutrienda.

Dux sunt causę magnitudinis membrorum, scilicet fortitudo plasmatiuæ, & magnitudo materię, quę per nutrienda intelligit.

Causa paruitatis membrorum sunt contraria eis, quę magnitudinem efficiunt in eisdem.

Intellexit & causę paruitatis membrorum sint debilitas plasmatiuæ, & paruitas materię.

Causa corruptionis formarum est in numero similitudinum: quod quidem ratione malitię complexionis existentis in matrice continet, aut^a [paruitate spermatis], aut malo egressu fœtus in ortu suo ex cuius tortura contingit peccatum in figurā, & formā.

Causa corruptionis formarū membri cadit in numero recipiētiū similitudinem, & figuram & hoc contingit ratione malę complexionis matricis. Nam malitia complexionis matricis disponit interdum passum, quod recipit formam, & agens taliter, quod agens malam imprimat formam, aut quod recipiens malā formā recipiat: aut diminutione & paruitate spermatis, qua receptio formę, & eius actio vel generatio impeditur, quod quidem verum est secundum opinionem

a paucitate receptis spermatis grossi coagulati

A nem eius, qui opinal esse in spermate potentia actua. Contingit etiam interdum, sicut dicitur, predicta corruptio ex re extrinseca, utpote in naturali egressu fortis in natiuitate. sed hanc corruptione formae reparant obstetrices frequenter, fasciando sicut decet, priusquam indurentur ossa. & in summa corruptio formae ab extra accidit, vel ab intra. ab intra quidem accidit vel malitia agentis, aut malitia passi & recipientis, vel ambabus simul. eorum autem malitia erit ab eisdem, aut a matrice.

191 **B** *Ex his etiam est nutritrix, si deliquerit fasciando ipsum, aut eleuando, vel deprimendo ipsum.*

Nutrix est causa, quare nati membra tortuosa efficiuntur, cum errat in fasciando ipsum, seu in ligando ipsum cum fascia: & hoc quia ex tenetate & humiditate ossium ipsius augentur secundum figuram ex ligatura eis impressam: sicut etiam contingit, errore ab eadem commissio in eleuatione, aut depressione eius.

192 *Vel si forsitan augeatur in eo cibus, aut ad nutriendum malus existat.*

C Excedens cibi extrinseci quantitas similis est causa corruptionis formae: sicut & excessus materiae intrinsecae, scilicet contingens a principio generationis. & hoc, quoniam ex multitudine materiae debilitatur virtus plasticum in productione formae. Et similiter videtur contingere, cum aufertur sibi lac, & nutritur, & cibatur nutrimento grosso ante tempus conueniens ad nutriendum ipsum tali nutrimento. nam cum subripitur humidum subtile ei, puta lac, corrumpitur quidem magnitudo membrorum in forma a principio in eodem impressa.

Aut si puer debilitare sua cadat, cum non regitur ab aliquo, et ipsius tibia, aut crus inde frangatur, vel eius nasus percutiatur taliter, quod inde tensionem & depressionem patiat. non enim potest materia rectificari, si moueatur quis impotens se sustinere ratione fractura ossis nondum perfecte consolidata.

Hae autem causa omnes sunt extrinsecae, nam cum permittitur puer ambulare, antequam habeat potentiam ambulandi, contingit quidem ei obliquitas seu tortuositas suarum tibiarum. corrumpitur et forma in aliquo, cum fractum fuerit aliquod ex ossibus ipsius, si priusquam eius consolidatio perficiatur, moueatur.

Hoc etiam facit multitudo humorum, [sicut] in leprosis, et paruitas eorumdem: sicut in hecticam diuturnam, & continuas febres patientibus.

In leprosis quidem contingit generaliter corruptio formae membrorum suorum: & similiter contingit in extenuatis & consumptis. Causa autem huius siccitas est, quae cum difficultate formam recipit.

Aut tortura oris & facies contingens ex mollitie, et relaxatione nerui, aut corrugatione, & nerui tensione versus collum declinate.

Proculdubio causa ista sunt morbi. Nam tortura faciei fit relaxatione & mollietate arteriae existentis in parte contraria, habente colligantiam cum parte obliquitate habere, & pars infir-

ma

D

193

E

194

b* —

c. paucitas eorumdem in phthisi continua, vel extenuatione continua.

E

195

Canticorum

Gma etiam non corrugatur. Fit & interdum tensione & corrugatione nervi, & tunc proculdubio pars laxa obliquatur, & corrugatur.

196 *Vestigia apostematum, & cicatrices ulcerum, et vulnerum proculdubio formas in superficie corrumpunt.*

Cā quidem huius in apostematibus est putrefactio reliquiarum suarum. Sed in vlcibus, & vulneribus causa est mala coniunctio ipsorum.

H Causæ clausionis meatuum & pororum.

197 *Sapientes dederunt operam in collectione eorum, quæ sunt de genere claudantium & obturatum poros et meatus: ex quibus sunt fortitudo retentiva, & debilitas expulsiua: interdum est frigus est causa huius.* ^d []

^d coag. gando vel coadunando. Pori & meatus clauduntur dominio & fortitudine retentivæ virtutis, & debilitatis expulsiuæ. frigus etiā coarctat & cōstringit poros & meatus. qd quidē patet ex corrugatione, seu coadunatione nervorum ex frigore contingente.

I Siccitas etiā coarctat eos valde: & similiter faciunt ligatura: [apostema etiam angustat.] et obliquat eos per cōstrictionem

198 *Siccitas etiā coarctat eos valde: & similiter faciunt ligatura: [apostema etiam angustat.] et obliquat eos per cōstrictionem* ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^a ^b ^c ^d ^e ^f

A Causæ apertionis meatuum.

102 **C**ausa apertionis meatuum sunt fortitudo expulsiua, et debilitas retentiuæ.

Apertio meatuum contingit fortitudine expulsiuæ, & debilitate retentiuæ, scilicet à causis contrarijs eis, à quibus contingit clausio ipsorum, puta debilitati expulsiuæ, & fortitudini retentiuæ.

103 **E**x his etiam est omnis medicina apertiuæ calida & humida necessario.

B Ex causis meatus apertientibus est usus medicinarum apertiuarum. neq; dubium, quin medicina calida & humida meatus aperiat.

Causæ ægritudinis in numero.

104 **Q**uicquid augetur et excedit numero in nobis, augetur sicut ex multa materia: ut digitus, si fuerit materia laudabilis: aut rana, si fuerit materia illaudabilis.

Quia retulerat causas apertionis & clausionis meatuum, incipit nunc referre causas augentes vel diminuentes numerum membrorum: unde inquit quicquid augetur in numero membrorum, augetur proculdubio ratione multitudinis materiei: quæ si fuerit laudabilis. erit quidem corpus inde auctum naturale, sicut sextus digitus: si vero mala, erit corpus innaturale, sicut est illud, quod rana appellatur, & augetur sub lingua.

C Quicquid minuitur in nobis numero, contingit à contrario, cuius rememorationem fecimus.

Causa diminutionis numeri est

contraria causæ augmenti ipsius, vel diminutio materiei.

Causæ asperitatis.

Causa generans asperitatem est ablatis humiditatis, quæ interdum ex humore frigido continetur, puluere, stypticitate ciborum, & medicinarum.

Hic proculdubio retulit, causas ægritudinum ex asperitate generatarum, dicens quod efficiens asperitatem est quod aufert humiditatem sicut humor siccus, cum infunditur ad cannam pulmonis, ipsam exasperat. Idem etiam fumus facit, & puluis, & cibi styptici, & medicinz. hæc enim omnia guttur, & cannam exasperant.

Causa leniens asperitatem est sicut humor viscosus, & omne pingue, & unctuosum.

Omne, quod habet viscositatem vel unctuositatem, lenit asperitatem: sicut humores, seu humiditates viscosæ, & oleaginosæ.

Causæ coniunctionis, & unionis separatorum.

Proculdubio omne illud, de cuius natura est ut stet separatum ab aliquo, cum aliquo modo ei unitur, si cum eodem coniungitur. si autem [vulnus] non debite consolidetur, quod sit res in membro inopinata, ostendetur.

Proculdubio nunc retulit causas morborum situs & positionis. retulit autem duas causas huius rei, scilicet unam ex coniunctione eius, quod erat separatum à membris. unde ait: Proculdubio

omne

Canticorum

G omne illud, de cuius natura est ut
flet separatū à membro sibi vicino,
&c. Nā cū est talis situs, accidit; ei
ut coniungatur membro illi, procul
dubio causā huius erit signatum vl
cus, vel vulnus in superficie cuiuslibet
ex prædictis membris. accidit. n.
pter hoc, ut superficies vnus ex illis
membris vulneratis cū superficie al
terius membri vulnerati con solide
tur, & vnat: quēadmodū cōiungit
hoc in eodē vulnere per se solū ge
nerato, in quo. f. superficies quarun
dam partiū ei⁹ cū superficie aliarū
eiusdē solidatur & vnit. & ob hoc i
quit, q^o videbis in cōsolidatione vul
neris alicuius mēbri, cū indebite cō
solidat, & aliter quā sperares, aliud
quam sperares de patiente euenit.

109 *Ex hoc ē est fortitudo immu
tatiue, & debilitas informatiue.*

Proculdubio mēbra naturaliter
separata indebite vniuntur, & soli
dant interdū à principio operatio
nis ipsorum ex fortitudine virtutis
generatiue: & maxime, qñ de natu
ra eorū est ut multū vniantur, & cō
iungantur, & vnū efficiantur. & in
terdum adijciuntur huic debilitas in
formatiue. accidit autem hoc, cum
ipsa aliquam partem ex membris
separat, & sequestrat.

110 *Quamuis separatio contingens
cuiuslibet ex eis, de quorum natura
est ut sit in situ cōiuncta, sit de ge
nere & numero agnitudinum si
tus & positionis in membris orga
nicis: nihilominus est proprie de
genere solutionis indiuisi, seu conti
nuitatis: cuius quidem solutionis
causa hæc referuntur.*

Omne mēbrū, cuius situs iudica
tur per naturam esse inter ipsum &
aliud, ita q^o secū coniungatur: si qui
dē contingat ei q^o separaretur ab illo,
quāuis talis separatio mēbris orga
nicis referatur: erunt nihilominus
proculdubio cāx separationis vnus
ex eis ab alio de numero causarum
solutionis continuitatis appropria
tæ membris consimilibus, quæ pro
prie indiuisi solutio appellatur. et ip
se quidem ad causas refert proprias
consequenter.

Causæ solutionis indiuisi.

Quadam est humor habens
vim, & qualitatem vsti
nam, ^b [& calefactiua,
& corrosiuam, aut hypostasis im
pulsu seu imbibita, contusionem
conferens,] vel viscositas relaxans
quod mouere deberet, vel saltus cō
tundens, lanians & disrumpens,
vel lapis offendens, & contundens.

Motum est q^o hæc oīa soluunt cō
tinuitatē, f. humor corrodens, & ca
lidus, & hypostasis membrorū con
tusiua, necnon humor viscosus. dis
locantur. n. partes motiue ex laxa
tione, quā eis inferunt. & similiter
saltus soluit continuitatem mēbro
rum, & lapis lædit, & offendit mem
brum, & carnem contundit.

EX eis sunt medicina corrosi
ua, & vstiua, ut ferrū corrodens,
& lanians. & quandoque ventus
scindit ratione tensionis. idem etiā
agit ignis, sicut & in cæteris.

Hoc totum est per se notū & ma
nifestum, ideo non expono.

Capitulum

L
111
h. aut pu
trefactiua
aut corro
siua, & di
sruptiua,
aut grau
tas exten
dēs aut di
sruptēs.

M

112

A Capitulum tertium de rebus
egredientibus a natura, &
sunt accidentia }
d{ morborū. }

213 **Q**uadam ex accidentibus re-
periuntur in operationi-
bus, & quaedam in qui-
busdam corpori contingentibus, et
quaedam in egredientibus ab eo-
dem: puta i spūto, sœcibus, [egres-
sus sanguinis,] sudore, & urina.

Quoniam ita explicuit rememo-
B rationem de morbis & ipsorū cau-
sis, incipit nunc referre accidentia
post ipsos contingentia. nam acci-
dentia consequuntur morbos, sicut &
morbi causas, & necessario fiunt ex
eisdem. Inchoavit autem in hoc a
diuisione accidentium i eorum pri-
ma genera. vnde inquit q̄ ipsorum
sunt tria genera. Quorum primum
est accidentium ab operationibus
membrorum assumptorum: vt pote
a nocumento ipsorum. & hoc quidē
est certius ex eis. Secundum est acci-
dentium a qualitatibus corporis as-
sumptorum: puta a citrinitate, ma-
cie, & qualitatibus alijs, quę contin-
C gunt corpori post egritudinem ex
immutacione ipsius. Tertium gen^o
est accidentium sumptorum ab e-
gredientibus a corpore: sicut ab im-
mutatione fœcum, vrinx, & sudoris,
& fluxu sanguinis, & alijs exētib^o.

214 **E**gressus naturalis operationis
a dispositione sua est triplex, s. ip-
sius debilitas, ipsius ablatio, & ip-
sius immutatio, seu corruptio:
quod in quolibet membro est etiā
manifestum.

Egressus operationis a dispositio D
ne sua naturali fit tripliciter: aut de-
bilitatur, aut omnino aufertur, aut
sic immutatur q̄ indebite fiat. Vn-
de exempli gratia, si digestiua sto-
macho debilitetur, egredietur cibus
indigestus. si vero auferatur, qualis
assumitur, egredietur. sed si calore
indebite alteretur, vretur quidem ci-
bus, & fumosus efficietur. & hæc q̄-
dem genera sic in omnibus opera-
tionibus sunt reperta. hoc enim no-
tum est in visu.

Debitas enim operationis vis **215**
vis est, cum aliquis debiliter videt: **E**
& ipsius ablatio, cum omnino vi-
sus prohibetur vel aufertur: & ip-
sius corruptio & inconueniens im-
mutatio, cum imaginatur se vide-
re, quæ non videt.

Exemplum debilitatis operatio-
nis est sicut debilitas visus. Et exem-
plum ablationis eius est sicut visus
ablatio, & dicitur proprie cæcitas.
Exemplum vero malę & corruptę
operationis est, cum quis imaginat^r
q̄ videt quæ non videt, i. cum videt^r
ei esse q̄ non est: sicut est, cum vide-
tur ei vnum duo esse. **F**

Exempla accidentium propor- **216**
tionabilia reperiuntur in acciden-
tibus contingentibus alijs ope-
rationibus.

Hęc tria genera accidentium re-
periuntur in omnibus alijs opera-
tionibus, sicut & dictum est de ope-
ratione visus. Est autem sciendum,
q̄ ipsimet morbi sunt causę horum
accidentium. Nam si corruptio, vel
immutatio operationis fuerit i mē-
bro consimili, erit quidem causa ip-
Coll. Auer. II sius

Canticorum

Genus vna ex octo speciebus malæ cōplexionis. Si vero fuerit in organico, erit causa ipsius vna ex spēbus morborum organicorum.

a De accētib⁹ pcep-
tis ex sensu
bus.

a { Accidentia super æqualitate corporis. }

217 **S**ensus visus attingit, & percipit interdum aliquod ex accidentibus qualitatū corpori contingentibus, sicut citrinitatem

b icteritię b[]

], & tumorem visu perceptibilem. Et interdum at-

Htingit et percipit auris aliquod ex eisdem, sicut sonum ventris in hydropse. Et percipit etiam ex eis aliquod sensus odoratus, quemadmodum factorem contingentem in vlcēribus putridis, & corruptis. Ex eis etiam est quod suo sapore gustu percipitur, sicut cōtingit cum acredo vel acetositas in ore percipitur. Tactu etiam quoddam ex eis cognoscitur: sic. n. per tactum cognoscitur cancri durities.

I Accidentia sumpta a qualitate corporis sunt quinque, secundum numerum quinque sensuum. Nā ex eis sunt quæ attinguntur, & percipiuntur sensu visus: sicut colores a natura egredientes: puta citrinitas icterico contingens, & tumor in patiente apostema, & alij apparens. Et ex eis sunt quæ aure, vel auditu attinguntur, soni scilicet egredientes a natura: sic enim auditur rugitus, & gurgulatio in ventre hydropici, cum ab vno latere ad aliud mouetur. Ex accidentibus etiam perci-

piuntur quædam odoratu, sicut in his, quorum odor est fetidus: vtpote in vlcēribus fetentibus ratione putrefactionis & similiter calefactiōis eisdem contingentis. Et ex eis sunt, quæ suo sapore per sensum gustus percipiuntur: sicut contingit in ore amaritudo, vel acetositas. Ex his accidentibus sunt, quæ sensu tact⁹ cognoscuntur: sicut durities contingens mēbro, in quo est cancrōsum apostema. Sunt autem quatuor humores causæ horum accidentium.

• Accidentia ab egredientibus a corpore.

L

Super accidentia ab egredientibus a corpore sumpta, existantur quidem quinq; sensus. 218

Quinq; sunt species accidentium ab egredientibus a corpore assumptorum secundum numerum ipsorum sensuum: sic. n. est in eis, sicut in speciebus accidentium sumptorum ab his, quæ corpori contingunt. & ipse quidem refert eas consequenter.

Sicut in vrina, si rubea sit vel 219 nigra: & spūto si fuerit velut sanguis, vel sicut butyrum: & in eo, quod quidem ratione dissolutionis, vel resolutionis egreditur, sicut cōtingit in ventositate, stertnatione, singultu. in vomitu etiam reperitur interdum acetositas, amaritudo, vel stypticitas. & cum vrina fuerit fetida, significat quidem seipsum per vesica vlcera. & in sudore sentitur, si frigidus fuerit vel calidus, tenuis vel viscosus.

Ac-

A Accidentia visu percepta in egredientibus a corpore per operatione naturæ, sunt sicut rubedo urinae, & ipsius nigredo in febre apparentes, & sicut sputum sanguineum, i. rubrum ab ore egrediens, & buryrosum, i. album apparens in morbo pulmonis. Accidentia autem, quæ in egredientibus a corpore percipiuntur per auditum, sunt soni contingentes ex impulsione naturæ, superfluitates a corpore expellentes: sicut contingit in venositate deorsum egrediente, & stertutatione, quæ contingit cum caput superfluitates digestio-

B nis suæ super nasum impellit, & sin gulru contingente ex impulsione humorum nocumentum stomacho inferentium. Sed qui percipiuntur per saporem, sunt sicut acetositas percepta in eo, quod a stomacho egreditur cum vomitu: & similiter amaritudo, & stypticitas. hi enim sapores interdum cum vomitu sentiuntur. Quæ autem odoratu sentiuntur, sunt sicut fetor urinae significans super vlcera vesicæ: significat nihilominus etiam super corruptionem & putrefactionem in corpore existentem.

C Quæ autem ex istis sensu tactus percipiuntur, sunt sicut sudor ipse. percipitur enim per eum aut calidus, vel frigidus, tenuis vel viscosus. Qui dam tamen opinati sunt, quod tenuitas, & viscositas sensu visus percipiantur.

220 *Hæc quidem accidentia sunt patientium passiones, & apud nos signa & demonstrationes. Et postquam feci rememorationem de his quasi transitorie, & in generali, faciam nunc rememorationem de eisdem in speciali.*

D Hæc quidem accidentia, quorum rememorationem fecimus, sunt in ægris passiones, & apud Medicos signa sunt super eorum morbos demonstratiua. Et hoc ideo, quoniam morbi sunt causæ accidentium, & causata quidem attestantur, & significant super suas causas. unde sicut fumus significat, & attestatur super ignem, sic quidem accidentia significant super ægritudines. pro tanto placuit sibi referre nunc hæc accidentia, in quantum sunt signa demonstratiua, & significantia. Hæc autem est tertia ex partibus huius scientiæ, scilicet de rebus extra naturam.

Rememoratio signorum.

O *Atne signum, sicut dictum est, est rememorationum, aut presentis indicatium, vel futuri prognosticum. est tamen utile non necessarium nobis quod referimus ex eo quod præterit, sicut humiditas terminati sudoris.*

Tres autem sunt species signorum. Nam si significet super ægritudinem presentem, dicitur indicatium: & si significet super ægritudinem præteritam & terminatam, dicitur rememorationum: rememoratio. n. & memoria sunt eius, quod præterit: si vero significet super ægritudinem futuram, appellatur prognosticum. Deinde adducit exemplum rememoratiui, & dixit: sicut humiditas, &c. i. sicut humiditates, quas reperit Medicus in corpore patientis, significantes ei quod patiens iam sudauerat in præterito: & interdum significant ei quod ægritudo iam fuerit terminata. hoc autem genus non est Medico necessarium, nisi per accidens, sicut diximus.

Canticorum

G ²²² *Omne illud, quod significat super illud quod iam existit, neque non etiam quod significat super illud quod speramus, est quidem multum necessarium: cura enim cōueniens fit a nobis cum auxilio humanus rei.*

Quod ex signis significat super ægri tudines præsentēs, & super futuras generari, & super accidentia earum generatione cōtingentia, est quidem ex his, quorum cognitio est perutilis, & multum necessaria

H in hac arte. innitimur enim his cū securitate.

²²³ *Ex his quidem signis sunt quedam generalia, & quedam specialia, & particularia alicui ex membris: de quibus quidem specialius faciam rememorationem in arte seu parte artis curatiuæ.*

Signa harum duarum specierū diuiduntur. Nam quedā horū sunt specialiter significantia super quālibet ex ægri tudinibus: & ex eis sunt quedam generalia significātia morbos in generali. & ipse quidem incipit a rememoratione gnaliū: & loquitur de specialib⁹, cum loquitur de cura cuiuslibet morbi, ut ipse dicit.

Rememoratio signorum indicatiuorum.

²²⁴ **O** *Mne signum generale sumitur a membris principalitatem & dominium habentibus: puta ab hepate, cerebro, & corde: hæc. n. secundum veritatem dicuntur principalia.*

K Signa generalia sumuntur ab accidentibus membris principalibus contingentibus. & quia mēbra sunt, quæ exercent operationes multas in multis membris corporis, ideo quidem accidentia eis contingentia significant super corruptionē, & malam dispositionem plurium ex mēbris corporis, & in summa super læsionem & nocumentum vitium ex speciebus virtutum primarum generalium in corpore existentium. Sicut accidentia repena in vrina significant super morbos & nocumēta virtutis naturalis in hepate existētia, & contingentia. & accidētia pulsi⁹ super morbos vitalis virtutis secundum opinionem Medicorum: & fm Philosophum super morbos virtutis nutritiuæ.

Ut cum est recte formationis, seu imaginationis, & ratiocinationis, seu cogitationis, sana memoria & recordationis. ²²⁵

Sanus mente dicitur cum est rectæ imaginationis, iustæ seu rectæ cogitationis, & sanæ recordationis. Voluit autem sic loqui, quoniā cū læditur aliqua ex prædictis operationibus, significat super læsionem partīs cerebri illi operationi appropriatæ. Est autem anterior pars cerebri locus imaginationis, seu formationis: & medium cerebri est locus ratiocinationis: sed pars eius extrema est locus memoriæ & recordatiōis. Vnde significat q̄ ī patiēte malitiā imaginationis & formatiōis sit morbus in anteriori parte cerebri. & significatur, cum patitur mens & rō, q̄ medium cerebri patiatur. cū vero memoria patitur, significatur q̄ posterior pars cerebri sit ægrotata.

Mo-

A Motus etiam & sensus laudabilis significat super capitis sanitatem. & nocumenta eis contingentia denotat proculdubio quod morbi existant in cerebro.

Quod hic dicitur, est per se notum. Nam cum motus corporis, & perceptio sensuum sani sunt & laudabiles, significant quidem super capitis sanitatem. & cum læduntur, significant super capitis morbos.

Cum cor incedit recte in pulsatione sua, tunc eius dispositio est pacifica, & tranquilla.² [

Et pulsus qui valet a commotione, sicut cor quod dicitur pulsus significat ipse spiritus varias modum.

Si cordis pulsus moueatur, velut consuetum est & debitum, significat super cordis sanitatem. Si vero deuiet a consueto & sibi debito per naturam, significat quidem morbos: sicut cum variatur, & diuersus in pulsationibus efficitur. tunc enim attestatur super diuersas species egritudinum. Nos autem declarabimus consequenter, quis & qualis sit talis pulsus diuersus.

Genera pulsus.

N Equaquam fuerunt genera pulsus in numero denario posita, nisi ab ore sapientis, quorum quidem primus ab estimatione dilatationis est assumptus: ipse enim significat super dominium, & fortitudinem virtutis, & ipsius aequalitatem.

Genera prima pulsuum sub denario numero includuntur, secundum quod sapientes dixerunt & nū-

ciauerunt: quorum quidem primus existit in estimatione dilatationis venarum: quarum quidem dilatatio est interdum fortis & valida, & interdum proportionalis aequalis temperata.

Magnus autem est, cuius dimensiones eminent^b [& descendunt,] & significant super fortitudinem secundum suam existimationem.

Quia dixerat quod vnum ex generibus pulsuum reperitur in qualitate seu dispositione dilatationis venarum, accedit nunc ad referendum species sub hoc genere existentes, in quas diuiditur genus illud. Vnde inquit quod vna ex eisdem est illa, quae est nota in pulsu magno: & est ille qui ascendens dicitur, i. eminens in omnibus suis dimensionibus, scilicet longum, latum, & profundum: ut quod magis debito in longum extendit, aut in latum, aut quia magis debito secundum membrum, in quo est, eleuatur.

Paruus pulsus est contrarius in virtute, & etiam pulsus longus, & brevis.

Voluit dicere quod pulsus, qui paruus dicitur, est in hoc genere contrarius pulsui magno. & ipse quidem est in omnibus suis dimensionibus diminutus & depressus. & refert consequenter alias duas species pulsus: & sunt illi, qui dicuntur longus, & brevis. Est autem longus pulsus, cuius longitudo augetur ultra longitudinem naturalem: & brevis quidem est huic contrarius, i. diminutus a sua longitudine naturali.

Canticorum

G *Ex eo etiam est strictus, & la-*
231 *tus: necnon etiam eminens, &*
profundus.

Hic etiam sunt quatuor alij: quorum vnus dicitur strictus, & est ille cuius latitudo minor est latitudine sua naturali: secundus autem est ille, qui dicitur latus, & est ille cui latitudo maior est latitudine sua naturali: tertius vero est ille, qui dicitur eminens, & est multo altius: sed quartus est huic contrarius, & est profundus: medius autem est aequalis inter omnes has species, & est naturalis.

H
232 *Genus eius relatum tēpori motus, est variū & diuersum, ex quo est pulsus uelox, magna tacta*
ria, & significat quidem super
nūm & calorem. Ex eo etiam pul-
sus est & tardus [dominans con-
gelationis: unde significat super de-
bilisatē cum frigiditate.]

c hīs frigiditate, vī cōgelationem.

Secūdum quidem genus pulsus sumptum est ab existimatione temporis motus eius, ex quo quidē est uelox in motu suo, significat super dominium & abundantiam virtutis & caloris. & ex eo est tardus in motu, qui quidem significat super debilitatem virtutis & frigiditatem. & naturalis quidem in hoc genere est medium inter ambos.

233 *Genus sumptum ab existimatione temporis quietis diuiditur in suas species, scilicet in frequentem spissum & sine quiete, significan-*
tem super debilitatem virtutis, et
a calorem

^a [caloris,] & in rarum, sibi con-

trarium, qui super laxitatem & frigiditatem attestatur.

Genus pulsus sumptum ab existimatione quietis diuiditur in frequentem, spissum, & est ille qui modicā habet quietem: qui quidem debilitatem virium significat & caloris. virtus enim ratione suā debilitatis in dilatando venam reiterat magis debito venā extensionem & dilatationem: & ratione excessus caloris festinat magis debito motum suū: & Ide sequetur quietis abbreviatio & diminutio. & in valde tardum & rarum, qui cōtrarius est predicto, & significat super laxationem arteriarum, & frigiditatem complexionis.

L
Genus sumptum a dispositione virtutis diuiditur in fortiter pulsantem & magnum, & in sibi contrarium debilem, cuius pulsatio profunda est & exilis.

Quartum genus pulsus est sumptum a dispositione virtutis pulsatiuæ: & diuiditur in duas species, scilicet in fortiter pulsantem & percutientem digitos, & in debiliter percutientē.

M
Ex genere sumpto a corpore uel na per tactum est pulsus durus, 235
qui attestatur super siccitatem: et ex eo est, qui tactu mollis & humidus reperitur, significans super sui corporis humiditatem.

Genus pulsus sumptum a dispositione & qualitate venæ pulsantis diuiditur in duas species. Quarum vna est, cum Medicus sentit corpus venæ pulsantis durum: & hoc quidem significat super siccitatem complexionis corporis patientis. Secunda

Ada vero est, cum sentit Medicus venam pulsatilem humidam & mollem: quæ significat complexiōis humiditatem corporis patientis.

256 Genus sumptum a prima qualitate corporis vena significat re-
cte super complexionem: scilicet frigidus super frigidam, & calidus super calidam.

Proculdubio genus sumptum a qualitate corporis venæ pulsatilis diuiditur in duas species: & ambę simul significant æqualiter super cōplexionem: quarum vna est cum sentitur vena pulsatilis frigida, & significat super complexionis frigiditatem: secunda vero est cum ipsa sentitur calida, & significat super complexionem calidam. Est autē hoc genus eiusdem qualitatis cū eo quod autē ipsum: sunt. n. de numero qualitarum tangibilem.

257 Genus sumptum ab eo, quo re-
pletur ^{b[vena]}, declarat dispositionem esse humorum eius: plenus n. super humorum abundantiam,
C & vacuus super ipsorum diminutionem habet attestari.

Genus sumptum ab eo, quod circundat vena pulsatilis, significat quidem super multitudinem, aut diminutionem humorum significatione manifesta. Nam si percipitur plena, significat quidem super augmentum humorum: si vero vacua, super eorum diminutionem & paruitatem.

258 Genus sumptum ex motiōibus & quietibus pulsus, detegit qui-

de ad sensum tactus species eius. **D**
Est autem ex eo species iusti ponderis, & conueniens pulsibus ætatum, temporum anni, & regionis. Ex eo etiam est egrediens a debito consueto.

Hoc quidem genus sumitur ex comparatione temporis motus pulsus ad tempus quietis ipsius. sunt autem duo motus, & duæ quietes ipsius. Vnus autem ex motibus eius est, cum arteria extenditur & dilatur, & alius cum stringitur. Et vna quidem ex duabus quietibus eius est inter finem dilatationis, & principium eius constrictionis: sed secunda est inter finem constrictionis & principium dilatationis. hoc autem ideo est, quoniā inter quoslibet duos motus contrarios in vno motore existentes, oportet de necessitate esse quietem mediam inter eos ambos existentem. Cum autem dixit superius quietes, intellexit has duas quietes: & cum dixit motus, intellexit hos duos motus. vnde inquit quod in comparatione temporis quietis, pulsus ad motum eius est genus eius, sub quo sunt species detectæ & manifestæ ad sensum: ex quibus quidem est species illa, quæ dicitur, pulsus iusti ponderis: & illa, in qua comparatio, & proportio temporis motus ad tempus quietis est naturalis. Et cum dixit, quod est conueniens pulsibus ætatum, &c. intellexit, quod talis proportio variatur, & diuersificatur penes diuersas ætates, tempora anni, & regiones. Naturalis enim in hoc est ille, qui congruit ætati eius, cuius est, & similiter tem-

Canticorum

Gpori anni, & regioni eius. Egre-
diens vero a natura est ille, qui di-
fconuenit ei, cuius est fm illa, vt
f. fit in eo alia proportio motus ad
quietem, q̄ prætendat in eodem æ-
tas, tempus anni, & locus habitatio-
nis eius. Iustus autem pondere na-
turali est ille, qui in complexione
æquali, & temperata ætate, tempera-
to etiam tempore anni, & regione,
& similibus i temperie reperitur: ta-
lis nāq; pulsus dicitur iustus ad pō-
dus & ponderatus.

239 *Ex eo etiam est pulsus contra-
rius ei, quem præmisi sine pōdere.*

H Intellexit pulsū sine ordine il-
lum, in quo proportio existēs inter
motum & quietem, est proportio e-
grediens a proportionē naturali.
Opinantur autem Medici q̄ talis, p
portio naturalis est, q̄ sit motus tan-
tus, quanta quies, & quantum plus,
fm q̄ mihi videtur. Nunc inquit ēt
Gal. quod duæ quietes eius sunt, &
ēt sūt perceptæ, s. ingrediens & pere-
grediens. Rasis tamen negat perce-
puonem quietis ingredientis.

240 *Aliud genus eius sumitur ab
æqualitate vniiformitate, aut di-
uersitate & inæqualitate ipsius.*

Hoc genus pulsus diuidit i duas
spēs, s. in illum qui dicitur vni-
formis siue æqualis: & illum, qui diuer-
sus & inæqualis dicitur, qui s. con-
trariū est primo.

241 *Qui recte incedit vniiformiter
& ordinate, dicitur vnitus siue æ-
qualis: qui vero claudicat & de-
minat in hoc, inæqualis dicitur, &
diuersus.*

Intellexit quidem per pulsū v-
niiformem, & æqualem, illum cuius

quidem percussiones conueniūt in **K**
pondere, & in genere dilatationis, &
genere temporis mot⁹, & genere tē-
poris quietis, necnon etiam in gñe
fortitudinis & debilitatis. qui enim
est vniiformis in his omnibus, dicitur
æqualis. hæc omnia autem ha-
bent esse secundum quantitatem,
cum sit in eis proprie æqualitas. id-
eo quidem declarauit ea, & reposit
sub hoc genere sumpto a proprietate
quantitatis.

*In diuersitate generis sumpti a
numero percussionum arteria sunt
differentia.*

L Differens quidem percussioib⁹
est ille, in cuius diuersitate sunt dif-
ferentiæ, hoc autē ideo dixit, quoniā
ex sic differentibus est, qui diuersifi-
catur in multis percussioibus: &
ex eis est, qui solum i vna percussio-
ne variatur & diuersificatur.

*Differens pluribus percussioib⁹
diuiditur in duas species.*

Differens pl⁹bus pcussioib⁹ diui-
dit in duas spēs: quarū duarū spērū
facit mentionem post.

244 *[In inæqualitate & diuersi-
tatis ordinatum] & ordine ca-
rentem, quem scilicet anima perci-
pere nequit.*

Voluit post ostendere q̄ inæqua-
le & differens pluribus percussioib⁹
diuiditur in pulsū in huius di-
uersitatibus ordinatū, & in pulsū
nullum ordinem seruantem in eis-
dem, i. contrariū primo: de quo in-
quit, q̄ anima nequit ipsum com-
prehendere. Intellegit autem per in-
ordinatum in huius diuersitatibus
illum, cuius aliquæ percussioēs sunt
diuersæ inter multas vniiformes, ita
s. q̄

244
M
a inordi-
natū di-
uersam.

A . s. q. sic vna diuersa inter plures vni-
formes, aut huic cōtrarium. Et post
hæc diuisit ordinatum in duas spe-
cies, & dixit.

²⁴⁵ ^b *[Dominus huius ordinis] dici-
tur reuersus: & est secundum di-
etum nostrum ille, qui postquam
nunc sic percussit, reuertitur conse-
quenter ad percussedū sicut prius.*

Intelligit q. ex ordinatis in huius
modi diuersitatibus est quidam, cuius
diuersitas redit post aliquas per-
cussiones vniiformes, i. q. reuertitur

B ad diuersam percussionem post de-
terminatas percussiones similes &
vniiformes: & est ille, quem intelle-
xit, cum dixit: qui postquam nunc
sic percussit, reuertitur, &c. i. cū nūc
percutit manum, est i aliqua forma
diuersitatis: & consequenter per de-
terminatas percussiones æquales re-
uertitur ad illam eandem formam
in pulsando & percutiendo. & qui-
dam ex eo est, cuius diuersitas mini-
me redit sicut prius: & consequēter
fecit huius mentionem.

²⁴⁶ ^c *[Ex eo etiam] est, cuius regres-
sus minime sunt vniiformes: & ta-
& qdā lus est qui cauda soricis appellatur.*

Intellexit ex his diuersis, & inæ-
qualibus percussionibus, q. quidam
non regrediuntur seu redeunt post
determinatos regressus percussionū
æqualium in has inæqualitates. Ex
hac autem specie est pulsus, qui cau-
da soricis appellatur: & est pulsus il-
le, qui a principio suæ pulsationis
magnus apprehenditur, secunda au-
tem eius pulsatio consequenter mi-
nor prima percipitur, nec cessat a tali
diminutione pulsationum, donec
quasi ad nihilum deuenierit: adeo q.

Interdum vltima sensui percussio oc-
cultatur, & interdum minime. Et ex
hoc quidem comparat ipsum cau-
dæ soricis: quoniam continue post
eius magnitudinē minuitur & sub-
tiliatur, sicut & cauda soricis. & hu-
iusmodi quidem pulsus dispositio
reuertitur interdum, & interdum ne-
quaquam, s. ad primam dispositio-
nem, & ordinem. Et postquam retu-
lit differentem, & inæquale in pluri-
bus percussionibus, refert consequē-
ter inæqualem in vna percussione.

*Est etiam ex eo, qui differens
seu diuersus in vna percussione re-
peritur cum mensura quatuor di-
gitorum.*

Diuersus & inæqualis in vna per-
cussione dicitur ille, cuius partes sunt
dissimiles in his generibus repertis
in vna percussione arteriæ reperta i
arteria: vt cum erit velocitas dissimi-
lis vnius percussionis. & sic erit de
alijs generibus. & hoc, quia erit arte-
ria in principio sui motus multum
velox, & in fine multum tarda: & ē
conuerso. Et postquam ostendit qd
sit differens in vna percussione, cui
sunt plures species, ex quibus quidā
habent propria nomina, & quidam
non, ideo inquit.

*Ex eo etiam est proportionatus
alicui rei, & quidam sunt qui nul-
li rei referuntur. & sermo quidem
noster erit nunc super nominatas.*

Ex his quidem speciebus sunt q-
dam nomen habentes & quædam
non, & primæ quidem proportionā-
tur & referuntur alicui rei. & nos
quidem loquimur nunc de nomen
habentibus.

Ex

Canticorum

G *Ex his quidem est pulsus inter-
cismus, & d[ominus] conu[er]sionis,]
249 d ex his ē
habens cō-
tinuitatē*
*ex his etiam est altus, humilis, &
depressus.*

Ex sic diuersis vna percu ssio est ille, cuius percussio prius interciditur & finditur, & consequenter vnitur & iungitur. ex his etiam sunt, quorū partes quēdam sunt altæ, quēdā humiles, & depressæ.

250 *Ex his etiam est, i cuius percus-
sione duo sunt ictus, & ex eis, i quo
sunt plures.*

H Hic pulsus similat malleo, quo percutitur super incudem, & sola re sistētia incudis per se primo eleua tur, & consequenter per se percutit incudem iterato.

251 *Est etiam ex eis Vermicularis,
& serrinus, similiter formicula-
ris, & undosus.*

Vermicularis quidem similatur vermi in motu suo, qui cōtingit ex debilitate virtutis nequeuntis arte- riam impellere: qui quidem fortior est formiculari. Undosus autē aqua rum vndis assimilatur, & significat

I humiditatis dominium, & sudorē futurum. Serrinus vero assimilatur ferræ dentibus: qui quidem hēt atte stari super apostemata in tunicis in teriorum membrorum generat, pu ta super pleuresim, & alia ab eo.

252 *Ex his etiam est ille, qui tremu-
lus dicitur: ex quo est significans
super hēcticam.*

Hic quidem pulsus, s. tremulus significat super spasmus: & similis ei significat super hēcticam.

*Omne quidem pulsus genus cō-
tinet duas species, & amba sunt
cōtraria: inter quas est vna aqua-
lis, qua ex ambabus contrarijs de-
scendit, seu reponitur in gradu.*

Omnis pulsus ex generibus præ dictis continet sub se tres species: ex quibus duę habent rationem exte morū, s. pulsus excessiuus in illo ge nere, & diminutiuus: & medius iter ambo est æqualis in illo genere.

*Inter species vero generalis di-
uersitas est multa, & non est aqua-
lis, & media in diuersitate.* **L**

Inter species, quas retulim⁹, sunt rietates, & alij ab eis habēt mediū 255

*Ex pulsu temperati corporis co-
gnosces pulsum cuiuslibet, donec
scias ex eo cui lateri aquatur, aut
inaequalis efficiatur.*

Pulsus cuiuslibet cognoscitur p comparisonem ad pulsum, equalē complexionem habentis. Et medi⁹ quidem, & tpat⁹ in illis generibus conuenit cum pulsu eius: in æqua lis vero & intpat⁹ est ei dissimilis. vnde in comparatiōe eius ad aliud scitur versus quod genus egrediat⁹ **M** ab equalitate, aut ad quē excessum, vel diminutionem declinet.

*Omnis pulsus egrediens a di-
sp[ositione] conuenienti dicitur com-
parari ad egressum complexio-
nis eius.* 256

Egressus cuiuslibet pulsus a pul su equali est quidem fm egressum complexionis ipsius a complexione æquali: i. declinatio pulsus illius erit secundum declinationem comple xionis eius.

Scito

A Scito esse varias species pulsuum
 257 in diuersis etatibus, quatuor anni
 temporibus, & diuersis regionibus.

Sciendum qd diuersæ sunt species
 pulsuum fm diuersa tempora eta-
 tū hoīs, & fm quatuor anni tpa, ne-
 que non ē fm naturas varias regio-
 num. & hoc quidem est necessariū,
 qm vnica complexio fm diuersita-
 tem ipsorum variatur.

258 Et etiam in diuersis complexio-
 nibus hominū, & habitudinibus:
 masculis, & mulieribus.

B Est etiam sciendū qd diuersæ sunt
 species pulsuum fm diuersas com-
 plexiones hoīum, & habitudines di-
 uersas, i. fm maciem, & pinguedinē:
 & etiam fm maris, & mulieris com-
 plexionem. & hoc, qm pulsus natu-
 ralis diuersificatur etiam & variat
 penes ista. vnde Medicus qui hoc i-
 gnorat, ignorat quidem pulsū æ-
 qualem in quolibet hominum.

259 Pulsus velocitas cum magni-
 tudine est in calido, sicut etiam
 & in etate iuuentutis, & in
 masculo.

C Pulsus calide complexiōis est ve-
 lox & magnus. talis ē pulsus est iu-
 uenum, & masculorum: est. a. calor
 excellens in istis.

260 Talis autem est in regione, &
 habitatione meridionali, macro,
 pregnante, & estate.

Locus etiam meridionalis, & re-
 gio significat qd præ multitudine ca-
 lditatis suæ pulsus quidem incolarū
 suorum velox sit & magnus.
 talis etiam est pulsus macri: & hoc
 ratione excessus caloris eius. & etiā

pulsus pregnantis: ipsa enim calefit
 ex affinitate fetus.

In frigido enim est pulsus par- 261
 uitas, & tarditas: & consimi-
 lis quidem est in senibus, & [an- a. hyeme
 tummo.]

Pulsus enim frigidas complexio-
 nes habentium paruus est & tard⁹,
 cōtrarius l. pulsuum complexionū
 calidorum. talis etiam est pulsus se-
 num, & autumnī. & hoc ratione fri-
 gditatis in his etiam etatibus & tē-
 poribus dominantis.

Consimilis quidem est in mulie 262
 ribus, & in pingui carnem laxam
 habenti, & talis etiam est in se-
 ptentrionali.

Pulsus quidem mulierum paru⁹
 est & debilis: & talis etiam est hoīs
 pinguis, cuius caro est laxa: & etiam
 habuantis in septentrionali.

Cuiuslibet sicci quidem pulsus 263
 est durus, & cuiuslibet humid⁹ est
 quidem pulsus mollis.

Cuiuslibet hoīs habētis comple-
 xionem siccam est pulsus durus: &
 cuiuslibet hominis habentis cōple-
 xionem humidā est pulsus mollis. **F**

Pulsus cuiuslibet habentis com 264
 plexionem equalem & tempera-
 tam similatur quidem pulsui per-
 fecto ipsius neris.

Pulsus habentis complexionē æ-
 qualem assimilatur pulsui veris iā
 perfecto. intelligit autem qd pulsus
 cuiuslibet ex istis duob⁹ sit equalis.

Quartum clima sequitur com- 265
 plexio prædicta.

Aequalis

Canticorum

G Aequalis complexio sequitur cōplexionem quarti climatis secundū ipsum. veruntamē f. m. opinionē Gale. quintū est tpatum, sicut dixim⁹.

166 *Pulsus infantis frequens est & mollis: pulsus autem senis est tardus & durus.*

Pulsus quidē infantis est frequēs propter calorem eius, & mollis ratione humidæ complexionis eius: & ē conuerso, pulsus senis rōne suæ frigiditatis est tardus, & dur⁹ pp cōplexionē ipsius naturalem, rōne s. complexionis ætatis eius.

H *Pulsus cuiuslibet corporis multum humorem ferentis est valde plenus.*

Omne corpus plenum humoribus habet pulsū valde plenum.

168 *Omne corpus vacuum a materia habet pulsū illaudabilem, & vacuum.*

Omne corpus a materia humorū vacuū habet proculdubio pulsū vacuum.

Signa a sputo.

169 **P** *ectus, & pulmo sunt organa anima: quæ si quidem sana fuerint, nisi conseruabuntur.*

Pectus, & pulmo sunt organa ex pirationis & anhelitus. & hoc ideo, quoniam cum dilatatur pectus, dilatatur & pulmo ipsius versus latus trahens ipsum ex necessitate ablationis vacui. vnde cum pulmo sit dilatatus & ampliatus, ingreditur aer in eum, sicut ingreditur in follem post sui dilatationem. cum autem constringitur pectus, constringitur & pulmo, & per consequens egreditur aer ab eo, sicut egreditur a folle

cum constringitur & premitur arti ficialiter. & addit q̄ semper conseruantur vite, quandiu pectoris & pulmonis dispositio conseruatur.

Si operationes eorum declinant ad aliquam malitiam, cor siquidem ignietur ex sui inflammatione.

Si prædicta organa declinēt a suis operationibus æqualibus & naturalibus, proculdubio cor sui calefactione inflammabitur: calor .n. cor disattemperatur, & in frigidatur per anhelitum.

Et sputum quidem habet signum significare super accidentia pectori contingentia in quacunaq; ægritudine eidem contingente.

Cum accidit aliquis morbus pectori, sputum quidem cum tussi hēt super dispositionem illius pectoris i illa ægritudine attestari: & potissime in apostematibus eius, i. apostematibus velaminis ipsius pectoris, & similiter pulmonis.

Ablatio sputi proculdubio super principium attestatur: significat. n. quod materia in multo est digesta.

Pleureticus est ille, in quo simul quatuor accidentia vniuntur, s. dolor lateris pungitiuus, febris acuta, tussis, & sputum. & ait q̄ ablatio sputi in principio huius morbi indicat morbum ipsum esse in principio. & hoc, quoniam sputum est superfluum eius, quod dissolutū est in apostemate in pectore: propter qd' priuatio sputi significat hūc morbum esse in principio, & q̄ nihil dissoluatur ex eo per viam digestionis.

Si

M
b dispō di
gōus i eo
h icorpit.
a. l. co. l.
nullo.

A Si autem fuerit paruum & se
 273 nne, habebit super digestionem de
 bilem attestari.

Si fuerit sputum tenue, significat
 super debilitatem digestiois mate-
 rię apostematis, quę est cā morbi.

274 Si vero fueris mediū & aqua
 le, i hoc quidem significatur quod
 morbus iam ad medium augmen-
 tum pervenerit.

Si sputum quidē inter tenuitatē
 & spissitudinem mediū fuerit, pro-
 culdubio morbus iam pervenit ad
 medium tēporis augmenti. sunt. n.
 quatuor morbi tēpora, sicut adhuc
 dicam, s. tempora principij, augmē-
 ti, status, & declinationis.

275 Si autem fueris multū spissum,
 tūc proculdubio est morbus i statu.

Si sputū multum fuerit grossum,
 indicat q morbus sit in statu.

276 Tenuitas etiā sputi significat
 quod humor faciens morbum le-
 vis sit, & subtilis.

Tenuitas quidem eius quod spui-
 rur, significat q humor, ex quo fit
 apostema, sit tenuis.

C 277 Tale etiā significat quod mor-
 bus sit velocis & citus [digestio-
 nis]. Si vero fueris grossum, signifi-
 cabit supra cōtrariū, & tardum.

Sputi tenuitas significat super ve-
 locē dissolutionem morbi: grossum
 autem sputum significat super con-
 trarium, s. super humore grossum,
 & tardam dissolutionem, & cōsum-
 ptionem morbi.

278 Nigredo sputi^a [] si-
 gnificat super violentiā vstionis.
 Sputum quidem nigrum signifi-

cat q super patientem dominetur
 complexio cholere nigrę vstę: & ta-
 lis cholera mouet: & ideo tale spui-
 tur sputum.

Sputum vero viridis coloris si-
 gnificat super choleram citrinam,
 & porrinam.

Sputū viride significat super do-
 minium cohlerę citrinę: pro tan-
 to ipsum est ex signis malis.

Sputum habens citrinitatē cla-
 ram significat super choleram vi-
 tellinam.

Omne sputū, cuius citrinitas ver-
 git ad quādā albedinem, significat
 proculdubio super quādā speciem
 cholere rubeę, quę vitellina dici-
 tur: & ipsa quidem est minus ma-
 la quā viridis.

Sputum album significat su-
 per humorem phlegmaticum. Et
 rubrum super sanguinem. Et spu-
 tū cuiusq, fœtidū est proculdubio
 putrefactionis significatiuum.

Intellexit q in habente sputū fœ-
 tidum, & mali odoris, est signum, q
 pulmo est corruptus. tale aut sputū
 accidit phitificis prope mortem.

Omne sputum sine fœtore signi-
 ficat quod in eius pulmone nulla
 sit putrefactio.

Omne sputum, immune ab hor-
 ribili odore & fœtido, significat q-
 dem q pulmo nō incurrit aliquā
 putrefactionem.

Si sputi figura rotunda sit, &
 cum hoc patiens febrem patiatur,
 hoc erit quidē ex signis, quod^b in
 diaphragmate eius sit apostemia.]

Ferunt

r. exicca-
 tionis vel
 resolutio-
 nis.

spicend-
 a.

283
 b. in binis
 occident.

Canticorum

E Ferunt Medici q̄ sputum rotundū & globatū significet sup phthisim. ego tamen nō ero de primis dicentibus hoc, q̄ significet super dia phragmatis apostema. Intellexit autem hoc apostema, quod dī Arabicē birsen. Quōd si cum prādicto spūto erit febris valde vrens, significat super sanici generationē in dia phragmate. si vero cū eo alit febris lenta & chronica, significabit quidē super phthisim. & hoc quidē intellexit in hoc dicto suo.

184 *Si patiens non cessauerit tussire, iā quidem incidit in phthisim.*

H Sputum autem egredies sine tussi et difficultate, significat super per fectam digestionem []

e. & ē seo
albedo,
prostities
edcinua v
æqualis, si
ne putre
dine eue
niē prio.

Sputum quidem significans sup perfectam digestionem, est illud, in quo quinq; sequentes conditiones vniuntur, scilicet q̄ sit album, spissum, & coniunctum, & sine tussi laboriosa egrediatur, & sine fæctore seu odore horribili.

Rememoratio signorum sumptorum ab operatione Hepatis.

1 **G**eneratio quatuor humorū
285 *est in hepate, ex cuius augmento augetur humor in corpore.*

Generatio quatuor humorū est in hepate: & cū augetur eorum generatio, in eo augentur & humores ipsi in corpore toto.

286 *Omne membrum ratione ipsius augetur: est nihilominus in ipso membro propria operatio.*

Intellexit q̄ omne membrum in corpore ratione hepatis augeatur: & q̄ nihilominus membra nutrientia

sint, id est in nutrimento ex propria operatione eis appropriata, agētia. Est ergo prædicta operatio in eis ratione hepatis: hoc est dictū, q̄ quia hepar ē fons virtutis naturalis, sunt per ipsum virtutis naturales in residuo corpore: vnde egrediuntur & suguntur ab eo, sicut sunt & vitales à corde, & sensitiuæ à cerebro. Hoc tamen est fm opinionē Hippocratis, Galeni, & Platonis.

Ex vapore aut ipsius fit spiritus. 287

Ex vapore quidem i hepate existēte fit spiritus naturalis, quo quidem mēbra suas exercent operationes naturales. hæc aut minime sensu percipiunt. sed est dictū, ad qd opinionē solum attingit. hanc autem opinionem sum alibi persequutus.

d[Ex reliquo corpore seu humore eius] sano fit corpus sanum. est autem humor sanus, cum hepar sanum fuerit.

288
d^r Ex humore mē
do fit corpus sanū.
ex humore n.

Sanitas corporis stat in sanitate hepatis. sanitas. n. corporis stat p sanitatē humorū, cū sēxistūt fm naturalē dispōnē. talis autem sanitas humorum ex sanitate hepatis est.

Et aqua quidem deuehūt cibū ad ipsum: miscenturq; cuilibet humori super eum dominant. 289

Aquæ quidē in potu sumptæ deuehūt, & penetrare faciūt cibū sumptū ad hepar, & cū humoribus super eum dominantibus commiscētur.

Aqua etiam mittuntur ab ipso hepate ad eius colatoria: & ipsa nihilominus cum humoribus commiscentur. 290

Hepat quidē separat aquā in potu sumptam, postquā ad ipsum peruenit

A tuerit ab humoribus: & impellit eam ad renes, & renes ad vesicā. cōmiscetur nihilominus cum humoribus, id est cum modico ex eis.

291 *Et ipsa quidem aqua fert secū colores eorum, [nec non etiā omne illud, quod est necessariū in declaratione et significatione eius.]*

Hoc, qđ dī, est notum. nā aqua in potu sumpta, & per vrinā emissā, fert secum colores humorum ī corpore existentium, & iō significat super dispositionem, & esse ī ipsius.

Leorū.

292 *Et proculdubio quicquid diximus est manifestū, super cuius veritatem sensus etiam attestatur. Sunt enim apud nos ex vrina significationes significantes qualis sit processio patientis.*

Hoc qđ dixit est manifestum ex eo qđ p̄cescit qm̄ cū vrina ex humoribus sibi commixtis fuerit tincta & colorata, habet quidem super eodē necessario attestari. Et in summa, qm̄ ipsa est supfluitas digestionis v̄ris, quę sit in hepate, habet quidem significare super dispositionē totius corporis generalem.

De Vrina, & Primo de coloribus.

293 **A** lbus color vrine est ex fignis super multitudinem cibi & potus, seu nauseatinam satietatem significatibus, aut super dominium frigoris, vel humiditatis phlegmatica, aut super fluxū vrina, vel oppilationis hepatis.

Color quidē albus significat super multitudinē cibi & potus, aut super destructionē digestionis in stoma-

cho, aut super dominium frigoris, vel super dominium humoris phlegmatici, aut super fluxū vrinae, i. egresum eius inuoluntarium, in tali. n. fluxu egreditur vrina alba & indigesta: vel super oppilationes hepatis, qm̄ oppilatio est ex prohibentibus digestionem, neque potest tunc grossum ex vrina per vias suas penetrare, sed solum subtile & aque propinquum in colore.

Cum autem vrina videtur modicum citrina, significat quidem super paruitatem cholerae: sed cū est in colore ignea, significat super multitudinem cholerae.

Hoc etiam est per se notū: quoniam cū vrina exit enim parua citrinitate, significat quidem quod parua cholera fuerit ei commixta, & per consequens quod nō sit multa in venis & hepate. cū autē est multum tali citrino colore tincta, significat quidem super multā cholera rubeam.

Et color quidem clarus sub rubeo ponitur: in eo tamen est amplior cholera rubea.

Color quidem vrinae, qui clarus dicitur, i. rubeus purpureus, qui quidem commixtione cholerae citrinae cōtingit, existit sub rubeo igneo: in rubeo tamen est amphior cholera citrina & ignea.

Valde autem rubens erit color eius a natura sanguinis: nisi tamē fuerit talis ex assumptione croci, aut applicatione alicuius tingentis, vt alcāna, aut ex colica.

a. aut ex fignis bre.

Color

Canticorum

6 Color valde rubeus vrinæ significat quidem super mixtionem sanguinis cum ea, & dominium ipsius in corpore nisi tamen ille, cuius est, comederit aliquid, quod sic eā tingerit, vel super corpus suum applicauerit: sicut alcannam, & similia, aut fortem dolorē, sicut colicę, passus fuerit.

Si autem vidēatur nigra, postquam nisa fuerit fusca, significabit quidem super fortem algorem: si uero talis appareat, postquam præcessit ualde rubea, significabit super fortem humoris uisionem.

Si nigredo appareat ī vrina, postquam præcessit fusca pallida, significabit quidem super valde forte algorem & frigiditatem complexionis patientis. si uero appareat post ultimam rubedinē, significabit super inflammationē, & uisionem humorum patientis. Et quælibet quidē ex ambabus vrinis istis significabit super mortē eius cuius est. & hoc, quā ultimata frigiditas nigrum facit, sicut & ultimata caliditas.

198 *Iudica autem super morbum ex colore urina: nisi tamen fuerit talis ex cibo ipsam tingente, puta oleis, casia fistula, & omni re eā breuiter tingente, sicut almuri, et similibus.*

Vrina quidem significat per calorem suum super species humorum in corpore existentium, & super eorum quantitatem, ex quibus quidē morbi fiunt. cum igitur morbi ex eis generentur, decet quod Medicus iudicet per colorem vrinę super speciem morbi, seu causā eius: nisi ta-

men color eius ex re assumpta contigerit, utpote almuri, cassia fistula, & similibus.

Rememoratio substantiæ vrinæ.

Tenuitas quidem substantiæ in urinis significat super paruitatem digestionis.

Tenuitas quidem substantiæ vrinæ significat super paruitatem digestionis, & eius debilitatem. & hoc, quoniā debilitas digestionis ex debilitate decoctionis contingit. de natura autē decoctionis est, quod habeat aquam ingrossare. pro tanto tenuitas vrinæ super ipsius cruditatem, & digestionis debilitatem habebit significare.

Et proculdubio efficitur urina tenuis [per corruptionē cibi,] & oppilationem hepatis, & apostema.

Hæc autem omnia, scilicet cibi corruptio in stomacho, oppilatio, & apostema, impediunt & etiam auferunt decoctionem cibi. cum autem non decoquitur cibus, egreditur vrina alba, & cruda.

Vrina autem grossities significat super digestionem, aut super multitudinem humoris phlegmatici in corpore existentis.

Vrinę grossities significat super vim & fortitudinem digestiæ, aut super grossitiem materiæ. & primū quidem attestatur super sanitatem: sed secundum super morbum & aggritudinem.

Rememoratio

A Rememoratio {facis hypostatica tripliciter variatur ex colore, loco, & substantia.}

i de hypostasi

302 **C**um hypostasis videbitur alba i colore, significabit quidem super salutem infirmorum.

Hypostasis quidem est superfluitas digestionis humoris, quem natura digerit. unde cum est alba, significat q̄ natura iam superavit humorem illum, & eius decoctionem iā perfecit. Est. n. albedo signum laudabile, & super digestionem significat.

B caus. quoniam impossibile est, quin venarum sanguis prius dealbetur q̄ venæ eo nutrantur, & ideo cum albe scit hypostasis, significatur quidem q̄ humor efficiens morbum iam recipit decoctionem bonam & laudabilem. hoc. n. contingit ei ex appropinquitate nature sue ad naturam sanguinis. & ob hoc sanies etiam alba laudatur in apostematibus, & alia ab ea vituperatur.

303 **S**i autem color eius appareat citrinus, hoc erit ex acumine cholera rubea.

Cum videbimus hypostasim citrinam in colore, significabit proculdubio super acumen cholera citrinæ: neque non etiam quod ipsa dominetur plus ceteris humoribus ipsi naturæ.

304 **S**i vero appareat rubea velut d[icitur] sanguis, significabit proculdubio super malitiam digestionis ipsius sanguinis.]

d rei huius color valde ruber, tunc est propter malitiam digestionis & gritudo sanguinea.

Hypostasis quidem rubea sicut sanguis, significat super dominium sanguinis, & malitiam digestionis,

propter excessentem quantitatem eius. non enim accidit nocumentum sanguini ex sui *qualitate, in quantum est sanguis. pro tanto retulerit Medici; quod hæc urina significant super salutem patientis, & morbi longitudo.

* a. l. quantitate.

Et si talis dispositio ipsum prolongetur, neq̄ varietur, erit ex hepate apostemato. 305

Si apparitio hypostasis rubæ prolongetur vel producat cum febre, significabit proculdubio super apostema hepatis: hoc tñ nescio ex dictis Gal. vel Hippo. si verum confirmet experimento, hæt quidem colorem veritatis, & probabilitatis.

Et si fuerit nigra post intensam rubedinem, & petens fundum, postquam prius apparuerit in alio, significat quidem quod iam peruenit patiens ad hoc, quod anima separaretur ab eo, & potissime cum casu virtutis: neq̄ est spes de eo aliqua, neq̄ potest ei quicquam proficere, cum sit mors propinqua ex e[st] [violencia] iustitias. e ei f vehemētia.

Si hypostasis incipiat nigrescere post magnam rubedinem, & cum hoc fuerit depressa in fundo vasis, postquam prius apparuit in superiori parte eius, & cum hoc assit virtutis casus, significabit quidem super mortem proximam ex violentia iustitias, sicut dicit. & talis urina apparet proculdubio in febribus vrentibus perniciosus.

Et si appareat nigra post eius fuscedinē, præter quod morbi materia sit acuta, & potissime si cū Coll. Auer. KK tal

Canticorum

G tali fuscedine adsit aliquod signū laudabile, & radix morbi fuerit ex melancholia, significabit quidē super morbi consumptionem, & hoc secundum plurimum.

Si hypostasis incipiat nigrescere in colore post eius fuscedinem, pter q̄ in morbo fuerit acutum aliquod & fuerit principium morbi ex cholera nigra, significabit quidē quod morbus sit iam consumptus: & maxime si cum hoc adsit aliquod ex signis laudabilibus, quorum cōsequēter memoriam facimus. & hoc est quod dixit, q̄ hoc est fm plurimum totius vrinæ, & non contingit solū secundum hypostasim eius.

308 Si appareat nubes supernatans in superiori parte vasis, significabit super cruditatem, licet sit in ea aliquid digestionis, quæ ex ventositate commiscēte se ei impeditur, & inde sursum elenatur.

Cum nubes supernatat in vrina, significat quidem super cruditatē, licet sit in ea aliquantula digestio.

I Causa autem eius, quare sic natat in superiori parte vasis, est vētositas inclusa in hypostasi, quæ nequit dissolui: pro tanto prohibet descēsum eius ad fundum vasis. & ob hoc dicit, q̄ sit in ea cruditas. hoc autem signum apparet in vrina a principio, dum incipit digestio fieri. Cum autem hypostasis alba fuerit, significat super sanitatem.

309 Et scito quod si videatur pendere in medio, quod parua ventositas est in tali hypostasi.

Si in medio vrinæ pendeat nubes, scito quod parua ventositas in ea sit, & etiam q̄ ipsa sit in medio digestionis suæ.

Et scito quod si præeunte citrina, fuerit alba, lenis, & coniuncta & inferius depressa, & talis continuo appareat, quod digestio morbi sit completa.

Si post hypostasim citrinam appareat lenis, alba, & coniuncta in partibus, residens in fundo, & talis continuo apparet, i. q̄ non efficiatur citrina, postq̄ post citrinam alba fuerit visa, & post consequenter redeat iterato ad albedinem, scito q̄ tunc iam fuerit digestio perfecta, & quod morbus iam peruenit ad statū suū, & q̄ incipit declinare. Est ergo scitū, q̄ hę tres conditiones coniungantur. scilicet albedo, lenitas, & ipsius depressio in fundo vasis: quę quidem significant super perfectionem digestionis laudabilis. albedo enī est signū laudabilis decoctionis: & similiter coniunctio partium, & ipsius lenitas quantum significant super perfectam ipsius decoctionem: non tñ in quantum est superfluitas, sed quia non remansit in ea nisi pars terrea. de natura enim partium terrearum est q̄ petant fundum. & in summa superfluitas cocta & digesta grauis est, & lenis est indigesta, sicut patet in muchis, & polypis a naso descendētibz.

Rememoratio substantiæ.

Cum autem apparet hypostasis non continuata, significat super debilitatem virtutis.

311
a hypostasis inopere apparet, & si pene-
rat, si definit apparere.

Si

A Si hypostasis vno die vel duobus appareat, & consequenter cesset apparere, & iterum post appareat iterato, significabit quidem super virtutis debilitatem ex priuatione operationum ipsius. vnde apparitio hypostasis attestatur super potentiam in operationibus suis.

311 Si vero fuerint contenta in ea similia fragmentis hordei, significabit quidem super rasuram venarum, sed si assimilantur fursuri, et

b cum **b** [sine] fectore, significabit super **B** vlcera vesicæ. si autem simulentur squammis metallorum, significabit super visionem & [laminationem continentem.]

i visionē
d it iudē
m.

in omnibus quidem his speciebus illaudabilis est hypostasis, in qua operatus est calor extraneus: culus est operatio contraria operationi, quā operatur calor elementalis & naturalis. Et hypostasis quidem similis fragmentis hordei significat quidem calor extraneus in tantum venas dissoluerit, & eas corroserit. hoc etiā significat fursurea, si fuerit sine fectore, & cum febre. sed si fuerit cum fectore & sine febre, significabit vlcera vesicæ. Hypostasis similis batturitis, & squamis metallorum significat quidem super violentiam dissolutionis, & rasuræ venarum.

313 Si sanies appareat in vase, significabit super apertionem apostematis.

Apostema durum, dictum Arabicè dubaylet, est apostema intrinsecum, difficilis digestionis & maturationis. est enim de genere apostematum exteriorum durorum scilicet:

rhithicorum. & plurimum cum egedatur sanies in vrina, accidit hoc ex dubaylet in membris cibi, & renalibus, &c.

Si vero prolongetur egressus eius cum sanguine corrupto, significabit super apostema phlegmonicū.

Phlegmone scilicet Medicos est apostema, super quod sanguis dominatur. pro tanto patiens hoc apostema, mingit sanguinem corruptum.

Cū autem hypostasis petit fundum, & spermatis simulatur, est quidem ex humore grosso, & crudo. & si cum eadem sit arena mixta, scito illum cuius est, esse calculosum.

Differentia vero inter hanc hypostasim & vere albam supra dictam, potest quidem haberi ex sua figura & substantia. & hoc, quoniam ista est viscosa in substantia, non autem supra dicta. figura autem primæ hypostasis albæ est acuta, non autem huiusmodi.

Rememoratio odoris.

d **P**riuatio quidem fectoris contingit ex priuatione coctionis & digestionis, aut ex indigestione, ratione cibi indigestibilis.

316
d Multum
do vī
tudo.

Priuatio fectoris in vrina contingit duabus de causis: quarum vna est indigestio: alia est, quia natura rei digestibilis grossa est non recipiens digestionem.

Omne illud, quod est ultimatæ fectoris, est ultimatæ corruptionis.

Fector quidem vrinæ est corruptionis magnæ signū existens in corpore eius.

KK ij

Eius, cuius est vrina, vnde omne vltimati fœtoris significat super corruptionem vltimatam.

318 *Si autē odor eius sit extraneus, horribilis, scito illum cuius est, patet morbum vesicæ.*

Si fœtor vrinę fuerit horribilis, valde extraneus significabit procul dubio vlcera vesicę: de natura enī horum morborum est, qđ sit in eis odor malus & extraneus, & in super malitia huius odoris diuersificatur in generali fm malitiam corruptio nis eius. Pro tātō inquit fm opinionem Gale, si odor eius fuerit corruptus & extraneus, &c. intelligit qđ fœtor eius non sit in gradu aliarum rerum corruptarum.

319 *Iam quidem retuli genera vrinae simplicia: ex dictis uero meis poterit quis uti in iudiciis compositorum ex eis.*

Quatuor sunt genera vrinę simplicia, de quorum quolibet locutus est in particulari, vtpote de signis sumptis a colore vrinę, substantiis, hypostasis, & odore. vnde inquit, iā retuli signa simplicia: ex dictis vero meis poterit quis vti in hoc per se super signa ex eis composita: i. qđ ex dictis suis poterit quis scire sup qđ habeat significare, cum erūt iūcta ī vrina plura ex dictis generibus.

Rememoratio signorum sumptorum a Fœcibus, & primo a quantitate.

320 *Interdum attestantur faces super stomachum, & interdum super intestina, & ipsum hepar.*

Fœces quidem attestantur super dispositionem stomachi, intestinorum, & ipsius hepatis. sunt. n. superfluitates ipsorum membrorum.

Faces quidem minuuntur ratione magna transmutationis, alimēti, cum conuertitur in membris: nisi illius cuius expulsua fuerit debilis, & attractiua fortis, ratione alicuius nocimenti contingētis. & hoc quidem significat repletionem corporis patietis ex malis humoribus.

Parua quidem quantitas fœcum egredientium significat super magnam transmutationem cibi. cum. n. trāsmutatio cibi in membris augetur & magnificatur, tunc quidem fœces minuuntur: & hoc quidem significat super fortitudinem digesti uæ, & debilitatem expulsiuæ, & fortitudinem attractionis attracti uæ, ratione alicuius nocimenti eidem contingētis. vnde hoc accidens significat, qđ corpus patientis sit plenum superfluitatibus calidis. quare causa est, cum in eo fortificatur attractiua: & hoc, qm cum superfluitates calidę augentur in corpore, ne cessitant proculdubio dissolutionē: & inde contingit excessus, & dominiū virtutis attracti uæ.

Si autem fuerint magna ī quantitate, erit quidem signum quod cibum non prabeat augmentum corpori, aut quod attractiua sit in eo debilis & diminuta, & expulsua fortis ratione alicuius morbi, vel nocimenti.

A Si vero feces fuerint maiores debito fm ordinem naturalem, significabunt quidem super alterum ex duobus, scilicet aut qd cibis non conuertitur in corpus, sicut dicit, & qd mēbra ipsius non suscipiant iuuamentum ex eo, ratione alicuius malitię, aut qd attractiua hepatis debilis sit & diminuta, & expulsiua stomachi & intestinorum fortis sit & excedens. & hoc ratione alicuius morbi contingentis membris predictis.

123 Si autem feces fuerint albę, erit oppilatio^b vel scirrhus^c iⁿ meatus^d cystis fellis.

B Et ictēritia quidem est ex significantibus super hoc sensibiliter. sub hoc etiam genere est vrina citrinitas: nisi cum corpus humore phlegmatico, vel mala cōplexiōe frigida inficiatur.

Postquam ipse perfecit capitulū de signis ex quantitate fecum, incipit nunc loqui de signis sumptis ex qualitate earum. Incipit autem in hoc a colore earum, & dicit, qd si fuerint feces albę, significant super vnū ex duobus, scilicet qd oppilatio vel scirrhus sint genita in meatibus cystis fellis. quod quidem confirmatur, si ictēritia super patientem appareat, & vrina sit ualde citrina. Cum enī meatus cystis fellis sunt oppilati vel clausi, tunc quidem nequit transire ad ipsam cystim fellis, pro tanto regurgitat tunc ad hepar & venas, & natura demum impellit eam ad cutim, & contingit inde ictēritia. Cum enim puenit cholera ad cystim fellis, corrumpitur, ut dictum est, neq; mittit quidem ipsa cystis ad intestina quod ex ea consuevit delegare ad ipsa, pro tanto egreditur fæx cibi

albi coloris. & quia si causetur cholera citrina in hepate, egreditur quidem cum his accidentib^{us} vrina multum in citrinitate tincta, & inde pculdubio significat super ictēritia. Secundum autem, super quod attestantur feces predictę, est dominium humoris phlegmatici in corpore, vel malę complexionis frigide: quod quidem contingit ex diminutione, vel priuatione cholere rubeę. hoc autem significat super corruptionē & destructionē corporis. hoc. n. contingit ex corruptione vnus ex quatuor essentis, vel humoribus corporis ^{a. l. dāio} **E**

Si vero appareant rubę vel ignita, significant super excessum & dominium cholere rubeę.

Cum quidem feces intensa rubedine tingunt, significant quidem super dominium cholere rubeę, ex cōplexione eius, cuius sunt generatę,

Sed si similentur porro, aut videntur ridi aris in colore, significant quidem morbum, & malitiam magnam.

Si feces colorentur colore simili colori porri, aut viridi gręs, significant quidem super magnum periculum patiētis & malitiam morbi. tales. n. feces significant super excessum & dominium vnus ex duabus speciebus cholere. de quibus quidem duabus speciebus cholere diximus, qd cęteris speciebus eius sunt deteriores, & qd significant super vehementem vltionem,

Cum autem apparebunt nigre in colore, hoc quidem continget ex forti & antiqua frigiditate corporis cuius sunt: & si tales appa-

KK iij reant

Canticorū

Greant in morbo acuto, significabunt super mortem futuram in propinquo.

Si feces appareant nigre, significabunt magnam frigiditatem patiens ab antiquo generatam. & ob hoc humor niger dominatur in corpore ipsius. & ait q̄ cum tales feces apparent in violenta & acuta egritudine, q̄ significat sup̄ propinquā. Hippocrates autem inquit, q̄ in principio morbi cum tales apparent, mortem & malum denunciant.

H 327 *Si autem faces fuerint duræ, significabunt super fortitudinem attractiua, aut super calorem vrentem, vel super cibum stypticum, et constrictiuium.*

Si appareant feces duræ, hoc quidem contingit altera ex tribus causis, scilicet ex dominio & fortitudine attractiua hepatis, aut ex forti calore feces indurante & exiccante, aut ex cibo, qui habet naturam suam ventrem constringere & constipare, scilicet ex cibo duro, arido & sicco.

I 328 *Si vero fuerint faces molles, et liquida, non erit fortis attractiua in corpore, aut in corpore erit frigiditas mala, aut hoc contingit ex mala alia dispositione corporis, vel ex cibo qui soluit ventrem, & mollicat per naturam suam.*

Tribus quidem causis apparent feces molles & liquidæ. quia aut attractiua hepatis est debilis, aut quia excedens frigiditas dominatur super membra digestionis, aut quia patiens comedit cibum, qui de natura sua laxat & mollicat ventrem:

& quandoque contingit hoc ratione humorum & superfluitatum ad ipsas infixarum.

Si differatur et tardetur egressus suus secum post cibum sumptum, hoc quidem contingit ex difficultate digestionis ipsarum, aut diminutione & debilitate expulsiua, aut forti frigiditate, aut ex ventris necessario constringentibus.

Postq̄ locutus est de quantitate fecum, & qualitate, incipit nunc loqui de tempore & hora exitus earum. Unde inquit, si differatur egressus fecum, & tardior solito efficiatur, erit quidem causa huius: aut quia intestina cum difficultate digerunt eas, & hoc ratione alicuius morbi & nocimenti existentis in eis, vel ratione grossitiei cibi earum: aut quia diminuta est expulsiua ratione excedentis frigiditatis existentis in membris digestionis, pro tanto etiam producitur tempus digestionis seu egestionis: aut ratione aliquorum ventrem constringentium de necessitate: & hæc quidem sunt causæ colicæ. contingit etiam ex apostemate, oppilatione, ventositate, & humore grosso & viscoso.

M 330 *Si autem citius debito egredietur, hoc quidem erit ratione cibi non constrictiui, sed potius per naturam suam mollicantis [soluentis:] aut ratione humorum & humiditatum ad eas fortiter impulsarum: vel ratione meseraicarum non sugentium, & attrahentium: aut ratione nocimentorum in intestinis contingentium, ut patet apo-*

^a lubricis us.

A apostematis vel ulceris, aut corruptionis digestionis, & aliarum specierum morborum eisdem contingentium.

Egressus fixi citius debito causa est vnum horum, quæ retulit, vel plura vno. Nam hoc est aut ratione cibi mollicatiui & lenificatiui, puta malux & similibus: aut ex multis humoribus ad eas infusus: aut ratione debilis & diminutæ attractionis meatuum digestum, quæ Arabice meseraicæ dicuntur: & sunt venæ, quibus hepar attrahit succositatem

B cibi ab intestinis, ratione malæ complexione frigide, vel oppilationis in eis existētis: aut ratione alicui morbi contingentis in ipsismet intestinis, sicut ratione vlcere in eis generatorum. ipsa namq; ledunt ea ratione fluxus, & infusionis contingētis eis ex stomacho: pro tanto nequeunt feces tempore naturali, & debito retinere, quandiu consueverūt, & ob hoc impellunt eas citius debito. Contingit hoc etiam ex multa & magna humiditate in eis existente adeo cito faciente cibum ab eis lubricari, ne imprimant in eo aliam

C operationem manifestam. & hoc quidem est vna ex causis morbi notæ in lubricitate intestinum. hæc autem accidentia contingunt interdum stomacho. Contingit etiam hoc ex malitia complexionis sine materia. & hoc innuit cum dicit: & aliarum specierum morborum eisdem contingentium.

Si egrediatur cum sono, significabunt super magnam vicositatē.

Hoc de se manifestum est, & notum.

Si vero fuerint mistæ sanies, si significabunt super apostemata in organis cibi existentia.

Organa cibi dicuntur ventres, in quibus coquantur & sunt, C.intestina, stomachus, & hepar.

Sed si appareat sanguis cum eis, significabit quidem super ulcera, & [tinesmus].

Proculdubio sanguis egrediens cum fecibus signat super vlcera intestinum, & compressionem fortē, quæ tinesmus dicitur, si dolor afficit intestinum, & ventris. nam si sit hoc absq; dolore, erit hoc proculdubio ex apertione orificiorum venarum.

Si autem sunt multum fetida significabunt super magnam corruptionem. Si vero velut oleum supernatat eis, significabunt super liquefactionem pinguedinis corporis, & [erunt proculdubio odoris acetosi ex humore acetoso].

Fætor fecum contingens est aut ex ratione corruptionis humorum corporis, aut ex malitia digestionis, oleoginitas earū aut contingit interdum ex dissolutione & liquefactione sepi, & adipis renum: & interdum ex liquefactione pinguedinis totius corporis. & earum acetositas contingit ex melancholia.

Rememoratio signorum sumptorum a Sudore, d { & primo a quantitate. }

Sudor multus in morbis [humidis factus], [KK] est

c si erunt
odotis a-
cetosi, tunc
illud erit
ex phlegmate acetoso.

F

c —
333
f ingrat
sup aliud
tactum.

Canticorum

G *Iest ex accidentibus vim et naturam ipsorum referentibus, neque est sicut ille, ex quo fit inuamentum.*

Sudor quidem multus est vnum ex accidentibus factis in morbis humidis, nec est sicut sudor factus in purgatione & mundificatione corporis, ex quo scilicet consequitur patiens inuamentum: immo proculdubio significat super vim & naturam ipsorum, id est quod sudor contingit ei omni die morbi, & si non sunt dies critici, & purgationis.

H ci, & purgationis.

336 *Superfluum autem in ultimo cum casu virtutis patientis, contingit proculdubio ex labore, & debilitate virtutis, & natura, unde mors est in propinquo.*

Sudor superfluum in ultimo cum casu virtutis patientis, nequaquam est signum laudabile euacuationis: cuius causa est labor, & debilitas virtutis & nature, contingens ei ex fatigatione, quam passa est ex violentia & malitia morbi. pro tanto cum apparebit talis sudor, significabit super mortificationem nature, & virtutis.

337 *Sed parvus sudor in morbis, super oppilationem & clausuram cutis, & grossitiem humoris, & debilitatem expulsiuam, & paruitatem digestionis, & ventris molitiem & fluxum significat.*

Causa quidem parui sudoris in morbis est, aut quia porri cutis sunt clausi: aut quia humor faciens morbum est difficilis digestionis, & difficilis dissolutionis: aut quia virtus expulsiua est debilis: aut quia virtus di-

gestiua est debilis: aut quia venter patientis est lesus. & interdum coniunguntur omnes hec cause, aut plures ex eis.

Si appareat sudor valde albus in morbis, significabit super humorem phlegmaticum. Si vero sit citrinus, significabit super cholera citrinam. Et si niger, super melancholiam. Si autem sit rubens, erit morbus ex sanguine. Et similiter prabet nobis signa suo sapore.

Quia sudor est superfluitas tertie digestionis facte in membris: ideo color eius significat humorem in corpore dominantem. & hoc, quoniam superfluitas consequitur ex necessitate colorum humoris dominantis in corpore eius, cuius est superfluitas. & intellexit ex dicto suo, cum dixit: Et si similiter prabet nobis signa suo sapore: quod sudor etiam suo sapore super naturam humorum dominantium attestatur. Unde sua dulcedine significat super dominium sanguinis, & sua amaritudine supra cholera, & sui salsedine super phlegma salsum & sui acetositatem super acetosum, & sui insipiditatem super insipidum, & sui acerbicatem, & austeritatem super melancholiam.

Sudor subtilis contingit ex subtilitate humorum, & grossus ex grossitie eorundem.

Hoc quidem est notum: manifestum. n. quod subtilis significat super subtilitatem humorum, & grossus super grossitiem eorundem. necesse est. n. ut superfluitas assimiletur ei, cuius est superfluitas.

Si

A. *Si autem fuerit vniuersalis in toto corpore, est bonus. sed si sit particularis & specialis in uno loco, est malus, & illaudabilis.*

Si sudor accides in aliquo ex diebus morbi fuerit per totum corpus vniuersalis, erit bonum signū & laudabile. si vero sit solum in vno loco corporis, erit malus. Nam q̄ fiat vniuersaliter per totum corpus, hoc quidem est ex dominio naturæ super humorem facientem morbum, & dissolutione & emissionem ipsius per sudorem. Quod autem fiat solum in vno membro, hoc quidem contingit ex pugna & violentia expellendi nocuenti humoris in loco illo.

B. *Qui etiam contingit tempore suo una cum circuitibus & paroxysmis febrium, aut in die critica, est quidem bonus & laudabilis, contrarius autem bonitas longinqua est & remota.*

341 *Qui etiam contingit tempore suo una cum circuitibus & paroxysmis febrium, aut in die critica, est quidem bonus & laudabilis, contrarius autem bonitas longinqua est & remota.*

Sudor accidens tempore laudabili est ille, qui accidit in die critica, aut qui contingit vnā cum circuitibus, & paroxysmis febrium: hoc est sudor, per quem febris dissoluitur, & totaliter est bonus & laudabilis: & contrarius illaudabilis, & est ille, qui accidit in die non critica, nec in circuitibus febrium.

Rememoratio signorum Prognosticorum. { generalium. }

342 **P**rognosticatio diuiditur in referentem & significantem morbum futurum generari in sano, & in significantem, quod debet contingere patienti in morbo suo.

Signa prognostica super illud, qd̄ est futurum, diuiduntur in duas species: quarum vna est signorum prognosticantium morbum futurum generari in sano: & secunda est signorum prognosticantium super illud, quod est futurum patienti ex bono, vel eius contrario.

343 *Signa autem referentia super agritudinem futuram sumuntur ex accidentibus significantibus super repletionem, vel euacuationem cerebri, aut residui corporis.*

Signa significantia super morbos futuros sumuntur ex accidentibus in corpore apparentibus super multitudinem humorum in eo, aut super ipsorum diminutionem significantibus. & hoc, qm̄ morbi accidunt ex his duabus speciebus, scilicet ex augmento & diminutione humorum in corpore existentium.

344 *Significat autem super repletionem quies, multitudo cibi, raritas balnei: & exercitii: ex his namque accidentibus contingit repletionis agritudo, & his contraria prognosticant super [intentionis] agritudines.*

Accidentia super repletionem attestantia sunt velut quies, & assumptio multi cibi, & rarus introitus balnei, & diminutio exercitij. Hæc autem omnia sunt causæ efficientes morbos de repletionem. vocauit tamē ea accidentia, eo q̄ sunt Medico signa, & sunt secundum veritatē causæ continuæ repletionis penes virtutem: & eis contraria sunt causæ diminutionis humorum.

F b diminutio v̄s v̄s intentionis.

Signa

G Signa repletionis, & primo secundum uirtutem.

345 **G**enus repletionis diuiditur in repletionem penes uirtutem animæ, quæ si fuerit respectu immutatiæ, & digestiue, nequaquam erit appetitus comedendi laudabilis, eritq; egestio mollis & liquida, neq; erit digestio in urina.

In hac arte notat repletionem, & diuiditur primo in duas species. Quarum una est, cum humores graues

H sunt & multi, respectu tamen uirtutis corporis: verum non sunt multi & absolute excedentes respectu sui: & hæc quidem repletio nota est, quæ si dicitur repletio penes uirtutem. Secunda etiam est nota, quæ dicitur repletio penes concavitates organorum. hoc autem est cum sunt humores multi per se & absolute. Incipit autem primo a specie repletionis penes uirtutem. unde inquit, quod genus eius diuiditur primo penes animæ uirtutes, nam ex ea est quædam respectu uirtutis immutatiue, super quam repletionem signat appetitus cibi malus & illaudabilis, egestio mollis & liquida, & priuatio digestionis urinae.

346 **S**ignificatur autem super repletionem respectu uirtutis motiua, ex grauitate & latione motus.

Significatur autem ledi uirtus motiua secundum locum: eo quod ledatur & grauetur faciens ex motu locali.

347 **S**i autem sit repletio respectu pulsatiua, erit quidem patens debilitas, & pigritia pulsationis eius.

Si uero repletio fuerit penes uirtutem pulsatiuam, id est uitalem, erit pulsus debilis.

Causa uero debilitatis animarum seu potentiaria est illud, quod nequeunt pati ex chymis: nam partium ex eis ladit & grauat eas, non autem ideo quia membrorum concavitates ex eis repleantur.

Hoc accidit ex hac repletionem uenarum. & ostendit quod ipsa lesio non accidat ex repletionem concavitarum uenarum, sed potius ex debilitate uirtutum, & malitia chymorum. unde est ac si diceret, hæc species repletionis ideo accidit, quoniam animæ seu potentiæ debiles fuerint ex chymis uel humoribus aggrauatæ: unde nequeunt eos tolerare. Nam propter sui debilitatem leduntur in de latione & tolerantia eorum: quantum minimè concavitates membrorum ex eis repleantur.

Signa repletionis secundum membra.

Est autem alia repletio a prædicta penes concavitates organorum, scilicet cum non poterunt tolerare id, ex quo membrorum concavitates replebuntur.

Hæc secunda species repletionis est quidem penes concavitates organorum. unde est ac si diceret quod, angustentur ab illis humoribus. Et quia notum est, quod concavitates prædictæ cedente sanguine repleantur, ideo inquit: scilicet cum non poterunt pati ex eo, quo membrorum concavitates repleantur.

Hoc

A *Hoc autem genus contingit ex repletione aut sanguinis puri & mundi, aut cholera, aut humoris phlegmatici. interdum autem anima seu potētia fortes sunt, nec grauant eas chymi.*

Hoc quidem genus repletiōis est ex sanguine, sicut ex sanguine mīdo & puro ab alijs hūorib⁹, aut sanguine cū dominio cholerae rubeae, aut humoris melancholici, aut phlegmatici. & est quidē possibile q̄ omnes animae fortes sint, & q̄ non percipiant repletionem istam.

B Signa dominij sanguinis.

351 *C*um dominatur sanguis acribus humoribus, adsunt somnus & dolor capitis in excessu, cū tumore & rubore uenarum. Est q̄ possibile quod inde cogitationes mutantur, cum grauitate capitis, & debilitate, & fatigatione sensum.

Reperitur etiam tactu ^c [calidus cum grauitate humorum, & scapularum, & cum oscitatione.] Et

^d [sunt interdum graua latere, et hypochondria, & manifestus fluxus sanguinis a naribus, cum alijbus: & etiam uenter est laxus, non tamen multum cum delectatione, & suauitate uitae.] & apparent somnia letitia, & iocunda cum uarietate & multitudine colorum. Accidet etiam pruritus in loco phlebotomiae, cum rubedine oculi insolita, et apostematibus, aut variolis, aut pustulis corporis, &

opinabitur se comedere dulcia in somnis, & uidebitur quod gustet dulcia, & si prius ea non comederit. Vnde si haec accidentia sint in uere, aut in principio iuuentutis nouella, significant quidem nobis super egritudines ex sanguine generandas: quae quidem de facto consequenter apparebunt.

E Haec enim omnia accidentia sunt super sanguinem significantia. & quod dicit hic, est de se notum. Horum autem accidentium sunt tres species. Nam quaedam ex his accidentibus super dominium naturalis sanguinis significantibus apparent in vigilia, sicut color rubeus, & fatigatio seu cōcussio, & similia his seu huic speciei. Et quaedam ex eis videtur in somnis: utpote si sanguis in somno, aut si videatur ei, q̄ comedit tunc aliquid dulce. Et quaedam ex ipsis sunt causae multitudinem, seu magnitudinem sanguinis efficiētes, quae si fuerint cibi, sunt velut esus dulcium: si autem fuerint accidentia animae, sunt velut gaudium & letitia. Sed si fuerint ex temporibus anni cōueniens in hoc, est sicut ueniale. Si uero fuerit etas ad idem conueniens, est sicut etas iuuentutis, & adolescentiē. Tacuit de multitudine extensionem & solutionem faciente vel inferente, quia noluit dolorem ex solutione cōtingere cōtinuitatis. Et causa quidem accidentium post sanguinis generationem contingentium est calor ipsius sanguinis, aut eius humiditas. Vnde exempli gratia, calor sanguinis est causa doloris capitis, & eius humiditas causa

scapulae, & oscitatione, & caliditas, & zantitas.

l quique rauant specilla, & tross, & manifestus fluxus sanguinis naribus, & alijbus: & uenter est laxus, & iocunda cum uarietate & multitudine colorum. Accidet etiam pruritus in loco phlebotomiae, cum rubedine oculi insolita, et apostematibus, aut variolis, aut pustulis corporis, &

G causa somni superflui. Et prurit⁹ qui dem contingens in loco phleboto- mie significat super dominium, & multitudinem sanguinis, in eo qui vsus est phlebotomia. Et causa qui dē apertionis sanguinis est efus dul- cium. & sapor dulcium in somno est, quoniā anima seu potentia ima ginatiua sequitur complexionē cor poris, imprimittq; & assimilat quod ab extra sentit, & percipit.

Signa cholerae.

352 **C**um dominatur cholera ci-
H trina aut crocea, apparet quidem color cutis citrinus, cū de- bilitate, & casu appetitus cibi: & reperit ille in quo dominatur oris amaritudinem, & mordicationē ex ipsa cholera rubea in stomacho consurgentem: acciditq; ei ventris solutio, cum qua est cholera rubea, & insomnetas cum profunditate oculorum, & siccitas oris & lin- gua: & eius urina est in colore ual de citrina, acciditq; ei syncope, & riget cutis eius cū permissione, & perturbatione: accidit ei sitis post ieiunium, & apparent ei in somno corruscationes cum subtilitate pul- sus, & calore corporis. Sunt etiam ex his accedensibus multa, & fre- quens balneatio in aquis calidis, & sulphureis: & motus laboriosi qui fiunt in regionibus, & ^a[nullis septentrionalibus,] & frequēs & continuus efus acutorum, & ma- xime si fiat tempore aestiuo.

a meridio-
nolib⁹, &
cras iouē-
tatis.

Hæc omnia signa diuiduntur in tria genera, quorum quidem reme- morationem præmisimus, in qua, s. signa dominium sanguinis signifi- cantia diuiduntur: hoc est dictum, qd accidentia dominium cholerae ru- beae significantia sumuntur a tem- pore somni, aut ex parte vigiliae, vel a generantibus eam. Et accidentia ex dominio cholerae rubae coniu- gentia sequuntur ipsius complexio- nem, aut colorem, aut saporem. Cō sequentia autem ipsius complexio- nem sunt velut calidus appetitus: nā ratione frigiditytis viget appetitus. vnde cum calefit os stomachi, i quo existit appetitus, cadit quidem appe- titus. Sequitur etiam insomnetas, & exiccatio complexionum ipsius, qd quidem calida est & sicca: sicut ē est de siti. Solutio etiam quidem vē- tris contingit ex acumine & mordi- catione ipsius. & ipsius mordicatione contingit ratione caloris, & siccita- tis eius. & similiter turbatio, & iracū dia. Et amaritudo quidem oris su- mitur ex sapore eius. Et color signi- ficat per se super substantiam ipsi⁹, cum egreditur per vomitum, vel se- cessum plus solito. Quæ autem ip- sas efficiunt sunt (vt inquit) multa balneatio in aqua calida per natu- ram, & obuiatio rerum calidarum exteriorum, & efus medicinarum ca- lidarum, & motus vltimatus, vigilia- rum instantia, ira, & angustia.

Signa melancholiae.

353 **S**i vero cholera nigra in corpo-
re dominetur, erit quidem su- scus color corporis cum forti & in- gi meditatione, & cogitatione, & ap-

A appetitu cibi forti, & reperietur in ore sapor acetosus.

Sequitur quidem fortis medicatio post melancholiam. nam de natura melancholiz est offuscata animam, & exterrere ex casibus in tempore contingentibus. contingit autem appetitus fortis: quoniam radix, seu principium motus appetit⁹ cibi est ex humore, quem infundit splen ad os stomachi. vnde ex magna infusione huius hioris ad huc locum augetur appetitus cibi: sed reperiatur in ore acetositas, qm cholera nigra est acetosa.

B Est etiam cum malitia animæ ³⁵⁴ *[intuitus fortis, & affixus,] & pulsus durus est, & tardus.* ^b

]

cu qua
ridit
saturb
el cutu-
it.
Et stoi-
bris co-
scho &
orpha-
pra, & ri-
or & vi-
ia absq;
izatioe,
igustia

Malitia animæ cum forti intuitu, i. cum iugiter inspicit hominem cū facie iracunda & terribili, accedit quidem patienti ex nigra cholera. & hoc, quoniam cholera nigra est sanguini contraria. vnde quia sanguis ex sui natura laxificat, de necessitate oportet qd melancholia habeat

C iram & tristitiam excitare. Gale. autem sic asserit animam desolari ex humore nigro, sicut desolatur quis ex tenebra & obscuritate. Hoc autē dictum est sicut trutta & canticum. & hoc ideo, quoniam si hoc esset, congeretur de necessitate ponere qd sanguis esset albus, & splendidus. Durities vero pulsus ex siccitate eius humoris contingit. Congregatio quidem seu collectio stomacho contingit ex siccitate cholerae nigrae. & inde contingit etiam insomnietas. verum priuatio iræ, & furoris contin-

git ex ipsius frigidityte. & talis quidem melancholia maleboziat nominata, generatur ex hoc humore.

Et Urina quidem est alba, tenuis, & cruda: nec est in egestionē decoctio. ³⁵⁵

Tenuitas autē vrinae est ex grossitie cholerae non permittente egredi ex vrina nisi tenue & subtile: verum eius albedo ex digestionis priuatione contingit. ideo etiam est egestio indigesta. nam quod digestū est & coctum ex humoribus, calidū est & humidum: talem enim habet formam & naturam, quod digestio operatur.

Et cibus siccus aridus, anxietas, timor^d [continuus,] et tristitia. ³⁵⁶ ^d frequē

Hæ quidem causæ choleram nigram efficientes sunt, s. cibi sicci, & accidental[ia] animæ talia, quæ ponit expresse in textu.

Videtur etiam quod interficiatur in somnis: apparentq; in somno eius omnia cum exterrētia. ³⁵⁷

Hæc autem contingunt ex timore melancholiam consequente. ^F

Aetas senum, autumnus, & [habitationes meridionales,] & corporis macies. ³⁵⁸ ^e regio se-
ptentriona-
lis.

Aetas quidem senectutis necessitat dominium huius humoris, eo quod sit affinis complexionis eius: & idem facit autumnus, & habitatio aperta a meridie. corpus enim macrum est consimile generationi huius humoris.

Signa

Canticorum 7

Signa phlegmatis.

G
359
a erit pi-
ger factio-
nibus, &
modibus.

Si domnetur humor phlegma-
ticus in corpore, aggrauabi-
tur caput eius, somnus eius erit lo-
gus, & ^a[fatigabitur iter agendo
de facili,] & erit eius appetitus
debilis, cum replezione penes virtu-
tem, & ^b[turbationem seu permi-
xionem, & sopita laxitate.]

b pigritia
i de abula
tibe, & so-
pita laxi-
tas absq;
consuetu-
dine.

Grauitas quidem capitis, & lon-
gus somnus ratione humiditatis phleg-
maticę contingunt, & similiter fati-
gatio. & ob hoc hæc accidentia comi-
tantur eum dominium & abun-
dantia sanguinis. & diminutio qui-
dem appetitus contingit ratione hu-
miditatis: nam appetitus viget per
frigiditatem & siccitatem. Ex egressu
autem huius humoris a disposi-
tione naturali grauantur virtutes,
contingitq; inde repletio penes vir-
tutem & similiter humiditas ipsius
est causa permixtionis & fatigatio-
nis in actione itineris: supposito ta-
men qd non contingat ex priuatione
exercitij.

360 Ex his etiam est fluxus salina,
& sputi, & tumor vultus, & co-
lor patientis albus, & erit in pul-
su eius [occultatio,] & tarditas,
& in urina turbulencia, & grossi-
ties, & cruditas.

a grossi-
ties.

Causa fluxus sputi, & salina est
manifesta. verum tumor vultus ideo
contingit. quoniam cum humor
phlegmaticus dominatur in nutri-
mento membrorum, reperitur in me-
bris quedam dispositio inchoatio-
nis hydropis: & tunc contingit tu-
mor vultus, & pedum. Et intelligo

quidem per timorem vultus, tumo-
rem palpebrarum, & carnis sub oca-
lis existentis. Tarditas quidem &
occultatio pulsus ex frigiditate con-
tingit. Inde etiam contingit urine
turbulencia, grossities, & cruditas: &
color qui dominatur in corpore, est
albus, turpis, & fuscus, palidus.

Nec est in eo sitis, nisi fuerit
phlegma falsum, aut putrefactio
affuerit. 361

In eo quidem, in quo phlegma do-
minatur, minime sitis accidit: nisi
si illud phlegma fuerit falsum, aut
putrefactum, efficiens febrem. L

Ex his etiam accidentibus sunt 362
usus omnium ciborum humidorum,
& frigidorum, & ætas senectutis,
& tempus hyemale, & priuatio
exercitij, & balnei, & excedens
quantitas cibi, & habitatio humi-
da ratione fluminum, & appari-
tio marium in somnis, & querimo-
nia ex incubo facta, & in potentia
digestionis chyli.

Hæc quidem agunt & efficiunt
humorem phlegmaticum, scilicet si-
gidus & humidus, ætas senectutis,
& tempus hyemale, & obmissio ex-
ercitij & balnei, & augmentum ci-
bi, & villa humida ex multitudine
aquarum. hæc enim omnia habent
conformitatem in complexione est
humore phlegmatico. Somnii au-
tem aquarum, & marium, & queri-
monia ex incubo, & illi potentia di-
gestionis chyli, cibi in stomacho,
hæc quidem omnia sunt accidentia
humorem phlegmaticum consequen-
tia. Incubus quidem morbus est simi-
lis

Alis epilepsiz, qui tempore somni contingit. pro tanto est signum prognosticum futurę epilepsiz. Et epilepsia quidem est spasmus, & motus illaudabilis accens cerebro & nervis ex humore phlegmatico, aut vento sitate phlegmatica.

363 *Cum autem apparebunt tempore sanitatis continuo accidentia de necessitate super aduentu agnitudinum significantia, esto sollicitus in ablatione eorundem.*

Hoc quidem præceptum est vniuersale in hac arte: & hoc est, quod cum quis videbit aliquod ex accidentibus morborum iam sanis accidisse, quod debet operam dare circa curam eius. Hæc autem species signorum significantium tempore sanitatis super futuras agnitudines est alia ab illa specie signorum, quæ significat super dominium quatuor humorum, & ideo Medici fecerunt de eis tractatum & capitulum speciale. Ex illis autem signis sunt ista, continuus motus, & iectigatio faciei, quæ torturam futuram oris prognosticant: & vniuersalis iectigatio totius corporis, quod futurum spasmus nunciat. Ferunt etiam quod fatigatio sine causa manifesta extrinseca, & casus appetitus prognosticant futuram febris generationem. Sic etiam ferunt quod multitudo furunculorum seu vlcerum prognosticat apostemata futura in concavitatibus membrorum. Et dolor grauatiuus in inferiore parte ventris signat super lapidem, aut super futuram generationem aspari in illis locis. Et dolores quidem dextri lateris prognosticant super oppilationes hepatis, & super futuram generationem asparum in eodem. Et vltio quidem vrinę signat super vl-

cera vesicę. Et incubus quidem signat super futura epilepsiam. Posuere etiam multa alia ab istis, quę retulerunt sub hoc capitulo in libris suis. Postquam perfecerit sermones suos super signa prognostica significantia tempore sanitatis generationem agnitudinum in futuro, incipit nunc hic referre signa prognostica tempore morbi significantis super futuram salutem, aut mortem.

Rememoratio signorum prognosticorum tempore morbi contingentium.

Ex signis prognosticis est significans mortem futuram. Et ex eis est, quod significat futuram salutem seu euasione[m].

[proprie ex his est scientia prognostica.]

Signa, quę in hoc capite reperitur, diuiduntur primo in partes duas: quarum una est signorum super futuram generationem sanitatis significantium. alia autem est signorum significantium super mortem futuram. Et proculdubio scientia de istis signis est proprie scientia prognosticationis: & sunt illa, quę ponuntur in hoc capitulo.

Ex scientia istorum videbitur Me dicus, & sciet quis moriatur, retrahetur, inde manus suas a cura eius: sicut etiam videbit ex scientia eorundem quis euadere debeat, & curari, pro tanto notificabit & prognosticabit illud.

Ex signis his consequitur Medicus scientia perutilem & iuuatiuam. Nam Medicus scit quidem ex eis quis

d hæc in
scia p[ro]no
sticationis
declarat

Canticorum

Quis moriturus sit egritudine sua cum vocabitur ad curandum eum: unde significabit illud amicis suis, & retrahet se a cura eiusdem. sic et sciet ex eisdem quis euasurus sit a morbo suo: pro tanto praedicat curam & euasione[m] eius amicis ipsius patientis, & dat operam circa curam ipsi.

366 *Principium huius scientia est scientia de temporibus morborum, & eo quod apparet in eis de dispositione morborum. est etiam scientia de longitudine, & breuitate, fortitudine, & violentia, debilitate, seu tranquillitate egritudinum, & etiam de iudicio eius quod debet generari ex crisi in temporibus morbi.*

Haec quidem signa diuiduntur diuisione prima in tria genera ipsorum, ex quorum vno habetur scientia de temporibus morborum, & eo quod apparet in eis ex signis laudabilibus & illaudabilibus. Ex secundo habetur scientia longitudinis, & breuitatis morbi, & acuitatis & leuitatis eius. & hoc quidem intellexit per fortitudinem seu violentiam, debilitatem seu tranquillitatem morbi. Sed ex tertio habetur scientia eius, quod debet generari ex speciebus crisis laudabilis, seu illaudabilis in temporibus morbi.

367 *De temporibus morbi. In quolibet morbo sunt diuisa tempora, in quorum aliquo contingit mors, & uita vel salus, & sunt principium, augmentum, status. in quolibet potest mors contingere. in quarto autem, quod decli-*

*natio appellatur, non contingit mors, nisi contingat error vnde-
cunque.*

In quolibet morbo salubri sunt quatuor tempora: & in quolibet trium primorum ex eis, scilicet in principio, augmento, & statu contingit mors & salus: verum in quarto non contingit mors, nisi ex aliquo errore vnde-
cunque contingente.

*Principium autem est, in quo 368
contingit nocumentum in operationibus, & debilitas in negociis assuetis.*

LTempus autem principij dicti est illud, in quo inferitur nocumentum naturalibus operationibus: tunc enim debilitantur omnes operationes patientis. & hoc Medici ferunt quod in hoc tempore nihil digestionis apparebit in vrina.

*Et hoc quidem tempus durat, 369
donec digestio appareat in ^a [hypo] ^a exeu-
stasi,] sputo, faecibus, & vrina. & bus f.
post ipsum apparet & cognoscitur
augmentum ex longitudine paro-
xysmorum febrium. & operationi- **M**
bus, & accidentibus.*

Tempus quidem principij durat, donec appareat digestio in sputo, si sit morbus in pectore: aut in faecibus si sit morbus in ventre: & in vrina, si sit morbus vniuersalis in toto corpore. Cum autem digestio inchoatur, prolongatur quidem, augetur seu magnificatur paroxysmus febris, & ipsius accidentia: & hoc quidem est tempus augmenti. Et Gal. quidem opinatur quod cum tempus paroxysmi prolongatur, & eius initium antici-
patur

^a l. m.
f. l. c.

A patur & ipsius accidentia, puta calor, & situs. & alia ab his ex accidentibus febrium, specialibus augentur & fortificantur, significatur q̄ morbus sit tunc absq; dubio in augmento: sicut proculdubio cum minuitur & remittitur paroxysmus in tribus prædictis, morbus existit in declinatione. Sic etiam existit in statu, cum prædicta quiescunt, nec amplius mutantur in paroxismo. veruntamen paroxysmus augetur in quibusdam ex prædictis, & minuitur in alijs. Sunt tamen diuisiones multiplices quamplures distinguentes, quas quidem hoc compendium minime bene tolleraret.

370 *Statu vero est, cum post b[di-*
lulum negocium] perfecta digestio
apparebit, nec paroxysmi morbo-
rum augebuntur, & accidentia in
quantitate aequabuntur.

Tempus status est post tempus augmenti: & est, cum iam digestio est perfecta & completa, nec augentur paroxysmi febrium, & earum accidentia coquantur. & est ac si diceretur, q̄ prolongatio paroxysmi, & hora inchoationis eius sunt eadem, & eius accidentia vniformia, & æqualia.

371 *Accipit etiam morbus dimi-*
nutiorem, & fit interdum crisis
perfecta. Vnde cum hoc signum vi-
debitur, prognoscitur pax & sa-
lus patientis. nam mors minime ac-
cidit in declinatione, nisi errore su-
per patiente commisso, aut aere
c[complexionis mala & illanda-

bilis, necnon etiam omni extrinse-
co contrario eidem contingente.

Tempus quidē declinationis est, cum incipit morbus minui, in longitudine paroxysmorum, ac si diceretur, q̄ tunc breuiores solito efficiuntur, & q̄ tempus inchoationis eorū suboccupet, & ipsorum accidentia alleuiantur & mitigentur. In hoc autem tempore perficitur interdum morbi consumptio & destructio per crisin, & interdum consumitur insensibili dissolutione absque crisi. Vnde cum apparebunt signa, prognoscitur super euasione & liberationem patientis a morte. Constat .n. q̄ nullus moritur in declinatione, nisi ex errore contingente ex se ipso, aut ab assistentibus, aut ex parte Medici, aut ex malitia, & corruptione aeris, vel in summa ratione extrinsecorum accidentium nociuorum, puta ratione timoris, vel tristitiæ, aut ratione aliorum ab his ex accidentibus, & rebus animalibus, vel corporalibus.

Scientia autem nostra, per quā
cognoscimus terminum principij,
confert quidem in subtiliando ci-
bum, & diatam, sicut decet, &
in mediando subtilitatem eius in
augmento. Nam hoc expediat pa-
tienti, donec morbus ad statum per-
uenierit. tunc autem decet Medicū
esse sollicitum ad subtiliandum per-
fecte diatam.

Scientia autem, quam habemus de tempore principij, augmenti, & status, confert nobis ad sciendū artem subtiliandi dietam egrorum. Nam cum scimus morbum esse in

Coll. Auer. LL prin

Canticorum

G principio & augmento, subtiliabilis quidem diætā patientis: ita tamen, ne inde virtus patientis ante statum debilitetur & cadat appropinquante vero statu, subtiliabilis quidem diætā in ultimo. Ferunt autem q Gal. & Hipp. abstraxerūt artem subtiliandi diætā ex cogitatione distantis, aut instantis temporis status. Vnde cum instabit status morbi, valde subtilietur diætā in ultimo: cum autem valde distabit, ingrossetur: & cum erit medius iter propinquum & distātem, medietur inter subtilem primā & grossā.

H p tanto scientia eorum, quibus status temporis cognoscitur, est magis necessaria ceteris i hac arte traditis.

Rememoratio longitudinis. & breuitatis morbi.

337 **O**mnis morbus perficitur i mensura, quā si fuerit brevis, dicitur acutus, & hic aut interficit in breui tēpore, aut per crīsim laudabilem terminatur.

I Omnis quidem morbus consumitur, & destruitur in aliqua mensura temporis. ex ea autem lōga est & ex ea est brevis. vnde ex morbis est quidam levis motus, & est ille; quem ipse vocat morbum acutum. de natura autem eius propria est, q celeriter iustificat, aut per crīsim destruitur & consumatur. & hic morbus secundum opinionem Hippocra. attingit vt plurimum * novum diem: ex quo est maxime acutus ille, qui terminatur per crīsim i die quarta.

a. l. decimūquar-
tū.

ipse etiam morbus est citā digestionis, & brevis temporum, 374. austerus, & periculosus.

Hic etiam morbus est citā digestionis, & habet quatuor tempora, si perficiantur: tñ ratione velocitatis sui motus & violentiæ accidentiū eius est austerus, & periculosus. vnde patiens moritur ex modico errore eidem contingente.

Cognoscitur autem ex breuitate sui principij: pro tanto regatur diætā convenienti. 375.

Hic quidem morbus cognoscitur ex breuitate sui principij. hoc autē est in primis diebus egritudinis, cū apparent signa digestionis in spūto vel vrina. vnde si in quarta die appareat principium digestionis, vtpote nubes super vrinam, significabit q status sit in septima futura.

Non enim sunt multum aggrauanda eius virtutes, nec est auferendus & prohibendus ei cibus omnino a principio: nam forsitan caderet virtus eius: nec etiam est debilitandus ante statum ipsius. sed est M potius prudenter in quantitate reficiendus sufficienti secundum exigentiam suā [itineris.] 376.

Non inquit debet refici patiens in hoc morbo cibo laxationem & grauenam virtuti eius referente, nec ēt est subito transferendus a cibo suo: hoc est q non debet ei omnino subripi cibus suus: nam caderet virtus eius, priusquam morbus ad statum perueniret, & per consequens patiens moreretur. Vnde metiendus est cibus eius secundum distantiam status

a viatici.

tus

A tus morbi, sicut & mensurant sumptus iter agentis. excessus. n. & multitudo sumptuum grauat ipsum, & diminutio seu defectus ipsorum non complent intentionem ipsius. Et priores quidem iusserunt patienti, cum videbant morbum eius terminari in die quarta, quod dimitteret omnino cibum, dum virtus fortis esset: alioquin quod sufficeret ei melliceratū. Si tamen esset sub tali, nutriebat ipsum purgana colata, & sine fecibus. Si etiam virtus esset sub hac, reficiebant eum purgana non colata, sed cum totalitate sua. Cum autem opinabantur morbum non terminari citra decimum quartum, nutriebant ipsum purgana absque fecibus suis. Si tamen virtus esset sub hac, nutriebat eum purgana cum fecibus suis. Quod si sub hac inueniretur, cogeantur ei dare panem ad comedendum. Et consuetudo quidem viuendi iuuat post in hoc negotio: quoniam homines illius temporis non sumebant cibum multum: & hoc, quoniam cibus eorum secundum mensuram legis sumebatur, aut saltem mensuræ appropinquabat. Consuetudo autem moderna est contraria huic regimini, quantum ad talem mensuram cibi. pro tanto decet ut cibus modernorum aliquantulum augeatur, & potissime in crapulosis, & laborantibus.

377 *Si autem videas difficultatē, & malitiam signorum, & periculorum, & dolores fortes, & violentos cum mala dispositione, & casu virtutis, & ratione diminuta & permixta, ita quod virtus nequeat morbi malitiam tolerare, prognostica mortem eius futu-*

ram ante statum, quam quidem D ex malitia accidentium ex morbo choleroico contingentium prognosticabis.

Si videris in patiente signa maligna & austeria, quorum relatione faciemus, & accutia periculosa, utpote dolores violentos cum casu virtutis & significatione potentie morbi ex malis signis, & corruptione rationis, & cum hoc videas quod virtus patientis nequeat pati violentiam morbi: prognostica futura mortem eius, antequam ad statum perueniet. cum tamen erit morbus in ultimo fortitudinis & violentie, morietur patientis in tempore principii. verum si fuerit sub hoc, morietur in tempore augmenti. Cognosces autem hoc in genere ex accutibus malis & perniciosis, cuiusmodi sunt accutia morborum ex cholera rubra generatorum.

Ex morbis etiam est diu duras & longi temporis, qui chronicus seu temporalis appellatur: qui quidem minime corpus celeriter consumit & dissoluit, sed aut necat ipsum cum phthisi & hecticis, & progressu sanguinis, aut macie: aut patiens etiam longo tempore curabitur, & morbus per paulatinam dissolutionem, & digestionem consumetur.

Postquam fecit relationem de morbis brevis temporis & acutis, refert nunc morbos longi temporis. vnde inquit, quod ex morbis sunt longi, qui temporales seu chronici appellantur, qui longo temporis spatio sunt durantes. hi autem minime mutant cito corpora, vel dissoluit, LL ij sicut

G sicut acuti morbi faciunt: immo quidem aut interficiunt ipsum cum dolore, aut egressu sanguinis, aut dissolutione virtutis paulatina, aut euadet, & curabitur quis ab eis in ipse longum per dissolutionem humorum paulatinam, præter quod patet in eo crisis manifesta. Et hoc quidem dedit intelligi, cum dixit: & morbus per paulatinam digestionem, & dissolutionem consumitur.

379 *Cognoscens autem ipsum ex leuitate, & facilitate accidentium eius, & frigiditate cuiuslibet ex his morbis.*

Cognoscens quidem morbos istos ex facilitate accidentium ipsorum, & natura eorum: quoniam sunt morbi frigidi,

380 *Non cibus istum patientem modo dico cibo, quoniam caderent virtutes eius.*

Docet quidem quod non in morbis longis, qui non dissoluntur per crifim, cibetur patiens paruo cibo: quoniam caderet virtus eius.

381 *Inter autem morbos istos sunt alij medij, quorum scilicet tempora non sunt absolute breuia, nec longa, vnde cibus eorum in subtilitate medietur: nec sit multus, neque paruus.*

Inter morbos quidem brevis temporis, & morbos longos & chronicos, rationem extremorum habentes sunt alij medij in longitudine & breuitate: & idcirco non reponuntur in tempore longo vel breui, sed potius in æquali aut temperato. pro tanto docet, ut cibus in istis sit inter paruum & magnum medius,

De crifi b & signis eius. }

K
b

S cito quod crisis est velox & subita mutatio, qua suo tempore ex difficultate seu malitia accidentium, & pugna existente inter virtutem & morbum generatur, ut celeriter ad vitam vel mortem perueniatur.

Crisis est mutatio suo tempore subito contingens patienti, ac si diceret quod hæc mutatio generatur ex difficultate accidentium patienti contingentium, & ex pugna, quæ inter virtutem & morbum existit: quod quidem mutatio significat mortem celeriter in morbo futuram, si fuerit illaudabilis, aut vitam, si fuerit laudabilis. vnde transmutatur hoc nomen ad significandum prædictam immutationem & diem eius per quædam similitudinem, ac si in ea deberet ferri iudicium seu sententia super victoriam morbi, vel virtutis,

384 *Sex sunt species mutationum in morbis contingentium, Nam aut negocia tardantur, aut citantur in eis: vnde interdum conuertitur in temporibus breuibus corpus ad bonum & vitam.*

Sex sunt species mutationum, quod in morbis generatur. Vna ex eis mutatio est, in qua transfertur corpus in breui tempore ad laudabilem dispositionem & sanitatem, ac si diceretur subito. & hoc quidem intellexit, cum dixit: in temporibus breuibus. Vnde hæc est vna ex speciebus crisis, & ipsa quidem est laudabilior cæteris: in ea enim transfertur corpus

A pus subito a dispositione illaudabili ad sanitatem cum euacuatione sensibili, puta cum fluxu sanguinis natum, aut sudore, vel alijs ab istis.

accidentibus, sed per dissolutionem occultam, & insensibilem. & ideo non dicitur crisis.

Quarta autem species prædicta 387

384 Si fuerit laudabile quod præcedit eam, prognosticabis sic super ipsam, scilicet super crislis securam, & laudabilem.

Et arum mutationum est mutatio tarda ducens patientem ad interitum: nec fit cum euacuatione, sed potius cum hectica dissolvente corpus patientis.

Si prognostica laudabilia præcedant crislis, iudica crislis futuram esse laudabilem: & cum hoc etiã significabunt in quo tempore accidat, & speciem euacuationis, quæ debet contingere in ea.

Quarta quidem species prædictarum mutationum est mutatio tarda, ducens patientem ad mortem: nec est cum euacuatione & dissolutione subita & forti, sed potius cum hectica, virtutes patiens consumente.

B Est autem alia mutatio velox 385 ad prædicta, qua quidem significat mortem. in hac quidem velocius malitia est angustus processus Me dici: nam hac crislis est necans, & perniciofa.

Quinta autem ex prædictis est 388 inter eas media, cum inducit mortem, & malitiam ultimam.

Secunda ex speciebus crislis est velox & subita mutatio ad mortem cum euacuatione sensibili. In hac autem crislis est, sicut ipse dicit, angustus processus Medici: quod quidem de processu curationis intellexit. unde est ac si diceret quod non inuenitur curationis ingenium a Medico. Et hanc quidẽ crislis præcedunt signa mala.

Quinta quidem species harum mutationum est media inter subito & tarde ducentem ad mortem. & hoc, quoniam in hac specie fit primo imperfecta crislis subito, & consequenter dissoluntur patientis virtutes in tempore tum latitudinẽ habente, donec contingat mors eidẽ: & est composita sicut dicit ex illa, quæ subito perducit ad mortem, & ex ducente ad eam per dissolutionem in insensibile.

C Tertia ex prædictis mutationibus est mutatio tarda, inducens ad dispositionem sanitatis, & curans morbum: non tamen cum crislis, sed potius per dissolutionem paulatimã in ea contingentem.

Sexta vero perducit ad uitam 389 in medio temporum.

Tertia quidem species ex speciebus transmutationis est transmutatio tarda, inducens nihilominus ad sanitatem & curans: non tamen cum euacuatione & fortibus seu violentis

In hac quidem mutatione sexta subito contingente, est primo crislis imperfecta, & consequenter deducitur patiens paulatim ad sanitatẽ. & est hæc quasi composita ex subito transferente patiente ad sanitatem, & ex transferente ipsum ad eam motu, & translatione illaudabili.

LL ij Hæ

Canticorum

G *Hæ autem crises sibi inuicem*
 390 *dicuntur contrariae compositae.*

Hæ duæ crises, scilicet quinta & sexta, componuntur, ut diximus, ex quatuor præcedentibus. nam quælibet ex eis componitur ex duab' primis, bona, scilicet laudabilis ex duabus primis laudabilibus, & illaudabilis ex illaudabilibus.

391 *Crisis quidem laudabilis accidit in statu cum perfecta digestione & virtutis fortitudine: contraria vero ei, puta illaudabilis fit in augmento.*

H Crisis laudabilis est illa, quæ accidit in morbis post perfectam digestionem cum fortitudine virium & virtutum: & contraria ei est illa, quæ accidit in augmento. nam accidit ante complementum digestionis.

Rememoratio eorum, quæ oportet scire in crisi.

392 **T**ria oportet scire in crisi.

Necesse quidem est scire cum speciebus crisis, quarum relatio facta est, tria super disponent ipsius crisis.

I Scientiam videlicet de prognosticatione eius, & de diebus criticis, & scientiam etiam eius quod significatur per signa nobis significanti, in quam crisis speciem terminetur, cum perficitur crisis cuiuslibet morbi.

Vnum quidem ex his tribus est scientia, per quam scitur, quod sit crisis futura. secundum autem est scientia de natura dierum criticorum. sed tertium est scientia de specie crisis, quæ

debent fieri, seu de specie evacuationis, quæ futura est in crisi. & hæc quidem scientia habetur ex signis significantibus ipsam esse futuram, necnon etiam ipsam ex causa ipsius morbi.

De signis crislum prognosticantibus.

Omnis autem crisis prognosticatur ex violentia accidentium, quæ dicimus. 394

Intendit quod prognosticantia crislum futuram sunt signa, quæ refert in hoc loco.

Et sunt permixtio sensus, & in intellectu, & dolor aurium, & capitis. 395

Ex signis autem futuram crislum significantibus est permixtio rationis, & diminutio sensus, & dolor aurium, & capitis. huiusmodi autem causa est motus humorum in capite.

Et fluxus lachryma, angustia, 396

[parnasamus, seu casus appetitus,] motus laboriosus, & vigiliarum instantia, & dolor in pectore vel collo, & illaudabilis excitatio a somno cum motu, & rubedine oculorum. a & paucitas humorum &

Est autem illaudabilis excitatio a somno, cum excitatur quis a somno suo, velut homo exterritus.

Et frendere dentibus, & limitio eorundem in somno, & eorundem percussio, & fortis fricatio nasi patientis. 397

Intellexit quidem quod patiens limet & percutiat dentes suos ad inuicem præter quod, consueuerit hoc tempore sanitatis.

Et

A ³⁹⁸ ^b ^{coani} ^{zendo} Et interdum in sinuabit aliquis
[commouendo] cum labys suis. Vi
debiturq; interdum sugere ea.

Hoc quidem est, ac si diceret qvi
detur vnum ex eis cum quodam co
rum sugere. & hæc quidem omnia
signa sunt laboris & angustia ex pu
gna naturæ cum morbo.

399 Et velocitas quidem anhelu
tus, & desiderium trahendi ære
rem frigidum cum angustia, &
velocitas pulsus, & frequentia, et
tussis cum infusione, & sonitu, &
gargarismatis.

Intellexit hoc, cum accidit patiē
ti tussis cum sonitu gargarismatis i
gutturæ suo contingente ex reb⁹ in
fusis a capite suo ad locum illum.

400 Et pulsatio cordis continua, &
syncope, & conatur patiens a lecto
suo surgere, & recedere.

Intellexit q; patiens conetur a le
cto suo surgere, velut homo permix
tus turbatus, & recedere.

401 Et dolor gutturis & meri cum
angustia: quæ si perseverauerit,
& contingeret ei syncope magna, &
fortis.

^c ^{pūctio} ^{i laterib⁹} Intellexit per angustiam nausæ,
& colicis, & nocumentum stomachi eiusdē.

402 Et ^c [pulsatio in lateribus &
dorso, cum torsionibus violentis,
& fortibus, & continuo dolore sto
machi cum querimonia stomachi
vel hepatis, aut dolor ventris, aut
circa pectinem, aut etiam in reni
bus, & vesica, aut dolor fortis cir
ca² [virgam], vel in nigra, aut in

matrice, aut in omnibus iuncturis D
aut quibusdam, aut ex eis intus,
vel exterius.

Quicquid retulit hic est p^{se} no
tum, causa nanq; horum accidentiū
in. patiente generatorum, cum est
ventura crisis, est motus humorum
per totum corpus eius. tunc. n. natu
ra expellit humores ab omnib⁹ mē
bris, & mittit eos maxime ad mem
bra ordinata, ad hoc q; sint meatus
deputati ad egressum illius humo
ris, utpote ad ventrem, stomachum,
renes, & vesicam.

Cum ergo videbitur augmen
tum horum accidentium in die cri
tica, erit proculdubio bonū & lau
dabile, & potissime si prius dige
stio apparuerit, sin autem, erit qu
dem contrarium manifestum.

Cum aliquod horum accidentiū
alicui egrorum contigerit, & hoc in
aliquo dierum notorum ex diebus
laudabilibus abscissionis sententia
& iudicij, quorū relationem faciet
consequēter, & cum hoc signa dige
stionis præcesserint in vrina: procul
dubio Medicus nequaquam debet
ex tali violentia accidentium dubi
tare, sed potius debet patienti & a
micis eius prognosticare, & signare
q; sanitas sibi debeat aduenire. Si ve
ro hoc contigerit in die mala & il
laudabili, & sine digestionē, contin
get contrarium: ac si dicatur, q; hoc
est signum malitiæ, & finis, & mali.

De diebus Criticis.

Causa quidem crisis, si sit ⁴⁰⁴
eorum relatio vera, est, quo
niam Luna variat actionem in
morbis.

G Causa quidem casus crisis in die bus laudabilibus computando eos a principio morbi patietis cum Luna, si verum est illud quod retulerunt super hoc. quod ideo dixit, qm non est bonum, causam uel rōnem alicuius reddere, priusquā bene constet de eius inuentione.

Iam quidem cum peragrat, et abscondit celeriter circulum suū, est quidem causa celeris motus & mutationis: & fortificatur quidē interdum in hoc, & interdum debilitatur. hoc autem notum est in arte Astronomorum.

H Fuit quidem necessarium, vt operationem istam appropriaret Lunę: quoniam dies, in quibus manifestatur huius mutatio, sunt septennarij aut quaternarij: & non repitur quidem aliud ex astris, cuius dispositio varietur, & mutetur in hoc in septennarijs, aut quaternarijs ex situ seu positione ad Solem, præterq̃ Luna ipsa. cum hoc. n. quod apparet, q̃ ipsa maturet fructus, & segetes ī prædictis temporibus eius, aut actio est nota in maribus & in aquis, & vniuersaliter in humiditatibus quibus cunq̃. vnde cōueniens fuit q̃ ab ipsa esset actio mutationis in digestionē humiditatis. Cum autem dicit: & fortificatur quidem interdum in hoc, & interdum debilitatur. intelligit quidem hoc esse fm distantia & propinquitatem sui ad Solem ī his reuolutionibus, & etiam fm coniunctionem aliorum planetarum, cum ea conuenientium aut disconuenientium: quos quidem domini astrorū fortunas & infortunas vocāt, seu iuuantes & nocentes.

Nequaquam est operatio sua actionis sensibilis in eius iuuamento vel nocumento, sicut quidem est ad sensum visibilis eius figura ex eo quod in ea existit de claritate, vel lumine Solis.

Actio quidem Lunę est sensibilis cum apparet eius figura lunaris, ex eo quod ad sensum existit in ea de lumine Solis. verum ei actio iuuamento & nocumento appropriata nequaquam est sensibilis. Scēt ac si vellet dicere q̃ hæc transmutatio, q̃ in ea visibilis existit, attestatur sup illud, quod opinati sunt sapientes astrorum: quod quidem minime sensibile est in ea.

Eius autem quarta relucet in quarto, & eius medietas ī septima

Intelligit q̃ ipsius quarta relucet in quaternis, & eius medietas in septenis. & est ac si diceret q̃, hæc est causa, quare crisis in quaternis & septenis existit. hoc tamen minime reperitur secundum hunc modum in omnib⁹ quaternis, & septenis, & numeratis in quolibet ex morbis a principio ipsius: cum æger possit incipere pati quolibet die mensis lunaris. Vnde causa, quare crisis sic fiat ordinata in quaternis numeratis a primo die, quo cepit patiens agrotare, est quidem ex hoc, quoniam in quaternis morborum reperitur notabilis diuersitas impressionis cum modo ordinato. nā quod ibi apparet ex hoc est ordinatum, & determinatē sic procedit. pro tātō quidē congruit, q̃ talis impressio sit in eis ab aliquo ex astris. & quia Luna de terminate efficit impressionem in quaternis & septenis, congruit quidem

A dem q̄ ab ipsa procedunt tales impressiones: non tñ sunt huius diuersæ impressiones ab ipsa, ratione quartarum mensis, sed potius rōne quartarum circulatorum, quos efficit & describit in motu dierum: quod quidem notū est *in reuelatione dierū.

a. l. p. mō
dum reue
lationum

408

Et morbus quidem minime cōtingit nisi ex dispositione, qua debilitatur opus naturæ: qui si cum auxilio producat, curabitur quidem patiens, & uita prolongabitur: sed si cum detrimento, morietur quidem, & uita perdetur, & separabitur.

Morbus non est in patiente, nisi cum Luna fuerit in malo loco a principio natiuitatis eius. & est ac si diceret q̄ talis locus est ille, quem attingit in principio ægritudinis sue. vnde si tunc ipsa transferatur & eleuetur a tali loco ad loca utilia, & iuuatiua & cum hoc locus fuerit, in quo incipit generatio morbi ipsi parua malitia, & curabitur quidem patiens, & uiuet. verum si transferretur tunc ad loca mala, ipsa existente a principio in loco malo, augetur & fortificaretur eius malitia. Hoc autē dogma minime est de arte Medicinæ, sed potius ex arte Astronomiæ: quæ quidem ars debilis est, & falsum est plurimum, quod in ea existit.

409

Crisis contingunt interdum in quaternis, & interdum in septenis. Et illa quidem bonæ sunt & laudabiles, quibus coniunguntur digestio, & prognosticatio attestantes super ipsas.

Crisis contingentes in quaternis & septenis in principio morbi nūc-ratis sunt laudabiles semper, cū præcedunt eas dies indicatiui, i. prognostificantes crises consequenter futuras, in quibus iam apparuit, & fuit digestio. Et Hippo. quidem & Gal. numerant dies quaternarios velut mundi causa. Dicunt ergo, q̄ dies quarta laudabilis est & critica: dies etiam septima est critica, in qua fmi eos terminatur secunda quarta. ipsi .n. dicunt q̄ duæ quartæ primæ vniuntur in die quarta: hoc est dictum q̄ ipsi ponunt diem quartam, finē & terminum quartæ primæ, & principium quartæ secundæ. Et die vndecima terminatur quarta tertia, quæ quidem quartam minime coniunctim numerant cum secunda. Quartam verò, quartam ferunt terminare diem xiii, hæc quidem quarta cōiunctionem habet cum tertia, s. cū die xi. Sic etiam cōiungitur quinta quarta, s. dies xvij. cū ea, quæ ipsam præcedit, sicut patet & fm Hippo. & Gale. Quarta sexta, i. dies vigesima vnitur præeunti ipsam. fm tamen Archigenē, hæc quarta est dies xxi. nec alicui alij coniungitur. Hi ergo quaternarij sunt dies indicatiui, & critici. est autem decentius, q̄ quaternarij ex eis dicantur & sint indicatiui septennariorum, & q̄ septennarij sint critici. hæc quidem est series, & ordo laudabilior dierum criticorum: hoc est, q̄ crises completæ in vltimo & fm plurimum laudabiliores contingunt in eisdem. Verum gradus secundus prædictorum dierum fm eos est dierum imparium, in quibus contingit crisis a tertio vsq; ad xix. puta quinti, septimi, noni, vndecimi, decimi tertij, &c.

etiam

Canticorum

Gimiseptimi, & decimioni. Et constat quidem quod secundum eos in diebus paribus non contingit crisis, nec indicatio nisi raro. & si fuerit, erit mala & illaudabilis: inter quas quidem sexta erit deterior, adeo quod secundum eum contrariatur septimæ. & constat quidem quod septima est melior inter eas. Licet autem crisis sæpius accidat in sexta, quod non sic contingit in alijs paribus, est nihilominus illaudabilis & austera, non secunda de fine bono.

Quod autem ex tali actione & impressione contingit post diem xx. accidit secundum eos in septennarijs, non in

H quaternarijs. Et Gal. quidem numeravit septennarios a xx. usque ad xl. cum coniunctione & separatione, quemadmodum fecit de his, quæ sunt in primo vicenario. Et secundum eum quidem non videtur, nec appareret crisis sensibilis in acutis post diem xl. possunt autem morbi acuti crism suam differre usque ad diem .xl. ratione stimulationis contingentis eisdem. Sic etiam accidunt crises in chronicis in quatuor mensibus, & in tempore longiori. nam sicut crises accidunt in diebus mensis acutorum, sic etiam proportionaliter contingunt in mensibus anni in chronicis: & interdum accidunt crises in annis in eisdem.

409 *In alijs quidem ab istis nequaquam circuitus & periodi repetiuntur rationeurbationis, & dubitationis contingentis in eisdem.*

Crises quidem contingentes in paribus diebus, priuantur & carent determinato ordine, quem seruant predictæ. & hoc quoniam secundum Gal. causæ earum possunt esse humores qui sunt materia morbi. seruant nihilominus ali-

K quasi modum quaternorum ex proportionitate sui ad eos. Et est posse quod perturbationem & dubitationem, quæ dixit contingere in eisdem, intelligit naturam materiei obuiantem ordini, quem agunt & operantur astra in eisdem, iussu & voluntate creatoris eorum: cuius nomen sit in secula benedictum.

In non habentibus vero digestionem & prognosticationem, contingit quidem dubium in eorum accidentibus: nec contingit crisis in his diebus, nisi cum contingit consequenter aliquod sinistrum.

L Inquit, quod critici illaudabiles sunt, quos non præcessit digestio, & indicatio. pro tanto non dicuntur absolute critici. accensio autem in eis contingit sunt dubia: nam crism in eis contingentem subsequitur aliquid perniciosum, & illaudabile.

Rememoratio a signorum super fluxum sanguinis.

a quasi fiat crisis, & prior

Cum videris morbum sanguineum, austerum, & violentum valde, cum illaudabili & impetuoso motu, cuius signa patula sint in capite, & manifesta, quæ usque ad omnes sensus extendantur, cum rubore & pruritu nasi, erit proculdubio crisis eius per fluxum sanguinis narium.

Intentio eius in hoc loco est referre signa, quibus sumitur signum super futuram speciem crisis future antequam sit. unde cum videris morbum sanguineum, &c. scitur autem hoc ex signis relatis ex precedentibus. Cum ergo talis erit morbus violentus

411

M

Aleotus & austerus, & accidentia sup
ipsum significantia in capite f. &
quinque sensibus erunt manifesta,
cum rubore, & pruritu nasi, progno
sticetur, & protinus sententia abici
datur q̄ crisis futura sit per fluxum
sanguinis narium.

412 Si uero accidentia ipsius deor
sum, & in parte inferiori appare
ant cum dolore continuo umbilici,
& præcesserit retentio menstruor
um, continget quidem crisis per
fluxum menstruorum.

B Siquidem accētia dominiū san
guinis significantia in parte inferio
ris corporis apparuerint cum dolo
re umbilici & pectinis, & cū hoc pa
tiens fuerit mulier, cui menstrua iā
cōclusa erāt & retenta, iudicet crisis
eius futura per fluxū menstruorū.

413 Sed si pars suprema corporis in
tolumis fuerit, & a dolore immu
nis cum dolore tamen hypochondrio
rum, & patiens querulosus sit de
hepate, & dolor usq; ad anum ex
tendatur, nequaquam quidē com
mittetur error, si prognosticetur
crisis illa futura per fluxum san
guinis hæmorrhoidarum.

Hoc etiam per se est notum. cū
enim pars suprema corporis immu
nis est a dolore, & cum hoc appare
ant in eo accētia dominiū sangui
nis significantia, cum dolore in par
tibus inferioribus corporis exīte hy
pochondriorum & hepatis, qui usq;
ad anum extēdatur, si crisis talis pa
tientis prognosticetur futura p̄ aper
tionem onliciorum venarum ī ano

existentium, nequaq; talis progno
sticatio indiscreta erit. hoc. n. verific
catur & apparet vt plurimum, & ma
xime in eo qui solitus est pati aper
tionem venarum in ano existentū,
seu hæmorrhoidas.

*Si autem morbus ex cholera ru
bea sit in statu, accideritq; aposte
ma capiti, & dolor capitis, & an
gustia augeantur, nequaquam qui
dem est desperandum, quoniam cō
tinget crisis eius per fluxum san
guinis narium.*

E Si morbus sit ex cholera rubea,
& iam ad statum suum puenierit, &
fuerit cū hoc apostema fieneticum
in capite patientis cum intentione
sui, siue hoc contingat rōne ipsius
met apostematis, siue ratione febris
nequaquam erit inde desperandum,
quoniam crisis continget per fluxū
sanguinis narium.

Signa crisis per fluxum ventris
vomitum, & vrinam, &
sudorem, & b {dolo
rem.}

Verum si eius accētia sunt
in stomacho, & cum hoc
prius conquestus fuerit patiens de
hepate, cum angustia, & syncope
ualida, erit quidem crisis eius per
vomitum.

Si quidem cholere rubex accētia
sint in stomacho, vtpote dolor
acutus, & patiens conquestus fuerit
ante de hepate suo, cū angustia sto
machi, & nauſea forti, & subuersioe,
tunc quidem contingit crisis eius p̄
vomitum. assent autem Galenus,

Canticorum

Ex signis huius crisis esse tremorem labij inferioris.

416 Si uero caput eius fuerit sine dolore: & cum angustia uentris, & eminentia umbilici, & praece dente uentris constipatione, prognosticanda quidem erit futura crisis per fluxum uentris.

Hoc etiam est manifestum. nam si circumscripto dolore capitis, afflicto dolor uentris, cum eminentia umbilici, & praecedenti constipatione uentris, crisis quidem continget per fluxum uentris.

H **417** Quod si venter eius pacem habuerit, & digestionem laudabilem, praeter quod morbus eius violentus sit & acutus, cum aliquantulo tamen labore, & vigilijs, circumscriptis accidentibus sudoris, morbo quidem sic molli & lento existente, cum doloribus pectinis, erit sermo meus veridicus, scilicet: quod crisis huius patientis continget per urinam.

I Cum quidem non inueniuntur in ventre patientis dolores, nec erit morbus violentus, erit tamen nihilominus cum aliquantulo labore & vigilijs, praeter quod sudorem patiat, cum doloribus tamen inferioris partis uentris, continget proculdubio crisis per urinam. Signanter autem dixit, quod non patiat sudorem: nam tunc proprie significabit declinatio humidae superfluitatis ad renes, & ad vesicam.

418 Verum si cum pace & quiete praedicta retineatur urina, praeter

quod morbus sit in ultimo acuminis, cum apertione tamen pororum cutis, sine forti dolore, & vigilijs, & siccitate, erit quidem crisis eius forsitan cum sudore.

Cum quidem diminuetur urina, praeter quod patientis accidentia sint tepore status in ultimo acuitatis & violentiae, & erunt pori cutis aperti, & cum hoc est, quod fuerit patientis corpus molle, laxum, & spogiosum: continget quidem proculdubio crisis eius per sudorem.

Si autem contingat dolor membri vel iuncturarum in acutis, continget proculdubio crisis earum per apostemata.

Si patiens quidem patiatur dolorem, continget crisis eius per apostemata, quae debent in eo generari. tales autem morbi, quorum scilicet crisis accidit per apostemata, sunt de raro contingentibus. & haec quidem apostemata generantur post aures, collo, & subascellis, & sub cruribus, & inguinibus, & in iuncturis, nec non et in omnibus locis corporis. laudabilius tamen ex his apostematibus est magis distans a membris principalibus.

Rememoratio signorum prognosticorum a mortalium sumptorum ex operationibus.

Vere laudabili regimine ex signis super mortem, euationem, seu quietem, & pacem significantibus.

Horror lucis, sine tamen speciali morbo oculis, significat proculdubio morbum magnum, & nocendum in cere-

A Cerebro, & fluxus quidem lachrymę significat super multitudinem materię illius morbi, & debilitatem ipsius oculi retentiuę contingentem ratione violentię, & magnitudinis morbi. Idem etiam est de magno, & forti rubore.

De signis mortis, & primo de signis sumptis ex operationibus.

Et his quidem sunt horror luninis, & lucis, & fluxus lachryma cum^b rubore motu forti, & vertigine.

421 *Ex paruitas oculi in uno latere, & apertio oris absq; oscitatione.*

Paruitas, seu diminutio oculi significat super spasmus contingentem ex morbo, qui contingit cerebro, in illo clatere, in quo diminuitur oculus, aut super diminutionem humidoris ipsius. Apertio vero oris significat super debilitatem virtutis retentiuę in inferiori mandibula exstentis: quod quidem signū est malum, & illaudabile.

422 *Et cum quis iacet & dormit re supinus, manibus & pedibus suis protensis & relaxatis.*

Hęc quidem signa sunt illaudabilia: nam significant super casum virtutis ferentis, & substinentis corpus. nam in somno naturali dormit quis super alterum laterum suorū, quod quidem ex vigore virtutis ferētis corpus contingit: unde mortuū non stat sic super latus suum. Sic relaxatio pedum, & manuum significat super casum virtutis. in somno. n. naturali contrahuntur, potius quā relaxentur membra prædicta.

Ex his etiam est si videatur patientis descendere^c [in lecto suo], & manus & pedes suos detergere.

423
^c ex cervicali

Hoc quidem ideo contingit. nā prædictus descensus in lecto significat super debilitatem virtutis ferentis vel substinentis corpus: hoc autē descensu movetur patientis versus locum pedum suorū. Et detectio quidem manuum, & pedum significat super violentiam virtutis.

424
^{a. l. laboris.}

Necnon mala & illaudabilis imaginatio, qua videatur fila a panis suis euellere.

425
E

Cum quidem patientis cerebrū ceperit apostemari, imaginabitur aliquam eminentiam esse in pannis suis, quam quidem tunc conabitur euellere. & imaginatio quidem rerum malarum, & horribilium significat permutationem rationis, & morbi violentiam.

Ex his etiam est ultimata gravitas, aut eim manifesta suspensio.

426

Manifesta quidem gravitas extremorum significat casum virtutis motiuę: sed suspensio seu arrectio patientis ad illud quod videt, significat permutationem intellectus, & violentiam laborum.

Et etiam frēdere dentibus præter solitum, & apponere manus super caput, & pulvinar.

427

Frēdere quidem dentibus præter solitum significat super spasmū in cerebro.

Aut etiā si imaginetur quod versipertitionē nigri coloris capiat, & velit eum interficere.

Hoc

Canticorum

G Hoc etiam est malum, quoniam significat dominium & excessum cholerae nigrae magnae adustionis.

418 Nam hoc contingente in morbo acuto, mors quidem appropinquabit.

Intellexit, quod hoc contingente in morbo acuto, mors futura sit in proximo.

419 Ex his etiam est, si tacitus efficiatur uerbosus, & mitis pacificus, iurgiosus.

H Hoc quidem contingit ex violentia morbi cogente patientem dimittere consuetudinem suam. Cum ergo tacitus per naturam efficitur uerbosus, aut ex consuetudine pacificus litigiosus, est quidem signum malum, & illaudabile.

420 Aut si conqueratur de cecitate, & surditate, uel casu uirtutis, ratione uolentia morbi.

Mors huius patientis est vicina, quoniam priuatio sensuum est media mors.

421 Vel etiam si uideatur patienti dum dormit in statu, quod cadat

I nix super caput eius.

Hoc quidem uidetur ideo contingere, quoniam apparitio huius coloris tempore status morbi, significat super mortificationem caloris naturalis, & dominium frigiditatis in eodem, ratione humoris extinguentis calorem naturalem. non tamen recedat quod Hippocrates alicubi reuulerit signum illud.

422 Et anima quidem inquieta, dominae magne frigiditatis, est res mala, & illaudabilis.

Ex frigiditate quidem animae significatur cordis frigiditas. Inquietudo uero significat illaudabile dispositionem patientis.

Ex his sunt uigilia nocturna, **433** et somnus diurnus, aut omnimoda priuatio somni.

Hoc quidem torum est malum, cum sit contrarium disponi naturali.

Necnon si dispositio agri in somno, & post somnum deterioretur, & cum dolore efficiatur.

Cum somnus erit tempore, quo corpus consueuerat naturaliter quiescere, & nihilominus morbus augeatur, significabitur quidem malitia patientis negocii.

Si etiam Medicus ordinate et recte operetur, praeter quod appareat operationis intentum, erit malum. **435**

Si Medicus ordinate, & sicut decet, ministret patienti medicinas suas, praeter quod inde prosperetur reuocatio patientis, erit signum malum, & illaudabile. hoc namque significat, quod patiens non consequitur iuuamentum ex cura Medici.

M Rememoratio signorum Prognosticorum mortalium assumptorum a qualitate corporis.

Ex his autem sunt facies mortuorum faciebus consimiles, cum planicie [seu extensione] temporum, ex morbo contingente, & constrictione aurium, & ipsarum frigiditate, & earum inuersione, & oculorum profunditate. **436**

He

A Hæ quidem facies notę sunt Medicis, facies s. mortuorum : quarum teste Hippocrate, nasus tenuis est & acutus, & oculi profundati, & tempora plana & tensa, & aures inuersę, & sunt in colore similes mortuo. Quę quidem facies, si circumscripta vigiliarum instantia, & euacuatione sensibili appareant in principio morbi necessario habebunt malitiam significare, nam significat subito casum virtutis, & priuationem seu consumptionem humidi radicalis, & extinctionem caloris naturalis. & hoc ratione violentię morbi. Non tamen

B significant malitiā in morbis chronicis, sicut faciunt in acutis, possunt etenim hæ facies ratione longi temporis morbi apparere. agens. n. debile efficit transmutationē magnam in tempore longo: & ē contratio agens forte efficit immutationē magnam in tempore breui. Cum ergo in tempore breui videbimus, s. i. primis diebus morbi hæ accidentia, significabunt quidem morbi malitiā & virtutis debilitatem.

437 *Etiam rubor, uel nigredo oculorum, aut eorum eminentia, uel principium suscedinis ipsorum.*

C Hæc oīa signant dñium & excessum humoris in cerebro.

438 *Aut etiam si quiesuerint: b* [

& oculi
lēt cōti-
me apti f
nū locū
tūtes
& palpe-
ris ipso-
ū accide-
it

]uel si fuerint infrigidati: c [*aut palpebrarum*] *corrua.*

Intellexit q̄ aut oculus quiescat a motu suo naturali, aut q̄ cesset, & tollatur sensus visus, aut q̄ eorum naturalis calor extinguitur, & infrigidet. & hoc quidem totum signat

mortificationem virtutis motiuz. **D**

Aut si fuerit nasus acutus cū obliqua fronte, d [*ex latere, labij contractio uel marcido.*]

Acumen quidem nasi accidit ex priuatione sanguinis, & humiditatis corporis. Nam cum accidit aliquid corpori, rubet primo nasus, licet sit ex membris corporis exterius eminentibus, & frigide naturę, distantibus valde, ad hoc quod possit ad ea sanguis attingere. & obliquitas quidem & contractio labij significant super dominium ariditatis, & consumptionem humidi, s. radicalis,

Frigiditas quidem extremorum patientis cum vlcere, & nigredine lingue e [*laboriosa, & similia cruciantia, sunt quidem illaudabilia*] *in febre vrente.*

Cum quidem vniantur contraria in eodem, significabunt super ipsius corruptionem. pro tanto, cum i febre valde vrente reperietur frigiditas extremitatum, significabit sup il laudabilem malitiam. & nigredo quidem lingue significabit super dominium vitionis in corpore.

Ex his etiam est f [*uiridis rubor unguium, & uiror in corpore cum uestigio nigredinis.*]

Tales quidem vngues & macule corporis similes uestigijs vlceru cōtingunt ratione mortificationis naturalis caloris in corpore, & adustionis humorum. Apparent autem predictę macule similes uestigijs vlcerum, & contusionibus in illis locis determinate ex debilitate locorum predictorum. Interdum autem signat nigredo extremorum sup crissim

439
d & labij
liferi contractū vel
cōuersum fuerit.

E
440

c cū inge-
rudine, &
disposne
agultate
ē mala.

F
441
f rubedo
& viriditas.

Canticorum

G sim, per quā euadit, & liberatur pa-
tiens. cadunt tñ vngues. hoc aut cō-
tingit, cum apparet hoc accēns post
morbi digestionem.

442 *Ex his etiam est icteritia, si an-
te septimam diem apparet cū ma-
cie hypochondriorum.*

Illaudabile quidem signum est,
si icteritia ante digestionem appa-
reat. Et priores experti fuerūt ipsam
esse sine digestionē, si ante septimā
diem appareat. Posteriores vero opi-
nati sunt, q̄ si eueniat ante septimā
diem, in regionibus tñ calidis, pōt
nihilominus esse bonum signū, &
laudabile. Addidit etiā q̄ appareat
cum macie hypochondriorum: quo-
niam macies illius loci significat ex-
cessum, & dominium vltionis, & sic
citatis reuū.

443 *Et si frigiditas sit in manife-
sto, & superficie corporis, & ca-
lor fuerit, & [et sit] interius. &
præsertim si [adhuc sit] & rema-
nerit supra membra principalia.*

Hæc quidem signa sunt illauda-
bilia, quoniam significant q̄ intra
corpus sit apostema, attrahens ad se
calorem naturalem & sanguinem,
adeo q̄ inde infrigidetur manifeste
superficies corporis. Addidit etiam:
& præsertim si adhuc remanserit
supra membra principalia: hoc est,
si calor remanserit adhuc in mani-
festo corporis super illud, quod est
directo membrorum principaliū.
nam hoc significat apostema esse ī
membris illis.

444 *Et tumor quidem uulnus, cum
tumore extremitatum ante duo se-
ptenaria, est quidem terribilis. nū*

*huius patientis materia uelox est, K
[et citā:] unde non uidetur quod i ad hy-
ad terminum duorum septenario- dropem
rum ualeat peruenire.*

Tumor quidē faciei, & extremo-
rum in acutis febribus ante xiiii. di-
em, signat q̄ patiens non perueniet
ad terminū p̄dictæ diei, aut q̄ labet
in hydropem: & hydrops quidē mor-
talis est in hoc loco.

*Aut si quiescat, & cesset fe- 445
bris absque crisi, aut si eius, fortifi-
catio palam augeatur in diebus
paribus.*

Intellexit q̄ erit signum illauda-
bile, cum cessabit febris acuta subi-
to sine crisi: hoc, n. significat, q̄ con-
sequenter redibit, & patiētem inter-
ficiet. nam talis quies significat fati-
gationem naturæ, & impotentiam
ad resistentum morbo. Est autē ma-
lum, q̄ febris augeatur in diebus pa-
ribus: aut quia non accidet crisis in
talibus febribus, nisi in diebus pari-
bus, quod quidem malum est & il-
laudabile: aut quia febris notha,
quæ hemitritæus dicitur, augetur, &
fortificatur in diebus paribus. & hæc
quidem febris periculosi est. hoc au-
tem probabilius videtur esse de in-
tentione ipsius.

Signa ex exeunibus a cor-
pore,

Ex his quidem est fax ni- 446
gra, uel niriis, foetida, pin-
guis, rubea, & sicut aqua^a [a & ego
]butyrosa, & al- thio spūe
ba. Hæc namque mala sunt, & il- sa uel
laudabiles.

Ma-

A Malitia quidem egestiois nigra est, quoniam significat dominium melancholia: & maxime, si talis appareat a principio morbi. Et viridis appropinquat quidem ei. Sed fetida significat super magnam & fortem corruptionem. Vinctuosa vero significat super dissolutionem adipis renum ex forti violentia renum effectam. Verum rubea attestatur super dominium cholerae rubrae, quae valde virtutis. Et aquosa quidem significat super privationem virtutis immutatuam, & digestivam. Spumosa autem & butyrosa significat super fortem calorem, aut super fortem motum virtutis inquietam & vexatam: quemadmodum contingit in spuma maris ratione multitudinis fluctuationum motuum eius. Et alba quidem significat super debilitatem hepatis. Hoc autem totum verendum est in acutis.

447 *Necnon etiam si appareat diversorum colorum: hoc namque mortem, ^b [aut crism futuram] significat.*

b nisi illud accidat a nisi.

C Siquidem talis sit per viam crisis, significabit super fortitudinem naturae: quae si in non acutis talis appareat, significabit quidem super multitudinem, & dominium humorum in corpore.

448 *Et si cum casu appetitus egestio sit cholerica, cum qua egredietur frustum sanguinis coagulatum primo, & consequenter frustum carnis.*

Quando cum casu appetitus est egestio cholerica, & cum ea egredietur sanguis & carnis frustum, signi-

ficat quidem malum. est namque dignum illaudabile casus appetitus cum fluxu sanguinis.

*Et etiam si post egressum cholerae appareat sanguis, absque pun-
ctione, & stimulatione.*

Intellexit secundum opinionem meam, quod cum egreditur sanguis post excessum cholerae rubrae, non praecedente punctione, & mordicatione aliqua egressum sanguinis, quod hoc significat egressum sanguinis per secessum, & post talem consumptionem cholerae citrinae.

Et si post extenuationem & macerationem corporis appareat, & egrediatur sors nigra.

Si sors patientis egrediatur nigerima post consumptionem & emaciationem corporis sui, & etiam morbi longitudinem, hoc quidem est dignum malum, & illaudabile.

Et cum constipabitur venter in febre vrente, & [nervabitur cerebrum.]

Intellexit secundum opinionem meam quod cum in febre vrente constipabitur venter, significabitur ascensus morbi ad caput, siue cerebrum.

Si etiam egrediatur ventositas cum sono inuerecundo praeter solitum, erit malum.

Intellexit, quod si quis vetecundus bombizet, & alijs audientibus praeter solitum, quod hoc erit malum signum. Nam significat aut super corruptionem rationis, aut super violentiam doloris.

Et urina quidem nigra, tenuis, & pauca significat patientis interitum.

Coll. Auer. MM ritum

Canticorum

Gritum, estq; timendum ut plurimū
 & periculosum, cum accidit per-
 missio rationis, & intellectus cum
 tenuitate urina.

Cum vrinae tenuitas ingitur ni-
 gredini, significat quidem super do-
 minium frigiditatis, & extinctionē
 naturalis caloris. Quod autem quis
 loquatur absq; ratione cum vrinae
 tenuitate, significat ascensum cho-
 leræ rubæ ad cerebrum, & ipsius a-
 postemationem.

454 Ex his etiam sunt uomitus, &

H fluxus ^d[] cum nigre-
 dine, & fætor ex putrefactione
 contingens.

Fluxus quidem sanguinis niger-
 rimi a naso significat super visionē
 sanguinis ex violentia febris conti-
 gentem: & vomitus niger super do-
 minium cholerae vitæ seu melācho-
 liæ in corpore: & fætor super fortē
 putrefactionem.

455 **F**requens etiam tussis cum mo-
 dico sputo est signum malum & il-
 laudabile. []

I Cum in phthisi minuitur sputū
 cum frequētia tussis, suffocat patiens.

456 **S**putum etiam diuersorum co-
 lorum ^f[] in pleuresi cum tussi labo-
 riosa & difficili, significat mor-
 tis propinquitatem.

In apostemate lateris si exeat spu-
 tum diuersorum colorum cum dif-
 ficultate & tussi valida, erit quidem
 mors patientis proxima.

457 Et sudor solius capitis, ad quem
 seu ad cuius euacuationem subse-
 quitur quies, est malum.

Sudor proprie in fronte, & prora **K**
 capitis, est quidem signum mortale
 nam quidem significat super fortē
 pugnam. Omnis. n. sudor, quem nō
 subsequitur alleuatio patientis, est
 ex signis malis, & illaudabilibus.

Rememoratio signorum lau-
 dabilium Prognostico-
 rum.

Si facies eorum appareāt qua-
 les fuerint tempore sanitatis,
 eorum quidem cura & certa eua-
 sio erit manifesta.

Palam quidem est & manifestū **L**
 q̄ hæ facies sunt manifeste contra-
 riæ faciebz similibz faciebz mor-
 tuorum. cum igitur facies ille signi-
 ficet super mortē, ideo significabūt
 ista salutem, & patiētis euasione.

Ex his etiam est vniformitas, 459
 & æqualitas caloris, circumscripta
 macie hypochondriorum.

Hoc autem ideo contingit, quo-
 niam vniformitas caloris super to-
 tum corpus significat super laudabi-
 lem dispositionem corporis intrin-
 secam ex priuatione apostematum.
 Addit tamen cum vniformitate, &
 æqualitate caloris in corpore, q̄ nō
 fuerint hypochondria macra. & hoc
 ideo, qm̄ talis est dispositio hec-
 ticorum. & est ac si diceret, q̄ calori repe-
 ritur vniformis per totum corpus
 eorum cum macie hypochondrio-
 rum ipsorum.

Et si post septimam diem erit 460
 manifesta & perfecta ratiocina-
 tio absque malitia, & vigor mo-
 tus, & sensuum omnium, concomi-
 tante facilitate & leuitate sui cor-
 poris,

A poris, & solitus decubitus, & somni aduentus in nocte vt plurimum sine somno diurno cum vigore^a [patientis] post somnum. Omnis etiā somnus tollens dolorem, & perturbationem seu permissionem rationis, & mitigans aegritudinem, est laudabilis.

Hæc quidem signa omnia sunt contraria signis malis & illaudabilibus, quorum relationem præmissimus: & causæ istorum etiā sunt contrariæ causis illorum. pro tanto non oportet, nec est necesse iterare commentum in istis. Intellexit autem, cum dixit cōcomitante quoq; leuitate sui corporis, q. cum patiens tollerat bene morbum suum, est signum bonum, & laudabile, sicut im potentia tollerandi ipsum est malū signum, & illaudabile.

461 **Cerebrum quidem patitur ex quibusdam membris compatiētibz secum in passione. Vnde si tunc euaserit a permissione continua, euadet quidem paties laudabiliter ab hoc morbo:**

Cum membra, quibus compatitur cerebrum, in passione patiuntur, sicut pectus & diaphragma, circūscripta permixtione continua rationis, significatur, q. cerebrum immune sit, & liberum ab apostemate. Alia autem permixtio iterpollata sit potius ratione compassionis & colligationis, non autem ratione propriæ passionis ipsiusmet cerebri contingens ex apostemate in eodem exilente, idest quidem continua permixtio rationis.

Et si cū apostemate capitis ad sit sternutatio, ex signis erit super sanitatem significantibus.

Hoc quidem est signum laudabile, cum in statu morbi cōstigit. In p̄cipio vero significat vt plurimū naturæ vexationem.

Omnis fluxus sanguinis ^b [etiam ab aure in morbis capitis, est curatum corporis.] ⁴⁶³ ^{b a nari bus, &}

Et hoc ideo contingit, qm̄ ex fluxu sanguinis narium, vel auris dissoluitur apostema.

Anhelitus manifestus non freuens, aut [dus est laudabilis: nec est verendus si non fuerit intercismus, separatus: aut orthopnoeosus, cogens erigere patientem.] ^E ⁴⁶⁴ ^{c non}

Cū accidit ī febribz frequēs anhelitus, est quidē signum malū: nam significat excessum caloris ī corde. Tardus quoq; anhelitus permixtionem significat rationis. Intercismus vero separatus significat dissolutionem virtutis, & duritiem organi anhelitus, contingentem ratione apostematis in membris principalibus existentis, aut excessum siccitatis in organo anhelitus existentis. Verum anhelitus faciens patientem erigere significat pulmonis apostema. Cū ergo anhelitus immunis sit ab his omnibus, signum est laudabile.

Et similiter est laudabile, cum pulsus est virinosus fortis ^d [sine angustia,] ⁴⁶⁵ ^{d neq; stric- tus} **nec est anhelitus vres, nec inflammatus.**

Canticorum

G Angustia quidem pulsus significat super debilitatem virtutis. cū .n. non possit extendere in latum, multo minus in profundum. Et anhelitus quidem vrēs significat super inflammationem cordis.

466

Ex his etiam sunt bonitas appetitus, & digestionis, cum equalitate, & laudabili substantia factum, & [colore medio] in citrinitate, circumscripta nigredine earū uisina, & uiriditate.

e vrēte, & colore & quali.

H Hęc quidem omnia sciuntur ex eo, quod p̄missim^o de signis malis.

467

Aut exitus etiam humoris cū lumbricis in die critica, hoc quidē est signum uitae. hoc enim contingente auferitur morbus, cum fuerit ex illo humore.

Hoc quidē est signū laudabile : quoniam significat vim & fortitudinem virtutis expulsiue naturalis. Cum autem dixit, q̄ auferitur morbus, hoc contingente, &c. intellexit q̄ egressus lumbricorum in die critica sit signum bonum per se : & p̄sertim cum fuerit morbus ex illo humore egrediente cum eis, ac si diceret, q̄ egreditur cum eis humor, qui est causa effectiua morbi. Nam iter dum accidit in crīsis laudabilib^{us} q̄ humor, qui est causa morbi, egreditur in crisi : & accidit interdum ī crīsis illaudabilibus q̄ euacuetur humor, qui nequaquam est causa morbi. & talis quidem crīsis auget, & magnificat morbum nec reperit patiens post ipsam, alleuiationem, sed potius aggrauationem : ē contra t̄o l. eius, quod accidit ex crīsi con-

tingente ab euacuatione humoris K propitii morbi.

Egredite cholera rubea, aufer 468 tur surditas, tolliturq; inde nocumētum in morbo cerebri.

Gale. quidem exposuit hoc inter dicta Hippo. in lib. Aphorismorum ubi dicit, q̄ si fluxus ventris ex cholera rubea accidit patienti surditatem, tollitur eius surditas. Et Gale. quidem opinatus est hoc esse verū, cum talis surditas contingit ex apostemate in cerebro contingente. nō .n. est causa eius cholera rubea ī nō contingente ex apostemate cerebri. L & ob hoc inquit hic Bensene, q̄ contingente surditate ī acutis, adueniente fluxu vētris de cholera rubea, tollitur surditas, & morbus capitis dissoluetur.

Sanguis etiam hæmorrhoidarū 469 curat morbum splenis. Hoc etiam est laudabile in melancholia.

Fluxus sanguinis hæmorrhoidarum curat a morbo splenis, & melācholia : quoniam sanguis hæmorrhoidarum est niger, & melancholia quidem est ipsa cholera nigra.

Et fluxus quidem aquæ, & humoris phlegmatici est cura morbi in hydropē. M 470

Intellexit quidem q̄ cum accidit fluxus aquę citrinę in vrina in hydropē ascitica, & humoris phlegmatici in carnosa, q̄ sit cura duarū p̄dictarum specierum hydropis.

Egressus quoq; cholera citrina in ophthalmia festinat curā eius. 471

Intellexit q̄ fluxus cholę rubę curet ophthalmiam celeriter ex eadem cholera contingentem.

Ex

472 *Ex his quidem signis est, ut videas urinam similem in colore pommo citrino, cum hypostasi alba in fundo residente.*

Hoc etiam est notum ex eo, quod dictum fuit in capitulo de urina. talis namque color eius est naturalis, & talis etiam hypostasis similiter est naturalis, cum sit alba, & residens in fundo vasis.

473 *Et si etiam videas sudorem infirmi aequalem in febre consuetua.*

Intellexit quod si sudor sit æqualis, B ac si diceret, quod sit æqualis per totum corpus, quod hoc quidem est bonum si gnium in febre continua. Hæc autem febris est ex sanguine.

474 *Et tumorem exterius apparentem in synanchia. hoc enim bonum, & laudabile est.*

Hoc quidem bonum & laudabile est, sicut dicit, tumore etiam exterius in synanchia apparente, est bonum & laudabile signum. In qua vero nihil apparet exterius cum violētia accidentium, mortalis est: talis .n. est deterior ex speciebus eius: &

C præsertim, si præ sui magnitudine ex ea apparente interius & exterius videatur. Extrinsecus autem seu exterius sunt tres species: ex quibus laudabilior est illa, cuius ipse fecit hinc mentionem.

475 *Tumor quidem testiculorum in tussi chronica, est cura corporis.*

Intellexit quod cum in tussi chronica generatur tumor testiculorum, quod sit cura eius: hoc est cum materia faciens tussim transfertur, & destinatur ad locum prædictum.

Et similiter apostema pedis in morbus pulmonis: necnon apostema generatum in iunctura cruris, & in inguinibus.

Intellexit quod per diuersionem materię ad aliam partem fiat curatio apostematum pulmonis. Et intelligit secundum opinionem meam per apostema pedis, podagram. Et apostema quidem in iunctura cruris est apostema, quod generatur in carne existente in radice cruris.

Et pustula narium, aut labiorum in tertiana est signum salutis prognosticum.

Hoc intellexit in tertiana simplici & vera: & est illa, quæ non transit septem periodos, seu circuitus.

Et varices quidem innate sunt cura alopecia: necnon eius, quod est in uentre, & splene.

Varices sunt morbi in tibijs accedentes, cum venæ in eis existentes replentur, & ingrossantur in tantum, quod egrediatur manifeste a sua dispositione naturali. humor quoque, quo tunc replentur venæ illæ, melancholicus est. pro tanto ex euulsione & translatione illius humoris ad eas contingit curatio morbi splenis, & etiam apostematum in ventre generatorum, quæ dubaylet dicuntur, i. *scropolæ. verum quod hoc sit cura alopecię, hoc quidem nequaquam est, eo quod omnis materia, ex qua fit alopecia, sit melancholica: nec etiam ex humore phlegmatico, nam alopecia potest ex omnibus humoribus generari. Hic autem canon est vñ ex aphorismis Hippocrata. & opinatur est Galenus in expositione eius

a. l. glāda
lz.

Canticorum

G posuit alopeciam pro lepra. non tñ constat apud Gal. illò tempore; nec est verisicatum isto tempore.

479 *Et oxyregmia quidē i liēteria i testini cōtingit ex retentione cibi.*

Intellexit, q si pcedente lienteria, contingit eructuatio acida, q sit bonū signū, & laudabile. Hoc nāq; signat in hoc morbo retentionem partis cibi in stomacho. & hoc ideo: nam in hoc morbo egreditur cibus indigestus a stomacho, & intestinis rōne humoris lenitui ibidem existens, aut rōne vlcerum existentū in eisdem: Vñ cum retinetur cib⁹ in

H stomacho, donec acefcat, est signū laudabile. quod quidem verum est, velut dicit Gale. si de nouo contingerit, quæ prius non fuerit. nam hæc est de accidentibus potentibus contingere in principio morbi.

480 *Et febre contingente in spasmō uel epilepsia, fit eorum cura.*

Si cui accidit spasmus ex repletione, contingat febris consequenter, erit quidem hæc cura eius ab ipso spasmō: quoniā febris dissoluit humorem spasmus facientem cū cōtrarietate complexionis eius ad cō-

I plexionē hūoris facientis spasmū. febris. n. calida est & sicca, & humor faciens spasmus frigidus & humidus. & sic est de ipsa epilepsia.

481 *Si patienti singultum contingat sternutatio, est cura eidem.*

Hic singultus est humoralis, seu ex repletione. & hoc iō, qm̄ sternutatio expellit humorem illum, qui est causa singultus a substantia stomachi uatq; seu excitat naturam ad expulsionem ipsius. Singultus. n. est debilis motus naturæ iu expellēdo

superfluitatem nociuam in stomacho exñtem. Singultus vero, cuius causa est siccitas, non recipit curā.

Rememoratio canonum. quib⁹ vtendum est in iudicio prognosticandi.

D Ecet quidem ut cum uolue- 482
ris indicare patientē, quod
vt ariis proportionē, 3[] a vel cō-
paratione

Cum ergo uolueris iudicare per hæc signa, vt ariis proportionē iuridica. neq; facias sententiam aliquam absolute, priusq; scias species illorū signorum, & differentias eorum in L. significatione.

*Nam ex signis sunt, quorū vir 483
tus vera est & certa. Et ex eis sunt
quæ per alia falsificantur.*

Dicamus ergo primo, p ex signis sunt quædam valde vera. & hæc quidē spēs signorū est, cū quibus non apparent alia eis contraria in corpore. ex his quædam sunt, cum quibus apparent alia eis contraria in corpore. quare est dubiū i prognosticādo

Iusta autem significatio sumi- 484
tur inter membra, ex eis quæ ap-
parent in capite.

Signa quidem iuste super mortē significantia, & eius contrariū, sunt signa in capite apparentia, quorum relationem iam fecimus.

Si ergo videas aliquam signifi- 485
cationem iuste significantē in corpore, & aliam sibi contrariam sic significantem.

Si autem videas aliquod signum iuste testificans super euasione vel perditionem alicuius, & videas cū eo aliquod signum ei contrarium in

A in corpore, supple, noli tūc prorum
pere in iudicium.

486 *Contingit etiam quod apparet
super contrarium corporis non sint
nisi testimonia debilia.*

Contingit autem contrarietas si
gnorum, & testimoniorum in vno
& eodem corpore, ita q̄ quedam ex
eis significant bonum, & quedā ma
lum, cum erunt testimonia debilia
super bonum vel malum signantia

487 *Omne signum non habens con-
trarium significat recte super cu-
ram & euasione.*

Intellexit q̄ oē signum laudabi-
le, cum quo non apparet contrariū,
inquantum est ei contrarium, illud
quidem & sibi similia significant re-
cte super euasione eorum.

488 *Et omne signum prognosticatio-
nis predictis contrarium, signifi-
cat mortem & perditionem.*

Intellexit quidem secundum opi-
nionem meam, q̄ omnia signa ma-
la signis bonis contraria, quorū cō-
trarietas talis est, q̄ non possunt v-
niri simul in eodem corpore, sunt
C q̄dē signa iuste mortem signantia.

489 *Cum autem apparebunt tibi si-
gna contraria & debilia, sequitur
quidem ad hoc dubium. Vnde scia
tunc, & prolonga iudicium.*

Cum ergo colliguntur apud te si-
gna contraria debilia: hoc est, q̄ vni-
antur in eodem corpore, & q̄ sint
æquata in significatione sua, ita q̄
non possit quis cogere super signifi-
cationem, nec ratione multitudi-
nis, neq; ratione fortitudinis eorū:
posset enim vnum ex istis signis for-

tius esse alijs: quod quidem esset si-
guum apud Medicum euasione pa-
tientis, aut eius: hoc quidem est so-
lum dubium, non aliud ab isto, pro-
tanto decet Medicum tunc cōtinua-
re curam, quam habebit, & cōsequi-
tur forsitan inde spem.

*Cum ergo erunt æquata in di-
positionibus suis, scia. Sed indica a
predominante, cum erunt contin-
gentia in inæqualitate sua.*

Hoc quidem est notum. inquit
enim q̄ cum contraria erunt, ita, &
noli iudicium referre. Cum vero v-
na ex speciebus contrarijs cogit in-
ferre iudicium, ex cogente & domi-
nante iudica. Docet autem hoc esse
quod dicit apud Medicum in prædi-
ctis signis habentibus gradus & do-
minium in fortitudine & debilitate
hoc est in significatione: sic sc̄ q̄ cum
exempli gratia, apparebit aliquod
signum, cuius significatio super sa-
nitatem sit in gradu tertio, & appa-
rebunt ei duo signa, quorum signi-
ficatio est super perditionem in gra-
du primo, tunc iudicare habebit p̄
signum, quod est in gradu tertio. cū
vero erunt prædicta signa æqualia i
gradu, tunc ferendum erit iudiciū
secūdum numerum ipsorum: sicut
facit iudex in alteratione testium, &
se dementientium; & sicut faciunt
sapientes aliorum in virtutibus a-
liorum contrariorum ex contra-
rietate locorum ipsorum.

Et in hoc explicat prima pars Canti-
corum: Auicennæ, & est pars Theo-
ricæ scienciæ Medicinæ.

MM iij Auicenn.

Canticorum

A VICENNÆ CANTICORVM

PARS SECVNDA

ET EST PARS PRACTICÆ

Cum Auer. Commen.

*Tractatus primus. De conseruationem Sanitatis.

*Rememoratio partium Practicæ.

a practica
H
1

ostquam ordinari
in parte Theorica
medicina quod se-
riatim audiuitis,

et hoc secundum quod in mea mēte
præordinaueram, incipiam qui-
dem nunc in practica ipsius. Iam
autem retuli in principio huius li-
bri illud ^b[propter] quod est neces-
sarium ^c[illud, cuius relationem fa-
ciam] ^d[in hoc capitu-
lo. Operationis autem practica sunt
duo modi: quorum vnus naturali-
ter exercetur: alter vero medici-
nis, & conuenienti regimine in ci-
bis. Est autem non modicum, quod
per illud regimen exercetur. Hoc
autem regimen in duas partes di-
uiditur: quarum vna conseruatiua
sanitatis dicitur: & altera ægritu-
dinis curatiua. & hoc per vitam
meam ^e[in perfectione Medicina
continetur.]

e & huius
medicinz.

Postquam iam perfecti intentionem meā in parte huius artis Theo-

ricæ, incipiam nūc idem in parte ip-
sius practica & factiua. Et iam qui-
dem dixi in his, quæ sunt præmissa,
q̃ hæc pars diuiditur in id, quod ma-
nualiter exercetur, & in illud, quod
fit medicinis & cibis. Et hæc secūda
pars in duas species diuiditur. Qua-
rum primam sanitatis conseruati-
uam appellauit: in qua s. docetur,
qualiter cū cibis, & alijs ab eis san-
tatis conseruetur. Et secūdam ægritu-
dinis curatiuam: in qua scilicet ostē-
ditur qualiter tollatur ægritudo, &
quibus igemjs reducatur sanitas cū
medicinis. Ipse autem inchoabit, ve-
lut dixit, a sanitatis conseruatiua. p
tanta inquit ipse Béchine q̃ pars cō-
seruatiua sanitatis cum cibis & me-
dicinis est prima pars practicæ.

Et conseruatiua quidem sanita-
tis dicitur secundum veritatem de
habente eam perfecte & absolute:
necnon etiam de eo, cuius sanitas
est imperfecta. Et huius quidē sunt
secūdam operationem duæ species.
Vna est in eo, cuius debilitas per-
mixta est per totam suam substan-
tiam in omnibus temporibus suis,
sicut in sene conualecente, & par-
uulo, in quibus s. debilitas est per
totum mixta, & in eo in quo appa-
ret aliquod signum prætendens me-
tum, quod appareat in eo lapsus in
aliquem morbum.

Speculatiua consideratio in præ-
cipio huius capituli diuiditur in duas
partes. Quarum prima est, in qua
consideratur conseruatio sanitatis
perfectæ & absolutæ: Secunda vero
est, in qua fit speculatio de conser-
uatione

A uatione sanitatis imperfectæ . Et hæc quidem diuiditur in duas ptes. Quarum prima est, in qua consyde-
ratur conseruatio sanitatis imperfe-
ctæ in toto corpore, & in omni tem-
pore: quod intellexit, cum dixit: in
eo cuius debilitas permixta est per
totam substantiam suam, & in om-
nibus temporibus suis. & talis est sa-
nitas senum, conualescentium, &
puerorum, & etiam eius qui parat⁹
est labi in aliquam ægritudinē, qua-
lis est ille, in cuius corpore apparet
aliquod ex signis significantibus su-
per lapsum, & casum eius in aliqua
ægritudinem. & talis vero est ille, q
non ex causâ extrinsecâ, sed ex hu-
more conqueritur de dolore, & labo-
re. Secunda vero est, in qua consyde-
ratur conseruatio sanitatis imperfe-
ctæ eius, qui fuit eger in quibusdâ
ex membris suis & non in alijs: aut
in quodam ex quatuor anni tempo-
ribus, & non in alijs: vel in aliqua æ-
tate, & non in alijs. Et hæc quidem
sunt, quorum relationem facturus
est in hoc capitulo.

3 *Alia est in eo, in quo apparet
morbis in aliqua ex partibus solū
C sui corporis, puta in cute eius, aut
carne, vel ossibus eius. Et sicut etiā
est in habente stomachum debile
frigidum^f [ægrum naturaliter,]
non etiam in habente lationem ab
utero, ^g [et] matrice: sicut in ha-
bente sextum digitum, aut ^h [tumo-
rem gibbum.]*

Hi quidem sunt de specie eorū,
quorum quædā mēbra sunt ægra,
& quædā sana. Ex his etiam sunt,
quorum membra sunt ægra ex ma-

litiâ contingente eis in matrice. **E**x
his sunt, quorum membra sunt ta-
lia a re extrinsecâ, cum debilitate tñ
in membris illius naturalit^r exñte.

*Et in eo, in quo apparet in ali-
qua ætate, et in aliquo ex tempo-
ribus anni, et non in alijs. Sicut hu-
midum in complexione est debilis
in pueritia, et postquam auctus
fuerit, est sanus et fortis. Et siccus
per complexionem destruetur viri-
bus in autumno, præter quod in ve-
re debilis efficiatur.*

Infirmi quidem penes etatē sunt
velut ille, cuius complexio est valde
humida: cui quandiu existit in pue-
ritia, accidunt morbi ex humidita-
te: sed cum ad etatem senectutis per-
uenit, sanus efficitur. Verum ægri-
tudines penes quatuor tempora an-
ni sunt, sicut habens complexionē
siccam, qui in autumno quidem æ-
grotat, & in hyeme sanus existit.

Regimen corporis sani perfecte
& primo quantum ad aerem
eius in generali.

C onseruatio quidem sanita-
tis est quoddam genus gene-
rale, duas comprehendens species ex
operationibus Medicina. Ex qui-
bus est una, ut cum intenditur ad
conseruationem complexionis ali-
cuius, quod ordinetur ei cibus, et
dieta similis. Sed cum intenditur
translatio corporis eius a sua com-
plexione^a [] fiat huius-
modi, eo quod contrarietur comple-
xioni antedictæ. Verum regimen

f nātr, &
extenua-
tū seu ra-
tiz subitæ
g seu in
h a pā

a nātr

Canticorum

G *sani simpliciter & absolute est, quod attendatur ad conseruandū ipsius laudabilem dispositionem.*

Hę sunt duę species conseruationis sanitatis in generali: quarum vna est conseruatio sanitatis perfectę & alia est conseruatio sanitatis imperfectę & inęqualis. In hac autem cōplexione inęquali exercetur op^o dupliciter: vno modo ad conseruandū sanitatē in dispositione in qua est, regendo illum cuius est, & est cōseruatio cum sibi similibus: sicut exēpli gratia, si intendatur ad conserua-

H tionem habentis complexionem calidam, erit quidem conseruatio ei^o cum calidis. & hoc idem intelligit, cum dicit. vt cum intenderetur ad cōseruationem complexionis alicui^o, &c. Sed cum intenderetur trāslatio eius a complexione sua, & reductio ipsius ad temperiem & mediū, hoc quidem fieret cum contrarijs: puta cum frigidis complexionē calida existerente, & cum calidis in complexionē frigida. & hoc est quod dicit: Sed cum intenderetur translatio corporis eius a sua complexione, fiat huiusmodi, &c. Corpus vero temperatum

I & equale in complexione conseruatur cum temperatis. quod quidem intellexit, cum dixit: Verum regimē sani simpliciter, &c. i. cum regimine absoluto. tale autem absolutum temperatum est & equale. Et quod dixit, f. cum volumus conseruare complexionem egredientem ab equalitate, docet q^o regamus eam cum sibi similibus. Est quidem dictum Gal. seu quod sequitur ex dictis eius. & hoc tamen dictum est dubiū, & merito, secundum opinionem meam. & hoc ideo, qm̄ si habens comple-

xionem calidā regatur cū calidis, labetur quidem in morbos calidos, sicut patet, & est testis ipse sensus. Si igitur sic est, cōseruatio quidem habētis cōplexionē calidam in sanitate sua erit cum calidis i complexione: min^o tñ calidis q̄ sit ipsum.

Et moretur sen faciat residentiam suam in aliqua ex ciuitatibus quarti climatis, quę s. perfectum aerem habeant & vaporē,
b [& habeat speculam versus eremum, & syluam, & inspiciat e-
tiam] versus partem orientalem,
quia ipsa est subtilior.

Decet quidem vt habēs complexionem equalem & temperatam habitet in quarto climate. Addidit nihilominus q^o ciuitas, quam inhabitabit, debeat esse perfecti aeris in bonitate. & hoc, quoniam regiones distantes a mari sunt calidę & siccę: natura enim maris significat ratione humiditatis æqualitatem ciuitatis calidę vel frigidę. Intelligit autem, cum dixit, q^o habeat perfectum aerem, q^o sit immunis a corruptione. Addidit etiam, q^o habeat speculam **M** versus eremum, &c. & hoc supple tēpore hyemali & frigido. Quod autē quartum clima minime temperatū & equale sit, patet ex vnione & coniunctione sylvarum in eisdem. Hoc autem iam asseruit etiam Gale. & hoc, quoniam complexio equalis & temperata, quę est signum equalis & temperati climatis, non reperitur in quarto climate, nisi raro valde. Et addidit q^o sit orientalis: quoniam pars illa, & aer eius est subtilior, sicut dixit.

L'
 b simū, &
 in loco e-
 rēmetū, in
 quo vñt
 loca pla-
 na, &

Tpe

A Tempore vero astino declines
7 ad montes, sitq. habitationis locus
apertus a parte septentrionali.

Hoc etiam notum est: & hoc ratione frigiditatis montium, & septentrionis.

B In noctibus quoq. habitet, & quiescas in superioribus locis, & sedibus. In die uero descendat ad inferiores.

Aedificium quoq. domorū subterrenarum in quarto climate significat ipsum foris esse, & magnę caliditatis. pro tāto in hac terra nostra, i. Sarracenorum in insula Hispanię quę in hac die est in quisto climate, non sunt huiusmodi foueę, seu cauerņę subterraneę.

C Caveat etiam & uitet pannos laneos, & de bombyce, & condescendat ad subtiles lineos.

Hoc quidem totum seruetur tempore æstiuo, ratione caliditatis pāni lanci & bombycini, & etiam rōne æqualitatis, & temperiei ipsi, s. lini.

D Utatur etiam aromaticis frigidis, sicut ex oleo rosaceo.

C Prædicto quidem tempore est utendum aromaticis frigidis, puta myrrha, & oleis frigidis, sicut oleo rosaceo, & huiusmodi talibus.

E Protegatq. oculos suos a puluere, fumo, uapore turbido & corrupto, & a radio solis hora meridiei & feruoris, necnon ab occursu foris caliditatis: nec etiam attente inspiciet figuras exiles, & subtiliter intrincatas, nec litteram minimam, & subtilem.

Hoc ē est totum per se notū, & D manifestum: quate non expono. Regimen comestitionis vel cibi in generali.

D Debeat autē ad minus quilibet comedere semel iter diem, & noctem, & ad plures: medium autem inter hoc est, si comedatur ter in duobus diebus.

Magis qđ tpatu mod⁹ comedēdi ē, ut qđ comedat ter i duob⁹ dieb⁹, & hoc, qm qđā opinati sūt, qđ act⁹ digestiois p̄ficiat tertia digestioe i decē octo horis. p̄tāto cū fiat trina comestio i duob⁹ dieb⁹, p̄ficiat digō in mēbris isto tpe, v̄p p̄pe. & hoc, qm spaciū * decē octo horarū erit iter duas comestioes: & sic digō p̄ficiet tūc, v̄p p̄pe illd. constat aut qđ laudabilior mod⁹ reficiēdi est, cū reficiet qđ iam perfecta digestione cibi passumpti.

Prolongetur etiam tempus refectiois, [ut fiat cibi bona digestio. Fiant etiam parua buccella, ut bene digerantur.

Tempus quoq. masticationis est prolōgādū, donec cibus in ore bene cōteratur. Sunt etiā bucellę parue siēdę. nā hę iuuāt ad digestionē.

Nam omne id quod contunde re nō poteris, erit apud te digestio nis difficilis.

Meli⁹ ydē est, qđ sit bucella parua q̄titatis, qđ si p̄x magnitudie sua cēt difficilis cōtritiois & fractiois a dētib⁹ nā oē tale est difficilis digestiois

[Attendatur etiam ut omne præter naturam, & illaudabile conetur cum contrario eius con-

12

E

E

E

E

E

E

E

E

E

E

E

E

E

E

E

E

E

E

Canticorum

G nienti secundum complexionem, & malitiam] ipsius.

Attendatur in assumptione eius, quod debet remouere & expellere nocumentum omnium eorum, quę volueris ex cibis malis assumptis ad malitiam eorum, & ad contrarium ipsius malitię. Vnde si fuerit cibus grossus, rectificetur cum subtilib⁹: & si inflatius, cum dissoluentibus ventositatem: & si frigidus, cum calefacientibus.

Sunt autem quamplures cōple
xiones inaequales^a [cum malitia ci
bi rectificabiles.]

Interdu reperuntur quedam
cōplexiones illaudabiles & inæqua
les, quibus cibi mali & illaudabiles
congruunt. Vnde non decet q̄ tales
cibi habentibus huiusmodi cōple
xiones prohibeantur, cum conueni
ant eis ratione similitudinis inter v
troq; existentis.

Vtatur ergo eis homo secundū
ysum & consuetudinem suā, nec
sunt appetitus, nec delectatio cibi
omittendi.

Consuetudo autem naturę assi
milaret: & est ac si diceret q̄ consue
tudo necessario sit obseruanda, quā
uis etiam esset praua & ilaudabilis.
Dictum autem eius: nec sunt appe
titus, nec delectatio, &c. est vnum de
præceptis huius artis per se. vnde in
telligit q̄ attendendum est in cibis,
vt cum hoc quod erunt boni & lau
dabiles in se, requiritur etiam q̄ ap
petantur. Et ideo dixerunt q̄ duorū
ciborum ille, qui minoris est iuuame
nti, magis tñ delectabilis, melior
est minus delectabilis, & si sit maio
ris iuuamenti.

Omnis nanque consuetudo subi
to, & sine gradatione ablata, no
cet, & offendit illum, cuius est.

I recipit hic ne consuetudo subi
to auferatur: & hoc, quoniam cōsue
tudo iam est conuerſa in dispositio
nem naturalem.

De ordine ciborum, & rectifica
tione eorum.

Est autem humidum, & lu
bricum styptico præponēdū.

Estq; sapor dulcis acetoſo^b [vniem
du.] Et siccum cum humido recti
ficandum. Et frigidum cum cali
do, & è contrario Quod si timea
tur^c [desectatio oleaginosi, vel e
ius quod est mala digestionis ratio
ne pinguedinis,] addatur sal eis,
aut aliquid acutum. nam hæc iu
uant ad subtiliandum.

Quod præponatur humidum li
quidum styptico, est canon & præce
ptum in regimine & ordine cibi. &
hoc est, quoniam ad conseruationē
sanitatis exigitur q̄ mensureretur ci
bus in qualitate, quantitate, tempo
re, & ordine: & q̄ cibus sit laudabi
lis, & laudabiliter ministratus cum
prædictis quatuor conditionibus.

Quod vero addidit huic, est sumptū
a contrario: ita sc̄q̄ vnum contrariū
cum sibi cōtrario ad temperiem re
ducatur. notum enim est, q̄ nociuū
& illaudabile est cum sibi contrario
rectificandum. vnde est, ac si dicere
tur q̄ ex hoc siccum cum humido
rectificetur, & frigidum cum calido

& è conuerso: & pingue va
ctuosum cum salso l
& acuto.

Ho-

a quib⁹ cō
petūt bi
mali, & il
laudabi
lia.

b cōmi
scendus
L

c h abstin
tio pigue
dinis, au
mala dig
stio rei ū
trouat.

M

A Hora refectionis.

20 **P**ost exercitium quoque est resectio facienda, & ipsum postquam exierit saxe ab eo.

Hoc ideo est, quoniam exercitiū post digestionem factū expellit superfluitates a corpore, & calorem depurat naturalem: unde exercitium factum post cibum efficit ipsum acidum, ipsumque facit venire ad mēbra indigestum.

21 **E**st autem querendus locus tranquillus & frigidus, & a vento euentatus ad laudabilem refectionem faciendam, necnō etiam temperus & hora frigida. Unde decet hominem esse assensum in hoc regimine.

Hoc quidem præceptum est, ut eligantur, si tempus frigidum, & loca frigida tempore æstiuo, cum quis voluerit comedere. & hoc, quoniam calor extraneus calorem naturalem debilitat, sicut & Sol ignem, cum si bi exponitur: qui tñ accendit, & confortatur cum ad umbram ponitur.

C Regimen cibi in qualitate & quantitate.

22 **T**empore quidem æstiuo est cibi quantitas minuenda. est, tunc ad subtiliter nutrientia declinandum. Unde vitanda sunt tunc carnes grosse, & vīdum est oleribus, & lactis speciebus.

Hoc quidem fit ratione debilitatis caliditatis naturalis contingentis corporibus ex dominio calidi extranei super corpora tēpore æstiuo.

Et piscibus recentibus, hædo, & agno mediocri asatu, & pullis gallinaceis, & gallinis, carnibus quoque, [columbarum, & coturnicum.]

Hæ quidem carnes sunt laudabiles apud eos, de quarū bonitate concordati sunt, præterq̃ de carnibus agni. est nihilominus possibile ut agni regionum calidarum & siccarū sint magis temperati agnis regionū frigidarum & humidarum: sicut in hac mea regione contingit. cuculla tē, & corurnices non sunt in hac nostra insula Andalusia.

Sunt etiam ex conferentibus tunc fercula ex coriandro, & agresta composita, & [satabeg, & ceribet.]

Hæc quidem fercula cum coriandro, & aceto, & vīa acerba composita, sunt apud eos tempore æstiuo laudabilia.

Regimen potus aque.

23 **S**i quis ergo velit a morbis euadere, diuidat regimen suum in tria, quorum vnum tribuatur anime, & aliud cibo, & aliud potui vel aque.

Cum quis voluerit egritudines euitare, diuidat regimen suū ī tria, quorum vnum atq̃ tribuat, & aliud cibo, & aliud potui. hoc, qđ dixit de anima, reperitur in suauibus & laudabilibus relationibus.

Et parum quidem aqua frigida satiat, & sitim sedat: ad hoc tamen nō sufficeret multū tepida.

Hoc

D
d pedicū
& frāculi
norum.

E

24

e sichbagi
& zirbagi
& dihgac
duklia, si-
cut ē cha
biska, & ci
baria & ta
fasi, & al
mosus

25

F

26

Canticorum

G Hoc quidem præceptum inducit ad utendum aqua frigida: qm̄ parū ex ea sūm sedat, quod minime facit multum ex tepida. Et licet hoc sit verum in climatibus calidis, cōgruit nihilominus vsus aquæ tepidæ in regionibus frigidis: & p̄cipue tempore hyemali. & pro tanto Græci ei timent valde potum aquæ frigidæ in regione sua ratione consuetudinis ipsorum.

17 *Non est autem aqua potus frigida nimium* ^{f aut potus niuis.} [†] [

H *Ex hoc dicto videtur, q̄ concesserit interdum potum aquæ frigidæ minimum: quod quidem si vnq̄ fecit, fecit tempore æstiuo calido.*

18 *Non est etiam offerendus potus aqua niuis nisi pingui, sanguineo, multa carnis.*

Hoc quidem notum est. nam si macer extenuatus, habens modicū sanguinem, bibat aquam niuis, nō est securus quin accidat ei inde sturpor, & dormitatio membroſū. Retulit. n. Gal. q̄ accidit cuidam patieſti post potum aquæ niuis, adeo magnum nocumentum in gutture suo q̄ nihil deglutire potuit, & tandem mortuus est inde.

29 *Est etiam uitandus potus aqua in mensa, nisi* ^{g accidar ierach, i. passio, in eua cibus nō descēdit ex meſſi.} [†] [ratione adhaerentia, & tardi descensu bucellæ.]

Cauendum quidem est, ne bibat in mensa aqua, nisi ad procurandū transitum bucellæ, cum descensus eius tardatur.

30 *Non est etiam sumenda aqua cum cibo, nec in egressu a balneo.*

Causa quidem huius est: quoniā cum sumitur aqua super cibum, priusquam stomachus calefecerit ipsum, in frigidat ipsum, & incurdat.

Est etiam causa, quare supernatet cibus sumptus in stomacho, & quare tiam non adhareat, & vniatur eidem, quod conterat ipsum, sicut exigitur. actio nanque stomachi super sumptum cibum fit conterendo, & coquendo simul. vnde sicut cum infunditur simul, & in magna quantitate aqua in olla, propter quod tardatur cibi decoctio in eadem, sic quidem contingit inde ipsi in stomacho. Aqua autem sumpta super balneum nocet valde ratione contrarietatis existentis tunc in membris: contrarium. n. fortificatur tūc in occurſu sui contrarij, vt inquit. & ob hoc non est securum quin infrigideſc in frigidatione incurabili hepar bibentū immediate post egressum eorū a balneo. vnde est ac si diceret, q̄ inde contingeret eis hydrops.

Nec etiam post forte exercitiū & coitum: hoc enim est malum et illaudabile.

Cā huius dicti est dicta in assumptiōe eius post balneum, attē maius est nocumentum potus eius in coitu: eo q̄ debilis sit calor naturalis in corpore ei, qui vsus est coitu, & calor innaturalis auctus, & fortificatus.

Si tamen quis ex modica tolerandi potetia siti urgeatur, sumat ex ea parum tantum, s. quo declinatio & impulsio cibi ad inferius stomachi compleatur, quatenus ibidem digeratur. sumat tamen ex aquis illam, quæ sitim sedet, & satisficit:

Ariet: aut ex vino, quod, & quantum congruat, & sufficiat.

Hoc quidem, cuius relationem fecit hic, de vino est verum, postq̃ descendit eibus ab ore stomachi ad eus inferius, scilicet ad fundum.

33 Et si sumpta aqua ad satietatē aut vino sufficienti, accedat sitis, vitentur potus eorum: quoniam talis sitis est mendosa.

Hoc quidem est præceptū, ut expellatur sitis mendosa. nā si sumpta aqua, vel vino ad satietatem, genere

Btur sitis in eodem, sitis quidem illa erit mendosa. pro tanto docet, ut tñc tollatur omnis potus, donec cesset sitis illa.

Regimen vini.

34 **N**on est curādum de assumptione multi vini: debetq̃ sufficere modicum cum est in vsu: nec est continuandus omni die potus vini: nec est bibendum in ieiunio: nec etiam post sumptionem cibi subtilis vel acuti: estq̃, omni tēpore vitā, nisi semel in mēse, ebrietas vitanda.

C Hæc quidem præcepta facta i potu vini sunt apud Medicos manifestā: ex quibus est vnum, ne bibatur ex eo multum: neq̃ etiā omni die, sed solum vno die, & alio non: & præcipue tēpore calido, ut inquit Dioscorides, & cum hoc etiam cōgruit vt die qua bibetur aqua, sit aqua sola: & q̃ potus vini sit vinū lymphatum. potus autē vini nociu⁹ est in ieiunio, eo q̃ vinū hēt potētiā percutiendi neruos, & nocēdi eis ille. vitā autē sup cibū subtilē, qm̃ conuertit tunc

cū eo in cholera: & sit contingit si **D**sumat cū cibo acuto. Cantificatio autē & phibitio ebrietatis est pculdubio sine resistentia & cōtradictio ne. Ascensus autē ebrietatis semel in mēse est erroneus: qm̃ licet vinū teste Gal. sit ex magis conuenientibus calori naturali, & sit respectu eius i gradu, in quo oleum est ad lumen & ignē: tñ sicut multū & superflū oleum extinguit lumen, sic ē multū vinū extingit calorem naturālē. p tātō & si ipsum sit ex magis cōuenientib⁹ calori naturali, ipm̃ nihilomin⁹ est ex nocētib⁹ magis calori aīali, & sensibili, & organis eius, scilicet **E**rebro, & neruis. & ob hoc aqua melis est vtilior vino eis, qui naturā habent neruos debiles. Priores autē non concesserunt ipsum iuuenibus ratione fortis caloris ipsorum: concesserunt tamen parum ex eo senibus, & decrepitiis.

a [Et bibat Vinum aromaticū: **35** adiuncta sibi acetositate mali grati, aut succo cotoneorum, & cucumeris, ille cui accidit ex potu vini dolor capitis, super calefactio et ebrietas,] bibatq̃ ipsum cum aqua mistum.

Hęc. n. præcepta data sunt eis, qui & vini potib⁹ incurrūt dolorē capitis fortē, & quib⁹ accidit ebrietas ex eodē: hęc. n. nocumēta cōringūt pproprie ex potu vini p tātō expedit magis, cui hæc accidunt, q̃ minuat q̃titatē eius, aut dimittat prorsus ipsum. Et vinum quidē aromaticū est melius ex vinis apud Medicos. vinum tñ albū est melius ei, cui accidit ex potu vini dolor capitis, necnon ē sup-

a Et ille cui accidit ebrietas, vt acetosia sibi epilepsia, & calefactio

stio ex vino assumptio, tñc bibat vinū aromaticū. Et post cibū in se cūda mēsa, granata acetosa & cotonea, & cucumeres

Canticorum

G calefactio: est enim propinquius ex eis naturæ aquæ.

36 *Et dandum est in potu ei, qui querulosus est ratione ventositatū in corpore suo existentium, vinum purum & citrinum: nam fortius ex eis cōgruit eis amplius. expedit etiam, ut cum falsis cōiungatur.*

Ex magis quidem conferentibus conquerenti ex ventositate in digestionē suā exstingente est vinum purum, & ex eis citrinum, cum sit calidius ex eis. expedit etiam ut cum falsis iungatur: & hoc, quoniam ventositates contingunt, & generantur ex diminutione & paruitate calidi radicalis, & elementaris.

37 *Tempore autem æstiuo sumendum est vinum albū & aquosum, eo quod sit subtilitatis, & simplicitatis propinquius, b[ic] cui addantur acetosa & super comedantur styptica.*

b & bibat
ipm
misti
cum
aqua. Et
comedat
cibaria
acetosa, &
in secūda
mensa s.
post cibū
assumat
styptica
acetosa.

Hoc quidem est notum. Intellexit autem per subtilitatem & simplicitatem eius calorem temperatum.

Regimen Somni, & Vigiliæ.

38 *Non prolongetur somnus, quoniam obest animæ: nec etiam vigiliæ, quoniam inde debilitantur sensus.*

Prolongatio quidem somni, & ipsi profundatio nocet animæ. nam & si somnus sit animæ necessarius ad calefaciendum, & anima agat & operatur tempore vigiliarū: cum tamen prolongatur somnus super eā, lætescit quidem vita eius, & tenebro

sa efficitur: extinguiturque inde calor eius, sicut extinguitur ignis cineribus multum coopertus. Cum autem excedit quis, & conatur ad vigilandū, debilitantur inde sensus eius, & calor eius infrigidatur, sicut infrigidatur calor ignis ex superfluo motu.

Prologatio vero somni cōgruit ei, cuius cibus est indigestus: nec non super malitiam cibi non recipiens digestionem.

c nautica
suam
tietatē

Somnus quidem est ex conferentibus ad digerendum cibum. prodest etiam corruptiōi eius in stomacho contingenti: eo quod rectificet & corrigat corruptum: eo ex marcore seu musciditate ex iterata decoctione.

Nec est somnus prolongandus in ieiunio, & tempore famis. Nā repletur caput fumo, & vaporibus, a fixicibus, & superfluitatibus eleuatis.

Somnus quidem superfluous super fame factus fumigat caput ratione secum, & superfluitatum aliarum in corpore existentium. Nam in somno, ut dictum est, fit reuocatio caloris sensualis ad interiora, quatenus iuuetur calor naturalis in digestionē. & inde est, quod cum non sit ibi cibus, quod agat in humoribus corporis, & generet ex eis fumum seu vaporem corruptum, qui eleuatur, & ascendit ad cerebrum.

[Non] est quoque immediate post cibum, vel comestionem dormiendum accumbendo, donec ad locum digestionis perueneris cibus assumptus.

Con-

A Cōgruit quidem, vt cum aliquis immediate dormierit post cibum, & comestionem, q̄ dormiat accūbendo, capite erecto, donec cibis ad inferiora corporis descenderit. & hoc, vt repletio capitis a fumis & vaporibus minuatur. nam somno immediate post comestionem facto repletur caput fumis & vaporib⁹. Et ob hoc iussit, & dixit in priori Medicina, q̄ post cōmestionem debet homo aliquantulum incedere, & deambulare. & in summa tempore digestionis congruit somnus & vigilia: quoniam somnus iuuat & meliorat digestionem, & vigilia minuit repletionem capitis ex vaporibus tūc cōtingentem. Et ob hoc et iussit, vt homo dormiat post comestionem serotinam: quoniam tempus matutinae refectionis est tempus totum vigiliatum, & tempus serotinum est tempus totum somni.

Regimen motus exercitiij & quietis.

Non est exercitandum exercitio magno, & forti, nec est tantum quiescendum, quod omittitur.

Catur omne exercitium: immo est
quali, t̄j ato
cretan-
im.

[hoc vitandum.]

Causa quidem huius est, quoniam excedens & forte exercitium virtutē corporis dissoluit: & priuatio exercitiij & quies omnimoda superfluitates in corpore colligit, & calorem naturalem extinguit. Exercitium autē æquale, & temperatum & superfluitates expellit, & calorem efficit & naturalem fortificat, & augmentat.

Sūt ergo taliter membra exercitanda, & per exercitium adiu-

uanda, ne colligatur quod timetur colligi in eis ex malis humoribus.

Cum timetur collectio superfluitatum in aliquo ex membris ex debilitate ipsius, erit quidem conueniens, vt exercitetur membrum illud cum exercitio speciali, & conuenienti eidē, t̄j vt iuuetur in expulsionē illarum superfluitatum, & diminutione generationis earum in codē.

Eundo^b [vel clamando] si uolueris, donec appareat velox^c [crisis] expiratio.

Terminus quidem exercitiij apud eos est communiter, q̄ dominetur i eo quo exercitatur anhelitus, & expiratio velox, & q̄ corpus incipiat sudare.

Macer autem & extenuatus non debet exercitari, ne ipsum dissolutio amplius augeatur.

Hoc quidem dictum est Hippo. s. q̄ non decet q̄ calida corpora velut cholericā exercitentur.

Verum debet exercitari pinguis & multa adipis & axingia: est tamen accingendus, si habuerit ventrem magnam.

Docet q̄ nimis pinguis exercitetur ultra exercitium t̄parum, quatenus ex pinguedine eius moueatur & dissoluatur: qm̄ augmentum pinguedinis corporis super naturalem dispositionem corporis est verendum. docetq̄, vt si magnus fuerit venter eius, q̄ zona super ventrem ipsius posita cingatur.

Tempore vero aestiuo est minuendum exercitium: cum tunc dissoluatur, & subtilietur homo per sudorem.

Coll. Auer. NN Exer-

D

44

b & lucia

do

c frequē

anhelus

E

45

46

F

47

Canticorum

G Exercitium in æstate debet esse minus, q̄ in hyeme: eo q̄ tempore æstiuo minuatur, & dissoluatur corpus hominis continue per sudorē.

48 *Iam quidem retuli in capitulis theoricæ regimen eius, cuius corpus indiget euacuatione superflui, aut retentione contrarij.* ^d[addens huic quod mihi placuit.]

d & d eo qd̄ cōuenit de istis modis, vt passioibz aīz.

H Iam quidem relatum est in alia parte horum Canticorum quis ex humoribus debeat euacuari, & quis retinen: & quo etiā tempore debeat hoc fieri, & in quo corpore. Et intellige q̄ fecit rememorationem horū supra, vbi tradidit doctrinam de rebus necessarijs: hic tamen esset loc⁹ magis idoneus ad hoc. & intelligit cum dixit, addens huic, quod mihi placuit, q̄ facit ibi mentionem de cōuenienti regimine accidentium animæ in conseruatione sanitatis.

49 *Congruit quidem vsus omnium, quorum præmissi relationem secundum qualitatem dictam in tempore æstiuo, supercalescēto inueni, et ciuitatibus meridionalibus.*

Vsus quidem regiminis relati⁹ in regimine conuenienti corporib⁹ & qualibus temperatis tempore æstiuo, cuius qualitas ostensa est ante, cōgruit quidem supercalescēto fm complexionem, & si non sit in æstate. Sic etiam faciendum est in locis, & ciuitatibus meridionalibus, tōne excessus caliditatis earum.

Et tempore quidē hyemali est utendum contrarijs eis quæ retulimus: vt obuietur, & resistatur frigiditati ipsius.

Tempore quidem hyemali vtendum est in regimine corporum tēperatorum contrarijs omnibus eis, quæ retulimus: quare cum calefactione resistatur frigiditati ipsi⁹ aeris.

Vere quoq̄, & autumno utendum est inter æstatem, & hyemem.

Vere & autumno sunt corpora regenda regimine medio inter caliditatem & frigiditatem, & inter regimina eorum congrua tempore hyemali & æstiuo.

Congruitq̄ regimen exsiccatiuum in Vere, & humectatiuum in autumno. Vnde fugienda est exiccatio in eodem.

Vere quidem congruit regimen exiccatiuum: intendit nihilominus q̄ min⁹ sit vtendum eo, q̄ tempore hyemali. Est etiam vtendum regimine humectatiuo in autūno: estq̄ vitanda exiccatio in eo, eo q̄ eius cōplexio sit sicca.

Est autem vtendum regimine conuenienti tempore æstiuo, & in fine Veris, & in principio autūni.

Corpora quidem sunt regenda sine veris, & in principio autūni regimine in æstate conuenienti, aut ci⁹ p̄p̄inquo. natura nanq̄ æstatis dominatur supra prædicta tempora, cum vniantur sibi.

Verum in principio Veris, & in fine autūni debet regimen cōformari regimini hyemis. Vnde vtendum est tunc cibis calefaciētib⁹.

Complexio quidem principij veris similatur complexioni finis hyemis ratione coniunctionis & vniōis

vnius

A vnus ex eis, scilicet autumnus cum principio hyemis, & alterius, scilicet veris cum fine & termino ipsius, pro tanto congruit, ut regantur corpora in predictis horis regimine hyemis.

35 Regimen autem eius, cuius relatio dicta est, congruit habitantibus, & residentibus facientibus in ciuitatibus, & castris. Verum *[mercatores]* sunt regendi regimine iter agentium.

Quod relatum est de conuenienti regimine congruit quidem eis, qui in ciuitatibus & castris habitant, dum resident in eis. Verum iter agentes habent proprium & speciale regimen: cui ipse mentione faciet consequenter.

Regimen iter agentium, & primo nauigantium.

36 **E**st quidem vitanda nauigatio per mare in hyeme. Et *[*

] volens nauigare debet assumere & colligere aquam multam, & multa vasa munda, cui praparanda & offerenda sunt cibaria humida. & ventor & natura eius est cum medicinis mollificanda. & inde si timeatur vomitus cholera, euacuetur per secessum. Quibus peractu ingreditur nauticum, & imponat secum succos acetosos, & cum eis stypticos.

Quod hic dicit, scilicet non est nauigandum per mare per hyemali, nequaquam est de arte medicinali, sed potius ex arte consiliaria. & sicut quod

subiunxit, & volens per mare nauigare det colligere aquam multam. hoc. n. id dixit, & timendum est, ne intrans mare moreretur plus quam vellet. Ignoro autem, cur dixit & propinqua sunt cibaria humida volenti mare ingredi, cum nauigantes sint in ultimo humiditatis. nisi forsitan hoc dixit, & intellexerit ad minuendum potum aquarum. unde non videtur esse ex opatione Medicinæ. Est et postea intellexit ex hoc mollificationem ventris & naturæ faciendam. unde ex hoc addidit, & est mollificanda natura eius cum mollificationis medicinis. Quauis autem ipse dixerit, & si timeatur vomitus cholera, & euacuetur per secessum, est nihilominus conuenienti ei, si per vomitum purgaretur. & hoc, quia humor cholericus est per vomitum expellendus. Quod vero iussit debetere ingredi mare, ponere secum succos acetosos, vomitum abscondentes & stypticos confortantes, est de canonibus huius artis.

Et ad vitandum defædantia, & sordes, praparet sibi mundas vestes.

Probabile quidem est hoc preceptum prodesse generaliter cuilibet iter agentem, siue iter agat per mare, siue per terram, cum nequeat ingredi balneum.

Cum autem in aliquo ex iter agentibus multiplicabuntur pediculi, quos non possit interficere: laetitia *[contorta, & mersa in oleo, in quo argentum viuum fuerit extinguitur, appendatur vestibus eius,] donec videantur cadere pediculi ab eis.*

Hoc ingenium est laudabile iter agentibus pediculos habentibus: nam

NN ij

e iter age
scilicet

et minera
rio petra
siue p lo
ea selecta
e vitanda
si tpe plu
uioso, &c

38

a carmi
nata reda
sta i mo
du lici
aut chor
de, inu
sta cu arg
o vino cati
cto, & col
lo appen
& appen
ta inter
veteres.

Canticorum

G argentum viuum necat pediculos.
vnde quod de hoc dictum est, de se
est manifestum.

59 *Iter autem agens per^b [siccum
regatur cum regimine frigoris.]*
Intellexit q^d consequenter refer-
ret de regimine euntis per eremum
& siccum, est sicut regimen, quod re-
ferret de eo in tempore frigido, & in
locis frigidis.

Regimen { dictorum: & primo
cum } frigore.

E *st ergo cauendum ne obuiet
ei^d [frigus, quoniam per-
detur ratione algoris, & conge-
lationis.]*

Intellexit q^d obuiat nix alicui, &
posset inde congelatio contingere,
& per consequens mors.

61 *Et reficiatur vsq^{ue} ad saturita-
tem, ne moriatur fame.*

*Iter agens per siccum & terram
debet rehci ad saturitatem, ne con-
tingat ei accns mortale ex fame. &
hoc, qm frigiditas est fortis valde in
faciendo actionem fortē, & imuta-
tionē in corporibus famelicorum.*

62 *Et si fueris infrigidatus, ingre-
diatur balneum, & ^e [yniatur
cum habentibus] corpora pingua,
carnea.*

Oportet quidem vt infrigidatus
ponatur in balneo: & q^d hñtes corpa
pingua & suauia cubēt secum.

63 *Et si caligens oculi eius, visusq^{ue}
ipsius dispregetur ex gelu, ponatur
super faciem eius peplum nigrum.*

Cum offendit gelu ex sui violen-
tia oculos iter agentis, ponat super

vultum suum orale, seu peplum ni-
grum, & intueatur res nigras.

*Et eius extrema protegantur a
frigore, & oleo^f [fomententur. Vn-
de inuoluuntur pedes eius multis
coopertorijs, priusquam solutares]
calcientur.*

Extrema quidem eius a frigore
sunt protegenda, & precipue pedes:
quod fiet, si multipl^r coopertiantur,
priusq^{ue} calciet solutares. sic etiā coo-
periendę sunt manus.

*Vnde si cessante dolore extre-
morum non recuperent sensum, sci-
to ea esse dissoluta, & mortificata
a frigore. pro tato tñc iugiter sunt
fricanda, & calefacienda cū oleo
de sinape calefacto, & consequen-
ter fascianda.*

Si cessante dolore extremorū, &
pedum, non sentiant, scito q^d frigus
iam mortificauit, & dissoluit ea rō-
ne corruptionis eorum. pro tato dis-
solutis tunc cooperimentis ipsorū,
sunt cōtinuo calefacienda, & postea
fricanda, vtpote cum oleo de sinape
calefacto, & alijs ab eo calidiorib⁹,
si possunt reperiti.

*Et si inde pedes fuerint nigri,
aut liuidi, scarificentur: & si fue-
rit in eis putredo, mundetur: & si
aliquid dissolutum fuerit, abscida-
tur illud ab eis.*

Si pedes inde denigrantur, scarifi-
centur cū instrumēto ferreo, donec
sanguis corruptus emanet & egre-
diatur ab eis. & si fuerit in eis putre-
factio, mūdificet ab eis. & si aliquid
ex carne earū, aut aliud ab eo fuerit
mortificatum, abscindatur ab eis.

Qui

f costius
inuolutio
nes, & po-
des inuigi-
tur. de in-
de pedes
eius inuol-
uant cū
multis co-
opertijs
a frigore
nices seu
bolzachi-
ni, seu cal-
ciamenta
de cono.

L

65

g & cōfer-
uanda

M

66

A Qui vero inde lassitudinem in-
67 currit, curetur cum oleo, & ser-
 uet regimen & diatam subtile:
 fricenturq; & extendantur ipsius
 membra in balneo, & requiescat
 consequenter aliquibus diebus.

Iniungendum est corpus iter a-
 gentis in balneo cum oleo subtili,
 cum accidit ei lassitudo ex violentia
 laboris: estq; fricandum corpus eius
 cum eodem. Nam frictione corpo-
 ris dissoluantur superfluitates illau-
 dabiles ex eis nociuæ, quas immode-
B ratus labor efficit in eodem. De natu-
 ra. n. immoderati laboris est qd dis-
 soluat humiditates ex membris si-
 miles in natura seu cōplexione sua
 sanici. & ob hoc sunt causa doloris,
 quem percipit vexatus & fessus. dis-
 soluantur autem hmoi humidita-
 tes ab æquali temperata frictione
 facta in sic fesso & vexato. Prohi-
 buit autem ibi consequenter labo-
 rem ad tollendam causam lassitudi-
 nem efficientem. hoc. n. est causa las-
 situdinis: nec est modus idoneus ad
 curandum nocumentum, nisi per
C ablationem eius.

h — Regimen iter agentis { per sic-
 cum tempore calido, & sic
l in calof co } i { }

68 **I**ter agens tempore æstivo &
 calido sic est regendus, vt s. pro-
 hibeatur ei ne aggrediatur iter su-
 um hora æstus & feruoris in me-
 ridie: estq; primo minuendus, ne su-
 percalefiat ex labore itineris. pro-
 tanto extrahatur sanguis ab eo in
k [magna] quantitate. & sic effi-

cietur securus ab apostemate, s. D.
 per phlebotomiam.

Phlebotomia quidem est utilis
 & necessaria volenti iter agere: qm̃
 de statura motus est generare calo-
 rem, & de natura calidi est caleface-
 re nimis sanguinem. Est etiam de
 natura caloris, cui obuiat iter agēs,
 idem facere in eo exterius. pro tato
 si sanguis eius iam fuerit calid⁹, au-
 gebitur amplius eius calefactio, &
 tunc venæ ipsius angustabuntur, si-
 cut angustantur vires ex musto bul-
 liente. Cum autem sic angustantur
 venæ ipsius, q non possint ipsum tol-
E lerare, cōstat q infundetur sanguis
 iste ad aliquod ex membris, genera-
 bitq; in eo apostema. veruntamen
 post minutionem sanguinis in tali
 per phlebotomiam, calefit residuū
 in venis aliquantulum, sed nequa-
 sic angustantur venæ ex eo. Et ob
 hoc quidem minuunt homines a-
 nimalia sic sanguine in fine veris &
 in principio æstus. ad hoc tamē ip-
 si sola experientia sunt edocti. sed
 Gal. hoc roborauit rōne. vñ minu-
 tio est in habēte multum sanguinē
 in æstatis principio faciēda.

*Verum si cholera in eo domine-
 tur, educatur ab eodem. [& sic si
 sis malitia allenabitur, aut tolle-
 tur, estq; ante aggressum itineris
 succis conuenientibus extinguēda:
 b [alias uerendum est, ne calore ip-
 sius periculo exponatur.]*

Si dominetur in eo cholera ma-
 gni acuminis & violentiæ, euacuet
 per educationem cholera rubec vice
 phlebotomiz, & cum succis infrigi-
 dantibus: puta succo vūæ acerbe, co-

NN iij toneo-

69
 alia lra
 a cū u-
 mueris 6
 tim

b qm̃ ti-
 mēda ē ca-
 liditas iei⁹

k cōueni-
 ent.

Canticorum

Gtoneorū, & malorum granatorum acetosorum calor corporis ei⁹ ante egressum itiuveris extinguatur.

70 Et fiat vt comedat aliquantulum ex herbis frigidis, & simul et semel saturetur aqua, & quiescat cum poterit, nec irascatur fortiter

r & vtr
rebo facie
rib⁹ ubra,
& his q
nares, &
os coope
riūt a pul
uere.

[aliquatemus, & moretur in locis vmbrosis,] & uitet seu dimittat clamorem & sermonem, nec non etiam bellum & iurgium, nec moretur in loco nimis calido, & su

Hmat in potu syrupum ex succo vna acerbæ cum succo portulacæ, & aqua.

Hoc quidem totum est de se manifestum. nam hoc præceptum est ad vitandum ea quæ calefaciunt, & ad vtendum eo, quod frigiditatem ministrat. Et voluit q̄ saturetur potu aquæ simul semel: sic. n. mitigat sitim amplius.

71 Et si sitiāt in d [meridie,] teneat in ore suo pilulam vnam ad quantitatem lupini factam ex tro

d hora ve
hementis
caloris.

I chiscis camphora. Et si timeat ne facies alteretur a sole, & nigrescat eius cutis, dissoluat seu liquefaciat rector eius oleum cum cera e alba [] simul iuncta, præsertim in mulieribus.

Quod hic dicit, sc. q̄ teneat quis i ore suo trochiscum ex camphora, dixit quidem eo q̄ ipsa abscindat sitim, & infrigidet complexionem. Quod etiam præcepit, sc. q̄ oleum & cera extendantur super vultum, ne immutet & alteretur a sole: est quidem præceptū de se notum. attamen

cera liquefit, & dissoluit à calore so lis: p̄p̄ea melius est vt eius sit linitio seu inunctio absq; cera. Et dixit: præsertim in mulieribus: qm̄ actio & imutatio solis in facie earū ē fortior rōne decoris & passibilitatis ipsarū. Regimen infantis, dum adhuc est in vtero.

Custodiatur taliter ifans in 72 Cutero, ne contingat corpori eius aliquod nocumentum.

Intellexit quidē oportere vt mater caueat sibi, ne percutiatur venter eius corrupteretur n. inde aliqd ex L membris infantis.

Et eligatur nutrix, quæ cibabit & potabit eum, vt sit boni nutrimenti apud eum.

Nutrix, quæ cibabit, & potabit puerum, eligatur boni nutrimenti, & habens lac bonæ complexionis: si intelligatur de nutrice lactante ipsum. Si vero intelligatur de nutrice non lactante ipsum, intellexit quidē q̄ dēt esse instructa in regimine puerorum, sc. in nutriendo & balneādo eos, & alia faciendo ex eis, quib⁹ indigent tales infantes siue pueri. M

Talis est etiam apponenda int⁹ 74 tio super stomachum prægnantis, ne contingat corruptio in desyderijs seu appetitibus eius.

Quoniā accidit magna submersio stomachi prægnantib⁹, & hoc in principio imprægnationis earū, acciditq; eis innaturalis appetitus: id inquit q̄ ponenda est intētio super earum stomachum. pro tanto ministranda sunt eis quæ confortāt earū stomachos: & quæ auferunt illa debiles appetitus earum.

Re-

Rectificetur etiā sanguis eius

75 *f. ex quo* *h[oc] ne infantes superfluitatibus of-*
f[ici]as gha[us] & n[on] nutri[antur]. *superfluitates educantur:*
fundantur.] Verum si sanguis exci-
taretur in eis, minime tamen mi-
nuatur: sed uice predicta euacua-
tionis infrigidetur sanguis, sen eius
feruor extinguatur.

Intellexit quidem q[ue]d prægnanti offeratur in potu quod sanguinem eius rectificet, & clarificet, seu quod educat superfluitates & corruptionē ipsius, quatenus ex materia munda nutriatur. non t[ame]n minuatur, quāvis excitaret, seu in quantitate augetet: sed propinquantur ei sanguinem infrigidatū loco eius. hoc autem sic ius sit fieri, timens q[ue]d per phlebotomiā prægnans habeat abortire.

76 *humor* *Si etiam [phlegma] k [in ea]*
excitetur, minime tamen euacue-
tur sece[us] suis: utatur nihilominus
sunc conuenienter subtiliantibus.

Si excitetur aliquis humor i[nter] prægnante, minime tamen ei erit pharmacā offerenda: erit nihilominus vitendum in ea eo quod ipsum subtiliet & scindat, & breuiter eo quod ipsum ad laudabilem dispositionē reducat. timendum. n. est, ne abortum ex pharmacā patiat[ur].

Regimen tempore partus.

77 *Cum autem instabit tem-*
pus partus, utendum est par-
tum facilem efficiētibus. unde si i-
centur in balneo ex omni parte cū
oleo illa ipsius, & quod coniungi

tur uentri eius,] ut sic nervi eius
& musculi mollescentur, ne par-
tus eius laboriosus efficiatur.

Vitendum est efficientibus partū facilem appropinquante tempore partus: & hoc faciendo in balneo illa ipsius, & loca membris imprægnationis confinia, & propinqua, quatenus mollificatis nervis, & ligamentis & musculis eius, partus ipsius alleuiet, & facilis efficiatur.

Vnde utatur oleo in cibus eius: 78
& sorbeat brodiū sen ius pingue.

Hoc quidem ideo dixit, quā pin- gua leniunt, & per consequens par- tum facilem efficiunt.

Et protegatur a clamore, saltu, 79
timore, pugna, & percussione, &
in m[en]te [agone, & uolentia] eius offe-
ratur ei decoctio dactylorum, &
scenigraci.

m violentia, & diffi-
cultate.

Pregnans quidem est a percussione extrinseca protegēda: eo q[ue]d abortum ab inde sepius patiat[ur]. & cum erit partus difficilis & violentus, detur ei in potu decoctio dactylorum & scenigraci.

Expedi etiam ut in partu ha-
beat[ur] obstetrix discreta: qua cir-
cumspecta omni pusillanimitate
trahat fortiter pedem eius, &
n[on] [imprimat] uentrem eius, caute
tamen & discrete, postquam su-
busto eam surgere fecerit.

n obpri-
mat

Cōgruit quidē ut in hoc casu obstetrix perita habeatur: q[ue]d trahat pedes eius violenter, & faciat ut consequenter surgat, & subito erigat: & cū surrexerit, premat, & constringat cū vitta & sibi similibus vētre eius.

NN iij Et

l p[er]tes de
ca[us]a uuln[er]is
ex h[oc].

Canticorum

G Et si fluat ab ea sanguis mul-
31 tus, offerantur in potu trochisci ex
 karabe. si vero ratione alicuius
 impedimenti non egrediatur ab eo
 sanguis inconuenienti quantita-
 te, sumat in potu trochiscos de
 myrrha.

Quod hic dicit, est de se notum,
 scilicet excedente fluxu sanguinis, in hoc
 casu propinentur in potu trochisci
 ex charabe. Si vero retineatur quod
 debet egredi, ministrentur in potu
 trochisci de myrrha. sunt etiam mi-
H nistrandi trochisci de myrrha ad al-
 leuiandum partum.

32 Et utatur fumigys dissolutis
 a seu gra ex myrrha, kytam, sanina^a
 noru abel

] sulphure, & co-
 locynthide factis, si secundina non
 egrediatur.

Hæc quidem omnia procurant
 descensum & egressum secundinæ:
 procuratur etiam egressus & descen-
 sus secundinæ cum sternutatorijs.
 Dicit autem secundina pāniculus, quo vo-
 luitur fetus in utero materno.

Electio nutricis.

I Et ergo nutritrix eligenda me-
33 diocris ætatis & carnosæ, non
 tamen laxæ carnis, per complexio-
 nem suam appropinquans equali-
 tati, & temperies^b [altri & ere-
 eli] corporis, & magnarum mam-
 millarum: habens caput mundum
 & sanum, & oculos, immunis ab
 omni nocumēto intrinseco, & quod
 sit sana breuiter in membris, &
 iuncturis suis.

^b pinguis
 & sana

Hoc per se notum, scilicet electa nu-
 trix debet esse mediocris ætatis, ut
 pote a viginti annis vsq; ad triginta.
 Debet esse etiam æqualis seu tē-
 peratæ complexionis, aut propinquæ
 ei: & debet habere corpus pingue &
 sanū. Per hoc autem, quod dixit: appropi-
 quans æqualitati, &c. potuit intelli-
 gere ceteras condiciones, quas expli-
 cuit, seu addidit consequenter.

Et habeat multum lac, cuius
 color sit albus, nec sit nimis subti-
 le, nec nimis grossum, & sit sapor
 eius dulcis^c [sine horrore aliquo,]
 sitq; coniunctum in partibus, &
 non fluidum^d [

L c boni ha-
 bēt odorē
 si fortidū.
 d cū super
 aliqd ter-
 sum effusa
 diuē.

].

Hoc quidem est notum de gñe,
 & modo lactis. notum. n. quod electum
 lac debet esse mediocre inter subti-
 le & grossum, albi coloris, & dulcis
 saporis, similem & non diuersarū
 partium.

Congruit autem ut dulcibus^e
 [pinguibus,] & piscibus recen-
 titibus^f [cum oleo] nutriatur.

35 **M** e vntuo-
 sis.
 f & pingu-
 bus. Scar-
 ne pingui

Et decet, quod ordinetur cibus
 eius talis, qui habeat sanguinem ge-
 nerare, qualis est dulcis, & vntuo-
 sus, & pinguis temperate: vnde in-
 tellexit ex dicto suo cum oleo pin-
 guia oleaginosa. decetq; ut nutritrix
 attenta sit in exercitio, & bonitate
 digestionis: hoc nanque est
 necessarium in hoc ca-
 pitulo, & omni-
 bus a-
 lijs.

Re-

A Regimen proprium infantis,
cum exit ab utero.

36 **V**ngatur ergo & liniatur
stypticis cum fasciabitur,
donec manifeste induretur cutis ei-
us, & ^{callescat} [calefiat] & ab humidi-
tatibus eius mundetur: & medio-
cri ligatura fasciatur.^h [

nece ei e
tribuēdū
ac multū
p^{er} nau-
eatiū fa-
ciat in
lucā.

B Cum ligabitur & fasciabitur ip-
se infans, vngatur prius oleis stypti-
cis, & calefiat aqua temperatæ cali-
ditatis, ad mundificandum ipsum a
sordibus, & ligatura eius stringatur
temperate. Et Gale. quidem iussit q̃
puer natus superaspargatur sale tri-
to. Non tamen permittatur multū
sugere lac, quoniam corrumpetur
inde ipsius digestio.

37 Nec est etiam ei longo tempore
prohibendum lac, quoniam super-
calefieret inde.

Puer est lactandus mediocriter &
temperate, nō autem excessiue, qm̃
corrumpetur inde lac assumptum.
non est etiam paruum lac dādum,
quoniam supercalefieret, & consu-
meretur inde.

38 Suntq; tolenda & vitanda om-
nia ipsum ad iram excitantia, &
ipsius somnū impediencia. si enim
velit quis somnum prouocare, po-
natur stratus ei^{us} [capax, & la-
tus satis] in loco opaco: & impona-
tur papauer in cibis suis, si ex abla-
tione somni seu vigiliarum instan-
tia contingeret ei aliquod nocu-
mentum.

i plan^o &
molli

Decet nutricem attētam esse de D
esse & dispositione infantis, ne s. ali-
quid aliud lædat ipsum, aut stricta
ligatura, aliudve ab istis. vñ faciat
ipsum dormire super stratum pla-
num & extensum in opaco. q̃ si rō
ne alicuius nocui lædatur in som-
nietate, papauer in cibis & ferculis
eius misceatur.

Vtilius tamen esset multum, ⁸⁹
magisq; necessarium, ne alicui in-
fantium daretur aliquid ad come-
dendum, excepto lacte solo, donec
habuerit dentes suos.

Nam cum datur eis alius cibus, ^E
dum adhuc lactantur, quemadmo-
dum faciunt nunc hoīes regionis
nr̃e in regimine suo, hoc quidē exi-
stit cā morborū in eis: adeo q̃ etiā
contingit inde mors frequenter.

Et cum surget a somno, & exci- ⁹⁰
tabitur, ^k [neccisetur] ad viden-
dum lucem: taliter etiam quod in-
spiciat astra in cælo. Videat etiam
in die colores varios & diuersos, ^l
quatenus [in hoc excitetur.] <sup>delectet
& diligat
videre.</sup>

Hoc quidem præceptum est ad
excitandum, & exercitandum vi-
sum, necnon etiam & confortandū
ipsum ex ipsius exercitatione, & hoc
quoniam omne membrum roboratur,
& confortatur cum exercitatur,
& in operatione est attentum. pro-
tanto cum excitabitur a somno, cō-
gruent ei magis loca luce & clarita-
te informata. Idem etiam docet
quod teneatur extra domum i via,
vt cælum, & astra eius inspiciat: &
quod videat i die colores plurimos,
& diuersos.

Et

Canticorum

G ⁹¹ *m* [Et loquatur semper alte qui
cung, aut quacung, habebit acce-
sum ad ipsum, cum uoluerit quis
ipsum instruere & assuescere] ad
loquendum.

Hoc etiā p̄ceptum est ad exci-
tandum organum auditus ipsius, &
disponendum ipsum ad loquendū.
& hoc, quoniam de natura puero-
rum est, q̄ quem sermonem audie-
rint assimilant: sicut etiam facit a-
uis, cum recepit doctrinam sermo-
nis hominis.

H *Et ponatur mel in ore eius, li-
niendo & fricando ex eo palatū,
gingiuas, & linguam eius, & ad-
datur cum eo aliquantulum thu-
ris, & n[on] liquiritia.*

Hoc quidem totum est ad hoc
ut sit facilior ortus dentium, & ad iu-
uandum eum ad loquendum.

93 *Et promouetur ei sternutatio,
quatenus ipsius nasi oppilationes a-
periantur & mudentur. hoc . n .
rectificat & clarificat uocem su-
am, omnes etiam sensus eius, & cū
hoc dilatat pectus, & anhelitum
bonum facit.*

Quia iussērat leniri os & palatū
ipsius, p̄cipit nunc q̄ in eo ster-
nutatio prouocetur & ait q̄ sternu-
tatio prodest sensibus, & hoc, eo q̄
cerebrum mundificat. ex hoc ē cō-
fessio uoci, & anhelitum mundificat,
eo q̄ meatus eius mundificet.

94 *Et nitet phlebotomiā, & phar-
maciam, donec ad etatem adole-
scentiā peruenierit: nec resistatur*

*apostemati uariolæ seu exituræ ei
dem contingenti* ^o [cum attractione.

Non quidem decet minuere, ac
pharmacate puerum, enā si occur-
rat exigentia ex natura morbi, do-
nec transiuerit in eo ætas pueritiæ:
quod contingit anno xiii. aut xv.
Cum autē dixit: nec resistatur apo-
stemati uariolæ seu exituræ eidem
contingenti cum attractione: igno-
ro proculdubio quid intellexit per
hoc, qd̄ dixit cum attractione. Nam
si per attractionem intellexit, q̄ non
procuretur tractus & diuersio mate-
riæ ad partem aliam, & oppositiā mē-
bro apostemoso per phlebotomiā
illius partis oppositæ: hoc quidē iā
includebatur, & continebatur sub
prima cantificatione generali, quā
de phlebotomia fecerat. Si uero in-
tellexit per hoc, ne superponantur
membris p̄dictis medicinæ attra-
hentes: hoc etiam est p̄ceptum ge-
nerale tam ī pueris q̄ in alijs ab eis:
cum contingunt eis apostemata &
uariolæ dictæ quidem Arabice alze-
bud. immo forsitan hoc est utilius
& magis conseruandum in puen-
tibus in adultis, ratione sup̄fluz humi-
ditatis complexionis ipsorum.

Regimen conualescentium.

L *icet conualescentes ab agri-
tudine sani existant, eorum
tamen corpora non sunt fortia, sed
debilia, sicut sunt* ^a [debiles immu-
nes a morbo, quorum uirtutibus
accidit fistigatio, & sanguinis pri-
uatio in eorum corporibus.]

Quod dixit de conualescentibus a
morbis est per se notū. & hoc, qm̄

K *o seu mō
har diuer-
sio ad cō-
uersionem*

L

M

95

a dom*
antiquaq̄
ap̄x cade
re, ī q̄ bre
miserūt
alx debi-
les, & cor-
pa ipsorū
languie ī
priuata.

A ipsoꝝ corpora sunt debilia, & parui sanguinis: & uirtutes quideꝝ sequuꝝ-
tur dispositionem ipsoꝝ corporuꝝ
quorum sunt.

96 Si autem macies & extenua-
tio corporum ipsoꝝ fuerit longi
temporis, & chronica, reducantur
paulatim ad consuetudinem pro-
prias, nec fiat hoc subito & se-
cundum naturam, si uero emacerati fuerint,

B [reducantur celeriter
ad solita: est nihilominus gradatim
subtiliandus, donec enasio cor-
poris ipsoꝝ sit manifesta.

Hoc quidem præceptum est de
modo, qualiter reducantur conuale-
scenter ad solita. unde inquit, qd si
macies corporum ipsoꝝ fuerit
longi temporis, &c. & est, ac si dice-
ret, qd si passus est morbum chroni-
cum, est paulatim & gradatim redu-
cendus ad cibum solitum: estq; per
longum tempus in hoc augmento
gradatim incedendum, donec redie-
rit ad consuetudinem solitam. Qui
vero breui tēporis spatio passus est,
sit translatio eius maior, & ī breui
ri tempore: ita qd reducatur citiꝝ ad
solita, q̄ conualefcens ex chronica
passione. & in summa sit tempꝝ eiꝝ
in reducēdo ipsum ad solita sanita-
te æquale ad motum factum tēpo-
re morbi. Sunt tamen necessarii gra-
dus in reductione conualefcētis ab
ægritudine ad solitam sanitatem, si
ue fuerit morbꝝ chronicus, siue acu-
tus. & hoc intellexit, cum dixit: est
nihilominus gradatim, &c.

*Detur ergo ei parum ex cibo, D
qui tamen laudabilis sit uirtutis, 97
& chymi.*

Sit ergo cibus conualefcētis ī ægri-
tudine ī parua q̄titate sumptꝝ: sitq;
virtutis laudabilis, & boni chymi, cu-
iusmodi sunt vitelli ouoꝝ, & testes
galloruꝝ. h. e. u. opo qd tñ pōdus san-
guinis gñet ex eis, quantū ipsa sunt.

*Et sit in quiete & tranquilli-
tate, eo quod eorum membra tene-
ra sint & mollia, rectificenturq;
eorum anima bono [consortio] &
laudabili sede, & ministrantur eis
aromatica, & omnes flores lauda-
bilis odoris, & [gaudeant & la-
tentur, & ipsos exhilarantibus re-
ctificentur, & uisent meditatio-
nem, & tristitiam. & ingredian-
tur tinas in balneo: nec tamen ibi
diu [sedent: & ungantur ibi
membra eorum oleis conuenienti-
bus: non tamen cum forti fricatione.
nam hac efficiunt in eis calore
innaturalem.]*

Hoc quidem totum est per se no-
tum. comprehenditur quidem hoc
totum in tribus præceptis seu cano-
nibus vñibus. Quorum primus est,
ne fortiter exercitentur, sitq; inten-
tio eorum potius ad quietem q̄ ad
motum. Secundus est, ut eorum ani-
mæ seu uirtutes saluentur, & cōfor-
tentur cum omni eo, quod erit pos-
sibile per auditum, & odoratū. Ter-
tius est, ut eorum corpora rectifacen-
tur cum oleis lenitiuis, & per ingres-
sum balnei in pillis, vel tinis, aqua
tepidā plenis.

E c & lauda-
bili collo-
quio
d admint
strent eis
lenificatia
& cū leni
e morent
nec forti
excitetur
exercitio,
neq; fricē-
tur vehē-
mēter. nā
ista faciūt
ī eis acce-
dere debi-
litate & te-
F deat saꝝ
tepidis, &
mēbra ip-
soꝝ oleis
conuenien-
tibꝝ indūcā

G Regimen senum.

99 **V**ires & virtutes senum re
trocedunt omni die, & etiam
minuuntur.

Quicquid est in senibus, existit
in diminutione & consumptione. &
ob hoc dixerunt, qd senex sit homo
corruptus, hoc est qd sit in via corru
ptionis: & iuuenis est homo, qui ge
neratur, hoc est in via generatiōis.

100 **V**nde detur eis fortis cibus in
parua quantitate sumptus: qui s.
non agraueat membra ipsorum.

H Hoc quidem pceptum positū
in regimine senum similatur pcepto
posito in cibis conualescentium.
ab egritudine: & est qd sit cibus illo
rū ille, qui in parua quantitate sum
ptus nutriat multum. & hoc, quoniā
commune est vtriusq; necessitas mul
ti nutrimenti cum debilitate virtu
tis. Et super hoc ingeniauerunt se
duobus ingenijs: quorum vnum est
qd sit cibus eorum ille, ex quo parua
quantitas multum nutriat: & secū
dum est, vt comedant parui, & hoc
pluribus vicibus. vnde melius est qd
senes comedant ter inter diem & no
ctem: & sic etiam faciant pueri. &
I est, sicut diceretur qd cibum, quem
consueuerunt sumere vna vice vel
duabus, sumant tribus vicibus.

101 **E**t si euacuatur, nequaquam
cholera educatur: sed potius dimit
tatur, cum sis in eorum corporibus
medicina.

Hoc quidem est notum. nam cū
super complexionem senum frigidi
tas dominetur, timendum quoq; &
opinandum est qd super ipsum hu
mor frigidus dominetur, & humor

quidem calidus huic contrarietur. **K**
& est medicina humoris predicti in
senibus. hoc autem verū est vt pluri
mum. Vidimus nihilominus quam
plures ex senibus, & quibus fuit mor
bus ex citrina cholera generatus.

Nec prohibeatur eis totaliter **102**
phlebotomia, si iam vsi fuerit ea:
immo minuatur etiam in hoc casu
sexagenarius, si corpulentus fuerit
& carnosus, bis in anno, nec abusa
tur hoc in duobus anni tempori
bus. prohibeatur tamen ei omnino
phlebotomia ex cephalica, & sic **L**
erit eius regimen bene ordinatū.

Minime quidem est minutio san
guinis prohibenda in ætate senili
ei, qui vsus est ea in adulescentia &
iuuentute sua: immo est bis in an
no minuendus etiam sexagenarius,
si vsus fuerit, & si fuerit sanguineus:
estq; minuendus vere & autumno.
non tamen minuatur de cephalica.
quod ideo iussit, quoniam senū ca
pita sunt debilia & frigida. Est autē
quod hic dicit, magnum apud me,
s. qd sexagenarius bis in anno minua
tur, & potissime in autumno. & hoc **M**
quoniam phlebotomia non exigit
hoc tempore ad conseruationē sani
tatis, nec etiam est tunc faciēda. vñ
in illo ex eis faciēda est phleboto
mia ad conseruationem sanitatis,
cui soliti sunt contingere morbi ex
sanguine in fine veris, & in p̄cipio
æstatis. Et in summa minime con
gruit, vt sic vtantur phlebotomia.
bibentes aquam, sicut bibentes vi
num: nec habitantes in climate cali
do, sicut habitantes in frigido, & tē
perato. Regiones enim, quæ sunt in di
cli

A climatibus tpatis. sunt magis conuenientes ex eis ad hoc, ut habitatores earum vrantur phlebotomia. Talia autem climata sunt illa, in quibus ver est longius ex quatuor anni temporibus, ex quo patet, quod quartum clima minime sit temperatum: eo quod autumnus in eo producat, quod quidem est signum, quod eius habitatio declinet ab æqualitate, & tamento sicut inquit Galenus.

103 Cum etiam peruenerit ad septuagesimum annum, minuatur semel in anno, nec secundet in eo

B etiam in corpulentis, nec etiam est ex tunc de mediana minuendus, & si fuerit corpus eius quasi plenum. Unde cum processerit in ætate amplius quinquaginta annis, minuatur bis de basilica in duobus annis.

C Inquit, ut minuatur semel in anno ille, qui ad septuagesimum annum peruenerit, de basilica tamen, non de mediana, eo quod colligantiam habeat cum cerebro: ipsa enim componitur ex cephalica, quæ est superior in brachio, & ex basilica quæ est inferior in eodem. Præcepit ergo, ut septuagenarius minuatur semel in anno etiam usque quo consequatur septuagesimum quintum annum. hoc tamen totum est contra rationem, & transgressio præcepti seruandi in arte de phlebotomia. Ego nihilominus concederem ei, si morbo ei de contingenti esset necessaria: verum in regimine seruandi sanitatem eorum prohibeo eis ipsam absolute.

04 Post hæc autem ætatem est eis omnino phlebotomia prohibenda, nam obest multum senioribus, &

decrepitis. Nec etiam sunt eorum **D** apostemata [mitiganda:] nec est etiam attractio in apostematibus eorum fortificanda. a repudianda.

Hoc totum est ratione debilitatis corporum ipsorum. Est etiam verenda fortis attractio in apostematibus ipsorum: quoniam augerentur inde tumores, quod duceret membra apostemata ad mortificationem: & pro tanto non est minuendus quis post annum septuagesimum quintum.

105 Sunt nihilominus mundificandi cum fricatione & sudore, denturq; eis **E** pingues, siccus per interualla, & mundificentur etiam cum cibis mollificantibus. Destru- E b olea, ptiado c vices post vices. ctio autem eorum cum medicinis est omnino prohibenda.

In corporibus autem senum augentur superfluitates ratione debilis digestionis ipsorum. pro tanto est eis necessaria euacuatio eius, quod ex eis in tertia digestionem existit, cum magna fricatione, & balneo temperato. Docet etiam quod venter eorum mollificetur, continuando esum ciborum mollificantium, sicut dixit: **F** non tamen cum medicinis solutiuus, eo quod non bene ferant & transferant eas. Galenus autem iussit, ut in hoc casu sumantur siccus pingues in ieiuno. Iussit tamen ut usus earum minuatur: eo quod oppilationes faciant. & hoc intellexit, cum dixit, denturq; eis pingues per interualla. Aut fortitan intellexit, quod dentur eis in potu pinguis, per huiusmodi siccus pingues.

Regi-

Canticorum

G Regimen senum.

99 **V**ires & virtutes senum re-
trocedunt omni die, & etiā
minuuntur.

Quicquid est in senibus, existit
in diminutione & consumptione. &
ob hoc dixerunt, q̄ senex sit homo
corruptus, hoc est q̄ sit in via corru-
ptionis: & iuuenis est homo, qui ge-
neratur, hoc est in via generatiōis.

100 *Vnde detur eis foris cibus in
parua quantitate sumptus: qui s.
non aggrauet membra ipsorum.*

H Hoc quidem p̄ceptum positū
in regimine senum similatur p̄ce-
pto posito in cibus conualefcētium
ab egritudine: & est q̄ sit cibus illo-
rū ille, qui in parua quantitate sum-
ptus nutriat multum. & hoc, quoniā
commune est vtriusq; necessitas mul-
ti nutrimenti cum debilitate virtu-
tis. Et super hoc ingenia uerunt se
duobus ingenijs: quorum vnum est
q̄ sit cibus eorum ille, ex quo parua
quantitas multum nutriat: & secū-
dum est, vt comedant parum, & hoc
pluribus vicibus. vnde melius est q̄
senes comedant ter inter diem & no-
ctem: & sic etiam faciant pueri. &
I est, sicut diceretur q̄ cibum, quem
consueuerunt sumere vna vice vel
duabus, sumant tribus vicibus.

101 *Et si euacuantur, nequaquam
cholera educatur: sed potius dimit-
tatur, cum sit in eorum corporibus
medicina.*

Hoc quidem est notum. nam cū
super complexionem senum frigidi-
tas dominetur, timendum quoq; &
opinandum est q̄ super ipsum hu-
mor frigidus dominetur, & humor

quidem calidus huic contrarietur: **K**
& est medicina humoris p̄dicti in
senibus. hoc autem verū est vt pluri-
mum. Vidimus nihilominus quam
plures ex senibus, i quibus fuit mor-
bus ex citrina cholera generatus.

Nec prohibeatur eis totaliter **102**
phlebotomia, si iam vsi fuerit ea:
immo minuatur etiam in hoc casu
sexagenarius, si corpulentus fuerit
& carnosus, bis in anno, nec abuta-
tur hoc in duobus anni tempori-
bus. prohibeatur tamen ei omnino
phlebotomia ex cephalica, & sic **L**
erit eius regimen bene ordinatū.

Minime quidem est minutio san-
guinis prohibenda in ætate senili
ei, qui vsus est ea in adulescentia &
iuuentute sua: immo est bis in an-
no minuendus etiam sexagenarius,
si vsus fuerit, & si fuerit sanguineus:
estq; minuendus vere & autumno.
non tamen minuatur de cephalica.
quod ideo iussit, quoniam senū ca-
pita sunt debilia & frigida. Est autē
quod hic dicit, magnum apud me,
s. q̄ sexagenarius bis in anno minua-
tur, & potissime in autumno. & hoc **M**
quoniam phlebotomia non exigē
hoc tempore ad conseruationē sani-
tatis, nec etiam est tunc faciēda. vñ
in illo ex eis faciēda est phleboto-
mia ad conseruationem sanitatis,
cui soliti sunt contingere morbi ex
sanguine in fine veris, & in p̄cipio
æstatis. Et in summa minime con-
gruit, vt sic vtantur phlebotomia
bibentes aquam, sicut bibentes vi-
num: nec habitantes in climate cali-
do, sicut habitantes in frigido, & tē-
perato. Regiones enim, quæ sunt in cli-

A climaibus tpatis. sunt magis conuenientes ex eis ad hoc, vt habitatores earum vtantur phlebotomia. Talia autem climata sunt illa, in quibus ver est longius ex quatuor anni temporibus, ex quo patet, q^d quartum clima minime sit temperatum: eo quod autumnus in eo producat. q^d quidem est signum, q^d ei⁹ habitatio declinet ab æqualitate, & tpamento sicut inquit Galenus.

103 Cum etiam peruenerit ad septuagesimum annum, minuat^r semel in anno, nec secundetur in eo. **B** etiam in corpulentis. nec etiam est ex tunc de mediana minuendus, & si fuerit corpus eius quasi plenum. Vnde cum processerit in ætate amplius quāq^{ue} annis, minuat^r bis de basilica in duobus annis.

C Inquit, vt minuat^r semel in anno ille, qui ad septuagesimum annum peruenerit, de basilica tamen, non de mediana, eo q^d colligantiam habeat cum cerebro: ipsa. n. componitur ex cephalica, quæ est superior in brachio, & ex basilica quæ est inferior in eodem. Præcepit ergo, vt septuagenarius minuat^r semel in anno: etiam vsq^{ue}; quo consequatur septuagesimum quintum annum. hoc tamen totum est contra rationem, & transgressio præcepti seruandi in arte de phlebotomia. Ego nihilominus concederem ei, si morbo ei de contingenti esset necessaria: verū in regimine seruandi sanitatem eorū prohibeo eis ipsam absolute.

104 Post hæc autem ætatem est eis omnino phlebotomia prohibenda. nam obest multum senioribus, &

decrepitis. Nec etiam sunt eorum D apostemata^a [mitiganda:] nec est etiam attractio in apostematibus a repugnanda. eorum fortificanda.

Hoc totum est ratione debilitatis corporum ipsorum. Est etiam verenda fortis attractio in apostematibus ipsorum: qm̄ augerentur inde tū, q^d duceret membra apostemata ad mortificationem: & pro tanto non est minuendus quis post annū. septuagesimum quintum.

105 Sunt nihilominus mundificandi cum fricatione & sudore, denturq^{ue} eis^b [pingues, s. fici per interualla,] & mundificetur etiam cum cibis mollicantibus. Destitutio autem eorum cum medicinis est omnino prohibenda.

In corporibus autem senum augentur superfluitates ratione debilis digestionis ipsorum. pro tãto est eis necessaria euacuatio eius, quod ex eis in tertia digestionē exiit, cū magna fricatione, & balneo temperato. Docet etiam q^d venter eorum mollescit, continuando esum ciborum mollicantium, sicut dixit: nō tamen cum medicinis solutiuis, eo q^d non bene ferant & transferat eas. Galenus autem iussit, vt in hoc casu sumantur fici pingues in ieiuno. Iussit tamē vt vsus earum minuat^r: eo q^d oppilationes faciāt. & hoc intellexit, cum dixit, denturq^{ue} eis pingues per interualla. Aut forsitan intellexit, q^d dentur eis in potu pinguis, per huiusmodi fici pingues.

E
b olea,
ptiēdo c.
vices post
vices.

Regi-

Canticorum

G Hoc quidem præceptum inducit ad utendum aqua frigida : qm̄ parū ex ea sitim sedat , quod minime facit multum ex tepida. Et licet hoc sit verum in climatibus calidis, cōgruit nihilominus vsus aquæ tepidæ in regionibus frigidis : & præcipue tempore hyemali. & pro tanto Græci timent valde potum aquæ frigidæ in regione sua ratione consuetudinis ipsorum.

17 *Non est autem aqua potus frigida nimium* ^{f aut potus uiuis.} *[frequenter adus, eo quod nervis obsit.]*

H Ex hoc dicto videtur, q̄ concessit interdum potum aquæ frigidæ minimum: quod quidem si vnq̄ fecit, fecit tempore æstiuo calido.

18 *Non est etiam offerendus potus aqua niuis nisi pinguis, sanguineo, multa carnis.*

Hoc quidem notum est. nam si macer extenuatus, habens modicū sanguinem, bibat aquam niuis, nō est securus quin accidat ei inde stupor, & dormitatio membroꝝ. Retulit. n. Gal. q̄ accidit cuidam patieꝝ ti post potum aquæ niuis, adeo magnum nocumentum in gutture suo q̄ nihil deglutire potuit, & tandem n. otuosus est inde.

19 *Est etiam vitandus potus aqua in mensa, nisi* ^{g accidat ierach, i. p̄ssio, in eua citus nō descēdit ex me ri.} *[ratione adherentia, & tardi descensus buccellæ.]*

Cauendum quidem est, ne bibat in mensa aqua, nisi ad procurandū transitum buccellæ, cum descensus eius tardatur.

30 *Non est etiam sumenda aqua cum cibo, nec in egressu a balneo.*

Causa quidem huius est: quoniā cum sumitur aqua super cibum, priusquam stomachus calefecerit ipsum, in frigidat ipsum, & incrudat. Est etiam causa, quare supernatet cibus sumptus in stomacho, & quare tiam non adhæreat, & vniatur eidem, quod conterat ipsum, sicut exigitur. actio nanque stomachi super sumptum cibum fit conterendo, & coquendo simul. videt̄ sicut cum infunditur simul, & in magna quantitate aqua in olla, propter quod tardatur cibi decoctio in eadem, sic quodem contingit inde ipsi in stomacho. Aqua autem sumpta super balneum nocet valde ratione contrarietatis existentis tunc in membris: contrarium. n. fortificatur tūc in occursu sui contrarij, vt inquit. & ob hoc non est securum quin infrigides infrigidatione incurabili hepar bibentiu immediate post egressum eorū a balneo. vnde est ac si diceret, q̄ inde contingeret eis hydrops.

Nec etiam post forte exercitiū & coitum: hoc enim est malum et illaudabile.

Cā huius dicti est dicta in assumptioe eius post balneum. attē mai⁹ est nocumentum potus eius in coitu: eo q̄ debilis sit calor naturalis in corpore ei⁹, qui vsus est coitu, & calor innaturalis auctus, & fortificatus.

Si tamen quis ex modica tolerandi potētia siti vrgeatur, sumat ex ea parum tantum, s. quo declinatio & impulsio cibi ad inferius stomachi compleatur, quatenus ibidem digeratur. sumat tamen ex aquis illam, qua sitim sedet, & satiet:

A siet: aut ex vino, quod, & quantum congruat, & sufficiat.

Hoc quidem, cuius relationem fecit hic, de vino est: veium, postq̃ de scendit cibus ab ore stomachi ad eus inferius, scilicet ad fundum.

33 *Et si sumpta aqua ad satietate aut vino sufficienti, accidat sitis, vitentur potus eorum: quoniam talis sitis est mendosa.*

Hoc quidem est p̃ceptũ, vt expellatur sitis mendosa. nã si sumpta aqua, vel vino ad facietatem, genere tur sitis in eodem, sitis quidem illa erit mendosa. pro tanto docet, vt tñc tollatur omnis potus, donec cesset sitis illa.

Regimen vini.

34 *Non est curandum de assumptione multi vini: debetq̃ sufficere modicum cum est in vsu: nec est continuandus omni die potus vini: nec est bibendum in ieiunio: nec etiam post sumptionem cibi subtilis vel acuti: estq̃, omni tẽpore vitanda, nisi semel in mense, ebrietas vitanda.*

Hæc quidem p̃cepta facta s̃ potu vini sunt apud Medicos manifestata: ex quibus est vnum, ne bibatur ex eo multum: neq; etiã omni die, sed solum vno die, & alio non: & p̃cipue tẽpore calido, vt inquit Dioscorides. & cum hoc etiam cõgruit vt die qua bibetur aqua, sit aqua sola: & q̃ potus vini sit vinũ lymphatum. potus aut̃ vini nociu⁹ est in ieiunio, eo q̃ vinũ hēt potētiã pcutiendi neruos, & nocēdi eis dē. vitat̃ aut̃ sup̃ cibũ subtile, q̃m conuertit tunc

cũ eo in cholera: & s̃st contingit si **D** sumat cũ cibo acuto. Cantificatio aut̃ & phibitio ebrietatis est pculdubio sine resistentia & cõtradietione. Ascensus aut̃ ebrietatis semel in mense est erroneus: q̃m licet vinũ teste Gal. sit ex magis conuenientibus calori naturali, & sit respectu eius i gradu, in quo oleum est ad lumen & ignē: tñ sicut multũ & superflũ oleum exstinguit lumen, sic ē multũ vinũ exstingit calorē naturālē. p̃tato & si ipsũ sit ex magis cõuenientib⁹ calori naturali, ip̃m nihilomin⁹ est ex nocētib⁹ magis calori aīali, & sensibili, & organis eius, scilicet **E** rebro, & neruis. & ob hoc aqua melis est viulior vino eis, qui naturāst habent neruos debiles. Priores autē non concesserunt ipsũ iuuenibus ratione fortis caloris ipsorum: concesserunt tamen patum ex eo senibus, & decrepitiis.

^a[Et bibat vinum aromaticũ: **35** adiuncta sibi acetositate malis grati, aut succo cotoneorum, & cucumeris, ille cui accidit ex potu vini dolor capitis, super calefactio et ebrietas,] bibatq̃ ipsũ cum aqua mistũ.

Hęc. n. p̃cepta data sunt eis, qui & vini potib⁹ incurrūt dolorē capitis fortē, & quib⁹ accidit ebrietas ex eodē: hęc. n. nocumēta cõtingūt p̃prie ex potu vini p̃tato expedit magis, cui hæc accidūt, q̃ minuat q̃tita tē eius, aut dimittat prorsũ ipsũ. Et vinum quidē aromaticũ est melius ex vinis apud Medicos. vinum tñ albũ est melius ei, cui accidit ex potu vini dolor capitis, nec non ē sup̃ cale-

a. Et illo cui accidit ebrietas, vt acetositas sibi epilepsia, & calefactio.

Atio ex vino assumptum, tñc bibat vinũ aromaticũ. Et post cibũ in se cūda mēsa, grana, & acetosa & cotonea, & cucumeres.

Canticorum

G calefactio: est enim propinquius ex eis naturæ aquæ.

36 *Et dandum est in potu ei, qui querulosus est ratione uentositatū in corpore suo existentium, vinum purum & citrinum: nam fortius ex eis cōgruit eis amplius. expedit etiam, ut cum salsis cōsurgatur.*

Ex magis quidem conferentibus conuerentem ex uentositate in digestionem sua existente est vinum purum, & ex eis citrinum, cum sit calidius ex eis, expedit etiam ut cum **H** salsis iungatur: & hoc, quoniam uentositates contingunt, & generantur ex diminutione & paruitate calidi radicalis, & elementaris.

37 *Tempore autem æstiuo sumendum est vinum albū & aquosum, eo quod sit subtilis, & simplicis propinquius, ^b[cui addantur acetosa & super comedantur stypica.*

b & bibat ipm mltū cum aqua. Et comedat cibaria acetosa, & in secūda mensa s. post cibū assumat stypica acetosa.

Hoc quidem est notum. Intellexit autem per subtilitatem & simplicitatem eius calorem temperatum.

Regimen Somni, & Vigiliæ.

38 **N**on prolongetur somnus, quoniam obest anima: nec etiam vigilia, quoniam inde debilitantur sensus.

Prolongatio quidem somni, & ipsi^a profundatio nocet animæ. nam & si somnus sit animæ necessarius ad calefaciendum, & anima agat & operatur tempore vigiliatū: cum tamen prolongatur somnus super eā, lætescit quidem vita eius, & tenebro

sa efficitur: extinguiturque, inde calor eius, sicut extinguitur ignis cineribus multum coopertus. Cum autem excedit quis, & conatur ad uigilandū, debilitantur inde sensus eius, & calor eius infigidatur, sicut infigidatur calor ignis ex superfluo motu.

Prologatio uero somni cōgruit ei, cuius cibus est indigestus: nec non super^c [malitiam cibi non recipientis digestionem.]

c nauisatiuam laeticiæ.

Somnus quidem est ex conferentibus ad digerendum cibum. prodest etiam corruptiōi eius in stomacho contingenti: eo quod rectificet & corrigat corruptum¹ eo ex marcote seu musciditate ex iterata decoctione.

Nec est somnus prolongandus in ieiunio, & tempore famis. Nā repletur caput fumo, & vaporibus, a fixibus, & superfluitatibus eleuatis.

Somnus quidem superfluous super fame factus fumigat caput ratione secum, & superfluitatum aliarum in corpore existentium. Nam in somno, ut dictum est, fit reuocatio caloris sensualis ad interiora, quatenus iuuetur calor naturalis in digestionem. & inde est, quod cum non sit ibi cibus, quod agat in humoribus corporis, & generet ex eis fumum seu uaporē corruptum, qui eleuatur, & ascendit ad cerebrum.

^d[Non] est quoque immediate post cibum, uel comessionem dormiendum accumbendo, donec ad locum digestionis perueneris cibus assumptus.

41 alia iterata d. Est quoque, &c.

Con-

A Cōgruit quidem, vt cum aliquis immediate dormierit post cibum, & comestionem, q̄ dormiat accūbendo, capite serecto, donec cibus ad inferiora corporis descenderit. & hoc, vt repleto capitis a fumis & vaporib⁹ minuat⁹. nam somno immediate post comestionem facto repletur caput fumis & vaporib⁹. Et ob hoc iussit, & dixit in priori Medici⁹, q̄ post cōmestionem debet homo aliquantulum incedere, & deambulare. & in summa tempore digestionis congruit somnus & vigilia: quoniam somnus iuuat & meliorat digestionem, & vigilia minuit repletionem capitis ex vaporibus tūc cōtingentem. Et ob hoc ē iussit, vt homo dormiat post comestionem serotinam: quoniam tempus matutinae refectionis est tempus totum vigiliatum, & tempus serotinum est tempus totum somni.

Regimen motus exercitiij & quietis.

41 **N**on est exercitandum exercitio magno, & forti, nec est tantum quiescendum, quod omittatur omne exercitium: immo est

a equali,
& t̄ato
exercitan-
dum.

^a [hoc Visandum.]

Causa quidem huius est, quoniā excedens & forte exercitium virtutē corporis dissoluit: & priuatio exercitiij & quies omnimoda superfluitates in corpore colligit, & calorem naturalem extinguit. Exercitium autē æquale & temperatum & superfluitates expellit, & calorem efficit & naturalem fortificat, & augmentat.

43 Sūt ergo taliter membra exercitanda, & per exercitium adiu-

uanda, ne colligatur quod timetur colligi in eis ex malis humoribus.

Cum timetur collectio superfluitatum in aliquo ex membris ex debilitate ipsius, erit quidem conueniens, vt exercitetur membrum illud cum exercitio speciali, & conuenienti eidē, talē vt iuuetur in expulsiōe illarum superfluitatum, & diminutione generationis earum in eodē.

Enudo^b [vel clamando] si uolueris, donec appareat velox^c [cūta expiratio.]

44 a
b & lucia
do
c frequē
anhelus⁹

Terminus quidem exercitiij apud eos est communiter, q̄ dominetur in eo quo exercitatur anhelitus, & expiratio velox, & q̄ corpus scipiat sudare.

Macer autem & extenuatus non debet exercitari, ne ipsius dissolutio amplius augeatur.

Hoc quidem dictum est Hippo. scilicet q̄ non decet q̄ calida corpora velut cholericā exercitentur.

Verum debet exercitari pinguis & multa adipis & axugia: est tamen accingendus, si habuerit ventrem magnū.

Docet q̄ nimis pinguis exercitet ultra exercitium tpatum, quatenus ex pinguedine eius moueatur & dissoluatur: qm̄ augmentum pinguedinis corporis super naturalem dispositionem corporis est verendum. docetq̄, vt si magnus fuerit venter eius, q̄ zona super ventrem ipsius posita cingatur.

Tempore vero æstiuo est minuendum exercitium: cum tunc dissoluatur, & subsiliatur homo per sudorem.

Coll. Auer. NN Exer-

Canticorum

G Exercitium in æstate debet esse minus, q̄ in hyeme: eo q̄ tempore æstiuo minuatur, & dissoluatur corpus hominis continue per sudorē.

43 *Iam quidem retuli in capitulis theoricæ regimen eius, cuius corpus indiget euacuatione superflui, aut retentione contrarij.* ^{d[addens]} *huic quod mihi placuit.*

d & d eo qd̄ cōuenit de istis uerbis, ut passibile sit.

Iam quidem relatum est in alia parte horum Canticorum quis ex humoribus debeat euacuari, & quis retineri: & quo etiā tempore debeat hoc fieri, & in quo corpore. Et intellige q̄ fecit rememorationem horū supra, ubi tradidit doctrinam de rebus necessarijs: hic tamen esset loc⁹ magis idoneus ad hoc. & intelligit cum dixit, addens huic, quod mihi placuit, q̄ facit ibi mentionem de cōuenienti regimine accidentium animæ in conseruatione sanitatis.

43 *Congruit quidem vsus omnium, quorum præmissi relationem secundum qualitatem dictam in tempore æstiuo, supercalesfacto inueni, et ciuitatibus meridionalibus.*

Vsus quidem regiminis relati in regimine conuenienti corporib⁹ & qualibus temperatis tempore æstiuo, cuius qualitas ostensa est ante, cōgruit quidem supercalesfacto s̄m complexionem, & si non sit in æstate. Sic etiam faciendum est in locis, & ciuitatibus meridionalibus, rōne excessus caliditatis earum.

Et tempore quidē hyemali est utendum contrarijs eis quæ retulimus: ut obuietur, & resistatur frigiditati ipsius.

Tempore quidem hyemali utendum est in regimine corporum tēperatorum contrarijs omnibus eis, quæ retulimus: quare cum calefactione resistatur frigiditati ipsi⁹ aeris.

Vere quoq̄, & autumno incedendum est inter æstatem, & hyemem.

Vere & autumno sunt corpora regenda regimine medio inter caliditatem & frigiditatem, & inter regimina eorum congrua tempore hyemali & æstiuo.

Congruitq̄ regimen exsiccatiuum in vere, & humectatiuum in autumno. Unde fugienda est exiccatio in eodem.

Vete quidem congruit regimen exiccatiuum: intendit nihilominus q̄ min⁹ sit utendum eo, q̄ tempore hyemali. Est etiam utendum regimine humectatiuo in autūno: estq̄ vitanda exiccatio in eo, eo q̄ eius cōplexio sit sicca.

Est autem utendum regimine conuenienti tempore æstiuo, & in fine veris, & in principio autūni.

Corpora quidem sunt regenda i fine veris, & in principio autūni regimine in æstate conuenienti, aut ei p̄p̄inquo. natura namq̄ æstatis dominatur supra prædicta tempora, cum vniantur sibi.

Verum in principio veris, & in fine autūni debet regimen cōformari regimini hyemis. Unde utendum est tunc cibis calefacientibus.

Complexio quidem principij veris similatur complexioni finis hyemis ratione coniunctionis & vniōis vnius

A vnus ex eis, autumnus cum principio hyemis, & alterius, scilicet veris cum fine & termino ipsius. pro tanto congruit, ut regantur corpora in predictis horis regimine hyemis.

35 Regimen autem eius, cuius relatio dicta est, congruit habitantibus, & residentiam facientibus in ciuitatibus, & castris. Verum iter agentium [mercatores] sunt regendi regimine iter agentium.

Quod relatum est de conuenienti regimine congruit quidem eis, qui in ciuitatibus & castris habitant, dum resident in eis. Verum iter agentes habent proprium & speciale regimen: cui ipse mentionem faciet consequenter.

Regimen iter agentium, & primo nauigantium.

38 **E**st quidem vitanda nauigatio per mare in hyeme. Et [

38
f. cineratio
picta.
sue plo-
ea & certa
a vitanda
f. tpe plu-
uio, &c.

39 **I**volens nauigare debet assumere & colligere aquam multam, & multa vasa munda, cui preparanda & offerenda sunt cibaria humida. Venter & natura eius est cum medicinis mollicienda. Vnde si timeatur vomitus cholera, euacuetur per secessum. Quibus peractis ingrediatur nauium, & imponat secum succos acetosos, & cum eis stypticos.

Quod hic dicit, scilicet non est nauigandum per mare tempore hyemali, nequaquam est de arte medicinali, sed potius ex arte consiliaria. & sicut quod

subiunxit, & volens per mare nauigare debet colligere aquam multam. hoc. n. id dixit, quod timendum est, ne intrans mare moreretur plus quam vellet. Ignoro autem, cur dixit quod appinada sunt cibaria humida volenti mare ingredi, cum nauigantes sint in ultimo humiditatis. nisi forsitan hoc dixit, & intellexerit ad minuendum potum aquae. unde non vult esse ex operatione Medicinæ. Est et postea intellexit ex hoc mollicificationem ventris & naturae facienda. unde ex hoc addidit, & est mollicienda natura eius cum molliciationis medicinis. Quamuis autem ipse dixerit, quod si timeatur vomitus cholerae, quod euacuetur per secessum, est nihilominus conuenienti ei, si per vomitum purgetur. & hoc, quia humor cholericus est per vomitum expellendus. Quod vero iussit debetere ingredi mare, ponere secum succos acetosos, vomitum abscindentes & stypticos confortantes, est de canonibus huius artis.

Et ad vitandum deficiantia, & sordes, prepararet sibi mundas vestes. 37

Probabile quidem est hoc preceptum prodesse generaliter cuilibet iter agentium, siue iter agat per mare, siue per terram, cum nequeat ingredi balneum.

Cum autem in aliquo ex iter agentibus multiplicabuntur pediculi, quos non possit interficere: lana [contorta, & mersa in oleo, in quo argentum viuum fuerit extinguitum, appendatur vestibus eius,] donec videantur cadere pediculi ab eo.

Hoc ingenium est laudabile iter agentibus pediculos habentibus: nam

NN ij ar

38
a carmi-
nata reda
eta i mo-
du lici-
aut chor-
de, in eta
cu argē o
vino cari-
cto, & col-
lo appēta
& appli-
ta inter ve-
stes.

Canticorum

G argentum viuum necat pediculos.
vnde quod de hoc dictum est, de se
est manifestum.

59 Iter autem agens per^b [siccum
regatur cum regimine frigoris.]
Intellexit q̄ consequenter refer-
ret de regimine euntis per eremum
& siccum, est sicut regimen, quod re-
fertur de eo in tempore frigido, & in
locis frigidis.

Regimen {dictorum: & primo
cum} frigore.

Est ergo cauendum ne obuiet
ei^d [frigus, quoniam per-
detur ratione algoris, & conge-
lationis.]

Intellexit q̄ obuiat nix alicui, q̄
posset inde congelatio contingere,
& per consequens mors.

61 Et reficiatur vsq; ad saturita-
tem, ne moriatur fame.

Iter agens per siccum & terram
debet refici ad saturitatem, ne con-
tingat ei accūs mortale ex fame. &
hoc, qm̄ frigiditas est fortis valde in
faciendo actionem fortē, & imuta-
tionē in corporibus famelicorum.

62 Et si fuerit infrigidatus, ingre-
diatur balneum, & [vniatur
cum habentibus] corpora pinguis,
carnosa.

Oportet quidem vt infrigidatus
ponatur in balneo: & q̄ hñtes corpa
pinguis & suauia cubēt secum.

63 Et si caligent oculi eius, visusq;
ipsius disregetur ex gelu, ponatur
super faciem eius peplum nigrum.

Cum offendit gelu ex sui violentia
oculos iter agentis, ponat super

vultum suum orale, seu peplum ni-
grum, & intueatur res negras.

Et eius extrema protegantur a frigore,
& oleo^f [fomententur. Vnde
de inuoluantur pedes eius multis
coopertorijs, priusquam solutares]
calciantur.

Extrema quidem eius a frigore
sunt protegenda, & precipue pedes:
quod fiet, si multipl^r coopertiantur,
priusq; calciet solutares. sic etiā coo-
perientē sunt manus.

Vnde si cessante dolore extre-
morum non recuperent sensum, sci-
to ea esse dissoluta, & mortificata
a frigore. pro tātō tūc iugiter sunt
fricanda, & calefacienda cū oleo
de sinape calefacto, & consequen-
ter fascianda.

Si cessante dolore extremorū, &
pedum, non sentiant, scito q̄ frigus
iam mortificauit, & dissoluit ea rō-
ne corruptionis eorum. pro tātō dis-
solutis tunc coopertimentis ipsorū,
sunt cōtinuo calefacienda, & postea
fricanda, vtpote cum oleo de sinape
calefacto, & alijs ab eo calidiorib;
si possunt reperiri.

Et si inde pedes fuerint nigri,
aut luidi, scurificentur: & si fue-
rit in eis putredo, mundetur: & si
aliquid dissolutum fuerit, absca-
datur illud ab eis.

Si pedes inde denigrantur, scarifi-
centur cū instrumēto ferreo, donec
sanguis corruptus emanet & egre-
diatur ab eis. & si fuerit in eis putre-
factio, mūdificet ab eis. & si aliquid
ex carne earū, aut aliud ab eo fuerit
mortificatum, abscaidatur ab eis.

Qui

f coltino
inuolutio
nes, & pe-
des inuol-
tur. dein-
de pedes
ei^anuol-
uant cū
multis co-
opertorijs
anq̄corur
nices seu
bolzachi-
ni, seu cal-
ciamenta
de cono.

g & cōter-
uanda

M

66

A Qui vero inde lassitudinem in-
 67 currit, curetur cum oleo, & ser-
 uet regimen & dietam subtilē:
 fricenturq; & extendantur ipsius
 membra in balneo, & requiescat
 consequenter aliquibus diebus.

Iniungendum est corpus iter a-
 gentis in balneo cum oleo subtili,
 cum accedit ei lassitudo ex violētia
 laboris: estq; fricandum corpus eius
 cum eodem. Nam fricatione corpo-
 ris dissoluantur superfuitates illau-
 dabiles ex eis nociuæ, quas immode-
 B ratus labor efficit in eodem. De na-
 tura. n. immoderati laboris est qd dis-
 soluat humiditates ex membris si-
 miles in natura seu cōplexione sua
 sanici. & ob hoc sunt causa doloris,
 quem percipit vexatus & fessus. dis-
 soluantur autem hmoi humidita-
 tes ab æquali temperata fricatione
 facta in sic fesso & vexato. Prohi-
 buit autem ibi consequenter labo-
 rem ad tollendam causam lassitudi-
 nem efficientem. hoc. n. est causa las-
 situdinis: nec est modus idoneus ad
 curandum nocumentum, nisi per
 C ablationem eius.

h — Regimen iter agentis { per sic-
 cum tempore calido, & sic
 co } i { }

l in calof

68

Iter agens tempore æstiuo &
 calido sic est regendus, vt s. pro-
 hibetur ei ne aggrediatur iter su-
 um hora æstus & feruoris in me-
 ridia: estq; primo minuendus, ne su-
 percalefiat ex labore itineris. pro-
 tanto extrahatur sanguis ab eo in
 k [magna] quantitate. & sic effi-

k eueni-
 ent.

cietur securus ab apostemate, s. D
 per phlebotomiam.

Phlebotomia quidem est utilis
 & necessaria volenti iter agere: qm
 de natura motus est generare calo-
 rem, & de natura calidi est caleface-
 re nimis sanguinem. Est etiam de
 natura caloris, cui obuiat iter agēs,
 idem facere in eo exterius. pro tãto
 si sanguis eius iam fuerit calid⁹, au-
 gebitur amplius eius calefactio, &
 tunc venæ ipsius angustabuntur, si-
 cut angustantur vites ex musto bul-
 liente. Cum autem sic angustantur
 venę ipsius, q non possint ipsum tol-
 lerare, cōstat q infunderetur sangui-
 iste ad aliquod ex membris genera-
 bitq; in eo apostema. veruntamen
 post minutionem sanguinis in tali
 per phlebotomiam, calefit residu⁹
 in venis aliquantulum, sed nequaq;
 sic angustantur venæ ex eo. Et ob
 hoc quidem minuunt homines a-
 nimalia sic sanguine in fine veris &
 in principio æstatis. ad hoc tamē ip-
 si sola experientia sunt edocti. sed
 Gal. hoc roborauit rōne. vñ minu-
 tio est in habēte multum sanguinē
 in æstatis principio facienda.

Verum si cholera in eo domine 69

tur, educatur ab eodem. ^a [& sic si alia lra
 zis malitia alienabitur, aut tolle- a cū u-
 tur, estq; ante aggressum itineris mueris 6
 succis conuenientibus extingueda: aim
 b [alias uerendum est, ne calore ip b qm ti-
 sius periculo exponatur.] mēda ē ca-
 liditas ei⁹

Si dominetur in eo cholera ma-
 gni acuminis & violentiæ, euacuet
 per educationem cholera: rubec vice
 phlebotomiz, & cum succis infrigi-
 dantibus: puta succo vuę acerbæ, co-
 NN iij toneo-

Canticorum

Gtoneorū, & malorum granatorum
acetosorum calor corporis ei⁹ ante
egressum itineris extinguatur.

70 Et fiat ut comedat aliquantu-
lum ex herbis frigidis, & simul et
semel saturetur aqua, & quiescat
cum poterit, nec irascatur fortiter

r & vta⁹
reb⁹ facie
tib⁹ ubra,
& his q
nates, &
os coope-
riūt a pul-
uere.

[aliquatenu⁹, & moretur in lo-
co vmbrosi,] & uitet seu dimi-
tat clamorem & sermonem, nec
non etiam bellum & iurgium, nec
moretur in loco nimis calido, & su-

Hmas in potu syrupum ex succo vna
acerba cum succo portulacæ, &
aqua.

Hoc quidem totum est de se ma-
nifestum. nam hoc præceptum est
ad vitandum ea quæ calefaciunt, &
ad vitandum eo, quod frigiditatem
ministrat. Et voluit q̄ saturetur po-
tu aque simul semel: sic. n. mitigat
suum amplius.

71 Et si sitiat in^d [meridie,] te-
neat in ore suo pilulam vnā ad
quantitatem lupini factam ex tro-

Ichiscus camphora. Et si timeat ne
facies alteretur a sole, & nigre-
scat eius cutis, dissoluat seu lique-
faciat rector eius oleum cum cera
e[] simul iuncta, præsertim
in mulieribus.

Quod hic dicit, s. q̄ teneat quis i
ore suo trochiscum ex camphora,
dixit quidem eo q̄ ipsa abscindat si-
tim, & infrigidet complexionem.
Quod etiam præcepit, s. q̄ oleum &
cera extendantur super vultum, ne
immutet & alteretur a sole: est qui-
dem pceptū de se notum. attamen

cera liquefit, & dissoluit à calore so-
lis: ppea melius est ut eius sit linitio
seu inunctio absq̄ cera. Et dixit: præ-
sertim in mulieribus: qm̄ actio & i-
mutatio solis in facie earū ē fortior
rōne decoris & passibilitatis ipsarū.
Regimen infantis, dum adhuc
est in vtero.

Custodiatur taliter infans in 72
utero, ne contingat corpori
eius aliquod nocumentum.

Intellexit quidē oportere ut ma-
ter caueat sibi, ne percutiatur vēter
eius corrumperetur n. inde aliqd⁹ ex L
membris infantis.

Et eligatur nutrix, quæ ciba- 73
bit & potabit eum, ut sit boni nu-
trimenti apud eum.

Nutrix, quæ cibabit, & potabit
puerum, eligatur boni nutrimenti,
& habens lac bonæ complexionis:
si intelligatur de nutrice lactante ip-
sum. Si vero intelligatur de nutrice
non lactante ipsum, intellexit qui-
dē q̄ dē esse instructa in regimine
puerorum, s. in nutriendo & balnea-
do eos, & alia faciendo ex eis, quib⁹
indigent tales infantes siue pueri. M

Talis est etiam apponenda intē 74
tio super stomachum prægnantis,
ne cōtingat corruptio in desiderijs
seu appetitibus eius.

Quoniā accidit magna submer-
sio stomachi prægnantib⁹, & hoc in
principio imprægnationis earū, ac-
ciditq̄ eis innaturalis appetitus: iō
inquit q̄ ponenda est intētio super
earum stomachum. pro tanto mini-
stranda sunt eis quæ confortāt earū
stomachos: & quæ auterunt illauda-
biles appetitus earum.

Re-

d hora ve-
hementis
caloris.

e alba

75 *Rectificetur etiā sanguis eius* *[ip-
sius] superfluitates educantur:*
*[ne infantes superfluitatibus of-
fendantur.] Verum si sanguis exci-
taretur in eis, minime tamen mi-
nuatur: sed uice predicta euacua-
tionis in frigidetur sanguis, seu eius
feruor extinguitur.*

Intellexit quidem q̄ pręgnanti
offeratur in potu quod sanguinem
eius rectificet, & clarificet, seu quod
educat superfluitates & corruptionē
ip̄ius, quatenus ex materia munda
nutriatur. non t̄m minuat, q̄uis ē
excitaret, seu in quantitate augetet:
sed propinentur ei sanguinem infri-
gidatā loco eius. hoc autem sic ius
fit fieri, timens q̄ per phlebotomiā
pręgnans habeat abortire.

76 *Si etiam [phlegma] k [in ea]*
*excitetur, minime tamen euacue-
tur secessus: utatur nihilominus
tunc conuenienter subtiliantibus.*

C Si excitetur aliquis humor ī prę-
gnante, minime tamen ei erit phar-
macia offerenda: erit nihilominus
utendum in ea eo quod ip̄sum sub-
tiliet & scindat, & breuiter eo quod
ip̄sum ad laudabilem dispositionē
reducatur. timendum. n. est, ne abor-
sum ex pharmacā patiatur.

Regimen tempore
partus.

77 *Cum autem instabit tem-
pus partus, utendum est par-
tum facilem efficiētibus. unde si i-
centur in balneo ex omni parte cū
oleo illa ipsius, & [quod coniungi-*

*tur uentri eius,] ut sic nerui eius D
& musculi mollescentur, ne par-
tus eius laboriosus efficiatur.*

Utendum est efficientibus partū
facilem appropinquante tēpore par-
tus: & hoc fricando in balneo illa ip-
sius, & loca membris impręgnatio-
nis confinia, & propinqua, quatenus
mollicatis neruis, & ligamentis &
musculis eius, partus ip̄ius alleuiet,
& facilis efficiatur.

*Vnde utatur oleo in cibus eius: 78
& sorbeat brodium seu ius pingue.*

Hoc quidem ideo dixit, q̄n̄ pin-
guia leniunt, & per consequens par-
tum facilem efficiunt.

*Et protegatur a clamore, saltu, 79
timore, pugna, & percussione, &
in [agone, & uiolentia] eius offe-
ratur ei decoctio dactylorum, &
scenigræci.*

m violen-
tia, & diffi-
cultate.

Pregnans quidem est a percussio-
ne extrinseca protegēda: eo q̄ abor-
sum ab inde sepius pauatur. & cum
erit partus difficilis & violentus, de-
tur ei in potu decoctio dactylorum
& scenigræci.

*Expedi etiam ut in partu ha- 80
beat obstetrix discreta: quę cir-
cumspecta omni pusillanimitate
trahat fortiter pedem eius, &
[imprimat] uentrem eius, caute
tamen & discrete, postquam su-
bito eam surgere fecerit.*

n copri-
mat

Cōgruit quidē ut in hoc casu ob-
stetrix perita habeatur: q̄ trahat pe-
des eius uolenter, & faciat ut conse-
quenter surgat, & subito erigat: &
cū surrexerit, premat, & constringat
cū vitta & sibi similibus vētr̄ eius.

NN iij Et

l gres cie
ca, uluā
exhibeo

Canticorum

G Et si fluat ab ea sanguis mul-
81 tus, offerantur in potu trochisci ex
 karabe. si vero ratione alicuius
 impedimenti non egrediatur ab eo
 sanguis in conuenienti quantita-
 te, sumat in potu trochiscos de
 myrrha.

Quod hic dicit, est de se notum,
 scilicet excedente fluxu sanguinis, in hoc
 casu propinentur in potu trochisci
 ex charabe. Si vero retineatur quod
 debet egredi, ministrentur in potu
 trochisci de myrrha. sunt etiam mi-
H nistrandi trochisci de myrrha ad al-
 leuiandum partum.

82 Et utatur fumigys dissolutis
 a seu gra ex myrrha, kytam, sauiua^a
 noru abel

] sulphure, & co-
 locynthide factis, si secundina non
 egrediatur.

Hæc quidem omnia procurant
 descensum & egressum secundinæ:
 procuratur etiam egressus & descen-
 sus secundinæ cum sternutatorijs.
 Dicit autem secundina pāniculus, quo vo-
 luitur fetus in utero materno.

Electio nutricis.

I Et ergo nutrix eligenda me-
83 diocris ætatis & carnosā, nō
 tamen laxa carnis, per complexio-
 nem suam appropinquans equali-
 tati, & temperiei^b [alti & ere-
 sti] corporis, & magnarum mam-
 millarum: habens caput mundum
 & sanum, & oculos, immunis ab
 omni nocumēto intrinseco, & quod
 sit sana breuiter in membris, &
 iuncturis suis.

Hoc per se notum, scilicet quæ electa nu-
 trix debet esse mediocris ætatis, ut
 pote a viginti annis vsq; ad trigin-
 ta. Debet esse etiam æqualis seu tē-
 peratæ complexionis, aut propinquæ
 ei: & debet habere corpus pingue &
 sanū. Per hoc autem, quod dixit: appropi-
 quans æqualitati, &c. potuit intelli-
 gere ceteras conditiones, quas expli-
 cuit, seu addidit consequenter.

Et habeat multum lac, cuius
 color sit albus, nec sit nimis subti-
 le, nec nimis grossum, & sit sapor
 eius dulcis [sine horrore aliquo],
 sitq; coniunctum in partibus, &
 non fluidum^d [

L
 c bonū ha-
 bēs odorē
 si fortidū.
 d cū super
 aliqđ ter-
 sum effusū
 dicitur.

] .
 Hoc quidem est notum de gñe,
 & modo lactis. notum. n. quod electum
 lac debet esse mediocre inter subti-
 le & grossum, albi coloris, & dulcis
 saporis, similem & non diuersarū
 partium.

Congruat autem ut dulcibus
 [pinguibus], & piscibus recen-
 titibus^f [cum oleo] nutriatur.

85
M
 e vinctuo-
 sis.
 f & pigul-
 bus. Scar-
 ne pingul

Et decet, quod ordinetur cibus
 eius talis, qui habeat sanguinem ge-
 nerare, qualis est dulcis, & vinctuo-
 sus, & pinguis temperate: vnde in-
 tellexit ex dicto suo cum oleo pin-
 guia oleaginosa. decetq; ut nutrix
 attenta sit in exercitio, & bonitate
 digestionis: hoc namque est
 necessarium in hoc ca-
 pitulo, & omni-
 bus a-
 lijs.

Re-

b pinguis
 & sani

A Regimen proprium infantis,
cum exit ab utero.

36 **V**ngatur ergo & liniatur
stypticis cum fasciabitur,
donec manifeste induretur cutis ei-
us, & calefiat, & ab humidi-
tatibus eius mundeatur: & medio-
cri ligatura fasciatur.^h

h nec ei e-
tribue dū
lac multū
q^d nau-
scatiū fa-
ciat in
ducat.

B Cum ligabitur & fasciabitur ip-
se infans, vngatur prius oleis stypti-
cis, & calefiat aqua temperatæ cali-
ditatis, ad mundificandum ipsum a
sordibus, & ligatura eius stringatur
temperate. Et Gale. quidem iussit q^d
puer natus superaspergatur sale tri-
to. Non tamen permittatur multū
sugere lac, quoniam corrumpetur
inde ipsius digestio.

37 *Nec est etiam ei logo tempore
prohibendum lac, quoniam super-
calefieret inde.*

Puer est lactandus mediocriter &
temperate, nō autem excessiue, qm̄
corrumpetur inde lac assumptum.
non est etiam paruum lac dādum,
quoniam supercalefieret, & consu-
meretur inde.

38 *Suntq; tolenda & vitanda om-
nia ipsum ad iram excitantia, &
ipsius somnū impediencia. si enim
velit quis somnum prouocare, po-
natur stratus eiusⁱ capax, & la-
tus satis^j in loco opaco: & impona-
tur papauer in cibis suis, si ex abla-
tione somni seu vigiliarum instan-
tia contingeret ei aliquod nocu-
mentum.*

i planus &
mollis

Decet nutricem autētam esse de
esse & dispositione infantis, ne f. ali
quid aliud lædat ipsum, aut stricta
ligatura, aliudve ab istis. vñ faciat
ipsum dormire super stratum pla-
num & extensum in opaco. q^d si rō
ne alicuius nociui lædatur in som-
nitate, papauer in cibis & ferculis
eius misceatur.

*Vtilius tamen esset multum, &
magisq; necessarium, ne alicui in-
fantium daretur aliquid ad come-
dendum, excepto lacte solo, donec
habuerit dentes suos.*

Nam cum datur eis alius cibus,
dum adhuc lactantur, quemadmo-
dum faciunt nunc hoīes regionis
nr̄e in regimine suo, hoc quidē exi-
stīt cā morborū in eis: adeo q^d etiā
contingit inde mors frequenter.

*Et cum surget a somno, & exci-
tabitur, k[neccsitetur] ad uiden-
dum lucem: taliter etiam quōd in-
spiciat astra in cælo. videat etiam
in die colores varios & diuersos,
quatenus^l in hoc excitetur.*

90
k & exer-
citetur

l delectet
& diligen-
ter videre.

Hoc quidem præceptum est ad
excitandum, & exercitandum vi-
sum, necnon etiam & confortandū
ipsum ex ipsius exercitatione, & hoc
quoniam omne membrum roboratur,
& confortatur cum exercitatur,
& in operatione est attentum. pro
tanto cum excitabitur a somno, cō-
gruent ei magis loca luce & clarita-
te informata. Idem etiam docet
quōd teneatur extra domum ī via,
ut cælum, & astra eius inspiciat: &
quōd videat ī die colores plurimos,
& diuersos.

Et

Canticorum

G m[Et loquatur semper alte qui
91
m & an
ipm sint
cūctates cū
voci^o & b
ueniētib⁹
vt dlectet
& inclinet

cung, aut quacung, habebit acceſſum ad ipſum, cum uoluerit quis ipſum inſtruere & aſſueſcere] ad loquendum.

Hoc etiā pręceptum eſt ad excitandum organum auditus ipſius, & diſponendum ipſum ad loquendū. & hoc, quoniam de natura puero- rum eſt, q̄ quem ſermonem audiue- rint aſſimilant: ſicut etiam facit a- uis, cum recepit doctrinam ſermonis hominis.

H Et ponatur mel in ore eius, li-
niendo & fricando ex eo palatū,
gingiuas, & linguam eius, & ad
datur cum eo aliquantulum thu-
ris, & n[] liquiritia.

n facci

Hoc quidem totum eſt ad hoc vt ſit facilior ortus dentium, & ad iu- uandum eum ad loquendum.

93 Et promouetur et ſternutatio,
quatenus ipſius naſi oppila-
tiones aperiantur & mundentur. hoc. n.
reſtificat & clarificat nocem ſu-
am, omnes etiam ſenſus eius, & cū
hoc dilatat pectus, & anhelitum
bonum facit.

Quia iuſſerat leniri os & palatū ipſius, pręcipit nunc q̄ in eo ſter- nutatio prouocetur & ait q̄ ſternu- tatio prodeſt ſenſibus, & hoc, eo q̄ cerebrum mundificat. ex hoc ē cō- fert voci, & anhelitum mundificat, eo q̄ meatus eius mundificet.

94 Et nitet phlebotomiā, & phar-
maciam, donec ad ætatem adole-
ſcentiæ peruenierit: nec reſiſtatur

apostemati uariolę ſeu exiturę ei
dem contingenti^o []
cum attractione.

R
o ſeu nō
har diuer
ſio ad cō
uariatum

Non quidem decet minuere, ac pharmacate puerum, etiā ſi occur- rat exigentia ex natura morbi, do- nec tranſiuerit in eo ætas pueritię: quod contingit anno xliii. aut xv. Cum autē dixit: nec reſiſtatur apo- ſtemati variolę ſeu exiturę eidem contingenti cum attractione: igno- ro proculdubio quid intellexit per hoc, qđ dixit cum attractione. Nam ſi per attractionem intellexit, q̄ non procuraretur tractus & diuerſio mate- rię ad partem aliam, & oppoſitā mē- bro apoſtemoſo per phlebotomiā illius partis oppoſitę: hoc quidē iā includebatur, & continebatur ſub prima cantificatione generali, quā de phlebotomia fecerat. Si vero intellexit per hoc, ne ſuperponantur membris prædictis medicinę attra- hentes: hoc etiam eſt pręceptum ge- nerale tam ſi pueris q̄ in alijs ab eis: cum contingunt eis apoſtemata & variolę dictę quidem Arabice alze bud. immo forſitan hoc eſt utilius & magis conſeruandum in pueris q̄ in adultis, ratione ſupplux humi- ditatis complexionis ipſorum.

L

M

Regimen conualeſcentium.

Licet conualeſcentes ab ægri-
tudine ſani exiſtant, eorum
tamen corpora non ſunt fortia, ſed
debilia, ſicut ſunt² [debiles immu-
nes a morbo, quorum uirtutibus
accidit fatigatio, & ſanguinis pri-
uatio in eorum corporibus.]

95

Quod dixit de conualeſcentib⁹ a morbis eſt per ſe notū. & hoc, qm̄

a dom⁹
antiquar
apre cade
re, ſi q̄re
maſerūt
aīz debi-
les, & cor-
pa ipſorū
ſanguine ſt
priuata.

A ipsorum corpora sunt debilia, & parui sanguinis: & virtutes quidē sequuntur dispositionem ipsorum corporum quorum sunt.

96 Si autem macies & extenuatio corporum ipsorum fuerit longi temporis, & chronica, reducantur paulatim ad consuetudinem propriam, nec fiat hoc subito & festinanter. si uero emacerati fuerint, & extenuati in tempore breui, **B** ^b [reducantur celeriter ad solita: est nihilominus gradatim subtiliandus, donec euasio corporis ipsorum sit manifesta.

Hoc quidem præceptum est de modo, qualiter reducantur conualescenter ad solita. unde inquit, q̄ si macies corporum ipsorum fuerit longi temporis, &c. & est, ac si diceret, q̄ si passus est morbum chronicum, est paulatim & gradatim reducendus ad cibum solitum: estq; per longum tempus in hoc augmento gradatim incedendum, donec redierit ad consuetudinem solitam. Qui vero breui tēporis spatio passus est, sit translatio eius maior, & ī breuiori tempore: ita q̄ reducatur citi⁹ ad solita, q̄ conualescens ex chronica passione. & in summa sit temp⁹ ei⁹ in reducēdo ipsum ad solita sanitatem æquale ad motum factum tēporis morbi. Sunt tamen necessarij gradus in reductione conualescētis ab ægritudine ad solitam sanitatem, siue fuerit morbus chronicus, siue acutus. & hoc intellexit, cum dixit: est nihilominus gradatim, &c.

Detur ergo ei parum ex cibo, D
qui tamen laudabilis sit virtutis, 97
& chymi.

Sit ergo cibus conualescētis ī egritudine ī parua q̄ritate sump⁹: sitq; virtutis laudabilis, & boni chymi, cuiusmodi sunt vitelli ouorū, & testes gallorū. h. f. ii. opō q̄ tñ pōdus sanguinis gñet ex eis, quantū ipsa sunt.

Et sit in quiete & tranquillitate, eo quod eorum membra tene **98**
ra sint & mollia, relescenturq;
eorum anima bono [confortio] &
laudabili sede, & ministrentur eis
aromatica, & omnes flores lauda
bilis odoris, & [gaudeant & la
tentur, & ipsos exhilarantibus re
lescentur, [& uident meditatio
nem, & tristitiam. & ingredian
tur tinas in balneo: nec tamen ibi
din⁹ [sedeant: & ungantur ibi
membra eorum oleis conuenientibus: non tamen cum forti fricatione. nam hac efficiunt in eis calore innaturalem.]

Hoc quidem totum est per se notum, comprehenditur quidem hoc totum in tribus præceptis seu canonicis vñibus. Quorum primus est, ne fortiter exercitentur, sitq; intentio eorum potius ad quietem q̄ ad motum. Secundus est, ut eorum animæ seu virtutes saluentur, & confortentur cum omni eo, quod erit possibile per auditum, & odoratū. Tertius est, ut eorum corpora restituantur cum oleis lenitiuis, & per ingressum balnei in pillis, vel tinis, aqua tepida plenis.

Re-

E
c & lauda
bili collo
quio
d admini
strent eis
legitima
& cūlen
e morent
nec forti
excitetur
exercitio,
neq; fricē
tui vehē
mēter. nā
ista faciūt
ī eis acci
dere debi
litate & le
F
deat faq̄
tepidis, &
mēbra ip
sorum oleis
conuenien
tibus indūc

Canticorum

G Regimen senum.

99 **V**ires & virtutes senum re-
trocedunt omni die, & etiā
minuuntur.

Quicquid est in senibus, existit
in diminutione & consumptione. &
ob hoc dixerunt, q̄ senex sit homo
corruptus, hoc est q̄ sit in via corru-
ptionis: & iuuenis est homo, qui ge-
neratur, hoc est in via generatiōis.

100 *Vnde detur eis fortis cibus in
parua quantitate sumptus: qui s.
non aggrauet membra ipsorum.*

H Hoc quidem p̄ceptum positū
in regimine senum similatur p̄ce-
pto posito in cibis conualescentium.
ab egritudine: & est q̄ sit cibus illo-
rū ille, qui in parua quantitate sum-
ptus nutriat multum. & hoc, quoniā
commune est vtriq̄; necessitas mul-
ti nutrimenti cum debilitate virtutis.
Et super hoc ingeniauerunt se
duobus ingenijs: quorum vnum est
q̄ sit cibus eorum ille, ex quo parua
quantitas multum nutriat: & secū-
dum est, vt comedant parum, & hoc
pluribus vicibus. vnde melius est q̄
senes comedant ter inter diem & no-
ctem: & sic etiam faciant pueri. &
I est, sicut diceretur q̄ cibum, quem
consueuerunt sumere vna vice vel
duabus, sumant tribus vicibus.

101 *Et si enacuantur, nequaquam
cholera educatur: sed potius dimit-
tatur, cum sit in eorum corporibus
medicina.*

Hoc quidem est notum. nam cū
super complexionem senum frigidi-
tas dominetur, timendum quoq̄; &
opinandum est q̄ super ipsum hu-
mor frigidus dominetur, & humor

quidem calidus huic contrarietur: &
& est medicina humoris p̄dicti in
senibus. hoc autem verū est vt pluri-
mum. Vidimus nihilominus quam
plures ex senibus, i quibus fuit mor-
bus ex citrina cholera generatus.

*Nec prohibeatur eis totaliter*¹⁰²
phlebotomia, si iam vsi fuerit ea:
immo minuaturs etiam in hoc casu
sexagenarius, si corpulentus fuerit
& carnosus, bis in anno, nec abusa-
tur hoc in duobus anni temporib-
us. prohibeatur tamen ei omnino
phlebotomia ex cephalica, & sic^L
erit eius regimen bene ordinatū.

Minime quidem est minutio san-
guinis prohibenda in ætate senili
ei, qui vsus est ea in adolescentia &
iuuentute sua: immo est bis in an-
no minuendus etiam sexagenarius,
si vsus fuerit, & si fuerit sanguineus:
estq̄; minuendus vere & autumnō.
non tamen minuatur de cephalica.
quod ideo iussit, quoniam senū ca-
pita sunt debilia & frigida. Est autē
quod hic dicit, magnum apud me,
s. q̄ sexagenarius bis in anno minua-
tur, & potissime in autumnō. & hoc
quoniam phlebotomia non exigif
hoc tempore ad conseruationē sani-
tatis, nec etiam est tunc faciēda. vñ
in illo ex eis faciēda est phleboto-
mia ad conseruationem sanitatis,
cui soliti sunt contingere morbi ex
sanguine in fine veris, & in p̄cipio
æstatis. Et in summa minime con-
gruit, vt sic vtiatur phlebotomia
bibentes aquam, sicut bibentes vi-
num: nec habitantes in climate cali-
do, sicut habitantes in frigido, & tē-
perato. Regionēs enim, quæ sunt in
cli-

A climaibus tpatis. sunt magis conuenientes ex eis ad hoc, vt habitatores earum vtantur phlebotomia. Talia autem climata sunt illa, in quibus ver est longius ex quatuor anni temporibus, ex quo patet, q^d quartum clima minime sit temperatum: eo quod autumnus in eo producat. q^d quidem est signum, q^d ei⁹ habitatio declinet ab æqualitate, & tpamento sicut inquit Galenus.

103 Cum etiam peruenerit ad septuagesimum annum, minuatur semel in anno, nec secundetur in eo

B etiam in corpulentis. nec etiam est ex tunc de mediana minuendus, & si fuerit corpus eius quasi plenum. Vnde cum processerit in ætate amplius quãq; annis, minuatur bis de basilica in duobus annis.

C Inquit, vt minuatur semel in anno ille, qui ad septuagesimum annum peruenerit, de basilica tamen, non de mediana, eo q^d colligantiam habeat cum cerebro: ipsa. n. componitur ex cephalica, quæ est superior in brachio, & ex basilica quæ est inferior in eodem. Præcepit ergo, vt septuagenarius minuatur semel in anno etiam vsq; quo consequatur septuagesimum quintum annum. hoc tamen totum est contra rationem, & transgressio præcepti seruandi in arte de phlebotomia. Ego nihilominus concederem ei, si morbo ei de contingenti esset necessaria: verum in regimine conseruandi sanitatem eorū prohibeo eis ipsam absolute.

04 Post hæc autem ætatem est eis omnino phlebotomia prohibenda. nam obest multum senioribus, &

decrepitis. Nec etiam sunt eorum D apostemata [mitiganda:] nec est etiam attractio in apostematibus eorum fortificanda. ^{a repoud enda.}

Hoc totum est ratione debilitatis corporum ipsorum. Est etiam verenda fortis attractio in apostematibus ipsorum: qm̄ augerentur inde itum, q^d duceret membra apostemosa ad mortificationem: & pro tanto non est minuendus quis post annum septuagesimum quintum.

Sunt nihilominus mundificandi cum fricatione & sudore, denturq; eis ^b [pingues, s. fici per interualla,] & mundificetur etiam cum cibis molliciantibus. Destru- Etio autem eorum cum medicinis est omnino prohibenda. ¹⁰⁵

In corporibus autem senum augentur superfluitates ratione debilis digestionis ipsorum. pro iato est eis necessaria euacuatio eius, quod ex eis in tertia digestionem existit, cum magna fricatione, & balneo temperato. Docet etiam q^d venter eorum mollicetur, continuando esum ciborum mollicantium, sicut dixit: nō tamen cum medicinis solutiuis, eo q^d non bene ferant & transferat eas. Galenus autem iussit, vt in hoc casu sumantur fici pingues in ieiuno. Iussit tamē vt vsus earum minuatur: eo q^d oppilationes faciāt. & hoc intellexit, cum dixit, denturq; eis pingues per interualla. Aut fortitan intellexit, q^d dentur eis in potu pinguis, per huiusmodi fici pingues.

Regi-

105

E
b olea
ptiello c
vices post
vices.

F

Canticorum

G Regimen eius, cuius sanitas est diminuta in aliquo ex membris, & in non alijs } aut in aliquo tempore, & non in alijs.

Qui ergo patitur in aliquo tempore determinato, curetur prius quam incurrat morbum.

Si quis aliquo tempore patitur determinato, curetur, priusquam perveniat ad illud tempus: & hoc tãdiu donec liberetur ab egritudine sua illo tempore.

H Et curetur cum contrario eius, de quo conqueritur illo tempore, & commuta tempus pro tempore.

Curari debet qui patitur aliquo tempore cum contrario eius, quod generatur in illo tempore: quasi dicat q̃ cum quis p̃curabitur sic tempore p̃cedente morbum, erit quidem securus, q̃ non generetur morbus in eo illo tempore. vnde est, ac si dixisset, q̃ non est dīa inter ambas curas, nisi q̃ faciat tpe p̃cedente morbum illud idem, quod etiam faceret tempore morbi. hoc quidem intellexit, cum dixit, & commuta tēpus pro tempore.

108 Si ergo aliquis patitur in aliquo ex membris suis, attendatur & recipiatur cura eius ex his que colligam in curis morborum, donec liberetur, & mundaetur ab illo morbo.

Quia fecerat mentionem de cura eius, qui patitur in aliquo tempore, & non in alio, cōp̃it referre cura eius, qui patitur in vno ex membris

eius, & non in alijs. Vnde inquit, q̃ cura huius est sumenda ex eura ipsorummet morborum: nec est dīa in hoc, sicut referemus consequenter incurs ipsorummet morborum.

Regimen eius, in quo apparent signa futuri morbi.

Et si appareat in alicuius corpore signum significans super morbum futurum, [prohibeatur assente aduentus] eius, quoniam occulta est causa in corpore eius: pro tanto auferatur, priusquam detegatur. iam autem retuli quid significat accidens apparatus in corpore, & de qua egritudine timendum sit ex eo. vnde assente curandum est de eo, faciendo cessare causas eius ex his que retulimus in capitulo suo.

Quia retulerat regimen eius, qui patitur in vno tempore & non in alio, & illius qui patitur in vno ex membris suis, & non in alio: incipit nūc referre regimen sani, in quo appareret aliquid ex signis prognosticis super futuram morbi generationem. Pro tanto inquit: prohibeatur assente aduentus eius, &c. ac si diceret tollatur causa eius a corpore, que separata est facere ipsum. & iam quidem retuli signa, que cum apparerēt in corpore sani, significant super morbum futurum: propter quod non oportet ea iterare in hoc loco. Offeretia autem de ablatione harum causarum reponitur sub specie ablationis causarum ipsorum morborum. hoc autem speramus ponere in subsequens libus.

A tibus. & ob hoc vtendum in ablatione cuiuslibet cause, cuius apparent propria signa in corpore, his quę referemus in parte curationis horum Canticorum.

Tractatus secundus. [Practicę
De reductione sanitatis in
egris cum cibis, &
medicinis.]

e de cura
egritudi-
num.

IIIO
f. ordiati
genas.

Postquam [ergo serua-
ui contenta sub genere]
cōseruationis sanitatis,
nunc incipiam loqui de

B cura ipsius morbi. & hoc quidem
est unum ex generibus practica.
Hoc autem fit obuiando ei cum
suo contrario: ut si fuerit mor-
bus ex caliditate, curetur cum fri-
giditate, & ē conuerso: & si fue-
rit ex humiditate, curetur cum sic-
citate, & ē conuerso.

Postquam locuti sumus de regi-
mine, & cōseruatione sanitatis, nūc
quidem loquimur super igenio cū-
rationis morbi. Dicta autem ī hoc
capitulo sub vno genere comprehe-
C duntur: quod est, vt obuietur cōtra-
rio cum suo contrario. Vnde dixit,
q̃ canon in hoc capitulo est, q̃ ince-
datur in hoc genere, sicut iussit Hip-
pocrates, curando s. vnum contra-
rium cum suo contrario: ita q̃ si fue-
rit morbus ex caliditate, curetur cū
frigidityate contraria, & ē conuerso:
& si ex humiditate, cum siccitate, &
ē conuerso.

Curetur ergo cerebri repletio
cum euacuacione, & sic fiat de mē-
bris alijs: & in p. uiente obstratio

nem ex oppilatione fiat apertio,

a[

donec eius malitia fuerit re-
Elificata: & lenitas corporis noci-
ua exasperetur, & similiter aspe-
ritas leniatur.

Quia vnum contrarium est cu-
ra alterius contrarij, fuit quidem ne-
cessarium q̃ sit cura repletionis cū
euacuacione, & cura oppilationis cū
apertione, & ē conuerso: & cura aug-
menti cum diminutione: & cura as-
peritatis cum lenitate, & ē conuer-
so. Et summa quidem in hoc capit.
est, quoniam oportet q̃ numer⁹ cō-
trariorum, quę sunt velut radices ī
curatione, sit secundum numerum
specierum morborum, causarum,
& accidentium. Iam autem sunt no-
te species, quę cōtinētur sub istis ex
cibis, complexionē, & operatione. &
hęc quidem sunt velut radix in ī-
genio curationis.

Rememoratio specierum me-
dicinarum.

Hic quidem faciam mentio-
nem medicinarum humo-
res educentium per secessum.

Quia vna species morborum ap-
propriatorum membris similiū par-
tium est morbus cum materia, aut
sine materia: & quia cura morborū
cum materia sit cū euacuacione hu-
moris peccantis, quę sit cum medi-
cinis eductiuis alterantibus, s. con-
trarijs eius: ille vero, qui est sine ma-
teria, curatur solum cum alteratiōe
malę complexiōis ægritudinem fa-
cientis: fuit quidem necessitate co-
actus, vt in hac operatiōe referret me-
dicinas hoc facientes, & eūam medi-
cinas

D
a & dimi-
nuat qd ī
nūero ad-
ditū ē, &
oppiletur
qd ē apert-
um

R

R

cinas

Canticorum

Gcinas curantes morbos officiales, i. efficientes, quod est contrarium ei⁹. Incipit autem in hoc a medicinis eductiuis. vnde inquit: Hic quidem faciam mentionem medicinaru hu morem educentium.

4 Vnde referam illam, super qua dominatur aliqua complexio, & habentem potentiam educendi aliquem humorem, & habentem vim aperitiuam, aut mollificatiuam, & habentem potentiam urandi, ^b[uel] putrefaciendi, ^c[

H ^aclaudendi, ^d[& aperitiuam oppilationis, & attrituam] ^e [& exiccatiuam, aut sanatiuam carnis generatiuam, aut sigillatiuam, & his similes in virtutibus secundis, & tertijs.]

Referre ex his medicinis illa, quae sic malae complexionis dominatur, donec alteret ipsam: & si de natura sua non educat aliquem humorem sunt huius medicinae notae in primis virtutibus. Ex his etiam refert mollificantes, aperientes, vrentes, & putrefaciennes, claudentes, oppilantes, exiccantes, & facientes nasci carnem. haec autem, & his similes notae sunt in virtutibus secundis. Si autem habentes operationem in toto corpore habeant, & specialem in vno & determinato membro, dicuntur habere virtutes tertias.

Rememoratio solutiuarum cholerae.

F Ducit autem fortiter cholerae rubeam scammonia, cuius dosi est a tertia unius drach-

ma, usque ad unum kirat. habet etiam potentiam super alios humores. cuius quidem rectificatio fit cum cotoneis, ne ladat stomachu, & hepar.

Hec quidem medicina est ex fortioribus & nonioribus cholerae rubeam educentibus. & cum hoc quod educit cholerae rubeam, valet etiam dominium super alios humores. & est ac si diceret, quod si poneretur aliquantulum ex hac medicina cum eductiua aliorum humorum, augetur & confortaretur operatio, & virtus illius eductiui. Et dosi ei⁹ est, sicut dicit a tertio vnus darhan, usque ad darhan semis. Eius autem rectificatio communis & nota est cum aequa quantitate & pondere sui ex mastiche. Cotonea tamen, quorum ipse fecit hic mentionem, sunt perutilia in hoc casu. nam frangunt & remittunt malitiam, quam ipsa inferret stomacho, & hepatis: & etiam tollunt & remittunt calorem, & istam mationem ipsius. Laudabilius autem est, quod aliquantulum rectificet ex omnibus lateribus suis, in virtutibus eius primis & tertijs: ita quod non intendatur ex ea superfluous fluxus, sicut habetur ex dicto suo. Et nenufar facit idem. nam ipsum frangit & remittit calorem & siccitatem ipsius: & sua aromaticitate resistit nocumento stomachi, & hepatis. Et mastiche etiam est laudabilis huiusmodi ratione.

Detur autem ex alo^e [sola 6 dum] unum, & si fueris necessesse [duplicetur pondus illud] cum speciebus [convenientibus]: & si de

tur

Atur multum ex eo, reſtificetur cū bdellio, gummi, & tragacantho.

Hæc quidem medicina laudabilior eſt inter omnes medicinas choſeram rubeam educentes a ſtomacho: & hoc, quoniam cum hoc quod educit & euacuat eam abinde, confortat et ipſum ſua ſtypticitate, & ipſum abſtergit ſua amaritudine, & expellit & educit humorem infra ſubſtantiam, & tunicas eius imbibitum. Eſt autem multum melius ſi cum ſpeciebus conuenientibus miſceatur: & præſertim ſi humor cholericus vergat ad groſſitiem aliquam. Laudabilior autem compoſitio ipſius cum ſpeciebus eſt, quam retulit Gale. ſub auctoritate priorū: & eſt hiera picra, quam ipſe reſeruauit & notificauit: in qua eſt magis quam medietas aloes ex ſpeciebus, & minus quam duo tertia ipſius. Sūt autem ſex ſpecies notæ in hoc, ſcilicet maſtiche, cinnaſomum, ſpica nardi, & caſia ligni, carpobalaſamum, & xylobalaſamum. Verum moderni ponunt de ſpeciebus quantum de aloes, & hoc intellexit, cum dixit: & ſi fuerit neceſſe, duplicetur pondus illud cum ſpeciebus. Eſt autem reſtificatio ipſi, ſicut dicit, cum gummi arabico, & tragacantho, & bdellio. ipſum tamen eſt ſolūtium: eſt tamen nihilominus ipſi correctiuum, quoniam infert frequenter mordicationem in inteſtinis, & tineaſum.

7 Et ex myrobalanis citrinis offeratur in potu unc. i. & tantundem offeratur de uiolis. ſic etiam fiat de medullis caſiæ fiſtula, & tamarindis, & non amplius.

Myrobalani quidem citrini ſunt debiliores aloes: ſunt nihilominus de laudabilioribus medicinis ſtomachi, ratione ſtypticitatis ipſorum. Doſis quidem eorum eſt a drach. ſ. vſque ad drac. vnam. Et poſt ipſos eſt medulla caſiæ fiſtulæ, cui aſſociantur poſt ipſam tamarindi. viola autem in hoc cæteris ſunt debiliores.

Rememoratio ſoluentium phlegma.

Detur ad hoc danic. ſj. ex pulpa colocynthidis mundæ, & reſtificata bdellio, & ſimiliter fiat cum cucumere amaro, quod eſt ei ſimile in hac operatione, reſſificato cum pondere ſui conuenienti ad hoc.

Colocynthis quidem eſt fortior ex medicinis phlegma educentibus: infert tamen tineaſum: & ideo reſtificatur cum bdellio & tragacantho. Doſis eius danic. ij. & danic quidem eſt pondus drach. granorum. Quidam medici ratiocinati ſunt quod non debet multum teri, & plures ſunt huius opinionis: & quidam opinantur quod debeat bene teri. Ratio dicentium, quod non debeat inultum teri, eſt quoniam tunc, ut dicunt, eſt minor ardor & moleſtia, quam infert in inteſtinis, eo quod inuoluatur & profundetur minus in inteſtinis. Sed ratio opinantium quod debeat bene teri, eſt quoniam tunc eſt minus nocuum tum ipſius, ut aiunt: & hoc ratione paruitatis partium eius. tutius autem eſt in hoc inniti experiētiæ, quam rationi.

Detur autem unc. ſ. ex ſale nitro & ſale, nam expellunt phlegma.
Coll. Auer. OO ma

Canticorum

Gma. sed dentur ex turbit^a [darhā
a drach. ij
& cū dat
i potu i de
coctioe de
tur aut ij.]
ij. cum datur in potu, ponantur in
decoctione sequali. ij.]

Tuibit quidem est medicina bo
na & laudabilis: cuius actio & pro
prietas est educere phlegma a sto
macho. eligatur tamen sincerum,
non ex corruptione ipsius cauerno
sum, & perforatum. & rectificadum
est cū zingibere & mastiche. Sequa
li fm Medicos est pondus. 2. darhā
Medicorum antiquorum.

H Et dentur ad minus ex agarico
[darhā. i. & quatuor ex granis.]

Agaricum est valde laudabile:
neq; indiget rectificatione, quantū
ad aliquam proprietatem eius illau
dabilem. educit autē humores gros
sos. & in summa est securior omni
bus alijs medicinis. Cuius dosis est
per se ab vno darhan vsq; ad duos:
sed in decoctionibus ponuntur da
rhan tres. Et ipsum quidem curat
aqua descendentes ad oculum sui
proprietate in principio descensus
earum, estq; melior & securior, q̄
sit turbit. Granum autem est medi
cina fortis potentię, inferens angu
stiam magnam: nec decet Medicū
vri talibus medicinis, cum potest se
curas inuenire.

Rememoratio educentium
aquam citrinam.

H Ac quidem medicina e
ducunt aquam citrinam,
s. pondus. ij. danic^e [laureola.] &
e a meze
recon pondus vnus danic euphorby non
d febrā
a drach. ij antiqui, tantundem ex^d [rithy
mallo] rectificato, sicut rectificans
ipsam aloē, et ē pōdus^e [darhā. i.].

ex centaurea. hac igitur extrahūt
aquam citrinam.

Verendum quidem & periculo
sum est offerre omnes istas, seu ali
quas ex eis in hydropē, & p̄sertim
si fuerit de causa calida: & ex eis ma
gis euphorbium. & centaurea quide
videtur laudabilior inter eas.

Rememoratio soluentium
melancholiam.

D Etur ergo in potu ex sene,¹²
polypodio, epithymo, myro
balanis indis, & etiam ex fumo
terra, & buglossa secundum quā
titatem quam ex ea educere intē
deris. Vnde si equaliter & tēpera
te eam velis educere, da vnc. s. &
ex lazulo^f [darhan quinq; ipse ta
men est signanter periculosus, &
uerendus.]

f drach. s
hoc n. ē p
p̄dū ad ip
sam edu
cēdū.

Fortior ex his medicinis est lazu
lus: & post ipsum epithymus: & post
ipsum polypodium: & post ipsum
myrobalani indi, & Kebuh. Sene au
tem, & fumus terre educunt humo
res adustos. Ego non repono buglos
sam inter educentes melancholiā: M
dico nihilominus q̄ ipsa est ex resu
stentibus ei. Et vt sit ad vnum dice
re, nequaquam est rectum vt dosis
omnium horum per se sumptorum
sit equalis. vnde ex polypodio est su
mendum in potu a. v. darhan vsq;
ad vnc. s. sed in decoctionibus pona
tur ex eo unc. i. & ponatur ex epithy
mo in decoctionibus a quinq; da
rhan vsq; ad vnc. s. sed ex myroba
lanis ponatur ab vncijs. s.
vsque ad vnciam
vnam.

Re-

A Rememoratio compositionis
medicinarum.

13 **R**adix autem veridica est, ut si posset fieri, miniftraretur semper unica & simplex medicina in omni morbo, donec eius operatio panderetur: fuit nihilominus necessaria earum compositio propter illud quod nunc dicam.

Radix veridica esset, quod uteretur medicinis simplicibus, quarum operationes iam sunt experte & approbate in cura cuiuslibet morbi: nisi cogeretur Medicus componere eas, propter ea, quae referam consequenter.

14 Scilicet, propter morborum compositionem adinuscem, & propter medicinarum adaequationem, & dulcorationem mali saporis & amari ipsarum, & ad inuandum earum transitum, si fuerit difficilis & tardus, & rectificandum difficilem glutitionem ipsarum. Ven-
tris soluentium.

g. Sequitur ad
rituat ad
veteris so-
lutionem.

Causae quidem, propter quas fuit necesse componere medicinas in hac arte, sunt compositio morborum diversorum & contrariorum ad inuicem. & propter hoc fuit necesse componere medicinam ex simplicibus & specialibus cuiuslibet ex morbis illis, ex quibus componitur compositio: sicut exempli gratia, sunt febres compositae ex humoribus calidis & frigidis. Interdum etiam est necesse componere duas simplices medicinas: & hoc, quoniam medicina simplex, cuius exigentia erit in cura alicuius morbi, non est in eodem gradu cum

malitia complexionis illius morbi, sed erit citra eam diminuta, aut aucta ultra eam. Si ergo fuerit aucta qualitas ultra malitiam morbi, erit miscenda cum ea alia medicina, quae eam in hoc debilitet & remittet, quamvis confortet eam in alio. Quandoque etiam componuntur diversae medicinae simul ex hoc, quoniam medicina specialis, & propria in cura morbi erit horribilis, & saporis illaudabilis: & tunc erit miscenda cum alia, quae ipsam dulcoret. & ob hoc fuerunt compositae medicinae ut plurimum cum melle: & hoc etiam confert ad conseruationem ipsarum.

E Cum etiam vult aliquis quod medicina penetret & transeat ad aliquod ex membris corporis distantibus a visceribus & stomacho, erit miscenda cum medicina speciali alia, quae iuuat eam ad transeundum ad membrum illud. Erat autem interdum virtus medicinae facientis sic aliam transire contraria virtuti principalis seu principaliter intente ad curationem. & ob hoc miscetur lepus marinus in cura ulcerum vesicae: quoniam de natura huius medicinae est, quod transeat celeriter ad vesicam, & quod ulceret eam. Et medicinae habentes potestatem curandi praedictum morbum in hoc membro, & quibus utimur in cura ipsius, tarde quidem pertingunt & veniunt ad hoc membrum, scilicet vesicam. nam non perveniunt ad eam nisi post digestionem earum factam in pluribus ex membris nutritiis. & ob hoc addit cum eis quod festinat transitum ipsarum ad membrum illud. Sic etiam faciendum est in medicinis ulcerum pulmonis. nam in hoc casu miscenda sunt cum consolidatiuis & constrictiuis, quae ulcera munificet, abstergeat, & leniat: alias non

Canticorum

Gconsequeretur pulmo viceratus iu-
uamentum ex prædictis medicinis.
non.n. perueniūt ad ipsum nisi post
digestionem earum in corde, hepa-
te, & stomacho. Cum etiam medici-
na est difficilis glutitionis, erit alia
medicina cum ea miscenda, quæ di-
sponat & præparet eam ad faciliter
glutendum. Sunt tamen multo plu-
res causæ compositionis medicina-
rum, quæ sint istæ, quas non reperiit
hoc loco. Componuntur autem ut
plurimum medicinarum ratione cōtra-
rietatis morborum, causarum, & ac-
cidentium adinuicem cum mem-
bro. & est ac si diceret quod in eodem
membro cōgregantur morbi, causa,
& accidens: quæ interdum omnia si-
gnificabunt super cōtrariam dispo-
sitionem, seu naturam ipsius.

Quæ dosis debet dari ex
medicinis.

Cum ergo fueris attentus in
compositione solutiuæ, ^a [po-
ne debitum ordinem, et numerum
earum in compositione. Accipe er-
go cum proprijs dosibus, & deter-
minato numero medicinarum soluti-
uas, sicut volueris rectificatas, &
diuide consequenter certis portio-
nibus doses earum: & detur in po-
tu ex ea secundum numerum com-
ponentium ipsam, & sic fiat, cum
sic componentur, quod totum com-
positum propinetur, & sic compo-
situm seruentur necessitati tempore
opportuno.

Necessitas quidem componendi
diuersas medicinas solutiuas est cū
est necesse humores diuersos educere

res: sicut cum est necesse omnes tres
humores educere, scilicet melancholiam,
cholera, & phlegma. vnde dicem⁹
quod officium in huius operatione est
ut de qualibet medicina quemlibet
ex prædictis humorem educente su-
matur dosis completa: nisi habeat
medicina propria, & sit composita
proportionabiliter ex numero com-
ponentium. Si ergo perfectæ doses
earum fuerint tres, sumatur tertium
totius: & si duæ, dimidium. vnde cū
quis voluerit exempli gratia educere
cholera, phlegma, & melanco-
liam, accipiat dosim cōpletā scam-
moniarum, pulpe colocynthidis, & lapi-
dis lazuli rectificatorum, & decēter
repressorum: & dabit consequenter
ex toto tertium. hæc.n. erit dosis cō-
pleta illius totius.

b[

Huiusmodi sunt myrtus, sismach,
[berberis, & sex ferri, myrobala-
ni,] acacia, coralli, & emblics, lu-
tum armenicum ^d [uel terra,] &
^e [rumex, seu arum.]

Myrtus quidē est composita ex
substantia styptica & amara: stypti-
ca tamen est maior quā amara. & hoc
est, quod frigiditas in ea amplius domi-
netur quā caliditas. est etiam maior ei-
us siccitas, quā ipsius frigiditas. nā præ-
dicti duo sapores attestantur super
ipsius siccitatem: & ideo ipsam pone-
mus frigidam in principio secundi
gradus, & siccam in tertio. Est autē
medicina ventris constrictiua pun-
ceteris stypticis. & hoc, quoniam nulla
virtus

L
b Et medi-
cinæ hanc
virtutem
primā, &
sunt virtu-

16
tē secundā
& quidam
medicinæ
hanc virtu-
tē tertiam, a
quibus huius
operationes.
Virtus autē
primā mo-
dicarū ē
sicut calē-
factio, & i-
M

frigidatio
& desicca-
tio, & huius-
modi. Et
hic incipit
m^o addu-
cere medi-
cinas, quæ
frigidant.
c belitici,
scoria
terra, my-
robalani
chebuli.

d ———
e albaus
glutinosus.

* a. l. mor-
bo.

H

15

a accipe
dosim ve-
niens soluti-
ui, & aue-
ra ea ita,
ut si erres,
& permisce
cū ipsius il-
lud quod vis
de his, quæ

rectificat,
& aggrega
pōdera ip-
sorum cum
bona cō-
putatōe,
deinde di-
uidat pon-
dus in por-
tiones, &
sicut fiat in
cōponib⁹
& permitti-
turi⁹ me-
dicinarū so-
lutarū

A virtus solutiua miscetur cum ea: cu
ius contrarium contingit in pluri-
mis aliorum stypticorum. De su-
mach autem asserit Gale. q̄ exiccet
valde. vnde est possibile q̄ eius exic-
catio sit in tertio, aut etiam in prin-
cipio quarti, eius autē frigiditas est
forsitā in tertio. Sapores autem ber-
beris, & mirobalanorum sunt com-
positi ex styptico & amaro: est tamē
maior stypticus q̄ amarus. & ideo
eorum frigiditas est in primo, siccita-
tas vero in secundo. In rumice, & em-
blicis est stypticitas fortis. & ideo vi-
detur q̄ frigiditas eorum sit in secu-

B do. siccitas in tertio. Acacia est frigi-
da & sicca: cui⁹ virtus est similis vir-
tuti sumach. Et corallus frigid⁹ est
& siccus, frigiditas tamen ipsius est
debilior & minor siccitate ipsius. &
consimiles sunt bolus armenus, &
terra sigillata.

17
f cortex i
terior gla-
diū subru-
fus, & san-
guis dra-
conis, & si-
cut ramec
& gallia.
C Et [cuppæ glandium, sanguis
draconis, et gallia muscata,] &
balanstia cum spodio mista, & a-
uellana indica, coriandrum siccum,
& [folium] cum plantagine. hæc
n. styptica sunt in actione sua.

Per cuppam quidem glandium
intellexit coopertorium seu velamē
glandium, & est cortex subtilis exis-
tens infra glandem: cuius virt⁹ pri-
ma frigida est & sicca, & secunda est
constrictiua vlcerum. Gallia etiam
muscata est frigida & sicca, & sui po-
tentia stringens ventrem, & absin-
dens fluxum humorum, qui effun-
duntur a corpore. Spodium autem
est maioris frigiditatis prædictis om-
nibus, ac si esset frigidum in tertio:
& sic est de auellana indica. Est au-
tem conueniens mixtio balaustij

cum spodio in fluxu ex cholera ci-
trina, sicut dixit. Coriandrum autē
est æquale & temperatum, aut i pri-
mo gradu frigidum, sapor. n. ei⁹ est
compositus ex insipido & amaro.
Sed solum est calidum & siccum. si-
mile est in natura sua spicet⁹ eius ta-
men caliditas nō est magna. & ideo
dixit, q̄ mixtum cum plantagine est
stypticum. & hoc, quoniam planta-
go quælibet est tota frigida & sicca
in primo: cuius virtus secūda est car-
nis regeneratiua: & tertia, quoniam
sistit fluxum sanguinis in corpore,
& in matrice maxime.

Et galle, ^h[lapathium,] ribes, **E**
berberis sūt frigida, et cōstrictiua **18**
Hæ medicinz sunt frigida & sic-
ca. galle tanien sunt fortioris siccita-
tis ratione fortis stypticitatis earū.
Et de proprietate quidem ribes, &
berberis, & lapathij est, vt sistere fa-
ciant morum cholerae rubey.

De simplicibus medicinis cale-
facientibus, ^h[præter q̄ i —
educant.}

Scito quod calefacientes medi-
cine, secundum quod retule-
runt & expertum est, sunt condy-
si, thūs, piper, cardamomum, & pi-
per longum. **19**

Hę omnes medicinz sunt calide
& sicca. Ferunt autem q̄ condysi sit
calidum & siccum in quarto. & pi-
per etiam longum est quale piper
nigrum, nisi quia est citra ipsum. Et
videtur q̄ cardamomum assimile-
tur ei in calore.

Et chartamum, menta, schæ-
nanthum, & cinnamomum, **20**
OO ij pas

Canticorum

G ^K ^{leb} *[passe montane. i. staphisagria]*
& capparis.

Et carthamum, i. semen croci hor-
 tulani est calidum in secundo gra-
 du. Et ferunt q̄ menta sit calida in
 tertio. Et de schornantho inquit
 q̄ sit in primo gradu caliditatis, &
 secundo siccitatis. & q̄ cinnamomū
 sit calidum, & siccū in tertio. & sic ē
 de capparib⁹ retulerūt. Est aut cap-
 paris medicina, quē manifeste con-
 fert spleni. & mēta ē manifeste cō-
 fert ori stomachi. Et passē montanę
 seu staphisagria est calida & sicca.

H *Et [centonica, vrtica, & me-
 lissa,] styrax, & ambra.*

²¹ Centonica est calida, & sicca in
 tertio gradu, & vrtica in secundo.
 Et ambra quidem cōfortat cerebrū
 manifeste. Et styrax est in fine secu-
 di, & in principio tertij gradus.

22 *Et lignum aloes, acorus, melilo-
 tum, cuscuta, & zingiber.*

Lignum aloes, & acorus sunt ca-
 lida & sicca in tertio: & mellilotum,
 & cuscuta in primo: & zingiber in
 tertio. Confortat autem lignum aloes
 manifeste stomacho, & acorus hepa-
 ti: & cuscuta ponitur vice absinthij,
 cum nequit absinthium inueniri.
 Et zingiber est de conferentibus ad
 confortandum digestionem in seni-
 bus, & frigidis per naturam.

23 *Et gentiana, ^m [basilicon,] pao-
 nia, lacca, & rheubarbarum.*

^m ^{bado-} ^{ard} Hęc quidem omnia, s. gentiana,
 lacca, & rheubarbarum sunt calida
 & sicca in tertio gradu. Et lacca qui-
 dem, & rheubarbarum sunt ex spe-
 cialiter confortantibus hepar. Et gē-
 tiana quidem subuliat fortiter, & in-
 cidit, & alterat humores illaudabi-

les & perniciosos. & ob hoc fuit vna
 ex quatuor medicinis diateslarō. Et
 de proprietate quidem p̄conię est, q̄
 curet pueros ab epilepsia suspēsa ad
 collum eorum, sicut retulit Gale. q̄
 tñ sit rosa canina, sicut dixit, est du-
 bium apud nos, cum non sit ita.

*Et solium laudanum, & baccæ
 lauri, & ameos, ⁿ []* ⁿ & cyp

Baccę, & ameos calida sunt in ter-
 tio, & laudanum in secundo, & so-
 lium in primo.

*Et anethum, & cataputia, &
 o [alcanna, rubia, & myrrha]* ²⁵ ^o ^{blatte} ^{bizarię, &}

Alcanna, & myrrha, & rubia sunt
 calida in tertio. sed anethum est ca-
 lidum in primo: cuius virtus secūda
 est maturatiua.

*Prasium, serapinum, ^a [acorus,]
 & anisum.* ²⁶ ^a ^{alcina, &} ^{fuet myr-} ^{rha, & an-} ^{daco cha}

Sagapenum, & anisum sunt cali-
 da in tertio, prasium autem est ca-
 lidum in fine secundi, aut in princi-
 pio tertij.

*Et carui, cuminum ^b [& semen
 apij campestre.]* ²⁷ ^b ^{& ruta} ^{& semen} ^{apij sylue} ^{itris}

Hęc oēs sunt calidę & siccę in ter-
 tio: de quarum natura, & propieta-
 te est expellere ventositates.

*Et spica, capilli veneris ^c [satu-
 reia, & darfaan.]* ^M ²⁸ ^c ^{basce &} ^{darfa gaba}

Spica, & capillus veneris sunt cali-
 da in primo. habet autem spica pro-
 prietatem manifestam confortādi
 hepar. satireia autē & darfaan sunt
 in tertio gradu.

*Et casia lignea, galanga, cheli
 donia, & assarum, pix, hyssopus,
 & alchitran, pyrethrum, & bal-
 samum.* ²⁹

Hęc

A Hec omnes sunt in tertio, excepto balsamo: ipsum. n. est in secundo: cuius quidem iuuamētum est in venenis necantibus manifestum. vnde est vnum ex fundamentis in theriaca magna manifestis.

30 *Et maiorana,* ^d [*papaner rubrum,* ^e [*calicerta,*] *calamus aromaticus,* *cha-*
mamilla.
^d & aniu
^e dea
^e fucha
^{ha} & feni
^{culus} &c

Maiorana est in tertio. & sic etiā est de floribus papaueris rubei. & calicerta est i primo aut secundo: & chamniculum est in secundo. & cham-

B milla quidem, & calamus aromaticus sunt ex speciebus aromaticis calidis, in quo est aliquātulum ex virtute maturatiua. & ideo caliditas ipsius, & siccitas non est magna. & ipse quidem est ex speciebus theriacis manifestis. nos autē non habemus ipsum in hac regione.

31 *Et nigella, assa foetida,* ^f [*terebinthina,*] *sulphur, ammoniacum, sinapis,* ^g [*allium, cubeba, costum.*]
^f granū
^{vinde}
^g nash

C Sulphur quidem est calidum, & siccum in quarto gradu. & sic est et assa foetida, aut foetida est in principio eius. nigella autem est in tertio gradu caliditatis. & sic est de synape. ammoniacum est in fine secundi, aut in principio tertij, & non est in quarto. & allium est infra tertium. & similiter ē de costis, & de cubebis.

Doctrina, quæ siccum ab humido distinguit, & gradum medicinarum simplicium.

32 **O** mne autem frigidum, et calidum erit siccum, vel

molle seu humidum. & ex stypticitate quidem siccitas cognoscetur, ex lenitate vero humiditas.

Proculdubio omne frigidum vel calidum siccum est, vel humidum. Siccitas quidem ex stypticitate cognoscitur: & humiditas ex lenitate & laxitate.

Est autem apud Medicos nota graduum diuersitas. ^h [

] Nam immutatio & alteratio solo intellectu & ratione percepta est in primo gradu.

Apud Medicos est omnium graduum diuersitas nota, cum dicunt qd hæc medicina est in primo gradu, secundo, aut tertio: quæ quidem diuersitas fuit iam apud eos determinata. Vnde quæ ex medicinis imprimunt in corpore immutationē, non sensu sed intellectu, & ratione perceptibilem, calefaciendo ipsum. in frigidando, exiccando, aut humectando, sunt quidem medicinæ quæ dicuntur egredi ab æqualitate, & tēpetie ad primum gradum inæqualitatis: quod Galenus innuit, cum dicit, qd prima diuersitas non percipitur sensu.

Omne autem, cuius immutatio sensu percipitur sine violentia, habet manifestam significationem, quod sit in gradu secundo. ⁱ [*Omne autem, cuius immutatio sensu percipitur cum læsione, sed non destruit,*] *est in gradu tertio.*

Oē autē, cuius imutatio non solo intellectu, sed et sensu percipitur (sui fortitudine, nō vñ mēbrū, quod immutat corrūpēdo, est i secūdo gradu: &

OO iij si elō-

³³
^h & tā
^{lis} diuersi
^{tas} refecit

^F
³⁴
ⁱ Et oē,
^{qđ} vehē
^{menter} tē
^{muat,} s; corrūpō
^{ei} ē lōgin
^{qua,} & nō
^ē corrūpēs
^{illā,} cum
^{quo} graui
^{locut.}

Canticorum

G si elongetur multum a temperamēto, est in tercio.

35 *Omne autem, quod sui violentia, vitione, aut stupefactione, seu narcotizatione corrumpit quod immutat, exiit a temperie vsq; ad quartum gradum.*

Intellexit quidem q; omne corruptens membrum, cui superponitur, ita q; vrat ipsum, si fuerit calidū aut ipsum stupefaciat, si fuerit frigidū, est quidem calidum, aut frigidum in quarto gradu.

H Rememoratio virtutum secundarum medicinarum simplicium, & primo medicinarum { attractiuar. }

k matura
tiaz

36 *S* cito quod in omni maturatio-
no est viscositas cum calore
mediocri, & temperato, & propor-
tionali cum calore membri, in quo
maturatio intenditur: cuiusmodi
sunt adipes, pix, & gummi pini,
& oleum cum cera simul mista,
et oleum^l [cum cera bene mistum,
& agitatum,] & frumentum in
oleo coctum.

l coquaf-
satu v^l p
miltu cu
eo qd ca-
lescit

Sciendum, q; natura medicinarū apostematata maturantium est q; habeant calorem temperatum, & vim oppilandi poros cutis: & q; calor earum equalis sit & proportionalis calori membri, in quo est humor, ad cuius maturationem intenditur: & sunt sicut adipes, pix, & gummi pini arboris, & cera, cum miscentur hęc omnia cum oleo. Ex his etiam est oleum cum calida agitatum, & frumentum cum oleo coctum. Est au-

tem intentio Galeni, q; maturatio fiat ex calore naturali. vnde si calor naturalis infigideretur aliquantulū ratione humoris in membro existētis, erit quidem necesse vt sit medicina maturatiua, cum intenditur ipsius humoris maturatio, quæ reducit ipsum membrum ad suum calorem naturalem. q; si sic est, oportet quidem q; medicina maturatiua complexioni caloris naturalis similetur. Et ob hoc ex maturantibus est pro certo farina in oleo cocta. fortius tamen eo est frumentum decoctum in eodem Et ob hoc etiam variam^o maturatiua in pueris, & senibus, & in rusticis habitantibus in castris, & in villis, & in ciuitatibus, & in quolibet ex membris secundum diuersitatem complexionum suarum.

L

Omnis medicina mollificatiua 37
est fortioris caloris, quam sit mem-
brum, in quo mollificatio intenditur: non tamen est tanta virtutis
& potentia,^m [quod sui dissolutio-
ne, & subtilisatione manifestetur
in corpore nocumentum:] cuiusmo-
di sunt galbanum, bdellium, am-
moniacum, styrax, & medulla ti-
bia ceruina.

m i calo-
re, ita vt
subtile dis-
soluatur
grosso re-
maente

M

Medicinæ quidem mollificatiuę sunt, cum quibus intendunt Medici dissoluere duritiem ex chronicis apostematibus in corpore generatā: aut etiam ex illis, quę a principio ex grossis humoribus generantur. Et quia intentio in medicinis his est, vt cum eis dissoluatur quod est in aliquo membro inuiscatum, aut co-
gelatum: fuit quidem necessarium, vt calor earum sit maior calore cor-
poris

A poris illius: & sic etiam est de siccitate earum: non tamen multū: quia si calor earum esset valde magnus, subtile quidem ex prædictis humoribus ex apostematibus dissolueret & resoluerent, grossum quoque, corū compingerent, & scilicet hofum efficerent. unde intentio in his medicinis est, quod dissoluant quod est inuiscatum & congelatum in membro præter quod subtile dissoluant, consumant, & resoluant. Et hoc quidem intellexit cum dixit: mollificatiua est fortioris caloris quā sit membrum in quo mollificatio intenditur. Nā

B eius virtus, & potentia debet esse propinqua complexioni membri, tamen si quod dissoluendo subtilius ex humore, cuius mollificatio intenditur, non putrificet eum. De huiusmodi medicinis inquit Gale. quæ earum caliditas & siccitas extendatur a principio secundi gradus usque, ad finem eiusdem: & sunt, sicut dicitur galbanum, bdellium, ammoniacum, styrax, medulla tibiæ cervinæ. Quædam tamē ex istis sunt fortiores quibusdā ex eis. nam ammoniaci proculdubio est fortius bdellio in calore.

38 ^a *Indurantes quidem medicina frigida sunt, sicut solatrum, lentigo vallorum, & similes his.*

C Et medicis quædā frigida & humida idurantes membrum si fuerit solatrum, & lentigo aquæ

illa si fuerit calida, siue frigida sit

Medicinarum quidem membrum indurantes frigida sunt, & ipsum seu partes eius viuentes & congregantes. Et quia earum operatio est contraria operationi mollificationis, de cetero quidem, ut earum complexio complexionis mollificantium opponatur. erunt ergo frigida & humida in secundo gradu.

39 *Omnis medicina oppilatiua est calidisare, & siccitate expolia*

ta manifesta,] non [] mordicans membrum cui coniungitur, et cum hoc terrestris est, aut viscosa.

De natura quidem medicinarum oppilantium est, ut non calefaciant, nec incidant membrum, cui obuiant. quoniam hæc duo habent membris mordicare: & omne mordicans habet aperire. & quia cum hoc necesse est quod inuiscentur aut adhæreant membris ipsis, id est poris & foraminibus cutis, fuit quidem necessarium quod huiusmodi medicinarum sint terrestres: sicut coralli, cornu ceruinum, capreo linum, & similes his: aut viscosæ, sicut gummi, & similes his.

Est autem notum, quod omnis medicina oppilationis aperitiua, incisua est, & subtiliatiua: cuius sapor est salis vel amarus: cuius modi sunt [cepa marina, & radix lily, radix, & prouincha, sal nistrum,] capparis, & [sabalupina.]

d cepe scilicet, & amygdala amara. e narcissi & haurae lupini

Medicinarum vero oppilationum generatarum in meatibus membrorum aperitiua, incisua quidem sunt, & subtiliatiua: suntque amara & salia aut acuta, vel ex his composita. hic ergo est modus, & dispositio harum medicinarum. Ponit autem exempla multarum in hoc genere existentium.

Et stypticum quidem potest esse aperitiuum, sed nullo modo aperiet exterius applicatum: nihilominus in potu assumptum oppilationem aperiet in membris existentem.

Medicina quidem aperitiua, amara, & styptica minime aperiet, & exteri-

cor

Canticorum

G corpori applicata. aperit tamen mebra interiora ratione lauitudinis meatuum ipsorum membrorum: immo stypticitas iuuat talem aperitiuam, ut efficacius exerceat operationem suam in membro. Et Gale. quidem dedit exemplum i huius medicinis absinthium. ipse. n. intellexit qd ipsum sit in ultimo de oppilatum opilationes hepatis: nec tamen apert poros cutis, cum superponitur exterius corpori, ratione stypticitatis ipsius, & constrictionis seu stricturae pororum cutis corporis.

42 **H** Medicina quidem mundificatiua & abstersiua est minoris subtilitatis, quam sit precedens, sicut faba. ^E [fortius tamen eis est dulce] sicut mel, et dulces amygdala.

g & sicut
repi i te
dulci.

Medicinae quidem abstergentes sunt medicinae subtiles, minus tñ q sint medicinae apertiuæ. & hoc, qm medicinae ad hoc perueniunt, qd mūdicent & abstergant sorditiem super cutem existentem, præter qd apiant poros cutis. vñ calor harū medicina rum debilis est, & paruus: & sunt sicut faba, mel, & amygdalæ dulces: verum amygdalæ amaræ aperiunt.

I

43 In omni quidem rarificatio, & resolutio existit calor temperatus, sicut est oleum casaputia, & chama mille, & oleum [radicum sceniculi.]

i rasan
& foenicu
lum

Medicinae rarificantes, & resolutæ res habent calorem temperatum, seu in principio secundi gradus: sicut chamæmilla, & anethum.

44 Omnis quidem medicina orificiorum venarum aperitiua, ^k [mū

dificatiua est habens calorem mistum cum grossitie.] cuiusmodi sunt allia, cepa, & sella.

K k ē sicut
vicerati-
ua seu vul-
neratiua,
opans cū
grossitudi-
ne i huius,
& caliditate
forti
45

Medicinae quæ aperiunt orificia venarum, sunt quidem medicinae grossæ substantiæ, valde fortes.

Quicquid confert ad obturandum & constringendum meatui, debet esse stypticum & mordicatione priuatum.

Intellexit qd hæ medicinae sunt contrariæ his, quæ venas aperiunt, styptice s. & carentes mordicatione & calore: cuiusmodi sunt hypocisthis balauitia, & similes.

Omnis medicina vsina est magis & fortis caloris, & ultimata grossitie.

Medicinae quidem vrētes sunt ultimati caloris, & grossitie.

Omnis medicina putrefactiua est [perfecta] caliditatis, & subtilis substantiæ.

Medicinae quidem putrefactiue sunt abundantis caliditatis, & subtilis substantiæ, & corrosiue.

Medicina autem carnis diminutina sunt debiliores predictis: sed sigillatiua vlcery abstersiua sunt & desiccatiua.

Medicinae diminuentes carnem innaturaliter auctam & generatam in vlcerybus, sunt debiliores medicinis notis putrefactiuis, & carne corrodentibus in vlcerybus. verum medicinae sigillatiue vlcery sunt medicinae exsiccatiue.

Me-

49 *Medicina quæ a tota specie at-
trahit humorem seu humiditatē
aliquam, est bezahar, m[*

*] medicina laxativa, seu
educativa.*

Medicinæ attrahentes a tota sub-
stantia sunt sicut lapis, qui appella-
tur bezahar: qui scilicet attrahit medici-
nas necantes exequētes ex veneno:
& sicut medicinæ laxatiuæ seu edu-
ctiuæ: quarum quælibet educit ali-
quid ex humoribus vel humiditati-
bus earum.

B *Omnis autem actio medicinae
attrahentis ratione qualitatū no-
ta fit a calore ipsius naturalis &
subtilitate substantiæ, cuiusmodi
sunt ammoniacum, bdellium: aut
a putrefaciente, sicut in egestionibus,
& stercoreibus.*

Medicinæ quidem attrahētes nō
a tota sui substantia, sed a caliditate
sunt medicinz calidæ & subriles. qua-
rum sunt duæ species. nam ex eis
sunt quædam, quarum calor natu-
ralis est subtiliatus, cuiusmodi
sunt bdellium, & ammoniacum: &
ex eis sunt, quarum calor est putre-
factiuus, sicut fermentum, & stercor-
ea, seu egestionis.

*Bezahar autem cōfert cum su-
perat, aut ratione qualitatū con-
uertentis, & immutantis, aut ex
sui natura propria, aut eo est quod
confert educendo. [per modū qua-
litatis necantis a veneno. [v[us au-
tem harum o[] No est cō-*

ueniens tempore sanitatis: ideoq[ue]

P [qui vititur frequenter eis, incur-
rit inde nocum entum.]

P medico
ignotis ex
rat

Nequaquā intellexit in hoc loco p-
bezahar, lapidē pprio noīe sic noīa-
tū, sed oēm medicinā theriacalē, &
huic similē lapidi. Dicim⁹ ergo qhē
medicinæ liberantes, seu euadere fa-
cientes a venenis ex medicinis necā-
tib⁹, faciūt hoc aut rōne qualitatū
primarū ipsarum, vt caliditatis, fri-
giditatis, siccitatis, & humiditatis: q[ui]
quælibet qualitates p[re]dictarum medici-
narum cōuertūt ad se, & trāsmutāt
opatiōes medicinarū necatiū: quæ-
admodū medicinz calidæ cōferēt
medicinis necātib⁹ frigidis, & cō-
uerso: aut et rōne qualitatū, seu vir-
tutū secundarū. Hē igit medicinz iō
cōferūt in p[ro]posito, quia cōuertunt
qualitates medicinarū necatiū per
qualitates suas. Ex his ēt medicinis
sunt, q[ui] faciūt hoc ex tota sui sub-
stia, hoc est ex sui pprietate. vñ est ac si
diceret q[ui] hē medicinz obuiāt medi-
cinis necātib⁹ ex tota sui substantia.
hoc ergo itellexit fm opinionē meā
cū dixit: aut ex sui natura ppria. Ex
eis ēt est spēs tertia: & est illarū me-
dicinarū, q[ui] p secessum, vel vomitū
medicinā necantē, vel venenū extra-
ducūt: sicut dixerūt de ammoniaco
& alijs ab eo in morsu canis rabidi.

Quod aut dixit, has educere p-
modū qualitatis necātis, fabricatū ē, s[ed]
q[ui] mihi vñ, super illā, q[ui] dixit Gale.
scilicet q[ui] medicinz facientes euadere, &
liberātes a venenis, & medicinis necā-
tib⁹, sunt in parte necātes & vene-
nosæ: & est ac si diceret q[ui] sunt media
inter corpora n[ost]ra, & venenosas medi-
cinas. Sūt ergo hē medicinz fm hoc
de gñe medicinarum necantium. &
ex hoc sequitur q[ui] cū peruenerint in
cor-

m q[ui] f. ac-
trahit ve-
nenū, &
sicut :

a aut res
stendo, &
cōuertian-
do p[ro]por-
tionabiliter
virtuti p[er]
necanti
bezahar

Canticorum

G corporibus sanorum, q̄ faciant i eis quod facerent medicine necantes, & venenosa. conferunt tamen nihilo minus corporibus, in quibus medicine necantes prædictæ iam sunt operatæ. Et hoc quidem intellexit cum dixit, ideoq; qui vitur frequenter eis, incurrit inde nocumentum.

52 ^a [Hæc medicina calida est, et aperitiua, & incisiva, & mollificatiua.] ex ea etiam est quæ stupesciendo confert sicut opium, et cætera narcotica.

a Medicina q̄ remouet dolorem qdā calida apertiuua, incisiva.

H uia, mollificatiua.

Medicinarum quidem dolorem curantium, & sedantium duæ sunt species. Quarum vna est illa, quæ efficit in membro, & operatur contrarium eius, quod efficit dolor in eodem, ac si diceretur quod delectat ipsum membrum, & placet eidem: & tales sunt curantes dolorem secundum veritatem. facit autem hoc ex similitudine sui, quam habet cum corpore. & huius quidem speciei sunt assungia galorum, gallinarum, & anatum. Secunda autem species est illa, quæ sedat & remouet dolorem, tollendo & abscindendo causam eius. & hoc quidem facit, alterando causam doloris efficientem. & hæc quidem medicine sunt incidentes, & subtiliantes, & aperientes. Tertia quidem species est illa, quæ dolorem sedat & tollit, stupesciendo, & narcotizando membrum, in quo est dolor. unde hæc medicina sedat dolorem per accidens, & quandoq; auget causam eius. & interdum efficit, & causat mortificationem membri patientis, sicut facit opium. Et ob hoc cantificauit, & prohibuit Ga. usum eius nisi in tempore magnæ & vrgētis necessitatis.

Intellexit autem speciem primam, & cum dixit: calida est. & secundam cum subiunxit: & aperitiua, & incisiva, & mollificatiua. unde est ac si diceret quod secunda abscondit causas eius.

Rememoratio virtutum tertiarum medicinarum simplicium.

Post relationem quidem prædictorum reperietur relatio tertiarum virtutum super his quæ contingunt, & generantur, ex quibus est comminutio lapidis in renibus: quæ quidem fit ex omni eo quod dissoluit, incidit, subtilizat, et mollificat, dum tamen calorem non habeat manifestum: cuiusmodi sunt radix asparagi, & radix arundinis, & vtrum visum, & passa montana, i. staphisagria.

L

b maha-
leb

Post relationem dictarum operationum medicinarum, referendæ sunt hic operationes tertiarum virtutum earundem. Ex his autem virtutibus sunt medicine, quæ sine calore manifesto calculum minuunt, & earum est calor in primo gradu: sicut asparagus, radix arundinis, vitium visum, & passa montana, idest staphisagria.

M

Et similes istis, habentes scilicet aliquam caliditatem & humiditatem, faciunt egredi quod est in peccatore per creatum.

54

Ex his etiam medicinis sunt alie viautes secretæ a pectore: & hæc sunt paræ caliditatis & humiditatis: cuiusmodi sunt amygdalæ dulces, & butyrum cum zucchero, & eis similes.

Quæ

A *Que etiam sunt temperata ca-
liditatis generant lac.*

Medicine quidem lactis generatiue
& effectiue, sunt caliditatis ipate.

56 *Et ois medicina iuuas screatū,*

*prouocat mēstrua, [] dū au-
tē habuerit caliditatem prater*

quod [] fortius exiccet. []
Medicina quidē, q̄ prouocat mē-
strua, sūt d nā medicinarū, q̄ efficiūt
facile screatū: sunt tñ calidiores eis,
sed non valde. & hoc, qm̄ opationes
harū medicinarū sunt qdē fortiores
opationibus medicinarū facilem
screatū facientium. Et ob hoc inq̄

B *Ga, q̄ puocātes mēstrua sunt d̄ gñe
puocātū lac: sunt tñ fortiores eis.*

57 *Et hæ quidem omnes prouocat
vriam. [] acuta tamē sunt in hoc
certiores, & magis conuenientes. []*

Intellexit qdē q̄ h̄c oēs medicinē
scōminutū lapidū & calculi, & p
uocatiue mēstruorū, & iuuātes ad
screandum, prouocant vriam: acu-
te tamen sunt in hoc certiores.

***De speciebus, & modis me-
dicinarum.**

C *Postquam ergo retuli vires &
virtutes complexionum medicina-
rum, incipiam nunc referre modos
medicaminum, & antidotorum.*

*referam ergo omnes modos earum
quibus vuntur Medici tam in in-
terius assumptis, quam i exterius*

applicatis. Et sunt velut []

*decorations, [] pilula, [] syru-
p, [] lo-*

hoc, linimenta, cerata, ablusiones,

fomentationes, fricationes, [] suffa-

tionem, & olea

*vel pyria, balnea, trochisci, electua-
ria, suppositoria, licimia, clysteria,
stilla seu stillicidia, iniectiones,
magdaleones, densificia, sternuta-
toria, acuatoria, syrga, emplastra
& vnguenta, pulueres oculorum,
& sinapismi, & sunt caput pur-
gia, collyria, nasalata, decoctio, co-
latura, opiata, & fumigia per tra-
iectionem, & sine fricatoria, sac-
cellationes, infusiones, trāca, con-
fectiones. []*

Constat intentionem eius fuisse
in hoc capi. referre modos medica-
minum, quibus vuntur Medici i cu-
ris egorū, & practica, & corū nōa
ppria. vuntur autē medicaminibus
vlt, aut interi⁹, aut exterius. Et interi-
us, aut ministrant a pte supiori p
os: aut ab inferiori, s. p viā, ex qua e-
gredit supfluitas sicca: aut p illā, ex
qua egredit supfluitas liquida. Ex
assumptis autē p os qdā dñt electua-
ria, & qdā syru-
pi, & qdā lohoc, & qdā
dragea, & cōposita & cōfecta so-
luta, & qdā pulueres, & qdā
trochisci, & quāda porides, & qdā
dñt pillula: quarū vsus est i quibus
dā ex medicinis eductius interi⁹ p
os sumptis. Cuius autē vsus congruit
in egressū vrinæ, dñt iniectio seu stil-
lacio p syngā. Quod autē imponit
ad expellēdū supfluitatē sicca, vocat
iniectio p clystere, cū illud fuerit li-
quidū. Sed si nō fuerit liquidum sed
solidū, dñt suppositoriū, vltēta. Quæ
ēt nunt ex coto filato, & ponunt in
vulnerib⁹ seu vlceribus pfundis, dñt
tentz. Et si iteruatoria ponant in
hoc gñe, bene quidē. Et sunt medici

D seu vinctio-
nes, & fri-
cationes: &
embroca-
tiones, & ea
q̄ remo-
uēt tictu-
rā nigra
frigida in
vne, & ea
q̄ eungunt
man⁹, &
ablusiones,
& stief, &
electua-
ria, & stit-
le, & suac,
& deuffi-

E cia, & lini-
menta, &
vngueta,
& pulue-
res, & alco-
hol, & ca-
puppur-
gia, & di-
stillaūtes
& deffaria
& q̄ dant
i potu ex
decoctiōi-
b⁹, & epla-
stra & to-
mētaūtes
& garga-

rismata,
& clyste-
ria, & suf-
fugia.

g medica-
mia p de-
coratione
capillorū,
h suffus,
& olea

Canticorum

6 nē, q̄ imponunt uarib⁹ ad euacuan-
dum supfluitates capitis. Hæc ergo
sunt medicaminū nōra, q̄ intetius
assumunt. Eorū autē, q̄ exteri⁹ appli-
cant, q̄dā dñr inūctiōes, & q̄dā fri-
cationes, ablutiones, decoctiōes, bal-
nea, cetata, & emplastra, infusiones,
saccellationes, & spongię, & sinapis-
mus factus cum pulueribus. & qd̄
ex eis ponitur in oculis: dñr collyriū:
magdaleones seu trochisci: & stilla-
torium, ex quo mundificatur os, dñr
absterfium, & dentifriciū. Et hæc
quidem sunt cōia ēt vulgaribus no-
ra, & multo fortius sapientibus. Ex
his etiam omnibus alterū duorum
intendit, scilicet alteratio sola cum cōtra-
rio, cum erit mala cōplexio sine ma-
teria: aut rectificatio & immutatio
conueniens humoris ægitudine fa-
cientis, & expulsio ipsius a corpore.

a De cura

a {Rememoratio rectificatio-
nis corruptionis, & signifi-
cationis ipsius.

59 **O**mnis morbus, quē sumus
relaturi, existit vniuersa-
liter in toto corpore, aut specialiter
in aliquo ex membris eius. Qui si
fuerit sine materia, b[erit quidem
cum complexioni suæ contrario e-
ius cura.] c[

b tūc eu-
ra ei⁹ erit
eū cōuer-
sio, seu p
mutatio
ēnēq; pce-
de cū tua
enatione,
sed pcede
i curatio
cū grada-
tione.

]

Omnis morbus, siue fuerit in cor-
pore toto generatus, siue in vno ex
membris eius, aut pluribus, & fuerit
ex morbis membrorum consimiliū
& sine materia, erit quidem eius cu-
ra cum contrario illius malę com-
plexionis sine materia.

60 Discernitur autem morbus re-
pleri corporis a morbo prædicto, su-

mendo experientiam ab eo per in-
uestigationem artificialem, si scilicet
non adsit cum eo aliquod ex signis
super repletionem corporis signifi-
cantibus.

Malicia autem complexionis si-
ne materia cognoscit & discernitur
ab illa, quę est cum materia, si scilicet
appareat in corpore aliquod ex signis
significantibus illud, quod retrahi-
mus in his, quę præcesserunt.

Si autem contingat nocumen-
tum ex operatione in curā morbi,
erit quidem medicamen simile, scilicet
morbo in complexione, & recipiet
inueniamentum ex eo, quod cōtraria-
tur causę efficienti corruptionem,
d[erit morbum.]

Cum dubitamus de specie malę
cōplexionis peccantis, ignorantes an
sit frigida vel calida, sumemus tūc
signatiōes sup hoc, vtendo medici-
nis contrariis in cura eius. Si ergo
ex opatione accidat patiēti in prin-
cipio aliquod nocumētū, sciēm⁹ cō-
plexionē istius morbi esse cōformē
cum complexione illius medicinę
sibi ministratę: cōstabitq; nobis tūc
q̄ cura eius fiat cum eo, qd̄ cōtraria-
tur illi complexioni. Sic etiam si in
principio opationis sic rectificet
operatio, q̄ patiens cōsequat inde ī
manibus nostris adiuuari, sciēm⁹
quidē q̄ medicina illa cōtrariet illi
morbo: & iō fiet cura eius cū illa.

Potest etiam sumi significatio
super morbum ex sensu tactus, &
debilitate operationum.

Sumit quidē signatio sup naturā
morbi ex ipsomet tactu: & ex specie
seu

A seu mō debilitatis & corruptiōis operatiōis sumit signatio super morbi patientis: & interdū signatur inde super speciem, s. ipsius morbi.

63 Et etia ex eo quod apparet ex illaudabilibus [] secundum species & modos suos: & etiā ex eo quod uidetur de superfluitatibus exuentibus.

Accipit et signatio super morbos & eas eorum, & membra patientia ex eo, qd est illaudabile, & corruptum fm dispōnem membri patientis. Sumit et p̄dicta signatio ex egestiōib⁹ & alijs sup̄fluitatib⁹ a corpe xētib⁹.

64 Si ergo patientis urina fuerit sine hypostasi, & residētis, & pulsus inaequalis, nequaquā ex repletionē patietur, sed morbus eius reponetur potius sub genere morbi inanientis & consumptiui.

Ex signantibus morbū de mala complexionē sine materia sunt pulsus egrediētes ab equalitate: prāter qm in urina appareat aliqua hypostasis & residētia. eū ergo apparebunt hęc, nequaquā erit morb⁹ de gñe morborū repletonaliū, sed poti⁹ de gñe morborū sine materia, cū qua nō ē corpus plēnū, sed potius inanitum.

65 Et si dolor sit in aliquo loco specialiter, significabit super passiōē illius loci.

Sumitur quidem signatio ex dolore alicuius membri super morbū ipsius. ubi est. n. dolor in corpore, ibi est morbus. Cum. n. exempli gratia est dolor sub stomacho a parte dextra, significatur qd hepar sit mēbrū egrum. Si sit in ilijs ventris, signatur.

q renes, aut gracilia intestina patia⁹ tur. Sed si fuerit vtrunq; in ambob⁹ lateribus, significatur esse passio in velamine, seu in panniculo descēdēte a pectore: & p̄cipue, si fuerit dolor fungitiuus.

Sumitur etiam significatio super ipsum ex etate, & complexione corporis, & ipsius colore, & quatuor anni temporibus, & eorū constitutionibus, & ipsius propria habitatione, & ciuitatibus eius, & ex eo quod praecepit de regimine proprio. ex his enim fit iuuamentum super cognitionem, & praecognitionem morbi.

Sumitur aut signatio super naturā morbi ex etate, & complexione naturali, & ex colore corporis patientis, necnon ex constitutionib⁹ anni, & quatuor temporib⁹ anni, & habitatione ipsius, i. ex domo, quā inhabitat, & ciuitatibus eius, & ex ipsius regimine. hęc. n. notata hnt in corporibus humores speciales, & sibi similes gñare. Actate. n. iuuentutis eius, exempli gratia, complexionē calida, tpe estiuo, & habentib⁹ officia corporis calefacientia, colligit quidem in corporibus cholera rubea. sic etiam contingit ex cibis calidis, & parua quantitate assumptis, & labore, & exercitio superfluo, & immoderato. Iam autem egressi sumus ab eo qd intendimus in hoc loco. Per hoc autem, quod dixit: ex his. n. fit iuuamentum, &c. intellexit qd ex relatiōe patientis de accidentibus sibi contingentibus assumitur significatio supernaturam morbi.

e dispōni
bua

re

Canticorum

G {Rememoratio morborum si
gnificantium supra morbos ex
mala complexione ca-
lida.}

f De fi-
gnis signi-
ficantibus
mala com-
plexione
calida, &
3 cura ip-
sius.

Si ergo corpus patiat^r de cali-
dis, et ledetur quidē ab om-
ni calido, & tactu calidum repe-
rietur, eritq; eius urina rubea, &
pulsus velox & inquietus, cum si-
ti, & labore seu angustia, & vigi-
liarum instantia, cum motu inor-
dinato, habitudine extenuata, &

H colore citrino, & habitatione me-
ridionali ciuitatis, & aetate iuue-
nili, &

g & aetate:

et discursu eorū
qua calorem efficiunt. Pro tanto
curetur cum infrigidantibus febrē
vrentem, & h [omne quod labore
infert curantibus:] & sit cibus eius
secundum quantitatem virtutis,
& quantitatem eius, quod appare-
bit ex appetitu ipsius.

h oēs egri-
tudine ta-
cētē ag-
nitiā seu in-
q̄tudinē.

Hæc quidē oīa, q̄ hic retulit, sunt
signa febrū ex cholera rubea gēa-
tā. Et sunt, sicut inquit, cum lædie
vfu medicaminū calidorū, & est ta-
ctu calid⁹, urina eius rubea, & pul-
sus subtilis velox, cū siti, angustia, &
vigiliarū instātia. Et si cū his vnian-
tur q̄ cholera rubea multiplicant, si-
cut ætas similis, regimē, ciuitas, & tē-
pus: erit quidē decretū certū apud Me-
dicos, q̄ febris sit cholerica. Est autē
sciendū q̄ febris cholericæ sunt duæ
spēs: aut n. paroxismus eius affigit
cōtinue: aut vna die interpollat, &
alia die affigit. Est autem continua
fortior & magis violenta, cum sit
materia intra vasa. & cum cholera

rubea, ex qua generatur febris ista, &
scilicet continua, egredit^r multum
a natura, contingit tunc febris vrēs,
eius autē afflictio contingit vna die,
& alia die non. Est q̄dā vera, cui⁹ pa-
roxismus pducit duodecim horis, &
ad plus in septē periodis terminat^r.
Est autē harū oīum cura, sicut inq̄,
cū frigidis & humidis, fm dñum &
abūdantiā supradictorū, vt fm dñū
caloris febris huius gñis. Et radix q̄
dē in curatione harū febrū est pu-
sana hordei mensurata fm distātiā
& p̄p̄inquitatē status eius, & fm vir-
tutē patientis. tamarindi ēr, & eis si-
miles sunt ex calore extinguentib⁹. **L**
Oportet ēt vt mollicet natura in
his febribus. Et ex fortius infrigidā-
tibus est succus cucumeris & cucur-
bitē. & ex debilius infrigidātib⁹ est
iulep, factū ex aqua & zucharo. &
inter hæc sunt multa media. Opor-
tet autē Medicū cē anērū sup gradū
dyscrasie febrilis, ita q̄ possit ei ob-
uiat cū cōtrario dyscrasie illi grad⁹.
De signis malę complexionis
frigidæ.

Si vero ex mala complexione
frigida patiat^r, cōstat quod **M**
infrigidantia oberūt ei, & omnia **68**
calida proderunt eidem. eius etiā
frigiditas percipietur sensu tactus
& color eius signanter albus repe-
rietur, pulsusq; tardus, nec patie-
tur sitim, nec vigiliarum instan-
tiam. quod si pateretur []
non tamen inde molestaretur. & si a vigiliis
cum colore albo adsit laxitas, &
mollities corporis, et s. senectutis,
& locus quem inhabitat, fuerit
69

A septentrionalis, & tempus anni hyems, & usus fuerit in praterito infrigidantibus, erit quidem significatio certa super isto. Pro tanto, si medicetur & curetur in aliquo, curetur cum calefacientibus, & breuiter intendatur in cura eius secundum curam, qua curatur ipsa *simum*.

Hec quidem signant sup dñum humoris phlegmatici: & sunt, qm̄ iste patiens ledit a frigore, & consequitur a calido iuamētū. & sentit ei' corp' actu frigidū: qd quidem est verū, nisi huius hūor collectus fuerit, & putrefactus & febrē gñet. & talis quidē febris nequaquā est morbo' simplex, sed cōpositus cū astate magno viscerū & intestinorum. Alia autē signa sunt iam intellecta ex his, q̄ dicta sunt in capitulo, in quo facta est relatio de signis dominiij humoris phlegmatici. Sunt autē febris phlegmaticē duē spēs: Quarū vna est interpollata, & hēt paroxysmū suū oī die: Et alia est continua, cui' materia est intra venas. & hec quidē febris est longi tps, cuius paroxysm' attingit tps decē octo horarū. Et febris ē melācholica est qdā interpollata, & qdā cōtinua: & paroxysmus quartanē est de quarto in quartū. Cura huius febris & aliarū ē putridarū est duplex. Quarū vna est, cū intēdit ad curā febris formali cum infrigidantib' & humectantib': forma. n. cuiuslibet febris calida est & sicca. Sed cura cāe efficientis ipsam fit p̄ aptionē oppilationū, incilionē humorum, & eorum euacuationē: qd quidē nequit fieri nisi cum medi-

cinis calidis. Et p̄ tāto curatiōes febriū putridarū p̄ficiunt ex cōpōne harū duarū spētū medicinarum. In geniatur autē sic Medic' q̄ aliera ex eis dñetur in cōposita fm̄ maiore potētiā alterius ex p̄dictis duobus. Decet autē magis attētū esse Medicū in cura cāe febris phlegmaticē q̄ i cura ipsius febris in se. & sic ē congruit in cura quartanē. Verū in febre cōtinua dēt esse intentio contraria: ac si diceret q̄ maior est intentio necessaria inter naturā febris formali, & p̄sertim in principio ipsius, donec appareat, & manifestet ipsius digestio. Et silt decet q̄ in febre acre diuis, & hectica sit Medicus magis attentus q̄ in p̄dictis trib'. Et Gale. quidem vī diceret q̄ febris gñata ex sanguīe putrefacto sit de gñe febris cholerice: & p̄babil' tñ est q̄ cū putrefit sanguis, gñent inde tres febtes putridē & cōtinuē. Qm̄ ex putrefacto sanguīe & egressu eius ab equa litate sua, ita s. q̄ augeant & fortificent calor & siccitas ipsi' rōne augmētū cholere sup ipm̄, gñat inde febris de cholera citrina. Si vero augeant & fortificent eius frigiditas, & hūiditas rōne augmētū phlegmatis in eo, gñat inde febris phlegmatica. Et si ipsi' frigiditas & siccitas intendant rōne melācholicē auctē in eodē, cōtingit quidē inde febris melācholica. Febris autē, q̄ fm̄ veritatē ex sanguīe gñat, est febris cōtinua, q̄ sy nocha dr: q̄ fm̄ Gal. est media inter febrē putridā & ephemerā. vnde est ac si diceret q̄ sit febris gñata in spiribus, cuius tñ causa est oppilatio, & magnitudo sanguinis. Et sermo quidem febrium exigit prolōgationem minime conuenientē huic cōpendio, & breuiario huius artis.

Coll. Auer.

PP

De

De febre
sanguinis

Canticorum

De signis ex mala complexionē
hūida aut calida & sicca.

69 **H**ic quidem duo morbi nō priuatur altero ex duobus. Vnde si fuerit morbus siccus, videbis patientem siccum: & si fuerit humidus, videbis patientem laxū, & spongiosum.

e vt mollem

Duo quidē morbi sunt spāles & p̄prij caliditati & frigiditati, neque priuatur altero p̄dictorū duorū. Cū ergo cōiungat vni ex eis siccitas, accipiet quidē signatio sup̄ eā ex macie, siccitate & ariditate corporis. sed si alteri ex illis vniat hūiditas, sumetur quidē signatio sup̄ ipsam ex laxitate & mollitie ipsius. Exēplū autē caliditatis cū siccitate ē hectica, i qua calor inaturalis vniat, & cōiungit ipsi met mēbris radicalib⁹. Exēplū vero frigiditatis cū siccitate ē febris consumptiua senō, & decrepitorū. Sed exēplū caliditatis cū humiditate est hydrops, cui⁹ cā ē caliditas. Verū exēplū frigiditatis cū humiditate ē hydrops, cuius cā est frigiditas. Sunt. n. tres spēs hydropis, s. carnosā, q̄ fit ex phlegmate: & vterina aquosa: & tympanites, q̄ ex ventositate gñatur. Et qñq; fiunt ex duabus causis simul, s. ex caliditate, & frigiditate.

70 Humidum ergo exiccetur subtiliter, siue fuerit cum caliditate, siue cum frigiditate: & siccū cū si bi contrario rellificetur. & in omnibus sunt prius auferenda causa efficientes, si fiat recta curatio.

Cum apparebit humiditatis dñiū in aliquo, curetur cum siccitate subtili, siue coniungatur humiditas caliditati, siue frigiditati. Prius tñ q̄ cu

retur cōplexio in se, & formalit̄ cum suo cōtrario, sunt eius cāx abscindēdæ. cura nāq; ipsius formalit̄ est inutilis, nisi prius cāx ei⁹ auferant. Cāx vero efficiētes malitiā illius cōplexionis manifestæ sunt. vnde exēplū nequaquā pōt exiccare cōplexio patiētis hydropem carnosā, nisi prius educat̄ ab eo aqua citrina. veruntamen si fuerit mala cōplexio sine materia, attendat̄ solum ad curā eius cum contrario: sicut contingit in hectica.

Capitulū morborū de repletionē, & cōdōnes q̄ obseruanda sunt in euacuationē, & est totum de phlebotomia.

Cum ergo erit morbus ex repletionē, nequaquam curabitur nisi per euacuationem.

Cum quidē erit morbus de repletionē, non curabit nisi per euacuationē. Sic tñ, qñ augebit sanguis in q̄titate, erit cum phlebotomia euacuāda: sed cū corrumpit̄ in qualitate, cum pharmacia, seu cū medicinis educuius. Ipse tñ intellexit hic per euacuationem ipsam phlebotomiā.

In oī euacuationē sunt decem obseruāda: qua si nō possint seruāri, reguletur tamē q̄titas, & mēsuretur secundū exigētiā eorum. Quorū primū est ^b laudabilis dispositio accidētū. Et secundū, ut sint morbi de repletionē. Et tertiu, atq; a sumēte vsq; ad senectutē. Et quartū, cōsuetudo euacuādi. Et quintū, cōsistētia virtutis. Et sextū, tēpus veris, vel autūni. Et septimū, quod locus quē inhabitat, & qualis sit in omnibus, & tempera

tus.

De repletionē, & cōdōnes q̄ obseruanda sunt in euacuationē, & est totum de phlebotomia.

L. bus euacuationē

M. a fuerit tū nō das ad eam euacuationē b cōsistētia

Arus. Oclumum, similiter tepus pra
seus Et nonu, quod patientis cople
xio sit calida & humida. Et deci
mum, vt corpus bona habitudinis
sit, & bene carnosum.

In of euacuatiōe faciēda & maxi
me sanguinis sunt decē cōdōnes ob
seruāda. Vnde si nō pnt oēs decē cō
gregari in aliquo, & p cōsequens ob
seruari, decet quidē vt quāntas eua
cuatiōis faciēda minuat^r fm illā
qd ex p̄dictis cōdōnibus minuetur.
nā interdum qdā ex his cōdōnibus
tollent & impediēt euacuatiōē fa
ciēda, sicut atas senectutis & decre
piras. Prima ex his cōdōnib⁹ est, vt
dispō accitū morbi attenda^r. nam
interdū qdā ex eis prohibebunt, &
auferent phlebotomiā faciēda, si
cut debilitas stomachi, aut syncope
frequens & cōtinua, rōne raritatis,
& relaxatiōis totius corporis, & sub
tilitatis spūm ipsius: palā. n. est. Se
cunda, morbus de repletiōe, quia cā
morbi de repletionē necessitat eua
cuatiōē: alix vero ab ista possent
necessitate augmētum vel diminu
tionem euacuatiōis faciēda. Ter
tia vero est tempus, a iuētute vsq^{ue}
ad senectutē, & est atas secunda, &
tertia. Quarta est cōsuetudo. nō. n.
est minuendus inaffuetus, nisi vrgē
te necessitate: tūc. n. est minor q̄ntitas
sanguinis extrahenda. Quinta est
dispō virtutis. hoc. n. prohibet fre
quenter & tollit euacuatiōē: cuius
tū exigentiā signat natura & dispō
morbi. p̄ tanto in hoc casu oportet
q̄ minuatur quantitas euacuatiōis
eius, quod natura morbi iudicat e
uacuādum. Sexta est tempus anni.
nam autumnus quidem est incōue
ueniens in faciēdo phlebotomiā,

& vt conueniens. Et septima, sicut cō
gruit ad hoc ipsa regio, & locus tē
peratus, & egrediens ab aequalitate,
& temperie contrarius. Octaua, cō
plexio calida conuenit in phleboto
mia faciēda, & frigida & sicca con
traria, & existens inter has est me
diocris. Nona, pinguedo, & habitu
do corporis debet attendi inter con
ditiones antedictas.

Deficit ex
pō octaua
cōdōnis, i
tex. postiq^{ue}

De speciebus euacuationis sicut
da, & modis.

Cum rōne eius quod genera
tū ē in aliquo ex mēbris cor
poris volueris ipsum trahere ab in
de, trahere ipsum [per euacuatiōē
ab ipso mēbro, aut per attractiōē
ipsius solū ad alia mēbra cōtraria
sive eis equipollentia. & iterū fiet
eius attractiō ad membrum ha
bens colligantiam cum membro
patientē:] & sic fiat attractiō cū
ventosis positis super mammil
las in constrictione mēstruorum
matricis.

73
e ex mē
bro mād
te, aut tra
he ex reit
q̄s mēbris
p̄ diuersū
tatē, aut
p̄ equali
tatē, & q̄n
que fiet at
tractiō ex
mēbris cō
municat
bus.

Cum rōne eius quod genera
tū ē in aliquo ex mēbris cor
poris volueris ipsum trahere ab in
de, trahere ipsum [per euacuatiōē
ab ipso mēbro, aut per attractiōē
ipsius solū ad alia mēbra cōtraria
sive eis equipollentia. & iterū fiet
eius attractiō ad membrum ha
bens colligantiam cum membro
patientē:] & sic fiat attractiō cū
ventosis positis super mammil
las in constrictione mēstruorum
matricis.

Intellexit quidem vt cum volue
rit quis euacuare sanguinem ratio
ne eius, quod erit generatum in ali
quo ex mēbris corporis, q̄ euacue
tur a membro magis propinquo ei
dem, cum intenditur ad euacuatiō
nem ipsius. verum cū intenditur so
lum diuersio & attractiō sanguinis
ad cōtrarium ipsius, ad quod in fun
ditur, sive ipsius euacuatiōe fiat ip
sius diuersio ad partem existentem
a directo membri, cuius euacuatiō
intenditur, aut collateralem eidem,
aut habentem cōuenientiam cum

pp ij mē

Canticorum

G membro infirmo. Et sic faciunt Medici in superfluo fluxu sanguinis mēstruorū, cū ponūt vētōlas super māmillas mulieris, māmę. n. col ligant cū matrice mediātib⁹ q̄būf- dā vijs seu venis iter ipsas exñtib⁹ & ad utraq; pueniētib⁹. māmilla etiā cōtrariant ī situ matrici. Sic ēt faciunt ī fluxu sanguinis nariū, ponentes vētōlas sup̄ hepar, cū ē flux⁹ a nare dextra: & sup̄ splenē, cū est a nare sinistra. Interdū ēt cōiūgit Medicus euacuationē & attractionē sup̄ ad cōtrariū partis, in qua est morb⁹: sicut exēpli grā, facim⁹ ī p̄cipio pleure- lis corpe repleto exñte, phlebotomi- am a pte contraria, verū cū cessabit fluxus materię, & rectificatio ipsi⁹, minuatur si posse fuerit pars, in qua est apostema sine mora.

74 *Iam quidē pramissimus signa repletionis, et medicinas educētiuas.*
Ipse quidē iā posuit signa reple- tionē signāntia, & notuā medicina- rū hūores euacuatiū seu educētiū.

— Cura morborum {ex sangui- ne} per phlebotomiam.

I *Alenus quidem aperiebat*
75 *venam, & sanguinem mi- nuebat, cum erat chymus auctus, & magnificatus.*

Gal. quidē minuebat sanguinem per ap̄tionē venę, cū quatuor hū- res augebantur ultra & supra ppor- tionem ipsorum naturalem.

76 *Fiat igitur minutio sanguinis in corpore, apparentibus signis, & potissime cum apostemate, serua- tis conditionibus ijs: nō autem in alijs humoribus.*

Ga. quidē faciebat phlebotomiā dñio sanguinis apparēte ī corpe, & p̄sertim cū ap̄ate. Cū autē dixit talē ēē minuēdū istis cōditionibus serua- tis, intellexit p hoc, cōditiones in eua- cuatiōe seruādas, quarū relationem prius fecit: aut forsitan intellexit p hęc signa dñium sanguinis in cor- pore signātia. Et cū dixit: nō autē in alijs hūorib⁹: intellexit minutionē esse solū faciēdā in morbis sangui- neis, nō autē ī morbis aliorū hūorū.

*Fiat ergo phlebotomia in his, 77
quę intellexit in hoc tractatu, &
in morbis illis etiam, in quibus ip-
se fecit eam.*

In hoc canone cātificauit, & sua- sit q̄ incedat in his rebus, 1. in ipsa phlebotomia post intentionē Gale.

*Inchoetur ergo a phlebotomia
in omni phlegmone, habito testi-
monio certo super ipso.*

Postq̄ cōstabit testimonijs patu- lis & manifestis q̄ ap̄a gñatū in pa- tiēte sit phlegmonicū, ichoet in hoc casu a phlebotomia. ap̄a autē sangui- nem vocatur phlegmonicum.

*Fiat ergo, siue sit in [capite] 79
interius uel exterius, necnō etiam
in tali facto in iunēturis. fiat ēt in
apostemate facto sub auribus, &
ophthalmia oculorū, & ī apostema-
tibus lingua, [meri, ginginarum
& synanchie, & in apostemati-
bus intestinorum, & crurium, &
splenis, & testiculorum, renum, et
vesicę, necnon in apostemate ma-
trici, & umbilici, & iussari, &
alijs speciebus rubedinis.]*

Hoc

A Hoc quidē totū est de se manife-
stū. verū phlebotomia amplius est
necessaria ī apatib⁹ interiorib⁹, q̄ ex
teriorib⁹, nisi cū essent magna apa-
ta illa. Et febris quidē cōcomitur
phlegmones īteriores, p̄sertim ī mē-
bris p̄cipalib⁹ exātes, p̄ tāto ē phle-
botomia ī talib⁹ ampli⁹ necessaria.
& hāc quidē phlegmonē sūt ī capi-
te, diaphragmate, & stōacho, & hepa-
te, & iūcturis, & vlt⁹ ī oib⁹ pannicu-
lis pectoris, pulmone, renib⁹, vesica,
mēte, & intestinis. Apatā vero sub
aurib⁹ facta sunt de gñe apatū, q̄ A-
rabice caozan dñr: & sic sunt illa ī

B īguinib⁹ gñata, & ascellis, ī quibus
quidē phlebotomia ē p̄ alijs neces-
saria. & īstilaria ē apā vlcerosum su-
per totū caput & faciē, cū tumēt val-
de sili. & decollatio dñ apā meri. & sy-
nanchia sunt apata gutturis, & vuu-
lā. Et cū dixit: & alijs sp̄ibus rubedi-
nis: intellexit oēs alias collectiones,
& apostemata sanguinea.

Fiat et in vlcerebus capitis, &

Ro *oculorum, & a [rubigine aurium
scabiosa.]*

Phlebotomia nequaquā curat hāc
vlcera s̄m intētiōē primā: & hoc,
qm̄ vlcera gñant ex sanguine male
& illaudabilis qualitatis. nihilomi-
nus tñ est phlebotomia faciēda, qm̄
cum malitia qualitatis est sanguis
excedens quantitatis.

Est et faciēda ī [volatilibus,]

81 *vlcerebus pulmonis, & oris, &*
[rasuris, & excoriationibus.]

b *abolati-
us vlcere-
bus. c* *varioliis*
Vlcera quidē volatilia ex chole-
ra sūt rubea. p̄ tanto euacuatio fa-
cta cū medicinis, melior est ī eis q̄
sit phlebotomia: nisi tñ cā corū cēt
cōposita. Phlebotomia ē tē ī vlceri-
bus pulmonis faciēda, dñ tñ ī prin-

D cipio existāt, s̄. dñ patietes adhuc ni-
hil saniei expellūt p̄ os. postq̄ aurē
core tps̄, plōgabūt, minime minuāt.
nā minutio sit solū ī eis tōne attra-
ctiōis & diuersib⁹. vñ ē cura p̄ accis
ipsa. n. ē abscissio cārū euacuatiōis
cū euacuatiōe. oīs āt actio, q̄ ē hui⁹
sp̄ei ī hac arte, īdiget qdē magna
cōsideratiōe, & speculatiōe, nec dēt
fieri nisi magna virgēte necessitate.

Et fiat ī passione intestinorū: 82
*cum tamen constabit de notitia ip-
sorum, & d [cum erit ī eis carnis
augmentum innaturale.]*

Per hoc autē hic Intellexit apā īte-
stinorū, apā, s̄. ex quo sit colica. quā
fortis appellat. Et ingt: cū tñ cōsta-
bit de notitia ipsorū: eo q̄ colica p̄
bus de causis cōtingat, nec ē faciēda
phlebotomia p̄terq̄ ī apōsa solū.
Et cū dixit: & cum erit ī eis carnis
augmentum: intellige s̄m op̄iniōē
meam vlcera calida. & hoc, qm̄ car-
nis augmentum sit ī eis ex multi-
tudine sanguinis, aut alteri⁹ hūoris.

*Est et faciēda ī [variola] vbi-
cūq̄ sūt, & scabie humida, post-
quā fuerit notū & manifestū, su-
cut ī f [variola] oris & oculorū,
& sicut 8 [in variola in hypocho-
dry generata.]*

Per variolas qdē Intellexit qdā gra-
nula, cum quibus est foris dolor &
tumor mēbri: per humidam scabiē
Intellexit sanguineam.

*Est ergo faciēda ī repletiōe ve-
narū, & egressu sanguinis ab eis, 84*
sicut ī fluxu sanguinis narū, &
*in h [manare a denti-
bus, & gingivis, & ē ī egredie*

PP iij te

d ē vlceri-
bus, q̄ ho-
vis vt caro
nascat, vñ
E
& tē vlc-
cerib⁹ q̄
b⁹ nascit
caro sug-
fina.

83
e bothor
f bothor
g illd cā
ghatī du
F
oblatē-
bus.

h haemor-
rhoidib⁹
nati, & ī
sanguine.

Canticorum

G te ab auribus, ¹ [& ab ore matris,] ² & in hæmorrhoidibus ani, ³ & in fluxu menstruum, & in ⁴ [sanie rubicunda.]

In his qdē oīb⁵ fit phlebotomia, ut fiat attractio ad pte oppositā. vñ hæc cura ē similis cū simili. hoc autē ē, ac si diceret cura euacuationis cū euacuatione. talis autē cura est p accūs: qm̄ cura p se fit cū morbi cōtrario.

85 *Fiat et in dolore capitis, vertigine, & fœtore oris: necnon in dolore dentium, & casu capillorum seu alopecia.*

Phlebotomia qdē cōgruit i dolore capitis, cū fit ex sanguine. & sic ē cōuenit in vertigine, & dolore dētis, q vt plimū ē ex calore, licet interdū sit de materia frigida. Alopecia vero seu casus capillorū cōtingit ex prauo sanguine & illaudabili. p tanto euacuatio cū medicinis laudabilior ē i hoc casu: nisi tñ ad eēt sāguis m̄tudo. Ignoro ē, quāst phlebotōia habeat locum i fœtore oris ad iuua mētū: nisi ex alia itētiōe hoc fuerit positū, vt si diceret cōuenire tōne i pletidīs humorū infra corpus extēiūm, ex qua contingit fœtor oris.

86 *Et et in mēbris [dissolutiōe,] et spermatis egressu, vel expulsionē, & dolore artuum, & rheumate.*

In oīb⁵ quoq; pcutiōib⁵ & cōtusiōib⁵ cōgruit phlebotomia, eo q ex eis gñanāsaia. Et p egressū spm̄atis itellexitet mltitudinē. dicit ergo phlebotomiā eē necessariā cū augeat: hoc. n. itellexit fm opōnē meā. Verū i dolore artuū, & catarrho (seu reumate) phlebotōia cōuenit p accūs, vñ ē ac si diceret q, cū sāguis ē

auct⁶ i his duob⁷ magis q debeat f; nām, tūc cōpetit i eis phlebotomia.

87 *Cōpetit et in epilepsia, et in febel, vngue, & moro, necnō et in casu, & ablatione appetitus.*

Sebel est quedā textura venarū innaturalium super coniunctiuam oculi facta: sed morum est quoddā apostema vlcerosum & factum i facie. & in his quidē fit phlebotomia per se: verum in epilepsia fit phlebotomia per accidēs: & sic etiam fit in casu appetitus. hic tñ non faciam aliam mentionem.

88 *Est etiam venā incidēda in passionibus ani, et [sedis, ancharū,] schiatica, & dolore stomachi.*

Phlebotomia quidem est facienda in dolore stomachi ratione apostematis contingente.

89 *Sic et in dolore hepatis pūgitiuo, & in oppilationibus eius.*

Fiat etiam phlebotomia, si dolor sit in hepate cum apostemate, aut ēt si gñauo eius timeatur i eodem: necnon cum sunt oppilationes i eo.

90 ** De cura ægritudinum sanguinearum, per alia a phlebotomia.*

91 *Intēdatur ergo cū regimine, et cura horū morborū, sicut i cura, et regimine synochi cū eductiōe cholera rubra, post phlebotomiā: & usu ciborū ifrigidatiū, & [fuga] calefaciētū, & quod sanguine auget, & magnificat: & quod eis asfertur declinet ad stypticitatē, & propinentur eis acetosa.*

In

A In cura quoq; morborū ex sanguine cōtingentiū ē pcedendum, si cut ircura synochus aut ē febris cōtinua nota ex sanguine generata: in cuius cura ē a phlebotōia inchoādū. & cōsequēter ab euacuatōe cholerae rubae. Estq; feruor & calor sanguinis extinguendus cum cibis conuenientib⁹ simplicibus, & medicinis, qualia sunt acetosa, sicut acetositas pomi citri, & tamarindi, & cistia his. Est et vitādum, illd qđ auget sanguinis q̄ritatē, sicut oēs carnes, quē admodum oē calefaciēs. Et Gal. quidē extrahebat sanguinem ī hac febre, cū erat sanguis īmunis a putrefactiōe, donec cōtingebat inde syncope. Hāc tñ cura nō ē artificia lis: qm̄ vt plurimū putrefactio est ei cōiuncta: eo qđ cholera rubea sit vbiq; & vtr̄ cū eo cōiuncta. & ob hoc etiā inq̄r ipse Gale. qđ q̄ minuit ex istis passionibus, &c. ac si diceret qđ interdum accidit sanitas istis patientib⁹, postqđ assellauerūt semel, aut bis ex cholera. Et ob hoc iussit hic sapiens fm̄ opinionem meam, qđ in hac febre cholera educatur.

C Sumatur aut signa super hanc passionē significantia, ex capitulo sanguinis dominii significantium. Et in summa declinare ad in frigidationem, & exiccationem est aētus Medici expediri & ingeniosi.

Signa sup hos morbos signantia sunt sumēda ex signis dñiū sanguinis signantib⁹, quorum iā relationē fecim⁹. & qđ ī summa sanguis calid⁹ ē & hūid⁹. & cura sit cōtrarij cū cōtrario, fuit qđē necessariū qđ medic⁹ pcedat ī cura & regimine hui⁹ morbi cum in frigidatib⁹ & exiccantibus.

De morbis. { ex cholera citrina contingentibus. }

Morbi qui ex cholera rubea generantur, sunt sicut ulcera ī lubricitate ītestinorū cōtīgētia, & permixtio rōnis, suffocatio matricis, tertiana, schiatica, & fluxus sanguinis per secessum.

Ulcera quidē in lenitate ītestinorū cōtīgētia sunt ulcera ī stōacho gñata: vñ ex nocumēto eis ex cibis illato expellūt cibū a stōacho īdige stī añ tps debitum. vñ hāc est vna ex spēs cārum morbi notī, s. lubricitatis & lenitatis ītestinorū. & hāc quidē ulcera sunt qñq; ex materia calida & acuta. Cōtīgīt nihilomin⁹ lenitas ītestinorū interdū ex mltitudine sanguinis ī stōacho: lubricitātē n. tūc ex mltitudine hūiditatis cibi ab eo, debilitatq; inde vici⁹ retē tua, & p cōsequēs egredit⁹ cibus ī digest⁹. & hoc quidē est fortior & maior cā huius morbi. Permixtio autē rōnis & vaniloquiū cōtīgūt ex apatib⁹ cerebri, & diaphragmatis: nec nō ē ī statu febrili acutarum. Et quia hmoi apata sūt vt p̄sumum ex cholera citrina, iō posuit ea sub hoc gñe morborū. Vex suffocatio & syncope m̄fici cōtīgēns mulierib⁹, adeo vt videant⁹ ēē mortuæ, cōtīgīt ex spermatīs corruptiōe, & putrefactiōe in earum m̄ficib⁹. vñ tale sp̄ma necesse sitat sup se cholerae rubae dñium. & ob hoc ēt posuit morbū istū ī hoc gñe. Ellet tñ cōuenientius vt appropriaret ipm̄ frigiditatē: eo qđ vis opationis ablatio frigiditati approprietur, sicut malitia opationum, & earum magna intensio ī fortitudine appropriatur caliditati.

Canticorum

De tertiana iam fecimus mentionē in his, quae praecefferunt: & in summa, febris est calor extraneus per totum corpus dispersus, nocens operationibus suis.

Et hæc quidē febris ē vna ex eis,
q̄ sub ea reponūt. nā qdā ex eis sūt
in spiriūb⁹, qdā in hūorib⁹, & quæ-
dā in mēbris radicalib⁹. Quæ sūt ī
spiritiūb⁹ dñr ephemera, q̄ nō tran-
seunt diē tertiā. Quæ aut sūt ī hu-
moribus, sūt putridæ notæ, q̄ quidē
ī cholicis, phlegmaticis, me-

H Quæ vero sunt in membris radica-
lib^{us} sunt hæclicæ notæ. Iā autē præmi-
ssis istā rememorationē, deficiit ni-
hilomin^{us} i his cāticis pfecta. **relatio**
febriliū & apatū, tñ fuisselet cōueniens
q̄ posuisset sup hoc caplm spāle. &
nos forsitā ponem^{us} sup hoc, si nobis
licuerit caplm breue i fine horū cā-
ticorū. Et schiauca quidē bene fit ex
alio humore, quā ex cholera, vt plu-
rimū tñ fit ex ea. Flux^{us} autē sangui-
nis p secessum ē ex cholera rubea, q̄
secessat. Si autē flux^{us} pdictus sit ab he-
pate, scēdū q̄ ex eo ē duplex: vn^{us}, q̄
ex vstioe sanguinis cōtingit: alius
vero, qui cōtingit ex hepatis debili-
tate. Et dñā qdē iter eos ē, qm̄ in cō-
tingēte ex vstione ē sanguis niger:
sed i cōtēte ex debilitate hepatis
est similis loturę carnis, hoc est ad
albedinem vergens & declinans.

Et tussis, & dolor capitis, &
apostema,^b [quod secundum latum &
longum in corpore dispergitur.]

Quædam species doloris capitis
contingit ex specie cholerae rubrae,
sed non omnes. Ex rufis quidem contingit
ex cholete rubra fluxibus, & reuma-

tismis acutis. Sed ap̃a dilatans se in corpore h̃ic Ide ē formica nota, nec fit vnq̃ nisi ex cholera rubea. •

*Et fortis & acutus dolor aurium 91
& multitudo scabiei palpebrarū.*

Addit in hoc dolore conditiona-
litr fortitudinē: qm̄ dolor fortis, &
violentus, non coniungit nisi ex cho-
lera rubea. Et sifr v̄r eīc de mulitu-
dine scabiei palpebrarum.

Et vlcera, & apoplemata in iu
Eturis, & dolor punitivus et mor
dicativus in eisdem, & fissura di
gitorum, & panaritium vnguium,
& macule apparentes in corpore
leſibus ſimiles, & morbus cum tri
nitrate dentium, & veſica do
lor fortis.

Dolor quidem fortis iuncturaru
dnium cholerae signat. Et fortis dol
lor vesicae signat aqua ipsius ex cho
lera citrina gnatum. Et sicut citrini
tas dentium, significat cholerae do
minium, & eius excessum.

Et^e [amor ereos,] & fluxus san 97
guinis, & ^d [apostema existens in
extremitate oculi,] & cistinitas M
cutis, & ^e [variola.]

Fluxus quidem sanguineus cō-
git interdum ex acumine ipsius san-
guinis, & interdum propter aliud.
Amor vero creos est morbus aialis
contingens cum complexione cor-
poris. vnde patientes hunc morbum
sunt valde cholertici. Verum nescio
quasi aīa exiis in extremitate ocu-
lorum approprietur cholere.

Et macula subtile, & nigra, 91
& oppilationes hepatis, & aposte
ma

94
b tribulati
uū i cor-
pore

* paron
chjuna
L

M
e. glisch
feu amor
vehemēts
d. fistula
e. borbor

*A*ma matricis, & pleuresis, & [ca
 7 exco-
 tio] & ablatio appetitus.

Apostemata quidē matricis fiūt
 vt plurimum an ex cholera: sūt a pata
 diaphragmatis. & hoc, qm̄ matrix ē
 neruosa: talia autē corpa neruosa, &
 pāniculosa nō pōt hūor penetrare,
 nisi subtilis fuerit & calid⁹: talis autē
 est cholera. Ablatio appetitus cōtin-
 git ex cholera rubea. nā frigiditate
 & siccitate viget appetitus. vñ est ac-
 si diceretur vigere ex eo quod dele-
 gatur a splene ad os stomachi, ex
 humore [frigid⁹ & sicc⁹].

R Et vertigo, & fissura labiorū,
 99 & dolor vnae [& fortis fluxus
 8 aut cho-
 lica [af-
 ho] ventris.]

Quēdam quidem vertigo est, q̄
 fit ex cholera, qdā vero nō fit ex ea.
 Et sic est de dolore vnae. Fortis tamē
 fluxus ventris dictus Arabice aboci-
 da non fit nisi ex cholera.

100 *Et vlcus quod dilatur, & du-
 belet, & tumor existens in ano.*

Vlcus, quod dilatur, fit pculdubio
 ex cholera: sed dubaylet, i. a pata in-
 trinseca fiunt ex grossa materia, &
 corrupta. & grossities ani fit vt pluri-
 mū ab alio q̄ ex cholera: & cū ē fit
 ex ea, fit ex cholera grossa.

101 *Et pruritus, & variola, aut
 formica, & erysipelas, & pulmo-
 nis vlcera.*

Scabies at̄ sicca, cū qua ē magn⁹
 prurit⁹ & fortis, cōtingit qdē ex cho-
 lera: & sic ē de variola. ē nihilomi-
 nus pole q̄ cū ea sit & dñet sanguis.
 Verū formica fit vt plimū ex chofa
 & sūt cōtingit i erysipelate. Ex vlceri-
 bus at̄ pulmōis fiūt qdā ex chofa, et
 qdā ex alio hūore infuso ad ipsum.

In cura quidē horū morborum **D**
 est sicut i cura febris tertiana pro- **102**
 cedendum. Educatur ergo cholera
 absq̄ phlebotomia, & attendatur
 ad in frigidationem ipsorum, sicut
 in morbis sanguineis. Verum mor-
 bi cholerici specialiter humecten-
 tur: nā praedicti ambo morbi [vñ
 uocantur, &] conueniunt in calidi-
 tate, necnon et in b [o] eo, quod per **b**
 eam infertur patientibus nocumē-
 tum. Sumantur autem signa super
 hos morbos significantia ex capi-
 tulo signorum dominium cholera
 significantium.

Procedat i oī cura horū morbo-
 rū fm̄ methodū curae febris tertia-
 ne, hoc ē i eis educat cholera, pter q̄
 fiat phlebotomia: & attendat quā-
 tū frigidet, sicut i morbis sanguineis.
 Est tñ speciale in istis, & nō i alijs, q̄
 humectant. nā hi morbi associant
 cū sanguineis in caliditate. siccitas
 tñ i istis ē ppria, sicut hūiditas i san-
 guineis. Maior ē debet in frigidatio
 in istis q̄ in sanguineis. Signa autē
 sup cām horū morborū signantia
 sunt ex signis dominium cholerae si-
 gnificantibus assumenda: quorum
 quidem relatio iam praecessit.

De morbis ex humore
 phlegmatico.

Omnis quidem morbus ex **103**
 humore phlegmatico ge-
 neratus est sicut apostema tumi-
 dum, & laxum, paralysis, & rela-
 xatio, dolor capitis [de frigida, et
 epilepsia.]

c frigid⁹
 & destru-
 tio robai-

Morbi

Canticorum

G De tertiā iam fecimus mentionē in his, quæ præcesserūt: & in summa, febris est calor extraneus per totum corpus dispersus, nocens operationibus suis.

Et hæc quidē febris ē vna ex eis, q̄ sub ea reponūt. nā q̄dā ex eis sūt in spiritib⁹, q̄dā in hūorib⁹, & quædā in mēbris radicalib⁹. Quæ sūt ī spiritib⁹ dñr ephemeræ, q̄ nō transeunt diē tertiā. Quæ autē sūt ī humoribus, sūt putridæ notæ, q̄ quidē ī cholicas, phlegmaticas, melancholicas, & sanguineas diuidunt.

H Quæ vero sūt in membris radicalib⁹ sūt hecicæ notæ. Iā autē præmisit istā rememorationē, deficit nihilomin⁹ ī his cāticis pfecta ælazio febriliū & aparū, tñ fuisset cōueniens q̄ posuisset sup hoc caplm spāle. & nos forsītā ponem⁹ sup hoc, si nobis licuerit caplm breue ī fine horū cāticorū. Et schiatica quidē bene fit ex alio humore, quā ex cholera, vt plurimū tñ fit ex ea. Flux⁹ autē sanguinis p secessum ē ex cholera rubea, q̄ secessat. Si autē flux⁹ pdictus sit ab hepate, sciēdū q̄ ex eo ē duplex: vn⁹, sc. q̄ ex vstioe sanguinis cōtingit: ali⁹ vero, qui cōtingit ex hepatis debilitate. Et dñā q̄dē iter eos ē, qm̄ in cōtingēte ex vstione ē sanguis niger: sed ī cōtingēte ex debilitate hepatis est similis loturę carnis, hoc est ad albedinem vergens & declinans.

94 Et tussis, & dolor capitis, & apostema, b [quod secundū latū & longum in corpore dispergitur.]

Quedam species doloris capitis contingit ex specie cholæræ rubæ, sed nō oēs. Et tussis quidē cōtingit ex cholærę rubę fluxib⁹, & reuma-

tismis acutis. Sed ap̄a dilataus se in corpore hīc Ide ē formica nota, nec fit vnq̄ nisi ex cholera rubea.

95 Et fortis & acutus dolor auris & multitudo scabiei palpebrarū.

Addit in hoc dolore conditionē fortitudinē: qm̄ dolor fortis, & violentus, non contingit nisi ex cholera rubea. Et sūt vī esse de multitudine scabiei palpebrarum.

96 Et vlcera, & apostemata in iūcturis, & dolor punitivus et moridicatus in eisdem, & fissura digitorū, & p̄anaritiū vnguiū, & macula apparentes in corpore lētib⁹ similes, & morbus cum ex trinitate dentium, & vesica dolor fortis.

Dolor quidem fortis iuncturarū dñiū cholærę signat. Et fortis dolor vesicę signat ap̄a ipsius ex cholera citrina gñatum. Et sūt citrinitas dentium, significat cholærę dominium, & eius excessum.

97 Et [amor creos.] & fluxus sanguinis, & d [apostema existens in extremitate oculi,] & citrinitas cutis, & c [variola.]

Fluxus quidem sanguineus cōtingit interdum ex acumine ipsius sanguinis, & interdum propter aliud. Amor vero creos est morbus aſalis, contingens cum complexionē corporis. vnde patientes hunc morbū sūt valde cholertici. Verum nescio, quā ap̄a ex hīs in extremitate oculorum approprietur cholærę.

98 Et macula subriles, & nigra, & oppilationes hepatis, & apostema

* paronchium

M
c. glistich
feu amor
vehemens
d fistula
e bochor

b abulati
uū ī cor
pore

ma

Ama matricis, & pleuresis, & [ca
f exco-
tio] sm,] & ablatio appetitus.

Apostemata quidē matricis sūt
vt plurimum ex cholera: sūt a pata
diaphragmatis. & hoc, qm̄ matrix ē
neruosa: talia autē corpa neruosa, &
pāniculosa nō pōt hūor penetrare,
nisi subtilis fuerit & calid⁹: talis autē
est cholera. Ablatio appetitus cōtin-
git ex cholera rubea. nā frigiditate
& siccitate viget appetitus. vñ est ac
si diceretur vigere ex eo quod dele-
gatur a splene ad os stomachi, ex
humore frigido & sicco.

R **E**t vertigo, & fissura labiorū,
99 **E**t dolor vnae [& fortis fluxus
aut cho-
lica pas-
sio] ventris.]

Quādam quidem vertigo est, q̄
fit ex cholera, qdā vero nō fit ex ea.
Et sic est de dolore vnae. Fortis tamē
fluxus ventris dictus Arabice aboci-
da non fit nisi ex cholera.

100 **E**t vlcus quod dilatatur, & du-
belet, & tumor existens in ano.

Vlcus, quod dilatatur, fit pculdubio
ex cholera: sed dubylet, i. a pata in-
trinfeca fiunt ex grossa materia, &

C corrupta. & grossities ani fit vt pluri-
mū ab alio q̄ ex cholera: & cū ē fit
ex ea, fit ex cholera grossa.

101 **E**t pruritus, & Variola, aut
formica, & erysipelas, & pulmo-
nis vlcera.

Scabies at sicca, cū qua ē magn⁹
pruritus & fortis, cōtingit ydē ex cho-
lera: & sic ē de variola. ē nihilomi-
nus posse q̄ cū ea fit & dñet sanguis.
Verū formica fit vt plimū ex cholera
& sūt cōtingit i erysipelate. Ex vlceri-
bus at pulmōis sūt qdā ex cholera, et
qdā ex alio hūore infuso ad ipsum.

in cura quidē horū morborum **D**
est sicut i cura febris tertiana pro **102**
cedendum. Educatur ergo cholera
absq̄ phlebotomia, & attendatur
ad in frigidationem ipsorum, sicut
in morbis sanguineis. Verum mor-
bis cholerici specialiter humecten-
tur: nā predicti ambo morbi [vni
uocantur, &] conueniunt in calidi-
tate, necnon ē in [o] eo, quod per
eam infertur patientibus nocumē-
tum. sumantur autem signa super
hos morbos significantia ex capi-
tulo signorum dominium cholera
significantium.

Procedat i oī cura horū morbo-
rū fm̄ methodū curae febris tertia-
ne, hoc ē i eis educat cholera, pter q̄
fiat phlebotomia: & attendat quāt-
i frigidet, sicut i morbis sanguineis.
Est tñ speciale in istis, & nō i alijs, q̄
humectant. nā hi morbi associant
cū sanguineis in caliditate. siccitas
tñ i istis ē ppria, sicut hūiditas i san-
guineis. Maior ē debet in frigidatio
in istis q̄ in sanguineis. Signa autē
sup eam horū morborū signantia
sunt ex signis dominium cholerae si
gnificantibus assumenda: quorum
quidem relatio iam praecessit.

De morbis ex humore
phlegmatico.

Omnis quidem morbus ex **103**
humore phlegmatico ge-
neratus est sicut apostema tumi-
dum, & laxum, paralysis, & rela-
xatio, dolor capitis [de frigida, et
epilepsia.]

e frigidus
& destru-
tio rōni.

Morbi

Canticorum

G Morbi quidē, quorum cā ē hūor phlegmatic⁹, sunt sicut apata humida & laxa, & paralyſis, & relaxatio alteri⁹ ex pūb⁹ corpis cum priuatione ſenſus & mor⁹ ipſi⁹. Per epilepſiā vero itellexit morbum caducū, ſeu opilationē, ex q̄ patiens cadit ad terrā.

ſus appetit⁹, ſicut dixit ex humore phlegmatico, ſicut ex hūore choſtico. Et p aquā quidē oculorū itelligit deſcenſum aquæ ad ipſos oculos. & ipſorum quidem dilatio eſt extenſio ſotaminis vix in eiſdem, ex qua viſus debilitat⁹. & hæc quidem dilatio cum cōtingit ex relaxatiōe, eſt ſicut ex humore phlegmatico: interdum etiam contingit ex ſiccitate.

Et ex paſſionibus ventris, ſicut 106
lubricitas inteſtinorū, & hermes.
Lubricitas quidem inteſtinorum gñat⁹ ex humore phlegmatico i ſto macho exñte, aut in inteſtinis, aut ambob⁹ ſiſ, ſicut etiā gñat⁹ ex viceribus membrorum prædictorum.

h [Vermes et ex hūore phlegmatico generantur:] Et difficultas par 107
tus, & ſecūdina retēſio in eodem.

Nequeo bene imaginari quæſt hūor phlegmatic⁹ ſit cā difficultatis ptus, neq; retēſiōis ſecundine niſi tñ p humore phlegmaticū magnā pinguedinē itellexerit. cū. n. mulier eſt multū pinguis, coarctant⁹ & anguſtatur meat⁹ micis ipſius, & inde ptus difficilis eſt. Nō etiā eſt multū abſonum rōni, q̄ virtus expulſiua debilitaret ex dñio humoris phlegmatici. Veruntamen humor phlegmaticus exñs in mſice eſt pouus cā abortus, q̄ cā retentionis ſectus.

Et dolor renū, & febris quoti- 108
diana, & frigiditas ſplenis, & he patis, & egreſſus ſeu eminentia ſubilici, & paſſio cū egeſtiōe ſaniet.

Per febrem quidem quotidianā itelligit febrem de humore phlegmatico generatā, & oī die affligentem. Et itelligit per frigiditatē ſplenis

104 Et ſicut ſcabies magna, & groſſa, & [ipſius cōſtipatio, & retentio, & tumores colli, i. glandula, &] squama capitis, & obliuio, et dolor aurium⁹ [de frigida, & bo-
o frigi⁹, & rat⁹, & macula] [alba ſeu morphea, & apoplexiā, tuſſis] [ſicca, & tortura oris.

H Palā quidē eſt q̄ phlegma ē omniū horū morborū cā. Apoplexia. n. eſt morb⁹, i quo ſit ſubito ſenſus & mor⁹ priuatio in toto corpe: q̄ quidē aut nunq̄ curatur, aut in paralyſim trāſfert⁹, & terminat⁹. Sed tortura oris eſt mollit⁹ & relaxatio vñ⁹ ex duabus partib⁹ faciei, & ſpasmus ſeu tēſio alterius: q̄ quidem duab⁹ de cauſis exiſtit, ſ. humiditate relaxāte, & ſpasmus. & cum cōtingit ex ſpasmus, tunc eſt ſpasmata pars egra: & cum contingit ex relaxatione, tunc pars egra eſt relaxata.

105 Et ſicut elephantia pedū, caſus appetitus, & pediculi, & tumor ani, & anchorum, & aqua oculorum, & ipſorum dilatatio, & ſetor aſcellarum.

Morb⁹, qui elephantia dī, ē tumor pedū & tibie pter naturā, qui ex humore, ſeu ex materia illuc iſuſa gñatur. gñat⁹ aut⁹ vt pſimū ex hūore melancholico: gñat⁹ et interdū ex hūore phlegmatico. Interdum aut⁹ gñat⁹ ca

d zair ſeu
tenefim⁹
& capā colli,
q̄ eſt
ſcrofula,
& furfur
ſeu
o frigi⁹,
H
baras alba,
& macula
f
hūida

* al. exim
M

An is & hepatis, q̄ hęc mēbra duo fuerint ex humore phlegmatico infrigidata. Dolor etiā renū interdum ex humore phlegmatico gñatur. Et intelligit p̄ eminentiā vmbilici rupturam ipsius. hęc autem ruptura cōtingit ratiōe intestinorum: humor tñ phlegmaticus ē cā huius p̄ aptio nem & dilatationē illorū meatuū. Et p̄ egestionem saniei intelligit egestionem humoris phlegmatici.

Et dolor artuum, & nigredo

109
f & v. r. d. i.
us cutis & c.

[corporis, & viror cutis] superficiē, aut ipsius fuscado, & morbus

B *hydropicus sicut vterina, carnosa, & tympanites.*

Hydropis, sicut dicit, tres sunt species, scilicet aquosa, in qua colligitur aqua sub velamine & pāniculo in ventre exāte: q̄ quidem ex sono & gurgulatiōe cognoscit, q̄ audit, cum hinc inde mouet, vt plurimum cā huius hydropis est impotentia attractiōis aquositate a renibus: aut talis est dispositiō p̄dictæ aquositatis, q̄ renes resutant ipsam, eo q̄ sit innaturalis. Et carnosa, in qua quidem specie hydropis non sic perfecte transmutatur cibus, q̄ ipsis membris assimilatur, sed mutatur & conuertitur ī humorem phlegmaticū & aquosum: & ideo tument membra, & relaxantur. adcirco etiam hęc species hydropis est facillioris curationis ceteris. & hoc, quoniam humor phlegmaticus est seminutritum. Tertia vero est ventosa, quę tympanites dicitur: cuius causa est deprauatio & destructio caloris naturalis, adeo q̄ non immutet cibum ad hoc, vt sit similis membro nutritio, sed solum ad ventositatem & fumositatem. vñ

de non superest ei nisi actio caloris solius & absolute & hoc, quoniam iam est in hac specie hydropis forma caloris naturalis in tantum destructa, q̄ effectus calor absolutus p̄uenit ad hoc, q̄ non agat nisi opera caloris, in quantum est calor solum. & ob hoc ē species hęc hydropis non recipit curam.

Procedit dñ ē ī cura huius sp̄ei, si 110
cut proceditur in cura cōplexionis frigida et hūida. Super cuius [cōplexiōe] vñdū ex signis positis in k cognitiōe
capitulo de signis dominiū humoris phlegmatici significantibus. E

Estq̄ vñdū in euacuatione horum morborū eo, quod resulimus in cura, per quam euacuatur phlegmaticus humor. Estq̄ cōsequenter vñdū in his corporibus, his quę corpus calefaciunt & exsiccant, & cibo calido & subtili: & in summa curentur calefaciētibus intus & exterius, sicut fit in paralyti cum pilulis scætidis, [

] & similibus edu- F

ctiuis.

Quoniam cura speciei male cōplexionis materialis pficitur ex duobus: quorum vñum est alteratio, & immutatio illius materie cum medicinis eam ad se cōuertentibus cū suis qualitatibus primis: & rectificatiōibus etiā quod reliquum est ex malitia illius cōplexiōis materie, cum non sufficiunt p̄dictę medicinę in ipsius conuersione & transmutatione: ob hoc quidem iussit ipse, ut in cura morborum ex humore phleg-

l & doce
dūlibus

Canticorum

¶ phlegmatico generatorum prædicta duo obseruentur. vnde inquit: Procedendū est in cura huius sp̃ei, &c. Et postq̃ p̃dict⁹ hūor educt⁹ fuerit cū medicina p̃pria, smutet⁹ & alteret⁹ consequēter residuū ipsius cū medicinis & cibis calefaciētibus & exiccātib⁹. & hoc, qm̃ cōplexio hūoris phlegmatici frigida est & hūida: qd⁹ in summa faciēdi est intus, & extra. Induxit autē ad hoc, exēplū in paralyti, & in medicinis habētib⁹ ex sui natura humore phlegmaticum educere, cuiusmodi sunt pillulæ nostræ Medicis, s. fortidæ, & alix medicinz compositæ in libris ad humore phlegmaticum educendum.

De morbis ex melancholia generatis.

¶ *Omnis morbus ex cholera nigra generatus in corpore, est sicut verruca, & febris quartana, hæmorrhoides, epilepsia, polyplus, & spasmi.*

Omnes morbi, qui ex cholera nigra generantur in corpore, sunt illi, quos nunc referim⁹: s. verruca, febris quartana. hi enī ambo morbi non nisi ex cholera nigra gñantur. Verum epilepsia fit tā ex phlegmate, q̃ ex cholera nigra. Apostema ē in naso generatum, quod nomine asalis plures pedes habentis nōatur, s. polypus, generatur ex cholera nigra. Spasmi vero fit vel ex humiditate phlegmatica, vel ex inanitione ex siccitate. quoniam quemadmodum Gale. inquit, sicut chordæ his duabus causis adeo tenduntur, & spasmanatur, donec rumpūtur, sic etiam & nervi similiter rumpuntur ex sp̃asmo.

Et dolor Ventris, & cancer, & R. morphea, & dolor capitis, & vigiliarum instantia.

Dolor quidē vētris cōpressi⁹, i. tinesmus, gñatur ex vētositatib⁹ melancholicis, & cōt alijs ab eis. Tumor ē ex nīs sub hypocondrijs est vt plurimum melancholicus. Cācer vero & morphea fiunt ex melācholia. Dolor ē capitis interdum fit ex melancholia. Et sist vigiliarum instantia contingit ratione siccitatis ipsius.

Et apostema durum, & lepra, & quod ex cibo in corporibus corrumpitur, & tussis sicca, & splenis durities, & ventositas.

Intelligit q̃ cibis, qui corrūpitur ad acetositatem fortem, sic corrumpatur ex melancholia. Certum autē est & notum, q̃ apostema durum fit ex ea: & splenis etiam similiter durities, & ventositas.

Et melancholica passio in capite, & retentio vrina in ea.

Contingit forsitan q̃ melancholia sit causa retentionis vrinæ, ratiōe verrucę melācholicę ex nīs in meatibus vrinę.

Et passio colica, alopecia, & morsus canis rabidi.

Interdum cōtingit colica passio ex oppilatione melancholica in intestinis facta, sicut cōtingit ex phlegmate, & etiam ex ventositate, & apostemate. alopecia. n. cōtingit ex quatuor humoribus.

Et [sicus] & lac coagulatum in corpore, & aliorum hepatitis.

Reor ipsum intellexisse q̃ lac coaguletur in corpore rōne melancholiz,

A Iiz, & q̄ etiam in frigidetur hepar in
terdum ex eadem.

- 117 *Et caninus appetitus, & rimu
latio seu ruptur a in anchus facta,
& lapis factus in renibus, & vesi
ca, & tumor ancharum dolorosus
& tumor in duobus lateribus, seu
hypochondrys factus: necnō etiam
tumor in capite, auribus, palpebris
& pedibus generatur.*

Intellexit q̄ lapis renum & vesicę
interdum ex cholera nigra gñetur.

- B Tumor autem cōtingit vt plurimū
a. nō q̄ ex eadem: qm̄ *semper fit ex humo
re grosso & ventoso.

- 118 *Procedatur in hac specie mor
borum secundum quod proceditur
in cura, & regimine leprę. accipiā
turq; signa super ipsam ex capitu
lo signorum dominum melanco
lię significatium. Euacuetur ergo
cum epithymo vel polypodio, & cū
alijs quæ retuli. Si autem vsatur
quis calefacientibus & humectan
tibus, prosperabuntur ipsius opera
in eisdem.*

In hoc cap. inquit, sicut in p̄ce
dentibus, q̄ sumantur signa supra
dñum melancholię signantia ex si
gnis iam positis inter signa dñum
cholere nigre signantia. Icedaturq;
in cura horum omnium fm̄ curam
leprę, euacuando primo humorem
istum, & consequenter alterando &
immutando quod remāsit ex eo cū
medicinis ipsum ad se conuertenti
bus, calidis s. & humidis, eo q̄ hūor
sit frigidus & siccus.

Tractatus tertius {Practicę} D
& est manualis opatio c {quæ b —
in tres diuiditur partes. c —

Rostiquā perfecti primū¹
regimē curationis, scipiā
nuc in operatiōe manua
li: ex qua faciā primū regimē i ne
nis magnis & paruis: & secūdu
faciam in carne: & tertiu in ossē.
Postq̄ iā p̄fecit opa practicę cum
cibis & medicinis, icipit ex nunc lo
qui de ope manuali: qd̄ in p̄tes tres
diuidit. quoddā. n. fit in venis, & qd̄
dam in carne, aliud in ossē.

Ex genere Venarum sunt que-² E
dam, quas aperimus, & quadam
quas ligamus, & d [in parte scindi
mus, & sequestramus.]

Venę n̄ pulsantes sunt, q̄ minuūt
& apiunt. sed quas ligam*, & i p̄te se
questram*, sūt pulsantes: qm̄ cū mi
nuūt & icidūt, n̄ cōsolidā, acciditq;
morb* Ide, q̄ mī sanguinis appellat.

Est autem mediana aperienda³
in omni morbo capitis & pectoris,
sicut in apostemate ipsum.

Mediana ē apiēda i morbis capi
tis & pectoris, sicut in apatibus in
ipsis generatis. & hoc, quoniam hec F
vena habet colligantiam cū venis
capitis & cum vena *cordis.

Et cephalica superior aperiēda⁴
est in forti dolore capitis, & fluxu
sanguinis narium.

Vena supior, q̄ cephalica applicat,
& ē vena capitis, minuēda ē spāst
in forti dolore capitis atq; morbo.

Et [inferior] i medicatiōe nocumē⁵ E basilica
torū pectori et pulmōi cōtingētū.

In.

d quasdā
icidim* &
ex toto se
carnis

* a. l. hep
tis.

* basilica

Canticorum

G Inferior quidē vena dī basilica, & est vena corporis, cui⁹ duę sunt spēs. quarū vna appropinquat a scellē: & ē illa, quā hic intellexit. & idcirco aperit in oī passione pectoris cōtingēte, & toti ei qđ eidem supponitur.

6 Et qđ dicuntur¹ [almerina arabi i malitia [morborū splēn, et hepatis. f almadia i mala dr spēne.]

Hę quidem venę ambę sunt duę basilicę inferiores: quę etiā venę corporis nominantur, & existunt super basilicam ascellarem.

7 Et in absentia basilica debes funis brachii aperiri.

H Hoc quidem fit ratione colligantiz huius venę, quę funis brachij dicitur, cum ipsa basilica.

8 Vena quoq; tēporum sunt in cōtinuo dolore ipsorum aperiendę.

Hoc fit ideo, qm̄ euacuatio ex loco propinquiori mēbro patientiæ cessatur ex morbi antiquitate.

9 Et existens post aures in hemi-crania, & antiquo vlcere capitis.

Hoc etiam fit ratione affinitatis & colligantiz.

10 Sed quę sunt in^a [ambabus oculorū extremitatibus,] in morbis^b [eorum] aperiuntur.

a* ambo-
b* oculo-
rū angulis
b* pforū
oculorū.

Intellexit quoq; hoc esse faciendum in antiquis & chronicis passionibus eorum: & hoc, quia tunc intendimus locum magis propinquū eis in euacuatione faciendā.

11 Et minuatur existens in supremo capitis in vlceribus, & apostematibus seu pustulis in superficie

c* guldegi
font per-
e.

& cute generatis. Vena autē [colli sunt] in lepra aperiendā.

Hę duę venę aperiunt in lepra vtiliter, sicut paret experimento, & ita forsitan est inuentū. & forte ipse habent colligantiam cū ipso splene.

Et vena frontis est aperiendā in passionibus oculi, & in cōtinuo dolore capitis, et d[icitur] [tinea: aperiatur ē]

in parte posteriori [existens in cōtinuo dolore capitis]

[Et existēs inter nares, meatus nasrator postula seu variola faciei]. Et existens sub lingua in [synanchia.

In his quidē oībus intēdimus extrahere aliqd sanguinis ex locis magis propinquis parī patienti qđ minime faciendū ē, nisi cū morbus antiquat, & postq̄ constat qđ nō infundantur humores ad locū patientē.

Et aperiatur vena [cauilla] in morbis intestinorum sub vmbilico existentium. Et saphena existens in tibijs in morbo crurium.

Saphena quidē ē vena p̄p̄inqua cauillę à parte hominis intrinseca.

Et minuatur schiatica i schiatica: et vena pedis i accidētibus eius.

Schiatica est in morbo ipsius aperiendā, i. in dolore schiaticę, cū antiquatur, & constat qđ humores nō infundantur amplius: & cū intēduntur eius accidentia, i. dolor, aperiatur pedis vena.

Vena quoq; pulsatiles sunt i dolore capitis incidendę, et sequestrandę. Et in dolore oculi, cū etiā timueris ex violentia morbi, ex fluxu, & descensu aque ad oculum.

Hoc

A Hoc quidem fit, quoniam quidā dolor capitis est, cuius materia existit i fra venas pulsátiles: unde quia nos non possumus eas aperire, sicut non pulsátiles, incinimus eas & sequestramus omnino, & sic ligamus eas primo cum filo de serico, ambas eius extremitates & latera, & cō sequenter incidimus, & diuidimus eam omnino. Et secundum hoc videtur quod materia, quæ descendit & egreditur ex ea, sit aliqua portio aquositatis politæ & existentis in vena pulsantili.

B Cū etiā generabitur apostema ex apertioe ipsius, pter quod fluat sanguis ex ipsius superficie, incidemus, et sequestrabimus eā, vel cauterizabimus ipsam: aut si quis maluerit, minuatur, aut oīno abscedatur, et sistatur fluxus sanguinis ab ea cū ligatura vel cauterio: deinde curetur cū medicinis, quibus vulnera curantur, donec sanitati fuerit restitutus.

C Diuidatur etiam, & sequestretur vena pulsantilis in apostema te ipsius facto ex ictu ranone alicuius rei cadētis super ipsum. generatur enim inde apostema ex sanguine, & tumet membrum, i quo est vena pulsantilis aperta, cū non exiuerit sanguis à superficie ipsius. & hoc est quod intellexit, cum dixit: Cū etiā generabitur apostema ex apertione ipsius. & est ac si diceret quod si superponeretur ei medicina consolidatiua, tumesceret amplius membrum, & augetur ipsius apostema, donec corrumpetur & putre-

ficeret. Cū igitur generabitur tale quid in venis pulsantibus, curetur sic, quod scilicet incidatur tota vena in loco tumoris, aut pars, in qua est apertio fluere permittat, & cauterizetur. incidatur tamen vnum extremum ab alio, postquam ligata fuerit ipsius extrema, aut fiat eius abscisio cum igne.

*** Pars secunda manualis. De operatioe in carne cum scarificatione, aut ventosis.**

Ex operibus autem in carne, scienda sunt scarificatio, incisio, & cauterizatio. ¹ [sunt ex scarificationibus quedā, ex quibus fluit sanguis ^m [à superficie ⁿ [cum ventosis:] & hoc in corporibus patientibus vlcera, & ^o [variolas.]

Intellexit q̄ in quibusdam scarificatis superponimus ventosas post eorum scarificationem: unde fluit tunc sanguis membri scarificati in ventosis. hoc autem fit ideo, vt maius sanguis existens corruptus prope cutem corporis extrahatur. Pro tanto inquit, & hoc, supple est faciendum in corporibus patientium vlcera, & variolas: quoniam materia horum morborum cōsistit in cute corporis.

ponimus autem ventosas sine scarificatione in eo, quo intendimus solum emulsionem, & diuersionem materia.

Qñq.

E 17
1^a & apertio
seu pforatio, &
m^a & ex
eis sūt, ex
quib⁹ sanguis
cū ponuntur super
eas ventosæ
& cum eis
fluit sanguis
n^a —
o^a bother

Canticorum

6 Qñq; ponēde sunt vētoſe ſine ſca-
rificatione, ſicut cum intēdim^a attra-
here & diuertere ſanguinē ab vna
parte corporis ad aliā. & ſic ponunt
ventōſe ſub māmīs, cum eſt ſuper-
fluus fluxus menſtruatorum in mu-
lieribus: & ſuper hepar, & ſplenem ī
fluxu ſanguinis narium ſuperfluō.

19 *Et interdum coniungimus eas*
a vſtopa *vacuas: & interdum cū coto^a*
] vrēte ad conſumēdum
illius loci ventofitates, & ad recti-
ficandum membrorum malitiam
H cum caliditate.

Intellexit q̄ interdum ſit appoſi-
tio vētoſe ſine ſcarificatiōe cū igne,
nō tñ rōne ſuctiōis: ſed ſit appoſitio
hui⁹ vētoſe ad conſumendum ven-
toſitates fortes dolorēs in ſtōacho,
& in inteſtinis gñantes, & ēt ad cale-
facienda mēbra inſtigida.

^aDe operatione incisionis
carnis.

10 *Quod ſcinditur eſt ſicut clauis,*
& altāzar.

Intellexit per altazar ſm opinio-
nē meā aſpata in palpebris p inuer-
ſionem palpebrarum patientia.

11 *Et omne quod ſuperfluit & pu-*
treſcit in extremitatibus, ſicut be-
sbeia naſi, & digitus^b [ſuperfluum
aut inſeparabiliter conuinctus, &
coniunctio palpebrarum.]

b addit
vſ ſupfluo
& digiti
eſt dēti ad
haz ētes &
palpebra
oculi, q̄ ſi
ſe paſi, ſed
adherēs

Intellexit hoc faciēdū eſſe, cū na-
ſciē infans cū aliquorum horum ac-
cñtium. Et intellexit per beſbeia na-
ſi carnem gñatam ſimilem reptili-
plurium pedum, i. polypo, aut por-
cellino. & hoc eſt verum, cum nō eſt

u. l. giga ^amagis canceroſa.

Et vua eminens, & præputiū^c
claudens canalem virgæ. **23**

Vua quidem eminet ratione va-
riolarum & puſtularum pcedentiū.
& præputium claudit virgā rōne vl-
ceris, quod in eo natum fuit, aut q̄
puer ſic natus fuit.

Et caro in vlcere innaturaliter
aucta, & putrefacta, & vlcus ex **23**
contuſione putrefactum.

Abſciſſio quidem huius cum fer-
ro cōgruit amplius q̄ ipſius extirpa-
tio cum medicinis putrefactiuis. &
q̄n cū medicinē putrefactiue corro-
dunt carnem malā & illaudabilem, l-
lēdunt & corrumpunt etiā aliquan-
tulum ex carne ſana, & ſic remanet
corruptio, nec etiā curatur vlcus taſi
modo perfecte & omnino.

Eſt etiam abſcindendum quod^d **24**
innaturaliter augetur in lingua,
& quod cadit in auribus.

Intellexit q̄ nōdus in lingua gñā-
tus abſcindatur, & pars aurium po-
ſterior abſcindatur ad extrahendū,
quod cecidit in eis.

Eſt etiam caro incidēda ſuper^e **25**
vitrum in membro fixum, & pro- **M**
fundatum, ſpinam, aut feſtucam

[*] vt inde prædicta ex cēt ſagittis*
trahantur. At amma etiam homi-
num abſcindantur interdum, &
Varices in tibijs apparentes.

Abſcindunt quidē māmille ho-
minū, cū māmillis mulierū ſimilā-
tur. Varices aut ſunt qđā venę val-
de groſſe ī tibijs apparētes, plenę hu-
morib⁹ groſſis & melācholicis: & ac-
cidūt vt plurimū valde laboratib⁹.

Et^d [boaiſſar, & noaiſſar.]

Bo-

d hēm
rh oade
qđ put
ſit ex
lis.

26

A Boasslar est caro innaturaliter au-
cta in ore ani: sed noisslar sunt fistu-
le apostemose cum labijs & tunicis
duris, quæ sine incisione & euulsio-
ne prædictarum pellicularum minime
curant. Decet autem quod earum abscissio fi-
at ut plurimum cum ferro: quoniam medici-
ne non sunt potentes in hoc, aut augent
& magnificant membri nocumetum.

27 *Et quod fuerit iam denigratum*
ex pinguedine [] *aut pu-*
trifacium ex carne.

Per pinguedinem intellexit zirbum
intestina velatæ. & hoc, quia interdum
egreditur zirbus, & denigratur, si quis
fuerit negligens in repositioe ipsius.

28 *Et est oculus ille quo elongatur vnu-*
la, et oculus quod augetur super gingivam.

In extremitate quidæ vultæ con-
tingunt interdum apostemata chro-
nica, quibus ipsa relaxat, nec curat ab
eis absque incisione. Et interdum et gene-
rantur fistulæ in gingivis, quæ et non
curantur nisi cum incisione.

29 *Abscindatur etiam caro ve-*
na [] *madan,] & omne quod no-*
bis aures claudit & obstruat.

C Vena, quam madan dicit, est morbo
quidam, qui in regionibus calidis gene-
rat, interdum. n. nascitur in tibia quædam
vena magna, cuius extremitas egre-
ditur foras, nec cessat sic egredi à cor-
pore & augeri. Et Medici quidæ suo
luunt ipsam, & ligant cum plumbo aut
alia re graui, donec cesset eius pullu-
latio, & consumatur, & cadat. Et Gal.
quidem refert se eam nunquam vidisse.

30 *Et omne quod* [] *existit super*
visum, & velat ipsum:] et quod
denigratur in nobis ex præputio:
& quod claudit anum, & ruf-

sea, & satera, & tuffar, et non ha-
bens sexum manifestum, & ruptu-
ra] vmbilici.

Tussea est apostema durum. Sed
satara est inuersionis palpebrarum,
& tuffar est vnguis. Et ruptura vmbi-
lici contingit ex testinis, aut zirbo.

Et vultus, quod contingit ex o-
culo quod scinditur, vniuersaliter cu-
ra cum sutura, et oculus membrum vul-
neratum consolidando ipsum.

Intellexit quod cura vulneris magni
contingens ex abscissione cuiuscumque
sutura. sic et curatur vulnus magnum cum
consolidatiuis, donec consolidetur.

Ars cauterij faciendi in carne.

O *Mne corpus cauterizatur*
ad sistendum hæmorrhagiæ
sanguinis à vena pulsili: aut &
[apertione] vena magna fatigã-
te Medicum in sistendo fluxum
sanguinis ab ea.

Cauterio quidæ vtimur ad sisten-
dum fluxum sanguinis à venis pulsilibus,
aut ab alijs venis magnis, cum
non cessat per usum medicinarum.

Fit etiam in corporibus humi-
dis ad exsicandum ea: & in car-
nibus laxis ad indurandum eas:
& ad calefaciendum corpora in-
frigidata: necnon ad tollendum hu-
miditates egredientes à natura.

Vtimur et eo in membris humidis ad
exsicandum ea: & sic fit cauterij in ca-
pite ratione stillicidij à cerebro con-
tingens: & ad indurandum membra laxa:
& per hoc vtimur eo in rupturis. &
sist vtimur eo ad calefaciendum mem-
brum præter naturam infrigidatum: inde et
abscindimus humiditates nociuas.

Coll. Auer. QQ Ars

D f. in ano,
& moru,
& al fe-
thar, vel al
tezar, &
vngula o-
culi, et her
maphro-
dite, & e-
minencia.

31

E

32

f. testis.

F

33

30
f. additum
ig vultus,
: qd addi-
i est i va-
re:

Canticorum

8 Ars perforationis.

34 **V**timur quādoq; perforatione ad extrahendū humiditatem nociuā, sicut saniem, quā sic extrahimus ab apostemate, et sanguinē alicubi corruptū, & aquā ab oculo vel grandinem, & aquā à capite, & nodum.

Extractio quidē aquæ ab oculo est de genere perforationis. grādo ē debet perforari. Intellexit autem p aquā capitis humiditates, q; generātur in tunicis capitis puerorum.

35 Et sicut in hydropē, & hernia aquosa, & carnosa.

Hydrops, in qua dixit fieri pforationē, ē vterina. Herniē ē sūt plures spēs: ex qb^o carnosa, & aquosa pfora rī dūt, nō āt ī testinalis, aut zirbosa.

h^o De cura fracturæ, & dislocationis ī ossē.

h [Pars tertia manualis in ossibus, cuius principium debet esse in consolidationibus fracturarum ipsorum.]

36 **Q**uicquid sit per operationem in ossē, est sicut in fractura, aut dislocatione

1 ipsius. Curabimus autem quancūque fracturam cum consolidatione ipsius, & reductione ipsius fracturæ ī ossē, donec inde ad propriū situm reducat, & ablatione cuiuscūq; pungentis & mordicātis ipsū, & ligatura manu facta, quæ neq; laborem, neq; molestiam inferat, s non nimis forti, aut debili. inchoetur aut fasciatio à medio ipsius, et fortificetur strictura su-

per amplius, et ligetur, & super addantur puluilli, & desuper hastella consunctim.

Cura quidē fracturæ cuiuslibet ossibus factæ sit cū cōsolidatiōe ipsius, q; sic est pcurāda. Reducantur partes vnus duarū extremitatū ossis fracti ī ptes alterius fm formā & conditionē ipsius fracturæ, tāliter q; inde redeat os ad figurā propriā. Et si aliqua particula vni^o extremitatus fracturæ nō queat ingredi in extremitatē aliā, auferat in instrumento radente. Tollat ēt qd capi poterit & astringi patientē. Deinde hīat ligaturæ cōueniētes sup locū fracturæ: inchoando ligaturā fasciæ à medio fracturæ versus duo latera prius dicta, nō aut inchoādo prius à superiori pte mēbri, & descēdendo post & appropinquādo ad locū fracturæ. notum est. n. qd hic modus ligandi tollit, & phibet infusione materis, & humorū ad locū fracturæ. Docet aut q; ligatura non sit adeo violenta, q; cōprimat & lædat os: neq; adeo debilis & laxa, q; infundant humores ad locū prædictū. Post āt ligaturā tūnt superponēdæ hastellæ ad cōseruādā rectitudinē ambarū extremitatum ossis fracti. Consolidatores aut mei tps ponūt statim hastellas ī principio: melius tñ est differte appositionē ipsarum, donec de generatione apostematis in loco prædicto securet: deinde superligandæ sunt fortiter hastellæ alijs inuolutionibus.

Subtilisbimus quoq; di. et. x eius **37** à principio, & in fine ingrossabimus eā, quatenus bene restauetur

Vtiq;

A Vtiq; dixta, cū os est fractū, à principio subulianda erit, eo q̄ apostematis generatio timeatur: est tñ cōsequenter ingrossanda, qm̄ ossa, eo q̄ sunt terrestria, cibis terrestrib⁹ proculdubio nutriuntur.

38 Est autem cauendum à principio, ne apostema calidum generetur, diuertendo, et ^a[attrahēdo ad locum fracturæ, quod infunditur] ex sanguine toto posse, ^b[prohibēdo fluxum] eius cum omni frigido competenti, & prohibendo, do

B nec curatus fueris, motum patienti. Cura enim eius sine longa quiete non perficitur.

Hoc, quod dixit, s. q̄ præseruetur os, ne fiat ī eo apostema cū v̄ su medicinarum frigidarū & stypticarū à principio est vtiq; p se notū: necnō ē q̄ patiens debet vitare motū, donec generatum fuerit qd̄ locum fracturę repleat, & restauret. Quod autē sic generatur in loco fracturę, licet sit simile ossi, non tñ est os: & est illud, qd̄ vocāt Medici porū sarcoide.

39 Cura autem dislocationis est cum eo, quod trahit ipsum os dislocatum, donec ipsum ad locum proprium redire faciat.

Cura quidē dislocationis ossium est, vt quodlibet ex duobus mēbris versus duo cōtraria latera attrahat, & paulopost eorū parū per tractus relaxetur, donec vnū ex eis infra alterum ingrediatur, s. iunctura infra

iuncturā. Et priores quidē habebāt. **D** instm̄ ad hoc determinatū, per qd̄ perficiebant operationē intentam moderate, & sine difficultate.

Postquā autem reductū fuerit sic, ligetur stricte, & stet sic ^c[quanto tempore dicemus. et vtiatur stypticis medicinis,] & comedat patiens cibos acetosos, donec fuerit securus ab apostemate, nec timeatur de collectione sanguinis. ^d[continuetur autem cura ista ad minus per mensem vnum, & interdum amplius per decē dies.]

Iam ergo perfeci curam oīum morborum: & ex nunc abscondā sermonem meum, ex quo iam perfeci librum istum.

Postq̄ membrū reductum fuerit ad proprias iuncturas, permittatur, sicq; ad tempus p̄siniendū. & donec constet & securus sit de generatione apostematis, qd̄ sit spatio triū dierū vel circiter, superponatur medicinz stypticę: cum hoc. ne euadet à generatione apostematis. & quiescat seu in trāquillitate maneat mēbrum patiens ad minus per mensem vnum: & interdū est necesse q̄ moretur sic amplius per mēsem & per decē dies. Et in hoc terminatur sermo noster super expositionē horum canticorum iussiciente secundum intentionis nostrę exigentiam in eisdem.

Canticorum Auicennæ cum Commento Auerrois finis.

QQ ij Auerrois

AVERROIS

TRACTATVS DE THERIACA

NVNC PRIMUM IN LUCEM EDITVS

Cuius inuenta sit theriaca composuit, & quis eius fuit. Cap. 1.

Hic tracta-
tus citatur
ab ipso
Auer. 7.
Eul. cap. 1.

Inquit magnus Me-
dicus Auech Auer.
Postq̃ deo gr̃as ege-
ro, dicā, q̃ quidā de
amicis meis, cuius
amore teneor, me
rogauit, vt eius dictis satisfacētē via
experimēti, & rōnis de ista medici-
na, d̃ qua medici dixerūt ī loco suo,
q̃ dicta ē Theriaca: & de eo, q̃ dixe-
rūt de operatiōib⁹ eius. Et dicam, q̃
cā, q̃ pri⁹ excitauit velle antiquorū,
vt cōponerēt theriacā, fuit, vt sana-
rent p̃ ea accūtā mala, q̃ accidūt ā
potu venenosarū medicinarū, quō-
cūq; lēdant ab illis, & absq; potu. &
istē medicinē suūt, q̃ sumunt ex ani-
malibus, & plātis: q̃ si specialiter ex-
periētia p̃fecta notē fuerint t̃pe, quo
lēdāt, & fuerit īmediate notē specia-
liter, sic & specialiter ī curatiōe ista-
rū: accidit tñ iterdū nobis, vt nō cēt
nobis nota, q̃ ex oib⁹ illis cēt, q̃ cor-
p⁹ īgressa fuerit: & si nobis nota cēt,
cōtingit tñ, vt nō cēt apud nos me-
dicina particularis nota opposita il-
li medicinē venenosē. ob hanc ergo
cām visum ē illis, qui antiquos secu-
ti sunt, vt cōponerēt medicamē vnū
ex medicinis simplicib⁹: vt p̃ hoc op-
ponerēt ex qualibet ipsarū cuiuslibet
ex venenis: & vt ex illo opponere-
tur cuiuslibet veneno, siue sit nobis sci-
tū p̃ticulariter, siue nō: & apud nos
sit medicina nobis nota particularis
opposita illi, aut nō. Et illud qdē, qd
scitauit velle eorum, est, qm̃ curatio

hoc mō facilior ē & medico, & īfir-
mo. Vtilitas autē, quā ex hoc cōseq̃
medic⁹, ē: qm̃ postq̃ id habuerit, nō
op⁹ īgredere de cā p̃ticularis egritu-
dinis: tollit ergo de labore quātitas
magna: qm̃ quodq̃ cōsequit ex recti-
tudine curatiōis, & cuiuslibet sui ope-
ris, nō est nisi ex cognitiōe cāe. Et
hoc quidē ē vnū ex magnis funda-
mētis ī medicā. Et q̃ ista sit ex ma-
gnis vtilitatib⁹ inuētis in theriaca,
cōiter est p̃ se notū. Sed vtilitas, q̃ ex
cōpōne theriacē puenit quo ad me-
dicū, & īfirmū, ē, qm̃ si medic⁹ co-
gnoscat p̃ticularis egritudinis cām,
nō tñ est apud eū parata medicina
p̃pria singularis illi t̃pe, quo auxilia
bat egro: & cū plonget terminus ī
luciendo istā, moriet interim eger.
ergo hęc sunt īuamēta theriacē si-
mul, de quib⁹ nullus dubitat. Et po-
tētia q̃rā si operatio medicinē, q̃ ē di-
cta theriaca, ē efficac in qualibet ex
medicinis venenosīs, si dect quātitas
te medicinē p̃prie illi veneno, an vir-
tus ei⁹ sit equalis, an fortior, an de-
bilioer ea, & hoc quidē īdiget studio
subtili, p̃fundo multū. Et res, q̃ ad
hoc nos cōmouet, ē, qm̃ polt ē, q̃ ali-
quē ex medicinis p̃prij, & speciali-
bus alicui egritudini, ex qb⁹ cōposi-
ta est theriaca, p̃mutent ab aliquib⁹
alijs ab ipsis: quare debilitata sit vir-
tus medicinarū, q̃ erat specialis illi
egritudini, et nō curet p̃ hāc cām.
Amplius id, qd ex medicinis singu-
larib⁹ p̃prij īgredit theriacā, est p̃s
modica.

Dubium

M

A modica. Et ppea dixerūt qdā medicorū, qd si tu pones hoc medicamine quantitate modicā, medicinē ppriē hūic accēti nō cōfert sui quantitate, min⁹ cōfert theriaca, si de ea admixtref modica quantitas, qd ē cōposita ex cōtrarijs debilitatibus virtutē medicinē ppriē illi accēti: nā si accipias ex illis quālibet p se, nō pderit ex sui paucitate, qūo ergo proderit theriaca. qd ex cōtrarijs est cōposita? Dicimus ergo ex hoc, qd in quālibet quantitate ex minimis ptib⁹ theriacē Iuuenies oēs spēs virtutū medicinarū singulariū, qd ipsi summā Igediūt.

B Cōp in quālibet pte ei⁹, Iuuenies, v.g. virtutē opij & enforbij, & aliarū medicinarū, ex qb⁹ ē ipsa cōpositio, sicut ē inuētū ī quālibet pte pomi calori, sapor, & odor: sicut sunt inuēta quatuor elemēta ī quolibet cōpositio ex eis: qm̄ eē elemētōrū istorū, qn̄ sunt ī via mixtiōis, & ipforū virtutes ī his, qd sūt cōposita ex eis, vñr eē debiliores virtutib⁹ ipforū extra mixtionē, tūc, si res theriacē se h, si cut ē dictū, vñ qd oēs medicinē, ex qb⁹ ipsa cōponit, sint ī quālibet parte ei⁹, & qd debiliores sint ī ea qlibet ip sarū, qd extra eā: & credet ex hoc, qd

C virt⁹ theriacē eēt debiliōr ī quālibet ex egritudinib⁹ simplicibus virtute medicinē singularis ppriē illi egritudini. Sed hoc credibile ē falsum: qm̄ ē manifestū, & declaratū medicis, & theriaca curat fortes egritudines, & de experimēto theriacē ē res, qd nō verificat de alijs cōpositis, nisi parū & rarō. Quod āt Iueniat ī cōpositio virt⁹ maior virtute singulari, declarabit. Inueniē. n. qd general ex terra & aqua res durior, & grauior quolibet illorū: & ē istud plūbū: & iterū Iuuenies ī igne ignē fortioris

calefactiōis, qd sit ignis ī sphaera sua: sicut ī ferro ignito. Verū res Theriaca, qd sic ē, nō ē scita nisi via expimēti, nō p via rōnis. Et pole ē, qd sit hēc ī aliqua ex medicinis singularib⁹ theriacē, pter qd sit ī oib⁹ earū. i. qd aliqd sit fortū ei⁹ virt⁹, qd virt⁹ medicinarū, ex quib⁹ virt⁹ ē cōposita. Et p hoc dīcā, siue sit ita, siue nō, nō ē dubiū, qd theriaca pdest cōtra venenū: & vñ ē, qd sit potus fm̄ mēsurā ppriā, vel congruā spēi veneni: & qd sit fm̄ mēsurā fortitudinis, & debilitatis ei⁹: & isto qdē mēsurē nō sūt notē p viā rōis, tñ nō nisi expimēto. Et iā qd hoc scripserūt antiq ī libris suis. Nūc āt dīcū ī hoc, qd ē credibile, & rōni ppī quū: & pīa cā. pp quā ī uēta fuit theriaca, fuit vt curarent p ipsā nocumēta venenorū, qd sunt ī aīalib⁹, sicut in lacerto, & cane rabido, & venenorū, qd iūcta sunt ī plātis: sed nō cōfert ei, qd dīcūt abroys. i. napello.

Sed iuuamētū ei⁹, qd ē ī egritudinib⁹ pculdubio cōfert egritudinibus generatis ex humorib⁹ corrūpētib⁹ cōplexionē, & formā corporis, sicut malitiā humorū, ex quib⁹ sit lepra, & malitiē cōplexiōis, qd adæquat ex paralesi: & cōfert apoplexiē maiori, & epilepsiē, & vētositati generatē in corpore hoīs ex supfluitatib⁹ nām egrēdiētibus, nō oī tñ vētositati, sed illi tm̄, qd ē, sicut illa, ex qua generat⁹ dolor colic⁹, & dolor stomachi violēt⁹: & qn̄ istē egritudines factē sūt ex melācholia exiñte ī sine maliciē, & flegmate, qd multū elōgatur ā flegmate naturali: sed egritudinib⁹, qd factē sūt ex flegmate & melācholia nō exiñtib⁹ multū extra rē naturālē, si cōfert theriaca, vñ nō, ad hoc inquirēdū studiū ē necessariū durū multū. Et hoc quidē dicimus ppea,

QQ ij quia

Solutio.

Tractatus

¶ quia cōcordāt oēs in theriaca, quia nō cōfert egritudinib⁹ generatis ex sanguīe, & cholera. Restat ergo certificare, qđ dictū ē, si theriaca cōfert egritudinib⁹, q̄ generant ex flegmate & melācholia egrediētib⁹ terminū naturalē exitu. s. multo, & utrū curent a theriaca, sicut curate a qlibet ex medicinis siccis, vel non.

Vtrū theriaca cōferat corporibus sanis. et quid in hoc Auerrois sentiat. Ca. 2.

IN principio tñ eius, qđ dicturi sum⁹, hic ē vidēdū: utrū theriaca cōferat corpib⁹ sanis ad sanitatē cōferendā, ita vt nō fiāt ī eis egritudines aliq̄, vel nō cōferat, nisi tñ ad p̄seruationē corpis ab egritudinib⁹ magnis: & utrū gñaliter p̄seruet corp⁹ ab egritudinib⁹, q̄ generant ab humorib⁹ duob⁹ factis, siue sint fortes, siue sint debiles: siue a venenis, & si nō cōfert gñaliter ad hoc, fortasse si cōfert quibūdā egritudinib⁹, q̄ n̄ sūt magnæ: vñ si fortasse n̄ cōfert. Et dicā q̄ iuuamēta theriacē in cōseruationē sanitatis īgrediētiū difficile ad ītelligi: nos. n. īuenim⁹ oēs medicos, & nō solū Gal. Imo oēs alios ab ipso, qđ dicūt: qđ ad hoc, qđ dictū ē, cōfert, & qđ nobiliores ex nobilioribus ī sui t̄pis hoīes vtebant, & singulis dieb⁹: & qđā ex eis vtebant ex ea bis in die: & iste qđ vtebat ea cōtinue, p̄t eā securi⁹ bibere, q̄ ille qđ nō bibit eā nisi ter vñ q̄ter sine nocumēto. & hoc quidē scripsit Gal. ī li. suo, quē fecit de theriaca. Et d. Aboali, qđ theriaca cōfortat a tota spē calorē naturalē, & dat ei multitudinē virtutū illarū, p̄ quas curantur oēs egritudines, & dat sanitatē oībus mēbris. Radix tñ verborū Gal. ē ī his mu'tū cōtraria, & ē, qđ medicinē, qđ cōferūt venenis, sunt medicē iter medicinas, & ve-

vena, & hoc dixit ī li. suo. v. de Sim. **¶** medica: si. n. nutritū ē, qđ cōferuat sanitatē p̄fectā, & medicina sanitatē lapsam: venena vero sunt, qđ auferūt sanitatē, & medicinz dormnātes in theriaca sunt medicinz iter medicinas, & venena: & oē cōpositū declinat ī virtute sua versus lat⁹ medicinarū vincētū ī cōpositiōe eius: vñ ergo qđ theriaca sit media iter medicinas, & venena, & si ē media, est fortior medicinis, & debilior venenis. ergo non cōseruabit sanitatē, qđ cōseruat medicinz, nec curabit egritudines, quas ipsa curāt, qm̄ est fortior oībus eis. Et si cōseruat sanitatē aliquā, erit sanitas illius, qui parat⁹ est cadere ī egritudines humorū similitū venenis, & si iterū curabit, nō curabit nisi illā, qđ ex illis ē. Et manifestū est, qđ spēs minimarū egritudinū in hoīe nō sunt, nisi pauce. Itē dicim⁹, p̄cōseruat sanitatē eorū, qui timent, ne cadāt in egritudines similes istis. Et dicūt quidā, qđ illū, qui cōtinuat vsum theriacē, nō op⁹ timere, vt operet⁹ in eo virt⁹ medicinē venenosē, sicut dicit Gal. de illis regibus, qui cōposuerūt myrīdatū, & cōseruat cū ea cōplexio eius radice naturali. Et hoc quidē est, qđ nō credit⁹: **¶** qm̄ cū medicīa venenosa sit cōtraria corpori, hoīes n̄ euadūt ab ipsa, qđ nō operet⁹ in ipsum, nisi postq̄ factū est sile veneno. qm̄ id qđ in alio nō agit, ē tale, quale id. p̄culdubio, & ei simile: & res qđ in aliā agit, ē ei cōtraria, & iā quidē declaratū ē ī libris Antiquorū, & iter eos nō est diuersitas, & si corp⁹ hoīs, in quo, dixerunt, nō operat⁹ venenū, sile est veneno, & venenū ē cōtrariū corpori humano, tunc est manifestū, qđ corpus hoīs illius p̄ vsum theriacē factū est diuersum

A diuersum à corpore aliorum hominum, & id, qd est diuersum à corpore humano non est hō, & ille, cuius cōpō est diuersa à cōplōne aliorū hominū, nō est pōse, vt remaneat hō, & si remanebit, nō remanebit, qm ī tpe paucō trāsācto redeat eius cōpō ad cōplōnem illorū, qui hnt humores venenosos. Si vero dicat aliquis, q corp⁹ hōis nō patit⁹ ab oporatiōe venenosorū, vt ab eis offēdat⁹, nec ex hoc dicēdū ē sile ēē venenis, sed hoc est, quia cōpō illi⁹ est ī vltimo cōtraria medicinarū venenosarū, & est fortior venenis intū q ī ipso nō oporati⁹, & vicer hō venenum istud ita, q n vincit ab ipso. Ad hoc dicim⁹ si sic est, vī q corp⁹ hominis redeat ī hoc sile medicinarū venenarū, & ēē hoc corpus mediū inter medicinas, & venena. & vī q nō remaneat eius cōpō ī termino nālī & ille qui pmutat⁹ à termino naturali ea pmutatiōe, quā dixim⁹ pōse est, vt corrumpt⁹, & hęc corruptio pculdubio ē cōgritudo, & si reperitur, eius cōpō vt redeat fm modū, quē diximus, sile est ei, qd quidā dicunt, q iueniunt quidā, q fuerūt vī veneno tū, qd cōuertebat⁹ eis ī numerum, & hęc ē res, q egredit⁹ viā naturē. Et de cōsuetudine quidē artis medicinē nō est, vt res exerceat⁹ corporib⁹ nālībus, q egrediunt⁹ viā naturālē. Et corpa, quib⁹ nō cōfert fm plurimū sanitatis vsus theriac⁹, sed egrotare facit ista, nō iuuant⁹ ēē p ista ī curatiōe cōgritudinum, & si cōgritudines istē debiles ēēnt, & ex humorib⁹ sīlib⁹ venenis. Et hoc ē, qd diximus nos ī hac re. Et ego quidē iā prācepti socijs meis famosis in arte medicina, qui curabāt filios regū, vt phiberent eis vī theriaca ī re

gimine sanitatis, & nō vterent⁹ ea cōtinue. & quia nō consenserunt mihi, dānificauerunt ens multū: quia cōtinuare vsūm theriacē nō ē multū debitū ī cōseruatiōe sanitatis, cuius cōpō, est sicut cōpō, q repta est vī plurimum hoībus: & si sic est, nec ēē meliori cōplōni, q cōsiderat⁹ medici, q raro repit⁹, vt dicunt: sed super eā rememoratus sum, vt sit eis state pōderis, qdcunq; ex corpibus ab cōqualitate lapsus fuerit: sic ēē nō inuenimus cōplōnē, in qua generent⁹ cōgritudines siles venenis, nisi parū, & si sic est, totū qd dictum est, oportet q nō vti aliquis theriaca in cōseruatiōe sanitatis, q est repta ī pluribus hoīum, & maxie ī illis, qui in eis sunt iuuenes. ista. n. sanitas, q fm plurimū est repta in hoīb⁹, dignū ē q dicat⁹ naturalis, quia res nālī est ī ea fm maiore victoriā. sanitas. n. q est ī fine pfectiōis, nō est inuētā, nisi parū, sic & cōgritudo q est ī fine maliciē nō ē repta nisi parū, & hęc sunt duæ extremitates q sibi inuicē contrariant⁹. & id qd est inter eas, est medium, qd est inuētum fm plurimū. & si sic est hęc, & illa species sanitatis, ad cuius cōseruationē factē sunt medicinæ, q ab cōgritudine futura defendunt, & ad cuius ēē cōgritudinis curationē factæ sunt medicinæ, quē curat⁹ cōgritudines, q fm plurimū repertiunt⁹ in ijs tēpibus: qm medicinæ quibus curamus istas cōgritudines, sunt gna alia medicinarū à medicinis, quib⁹ curant⁹ venena. Medicinæ vero cū quib⁹ curam⁹ venena, sunt medicinæ iter medicinas & venena: & radi x ē vt nō vti medicinæ in curatione cōgritudinū medicinis, cū quibus curant⁹ venena. hęc. n. genera medicinarū sunt in nōie & nā diuersa.

QQ iijj Quibus

Quib⁹.

Solutio.

B sō nō oporati⁹, & vicer hō venenum istud ita, q n vincit ab ipso. Ad hoc dicim⁹ si sic est, vī q corp⁹ hominis redeat ī hoc sile medicinarū venenarū, & ēē hoc corpus mediū inter medicinas, & venena. & vī q nō remaneat eius cōpō ī termino nālī & ille qui pmutat⁹ à termino naturali ea pmutatiōe, quā dixim⁹ pōse est, vt corrumpt⁹, & hęc corruptio pculdubio ē cōgritudo, & si reperitur, eius cōpō vt redeat fm modū, quē diximus, sile est ei, qd quidā dicunt, q iueniunt quidā, q fuerūt vī veneno tū, qd cōuertebat⁹ eis ī numerum, & hęc ē res, q egredit⁹ viā naturē. Et de cōsuetudine quidē artis medicinē nō est, vt res exerceat⁹ corporib⁹ nālībus, q egrediunt⁹ viā naturālē. Et corpa, quib⁹ nō cōfert fm plurimū sanitatis vsus theriac⁹, sed egrotare facit ista, nō iuuant⁹ ēē p ista ī curatiōe cōgritudinum, & si cōgritudines istē debiles ēēnt, & ex humorib⁹ sīlib⁹ venenis. Et hoc ē, qd diximus nos ī hac re. Et ego quidē iā prācepti socijs meis famosis in arte medicina, qui curabāt filios regū, vt phiberent eis vī theriaca ī re

Tractatus

G Quibus aggritudinibus conferas theriaca, & quibus non. Cap. 3.

Sed, quoniam aggritudines, quae exeunt naturam aliarum aggritudinum, sunt si miles venenis: & similes et medicinis, quae curant venena sua operatione, operi medicinarum, quae curant istas aggritudines. ideoque; theriaca est composita ex duabus speciebus medicinarum, & generatur in ea compositio media inter medicinas, quae sunt medicinae inter medicinas, & venena. & propter hoc est posse ut curet aliquas ex aggritudinibus alijs ab ijs, quae similes venenis. Et id, quod mihi videtur in hoc, est, quod medicinis, quae curant aggritudines generatas ab humoribus, adiuvant medicinas, quae curant venena, sed non est converso, nisi aggritudines similes venenis: illas, non adiuvant. videtur quod est minus eis, parum, & melius in eo quod diximus, est, ut propinquant medicinis curantes aggritudines aggritudinibus tantum, & curantes venena venenis tantum. Sed, quoniam theriaca est composita ex duabus speciebus, ideo resultat haec medicina aggregata ex aggritudinibus & venenis, sed non omnibus aggritudinibus generaliter, sed tantum illis duabus speciebus, id est praedictis, vel illis, quae sunt eis proximae. sed, quia distinguere has duas species aggritudinum

H est quoniam; difficile medico, ideo necesse est ut bene possit in danda theriaca in cura aggritudinum. Et propea subtilizant medici in mensuratione potius theriaca in aggritudinibus, plus quam in alijs medicinis compositis. quoniam in theriaca sunt medicinis curantes venena. & si videntur eis in aggritudinibus, necessarium est, ut hoc fiat cum cautela magna. & ideo in aggritudinibus fit minor potius ei potius contra venena, & diversificatur potius theriaca in venenis secundum fortitudinem veneni & eius debilitatem. Et similitudo, quae est inter medicinas, quae

curant venena, & illas, quae curant aggritudines quas iam diximus, est, quod omnes operationes, quas efficiunt medicinis in aggritudinibus, sunt eadem cum eis quas compositum medicinis propriis venenis, id est curantes venena. quoniam sicut quidam ex medicinis proprijs aggritudinum sunt, quae curant aggritudines suis qualitatibus, id est calido, frigido, sicco, & humido, quoniam aggritudines fiunt ab illis, & est ut quilibet curet suo contrario, id est calido, & frigido, & est converso: sicut et sunt ex medicinis venenosorum, quae operantur ex suis qualitatibus praedictis. & sic sunt ex medicinis aggritudinum quidam quae curant primis suis virtutibus et tertijs, sicut dissolvendo, aperiendo, leniendo, & faciendo totum id quod purgat membrum ab humoribus, & attrahit eos a corpore. id est a membris nutritivis, & moris & sensus, & membris virtutum extimativae potentiae animae. sicut sunt ex medicinis venenosorum quidam medicinarum, quae id faciunt suis virtutibus secundis, & tertijs. Amplius sicut sunt ex medicinis quidam, quae curant eas per id, quod sequitur in compositis mixtione qualitatium. 4. & quod vocat Gal. tota species: sicut et sunt ex medicinis venenosorum, quae id faciunt a tota specie earum, si venenum sit operans a tota specie, & haec, non venena sunt deteriora omnibus alijs, sicut aggritudines, quae a tota specie earum sunt moriferae vel pestiferae, sunt deteriores omnibus alijs, in tantum, quod non invenit in eis cura nisi accideret quod invenirent medicinis, quae eas curarent a tota specie. & si totum hoc est sicut dictum est: quod theriaca in se vult duas species medicinarum sibi, videtur mihi quod curet venena curatione perfecta, & curet et aggritudines similes venenis. sed in aggritudinibus, quae non sunt humidi plus nocet, quam plus, si cut nocet medicinis fortes propinat aggritudinibus debilibus: & sicut et nocent

cent

A cēt medicę curātes ī cōseruatiōe sā-
nitatis: sed medicę cōseruātes ī cu-
ratiōe aggritudinū nō īprimūt effe-
ctū, de quo sit curādū, & istę medi-
cinę sunt cib⁹, & medicina simul. Et
ego quidē ītellexi de antiquis medi-
cis, qđ ipsi nō curabāt, nisi cū cibis, qđ
erāt cibi & medicīa. & hoc erat, qđ
hōes illi⁹ tps phibebant p leges &
decreta eorū ab vsu malorū nutri-
mētōrū & malis cogitaciōib⁹, & co-
gebant exercitū a magistris exerci-
tio cōueniēte cōplexiōi cuiusq; illo-
rū: & fm hoc vī mihi qđ theriaca nō
erat eis necessaria, nisi cōtra venena

B & si forte erat eis necessaria ad eua-
cuatiōe aggritudinū nō sumebāt de
ea, nisi modicū. qm Gal. & post eū,
& multi ex antiq; dicūt, qđ plurimę
aggritudinū, qđ currūt tpe nō, sūt no-
uellę sicut pleuresis, et apostema mē-
brorū principalū, vt cordis, hepatis,
cerebri, & similiū eis. & pter istas sūt
multę ex aggritudinib⁹ exētib⁹ nām
aliarū exitu multo, & qđ īterficiūt su-
bito. & si totū ē ita istę, qui vnt illo
tpe theriaca vel pcepit als, necesse ē
vt sit sapiēs ī fine sapiētie pfectę, pci-
pue cū voluerit vtī ea ī curatiōe aggritu-
dinū, ī ī cōseruatiōe sanitatis pti-
culans fm eū, qđ parat⁹ ē labi ī aggritu-
dines humorū similiū venenis. &
hoc quidē dixi, sicut ītelligere pote-
ris qđ gen⁹ idē medicarū curat aggritu-
dines aliquas & pseruat corp⁹ ab
eis: sed meli⁹ ē vt dicam⁹, qđ aggritudi-
nē curātes, sūt fortiores medicinis, qđ
ab illis pseruāt. Op⁹ ē qđ sint medi-
co medicę scitę & fortitudse & debi-
litate fm gradū morborū aggritudi-
nis, ad qđ parati sūt labi, sicut ē op⁹
scire medicū medicinas, cū qb⁹ curat
fm gradū timoris aggritudinis in

fortitudine & debilitate, cū sciuerit

totū gen⁹ hoc: sed gen⁹ aggritudinū, D
qđ sūt ex humorib⁹, & qđ ex venenis
& genus medicinarū, & oppōnē cu-
iuslibet spēs illorū, & eē theriacę, &
ei⁹ cōpōnē ex duab⁹ spēs medicina-
rū, & pp quā cām īuēta ē fuit a pri-
mordio ei⁹ cōpō, & qđ sit ei⁹ cōpōnis
cā, pole erit ei vt sciat qm hō vnt ea,
& qm nō vnt. Et ego narrabo tibi vbi
ē licitū vtī ea & vbi nō. & dicā ē illd,
qđ dixerūt hōes & qđ exptū ē d ea,
& qđ verificatū ē de nā ei⁹ ī hac re, &
ei⁹ opatiōib⁹ ī corporib⁹ humanis.

Et dicā, qđ cōsuetudo medicorū ē di-
uidere aggritudinē ī simplicē & cōpo-
sitā, & iterū diuidūt simplicē ī malā
cōplexiōnē, qđ ē cū mā, & illā qđ ē si-
ne mā: ī cōplexiōe āt mala sine mā
nō vtunt, theriaca, siue illa sit calida
siue sicca, et cū fuerit ī fine violētię
suę, sicut ē febris ethica, siue aggritu-
do sit vsis, siue ppyia ī mēbro, ī ma-
la cōplexiōe cū mā vtunt ea, qm fue-
rit ex flegmate et melācolica exīnti
b⁹ ī fine malitiei, & nō vtunt ea ī aggritu-
dinib⁹ sanguineis, nec coleticis: ni-
si qm colera fuerit exiēs terminū na-
turalē: & ī ipsa ē multū cautela ite-
rū necessaria, sed si cū ea sit fe. nō vtū-
tur ea parū vel multū. si vero nō ē fe.
& fuerit cholera eruginosa vī prassi
aa, ex qb⁹ sit vomit⁹ & flux⁹ ventris
fortis. In alia āt ē op⁹, ut sit caute-
la maior, alia minor, & ē qm cū cho-
lera sit calida nō ē licitū vtī ea ī pec-
cato ei⁹. Sed qm hęc spēs cholę nō
recipit digestiōnē nec alterationem
medicinis ei cōtrarijs & theriaca in-
ualefcit sup eā, & cius substātiā de-
struit & extrahit & iō uf ut in ea cō-
ferat si des, & ordine nāq & euacua-
tiōis. & ē ī hoc ut medic⁹ aspiciat ad
duo mala & qđ forti⁹ ē curet & for-
ti⁹ ei⁹ ē piculū deueniēdi ad mortē
subitā.

De aggritu-
dinibus
E
simplici-
bus.

F

Tractatus

- G** subitā. In fluxu āt diurno cāto ab humorib⁹ frigidis, & humidis vī mihi, q^o cōueniat theriaca, & sit cōueniens ad curā: & iā dixerunt medici q^o theriaca curat flux⁹ vētris diuturnos, quorū cā ignorat, & vī mihi q^o hoc dixerūt, qm̄ sicut ī theriaca sūt ex medicinis venenoris, quorum cā ignorat, sic ēt ī ea sunt ex medicinis eggritudinū, q̄ simulant venenis. Ego tñ fluxū vīdi diurnū, q^o erat ex cholera & melācholia adustis, & p̄ceperūt patēti vī theriaca, & mortu⁹ ē. & pp hoc laudabile ē apd me vt nō vtar aliq⁹ ī fluxib⁹ theriaca, nisi ī eis
- H** q sūt de materijs frigidis: & mēbris frigidis, si āt fuerit d hūorib⁹ adustis eq̄litate exētib⁹, n̄ vtūt ea, nisi exi⁹ t⁹ ēēt p adustione similē venenis. si v̄o fuerit adustio pauca, theriaca adustione augebit, tñ ī fluxib⁹ & vomitib⁹, q^o b⁹ timet aduētus mortis subitaneae, sicut in illis, ī qbus pp magnā comestione accidit, dicunt, q^o multū cōfert ī hoc. & cū dixerūt q^o cōfert ī fluxu diurno, nō dixerūt, si fluxus sit ex humorib⁹ calidis aut frigidis: & hoc sic dictū ēē nō p̄t. & vtunt⁹ theriaca ī fluxu sanguinis nariū, & ī cōstrigēdo fluxū sanguinis
- I** panū & mēstruorū, qn̄ supfluunt. qm̄ theriaca. .f. noua qn̄q; confert multū. nā p ea ingrossat sanguis pp id qd ē ī ea de opio, & cōfortat virtutē cōtinētē sanguinē ī venis pp id qd ē ī ea de medicinis stypticis. qm̄ ē oīsū nobis, & manifestū, q^o sāguis nāliter ē ī eis: & Gal. dabat eā illi, q spuebat ex pulmone pp solutionē cōtinuitatis accētē ex vlcerationē rerū acutarū descendētū a cerebro: & eius qd ē iuuamēta ī hac eggritudine sunt multa, & cū illa qn̄q; sedat & tollit tussim illi, q hēt eā pp opium,
- qd ē ī ea, & desiccāt vuln⁹ pp medicinas desiccatiuas humiditatis accētalis, q̄ ē ī ea: & puocat sōnū: & maxē qn̄ ē recēs & alopharlo, qā fm q^o mihi vī, nō ē meli⁹ sanguini exēunti ā pulmone, & cōfert ēt alijs mēbris ā pulmōe, qm̄ ē efficaci⁹ ī cōgelatiōe sanguinis augēdo somnū, & sedatiōe tussis: & iterū cōūgit, q^o theriaca cōueniat morib⁹ aīaliū, ex qbus causat⁹ flux⁹ sanguinis: sūt ergo pdest in cōsolidatiōe vulnerū pulmonis. & dictū antiquorū est q^o theriaca cōfert ī p̄cipio hectice, & cōfert vulnēri pulmonis ī p̄cipio, & ī fine, & cōfert ēt oīb⁹ eggritudinibus neruorū, q̄ eggritudines neruorū sūt ex mēbris frigidis, & curat apoplexiā, & paralytim, & curat torturā faciei & spasmū, & tremorē qn̄ sūt ex mā, q̄ nō est calida. Et qā dixerunt quidā medicorū q^o conuenit alicui ex sp̄cib⁹ spasma, .f. ei q̄ ē ex calore, vī mihi q^o si acciderit nō est, nisi p viā accētis, n̄ p .f. qā ī neruis fiat eggritudo: & dixerunt q^o confert venenis medicinarum corrosiuarum, super quas tps ē plongatū. & vī mihi q^o si sic ē pdest qā ipsa incidit & frangit mām illi⁹ veneni, qd ē in fine illius malicie, & qn̄q; exliccat vulnera, q̄ accēt post teneimō. Caue ne des eā, qn̄ sūt ex cholera, & q^o sint antiqua, qm̄ qn̄ sūt antiqua vīmur ī eis medicinis fortib⁹ ad mūdificationē viceris ī tñ q^o qn̄q; intromittunt troisci de arsenico. & hēc vlcera cōsumūt carnē, qn̄ sūt in mēbris maxime, q̄ velociter sumūt putrefactionē, & qn̄ sunt ī mēbris calidis & humidis, & qn̄ sunt in locis vel mēbris expulsib⁹: sicut ī testibus vel vesica. & dare theriacā in p̄cipio leprae ē valde vtile: & hoc ē manifestum. &

A et in agnitudinibus inficiētibuscure, & sūb⁹ illis. Et dixerūt, vt hō vta-
tur ī p̄cipio hydropisis: & hoc ice-
dit vīa rōnis, si cū ea nō sit febris, &
nō sit ex cā calida: sed dixerūt q̄ in
hac agnitudine deē cū aceto. & hoc
qdē est accūtale, qm̄ acētū lēdit he-
par, sed misceē ipsū, qm̄ vī, q̄ acētū
acuat siccitatē, & diureticitatē: me-
li⁹ tñ ē, vt hoc fiat ī hydropisi, q̄ ē cā
splenis: vel pole ē vt acētū deē ī duri-
tie hepatis, q̄ ē pp hydropisim, post-
q̄ p̄fecerit sic q̄ hydropisim dimi-
nuat, vī deē pp aggregationē medi-
cinatū, molliuatur, & dissolutua-
rū, q̄ sunt ī theriaca ad dissoluendū
duriciē: & acētū cōfert ī hoc multū
admixtū medicinis molliciatius.
& pole ē q̄ hoc sit verificatū p̄ expe-
riētū, qm̄ rō nō trāsgredit⁹ hoc, nec
hoc deē īmutari ā solutiōe, qm̄ vti-
le, īquātū vult rō. nūc ē rō vt eo do
nec videat⁹ id pp expenētiā: istē qdē
sunt plures ex agnitudinib⁹ cū mā,
ī q̄b⁹ fm plurimū cōfert theriaca, q̄
ē ex melācholia et phlegmate, & ex
illis ex eo q̄ ē cōpositū ex eis, & vtrū
turea ī dolorib⁹, quōrū est cā vēto-
sitas nām egrediens, sicut ventositas
cholere. Caue tñ ne des theriacā in
agnitudine cholericā, cui⁹ cā est san-
guis, vel cholera, vī apostema, & vī
nō deē ī aliquo dolore, q̄ generat⁹ ex
ap̄tibus, quia ap̄ata, q̄ hūc cū dolo-
re fm plurimū sūt de gñe ap̄atū ca-
lidorū. & da eā in dolore stomachi,
renū, & vesicē, si cū eo nō ē ap̄a, nec
expectet post ipsum. Et dixerūt qui
dā, vt deē theriaca in dolore lateris:
nō deē, nisi dolor fuerit, plōgat⁹ pp
humorē vētosum, vī si nō ē fe. & deē
ī potu ī difficultate for⁹, vel partus,
sicut narrauerunt medici. & hoc tñ
īdiget cautela, qm̄ fm plurimū iter

sicit embrionē, & qm̄ moriet⁹ part⁹, sit **D**
difficultas pariedi. l. maior. & pole
est, q̄ nō cōferat in difficultate par-
tus, nisi difficultas partus sit ex diffi-
cultate virtutis expulsiue, vel p̄pter
mortē embrionis, & quia theriaca
expellit sanguinē menstrui, expel-
lit embrionē. In agnitudinibus autē
cōpositis, q̄ sunt sicut apostemata,
& febres duarū spērū, dixit Gale. q̄
confert, si fe. fuerit quartana, & post
apparitionē digestiōis: sed an digesti-
ōne facit crescere febrē: & cā hu-
ius est, qm̄ humores post eorū dige-
stiōne ad expulsionē mouentur fm
mortū naturae, qm̄ nā immutat in il-
lo tpe humores corruptos, & si deē
in principio, mouent⁹ motione vio-
lenta, & corū punt⁹ & expandunt p
corpus, & crescit mā febris: & cā hu-
ius est, qm̄ digestio naturalis moue-
tur in tpe determinato scito. Et iam
narravit Gal. q̄ iā accidit⁹ Audino
philosopho, super quē cōuenerunt
medici rōcinari, vt daret⁹ ei theriaca
in principio suē febris, cuius cā erat
melancholia, et crescebat eius fe. ex
ea, & cōuenerūt, q̄ confert febribus
diuturnis, in quorū paroxysmorum
p̄cipio agit frig⁹, & cōfert febrib⁹
q̄ incipiūt cū tremore forti: sed fm
sermonē Gal. impedit digestiōnem,
qm̄ fortitudo tremoris & frigoris n̄
accidit fm plurimū, nisi ante dige-
stiōne. nisi intelligam⁹, q̄ digestio,
quā nominauit Gal. sit tñ digestio
ī fe. melācholiā, qm̄ ille humor nō
digeritur, nisi in tempore longo: &
ppea illa feb. prolongatur. febres au-
tē phlegmaticę fm plurimum sunt
minus longę, q̄ melancholicę, & re-
cipiūt citius digestiōne. & ēt theria-
ca in his agnitudinibus nō ponit ti-
more de morte agri, & uiolētia illo-
rū

De agri-
dan bus
cōpositis.

Tractatus

G rā accñtiū, qm̄ medicē iste sunt si-
miles uenenis. In apostematib' aut,
& maxīe calidis nō dat maxīe si cū
eis est febris, sed ī apostematib' du-
ris, pdest, si dect̄ potu. sūt qñ sunt ī
picipalib' mēbris. & eadē ē rō ī me-
lācholia, q̄ generata ē ex humorib'
grossis. Et medici cōueniūt, vt dect̄ ī
potu ī qualibet ēgritudine cū re cōue-
niēte, sicut pceperūt ī dolore latetis
cū decoctiōe assiat, et ī dolore renū
cū decoctiōe granx. & ī hoc est ne-
cessaria pūisio, si dect̄ cū decoctione
granx, vel non. In anno vero cuius
aer ē totus calidus, dari phibet, qm̄
H tunc calida multa accidunt āpata.

*Quomodo theriaca corpus inuenit, & quo-
modo non. Cap. 4.*

E T dicā nunc modū, fm̄ quē po-
nit nūc theriaca curare istas ē-
gritudines, & gñaliter quō curat eas
q̄libet ex medicinis alijs ī anno ta-
li. Et nō dixerūt medici cām suffi-
ciētē: illud aut qd̄ īuenit ī hoc dictū
ex picipijs nālib', ē, qd̄ totū qdē, qd̄
speram' de medicinis ī earū opatiōi-
bus ex virtutib' primis & secūdis &
tertijs, & gñaliter ī hoc, qd̄ dictū est,
tota spēs ē pp̄ operationē caloris in-
nati exiūtis ī corpore: & totū hoc ē
I ex pcepto dei, & hāc virt' q̄ digent
& expellit humores corporis est ex
calore nāli, sed attribuit medicinis,
qm̄ medicinē mutant ad calorē na-
turalē, sicut mutant ligna ad ignē, q̄
reddict̄ ī his duob' fortior, sicut me-
dicinē. & hęc virt' si nō ē ex picipio
nāli, & ex calore nāli, nō cōferet il-
la medicīa, sed medicīa ē, q̄ dat hāc
virtutē calori nāli: sicut inuenimus
spēs ei', qd̄ cōbustibile ē q. f. mutat
ad opera ignis. & hoc quidē manife-
stū est opib' cibus, qui opant cū viā
cōbustibili specie, Et ī hoc errauit.

Auic. qui dixit qd̄ theriaca dat calorē
nāli generalitatē virtutū, q̄ sunt ī ip-
sa, & cōseruat sanitatē corporis, & ad-
iuuat et calorē nālis virtutē ī cura-
tiōe ēgritudinū, sicut ipsum iuuat ī
curatiōe venenōrū pp̄ generalitatē
virtutū, q̄ sunt ī ipsa. et nō ē, vt Auic.
cē. vī, qm̄ virtus caloris, cū quo con-
seruat sanitas corporis, iuuat ī hoc
tū p vsum bonorū ciborū ex his, q̄
comedunt. & res q̄ p ipsum adiuuat
ī curatiōe ēgritudinū, q̄ accidūt, sūt
medicinā, q̄ adiuuat, īquātū est ei'
virtus, pp̄ia cōtra illā ēgritudinē, et
res q̄ ipsū adiuuat cōtra venena, sūt
medicinē q̄ sunt dictē cōtrariē vene-
nis. Theriaca at, vt dixim', q̄ adiu-
uat calorē naturalē, qui operat ī ve-
neno, adiuuat et ī opatiōe ēgritudi-
nū, q̄ sunt similes venenis, & pp̄ hāc
eādē cām cōseruat sanitatē et, q̄ est
pp̄inqua vt mutet ad ēgritudines
cōtrarias, & ī hoc ē assimilāt calorē
nāli, qm̄ īquātū ipsa sensibilis est, &
ad oculū ē res vna, & si eā cōsideres,
īuenies ī ea opatiōes plures: & sūt ē
eē castis nālis, qm̄ cū ipsū īspexeris,
īuenies ipsū vnū, s; cū ei' opatiōes
p̄sideraueris, īuenies ipsas plures, &
theriaca qdē ē ī fine iuuamēti, q̄ o-
pat ī reb' distinctis & d̄terminatis
& t̄pibus. Et postq̄ iā deuenimus ad
hūc locū, nō remanet aliqd̄ de eo qd̄
loq̄ volum', de quo null' corū, quos
nominauim' p̄ter nos, locut' ē. Fir-
maui ī hoc dictū meū ex dictis an-
tiquorū, & hoc solo q̄ meret laudē,
& honorē, & nō solū ipsi, qui iā p̄-
fuerūt, verūetiā ex hoib', qui futuri
sūt, nec remāsit hic loq̄ nisi ī q̄nti-
tate, & mēsurā pot' ei'. itē tū mēsurē
sciunt p rōnem, sed verificant expi-
mento, sicut accidit ī opatiōe the-
riacē, & opatiōe aliarū medicina-
rum

A tñ nobiliū, & numerabiliū. qm̃ illæ pri^o sunt cōpositæ p rōnē: & pp hoc oēs sunt verificatæ p expimētū. & pp hoc oēs medicina, q̃ ē cōposita p rōnē, nisi prius q̃ def alicui, vt verificet p experiētā, est dubia & diminuta. & pp hoc res medicinarū, quas medici daturi sunt alicui nobili, expiatur pri^o i aliquo rustico hūi cōplexione effrenē, siluestri, & post dēt il li cā: quia cū certificat^o fuerit medic^o p rōnē, q̃ ē bona & vtilis: & post hoc approbata fuerit experimēto, q̃ virt^o eius ē cōtra rē, ad quā intendit. i. dirigens ad finem, quem querit, tunc quidē pōt vti ea, vbi voluerit.

B De Quātitate theriacæ exhibēda. Ca. 5.

Illud at, qd̃ coegit antiquos iquirere quātitatē pot^o theriacæ, est id qd̃ coegit eos vt pōderatēt, & mēsuratēt medicinas i quātitate, & qualitate, & dicūt, medicina ē in hoc gradu, & dat^o hoc pōdere, cū potat^o qm̃ ipsi sciūt q̃ op 3, ne virtus medicina rū sit fortior egritudine, sed n̄ vt ope recti corpore opationē similē medicinæ magnæ & fortis virtutis. i. faciētis corpora egredi terminū naturalē, qm̃ si sic eēt illa curata, curatentur alia: & pp hoc op 3 vt diuersificetur quātitas i medicina fm̃ diuersitate virtutis patietis, & cōplexione, & regione, & q̃ratē, & p̃ticulā patietē, si egritudo ē p̃cularis. & quāto medicina est fortior, tāto ei^o operationes in corpe sunt fortiores, qm̃ oīs medicina ē cōtraria corpori, sed cōfert ipsi inquātū cōtrariat^o egritudi-

C ni, q̃ ē in ipso: & pp hoc op 3, vt virtus medicinæ sit fortior egritudine, sed nō multū: qm̃ superfluitas forte faciet egritudine nouā illa remota, & quia medicinæ nō cōferūt vlt nō tpe egritudinis, iō impositū est vt

cōseruet sanitatē p̃fectā, cōseruant D tñ sanitatē lapsam. & iō medicīa diuersificat^o in hoc fm̃ estimationē futuri laps^o, & fm̃ spēs egritudinū antiquas, ad quas paratū ē labi. & sic ē manifestū iā qd̃ dixim^o, q̃ theriaca cōfert sanitati, q̃ parata ē labi i egritudines magnas, vel ad egritudines, q̃ vadūt, & redeūt, & ista est sanitas decipitorū, quorū virt^o ē debilis. & iō plus cōfert decrepitis, q̃ alijs hoīb^o, qm̃ ab eis nō recedit debilitas, & post decrepitos cōfert magis senib^o. Iuuenes aut nō op 3, vt vtant^o theriaca, nec parū, nec multū nisi eis acciderēt egritudines, quas iā dixim^o, & **E** est q̃a medicina, i. quātū medicina, ē cōtraria corpori humano. i. sano. Et op 3, qui ea vti^o q̃ aspiciat^o i quātitate ei^o, & maxie cū medicina ē fortior, & quia virtus theriacæ ē cōtraria corpori humano i fine cōtrarietatis, op 3 vt sit quātitas, q̃ datur de theriaca minor alijs medicinis, & op 3, q̃ sit ei^o quātitas scita. In medicinis autē q̃ purgant, op 3 vt inquirat^o p rōnē, & aspiciat^o quātitatē, quā dāt i qualibet egritudine, vt post hoc verificet^o p experiētā: & op 3, vt sit scita quātitas medicinæ, q̃ experiet^o possē vt diuersificati sint medici i ali^o **F** quib^o earū diuersitate iusta. Nūc at narrabo qd̃ Gal. dixit i hoc fm̃ Democritū. Inquit Democritus, da in potu de theriaca illi, qui timet, ne i suo potu ponat venenū, & illi, cuius cibus est venenū, & maxime qm̃ vo muerit, totū, qd̃ de isto comedit, & da istis ter vel quater, & n̄ facias, do nec testimonia sint vera, q̃ venenū sumperit, & def illi quē memordit aīal, post cuius morsum inuadit eū sitis. et def morsu a cane rabido, qm̃ morsus istorū est morsus malus, & detur

Tractatus

G de morbo ab aialibus marinis hñtibus venenū, & illi, quē pungit aliqd ex aialibus paruis sicut vespe, & sicut aial qd est dictū rutella, & id interficit. & posse est, vt sit aranea siluestris, vel aranea, et sit mēsurā, q̄ dat albandatorū cū pōdere. xv. vn. vini lymphati & nō sufficiat cū vna vice ad attrahēdū malū morsum, imo si vis timorē abijceſ op; cā multotiēs sumere, vt theriaca vincat dolores. a quibus dubitat corpus periclitari perpetuo, & deſin febre, q̄ inuadit vna die & dimittit alia: & tremori, & maxime cū ēgritudine est cū dolore, & i qua dubitaueris apostema futurū i aliquo mēbrorū abundantū multū, vel in mēbris principalibus, vel i matrice, vel qñ est in flauio intestino rū q̄ dicta ē cholica, i qua cōtinuat dolor in renib⁹, vel vesica, & si dolor est pp ēgritudinē q̄ dicta ē a sanguine, & lapis i vesica: & deſ multotiēs illi, qui hñt apostema hepatis sui. Et illi qui hēt fluxū sāguinis exhibeat noua theriaca multotiēs, vndeſq; sit, vel si sit ex pulmone, & hñt i vētre suo dolorē & torsionē, qm cū datur ei antiqua statim cessat torsio & dolor. Et cōueniēs est vt illi deſ, qui i nō digerit cibū suū intm, q̄ ei⁹ appetitus diminiuit, & illi, in cuius stoma cho accessit cibū, & nauigantibus, de quorū cōsuetudine ē, vt bibāt aquas malas, & deſ eis pōdus duorum vel triū denariorū cū duabus cotillis, vlt quatuor aq̄ calidē: & hęc mēsurā ē instrm vitreū parū, & bibāt eā ante cenā & cibū, & deſ i potu illi qui habet dolorē i vesica cū vino dulci & tēperato, & illi qui spuit sāguinē, & illi ad cuius pectus descēdit reuma. & sic dabis in potu cū ea aquā decoctionis pulegij & melius est q̄

de ea portat de terra⁹ Morchij vlt de Scanonia, vel de Tibatis. qm theriaca qñ dat cū eo, prohibet descēsum tstorū humorū, & sic dabis in potu de ea cū trib⁹ coadic ei⁹, & sunt qui curāt cū ea dolores auris fortes, qm miscent cū ea modicū vini dulcis, q̄ portat de Morchio. & meli⁹ i hac ēgritudine ē vt sumat modicū lanę & infundat lana in ipsa, & distillet i bucinū auris. & hoc ē illud qd generaliter dixit Gal. sup Democritū i illis, i quib⁹ dat hęc medicina, & quātū dat de ea, & in quo cōmiscet. & hoc, qd est dictū, incedit via pfundat. nō manifesta. antiqui tñ nō inquirēbāt medicinas, pfunde. & hoc qm loquebant cū hoib⁹ qui sciebāt medicinas pfecte, & ille qui legerit qd dixi, & qd sum dicturus, & itelliget bñ vt sciat nām theriacā, & operationes ei⁹, & quō sunt ei⁹ operationes, & cū quo operat⁹ poterit declarare res istas declaratiōe vera, v.g. dictū suū in febrib⁹, q̄ inuadunt vna die & interpolatis alia, & tremore maxime, sed si sunt cū dolore, nō p̄t intelligi in febrib⁹ simplicibus, q̄ inuadūt vna die, & interpolatis alia, nisi de febrib⁹ indeficientib⁹ diuturnis de materia frigida, & p dictū suū ēgritudinib⁹, q̄ hñt cū dolore, oportet vt itelligat dolor fortis, & alia accētia fortia, q̄ assimilant venenis, & ni dicto suo qd dī q̄ apostema futurum adhuc sit in mēbris principalibus, vt in matrice, nō op; intelligi apostema calidū. & hoc est totū qd Gal. dicit sup Democritū vbi dat & quātū dat ex ea. & iuenies ex dictis suis dari cōtra venena pōdus duorū denariorū, & pōdus maius, hoc ē albandaca, aliter albeslēcas: sed hoc intellegit ex dictis Gale. licet nō bene sit declar-

- A** declaratū. & vidi de aliquibus anti-
quorū, qui declinat eē theriacē & lo-
cuti sunt de ea q̄ maior quātitas po-
tus ei⁹ est quātitas albedaca, & mi-
nus, qd de ea sumit ē quātū ægyptia
ca faba. Author tñ illi libri, qui dī
almathi, declaratiōe sufficiēti dicit,
vt deī ī potu quātitas albedaca illi,
qui morsus ē ā lacerto, cū dra. iij. aq̄
decoctiōis mirrhę vel mēte, & ē cō-
muniō & cōueniētiō & p̄cipit da-
ri hñti caninū appetitū, cū. iij. dra.
vini, & in hydropisū trib⁹ dieb⁹, cū
aceto lymphato, & hñti lapidē ī re-
nib⁹, cū aqua apij, & hñti apostema
- B** durū in hepate vel ī splene, cū oxy-
melle squillitico, & cū simplici tri-
b⁹ dieb⁹ ī colica: & ponit ī gradu su-
periori pōd⁹ albedaca. i. pōd⁹ 4. gra-
norū hordei, & ponit ī gradu. 1. post
ipsum pōd⁹, qd dixit methēala, & p̄-
cepit vt ei⁹ pōdus deī illi, quē canis
ravid⁹ momordit, cū pōdere vnius
denarij de pīguedine picis, deī & illi
q̄ sumpsit euphorbiū ī potu, & opiū
& ijs similia ex medicinis venenosis,
& ponit gradū tertiū pōdus danich
vsq; ad obolū & p̄cepit illi, quē mo-
mordit scorpio ī potu dari cū vino,
& hñti inflationē stomachi, & inte-
- C** stinorū, & hñti tremorē, sicut in sq̄-
brib⁹. Et p̄cepit dari quātitatē uni⁹
fascoli, aut lupini unā cū vino & a-
qua, & cū mēsaat tremescit, & ē īcē-
ritiē q̄ ē ex genere hepatis & ē ī sple-
nis, & difficultati patt⁹ cū dra. i. oxy-
mellis squillitici, & p̄cepit ī potu da-
ri pōd⁹ uni⁹ danich cū aqua uel suc-
co malorū illi, qui patit̄ iliaccā, qñ ac-
cidit ex peccato phlegmatis, uel qñ
accidit uerūgo, deī quātitas uni⁹ lu-
pini cū aqua saryrię, & hñti paraly-
sim uel torturā deī cū decoctiōe ra-
dicū, & cōtra leprā cū decoctiōe mē-
- te & cōtra albasas deī cū aqua. v. ra-
dicū, vel cū aqua mellis, & p̄cipit vt
deī ī potu cōtra venena magna, qñ
visa fuerit accūtia magna terribilia
& manifesta, quātitas methēali. verū
hec ē quātitas multa: & iō meli⁹ est vt
deī in potu nō tota ista quātitas sū,
sed diuidat̄ in vicibus multis. & hoc
est, qd dicit auctor hic de pot⁹ eius
quātitate, & dī q̄ reprobat ī quibus
dā & cū p̄cipit dari ī morsu canis ra-
bidi methēala, et ī apostemate hepa-
tis & splenis, & cōtra appetitū cani-
nū quātitatē albedaca. Et Auic. po-
nit quātitatē maiore⁹ potus ei⁹ the-
riacę fortis pōd⁹ methēalas siue me-
theali, & dedit ī potu plurib⁹ egritu-
dinib⁹ quātitatē lupinorū cū medi-
cinis q̄ p̄sunt egritudinib⁹. & dāt ī
potu quātitatē vni⁹ fabę illi, q̄ patit̄
defectū vocis, & ī ijs discordat̄ pluri-
mi alij, sicut alij alter asserit. & hęc
quātitas quā dicit̄ nō cōfert osb⁹ hoib⁹
tñ, s3 op3 vt reliquas estimatiōi me-
dici, q̄a theriaca diuersificabit ī quā-
tate pot⁹ ei⁹ fm fortitudinē, & debi-
litatē īfirmi, & debilitatē, & fortitu-
dinē veneni, & fm fortitudinē, & de-
bilitatē theriacę ī etate sua, & fm cō-
plexionē īfirmi, & regionē, & tpa an-
ni, & fm aerē corruptū ī sūba & qua-
litate. qm̄ isti aeri conuenit solū, &
maxie cū aggregat̄ aliqua ex sp̄b⁹
qualitatū venenosarū. & fm locum
morsurę q̄ accidit ī corpe op3 diuersi-
ficat quātitatē pot⁹, qm̄ osa mēbra, vī
loca n̄ sūt equalia. & hęc qdē mani-
festa sūt illi, q̄ vidit alabor. & meli⁹
qd̄ p̄t fieri ī hac re, vt sciat vīe p̄-
cularis ei⁹, quo īdiges. & illis quib⁹ ē
meli⁹ vt eis deī theriaca, sūt decrepi-
ti, quorū virt⁹ ē valde debilis, & post
hos sūt senes, sed ī iuuenes n̄ vtant̄ ea
multū nec parū nisi magnis casib⁹,
&

Tract. De Theriaca.

G & nisi apud magnam necessitatem, & ille cui præcipitur potus eius, bibat eam vino cocto, cui⁹ tertia pars per decoctionem diminuta est: hoc est, propterea q^d vinū crudum prohibet eis, s. Saracenis ex toto, & hæc necessitas introduxit eum ad hoc, et probauit se multum ī hoc. Sed ego hic abbreviaui, qd nō est proficiū.

Quenā, et qualis theriaca bona sit. Ca. 6.

Nunc autem dico, q^d theriaca q^d est quatuor annorum, nō habet virtutem theriacæ, quæ est in summo bonitatis, sed eius operatio est operatio aliarum medicinarum fortium: & possibile est q^d conferat, quæ est vnus anni: quoniam sup ipsam iam transiuerunt quatuor tēpora: & possibile est vt cōferat quæ est sex mensium apud magnam necessitatem. & theriacæ operationes

non mutantur, nec separantur ab ea spacio viginti annorum, & est in virtute sua. xl. annis, & minuit operationem suam vsque ad xl. annū, & non potest proficere nec completere operationes suas. & mutatur etas theriacæ secundum medicinas, ex quibus est composita, quoniam si bona fuerit, tenet suam virtutem bene, & si sunt malæ minus seruant eam. Et oportet vt mel, quod cum ipsa perficitur sit bonum, & vas ēt vbi recondita fuerit, & regio, vbi facta fuerit. Nunc autem quiescat postulatio, & sufficiat satisfactio secundum tempus. Laus sit Deo **L** qui me comprehendere posse largitus est. Amen.

*Auerrois Tractatus de
Theriaca finis.*

R E G I S T R V M.

✱ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,

A A B B C C D D E E F F G G H H I I K K L L

M M N N O O P P Q Q.

Omnes sunt Quaterniones.

366169

